

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КОНСТИТУЦІЙНОГО, АДМІНІСТРАТИВНОГО ТА
МІЖНАРОДНОГО ПРАВА
КАФЕДРА ГОСПОДАРСЬКОГО, ЦИВІЛЬНОГО ТА ТРУДОВОГО ПРАВА
ЄВРОПЕЙСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА
ПРЕДСТАВНИЦТВО В УКРАЇНІ**

**СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ТА ПРАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ:
ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ**

**Збірник матеріалів
II Міжнародної науково-практичної конференції
студентів, аспірантів і молодих учених**

15 березня 2013 року

*За загальною редакцією
члена-кореспондента НАПН України, доктора політичних наук, професора,
К.В. Балабанова*

МАРІУПОЛЬ 2013

УДК 34(063)
ББК 67Я431

Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених: Зб. тез. Наук. Праць/ за заг. редакцією К.В. Балабанова. – Маріуполь: МДУ, 2013. – 544с.

Друкується за ухвалою Вченої ради економіко-правового факультету Маріупольського державного університету (протокол засідання Вченої ради економіко-правового факультету № 5 від 19.02.2013р.)

Редакційна колегія:

Голова – Балабанов К.В., член-кореспондент НАПН України, доктор політичних наук, професор

Члени колегії: Баймуратов М.О., д.ю.н., проф. (заступник голови редакційної колегії); Волошин Ю.О., д.ю.н., проф.; Ніколенко Л.М., к.ю.н., проф.; Хоббі Ю.С., к.ю.н., ст.; Бойко Ю.В., ас.

Збірник містить матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених, яка відбудеться 15 березня 2013 року в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлено актуальні питання сучасного державотворення та правотворення в Україні в умовах становлення та розвитку національної правової системи в галузях конституційного, адміністративного, міжнародного, цивільного, кримінального, господарського, фінансового, екологічного, трудового права, господарського та кримінального процесів, а також загальної теорії та історії держави і права.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та студентам, а також усім, хто цікавиться проблемами науки та освіти.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль праць, опублікованих у збірнику.

ВИСТУПИ НА ПЛЕНАРНОМУ ЗАСІДАНІ

Баймуратов М.О.,

д.ю.н., професор, Заслужений діяч науки і техніки України,
завідувач кафедри конституційного, адміністративного
та міжнародного права Маріупольського державного університету
Кофман Б.Я.,

к.ю.н., доцент кафедри конституційного, адміністративного
та міжнародного права Маріупольського державного університету

МІЖНАРОДНІ ВИБОРЧІ СТАНДАРТИ: НАОЧНО-ОБ'ЄКТНА І СУБ'ЄКТНО-НОМЕНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКИ

В умовах політичної глобалізації та зростання взаємодії та взаємозалежності держав на міжнародній арені вибори органів державної влади та органів місцевого самоврядування, посадових осіб виходять на наддержавний рівень, трансформуючись в об'єкт міжнародно-правового регулювання, демонструючи перманентний характер тенденції конституціоналізації міжнародного правопорядку та інтернаціоналізації національного конституційного права. Одним з найбільш ярих феноменів зазначеної тенденції є міжнародні виборчі стандарти, що мають велику та неминущу політико-правову цінність.

Така цінність міжнародних виборчих стандартів стала особливо очевидною в ХХІ сторіччі, коли багато держав в рамках міжнародного публічного права гармонізують принципи, на яких будуються їх правові системи, визнаючи право громадян на рівний доступ до інформації, на участь в управлінні країною, право обирати і бути обраними в якості основних прав людини. Під міжнародними виборчими стандартами розуміють принципи міжнародного права, що розроблені в рамках міжнародних організацій, відносяться до виборчих прав громадян, до організації і проведення виборів, що сприймаються національним законодавством держав-членів міжнародної спільноти з метою уніфікації виборчого законодавства та виборчого процесу та гарантування демократичного проведення електорального процесу.

Аналізуючи нормативні підходи до визначення і закріплення міжнародних виборчих стандартів, слід звернути особливу увагу на той факт, що, хоча такі визначення й носять загальний дефінітивний характер, разом з тим вони не повною мірою відображають наочно-об'єктну (структурну – Авт.) і суб'єктно-номенологічну характеристику зазначених стандартів.

Виходячи із заявленої вище першої позиції, можна виділити структуру таких стандартів. До її елементів слід віднести: а) міжнародні стандарти виборчого права; б) міжнародні стандарти виборчого законодавства; в) міжнародні стандарти виборчого процесу; г) міжнародні стандарти участі громадськості в електоральній демократії і т. д.

Якщо наведену класифікацію перевірити на ту, що реалізується у сфері теорії права, то тут убачається певний технологічний ланцюжок – «норми права – норми законодавства – норми права матеріальні – норми права процесуальні». Слід зазначити, що такий ланцюжок цілком відповідає доктринальним позиціям науки теорії прав, але в той самий час має істотну прагматичну значущість, бо реально відображає не тільки конституюючі потреби електорального нормативно-правового регулювання, але й практику розробки міжнародних стандартів у сфері електоральної демократії.

Якщо, наприклад, міжнародні стандарти виборчого права містять у собі його основні принципи, а саме принципи загального, рівного, прямого виборчого права, що реалізується за допомогою таємного голосування, а також системний комплекс виборчих цензів, безпосередньо пов'язаних із зазначеними принципами, і таких, що відображають їх кореляцію з національною специфікою виборчого законодавства, то міжнародні стандарти виборчого законодавства, у свою чергу, містять перелік основних нормативно-правових актів (конституція, виборчі закони, виборчий кодекс і т. д.), у яких закріплюються принципи і норми виборчого права, але вже в більш деталізованому і конкретизованому порядку. Міжнародні стандарти виборчого процесу, у свою чергу, містять етапно-стадійну характеристику процесу підготовки і проведення виборів, підбивання їхніх підсумків і оголошення результатів. Міжнародні стандарти участі громадськості в електоральній демократії включають організаційні й організаційно-правові форми участі недержавних (міждержавних) інституцій і їхніх представників у здійсненні контролю порядку організації, підготовки, проведення і підбивання результатів виборів.

Отже, можна дійти висновків, що структурні елементи системи міжнародних виборчих стандартів, як і само їх дефінітивне визначення, повинно носити суворо обкреслене етимологічне, телеологічне і функціональне навантаження, мати методологічні, аксіологічні й гносеологічні характеристики. Зазначені характеристики повинні бути спрямовані на чітке нормативне визначення різних сторін виборчого процесу і виборчого законодавства, маючи телеологічною домінантою проведення демократичних виборів.

Разом з тим основна проблематика формування масиву міжнародних виборчих стандартів полягає не стільки в їх семантичній розробці, формулюванні, тобто в їх зовнішньому виразі, скільки в суб'єктах розробки таких стандартів і в способах їх правового закріплення, а також, природно, в їх подальшій правовій (нормативній) обов'язковості для держав.

Основні методологічні підходи до зазначеної проблематики в суб'єктно-номенологічному аспекті містяться в таких положеннях.

В основному міжнародні виборчі стандарти розробляються в рамках міжнародних міждержавних організацій (ООН, система її основних органів і структури, що перебувають під її егідою) і ММУО універсального, регіонального (наприклад, Рада Європи, Європейський Союз (далі – ЄС), Організація з безпеки і співробітництва в Європі (далі – ОБСЄ) і субрегіонального (наприклад, Співдружність Незалежних Держав (далі – СНД) рівнів.

Якщо таке відбувається в ординарному режимі, то такі виборчі стандарти знаходять форму норм міжнародного права, які містяться в міжнародних угодах, що підписуються їхніми державами-учасницями, які згодом є міжнародними зобов'язаннями держав-учасниць і підлягають введенню в їхнє національне право.

Проте труднощі об'єктивного характеру виникають тоді, коли міжнародні виборчі стандарти розробляються окремими структурами ММУО різних рівнів (їхніми комітетами, комісіями, асоціаціями і т. д.). Такі структури фактично не тільки не наділені правом розробки норм міжнародного права, але й не завжди мають реальну можливість самостійно зобов'язувати держави-учасниці до їх подальшого виконання. Саме тоді виникає проблема їх визнання державами-членами ММУО як загальнообов'язкових норм як для їх виконання, так і для їх подальшого введення в національне законодавство як міжнародних правових стандартів.

Таке становище виникає, зокрема, у процесі діяльності Європейської комісії за демократію через право Ради Європи, більше відомої як Венеціанська комісія (далі – комісія, ВК). Її створення було детерміноване безпрецедентним розширенням складу РЄ в 90-і рр. XX століття, коли її членами стала велика група держав, у тому числі й Україна, так званих «нових» демократій. Це зумовило появу нових пріоритетів у діяльності РЄ, актуальних і до цього дня, а саме: надання державам кваліфікованої правової допомоги, здатної адаптувати законодавство «нових» демократій до європейських стандартів у сфері права і прав людини, а також подальша розробка загальноєвропейських правових стандартів.

ВК є консультативним органом з конституційного права, створеним при РЄ 1990 р. Відповідно до Резолюції Res (2002) 3 Комітету Міністрів РЄ «Про ухвалення переглянутого Статуту Європейської Комісії за демократію через право», прийнятої 21 лютого 2002 р. на 784 засіданні Постійних представників Міністрів [1], Європейська Комісія за демократію через право є незалежним консультативним органом, який співробітничав з державами-членами РЄ, а також з державами, що не є її членами, й із зацікавленими міжнародними організаціями і структурами. Комісія спеціалізується у сфері правових гарантій забезпечення демократії.

Комісія має за мету такі цілі: заглиблювати вивчення правових систем держав-учасниць перш за все з метою зближення цих систем; запроваджувати в життя принципи правової держави і демократії; досліджувати проблеми, пов'язані з функціонуванням, зміцненням і розвитком демократичних інститутів (п. 1 ст. 1 Статуту).

У своїй роботі Комісія вважає пріоритетною діяльність, що зачіпає: а) конституційні, законодавчі й адміністративні принципи та інструменти, що забезпечують ефективність функціонування демократичних інститутів і їх зміцнення, а також реалізацію принципу верховенства закону; б) основні права і свободи, особливо ті, які стосуються прав участі громадян у діяльності суспільних інститутів; в) внесок органів місцевого і регіонального самоврядування в розвиток демократії (п. 2 ст. 1 Статуту).

З метою просування основних цінностей правової держави, прав людини і демократії, Комісія заохочує створення аналогічних структур в інших регіонах світу і може встановлювати з ними контакти для успішного здійснення сумісних програм, що перебувають у сфері її діяльності.

Слід зазначити, що організаційно комісія є «частковою відкритою угодою» в рамках РЄ, що фактично свідчить про те, що: а) держави-члени РЄ не зобов'язані в ній брати участь і б) при цьому членство в ній є відкритим (але за попередньою згодою Комітету Міністрів РЄ) для третіх держав [2]. Дійсно, створена 1990 р. як часткова угода 18 державами-членами Ради Європи в лютому 2002 р. (з моменту ухвалення переглянутого Статуту. – Авт.), Комісія стала розширеною угодою, що дозволило ввійти до неї не тільки державам – не членам РЄ, але й неєвропейським державам. Комісія має організаційну і фінансову самостійність, вона має власний бюджет, причому окремий від бюджету РЄ.

Кожна держава-учасниця призначає в комісію одного експерта (і може призначити особу, що за необхідності його замінює) строком на чотири роки. Експерти повинні працювати не як представники держав, а в особистій якості як незалежні фахівці, які не отримують і не підкоряються будь-яким інструкціям (ст. 2 Статуту). Як правило, комісія в повному складі збирається на чотири сесії на рік. Сесії відбуваються у Венеції, звідки й неофіційна назва комісії.

За станом на 1 січня 2011 р. членами ВК є всі 47 держав-членів Ради Європи, а також Алжир, Бразилія, Ізраїль, Республіка Корея, Киргизія, Марокко, Мексика, Перу, Туніс и Чилі. Асоційованим членом ВК є Білорусь, спостерігачами є: Аргентина, Ватикан, Казахстан, Канада, США, Уругвай, Японія. Венеціанська комісія співробітничала також з Палестинською національною адміністрацією, Євросоюзом і ПАР [3].

Основною формою роботи комісії є аналітична діяльність – аналіз законів і законопроектів держав-учасниць, що зачіпають проблеми конституційного права, у т. ч. стандарти виборів, права меншин і ін. Документ може бути поданий на висновок Венеціанській комісії як самою зацікавленою державою, так і іншою державою з відома тієї держави, яка приймає документ, а також Парламентською асамблеєю РЄ (ПАРЄ). Висновки комісії широко використовуються ПАРЄ як віддзеркалення «європейських стандартів» у сфері демократії. Крім цього, комісія публікує тематичні дослідження по окремих проблемах, веде бази даних CODICES (вирішення конституційних судів) і VOTA (виборче право). З проблематики виборів комісія тісно співробітничала з Бюро по демократичних інститутах і правах людини (БДІПЛ) (англ. Office for Democratic Institutions and Human Rights), одним із структурних інститутів ОБСЄ [4].

Вельми важливим уявляється те, що, відповідно до п. 1 ст. 3 свого Статуту, Комісія за власною ініціативою, без збитку для компетенції органів РЄ, може проводити дослідження й у разі потреби вивчати і розробляти провідні напрями, закони і міжнародні угоди. При цьому будь-яка пропозиція Комісії може бути обговорена і прийнята статутними органами РЄ. Таке становище спрямоване на формування відповідного організаційно-процесуального й організаційно-правового механізму, що має за свою мету певним чином «легалізувати» рішення комісії, додати їм певної правової чинності й, отже, обов'язковості для держав-учасниць.

Додатковим аргументом до висловленої позиції виступає й те, що в рамках своїх повноважень Комісія може давати свої висновки по запитах Комітету Міністрів, Парламентської Асамблеї, Конгресу місцевих і регіональних властей Європи, Генерального секретаря, а також на прохання держав, міжнародних організацій або структур, що беруть участь у роботі Комісії (п. 2 ст. 3 Статуту). Таким чином, виникає багатоступінчатий і багаторівневий механізм «прямого» і «зворотного» зв'язку, що робить комісію вельми важливим суб'єктом і необхідним елементом у загальноєвропейському механізмі загальнодемократичного процесу і розвитку.

Крім того, слід враховувати, що коли одна держава звертається з проханням дати висновок з питання, що стосується іншої держави, Комісія повинна про це проінформувати останню. І лише тоді, коли обидві держави щодо цього не досягли домовленості, передати питання на розгляд Комітету Міністрів РЄ (п. 2 ст. 3 Статуту). Уявляється, що дане статутне правоположення спрямоване не тільки на формування колабораційного механізму як усередині самої комісії, так і, відповідно, у рамках РЄ.

Необхідно відзначити, що Венеціанська комісія, що складається з незалежних і кваліфікованих експертів-юристів, які «набули міжнародної популярності завдяки своєму досвіду роботи в демократичних інститутах або через їхній внесок у зміцнення прав і політичних наук» (п. 1 ст. 2 Статуту ВК), була спочатку задумана як орган, що надає «термінову конституційну допомогу» «новим» демократіям. За перші десять років своєї діяльності (1990 – 2000 рр.) Комісія розробила висновки в сукупності на більш ніж шістьдесят проектів конституцій, конституцій (зокрема, на Конституцію України 1996 р.), що діють, і поправок до конституцій. Тим самим Комісія справила серйозний системний вплив на: а) формування національного конституційного законодавства держав; б) створення загальноєвропейського конституційного правового поля; в) створення

загальноєвропейського конституційного права; г) створення загальноєвропейського інтеграційного права; д) створення загальноєвропейської конституційної спадщини.

Одним із важливих чинників такого впливу стало формування системи міжнародних правових стандартів, у тому числі й у сфері електоральної демократії і демократичного виборчого процесу.

Таким чином, сфера діяльності Венеціанської комісії постійно розширюється, вона не обмежується наданням правової допомоги тільки вузько конституційного характеру, поширюючись практично на всі об'єкти національного конституційно-правового регулювання – сферу виборчого права, політичних партій, конституційного правосуддя, прав людини, прав національних меншин і ін.

Разом з тим слід погодитися з М. О. Лимоніковою в тому, що на розширення спектра діяльності ВК впливає ряд таких міжнародно-правових і політичних чинників, серед яких слід назвати: а) розвиток прецедентного права Європейського Суду з прав людини (далі – ЄСПЛ); б) діяльність статутних і нестатутних органів РС; в) діяльність інших європейських міжнародних організацій, зокрема ЄС, ОБСЄ, та їхній вплив на національне право вхідних у них держав; г) географічне розширення складу Венеціанської комісії (правовою основою Комісії з 2002 р. стала розширена угода, що дозволяє і неєвропейським державам брати участь в її діяльності й отримувати правову допомогу); д) неослабна потреба держав-членів ВК, включаючи неєвропейські держави, у правовій експертизі їхніх законодавств з широкого кола питань; е) зміни і кризові явища в політичній ситуації в державах-членах ВК [5].

Крім того, як уявляється, у цей ряд чинників, що актуалізують діяльність комісії власне для України, слід включити, перш за все, офіційне закріплення проєвропейського курсу України в її національному законодавстві [6], її устремління і практичні кроки щодо адаптації національного законодавства до норм європейського права, що тлумачиться в широкому аспекті, а саме прав РС, ЄС, ОБСЄ та інших європейських міждержавних інтеграційних структур.

Особливу важливість у контексті зробленого дослідження становить той факт, що Венеціанська комісія розробляє принципи і стандарти у формі керівних засад або «зводів (кодексів) належної поведінки» (*codes de bonne conduite*), що «уніфікують» ту або іншу сферу (наприклад, вибори), які використовуються законодавчими, правозастосовними й іншими органами держав, що беруть участь у роботі Комісії.

Такі самі парадигмальні підходи можна виявити в діяльності Бюро по демократичних інститутах і правах людини. В основі його створення лежали основоположні тези Заключного акта Наради з безпеки і співробітництва в Європі 1975 р. про те, що до елементів справедливості, які істотно необхідні для повного вираження гідності, властивої людській особі, та рівних і невід'ємних прав всіх людей належать: а) справедливі й вільні вибори, які, безперечно, є основою демократичного суспільства; б) вільні вибори, що провадяться через розумні проміжки часу шляхом таємного голосування або рівноцінної процедури вільного голосування в умовах, які забезпечують на практиці вільне висловлення думки виборцями при виборі своїх представників [7].

Тому вже в документі, прийнятому 29 червня 1990 р. на Копенгагенській нараді конференції з людського вимірювання НБСЄ, наголошується, що «присутність спостерігачів як іноземних, так і національних може підвищити авторитетність виборчого процесу, і держави-учасники зобов'язуються запрошувати спостерігачів, які братимуть на себе зобов'язання не втручатися у виборчий процес» [8].

З урахуванням даних зобов'язань на Нараді з безпеки і співробітництва в Європі, що відбулася в Парижі 21 листопада 1990 р., глави держав і урядів держав-учасниць НБСЄ в Паризькій хартії для нової Європи ухвалили рішення про створення у Варшаві Бюро по демократичних інститутах і правах людини ОБСЄ «для сприяння контактам і обміну інформацією про вибори в державах-учасницях» [9]. Документ «Виклик часу перемін» (Хельсінкі, 1992 р.) наділив БДПЛ мандатом з надання допомоги державам-учасницям ОБСЄ з метою «забезпечити повну пошану прав людини й основних свобод, діяти на основі законності, проводити в життя принципи демократії і в зв'язку з цим створювати, укріплювати і захищати демократичні інститути, а також розвивати принципи терпимого ставлення в масштабах усього суспільства» [10]. Більш того, у розділі VI цього документа, що іменується «Людське вимірювання», у його спеціальному підрозділі «Концептуальна основа для спостереження за виконанням зобов'язань за НБСЄ і сприяння співробітництву у сфері людського вимірювання» передбачені заходи з посилення ролі БДПЛ для розвитку відповідних положень Паризької хартії для нової Європи і Празького документа про подальший розвиток інститутів і структур НБСЄ від 31 січня 1990 р. [11]. Так, БДПЛ, як головний інститут у сфері людського вимірювання, був наділений повноваженнями надавати допомогу у спостереженні за виконанням зобов'язань у цій сфері за допомогою: а) проведення двосторонніх зустрічей, а також як канал для обміну інформацією відповідно до

Механізму людського вимірювання, як він викладений у Підсумковому документі Віденської зустрічі; б) отримання коментарів від держав, у яких побували ті, що мають відношення до людського вимірювання місії НБСЄ, що не є місіями в рамках Механізму людського вимірювання: Бюро направлятиме доповіді таких місій, а також можливі коментарі всім державам-учасницям, маючи на увазі їх обговорення на наступній нараді з розгляду виконання або наступної конференції з огляду; в) ухвалення участі в місіях або організації їх за дорученням інших органів НБСЄ; г) функціонування як центр інформації: що стосується списків кандидатів і допомоги, наприклад, у сфері перепису населення або демократії на місцевому і регіональному рівнях, а також проведення національних семінарів з цих питань; д) надання допомоги в інших видах діяльності у сфері людського вимірювання, включаючи створення демократичних інститутів, таким чином: виконуючи завдання, визначені в «Програмі координованої допомоги недавно прийнятим державам-учасницям»; організовуючи семінари з проблем демократичного процесу у відповідь на прохання держав-учасниць. Відносно цих семінарів застосовуватимуться ті самі процедурні положення, що й викладені в «Програмі координованої допомоги недавно прийнятим державам-учасницям»; сприяючи в рамках ресурсів, наявних в його розпорядженні, підготовці семінарів на прохання однієї чи декількох держав-учасниць; надаючи, за необхідності, технічні засоби і можливості Верховному комісарові у справах національних меншин; здійснюючи, за необхідності, контакти з відповідними міжнародними і неурядовими організаціями; проводячи консультації і співробітництво з відповідними органами РЄ і пов'язаними з нею організаціями, а також вивчаючи питання про те, як вони можуть, за необхідності, сприяти діяльності БДПЛ. БДПЛ також на прохання держав-учасниць надаватиме їм інформацію про здійснювані в рамках РЄ програми, відкриті для всіх держав-учасниць [12].

Слід враховувати, що діяльність БДПЛ охоплює весь регіон ОБСЄ (фактично організація об'єднує 56 країн, розташованих у Північній Америці, Європі й Центральній Азії [13]), що істотно підвищує її значущість і роль у контролі за демократичними процесами, зокрема й електоральними, у державах-учасницях. БДПЛ фінансується, користуючись коштами основного бюджету, який щорічно приймається всіма державами-учасницями ОБСЄ, а також користуючись добровільними вкладками держав-учасниць.

Найбільш відомий напрям діяльності БДПЛ – спостереження за виборами в державах-учасницях ОБСЄ. Ряд держав, у т. ч. Росія, Білорусь і ін., критикують роботу спостерігачів БДПЛ як не цілком об'єктивну і політично ангажовану. Так, на думку представників цих держав, виникаючі критичні ситуації, пов'язані з діяльністю названого міжнародного інституту спостереження за виборами, не тільки виявили внутрішні суперечності існуючого міжнародного спостереження, але й примушують дійти висновку, що БДПЛ ОБСЄ за 15 років роботи еволюціонувало у структуру, що далеко пішла від свого первинного призначення [14].

Член Центральної виборчої комісії Республіки Білорусь М. І. Лозовик зазначає, що деякі дослідники не без підстав вважають, що міжнародна правова оцінка результатів виборів у сучасну епоху стала інструментарієм впливу на внутрішньополітичні процеси держав, порівняним з озброєним втручанням і методами «холодної війни» [15]. При цьому він указує на основні недоліки в застосуванні інституту міжнародного спостереження за виборами. Наведемо їх в докладнішому і систематизованому вигляді стосовно Республіки Білорусь, враховуючи при цьому важливість їх доктринального і прагматичного наповнення для України. До зазначених недоліків належать такі: а) само існування міжнародного спостереження носить обмежений характер. Більш того, всупереч Копенгагенському документу в ряді держав, до речі, «на захід від Відня», досі законодавчо не оформлений інститут міжнародного спостереження. Крім того, у понад 20 державах-учасницях ОБСЄ ніколи не здійснювалося спостереження за виборами. Зокрема, відсутній інститут міжнародного спостереження у Великій Британії, у законодавстві більшості штатів у США, навіть у Польщі, де розташований офіс БДПЛ ОБСЄ; б) відсутність загальноприйнятих стандартів демократичних виборів. У своїй діяльності БДПЛ керується тільки власними прецедентами й особистим розумінням того, як повинні реалізовуватися принципи і зобов'язання, закріплені в Копенгагенському документі. Як наслідок, стало звичайним явищем, коли місії БДПЛ як під копірку штампують свої вердикти про відповідність або невідповідність тих або інших виборів неіснуючим стандартам. При цьому відкидаються і блокуються пропозиції ряду держав ОБСЄ, включаючи Білорусь, із встановлення чітких, універсальних і одноманітних критеріїв демократичності виборів на основі порівняльного аналізу відповідних ситуацій і виборчих законодавств у всіх державах-учасницях ОБСЄ; в)

абсолютна нетранспарентність (закритість, непрозорість. – Авт.) формування місій і призначення їхніх керівників. Ніхто не може пояснити, чому у США для спостереження за президентськими виборами ОБСЄ направила всього лише два десятки спостерігачів, а до Білорусі близько семи сотень; г) абсолютно «секретним» є й механізм вироблення підсумкових оцінок. Складається враження, що місії привозять із собою в країну спостереження вже готовий шаблонний висновок. При цьому само спостереження носить формальний характер і полягає у виборчому підборі й «притяганні» фактів, підтверджуючих заздалегідь заготовлений висновок. Думка спостерігачів, якщо вона не збігається з думкою керівництва місії, до уваги не приймається. Так, після обнародування попереднього висновку місії ОБСЄ із спостереження за виборами Президента Республіки Білорусь 19 березня 2006 р. спостерігачі, включені до складу цієї місії від Російської Федерації, не погодилися з ним і на основі проведеного моніторингу вказали на невідповідність даного висновку фактичним результатам спостереження. Вони також заявили, що до початку спостереження вони отримали інструкції, орієнтовані на цілеспрямований пошук тільки негативних фактів. Реакція БДПЛ ОБСЄ на РЄ була вельми недемократичною, але передбаченою – керівника групи російських спостерігачів від ОБСЄ позбавили повноважень спостерігача. Даний факт, на думку М. І. Лозовика, свідчить про ігнорування БДПЛ ОБСЄ принципів демократії, плюралізму і відмову від пошани різних точок зору; д) ігнорування використання робочих мов ОБСЄ в діяльності БДПЛ. Відповідно до статуту ОБСЄ, однією з робочих мов цієї організації є російська. Примітно, що керівництво БДПЛ довільно обмежує використання російської мови. Навіть проводячи спостереження в тих країнах, у яких російська є державною, робочою мовою місії БДПЛ встановлюється тільки англійська. Росіянин і білорус, для яких російська мова є рідною, з волі БДПЛ вимушені спілкуватися через англійського перекладача; е) матеріали спостереження місії БДПЛ ОБСЄ є закритими навіть для країни, що запросила цю місію. Так, МЗС Білорусі направило письмовий запит на адресу глави місії БДПЛ ОБСЄ з проханням надати копії заповнених опитних форм, актів про виявлені порушення або результати їх систематизації й обробки. Дане прохання білоруської сторони задоволене не було, що побічно підтверджує заяву російських спостерігачів і факт можливої маніпуляції керівництвом БДПЛ фактичними даними, що подали спостерігачі; є) відсутність єдиних критеріїв в оцінці виборів, прозорості в організації різних етапів спостереження веде до появи «подвійних стандартів». Наприклад, ОБСЄ рекомендує Сполученим Штатам ширше поширювати практику дострокового голосування, а Білорусі пропонує заборонити дострокове голосування (у деяких штатах США дострокове голосування проводиться за 50-75 днів до виборів, у Білорусі – за 5 днів) [16].

Уявляється, що наведений перелік претензій, навіть при всій тенденційності їх аргументації, все ж таки свідчить про те, що організація міжнародного спостереження БДПЛ ОБСЄ об'єктивно вимагає корінних перетворень, які стосуються вдосконалення не тільки організаційної, але й, перш за все, правової сторони його діяльності.

У цілях підвищення довіри до міжнародного спостереження за виборами вважаємо за необхідне його здійснення з дотриманням правил, які повинні бути розроблені й прийняті державами-учасницями ОБСЄ в рамках спеціального документа договірної характеру. До зазначених правил можна віднести і ряд правил, що їх запропонував М. І. Лозовик. Такими правилами є: - оцінка виборів місією ОБСЄ здійснюється на основі вироблених державами-учасницями ОБСЄ єдиних для всіх держав стандартів демократичних виборів і критеріїв оцінки виборчих процесів; - ОБСЄ повинна розробити і встановити ясні, транспарентні принципи і процедури формування місій міжнародних спостерігачів і призначення їхніх керівників;

- кількісний склад місії повинен бути узгоджений з офіційними структурами держави, що запросила наглядову місію. Цей захід дозволить формувати оптимальні за своїм складом наглядові місії, які не будуть чинником перешкоди виборчим процесам; - висновки місії повинні ґрунтуватися на національному законодавстві й встановлених державами-учасницями ОБСЄ міжнародних стандартах. Інакше вони є приватною думкою осіб, що підписали підсумковий документ; - спостережна місія не може протиставляти себе офіційним властям країни перебування, представники місії повинні утримуватися від дій, які можуть поставити їх у помилкове становище, наприклад брати участь у несанкціонованих мітингах, консультувати кандидатів на виборні посади, співробітничати з незареєстрованими організаціями, порушувати закони країни перебування; - підсумковий звіт місії повинен бути узгоджений більшістю її складу. Інакше він не ґрунтуватиметься на результатах спостереження; - держава, що здійснює вибори, повинна бути ознайомлена з виявленими недоліками і проектом підсумкового висновку до його публікації; - запрошення міжнародних спостерігачів є актом доброї волі держав-учасниць ОБСЄ, яку виявляла поки обмежена кількість держав. РЄ повинна заохочуватися ОБСЄ, а не бути підставою для політичної розправи з представниками держави, в якій

працювала місяця. Негативним прикладом цього є, що вже стала звичайною, практика обмежувати свободу пересування посадових осіб за наслідками чергових виборів [17].

При всій спірності й суперечності деяких із наведених правил слід вказати на об'єктивізацію проблематики міжнародних виборчих процесів і актуалізацію їх системної розробки, зважаючи на їх явну недосконалість, правові лакуни і суперечності, що є в наявності, їх відповідну легалізацію і кодифікування в документах договірної характеру на рівні самої ММУО, а не структури, що входить у її склад. Крім того, слід усвідомлювати, що без корінного реформування своєї діяльності, вироблення чітких методик і критеріїв правової оцінки результатів виборів, причому на рівні самої ОБСЄ, без відмови від участі у виборчих процесах і відходу від політики подвійних стандартів БДПЛ ОБСЄ не зможе повною мірою претендувати на роль неупередженого, об'єктивного, незалежного експерта-спостерігача. А це не може сприяти поширенню і застосуванню демократичних виборчих стандартів.

Зазначені підходи підтверджує і розширює компаративне (порівняно-правове) дослідження класифікації міжнародних виборчих стандартів, яка міститься в двох документах, що вже діють, розроблених у рамках європейських інтеграційних структур (РЕ – «Звід норм, що рекомендуються при проведенні виборів» Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанської комісії) [18]; звіті групи експертів БДПЛ ОБСЄ «Існуючі зобов'язання з проведення демократичних виборів у державах-учасниках ОБСЄ» [19], а також у проєкті Європейської Конвенції про стандарти виборів, виборчих прав і свобод [20], розробленому під егідою Асоціації організаторів виборів країн Центральної і Східної Європи (далі – АОВЦСЄ), і в аналітичній доповіді Незалежного інституту виборів «Російські вибори в контексті міжнародних виборчих стандартів» [21].

Важливість такого дослідження підтверджує своєю позицією російський дослідник А. А. Вешняков, перший голова Центральної виборчої комісії Російської Федерації й один із розробників двох останніх наведених документів. Він відзначає, що в останні десятиліття був не тільки розроблений і прийнятий ряд найважливіших міжнародних документів, які в сукупності створили міжнародні виборчі стандарти, але в даний час розвиток національного виборчого законодавства і проведення виборів неможливі без урахування принципів і норм міжнародного права, закріплених у цих документах [22].

Об'єктивна необхідність проведення такого порівняльного дослідження викликана рядом чинників об'єктивної і суб'єктивної властивості. Серед них слід виділити те, що: по-перше, міжнародні виборчі стандарти розкидані по великому числу документів (чинник невинуватості множинності. – Авт.); по-друге, вони приймаються різними міжнародними організаціями, що мають різний обсяг міжнародної правосуб'єктності (від міжнародних міжурядових (далі – ММУО) до міжнародних неурядових (громадських) (далі – МНУО) (чинник полісуб'єктності. – Авт.); по-третє, зазначені документи мають різний ступінь обхвату (чинник багаторівневості. – Авт.); по-четверте, вони мають різний ступінь юридичної сили (чинник багатостатусності. – Авт.); по-п'яте, у цих документах використовуються різні формулювання (чинник поліетимологічності. – Авт.); по-шосте, такі формулювання вельми часто мають декларативний характер (чинник просторовості у викладі. – Авт.); по-сьоме, компаративний підхід дає можливість не тільки класифікувати, але й систематизувати дані стандарти (чинник кодифікування. – Авт.).

Отже, виникає можливість, використовуючи суб'єктно-номенологічний підхід, визначити, що міжнародні виборчі стандарти мають універсальний, регіональний і субрегіональний характер. У підрозділі 1.1. даного дослідження вже наголошувалося, що положення про вибори, які можуть бути віднесені до їхніх міжнародних стандартів, містяться в Загальній декларації прав людини 1948 р. [23], Міжнародному пакті про громадянські й політичні права 1966 р. [24], Декларації про критерії вільного і справедливого вибору 1994 р. (Міжпарламентський союз) [25] (універсальний рівень); Європейській Конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 р. (разом з Протоколом № 1 1952 р.) [26], Документі Копенгагенської наради Конференції з людського вимірювання НБСЄ 1990 р. [27] (регіональний рівень); Конвенції про стандарти демократичних виборів, виборчі права і свободи в державах-учасниках Співдружності Незалежних Держав 2002 р. [28] (субрегіональний рівень). Отже, виходячи із заявлених вище характеристик міжнародних виборчих стандартів, актуалізується й об'єктивувався завдання їх систематизації і класифікації.

У даний час існують чотири офіційні спроби такої систематизації. Перша з них знайшла свою реалізацію у «Зводі норм, що рекомендуються при проведенні виборів», прийнятому в жовтні 2002 р. Європейською комісією «За демократію через право» (Венеціанською комісією) [29]. Друга – в опублікованому в жовтні 2003 р. Звіті групи експертів БДПЛ ОБСЄ «Існуючі зобов'язання з проведення демократичних виборів у державах-учасниках ОБСЄ» [30]. Третя – у роботі групи учених

під керівництвом В. І. Лисенка, яка створила Конвенцію про стандарти демократичних виборів, виборчих прав і свобод в державах-учасниках Співдружності Незалежних Держав (підписана в жовтні 2002 р.), а потім під егідою АОВЦСС – проект Європейської Конвенції про стандарти виборів, виборчих прав і свобод (останню редакцію схвалила у вересні 2004 р. Генеральна асамблея АОВЦСС) [31]. Четверта – в аналітичній доповіді «Російські вибори в контексті міжнародних виборчих стандартів», що подав Незалежний інститут виборів на однойменній міжнародній конференції в жовтні 2005 р. [32].

Систематичний аналіз зазначених документів свідчить про їх істотну відмінність один від одного. Вони відрізняються, по-перше, по суб'єктах свого ухвалення, за їхнім місцем у структурі міжнародних організацій, по можливості віднесення деяких із них до таких організацій. По-друге, вони відрізняються як за кількістю виділених у них принципів, так і за їх тлумаченням. По-третє, вони містять ряд просторових і докладних рекомендацій, які засновані на суб'єктивному підході та є плодом авторської інтерпретації, оскільки останні прямо не впливають з прийнятих міжнародних документів, що містять міжнародні стандарти, і, отже, їх правомірність викликає обґрунтовані сумніви.

Резюмуючи, слід зазначити:

1. Аналіз нормативних підходів до визначення і закріплення міжнародних виборчих стандартів дає змогу стверджувати, що, хоча такі визначення й носять загальний дефінітивний характер, разом з тим вони не повною мірою відображають наочно-об'єктну (структурну – Авт.) і суб'єктно-номенологічну характеристику зазначених стандартів. Звідси можна виділити структуру таких стандартів. До її елементів слід віднести: а) міжнародні стандарти виборчого права; б) міжнародні стандарти виборчого законодавства; в) міжнародні стандарти виборчого процесу; г) міжнародні стандарти участі громадськості в електоральній демократії і т. д.

2. Об'єктивізація проблематики міжнародних виборчих процесів і актуалізація їх системної розробки прямо є пов'язаними з їх явною недосконалістю, наявністю правових лакун і суперечностей, а також їх відповідною легалізацією і кодифікуванням в документах договірною характеру на рівні самої ММУО, а не структури, що входить у її склад.

3. В даний час розвиток національного виборчого законодавства і проведення виборів неможливі без урахування принципів і норм міжнародного права, закріплених у документах РЄ та ОБСЄ, а також Європейської комісії за демократію через право РЄ (Венеціанської комісії) та БДПЧ ОБСЄ та його співвідношення та порівняння з такими принципами та нормами, що викликане рядом чинників об'єктивної і суб'єктивної властивості, серед яких слід виділити те, що: а) міжнародні виборчі стандарти розкидані по великому числу документів (чинник невинуватості множинності. – Авт.); б) вони приймаються різними міжнародними організаціями, що мають різний обсяг міжнародної правосуб'єктності (від ММУО до МНУО) (чинник полісуб'єктності. – Авт.); в) зазначені документи мають різний ступінь обхвату (чинник багаторівневості. – Авт.); г) вони мають різний ступінь юридичної сили (чинник багатостатусності. – Авт.); г') у цих документах використовуються різні формулювання (чинник поліетимологічності. – Авт.); д) такі формулювання вельми часто мають декларативний характер (чинник просторовості у викладі. – Авт.); е) компаративний підхід дає можливість не тільки класифікувати, але й систематизувати дані стандарти (чинник кодифікування. – Авт.).

Література:

1. О принятии пересмотренного Устава Европейской Комиссии за демократию через право: Резолюция Res(2002)3 Комитета Министров СЕ : принята 21 февраля 2002 года на 784-ом заседании Постоянных представителей Министров. – СЕ, 2004. – 5 с.

2. Мармазов В. Є. Рада Європи: політико-правовий механізм інтеграції / В. Є. Мармазов, І. С. Піляєв. – К. : Видав. Дім «Юрид. Книга», 2000. – С. 74.

3. Европейская комиссия за демократию через право Совета Европы (Венецианская комиссия) : пресс-релиз. – СЕ, 2011. – С. 3.

4. Там само.

5. Лимонникова М. А. Венецианская комиссия Совета Европы: правовые аспекты создания и деятельности : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / М. А. Лимонникова. – М., 2010. – С. 5.

6. Див.: Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 1 липня 2010 року // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 40. – Ст. 527.

7. Заключительный акт Совещания по безопасности и сотрудничеству в Европе, 1 августа 1975 года. – Хельсинки, 1975. – С. 26.

8. Документ Копенгагенского совещания Конференции по человеческому измерению СБСЕ : принят 29 июня 1990 г., Копенгаген. – СБСЕ, 1990. – С. 19.
9. Парижская хартия для новой Европы : материалы Совещания по безопасности и сотрудничеству в Европе, Париж, 21 ноября 1990 г. – СБСЕ, 1990. – С. 24.
10. Хельсинкский документ ОБСЕ «Вызов времени перемен» от 10 июля 1992 г. – Хельсинки, 1992. – С. 23.
11. Пражский документ о дальнейшем развитии институтов и структур СБСЕ (Прага, 30-31 января 1992 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pravoteka.ru/pst/92/45630.html>
12. Хельсинкский документ ОБСЕ «Вызов времени перемен» от 10 июля 1992 г. – Хельсинки, 1992. – С. 28-29.
13. Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе : пресс-релиз. – Будапешт, 2010. – С. 2.
14. Лозовик Н. И. Аспекты международного наблюдения БДИПЧ ОБСЕ за выборами: практика и пути совершенствования [Электронный ресурс] : доклад на междунар. науч.-практ. конф. «Выборы и развитие демократии в Кыргызстане», 23-24 июня 2006 г., Бишкек. – Режим доступа: <http://www.rec.gov.by/recpost/recpost805.html>
15. Там само.
16. Див.: Там само.
17. Там само.
18. Свод рекомендуемых норм при проведении выборов : руководящие принципы и пояснительный доклад, принятые Европейской комиссией «За демократию через право» (Венецианской комиссией) на 52-й сессии (Венеция, 18-19 октября 2002 г.). – Страсбург : Совет Европы, 2002.
19. Существующие обязательства по проведению демократических выборов в государствах-участниках ОБСЕ [Электронный ресурс] : отчет группы экспертов Бюро по демократическим институтам и правам человека ОБСЕ (Варшава, октябрь 2003). – ОБСЕ/БДИПЧ, 2004. – Режим доступа: <http://www.osce.org/item/13587.html?ch=127&lc=RU>.
20. Див.: Проект Европейской Конвенции о стандартах выборов, избирательных прав и свобод : сб. материалов и док. / отв. ред. А. А. Вешняков ; науч. ред. В. И. Лысенко. – М. : ЦИК РФ, 2006. – С. 83-114.
21. Див.: Аналитический доклад Независимого института выборов «Российские выборы в контексте международных избирательных стандартов» // «Российские выборы в контексте международных избирательных стандартов», междунар. конф. (2006 ; Москва). Международная конференция «Российские выборы в контексте международных избирательных стандартов», 2006 г. : [материалы] / под ред. А. В. Иванченко и А. Е. Любарева. – М. : ЦИК РФ, 2006. – С. 13-134.
22. Див.: Вешняков А. А. Избирательные стандарты в международном праве и их реализация в законодательстве Российской Федерации : дис. ... канд. юрид. наук / А. А. Вешняков. – М., 1997; Вешняков А. А. К единому пониманию избирательных прав и свобод, к единым избирательным стандартам / А. А. Вешняков // Журн. о выборах. – 2006. – Спец. вып. – С. 14-16.
23. Всеобщая декларация прав человека 1948 г. // Международные акты о правах человека : сб. док. – М. : Норма, 1998. – С. 39-43.
24. Международный пакт о гражданских и политических правах 1966 г. // Международные акты о правах человека : сб. док. – М. : Норма, 1998. – С. 60, 69.
25. Див.: Декларация о критериях свободных и справедливых выборов : принята на 154-й сессии Совета Межпарламентского союза, Париж, 26 марта 1994 года // Международные избирательные стандарты : сб. док. / отв. ред. А. А. Вешняков ; науч. ред. В. И. Лысенко. – М., 2004. – С. 813-816.
26. Европейская Конвенция о защите прав человека и основных свобод 1950 г. (вместе с Протоколом № 1 1952 г.) // Международные избирательные стандарты : сб. док. / отв. ред. А. А. Вешняков ; науч. ред. В. И. Лысенко. – М., 2004. – С. 816-823.
27. Документ Копенгагенского совещания Конференции по человеческому измерению СБСЕ 1990 г. // Международные избирательные стандарты : сб. док. / отв. ред. А. А. Вешняков ; науч. ред. В. И. Лысенко. – М., 2004. – С. 825-826.
28. Конвенция о стандартах демократических выборов, избирательных правах и свободах в государствах-участниках Содружества Независимых Государств 2002 г. // Международные избирательные стандарты : сб. док. / отв. ред. А. А. Вешняков ; науч. ред. В. И. Лысенко. – М., 2004. – С. 828-836.

29. Див.: Там само. – С. 829-831.

30. Див.: Сущестующие обязательства по проведению демократических выборов в государствах-участниках ОБСЕ [Электронный ресурс] : отчет группы экспертов Бюро по демократическим институтам и правам человека ОБСЕ (Варшава, октябрь 2003). – ОБСЕ/БДИЧ, 2004. – Режим доступа: <http://www.osce.org/item/13587.html?ch=127&lc=RU>.

31. Див.: Проект Европейской Конвенции о стандартах выборов, избирательных прав и свобод : сб. материалов и док. / отв. ред. А. А. Вешняков ; науч. ред. В. И. Лысенко. – М., 2006. – С. 83-114.

32. Див.: Российские выборы в контексте международных избирательных стандартов : материалы международной конференции / под ред. А. В. Иванченко и А. Е. Любарева. – М. : Аспект Пресс, 2006. – С. 13-134.

Волошин Ю.О.,
Мариупольський державний університет,
д.ю.н., професор,
проректор з науково-педагогічної роботи

СУЧАСНЕ КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО В УМОВАХ ПРАВОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА МІЖДЕРЖАВНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Вивчаючи сучасний розвиток конституційно-правового порядку в нових умовах, на наш погляд, в даний час жоден процес, пов'язаний з конституційним феноменом, жодне явище конституційної природи, не є настільки суперечливими та неоднозначними, не викликають стільки різних дискусій, як вплив на дані процеси глобалізації.

Глобалізація стала розглядатися не тільки як одна з головних світових тенденцій новітнього часу, а як історична епоха, що стрімко вплинула на, здавалося б, звичний процес консервативного конституційного розвитку держав, його правового, політичного, економічного, культурного та інформаційного простору. Ми є свідками, коли процеси глобалізації встановлюють змушують все людство по-новому сприймати те, що до цього виглядало досить фрагментарним і недосяжним.

У вітчизняній і зарубіжній науці конституційного права вже постійно підкреслюється особливе значення ролі правового регулювання в умовах глобалізованого світу. Можна погодитися з думкою Б.В. Макогона, що в умовах розвитку глобалізаційних процесів на право покладаються найважливіші завдання. З одного боку, вважає вчений, це завдання з легально-формального закріплення відповідних глобалізаційних тенденцій, забезпечення входження сучасних держав у світове співтовариство. З іншого, завдання з управління глобалізаційними процесами по відношенню до конкретної держави, щоб не допустити негативних наслідків, пов'язаних з нестиківкою національних культур і можливостей, а також з небезпекою потрапити в сильну залежність від найбільш розвинутих країн, зайнявши місце своєрідного придатка у світовому співтоваристві [1].

Ми вважаємо, що особливо це актуально для нашої української держави, вступ якої до глобалізованого світу і міждержавних інтеграційних процесів носить відверто революційний характер і супроводжується низкою криз, що явилися наслідком кардинального зламу політико-правового ладу і докорінної зміни внутрішньої і зовнішньої політики, конституційно-правової доктрини і конституційних принципів в цілому. Однак слід зазначити, що на відміну від західних країн, конституційні принципи яких в силу ряду історичних причин і формують глобалізаційні, інтеграційні, в тому числі правові тенденції, в Україні конституційно-правова доктрина формувалася не так поступово, протягом усього періоду її історичного розвитку. В результаті, у більшості західних держав була досягнута достатня ступінь гармонійності між правом та іншими державними та соціальними інститутами громадянського суспільства. Очевидно, що сприйняття подібних зразків іншими державами не може проходити абсолютно гладко без комплексу потенційних проблем і суперечливих наслідків, однак для будь-якої країни, особливо для України, інтеграція у світове співтовариство є необхідною для того, щоб не стати ізгоєм на арені нового світу, що характеризується глобальною взаємозалежністю і наближається до епохи конституційної однорідності.

Однією з тенденцій у сучасних реаліях глобалізації можна вважати активне посилення взаємозв'язку і взаємозалежності країн і народів, яке особливо посилюється в другій половині ХХ століття і яке активно відбувається в сучасний період. В результаті цього, на думку більшості вчених-конституціоналістів, спостерігається динамічний розвиток конституційного та міжнародного права, взаємодія яких активно відображає інтеграційні процеси в сучасному світі. Все це, вважаємо, і

обумовлює необхідність подальшої міждержавної інтеграції, а також об'єктивує необхідність розробки ефективних механізмів її конституційно-правового забезпечення.

Констатуючи дану обставину, деякі автори цілком виправдано акцентують увагу передусім на те, що «глобалізм є юридично нейтральне поняття», яке може бути використане для різних цілей, в тому числі і антигуманних. При цьому вірно стверджується, що юридичний зміст терміну «глобалізація» у жодній галузі національного права, а також міжнародному праві, не визначено, хоча це слово стало модним в кінці XX століття, коли перед міжнародним співтовариством в повний зріст встали складні багатопланові проблеми загальнопланетарного характеру, що зачіпають життєво важливі інтереси всього людства [2].

Правова складова процесів глобалізації та міждержавної інтеграції представляється досить значимим елементом даних процесів, що диктує виправданість і високий ступінь актуальності дослідження явища глобалізації сучасного права (особливо, враховуючи те, що в літературі досі не існує чіткого визначення даного поняття). Це не може не викликати занепокоєння, оскільки такий вплив позначається на характері і функціях держави і права, як внутрішнього, так і міжнародного, не кажучи вже про їх взаємодію, - заявляє основоположник вітчизняної правової глобалістики І.І. Лукашук [3].

У світлі цього особливої актуальності набуває дослідження процесів впливу правової глобалізації в цілому на розвиток сучасного конституціоналізму, що дозволить поетапно розглянути динаміку зазначених процесів, виділити основні глобальні конституційно-правові тенденції в цілях їх оцінки з національної точки зору, розуміння феномена конституційного права в умовах глобалізації.

У цьому зв'язку слід зазначити, що аналіз феномену глобалізації полягає в зіткненні різних суспільно-наукових дискурсів: правового, економічного і політичного. У сучасному трактуванні під дискурсом розуміється складне комунікативне явище в соціолінгвістиці, а також певні принципи, згідно з якими реальність класифікується і репрезентується (представляється) у ті чи інші періоди часу. Поняття глобалізації в тій чи іншій її версії вбудовано в структуру відповідного дискурсу і навіть - як вважають деякі автори - конститується (визначається) такою, але в той же час, слід підкреслити, що це базове поняття з усіма його недоліками неминує трансформуватися в елемент дискурсивного мислення.

Отже, глобалізація призвела до того, що жодна держава не в змозі існувати без активної взаємодії з міжнародною системою. Держави змушені спільно вирішувати не тільки міжнародні проблеми, а й завдання, які раніше належали до їх суто внутрішніх проблем.

Глобалізація ґрунтується на інтеграції ринків товарів і послуг, на безперешкодному переміщенні капіталу, на комунікаційному зближенні, науковій революції, нових видах транспорту, зниженні тарифних бар'єрів.

Водночас в якості одного з позитивних аспектів глобалізації необхідно відзначити формування наднаціонального міжнародного права, а також системи інтеграційних міжнародних організацій. Глобалізація та інтернаціоналізація справляють істотний вплив на розвиток конституційного права держав, формуючи свою правову систему, держави запозичують конституційний досвід один одного і т.д., що вбачається дуже важливим у сучасних об'єктивних умовах національного конституційно-правового розвитку.

Література:

1. Див.: Макогон Б.В. Процессы глобализации в современном праве, их проявление в Российском законодательстве / Б.В. Макогон // Автореф. дис... к.ю.н. – М., 2007.
2. Мелков Г.М. Юридическое содержание термина «глобализация» / Г.М. Мелков // Материалы научно-практической конференции «Глобализационные процессы в сфере права: проблемы правового развития в России и СНГ» 19 апреля 2001 г., г. Москва – М., 2001. – С. 45-46.
3. Лукашук И.И. Взаимодействие международного и внутригосударственного права в условиях глобализации / И.И. Лукашук // Журнал российского права. – 2002. – № 3. – С. 118.

Кіндюк Б.В.,
Маріупольський державний університет,
д.геогр.н., к.ю.н., професор,
завідувач кафедри раціонального природокористування
та охорони навколишнього природного середовища

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ВІДТВОРЕННЯ ТА РОЗВЕДЕННЯ ЛІСІВ

Актуальність дослідження адміністративно-правового механізму відтворення та розведення лісів обумовлена трьома причинами. По-перше, Україна є малолісною державою, тому підвищення лісистості є одним з пріоритетних напрямів державного управління. При цьому в Україні наявні великі площі деградованих, еродованих земель, які є непридатними для нормального сільськогосподарського виробництва та можуть бути використані в цілях лісорозведення.

По-друге, чинним законодавством не встановлено дієвого механізму адміністративної відповідальності за недотримання фізичними та юридичними особами вимог щодо відновлення лісового фонду та створення нових лісів.

Третя причина полягає у необхідності подолання наслідків світової кризи або зменшення ступеня її негативного впливу на економіку України. Застосування методів державного управління, спрямованих на стимулювання лісовідновних робіт та створення нових лісів, дозволяє суттєво знизити рівень безробіття, вирішити багато соціальних проблем на регіональному рівні. За даними А. М. Дейнеки, такі країни, як США, Республіка Корея включили питання розвитку лісорозведення до державних планів виведення економіки з рецесії. [2]. Як зазначає вчений, виникло нове поняття "зелених" робочих місць, що створюються за рахунок інвестування в лісову галузь. Ефективне державне управління, спрямоване на збільшення лісових площ, має сприяти боротьбі з фінансовою кризою за допомогою створення нових робочих місць, покращення умов життя населення.

Розгляд даного питання слід розпочати з того, що на сучасному етапі відбувається перехід лісівництва на засади сталого розвитку, що передбачають збільшення лісистості. Виконати це завдання можна за допомогою методів державно-правового впливу, що дозволяють використовувати систему організаційних заходів і правових методів у підвищенні лісистості на території України.

Питання відтворення лісового фонду в Україні регулюються, насамперед, главою 14 "Відтворення лісів" Лісового кодексу в редакції Закону від 8.02.2006 р № 3404-IV (ЛК-2006). Так, у ст. 79 передбачено реалізацію трьох завдань, спрямованих на вирішення цієї проблеми.

Перше з них полягає у досягненні оптимальної лісистості шляхом створення в максимально короткі строки нових насаджень найбільш екологічно і економічно доцільними способами та технологіями. Розгляд змісту цього пункту ЛК-2006 викликає низку питань. Одним з них є зафіксоване в Кодексі поняття "оптимальної лісистості", зміст якого не розкривається. В лісівничій науці під цим поняттям розуміють площу лісів певного регіону, за наявності якої досягається баланс кліматичних, екологічних, біологічних складових компонентів навколишнього середовища [1, с. 265].

Необхідність участі органів управління у розв'язанні зазначеної проблеми визначається тим, що фактична лісистість України на сьогодні становить 15, 9%, тоді як оптимальна - 20%. При цьому площа лісового фонду варіюється по території країни у доволі широких межах - від 3,7% у Миколаївській області й до 50,8% у Закарпатській [1, с. 285-287]. Несприятливою є ситуація, пов'язана із задоволенням потреби населення українських міст у зелених зонах. Так, реальна забезпеченість зеленими насадженнями в Україні становить 43 га на тисячу мешканців, тоді як в Естонії цей показник дорівнює 180 га, у Литві - 250 га, у Білорусі та Росії - 150 га. На практиці це означає необхідність проведення організаційних заходів зі створення нових лісів органами місцевого самоврядування.

Ст. 79 ЛК-2006 регламентує порядок підбору деревних порід з найбільш короткими строками вирощування. Ця обставина не відповідає практиці ефективного лісорозведення. Справа в тому, що тополі, акації, що швидко ростуть, є нестійкими до суховіїв, пилових бур та інших несприятливих природних явищ. Навпаки, найбільш стійкі до природних катаклізмів породи характеризуються доволі тривалим періодом вирощування: дуб - до 150 років, сосна - до 180 років, ясен, граб - 100 років, береза та липа - 80 років, осика - 60 років. Правове регулювання радянського періоду виявило неефективність такого підходу. У постанові ЦК ВКП (б) та РМ СРСР від 20 жовтня 1948 р. "О плане полезащитных лесонасаждений, внедрения травопольных севооборотов, строительства прудов и водоемов для обеспечения высоких и устойчивых урожаев в степных и лесостепных районах европейской части СССР" зазначались конкретні породи, які слід було засівати на території УРСР [9].

В реальних умовах українського степу ці породи дерев важко приживались, часто гинули, і таке рішення призвело до багатомільйонних збитків. Таким чином, "максимально короткі строки" мають бути замінені поняттям "науково обґрунтовані строки".

Друге завдання, зафіксоване у ст. 79 ЛК-2006 та пов'язане з посиленням водоохоронних, ґрунтозахисних, санітарно-гігієнічних, інших корисних властивостей лісів і захисних лісонасаджень, потребує уточнення. На практиці вирішення цього завдання відбувається у двох організаційно-правових формах: а) відновлення лісів; б) лісорозведення.

У процесі відтворення лісів шляхи підвищення корисних властивостей лісів залежать від розташування лісів та їх функціонального призначення.

Третій напрям, зафіксований у ст. 79 ЛК-2006, полягає у поліпшенні якісного складу лісів, підвищення їх продуктивності та біологічної стійкості. Реалізація цього положення ЛК-2006 пов'язана зі зменшенням площ, зайнятих чагарниками, рідколіссям, неповними і нестійкими деревостанами. Як зазначає М. І. Діденко, нині перед Україною постала загроза втрати дубових лісів у Північному степу, що потребує прийняття нормативно-правових актів, які передбачали б застосування адміністративно-правових заходів з охорони таких лісів, стимулювання їх створення [3].

Правові засади відтворення лісів визначаються з урахуванням положень міжнародно-правових актів - Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат від 22 травня 2003 р., ратифікованої Законом від 7 квітня 2004 р. та Європейської ландшафтної конвенції від 20 жовтня 2000 р., ратифікованої Законом від 7 вересня 2005 р.

Згідно з Рамковою конвенцією про охорону та сталий розвиток Карпат передбачено здійснення державної політики, спрямованої на збереження, стале використання та відтворення біологічного і ландшафтного різноманіття на всій території Карпат. Як зазначає Л. В. Полякова, правові питання реалізації Рамкової конвенції знайшли відбиття у "Програмі удосконалення систем правозастосування та управління у лісовому секторі країн східного напрямку Європейської політики" [6]. Цим документом передбачено вжиття відповідних заходів зі здійснення лісової політики з урахуванням потреби в охороні гірських екосистем та ландшафтів, збереження біорізноманіття, а також враховуючи менш сприятливі умови для розвитку сільського господарства в гірських районах. Конвенцією рекомендується використання практики щодо сталого управління гірськими лісами в Карпатах, зважаючи на численні функції лісів, важливе екологічне значення Карпатських гірських екосистем, а також менш сприятливі умови в гірських лісах.

При веденні лісового господарства, відповідно до ст.ст. 14, 19 ЛК-2006, лісокористувачі зобов'язуються проводити заходи з відновлення лісів. Ці обов'язки стосуються лише постійних користувачів (ст. 19), а також фізичних та юридичних осіб, які мають ліси у приватній власності.

Розглядаючи дане положення, слід мати на увазі, що питання відновлення лісів регулюються ст. 80 ЛК-2006, в якій передбачається необхідність залісення зрубів та згарищ протягом не більше двох років, а загиблі лісові культури відновлюються в наступному році. При цьому строки залісення можуть бути продовжені у зв'язку з необхідністю ліквідації наслідків природних лих. Видача таких дозволів покладається на центральний орган виконавчої влади з питань лісового господарства - Державне агентство лісових ресурсів - та його територіальні органи. Порушення цих вимог ЛК-2006 тягне за собою відповідальність відповідно до ст. 68 КУпАП, проте цей нормативний акт не роз'яснює зміст терміну порушення правил відновлення лісів. Йдеться про те, що склади правопорушень можуть бути доволі різноманітними. Наприклад, недотримання строків відновлення лісів, незалишення зрубів для природного відновлення лісу, не залісення згарищ.

При відтворенні лісів необхідно враховувати, що в першу чергу такі роботи провадяться у водоохоронних зонах рік, озер, водосховищ, каналів. На другому етапі зазначені заходи проводяться шляхом створення лісозахисних насаджень в ярах, балках, крутосхилах та інших непридатних для використання в сільському господарстві землях.

Серед заходів, спрямованих на збільшення лісистості, чільне місце посідає лісорозведення. Правове регулювання у цій сфері налічує понад 250-літню історію, коріння якої сягає часів українського козацтва. Офіційно початком проведення організаційних заходів із лісорозведення слід вважати прийняття у 1843 р. сенатських указів про створення Велико-Анадольського й Бердянського показових лісництв. За період, що минув після цих подій, практика лісорозведення виявила потребу в державно-правовому впливі на зазначену сферу. Радянське законодавство розглядало лісорозведення як одну з основних вимог до ведення лісового господарства й встановлювало заходи адміністративного впливу для порушників відповідних норм, правил та інструкцій. Такий підхід, зафіксований у правових нормах, забезпечив значні успіхи української лісової галузі у створенні

нових лісів. За розрахунками вчених, майже половина українських лісів мають штучне походження, а лісозахисні смуги посідають площу у 449 тис. га.

У незалежній Україні зазначені правові традиції збереглися і були закріплені у нормах права. Так, ст. 81 ЛК-2006 регламентує проведення лісорозведення на землях, не вкритих лісовою рослинністю, малопродуктивних та непридатних для використання в сільському господарстві. На додаток до цього, такі заходи передбачені щодо земель сільськогосподарського призначення, відведених для створення полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень, а також ярах, балках, узліссях.

Одним із засобів державно-правового впливу у сфері лісорозведення стало прийняття КМУ 16 вересня 2009 р. державної цільової програми "Ліси України на 2010-2015 рр.", яка є одним із програмних документів, на основі якого відбувається реформування лісової галузі [7]. Розділ 2 Програми "Завдання і заходи" присвячений викладу десяти завдань, спрямованих на реалізацію програми. Перший із них відображає основну ідею документа - підвищення лісистості на території країни. Для реалізації цього пункту передбачається створення нових лісонасаджень у наростаючій кількості - від 26 тис. га 2010 р. до 105 тис. га 2015 р. Настільки масштабні цифри зі створення лісонасаджень є малореальними, позаяк подібних результатів удалося досягти в УРСР наприкінці 70-х років минулого століття шляхом інтенсифікації роботи Міністерства лісового господарства й за рахунок залучення технічних засобів інших відомств. У додатку № 2 наводяться дані щодо щорічного створення лісонасаджень з 2010 по 2015 рр., загальна площа яких має складати по Україні до 2015 р. 415 тис. га. Доволі складним питанням у справі реалізації програми є фінансування її виконання.

З метою регламентації заходів зі створення нових лісів КМУ 1 березня 2007 р. були прийняті Правила відтворення лісів, що передбачають способи й методи проведення таких робіт [8]. Відповідно до пп. 40-46 цього нормативного акта лісорозведення проводиться, передусім, на деградованих і малопродуктивних сільськогосподарських землях, господарське використання яких є екологічно небезпечним і економічно недоцільним. Технологічно забруднені земельні ділянки, на яких неможливо одержати екологічно чисту продукцію, підлягають консервації. Здійснення цього заходу відбувається шляхом припинення їх господарського використання на певний строк. З метою запобігання надмірного антропогенного впливу, усі площі, які підлягають передачі, мають бути підготовлені для основної обробки за технологією створення захисних насаджень.

Як зазначає О. І. Фурдичко, незавершення земельної реформи, послаблення контролю за станом земельних ресурсів, збільшення кількості землевласників суттєво ускладнюють передачу таких земель під заліснення [5, с. 439]. Такі рішення приймаються органами виконавчої влади або місцевого самоврядування. Правовою підставою таких актів є ст. 41 ЗУ "Про охорону земель" від 19 червня 2003 року, що передбачає необхідність "консервації" земель, господарське використання яких є екологічно небезпечним та економічно неефективним. Накопичений у Радянському Союзі досвід здійснення державного управління процесом лісорозведення довів високу ефективність створення у південних регіонах України захисних лісів та лісонасаджень. Правова регламентація їх виروشання відбувається в агролісомеліоративному напрямку, що має на меті створення сприятливих умов для ефективного ведення сільського господарства, забезпечення функціонування виробничої інфраструктури, праці та відпочинку людей. Відповідно до Інструкції з проектування, технічного приймання, обліку та оцінки якості лісокультурних об'єктів, затвердженої Наказом Міністерства лісового господарства від 8 липня 1997 р. захисні насадження створюються за спеціальними проектами. Їх розробка виконується спеціалізованими проектними організаціями, які мають відповідну ліцензію та повинні бути погоджені з державними органами з питань лісового господарства і охорони навколишнього природного середовища в областях, АР Крим. Одним з напрямків, пов'язаних з державно-правовим впливом на процес лісорозведення, є вимога п. 2 Інструкції 1997 р. щодо розробки таких проектів відповідно до проектів землеустрою, генеральних планів забудови територій, будівництва автомобільних доріг, залізниць та інших об'єктів. З цієї точки зору, на позитивну оцінку заслуговує радянський досвід. Як зазначає В. Я. Колданов, [4, с. 243], перший генеральний план розвитку лісового господарств, що передбачає планування лісорозведення розроблявся в УРСР в 1955 р. Другий проект генерального плану, затверджений в 1971-1989 рр., складався НДІ "Союзгенпроліспром" та стосувався республік колишнього СРСР, окремих природно-економічних зон. Цілком зрозуміло, що такі документи потребують свого ретельного вивчення та мають бути використані при плануванні заходів з лісорозведення. З точки зору автора, першим етапом адміністративно-правового регулювання у цьому напрямі має стати інвентаризація полезахисних лісових смуг та закріплення їх за лісокористувачами, а також врегулювання питань цільового виділення земель під захисне лісорозведення.

В умовах малолісної України механізм адміністративно-правового регулювання має бути застосований до законодавчого регулювання обсягів та способів відновлення лісів і лісорозведення. Реаліями сьогодення є факт масових незаконних рубок у лісосмугах, пожежі, поширення хвороб, невиконання лісокористувачами правил відновлення, що призвело до зменшення їх площ та погіршення екологічного стану. В ст. 82 ЛК-2006 регламентує обсяги, способи відновлення лісів і лісорозведення. Для виконання даних заходів потребується підготовка матеріалів лісовпорядкування, спеціальні обстеження, оцінка стану земель, які підлягають залісенню. Як зазначено у ст. 82, відновлення проводиться способами, що забезпечують створення високопродуктивних лісів з господарсько цінних дерев і чагарникових порід. Аналогічним чином лісорозведення проводиться способами, що забезпечують створення продуктивних деревостанів з високими захисними властивостями. Розгляд цих положень ст. 82 ЛК-2006 показує їх декларативність, наявність низки причин, що створюють труднощі у їх виконанні на практиці. Першою з них є відсутність закріпленого на законодавчому рівні механізму фінансування цих заходів. По-друге, на сьогодні не створено правового механізму стимулювання власників лісових земельних ділянок на проведення заходів з лісорозведення. По-третє, виростити дерева в умовах посушливої місцевості є вкрай складним завданням, що потребує використання відповідної кошовної техніки (тяжких плугів, спеціальних машин з викорчування пнів, проведення поливних борозен та багато ін.). Такий набір техніки наявний у багатьох лісгоспах, проте чинним законодавством не передбачено правового механізму пільгового використання цих агрегатів іншими користувачами.

Література:

1. Генсірук С. А. Ліси України / С. А. Генсірук. - Л.: Наук. т-во імені Т. Г. Шевченка, 2002. - 469 с.
2. Дейнека А. М. Стратегічні напрями адаптації лісового сектору економіки України до наслідків впливу світової фінансово-економічної кризи/ А. М. Дейнека// Економіка промисловості: науково-практичний журнал. - 2009, № 3 (46). - С. 216-222.
3. Діденко М. І., Андрущенко О. П. Штучне лісовідновлення у Вовчанському держлісгоспі/ М. І. Діденко, О. П. Андрущенко// Лісівництво і агролісомеліорація. - Вип. 106. - 2004. - С. 100-102.
4. Колданов В. Я. Очерки истории советского лесного хозяйства / В. Я. Колданов. - М. : Экология, 1992. - 256 с.
5. Ліс у Степу: основи сталого розвитку: Монографія / О. І. Фурдичко, Г. Б. Гладун, В. В. Лавров; За наук. ред.. О. І. Фурдичка. - К.: Основа, 2006. - 496 с.
6. Полякова Л. В. Внесок Держкомлісгоспу у виконання Карпатської конвенції/ Л. В. Полякова // Лісівництво і агролісомеліорація. - Вип. 14. -2008. - С. 3-6.
7. Про затвердження Державної цільової програми "Ліси України" на 2010-2015 роки [Електронний ресурс]: постанова Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2009 р. № 977. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/977-2009-п>
8. Про затвердження Правил відтворення лісів: постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2007 р. № 303. - [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/303-2007-п>

Ніколенко Людмила Миколаївна,
Маріупольський державний університет,
к.ю.н., доцент, професор кафедри господарського,
цивільного та трудового права

ПОРЯДОК ПОДАЧІ ТА РОЗГЛЯДУ СКАРГИ ВИЩИМ ГОСПОДАРЬСЬКИМ СУДОМ УКРАЇНИ

Згідно ст. 107, 108 ГПК України Вищий господарський суд України переглядає за касаційною скаргою рішення місцевого господарського суду, постанови апеляційного господарського суду, ухвали місцевого господарського суду та постанови апеляційного господарського суду.

Стаття 109 ГПК України встановлює, що касаційна скарга подається до Вищого господарського суду України через апеляційний господарський суд, який прийняв оскаржуване рішення чи постанову. Апеляційний господарський суд зобов'язаний невідкладно надіслати скаргу разом зі справою до Вищого господарського суду України.

Відповідно до ст. 110 ГПК України касаційна скарга може бути подана протягом двадцяти днів із дня набрання рішенням місцевого господарського суду чи постановою апеляційного господарського суду законної сили.

Касаційна скарга подається у письмовій формі і повинна містити:

- 1) найменування касаційної інстанції;
- 2) найменування місцевого або апеляційного господарського суду, судове рішення якого оскаржується, номер справи та дату прийняття рішення або постанови;
- 3) найменування особи, що подає скаргу, та іншої сторони (сторін) у справі;
- 4) вимоги особи, що подала скаргу, із зазначенням суті порушення або неправильного застосування норм матеріального чи процесуального права;
- 5) перелік доданих до скарги документів.

Не допускаються посилення у касаційній скарзі на недоведеність обставин справи. Касаційна скарга підписується особою, яка подала скаргу або її уповноваженим представником. До скарги додаються докази сплати судового збору і надсилання копії скарги іншій стороні у справі.

Особа, яка подала касаційну скаргу, надсилає іншій стороні у справі копії касаційної скарги і доданих до неї документів, які у цієї сторони відсутні. Згідно ст. 111-2 ГПК України сторона у справі, отримавши касаційну скаргу, має право надіслати відзив на неї касаційній інстанції і особі, що подала скаргу. Відсутність відзиву на касаційну скаргу не перешкоджає перегляду судового рішення, що оскаржується.

На підставі ст. 111-3 ГПК України касаційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом, якщо:

- 1) касаційна скарга підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено;
- 2) скаргу надіслано інакше, ніж через місцевий або апеляційний господарський суд, що прийняв рішення або постанову;
- 3) до скарги не додано доказів надіслання її копії іншій стороні (сторонам) у справі;
- 4) до скарги не додано документів, що підтверджують сплату судового збору у встановлених порядку і розмірі;
- 5) скаргу подано після закінчення строку, встановленого для її подання, без клопотання або таке клопотання відхилено про відновлення цього строку;
- 6) у скарзі не зазначено суті порушення або неправильного застосування норм матеріального чи процесуального права;
- 7) до надіслання ухвали про прийняття скарги до провадження від особи, що подала скаргу, надійшла заява про її відкликання.

Про повернення касаційної скарги виноситься ухвала.

Після усунення обставин, зазначених у пунктах 1, 2, 3, 4 і 6 касаційна скарга може бути подана повторно.

Про прийняття касаційної скарги до провадження на підставі ст. 111-4 ГПК України суд виносить ухвалу, в якій повідомляється про час і місце розгляду скарги, а також витребує справу чи копії матеріалів справи, необхідні для розгляду скарги на ухвалу суду. Ухвала надсилається усім учасникам судового процесу.

У касаційній інстанції скарга розглядається за правилами розгляду справи у суді першої інстанції, за винятком процесуальних дій, пов'язаних із встановленням обставин справи та їх доказуванням.

Касаційна інстанція використовує процесуальні права суду першої інстанції виключно для перевірки юридичної оцінки обставин справи та повноти їх встановлення у рішенні або постанові господарського суду.

Касаційна скарга у випадках, передбачених п. 1 ч. 1 ст. 107 ГПК України, розглядається протягом одного місяця, а у випадках, передбачених п. 2 ч. 1 ст. 107 ГПК України, - протягом п'ятнадцяти днів з дня постановлення ухвали про прийняття касаційної скарги до провадження Вищим господарським судом України. Розгляд скарги касаційною інстанцією складається з наступних етапів: підготовчий; розгляд касаційної скарги зі суті; прийняття касаційної постанови. У підготовчій частині засідання суду касаційної інстанції, як і суду першої інстанції, повинен вирішити, чи можливо справу розглядати в даному складі суддів, чи можливий розгляд справи при відсутності осіб, які беруть участь у справі; роз'яснити особам, які беруть участь в справі, їх права та обов'язки і вирішити заявлені ними клопотання. Розгляд касаційної скарги здійснюється трьома суддями господарського суду і починається з доповіді головуючого або одного з суддів, після чого касаційна інстанція заслуховує осіб, що беруть участь у справі, та їх представників. Вислухавши пояснення осіб, які приймають участь у справі, суд повинен ознайомитися з додатковими матеріалами.

Згідно ст. 111-7 ГПК України, переглядаючи у касаційному порядку судові рішення, касаційна інстанція на підставі встановлених фактичних обставин справи перевіряє застосування судом першої чи апеляційної інстанції норм матеріального і процесуального права. Касаційна інстанція не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені у рішенні або постанові господарського суду чи відхилені ним, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати нові докази або додатково перевіряти докази. У касаційній інстанції не приймаються і не розглядаються вимоги, що не були предметом розгляду в суді першої інстанції.

Відповідно до ст. 111-6 ГПК України особа, що подала касаційну скаргу, має право відмовитися від неї до винесення постанови касаційною інстанцією. Касаційна інстанція має право не прийняти відмову від скарги, якщо ці дії суперечать законодавству або порушують чий-небудь права і охоронювані законом інтереси. Про прийняття відмови від скарги касаційна інстанція виносить ухвалу, якщо рішення або постанову господарського суду не оскаржено іншою стороною. На підставі 111-11 ГПК України за наслідками розгляду касаційної скарги (подання) суд приймає постанову. У постанові мають бути зазначені: 1) найменування касаційної інстанції, склад суду, номер справи і дата прийняття постанови; 2) найменування сторін і найменування особи, яка подала касаційну скаргу; 3) найменування місцевого господарського суду або апеляційного господарського суду, рішення, постанову якого оскаржується, номер справи, дата прийняття рішення, постанови, прізвище судді (суддів); 4) стислий виклад суті рішення місцевого господарського суду, рішення, постанови апеляційного господарського суду; 5) підстави, з яких оскаржено рішення, постанову; 6) доводи, викладені у відзиві на касаційну скаргу; 7) мотиви, за якими касаційна інстанція не застосовує закони та інші нормативні правові акти, на котрі посилалися сторони, а також закони та інші нормативно-правові акти, якими керувався суд, приймаючи рішення; 8) у разі скасування або зміни рішення, постанови, - мотиви, за якими касаційна інстанція не погодилася з висновками суду першої або апеляційної інстанції; 9) висновки за результатами розгляду касаційної скарги; 10) дії, що повинні виконати сторони та суд першої інстанції у разі скасування рішення, постанови і передачі справи на новий розгляд; 11) новий розподіл судових витрат у разі скасування чи зміни рішення. Постанова набирає законної сили з дня її прийняття. Постанова надсилається сторонам у справі у триденний строк із дня її прийняття.

Вказівки, що містяться у постанові касаційної інстанції, є обов'язковими для суду першої інстанції під час нового розгляду справи.

Постанова касаційної інстанції не може містити вказівок про достовірність чи недостовірність того чи іншого доказу, про переваги одних доказів над іншими, про те, яка норма матеріального права повинна бути застосована і яке рішення має бути прийнято за результатами нового розгляду справи. На підставі ст. 111-13 ГПК України ухвали місцевого та апеляційного господарського суду можуть бути оскаржені в касаційному порядку у випадках, передбачених ч. 1 ст. 106 ГПК України.

Касаційні скарги на ухвали місцевого або апеляційного господарських судів розглядаються у порядку, передбаченому для розгляду касаційних скарг на рішення місцевого господарського суду, постанову апеляційного господарського суду. У випадках скасування касаційною інстанцією ухвал про відмову у прийнятті позовної заяви або заяви про порушення справи про банкрутство про повернення позовної заяви або заяви про порушення справи про банкрутство, зупинення провадження у справі, припинення провадження у справі, про залишення позову без розгляду або про залишення без розгляду заяви у провадженні у справі про банкрутство, справа передається на розгляд суду першої інстанції. Стаття 111-9 ГПК України встановлює, що касаційна інстанція за результатами розгляду касаційної скарги має право: 1) залишити рішення першої інстанції або постанову апеляційної інстанції без змін, а скаргу без задоволення; 2) скасувати рішення першої інстанції або постанову апеляційної інстанції повністю або частково і прийняти нове рішення; 3) скасувати рішення першої інстанції або постанову апеляційної інстанції і передати справу на новий розгляд, якщо суд припустився порушень норм процесуального права, які унеможливили встановлення фактичних обставин, що мають значення для правильного вирішення справи. Справа направляється на новий розгляд до суду апеляційної інстанції, якщо порушення норм процесуального права, які унеможливили встановлення фактичних обставин, що мають значення для правильного вирішення справи, допущені тільки цим судом. У всіх інших випадках справа направляється до суду першої інстанції; 4) скасувати рішення першої інстанції, постанову апеляційної інстанції повністю або частково і припинити провадження у справі чи залишити позов без розгляду повністю або частково; 5) змінити рішення першої інстанції або постанову апеляційної інстанції; 6) залишити в силі одне із раніше прийнятих рішень або постанов.

Рішення першої інстанції або постанова апеляційної інстанції підлягають скасуванню, а справа передачі на новий розгляд до суду першої інстанції, якщо прийняте рішення або постанова є необґрунтованими. Рішення або постанова визнаються необґрунтованими, якщо: 1) неповно встановлені обставини, що мають значення для справи; 2) обставини, що мають значення для справи, які господарський суд встановив, не доведені; 3) висновки суду, викладені в рішенні, не відповідають обставинам справи.

Касаційна інстанція не має права сама встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені у рішенні або постанові місцевого чи апеляційного господарського суду або відхилені ним, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати нові докази або додатково перевіряти докази. Згідно ст. 111-10 ГПК України підставами для скасування або зміни рішення місцевого чи апеляційного господарського суду або постанови апеляційного господарського суду є порушення або неправильне застосування норм матеріального чи процесуального права.

Норми матеріального права вважаються за порушені або невірно застосовані, якщо суд: не застосував закон, який підлягав застосуванню; застосував закон, який не підлягав застосуванню; неправильно тлумачив закон. Порушення норм процесуального права є в будь-якому випадку підставою для скасування рішення місцевого або постанови апеляційного господарського суду, якщо:

- 1) справу розглянуто судом у незаконному складі колегії суддів;
- 2) справу розглянуто судом за відсутності будь-якої із сторін, не повідомленої належним чином про час і місце засідання суду;
- 3) господарський суд прийняв рішення або постанову, що стосується прав і обов'язків осіб, які не були залучені до участі в справі.
- 4) рішення або постанова не підписані будь-ким із суддів або підписані не тими суддями, що зазначені в рішенні або постанові;
- 5) рішення прийнято не тими суддями, які входили до складу колегії, що розглянула справу;
- 6) рішення прийнято господарським судом із порушенням правил предметної або територіальної підсудності, крім випадків, передбачених у частині четвертій ст. 17 ГПК України;
- 7) рішення прийнято господарським судом із порушенням правил виключної підсудності.

Таким чином, підставою для відміни або зміни рішення місцевого або апеляційного господарського суду або постанови апеляційного господарського суду є порушення чи неправильне застосування норм матеріального або процесуального права.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Айдіна Є.Г.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 1 курс

ДІЯ ПРАВА

Будь-яке розуміння права ґрунтується на тому, що визнається спроможністю права бути регулятором суспільних відносин. Ціннісний початок права як явища — здатність впливати на волю та свідомість людей. Звідси і витікає значення питань дії права в цілому та окремих норм права.

На сьогоднішній день ведуться активні дискусії щодо визначення терміну «дія права». Загалом це пов'язано з відсутністю чіткого та єдиновірного поняття «право». В. Гойман, Р.Йеринг – приймали активну участь у роз'язді цього питання.

Найрозповсюдженим поняттям є наступне : дія права — це змістовнодинамічна складова права, яка характеризує фактичну реалізацію його властивостей здійснювати регулятивний, інформаційно-психологічний, виховний та соціальний вплив на учасників суспільних відносин.

Право в дії – це та ціль, заради якої в результаті правоустановчої діяльності офіційно формується і документально закріплюється право в статистичі. Право втратило б усілякий сенс, якби не проявляло себе як активний творчий початок, якби не формувало суспільне середовище, не визначало напрями і форми поведінки учасників суспільних відносин.

Дія права означає перехід соціальних моделей і абстрактних цінностей в реальну практику. Дія права матеріалізує властиву праву справедливість в поведінці окремої особи, поведінці соціальних спільностей, спосіб життя суспільства. Право як соціальна сила реалізує свій потенціал в ході дії на громадські стосунки.

Зміст та соціальне призначення права найбільш виразно проявляє себе під час добровільного дотримання норм суб'єктами права, тобто під час реалізації права. Правомірна поведінка достатньо різноманітна за своїм характером прояву відповідно різними є і форми реалізації права:

- 1) Дотримання норм права присутнє тоді, коли суб'єкт утримується від здійснення дій, які право забороняє.
- 2) Використання норм права відбувається тоді, коли суб'єкт користується наданим йому правом.
- 3) Виконання норм права – коли суб'єкт виконує свої юридичні обов'язання.

Також виділяють особливу форму реалізації права - застосування норм права. Це форма державного регулювання, спрямована на реалізацію права в життя. Вона здійснюється компетентними органами та посадовцями.

Посприяти виконанню правових норм, покласти відповідальність у випадку не дотримання правових норм – це основні задачі суб'єктів правозастосування. Розрізняють три стадії процесу правозастосування:

- 1) встановлення фактичної основи справи. Процес застосування права пов'язаний зі встановленням, дослідженням, аналізом обставин пов'язаних безпосередньо з конкретною життєвою ситуацією;
- 2) встановлення юридичної основи справи. На данному етапі дається правова кваліфікація данній справі, також вирішується питання, яка норма права поширюється у данному випадку, чи підпадає цей факт під його дію;
- 3) ухвалення рішення у справі. Етап, на якому відбувається застосування права у власному значенні слова, у той час як усі попередні стадії підготовували умови і матеріали для завершеного рішення у справі.

Офіційним підсумком вираження правозастосувальної діяльності є акти застосування права, за допомогою яких закріплюється рішення компетентних органів за конкретною юридичною справою.

Акти правозастосування класифікують спираючись на різні підстави:

- 1) за предметом правового регулювання (тобто за галузями вживаних норм) ;
- 2) за суб'єктами, здійснюючих застосування права;
- 3) за формою правозастосувальної діяльності;
- 4) за функціональною ознакою;
- 5) за формою зовнішнього вираження;

- 6) за часовою ознакою;
- 7) за своєю юридичною ознакою.

В процесі дії та реалізації норм права вирішуються і знаходять своє безпосереднє задоволення різноманітні економічні, соціальні, політичні та інші не правові цілі, завдання, інтереси и потреби, що є об'єктами правової регуляції.

Література:

1. Нерсесянц В.С. Общая теория права и государства. – М., 1999. С.476
2. Гойман В. И. Действие права (Методологический анализ). — Академия МВД РФ. — М., 1992.
3. Кивалов С.В., Музыченко П.П., Крестовская Н.Н., Крыжановский А.Ф. Основы правоведения Украины. – Х., 2007
4. Матузов Н.И., Мальков А.В., Теория государства и права (Формы реализации права). – М., 1999
5. Лазарев В.В., Применение советских правовых норм. – К., 1972
6. Теплоу М.О., Дія права і дія закону у сучасному аспекті праворозуміння

Балабаниць В.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 2 курс

ОСОБЛИВОСТІ ПОНЯТТЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ УКРАЇНИ

Для початку необхідно зазначити, що на сучасному етапі розвитку нашого суспільства, з практики державного будівництва як України, так й інших держав відомо, що становлення організаційної будови державної території відбувалося двома способами: 1) шляхом районування – поділом території на адміністративно-територіальні одиниці, в межах яких здійснюється управління через представників цент-ральної влади (централізоване управління); 2) шляхом приєднання (анексії) інших держав, внаслідок чого в складі території держави виникли територіальні одиниці, що зберігають деякі атрибути державності. Ці процеси з часом трансформуються, зокрема адміністративно-територіальні одиниці поступово починають набувати характеру політико-територіальних чи самоврядних, що пов'язано з децентралізацією управління, або ж, навпаки, політико-територіальні одиниці втрачають самостійний статус і перетворюються на звичайні адміністративно-територіальні, що завжди відбувається за встановлення централізованих моделей управління. На територіальний поділ держави також впливають географічні, національні, економічні, історичні, культурні та інші чинники.

Водночас територіальний устрій держави не можна зводити до її територіального (адміністративно-територіального) поділу, ці поняття співвідносяться як загальне і часткове, останній становить лише географічну основу територіального устрою.

Мета даної статті полягає у визначенні та дослідженні проблем, що пов'язані з проблемами територіального устрою України на сучасному етапі розвитку держави.

В юридичній літературі питання про територіальний устрій України, його поняття, систему та форму вираження отримало висвітлення в низці наукових робіт та статей. Серед них слід виділити роботи Бакума В.В., Белебихи І.О., Батанова О.В., Заяць І.Я., Кураса І., Молдована В., Тодики Ю.М., Погорілка В.Ф., Фрицького О.Ф. та багатьох інших.

Проаналізувавши чинне законодавство, юридичну та наукову літературу та багато інших джерел, можна зробити висновок, що територіальний устрій України – це обумовлена географічними, історичними, економічними, соціальними, культурними та іншими чинниками внутрішня територіальна організація держави з поділом її території на складові частини – адміністративно-територіальні одиниці з метою забезпечення населення необхідним рівнем послуг та збалансованого розвитку усієї території держави.

Сьогодні саме територія виступає найголовнішим об'єднуючим фактором Української держави. територіальний устрій певної держави більш точно відображає територіальну організацію держави та її співвідношення з окремими складовими частинами (територіальними одиницями).

Територіальний устрій України регулює розділ IX її Конституції в статті 132. Територіальна цілісність України гарантується її Конституцією. На території України забороняється створення і функціонування будь-яких збройних формувань, не передбачених законом, і не допускається розташування іноземних військових баз. Питання про зміну території України вирішуються виключно всеукраїнським референдумом.

З урахуванням зазначеного, територіальний устрій держави можна визначити як більш широке поняття, що охоплює собою такі поняття, як політико-територіальний устрій держави (унітарна держава і федерація, яке включає національні та інші державні утворення як суб'єкти федерації), автономні утворення (автономні республіки, області тощо) та адміністративно-територіальний устрій (області, райони тощо).

Відповідно до Конституції України (ст. 2), Україна є унітарною державою, що, насамперед, і визначає її політико-територіальний устрій [1]. Унітарна держава (від латинського «unus» – один) – це єдина держава, яка не має інших державних утворень (земель, штатів тощо).

Унітарні держави, в свою чергу, за формою бувають двох видів: прості і складні. Для простих унітарних країн характерним є поділ їх території тільки на адміністративно-територіальні одиниці. У складних унітарних державах, до яких можна віднести й Україну, крім рівних за статусом адміністративно-територіальних одиниць є ті чи інші форми автономії. В Україні до таких форм автономії належить Автономна Республіка Крим, яка має спеціально передбачений Конституцією України статус.

Державна політика у сфері територіального устрою країни в цілому ґрунтується на засадах (принципах), які передбачені в Конституції України або в інших законодавчих актах.

Так, Конституцією України (ст. 132) встановлено, що територіальний устрій України ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості соціально-економічного розвитку регіонів з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій. [1]

Аналіз статті 133 Конституції України, яка на сьогодні практично єдина регулює безпосередньо територіальний поділ України, дає змогу зробити наступні висновки: 1) сучасний поділ України на адміністративно-територіальні одиниці здійснювався за принципом пропорційності території і населення одиниць; 2) сильною стороною адміністративно-територіального поділу України, закріпленого в чинній Конституції, є принцип рівності адміністративно-територіальних одиниць, крім Криму, який має статус адміністративної автономії; 3) сьогодні Автономна Республіка Крим, а також міста загальнодержавного значення Київ і Севастополь виступають як адміністративно-територіальні одиниці з особливим статусом.

Що стосується проблеми визначення та співвідношення територіального та адміністративно-територіального устрою, у вітчизняній юридичній літературі також співвідносяться ще два поняття: «територіальний устрій» і «адміністративно-територіальний устрій». Неможливо дійти однієї точки зору з приводу визначення даних понять, тому, щоб дійти певних висновків, необхідно дослідити територіальний устрій у співвідношенні з адміністративно-територіальним.

Ю. Тодика під територіальним устроєм України розуміє внутрішній її поділ на певні територіальні частини, співвідношення держави в цілому з її складовими частинами. [3, с. 467]. О. Фрицький розглядає територіальний устрій держави в широкому і вузькому розумінні. У широкому розумінні – це форма державного устрою, яка охоплює коло питань, що стосуються устрою конкретної держави (державний, економічний, суспільний устрій держави, основи правового статусу людини та громадянина, система органів держави), тобто її територіального устрою. У вузькому розумінні територіальний устрій – це територіальна (або національно-територіальна) організація державної влади. Вона включає: питання внутрішнього поділу території держави на ті чи інші складові частини, правове становище цих частин, взаємовідносини між державою у цілому та її складовими. У такому значенні термін «територіальний устрій» застосовується у випадках, коли держави поділяють за формою устрою на унітарні та федеративні. [4, с. 485-486]

Щодо адміністративно-територіального устрою України, то це — зумовлена соціальними, економічними, соціально-етнічними, історичними, географічними, культурними, політичними та іншими чинниками внутрішня територіальна організація держави з поділом її на складові частини – адміністративно-територіальні одиниці.

Адміністративно-територіальна одиниця – це частина єдиної території України, що є просторовою основою для організації та діяльності місцевих органів державної влади й органів місцевого самоврядування. Також адміністративно-територіальний устрій є атрибутом будь-якої держави.

Батанов О.В. визначає адміністративно-територіальний устрій як, систему територіальної локалізації (або закріплення на території) управлінських функцій держави, виражених у державній регіональній політиці засобами державного, регіонального і місцевого управління та структурами

самоврядування і закріплених у відповідних законодавчих актах з чітким розподілом управлінських функцій та повноважень [2, с. 13].

Фрицький О.Ф. говорить про те, що поняття «адміністративно-територіальний устрій» слід розуміти у двох значеннях: як процес поділу території на адміністративно-територіальні одиниці і як стан, що є результатом цього процесу [4, с. 502]

«Територіальний устрій України», як вважає переважна більшість провідних українських учених, категорія більш широка, а «адміністративно-територіальний устрій» – його невід’ємна складова частина.

Резюмуючи, слід визначити, що територіальний устрій дає відповідь на питання про те, як саме організована територія держави, з яких частин вона складається, який їх правовий статус, як будуються взаємовідносини центральних органів з місцевими. Територіальний устрій необхідний для здійснення найрізноманітніших державних функцій. Насамперед, відповідно до територіального устрою будується система державних органів та самоврядних органів на місцях. Він також сприяє збалансованому розвитку всієї території; створенню сприятливих умов для задоволення матеріальних, соціальних та культурних потреб громадян.

Отже, на основі вищезазначеного, слід визначити наступне поняття територіального устрою України – це обумовлена географічними, історичними, економічними, соціальними, культурними та іншими чинниками внутрішня територіальна організація держави з поділом її території на складові частини – адміністративно-територіальні одиниці з метою забезпечення населення необхідним рівнем послуг та збалансованого розвитку усієї території держави.

Література:

1. Конституція України: прийнята на п’ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Батанов О. В. Адміністративно-територіальний устрій // Юридична енциклопедія. – Т.4.– К., 2002. – с. 13.

3. Тодика Ю.М., Журавський В.С. Конституційне право України / Ю.М. Тодика, В.С. Журавський. – К., 2002. – 544с. – С. 467-479.

4. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник / О.Ф. Фрицький. - К.: Юрінком Інтер, 2003. - 536с. – С. 485 -512.

Барегамян С.Х.,
Маріупольський державний університет,
асистент кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права

СУДОВИЙ ЗАХИСТ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ЛЮДИНИ НА ПРАЦЮ В УКРАЇНИ І РОСІЇ

Конституція України, визнавши людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку найвищою соціальною цінністю, встановила широкий перелік прав людини і громадянина. Особливе місце в системі цих прав займають трудові права, головним з яких є право на працю, яке включає можливість кожної людини заробляти собі на життя працею, яку вона вільно обирає або на яку вільно погоджується.

В той же час з посиленням ринкових процесів в економіці і послабленням регулюючої і контролюючої дії держави, працедавцями стало частіше порушуватися право на працю, закріплене в Основному законі держави. Переважно це пов'язано зі зміною соціально-економічних умов, невідповідністю чинного законодавства новим міждержавним відносинам, невідповідністю існуючої системи правозастосовних органів до розгляду безперервно зростаючого числа звернень працівників в різні інстанції за захистом прав.

Основним механізмом захисту порушених прав і свобод людини є суд. До основних завдань суду відноситься захист усіх, без виключення, прав і свобод. У цивілізованому суспільстві суд є надійним гарантом прав і свобод особи в конфліктних відносинах, що виникають між громадянином і державою.

Порівняння прав і свобод людини і громадянина в Україні та інших державах не є новим, йому приділяло увагу багато дослідників. Питання забезпечення конституційних прав і свобод судовими органами, також, частково досліджувалися в доктринальних юридичних джерелах. Їх аналіз підтверджує, що вже написані монографічні праці по забезпеченню усіх прав і свобод, окремих їх

груп, окремих прав. Проте порівняльний науково-теоретичний аналіз судового захисту конституційного права на працю в Україні і Росії ще не проводився.

Метою дослідження є порівняльно-правовий аналіз права людини на працю з позицій можливого його судового захисту в конституційних нормах України і Російської Федерації.

Відповідно до ст. 43 Конституції України кожен має право на працю, яке включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно вибирає або на яку вільно погоджується. Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії і роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до громадських потреб. Використання примусової праці забороняється. Кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижче тієї, що встановлена законом. Громадянам гарантується захист від незаконного звільнення. Право на своєчасне отримання винагороди за працю захищається законом.

Положення Конституції Російської Федерації, присвячені правам і свободам у сфері праці, в основному, закріплені в статті 37: 1) праця вільна, кожен має право вільно розпоряджатися своїми здібностями до праці, вибирати рід діяльності і професію; 2) примусова праця заборонена; 3) кожен має право на працю в умовах, що відповідають вимогам безпеки і гігієни, на винагороду за працю без якої б то не було дискримінації і не нижче встановленого федеральним законом мінімального розміру оплати праці, а також право на захист від безробіття; 4) визнається право на індивідуальні і колективні трудові спори з використанням встановлених федеральним законом способів їх вирішення, включаючи право на страйк; 5) кожен має право на відпочинок.

Слід зазначити, що в діючих Конституціях як України, так і Російської Федерації, з'явилася нова регламентація права на працю в порівнянні з попереднім розвитком радянського конституційного права на працю, де одночасно з правом на працю був закріплений обов'язок працювати. Свого часу А.І. Процевський стверджував, що «право на працю і обов'язок працювати слід розглядати як об'єктивні категорії, що взаємно доповнюють один одного, визначають правові основи життя і діяльності громадян» [5, с. 14]. В цілому, хоч і було закріплено право на працю в радянських Конституціях, але реалізовано бути не могло з тієї причини, що одночасно з ним був закріплений обов'язок працювати. Адже право – це завжди міра можливої поведінки, тобто воно може бути здійснене, а може бути і не здійснено суб'єктом права. В той же час закріплений обов'язок працювати нівелював це право, зводив нанівець міру його реалізації. Сьогодні в Україні і Росії, праця стала вільною, і право перестало породжувати обов'язок кожного працездатного громадянина своєї держави працювати.

За допомогою конституційних прав і свобод людини і громадянина регулюються найбільш життєво важливі відносини і зв'язки особи з державою, тому вони є основними, фундаментальними. Проте закріпити право або свободу в Основному законі ще не означає забезпечити гарантії їх захисту.

Погодимось з Ю.С. Разметаевой в тому, що права людини є фундаментальною цінністю громадянського суспільства. Вчений обґрунтовує це тим, що, по-перше, вони в рівній мірі належать кожному членові суспільства та обкреслюють йому певний простір свободи, в якому можлива реалізація потреб людини, і межі, за якими починається відповідний простір інших. По-друге, права людини містять ідею гідності, повагу і до інших, і до себе, передбачають відношення до іншої людини як до такого ж носія прав, тобто як до рівного. По-третє, міра захищеності прав людини, можливості їх реалізації є показником ефективності громадянського суспільства, гарантією захисту індивідів від свавілля як з боку інших людей, так і держави [6, с. 109-112].

Так, перші розділи Конституції як України «Загальні засади», так і Росії «Основи конституційного ладу» задекларували, що людина, її права і свободи є найвищою цінністю, а держава відповідальна за їх дотримання [1, ст. 3; 2, ст. 2]. В обох державах Конституція має найвищу юридичну силу; закони та інші правові акти визначають і гарантують права і свободи людини і громадянина згідно із загально визнаними принципами міжнародного права [1, ст. 9; 2, ст. 17].

Істотним в Основному Законі є те, що кожен має право захищати свої права і свободи будь-якими не забороненими законом способами [1, ст. 55; 2, ст. 45]. Статті 8, 55 [1] і 18 [2] констатують, що права і свободи людини і громадянина гарантовано забезпечуються правосуддям.

Як відмічає М. Савенко, право на судовий захист є однією з найважливіших гарантій права на працю в сучасних умовах і передбачає можливість примусового відновлення порушених трудових прав. Сьогодні право на судовий захист є одним з основних і найефективніших засобів захисту конституційного права на працю [7, с. 3-9].

Таким чином, закріплюючи на конституційному рівні право на працю, держава визнає те, що належить кожному від народження – свободу розпорядження своїми здібностями до праці, вільний

вибір роду діяльності і професії. З іншого боку, держава зобов'язана забезпечити судовий захист цих прав на своїй території, оскільки судовий захист – одна з найважливіших гарантій державного захисту.

На увагу заслуговують рекомендації О.С. Боевой про створення трудових судів подібно до іноземних держав з метою ефективнішого захисту конституційного права на працю [3]. Так, наприклад, суди спеціальної юрисдикції, трудові суди, діють в Англії, Франції, Німеччині, Іспанії, Швейцарії, Бельгії, Данії, Ісландії, Швеції, Кіпрі, Люксембурзі, Польщі, Фінляндії, Ізраїлі, Бразилії та ін.

І.Я. Кисельов відмічає, що, як правило, трудові суди функціонують на основі правил цивільно-процесуального законодавства, тобто, розглядають спори на підставі змагальності, диспозитивності. Проте процедура розгляду справ в трудових судах швидше і менше за вартістю, ніж в звичайних судах; відсутні деякі формальності, властиві цивільному процесу; суди виявляють велику ініціативу у веденні судового процесу, в отриманні доказів. Велике значення приділяється спонуканню сторін до примирення на всіх стадіях процесу, для цієї мети у ряді країн має місце спеціальна досудова стадія, майже позбавлена процедурних формальностей. Трудові суди доступніші для працівників, ніж звичайні [4, с. 177].

Саме створення трудових судів повинне сприяти позитивним змінам в здійсненні правосуддя, оскільки, по-перше, в деякій мірі спрощується процедура звернення до відповідного суду, удосконалюється судочинство відповідних категорій справ; по-друге, при цьому спостерігається процес підвищення рівня кваліфікації суддів з огляду на те, що застосування законів відбувається в обмеженому крузі правовідносин.

Судовий захист конституційного права на працю в Україні і Росії виходить за його межі, що підтверджує демократичну спрямованість розвитку держав, які допускають звернення за захистом прав і свобод в міжнародні правові інституції (після використання усіх національних засобів правового захисту), у тому числі, до Європейського суду з прав людини [1, ст. 55; 2, ст. 46].

На підставі проведеного дослідження конституційного права на працю і його судового захисту в Україні і Російській Федерації, можна зробити наступні висновки:

- Конституції обох держав спрямовані на забезпечення права на працю;
- судовий захист конституційного права на працю – одна з найважливіших гарантій його державного захисту;
- конституційне право на працю в обох державах захищене судом;
- судовий захист конституційного права на працю – це механізм примусового відновлення державою порушених прав.

Україні і Російській Федерації необхідно продовжувати прагнути до гармонізації власних законодавчих баз у сфері регулювання права на працю з європейським правом, до їх універсалізації, що надійно захистить права громадян, які мешкають як в межах держав, так і закордоном.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 43.
2. Конституция Российской Федерации. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.constitution.ru/>
3. Боева О.С. Судовий захист права на працю: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.05 / О.С. Боева; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2009. – 20 с.
4. Киселев И.Я. Организация и деятельность трудовых судов: зарубежный опыт / И.Я. Киселев. – М., 1996. – С. 177.
5. Процевский А.И. Гуманизм норм советского трудового права / А.И. Процевский. – Х.: Вища школа, 1982. – 149 с.
6. Разметаева Ю.С. Права людини як фундаментальна цінність громадянського суспільства: до постановки питання // Юридический вестник. – 2006. – №1. – С. 109-112.
7. Савенко М. Забезпечення прав і свобод людини і громадянина та їх захист органами конституційної юрисдикції / М. Савенко // Право України. – 1999. – № 2. – С. 3-9.

Богданова А.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 2 курс

Актуальность данной темы заключается в том, что избирательное право образует важную составную часть конституционного права Украины, его важнейший институт и регламентирует такие важные общественные отношения складывающиеся при выборах Президента Украины, депутатов Верховной Рады, а так же при выборах глав исполнительных органов власти субъектов Украинского государства и органов местного самоуправления.

Актуальность темы исследования заключается в том, что особенностью избирательного права является высокий удельный вес процессуальных норм, то есть норм, устанавливающих порядок, процедуру реализации избирательных прав граждан. Причем процессуальные нормы неразрывно связаны с материально-правовыми. Эти связи заложены в регулировании всех стадий процесса выборов.

Объектом темы является избирательное право и его конституционные принципы.

Исследовали эту тему такие ученые как В.В. Кравченко, М.И. Корниенко, В.В. Маклаков и другие.

В юридической литературе существует множество точек зрения на определение избирательного права, как института народовластия, однако большинство авторов сходятся на следующем.

Избирательное право - это институт народовластия, представляющий собой совокупность государственно-правовых норм, регулирующих порядок организации и проведения выборов высших должностных лиц, представительных органов государственной власти и органов местного самоуправления.[4]

В науке конституционного права различают следующие избирательные корпуса (электорат): юридический – совокупность зарегистрированных избирателей, то есть включенных в список избирателей; фактический – совокупность избирателей, проголосовавших на выборах; потенциальных – совокупность как зарегистрированных, так и не зарегистрированных по тем или иным причинам избирателей.

Избирательное право упорядочивает процесс воспроизводства на демократичной выборной основе органов государственной власти и органов местного самоуправления. В силу того, что избирательным правом регулируются наиболее важные отношения по поводу осуществления государственной власти, составляющие предмет конституционного права, оно является частью конституционного права.

Формирование высших органов государственной власти и органов местного самоуправления путем выборов является одной из наиболее значимых ценностей современной цивилизации. За многовековую всемирную историю развития демократических институтов в различных странах выработались определенные стандарты, соблюдение которых позволяет утверждать, что выборы достаточно точно и четко отражают волю народа.[1]

Избирательное право является универсальным регулятором выборов, распространяется на проведение выборов любого уровня и вида и имеет предметом своего специфически юридического воздействия весь спектр избирательных отношений, опосредствующих любые избирательные кампании, в той мере, в какой это объективно необходимо в интересах обеспечения гражданского доверия выборным политическим институтам, придания легитимного характера механизму их формирования и функционирования.

На современном этапе понятие избирательного права используется для обозначения двух юридических явлений.

Во-первых, объективное избирательное право – это система конституционно-правовых норм, регулирующих общественные отношения, связанных с выборами формирования органов государственной власти и местного самоуправления.

Во-вторых, субъективное избирательное право – это право граждан участвовать в выборах органов государства или местного самоуправления, или, по иному характеризуя понятие субъективного избирательного права, можно определить его как гарантированную государством возможность гражданина участвовать в выборах в органы государственной власти и местного самоуправления (активное и пассивное избирательное право).

Что касается конституционных принципов избирательного права. Принципы избирательного права закреплены в ст. 71 Конституции Украины и статьях Закона Украины «О выборах народных депутатов Украины». Из них следует, что выборы народных депутатов Украины являются свободными и проводятся на принципах всеобщего, равного и прямого избирательного права при тайном голосовании. Это означает недопустимость любого давления на избирателей с целью заставить их голосовать не в соответствии со своими убеждениями, а так, как этого желают другие

лица или структуры. Свободное волеизъявление избирателей и секретность голосования обеспечиваются, например, установлением за их нарушение криминальной ответственности.

Основными принципами выборов являются «основы, на основании которых осуществляются выборы и соответственно при соблюдении которых выборы можно считать реальным волеизъявлением народа, формой прямого народовластия».[2]

Всеобщность избирательного права как принцип отражается в положении о том, что «Конституция Украины и избирательные законы подчеркивают, что выборы в Украине являются всеобщими». Такой подход нельзя полагать абсолютно верными и достаточным, но анализируя источники в целом, можно считать, что всеобщность избирательного права - это важнейший демократический принцип. Он означает, что избирательные права признаются за всеми взрослыми и психически здоровыми гражданами. Следующим принципом является принцип несовместимости. К пассивному избирательному праву относится и такое ограничение, как несовместимость. Оно заключается в том, что народные депутаты осуществляют свои полномочия исключительно на постоянной основе. Третьим принципом является принцип свободных выборов. Принцип свободных выборов означает, что избиратель сам решает, без какого-либо внешнего вмешательства в его действия, участвовать ли ему в избирательном процессе и если да, то в какой форме. Избирателям обеспечиваются условия для свободного формирования своей воли и ее свободного изъяснения при голосовании.

В учебнике «Конституционное право Украины», раздел 12, само понятие принципа (принципов) избирательного права не дается, авторы ограничились перечнем принципов и краткой их характеристикой со ссылкой на правовую норму Конституции Украины (статья 71).[3]

Таким образом, избирательное право как правовая категория в объективном смысле – это институт конституционного права, представляющий собой совокупность правовых норм, регулирующих организацию и порядок проведения выборов, деятельность субъектов избирательного процесса, их права и обязанности в сфере осуществления народовластия – выборов в органы государственной власти и органы местного самоуправления.

Правовыми основами для формирования и развития избирательного права выступают принципы избирательного права. Правовая природа принципов избирательного права состоит в сбалансировании и единстве регулирования избирательных правоотношений. Они определяют исходные параметры в границах, которых определяется механизм правового регулирования проведения выборов, а также выступают своеобразным ориентиром, определяющим развитие самого избирательного права.

Литература:

1. Баглай М.В. / Конституционное право. 2000.
2. Кашкин С.Ю. / Конституционное (государственное) право зарубежных стран: Учебник. В 4 т. Т. 2. Часть общая: конституционное право и публичная власть. М., 1995.
3. Тацій В.Я. / Конституционное право Украины. 1999.
4. Журавский В.С. / Конституционное право Украины: Учебник высших учебных заведений. 2002.

Богуцький І.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 1 курс

ПРОБЛЕМА РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРИ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВИ

Для повноцінного здійснення завдань і реалізації функцій кожна держава повинна створювати різноманітні інституції, сукупність яких називається механізмом держави. Аналіз механізму держави як цілісної системи всіх державних організацій, що здійснюють управління суспільством, показує не тільки характер держави як політичної організації, але й її сутність та соціальну спрямованість. Дослідження проблем визначення базового терміну, структури, призначення механізму держави як єдиної системи, місця і ролі у ньому різних структурних формувань, аналіз взаємозв'язків між ними мають важливе значення для юридичної науки та практики, адже сприяють підвищенню рівня ефективності функціонування як механізму держави в цілому, так і окремих його складових.

Варто зазначити, що категорія «механізм держави» зазнавала змін у процесі розвитку державно-правової дійсності. Розвиток теорії держави і права в двох діаметрально протилежних політичних та ідеологічних системах призвів до появи різних поглядів на поняття та структуру механізму держави.

У науковій юридичній літературі неодноразово зверталася увага на відмінність розуміння вченими механізму держави, досліджувалися його структура, функціонування, взаємозв'язки між

структурними елементами, принципи й особливості побудови в Україні й зарубіжних країнах. Дослідженню механізму держави приділяли увагу такі відомі вчені, як С.С. Алексєєв, В.С. Нерсєсянц, В.В. Копєйчиков, М.І. Байтін та ін., однак проблема вироблення єдиного розуміння даного інституту у вітчизняній юридичній науці дотепер не вирішена.

Поняття «механізм держави» почали застосовувати у вітчизняній теорії та практиці у 20-30-х рр. ХХ ст., після висунення гасла про механізм диктатури пролетаріату, який складався з комуністичної партії та недержавних організацій, за допомогою яких партія реалізовувала власний політичний курс. Подальший розвиток державної системи СРСР характеризувався переглядом радянських догматів після смерті І.В. Сталіна та переходом до концепції політичної організації чиполітичної системи суспільства [1, с. 105]. Але дана концепція не витримала випробування часом. У сучасній науковій юридичній думці подібне розуміння механізму держави як політичної системи суспільства не є актуальним. Зокрема Н.П. Харченко вважає, що механізм держави не можна ототожнювати з політичною системою суспільства [2, с. 288].

Розглядаючи проблему полісемантичності терміну «механізм держави» варто зауважити, що в юридичній літературі наявна багатогранність поглядів з приводу співвідношення категорій «механізм держави» та «апарат держави». Досить поширеною концепцією в аспекті ототожнення даних понять є вузький і широкий підходи. В основу першого підходу лягли погляди радянських правознавців 50-80-х років минулого століття, які вважали державний механізм і апарат тотожними. Зокрема В.С. Нерсєсянц поняття «механізм держави» ототожнює з поняттям «державний апарат» та визначає його як систему державних органів, "силових структур" та інших організацій, що здійснюють державну владу [3, с. 566].

Іншої думки дотримуються прихильники широкого підходу, які включають до механізму держави крім державного апарату інші складові елементи, діапазон яких досить різноманітний. Зокрема, Ф.М.Раянов справедливо вважає поняття «механізм держави» ширшим від поняття «державний апарат», зазначаючи, що крім «державного апарату» в механізм держави входять і державні підприємства (поняттям «державний апарат» вони не охоплюються), державний бюджет, випуск державних облігацій, золотий запас тощо [4, с. 176].

Наведений короткий огляд різних поглядів на поняття «механізм держави» дозволяє зробити висновок про те, що у сучасній теорії держави відсутнє єдине розуміння механізму держави. Найпоширенішим є його визначення як сукупності державних органів, установ, підприємств та інших державних інституцій, за посередництвом яких практично здійснюються завдання й функції держави [5, с. 116].

Ми погоджуємося з зазначеним поглядом, але вважаємо, що визначення механізму держави повинно вказувати на такі аспекти розуміння даної категорії як неможливість існування інституцій державного механізму поза системою. Також визначення має відобразити те, що саме завдяки функціонуванню механізму держави саме як сукупності інституцій реалізується державна влада та здійснюється керування суспільством. Як справедливо відзначають М.І. Абдулаєв і С.О. Комаров, механізм держави є системою державних організацій, з допомогою яких реалізується державна влада, забезпечується державне управління суспільством [6, с. 83].

Отже, механізм держави – це цілісна та замкнута система рівноважливих інституцій держави, які об'єднані спільною економічною інфраструктурою та провадять нормативно визначену діяльність посередництвом делегованих державою владних повноважень у організаційно-культурній, політичній, соціальній та безпеко-забезпечувальній системах, злагоджене функціонування яких забезпечує ефективну державну діяльність, керування суспільством та реалізацію функцій держави.

Не менш проблемним є розуміння структури механізму держави. Модернізація державного механізму під впливом різних процесів призводить до змін у його структурі. Під структурою механізму держави розуміють його внутрішню будову, порядок розташування складових елементів, їх підпорядкування і взаємозв'язок.

У сучасній юридичній літературі в структурі механізму держави найчастіше виділяють державні органи, державні підприємства і державні установи. Однак існують інші погляди на структуру механізму держави. О.В. Петришин, який зазначає, що таку державну інституцію, як збройні сили, що мають як спільні з державними органами ознаки, так і певні особливі риси, які не дозволяють вважати їх власне органами державної влади, варто розглядати в структурі механізму держави окремо, наголошуючи, що без такої ланки розгляд структурного складу механізму держави буде «неповним змістовно» і «логічно незавершеним». [5, с. 117].

Також структурними одиницями механізму держави являються недержавні організації, яким держава делегує певну частину владних повноважень з метою реалізації функцій та завдань держави.

Проте С.В. Кухтик у статті «Механізм держави та його модернізація під впливом глобалізації» ставить питання про доцільність включення до структури механізму держави недержавних організацій, діяльність яких спрямована на захист законних прав та інтересів певних груп населення, на забезпечення отримання необхідної інформації населенням (ЗМІ), оскільки вони є інститутами громадянського суспільства. Власну позицію С.В. Кухтик аргументує тим, що держава не наділяє такі організації можливістю самостійно захищати свої інтереси та забезпечувати свою діяльність засобами примусу, тобто не наділяє їх владними повноваженнями [7, с. 155].

Т.О. Пікуля, у свою чергу, зазначає, що у сучасній вітчизняній юридичній літературі, починаючи з 2000 р., має місце наукова думка, відповідно до якої структуру механізму держави складає система органів державної влади (апарат держави) та інші основні інститути держави, а саме: елементи економічної інфраструктури (грошова система, фінансова система, податкова система, митна система, банківська система тощо); політична система (система органів державної влади, виборча система, система оборони і національної безпеки, система законодавства, правова система тощо); організаційно-культурна (духовна) основа держави (система освіти та виховання, система науки і культури тощо); соціальна система (система охорони здоров'я, система соціального захисту тощо), а також охоронна система, яка забезпечує безпеку функціонування усіх вищезгаданих соціальних систем [8, с. 16]. Однак таке розуміння структури механізму держави не стало загальноприйнятим у науковому юридичному середовищі.

На нашу думку, механізм держави і його структура – це одні з головних критеріїв розвитку держави, її суті. Завдання та функції, які реалізує держава завдяки функціонуванню державного механізму, а також його структура є похідними від її сутності. А.В. Малько зазначає, що головне в сутності держави – її змістовна сторона, іншими словами, те, чий інтерес перш за все дана організація політичної влади здійснює, які пріоритети встановлює в своїй політиці [9, с. 48]. Ми вважаємо, що саме від змістовної сторони сутності держави залежить порядок утворення інституцій та структурний склад механізму держави. Саме тому причину наявності дещо відмінних та дискусійних точок зору з приводу елементного складу державного механізму вбачаємо в тому, що дослідження як механізму держави, так і його структури відбувалися в рамках різних політичних епох та держав протягом тривалого історичного періоду, в якому, на наше переконання, державний механізм і його структура зазнавали суттєвих змін оскільки зазнавала змін держава, її сутність. Прикладом може слугувати здобуття Україною незалежності та, як наслідок, державотворчі процеси кінця ХХ – початку ХХІ століть, які змінили механізм української держави, а отже, і його структурний склад.

Провівши огляд основних підходів дослідження терміну «механізм держави», проаналізувавши погляди відомих вчених щодо поняття, ознак та структури державного механізму, можемо зробити наступні висновки:

– на сьогоднішній день ми не маємо чітко сформованого однозначного тлумачення поняття «механізм держави», тому дана проблема залишається актуальною для юридичної теорії та практики, і, як наслідок, дискусія щодо визначення вище згаданого терміну триває;

– механізм держави і його структура змінюється в ході розвитку державно-правової дійсності;

– у сучасній науковій правничій літературі відсутнє єдине розуміння структурного складу державного механізму.

Література:

1. Теория государства и права: Учебник / Под ред. В.К. Бабаева. – М., 2002.
2. Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки». Том 20 (59), № 2. 2007 г. Харченко Н.П. «Поняття механізму держави, наукові пошуки теоретико-правової дефініції»
3. Проблемы общей теории права и государства: Учебник для вузов / Под общ. ред. академика РАН, д. ю. н. проф. В. С. Нерсесянца. — М.: Норма, 2004. — 832 с.
4. Раянов Ф.М. Проблемы теории государства и права (Юриспруденции): Учебный курс. М.: Право и государство, 2003. – 304 с.
5. Загальна теорія держави і права: Підручник / За ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. – Харків: Право, 2002. – 432 с.
6. Абдулаев М. И., Комаров С. А. Проблемы теории государства и права. СПб.: Питер, 2003. – 576с.ф
7. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2011. – № 2 (5). Кухтик С. В. «Механізм держави та його модернізація під впливом глобалізації».

8. Пікуля Т. О. Правоохоронні органи України в механізмі держави: Монограф. – Тернопіль, 2005.
9. Теориягосударства и права. Матузов Н.И., Малько А.В. – М.:Юристъ, 2004. – 512 с.

Бойко Ю.В.,
Маріупольський державний університет,
асистент кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ПОБУДОВИ МЕХАНІЗМУ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МУНІЦИПАЛЬНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

В сучасному світі якість місцевого самоврядування має стратегічно важливе значення для суспільного розвитку. Формування місцевого самоврядування виявилось одним із найбільш складних та суперечливих завдань становлення сучасної державності України. Саме вибір Україною європейського вектора розвитку української держави вимагає побудови нової системи організації публічної влади на місцях, що стало гаслом проведення реформи місцевого самоврядування за такими фундаментальними принципами як демократії, децентралізації та субсидіарності. На цьому також наголошується в Європейській хартії місцевого самоврядування «охорона і посилення місцевого самоврядування в різних країнах Європи є важливим внеском у розбудову Європи на принципах демократії і децентралізації влади».

Виходячи з порушеної проблеми, у першу чергу необхідно правильно визначити поняття «реформа», включаючи етимологію цього терміна, встановити належні цілі, завдання, принципи та концептуальні основи реформування місцевого самоврядування. Так, у загальному значенні реформа (франц. *refonte* – перетворення) у будь-якій сфері життєдіяльності людини означає «перетворення, зміну, перебудову» [1, с.443]. Реформа передбачає істотні зміни в механізмі функціонування об'єкту, можлива зміна основоположних принципів, ведучих до принципово нового результату і здобуття принципово нового об'єкту. Не варто плутати поняття «реформа» і «удосконалення» або «модернізація», які зазначені як процес, що здійснюється за допомогою проведення реформ і інновацій, що сьогодні означає перехід до постіндустріального суспільства.

Для того щоб збагнути об'єктивність муніципальної реформи в Україні, потрібно спочатку з'ясувати, наскільки важливих змін повинна зазнати в принципі існуюча система місцевого самоврядування, які основні негативні наслідки закріплені в її структурі, у чому глибинна сутність необхідних перетворень. У зв'язку з цим можна згадати низку правових зразків: вперше термін «муніципальна реформа» було застосоване у «Концепції адміністративної реформи в Україні» (розділ IV), де серед концептуальних засад ефективної організації управління на регіональному та місцевому рівнях зафіксована потреба «проведення муніципальної реформи» [2].

Також поняття «муніципальна реформа» використовується у низці праць. Так, наприклад, у 1997 році П.Біленчук, В.Кравченко і М.Підмогильний запропонували «Концепцію національної програми муніципальної реформи в Україні» [3], яка вказує на необхідність «об'єднати, адаптувати і гармонізувати муніципальні перетворення з іншими структурними складовими процесу реформування українського суспільства, органічно поєднуючи їх із реформами (політичною, економічною, конституційною, адміністративною, судовою, військовою, податковою, земельною, житловою тощо), що почались у державі.

Цілями Національної програми є забезпечення становлення і розвитку самоврядування місцевих громад, підвищення ефективності управління на місцях та на державному рівні, розвиток сіл, селищ, міст і територій.

Здебільшого у нормативних актах використовують поняття «реформа місцевого самоврядування», наприклад «Концепція реформи місцевого самоврядування»[4] 2008 року автором якої є Василь Куйбіда. Відповідно до цієї Концепції, метою реформування місцевого самоврядування в Україні є підвищення якості життя людини за рахунок створення умов для сталого розвитку територіальних громад як самостійних та самодостатніх соціальних спільнот, члени яких матимуть можливість ефективно захищати власні права та інтереси шляхом участі у вирішенні питань місцевого значення.

Проект Віце-президента Асоціації міст України М.В. Пігцика «Концепція стратегії реформування місцевого самоврядування в Україні» 2011р. наголосив на тому, що успішна реалізація реформи місцевого самоврядування сприятиме більш ефективній реалізації Україною політики європейської інтеграції, розвитку співробітництва з Європейськими інституціями, насамперед з ЄС.

Фонд сприяння місцевому самоврядуванню України, працюючи над розв'язанням полігіко–правових проблем місцевого самоврядування, запропонував розробити принципово нову Концепцію законодавчого забезпечення місцевого самоврядування, в якій доцільно врахувати субординацію в системі нормативно–правового регулювання відносин у сфері місцевого самоврядування: конституційного, законодавчо–установчого (статусного), законодавчо–нормативного, локального (статутного). Концепція повинна передбачити процес адаптації правової системи України щодо місцевого самоврядування до європейських стандартів. Зазначена Концепція має стати складовою Національної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС, розробкою якої займається Міжвідомча координаційна рада з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (МКР).

На сьогоднішній день Кабінет Міністрів України схвалив «Концепцію реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні»[5] розпорядженням від 2012 року, розробленою з урахуванням вимог Європейської хартії місцевого самоврядування, мета якої направлена на підвищення якості життя людей у містах, селищах та селах шляхом забезпечення спроможності органів місцевого самоврядування створювати економічні та соціальні умови розвитку територіальних громад та їх об'єднань, а також забезпечення місцевими органами виконавчої влади, територіальними органами центральних органів виконавчої влади територіальної доступності жителів цих територіальних громад до адміністративних, соціальних та інших послуг. З цього видно, що муніципальна реформа виявляється складовою частиною адміністративно-територіальної реформи, яка, як показано вище, включає також питання територіальної реорганізації виконавчої влади.

Проект концепції являє собою опис комплексної реформи, яка охоплює територіальну основу органів місцевого самоврядування базового рівня (муніципальний рівень, який в українській номенклатурі має різні назви), органи місцевого самоврядування всіх рівнів, в тому числі виконавчі комітети регіональних (обласних) та районних рад, розподіл завдань між органами місцевого самоврядування різних рівнів, глибинну реорганізацію місцевої державної адміністрації, яка має виконувати функції координації та нагляду. Пропонується також часовий графік щодо прийняття законодавчої основи для першого етапу реформи упродовж 2012 року, та другого кроку в рамках першого етапу, а також нового пакету законодавства, в тому числі внесення змін до Конституції упродовж 2013-2015 рр.

Відзначимо, Указом Президента України від 21 лютого 2011 року № 224/2011[6] було створено Асамблею для підготовки змін до Конституції України. Метою оновлення Основного закону є утвердження якісно нової демократичної моделі політичної системи європейського зразка, яка має повністю забезпечувати принципи дотримання прав і свобод людини та громадянина, народовладдя, верховенства права, ефективного державного управління та започаткувати реформу місцевого самоврядування. Нинішні конституційні, правові норми мають ґрунтуватися на засадах Європейської хартії місцевого самоврядування, а саме на принципах децентралізації, деконцентрації, повсюдності, субсидіарності.

Аналіз наопрацьовань Конституційної Асамблеї дав змогу дійти висновку що, існуюча в Україні система місцевого самоврядування не задовольняє потреби суспільства, правове регулювання та практики місцевого самоврядування не відповідають Європейській хартії місцевого самоврядування, а функціонування місцевого самоврядування у більшості територіальних громад не забезпечує створення та підтримки сприятливого життєвого середовища.

Таким чином, Конституційна Асамблея вказала на вдосконалення конституційного регулювання системно-структурної організації місцевого самоврядування в Україні, бо існуюча в Україні система місцевого самоврядування сьогодні не відповідає потребам суспільства. Діюча модель системно-структурної організації місцевого самоврядування запроваджувалася як перехідна, яка на теперішній час вичерпала свою роль та фактично призводить до гальмування не тільки розвитку інституту місцевого самоврядування, але й територіального розвитку країни в цілому.

У контексті структурного аналізу текстів багатьох проектів «концепцій» муніципальної реформи варто зазначити, що більшість з них передбачала стратегічні напрями формування в Україні спроможного місцевого самоврядування європейського зразка та вказують на необхідність об'єднати, адаптувати і гармонізувати муніципальні перетворення з іншими структурними складовими процесу реформування українського суспільства, органічно поєднуючи їх із конституційною та адміністративно-територіальною реформами.

Література:

1. Крысин Л.П. Толковый словарь иноязычных слов. – М.: Эксмо, 2005. – 944 с.

2. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні: Указ Президента України № 810 від 22.07.1998 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 21. – Ст. 943.
3. Біленчук П. Д., Кравченко В. В., Підмогильний М. В. Місцеве самоврядування в Україні (муніципальне право). Навчальний посібник-К.: Атіка, 2000.- 304 с.
4. Про схвалення Концепції реформи місцевого самоврядування: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 липня 2009 р. N 900-р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/900-2009-%D1%80>
5. Концепція реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні . – Режим доступу: <http://civil-rada.in.ua/?p=477>
6. Про підтримку ініціативи щодо створення Конституційної Асамблеї: Указ Президента України від 21 лютого 2011 року № 224/2011. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/13153.html>

Буряк Ю.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Здійснення державної підтримки підприємства регламентовано ст.48 ГКУ, відповідно до якої з метою створення сприятливих організацій та економічних умов для розвитку підприємства органи влади на умовах і в порядку, передбачених законом виконують таке:

- надають підприємцям земельні ділянки, передають державне майно необхідне для здійснення підприємницької діяльності;
- здійснюють первісне облаштування неосвоєних територій об'єктами виробничої і соціальної інфраструктури з продажем або передачею їх підприємцям у визначеному законом порядку;
- стимулюють модернізацію технологій, інноваційну діяльність, освоєння підприємцями нових видів продукції та послуг;
- надають підприємцям інші види допомоги.

До того ж, держава має сприяти розвитку малого підприємства, створюючи для цього необхідні передумови. Для розвитку підприємства необхідний період до ефективного регулюванню даного процесу, адекватного сформованим умовам. При цьому слід урахувати конкретні особливості і можливості, пріоритети цілей соціально-економічного розвитку країни, регіонів і окремих соціально-економічного розвитку країни, регіонів і окремих соціально-демографічних груп населення. Сутність державної (урядової) підтримки зводиться найчастіше до опрацювання конкретних заходів за такими напрямками:

- консультативний супровід процесу створення і функціонування нових підприємницьких структур на початковому етапі.
- надання фінансової підтримки чи визначених пільг (зазвичай в сфері оподаткування) тільки-но створеній структурі.
- надання темничної, науково – технічної чи технічної допомоги малопотужним у фінансовому відношенні підприємницьким структурам.

Для вітчизняної економіки, що йде тернистим шляхом реформування, завдання розвитку і підтримка підприємства державою, насамперед малих його форм у виробничій сфері, є одним з найважливіших.

Проблеми інновації, стратегії нововведень як комплексу заходів, спрямованих на впровадження в господарську діяльність нової техніки, технологій, винаходів постійно перебувають у полі зору світової і вітчизняної економічної думки. Водночас опрацювання наявних вітчизняних джерел засвідчує, що більшість складових частин даної сфери аналізу мають простір для подальшого розгортання дослідження. Крім того, представлені наукові пошуки потребують узагальнення, урахування нових факторів стосовно формування активізації інноваційного розвитку підприємств.

Широке коло питань, пов'язаних з дослідженням проблем інноваційної діяльності висвітлили у працях такі науковці, як: О.Волков, А. Гречан, М.Денисенко, О.Кіктенко, та інші. Незважаючи на велику кількість досліджень і публікацій щодо проблем інноваційної діяльності, її аспекти залишаються дискусійними. Держава, будучи головним суб'єктом інноваційної діяльності, створює умови для зростання науково – технічного потенціалу країни, визначає пріоритети у сфері науково – технічної діяльності і підтримую їх розвиток через систему фінансово – кредитних і податкових інструментів, формує організаційні механізми інформаційного та ресурсного забезпечення

інноваційної діяльності. З цією метою створено законодавче забезпечення, яке визначає правові, економічні та організаційні умови науково – технічної та інноваційної діяльності, передбачає регулювання відносин між суб'єктами науково – технічної та інноваційної діяльності, визначає порядок та умови надання підтримки юридичним особам, які здійснюють науково – технічну і/або інноваційну діяльність.

Однак сучасне законодавство України фрагментарно, не закінчене, без взаємного узгодження окремих законів носить сліди компромісів у боротьбі «різних груп» впливу у парламенті. Тому метою державної інноваційної політики є формування у країні таких умов для діяльності господарюючих суб'єктів, за яких вони були б зацікавлені і спроможні розробляти та виготовляти нові види продукції, впроваджувати сучасні наукомісткі, екологічні чисті технології та розширювання на цій основі свої ринку збуту. Головною метою державної інноваційної політики є створення соціально – економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоспроможної продукції. Продумана і цілеспрямована інноваційна політика держави позитивно впливає на ефективність інноваційних процесів і загальну динаміку економічного розвитку. І, навпаки, недостатньо обґрунтовані дії і заходи держави у сфері регулювання інноваційних процесів руйнують їх мотиваційний механізм, гальмуючи соціально – економічне зростання і навіть перешкоджають йому. Для активного використання інновацій в економіці можна зазначити такі основні форми підтримки: організаційну, фінансову та підтримку провідних наукових шкіл

Організаційно правова підтримка означає створення інфраструктури, що забезпечить комерціалізацію результатів науково-дослідницьких розробок з одночасним захистом інтелектуальної власності в Україні та за кордонами. Фінансова підтримка полягає в концентрації матеріальних і фінансових ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку науки і техніки; стимулювання створення приватного вітчизняного капіталу. Підтримку провідних наукових шкіл у галузі фундаментальних досліджень визначають за вибору перспектив їх напрямків як закономірностей розвитку власне науки та потреб суспільства.

У світовій практиці підтримки інноваційної діяльності вироблено значну кількість інструментів, за допомогою яких держава реалізує необхідні функції у цій сфері. Серед них можна виділити декілька варіантів напрямків:

1. Пряма фінансова підтримка інноваційних процесів:

- безпосереднє фінансування утворення нових галузей, наукоємних виробництв тощо за рахунок коштів Державного бюджету, зокрема на державних підприємствах;
- ініціювання створення та фінансування науково – дослідницьких програм, наукових центрів шляхом конкурсного відбору;
- надання безпроцентних чи пільгових позик та грантів;
- державне замовлення на інноваційні продукти;
- компенсація банківського процента цілком чи його частини, в разі спрямування позики на фінансування інвестицій у технологічні інноваційні зміни;
- державні впливи провідним науковим центрам та науковцям;
- компенсація науково – дослідним установам витрат, пов'язаних з налагодженням інформаційного забезпечення;

2. Фіскальні пільги для новаторів:

- зниження ставок податку на прибуток підприємств;
- податковий кредит інноваційним підприємствам.
- зменшення суми прибутку до оподаткування шляхом виключення з нього вартості досліджень чи освоєння нової технології;
- звільнення від деяких відрахувань до бюджету;
- звільнення від сплати податку на прибуток, який отримано власниками майнових прав інноваційних та венчурних фірм;
- відстрочка сплати імпортного мита чи звільнення від його сплати в разі ввезення товарів для реалізації інноваційного проекту;

- пільгова амортизація для фірм, визначених як інноваційні;

3. Інші правові, інфраструктурні, економічні та політичні інструменти підтримки інновацій:

- удосконалення законодавства про авторське право, патентних відносин;
- введення системи сертифікації та стандартів, що заохочує споживання інноваційних товарів;

- розвиток та підтримка системи освіти в країні: закладів загальної освіти, університетів, спеціальної фахової підготовки, системи безпосереднього навчання і перекваліфікації робочої сили, курсів профільного тренінгу та менеджменту;
- тимчасовий дозвіл на монополію виробника інноваційних товарів та впровадника інноваційних технологій, або, навпаки, обмеження монопольного становища, що зменшує витрати становлення нових виробників товарів чи послуг;
- створення державної інформаційної інфраструктури, розширення доступу до інформаційних мережах та банків даних, бібліотек;
- надання державних замовлень підприємствам для гарантування компенсації витрат на фінансування інновації;
- здійснення державного регулювання інтересів українських виробників інноваційної продукції на міжнародному рівні, застосування відповідного торговельного режиму та регулювання валютних курсів.

Здійснюючи політику регулювання і стимулювання інноваційного розвитку, держава змушена постійно розв'язати проблему балансу розподілу суспільних ресурсів. Вкладаючи кошти в стимулювання споживчого попиту, суспільного відволікає їх від інвестиційного і інноваційного напрямів. Рішення про концентрацію коштів на реалізацію інноваційних проєктів, в свою чергу, веде до відносного зменшення обсягів споживання та поточного виробництва й інвестування. Таким чином, вкладаючи кошти в інновації, суспільство закладає основи довгострокової стратегії формування внутрішнього ринку товарів споживчого та виробничого призначення.

Можна зробити такі висновки, що стимулювання інноваційного розвитку не повинно бути обмеженим точковим стимулюванням вибраних тем розробок, а повинно бути спрямовано на створення умов для масового пошуку результативних шляхів технологічних змін і швидкої підтримки позитивних знахідок. Головним завданням інноваційної політики держави є забезпечення збалансованої взаємодії наукового, технологічного і виробничого потенціалів, розробка та впровадження механізму активізації інноваційної діяльності суб'єктів підприємства, поширення інновацій в усіх сферах національної економіки. Перспективними напрямками подальших досліджень щодо підтримки активізації інноваційної діяльності суб'єктів підприємства є обґрунтування підходів до оптимізації організаційного механізму її здійснення, удосконалення інструментів державного регулювання інноваційної діяльності та розробка додаткових стимулюючих заходів активізації інноваційного розвитку суб'єктів підприємства.

Держава повинна надати підтримку суб'єктів підприємницької діяльності для того, щоб вони могли реалізовувати свої права у повному обсязі. Але не завжди держава підтримує всі напрямки підприємницької діяльності. В сучасний період все більше уваги привертають до себе інноваційні технології, які теж у своїй діяльності використовують підприємці. Тому доцільно буде розробити державну підтримку з увагою на те, що будь-яка діяльність підприємця повинна бути підтриманню з боку держави.

Державна підтримка повинна надаватися і охоплювати всіх підприємців, незалежно від напрямку їх діяльності та доходу. Високий рівень підтримки забезпечить перш за все високі показники прибутку суб'єктів підприємницької діяльності, а це в свою чергу зумовить великі обсяги надходжень до бюджету країни.

Геренко Т.О.,
Сумський державний університет,
Юридичний факультет, ОКР «Магістр»

АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІДНОСИН

На сучасному етапі розвитку людства відбувається інформатизація суспільства, розвиток інформаційних технологій, процеси їх впровадження у суспільне та особисте життя й соціальну діяльність. Однак разом із позитивними сторонами є і негативні. Саме інформатизація породила нову категорію проступків, правопорушень, злочинів, що вчинюються з використанням інформаційних технологій, а тому це потребує дослідження та належно вдосконаленої правової бази.

Інформація для кожної людини має важливе значення адже всі процеси, що відбуваються навколо нас пов'язані з нею - виробництво товарів і послуг, створення та використання новітніх технологій та ін. У зв'язку із створенням і використанням інформації виникають і інформаційні відносини. Як визначають науковці, **інформаційні відносини** — це суспільні відносини, які

виникають при збиранні, одержанні, зберіганні, використанні, поширенні та захисту (охороні) інформації.

Спори, що виникають між сторонами інформаційно-правових відносин, вирішуються як в адміністративному, так і в судовому порядку. Слід зазначити, що в переважній більшості застосовується адміністративний порядок, сутність якого полягає в наданні громадянину (іншому суб'єктові інформаційних правовідносин) можливості оскаржити рішення органу публічної адміністрації шляхом звернення до вищої керівної інстанції в системі публічного управління. Тож оцінювання правомірності ситуації, що є основою спору, цілком залежить від вищої посадової особи органу публічної адміністрації. Водночас необхідно зазначити, що дедалі більшого значення набуває судовий порядок оскарження неправомірних рішень, дій чи бездіяльності органів публічної адміністрації, їх посадових та службових осіб. Стаття 2 Кодексу адміністративного судочинства України визначає, що завданням адміністративного судочинства є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів під час здійснення ними владних управлінських функцій на основі законодавства, зокрема на виконання делегованих повноважень, адже Конституцією України кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [4].

У Кодексі України про адміністративні правопорушення (КУпАП) передбачено відповідальність за вчинення адміністративних правопорушень, у тому числі й тих, що пов'язані з отриманням, використанням і зберіганням інформації. Суб'єктами, що покликані забезпечувати інформаційну безпеку України, є система державних та недержавних інституцій, а також громадян України, об'єднаних спільною метою щодо захисту національних інтересів в інформаційній сфері [2, с. 164]. Справи про адміністративні правопорушення розглядаються органами внутрішніх справ, інспекціями у справах неповнолітніх, митними органами, судами, іншими державними органами і посадовими особами, які уповноважені на те законом.

За приховування, перекручення відомостей або відмову від надання повної й достовірної інформації за запитами посадових осіб і зверненнями громадян та їх об'єднань щодо безпеки утворених технологічних відходів і поводження з ними, в тому числі про їх аварійні скиди й відповідні наслідки, за ст. 82-3 КУпАП на винних осіб накладається штраф. Такі ж санкції застосовуються до винних у разі відмови від надання або несвоєчасного надання за запитами повної й достовірної екологічної інформації (ст. 91-4 КУпАП). Відомості про навколишнє природне середовище є інформацією довідково-енциклопедичного характеру і відповідно має бути систематизованими, документованими та публічно оголошеними [3, с. 137].

Так, у ст. 41-3 КУпАП передбачено адміністративну відповідальність за порушення порядку доступу до інформації, необхідної для ведення колективних переговорів і здійснення контролю за виконанням колективних договорів, угод, у вигляді накладання штрафу від одного до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. У ст. 53-2 КУпАП передбачено відповідальність за перекручення даних державного земельного кадастру та приховування інформації про наявність земель запасу або резервного фонду.

Адміністративну відповідальність за порушення законодавства про захист прав споживачів передбачено у ст. 156-1 КУпАП, а в ст. 164-3 КУпАП – відповідальність за отримання, використання, розголошення комерційної таємниці, а також конфіденційної інформації з метою заподіяння шкоди діловій репутації або майну іншого підприємця.

Не оприлюднення інформації щодо закупівлі товарів, виконання робіт і послуг за державні кошти відповідно до вимог законодавства, відображення недостовірних відомостей у звіті про результати здійснення зазначеної процедури є складом правопорушення, передбаченого ст. 164-14 КУпАП.

Стаття 212-3. КУпАП зазначає, що неправомірна відмова в наданні інформації, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, у випадках, коли така інформація підлягає наданню на запит громадянина чи юридичної особи відповідно до законів України "Про інформацію" або "Про звернення громадян" – тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від п'ятнадцяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Повторне протягом року вчинення порушення з числа передбачених частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, – штрафу на посадових осіб від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Окрім вище зазначених статей КУпАП міститься чимало положень щодо відповідальності за порушення прав в інформаційній сфері. До них відносяться – стаття 96, 163-5, 166-4, 166-9, 188-5, 188-11, 188-14, 188-36 тощо.

Особливістю юридичної відповідальності в інформаційній сфері є те, що більшість нормативно-правових актів, які визначають правові підстави, гарантії й процедури доступу та використання інформації, містять норми відсилочного характеру.

Література:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 // Відомості Верховної Ради України. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.

2. Стоєцький О. Суб'єкти забезпечення інформаційної безпеки. / О. Стоєцький // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – №11. – С. 161-164.

3. Ясечко С. Проблема класифікації та видів інформації в доктрині права та в законодавстві України. / С. Ясечко // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – №9. – С. 135-139.

4. Особливості інформаційно-правових відносин як різновиду адміністративно-правових відносин // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/chapter/8/65/2504>

Головня Т.С.,
Маріупольський державний університет,
Історичний факультет, 4 курс

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Ідея інформаційного суспільства як характеристики сучасності виникла на початку 60-х років ХХ століття. Сьогодні, новітні інформаційно-комунікаційні технології роблять величезний перетворювальний вплив на всі сфери сучасного суспільства як у межах національних кордонів, так і у світі в цілому. Глобальність процесів, що відбуваються, неминуче підвищує інтерес до теоретичного осмислення особливостей інформаційного суспільства й емпіричного вивчення впливу інформаційно-комунікаційних технологій на трансформацію соціально-економічних, політичних і культурних структур. Створення нормативної бази, здатної синтезувати загальні проблеми регулювання інформаційного суспільства в Україні, складає надзвичайно актуальне теоретичне завдання, вирішення якого дозволить соціальним суб'єктам всіх рівнів усвідомити свою роль і місце в нових умовах, обґрунтувати стратегію інформаційного розвитку нашої країни, з'ясувати особливості інформаційних процесів, а також ефективно вирішувати суто практичні завдання створення і розвитку інформаційного суспільства в Україні. Враховуючи ступінь розробленості проблеми, а також її багатоаспектність, у статті ставиться мета: дослідити проблемне поле правового регулювання інформаційного суспільства в сучасній Україні.

На сьогодні, сутність інформаційного суспільства полягає у стимулюванні державними органами формування нової інфраструктури для людей, що забезпечує ефективний розвиток електронно-цифрових (комп'ютерних) засобів масової телекомунікації, формування інформаційних ресурсів, підготовки інформаційних продуктів, надання інформаційних послуг, створення єдиного інформаційного простору країн, його інтеграції у світовий інформаційний простір.

У зв'язку з цим вдосконалення національного законодавства у галузі регулювання суспільних відносин щодо збирання, використання, поширення, зберігання інформації, вимагає ефективного правового захисту.

У 1998 року було зроблено один з важливих кроків: прийнято Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації», зміни й доповнення до якого внесено 2001 року. Згаданий Закон визначив шляхи національної програми інформатизації, а також стратегію розв'язання проблеми забезпечення інформаційних потреб та інформаційної підтримки соціально-економічної, екологічної, науково-технічної, оборонної, національно-культурної та іншої діяльності у сферах загальнодержавного значення. Національна програма включає: Концепцію Національної програми інформатизації; сукупність державних програм з інформатизації; галузеві програми та проекти інформатизації; регіональні програми і проекти інформатизації; програми та проекти інформатизації органів місцевого самоврядування [1]. Національна програма інформатизації формується з врахуванням довгострокових пріоритетів соціально-економічного, науково-технічного, національно-культурного розвитку країни та світових досягнень у сфері інформатизації й спрямована на розв'язання найважливіших загальносуспільних проблем (забезпечення розвитку освіти, науки,

культури, охорони довкілля та здоров'я людини, державного управління, національної безпеки і оборони, демократизації суспільства) та створення умов для інтеграції України у світовий інформаційний простір Про Концепцію [1].

Питання правового регулювання інформаційного суспільства вирішене також Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» від 9 січня 2007 року № 537-V. Текст закону є певною мірою декларативним, однак у ньому зазначається, що Кабінет Міністрів України має розробити механізм реалізації завдань цього документу. Відповідно до Закону основним завданням розвитку інформаційного суспільства в Україні є сприяння кожній людині на засадах широкого використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій можливостей створювати інформацію і знання, користуватися та обмінюватися ними, виробляти товари та надавати послуги, повною мірою реалізуючи свій потенціал, підвищуючи якість свого життя і сприяючи сталому розвитку країни на основі цілей і принципів, проголошених Організацією Об'єднаних Націй, Декларації принципів та Плану дій, напрацьованих на Всесвітніх зустрічах на вищому рівні з питань інформаційного суспільства (Женева, грудень 2003 року; Туніс, листопад 2005 року) та Постанови Верховної Ради України від 1 грудня 2005 року «Про Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні» [3].

У Законі зазначено, що досягнення зазначених цілей дасть змогу: підвищити національну конкурентоспроможність за рахунок розвитку людського потенціалу, насамперед у високоінтелектуальних сферах праці, а також розширити експортний потенціал ІКТ-індустрії України; поліпшити життєвий рівень населення завдяки економічному зростанню, забезпеченню прав і свобод людини, наданню рівного якісного доступу до інформації, освіти, послуг закладів охорони здоров'я та адміністративних послуг органів державної влади та органів місцевого самоврядування, створенню нових робочих місць і розширенню можливостей щодо працевлаштування населення, забезпеченню соціального захисту вразливих верств населення, зокрема людей, що потребують соціальної допомоги та реабілітації; сприяти становленню відкритого демократичного суспільства, яке гарантуватиме дотримання конституційних прав громадян щодо участі у суспільному житті, прийнятті відповідних рішень органами державної влади та органами місцевого самоврядування [5, 242].

Серйозним правовим кроком у розвитку інформаційного суспільства стала Постанова Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства», у якій було рекомендовано Кабінету Міністрів України під час підготовки програм його діяльності, а також вироблення проектів державних програм економічного і соціального розвитку країни та проектів законів про Державний бюджет України на 2007 рік і наступні роки, інших проектів законів України, прийнятті нормативно-правових актів, які стосуються питань розвитку інформаційного суспільства, враховувати рекомендації, зауваження та пропозиції, висловлені учасниками парламентських слухань [4].

На сьогодні, наше суспільство вступило в смугу правового вирішення розбудови інформаційного суспільства. Однак для його успішного розвитку необхідно дуже багато працювати у цій сфері. Насамперед – розробити національну стратегію розвитку інформаційного суспільства в Україні та план дій з її реалізації; включити основні питання з розбудови інформаційного суспільства до програм діяльності Кабінету Міністрів, проектів державних програм економічного й соціального розвитку країни; забезпечити комп'ютерну грамотність населення, передусім шляхом створення освітньої системи, орієнтованої на використання нових інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні всебічно розвиненої особистості; створити національну інформаційно-комунікаційну інфраструктуру та досягти інтеграції її із світовою інфраструктурою.

Отже, україн необхідно вдосконалити інформаційне законодавство, привести його у відповідність з правилами, визначеними міжнародно-правовими актами; розробити концепцію інформаційного законодавства, яка регулюватиме послідовність підготовки відповідних нормативно-правових актів, їх склад та змістові вимоги до цих документів, пропозиції щодо внесення змін до цивільного, адміністративного й кримінального законодавства, пов'язаних з урахуванням особливостей розвитку інформаційного суспільства.

Література:

1. Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації». – Київ, 4 лютого 1998 року, №75/98ВР. – Ліга БізнесІнформ.
2. Закон України «Про Національну програму інформатизації. Із змінами й доповненнями, внесеними Законом України від 13 вересня 2001 року № 2684-III». – Ліга БізнесІнформ.

3. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» від 9 січня 2007 року № 537-V. – Ліга БізнесІнформ.

4. Постанова Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні». – Київ, 1 грудня 2005 року, №3175-IV. – Ліга БізнесІнформ.

5. Тарасенко Р.Б. Інформаційне право: Навчально-методичний посібник / МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2010. – 512 с.

Гончарова Я.С.,
Маріупольський державний університет,
Історичний факультет, 4 курс

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕРНЕТ-ЗМІ В УКРАЇНІ

Актуальність роботи полягає в тому, що на сьогоднішній день Інтернет-ЗМІ не мають законодавчого закріплення на території України. Інтернет-ЗМІ (інтернет-видання, інтернет-газета) — регулярно оновлюваний інформаційний сайт, який ставить своїм завданням виконувати функцію засобу масової інформації (ЗМІ) і користується певною популярністю і авторитетом (має свою постійну аудиторію).

Українське інтернет-ЗМІ це інтернет-видання, що публікує новини, статті, оновлення та будь-яку супутню інформацію українською мовою, незалежно від фізичного розташування серверів на яких розміщено сайт чи країни в якій зареєстровано це інтернет видання.

В українському медійному інтернет-просторі можна виокремити три види інтернет-видань:

- інтернет-версії друкованих чи електронних ЗМІ;
- сайти інформаційних агентств;
- власне інтернет-видання.

За чотири роки інтенсивного розвитку інтернет-видання в Україні стали потужною інформаційною силою. «...Інтернет у незалежній Україні, по суті, виконує класичну функцію вільної преси за реальної відсутності незалежних мас-медіа як таких. В умовах прямого і непрямого владного контролю над ЗМІ й функціонування так званої «демократичної цензури» матеріали опозиційних інтернет-видань небезпідставно порівнюють навіть із дисидентським самвидавком, який нелегально поширювався за часів радянщини...» [4].

Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів налічує 164 найменування електронних варіантів друкованих видань, 17 назв сайтів, які стосуються телебачення, 23 – радіо і 66 назв виключно мережевих видань, тобто невелику частину того, що ми насправді сьогодні маємо, і лише з датами їх занесення до цього реєстру.

Серед мережевих видань, що справді функціонують як інтернет-видання можна виділити “Українську правду”, „Подробности”, „Обозреватель”, “ProUa.com”, „Rupor.info”, “Part.Org.ua” та ін. Водночас самостійні он-лайн медіа-проекти на сьогодні залишаються лідерами на мережевому інформаційному ринку.

Сьогодні в Україні склалася парадоксальна ситуація: у країні активно функціонують інтернет-видання, але юридичного підґрунтя для їхнього існування немає.

Відповідно до Закону “ Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні ” друкованими ЗМІ є “видання, які виходять під постійною назвою, з періодичністю один і більше номерів (випусків) протягом року” (стаття 1). Інтернет-видання переважно дотримуються зазначених умов періодичності [2].

Термін “масової інформації”, представлений у Законі “Про інформацію” як “публічно поширювана інформація” відповідає концепції подачі інформації на сайті інтернет-ЗМІ, оскільки тут наявне публічне сповіщення інформації. На підставі наведених визначень можемо зробити висновок, що інтернет-видання можуть бути прирівняні до друкованих. З іншого боку, мережеві видання не відповідають визначенню, що його надає Закон “Про видавничу справу”: “видання повинно відповідати вимогам стандартів відносно оформлення, поліграфічного та технічного виконання” [3].

Законодавче закріплення правового статусу Інтернет-ЗМІ є одним з концептуальних завдань українського сегменту Інтернету. Прийняття відповідних законодавчих актів поширило б на інтернет-ЗМІ дію закону та дозволило б притягти інтернет-видання до судової відповідальності у разі розповсюдження недостовірної інформації. Сьогодні друковані ЗМІ ризикують, коли роблять посилення на мережеві матеріали. Адже у випадку, якщо опублікована ними інформація виявиться

неправдивою, жодні посилання на інтернет-видання, як на першоджерело інформації не знімуть із газети або телерадіокомпанії відповідальності.

Необхідно зазначити, що Кабінетом Міністрів України неодноразово ініціювалася підготовка проектів нормативно-правових актів з питань регулювання правовідносин під час розповсюдження інформації в українському сегменті Інтернет. Проте, враховуючи специфіку питання, та невирішеність його у світі, зазначена робота триває і досі.

На противагу інтернет-виданням, правовий статус інтернет-сайтів офф-лайнових видань є законодавчо врегульованим. Так, відповідно до статті 1 Закону “Про друковані засоби масової інформації (пресу)” друковані видання “можуть включати до свого складу інші носії інформації (платівки, дискети, магнітофонні та відеокасети тощо), розповсюдження яких не заборонено чинним законодавством України. Розширене тлумачення цієї статті дозволяє віднести до інших носіїв інформації також і Інтернет. Водночас деякі проблеми, що пов’язані зі специфікою інтернет-версій видань досі залишаються законодавчо не врегульованими [2].

Насправді, проблема полягає у тому, що всі учасники Інтернет підлягають законам своїх країн. Але незаконний зміст може бути виявлений не на території тієї країни, де він зберігається на сервері. Тому для врегулювання відповідних суспільних відносин, на думку В. Іванова, необхідні відповідні міжнародні угоди [1].

У зв’язку з цим, пропозиції стосовно правового регулювання діяльності засобів масової інформації в мережі Інтернет сформулювати дійсно нелегко.

Оскільки порушене питання є невирішеним в усьому світі, відповідному правовому регулюванню має передувати дослідження та узагальнення міжнародного досвіду. Про що можна говорити з впевненістю, це про необхідність підготовки проекту закону про порядок створення та організації діяльності засобів масової інформації в мережі Інтернет. Прийняття цього нормативно-правового акту може вирішити багато питань:

- надання співробітникам Інтернет-видань статусу журналістів;
- отримання підстав акредитації відповідних засобів масової інформації;
- відшкодування шкоди, завданої порушенням авторських прав;
- притягнення до відповідальності за порушення законодавства про інформацію та про захист суспільної моралі.

Література:

1. Валерій Іванов. Правове регулювання Інтернет. Деякі аспекти // Свобода висловлювань і приватність. – 2002. – № 3. – С. 21 – 27.
2. Закон України “Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні” від 16.11.1992 № 2782-ХІІ // Голос України. – 1992.
3. Закон України “Про інформацію” від 02.10.1992 № 2657-ХІІ // Голос України. – 1992.
4. Проблеми українського Інтернету // Молодь України. — 2001. — 15 с.

Григор’єва І.І.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 2 курс

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ-ВИЩИЙ ОРГАН ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Питання державної влади завжди було однією з найважливіших складових частин конституційного права, тому і не дивно, що актуальність обраної теми пояснюється тим, що однією з найбільш гострих для України проблем політико-організаційного характеру є проблема влади, в даному випадку – виконавчої. [1, с. 336] Згідно з частиною першою ст. 113 Конституції України вищим органом у системі органів виконавчої влади є Кабінет Міністрів України.

Метою даної роботи являється – дослідження питань, в першу чергу таких, як місце і роль Кабінету Міністрів в системі органів виконавчої та державної влади, склад та принципи формування, повноваження Кабінету Міністрів України. Також планується дослідити такі важливі питання як проблеми формування урядової влади в Україні.

Отже, що стосується місця та ролі Кабінету Міністрів в системі органів виконавчої та державної влади тояк зазначалося вище, Кабінет Міністрів України є вищим органом виконавчої влади». Важливим є і те, що Кабінет Міністрів як уряд очолює систему органів виконавчої влади. Він здійснює виконавчу владу як безпосередньо, так і через центральні та місцеві органи виконавчої влади, спрямовуючи та контролюючи діяльність цих органів.

Так, Кабінет Міністрів України спрямовує свою діяльність на забезпечення прав і свобод людини і громадянина, гарантування відповідальності держави перед громадянами за забезпечення їм гідних умов життя. Уряд здійснює виконавчу владу в межах, установлених Конституцією та законами України. Важливим є той факт, що неправомірне втручання будь-яких органів, посадових осіб, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян у вирішення питань, віднесених до відання Кабінету Міністрів України, не допускається.

Слід зауважити, що згідно з частиною першою ст. 115 Конституції Кабінет Міністрів кожного нового складу утворюється на строк, що не перевищує строку повноважень Президента, оскільки зобов'язаний скласти свої повноваження перед новообраним Президентом України.

Отже, до складу Кабінету Міністрів входять Прем'єр-міністр, перший віце-прем'єр-міністр, три віце-прем'єр-міністри та міністри України. Згідно з законом України «Про Кабінет Міністрів України» передбачається, що обов'язково мають існувати базова група міністрів і відповідно міністри: закордонних справ, юстиції, оборони, внутрішніх справ, фінансів. Інші міністерства можуть створюватися чи ліквідуватися за рішенням Президента України. [2, с. 416]

Що стосується повноважень, то наприклад, прем'єр-міністр є главою Кабінету Міністрів, і керує його роботою, забезпечує виконання програм діяльності Кабінету Міністрів, схваленої Верховною Радою, також у певних випадках і в межах, визначених Конституцією, він виконує обов'язки Президента України у разі дострокового припинення його повноважень.

Перший віце-прем'єр та віце-прем'єр-міністри як заступники Прем'єр-міністра спрямовують та контролюють роботу міністерств, інших центральних органів виконавчої влади для виконання завдань уряду, а також попередньо розглядають і погоджують проекти рішень Кабінету Міністрів.

Міністри України, як правило, очолюють міністерства. Вони забезпечують формування і проведення державної політики у доручених їм сферах і несуть політичну відповідальність перед Президентом і Верховною Радою за виконання покладених на них завдань і повноважень.

Дуже важливим фактом, є те, що згідно з частиною п'ятою ст. 115 Конституції склад Кабінету Міністрів формується Президентом за участю Верховної Ради у строк не довше шестидесяти днів після припинення повноважень попереднього уряду. Що стосується кандидатури на посаду Прем'єр-міністра на розгляд Верховної Ради вносить Президент. [2, с. 412]

Наступним етапом формування Кабміну є те, що Верховна Рада дає згоду на призначення Прем'єр-міністра більшістю від її конституційного складу. Після свого призначення Прем'єр-міністр представляє пропозиції щодо структури та складу міністрів України на затвердження Президентом, який на підставі цього подання видає указ про призначення до складу Кабінету Міністрів.

Слід звернути увагу і на те, що стаття 120 Конституції України встановлює певні обмеження щодо входження до складу уряду. Зокрема, члени Кабінету Міністрів не можуть бути народними депутатами України або мати інший представницький мандат, не мають права поєднувати свою діяльність з іншою роботою, крім викладацької, наукової та творчої у позаробочий час, входити до складу керівного органу чи наглядової ради підприємства або організації, що мають на меті одержання прибутку.

Новоутворений Кабінет Міністрів не пізніше як у 30-денний термін подає Верховній Раді для схвалення програму своєї діяльності на весь термін повноважень. У частині другій ст. 113 Конституції визначено, що Кабінет Міністрів відповідальний перед Президентом та підконтрольний і підзвітний Верховній Раді у межах, передбачених у ст. 85, 87 Конституції України.

Відповідальність уряду перед Президентом полягає в обов'язку Кабінету Міністрів скласти свої повноваження у разі прийняття Президентом рішення про припинення повноважень Прем'єр-міністра. Внаслідок цього Прем'єр-міністр зобов'язаний невідкладно подати Президентом заяву про відставку Кабінету Міністрів.

Поряд з цим кожен член Кабінету Міністрів може бути звільнений з посади у будь-який час Президентом. В цьому полягає так звана політична відповідальність членів уряду.

Кожен член Кабінету Міністрів має право також з політичних чи особистих мотивів заявити Президентом про свою відставку. Заява про відставку на ім'я Президента подається через Прем'єр-міністра, який зобов'язаний невідкладно доповісти про це Президентом і повідомити свої міркування щодо прийняття чи неприйняття відставки. Відставка Прем'єр-міністра автоматично має наслідком відставку всього складу Кабінету Міністрів. Такий самий наслідок настає і в разі смерті Прем'єр-міністра.

Що стосується основних функцій та повноважень Кабінету Міністрів, то сферами його діяльності являються: сфери економіки, фінансів, науки та технологій, соціального розвитку, освіти і культури, сфера забезпечення прав і свобод людини, законності та громадського порядку,

національної безпеки і обороноздатності, сфера охорони природи, екологічної безпеки і природокористування та сфера зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності.

Резюмуючи вищесказане, слід зазначити, що на сьогоднішній день питання, що стосуються виконавчої влади являються актуальними, зокрема і в нашій країні.

В даній роботі було розглянуто перелік питань, які мають важливе значення для розуміння даної проблематики.

Література:

1. Шатіло В. Проблеми співвідношення конституційного механізму державної влади та механізму реалізації її функцій/ В. Шатіло // право України-2012.-№1/2.-С. 336
2. Конституційне право України : Підручник/ За ред.. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського.-К.: Видавничий дім «Ін Юре»,2002.- 544 с.
3. Тернавська В. Політико-правові засади відповідальності уряду в Україні/ В. Тернавська// Право України.-2010.-№ 7.-С.88-93
4. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

Дереко О.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет 1 курс

ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА: ЇХ ПРИРОДНИЙ ТА ПОЗИТИВНИЙ АСПЕКТ СПІВВІДНОШЕННЯ

Права людини та громадянина постають сьогодні однією з головних тем, які всебічно вивчаються, та на тлі яких виникає найбільше дискусій між науковцями правової сфери діяльності. Однією з причин, які породжують такий стан сучасної науки є дуалізм праворозуміння, адже, права людини виходять із природного права, а права громадянина мають витоком позитивне право, хоч вони обоє і мають невід'ємний характер. Протистояння між природно-правовою доктриною та позитивізмом, мабуть ніколи не припиняться, бо для цих категорій характерна історична полярність поглядів.

Серед науковців, які займалися темою прав людини можна назвати С.С. Алексеева, В.Д. Бабкіна, В.С. Жураковського, М.В. Костицького, В.С. Нерсисянца, Б.О. Кістяковського, С.С. Сливку, Л.Л. Фуллера, Р.О. Халфіна, В.А. Бачиніна, Г. Гроція, Б.С. Ебзеева та ін.

Існує багато думок стосовно визначення поняття природного права. Так, Р. Ципеліус під природним правом розуміє принципи обов'язкового порядку, які мають значення незалежно від волі людини, а отже, незалежно і від позитивного права. У вузькому понятті природного права акцент переходить до принципів справедливості, які впливають зі світового порядку та природи людини. На думку Л. Фуллера, природне право - це ідеальна система права, що встановлена Богом та людською природою. Ця система є обов'язковою для всіх народів та держав на всіх історичних етапах. [1 с. 60]

Г.Гроцій, який був засновником школи природного права, вказував на незмінність природного права. Він вчив, що природне право закорінене у самій природі розуму, і тому воно вічне. [4 с. 106] Природність прав людини виражається в тому, що норми природного права є універсальними, бо відносяться до всіх без винятку правоздатних суб'єктів. Маючи абсолютний характер, принципи природного права є безумовними та непорушними. Вони вказують, що людина не може жити у суспільстві, де все відносно, і дотримуватися лише договорів, створених між самими людьми. [2 с. 39]

Права людини є універсальними та наднаціональними, тобто мають відношення до кожного з нас, це суто людські права, і вони не залежать від державного визнання та законодавчого закріплення. [3 с. 39]

В протиріччю до природного права, позитивне виступає нормами, які створюються людьми, затверджуються владними органами держави та мають обов'язковість виконання на території певної держави. Такі державно закріплені норми виражено у формі законів та нормативно-правових актів. Їхньою метою є визначення, що юридично дозволено, а що юридично не дозволено. [2 с. 39]

З точки зору С.С. Сливки, позитивне право є національним правом кожної держави, її зовнішньою формою при цьому виступають нормативно-правові акти, прийняті законодавчо. При цьому процес прийняття законодавчих актів нерідко супроводжується елементами примусу, заборон, що може мати наслідком їх суб'єктивний зміст. Також, вчений зазначає, що позитивне право є

окремим видом природного права. І якщо, позитивне утворює лише правове поле, в якому поведінка людей залежить від встановлених норм, то природне – створює правовий простір, де поведінка людей залежить не тільки від конкретних параметрів, а й навіть таких параметрів, які невідомі людині (астрологічні процеси, поведінка людини в минулому, спадковість). Тому, відповідно до розуміння С. Сливки, поведінка проявляє себе не у правовому полі, а у просторі, тобто регулюється нормами природного права. [1 с. 62]

З критикою поняття позитивного права виступає В.С. Нерсесянц. На його думку, трактування права як продукту державної влади, є обмеженим та формалістичним, тому що зміст права розглядається поза категоріями моральності та людської гідності, а головна ідея полягає у підкоренні індивіда праву та обов'язку його дотримуватися, а не утвердженню пріоритету прав людини над владою державного апарату. [2 с. 40]

Важливим моментом у розмежуванні природного та позитивного права є виявлення їх спільних та відмінних рис. Серед спільних рис виділяють: їхню орієнтацію на регулювання поведінки людини; спільність багатьох моральних норм; відображення у позитивному праві природно-правових принципів та норм; природне право, як і позитивне, не проти потреби у суспільстві владних структур; домінування розуму над волею; спільна мета підтримання світового та державного порядку; поведінку людини визначає не сама людина, а закон – природний або позитивний.

Серед відмінних ознак можна виділити: позитивне право, на відміну від природного, створила людина; природне право досконале та вічне, а норми позитивного права можуть змінюватись; природне право змінюється повільно, воно еволюціонує, а позитивне право має революційний характер; не всі норми позитивного права відповідають природному, але природне право – еталон для позитивного; позитивне право обмежує волю людини і заперечує природне, а природне підтримує позитивне; людина є основою для позитивного права, а для природного права основою є не тільки людина, а й цілий реальний світ. [1 с. 62-63]

Відмінність між природно-правовим та позитивістським підходами до природи прав людини та громадянина потребують внесення певної чіткості. По-перше, обмеження влади держави правами людини, що є метою природно-правової доктрини, не повинно призвести до безмежного зменшення її ролі, яка заключається в наданні природним правам законності, тобто загальнообов'язковості. [1 с. 63]

Саме нормами позитивного права закріплено таку категорію як права громадянина, які в свою чергу виражають стійкий політико-правовий зв'язок особистості з державою, владою та законом. На думку Б.С. Ебзеева права громадянина – це такі права людини, що знаходяться під охороною та захистом держави. [2 с. 40]

Практика держав, що визнають за головну природно-правову доктрину походження прав людини, не відкидає також і позитивного її закріплення. І природне, і позитивне право у сучасному світі не виступають як антиподи. Природно правова доктрина ставить права людини вище держави, як невід'ємні та невідчужувані якості. Разом із тим, без позитивістського закріплення цих прав у законодавстві, права людини та громадянина виступають невизначено, що ускладнює здійснення державою функцій їх захисту та забезпечення. [1 с. 64]

На нашу думку, саме різниця між розумінням прав людини та прав громадянина породжує диспут між природним та позитивним правом. Ця різниця, перш за все ґрунтується на розподілі суб'єктів цих прав - людини та громадянина. Так, права людини виникають з народженням, і зовсім неважливо в якій країні вона народилась. Саме тому ці права, обумовлені законами природи та моралі, дають поштовх для виникнення природного права. В той же час, громадянином людина стає тільки в результаті появи зв'язку між нею та державою у вигляді громадянства. Тому права людини, які виникають у різних сферах суспільства і характеризують людину як громадянина «підданого» певної держави, отримують законодавче закріплення у вигляді норм позитивного права, та визнаються загальновизнаними та невід'ємними.

Водночас, на нашу думку, неможна розривати або протиставляти права людини та права громадянина, так само як неможна визнати природне або позитивне право важливішим та доцільнішим. Адже, громадянин як особистість не може не мати прав людини, і кордони між цими категоріями дуже умовна. Так само, природне та позитивне право, маючи спільні та відмінні риси завжди йдуть поруч, тому що спільне першоджерело – права людини.

Література:

1. Співвідношення категорій природного та позитивного права: сучасні погляди та концепції. / О.М. Волкова // Часопис Київського університету права – 2009 – № 4 – с. 59-64
2. Позитивне право та природне право: опозиція категорій. / Р.П. Луцький // Часопис

Київського університету права – 2011 - № 4 – с. 38-41

3. Сутність та поняття прав і свобод громадян, які реалізуються у сфері публічного управління. / Я.В. Лазур // Часопис Київського університету права – 2009 - № 4 – с. 38-41

4. Природне право: межі його буття та дії. / О.Л. Львова // Правова держава – 2010 - №21 – с. 101-110

Добровольський О.О,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Магістр»

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ КОМУНАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Проблеми формування та розвитку комунальної власності, визначення суб'єктів управління та підходів до форм і методів управління об'єктами комунальної власності постійно знаходяться в полі зору практиків і теоретиків. В умовах розподілу повноважень між адміністративно-територіальними одиницями управління майном комунальної власності відіграє вагомий роль урегулювання економіки на рівні країни, на рівні окремих суб'єктів господарської діяльності, формує фінансову основу місцевого самоврядування.

За останні роки проблема управління майном комунальної власності висвітлювалась в багатьох публікаціях вітчизняних дослідників. У цьому плані заслуговують увагу наукові праці Б. Адамова, В. Алексєєва, П. Біленчука, І. Борисенка, В. Вакуленка, В. Гірняка, Р. Гринюка, О. Дзери, Я. Льченко, О. Колісника, Н. Косматенко, Т. Лебеди, М. Лелюк, А. Мельник та ін.

Провідне місце в структурі матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування посідає комунальна власність. Конституція України визначає комунальну власність як самостійну форму власності, суб'єктами якої є територіальні громади села, селища, міста, району в місті. Існуюча система управління власністю, зокрема комунального сектора, вважається недостатньо ефективною. Причиною цього, на думку дослідників, є її безсистемність, яка зумовлюється низкою причин. Насамперед це відсутність загально-спеціальної законодавчої бази на рівні держави й достатньої локальної нормативно-правової, методичної та організаційної бази створення, обліку й управління комунальною власністю [1].

Запровадження дієвих механізмів управління комунальною власністю окремих територіальних громад є одним з важливіших аспектів державного управління на сучасному етапі.

Право комунальної власності в Україні визначено ст. 327 Господарського кодексу України [2], а саме:

1. У комунальній власності є майно, в тому числі грошові кошти, яке належить територіальній громаді.

2. Управління майном, що є в комунальній власності, здійснюють безпосередньо територіальна громада та утворені нею органи місцевого самоврядування.

Згідно зі ст. 142 Конституції України матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме й нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають у управлінні районних і обласних рад. Отже, наведена конституційна норма містить певні критерії для визначення переліку об'єктів права комунальної власності. Відповідно вона знайшла майже повне, але з деякими редакційними особливостями відображення у ст. 16 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» [3].

На сьогодні органи місцевого самоврядування, для реалізації своїх повноважень, діючи в межах законів України, вдаються до локальної нормотворчості, тобто регулювання питань управління комунальною власністю за допомогою спеціально схвалених локальних нормативних актів. Така практика уявляється в існуючих правових умовах найбільш виправданою, оскільки дозволяє, з одного боку, максимально врахувати всі регіональні соціально-економічні особливості, а з іншого – відповідає вимогам Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Згідно зі статтею 1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», право комунальної власності – це право територіальної громади володіти, доцільно, економічно, ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і в своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування. Відповідно до положень статті 60 цього ж закону, територіальним громадам сіл, селищ, міст, районів у містах належить право комунальної власності на рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, землю, природні

ресурси, підприємства, установи та організації, в тому числі банки, страхові товариства, а також пенсійні фонди, частку в майні підприємств, житловий фонд, нежитлові приміщення, заклади культури, освіти, спорту, охорони здоров'я, науки, соціального обслуговування та інше майно і майнові права, рухомі та нерухомі об'єкти, визначені відповідно до закону як об'єкти права комунальної власності, а також кошти, отримані від їх відчуження. Підставою для набуття права комунальної власності є передача майна територіальним громадам безоплатно державою, іншими суб'єктами права власності, а також майнових прав, створення, придбання майна органами місцевого самоврядування в порядку, встановленому законом. Органи місцевого самоврядування від імені та в інтересах територіальних громад, відповідно до закону, здійснюють правомочності щодо володіння, користування та розпорядження об'єктами права комунальної власності, в тому числі виконують усі майнові операції, можуть передавати об'єкти права комунальної власності у постійне або тимчасове користування юридичним та фізичним особам, здавати їх в оренду, продавати і купувати, використовувати як заставу, вирішувати питання їхнього відчуження, визначати в угодах та договорах умови використання та фінансування об'єктів, що приватизуються та передаються у користування і оренду [4].

Відповідно до статті 35 Закону України «Про власність», об'єктами права комунальної власності є майно, що забезпечує діяльність відповідних рад і утворюваних ними органів; кошти місцевих бюджетів, державний житловий фонд, об'єкти житлово-комунального господарства; майно закладів народної освіти, культури, охорони здоров'я, торгівлі, побутового обслуговування; майно підприємств; місцеві енергетичні системи, транспорт, системи зв'язку та інформації, включаючи націоналізоване майно, передане відповідним підприємствам, установам, організаціям; а також інше майно, необхідне для забезпечення економічного і соціального розвитку відповідної території. У комунальній власності перебуває також майно, передане у власність області, району чи іншої адміністративно-територіальної одиниці іншими суб'єктами права власності [5].

Аналіз законодавства України дозволяє дійти висновку, що підставами виникнення комунальної власності є: а) придбання майна, нематеріальних цінностей за рахунок коштів територіальних громад; б) безоплатна передача у процесі виконання законодавства про передачу об'єктів соціальної інфраструктури (зокрема, у випадках визнання суб'єкта господарювання банкрутом і відкритті процедури ліквідації); у) передача (дарування) фізичними і юридичними особами; г) оплатне вилучення майна, що перебуває у власності фізичних і юридичних осіб, у зв'язку з суспільною необхідністю.

Література:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року (станом від 25 травня 2006 року — із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 року № 2222-IV). Офіційне видання. — К.: М-во юстиції України, 2006. — 106 с.
2. Господарський Кодекс України № 436-IV від 16.01.2003 року із змінами, внесеними згідно із Законами № 5480-VI (5480-17) від 06.11.2012 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page>
3. Тітов М. І. Комунальна власність в Україні. Нормативно-правове забезпечення / М. І. Тітов, В. М. Алексєєв. — Х.: Стиль-Издат, 2008. — 432 с.
4. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — № 24. — Ст. 170.
5. Закон України «Про власність» від 07.02.1991 № 697-XII / Верховна Рада України. - Офіц. вид. - К. : Парлам. вид-во, 1998. - 24 с. -

Довголевський О.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет І курс

ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ

Актуальність теми даної роботи не викликає сумнівів. Правовідносини мають місце скрізь, де існують опосередковані правом зв'язки суб'єктів права. Ці зв'язки можуть бути різного характеру: як загальні, абсолютні, так і конкретні; як явні та очевидні, так і приховані та потенційні тощо.

Величезна безліч видів правовідносин, а також неоднозначність трактування самого поняття правовідносини показують, як важливо виробити чітке уявлення про феномен правовідносин, розкрити його поняття та основні характеристики.

Серед вчених, які займалися темою правових відносин можна назвати Толстого Ю. К., Карабекова Н. Н., Халфіну Р. О., Сулейменова М. К., Красавчикова О. А., Наменгенова К. Н та інших.

С. С. Алексєєв визначає конструкцію общерегулятивного правовідносини. На його думку правове відношення є реальна форма соціальної діяльності, що припускає увагу не тільки до юридичних прав і обов'язків, але і прямо орієнтує на облік загальних ознак суспільних відносин. Остання визначається тим, що наділення суб'єктів правами і обов'язками юридичного характеру ніколи не є самоціллю. Воно пов'язане із закріпленням суспільно значущої діяльності і витісненням шкідливої взаємодії чи поведінки. Аналогічно підходить до поняття правовідносини Г. В. Мальцев. Він вважає, що правовим відношенням у власному сенсі слова є тільки те, в якому суб'єкти діють, використовуючи суб'єктивні права і виконуючи юридичні обов'язки. З двох вищеназваних підходів до поняття правовідносини останній, з нашої точки зору, більш за все передбачає поглиблене увагу до соціологічних закономірностям суспільного ставлення та використання отриманих результатів в юридичному аналізі. [1, с. 4-5].

Поряд з цими двома названими різними підходами до правовідносин, як уже відзначає А. Г. Братко, в юридичній літературі відомий ще третій підхід до правовідносин, згідно з яким «... правовідносини є суспільним відношенням особливого роду (правова форма суспільної відносини)» [2, с. 154].

В даний час, коли виявилися відкинутими багато ідеологічних постулатів і табу марксизму-ленінізму в юридичній науці, в тому числі і постулат про регулювання правом тільки ідеологічних, чи вольових, суспільних відносин, дослідники прийшли до висновку про те, що «право регламентує або виробничі, або політичні, або соціальні, або духовні відносини. Від такої регламентації ніякого нового ставлення, яке входило б до складу колишнього ставлення, не виникає» [3, с. 9].

Сьогодні в роботах по правовідносинам і в юридичній науці в цілому остаточно утвердилася думка про правовідносинах як суспільних відносинах, врегульованих нормами права. При цьому найбільш імпонує наступне визначення правовідношення, яке дано В. І. Леушина: «Правове відношення - це виникаюча на основі норм права суспільний зв'язок, учасники якої мають суб'єктивні права і юридичні обов'язки, забезпечені державою» [4, с. 338].

В юридичній науці інтенсивно розроблялися й інші раніше названі групи ключових питань теорії правовідносини, які охоплюють, зокрема, проблематику про передумови, учасників, структуру і динаміку, класифікації правовідносин [5, с. 350-351].

Зупинимось тепер на розгляді зазначених питань. З питання про передумови правовідносин Ю. К. Толстой відзначав, що «правовідносини може виникнути лише при наявності певних передумов. До них відносяться: 1) норма права, яка, регулюючи суспільні відносини, надає йому характер (форму) правовідносини; 2) правоздатність, носії якої можуть бути суб'єктами правовідносин; 3) юридичний факт, з наявністю або відсутністю якого норма права пов'язує виникнення, зміну або припинення правовідносин. Норма права і правоздатність називаються абстрактними або загальними передумовами правовідносини, юридичний факт - конкретної або приватної його передумовою» [6, с. 3].

Обґрунтованість виділення Ю. К. Толстим зазначених передумов правовідносини сумнівів не викликає. Проте в даному випадку слід, мабуть, звернути особливу увагу на таку передумову виникнення правовідносини як правоздатність, носії якої можуть бути суб'єктами правовідносин. Справа тут в тому, що правоздатність завжди є атрибутом того чи іншого конкретного суб'єкта правової сфери. Тому можна сказати, що велику значимість для виникнення правовідносини має не стільки наявність правоздатності у суб'єкта, скільки наявність самого цього суб'єкта правової сфери, оскільки правоздатність імпліцитно передбачає обов'язкову присутність того суб'єкта, який володіє даною здатністю.

У спеціальній юридичній літературі поряд з питаннями про передумови самих правовідносин розглядаються також питання про передумови участі різних суб'єктів у правовідносинах. Так Р. О. Халфіна з питання про передумови участі осіб у правовідносинах в якості необхідних умов розглядає наявність правового статусу, якість суб'єкта права, вважаючи, що «правосуб'єктність являє собою загальну передумову участі громадян і організацій у правовідносинах» [5, с. 115 - 120]

З питання про учасників правовідносин в юридичній літературі немає особливих розбіжностей. У самому загальному плані Р. О. Халфіна розрізняє наступні групи учасників правовідносин: громадяни, держава, державні органи, громадські організації, юридичні особи [5, с. 145].

Трохи іншу класифікацію груп суб'єктів правовідносин дає В. І. Леушин: індивіди, соціальні спільності, організації. Індивіди підрозділяються їм на громадян, іноземних громадян, осіб без громадянства та осіб з подвійним громадянством, а соціальні спільності підрозділяються на народ, націю, населення регіону, трудовий колектив. Організації поділяються на державні та недержавні, які

охоплюють державні органи, державні підприємства та установи, держава; громадські об'єднання, господарські організації та регіональні організації [4, с. 345].

Виходячи з положення про те, що правовідносини є реалізацією правової норми, вчені розглядають юридичний факт в переважній більшості випадків як той акт поведінки, який з волі особи або поза його волею приводить в дію механізм правового регулювання.

Визнання того чи іншого обставини юридичним фактом розглядається як залежне від волі держави, але безсумнівним вважається і те, що суттєве значення має і воля самих учасників правовідносини. Стверджується, що від їх реальної поведінки залежить виникнення правовідносини і його подальший розвиток. Загальновизнаним є в юридичній літературі розрізнення двох основних груп юридичних фактів - подій і дій. В якості підстави поділу приймається тут ставлення юридичного факту до волі людей. Подія розглядається як обставина, не залежне від волі людей, а дії - як в тій чи іншій мірі пов'язані з волею і свідомістю людини [7, с. 82].

Додання події або дії якості юридичного факту розглядається як результат впливу правової норми, оскільки норма визначає ті обставини, при настанні яких суспільні відносини здобувають форму правовідносин. При цьому правова норма визначає і ті юридичні наслідки, які тягнуть за собою дані обставини. Звідси випливає, що юридичний факт служить підставою «прив'язки» загальної правової норми до конкретного випадку.

В юридичній літературі важливе увага приділяється також питанням класифікації правовідносин. Класифікація правовідносин здійснюється фахівцями по самим різним критеріям. У залежності від приналежності норм та інститутів позитивного права до тих чи інших галузей права, що регулює суспільні відносини.

Також критерієм класифікації правовідносин служить характер домагань (суб'єктивних прав) учасників суспільних відносин. Згідно з цим критерієм виділяють, наприклад, абсолютні та відносні правовідносини

Вважають, що якщо у відносному правовідношенні уповноваженій особі є зобов'язаним певне конкретне особа (особи), то в абсолютному правовідношенні домагання уповноваженої особи кореспондують обов'язки невизначеного (абсолютного) кола осіб в правовій сфері. Один суб'єкт наділяється суб'єктивним правом, а всі інші суб'єкти зобов'язані не порушувати це суб'єктивне право [8, с. 143].

В юридичній літературі розрізняють також загальні (общерегулятивні) і конкретні правовідносини. Одну з особливостей загальних правовідносин вбачають у тому, що вони виникають «безпосередньо із закону».

З даного приводу А. П. Герасимов пише наступне: «Загальні правовідносини виникають безпосередньо із закону, який породжує правовідносини між особистістю і державою. Закон одночасно є юридичним фактом, з яким він же пов'язує виникнення правовідносини» [8, с. 142].

Більш детальну характеристику поглядів про общерегулятивних правовідносинах М. Х. Хутиз дає наступним чином.

Загальні (общерегулятивні) правовідносини являють собою вкрай своєрідні правові явища. Для їх виникнення не потрібно юридичних фактів, крім існування суб'єкта, що володіє громадянством, і ряду інших обставин, що відносяться до суб'єкта. По терміну дії вони відповідають часу існування юридичної норми. Але вони є саме правовими відносинами. У тих випадках, коли особа виступає в якості носія суб'єктивного права, воно знаходиться в специфічному становищі до всіх іншим особам. Загальне суб'єктивне право тому і є суб'єктивним, що має особистий характер, тобто належить не тільки всім суб'єктам, а й кожному суб'єктові окремо [9, с. 59].

На відміну від загальних правовідносин конкретними в юридичній літературі традиційно визнаються правовідносини, що виникають на основі юридичних фактів між строго визначеними в самому праві суб'єктами. Як зазначає Р. О. Халфіна, «цінність поняття правовідносини полягає, зокрема, в тому, що позначає конкретне, реальне суспільне відношення, вбрані в правову форму та який є результатом реалізації норми. Правовідносини ж завжди конкретно. Це відношення між конкретними суб'єктами в конкретній області» [5, с. 31, 265].

Правовідносини складають основну сферу суспільного життя. Скрізь, де існує право, його норми, там постійно виникають, припиняються або змінюються правовідносини. Особливо вони розвинені в громадянському суспільстві, правовій державі. Вони супроводжують людини протягом всього його життя. Ось чому правовідносини - одна з головних проблем теорії права.

На підставі вищевикладеного, можна коротко визначити правовідносини як врегульовані правом і перебувають під охороною держави суспільні відносини, учасники яких виступають в якості носіїв взаємно делегують один одному юридичних прав і обов'язків.

Література:

1. Гревцов Ю. І. Проблеми теорії правового відношення. Л., вид. ЛДУ, 1981.
2. Теорія права і держави: Підручник під ред. В. В. Лазарева. - М.: Новий Юрист, 1997.
3. Карабеков Н. Н. Правовідносини в системі суспільних відносин. Автореф. дисс. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, 1997.
4. Теорія держави і права. Підручник для юридичних вузів і факультетів. Під ред. В. М. Корельського і В. Д. Перевалова - М.: Вид. група НОРМА-ИНФРА-М, 1998.
5. Халфіна Р. О. Загальне вчення про правовідносинах, М.: 1973.
6. Толстой Ю. К. До теорії правовідносини. - Л.: вид. - ЛДУ, 1959.
7. Красавчиков О. А. Юридичні факти в цивільному праві. М., 1958.
8. Загальна теорія права і держави: Підручник / Під ред. В. В. Лазарева. - М.: Юрист, 1994.
9. Енциклопедія права: Учбов. посібник (М. Х. Хутиз, П. Н. Сергейко), 1995.

Доля Ф.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ЗАКОН УКРАИНЫ ОБ ОСНОВАХ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЯЗЫКОВОЙ ПОЛИТИКИ: ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ

Решение национальных проблем, в условия сложившегося «этнического ренессанса» становится приоритетной задачей для современных государств. В виду того, что право свободно использовать родной язык (или удобный для общения субъекта) а также плюрализм в культуре и ценностях, право на свободное развитие личности составляют базис конституционных прав человека, можно говорить об актуальности и дискуссионности данной темы.

Нововведением закона является широкий правовой диапазон действий «региональных языков», официальный статус которых фиксируют местные советы на основе переписи населения 2001 года или в результате сбора подписей, учрежденного общественными организациями национальных меньшинств либо жителями данной территории, на которую распространен определенный язык. Закон Украины об особенностях национальной языковой политики от 3.07.2012 имеет множество негативных факторов: экономических, политических, юридических, социально-культурных.

Украины по форме государственного устройства – унитарное государство, основу которого составляют единая система права, гражданства, наличие единого центра и системы органов и что немаловажно единый государственный язык. Следовательно, такое широкое правовое поле действий региональных языков (ведение документации местных органов государственной власти, местного самоуправления, предоставление услуг, язык досудебного следствия, дознания, прокурорского надзора и др.) составляет угрозу государственному, конституционному строю. В регионах, где носители языка этнических меньшинств составляют не менее 10% – применительно к русскому языку это 13 областей Украины из 27.

Следует отметить, что языки национальных меньшинств, до принятия закона 2012, в достаточной степени защищали: Конституция Украины (ст. 10, 11, 12, 24, 53) [1], Европейская хартия региональных и миноритарных языков, Соглашения по вопросам, связанным с возобновлением прав депортированных лиц, национальных меньшинств и народов (пунктом "а" статьи 10 Конвенции об обеспечении прав лиц, которые относятся к национальным меньшинствам, предусматривается необходимость изучения в этих государствах государственного языка и создания условий для изучения национальными меньшинствами родного языка.), законы Украины о национальных меньшинствах, Закон Украинской ССР «О языках в Украинской ССР» 1989 г., «О ратификации Европейской хартии региональных языков или языков меньшинств» 2003 г., «О судеустройстве и статусе судей» и многие другие нормативно-правовые акты. Само название закона заставляет задуматься, что же является высшей инстанцией в разрешении языковых вопросов.

Исходя из нормы Конституции, что государственным языком в стране является украинский, а государство обеспечивает всестороннее развитие и функционирование языка во всех сферах общественной жизни и на всей территории Украины. Обращаясь к официальному толкованию положений ст. 10 Конституции (решение Конституционного суда Украины № 10-рп/99 от 14.12.1999) [1], можно увидеть, что: «под государственным (официальным) языком понимается язык, которому государством предоставлен правовой статус обязательного средства общения в публичных сферах общественной жизни». В свою очередь, Публичными сферами, в которых применяется государственный язык, охватываются в первую очередь «сферы осуществления полномочий

органами законодательной, исполнительной и судебной власти, другими государственными органами и органами местного самоуправления» (язык работы, актов, делопроизводства и документации).

Весомое значение имеет институт гражданства, ведь владение государственным языком является обязательным условием для его получения. Учитывая этот факт, столь широкая распространенность региональных языков в сфере работы органов государственной власти не оправдана.

Не корректным в законе является список языков национальных меньшинств, которые охраняются законом. Например, отмеченный в положении «новогреческий» язык не является родным для греческого населения, переселенного из Крыма в Приазовья в 1778 и компактного поселения греков в Донецкой и Запорожской областях, в отличие от традиционного урумского (урум тыль), и румейского (тавро-румейского). Аналогично для крымских татар традиционным является кыпчакский и огузский языки. Дискуссионным является понятие «особ-носителей регионального языка», т.к. в данном случае уместным является подсчет по этническому (национальному) признаку. Эту особенность активно использует российская диаспора.

По сравнению с действующим Законом Украины "О языках в Украинской ССР", в котором допускается лишь регулятивная функция государства в реализации прав с учетом уникального языкового ландшафта Украины и интегративной функции в ней украинского языка, в ныне действующем законе, принцип национальной принадлежности заменяется принципом свободного языкового самоопределения.

Неоднозначным является принцип «самоопределения» в языковой политике. Ведь по сути дела достичь этого принципа невозможно. Языковое влияние начинается с самого рождения и продолжается в зависимости от языка в семье, местности. Исходя из этого понятие «родного языка», приводимое в законе (родной язык – первый язык, которым особа овладела в раннем детстве [2].) также вызывает дискуссию.

Данный закон в ст.7 закрепляет за местными советами право принимать решения о назначении определенному языку статуса регионального. В действительности, местные советы не имеют такого права, а лишь могут фиксировать (в соответствии с заявлением территориальной громады, общественных организаций) легитимное функционирование регионального языка в пределах конкретной административно-территориальной единицы. В неловкое положение, исходя из нововведений, закон ставит государственных служащих, работников судебной системы, юстиции, прокуратуры, милиции, т.к. теперь неотъемлемой составляющей их профессиональной деятельности становится знание местного регионального языка. Данный факт значительным образом будет усложнять качество и оперативность деятельности профильных органов (учитывая то, что статут регионального языка можно зарегистрировать даже в самых мелких территориальных единицах: селах, посёлках).

Проблему составляет вопрос финансирования. В законе не редко можно встретить ремарку: «у разі необхідності забезпечується відповідний переклад» или «допускається подача до суду письмових процесуальних документів і доказів, викладених цією регіональною мовою (мовами), з перекладом, у разі необхідності, на державну мову без додаткових витрат для сторін процесу». В таком случае, нет четких предписаний: использовать государственный или местные бюджеты. В эту же категорию следует отнести обучение региональному языку государственных служащих, судей и т.д. Следует учитывать, что данный закон вступил в силу буквально на следующий день после обнародования. Негативную оценку закон получил от представителей Венецианской комиссии. Артемиза-Татьяна Чиска: «Стоит внести целый ряд изменений и в нынешнюю, вторую версию. Самое главное – обеспечить справедливое равновесие языковой политики между защитой украинского языка как единственного государственного языка и защитой региональных языков и языков меньшинств, в том числе русского» [3].

Систему недоработок в законе отмечают представители организаций национальных общин Украины: Конгресс национальных меньшинств Украины, объединяющий армянскую, болгарскую, венгерскую, еврейскую, литовскую, польскую, румынскую, эстонскую, молдавскую, немецкую, татарскую, ромскую (цыганскую) всеукраинские организации национальных меньшинств. С не менее острой критикой выступил первый заместитель председателя Национального собрания крымско-татарского народа (Меджлиса) Рефат Чубаров, указывая на проблему украинского и крымско-татарского языков: «В Крыму нет никаких вопросов русского языка. Крым русскоязычный. В Крыму есть две проблемы — это крымско-татарский, который просто уже на грани исчезновения, и язык украинский, поскольку на 400 тысяч этнических русифицированных украинцев мы имеем только 6 школ с украинским языком обучения» [3].

Практически сразу после промульгации закона, появились первые нормативные акты с целью внесения коррективов в закон и обеспечения его жизнедеятельности, например, Поручения Президента Украины от 8 августа 2012 «Об усовершенствовании законодательного обеспечения использования языков в Украине». На сегодняшний день в закон были внесены поправки, но они не несут за собой качественные изменения и доработке в сфере языковой политики, а имеют лингвистический и семантический характер.

Таким образом, можно сделать вывод, что данный закон имеет довольно противоречивый характер, особенно в условиях политического напряжения сложившегося накануне выборов 2012 года. Закон не соответствует основным принципам Хартии региональных и миноритарных языков, а именно защита исчезающих языков. В большей степени закон является политической декларацией, нежели жизнеспособным нормативным актом. Порядок введения региональных языков требует более четкой системы введения в действия (принципов и методов вычисления процентного соотношения национального меньшинства), значительной материальной базы для воплощения в жизнь всех принципов национальной языковой политики.

Литература:

1. Конституція України / Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30 (23.07.96).
2. Закон України Про засади державної мовної політики / Відомості Верховної Ради України, 2012, № 5029-17 (03.07.2012).
3. Гончаренко Р.В., Бондаренко Т.В. Новый закон о языке: "Конец украинизации" или "ползучая русификация"? / Р.В. Гончаренко, Т.В. Бондаренко, 2012, [Электронный ресурс], доступно з <http://www.dw.de/>

Євєнко Д.В.,
Маріупольський державний університет,
аспірант кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права

ФУНКЦІЯ ОБОРОНИ ЯК ІМАНЕНТНА ФУНКЦІЯ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ

Становлення, розвиток і функціонування сучасної держави є неможливим без реалізації її функцій, що визначають основні напрямки діяльності держави, її органів і посадових осіб [1].

До однієї з основних зовнішніх функцій сучасної Української держави належить функція оборони, особлива значимість якої детермінується її найважливішим місцем у системі зовнішніх функцій держави. Слід звернути особливу увагу на правову природу даної функції в історичній ретроспективі розвитку державності, і твердження про те, що її формування та реалізація забезпечує суверенітет, територіальну цілісність держави, її самостійність на міжнародній арені, а також захист її населення і території, не буде здаватися несерйозним твердженням.

Дійсно, функція оборони держави дозволяє їй здійснювати незалежну, зовнішню політику, спрямовану на забезпечення миру, а також забезпечує можливість проведення взаємовигідного співробітництва в усіх сферах діяльності з іншими державами [2].

Систематичне тлумачення оборонної функції держави, розгляд її багатооб'єктного і багатосуб'єктного змісту, різних рівнів підготовки та здійснення, за великим рахунком, дає можливість віднести оборонну функцію до змішаних функцій, бо вона має дві важливі і одночасно, взаємопов'язані сфери, що стосуються внутрішньої і зовнішньої форм здійснення публічної влади та телеологічно обґрунтованих парадигм діяльності державних органів і населення країни щодо їх забезпечення, супроводу, конкретної реалізації.

Так, до внутрішньої форми належить здійснення: а) формування військово-промислового потенціалу країни в умовах мирного і воєнного часу; б) підготовки збройних сил держави до дій при нападі на країну ворога ззовні; в) проведення системного комплексу заходів щодо підготовки населення до дій в умовах воєнного часу, а також в умовах вторгнення ворога на територію держави і відбиття такого вторгнення; г) мілітаризація економіки країни в умовах воєнного часу. До зовнішньої сфери відноситься: а) організація військових дій в процесі відбиття ворожого нападу з перенесенням дій збройних сил на територію супротивника; б) належне матеріально-технічне і тилове забезпечення збройних сил; в) відповідні дії, спрямовані на припинення війни, укладення миру і інші дії, що здійснюються в рамках міжнародного співтовариства держав.

Слід зазначити, що наведені вище основні напрямки діяльності держави Україна повністю відповідають її Воєнній доктрині [3], під якою розуміють систему керівних поглядів на причини виникнення, сутність і характер сучасних воєнних конфліктів, принципи і шляхи запобігання їм,

підготовку держави до можливого воєнного конфлікту, а також на застосування воєнної сили для захисту державного суверенітету, територіальної цілісності, інших життєво важливих національних інтересів.

Правовою основою Воєнної доктрини України є Конституція України, міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та закони України.

В онтологічному сенсі воєнна доктрина України ґрунтується на результатах аналізу воєнно-політичної обстановки (аналітична складова – Авт.), прогнозування її розвитку (прогностична складова – Авт.), принципах оборонної достатності та дотримання політики позаблоковості (засадничо-реалізаційна складова – Авт.).

Воєнна доктрина України має оборонний характер, бо наша держава не вважає жодну державу (коаліцію держав) своїм воєнним противником, але визнаватиме потенційним воєнним противником державу (коаліцію держав), дії або наміри якої матимуть ознаки загрози застосування воєнної сили проти України.

В даний час функція оборони наповнилася новим змістом і принципами військово-політичної діяльності України в умовах переходу від конфронтації та суперництва до відносин співробітництва і діалогу, пріоритетності не військових, а в особливості політичних, економічних та інших сфер забезпечення військової безпеки. Тут слід, насамперед, враховувати, що воєнно-політична обстановка у світі є динамічною і розвивається під впливом таких тенденцій: формування системи багатополярних відносин, установа нового балансу сил та інтересів; посилення суперечностей між провідними центрами сили щодо поділу сфер впливу; зростання взаємної залежності провідних держав в умовах глобалізації, посилення впливу провідних міжнародних корпорацій, загострення боротьби за природні ресурси, використання енергетичного чинника для досягнення політичних цілей; зниження дієвості заходів, що застосовуються для запобігання та врегулювання криз і воєнних конфліктів провідними міжнародними організаціями; прагнення окремих держав досягти переваг у військово-технічній сфері, створити можливості для виробництва ядерної зброї; збереження ролі воєнної сили як засобу вирішення проблемних питань воєнно-політичних відносин; посилення небезпеки неконтрольованого розповсюдження ядерної зброї, її носіїв, матеріалів для їх виробництва, технологій подвійного призначення; поширення тероризму (у тому числі кібертероризму), піратства, організованої злочинності, нелегальної міграції, незаконної торгівлі зброєю та наркотиками, торгівлі людьми; прискорення розвитку інформаційних технологій, збільшення спроможностей держав щодо проведення інформаційних та інформаційно-психологічних операцій, посилення чутливості суспільства до загибелі мирного населення та втрат особового складу військових формувань у воєнних конфліктах; глобальні кліматичні зміни, зменшення запасів природних ресурсів, зростання дефіциту питної води, продуктів харчування і посилення міграційних процесів у світі.

Резюмуючи, слід зробити наступні висновки:

- оборонна функція виникає на відповідному історичному етапі розвитку державності та завжди її супроводжує, як іманентна функція держави, що носить постійний характер та є притаманною їй на весь період існування держави;

- оборонна функція вирішує суттєві завдання існування державності, що на пряму є пов'язаними з суверенітетом держави, її територіальною цілісністю, територіальним верховенством та можливістю виступати на міжнародній арені від власного імені;

- оборона функція сучасної держави в умовах глобалізації зазнає трансформації, що пов'язана зі зміною воєнно-політичної обстановки у світі та побудовою нової системи державних інтересів та пріоритетів в сфері національної та міжнародної безпеки.

Література:

1. Рабинович П.М. Основы общей теории права и государства / П. М. Рабинович. – Х., 2005. – С. 78.
2. Утяшов Э.К. Функции обороны от нападения извне современного Российского государства: Автореф. дисс... к. ю. н. Специальность 12.00.01 / Э. К. Утяшов. – Саратов, 2000. – С. 3.
3. Воєнна доктрина України: Затверджено Указом Президента України від 15 червня 2004 року № 648 (в редакції Указу Президента України від 8 червня 2012 року № 390/2012) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/648/2004>

ПРОБЛЕМА ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

В наші дні інформаційна складова життя суспільства набуває всього більшого значення. Відповідно, все більше значення набуває і захист інформації.

Захист інформації є вживанням правових, організаційних і технічних заходів, направлених на: забезпечення захисту інформації від неправомірного доступу, знищення, модифікування, блокування, копіювання, надання, поширення, а також від інших неправомірних дій відносно такої інформації; дотримання конфіденційності інформації обмеженого доступу; реалізацію права на доступ до інформації.

Актуальність полягає в тому, що інформація на сьогодні коштує дорого і її необхідно охороняти. Так як, масове вживання персональних комп'ютерів, на жаль, виявилось пов'язаним з появою програм-вірусів, що самовідтворюються, воно почало перешкоджати нормальній роботі комп'ютера, руйнувати файловою структурою дисків, а також приносять збиток інформації, що зберігається в комп'ютері.

Мета полягає в дослідженні проблеми правового захисту інформації, теоретичних та практичних аспектів. Мета реалізується через розв'язання наступних завдань:

- розкрити проблему правового захисту інформації;
- ознайомитися з теоретичним та практичним аспектом правового захисту інформації.

Для забезпечення інформаційного захисту робиться ряд заходів, але в основі всього лежить створення якісної і повної по своєму обхвату нормативно-правової бази, що передбачає, у тому числі, певні заходи цивільно-правової, кримінальної, адміністративної і дисциплінарної відповідальності за розголошення інформації, що захищається, і порушення правил її захисту.

В Україні правовий захист інформації регулюються такими законами, як: Закон України «Про інформацію», який регулює відносини щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації [1]; та Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», який регулює відносини у сфері захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах [2].

У 2003 році був ухвалений Закон України «Про електронний цифровий підпис», який став законодавчою основою електронного документообігу в Україні. По цьому закону електронний цифровий підпис в електронному документі признається юридично рівнозначному підпису в документі на паперовому носіїві. При реєстрації електронно-цифрового підпису в спеціалізованих центрах кореспондент отримує два ключі: секретний і відкритий. Секретний ключ зберігається на дискеті або смарт-карті і має бути у всіх потенційних одержувачів документів і зазвичай розсилається по електронній пошті.

Процес електронного підписання документа полягає в обробці за допомогою секретного ключа тексту повідомлення. Далі зашифроване повідомлення посилається по електронній пошті абоненту. Для перевірки достовірності повідомлення і електронного підпису абонент використовує відкритий ключ [3].

Інформація грає дуже важливу роль в житті будь-якого суспільства; не даремно у всі часи особливо небезпечними вважалися шпигуни – люди, добувні ту або що іншу підлягає захисту інформацію.

Необхідність в захисті даних найгостріше виявляються при використанні комп'ютерів для обробки і зберігання інформації секретного і приватного характеру.

Для запобігання втраті інформації розробляються різні механізми її захисту, які використовуються на всіх етапах роботи з нею. Захищати від пошкоджень і зовнішніх дій треба і пристрої, на яких зберігається секретна і важлива інформація, і канали зв'язку. Пошкодження можуть бути викликані поломкою устаткування або каналу зв'язку, підробкою або розголошенням секретної інформації. Зовнішні дії виникають як в результаті стихійних лих, так і в результаті збоїв устаткування або крадіжки.

Основні проблеми захисту інформації при роботі в комп'ютерних мережах, можна умовно розділити на трьох типів:

1. перехоплення інформації (порушення конфіденційності інформації),
2. модифікація інформації (спотворення вихідного повідомлення або заміна іншою інформацією),

3. підміна авторства (крадіжка інформації і порушення авторського права).

Для успішного захисту своєї інформації користувач повинен мати абсолютно ясне уявлення про можливі дороги несанкціонованого доступу. Основні типові дороги несанкціонованого здобуття інформації: розкрадання носіїв інформації і виробничих відходів; копіювання носіїв інформації з подоланням заходів захисту; маскуванню під зареєстрованого користувача; містифікація (маскування під запити системи); використання недоліків операційних систем і мов програмування; використання програмних закладок і програмних блоків типу «троянський кінь»; перехоплення електронних випромінювань; перехоплення акустичних випромінювань; дистанційне фотографування; вживання підслухуючих пристроїв; зловмисний вивід з буд механізмів захисту і т.д [4].

Для захисту інформації від несанкціонованого доступу застосовуються: організаційні заходи, технічні засоби, програмні засоби, криптографія. Організаційні заходи включають: пропускний режим; зберігання носіїв і пристроїв в сейфі (дискети, монітор, клавіатура і так далі); обмеження доступу осіб в комп'ютерні приміщення і т.д.

Технічні засоби включають різні апаратні способи захисту інформації: фільтри, екрани на апаратуру; ключ для блокування клавіатури; пристрої аутентифікації - для читання відбитків пальців, форми руки, веселкової оболонки ока, швидкості і прийомів друку і т.д.; електронні ключі на мікросхемах.

Програмні засоби захисту інформації створюються в результаті розробки спеціального програмного забезпечення, яке б не дозволяло сторонній людині, не знайомому з цим виглядом захисту, отримувати інформацію з системи.

Програмні засоби включають: парольний доступ-завдання повноважень користувача; блокування екрану і клавіатури, наприклад за допомогою комбінації клавіш в утиліті Diskreet з пакету Norton Utilites; використання засобів парольного захисту BIOS на сам BIOS і на ПК в цілому.

Під криптографічним способом захисту інформації мається на увазі її шифрування при введенні в комп'ютерну систему [5].

На практиці зазвичай використовуються комбіновані способи захисту інформації від несанкціонованого доступу. Серед механізмів безпеки мереж зазвичай виділяють наступні основні: шифрування; контроль доступу; цифровий підпис.

Шифрування застосовується для реалізації служб засекречування і використовується у ряді інших служб.

Механізми контролю доступу забезпечують реалізацію однойменної служби безпеці, здійснюють перевірку повноважень об'єктів мережі, тобто програм і користувачів, на доступ до ресурсів мережі. При доступі до ресурсу через з'єднання контроль виконується в точці ініціалізації зв'язку, в проміжних крапках, а також в кінцевій крапці.

Цифровий підпис за своєю суттю покликаний служити електронним аналогом ручного підпису, використовуюваного на паперових документах.

Що стосується вирішенню проблем захисту електронної інформації, то вона базується в основному на використанні криптографічних методів. Притому сучасні методи криптографічного перетворення зберігають вихідну продуктивність автоматизованої системи, що є важливим. Це є найбільш ефективним способом, що забезпечує конфіденційність даних, їх цілісність і достовірність. Використання криптографічних методів в сукупності з технічними і організаційними заходами забезпечують надійний захист від широкого спектру погроз [6].

Таким чином, безпека інформації досягається лише комплексними методами. Сюди повинні відноситися не лише використання техніки захисту інформації і пошукових засобів, але і загальні заходи безпеки підприємства, включаючи розмежування доступу, відеоспостереження, сигналізація і організаційні заходи.

Література:

1. Закон України «Про інформацію»
2. Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах»
3. Закон України «Про електронний цифровий підпис»
4. Илюшенко, В.Н. Информационная безопасность и методология защиты информации: учебное пособие / В. Н. Илюшенко. – Томск: В-Спектр, 2005. – 128 с.
5. Jet Info. Защита персональных данных. Информационный бюллетень, №5, 2009г.
6. Родичев Ю. Информационная безопасность: Нормативно-правовые аспекты. – СПб.: Питер, 2008. – 272 с.

РОЗВИТОК ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЇЇ РОЗВИТКУ

Здоровий спосіб життя майбутнього покоління людської популяції – це одна з найактуальніших проблем сьогодення. Кожна держава чекає майбутнього від свого нового покоління, яке буде здоровим, здатним працювати, захищати Батьківщину, жити у відповідності з моральними вимогами суспільства, нормативними настановами держави і своєю індивідуальністю. А це означає, що головна увага органів місцевого самоврядування (далі – ОМСВ) для розвитку фізичної культури та спорту в межах територіальної громади має бути спрямована на її членів – дітей, підлітків, молодь, тобто саме на той вік, коли людина починає робити вибір, що для неї є цікавим і більш доступним [1], а значить за допомогою цільоспрямованої діяльності ОМСВ щодо розробки та активізації відповідної мотивації у зазначеного кола людей, заняття фізичною культурою і спортом повинні стати доступними й цікавими кожному з них.

Здоров'я людини, в тому числі, масовий спорт і фізкультура, здоровий відпочинок, туризм і інше – це все галузі соціальної політики держави, за які вона повинна відповідати у контексті побудови соціальної держави (ст. 1 Конституції України) [2]. В умовах становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні важливі завдання щодо розвитку фізичної культури і спорту повстають перед ОМСВ, що функціонують у безпосередній близькості до населення та вирішують питання місцевого значення в інтересах територіальної громади та її членів.

Нормативно-правовою основою управління в галузі фізичної культури і масового спорту є Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 24.12.1997 року [3]. З прийняттям у 1997 році Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [4] стали формуватися ОМСВ. Відповідно до названого закону у їх віданні знаходяться питання місцевого значення, а також окремі державні повноваження, якими можуть наділятися ОМСВ. Зокрема, до питань місцевого значення відносяться забезпечення умов для розвитку масової фізичної культури і спорту в межах територіальної громади (ст. 32).

Виходячи з того, що роль ОМСВ в розвитку масової фізичної культури і спорту в межах територіальної громади суттєво підвищується, актуалізується та об'єктивується не тільки дослідження управлінських процесів в зазначеній діяльності, але й відповідний напрямок її реалізації, що пов'язаний з активізацією внутрішньої мотивації членів територіальної громади до заняття фізичною культурою і спортом. Бо фізична культура у локальному соціумі та безпосередньо в людській цивілізації виконує поліфункціональну роль – вона є складовою частиною загальної культури людства, суттєвою галуззю соціальної діяльності, що представляє собою сукупність духовних і матеріальних цінностей, створюваних і використовуваних суспільством з метою фізичного розвитку людини, зміцнення її здоров'я і вдосконалення її рухової активності. Саме фізична культура виступає в якості відповідного матеріально-фізичного фундаменту філософії людини та володіє важливими онто-гносеологічними та аксіо-методологічними складовими, спрямованими на соціалізацію людини та формування у неї відповідної системи цінностей, що є конче та об'єктивно потрібними для неї в процесі її повсякденної життєдіяльності – вироблення та формування системи життєвих телеологічних домінант та пріоритетів, таких рис характеру, як життєвого оптимізму, впевненості в собі, цілеспрямованості, супротиву труднощам, можливостей ресоціалізації у випадку її необхідності тощо.

Спорт виступає складовою частиною фізичної культури, що історично склалася в формі змагальної діяльності та спеціальної практики підготовки людини до змагань. Саме спорт не тільки закріплює навички фізичної культури, а й піднімає людини на більш високий ступінь розвитку її фізичної могутності, спортивного мастерства, обумовлює появу таких специфічних рис характеру, що роблять людину лідером.

Таким чином, фізична культура і спорт, що фактично є природно притаманними локальній спільноті, сфері місцевого самоврядування – це один з важливих видів людської діяльності, спрямованої на фізичне вдосконалення як населення в цілому, так і кожної окремої людини-члена територіальної громади, діяльності, що має оздоровче, виховне, політичне і соціально-економічне значення та оказує позитивний вплив на суспільний розвиток локального соціума і всього людства.

Локальний характер такої діяльності має логічне ґрунтування та праксеологічне навантаження: а) у ординарному порядку фізичною культурою і спортом люди займаються за місцем свого постійного проживання, тобто в рамках територіальної громади; б) члени територіальної

громади усвідомлюють, що всі свої життєві устремління, в тому числі й щодо укріплення свого здоров'я шляхом заняття фізичною культурою і спортом, вони можуть вирішити в межах територіальної громади; в) члени територіальної громади є об'єктивно зацікавленими у побудові локальної системи фізичної культури і спорту, в інституціоналізації якої відіграють головну роль ОМСВ; г) ОМСВ можуть фактично сприяти формуванню мотивації членів територіальної громади до занять фізичною культурою та спортом; г') члени територіальної громади визнають пріоритетне значення діяльності ОМСВ в зазначених процесах.

Це підтверджується і структурною характеристикою сфери фізичної культури і спорту, що ділиться на дві великі частини: 1) професійний спорт (спорт вищих досягнень) і 2) масову фізичну культуру і спорт. Професійним спортом займаються державні і регіональні органи державної влади, масовою фізичною культурою і спортом – ОМСВ.

Слід усвідомлювати, що фізкультура і спорт – це запорука здоров'я нації і зміцнення національної безпеки країни. Гідне, всебічне і своєчасне забезпечення вітчизняного спорту – є обов'язком усіх рівнів влади та місцевого самоврядування. Для кожної територіальної громади та ОМСВ, що ними сформовані, ця сфера становить значний та об'єктивний інтерес, оскільки село, селище або місто є з тих, хто вписує імена своїх спортсменів у світові спортивні досягнення, а також завжди славяться спортивними традиціями. З іншого боку, фізична культура та масовий спорт є тією сферою, яка в значній мірі забезпечує фізичне здоров'я всього населення. Тому ОМСВ різного рівня прагнуть до того, щоб їх населення, незважаючи на проблеми екологічного, економічного, вікового та іншого характеру, зберігали своє здоров'я, працездатність, громадську та політичну активність. Тому муніципальну політику в галузі фізичної культури і спорту можна розглядати як важливу задачу стабільного існування територіальних громад та всього місцевого самоврядування, а також важливу сучасну управлінську проблему.

Досліджуючи муніципальну політику розвитку фізичної культури і спорту, слід чітко визначити актуальні напрямки такого дослідження, так звані «опорні аспекти», до яких повинні увійти, насамперед такі: теоретичні аспекти сутності муніципальної політики у сфері фізичної культури і спорту; стан фізичної культури і спорту як в Україні, її регіонах, так й в конкретних територіальних громадах, як результат державного, регіонального управління, а також діяльності відповідних ОМСВ; ефективність механізму управління сферою фізичної культури і спорту на муніципальному рівні; актуальні питання щодо підвищення ефективності управління даною сферою на муніципальному рівні, тобто профільної діяльності ОМСВ. Але, на наш погляд, всі вказані складові не будуть мати свою ефективну реалізацію без детермінаційного «запускаючого» елемента – внутрішньої мотивації кожного члена територіальної громади до добровільного заняття фізичною культурою і спортом. Тому роль саме ОМСВ вбачається в виробленні та стимуляції такої мотивації, у пошуку переконливих аргументів для населення відносно здорового образу життя, а також у проведенні відповідних організаційних та організаційно-правових заходів щодо створення відповідної спортивної інфраструктури та стимулювання фізкультурної та спортивної діяльності.

Тому, резюмуючи, слід зазначити наступне:

- управління фізичною культурою і спортом на рівні місцевого самоврядування являє собою систему конкретних форм і методів свідомої діяльності ОМСВ, спрямованої на забезпечення ефективного функціонування та розвитку галузі фізичної культури і спорту з метою найбільш повного задоволення членів територіальної громади у фізичному вдосконаленні.

- важливою частиною такої діяльності стає розробка заходів щодо стимулювання мотивації членів територіальної громади до заняття фізичною культурою та спортом, в тому числі й шляхом суттєвої роз'яснювальної роботи в цьому напрямку.

Література:

1. Виноградов П.А. О современной концепции развития физической культуры и спорта/ П. А. Виноградов // Современные проблемы и концепции развития физической культуры и спорта. Часть I / П.А. Виноградов. – Челябинск.: УрГАФК, 2000. – С. 95.
2. Конституція України 1996 року// Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 24 грудня 1993 року // Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 14. – Ст. 80.
4. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року // Відомості Верховної Ради України. – 1997. - № 24. – Ст. 170.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПІДПРИЄМСТВ, УСТАНОВ, ОРГАНІЗАЦІЙ

Розширення демократичних процесів у суспільстві почалося після прийняття таких стратегічних документів як Декларація про державний суверенітет України 16 липня 1990 року, Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року, Конституція України 28 червня 1996 року. Розвиток України як демократичної, соціальної та правової держави ставить перед науковим товариством ряд важливих питань, нерозривно пов'язаних із реалізацією конституційних положень, які визначають зміст та спрямованість діяльності держави. Актуальність запропонованої теми дослідження полягає у тому, що в умовах розвитку України зростає роль об'єднань громадян у забезпеченні прав свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб. Тому, край важливим є визначення адміністративно-правового статусу підприємств, установ, організацій.

Конституція закріплює право громадян на об'єднання. Так, у статті 36 Конституції України зазначено, що громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для спільного здійснення або захисту своїх прав та свобод і задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я, населення або захисту прав та свобод інших людей [1, с. 13].

Слід зазначити, що реалізація права громадян на об'єднання нерозривно пов'язана зі змінами соціального устрою України. Відповідно до Закону України від 22.03.2012 № 4572-VI громадське об'єднання - це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів. Цей Закон визначає правові та організаційні засади реалізації права на свободу об'єднання, гарантованого Конституцією України та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, порядок утворення, реєстрації, діяльності та припинення громадських об'єднань [2].

Слід зазначити, що в законі відсутня класифікація статусу громадського об'єднання: всеукраїнський, місцевий, міжнародний. Новий закон докорінно змінив правові та організаційні основи створення, діяльності, припинення громадських об'єднань. Всі діючі громадські організації будуть зобов'язані в п'ятирічний термін привести свої статuti та діяльність у відповідність з новим законом.

У змісті правосуб'єктності підприємств, установ, організацій (далі підприємств) певне місце відведено адміністративній правосуб'єктності. Її специфіка полягає в тому, що в адміністративно-правових відносинах підприємство бере участь, як правило, в особі свого керівника або інших суб'єктів управління даного підприємства.

Відповідно до чинного законодавства України суб'єктами управління підприємством можуть виступати:

- власник майна підприємства: приватна особа; загальні збори кооперативу, трудового колективу як колективу власників, акціонерного товариства, іншого господарського товариства тощо;
- уповноважені власником органи — правління кооперативу, підприємства, заснованого на власності трудового колективу; рада акціонерного товариства (спостережна рада); директор і правління інших господарських товариств з обмеженою (додатковою) відповідальністю; органи управління державним майном, органи управління комунальним майном;
- адміністрація (орган управління), очолювана керівником підприємства;
- органи, що реалізують повноваження трудового колективу [3, с. 385].

У теоретичному плані виділення категорії адміністративно-правового статусу громадських організацій вбачається виправданим перед усім тому, що в узгодженості з діючим законодавством України громадські організації стали невід'ємною частиною суб'єктів адміністративного права. Вони є не тільки підконтрольними та під наглядовими суб'єктами управління, але й самі представляють та захищають свої законні інтереси та інтереси своїх членів у державних та громадських органах, беруть участь у політичній діяльності, проводять масові заходи.

Дослідженню цієї теми присвячені роботи юристів С. Алексєєва, В. Копейчикова та фахівців з адміністративно-правової науки В. Авер'янова, Р. Калюжного, В. Коваленко та ін.

Незважаючи на важливу роль існування громадських організацій в Україні та визначення адміністративно-правового статусу установ, підприємств та організацій, на сьогоднішній день відсутні серйозні монографічні дослідження цього правового інституту, його стану, перспектив розвитку. Назріла гостра потреба аналізу законодавства України щодо реалізації та набуття адміністративно-правового статусу підприємств, установ, організацій, відповідності міжнародним нормам і стандартам. Так, новий Закон «Про громадські об'єднання» «зрушив лід» в площині пострадянського правового регулювання діяльності об'єднань громадян і, незважаючи на деякі прогалини, істотно удосконалив законодавство в цій сфері, роблячи реалізацію конституційного права на свободу об'єднання громадян більш доступною, впорядкованою і багатогранною.

Література:

1. Конституція України. – Х.: ФЛП Стеценко І. І., 2011. – 64 с.
2. Закон України «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012 за № 4572-VI // Офіційний вісник України. – 2013. - № 31. – Ст. 1383.
3. Авер'янов В.Б. Адміністративне право України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В.Б. Авер'янов. – К.: Юридична думка, 2004. – 682 с.

Ізолігова Н.А.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 2 курс

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ІНОЗЕМЦІВ В УКРАЇНІ

Предмет дослідження складає конституційно-правовий статус іноземців в Україні. Об'єктом дослідження виступають норми законодавства України, що визначають права та обов'язки іноземців на території України.

Метою дослідження є визначення особливостей правового статусу іноземців в Україні. Конституція України 1996 року істотно демократизувала правовий статус людини і громадянина. Це має позитивне значення і для забезпечення правового статусу іноземних громадян, що проживають в Україні. Для розуміння основ їхнього правового статусу в нашій республіці принципове значення має положення ст. 26 Основного Закону про те, що іноземці й особи без громадянства, що знаходяться в Україні на законних підставах, користуються тими ж самими правами і свободами, а також виконують такі ж обов'язки, як і громадяни України, – за виключеннями, установленними Конституцією, законами і міжнародними договорами України.

Поняття іноземців. Іноземцями вважаються особи, які проживаючи на території іншої держави, не є її громадянами і мають громадянство іншої держави. Поняття іноземець в українському законодавстві має подвійний характер і охоплює іноземних громадян та осіб без громадянства – апатридів.

Правовий статус іноземців в Україні. У Законі України "Про зовнішньоекономічну діяльність" національний правовий режим для іноземних суб'єктів господарської діяльності означає, що вказані суб'єкти мають обсяг прав та обов'язків не менший, ніж суб'єкти господарської діяльності України. Національний режим застосовується до здійснення усіх видів господарської діяльності, пов'язаної з інвестиціями на території України, а також щодо експортно-імпорتنих операцій іноземних суб'єктів господарської діяльності тих країн, які входять разом з Україною до економічних союзів.

Правоздатність іноземців в Україні. Вказівка на застосування до прав та обов'язків іноземців національного режиму чи можливого застосування реторсії міститься і в статтях 565, 566 Цивільного кодексу України. На поширення національного режиму щодо користування іноземцями процесуальними правами, наданими законодавством України, вказується у ч. 1 ст. 423 та ст. 424 Цивільного процесуального кодексу України. За цими нормами іноземці мають право звертатися до судів України, користуватися цивільними процесуальними правами нарівні з громадянами України.

Дієздатність іноземців в Україні. У справах про визнання особи недієздатною або про обмеження в дієздатності компетентним є суд тієї держави, громадянином якої є особа, яка має бути обмежена в дієздатності або визнана недієздатною. При цьому суд застосовує своє національне законодавство, тобто діє закон суду – закон держави громадянства.

Міжнародні акти, що встановлюють правовий статус іноземців, досить чітко підводять загальну базу, для визначення цього статусу кожною державою окремо. Ці акти прийняті майже всіма країнами світу, як основа для визначення правового статусу іноземців на своїй території.

Література:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. ЗАКОН УКРАЇНИ "Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства" // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994.
3. ЦИВІЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003.

Казанкова Ю.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 2 курс

ОСОБИСТІ ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

Українське суспільство, поряд з іншим цивілізованим світом, прагне до справедливості, добробуту та свободи у самому широкому розумінні цих слів. Незважаючи на великі труднощі та перешкоди, Україна рухається шляхом демократичних змін, будівництва демократичної держави, тобто до справжнього народовладдя.

Одним з важливіших принципів вільної демократичної держави і основою народовладдя є верховенство Закону та його неухильне дотримання. Основним Законом держави була та залишається Конституція, як втілення істотних прав людини (громадянина) на справедливість, свободу та добробут.

У цьому аспекті, предметом дослідження цієї роботи є права і свободи людини, закріплені в спеціальному розділі Конституція України 1996 року, який іменується "Права, свободи та обов'язки людини і громадянина". Цей розділ розміщений після розділу "Загальні засади" і перед розділами про органи влади, що підкреслює важливе значення інституту прав і свобод людини. Перш за все, таке виділення в Конституції певного кола прав громадян в спеціальний розділ пояснюється не їх відмінністю від інших конституційних прав і свобод, а вимогами систематизації норм Конституції. Місце тих чи інших прав і свобод в Конституції не впливає і не може вплинути на їх природу. По-друге, права й свободи є основними не тільки фактично, а й юридично, оскільки вони закріплені в Конституції.

Конституція, як відомо, закріплює лише головні, принципові положення, які, діючи безпосередньо, у необхідних випадках розкриваються і конкретизуються в інших законодавчих актах, розвиваються в поточному законодавстві. Розвиток тут треба розуміти як закріплення в поточному законодавстві того, що відображено в Конституції лише у вигляді цілей, програмних положень, основних тенденцій поступу прав, свобод і обов'язків.

При реалізації конституційних прав, свобод та обов'язків громадян має діяти принцип їх найвищої юридичної сили. Це означає виконання обов'язків усіма суб'єктами права в сфері правотворчості і правореалізації. По-перше, органи виконавчої влади і за їх уповноваженням громадські організації зобов'язані видавати такі підзаконні нормативні акти, які повністю відповідають конституційним положенням про основні права, свободи й обов'язки громадян. Норми поточного, галузевого законодавства не можуть обмежувати конституційні права і обов'язки громадян при їх конкретизації й розвитку, якщо це прямо не передбачено Конституцією. По-друге, органи всіх гілок державної влади зобов'язані вживати законодавчі, організаційно-правові, виховні та інші заходи для забезпечення повної і всебічної реалізації громадянами своїх конституційних прав, виконання ними покладених на них основних обов'язків. По-третє, кожний державний орган може і має в межах своїх повноважень в установленому законом порядку тлумачити й застосовувати конституційні та галузеві норми так, щоб при цьому надавався пріоритет таким рішенням, які б забезпечували найповніше здійснення громадянами їхніх конституційних прав і свобод, виконання ними своїх основних обов'язків. Виконання зазначених вимог створює режим конституційної законності, в умовах якого будь-яка конституційна норма про основне право, свободу або обов'язок діє реально і безпосередньо, до того ж, права й свободи людини і громадянина захищаються судом.

Поняття і класифікація конституційних прав і свобод. Як було зауважено, Розділ II Конституції України закріплює права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні. У юридично-навчальній літературі, існує декілька класифікацій конституційних прав і свобод, але суттєво вони не відрізняються. Таким чином, права та свободи людини і громадянина можна умовно поділити на декілька розділів (за сферами суспільного життя):

Особисті права і свободи. Особисті (або природні) права й свободи складають першооснову правового статусу людини і громадянина. Більшість із них мають абсолютний характер, тобто є не тільки невідчужуваними, а й не підлягають обмеженню. Ця група прав і свобод громадян забезпечує

недопустимість посягання державних органів, громадських організацій, службових осіб на життя, здоров'я, свободу, честь і гідність людини та недопустимість свавільного позбавлення її життя. Встановлюючи межі й правила зовнішнього втручання в особисте життя людини, держава дбає про порядок, і заснований на суворому додержанні законів, норм моралі, правил співжиття. Водночас держава не відмовляється від тих чи інших заходів примусу щодо осіб, які порушують закони, норми моралі і принципи демократичного суспільства. Захист прав людини здійснюється різними галузями права. Так, Кримінальний кодекс України передбачає конкретні міри покарання за небезпечні злочини, зокрема, за вбивство, тілесні пошкодження, пограбування, хуліганство тощо; Кодекс законів про працю України містить норми про охорону праці і техніку безпеки; Цивільний кодекс регулює питання, пов'язані з відшкодуванням збитків, заподіяних особі тощо. "Серед досить численних громадянських прав і свобод умовно можна виділити дві основні групи: права і свободи, які захищають людину від свавілля з боку інших осіб, та права і свободи, які захищають людину від свавілля з боку держави".

Перша група громадянських прав і свобод незначна, причому деякі з них містять юридичні гарантії від свавілля як з боку окремих осіб, так і держави водночас. До них належать: право людини на життя і повагу до її гідності; право на свободу і особисту недоторканність; право чинити опір насильству. Згідно з ідеями "правової держави" і "панування права", держава не тільки зобов'язана виконувати свої власні закони, а й не може допускати будь-яких актів свавілля відносно своїх громадян. Ці ідеї втілені в конституційному праві, яке встановлює численні юридичні гарантії, що захищають особу від свавілля з боку держави та її органів. Передбачені гарантії реалізуються у таких правах і свободах, як недоторканність житла, таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, невтручання у сімейне й особисте життя тощо. Право людини на життя і повагу до її гідності. Це право проголошується всіма міжнародно-правовими актами про права людини і майже всіма конституціями країн світу як невід'ємне право людини, що охороняється законом. "Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя". (ст. 27 Конституції України) Право на життя передусім передбачає проведення державою миролюбної політики, яка виключає війни та конфлікти. У мирних умовах гарантії цього права не зводяться до заборони вбивства – це закріплюється Кримінальним кодексом кожної країни. Держава зобов'язана організувати ефективну боротьбу із злочинністю, особливо з терористичними акціями. Гарантіями права на життя є системи охорони здоров'я і, зокрема, попередження дитячої смертності, охорони від нещасних випадків на виробництві, профілактики дорожньо-транспортних пригод, пожежної безпеки та ін. Право на свободу і особисту недоторканність. Конституційне право на свободу є одним з найбільших соціальних благ, яке не тільки створює умови, необхідні для всебічного задоволення потреб особи, а й забезпечує демократичний розвиток суспільства. Право на свободу є не що інше, як сама свобода, тобто можливість здійснювати будь-які правомірні дії.

Каламітра А.М.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 2 курс

ГРОМАДЯНСТВО УКРАЇНИ

На сьогодні актуальними проблемами громадянства в Україні є заборона подвійного громадянства, відповідальність за приховане подвійне громадянство, посилення процедури видання громадянства. Ця проблема досліджувалася такими вченими, як В. Алексєєв, Ю.Лагутов, А.Парубій, М.І.Суржинський, Г.Тарасюк та ін. Громадянство України – це постійний та необмежений правовий зв'язок особи з українською державою, заснований на юридичному визнанні державою цієї особи громадянином України, внаслідок чого особа та держава набувають взаємні права.

Законодавчим актом врегулювання відношень у цій сфері є Конституція України, Закон України «Про громадянство України» та Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства». Саме ці нормативні документи формують у мігрантів основоположні знання про Україну як про суверенну, демократичну, правову та соціальну державу.

Україна постійно непокоїться про те, щоб не лишитися громадян. Наприклад, коли приймалася Конституція України, уряд переживав, що багато українців емігрують у Росію. Звідси і виходить ст. 4 Конституції України, у якій говориться, що в Україні існує єдине громадянство[1].

Таким чином, подвійне громадянство на території України заборонено як і в таких державах, як Данія, Швеція, Єгипет, Індія, Індонезія, Китай, Монголія, Узбекистан та багато ін. Але, всупереч цьому, в Україні проживає багато осіб, які мають подвійне громадянство.

Це відбувається, тому що немає механізму контролю за виконанням норми. А також за все існування Конституції України жодного разу не відбувалося притягання до відповідальності за невиконання даної норми.

В 2009-2010 рр. були розпочаті спроби ввести кримінальну відповідальність за приховання подвійного громадянства. Але ці спроби ні до чого не привели. Депутати постійно поверталися до того, що такі ініціативи несумісні з прагненням європеїзувати законодавство[2]. Адже у світі багато країн, які не забороняють подвійне громадянство. Але при цьому, на відміну від України, держава забезпечує високий рівень життя своїм громадянам, тобто не ризикує лишитися без громадян. Україна ж поки що не може забезпечити такий рівень життя своїм громадянам, тому й переймається, що у пошуках «кращого існування» українці почнуть емігрувати.

Однак, всупереч Конституції України подвійне громадянство мають від 60 до 250 тис. українців. Згідно ст. 4 Конституції, ці люди повинні були здати свої паспорти. Адже громадянство в Україні лишається єдиним. Більш того, у парламент і знову з'явився законопроект про ускладнення вимог вступу до нього.

Проблему громадянства України складає також питання про визначення категорії осіб, які є громадянами України.

В ст. 2 Закону України «Про громадянство України» зазначено, що громадянами України є: 1) усі громадяни колишнього СРСР, які на момент проголошення незалежності України постійно проживали на території України; 2) особи, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних чи інших ознак, які на момент набрання чинності Законом України «Про громадянство України» проживали в Україні і не були громадянами інших держав; 3) особи, які прибули в Україну на постійне проживання після 13 листопада 1991р. і яким у паспорті громадянина колишнього СРСР зразка 1974 р. Органами внутрішніх справ України внесено напис «громадянин України», а також діти таких осіб, які прибули разом із батьками на Україну, якщо на момент прибуття в Україну вони не досягли повноліття; 4) особи, які набули громадянство України відповідно до законів України та міжнародних договорів України[3].

В ст. 6 Закону України «Про громадянство України» викладено засади набуття громадянства. Серед них такі: 1) за народженням; 2) за територіальним походженням; 3) внаслідок прийняття до громадянства України; 4) внаслідок поновлення у громадянстві України; 5) внаслідок усиновлення) 6) внаслідок встановлення над дитиною опіки або піклування; 7) внаслідок встановлення над особою, визнаною судом недієздатною, опіки або піклування; 8) внаслідок перебування у громадянстві України одного чи обох батьків дитини; 9) внаслідок встановлення батьківства; 10) за іншими підставами, передбаченими міжнародними договорами[3].

Існують наступні підстави для припинення громадянства України: 1) вихід з громадянства України; 2) втрата громадянства України; 3) припинення громадянства України за підставами, визначеними у міжнародних договорах України[3].

Законодавством передбачені і певні обмеження в набутті громадянства. До громадянства України не приймається особа, яка: 1) вчинила злочин проти людства чи здійснювала геноцид; 2) засуджена в Україні до позбавлення волі за вчинення тяжкого злочину (до погашення або зняття судимості); 3) вчинила на території іншої держави діяння, яке визнано законодавством України тяжким злочином.

В ст.17 Закону України «Про громадянство» вказані засади для припинення громадянства. Серед них такі: вихід із громадянства; втрата громадянства; втрата громадянства на засадах, передбачених міжнародними договорами України[3].

Вихід із громадянства допускається лише якщо особа отримала документ, який підтверджує громадянство або підтверджує те, що вона отримує його після виходу з громадянства України. Не допускається вихід з громадянства у випадку якщо особа залучена до кримінальної відповідальності та має чинний вирок і цей вирок підлягає виконанню.

Утрата громадянства відбувається у випадках: добровільного набуття громадянства іншої держави, передбачене законодавством; набуття громадянства України в наслідок обману або за допомогою фальшивих документів; добровільного вступу на воєнну службу іншої держави.

Що стосується припинення громадянства у випадках передбачених міжнародними договорами, то в даному випадку Президент України своїм указом оформляє отримання або вихід із громадянства. Також цим питанням займається комісія, спеціально уповноважений орган виконавчої влади з питань щодо громадянства. До таких органів відносять Міністерство іноземних справ, дипломатичні та консульські установи України відносно осіб, які проживають за кордоном.

Ще одним важливим питанням є посилення процедури видання громадянства. Адже законопроект №8090 передбачає доповнення перелік вимог надання громадянства України проходженням писемного та усного тестування на знання розділів Конституції України про права та обов'язки людини та громадянина, про вибори, про органи влади та правосуддя.

На сьогодні редакція закону містить в собі вимоги щодо знання державної мови при отриманні громадянства, але не визначається рівень такого знання.

На думку А. Парубія введення механізму писемного тестування на знання державної мови та основних положень Конституції України може вирішити проблему по реалізації контрольних функцій держави в цій сфері[2].

Але не зважаючи на вище викладене врегулювання питань громадянства з кожним роком Україна все більше потрапляє в епіцентр проблем з громадянством. Вирішувати їх комплексно неможливо, тому що для цього потрібно визначитися у багатьох питаннях, які відіграють важливу роль у громадянстві.

Таким чином, стосовно посилення процедури видання громадянства, яка полягає у писемному тестуванні щодо знання державної мови та загальних положень Конституції України, можна сказати, що це дуже жорстка вимога і з цим може виявитися багато проблем, адже у нашій країні все ще лишається велика кількість людей, які є малоосвіченими.

Також треба сказати, що на сьогодні в Україні відповідальність за два або більше паспорти не передбачається жодним нормативно-правовим актом. Таким чином, за друге громадянство громадянина не можна залучити до відповідальності. Відповідно, як тоді можна говорити про відповідальність за приховане подвійне громадянство, адже ці два моменти протиставлені один одному. На думку автора, вирішити це питання можна лише прийняттям нормативно-правового акта, який би регулював дане питання у громадянстві.

Література:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Скрипнюк О.В. Конституційне право України: підруч. для студ. вищ. навч. закл./ О.В. Скрипнюк. – К. : Ін Юре, 2010. – 672 с.
3. Закон України «Про громадянство України» від 05.04.2005р.

Капшигер Т.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК АДВОКАТУРИ І НОТАРІАТУ

«Адвокатура» походить від латини «advocare», «advocatus» («закликати», «запрошений»). На перших ступенях юридичного розвитку людського суспільства адвокатура в тому вигляді, у якому вона існує сьогодні у європейських народів, відсутня. Адвокатська професія набула особливе значення в країнах, таких як Рим та Греція адвокатура виникла ще у древніх народів, коли від вождя племені потребувало особливого рішення для вирішення спору між особами в племені, це було схоже на правосуддя. Раніше за довго до нормального суспільства були так названі радники вождя племені, які інформували його про суть спору та конфлікту, давали поради для вирішення таких справ, та врегулювання ситуації і прийняття рішення. Також з'явилась і потреба у захисті родин, який здійснювали батьки або друзі, так звана родинна адвокатура. Під час розгляду суперечки збиралися родичі, знайомі, які висловлювали свою думку на користь кожного з супротивників, або радили, яка зі сторін є правою, допомагали звернутися до вождя тим, хто був невдоволений прийнятим рішенням, виголошували промови на захист винної особи. Вже тоді були люди, які захищали інтереси чийсь, а не свої.

В Греції адвокатура переважно була пов'язана з ораторським мистецтвом, яке ми розуміємо, що на той час було розвинуте більше ніж само право. Красномовство, в умовах усного і голосного судочинства перед аудиторією, було заміною юридичних знань. Більш розуміли і обізнаними у законодавстві були юрисконсульти, котрі складали документи правові, але не виступали на судових засіданнях; вони супроводжували ораторів на суд і повідомляли юридичні відомості їм.

На першому місці підготовка до адвокатської професії було заняті ораторським мистецтвом, а не вивченні законодавства як в нинішні часи. Адвокатський гонорар, це або гроші, або подарунки були заборонені у Римі (Lex Cincia — закон, що забороняє адвокатам приймати дарунки грошима або натурою, існував вже за 100 років до народження Цицерона (він був виданий в 204 р. до Р. Х.).

Нагорода для кожного оратора була інша — це визнання, відомість, громадськими посадами. Багато хто з адвокатів досягав високих посад, продовжуючи адвокатську діяльність. Особи які володіли достатньо словом, жінки, діти, і у разі захисту громадських інтересів зверталися до ригора (оратор) або до софіста (професійного оратора, вчителя), яким платили гонорар, це залишалось у секреті, дозволялося суддями у виключних випадках, коли особа не володіла мовою на якій було висловлювалась справа. Оратори відрізнялися багатослів'ям, вони не зупинялися у своїх висловлюваннях, які були іноді різкими, образливими, брутальними, не обмежувалися і у виразах щодо свідків другої сторони. Для осіб які суперечили часто писали промови логографи від імені клієнта, з урахуванням, освіченості, для його виступу на суді особисто. Не всі люди володіли ораторством.

Логографи були помічниками, суфлерів, котрі були поряд з клієнтом, щоб виправити його помилку якщо треба. Клієнт після викладення обставин своєї справи просив заслухати і оратора, котрим й був логограф. Демосфер, розпочав свою кар'єру писанням логографій. Він, писав промови для осіб, які захищали самостійно свої інтереси в суді.

Особливе місце в історії належить видатному оратору, адвокату, письменнику та державному діячу Марку Тулію Цицерону (106–43 рр. до н. е.). Своїми захисними та обвинувальними промовами, літературними творами він захищав ідеали свободи. Відомі промови проти Катіліни сприяли попередженню підпаду Риму, а судова промова на захист грецького поета Авла Ліцінія Архія зупинила незаконне позбавлення його громадянських прав. Відомими стали його твори — діалоги «Про державу» та незавершений — «Про закони», трактат «Про оратора». Збереглися 58 його промов, в основному судових, 19 трактатів — з риторики та політики, з практичної філософії — «Тускуланські бесіди», «Про обов'язки», більш як 800 листів. За висловом Квінтіліана — відомого оратора Риму, з повною справедливістю сучасники проголосили Цицерона царем адвокатури і ім'я його стало навіки синонімом красномовства. Після Демосфена у Греції та Цицерона у Римі бурхливий розвиток красномовство поступово став сповільнюватися. Однак, в історії адвокатури Риму і Греції залишилися відомі постаті, внесок яких у її розвиток є неоціненним.

Історичний досвід свідчить, що діяльність нотаріуса нерозривно пов'язана із судовою діяльністю, оскільки нотаріуси найчастіше знаходились при судах, реєстрували угоди, виконували роль судових секретарів і самі були претендентами на судові посади. В процесі розвитку цього інституту вирішували низку важливих завдань — забезпечення стабільності цивільного обороту, зниження судового навантаження за рахунок зменшення кількості суперечок про нікчемність і заперечність операцій, вирішення конфліктів без втручання суду, на підставі складеного нотаріусом документа, що підлягає примусовому виконанню. Водночас діяльність нотаріуса служила і для підвищення юридичної обізнаності населення, оскільки в процесі цієї діяльності роз'яснювалося значення всіх положень операції і наслідків їх застосування, наміри здійснення нотаріальних дій сторін приводилися у відповідність з чинним законодавством.

Виникнення певних зародків нотаріату в період античності та раннього середньовіччя дає підставу дійти висновку про його тісний зв'язок із суспільним устроєм, сімейним, спадковим і речовим правом. Істотною передумовою виникнення і розвитку нотаріату була наявність писемності та розвинутих товарно-грошових відносин. Спершу нотаріат виник як різновид адміністративної діяльності; так, тисячоліття тому у Вавилоні, Єгипті, Іудеї існували писарі-канцеляристи, які вели численні прибутково-витратні книги, періодично складали кадастр усіх земель у країні, переписували населення і його майно. Окремі посадові особи, що забезпечували формування доказів, в Стародавньому Єгипті називались агорономами, а в Греції — ієромемнеси чи епістати, і були священнослужителями. Одні з перших форм нотаріату можна знайти і в старовірській державі. Грунтуючись на аналізі прадавніх рукописів, історики дійшли висновку, що ізраїльтяни познайомилися з писемністю, коли знаходилися в Єгипті, і стали активно використовувати її в державних справах і в процесі судочинства.

Приблизно з середини II тисячоліття до н.е. про книги і державні письмові акти згадується вже як про звичне явище. За одними джерелами, нотаріат як інститут має давні традиції в історії Греції, де, розвинувшись за законодавством Солона, розквітнув в епоху еллінізму, особливо за часів Птолемея, а пізніше через Єгипет потрапив до Риму, де його подальший розвиток відбувався під впливом еллінського законодавства, зміцнів у Візантії за допомогою відомих законів Юстиніана та головним чином — завдяки першій главі Книги Спарха Імператора Лео VI Мудрого, яка становить перший в історії Нотаріальний кодекс. Але більш традиційно виникнення власне нотаріату відносять до часів Стародавнього Рима в період республіки (приблизно III ст. до н.е.), коли з'являються службові особи, обов'язком яких було підведення правового випадку під ту чи іншу формулу (в

давньо-римському праві панував суворий формалізм, а тому дотримання формул було обов'язковим для всіх, хто звертався до судових установ). До таких осіб належали передусім численні писарі, частина з яких перебувала на службі при посадових особах римського управління і суду.

В період імперії такі писарі почали об'єднуватись у канцелярії при римських магістратах із складною бюрократичною організацією. Поряд із офіційними існували приватні писарі (іноді раби), які відігравали роль своєрідних власних юрисконсультів у приватних осіб. Згодом виник ще окремий клас вільних людей — табеліони, які, не перебуваючи на державній службі, також займалися складанням юридичних актів і судових документів для замовників та отримували за це винагороду. Свою діяльність вони здійснювали в конторах, що розташовувались у визначених публічних місцях. Джерела називають їх разом з юрисконсультами і адвокатами, отже, їх суспільний статус був досить високим. Проте діяльність табеліонів, незважаючи на неухильний нагляд державної влади в особі дефензорів, не тотожна сучасній діяльності нотаріату, оскільки вчинювані ними акти не мали юридичної вірогідності, а отже не були наділені жодними перевагами перед звичайними приватними документами. Спільність із сучасним нотаріатом мав інший інститут римського права, а саме явка табеліональних документів у суді із занесенням їх до протоколу. Такому посвідченню підлягали не лише угоди, вчинення яких у такій формі передбачалося законом (дарування на великі суми, судові заповіти), а й інші документи залежно від волі сторін на це. Окрім засвідчення приватних актів, що надавало їм особливу силу і значення безспірних документів, надавалась також юридична допомога сторонам. Виникнення певних зародків нотаріату в період античності та раннього середньовіччя дає підставу дійти висновку про його тісний зв'язок із суспільним устроєм, сімейним, спадковим і речовим правом. Істотною передумовою виникнення і розвитку нотаріату була наявність писемності та розвинутих товарно-грошових відносин

Література:

1. Самсонов В.В. Нотариат / В.В. Самсонов, В.В. Ефимова. - М.: Экзамен, 2006. - 9 с.;
2. Науково-практичний посібник / С.Я. Фурса, Є.І. Фурса, О.М. Клименко, С.Я. Рябовська, Л.О. Кармаза та ін. – К.: Видавець Фурса С.Я.: КНТ, 2007. - 35 с.
3. Носік В.В., Спасибо-Фатеева І.В., Жилінкова І.В., Печений О.П. Проблемні питання нотаріальної практики Х, 2008. – 96 с.
4. Комарова В.В. Нотариат в Україні. Підручник. Київ. Юрінком. Інтер. 2006 р.

Карцев К.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 3 курс

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ З ОРГАНАМИ УПРАВЛІННЯ

Сьогодні дуже актуальним є питання щодо громадських об'єднань, тому що вони є складовою частиною громадянського суспільства - важливого показника демократії у країні. Саме від активності громадських об'єднань, від їх взаємодії з державою залежить те, як саме будуть відстоюватися права та інтереси громадян України. Громадські об'єднання грають дуже значну роль у розвитку країни в цілому, тому питання щодо їх суттєвості та діяльності є дуже актуальними.

В Статті 36 Конституції України, прийнятій 28 червня 1996 року, говориться, що «Громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей».

2 листопада 2007 року своєю Постановою № 035 Кабінет Міністрів України ухвалив Концепцію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні. Концепція пропонує загальний перелік форм співпраці між неурядовими організаціями і владою, однак не зобов'язує до них уряд. На сьогоднішній день також ще не розроблено плану дій щодо виконання Концепції.

Отже, на сьогодні держава, проголошуючи готовність до партнерства і співпраці з неурядовими організаціями, поки що не виробила форм і процедур такої взаємодії.

Протягом багатьох років в Україні була очевидна криза взаємної довіри влади й неурядових організацій. Значна й найбільш активна частина «третього сектора», позиціонувала себе з тих чи інших причин як тверду опозицію тодішній владі. Головна проблема на шляху формування ефективних форм взаємодії об'єднань громадян державних органів влади випливала із традиції

замкненості державного апарату, непрозорості вироблення державної політики. Система владних відносин, яка сформувалася в результаті обрання Україною на початку шляху незалежності «пострадянської» моделі трансформації, передбачала гіпертрофовану роль держави, реалізовану через так звану «вертикаль виконавчої влади», стрижнем якої є інститут президентства з максимально широкими повноваженнями. Для цього способу організації суспільно-політичного життя є невластивою ключова роль інститутів громадянського суспільства. Система, побудована за принципами «виконавчої вертикалі», не потребує розвинених каналів комунікації із суспільством, оскільки не відчуває потреби у відповідній суспільній легітимізації. Ставлення до неурядових організацій тут є вибірковою, залежно від поточних пріоритетів владних еліт: відношення може бути або поблажливо-заступницьким, або нейтрально-байдужим, або підозріло-негативним.

Початок відродження активного громадянського суспільства, як був закладений протягом незалежності нашої країни, можна оцінювати як головний позитивний результат української трансформації. З огляду на це, розвиток та вплив громадських організацій на політичні процеси в країні можна розглядати як основну умову існування активного громадянського суспільства. Тому держава сьогодні робить все можливе, щоб контролювати всі сфери суспільного життя, залишаючись поза контролем з боку громадськості. Все це відбувається лише тому, що громадські утворення розглядаються законодавством як форма задоволення інтересів громадян і не більше.

Недостатність впливу неурядових організацій на діяльність органів держави викликана також й недоліками самих організацій.

Так, експертне дослідження, проведено Творчим центром ТЦК у межах проекту «Об'єднуємося заради реформ (UNITER)» (2010 р.), показало, що найбільш актуальною внутрішньою проблемою українських неурядових організацій є недостатнє фінансування. Слід вказати, що у порівнянні із попередніми трьома роками дана проблема суттєво знизилася. Головною зовнішньою проблемою є недосконале податкове законодавство. За двома показниками - формулювання і відстоювання прийнятої позиції, та проведення заходів для впливу на політичні рішення й підтримки інтересу громадськості українські неурядові організації, згідно з результатами дослідження, не вийшли навіть на середній рівень професійності.

Треба зауважити, що з кожним роком кількість неурядових організацій в Україні неспинно зростає, але це не означає, що вони можуть повною мірою функціонувати. Це пояснюється бажанням держави тримати під контролем їх діяльність та небажанням з боку владних структур співпрацювати з неурядовими організаціями на національному та місцевому рівнях, а також недосконалістю, декларативністю законодавства в цій сфері.

Покладаючись на вище зазначене, можна зробити висновок, що громадські об'єднання, які існують у нашій країні сьогодні і які мають за мету захист та відстоювання прав та інтересів українських громадян, ще мають досить багато проблем та перешкод на шляху до гідного виконання власних функцій у суспільстві та впливу на політичні процеси в країні: невідповідність законодавства сучасному положенню громадських об'єднань в українському суспільстві; відсутність базового законодавчого акту, який регулював би відносини між громадськими об'єднаннями та державою; невідповідність мети створення громадських об'єднань її реальним діям у суспільстві; прагнення держави залишатися поза контролем громадських об'єднань, контролювати усі сфери суспільного життя, небажання співпрацювати з ними; нехватка людського ресурсу, що означає низький рівень діяльності та впливу громадських організацій на ситуацію в країні, та інші. Це обумовлено тим, що держава, яка повинна робити все для народу та бути під контролем у громадянського суспільства, опинилась господарем цього самого суспільства і чинить все, щоб тільки не було ніякого контролю з боку громадськості. Також це обумовлено низькою правосвідомістю і пасивністю з боку української громадськості. Для вирішення вищезазначених проблем потрібен законопроект нормативно-правового документу, який регулював би відносини між громадськими утвореннями та державою та відповідав діючим нормам законодавства. Також необхідним є проведення систематичних перевірок громадських організацій на предмет їх діяльності, бо деякі з них існують лише на папері через недостатнє фінансування чи є політичним проектом якоїсь особи. Введення часткового бюджетного фінансування політичних партій надасть їм можливість бути більш незалежними від фінансових кіл та надасть можливість у більшій мірі відстоювати інтереси громадян України. Щодо співпраці держави з громадськими організаціями, то ця проблема є досить складною і рішенням її є розробка та прийняття державою правових норм, які б створювали механізм взаємодії держави з громадськими утвореннями, як із повноправними партнерами, а не як з підлеглими.

Література:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - №30;

2. Закон України «Про об'єднання громадян»: прийнятий Верховною Радою України 16 червня 1992 року № 2460-ХП [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/annot/2460-12>. - Назва з екрану;

3. Закон України «Про політичні партії в Україні»: прийнятий Верховною Радою України 5 квітня 2001 року № 2365-III [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>. - Назва з екрану.

Кібець Р.Р.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ПОНЯТТЯ «КВАЛІФІКАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОСТУПКУ»: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ

Кваліфікація (від лат. qualis – якої якості + facere – робити) означає рівень підготовленості, ступінь придатності людини до певного виду праці, робити речі певної якості тощо.

Термін «кваліфікувати» (як похідний) вживається також для визначення якості речі, для виявлення її якостей подібності та розбіжності з іншою, однотипною річчю, тобто для оцінки пізнання першої через другу, яка є прикладом. При цьому виробляються стандарти, еталони, які своїм змістом є міркою для кваліфікації тих чи інших явищ, процесів [1, с. 568–569].

Точка зору О.І. Остапенка також вважається аналогічною наведеної, адже, на його думку зміст поняття «кваліфікація» зводиться до встановлення якісної характеристики явища або предмета, які визначаються [2, с. 39].

Що ж стосується юридичної оцінки вчиненого діяння (дії чи бездіяльності), то вона знаходить своє закріплення саме у правовій кваліфікації, яка до того ж є тою необхідною передумовою вирішення будь-якої юридичної справи. У правовій теорії пануючим є розуміння юридичної кваліфікації як єдності двох взаємопов'язаних сутностей: кваліфікації як певного логічного процесу пізнання юридичної суті вчиненого у реальному житті протиправного діяння, та кваліфікації, як кінцевого судження, що отримане в результаті процесу пізнання, має юридичну оцінку вчиненого правопорушення та виражається у визначенні адміністративно-правової норми (норм), які і передбачають відповідальність.

З цього приводу цілком правильно наголошує Т.О. Гуржій: «Лише з урахуванням такої полісемічної сутності явища правової кваліфікації треба переходити до формулювання дефініції поняття кваліфікації адміністративного делікту, яка б дозволила відокремити головні ознаки поняття від другорядних, наочно показати місце кваліфікації серед суміжних правових явищ та відмінність від них» [3, с. 220].

Проте дану точку зору поділяють не всі дослідники. Так, відомий науковець А.П. Чірков, надаючи своє визначення поняття кваліфікації делікту, вказує лише на процес зіставлення ознак делікту, передбачених законодавством, з фактичними ознаками конкретного суспільно – небезпечного діяння [4, с. 3].

Проте, такий підхід з нашої точки зору є обмеженим, оскільки, філософська наука, детермінуючи процес як сукупність змін, станів, подій, який має певну цілісність і спрямованість, іманентними йому складниками визначає вихідний пункт, наслідки та умови, що забезпечують перетворення вихідного пункту на наслідок. Таким чином, жоден процес не може розглядатися у відриві від його результату [5, с. 423].

Теорія адміністративного права відчуває істотний брак оригінальних визначень поняття кваліфікації адміністративного делікту. Разом з тим, однією з рідкісних спроб вітчизняних вчених-адміністративістів надати власне визначення поняття кваліфікації адміністративного делікту ми вважає дефініцію, запропоновану І. Голосніченком, М. Стахурським та Н. Золотарьовою.

Так, автори визначають поняття кваліфікації адміністративного делікту як «встановлення відповідності конкретного діяння ознакам того чи іншого складу адміністративного проступку, передбаченого в Кодексі України про адміністративні правопорушення» [6, с. 27].

З нашої точки зору, це визначення в цілому досить точно відображає той бік явища кваліфікації адміністративного делікту, який пов'язаний із процесом пізнання юридичного змісту протиправного діяння, як юридичного факту, що і призвело до уваги з боку дослідників цього явища.

У той же час не можна не вказати на певні недоліки у даному визначенні. У зв'язку із цим варто звернути увагу на те, що КУпАП, на відміну від КК України, який має повний перелік існуючих злочинів, не містить вичерпного переліку адміністративних деліктів.

Наприклад, згідно зі ст. 9 КУпАП, адміністративним проступком визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність [7].

Таким чином, у процесі кваліфікації адміністративного делікту уповноважений суб'єкт нерідко звертається не лише до КУпАП, а й до інших нормативно-правових актів, а точніше – законів, які містять ознаки адміністративних деліктів, не передбачених цим Кодексом.

Вказівка у дефініції поняття «кваліфікація адміністративного делікту» на те, що у процесі юридичної оцінки діяння відбувається «встановлення відповідності конкретного діяння ознакам складу адміністративного проступку, передбаченого в Кодексі України про адміністративні правопорушення» невиправдано звужує коло таких правових актів.

Виходячи з викладеного, зазначимо, що у відповідній дефініції має йтися про співставлення у процесі кваліфікації адміністративного делікту вчиненого діяння та делікту, передбаченого будь-яким законодавчим актом, а не лише такого, що міститься в КУпАП.

Іншою, але не менш вдалою спробою визначення поняття «кваліфікація адміністративного делікту» є дефініція, вперше сформульована О.І. Остапенком, на думку якого, під кваліфікацією адміністративних проступків потрібно розуміти «встановлення і процесуальне закріплення точної відповідності між ознаками вчинених дій чи бездій і ознаками складу делікту, передбаченого адміністративним законодавством» [2, с. 37].

Аналогічна дефініція окресленого поняття набула поширення і у теорії кримінального права. Так, В.Н. Кудрявцев, М.І. Бажанов, В.В. Сташис, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемчушенко детермінують явище кваліфікації злочину, як «встановлення і юридичне закріплення точної відповідності між ознаками вчиненого діяння і ознаками складу злочину, передбаченого кримінальним законом» [8, с. 5; 9, с. 10; 10, с. 273].

Звертаючись до наданого О.І. Остапенком визначення поняття «кваліфікація адміністративного делікту», варто відзначити його виразність, повноту та конкретність, адже автор досить вдало відображає ключові моменти явища, що визначається, чітко характеризує його специфічні та типові ознаки.

Незважаючи на це, аналізуючи дефініцію О.І. Остапенка, варто вказати на необхідність уточнення того, які ж саме ознаки вчиненого посягання зіставляються у процесі кваліфікації адміністративного проступку з ознаками делікту, закріпленими у адміністративно-правовій нормі. Тим паче, що об'єктом кваліфікації адміністративного делікту є не будь-які ознаки та обставини протиправного посягання, що встановлюються у процесі вирішення справи, а лише такі, що передбачаються адміністративним законодавством або ж прямо випливають із його змісту.

Із множини ознак або обставин події юрист оперує саме тими, які вказуються в нормі матеріального права. Як зазначає В.О. Навроцький: «Більшість фактичних ознак діяння є індиферентними для ... права, і при кваліфікації не беруться до уваги, хоча можуть мати істотне доказове значення» [11, с. 138].

Виходячи з викладеного, вважаємо доцільним вказати на необхідність відображення у дефініції поняття кваліфікації адміністративного делікту тієї обставини, що у процесі юридичної оцінки діяння з ознаками адміністративно-правової норми ототожнюються не всі ознаки вчиненого посягання, а лише такі, що мають юридичне значення.

Незважаючи на вищевикладені зауваження, варто визнати дефініцію поняття кваліфікації адміністративного делікту, надану О.І. Остапенком, найбільш обґрунтованою з існуючих у вітчизняній адміністративно-правовій літературі. Внесення нами пропозицій щодо можливих шляхів її удосконалення має на меті розвинути ідеї цього вченого та окреслити напрями подальших досліджень у даній сфері.

Вважаємо, що окремі недоліки визначення вказаного поняття наданих різними правниками, перш за все обумовлені ігноруванням логіко-філософської природи явища кваліфікації делікту, спробами детермінувати його крізь призму вузькоспеціалізованих досліджень.

Враховуючи вищевикладені положення, які характеризують юридичну природу явища кваліфікації адміністративного делікту, вважаємо доцільним викласти дефініцію означеного поняття таким чином: кваліфікація адміністративного делікту – це встановлення і процесуальне закріплення

тотожності юридично значущих ознак посягання ознакам передбаченого адміністративним законодавством делікту.

Проведений нами аналіз спроб формулювання дефініції поняття «кваліфікація делікту», здійснених фахівцями різних галузей права, хоча і вказує про неузгодженість підходів до його вирішення, насамперед свідчить про складність цього завдання.

Література:

1. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка. – М.: Форсаж, 2000. – 810 с.
2. Остапенко О.І. Кваліфікація адміністративних правопорушень: Монографія. – Львів: Львівський інститут внутрішніх справ при НАВСУ, 2000. – 173 с.
3. Гуржій Т.О. Логіко-методологічні засади визначення поняття адміністративно-правової кваліфікації // Вісник академії державного управління при Президентові України. – 2002. – № 4. – С. 218 – 223.
4. А.П. Чирков. Функциональные связи уголовно-правовых норм и квалификация преступлений. Актуальные вопросы уголовного права, процесса и криминалистики: Сб. науч. тр. / Калинингр. ун-т. - Калининград, 1998. - 86 с. - ISBN 5-88874-051-9.
5. Философский словарь. – М.: “Наука”, 1983. – 954 с.
6. Голосніченко І., Стахурський М., Золотарьова Н. Попереднє адміністративне розслідування як стадія провадження в справах про адміністративні проступки // Право України. – 2002. – №2. – С. 26 – 30.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради УРСР від 18.12.1984 р., № 51, стаття 1122.
8. Кудрявцев В.Н. Общая теория квалификации преступлений. – 2-е изд., перераб. и дополн. – М.: Юристь, 1999. – 304 с.
9. Кримінальне право: Особлива частина / М.І. Бажанов, В.Я. Тацій, В.В. Сташис, І.О. Зінченко та ін. / За ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К.: Юрінком Інтер; Х.: Право, 2001. – 496 с.
10. Юридичний словник-довідник / За ред. Ю.С. Шемчушенка. – К.: Феміна, 1996. – 696 с.
11. Навроцький В.О. Теоретичні проблеми кримінально-правової кваліфікації: Дис... д.ю.н: 12.00.08. – Харків: Національна академія України ім. Ярослава Мудрого, 2000. – 493 с.

Кірова О.В.,

Маріупольський державний університет,
Історичний факультет, 3 курс

ПРОБЛЕМА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИХОВАНОЇ РЕКЛАМИ В МАС-МЕДІА УКРАЇНИ

В правових державах закони є методологічною основою рекламної діяльності засобів масової інформації (ЗМІ). Міжнародне та національне законодавство забороняє приховану рекламу в будь-яких її проявах. Адже прихована реклама несе у собі насамперед приховану загрозу людині, підприємцям, ЗМІ, суспільству. Прихована реклама в пресі приваблює зиском, адже добросовісна (пряма) реклама ніколи не принесе такого бажаного результату, як прихована [1, 78с.].

Стан засилля прихованої реклами в ЗМІ (на телебаченні, радіо, у пресі), відсутність чіткого визначення поняття „прихована реклама”, застаріле законодавство, що не відповідає сучасному рівню розвитку засобів масової інформації, нерозробленість проблеми в журналістикознавстві, зумовлюють актуальність, теоретичне і практичне значення порушеної проблеми.

Компанії та фірми з модними брендами та торгівельними марками розглядають приховану рекламу в ЗМІ як важливий елемент своєї рекламної стратегії. Саме така реклама дає найбільший ефект при проведенні комплексної рекламної кампанії. Популярні газети з неймовірною швидкістю розробляють щораз новіші шляхи застосування прихованої реклами, порушуючи будь-які моральні принципи, етичні норми, врешті національне законодавство. Існують агентства з виготовлення рекламної продукції, для яких прихована, непряма реклама є основним видом діяльності [3, с.5-7].

В українських періодичних виданнях за 2005 рік дуже багато є реклами, що не визнається такою. Тобто використовується рекламна, текстова, графічна інформація без повідомлення про її належність до реклами як цього вимагає Закон України „Про рекламу”.

Проблема прихованої реклами в ЗМІ — це проблема правова, журналістська, суспільна, бо з одного боку є маніпулюванням, а з іншого хабарництвом. Шляхи подолання прихованої реклами в ЗМІ, починати треба із законодавчого закріплення терміну-відповідника, що перебуває у зародковому стані. Визначення поняття „прихована реклама”, що існує сьогодні, не розкриває повного значення

цього терміну. Скажімо В.Л. Музикант у своїй книзі „Реклама і PR-технології” дає такий варіант, окреслюючи лише деякі аспекти терміну: „Прихована реклама спонукає споживача до певних дій, тоді як сам споживач цієї реклами не усвідомлює” чи „Прихована реклама по суті своїй одностороння, наперед позитивна інформація про діяльність якої-небудь фірми...” [6, с.550-551]. Ф. Джеффкінс у четвертому виданні своєї книги „Реклама” розповідає про існування прихованої реклами у контекстному форматі без конкретного роз’яснення та радше примусово, аніж бажано, хоча і приділяє розгляду правових та етичних аспектів рекламної справи цілий розділ [1, 366с.]. Однак шкоду приносить не лише сам рекламодавець, а власне й той ЗМІ, яким зловживають, і чим різноманітніші засоби приховування вони створюють, тим важче знайти шляхи для їх розпізнавання.

У зв’язку з цим визначення у термінологічних словниках з реклами понять „прихована реклама” та „недобросовісна реклама” не відповідають новим технологічним прийомам реклами. Значний прогрес у розвитку сучасної реклами вимагає і постійної заміни багатьох елементів ключових тлумачень, таких, зокрема, як прихована та недобросовісна реклама. Так, К.А. Іванова подає таке словникове тлумачення терміну: „Прихована реклама — різновид реклами, у якій мета рекламування не проявляється у використаному засобі. Прихована реклама — результат недовіря мас до маніпуляційної суті сучасної реклами та інформації взагалі. ...” [5, 146с.]. У книзі Е.Є. Старобинського „Самоучитель по рекламе” визначення „прихованої реклами” звучить так: „загальна назва матеріалів у пресі і художніх творах, що містять позитивну, комерційно важливу для визначеної фірми інформацію. Як правило, терміном прихована реклама визначають міроприємства комерційної пропаганди.” [7, 96с.]. Замість поняття „прихована реклама”, зазвичай подають термін „несумлінна, недобросовісна реклама”. Варто розглядати поряд з прихованою рекламою також її елементи — продакт плейсмент (з англ. — product placement), безплатна реклама, інфореклама, замовна стаття.

Правове регулювання є важливим складником сфери рекламної діяльності та прихованої реклами зокрема. Воно досягається шляхом створення відповідної законодавчої бази і формування системи виконавчих органів різних рівнів, що здійснюють контроль за виконанням вимог рекламного законодавства.

Основними принципами діяльності у сфері реклами є дотримання всіма суб’єктами рекламної діяльності законності, точності, достовірності реклами, використання державної та іншої мов згідно із законодавством України, використання форм і засобів, які не завдають споживачеві моральної, фізичної чи психічної шкоди. Будь-який інформаційний, авторський чи редакційний матеріал, який цілеспрямовано звертає увагу споживачів на конкретну марку (модель, товар) продукції чи на її виробника для формування інтересу до продукції та сприяння її реалізації, а також містить вихідні дані особи, що виробляє та розповсюджує зазначену продукцію, вважається рекламою й підлягає всім рекламним правилам [7, с.112-115].

Закон України „Про рекламу” у ст.1 так визначає основні терміни: „Прихована реклама — це інформація про особу чи товар у програмі, передачі, публікації, якщо така інформація слугує рекламним цілям і може вводити в оману осіб щодо дійсної мети таких програм, передач, публікацій; недобросовісна реклама — реклама, яка вводить або може ввести в оману споживачів реклами, завдати шкоди особам, державі чи суспільству внаслідок неточності, недостовірності, двозначності, перебільшення, замовчування, порушення вимог щодо часу, місця і способу розповсюдження” [3, 2с.].

Законом України „Про рекламу” заборонено недобросовісну рекламу, тобто таку, що містить неточні або недостовірні дані, двозначність, перебільшення, замовчування та порушення вимог, яке вводить або може ввести в оману споживачів, завдати шкоди окремим особам чи державі. Не вважається недобросовісною реклама, що використовує психологічні засоби, спеціальні ефекти, щоб привернути увагу, викликати доброзичливий сміх чи інші позитивні емоції. З іншого боку, протилежне твердження містить ст. 8 п. 1 Закону, в якій забороняється використовувати засоби і технології, що діють на підсвідомість споживачів реклами. Знову ж таки ст.9 п. 5 забороняє приховану рекламу, а ст. 10 п. 1 забороняє недобросовісну рекламу, не деталізуючи основних вимог. Виконання цих положень беруть на себе органи контролю за дотриманням законодавства України про рекламу: спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері захисту прав споживачів; Антимонопольний комітет України — щодо дотримання законодавства про захист економічної конкуренції; Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення — щодо телерадіоорганізацій усіх форм власності. Однак органу, що контролював би рекламу в пресі, нема [3, с.8-10].

Окрім основного закону, що регулює рекламну діяльність в Україні існує низка інших, що опосередковано стосуються реклами у пресі. Однак жоден із них, окрім посилань на основний Закон „Про рекламу”, не містить інформації про приховану рекламу і жодним чином не регулює її.

Частково рекламування регулюється Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції», Розділ 2 цього Закону „Неправомірне використання ділової репутації господарського суб'єкта (підприємця)” містить статті, що стосуються реклами, зокрема ст. 4 „Неправомірне використання чужих позначень, рекламних матеріалів, упаковки”, ст. 5 «Неправомірне використання товару іншого виробника», ст. 6 „Копіювання зовнішнього вигляду виробу”, ст. 7 „Порівняльна реклама” [2, с.4-7].

У Законі України „Про телебачення і радіомовлення” у ст.8 „Не допускається трансляція в ефірних мережах України рекламної продукції, за розповсюдження якої не сплачено телерадіоорганізації, що має ліцензію Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення на право користування каналами.” [4, 8с.]. Також ст.30 „Реклама” зазначає: „Ведучі, диктори та інші учасники телерадіопередачі за межами часу, який відведено на рекламу, не мають права спеціально демонструвати товари чи продукцію або характеризувати їх споживчі якості як прямо, так і побічно (за допомогою одягу, зовнішнього оформлення, зображення тощо). Телерадіопрацівникам забороняється займатися рекламою під виглядом інформації: вказувати реквізити виробника продукції чи послуг, адресу, контактний телефон, рахунок, комерційні ознаки товару чи послуг” [4, 30с.].

Реклама в ЗМІ сьогодні переживає період піднесення та бурхливого розвитку. Щорічно вдосконалюються технічні можливості, що використовуються в рекламі мас-медіа. Однак в останнє десятиліття змінилася якість реклами. Інформування замінюють навіюванням і маніпуляцією свідомістю. Це досягається за допомогою різних засобів із застосуванням новітніх технологій. Саме тому на сучасному етапі особливого значення набуває проблема рекламного права і адекватного правозастосування існуючого законодавства України [1, с.166-168].

В цілому, конструкція Закону України „Про рекламу” відповідає основним принципам і положенням Законів Країн СНД. Проте цей закон має декілька недопрацьовань, серед яких найважливішими є: визначення термінів „прихована та неналежна реклама”, не враховані важливі етичні норми та принципи, не розкриті вимоги до регулювання прихованої реклами, не обумовлено формування необхідних контролюючих органів з питань порушення рекламного законодавства тощо. Це ті мінімальні проблеми українського рекламного законодавства, на які варто звернути пильну увагу.

Література:

1. Джефкінс Ф. Реклама: Практ. посіб.: Пер. з 4-го англ. вид./доповнення і редакція Д. Ядіна. — К., 2001. — 456 с.
2. Закон України „Про захист від недобросовісної конкуренції”: Закон України від 07 червня 1996. — № 237/96-ВР //ВВР України. — 1996. — № 36. — Ст.165.
3. Закон України „Про рекламу”: Закон України від 03 липня 1996 р. — № 270/96-ВР //ВВР України. — 1996. — № 39. — Ст.181.
4. Закон України „Про телебачення і радіомовлення”: Закон України від 21 грудня 1993 р. — № 3759-ХІІ// ВВР України. — 1994. — № 10. — Ст. 43.
5. Иванова К.А. Англо-русский словарь по рекламе и паблик рилейшнз (с толкованиями). Около 5000 терминов. — СПб.: Политехника, 1998. — 272 с.
6. Музыкант В.Л. Рекламные и PR-технологии в бизнесе, коммерции,политике. - М.: Армада пресс, 2001. - 688 с.
7. Старобинский Э.Е. Самоучитель по рекламе. — 5-е изд., пер. и доп., — М., 1999. — 352 с.

Конопля М.С.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 2 курс

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС БІЖЕНЦІВ ТА ОСІБ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ДОДАТКОВОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі, коли питання забезпечення людям всієї планети свободу та безпеку, звільнити їх від збройних конфліктів, бідності та іншого стає дедалі актуальнішим, ставиться мета забезпечення свободи окремої особи, її особистого та колективного самовираження. Особи можна розподілити за різними критеріями на різні групи, але однією з цих груп осіб є біженці, тому питання

конституційно-правового статусу біженців та осіб, які потребують додаткового захисту є доволі актуальним.

Цим питанням займалися вітчизняні вчені, такі як: О. Кузьменко, О. Малиновська, М. Шульга та інші. Та західні дослідники: Л. Холборн, Т. Хаммар та інші.

Проблемними питаннями в межах даної теми є:

1. Співвідношення термінів «правовий статус біженців» та «правовий статус іноземців», відокремлюючи особливості;
2. проблема процесу отримання статусу біженця в Україні;
3. біженці, як законні та незаконні емігранти;
4. проблема відповідності норм законодавства про біженців реаліям, що існують, урегулювання їх правового статусу;
5. особливе коло прав та обов'язків;
6. співвідношення норм національного з нормами міжнародного законодавства з питань біженців та осіб, які потребують додаткового захисту з боку держави.

Правовий статус біженців багато в чому схожий із статусом іноземців, які не захищені імунітетами та привілеями. Відмінною особливістю є те, що біженці не користуються дипломатичними і консульськими імунітетами. Правове становище біженців має ряд особливостей, що дозволяє відокремити їх в окрему групу з своїм специфічним правовим статусом, який визначається строком, метою, умовами перебування в країні тощо [1].

Біженець – іноземець (іноземний громадянин чи особа без громадянства), який внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, національності, ставлення до релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи або політичних переконань вимушений залишити територію держави, громадянином якої він є (або територію країни свого постійного проживання), і не може або не бажає користуватися захистом цієї держави внаслідок зазначених побоювань, та щодо якого в порядку і за визначених умов прийнято рішення про надання йому статусу біженця [2].

Статус біженця в Україні отримують тільки 10% тих, хто за ним звертається. Про це повідомила регіональний радник з питань суспільної інформації Управління Верховного комісара ООН з питань біженців в Україні Олександра Маковська, повідомляє кореспондент Полеміки [3].

Необхідно вирішувати цілий ряд питань для створення ефективної системи надання статусу біженця: організувати психологічну допомогу для біженців, курси перекваліфікації, вирішити проблеми з житлом і прожитком.

Біженець, який прибув в Україну, навіть незаконно перетнувши кордон, відповідно до міжнародної системи захисту прав біженців, насамперед, має право не бути висланим і отримати доступ до процедури визначення статусу біженця. Це є гарантією від примусового повернення в обстановку переслідувань і становить основу системи захисту біженців [2].

При законній еміграції особи мають право подати для отримання статусу біженця протягом 3 днів, а при незаконній еміграції – протягом доби [4].

Проблема відповідності норм законодавства про біженців реаліям, що існують, полягає в тому, що становище, в якому перебувають сьогодні біженці в Україні таке, що досить часто навіть вихідні, фундаментальні права не дотримуються. Тому неурядові організації, а також пересічні громадяни, які розуміють, що катастрофа може трапитися з кожним, повинні «наглядати» за тим, як держава ставиться до власних обов'язків [5].

Біженці мають своє коло прав та обов'язків, які досить широкі за своїм обсягом, і які урівнюють у правовому статусі біженців з іншими іноземцями. Згідно з Законом України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» вони мають такі права:

- обрання місця тимчасового проживання із запропонованого їм міграційною службою переліку населених пунктів і пересування на території України за умов дотримання правил, встановлених для іноземців;

- роботу за наймом або на підприємницьку діяльність, придбання у власність майна за умов, передбачених законодавством України для іноземців;

- Одержання грошової допомоги, пенсій та інших видів соціального забезпечення в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України;

- Охорону здоров'я та відпочинок в порядку, передбаченому законодавством для громадян України та інші.

Що стосується зобов'язань, то біженці повинні додержуватися норм Конституції та законів України, виконувати рішення і розпорядження органів виконавчої влади, регіонального та місцевого самоврядування, виконувати вимоги державних органів і посадових осіб.

Слід мати на увазі аспекти регулювання правового статусу біженців, де українським законодавством встановлено певні обмеження їх прав і обов'язків порівняно з громадянами, а саме: вони не можуть перебувати на державній службі, брати участь в управлінні державними справами, не можуть обирати і бути обраними до органів державної влади та самоврядування, а також брати участь у всеукраїнському референдумі та місцевих референдумах [1].

Україна орієнтується на міжнародні стандарти захисту прав особи і враховує тенденції розвитку європейського міграційного законодавства. Прикладом цього є те, що Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» узгоджується з Конвенцією про статус біженців.

Отже, правовий статус біженців, хоча і дуже схожий на правовий статус іноземців, все ж має свої особливості, які відокремлюють їх в окрему групу, ці особливості видно з його визначення. Процес отримання статусу біженців в Україні має багато прогалин, таких як створення ефективної системи надання статусу біженця: організувати психологічну допомогу для біженців, курси перекваліфікації, вирішити проблеми з житлом і прожитком. Тільки вирішивши ці питання можна створити урегульований, чіткий процес отримання статусу біженця.

Законність пересічення кордону не впливає на право отримання статусу. Необхідно налагодити відносно чітке співвідношення норм законодавства та реальним станом з приводу цього питання. Біженці мають права та обов'язки, як при суцї всім громадянам та іноземцям, так і особисті, які характерні лише їм. Норми міжнародного та національного законодавства з питання біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, дуже часто співпадають, доповнюють один одного.

Література:

1. І. Ковалішин. Правовий статус біженців в Україні як вид правового статусу іноземців//Право України. – 2001. - №2. – с. 39-41.
2. С. Мосьондз. Проблема біженців: історія виникнення, сучасний стан та шляхи розв'язання//Підприємництво, господарство і право. – 2004. - №12. – с. 135-136.
3. О. Надьон. Нелегальна міграція: міжнародні та національні правові проблеми//Право України. – 2004. - №6. – с. 14.
4. Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту»//Відомості Верховної Ради України. – 2012. -№16. -ст.146
5. <http://polemika.com.ua>

Красницкая О.А.,
Мариупольский государственный университет,
Исторический факультет, 4 курс

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЗАЩИТЫ КОММЕРЧЕСКОЙ ИНФОРМАЦИИ

Предпринимательская деятельность во всех сферах неразрывно связана с получением и использованием различного рода информации. Причем в современных условиях информация представляет собой особого рода товар, имеющий определенную ценность. Для предпринимателя зачастую наиболее ценной является информация, которую он использует для достижения целей фирмы и разглашение которой может лишить его возможностей реализовать эти цели, то есть создает угрозы безопасности предпринимательской деятельности. Конечно, не вся информация может, в случае ее разглашения, создавать эти угрозы, однако существует определенная ее часть, которая нуждается в защите.

Наиболее ценной для организации является коммерческая тайна. Проблема ее сохранности и неразглашения очень актуальна на сегодняшний день, так как достаточно трудно создать такие условия деятельности предприятия в целом и сотрудников в частности, чтобы не предоставлялась возможной какая-либо утечка информации. Цель данной работы – определить возможные для предприятия способы обеспечения сохранности коммерческой тайны.

Вся информация, используемая в предпринимательской деятельности весьма разнообразна. Ее можно разделить на два вида: промышленная и коммерческая [1, 72]. К промышленной относится информация о технологии и способе производства, технических открытиях и изобретениях, “ноу-хау”, конструкторская документация, программное обеспечение и т.п. Коммерческая информация – о финансово-экономическом положении предприятия (бухгалтерская отчетность), кредитах и

банковских операциях, о заключаемых договорах и контрагентах, структуре капиталов и планах инвестиций, стратегических планах маркетинга, анализе конкурентоспособности собственной продукции, клиентах, планах производственного развития, деловой переписке и пр.

Наиболее ценной является информация, представляющая коммерческую тайну. Она может быть в наличии не только среди коммерческой, но и среди промышленной информации. Интересно, что в мировой практике в течении последних нескольких десятков лет 80-90% информации, интересующей конкурентов, получается последними из открытых источников – из газет, специальных журналов, на выставках и пр. Это говорит о необходимости для самих предприятий четкого определения открытой информации, и информации с ограниченным доступом, к которой обычно относится термин коммерческой тайны.

Коммерческой тайна – не просто информация об организации, а та информация, утечка которой повлечет убытки для предприятия. Термин "коммерческая тайна" был введен в правовой оборот Законом Украины "О предприятиях в Украине". Однако на сегодняшний день данный закон не действителен, а правовые основы коммерческой тайны определяют кодексы Украины: Гражданский и Хозяйственный.

Хозяйственный кодекс Украины дает достаточно точное определение коммерческой тайны: «Сведения, связанные с производством, технологией, управлением, финансовой и другой деятельностью субъекта хозяйствования, которые не являются государственной тайной, разглашение которых может нанести ущерб интересам предприятия» [2, 36].

Также статья 25 данного Кодекса определяет государство как орган защиты коммерческой тайны субъектов хозяйствования. Кроме того, в статье 32 указано, что неправомерный сбор, разглашение и использование коммерческой тайны являются элементом недобросовестной конкуренции, что, как известно, несет за собой юридическую ответственность по законодательству, а статья 36 дает разъяснение по каждому из этих видов деятельности. Владелец коммерческой тайны, согласно Кодексу, имеет право защищать ее от несанкционированного доступа третьим лицам, для чего он должен использовать надлежащие меры для охраны ее конфиденциальности [2]. Гражданским кодексом исключительное право препятствовать неправомерному разглашению, сбору или использованию коммерческой тайны определено как имущественное право интеллектуальной собственности на коммерческую тайну [3, 506], что снова-таки говорит о законодательном подспорье обеспечения сохранности коммерческой тайны.

Однако, как известно, слово закона на сегодняшний день не всегда является авторитетным для тех., кто хочет нарушить его. В связи с этим, хотя неправомерное использование коммерческой тайны незаконно, приходится применять большое количество мер по охране этой информации от внешних угроз. Все угрозы на объекты информационной безопасности по способу воздействия могут быть объединены в пять групп: собственно информационные, физические, организационно-правовые, программно-математические, радиоэлектронные [4, 172].

Последствия совершенных противоправных действий могут быть различными:

1. копирование информации (оригинал при этом сохраняется);
2. изменение содержания информации по сравнению с той, которая была ранее;
3. блокирование информации – невозможность ее использования при сохранении информации;
4. уничтожение информации без возможности ее восстановления;
5. нарушение работы ЭВМ, системы ЭВМ или их сети.

На основе вышеизложенных угроз и последствий нарушения безопасности коммерческой тайны предприятия выстраивают комплекс защитных средств использования коммерческой информации. Защита коммерческой информации как часть деятельности по обеспечению безопасности предпринимательства в целом, предполагает, что возможные противоправные посягательства на коммерческую информацию могут идти по различным направлениям. В связи с этим эффективная защита информации должна предусматривать целую систему направлений деятельности, каждому из которых соответствует свой способ защиты. Кроме того, следует учитывать мировой опыт по защите коммерческой информации. В разных странах существуют различные приоритетные направления защиты коммерческой информации (коммерческой тайны). Так, в Германии преобладают законодательные меры, в США и Франции, наряду с ними, предпочтение отдается организации собственных служб безопасности фирм, для Японии характерен корпоративный дух и долгосрочная занятость в фирме, в Великобритании защита обеспечивается договорными обязательствами [5, 78-82].

Проанализировав несколько источников и выбрав наиболее объективные из них [6; 7], была определена наиболее оптимальная и целостная структура системы информационной защиты на предприятии. Рассмотрим структурные уровни обеспечения безопасности коммерческой тайны:

1. Законодательный (правовой). Заключается в соблюдении тех прав предпринимателя на конфиденциальную информацию, которые содержатся в законодательстве. К данному уровню относится принятие на предприятии положения (инструкции) по обеспечению сохранности коммерческой тайны; заключение договоров с субъектами, имеющими доступ к коммерческой тайне, о полной материальной ответственности за разглашение информации; принятие расписок о неразглашении коммерческой тайны; включение положений о коммерческой тайне в договора с другими компаниями, в которых задействована коммерческая тайна.

2. Организационный. Он включает: введение должности или создания службы, ответственной за отнесением определенной информации к категории конфиденциальной, соблюдением правил доступа и пользования этой информацией; разделение информации по степени конфиденциальности и организация допуска к конфиденциальной информации только в соответствии с должностью или с разрешения руководства; соблюдение правил пользования информацией (не выносить за пределы служебных помещений, не оставлять без присмотра во время обеда, включить сигнализацию при уходе); наличие постоянно действующей системы контроля за соблюдением правил доступа и пользования информацией (контроль может быть визуальный, документальный и др.). Кроме того, к данному уровню относится организация секретного делопроизводства на предприятии, что включает создание специальной маркировки документов, содержащих коммерческую тайну.

3. Физико-технический уровень. К физической защите относится охрана, пропускной режим, специальные карточки для посторонних, использование закрывающихся помещений, сейфов, шкафов и пр., которая с технической стороны дополняется средствами контроля и защиты, такими как сигнализирующие устройства, видеокамеры, микрофоны, средства идентификации. Отдельно выделяются программные средства защиты компьютерных систем от несанкционированного доступа. Данный уровень основан на регулярном анализе и выявлении возможных источников утечки информации, а также на оперативных мероприятиях по технической защите каналов коммуникации, через которые может производиться утечка информации.

Как отдельный элемент физико-технического уровня, на наш взгляд, стоит выделить программные средства защиты компьютерных систем от несанкционированного доступа. Компьютерные способы взлома систем, а также хищения информации с ограниченным доступом из компьютерных сетей на сегодняшний день широко распространены. В связи с этим предприятиям стоит уделять особое внимание программному обеспечению и локальной сети, в которой предприятие работает. Особенно важным является использование лицензионных программ, особенно антивирусных, создание системы паролей и разных уровней доступа к информации.

4. Психологический уровень (работа с кадрами). Предполагает активную работу кадровых служб фирмы по набору, проверке, обучению, расстановке, продвижению, стимулированию персонала. Следует регулярно проводить инструктажи персонала о необходимости соблюдения правил пользования конфиденциальной информацией и об ответственности за нарушения. Такая работа должна проводиться и с другими участниками коммуникаций, где задействована коммерческая тайна. Кроме того, важную роль играет создание благоприятной атмосферы в коллективе, исключая желание умышленного нанесения вреда предприятию. Однако необходимыми остаются и гласные или негласные проверки на выявление неблагонадежных лиц.

Таким образом, обеспечение безопасности коммерческой тайны – сложный и многосторонний процесс, который не всегда под силу каждому предприятию. Однако даже частичное обеспечение работоспособности изложенных уровней на фирме поможет ей решить многие вопросы в своей работе.

Литература:

1. Долгополов, Ю.Б. Предпринимательство и безопасность. Т.2.Ч.1. / Ю.Б. Долгополов - М.: АНТИ, 1991, 910 с.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 №436-4 // Відомості Верховної Ради України, 2003. - №18, 19-20, 21-22. - ст.144.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-4 // Відомості Верховної Ради України, 2003, № 40-44, ст.356.

4. Курушин В.Д., Минаев В.А. Компьютерные преступления и информационная безопасность / В.Д. Курушин, В.А. Минаев - М.: Новый юрист, 1998, 256 с.
5. Шлыков В.В. Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия / В.В. Шлыков. – СПб: Алетей, 1999, 144с.
6. Бекряшев А.К. Теневая экономика и экономическая преступность [Электронное пособие] / А.К. Бекряшев, И.П. Белозеров и др. – Омск: ОГУ, 2000. – Режим доступа: <http://newasp.omskreg.ru/bekryash/index.htm>
7. Брединский А., Беручашвили А. Защита коммерческой тайны. Теория и практика / А. Брединский, А. Беручашвили // Безопасность для всех – информационно-справочный сайт. – Режим доступа: <http://www.sec4all.net/protect.html>.

Крестьянкiна Є.А.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 3 курс

ДЖЕРЕЛА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА: ТЕНДЕНЦІЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Галузь адміністративного права не має єдиного кодифікованого акту, у якому б містились норми цієї галузі права. Найактуальнішим залишається питання джерел адміністративного права. Дослідженню джерел адміністративного права присвячена значна кількість наукових робіт правознавців радянської доби та пострадянського періоду, таких вчених: Баймуратова М.О., Буроменського М.В., Лисовського В.І., Тимченка Л.Д., Лукашук І.І., Стеценка С.Г., Худоби В.М. й ін.

На думку О. Ф. Скакун, у національній теорії права під джерелом права прийнято розуміти похідні від держави чи визнані нею офіційно документальні форми вираження і закріплення норм права, які надають їм юридичного, загальнообов'язкового значення [1, с. 308].

Теорія права наводить наступну класифікацію джерел права:

1) правовий звичай; 2) нормативний правовий акт; 3) правовий прецедент; 4) договори нормативного змісту; 5) принципи права та юридична доктрина; 6) релігійні пам'ятки; 7) природне право [2, с. 19].

Сучасні правознавці серед джерел адміністративного права України називають акти державних органів, органів місцевого самоврядування, органів управління державних підприємств, установ, організацій, міжнародні угоди (договори) України та міжнародно-правові акти, що ратифіковані ВР України [3, с. 142–147], та акти судових органів [4, с. 42], що є сталим у наукових поглядах.

Адміністративно-правове регулювання такої сфери управління вимагає чисельних законів та підзаконних нормативно-правових актів. А адміністративно-правові норми містяться не тільки в актах адміністративного законодавства, але й в нормативних актах різних галузей законодавства. Це призводить до того, що в Україні не існує єдиної системи норм адміністративного права. У сучасному стані адміністративного законодавства необхідно систематизувати норми, тобто розуміється впорядкування і вдосконалення чинних нормативно-правових актів шляхом їх опрацювання, перегляду і викладу в певному порядку у формі збірників, довідників, актів (предметних, системно-предметних, хронологічних та ін.) чи зведених кодифікаційних актів.

Систематизація законодавства є об'єктивно необхідним елементом правової політики держави, засобом зміцнення правової основи державного і громадського життя [5].

Основними формами систематизації законодавства, які відомі у законотворчій практиці та юридичній науці, є інкорпорація та кодифікація.

Інкорпорація - це зовнішнє опрацювання законодавства, облік і об'єднання діючих нормативно-правових актів у певному порядку (за галуззю правового регулювання, роком видання, за алфавітом). Вона здійснюється заінтересованими органами, посадовими особами, науковими працівниками. Підготовлені ними інкорпоровані збірники не підлягають затвердженню [5].

Отже, інкорпорація законодавства — це впорядкування нормативно-правового масиву шляхом його опрацювання і викладу у вигляді хронологічних, предметних, алфавітних збірників. Її можна розглядати як підготовчу стадію для проведення кодифікації законодавства.

Кодифікація законодавства — це складніша і досконаліша форма систематизації, яка передбачає переосмислення, творчу переробку і якісне поліпшення існуючого законодавства. Результатом виступає новий зведений акт кодифікаційного типу (кодекс, статут, положення), який

комплексно врегулює окрему галузь суспільних відносин, відзначається логічною послідовністю, чіткістю структури.

У теорії права виділяють ще одну форму систематизації законодавства — консолідацію, яка передбачає об'єднання виданих у різний час актів, що регулюють однорідні суспільні відносини, в один зведений нормативно-правовий акт, але без зміни їх змісту. Вона є доцільною за умов, коли одні й ті самі питання, які врегульовано правильно і повно (немає необхідності змінювати нові норми права), містяться у багатьох розрізаних актах, що ускладнює їх застосування [5].

З урахуванням потреби змістовного, тобто відповідно до нових суспільних потреб, оновлення українського адміністративного права і наявності значної кількості застарілих норм, теоретичної і практичної невіршеності багатьох питань адміністративно-правового регулювання говорити про доцільність консолідації адміністративного законодавства на сучасному етапі немає підстав [6, с. 54-57].

Основні джерела адміністративного права України продовжують перебувати у перехідному стані: 1) діючий КУпАП, прийнятий ще 7 грудня 1984 р., вимагає вже не доповнень, а заміни на концептуально новий, який має бути системно побудований на новій конституційно-правовій базі; 2) до сьогодні проект Закону України «Адміністративно-процедурний кодекс України» Верховною Радою України не прийнято; 3) КАСУ майже повністю відповідає вимогам правової демократичної держави, але побудована на його основі система адміністративного судочинства продовжує переживати період становлення; 4) потребує розробки і прийняття «Кодексу правил етичної поведінки суб'єктів владних повноважень» [7].

Адаптація чинного законодавства до норм Європейського Союзу (ЄС) є однією з найважливіших складових політики європейського вибору не лише України, а й будь-якої іншої держави, яка прагне прогресивного розвитку шляхом європейської інтеграції. Цей процес формує основу всіх трьох «опор» Європейського Союзу (Європейських співтовариств, спільної зовнішньої політики та політики безпеки, спільної внутрішньої політики) і є обов'язковим для всіх країн-кандидатів.

Геополітичне розташування України визначило її вплив на світову історію. Європейська та євроатлантична інтеграція є пріоритетним завданням зовнішньої політики України. Дії, спрямовані на реалізацію цієї програми, мають відповідати сучасним реаліям наших відносин з ЄС і містити завдання, здійснення яких виведе нашу державу на якісно новий рівень відносин із цією міжнародною організацією [8].

Адміністративне право — галузь права (сукупність правових норм), що регулює, з метою реалізації завдань і функцій держави, суспільні відносини управлінського характеру, котрі формуються у сфері виконавчої та розпорядчої діяльності органів виконавчої влади, внутрішній організаційній діяльності інших державних органів, а також у процесі здійснення громадськими організаціями, їх органами зовнішніх юридично-владних повноважень [9, с. 20–21]. У вітчизняній правовій доктрині під адміністративним законодавством переважно розуміють зовнішнє вираження адміністративно-правових норм. Проте нині виконується робота з упорядкування законодавства, пропонується здійснити цілковиту кодифікацію адміністративно-правових норм і створити Адміністративний кодекс України як сукупність кількох «кодексів», «томів», «книг», що, зокрема, міститиме Кодекс України про адміністративні проступки, Адміністративно-процедурний кодекс, Кодекс поведінки державних службовців тощо [10, с. 11].

Україна є державою європейської орієнтації, тому її вступ до Євросоюзу — стратегічна мета зовнішньої політики. Отже, процес адаптації вітчизняного адміністративного законодавства до загальних принципів і стандартів права ЄС, який триває в Україні, є доволі складним, але він уже став невід'ємною частиною адміністративної реформи в нашій державі. Здобутий досвід дає підстави сподіватися, що реформування системи органів державної влади, на котрі покладено завдання здійснення адаптації законодавства, сприятиме, своєю чергою, підвищенню результативності їхньої діяльності з розв'язання широкого комплексу завдань, які постають перед державою на шляху до її європейської та євроатлантичної інтеграції.

Література:

1. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: Підручник / О.Ф. Скакун. — Харків: Консул, 2001. — 656 с.
2. Бобылев А. И. Источники (формы) права. / А.И. Бобылев. // Право и политика. — 2003. — № 8. — 19 с.
3. Курінний Є. В. Предмет і об'єкт адміністративного права України: Монографія. — Дніпропетровськ: Ліра лтд, 2004. — 340 с.

4. Колпаков В. К., Кузьменко О.В. Адміністративне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.
5. Авер'янов В.Б. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: У двох томах: Том 1. Загальна частина /В. Б. Авер'янов. – К.: Видавництво «Юридична думка», 2004. - 584 с.
6. Галуцько В.В. Адміністративне право України : [навчальний посібник] : [у 2-х томах]/ В.В. Галуцько, В.І.Олефір, М.П. Пихтін – Херсон : ПАТ «Херсонська міська друкарня» 2011. – Т. 1 : Загальне адміністративне право. – 320 с.
7. Олефір В.І. Перехідний стан основних джерел адміністративного права в Україні : [Електронний ресурс] / Олефір В.І., В.В. Галуцько // ACTUAL PROBLEMS OF CORRUPTION PREVENTION AND COUNTERACTION. – 2011. – Режим доступу : <http://www.law-property.in.ua>
8. Кременовська І. В. Геополітичні аспекти національної безпеки й оборони України: Монографія / І. В.Кременовська, М. В. Коваль, М. І. Мичко – Донецьк: ДЮО ЛДУВС, 2010. – 184 с.
9. Битяк Ю. П. Административное право Украины: Учебник [для студентов высш. уч. заведений юрид. спец.] / Ю. П. Битяк, В. В. Богущий, В. Н. Гаращук [и др.]; Под ред. проф. Ю. П. Битяка. – Х.: Право, 2003. – 576 с.
10. Коломоець Т. О. Адміністративне право України: Підручник / Т. О. Коломоець. – К.: Істина, 2010. – 480 с.

Крохмальова О.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 1 курс

СТИМУЛИ ТА ОБМЕЖЕННЯ У ПРАВІ

«Конституційне проголошення України соціальною, демократичною, правовою державою, потреба в подальшій демократизації суспільного і державного життя визначає необхідність дослідження змісту та сутності таких ключових категорій теорії права, як соціальне та правове регулювання. Аксиоматичним у сучасному правознавстві є характеристика регулювання суспільних відносин як основного призначення права». [1, с.2]

Вивченням впливу правових стимулів та правових обмежень займалися Л.І.Петражицький, М.М.Коркунов (дореволюційний період), В.М.Баранов, С.С.Алексєєв, В.М.Кудрявцев (радянський період), А.В.Малько, С.В.Мірошник, В.М.Ведяхін (сучасники).

«Кардинальні зміни в дослідженні проблем правового регулювання відбулися на початку 90-х років і були пов'язані з відмовою суспільства від ідеологізації юридичної науки, а також з проголошенням України незалежною суверенною державою. Конституція України чітко визначила, що суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. Тому можна констатувати необхідність правового регулювання для розвитку суспільства, оскільки саме ефективне правове регулювання забезпечує захист прав особистості, стабільність, порядок і організованість суспільства, реалізацію перспектив соціального та економічного розвитку. Визнання важливості та соціальної цінності права спричинило необхідність дослідження проблеми сутності правового регулювання.

Особлива актуальність теми зумовлюється проголошенням ідеї верховенства права та підпорядкування діяльності держави інтересам особистості. Досліджувана проблема має як теоретичне, так і практичне значення. Актуальність визначається науковим аналізом правового регулювання як важливого інституту теорії права з точки зору його сутності, змісту, структури, природи та функцій. Практичний інтерес має визначення особливостей здійснення правового регулювання у різноманітних сферах життєдіяльності суспільства і виявлення шляхів підвищення його ефективності. Юридична наука та практика намагається досягти значного ступеня ефективності у всіх сферах людської діяльності загалом та юридичної зокрема. Основою здійснення різноманітних типів юридичної діяльності є правове регулювання, від ефективності якого залежить повсякденна діяльність у сфері права та рівень професійності юридичної діяльності спеціальних суб'єктів з реалізації наданих їм повноважень.

Завдання правового регулювання полягає у відображенні та узгодженні суспільних інтересів, які б сприяли розвитку основних сфер суспільних відносин. Саме це визначає необхідність перегляду ряду основних теоретичних положень щодо ефективності законодавства. В нових умовах було б некоректно продовжувати визначати ефективність закону лише як співвідношення між результатом дії норми та метою її прийняття. В світлі сучасного розуміння сутності закону ефективність законодавства слід вимірювати його внеском у зміцнення правових засад державного і громадського

життя, у формування і розвиток елементів свободи суб'єктів суспільних відносин, в реалізацію прав і свобод громадян. Вирішення згаданих завдань є неможливим без відповідної наукової основи, а тому дослідження наукових засад ефективності правового регулювання стає однією з нагальних проблем теорії держави та права. Адже ефективність будь-якої сфери юридичної діяльності визначається наявністю теоретичних розробок фундаментальних проблем наукового характеру, що не лише забезпечують аналітичні висновки, а і визначають можливості та шляхи розвитку юридичних понять і категорій у перспективі. Науковий аналіз проблем правового регулювання у теоретичних розробках вітчизняних та зарубіжних правознавців надав можливість з'ясувати реальний стан досліджуваної проблеми, окреслити коло питань, які потребують подальшого наукового опрацювання. Не відкидаючи величезної наукової і практичної цінності використаних правових джерел, необхідно засвідчити наявність серед них ідеологічно і політично заангажованих досліджень, які необ'єктивно відображали тогочасні умови юридичного буття. Багато важливих питань теми досі трактуються суперечливо. Причиною є складність і багатогранність проблеми, а головне – значні складнощі у визначенні критеріїв оцінки ефективності, її кількісних параметрів». [1, с.33]

«На сучасному етапі дослідження механізму правового регулювання загалом та правових засобів зокрема, коли накопичена велика кількість досліджень цих правових явищ, постала необхідність розглядати механізм правового регулювання в якості складного явища правової дійсності. Поряд з елементами механізму правового регулювання, які складають систему безпосереднього правового впливу на суспільні відносини, існує його більш глибокий рівень, який відображає відправну точку, початок правового регулювання. Йдеться про такі первинні правові засоби, як правові стимули та правові обмеження, оскільки вони є елементами правової дійсності, які безпосередньо відображають, втілюють та «передають» соціальні та духовні потреби та інтереси суспільства. Характер впливу правових стимулів та обмежень на суб'єктів права визначається за допомогою форм реалізації права: дотримання, виконання та використання правових норм. Правові стимули реалізуються у формі використання, а правові обмеження – у формі дотримання та виконання. Правові стимули та обмеження здійснюють вплив на суспільні відносини шляхом визначення суб'єктивних прав або юридичних обов'язків осіб, яким адресований індивідуальний акт застосування норм права. Таким чином, вивчення місця та ролі правових стимулів та обмежень в механізмі правового регулювання відіграє важливу роль в розумінні динаміки їх впливу на суспільні відносини, вони відображають початок правового регулювання та втілюють основні потреби суспільства». [2, с.53-54]

Вищезгаданими причинами зумовлюється актуальність теми взаємодії правових стимулів та правових обмежень. Отже, наразі необхідно знайти чітке визначення правових стимулів та правових обмежень, точно сформулювати їх призначення та функції. необхідно розглядати ці явища як окремі, так і при взаємодії, детальніше вивчати це питання, щоб не виникла проблема суперечливості їх використання в правовому регулюванні та переваги одних над іншими.

Література:

1. Мельник О.М. «Правове регулювання: проблеми підвищення ефективності // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки». - Вип. 7. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Спілка юристів України, 2000. – С. 58-64.
2. Денисова А.М. «Правові обмеження: поняття, види, функції»/А.М.Денисова. - К.: Часопис Київського Університету права, 2011/2. – С. 51-55.
3. Красовська В.Г. «Дія правових стимулів та обмежень в механізмі правового регулювання»/В.Г.Красовська. – К.: Часопис Київського Університету права, 2009/1. – С. 55-60.
4. Мельник О.М. «Проблеми виміру ефективності правового регулювання // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки». - Вип. 8. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Спілка юристів України, 2000. – С. 20-26.

Кузнецова Ю.В.,
Маріупольський державний університет,
здобувач кафедри конституційного,
міжнародного та адміністративного права

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СКАРГИ В УКРАЇНІ

Органи конституційної юстиції багатьох країн в своєму правовому арсеналі серед інших засобів захисту прав людини мають конституційну скаргу (далі – КС). Цей інститут, хоча і не запроваджений

в Україні, є предметом багатьох наукових дискусій, зокрема у працях П. Євграфова, В. Скоморохи, Т. Бринь, А. Селівановарозкривається проблематика запровадження КС в Україні.

Особливе значення цього інституту полягає у тому, що право на КС повинно значно зменшувати кількість скарг громадян у наднаціональні органи захисту прав людини, в яких громадянин виступає проти держави, що в свою чергу значно зменшує авторитет держави на міжнародному рівні.

Науковці звертають увагу на визначення поняття КС. У російській правовій доктрині це питання розглядається в рамках широкого підходу. Дослідницею Т.А. Ніколаєвою інститут звернення громадян в органи конституційної юстиції визначається як сукупність правових норм, що регулюють участь громадян в діяльності органів влади з метою охорони конституційного правопорядку, зокрема захисту основних прав і свобод людини шляхом конституційного судочинства [1; с. 8]. Науковиця Н.М. Голік досліджує КС у контексті Федерального Закону «Про порядок розгляду звернень громадян» як звернення, що подається до Конституційного Суду Російської Федерації, в якому оскаржується конституційність закону, що застосовується або підлягає застосуванню судом, або іншим органом в конкретній справі і що порушує, на думку заявника, його конституційні права та свободи, відновлення яких можливе лише шляхом конституційного судочинства [2; с. 30].

У вітчизняній правовій науці КС розглядається як звернення громадянина або особи без громадянства чи іноземця, які на законних підставах проживають на території України, до єдиного органу конституційної юрисдикції з приводу порушення його конституційних прав шляхом ухвалення законодавчого акту за умови, що вказаний акт уже застосований або підлягає застосуванню у конкретній справі, що розглядається судом чи іншим органом державної влади [3; с. 142]; як правовий засіб ініціювання в органі конституційної юрисдикції перш за все фізичною особою спеціальної процедури захисту конкретного права, що порушено актом, який виданий державним органом або посадовою особою в системі виконавчої влади, або актом (рішенням) суду загальної юрисдикції [4; с. 412].

На наш погляд, під час визначення досліджуваного інституту, слід керуватися тими дефініціями, що вже закріплені в нормативно-правових актах. Співставлення визначення скарги, що міститься у Законі України «Про звернення громадян» та визначення конституційного звернення у Законі України «Про Конституційний Суд України» дозволяє розуміти КС як звернення до КСУ з вимогою про поновлення конституційних прав і захист законних інтересів громадян, порушених рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб.

Відсутність правової регламентації дозволяє науковцям пропонувати моделі КС в Україні, які б враховували найважливіші ознаки, що характерні аналогічному інституту в зарубіжних країнах з урахуванням позитивних та негативних аспектів правозастосування. Але неможливо не погодитися з В.Є. Скоморохою, який зазначає, що пропонуючи зміни в діяльності КСУ, в тому числі запровадження інституту КС, з посиланням на досвід європейських держав, важливо спрогнозувати, як ця модель запрацює в Україні [5; с. 23].

Актуальними питаннями запровадження КС є визначення її елементів, а саме об'єкта, предмета та суб'єкта. Під об'єктом КС слід розуміти суспільні відносини, що захищаються шляхом застосування цього, поки що не правового, інституту. Звісно ці суспільні відносини повинні стосуватися конституційних прав і свобод людини і громадянина. Дослідник В. Ковальчук зазначає, що КС повинна стосуватися виключно визначеного переліку прав, закріпленого Конституцією України (пріоритет у цьому переліку повинні мати особисті та політичні права) [6; с. 85]. Але науковцем не пояснюється, чому пріоритет має відводитися саме особистим та політичним, адже інші групи прав (соціальні, культурні, екологічні) мають не менш важливе значення. До того ж дослідником не звертається увага на положення статті 22 Конституції України, яка проголошує невичерпність прав і свобод людини і громадянина [7], тобто незакріпленість певного права в Конституції не позначає його відсутність в правовій системі.

Під предметом КС, на нашу думку, необхідно розуміти конкретний правовий акт, що оскаржується. Варто зазначити, що з цього приводу в науці скільки науковців, стільки й думок. Суддя КСУ П. Євграфов зазначає, що КС може оспорюватися власне сам закон [8; с. 83]. На думку професора А. Селіванова, предметом КС мають бути не лише закони, а й підзаконні нормативно-правові акти, що значно розширить можливості суду в питанні захисту прав і свобод людини [9; с. 207]. Науковиця Т. Бринь вважає за потрібне звертатися до КСУ у разі, якщо дії або бездіяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, їх посадових осіб, які призвели до порушення їхніх конституційних прав і свобод [3; с. 138], адже дослідник Н. Бондаренко, вважає, що КС повинна мати

своїм предметом судові рішення, постанови, вироки судів загальної юрисдикції, ухвалені на підставі неконституційних актів по аналогії з досвідом Польщі, Росії, ФРН [10; с. 109]. Але в цьому випадку, якщо конституційні суди визнають неконституційність правозастосовного акту, все одно не викорінюється джерело порушення прав людини і громадянина – адже нормативно-правові акти, на підставі яких приймалися ці правозастосовні акти, будуть діяти і надалі.

Дещо іншої позиції дотримуються дослідники І. Олійник та О. Безбожна, які вважають, що об'єктом оскарження КС в Україні повинна стати норма права, що міститься в законі, іншому нормативному акті, на яких ґрунтується судове рішення, й порушує конституційні права та свободи громадянина [11; с. 26]. Дійсно в цьому випадку інститут КС буде застосовуватися у суспільних інтересах, а це, на наш погляд, буде продуктивнішим у питанні знищення неконституційних правових норм, ніж звернення з КС на правозастосовні акти.

Вважаємо, що предметом КС має стати норма закону чи підзаконного нормативно-правового акту, застосування якої відношенні до конкретного суб'єкта звернення порушує його конституційні права та свободи.

Наступним елементом досліджуваного інституту є суб'єкт КС, під яким треба розуміти особу, що має право звернутися до органу конституційної юстиції із КС. У нормативно-правових актах найбільш широке коло суб'єктів звернення визначає термін «кожен». Поширеним узарубіжному праві є надання права на КС у фізичним та юридичним особам.

У вітчизняній правовій науці зустрічаються різноманітні пропозиції щодо суб'єктного складу КС. Науковець П. Євграфов пропонує надати право на КС громадянам, іноземцям, особам без громадянства, об'єднанням громадян (якщо право обумовлено колективним здійсненням конституційним правом громадян, які є учасниками (членами), засновниками товариств, організацій) [8; с. 83]. Дослідниці І. Олійник та О. Безбожна вважають за потрібне законодавчо закріпити право на КС виключно за фізичними особами, а саме громадянами України, іноземцями, особами без громадянства [11; с. 26].

На нашу думку, право на КС слід надати і фізичним і юридичним особам (з метою захисту прав і законних інтересів підприємств, установ, організацій), а також групам громадян, бо деякі права громадяни можуть реалізовувати лише групами (наприклад для національних меншин – право на національно-культурну автономію, право на збереження життєвого середовища у місцях їх історичного й сучасного розселення).

Під час дослідження проблематики інституту КС неможливо не звернути увагу на питання обмеження строків подання скарги. Ці строки можна розглядати як аналог позовної давнини в загальному та спеціальному судочинстві, а також як різновид строків оскарження рішення суду.

У вітчизняній конституціоналістиці зустрічаються пропозиції обмеження строків звернення із КС. Науковці А. Селіванов та А. Стрижак розумним терміном звернення за захистом до КСУ з моменту ухвалення остаточного рішення судовим або адміністративним органом вважають шість місяців. На їх думку, він є достатнім для того, щоб особа, яка вважає, що його право порушено, могла звернутися до фахівця для надання кваліфікованої юридичної допомоги і скласти конституційне звернення відповідно до вимог закону і сталого практики КСУ [12; с. 244]. Дослідниці І. Олійник та О. Безбожна пропонують застосувати в Україні польський досвід щодо граничного строку для винесення скарги, а саме два місяці з дня вручення заявнику вироку, рішення, що набули юридичної сили, бо саме такий термін дозволяє виключити надмірне завантаження КС [11; с. 27].

На нашу думку, одразу після легалізації КСУ правовій системі України, суб'єктам звернення треба надати деякий час, упродовж якого можна подати КС на акти, що врегулювали ті відносини, що виникли у попередні роки, бо, як відомо, закон, що покращує правове становище громадян, має зворотню силу. Щодо строку подання КС, оптимальним є строк в шість місяців, який застосовується в адміністративному судочинстві (ч. 2 ст. 99 КАС України) [13], предмет якого найбільш наблизений до об'єктів КС. З вищевикладеного випливає, що КС – важливий інструмент захисту прав людини у сучасному світі, тому вона має бути запроваджена і в Україні.

Література:

1. Николаева Т.А. Обращения граждан в органы конституционной юстиции Российской Федерации и зарубежных стран: сравнительно-правовой анализ: дисс. ... кандидата юрид. наук : 12.00.02 / Николаева Татьяна Альфредовна. – М., 2008. – 192 с.
2. Голик Н. М. Конституционная жалоба как гарантия защиты прав и свобод граждан / Н. М. Голик. – М. : Изд-во Рос. гос. торгово-экон. ун-та, 2010. – 262 с.

3. Бринь Т. О. Конституційний Суд України в механізмі захисту та забезпечення прав і свобод людини і громадянина : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.02 / Бринь Тетяна Олександрівна. – Х., 2010. – 190 с.
4. Шаповал В. Сравнительное конституционное право / Шаповал В.– К.: Княгиня Ольга, 2007. – 416 с.
5. Скомороха В.Є. Проблеми вдосконалення наукового інструментарію аналізу конституційної юрисдикції в Україні/ В.Є. Скомороха// Науковий вісник Чернівецького університету. – 2003. – Вип. 180. Правознавство. – С. 18–23.
6. Ковальчук В. Органи конституційної юстиції в механізмі легітимації державної влади: зарубіжний та вітчизняний досвід / В. Ковальчук // Вісник Академії правових наук України. – 2010. – № 1(60). – С. 78–89.
7. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
8. Селіванов А. Конституційна скарга громадян в реаліях сучасності/ А. Селіванов, П. Євграфов// Право України. – 2003. – №4. – С. 80–85.
9. Селіванов А.О. Конституція. Громадянин. Суд. Професійні та суспільні погляди/ А.О. Селіванов. – К.: Рада, 2009. — 560 с.
10. Бондаренко Н. О. Проблемні питання конституційної юстиції в Україні/ Н. О. Бондаренко // Форум права. – 2011. – №1. – С. 107–113.
11. Олійник І. Інституалізація конституційної скарги: новацій ний механізм гарантії прав і свобод особистості/ І Олійник, О. Безбожна// Підприємництво, господарство і право. – 2008. – №9. – С.24–27.
12. Селіванов А. О. Питання теорії конституційного правосуддя в Україні: актуальні питання сучасного розвитку конституційного правосуддя / А. О. Селіванов, А. А. Стрижак. — К. : Логос, 2010. — 276 с.
13. Кодекс адміністративного судочинства: Закон України від 6 липня 2005 року // Офіційний вісник України. – 2005. – № 32. – Ст. 11.

Куркуріна К.М.,
 Маріупольський державний університет,
 Економіко-правовий факультет, 2 курс

СУДОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження обумовлена теоретичною та практичною значимістю судової влади в сучасній правовій державі, в якій суд має вирішувати конфлікти у всіх сферах суспільних відносин на засадах законності, об'єктивності і неупередженості. Становлення інститутів судової влади є одним з необхідних елементів механізму забезпечення права на судовий захист, закріпленого в Конституції України 1996 року. Вивчення та аналіз даної теми дозволяє визначити переваги й недоліки існуючої системи, на основі якої здійснюється правосуддя.

За час незалежності України постало гостро питання реформування судової системи. В рамках реформи 16 грудня 1992 р. було прийнято Закон України «Про статус суддів», який був замінений Законом «Про судоустрій та статус суддів» від 7 липня 2010 року. До прийняття цих законів в країні незалежна судова система практично не існувала, тому рівень довіри суспільства був низький.

Згідно зі статтею 6 Закону «Про судоустрій та статус суддів» здійснюючи правосуддя, суди є незалежними від будь-якого незаконного впливу. Суди здійснюють правосуддя на основі Конституції України, забезпечуючи при цьому верховенство права.

Звернення до суду громадян, організацій чи посадових осіб, які відповідно до закону не є учасниками судового процесу, з приводу розгляду конкретних справ судом не розглядаються, якщо інше не передбачено законом.

Втручання у здійснення правосуддя, вплив на суд або суддів у будь-який спосіб, неповага до суду чи суддів, збирання, зберігання, використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб з метою завдання шкоди авторитету суддів чи впливу на безсторонність суду забороняється і тягне за собою відповідальність, установлену законом.

Для вирішення питань внутрішньої діяльності судів відповідно до цього Закону діє суддівське самоврядування.

Також у цьому законі закріплені гарантії громадян: право на повноважний суд (ст. 8), рівність перед законом і судом (ст. 9), правова допомога при реалізації права на справедливий суд (ст.10) та

ін. Все це повинно покращити рівень довіри українців. Реформування судової системи і судочинства – не проста і швидкоплинна в часі справа. Тому результати можна побачити за декілька років після нововведення.

Конституція України та Закон «Про судоустрій та статус суддів» закріплюють положення структури судової системи України.

В Україні діє два види судів — Конституційний Суд України та суди загальної юрисдикції, при цьому суди загальної юрисдикції утворюють систему судів, а Конституційний Суд України — єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні.

Система судів загальної юрисдикції складається з загальних і спеціалізованих судів окремих юрисдикцій.

Верховний Суд України – найвищий судовий орган в Українській системі судів загальної юрисдикції. Верховний Суд України здійснює правосуддя, забезпечує однакове застосування законодавства усіма судами загальної юрисдикції.

В Україні діє три вищих спеціалізованих суди:

- Вищий адміністративний суд України;
- Вищий господарський суд України;
- Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

До весни 2012 року у Вищому адміністративному суді України було створено та діяло 5 судових палат. З весни 2012 року діють 4 судові палати. Основним завданням адміністративного судочинства є захист прав та законних інтересів особи в публічно-правових спорах від порушень з боку органів влади, органів місцевого самоврядування, їх службових чи посадових осіб. Пріоритети адміністративної юстиції полягають у сфері захисту прав громадянина, а не держави, що має сприяти зростанню довіри до судової влади в країні.

Вищий господарський суд України є вищим судовим органом у системі спеціалізованих господарських судів України та касаційною інстанцією у господарській юрисдикції. У ВГСУ утворено 4 палати.

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ є касаційною інстанцією для розгляду справ, що підпадають під загальну юрисдикцію.

Згідно зі ст. 26 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у системі судів загальної юрисдикції діють апеляційні суди як суди апеляційної інстанції з розгляду цивільних і кримінальних, господарських, адміністративних справ, справ про адміністративні правопорушення.

Апеляційними судами з розгляду цивільних, кримінальних справ, а також справ про адміністративні правопорушення є: апеляційні суди областей, апеляційні суди міст Києва та Севастополя, Апеляційний суд Автономної Республіки Крим.

Судами першої інстанції є міські суди, які в свою чергу поділяються на :

- Загальні місцеві суди (знаходяться у містах, районах, містах обласного значення та районах у містах. Загальна кількість — 665);
- Господарські місцеві суди (розташовані у всіх обласних центрах областей, ц столиці АРК та містах республіканського значення Києві та Севастополі. Загальна кількість – 27);
- Окружні адміністративні суди (розташовані і всіх обласних центрах областей, у столиці АРК та містах республіканського значення Києві та Севастополі. Загальна кількість – 27).

Заповнивши прогалини в законодавстві країна не позбавилася від інших проблем, які відносяться безпосередньо до самого функціонування судової системи.

Ми спостерігаємо численні порушення посадовими особами законно закріплених норм. Це найчастіше виникає через недостатньо високий рівень морально-психологічних якостей більшості суддів. Надзвичайно високий рівень корупції в країні взагалі, а особливо серед посадових осіб державних органів, також впливає на належне функціонування системи судів України.

Також проблемним є суддівський менталітет . Більшість українських суддів має саме прокурорський менталітет. Такі поняття як «рівність сторін» та « права людини» для суддів лише слова. Дух закону втрачає своє значення.

На мою думку, незважаючи на численні реформаційні дії законодавця все ж залишаються невеликі, але ж прогалини в законі. Однак Україна є досить молодою країною і стоїть лише на початку свого державотворчого розвитку. Більшою проблемою є саме ставлення народу до українського судочинства. Недовіра, корупція та свавілля не зупиняють свого розвитку.

Література:

1. Конституція України // Голос України, 13 липня 1996 р., № 128.

2. Закон України «Про статус суддів», від 15 грудня 1992 р. // Відомості ВРУ, 1993. – № 8
3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 № 2453-VI // Відомості Верховної ради України. – 2010. - № 41-42, № 43, № 44-45. – Ст. 529.
4. <http://www.court.gov.ua/sud2517/60/3>

Лазутін О. В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

АДВОКАТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Забезпечення охорони прав та законних інтересів суб'єктів правовідносин є найважливішим завданням правової держави, що визначає розвиток законодавства та правозастосовну практику, діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування, недержавних структур. Найважливіша роль в рішенні цього завдання належить адвокатурі, що є недержавним самоврядним інститутом, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури.

Згідно з ч.3 ст.2 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» з метою забезпечення належного здійснення адвокатської діяльності, дотримання гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних прав адвокатів, забезпечення високого професійного рівня адвокатів та вирішення питань дисциплінарної відповідальності адвокатів в Україні діє адвокатське самоврядування. Адвокатське самоврядування ґрунтується на принципах виборності, гласності, обов'язковості для виконання адвокатами рішень органів адвокатського самоврядування, підзвітності, заборони втручання органів адвокатського самоврядування у професійну діяльність адвоката (ст.43). Брати участь у роботі органів адвокатського самоврядування та бути обраними до їх складу можуть лише адвокати України [1].

Відповідно до ст.45 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та ст.1 Статуту недержавної некомерційної професійної організації «Національна асоціація адвокатів України» НААУ є всеукраїнською недержавною некомерційною неприбутковою професійною організацією, яка об'єднує всіх адвокатів України з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування, створена на засадах професійної належності та об'єднує адвокатів для сприяння розвитку та зміцненню інституту адвокатури в Україні, підвищення рівня правової допомоги, що надається адвокатами, підвищення ролі та авторитету адвокатури в суспільстві, захисту прав та законних інтересів членів організації. Організація утворюється та діє із всеукраїнським статусом. Діяльність НААУ поширюється на територію всієї України. Згідно до ст.4 цього Положення умови і порядок набуття членства у НААУ визначені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». З моменту державної реєстрації НААУ її членами стають всі особи, які мають свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. Інші особи стають членами НААУ з моменту складення присяги адвоката України. Асоціація має Відділення у областях України, у Автономній республіці Крим, в містах Києві та Севастополі. Національна асоціація адвокатів України є юридичною особою та діє через організаційні форми адвокатського самоврядування. Національна асоціація адвокатів України утворюється з'їздом адвокатів України та не може бути реорганізована. Ліквідація Національної асоціації адвокатів України може бути здійснена лише на підставі закону [2].

Відповідно до ст.46 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатське самоврядування здійснюється через діяльність конференцій адвокатів регіону (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), рад адвокатів регіону (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, ревізійних комісій адвокатів регіонів (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), Вищої ревізійної комісії адвокатури, Ради адвокатів України, з'їзду адвокатів України.

Вищим органом адвокатського самоврядування в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі є конференція адвокатів регіону, адреса робочого місця яких знаходиться відповідно в Автономній Республіці Крим, області, містах Києві та Севастополі та відомості про яких включено до Єдиного реєстру адвокатів України. До повноважень конференції адвокатів регіону належать: обрання голови та членів ради адвокатів регіону, дострокове відкликання їх з посад,

обрання делегатів на з'їзд адвокатів України, обрання представника адвокатів регіону до складу Ради адвокатів України та Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, дострокове відкликання їх з посад, затвердження штатного розпису і кошторису ради адвокатів регіону, кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури тощо.

У період між конференціями адвокатів регіону функції адвокатського самоврядування у регіоні виконує рада адвокатів регіону. Рада адвокатів регіону підконтрольна і підзвітна конференції адвокатів регіону. Рада адвокатів регіону представляє адвокатів регіону, скликає та забезпечує проведення конференції адвокатів регіону, забезпечує виконання рішень конференції адвокатів регіону, здійснює контроль за їх виконанням, здійснює інформаційно-методичне забезпечення адвокатів регіону, сприяє підвищенню їх кваліфікації, приймає присягу адвоката України, визначає представників адвокатури до складу конкурсної комісії з відбору адвокатів для надання безоплатної вторинної правової допомоги, сприяє забезпеченню гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних і соціальних прав адвокатів; забезпечує в установленому порядку внесення відомостей до Єдиного реєстру адвокатів України, утворює комісію з оцінювання якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної правової допомоги тощо.

Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури утворюється з метою визначення рівня фахової підготовленості осіб, які виявили намір отримати право на заняття адвокатською діяльністю, та вирішення питань щодо дисциплінарної відповідальності адвокатів. Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури підконтрольна та підзвітна конференції адвокатів регіону. Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури діє у складі кваліфікаційної та дисциплінарної палат.

Для здійснення контролю за фінансово-господарською діяльністю ради адвокатів регіону та кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури утворюється і діє ревізійна комісія адвокатів регіону. Ревізійна комісія адвокатів регіону підконтрольна і підзвітна конференції адвокатів регіону.

Згідно зі ст.1 Положення про Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури ВКДКА є неприбутковою, некомерційною професійною організацією, на яку Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» покладені функції колегіального органу системи адвокатського самоврядування, завданням якого є розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури. Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури підконтрольна і підзвітна з'їзду адвокатів України та Раді адвокатів України. Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури створюється та діє з метою реалізації публічно-правових функцій по відбору, атестуванню осіб, які виявили намір займатися адвокатською діяльністю та як дисциплінарний орган в системі самоврядування адвокатури України [3].

Згідно зі ст.1 Положення про Вищу ревізійну комісію адвокатури ВРКА утворюється і діє для здійснення контролю за фінансово-господарською діяльністю Національної асоціації адвокатів України, її органів, рад адвокатів регіонів, Ради адвокатів України, кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, діяльністю ревізійних комісій адвокатів регіонів. Вища ревізійна комісія адвокатури є юридичною особою, підконтрольна і підзвітна з'їзду адвокатів України. За результатами перевірок Вища ревізійна комісія адвокатури складає висновки, які подає на розгляд та затвердження з'їзду адвокатів України. Вища ревізійна комісія адвокатури може подавати результати перевірок Раді адвокатів України, Вищій кваліфікаційно-дисциплінарній комісії адвокатури [4].

Відповідно до ст.54 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» вищим органом адвокатського самоврядування України є З'їзд адвокатів України. До складу з'їзду адвокатів України входять делегати, які обираються конференціями адвокатів регіонів шляхом голосування відносно більшістю голосів делегатів, які беруть участь у конференції. З'їзд адвокатів України затверджує статут Національної асоціації адвокатів України та вносить до нього зміни; затверджує правила адвокатської етики; затверджує положення про Раду адвокатів України, положення про Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури, положення про Вищу ревізійну комісію адвокатури; розглядає та затверджує звіти Ради адвокатів України, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, висновки Вищої ревізійної комісії адвокатури; призначає трьох членів Вищої ради юстиції тощо.

Ст.1 Положення про Раду адвокатів України встановлює, що РАУ діє у системі органів Національної асоціації адвокатів України, є національним органом адвокатського самоврядування, на який державою покладено виконання у період між з'їздами адвокатів України публічно-представницьких функцій недержавного самоврядного інституту, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання правової допомоги на професійній основі адвокатури України [5].

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» також містить положення про обов'язковість рішень органів адвокатського самоврядування та фінансування останнього.

Отже, адвокатське самоврядування діє в Україні з метою забезпечення належного здійснення адвокатської діяльності, дотримання гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних прав адвокатів, забезпечення високого професійного рівня адвокатів, а також вирішення питань дисциплінарної відповідальності адвокатів. Національна асоціація адвокатів України є недержавною некомерційною професійною організацією, яка об'єднує всіх адвокатів України та утворюється з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування. Адвокатське самоврядування в Україні здійснюється через діяльність конференцій адвокатів регіону, рад адвокатів регіону, кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, ревізійних комісій адвокатів регіонів, Вищої ревізійної комісії адвокатури, Ради адвокатів України та З'їзду адвокатів України.

Література:

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» // Верховна Рада України; Закон від 05.07.2012 № 5076-VI.
2. Статут Недержавної некомерційної організації «Національна асоціація адвокатів України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://uaa.org.ua/uploads2/reformuvannya/Statut.pdf>. – Назва з екрану.
3. Положення про Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://uaa.org.ua/uploads2/reformuvannya/Pologhennya%204.pdf>. – Назва з екрану.
4. Положення про Вищу ревізійну комісію адвокатури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: http://kmdka.com/sites/default/files/polozhennya_pro_vrka.pdf. – Назва з екрану.
5. Положення про Раду адвокатів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: http://kmdka.com/sites/default/files/polozhennya_pro_rau_na_1_listopada_2012.pdf. – Назва з екрану.

Лейн М.Е.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 3 курс

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В КОНТЕКСТІ КОНСТИТУЦІЙНОЇ РЕФОРМИ

Актуальність досліджень в області реформування місцевого самоврядування значно підвищується в зв'язку з конституційною реформою, яка реалізується в даний час в Україні, і в зв'язку з початком роботи Конституційної асамблеї.

Саме проблематика реформування місцевого самоврядування в контексті конституційної реформи в сучасній Україні ставала предметом дослідження в роботах багатьох вітчизняних авторів, таких як О.В. Батанов, М.О. Баймуратов, В. Погорілко, В. Борденюк, О. Ющик, О. Скрипнюк, М. Козюбра, Кампо та ін.

Аналіз Конституції України 1996 року свідчить, що місцеве самоврядування як об'єкт конституційно-правового регулювання виступає в якості: а) важливого принципу конституційного ладу України (ст.7), б) як специфічна форма реалізації народовладдя (ст.5), в) як право жителів відповідної адміністративно-територіальної одиниці (територіальної громади) на самостійне вирішення питань місцевого значення (ст.140); г) як конституційно-правовий інститут, основу якого складають норми Конституції України. Таким чином, можна зробити висновок, що інститут місцевого самоврядування формально інтегрований у всі ключові елементи конституційного механізму функціонування державної влади, що робить його невід'ємною частиною цього механізму і як зазначає В.М. Кампо «виходячи з наведеного, інститут місцевого самоврядування покликаний виконувати важливі конституційні функції, які свідчать про його особливу роль в житті демократичної, соціальної, правової держави»[1].

Однак, діюча модель системно-структурної організації місцевого самоврядування запроваджувалася як перехідна, яка на теперішній час вичерпала свою роль та фактично призводить до гальмування розвитку інституту місцевого самоврядування. Зважаючи на всеохоплюючий характер місцевого самоврядування, що максимально наближен до людини та спрямован на захист її прав і свобод, повинен зазнати певної трансформації у ході перш за все конституційної реформи.

На це вказує О.В. Батанов «суттєвого реформування має зазнати насамперед конституційна модель місцевого самоврядування. Конституція України, встановлюючи основи конституційного

ладу та визначаючи українську державу як демократичну, правову та соціальну, фіксує найважливіші системоутворюючі ознаки її демократизму, які знаходять свій вияв передусім у суверенності суспільства і держави, народовладді, поділі державної влади на законодавчу, виконавчу та судову, ідеологічному, економічному та політичному плюралізмі, етнічній багатонаціональності і політичній єдності Українського народу, визнанні та гарантуванні місцевого самоврядування тощо. Виходячи з загальноновизнаних принципів організації та діяльності локальної демократії, місцеве самоврядування як вияв влади Українського народу складає одну з фундаментальних основ конституційного ладу України»[2, с. 236].

Указом Президента України від 21 лютого 2011 року № 224/2011[3] було створено Асамблею для підготовки змін до Конституції України. Метою оновлення Основного закону є утвердження якісно нової демократичної моделі політичної системи європейського зразка, яка має повністю забезпечувати принципи дотримання прав і свобод людини та громадянина, народовладдя, верховенства права, ефективного державного управління та започаткувати реформу місцевого самоврядування. Нинішні конституційні, правові норми мають ґрунтуватися на засадах Європейської хартії місцевого самоврядування, а саме на принципах децентралізації, деконцентрації, повсюдності, субсидіарності.

Аналіз наопрацьовань Конституційної Асамблеї дав змогу дійти висновку що, існуюча в Україні система місцевого самоврядування не задовольняє потреби суспільства, правове регулювання та практики місцевого самоврядування не відповідають Європейській хартії місцевого самоврядування, а функціонування місцевого самоврядування у більшості територіальних громад не забезпечує створення та підтримки сприятливого життєвого середовища.

Істотного вдосконалення потребують положення XI розділу Конституції, у якому повинно знаходити відображення ідеологія децентралізації місцевого самоврядування, повноважень органів місцевого самоврядування, їхньої деконцентрації, принцип субсидіарності. Як слідство, за внесенням змін до Конституції України, з огляду на оновлену систему адміністративно-територіального устрою, визначення територіальних основ місцевого самоврядування, його повсюдності необхідно на нових методологічних засадах розробити сучасну систему законодавства про місцеве самоврядування як автономний інститут публічної влади, який має функціонувати на первинному, субрегіональному і регіональному рівнях територіальної організації влади з урахуванням змін, котрі доцільно внести до виборчого законодавства.

Таким чином, Конституційна Асамблея вказала на вдосконалення конституційного регулювання системно-структурної організації місцевого самоврядування в Україні, бо існуюча в Україні система місцевого самоврядування сьогодні не відповідає потребам суспільства.

Визначення системи місцевого самоврядування та її елементів є досить складним і як зазначає В.Ф. Погорілко «система місцевого самоврядування України - це визначена Конституцією та законами України сукупність суб'єктів місцевого самоврядування, що, відповідно до Конституції та законів України, здійснюють основні функції місцевого самоврядування» [4, с 422].

Оцінюючи сучасний стан системи місцевого самоврядування, основними вадами існуючої в Україні моделі територіальної організації влади можна назвати наступні:

1. Неоднозначність у визначенні суб'єкта місцевого самоврядування. Підтвердженням того, що причини недостатньої ефективності місцевої публічної влади частково закладені у самій її конституційній моделі, є розбіжність у трактуванні самого поняття «місцеве самоврядування» у Конституції та Хартії. Аналізуючи ст.3 Хартії, приходимо до висновку, що основним суб'єктом місцевого самоврядування вважаються органи місцевого самоврядування. На підтвердження цього у ч. 2 ст. 3 Хартії подано перелік суб'єктів місцевого самоврядування, які реалізують самоврядні повноваження. У чинній Конституції України основним суб'єктом місцевого самоврядування виступає територіальна громада.

2. Конституційне визначення місцевого самоврядування лише як «права територіальної громади», тоді як Хартія «право і реальна здатність»

Конституційне визначення поняття місцевого самоврядування (ч. 1 ст. 140 Конституції України: «право територіальної громади... самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції та законів України») дещо обмежене у порівнянні з тим, яке пропонується у Хартії (право і реальна здатність органів місцевого самоврядування регламентувати значну частину державних справ і управляти нею, діючи в межах закону під свою відповідальність і в інтересах місцевого населення).

3. Недосконалість правового регулювання відносин між органами виконавчої влади на місцях та органами місцевого самоврядування.

Конституція та законодавство України створили своєрідний механізм взаємодії між органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади. Він ґрунтується на поєднанні місцевого самоврядування і місцевого державного управління на рівні району, області та визнанні повноти самостійності місцевого самоврядування на базовому рівні.

При встановленні компетенції місцевого самоврядування не повною мірою було дотримано принципу субсидіарності, передбаченого ст. 4 Європейської хартії місцевого самоврядування. Значна частина повноважень місцевого самоврядування отримала статус «делегованих». Окрім того, недосконалий розподіл повноважень між органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади фактично створив шкідливу ситуацію «конкуренції компетенцій», коли одні й ті ж питання опинилися у віданні різних органів публічної влади.

Очевидно, що в Україні також не достатньою мірою реалізовано принцип правової самостійності місцевого самоврядування передбачений ч. 4 ст. 4 Хартії: повноваження повинні бути повними і виключними, тобто не повинні одночасно належати іншим органам публічної влади.

4. Обмеження самостійності органів місцевого самоврядування у визначенні питань своєї компетенції. Принцип вільного здійснення органами місцевого самоврядування власних ініціатив у Хартії передбачає можливість вирішення органами місцевого самоврядування будь-якого питання, яке не виключене з їхньої компетенції і не віднесене до компетенції іншого органу влади (ч. 2 ст. 4). У Конституції України ж визначено, що органи місцевого самоврядування та їх посадові особи повинні діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. У розвиток конституційних положень у ст. 25 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» було передбачено, що сільські, селищні, міські ради правомочні розглядати і вирішувати питання, віднесені Конституцією України та законами до їх відання. Конституція України конфліктує зі згаданою вище нормою Хартії. Внаслідок цього впроваджена в Україні модель територіальної організації влади унеможливує реалізацію багатьох принципів місцевого самоврядування, вироблених практикою західноєвропейських держав, зокрема таких, як самостійність у вирішенні питань, віднесених до відання місцевого самоврядування та свобода ініціативи в межах закону.

Згадані положення Конституції та профільного закону виступають стримувальним фактором розвитку статутного права. Адже законодавство, надаючи право територіальним громадам приймати статuti, «фактично позбавляє їх предмета регулювання»[5, с.173].

Зазначені проблеми повинні вирішуватись у ході конституційної модернізації місцевого самоврядування. Одночасно проект конституційної реформи місцевого самоврядування свідчать про відсутність єдиної концепції такої реформи. На наш погляд, розробка такої концепції є однією з головних завдань науки конституційного права та її підгалузі – муніципального права.

Література:

1. Кампо В.М. Реформування місцевого самоврядування в контексті правових позицій Конституційного Суду України/ В.М. Кампо. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu_pr/2010_1/7.pdf

2. Батанов О. В. Деякі проблеми становлення муніципальної влади в Україні у контексті конституційної реформи / О. В. Батанов // Місцеве самоврядування: пошуки та здобутки: зб. матеріалів та документів / [за ред. М. Пухтинського, О. Власенка]. – К.: Атіка, 2007. – С. 234–240.

3. Про підтримку ініціативи щодо створення Конституційної Асамблеї: Указ Президента України від 21 лютого 2011 року № 224/2011. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/13153.html>

4. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України: Підручник. - К.: Правова єдність, 2010. - 432 с.

5. Бориславська О. Місцеве самоврядування в Україні: теорія та практика реалізації конституційно-правових засад [Текст] : [монографія] / Олена Бориславська. – Львів : ПАІС, 2005. – С.173.

Литвин А.П.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 1 курс

ТЕОРІЯ РОЗПОДІЛУ ВЛАДИ

В час коли Українська держава стала на шлях побудови незалежної, суверенної, демократичної держави виникає необхідність застосування принципу розподілу влад як одного з основних принципів демократичної держави.

Взаємодія гілок державної влади як принцип Конституційного ладу України є досить актуальною проблемою в наш час, оскільки наша держава лише починає розвивати такий інститут конституційного права України як інститут розподілу і взаємодії гілок державної влади, а отже і потребує якомога кращого вирішення нагальної проблеми. Здебільшого тема розподілу влади потрапляє до кола наукової уваги фахівців та спеціалістів. У зв'язку зі сказаним необхідно згадати імена таких вітчизняних дослідників, як: О.Бандурка, В.Денисов, О.Задорожній, М.Козюбра, О.Копиленко, О.Скакун, В.Тацій. Що ж до науковців країн близького зарубіжжя, то цю проблему досліджують: А.Автономов, С.Алексеев, С.Денисов, В.Кудрявцев, В.Мальцев, Т.Морщакова, Л.Явич та ін.

Конституція України, прийнята 28 червня 1996 року, закріпила механізм реалізації суверенної державної влади в Україні на засадах суверенітету народу [1,ст.5], принципів верховенства права [1,ст.8] та розподілу влади [1,ст.6].

Згідно із статтею 6 Конституції України державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України, що дає змогу запобігти диктату будь-якої з них і водночас організувати їх спільну діяльність на основі взаємозалежності та взаємодії у процесі реалізації єдиної державної влади в Україні.

Принцип поділу влади є найважливішим елементом функціонування демократичної держави, що виключає можливість з'єднання законодавчої, виконавчої та судової влади в одних руках.

Ознаки органів законодавчої, виконавчої та судової влади надають можливість сформулювати організаційно-правові починання принципу розподілу влади, які складають його зміст:

- належність суверенної влади народу, що зумовлює його конституційне визначення як єдиного джерела влади;
- відносність незалежності трьох гілок влади, оскільки у процесі здійснення владних повноважень вони взаємодіють;
- наявність системи стримувань і противаг перешкоджає концентрації влади у межах одного органу держави, не допускає захоплення будь-якої влади чи присвоєння владних повноважень з метою встановлення диктатури;
- належність кожній з гілок влади характерних лише їй повноважень, їх конституційне закріплення та забезпечення можливостей впливу на інші державні структури.[2]

Принцип розподілу влади - це раціональна організація державної влади в демократичній державі, при якій здійснюються гнучкий взаємоконтроль і взаємодія найвищих органів держави як частин єдиної влади через систему стримувань і противаг.

Реалізація єдності державної влади передбачає різні варіанти. Так, Верховна Рада України як єдиний законодавчий орган повинна своєю нормотворчою роботою на практиці будувати єдину систему національного права, а виконавча влада здійснює свої повноваження шляхом застосування відповідних норм права, як правило, централізовано, всіма ланками системи виконавчої влади.

Загальнотеоретична характеристика органів законодавчої, виконавчої та судової влади надає можливість визначити не лише своєрідні ознаки, притаманні кожній з гілок влади, а й охарактеризувати зміст принципу розподілу влади, що покладається в основу функціонування апарату будь-якої держави.

Законодавча влада – це делегована народом своїми представниками у парламенті державна влада, що має виключне право приймати закони. [3] Назва гілки влади «законодавча» не означає, що, крім основної законодавчої діяльності (законодавча функція), представницькі органи не здійснюють ніякої іншої діяльності.

Не менш істотною функцією законодавчої влади є фінансова, яка реалізується в праві щорічно затверджувати бюджет країни.

Є засновницька функція, яка здійснюється через участь парламенту у формуванні вищих виконавчих і судових органів. Показником прояву «стримувань і противаг» слугує контроль, здійснюваний законодавчим органом, за роботою уряду, інших посадових осіб виконавчої влади (контрольна функція). Вираження недовіри уряду, перевірка виконання законів, парламентські розслідування слугують потужними стимулами парламентського контролю. Проте головною особливістю організації та діяльності парламенту є його представницький характер. Парламент можна назвати владою прямого загальнонародного представництва.

Виконавча влада - влада, що має право безпосереднє управління державою. Носієм цієї влади в масштабах усієї Країни є уряд. Назва Уряду встановлюється Конституцією і законодавством. У Швейцарії, наприклад, - це Федеративна Рада, в Італії - Рада Міністрів, у Японії - Кабінет.[4]

Очолює уряд його глава. Як правило, це прем'єр-міністр (наприклад, у Франції). Або – голова Ради Міністрів (Італія), канцлер (ФРН), державний міністр (Норвегія). У деяких президентських республіках (США), де ця посада відсутня, главою уряду є безпосередньо президент. Разом із главою уряду до його складу входять заступник (віце-прем'єр), міністри, що очолюють окремі міністерства.

Уряд забезпечує виконання законів та інших актів законодавчої влади, є відповідальним перед нею, підзвітним і підконтрольним їй. Проте виконавча влада не вичерпується одним лише «виконанням законів». Вона покликана відпрацьовувати шляхи та засоби реалізації законів, займатися поточним управлінням, здійснювати розпорядчу діяльність.[5]

Судова влада — незалежна влада, що охороняє право, виступає арбітром у спорі про право, здійснює правосуддя.

Ефективність діяльності судів має три складові: швидкість і оперативність вирішення спорів, обґрунтованість і законність рішень, забезпечення їх виконання. Судова влада здійснюється одноособово суддею (при розгляді незначних правопорушень) або судовою колегією у формі судової процедури. Межі дії судової влади обмежені нормами, що регламентують право на звернення до суду, а також принципами права.[6]

На підставі викладеного можна дійти до висновку, що відповідно до статті 6 Конституції України, державна влада в Україні здійснюється на основах її ділення на законодавчу, виконавчу і судову.

Реалізація цього принципу неминуче призводить до розподілу праці між органами держави, внаслідок чого забезпечується підвищення ефективності їх діяльності, створюються умови для зростання професіоналізму їх працівників. По-друге, цей принцип дозволяє розв'язати складну проблему – створити безперервно діючий конституційний взаємоконтроль найвищих органів держави, чим попереджаються зосередження влади в руках одного з органів і встановлення диктатури. Нарешті, по-третє уміле використання принципу розподілу влади посилює найвищі органи держави і підвищує їх авторитет в суспільстві.

Створення ефективної системи державної влади й досі залишається головним завданням Української держави.

Література:

1. Конституція України
2. Бабкіна О.В. Волинка К.Г. Теорія держави і права в схемах і визначеннях. К. МАУП, 2004. - С.72
3. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. - Харків: Консум, 2001. С.98
4. Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник/ За ред. О.В.Зайчука, Н.М.Онщенко. – К. 2006. С.164
5. Конституционное право зарубежных стран / Под общ. ред. М.В. Баглая, Ю.И. Лейбо, Л.М. Энтина. М.: НОРМА-ИНФРА-М, 1999. С.266.
6. Кириченко В. М., Куракін О. М. Теорія держави і права: модульний курс: Навч. посіб. - К.: Центр учбової літератури, 2010. – С.71

Майборода О.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ДЕКОНЦЕНТРАЦІЯ ТА ДЕЛЕГУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ЯК ОСНОВНІ ШЛЯХИ ЗДІЙСНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Однією з основних недоліків існуючої системи державного управління, що дісталися нам у спадок від радянського союзу є надмірна централізація вертикалі влади. На фоні централізації виникають як внутрішньодержавні проблеми здійснення влади на місцях, так і проблеми здійснення євро інтеграційних програм.

Мета цієї роботи полягає в тому, щоб розглянути адміністративну децентралізацію влади через деконцентрацію та делегування повноважень.

Адміністративна децентралізація спрямована на делегування владних повноважень стосовно процесу розробки і прийняття рішень, ресурсів і повноважень для надання державних послуг у визначених сферах з центрального до нижчих рівнів влади, галузевих управлінь підвідомчих

центральним органам влади, агенцій [1, 57]. Вона стосується перерозподілу владних повноважень, фінансових ресурсів і відповідальності щодо здійснення планування, фінансування і управління визначених державних функцій від центрального уряду і його органів до відповідних галузевих одиниць місцевих органів влади, підпорядкованим одиницям на всіх рівнях державного управління, напівавтономним державним органам влади, або регіональним органам влади або асоціаціям (акціонерним товариствам), а також регіональним чи функціональним органам влади в межах визначеної території [2, с.65].

Адміністративна децентралізація може тільки переміщувати повноваження від центральних урядових посадових осіб у столиці до тих, хто працює в областях (регіонах), провінціях чи районах, а також це може супроводжуватись створенням сильного галузевого управління або наділення відповідними ресурсами і повноваженнями місцевих влад під наглядом міністерств [3, с.21].

Ми поділяємо загальноприйнятту думку, що на сьогодні існує тільки два шляхи здійснення адміністративної децентралізації, а саме: через деконцентрацію і делегування повноважень [4, с.88].

Слід відмітити, що деконцентрація зазвичай вважається самою слабкою формою децентралізації і найчастіше застосовується в саме унітарних державах. Вона завжди включає в себе перерозподіл повноважень щодо процесу ухвалення рішень, фінансові і управлінські повноваження, а також відповідальність поміж різних рівнів центральних органів виконавчої влади. За таких умов, територіальні або галузеві управління знаходяться в підпорядкуванні тільки центральним органам влади. Управлінські завдання за умов деконцентрації розподіляються на органи одного й того ж суб'єкта управління.

Деконцентрація може застосовуватись як горизонтально так і вертикально. Про вертикальну деконцентрацію йдеться, коли функції державного управління передаються підпорядкованим державним органам, наприклад, міністерству. Горизонтальна деконцентрація має місце тоді, коли на одному управлінському рівні створюють відповідні органи для різних спеціалізованих галузей [5, с.97].

Поряд із деконцентрацією повинні застосовуватися механізми фінансово-бюджетної децентралізації. Загалом, фінансово-бюджетна децентралізація - це делегування фінансових ресурсів та повноважень формування доходної частини бюджету. Вона передає місцевим органам влади, приватним підприємствам фінансові засоби, повноваження збирати місцеві податки, а також право визначати видатки місцевих бюджетів з метою виконання ними децентралізованих функцій.

Узагальнюючи першоджерела, класифікують п'ять різних форм фінансово-бюджетної децентралізації:

- самофінансування або відшкодування збитків виробництва шляхом плати користувачами за послуги;
- заходи часткового фінансування або виробництва, шляхом яких користувачі беруть участь у наданні послуг, розвитку інфраструктури шляхом фінансових внесків або вкладу робочої сили;
- розширення місцевих доходів (податки на нерухомість, продаж або непрямі платежі);
- трансферти, які переміщують загальні доходи від податків, що надаються центральним урядом місцевим органам влади для загальних або специфічних використань;
- надання дозволу на муніципальні запозичення або мобілізація грошових фондів місцевих органів влади через гарантування займу, кредитів[6].

Отже, „децентралізація” має давні історичні корені і є одним із важливих компонентів демократичних реформ, сприяє прозорості у діяльності влади. Розглянувши вищевикладені точки зору науковців та не зважаючи на незначні розходження у визначенні видів, підходів і класифікації цієї дефініції, можна констатувати, що в основі процесу децентралізації лежить делегування повноважень, ресурсів і відповідальності від центральних до місцевих, напівавтономних державних органів влади, а також до приватних підприємницьких утворень.

Делегування ж повноважень місцевим органам влади дозволяє ширше залучати недержавні установи до надання громадських та соціальних послуг. Створюються умови, коли органи самоврядування зможуть передавати державні функції неприбутковим організаціям і приватним підприємствам.

Безумовно, що реальна демократія може бути реалізована в державі лише за умови, коли місцева та регіональна сфери діяльності ґрунтуються на демократичних засадах. До того ж, поширення демократичної відповідальності на місцевий і регіональний рівні є ознакою громадянського суспільства. Беручи на себе відповідальність за політичне будівництво, громадянин

може ідентифікуватися зі своєю місцевою чи регіональною сферою, що є суттєвим елементом легітимності держави. З цієї точки зору децентралізація поліпшує демократичну організацію держави в цілому. Децентралізація є передумовою демократичної побудови держави і громадянського суспільства [, с.132].

Загалом, можемо зробити висновки, що сьогодні, децентралізація виступає важливим механізмом «демократизації» державного управління та відбувається вона за допомогою деконцентрації та делегування повноважень на нижчі рівні, зокрема органам місцевого самоврядування.

Література:

1. Цветков В.В. Державне управління: основні фактори ефективності (політико - правовий аспект). - Х.: Вид-во „Право”, 1996. - 164 с.
2. Кампо В.М. Місцеві державні адміністрації як ланка системи органів виконавчої влади // Юридический вестник. - 1997. - №4. – С. 63-67.
3. Кравченко Б. Адміністративна реформа в Україні: стан та перспективи // Вісн. УАДУ. - 1997. - № 3-4. - С. 13-21.
4. Грицяк І. Деконцентрація і децентралізація у державному управлінні // Проблеми теорії і практики державного управління і місцевого самоврядування: матеріали щорічної науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу та слухачів академії 31 травня 1996 р. / За ред. В.А. Дона. - К.: Вид-во УАДУ, 1996. - С. 88-89.
5. Бутко М., Корниєнко Н. Местная власть: поиск вариантов // Политика и время. - 1992. - №2. - С. 8-13.
6. Розпутенко І. Досвід запозичень органів місцевого самоврядування Великобританії // Зб. наук. пр. / За заг. ред. В.І.Лугового, В.М.Князева. - К.: Вид-во УАДУ, 2001. - Вип. 1. - С. 256-264.
7. Основи демократії: Навч. посібник для студентів вищ. навч.закладів // Авт.колектив: М.Бессонова, О.Бірюков та ін.; За заг. ред. А.Колодій; М-во освіти і науки України, Ін-т вищої освіти АПН України, УКР-канад. Проект „Демократична освіта”, Інститут вищої освіти. - К.: Вид-во „Ай Бі”, 2002. - 684 с.

Малахов О.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ЗДІЙСНЕННІ ЗЕМЕЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

У відповідності зі ст. 140 Конституції України місцеве самоврядування є правом територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста - самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Сутність місцевого самоврядування полягає в гарантованому державою праві територіальної громади, громадян та їх органів в інтересах населення вирішувати в межах чинного законодавства і під свою відповідальність значну частину місцевих справ. Територіальна організація самоврядування в Україні ґрунтується на поєднанні загальнодержавних і місцевих інтересів. Серед найважливіших ознак органів місцевого самоврядування виділяють їх правову, організаційну, матеріальну та фінансову автономії. Правова автономія означає, що органи місцевого самоврядування наділені власними, притаманними тільки їм повноваженнями, передбаченими Конституцією і чинним законодавством України. У межах цих повноважень органи місцевого самоврядування мають повну свободу дій. Організаційна автономія органів місцевого самоврядування проявляється в їх можливості самостійно визначати та будувати свою внутрішню структуру, з тим щоб вона відповідала місцевим потребам і забезпечувала ефективне управління. Діючи в межах закону, органи місцевого самоврядування не підпорядковуються іншим органам. Контроль за органами місцевого самоврядування здійснюється лише для забезпечення законності їх дій. Матеріальна та фінансова автономія органів місцевого самоврядування проявляється в їх праві володіти і розпоряджатися коштами і майном для здійснення своїх функцій і повноважень. Місцеве самоврядування має свою систему, яка складається з територіальної громади, сільської, селищної та міської ради, сільського, селищного та міського голови, виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, районних і обласних рад. Місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування - сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи. У свою чергу сільські, селищні, міські ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати

будинкові, вуличні, квартальні та інші самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна. Серед «інших» органів місцевої самоорганізації населення Закон України від 20 травня 1997 р. «Про місцеве самоврядування в Україні», крім будинкових, вуличних, квартальних, називає також форми безпосереднього волевиявлення народу - місцеві референдуми, загальні збори громадян, громадські слухання. Органи місцевого самоврядування села, селища, міста для більш активного здійснення своїх прав і обов'язків можуть також об'єднуватися в асоціації, інші форми добровільних об'єднань.

До органів місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ і міст, Конституція України та Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» відносять районні та обласні ради. Питання організації управління районами в містах належить до компетенції міських рад. Органами місцевої влади в АРК Закон України від 17 березня 1995 р. «Про Автономну Республіку Крим» ф називає сільські, селищні, районні, міські, районні в містах ради та їх виконавчі органи. У відповідності зі ст. 143 Конституції України територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування управляють майном, що є в комунальній власності, яку складають рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, землю, природні ресурси і т.п. Вони ж затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку; бюджети відповідних адміністративно-територіальних одиниць і контролюють їх виконання; встановлюють місцеві податки і збори відповідно до закону; забезпечують проведення місцевих референдумів та реалізацію їх результатів; утворюють, реорганізують та ліквідовують комунальні підприємства, організації і установи, а також здійснюють контроль за їх діяльністю; вирішують інші питання місцевого значення, віднесені законом до їхньої компетенції. Територіальні громади сіл, селищ і міст можуть об'єднувати на договірних засадах об'єкти комунальної власності, а також кошти бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ, створювати для цього відповідні органи і служби.

Земельне право України регулюють земельні правовідносини володіння, використання та розпорядження землею. Особливість земельних правовідносин в Україні полягає в тому, що вони виникають і здійснюються в рамках правових норм, якими визначається цільове використання земель, по-перше, як об'єкта природного комплексу; по-друге, як території, що є основою адміністративно - територіального поділу держави; по-третє, як нерухомого майна, яке виступає основним методом сільськогосподарського ринкового виробництва. Система земельного права України складається з загальної та особливої частини. Норми загальної частини регулюють всі відносини, які становлять предмет земельного права в цілому. Зокрема це правовідносини, пов'язані з державним регулюванням земельних відносин, розділу складу земель за категоріями правового регулювання, управління в галузі використання земель, в т.ч. вчинення землеустрою, моніторингу земель, державного земельного кадастру. Земельне право встановлює правові форми використання земель, в т.ч. права власності на землю, права користування землею, право земельного сервітуту. Визначається компетенція органів державної влади та органів місцевого самоврядування в галузі регулювання земельних відносин. Окрема увага приділяється правовому регулюванню договорів, об'єктом яких є земля.

Література:

1. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, N 24, ст.170)
2. Земельний кодекс України(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, N 3-4, ст.27)
3. Міхалічева Ю.С. Повноваження органів місцевого самоврядування в галузі земельних відносин Сучасне право. - 2007. - № 8 (1). - 0,5 Д.а.
4. Міхалічева Ю.С. Конституційно-правові основи повноважень місцевого самоврядування у сфері земельних відносин
5. Міхалічева Ю.С. Міжнародний досвід правового забезпечення муніципального регулювання земельних відносин. - М.: РАГС, 2007. -0,8 Д.а.
6. Правознавство/За ред. Михайла Настюка.- Львів:Світ,1994.-271с.
7. Рабінович П.М., Шмельова Г.Г. Загальна теорія права і держави: навчальний посібник.К.,1993
8. Волков В.Д. Проблеми конституційного статусу місцевого самоврядування // Вісник Академії правових наук. Харків, 1993. № 1.
9. Волков В.Д., Гринюк Р.Ф. Местное государственное управление и самоуправление. Донецк: ДонГУ, 1995.

10. Волощинський Б. Місцеве самоврядування. Здатність до територіальної самоорганізації // Віче. 1995. №10.
11. Кампо В.М. Місцеве самоврядування в Україні. К., 1997.
12. Карлов А.А. Формирование института местного самоуправления. К., 1993.
13. Корпунко М. Державна влада і місцеве самоврядування: актуальні питання теорії і практики // Українське право. 1995. №1 (2).
14. Коваленко А. Місцеве самоврядування: природа, ознаки, межі // Українське право. 1997., №2.
15. Питання місцевого самоврядування в новій Конституції України // Місцеве та регіональне самоврядування України. - К., 1996. - Вип. 1-2 (14-15).
16. Соколюк З. Місцеве самоврядування в державній адміністрації // Матеріали конф. "Народ, нація, держава: українське питання у Європейському мирі". - Львів, 1995.
17. Селіванов А. Місцева державна виконавча влада і самоврядування // Будуємо нову державу. - К., 1997.
18. Черкасов А.И. Местное управление и децентрализация власти: опыт развивающихся стран // Государство и право. - 1992. - №5.
19. Чукаева В.А. Местное самоуправление Украины в конституционном процессе // Вісник. ДДУ, 1998. - Вип. №4. - С. 23-26.

Малихіна Я.П.,
 Маріупольський державний університет,
 Економіко-правовий факультет, 2 курс

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Конституційно-правовий статус Президента України встановлюється нормами Конституції України, які визначають місце та роль Президента України в системі органів державної влади та його взаємовідносини з іншими органами державної влади; закріплюють порядок заміщення поста Президента України; передбачають конституційно-правову відповідальність за державну зраду та інші злочини; визначають функції та повноваження Президента України.

Обрана тема є актуальною, тому що президент України як глава держави завжди знаходиться у центрі уваги всієї України. Конституційно-правовий статус президента України, його місце і роль у системі державної влади, його функції та компетенція – все це є важливим для розкриття даної теми. Сьогодні для вітчизняних юридичної та політичної наук актуально залишається проблема визначення місця Президента України в системі стримувань і противаг. Недоліки нормативно-правової регламентації конституційно-правового статусу Президента України суттєво впливають на функціонування всієї системи стримувань і противаг в Україні, яка, в свою чергу, своєю недосконалістю зумовлює нівелювання правами та свободами людини і громадянина в Україні.

Головною проблемою становлення політичної системи на початковому етапі незалежності України було визначення основного інституту політичної системи, який в ідеалі повинен був контролювати процес становлення суспільно-політичних відносин. Таким елементом було обрано інститут президентства. Інститут президента України як одноособового глави держави є порівняно новим явищем у політичному житті й державному будівництві України.

Питання конституційно-правового статусу Президента України з часу здобуття Україною незалежності було об'єктом дослідження великої кількості видатних вчених-конституціоналістів, що зробили вагомий внесок у вивчення даного питання. На сьогоднішній день над дослідженням цього питання плідно працюють такі науковці, як Опришко В. Ф., Кравченко В. В., Кудряченко А. І., Мартинюк Р. С., Тодика Ю. Н., Шаповал В. М., Нижник Н. Р. тощо.

За Конституцією, Президент України є главою держави і виступає від її імені. (ч.1 ст.102) З точки зору конституційно-правової теорії, глава держави – це конституційний орган і водночас вища посадова особа держави, що представляє державу ззовні і всередині країни, символ державності народу. Як правило, це одноособний орган загальної компетенції, один з вищих органів державної влади. Термін «глава держави» не дає можливості з належним ступенем точності охарактеризувати сутність, функції та компетенцію даного органу, оскільки на відміну, наприклад, від парламенту (який в усіх країнах світу є вищим представницьким і законодавчим органом) глава держави виконує різні функції і наділений різним правовим статусом. Як цілком слушно зазначається у новітній державознавчій літературі, статус глави держави у кожній з країн визначається обраною формою правління та усталеними політико-правовими традиціями.

Що стосується порядку обрання і вступу на посаду президента України, що визначається законом України «Про вибори Президента України» від 5 березня 1999р. та у відповідності зі статтею 103 Конституції України, Президент України обирається громадянами України на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років. Президентом України може бути обраний громадянин України, який досяг 35 років, має право голосу, проживає на Україні протягом 10 останніх перед днем виборів років та володіє державною мовою. Одна і та ж особа не може бути обрана Президентом України більш ніж на два терміни поспіль. Чергові вибори Президента України проводяться в останню неділю березня п'ятого року повноважень Президента України. У разі дострокового припинення повноважень Президента України вибори проводяться в період дев'яноста днів з дня припинення повноважень. Порядок проведення виборів Президента України встановлюється законом. Новообраний Президент України вступає на посаду не пізніше, ніж через 30 днів після офіційного оголошення результатів виборів з моменту укладення присяги народу України на урочистому засіданні Верховної Ради України. Приведення новообраного Президента України до присяги здійснює Голова Конституційного суду України, у випадку, якщо новий президент був обраний в ході позачергових виборів, то його вступ на посаду відбувається не пізніше п'яти днів з моменту офіційного оголошення результатів виборів.

Конституція України передбачає систему гарантій, мета яких - виключити можливість узурпації всієї повноти влади Президентом, перетворення його в авторитарного правителя. До них можна віднести:

- 1) обмеження терміну повноважень Президента п'ятирічним строком (ч. 1 ст. 103);
- 2) його обрання шляхом загальних прямих виборів (ч. 1 ст. 103);
- 3) заборона мати Президенту інший представницький мандат, обіймати посаду в органах державної влади або в об'єднаннях громадян (ч. 4 ст. 103);
- 4) заборона займати пост Президента однією й тією ж особою більше, ніж два строки підряд (ч. 3 ст. 103);
- 5) можливість усунення Президента з поста в порядку імпічменту в разі вчинення ним державної зради або іншого злочину (ст. 111);
- 6) можливість визнання Конституційним Судом України актів Президента неконституційними, в силу чого вони втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом відповідного рішення.

Президент України на час виконання повноважень користується правом недоторканності (ст. 105 Конституції України). Це означає, що до усунення Президента з поста проти нього не можна порушити кримінальну справу, арештувати тощо.

За посягання на честь і гідність Президента України винні особи притягаються до відповідальності на підставі закону.

Звання Президента України охороняється законом і зберігається за ним довічно, якщо тільки Президент України не був усунутий з поста в порядку імпічменту.

Функції та повноваження, що належать згідно з Конституцією України виключно Президенту, складають прерогативу глави держави.

Основні функції Президента як глави держави визначені в ст. 102 Конституції України. Так, Президент є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина.

Як гарант державного суверенітету, територіальної цілісності України Президент наділяється особливими повноваженнями, він: забезпечує державну незалежність, національну безпеку і правонаступництво держави; очолює Раду національної безпеки і оборони України; приймає рішення про загальну або часткову мобілізацію та введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях у разі загрози нападу, небезпеки державній незалежності України тощо.

Виступаючи гарантом прав і свобод людини і громадянина Президент реалізує свою конституційну функцію шляхом здійснення свого права законодавчої ініціативи; видає укази, які передбачають захист прав і свобод людини і громадянина, окремих категорій населення; приймає в разі необхідності рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного стану; оголошує в разі необхідності окремі місцевості України зонами надзвичайної екологічної ситуації тощо.

Таким чином за Конституцією, Президент України є главою держави і виступає від її імені. Так, Президент є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина.

Аналіз конституційних повноважень Президента України, їх співвідношення з повноваженнями Верховної Ради, Кабінету Міністрів, інших державних органів свідчить, що Україну не можна віднести ні до парламентського, ні до президентського типу республік. Це республіка змішаного типу, що характерно для багатьох країн світу.

Література:

1. Бурак Ф.Г. Президент України. К., Ін Юре, 1997.
2. Закон України «Про вибори Президента України»
3. Коментар до Конституції України. Друге видання. – К., 1998.
4. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
5. Кравченко В. В. Конституційне право України. – К., 2000.
6. Кривенко Л. Президент України: еволюція конституційно-правового статусу // Віче. - 1998. - № 10. - С. 77-94.
7. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України: Підруч. / За заг. ред. В. Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. – 344 с.

Мамедова А.І.,
Маріупольський державний університет,
асистент кафедри господарського,
цивільного та трудового права

ПРИЧИНИ ТА ХАРАКТЕР КОНФЛІКТІВ В СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Сьогодні потреба у науковому дослідженні конфліктів у їх широкому розумінні і, а саме, у системі місцевого самоврядування, стала очевидною, тому що закінчився етап ігнорування, замовчування або негативного ставлення до конфліктів. Конфлікт став реальністю у нашому житті. Більш того, настав етап, коли у суспільній свідомості відбулися зміни і відношення до конфлікту стало не тільки як до природнього, але в окремих випадках, навіть, як до бажаного явища. Це породжує потребу у науковому дослідженні проблеми конфліктів, зокрема, у системі місцевого самоврядування.

Теорія конфлікту протягом тривалого часу не могла позбавитися визначального впливу соціології та розвивалася в її рамках, слідуючи її основним напрямкам: соціал-дарвіністському вченню (Г.Спенсер, Л.Гумплович), структурного функціоналізму (Т.Парсонс), функціональної теорії конфлікту (Г. Зіммель). Основні ідеї представників цих течій стали основою для розробки сучасних концепцій конфлікту. Сьогодні конфлікт розглядають використовуючи системний підхід, намагаючись охопити широке коло питань: «це – визначення самого поняття конфлікту, розкриття природи конфлікту як особливого суспільного явища, причин і умов виникнення конфлікту і конфліктних ситуацій, можливостей їх прогнозування і вирішення» [1].

Негативні тенденції пов'язані з недосконалістю чинного законодавства, відсутністю чіткого розмежування повноважень і функцій між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, що створює численні конфлікти між різними рівнями влади як по горизонталі, так і по вертикалі, вносить додаткове напруження у відносини між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, що, у свою чергу, призводить до виникнення конфліктів у діяльності органів місцевого самоврядування.

Конфлікти в системі місцевого самоврядування за своєю сутністю відносять до організаційно-управлінських. Як і інші типи, організаційно-управлінський конфлікт означає зіткнення суб'єктів, пов'язані із протилежними позиціями, цілями, цінностями та уявленням про суспільний розвиток, життя людей, націй, держави тощо.

Оскільки конфлікти пов'язані із зіткненнями інтересів та поглядів людей, у їх зародженні, розвитку та розв'язанні велику роль відіграє психологічний фактор. Психологія конфлікту, на думку вчених І.Ващенко, М.Пірен, Д.Дзвінчука, базується на аналізі міжособистісних стосунків, що сприяють вирішенню конфліктів.

На підставі аналізу наукових праць виявлено, що проблеми виникнення конфліктів у діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування розглядалися лише в окремих теоретичних або практичних напрямках у соціальних, економічних, політичних, психологічних аспектах і мали фрагментарний характер[2].

У процесі комплексного дослідження історичного шляху становлення і розвитку місцевого самоврядування виявлено теоретичні передумови та причини виникнення протиріч у діяльності органів місцевого самоврядування, можливість їх переростання в конфліктні ситуації, які в різні історичні проміжки часу обумовлювалися: політичним устроєм держави, взаємозв'язками учасників державно-управлінських відносин та чіткістю визначення компетенцій кожного з них, політико-правовими особливостями організації урядів, взаємозв'язком та взаємодією управління та права, керованістю і впорядкуванням суспільних відносин тощо.

Визначено основні причини виникнення конфліктів у процесі діяльності органів місцевого самоврядування: незавершеність процесу формування законодавчих основ місцевого самоврядування в Україні; відсутність реальних гарантій з боку держави, що спричиняє ряд конфліктних ситуацій, які стосуються відокремлення комунальної власності від державної, забезпечення стабільності місцевих бюджетів тощо; відсутність чіткого правового розмежування предметів відання та повноважень між органами державної влади та органами місцевого самоврядування; нереалізація конституційних положень щодо матеріальної та фінансової основ місцевого самоврядування; недосконалість системи судового захисту місцевого самоврядування; існування адміністративно-територіального поділу для збереження адміністративної системи в структурі місцевого самоврядування; неготовність місцевого керівництва до впровадження моделі формування й діяльності системи місцевого самоврядування залежно від регіону, його історичних особливостей[3].

Таким чином, конфлікти в системі місцевого самоврядування займають велике місце. Вони сигналізують владі й суспільству про існуючі протиріччя, що вимагають свого вирішення, про розбіжність позицій громадян, про існуючі розбіжності; змушують владу переглядати свої цілі, рішення; стимулюють дії, здатні поставити ситуацію під контроль, подолати труднощі в управлінському процесі. Вони також сприяють пошуку нових засобів і сил, що оновлюють саму систему місцевого самоврядування. Разом з тим специфіка конфліктів між суб'єктами системи місцевого самоврядування проявляється в тому, що відносини між ними принципово відрізняються від відносин між іншими суб'єктами, вони мають чітко визначені управлінські функції та повноваження, їх діяльність регламентується відповідними правовими нормами.

Література:

1. Краснов Б.И. Конфликты в обществе // Социально-политический журнал. - 1992. - №6. - С.1-10
2. Федчун Н. О. Державна стратегія місцевого самоврядування в Україні / Н. О. Федчун // Зб. наук. пр. НАДУ / за заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. – К.: Вид-во НАДУ, 2005. – № 2. – С. 529–540.
3. Уткин Э.А., Денисов А.Ф. Государственное и муниципальное управление. Учебное пособие. — М.: Ассоциация авторов и издателей «Тандем»: Издательство «ЭКМОС», 2001

Мацегора Д.С.,
Маріупольський державний університет,
асистент кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права

МІСЦЕ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ФУНКЦІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА НА ІНФОРМАЦІЮ

Проблематика місцевого самоврядування вже тривалий час є особливо актуальною для юридичної науки, оскільки суспільство розвивається далі і дуже велика увага приділяється питанням, що стосуються підвищення ефективності управління на місцях та демократизації самого управління на місцевому рівні. Такий підвищений інтерес до цих проблем і є причиною необхідності існування інституту місцевого самоврядування [1]. До того ж місцеве самоврядування виступає одним з самостійних видів публічної влади та є одним з головних інструментів формування громадянського суспільства і класичного конституціоналізму в демократичній державі [2]

Важливість місцевого самоврядування обумовлює велику кількість функцій, виконання яких покладається на його органи та посадових осіб. Однією з найголовніших серед них є інформаційна функція. На превеликий жаль, увага цій функції майже не приділяється, але це не зменшує її важливість в системі функцій місцевого самоврядування.

Проблематикою місцевого самоврядування займалися та займаються нині багато вчених-юристів, серед яких можна назвати таких вчених, як М. О Баймуратов, В.Ф. Погорілко, Ю. Бальций,

В.С. Журавський, М.І. Корнієнко, В.В. Кравченко, В.М. Кампо, П. М. Любченко, М.П. Орзіх,, О.В. Батанов, В.І. Борденюк, Я.Ю. Старцев, В.Є. Чиркін, К.Ф. Шеремет та інших.

Вагомими документами, що визначають основи місцевої демократії та демократії на місцях в країнах, що увійшли до ради Європи, є Європейська хартія місцевого самоврядування, прийнята у 1985 році, а також проект Європейської хартії регіонального самоврядування, прийнятий у червні 1997 року.

Україна взяла на себе обов'язок додержуватися закріплених положень Європейської хартії місцевого самоврядування, підписавши її без будь-яких обмежень[3].

Сучасну демократичну, соціальну правову державу неможливо уявити без цілісної системи місцевого самоврядування. Засади побудови та функціонування системи органів місцевого самоврядування визначені та відображені в міжнародних актах, до яких свого часу приєдналася Україна. Серед них можна назвати такі акти, як Декларація про принципи місцевого самоврядування у державах-учасниках Співдружності[4] та Європейська хартія про місцеве самоврядування[5]

У науковій літературі відсутнє єдине правильне поняття «функцій органів місцевого самоврядування». Так, відомі російські вчені Г.В. Барабашев і К.Ф. Шеремет приводять наступне визначення даного поняття: « функції – це основні напрями їх діяльності, що виражають роль і соціальне призначення цих органів у державі і суспільстві»[6]. А.І. Лук'янов, в свою чергу, вважає функції основними напрямками діяльності органів місцевого самоврядування, а також сторони їх соціально-політичного призначення[7]. Видатний дослідник питань місцевого самоврядування в Україні, В.Ф. Погорілко, дає наступне визначення поняттю «функції»: «Функції — це зумовлені соціальним призначенням представницьких органів місцевого самоврядування в Україні основні напрями або види діяльності рад по здійсненню завдань, визначених Конституцією України, Законом про місцеве самоврядування, іншими законами і нормативними актами»[8].

Проаналізувавши приведені вище визначення можна акцентувати увагу на тому, що якщо перші два визначення показують нам більш загальне уявлення про функції органів місцевого самоврядування, то вищезазначене третє визначення вбачається більш чіткішим та цілісним, адже акцентує увагу на тому, що функції являють собою не просто абстрактні напрямки діяльності органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб, а тільки ту діяльність, яка направлена на здійснення їх безпосередніх завдань, що визначені законодавством.

В свою чергу І.В. Дробуш пропонує наступне визначення поняття функцій органів місцевого самоврядування: «це основні, тобто найбільш загальні і постійні напрями і види їх муніципальної діяльності, які виражають волю та інтереси відповідних територіальних громад та забезпечують вирішення питань місцевого значення при оптимальному поєднанні інтересів певної території з інтересами загальнодержавними»[9]. Однак, на нашу думку, неможна повністю погодитись з таким визначенням функцій органів місцевого самоврядування, адже окрім постійних у органів місцевого самоврядування можуть виникати і тимчасові функції.

Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року[10], зокрема, визначає інформацію державних органів та органів місцевого самоврядування одним з основних об'єктів інформаційних відносин у суспільстві та державі (ст.21), а обов'язок цих органів інформувати про свою діяльність і прийняті рішення як гарантію права на інформацію (ст.10). Цим законом закріплені також і способи доведення відомостей до заінтересованих осіб: опублікування їх в офіційних друкованих виданнях або поширення інформаційними службами; опублікування в друкованих засобах масової інформації або публічне оголошення через аудіо та аудіовізуальні засоби масової інформації; оголошення під час публічних виступів посадових осіб, а також безпосереднє доведення інформації до заінтересованих осіб.

Інформатизація суспільства є однією із закономірностей сучасного прогресу. Інформаційні ресурси виступають своєрідною базою для формування інформаційних продуктів. Інформаційне суспільство, до встановлення якого стрімко наближається Україна, характеризується зростанням ролі інформації у соціальних відносинах, швидкістю її опрацювання та впровадженням нових інформаційних технологій у всі сфери суспільного життя.

Вільне розповсюдження інформації є одним з найголовніших показників демократичного суспільства. Зважаючи на те що органи місцевого самоврядування є найближчими органами влади до народу, можна акцентувати увагу на тому, що їх інформаційна діяльність, що включає в себе як збирання, так і розповсюдження інформації різного роду та рівня, має дуже важливе значення для реалізації конституційного права людини і громадянина на інформацію, яке закріплюється не тільки в Основному Законі України, а й в Законі «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації» та ін. нормативно-правових актах.

Література:

1. Конституційне право України: Навчальний посібник/ В.В. Кравченко. – Вид. 3-тє, виправл. та доповн. – К.:Атіка, 2004. – 512 с
2. Курс конституційного права України. Том 1. Общая часть: Основы теории конституційного права. Учебник (Под ред. М.А. Бай-муратова и А.В. Батанова). — Х.: Одиссей, 2008. — 672 с. — Серия: «Энциклопедия современного конституционализма»
3. Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування: Закон України від 15 липня 1997 р// Відомості Верховної Ради України. – 1997. - №38. – Ст. 249
4. Декларація про принципи місцевого самоврядування у державах-учасниках Співдружності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_323
5. Європейська хартія про місцеве самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_063 >
6. Барабашев Г.В., Шеремет К.Ф. Советское строительство: Учеб. – М., 1981. – 568 с – С.55
7. Лукьянов А.И. Развитие законодательства о советских представительных органах власти (Некоторые вопросы истории и практики). – М., 1978. – С. 248
8. Муніципальне право України: Підручник/ Кол. авт.; За ред. В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького. - К.: Юрінком Інтер, 2006. - 592 с
9. Дробуш І.В. Функції органів місцевого самоврядування в Україні: Монографія. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України 2003. – 244 с
10. ¹Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р// Відомості Верховної Ради України. – 1992. - №48. – Ст.650

Мельник А.С.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 2 курс

ЗАКОНОДАВЧА ВЛАДА В УКРАЇНІ

Актуальність теми: в процесі побудови в Україні незалежної, демократичної держави провідна роль в системі органів державної влади належить парламенту, і можлива вона лише за умови його «суверенітету». Внаслідок конституційної реформи Україна перейшла від президентсько-парламентської до парламентсько-президентської республіки, що також вплинуло на роль Верховної Ради України в системі органів державної влади. Нині Верховна Рада України як важливий орган державної влади, який уособлює пріоритетну гілку влади – законодавчу, являє собою тільки негаразди та неузгодження серед українських можновладців, які ведуть до зниження авторитету та довіри до вищих інститутів державної влади, до відставання України від сусідніх країн та від світових лідерів. У зв'язку з цим виникла потреба у дослідженні законодавчої влади в Україні.

Об'єкт дослідження – інститут вищих органів державної влади.

Мета дослідження - з'ясування проблем з якими пов'язано зниження авторитету та довіри до законодавчої влади України.

Державна влада реалізується за допомогою діяльності спеціалізованого державного механізму (парламент, уряд, суди та ін.), що забезпечує діяльність трьох гілок державної влади. Організація державної влади в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову згідно зі ст.6 Конституції України.[1, с.71]

На думку одних дослідників, всі три гілки влади є рівними у системі державної влади, на думку інших, у певних відношеннях законодавча влада займає визначне місце, оскільки вона приймає закони, на підставі яких діють дві інші гілки влади, має право формувати державні органи. Назва «законодавча» не означає, що представницькі органи займаються лише законодавчою діяльністю, важливим є також установча та контрольна функції. Законодавча влада є самостійною відносно виконавчої і судової гілок влади. Її особливість полягає в тому, що прийняті Верховною Радою закони мають вищу юридичну силу, порівняно з актами інших гілок влади.[2, с.7]

Верховна Рада України – найвищий орган влади, котрий обирається населенням України. Призначення парламенту: виражати суверенну волю народу України, регулювати суспільні відносини шляхом прийняття законів та здійснювати контроль за діяльністю органів виконавчої влади і вищих посадових осіб.

Організаційною основою парламенту є сесії, що складаються з пленарних засідань. Чергові сесії Верховної Ради починаються з першого вівторка лютого і першого вівторка вересня кожного

року, а позачергові – скликаються Головою Верховної Ради України на вимогу Президента України або на вимогу не менш як третини народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України. Для прийняття рішення, яке є колективною волею народних депутатів України достатньо більшості голосів (50% + 1 голос) або 2/3 голосів народних депутатів України, як встановлює Конституція України.[3, с.396]

Парламенту притаманні такі ознаки: по-перше, це – загальнодержавний орган, який наділений верховною законодавчою владою; діяльність Верховної Ради України поширюється на всю територію держави. Також парламент – єдиний орган у державі, який право спроможний видавати акти вищої юридичної сили – закони; по-друге – це обов'язково колегіальний орган, що складається з народних депутатів України; по-третє, як представницька установа парламент проводить діяльність згідно з належними йому правами, а не на підставі яких-небудь розпоряджень, наданих йому ким-небудь іншим; по-четверте, формується Верховна Рада України шляхом вільних виборів, які проводяться на основі демократичних принципів виборчого права; по-п'яте парламент – це орган загальної компетенції, до його відома віднесено широке коло питань, які потребують законодавчого регулювання.[4, с.246]

Функції Верховної Ради України – це основні напрямки її діяльності. Парламент України здійснює ряд функцій, які передбачені Конституцією України. Визначення Верховної Ради як органу законодавчої влади обумовлено тим, що однією з його провідних функцій є законодавча. До головних функцій Верховної Ради також належить представницька, установча, функція парламентського контролю, бюджетно-фінансова, зовнішньополітична.

З вище викладеного можна зробити такий висновок, по-перше – особливість законодавчої влади полягає в тому, що прийняті Верховною Радою закони мають вищу юридичну силу, порівняно з актами інших гілок влади; по-друге – Верховна Рада України – найвищий орган влади, котрий обирається населенням України; по-третє – призначення парламенту: виражати суверенну волю народу України, регулювати суспільні відносини шляхом прийняття законів та здійснювати контроль за діяльністю органів виконавчої влади і вищих посадових осіб.

Література:

1. Проблеми питання довіри до державної влади в сучасній Україні / О. Старицька // Підприємство, господарство і право. – 2011. №1. ст. 71-75.
2. Парламент України – Верховна Рада та його роль у реалізації законодавчої влади. Ю.Фрицький // Право України. – 2007. №7. ст. 3-7.
3. Скрипнюк О.В. Конституційне право України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / О.В.Скрипнюк. – К.: Ін Юре, 2010. – 672 с.
4. Кравченко В.В. Конституційне право України: Навч. посібник. – Вид. 4-те, виправ. та доповн. – К.: Атіка, 2006. – 586 с.

Мироненко Х.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ ТА ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ГРОМАДСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Політичні партії складають одну з невід'ємних частин функціонування політичної системи у сучасному демократичному суспільстві.

Під політичною партією розуміють - добровільне, особливе громадське об'єднання (організацію), зареєстроване згідно з Законом України «Про політичні партії в Україні», що безпосередньо ставить перед собою завдання сприяти формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах.

Конституцією України регламентовано статус та особливості діяльності політичних партій, ст. 36 якої закріпила право громадян на об'єднання в політичні партії: «Громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей». Також на конституційному рівні були закріплені основні завдання партій: «Політичні партії в Україні сприяють формуванню і вираженню політичної волі громадян, беруть участь у виборах». Встановлено норми, які регламентують деякі питання членства в партіях: «Членами політичних партій можуть бути лише

громадяни України. Обмеження щодо членства у політичних партіях встановлюються виключно цією Конституцією і законами України». «Ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежений у правах за належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій».

Розвиток політичних процесів в Україні неможливий без дальшої демократизації суспільства, важливим елементом якої є виникнення та функціонування в конституційних рамках політичних партій та рухів. Створення політичних партій в Україні почалося на межі 90-х років. Спочатку через громадські рухи, а потім і політичні партії до активної державотворчої діяльності залучалися значні прошарки населення, діяльність яких мала надзвичайно велике значення для формування засад української демократії.

На даний момент Україна має багатопартійну систему, і на 25 січня 2013 року в Україні офіційно зареєстрована 200 політична партія. Багатопартійність в Україні відтворює весь ідейно-політичний спектр партій, який існує у світі. Так, за ідеологічним спрямуванням в Україні діють комуністичні, соціал-демократичні, ліберально-демократичні, консервативні, християнські, націоналістичні партії. За політичним спрямуванням — ліві, центристські, праві. Багатопартійність в Україні стала реальністю і виводить її на шлях сучасного демократичного цивілізованого розвитку. Нині українська багатопартійність є передумовою утворення партійної системи, що сприятиме утвердженню міцної, стабільної, демократичної системи влади в державі. Також треба зазначити, що багатопартійність є певною гарантією проти корупції, зловживань владою, своєрідним способом контролю державних діячів.

Розвиток громадських об'єднань і рухів — це шлях до зростання ролі громадянського суспільства, що сприяє поступовому соціально-культурному піднесенню народу та кожної особистості, демократизації, розширенню прав і свобод людини, зміцненню гарантій її захищеності.

Як висновок можна сказати, що важливим елементом розвитку політичних процесів в Україні має стати завершення правового оформлення багатопартійності. Прийнятий Верховною Радою Закон України "Про об'єднання громадян" є лише першим кроком на цьому шляху. Треба ще прийняти відповідні нормативні акти, які б чітко визначили характер державного фінансування політичних партій за результатами парламентських виборів, і вжити необхідних заходів для державної підтримки виборчих кампаній.

Література :

1. Брегеда А.Ю. Основи політології / Брегеда А.Ю. - К.: КНЕУ, 2000р.
2. Гавриленко А. Що об'єднує лівих і правих - Вечірній Київ. - 3 березня. - 1999р.
3. Бебик В.М. Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика: [Монографія]. - К., 2000.
4. Коментар до Конституції України
5. <http://www.rada.gov.ua/LIBRARY/bibliogr/party.htm>

Мироненко М.І.,
Маріупольський державний університет
Економіко-правовий факультет, 1 курс

ПОВЕДІНКА СУБ'ЄКТІВ У ПРАВОВІЙ СФЕРІ

Актуальність обраної теми визначається не тільки недостатнім рівнем її наукової розробки. Дослідження правомірної бездіяльності одночасно сприяє розкриттю факторів, що формують життєву позицію, особистісне сприйняття чинної правової системи та визначають лінію правової поведінки особи.

Проблема правової поведінки особи є багатоаспектною і це обумовило необхідність вивчення і узагальнення робіт вітчизняних учених та зарубіжних авторів – юристів, філософів, соціологів, психологів, різноманітного теоретичного матеріалу, законодавства.

Проблеми поведінки суб'єктів у правовій сфері розглядала Теремцова Н. В., О.Ф. Скакун, М.К. Подберезський, Хропонюк В.М. та інші.

Спочатку треба зазначити що таке правомірна поведінка.

Правомірна поведінка – це суспільно-корисна поведінка (дія чи бездіяльність) особи, яка відповідає приписам юридичних норм і охороняється державою.

Склад правомірної поведінки :

Суб'єкт – суб'єкти права: фізична особа, орган держави, громадське об'єднання та ін. Які визнані дієздатними і деліктоздатними, тобто здатними здійснювати свої права та обов'язки і нести юридичну відповідальність.

Суб'єктивна сторона – внутрішнє ставлення суб'єкта права до своєї діяльності та її результатів, визначення якості вчинків, з яких складається поведінка, оцінка їх.

Об'єкт – явища оточуючого середовища, на які спрямовані правові вчинки: матеріальні і нематеріальні блага, суспільні відносини.

Об'єктивна сторона – зовнішня форма вираження правових вчинків: дія або бездіяльність та ін.; їх результатів: корисні чи шкідливі; причинний зв'язок між діяннями та їх наслідками.[3,с.231-233]

Вона (тобто поведінка) складає основну, найбільш значливу частину діяльності та вчинків громадян правової держави.

В основі правомірної поведінки лежить розуміння людьми справедливості й корисності правових установ.

Правомірна поведінка є ключовою ланкою права, тому що поза нею воно мертво. Правомірна поведінка виступає як загальна форма реалізації суб'єктивних прав юридичних обов'язків, втілення правових приписів у життя.

У суспільстві, правомірна поведінка грає дуже значну роль, тому що за її допомогою відбувається управління суспільством, забезпечується його нормальна життєдіяльність.

Основна маса правовідносин, які виникають і діють у суспільстві, мають у своїй основі правомірну поведінку.

обстановкою.

Однак, антиподом правомірної поведінки є протиправна поведінка.

Протиправна поведінка – це правопорушення.

Правопорушення - це винна поведінка праводієспособного індивіда, яка суперечить предписанням норм права, завдає шкоди іншим особам і тягне за собою юридичну відповідальність.[2,с. 331]

Головними ознаками правопорушення є:

Має протиправний характер, тобто суперечить нормам права.

Є суспільно шкідливою, тобто завдає шкоди інтересам особи, суспільства, держави.

Виражається у протиправних діях або бездіяльності, а не в думках.

Має провинний характер. Правопорушенням визнається лише провинне діяння деліктоздатної особи, тобто дія яка в момент скоєння знаходиться під контролем волі і свідомості особи.

Тягне за собою юридичну відповідальність у вигляді позбавлень особистого, організаційного і матеріального характеру.

Склад правопорушення :

Суб'єкт – особи які мають деліктоздатність, тобто спроможні нести юридичну відповідальність.

Суб'єктивна сторона – провина, тобто ставлення правопорушника до діяння та його результатів у формі умислу або необережності.

Об'єкт – порушене матеріальне чи нематеріальне благо, яке захищається правом.

Об'єктивна сторона – саме протиправне діяння, шкідливий результат, який виник, та причинний зв'язок між діянням і результатом.[3,с.235-235]

У процесі регуляції поведінки особистості соціальні норми взаємодіють з багатьма факторами, що обумовлюють її спрямованість. При цьому суттєвим є внутрішні і зовнішні фактори і способи регуляції поведінки, які роблять соціальні норми або каналами для проведення соціального впливу, або реалізуються за каналами цих способів регуляції.

Правопорушення є підставою для юридичної відповідальності!

Юридична відповідальність являє собою виникше з правопорушень правове відношення між державою в особі її спеціальних органів і правопорушником, на якого покладається обов'язок зазнавати відповідні позбавлення і несприятливі наслідки за скоєне порушення.[1,с.543]

Ознаки :

Зв'язок з державним примусом у формі каральних та правовідновних заходів.

Обов'язок особи зазнавати певних позбавлень, втрати певних благ особистого і майнового.

Настає тільки за скоєні або скоювані правопорушення після встановлення складу правопорушення.

Здійснюється у суворій відповідності нормам права.

Функції юридичної відповідальності:

- правоохоронна
- правовідновна
- каральна(штрафна)
- 2) виховна
- загальнопревентивна
- спеціально – превентивна

Підставами для притягання до юридичної відповідальності є:

Факт здійснення соціально небезпечної поведінки;

Наявність норми права, яка забороняє таку поведінку і встановлює відповідні санкції.

У ролі юридичних фактів можуть виступати правові презумпції.

Мета юридичної відповідальності :

захистити правопорядок;

виховати у громадян поважливе ставлення до права.

[3,с.239-242]

Отже, с усього вищесказаного можна зробити висновки: Будь – яка юридично значима поведінка суб'єктів права є правовою, оскільки вона перебуває в сфері правового впливу. Правова поведінка служить формою вияву свободи особи, найважливішою формою існування будь – якої професійної діяльності, здійснюваної в державі. Без правової поведінки не відбудуться правовідносини, не реалізуються права і свободи громадян, оскільки правова поведінка виступає як юридичний факт, що визначає характер поведінки: правомірна поведінка викликає виникнення регулятивних правовідносин, неправомірна – охоронних.

Література:

- 1)Теорія держави і права. Курс лекцій /Під ред. Матузова Н.І. і Малька А.В. М.: Юрист, 1999.
- 2) Хропанюк В.Н. Теорія держави і права. Навчальний посібник для вищих учбових закладів /Під ред. проф. Стрекозова В.Г. - М.: Отечество, 1996
- 3) Теорія держави і права: Експериментальний підручник / Скаун О.Ф. , Подберезський М.К. – Х., 1996

Мостова М.Ю.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 3 курс

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ СЬОГОДНІ: ПРОБЛЕМИ, ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Важливою проблемою, що виникла на тлі поглиблення адміністративної та конституційної реформ в Україні, і як наслідок посилення демократизації суспільного та державного ладу, є недолік функціонування сучасної моделі місцевого самоврядування, що закріпилась в Україні. Сутність проблеми криється у слабкій ефективності механізму взаємозв'язку та розмежування компетенції органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Убачаємо логічну розв'язку назрілого конфлікту владних повноважень і інтересів лише в одному випадку: по-перше, у чіткому розподілі повноважень між місцевою та державною владою; по-друге, у «реформації» правового світогляду і професіоналізму кожного працівника зазначених ланок, тобто у кадровому питанні.

Вивченню проблеми приділяється багато уваги як серед вітчизняних науковців, так і серед найгалановитіших розумів зарубіжної юридичної думки. Значний внесок у розробку нових підходів щодо вдосконалення правових аспектів функціонування місцевого самоврядування внесли такі вчені, як М. Баймуратов, О. Батанов, В. Волков, В. Граб, В.Куйбіда; щодо узагальнення зарубіжного досвіду розвитку місцевого самоврядування А.Ткачук, С. Чалий, Г. Шматько; щодо оптимізації взаємодії між органами державного управління та місцевого самоврядування М. Корнієнко, А. Толстоухов, С. Саханенко, Ю. Шаров та інші. Але сьогодні відчувається гостре зіткнення науки та практики місцевого самоврядування, не вистачає сприйняття наукових ідей органами місцевого самоврядування та державної влади, що знайшло б своє відображення у конкретних діях та напрямках роботи останніх.

Отже, детальніше розглянемо вади існуючої системи управління:

1. Фактичне втручання держави в діяльність районних та обласних рад, зокрема в плануванні регіонального розвитку та місцевої бюджетної політики. Вже на цьому рівні бачимо існування місцевого самоврядування лише на папері. Бюджет, який намагаються прийняти, надто

централізований, в ньому передбачене жорстке, ручне управління фінансовими коштами. У результаті жоден орган місцевого самоврядування не зможе відчувати себе самостійним, адже коли грошей немає, нічого не можна спланувати не тільки щодо розвитку міста і конкретної території, але і за соціальними програмами. Тільки у випадку формування бюджету знизу в Україні і почнеться реальне місцеве самоврядування. Другий аспект – механізм делегування повноважень районними та обласними радами відповідним місцевим держадміністраціям (ст. 44 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні») у зв'язку з відсутністю у районних та обласних рад виконавчих комітетів. Неодноразово наголошувалося на необхідності створення таких комітетів, за умови наявності котрих відповідні повноваження органів державної влади, зокрема місцевих державних адміністрацій, обмежувалися б лише здійсненням контролю за дотриманням законодавства, виконанням делегованих органам місцевого самоврядування повноважень органів виконавчої влади і невтручанням у здійснення органами місцевого самоврядування наданих їм власних повноважень.

2. Протиріччя між законодавчими актами, які так чи інакше зачіпають питання місцевого самоврядування. Так, за районними та обласними держадміністраціями ЗУ «Про місцеві державні адміністрації» закріплені ті повноваження, що за ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» лише делегуються їм відповідними районними та обласними радами. Питання може бути вирішено шляхом внесення відповідних доповнень і уточнень, перш за все, до розділу III («Компетенція місцевих державних адміністрацій») Закону «Про місцеві державні адміністрації», кращого узгодження положень цього Закону із нормами Закону «Про місцеве самоврядування в Україні».

3. Нечітке визначення поняття «делеговані повноваження», а також відсутність чітко окресленої процедури делегування повноважень і неможливість відмовлення від делегованих повноважень у разі неспроможності їх виконання.

4. В той же час – можливість впливу на політику органів місцевих держадміністрацій лише шляхом вираження недовіри, що є недостатнім засобом контролю за виконанням адміністраціями делегованих повноважень.

5. Відсутність належного розуміння та сприйняття зарубіжного досвіду.

Найбільш адекватна сучасним українським умовам є така модель місцевого самоврядування, для якої характерним є низький рівень представництва, виконання місцевими органами влади загальних (універсальних) функцій, поєднання прямого державного управління на місцях та місцевого самоврядування, наявність однопалатних низових та проміжних представницьких органів місцевої влади, обраних за мажоритарною виборчою системою відносної більшості по одно- чи багатомандатним округам безпосередньо населенням територіальної громади, «колегіальних» виконавчих місцевих органів, сформованих мером (обраним безпосередньо населенням), який як голова виконавчого комітету поєднує колегіальні функції з деякими обов'язками державної адміністрації.

У перспективі доцільно розглядати можливість та проводити подальші реформи у напрямку скасування місцевих державних адміністрацій та надання місцевому самоврядуванню більш широких прав та можливостей для формування і реалізації місцевої політики, через утворення своїх виконавчих органів на рівні району та області. А для збереження порядку можливе повернення до інституту представника Президента України в регіоні, що існував на початку 90-х років, який би здійснював контроль-ревізійні функції за французьким або польським зразком.

У якості гнучкого, поступового переходу до вищезазначеної реформи можна запропонувати укладання договорів та угод щодо спільної діяльності місцевої та державної влади у відповідних галузях суспільного життя та вирішення компетенційних спорів у судовому порядку. Подібний досвід у першому випадку наявний в Швеції, Іспанії, у другому – у Франції, США. Практика договорів та вирішення компетенційних спорів у судовому порядку тільки починає складатися в Україні. Але можна очікувати, що така практика все ж знайде належне місце у розмежуванні функцій і повноважень органів влади на місцях.

Література:

1. Закон України «Про місцеві державні адміністрації». Прийнятий на 1 сесії III скликання Верховної Ради України 9 квітня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 20. – ст. 190.
2. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». Прийнятий 21 травня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. - № 24. – ст. 170.
3. Куйбіда В.С. Сучасні проблеми і регіональні особливості місцевого самоврядування в Україні - К., 2001.
4. Ткачук А.Ф. Місцеве самоврядування: світовий та український досвід / А.Ф. Ткачук, Р. Агранофф, Т. Браун. - К., 1997.

ОСОБЛИВОСТІ СТАТУСУ АДВОКАТА В НОТАРІАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Для початку необхідно зазначити, що в юридичному механізмі, який забезпечує у правовій державі режим законності і правопорядку, важливу роль відіграє нотаріат. Інститут нотаріату має велике значення для підвищення ефективності захисту прав і свобод громадян, оскільки основний зміст нотаріальної діяльності – це забезпечення конституційного права на кваліфіковану юридичну допомогу та зміцнення правопорядку в країні.

Зазначені обставини зобов'язують законодавця постійно вдосконалювати правове забезпечення регулювання питань здійснення нотаріальної діяльності, а також шукати оптимальний баланс державного впливу на цей правовий інститут і на процеси його внутрішнього саморегулювання.

Вчені України, які займаються дослідженням нотаріальної діяльності присвячують свої роботи розкриттю правової природи нотаріального процесуального представництва. Проте до останнього часу існують як теоретичні дискусії, так і проблеми при реалізації положень щодо представництва в нотаріальній практиці. Зокрема, необхідно зазначити, що на сьогоднішній день недостатньо вивченим зостається статус адвоката як представника в нотаріальному процесі. Тому актуальність цієї теми не викликає сумніву.

Складність цієї теми обумовлюється тим, що базисом для регламентації нотаріального процесуального представництва є норми матеріального права, а для його дослідження традиційно використовували поняття, запозичені із цивільного процесу. Але нотаріальний процес має певні особливості, які відрізняють його від цивільного, тому в багатьох випадках запозичення понять є неможливим, оскільки призведе до неправильних висновків. Якщо до цього додати численні теоретичні дискусії з приводу представництва, зокрема адвокатського, які мають місце в цивільному праві, то стане очевидною складність сприйняття надбудови, якщо базис не має стабільності [1, с. 58].

Дослідженням та вивченням даної теми займалися як зарубіжні, так і вітчизняні вчені. Зокрема, проблемам визначення статусу адвоката у нотаріальному процесі присвячені роботи П.Д. Біленчука, Д.В. Бобрової, В.М. Горшенєва, Є.Г. Пушкаря, В.І. Семчика, О.В. Синього, В.Ф. Тараненка, Р.О. Халфіної, Д.М. Чечота, М.С. Шакарян, Я.М. Шевченко, Ю.С. Шемшученка, В.М. Шерстюка, М.Й. Штефана, П.Ф. Єлісейкіна, М.Г. Єлісеєва, О.С. Іоффе, М.К. Юкова, С.Я. Фурси та ін.

Метою даної статті є дослідження особливостей статусу адвоката в нотаріальному процесі України.

Важливо зазначити, що у нотаріальному процесі заявники, зацікавлені особи можуть діяти через представника, за винятком правочинів, які не можуть вчинятися через представника.

Класифікація видів представництва має умовний характер, тому вчені намагаються кваліфікувати види представництва за різними критеріями. На мою думку, заслуговує на увагу класифікація за юридичними фактами, з яких виникає представництво¹⁹:

- представництво, яке ґрунтується на законі (законне представництво);
- представництво, яке ґрунтується на договорі (договірне або добровільне представництво);
- представництво, яке ґрунтується на адміністративному акті.

Досить часто представництво, яке виникає на підставі закону, отожднюється з представництвом недієдатних осіб та відсутність дієдатності або її обмеження в особі, яку представляють, вказується як невід'ємна ознака даного виду представництва. Такий підхід підтримується і законодавцем. Зокрема, ст. 242 ЦК передбачена можливість законного представництва малолітніх, неповнолітніх та недієдатних. Разом з тим, таке обмежене тлумачення законного представництва не є правильним, оскільки в багатьох випадках представництво в силу закону виникає і тоді, коли особа, яку представляють, є дієдатною.

Також важливо відзначити, що особиста участь у процесі цих суб'єктів не позбавляє їх права мати представника. Але така правова ситуація може мати місце незалежно від винятків, передбачених законом щодо правочинів, які не можуть вчинятися через представника [1, с. 63]. Наприклад, заповіт не може вчинятися через представника, але особа може укласти договір з адвокатом, щоб він брав участь у процесі посвідчення його довірительом заповіту, або у неї є сімейний адвокат. Він як фахівець в галузі права з урахуванням інтересів свого клієнта та всіх відомих йому обставин, яких може й не знати нотаріус, порадить йому найкращий варіант заповіту та детально роз'яснить наслідки, що виникатимуть для спадкоємців за кожним видом заповіту або запропонує альтернативний варіант розпорядження майном на випадок смерті, тобто посвідчення спадкового договору, тощо.

Присутність адвоката при посвідченні заповіту може бути як офіційною, так і неофіційною, тобто не у статусі адвоката, а можливо, у статусі свідка. По-перше, така участь доцільна, оскільки він зможе контролювати правомірність дій осіб, які посвідчують заповіт, по-друге, надавати заповідачу правові консультації з урахуванням відомих йому суб'єктивних інтересів, по-третє, у разі смерті заповідача він буде вільний від виконання повноважень адвоката і зможе надавати кваліфіковані свідчення щодо законності посвідченого заповіту. Більше того, діяльність адвоката підпорядковується Закону України «Про адвокатуру», а тому він зобов'язаний дотримуватися не тільки таємниці заповіту, а й адвокатської [2, с. 289-318].

Взагалі, висвітлення питань ролі адвоката в нотаріальному процесі є дослідженням інституту адвокатури під новим, ще детально не дослідженою точкою зору. Але щоб правильно визначити процесуальне полягання адвоката в нотаріальному процесі як суб'єкта нотаріальних процесуальних відносин необхідно розібратися в специфіці самої нотаріальної діяльності. Не варто детально зупинятися на розгляді нотаріального процесу як юрисдикційної діяльності нотаріуса, яка направлена на охорону безперечних цивільних прав фізичних і юридичних осіб, оскільки, по-перше, це не входить в предмет дослідження, а по-друге, цьому питанню присвячена достатня кількість сучасної наукової і навчальної літератури.

Відомо, що нотаріальний процес починається із звернення особи до нотаріуса в усній або письмовій формі. Отже, адвокат може вступити в нотаріальний процес на будь-якій із стадій. В такому процесі адвокат може виступати замість особи, інтереси якої він представляє або виступати з такою людиною паралель. У випадках вступу адвоката в нотаріальний процес замість особи, чий інтереси він представляє, звернення до нотаріуса формулює адвокат. А у разі особистої присутності особи і його представника-адвоката звернення до нотаріуса може виходити як від адвоката, так і від особи, інтереси якої представляє цей адвокат. Слід помітити, що переговори в нотаріальному процесі у присутності осіб і їх адвокатів істотно відрізняються від переговорів, в яких беруть участь виключно адвокати.

Представництва в правовому значенні слова тут немає, оскільки особи самі виражають свою волю на таких переговорах. Адвокат же найбільш ймовірно є захисником інтересів і надає допомогу при формулюванні людиною своєї позиції. Особливістю участі адвоката при представництві інтересів особи в нотаріальному процесі є те, що адвокат – представник однієї особи, яка звернулася до нотаріуса за здійсненням нотаріальної дії і всі його зусилля направлені на якнайповніше вживання своїх знань в області юриспруденції з метою повного і всестороннього захисту прав і законних інтересів особи, якої адвокат представляє. Таким чином, сприяючи здійсненню конкретних інтересів особи, адвокат впливає на виникнення, протікання і завершення нотаріального процесу [2, с. 289-318].

Відзначимо той факт, що професійна культура адвоката в нотаріальному процесі включає два головних чинника: юридичну компетентність фахівця і морально-етичні основи його діяльності. Також до морально-етичних основ, які формулюють стратегію поведінки адвоката в нотаріальному процесі, слід віднести і питання дотримання адвокатської етики і таємниці нотаріальних дій.

Резюмуючи, слід зазначити наступне, що, в цілому, питання представництва в нотаріальному процесі, а зокрема, статусу адвоката в даному процесі на сьогодні є недостатньо вивченою. Як зазначено вище, дослідженням даної тематики займалося чимало вчених, однак, представництво адвоката в нотаріальному процесі включає в себе немало нюансів та невизначених питань щодо його статусу. Вважається, що участь в нотаріальному процесі висококваліфікованих юристів сприятиме удосконаленню нотаріальної діяльності в цілому і процесу доказування та доведення, зокрема. Однак, на даний момент, сучасна практика свідчить про те, що органи опіки та піклування лише формально надають згоду на відчуження об'єктів нерухомості, які належать на праві власності неповнолітнім та іншим особам, але не знайомляться з умовами договорів [2, с. 289-318]. Адвокати, як правило, не залучаються до участі в нотаріальному процесі, тому частими є випадки, коли нотаріуси вимагають від заявників надання доказів, які не можна вважати обов'язковими для вчинення тих чи інших нотаріальних проваджень, а також складають проекти договорів, в яких мають місце суперечності, помилки, які можуть призвести до визнання договорів недійсними або їх розірвання з інших причин.

Література:

1. Синеокий О.В. Загальнотеоретичні проблеми адвокатології. Навчально-методичний посібник / О.В. Синеокий. - Запоріжжя: ЗНУ, 2007. – 108 с.
2. Фурса С.Я. Нотаріальний процес. Теоретичні основи [Текст] / С. Я. Фурса. - К. : Істина, 2002. - 320 с. - Бібліогр.: с. 289-318.

ДЕРЖАВНЕ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Основною рушійною силою тривалого економічного розвитку держави є інновації. В період інтеграції України у світову ринкову систему господарювання, конкурентне становище держави буде визначатися наявністю інноваційного потенціалу та ефективністю механізмів його розвитку. Україна має у своєму розпорядженні значний науковий потенціал, що відповідає, а за певними позиціями й переважає потенціал провідних країн – лідерів світового економічного розвитку. Треба зазначити що ефективність використання вітчизняного потенціалу, на відміну від інших держав, вкрай низька, що негативно впливає на розвиток та впровадження інноваційних процесів.

Для активного розвитку інноваційних процесів в Україні в першу чергу необхідно забезпечити розробку й впровадження цільової комплексної державної програми, в якій необхідно визначити форми і джерела фінансової підтримки здійснення наукових досліджень і розробок на державному і регіональному рівнях, а також їх використання підприємствами різних галузей. У програмі мають бути визначені більш ефективні й сучасні моделі інноваційного розвитку на базі приватно державного партнерства, зокрема спільне фінансування проектів при зосередженні управління їх реалізацією в руках бізнесу; децентралізація державної підтримки тощо.

Сьогодні в Україні чинним законодавством гарантується фінансова підтримка інноваційної діяльності в межах коштів Державного бюджету України, але цей обсяг складає всього 1,7% ВВП. Однак, навіть це фінансування інноваційної сфери на практиці не відповідає передбачуваному в бюджеті. Так, у 2011 р. для інноваційного розвитку країни передбачено видатки на суму 1364,8 млн. грн., або 0,46% Державного бюджету України, або 0,12% ВВП, що значно нижче задекларованого рівня [1].

Сьогодні в Україні створені певні державні структури одне зі стратегічних завдань яких це активізація фінансових вливань у інноваційну діяльність:

- Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України (Держінформнауки),
- Державна інноваційна фінансово-кредитна установа (ДФКУ)
- Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України (Держінвестпроект).

Проте діяльність цих органів має слабкий зв'язок із високотехнологічною сферою, оскільки:

- Держінформнауки може тільки радити оптимізувати, а не забезпечити раціональний розподіл фінансових ресурсів держави на користь промислових галузей стратегічного значення;
- ДФКУ забезпечує фінансову підтримку 228 інноваційним проектам, але насправді лише 12 з них можна віднести до програм у сфері високих технологій (7 у галузі машинобудування, 5 у сфері охорони здоров'я);
- Держінвестпроект, поліпшуючи інвестиційний імідж України, здійснює управління національними проектами, такими як, «нова енергія», «нова якість життя», «нова інфраструктура» та «олімпійська надія-2022». Лише в рамках одного з проектів передбачено стимулювання поставок товарів електроніки та телекомунікацій («Відкритий світ» – створення інформаційно-комунікаційної (4G) освітньої мережі національного рівня). Як наслідок, решта інноваційних проектів не можуть розраховувати на державну інвестиційну підтримку з цього джерела [2].

Також слід зазначити, що в Україні окрім проблем в фінансуванні інноваційної діяльності, існують ще адміністративні бар'єри, які призводять до втрати стратегічних переваг України на світовому ринку. Зокрема, в умовах обмеженого фінансового ресурсу для отримання держдопомоги потенційно успішний інноваційний проект має пройти відповідну процедуру реєстрації, яка передбачає шість етапів та не може тривати більше одного місяця. На практиці в умовах відсутності чітких механізмів оформлення документів цей процес може тривати півроку, у результаті чого стратегічні переваги України на світовому ринку можуть перейти до виробників інших країн.

Що стосується митно-тарифного регулювання та підтримки інноваційної діяльності в країні, то слід зазначити що вона характеризується вибірковістю дій, оскільки згідно з національним законодавством передбачено тарифні пільги у вигляді преференцій для високотехнологічних товарів, а саме звільнення від обкладення:

- увізним митом товарів фармацевтичної та нанотехнологічної; наукового, лабораторного й дослідницького обладнання, а також комплектуючих та матеріалів, що не виробляються в Україні, для наукових парків; агрегатів, систем та їхніх комплектуючих для космічних комплексів, космічних ракет-носіїв, апаратів та наземних сегментів космічних систем (до 2015 р.); товарів літакобудівної промисловості (до 2016 р.);

- ПДВ товарів космічної (до 2015 р) та літакобудівної промисловості (до 2016 р.).

Якщо проаналізувати організаційну інфраструктуру інноваційної діяльності в Україні, то можна сказати, що вона представлена лише деякими типами інноваційних інститутів, зокрема функціонує близько десятка бізнес-інкубаторів та технопарків; близько двох десятків інноваційних центрів, науково-впроваджувальних підприємств, центрів комерціалізації інтелектуальної власності та науково-навчальних центрів; невелика кількість консалтингових фірм та венчурних фондів. Причому діяльність лише незначної їхньої частини лежить у сфері високих технологій. Кількість підприємств високотехнологічної сфери також не має вагомого значення. В Україні тільки одне з 42 підприємств переробної промисловості продукує ВТТ, у той час як у країнах Європи та Азії – кожне друге. Мусимо констатувати, що інноваційний потенціал країни забезпечується обмеженим елементним та кількісним складом організаційної інфраструктури [2].

Підводячи підсумок, слід зауважити, що Україна може забезпечити суттєвий поштовх у розвитку економіки завдяки дієвій співпраці дослідних інститутів, університетів і промисловості, ефективній системі освіти, зокрема професійної. В Україні необхідно створити відповідні умови, в яких влада, органи місцевого самоврядування і приватний сектор можуть максимально використати всі можливості в проведенні досліджень і впровадженні інновацій, а також створити належні умови для функціонування інноваційних фірм. Доцільно використовувати позитивний досвід розвинених країн щодо застосування інструментів стимулювання інноваційної діяльності, зокрема із зарахування витрат на дослідження і розробки до виробничих витрат підприємств, встановлення спеціальних режимів амортизації, податкових пільг, застосування державних гарантій та пільгового кредитування інвестиційних проектів, формування фондів науково-технічного розвитку та ін.

Література

1. Державний комітет України з питань науки, інновацій та інформатизації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.dknu.gov.ua
2. Мельник Т.М. Зовнішня торгівля високотехнологічними товарами: інституціональний вимір / Т.М. Мельник, О.В. Зубко. // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. - № 2. – С. 181-190.

Одінцов Є.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 2 курс

ГАРАНТІЇ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ, СИСТЕМА ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Стаття 5 Конституції України визначає дві форми народовладдя - безпосередня (пряма) і представницька демократія. Безпосередня демократія пов'язана з прямим волевиявленням народу України, територіальної громади чи іншої визначеної законом спільноти громадян України, яке здійснюється у визначених Конституцією та законами України формах.

Форми безпосередньої демократії— це способи і засоби безпосереднього здійснення влади народом або його частиною (територіальною громадою, населенням адміністративно-територіальної одиниці), які унеможливають передання владних повноважень будь-яким органам чи особам. Згідно зі ст. 69 Конституції України основними формами народного волевиявлення є вибори та референдум.

Вибори в конституційному праві - це спосіб формування органу державної влади, органу місцевого самоврядування або наділення повноваженнями їхньої посадової особи шляхом голосування уповноважених на те осіб і визначення результатів такого голосування встановленою більшістю голосів цих осіб за умови, коли на здобуття кожного мандата, мають право балотуватися два та більше кандидатів.

Референдум - важлива форма безпосередньої демократії, що полягає в голосуванні виборців (певної, визначеної законом групи виборців), шляхом якого приймаються рішення з будь-яких питань державного або самоврядного характеру, за винятком тих, котрі згідно з законом не можуть бути винесені на референдум. Ці рішення - обов'язкові до виконання органами, організаціями і громадянами, щодо яких вони мають імперативний характер.[1]

Основи безпосередньої демократії здебільшого визначаються Конституцією та законами України. Об'єктивно конституційне регулювання основ безпосередньої демократії на конституційному рівні має бути системним, повним, але мінімальним, визначати зазвичай найважливіші засади і створювати найсприятливіші умови його організації, здійснення і гарантування. Це стосується загальних принципів і напрямів здійснення безпосереднього народовладдя, основних форм і механізму його здійснення та основних гарантій, які становлять систему основ безпосереднього народовладдя.

Характер безпосередньої демократії, як і будь-якого суспільного явища, виявляється зрештою в її функціях - напрямках або видах безпосереднього волевиявлення народу, які опосередковують зміст і форми безпосереднього народовладдя. Безпосереднє народовладдя є здійсненням системи суспільних функцій, їх розрізняють за суб'єктами, об'єктами, способами, засобами безпосереднього народовладдя та іншими ознаками.

Насамперед, доцільно розрізняти функції безпосереднього народовладдя за суб'єктами, тобто учасниками безпосереднього народовладдя, зокрема функції народу, територіальних громад, політичних партій і громадських організацій, органів державної влади і органів місцевого самоврядування, які сприяють здійсненню безпосереднього народовладдя. Найчастіше серед функцій народу називаються його установча та охоронна функції.

Наступну групу функцій безпосереднього народовладдя розрізняють за об'єктами, тобто за сферами безпосереднього народовладдя. Це - політична, економічна, соціальна, культурна (духовна, ідеологічна) і екологічна, що належать до числа внутрішніх функцій, та зовнішньоекономічна, зовнішньополітична, гуманітарна та оборонна, що належить до числа зовнішніх. Функції безпосереднього народовладдя, які розрізняють за суб'єктами і об'єктами, опосередковують собою переважно зміст безпосереднього народовладдя.

Найбільш поширеною є класифікація функцій безпосереднього народовладдя за способами її здійснення. За цими ознаками розрізняють такі функції, як установчу, законодавчу, контрольну, охоронну тощо.

За засобами здійснення безпосереднього народовладдя розрізняють такі функції: інформаційну, територіальну, фінансову, матеріально-технічну, охоронну та ін. Існують й інші види функцій безпосередньої демократії.[2]

Якщо повернутися до історії, то слід пригадати, що в Українській РСР – складовій Радянського Союзу, виборча система, як природний компонент політичної організації суспільства, функціонувала за умов існування державно-партійної системи і не мала чітко визначеної юридичної регламентації. Пріоритетними джерелами виборчого права виступала Конституція СРСР, Конституція УРСР з їх досить загальною регламентацією принципів виборчого права, виборчої правосуб'єктивності громадян, деяких інших засад проведення виборів. Правове регулювання виборів зводилося фактично до підзаконних актів: інструкція 20-30-х років та положення 60-70-х років. Підзаконні нормативні акти в повній мірі узгоджувалися із загальними законами держави як визначальними джерелами права, не мали взагалі сенсу в умовах державно-партійної системи

Саме тому знаменною віхою на шляху вітчизняного державотворення, після прийняття Акту незалежності України, стало прийняття Верховною Радою в 1996 році Конституції України, яка започаткувала якісно новий етап у розвитку нашого суспільства. Саме Конституція України є визначальним політико-правовим актом у контексті створення новітнього українського виборчого законодавства, основний гарант здійснення безпосередньої демократії в Україні (як загальних так і спеціальних гарантій).

Безпосередня демократія стала реальним інструментом в руках народу для здійснення масштабних перетворень в країні: політичної, економічної та інших галузей її життя. Через демократичні вибори Президента України, народних депутатів, всеукраїнський референдум народ вирішує доленосні питання свого майбутнього.[3]

Як носій суверенітету і єдине джерело влади в Україні, народ має право на будь-яку форму волевиявлення" крім тієї, яка безпосередньо заборонена Конституцією і законами. Історії безпосередньої демократії відома велика кількість форм безпосередньої демократії, зокрема вибори, референдуми, виявлення громадської думки, плебісцити, народні обговорення, народні ініціативи, петиції (колективні письмові звернення), збори, мітинги, походи, демонстрації, а також такі виняткові, переважно немирні форми, як революції, повстання, громадянські війни, національно-визвольні рухи та політичні страйки, протести, акції громадянської непокорності, голодування, пікетування тощо.

Конституцією і законами України передбачені такі форми безпосереднього волевиявлення народу, як вибори, референдуми, мирні збори, мітинги, походи і демонстрації, референдні ініціативи, звернення, народні обговорення. Відповідно до ст. 69 Конституція України не заперечує можливості існування й інших форм безпосередньої демократії.

Література:

1. Конституція України. — К.: Феміна, 1996
2. Погорілко В.Ф. "Конституційне право України"
3. Конституційно-правові форми безпосередньої демократії в Україні: проблеми теорії і практики. До 10-ї річниці незалежності України.- К.: Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України

Пинчуков Я.С.,
Мариупольский государственный университет,
Экономико-правовой факультет, 4 курс

ПРОБЛЕМЫ НЕСООТВЕТСТВИЯ ДЕЙСТВУЮЩЕГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА КОНСТИТУЦИИ УКРАИНЫ

Украине уже более двадцати лет, безусловно это молодое развивающиеся государство которое всячески поддерживает демократию, но на пути прогресса Украины стоит ряд внутренних проблем и одной из них является проблема противоречий законов конституции Украины.

Конституция является нормативно правовым актом высшей юридической силы государства. Конституция в материальном смысле — совокупность правовых норм, определяющих высшие органы государства, порядок их формирования и функционирования, их взаимные отношения и компетенцию, а также принципиальное положение индивида по отношению к государственной власти. По сути говоря ни один закон либо же другой нормативно правовой акт не может противоречить конституции. Но как показал опыт независимой Украины на практике это вполне возможно и что более печально это все чаще приводится в жизнь. Следует сделать вывод, что конституция является по природе волеизъявлением народа и призвана защищать своих граждан и их свободу. Конституция отличается относительной стабильностью и является базовой для текущего законодательства.

Но какой конфликт возникает когда законы противоречат конституции и кто от этого страдает больше всего. Забегая вперед могу сказать что жертвой является само государство в целом, и как вытекающие из этого сам народ.

Законов противоречащих конституции не так уж и много но чего стоит только новый УПК принятый 13.04.12, некоторые статьи которого прямо противоречат конституции Украины. В статье 45 УПК "Защитник" Согласно ее нормам, защитником является адвокат, который осуществляет защиту подозреваемого, подсудимого, обвиняемого и пр. категорий лиц, в отношении которых суд может принять меры процессуального принуждения. При этом защитником не может быть адвокат, сведения о котором не внесены в Единый реестр адвокатов Украины. Обратим внимание также на то, что нормы названной выше ст. 45 нового УПК противоречит конституции Украины и решению Конституционного Суда Украины №13-рп/2000 от 16.11.2000. В частности, ст. 59 Конституции гласит, что каждый свободен в выборе защитника своих прав. А в упомянутом выше решении Конституционного Суда указано, что защитниками могут выступать любые лица, имеющие достаточный уровень знаний в области права, а также родственники обвиняемого по его желанию. Кроме того, ст. 46 нового УПК "Общие правила участия защитника в уголовном производстве" ограничивает количество защитников одного обвиняемого числом пять, тогда как в прежней версии кодекса ничего подобного не наблюдается. А это явно противоречит нормам, заложенным в ст. 22 Конституции, которая требует не допускать сужения содержания и объема существующих прав и свобод в ходе принятия новых законов

Рассмотрим так же Закон Украины "О портах", принятого Верховной Радой 17 мая 2012 года и подписанного Президентом Украины в июне прошлого года. Данный законопроект позволяет в случае необходимости реализовывать инвестиционные проекты, то есть, отдавать под приватизацию предприятия и землю, находящиеся до этого момента в городской или государственной собственности. Согласно закону, землями портов будет распоряжаться Правительство, а не местные советы, что вступает в конфликт со статьей 142 Конституции, которая поясняет, что распоряжение землей является материальной и финансовой основой местного самоуправления. Таким образом, выгоду или вред принесет закон Украины «О портах» пока неизвестно. Однако его противоречие

Конституції України дасть можливість оспорити законність всіх договорів, заключених на скорую руку.

Нельзя и упустити законопроект "О клевете", который в полной мере противоречит Конституции. В частности, подобная новация может привести к чрезмерному ограничению свободы выражения взглядов и окажет сдерживающий эффект на деятельность СМИ.

Проект закона о внесении изменений в Уголовный и Уголовно-процессуальный кодекс противоречит Конституции Украины, Европейской конвенции о правах человека и международным обязательствам Украины. Подобные законопроекты даже в зачаточном состоянии несут угрозу свободе народа и являются прямым путем к тоталитаризму что в свою очередь ведет в обратную сторону от демократии.

Бороться с данной проблемой должны, как высшие органы власти так и чиновники, со стороны народа должны быть проведены референдумы согласно которым требуется отменить или же исправить законы противоречащие конституции, в противном же случаи это приведет к колоссально большим проблемам, как во внутреннем строе государства и его политике так и на международном уровне.

Подлепич Д.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 3 курс

ЗАВДАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ РЕФОРМИ

Актуальність даної теми дослідження зумовлюється тим, що впровадження адміністративної реформи в Україні дуже гальмується, та існує безліч проблем, що виникають в процесі реалізації реформування. Відомо, що одними з головних завдань адміністративної реформи є модернізація інституціональної структури і системи органів виконавчої влади та їх персоналу. Водночас за умов фінансово-економічної кризи загальною є необхідність значного скорочення бюджетних видатків на утримання державних органів. Без системного реформування виконавчої влади та державної служби, тобто без адміністративної реформи, Україна не має шансів на проведення успішних економічних реформ, та реформ стосовно інших галузей.

Реформування має дуже вагомий та важливий підставу у вигляді різноманітних праць вчених, які в свою чергу виливаються у розробку проб гамм реформування на державному рівні. Наукову базу адміністративної реформи в Україні становлять праці В.Б. Авер'янова, В.К. Колпакова, Ю.П. Битяка, І.Б. Коліушка, В. П. Тимошука Я.В. Верменича, В.А.Дерець, Н.Р. Нижник, , В. М. Алексеева, О. Ф. Андрійко, Н. В.Гудими та інших вчених.

Мета реформування полягає у формуванні ефективної системи державного управління, яка надаватиме якісні публічні послуги громадянам на рівні, що відповідає європейським стандартам, забезпечуватиме оптимальне використання публічних коштів та буде здатна вчасно і адекватно реагувати на соціально-економічні та зовнішньополітичні виклики. Таким чином, реформування будується на різних етапах пов'язаних один із одним хронологічно. Ці етапи вже не раз були досліджені та визначені відомими вченими, серед них:

1. створення ефективної системи та структури органів виконавчої влади;
2. створення професійної, відповідальної та політично нейтральної державної служби;
3. запровадження раціональних і прозорих процедур формування державної політики із залученням громадськості та інших заінтересованих сторін;
4. зміцнення статусу приватних осіб у відносинах з органами влади шляхом
5. справедливого правового регулювання адміністративної процедури, впровадження
6. нових організаційних форм та стандартів якості адміністративних послуг;
7. запобігання корупції.

Адміністративна реформа має зорієнтувати державне управління на якісне надання державних послуг мінімальним коштом для суспільства.

До упорядкування системи центральних органів виконавчої влади на основі секторного підходу за стандартами ЄС відповідно до трирівневої системи:

- 1 рівень: Кабінет Міністрів України;
- 2 рівень: Міністерства України; Національні комісії (незалежні регулятори);
- 3 рівень: Державні служби, Державні інспекції та Державні агентства.

Адміністративна реформа має здійснюватись у кількох напрямках. Перший - це створення нової правової бази, що регламентуватиме державне управління в Україні. Другий - це формування

нових інститутів, організаційних структур та інструментів здійснення державного управління. Третій - це кадрове забезпечення нової системи державного управління. Четвертий - це зміцнення та формування нових фінансово-економічних основ функціонування державного управління. П'ятий - це наукове та інформаційне забезпечення системи державного управління, формування механізмів наукового та інформаційного моніторингу її функціонування.

Під адміністративною реформою ми розуміємо комплекс політико-правових заходів, які полягають у структурних, функціональних та державно-службових перетвореннях, насамперед у сфері виконавчої влади, з метою перетворення її з владно-репресивного механізму на організацію, що служить суспільству, і створення на цій основі ефективної системи державного управління. Необхідно відзначити, що однією із переваг адміністративної реформи, на відміну від інших вітчизняних реформ, є те, що вона з самого початку отримала теоретично опрацьовану методологічну базу її проведення — Концепцію адміністративної реформи в Україні. Одними з перших увагу на необхідність проведення адміністративної реформи було спрямовано членами Комісії Верховної Ради України з питань правової політики та судово-правової реформи у 1995 році. Зокрема, паралельно з конституційним процесом, робочою групою, створеною цій Комісії, було підготовлено і перший варіант організаційно-правової концепції адміністративної реформи.

Основну увагу Концепція присвятила реформуванню системи органів виконавчої влади, організації державної служби, територіальному устрою та системі місцевого самоврядування. Зокрема, визначалося нагальною потребою утвердження конституційного статусу Кабінету Міністрів України як вищого органу в системі органів виконавчої влади, посилення ролі Прем'єр-міністра України у вирішенні кадрових та установчих питань у виконавчій владі, зміна організації діяльності Кабінету Міністрів, у тому числі запровадження урядових комітетів і реформування апарату уряду, передбачалося розмежування політичного й адміністративного керівництва у міністерствах і обласних державних адміністраціях та інше. Щодо організації державної служби, насамперед, пропонувалося розмежувати основні типи посад в органах державної влади на політичні, адміністративні та патронатні, забезпечити принцип політичної нейтральності державної служби, реорганізувати систему управління державною службою. На місцевому рівні пропонувалося вирішити в першу чергу проблеми утворення фінансово спроможного базового рівня місцевого самоврядування, та розмежувати функції і повноваження між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

Концепцією адміністративної реформи в Україні передбачалася така послідовність заходів, згідно якої на першому етапі мали реформуватися Кабінет Міністрів України, система центральних органів виконавчої влади та державна служба. Згодом реформовані центральні органи повинні були продовжувати подальшу роботу щодо вдосконалення системи державного управління, в тому числі змінювати методи та організацію діяльності. Перший етап адміністративної реформи розраховувався на два роки, але він не завершений і досі. Проведення адміністративної реформи є нагальною потребою сучасного вітчизняного державотворення, а реформування системи органів виконавчої влади та організації державної служби є одними з головних її напрямків. Тож, враховуючи викладене у даній монографії, можна висловити ряд пропозицій щодо заходів для продовження адміністративної реформи в Україні.

Першим за своєю важливістю завданням є досягнення згоди між Президентом, Верховною Радою та Кабінетом Міністрів щодо тексту Закону «Про Кабінет Міністрів України» з метою якнайшвидшого набуття ним чинності. При цьому хочеться вірити, що народні депутати України Верховної Ради 4 скликання, будуть принциповими у відстоюванні ключових позицій даного законопроекту, пов'язаних із захистом Конституції, так само як і парламентарі двох попередніх скликань. При формуванні наступних урядів в Україні бажано забезпечувати новий підхід в персональному відборі осіб на членство в Кабінеті Міністрів. В уряд повинні призначатися особи, які мають чітку політичну програму дій щодо певного сектора державного управління, ініціативність та достатню мужність для відстоювання своїх поглядів і впровадження їх у життя.

В Україні є можливість на проведення адміністративно-територіальної реформи, але не слід цією можливістю нехтувати і зволікати. Зараз створені всі передумови для проведення реформи і втрата часу може мати згубні наслідки, а саме те що реформування адміністративно-територіального устрою може зазнати невдачі. А це в свою чергу приведе до значних втрат, особливо в фінансовому плані.

В результаті здійснення адміністративної реформи в Україні відповідно до Концепції передбачається поступове формування раціонального механізму державного управління, який

дозволить підвищити ефективність реалізації виконавчої влади, поглибити її взаємодію з місцевим самоврядуванням.

Якісно удосконалена система виконавчої влади має покращити вплив на хід та наслідки проведення інших перетворень у нашому суспільстві - насамперед, економічної реформи, особливо з тих питань, де велике значення мають методи та форми державного регулювання і контролю.

Основна мета реформи полягає у комплексній перебудові системи державного управління в Україні, та в розбудові нової системи органів державного управління для здійснення основних завдань.

До пріоритетних завдань Концепція також віднесла покращання регулювання позасудового захисту прав і свобод громадян, які порушуються органами виконавчої влади та їх посадовими особами. Передбачається, що право на такий захист повинно реалізовуватися шляхом подання адміністративної скарги до вищого у порядку підлеглості органу виконавчої влади (посадової особи).

Основною проблемою реалізації адміністративно-правової реформи є недостатність її фінансування, а також відсутність механізму реалізації існуючої концепції. Для реального прискорення адміністративної реформи є доцільним призначення міністра «без портфеля» з питань адміністративної реформи. Тобто має бути визначений вільний від інших функцій член Кабінету Міністрів України, який буде ініціювати в уряді та парламенті питання реалізації конкретних заходів щодо проведення адміністративної реформи, координувати ці процеси та нести політичну відповідальність за її проведення. Призначення такої посадової особи в апараті Президента не є ефективним, оскільки всі установчі та кадрові рішення щодо органів виконавчої влади Президент приймає за поданням Прем'єр міністра і тому ці рішення мають готуватися і попередньо обговорюватися в Кабінеті Міністрів

Література:

1. Указ президента України "Про першочергові заходи з проведення в Україні адміністративної реформи" від 20 листопада 1998 року N 1284/98.
2. Указ президента України "Про Національну раду з питань взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування" від 21 лютого 2008 року № 149/2008.
3. Концепція адміністративної реформи в Україні від 1998р. зі змінами внесеними в 2004р.
4. Колпаков В.К., Кузьменко О.В. Адміністративне право України; Підручник. - К.: Юрінком Інтер, 2003.544 с.
5. Указ президента України "Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні" від 22 липня 1998 року N 810/98.

Подстепна А.О.,
Маріупольський державний університет
Економіко-правовий факультет, 1 курс

ПОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Питання походження держави і права завжди цікавило теоретиків права і тому, вивчення цього питання було актуальним у будь-який час. Адже, виникненню держави та права сприяли різноманітні чинники, які дали поштовх до подальшого розвитку держави та права. У різноманітних філософських течіях панує думка, що держава існувала вічно. У той же час, історична та етнографічна науки дають нові знання о причинах походження держави і права. Найвідоміші з них наголошують на тому, що держава виникла як наслідок розпаду родоплемінного устрою, або ж, із розвитком виробництва, з переходом від привласнення до відтворення, а також з появою розподілу праці. [1,с.37-38]. Право ж, на думку вчених, виникло разом із державою та являється результатом його діяльності. Утвердження права відбувається шляхом надання захисту з боку держави найбільш загальним і важливим правилам поведінки, таких як звичаї. У подальшому, звичаї стали основою для створення державою звичаєвого права, яке представляло права усього суспільства. [4,с.36]. Але, згодом, звичаєве право стало витіснятися писаними законами держави, і, як стверджує А.С.Комаров: «Право – це правила поведінки, які походять вже не від суспільства, від держави, яке захищає інтереси експлуататорів, санкціонує соціальну нерівність населення і може виникати тільки разом із державою» [4,с.37]

Актуальність теми походження держави і права полягає у тому що, держава та право розвивалися і змінювалися протягом багатьох століть, доповнюючи один одного. Саме виникнення держави сприяло утворенню інституту права, який замінив раніше існуючі звичаї і так зване звичаєве право, яким тривалий час користувалося людство.

Проблема виникнення держави і права залишається дискусійною по сьогоднішній день. Серед теоретиків держави і права ніколи не було і на сьогоднішній день, не має єдності поглядів щодо процесу виникнення держави і права. Дану проблему походження держави і права вивчали та оцінювали видатні учені та мислителі Європи, такі як, Гроцій Г., Гоббс Т., Алексеев С.С., Кашаніна Т.В. та інші. Вони висунули ряд теорій щодо походження держави і права, що, на мою думку, є головною проблемою при розгляді питання щодо походження держави і права. Наприклад, патріархальна теорія, органічна теорія, теологічна теорія, теорія насильства та багато інших. Усі вони заслуговують належної уваги, так як містять різні погляди на розгляд проблеми походження держави і права. Пропонуємо розглянути дві теорії запропоновані ученими, що вивчали дану тему.

Наприклад, теологічна теорія є однією з перших та найдавніших теорій, що виникла для пояснення походження держави. Її представниками були численні релігійні діячі Стародавнього Сходу, середньовічної Європи (наприклад, Фома Аквінській - XIII в.), ідеологи ісламу і сучасної католицької і православної церков. [2,с.56] Сенс даної теорії полягає у тому, що держава походить волею Бога, тим самим підкреслюючи залежність людей від релігії і необхідність підкорення усіх державній владі. Теологічна теорія висувала ідеї вічності і залежності держави від божественної волі, яка проявляється через релігійні організації. Особливого поширення ця теорія набула в період середньовіччя, коли виникла необхідність обґрунтувати необмеженість влади монарха.[3,с.54] Критики, які давали оцінку теологічній теорії не віднесли її до теорій, що мають науковий характер. Теологічна теорія була обумовлена релігійною свідомістю людей і орієнтувалася на ті знання, які існували у минулі часи. У більш пізній час цю теорію стали використовувати для виправдання необмеженої влади монарха. Теологічну теорію важко передбачити, адже її основою являється лише віра людей у Бога.[2,с.57]

Іншою є договірна теорія походження держави і права, яка почала поширюватися у більш пізні часи – у XVII-XVIII ст. у працях Г. Гроція, Т. Гоббса, Дж. Локка, Ж.-Ж. Руссо, П. Гольбаха. За договірною теорією, держава, створена для гарантії природних прав і законів, вона не може зазіхати на ці права, вона повинна бути організована так, щоб природні права були надійно гарантовані. На думку всіх зазначених мислителів, люди змушені були укласти договір заради дотримання права і загальної користі. Люди відмовилися від частини своїх прав заради стабільності, заборонили собі робити ті речі, які б шкодили їхньому життю і таким чином, був укладений договір-об'єднання, заради встановлення миру.[2,с.85-86] Так, зокрема, Гоббс і Локк стверджують, що людина із самого початку відчуває за собою право на свободу та власність і хоче, щоб вони були захищені від посягань, і в той же час схильний зазіхати на свободу та власність інших. В результаті виникає боротьба всіх проти всіх, що призводить до анархії та хаосу.[2,с.89] Договірна теорія уперше показала, що держава виникає як результат цілеспрямованої діяльності людей. Це перший створений людьми політичний інститут, який впливає на життя людей, окремих груп та усього суспільства. Головним досягненням договірної теорії є те, що вона поклала початок вченню про народний суверенітет, о підконтрольності перед народом усіх державо-владних структур. [1,с.46]

Проблема різноманітності теорій походження держави викликає численні дискусії щодо того, яку з теорій, про походження держави і права, слід вважати найточнішою. Ми вважаємо, що розглянуті теорії цілком логічно відтворюють картину походження держави і права, і жодну з них не можна віднести до неправильної. На нашу думку, дані теорії та причини походження держави і права мають важливий характер для суспільства, адже це дозволяє нам глибше зрозуміти особливості та устрій держави та права, показує нам, якою держава була за давніх часів і як вона еволюціонувала протягом багатьох століть свого існування.

Література:

1. «Теорія держави і права»/Підручник для юридичних вузів і факультетів. – Під ред. В.С.Корельського і В.Д. Перевалова. – Москва, 1997. -570 с.
2. Кашаніна Т.В. «Походження держави і права. Сучасні трактування і нові підходи / Навчальний посібник. – М.:Юрист,1999. – 335 с.
- 3.Цвік М.В., О.В.Петришин «Загальна теорія держави і права:[Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] – Харків, 2011. – 584 с.
- 4.Комаров С.А. «Загальна теорія держави і права: Курс лекцій»/Видання 2-ге, змінене та доповнене. – Москва, 1996. – 312 с.

ТИПОЛОГІЯ ДЕРЖАВ

Актуальність цієї роботи полягає у необхідності вивчення історичних типів держав, з метою розгляду таких типів з погляду різних підходів, підведення підсумків про переваги і недоліки кожного з типів держав. У сучасності існує певна кількість підходів, які є необхідними для класифікації типів держав. Серед таких підходів найбільш популярними є формаційний і цивілізаційний. Ці підходи є необхідними для виявлення історичних процесів вдосконалення і розвитку держави і суспільства.

Типологія держави являє собою досить складне і в той же час дуже важливе питання в теорії держави і права. Історичний шлях розвитку держави налічує вже не одну тисячу років. Кілька тисячоліть, століть і навіть десятиліть тому держави були зовсім не такими, якими вони є у наш час. Питання типології держави є необхідністю для визначення основних етапів його історичного розвитку. На кожному етапі історичного розвитку держава набуває певну сукупність рис, ознак, які дозволяють віднести її до певного типу

Питанням про типологію держав властива своя проблематика, яка змушує зустрічатися з низкою труднощів різних вчених. Ці труднощі обумовлені історичними особливостями найбільш поширених підходів для класифікації держав по їх типології. Наприклад, сьогодні формаційна концепція володіє низкою складнощів, її фактологічна база не враховує всіх археологічних та етнографічних даних, тоді як сьогодні в орбіту наукового осмислення включена історія всіх регіонів Землі. Формаційна концепція європоцентрична: в її рамках типологія держави вивчається з позицій історії Європи; східному ж шляху виникнення державності і східному типу держави не приділяється належної уваги. Це припускає внесення у традиційне розуміння теорії формацій відповідних уточнень. Ряд дослідників намагається розглядати в якості альтернативної основи для побудови типології держави цивілізаційний підхід. Проте, до цих пір не ясно, чи може цивілізаційний підхід зводиться до рангу нової методології історії і служити основою для побудови типології держави. Проблеми, пов'язані з типологією держави, визначенням їх сутності, були і залишаються одними з центральних у теорії держави і права. У науковій думці минулого і сьогодення склалося багато концепцій і теорій з проблем типології держави. В епоху існування соціалістичної держави у вітчизняній юридичній науці проблеми типології держави розглядалися в основному в рамках формаційної марксистсько-ленінської теорії. У сучасній науковій і навчальній літературі проблеми типології держави і права розглядаються як з формаційних, так і з цивілізаційних позицій.

Основною характерною рисою формаційного підходу є те, що він висловлює марксистське ставлення до питання про тип держави. Укладачами даного підходу вважаються В.І. Ленін, К. Маркс і Ф. Енгельс. Марксистко - ленінська типологія держави базується на категорії суспільно-економічної формації, під якою розуміється історичний тип суспільства, заснований на певному способі виробництва. Рівень розвитку продуктивних сил визначає матеріально-технічну базу суспільства, а виробничі відносини, що складаються на однотипній формі власності на засоби виробництва, складають економічний базис суспільства, якому відповідають певні політичні, державно-правові, релігійні, наукові явища, а також явища, засновані на моралі і суспільній свідомості, що називаються надбудовою. З позицій формаційної теорії, тип держави визначається тим, якого класу воно служить, а значить, якому економічному базису.). Наприклад, економічну основу рабовласницького суспільства складала приватна власність рабовласників на засоби виробництва і на рабів, які розглядалися виключно як виробники матеріальних та інших благ. При феодальній формації матеріальну основу суспільства становила феодальна власність на землю, яка зумовила економічну та іншу залежність кріпаків від поміщиків. Приватна власність на найбільш важливі знаряддя праці та засоби характерна і для капіталістичної суспільно-економічної формації. Кожній формації відповідає свій тип держави і права. Перехід від однієї формації до іншої відбувається під впливом змін в економічному базисі та носить об'єктивний характер. Заміна одного економічного ладу іншим спричиняє зміни у державно-правовій надбудові. При цьому суспільно-економічні формації змінюють одна одну закономірно, а весь історичний процес розвитку суспільства являє собою послідовну зміну формацій і відповідних типів держави.

Марксистська теорія розрізняє чотири історичних типи держав: рабовласницький, феодальний, буржуазний і історично останній тип - соціалістичну державу. З точки зору марксизму, під історичним типом держави і права розуміються взяті в єдності найбільш типові їхні риси та ознаки,

що відносяться до однієї і тієї ж суспільно-економічної формації, до одного й того ж економічного базису. Рабовласницькі, феодальні, буржуазні типи держави охоплюються єдиним поняттям експлуататорської держави. Соціалістична держава, у свою чергу, є протилежним типом держави, певним класиками марксизму. Це історично останній тип держави, який, на думку К. Маркса, поступово "засинає" і в кінцевому підсумку "відіме", виконавши своє завдання побудови безкласового комуністичного суспільства. Так само виділяється первісно-громадська (бездержавна) формація. Перехід від одного історичного типу держави до іншого здійснюється в ході соціальної революції, об'єктивною основою якої служить невідповідність (конфлікт) характеру виробничих відносин рівню розвитку продуктивних сил суспільства. Дозвіл такого роду конфлікту відбувається в ході соціальної революції, яка веде до перебудови виробничих і всіх інших суспільних відносин, у тому числі в сфері надбудови. Зміни в соціально-економічних формаціях та зміна типів держав відбуваються синхронно.

Таким чином, формаційний підхід - це дослідження стану і розвитку суспільства, закономірностей зміни історичних типів держав, з точки зору якісних змін в економічному базисі суспільства, його виробничих відносинах і класової структури.

Суть іншого, вартого уваги підходу - цивілізаційного, полягає в тому, що при характеристиці розвитку конкретних країн і народів варто враховувати не тільки розвиток процесів виробництва і класових відносин, але і духовно-культурні фактори. До них можна віднести особливості духовного життя, форм свідомості, у тому числі релігії, світорозуміння, світогляду, історичного розвитку, територіальної прихильності, своєрідність звичаїв, традицій та інше. У сукупності ці чинники утворюють поняття "культура", яке служить специфічним способом буття того чи іншого народу, конкретної людської спільності. Споріднені культури утворюють цивілізацію. У даний час в ньому переважає так зване технологічний напрямок. Воно пов'язує тип держави зі стадією науково-технічного прогресу і життєвого рівня населення, що визначається споживанням і наданням послуг, яким відповідає дана держава. Кожна цивілізація надає стійку спільність всім державам, існуючим в її рамках. Цивілізаційний підхід обґрунтовується ідеєю єдності, цілісності сучасного світу, пріоритетом ідеально-духовних чинників.

Отже, економічні процеси та фактори цивілізації тісно взаємодіють, стимулюючи розвиток один одного. Це особливо наочно на прикладі теорії сучасного американського соціолога У. Ростоу, який класифікував держави за стадіями економічного розвитку, залежним, в свою чергу, від науково-технічних досягнень. Тим самим вчений показав залежність економічного прогресу від духовно-культурних умов розвитку суспільства. Чим вище рівень розвитку держави, тим стійкіше його економічний потенціал і добробут суспільства

Відповідно до цієї теорії, покликаної, за словами її автора: «Кинути виклик марксизму та витіснити його як метод розгляду сучасної історії», все суспільства щодо економічного розвитку можна віднести до однієї з п'яти стадій: традиційне суспільство; перехідне суспільство, в якому закладаються основи перетворень; суспільство, що переживає процес зсуву; дозріваюче суспільство і суспільство, яке досягло високого рівня народного споживання [1, с.60].

Найбільш складним є питання про критерії типології цивілізацій. Англійський історик А. Тойнбі, що вніс великий внесок в розвиток цивілізаційного підходу, спробував розробити критерії цивілізації і класифікувати їх. А. Тойнбі обґрунтував теорію круговороту змінюють один одного замкнених цивілізацій. Динамічні зміни (виникнення, зростання, надлом і розкладання) відповідно до цієї теорії відбуваються не в рамках світового суспільного процесу, а всередині окремої цивілізації. Цивілізації є як би гілками дерева, співіснуючі поруч один з одним. Русійною силою кругообігу цивілізацій виступає творча еліта, яка захоплює за собою інертну більшість. Звідси А. Тойнбі вбачає прогрес в духовному досконало поколінь людей.

Його погляди зазнали на собі вплив роботи О. Шпенглера "Захід Європи". У своїй роботі "Осягнення історії" Тойнбі підтверджує ідею Шпенглера про неможливість існування єдиної, універсальної загальнолюдської культури. Він сформулював концепцію цивілізації, під якою розуміє замкнений і локальний стан суспільства, відмінне спільністю релігійних, психологічних, культурних, географічних та інших ознак. В якості типологічної характеристики цивілізації він, зокрема, називав релігію, спосіб мислення, спільність історико-політичної долі та економічного розвитку. За цими критеріями А. Тойнбі спочатку виділив до ста самостійних цивілізацій, але потім скоротив їх кількість до двох десятків, частина з яких втратила своє існування [2, с.38].

А. Тойнбі вважав, що за типом цивілізації можна виділити відповідні типи держав. Однак типологію держав по цивілізаційного підходу він не розробив. У той же час заслугою А. Тойнбі є

спроба зробити цивілізаційний підхід всеосяжним методологічним інструментом пізнання історії розвитку суспільства.

Еволюція держав розкрита не у роботах Арнольда Джозефа Тойнбі, а у працях його послідовників. В залежності від наявності тих чи інших інститутів державності і рівня їх організації виділяють первинні цивілізації і вторинні. Держави первинних цивілізацій часто мають форму імперій (давньоєгипетська). При цьому роль держави у житті суспільства просто величезна, держава визначає і економіку з політикою, і соціальну структуру суспільства. Відмінною особливістю цих цивілізацій є з'єднання держави з релігією. Вторинні цивілізації (західноєвропейська, північноамериканська, латиноамериканська) характеризуються меншим диктатом держави над суспільством. Правитель вже не розглядається як бог, він слуга народу, влада ж повинна відповідати сформованим в народному середовищі ідеалам. Для держави у первинних цивілізаціях характерно, що вони є частиною базису, а не тільки надбудови.

Таким чином, цивілізаційний підхід дозволяє пояснити багатоваріантність історичного розвитку, в тому числі той факт, чому всі суспільства і держави неоднаково розвиваються і вибирають різні шляхи руху до прогресу.

З усього сказаного вище можна зробити висновок, що обидва підходи є унікальними і володіють своїми особливостями. Однак, ще не так давно формаційний підхід до дослідження типології держави вважався єдино вірним. Не можна назвати існуючу позицію правильною, так як формаційний підхід враховує лише економічні чинники виробничих і класових відносин у відмінності від цивілізаційного, прихильники якого підтримують духовні і культурні фактори. Помилковим буде виділення переваг одного підходу порівняно з іншим, але поєднання цих підходів разом дозволить досягти найбільш ефективного результату в пізнанні процесів історичного розвитку суспільства і держави.

Література:

1. Теория государства и права: учеб. / А. В. Мелехин. — М.: Маркет ДС, 2007. — 640 с.
2. Теория государства и права: учеб. / Под ред. Пиголкина А.С.— М.:Городец, 2003. - 253 стр.
3. Теория государства и права: учеб. / Л.А. Морозова. — М.: Юристъ, 2002. — 414 с.

Пономаренко М.Ю.,
Маріупольський державний університет,
Історичний факультет, 4 курс

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Актуальність даного дослідження обумовлена тим, що на сучасному етапі розвитку суспільства інформація є найважливішим засобом організації та регуляції суспільної життєдіяльності, дієвим інструментом соціального управління. Успішна діяльність підприємств, як і будь-яких інших організацій, забезпечується реалізацією комплексу заходів організаційно-технічного, економічного та правового характеру. Серед них помітне місце займає застосування інформаційних технологій, в тому числі Internet-технологій, у роботі підприємств та організацій.

Основні засади регулювання відносин, пов'язаних з інформацією та інформаційними технологіями визначені в Законі України «Про інформацію» [4]. Цей Закон закріплює право громадян України на інформацію, закладає правові основи інформаційної діяльності. Він затверджує інформаційний суверенітет України і визначає правові форми міжнародного співробітництва в галузі інформації. Закон встановлює загальні правові основи одержання, використання, поширення та зберігання інформації, закріплює право особи на інформацію в усіх сферах суспільного і державного життя України, а також систему інформації, її джерела, визначає статус учасників інформаційних відносин, регулює доступ до інформації та забезпечує її охорону, захищає особу та суспільство від неправдивої інформації. Значення цього закону для розвитку інформаційних технологій в Україні є надзвичайно важливим. Всі аспекти, які він регулює, безпосередньо впливають розвиток інформаційних технологій.

Закон України «Про інформацію» визначає інформацію, як «будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді». Також у першому розділі встановлюється структура законодавства про інформацію, що дозволяє систематизувати нормативно-правову базу та уникнути проблеми суперечності в ієрархії законів, характерної для таких комплексних галузей, як інформаційне право. Цей документ також встановлює

та характеризує основні види інформаційної діяльності. Закон України «Про інформацію» сприяє створенню умов для здобуття професійної освіти в галузі інформаційної діяльності через систему її навчальних закладів. Порядок створення навчальних закладів інформаційного напрямку (журналістики, статистики, бібліотечної та архівної справи, науково-інформаційної діяльності, інформатики, обчислювальної техніки тощо) та принципи їх діяльності визначаються Законом України «Про освіту» та іншими законодавчими актами [4].

Закон розрізняє вісім видів інформації: статистична, адміністративна, масова, інформація про діяльність державних органів влади та органів місцевого і регіонального самоврядування, правова інформація, інформація про особу, інформація довідково-енциклопедичного характеру, соціологічна інформація – та надає визначення й характеристику кожному з них [6;19-21], та визначає режими доступу до неї, дає поняття про інформацію з обмеженим доступом. Розглядається право власності на інформацію, даються визначення інформаційному продукту та інформаційній послугі [4]. Через те, що інформаційні технології та системи, як правило, є інформаційними продуктами чи послугами, законодавче визначення змісту цих термінів створює основу для регулювання відносин на ринку інформаційних технологій.

Сучасний стан розвитку інформаційних технологій в Україні робить необхідним тісну співпрацю з іншими державами. Міжнародна інформаційна діяльність полягає в забезпеченні громадян, державних органів, підприємств, установ і організацій офіційною документованою або публічно оголошеною інформацією про зовнішньополітичну діяльність України, про події та явища в інших країнах, а також у цілеспрямованому поширенні за межами України державними органами і об'єднаннями громадян, засобами масової інформації та громадянами всебічної інформації про Україну.

Закон України «Про науково-технічну інформацію» визначає основи державної політики в галузі науково-технічної інформації, порядок її формування і реалізації в інтересах науково-технічного, економічного і соціального прогресу країни. Метою закону є створення в Україні правової бази для одержання та використання науково-технічної інформації. Законом регулюються правові і економічні відносини громадян, юридичних осіб, держави, що виникають при створенні, одержанні, використанні та поширенні науково-технічної інформації, а також визначаються правові форми міжнародного співробітництва в цій галузі. У даному законі до основних завдань національної системи науково-технічної інформації віднесена «підготовка аналітичних матеріалів, необхідних для прийняття державними органами місцевого і регіонального самоврядування рішень з питань науково-технічного, економічного і соціального розвитку країни» [5].

Закон України «Про захист інформації в автоматизованих системах (АС)» встановлює основи регулювання правових відносин щодо захисту інформації в автоматизованих системах за умови дотримання права власності громадян України і юридичних осіб на інформацію та права доступу до неї, права власника інформації, а також встановленого чинним законодавством обмеження на доступ до інформації. Інформація в АС – це сукупність усіх даних і програм, які використовуються в АС незалежно від засобу їх фізичного та логічного представлення. Захистом інформації є сукупність організаційно-технічних заходів і правових норм, призначених для запобігання заподіяно шкоди інтересам власників інформації. Згідно даного закону право власності на інформацію, створену як вторинну в процесі обробки в АС, встановлюється з урахуванням норм авторського права на підставі угоди між власником вхідної інформації і користувачем АС. Якщо такої угоди немає, то така інформація належить користувачу АС, який здійснив цю обробку. Користувач АС може проводити обробку інформації лише за наявності згоди на те її власника або уповноваженої ним особи, якщо ця інформація не віднесена до категорії загальнодоступної [3].

Для державного управління велику роль має Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг». Дія цього Закону поширюється на відносини, що виникають у процесі створення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, оброблення, використання та знищення електронних документів. Закон встановлює основні організаційно-правові засади електронного документообігу та використання електронних документів. «Електронний документ - документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа». Електронний документообіг (обіг електронних документів) - сукупність процесів створення, оброблення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів, які виконуються із застосуванням перевірки цілісності та у разі необхідності з підтвердженням факту одержання таких документів. Суб'єкти електронного документообігу - автор, підписувач, адресат та посередник, які набувають передбачених законом або договором прав і обов'язків у процесі електронного документообігу [2].

Закон України «Про електронний цифровий підпис» визначає правовий статус електронного цифрового підпису та регулює відносини, що виникають при використанні електронного цифрового підпису. Електронний підпис - дані в електронній формі, які додаються до інших електронних даних або логічно з ними пов'язані та призначені для ідентифікації підписувача цих даних. «Електронний цифровий підпис - вид електронного підпису, отриманого за результатом криптографічного перетворення набору електронних даних, який додається до цього набору або логічно з ним поєднується і дає змогу підтвердити його цілісність та ідентифікувати підписувача». Електронний цифровий підпис накладається за допомогою особистого ключа та перевіряється за допомогою відкритого ключа. Суб'єктами правових відносин у сфері послуг електронного цифрового підпису є: підписувач; користувач; центр сертифікації ключів; акредитований центр сертифікації ключів; центральний засвідчувальний орган; засвідчувальний центр органу виконавчої влади або іншого державного органу; контролюючий орган. Електронний цифровий підпис призначений для забезпечення діяльності фізичних та юридичних осіб, яка здійснюється з використанням електронних документів [1].

Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» встановив як один з головних пріоритетів України прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство [6]. Вдосконалення інформаційного законодавства, розвиток національної інфраструктури та її інтеграція у світову інфраструктуру, покращення стану інформаційної безпеки в умовах використання новітніх інформаційно-комунікативних технологій є основними стратегічними цілями України.

Отже, правове забезпечення регулювання основ інформаційної сфери забезпечується Законом України «Про інформацію» та конкретизується в галузевих нормативно-правових актах. Кожний з них допомагає вирішувати конкретне завдання, що стоїть перед Україною на шляху розвитку інформаційної інфраструктури, створення власних досконаліших інформаційних технологій та управління на їх основі. Звичайно, в умовах виходу з кризи в країні виникають складнощі у виконанні певних положень законодавства, пов'язаних із фінансуванням проектів. Але державні комітети створюють сприятливі умови для залучення приватного капіталу до державних програм та проекти, які поліпшують ситуацію. В цілому ми можемо зробити висновок, що чинна в Україні законодавча база регламентує діяльність в інформаційній сфері та створює умови для впровадження інформаційних технологій.

Література:

1. Про електронний цифровий підпис: закон України за станом на 22 травня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 852-IV.
2. Про електронні документи та електронний документообіг: закон України за станом на 22 травня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 851-IV.
3. Про захист інформації в автоматизованих системах: закон України за станом на 05 липня 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 80/94-ВР.
4. Про інформацію: закон України за станом на 13 січня 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 2657-XII.
5. Про науково-технічну інформацію: закон України за станом на 25 червня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 3322-XII.
6. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: закон України за станом на 9 січня 2007 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 537-V.

Попека П.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Магістр»

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОНЯТТЯ «КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ»

Розкриття поняття та ознак комерційної таємниці має важливе методологічне значення, оскільки розуміння саме поняття комерційної таємниці є визначальним для встановлення змісту прав на комерційну таємницю, їх позиціонування в системі цивільних прав, встановлення підстав їх виникнення, зміни та припинення.

Поняття «комерційна таємниця» відоме давно, але досі його зміст сприймається неоднозначно, оскільки існують різні підходи до його визначення і сприйняття. Проблема визначення цього поняття зумовлена різними галузями правової науки, де це поняття досліджується.

Так, О.О. Кулініч сприймає комерційну таємницю лише як одну із складових інформації з обмеженим доступом [1, с. 128].

Такі автори як В.К.Задірака, О.С. Олексюк, М.О.Недашковський наголошують, що комерційна таємниця – це економічні інтереси, що приховуються з комерційних міркувань, та відомості про різні сторони і сфери фінансової, виробничо-господарської, управлінської, науково-технічної діяльності банківських установ, фірми, підприємства, компанії, корпорації (в подальшому фірми), охорона яких зумовлена інтересами конкуренції і можливою загрозою економічної безпеки фірми. Комерційна таємниця виникає тоді, коли вона становить інтерес для комерції [2, с. 184].

Д.О. Гетманцев виділяє такі принципові ознаки комерційної таємниці: наявність «комерційної цінності»; секретність; зміст і об'єм комерційної таємниці встановлюється володільцем інформації на власний розсуд; володільцю комерційної таємниці належать всі права щодо розпорядження нею; правовий режим комерційної таємниці визначається ГК України та ЦК України; суб'єктивне право особи на комерційну таємницю має специфічні визначені законом способи захисту [3, с. 14].

На думку В.Л. Костюка комерційна таємниця - право суб'єктів підприємницької діяльності (юридичних і фізичних осіб) не розголошувати, зберігати в таємниці відомості про власну діяльність чи діяльність з участю інших компаньйонів (дані виробничої, торговельної, науково-технічної, фінансової чи іншої діяльності), якщо ці відомості можуть нанести фінансові, матеріальні чи моральні збитки. Адміністративна відповідальність за порушення комерційної таємниці передбачається умовами контрактів (трудових договорів) між роботодавцем і співробітником комерційної структури [4, с. 48].

Надаючи визначення змісту поняття комерційна таємниця, А. Марущак ідентифікує її як вид конфіденційної інформації і дає наступне визначення, а саме комерційна таємниця - це відомості, які знаходяться у володінні, користуванні або розпорядженні окремих фізичних чи юридичних осіб і поширюються за їх бажанням відповідно до передбачених ними умов. До конфіденційної можна віднести будь-яку інформацію професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого характеру. За загальним правилом, володільці такої інформації самостійно встановлюють режим доступу до такої інформації, включаючи категорію належності її до конфіденційної, та встановлюють для неї систему (способи) захисту [5, с. 36]. Також акцент на такій ознаці як конфіденційність надає Г. Сляднева у своєму авторському визначенні і пропонує розуміти пропонує розуміти комерційною таємницею комерційно цінну конфіденційну інформацію, що охороняється суб'єктом господарювання і доступ до якої обмежений з метою захисту прав і законних інтересів її володаря від неправомірного доступу до неї, розголошення або використання [6, с. 14].

Водночас, ряд авторів, серед яких Д. Баюра, О. Бежевець, С. Ільяшенко, А. Топалова, даючи визначення комерційній таємниці у своїх публікаціях, акцентують увагу на тому, що комерційна таємниця визначається як пов'язані з виробництвом, технологічною інформацією, управлінням, фінансами та іншою діяльністю підприємства відомості, що не є державною таємницею, розголошення (передача, витік) яких може завдати шкоди його інтересам.

В господарському і в цивільному праві України поняття «комерційна таємниця», як юридична категорія, закріплено в Цивільному та Господарському Кодексах України, де визначено особливості відносин щодо комерційної таємниці підприємства.

Цивільний Кодекс України (ст. 505) визначає, що комерційною таємницею є інформація, яка є секретною, в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить. У зв'язку з цим така інформація має комерційну цінність та є предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію [7].

У ст. 162 Господарського Кодексу України наводяться такі ознаки комерційної таємниці, за наявності яких (у сукупності мають бути наявні всі ознаки) вона користується захистом від незаконного використання третіми особами:

- є інформацією комерційного характеру (технічна, організаційна тощо);
- має комерційну цінність у зв'язку з тим, що вона невідома третім особам і до неї немає вільного доступу інших осіб на законних підставах;
- володільець інформації вживає належних заходів до охорони її конфіденційності [8].

Таким чином, спираючись на наведені вище визначення поняття «комерційна таємниця», нами виявлені спільні ознаки комерційної таємниці які є підставою для набуття нею відповідної правової охорони. Так у наведених вище визначеннях змісту поняття комерційної таємниці характерними є наявність сукупності ознак, а саме:

- інформаційність комерційної таємниці (в тому розумінні, що комерційна таємниця – це інформація);
- конфіденційність;
- комерційна цінність;
- захищеність інформації.

Література:

1. Кулініч О.О. Інформація як об'єкт цивільних прав / О.О. Кулініч // Університетські наукові записки. — 2005. — № 3 (15). — С. 126-128.
2. Методи захисту банківської інформації: Навчальний посібник / В.К.Задірака, О.С. Олексюк, М.О.Недашковський. — К.: Вища школа, 1999. — 261 с.
3. Гетманцев Д.О. До питання про правовий режим комерційної таємниці за законодавством України / Д.О. Гетманцев // Адвокат. — 2008. — №5(92). — С. 14-15.
4. Костюк В.Л. Проблемні питання застосування положень щодо комерційної таємниці в трудовому договорі / В.Л. Костюк, В.В.Бонтлаб // Бюлетень Міністерства юстиції України. — 2005. — № 2 (40). — С. 46-52.
5. Марущак А. Науково-практичні аспекти збереження комерційної таємниці на підприємстві / А. Марущак // Юридичний радник. — 2006. — №2 (10). — С. 35-38.
6. Сляднева Г.О. Право суб'єкта господарювання на комерційну таємницю та його захист: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12:00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / Ганна Ованесівна Сляднева / Ін-т екон.-правових досліджень. — Донецьк, 2005. — С. 16.
7. Цивільний Кодекс України № 435-IV від 16.01.2003 року із змінами, внесеними згідно із Законами № 5495-VI (5495-17) від 20.11.2012 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
8. Господарський Кодекс України № 436-IV від 16.01.2003 року із змінами, внесеними згідно із Законами № 5480-VI (5480-17) від 06.11.2012 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page>

Попудько С.І.,
 Маріупольський державний університет,
 Економіко-правовий факультет, 4 курс

ПОВНОВАЖЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Сутність і зміст конституційно-правового статусу Президента України визначають його функції та повноваження. Їх вичерпний перелік є визначеним у ст. 102 і ч. 1 ст. 106 Конституції України. У даному випадку, функції, зазначені, як основні напрями та види діяльності Президента України як глави держави, корелюються з його конституційними повноваженнями, тобто тими правами і обов'язками, якими Конституція України наділяє главу держави для належної реалізації його завдань і функцій. Слід зазначити, що повноваження Президента України охоплюють всі сфери суспільного та державного життя [1, с. 458].

Актуальність запропонованої теми дослідження полягає втім, що на сучасному етапі державотворення України є вкрай необхідним визначення положення та ролі Президента України в системі поділу влади. Адже, аналіз правового статусу Президента України з усіма фактичними обставинами, що складаються в процесі реального забезпечення здійснення ним державного керівництва, набуває як теоретичне, так і вагоме практичне значення для становлення української держави та удосконалення механізму взаємодії гілок влади.

Конституція України від 28 червня 1996 р. закріпила положення, за яким «єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України» (ст. 75); «Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади» (ст. 113). Однак таке положення не вирішило проблеми співвідношення органів публічної влади, оскільки невизначеним залишається питання місця Президента України в механізмі держави, заснованому на конституційному принципі поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову (ст. 6). Президент України, не належить до жодної з гілок влади, а постає як глава держави, перебуває над гілками влади та контролює їх діяльність [2, с. 23, 36, 42]. У результаті цього Президент України має широкі повноваження щодо цих гілок влади.

Відносини президента із парламентом – головний елемент державного механізму в країнах світу. Від ефективності взаємодії цих політичних інститутів багато в чому залежить стабільність всієї політичної системи. Зміни характеру відносин між президентом та парламентом обумовлені, як

відомо, радикальними змінами в державних структурах, що пов'язані з формуванням майже нової форми держави. Саме відносини між президентом і парламентом багато в чому впливають на форму державного правління [3, с. 163].

Президент України має великий вплив на ефективність діяльності Верховної Ради України, Цей вплив характеризується можливістю Президента України достроково припинити повноваження Верховної Ради України у випадках, якщо:

- 1) протягом одного місяця у Верховній Раді України не сформовано коаліцію депутатських фракцій відповідно до ст. 83 цієї Конституції;
- 2) протягом шістдесяти днів після відставки Кабінету Міністрів України не сформовано персональний склад Кабінету Міністрів України;
- 3) протягом тридцяти днів однієї чергової сесії пленарні засідання не можуть розпочатися.

Президент України видає указ, яким припиняє повноваження Верховної Ради України, вказуючи на підстави, з яких виданий указ, а також встановлює дату, на яку призначає проведення позачергових виборів до Верховної Ради України.

Це право глав держав вважається істотним важелем у системі стримувань в протигаг у їх відносинах із парламентом. Підставами застосування главою держави права розпуску парламенту в більшості країн є порушення передбачених конституцією умов формування уряду, прийняття державного бюджету, тощо.

Основною серед функцій Верховної Ради України є законодавча. Конституція України передбачає можливість Президента України активно впливати на законодавчий процес.

Одним із найголовніших повноважень Президента України є право законодавчої ініціативи. Законодавча ініціатива – це перша стадія законодавчого процесу, яка характеризується внесенням проекту закону у Верховну Раду України уповноваженим на це органом чи посадовою особою у встановленому законом порядку. Слід зазначити, що законопроекти, які Президент України визначив як невідкладні, розглядаються Верховною Радою України позачергово.

Президент України, хоча і не входить до жодної гілки влади, найбільш наближений до виконавчої влади і як глава держави наділений значними повноваженнями щодо уряду країни – Кабінету Міністрів України.

У першу чергу повноваження Президента України стосуються процесу формування складу Кабінету Міністрів України. До 2006 р., коли відповідні зміни до Конституції України набрали чинності, Президент України особисто формував склад Кабінету Міністрів України. Нині повноваження Президента України щодо формування Кабінету Міністрів України обмежені. Так, Президент України вносить за пропозицією коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, сформованої відповідно до ст. 83 Конституції України, подання про призначення Прем'єр-міністра України в строк не пізніше, ніж на п'ятнадцятий день після одержання такої пропозиції. Водночас із членів Кабінету Міністрів України кандидатури Міністра закордонних справ України та Міністра оборони України вносить на розгляд Верховної Ради України Президент України.

Крім участі у формуванні Кабінету Міністрів України, Президент України має широкі повноваження щодо формування інших органів влади. Так, Президент України призначає на посади та звільняє з посад половину складу Ради Національного банку України, призначає на посади та звільняє з посад половину складу Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення. Президент України, за поданням Кабінету Міністрів України, призначає на посаду і звільняє з посади голів місцевих державних адміністрацій

Конституція України надає Президенту України значні повноваження в сфері формування судової гілки влади. Президент України, згідно із принципом рівного представництва всіх гілок влади в Конституційному Суді України, призначає на посади та звільняє з посад третину складу Конституційного Суду України. Крім того, у визначеному законодавством порядку Президент України утворює та реорганізує суди загальної юрисдикції. Президент України здійснює перше призначення на посаду професійного судді строком на п'ять років [1, с. 459-460].

Слід зазначити, що аналізу дослідження цієї теми присвячена велика кількість публікацій широкого кола науковців: В. Авер'янов, М. Карамзіна, В. Погорілко, О. Скрипнюк, Ю. Тодика та інші.

Отже, викладене дозволяє зробити висновок, що на сьогоднішній день інститут Президента України вже відіграв значну роль у формуванні соціально-економічних та суспільно-політичних реформ. Глава держави повинен відійти від керівництва економікою й соціальною сферою, зосередившись на забезпеченні належного функціонування державного механізму. Він має стояти не

над гілками влади, а між ними, забезпечуючи єдність державної влади і злагоджене функціонування її гілок.

Література:

1. Скрипнюк, О. В. Конституційне право України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / О. В. Скрипнюк. – К.: Ін Юре, 2010. – 672 с.
2. Конституція України. – Х.: ФЛП Стеценко І. І., 2011. – 64 с.
3. Белов Д. М., Бисага Ю. М. Конституційно-правове регулювання інституту президента в Україні та Франції. – Ужгород, 2007. – С. 163.

Рзаєв С.А.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ПРОФІЛАКТИКА ПРАВОПОРУШЕНЬ В СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Відповідно до Конституції України органи місцевого самоврядування, місцеві державні адміністрації мають забезпечувати додержання законів, охорону державного і громадського порядку, прав громадян, а також координувати на своїй території роботу всіх державних і громадських органів по забезпеченню правопорядку та запобіганню адміністративним правопорушенням, керувати діяльністю адміністративних комісій та інших підзвітних їм органів, покликаних вести боротьбу з адміністративними правопорушеннями [1].

Місцеві ради, їх органи, на відміну від правоохоронних органів, які здійснюють специфічну профілактику (в основному кримінологічну) місцеві органи мають можливість вести попереджувальну роботу в усіх напрямках.

Це обумовлено не лише положенням рад у суспільстві, але й тим, що ряд заходів економічного, культурно-виховного та організаційного характеру, що здійснюються в процесі економічного і соціального розвитку відповідних регіонів та адміністративно-територіальних одиниць, можуть бути спрямовані на профілактику адміністративних правопорушень.

На ці органи покладається відповідно до ст. 6 КУпАП координація та організація на відповідній території роботи всіх державних і громадських органів і організацій по профілактиці і запобіганню адміністративних правопорушень[2].

У профілактичній діяльності органів місцевого самоврядування та державних адміністрацій може відігравати практичну роль єдиний комплексний план запобігання та попередження адміністративних правопорушень. Це об'єктивно необхідно, тому що організація попередження правопорушень вимагає врахування багатьох соціальних, економічних, демографічних, організаційних, моральних педагогічних та інших факторів і, безумовно, вимог законодавства. Такі комплексні плани виступали б не лише складовою частиною системи соціального планування, але й організаційною основою зміцнення зв'язків державних органів та громадськості у боротьбі з правопорушеннями.

Діяльність органів місцевого самоврядування, державних адміністрацій у напрямку профілактики правопорушень багато в чому обумовлена специфікою комплектування та функціонування координуючих суб'єктів, матеріально-фінансовими можливостями, якими вони володіють, а також характером роботи, що вимагає координації [3]. До поширених форм координації, як свідчить практика, відносяться: сумісна розробка заходів по нейтралізації факторів, що сприяють протиправним діям, наданням практичної допомоги відповідним органам, сумісний аналіз стану та динаміки правопорушень, вивчення їх причин, участь у розробці планів профілактики правопорушень, підготовка інформації про характер і динаміку правопорушень в окремі періоди, а також облік інформації, що забезпечує профілактичну діяльність. Оскільки ефективна робота по боротьбі з адміністративними правопорушеннями не можлива без належного інформаційного забезпечення.

Зрозуміло, що не всі місцеві ради та їх виконавчі органи систематично і дієво координують діяльність підпорядкованих їм органів, які мають вести боротьбу з адміністративними правопорушеннями. Не досить приділяється уваги тому, як юрисдикційні органи дотримуються вимог КУпАП в сфері застосування адміністративних стягнень, забезпечують ефективність запобіжної функції адміністративних стягнень, провадять роботу по усуненню причин і умов, що сприяють їх здійсненню. Питанню профілактики правопорушень ще не досить уваги приділяють постійні комісії районних та обласних рад, не використовують тих можливостей, які у них реально існують.

Засоби попередження правопорушень тісно пов'язані з активізацією правового виховання, організацією правового всеобучу, роз'яснення законодавства про адміністративну відповідальність, правил охорони громадського порядку, а також поліпшення юридичної допомоги населенню. Правове виховання населення слід спрямовувати на те, щоб юридичні знання людей втілювалися в розуміння необхідності дотримання правових норм, щоб громадяни керувалися ними в повсякденному житті. Правове виховання необхідно проводити на науковій основі з урахуванням усієї сукупності засобів впливу на людину. Досвід свідчить, що лише при такій організації можна добитися того, щоб правомірна поведінка стала звичкою людей, а не зводилася лише до поширення інформації про чинне законодавство.

Важлива роль у запобіганні порушень громадського порядку, а також в сфері державного управління належить засобам профілактики соціального, культурно-виховного характеру, які здійснюються спеціально з метою впливу на суб'єктивні причини правопорушень. Ці заходи спрямовані на попередження формування негативних якостей особи, що викликають протиправну поведінку. Досвід виховно-профілактичної роботи свідчить, що позитивний результат наступає лише тоді, коли її форми направлені на розвінчання психології виправдання та самовиправдання порушень в сфері державного управління, всюдозволеності, виховання особистої відповідальності за поведінку [4].

Конкретні обставини зумовлюють профілактичні заходи як в межах території держави, так і в окремих регіонах, територіальній громаді, галузі народного господарства, в установі, організації незалежно від форм власності, серед груп населення (загальна профілактика), або стосовно конкретної особи (індивідуальна профілактика). Усі заходи щодо профілактики правопорушень в сфері державного управління мають здійснюватися відповідно до Конституції України та законів, а також загальнодержавних норм права і бути спрямовані на виявлення і усунення причин і умов, що сприяють правопорушенням.

З метою підвищення ефективності цієї діяльності потрібно подальше удосконалення її правового забезпечення та регулювання. Тому в законі про профілактику правопорушень треба чітко визначити об'єкти впливу, а також права і обов'язки суб'єктів цієї діяльності, права правопорушників, інших громадян та юридичних осіб.

Ефективності вирішення проблеми попередження адміністративних правопорушень у сфері державного управління міг би сприяти опрацьований та прийнятий Верховною Радою України Закон "Про профілактику правопорушень", в якому має бути наведений перелік органів, які повинні займатися профілактикою правопорушень, їх повноваження, визначені шляхи розвитку матеріально-фінансової бази профілактики і попередження правопорушень, тому що без належного фінансування вирішувати проблеми профілактики і попередження правопорушень неможливо.

Література:

1. Конституція України: прийнята Верховною Радою 28 червня 1996 р. — К., 2001. — 48с.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення з постатейними матеріалами / Відп. ред. Е.Ф. Демський. — К.: Хрінком інтер, 2001. — 1088 с.
3. Варенко В.І. До питання підвищення якості охорони громадського порядку / В.І. Варенко //Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених. — Харків. — 1996. — С. 58-62.
4. Афанасьев В.Г. Человек в управлении обществом / В.Г. Афанасьев . — М., 1977. — 302 с.

Рихтік О.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

СИСТЕМА ОСНОВНИХ НАПРЯМІВ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Основні напрями діяльності парламентів, у тому числі – напрями їх контрольної діяльності, як і будь-яких інших органів держави обумовлені і пов'язані із напрямками діяльності самої держави.

Визначаючи і характеризуючи основні напрями діяльності держави, що є вихідними для напрямів діяльності її органів, що основні напрями це напрями, які відповідають найбільш важливим, найбільш загальним сферам, об'єктам суспільної, в тому числі державної, діяльності.

Одним із найважливіших і визначальних засобів реалізації Верховною Радою України державної влади, здійснення нею керівництва суспільними і державними справами є контрольна функція найвищого органу народного представництва – парламенту. Загальнотеоретичні положення

щодо сутності функцій держави та її органів, основних напрямів їхньої діяльності, дають підстави для висновку, що напрями контрольної діяльності Верховної Ради України визначають зміст її діяльності по здійсненню функції контролю. В них знаходить свій прояв сутність та соціальне призначення парламенту, як структурно-організаційної складової частини механізму української держави. Так само, як і основні напрями діяльності кожного із органів державної влади, основні напрями контрольної діяльності Верховної Ради України являють собою такі напрями названої діяльності українського парламенту, які відповідають найбільш важливим, основним сферам його суспільної і державної діяльності.

Основні напрями контрольної діяльності Верховної Ради України випливають із самого її статусу як представницького органу всього Українського народу. Оскільки влада, відповідно до ст. 5 Конституції України, належить народові, який визнано першоджерелом всієї влади, то цілком логічно, що прийняті народом рішення мають верховенство по відношенню до всіх законодавчих та нормативно-правових актів, які приймаються і видаються будь-якими органами державної влади та місцевого самоврядування. Народ, як першоджерело влади, має пріоритетне і безумовне право здійснювати контроль за діяльністю сформованого ним представницького органу – парламенту і через парламент - здійснювати контроль за реалізацією законів, за діяльністю органів державної влади.

У забезпеченні реальності народовладдя, поряд із іншими чинниками, визначальна роль належить визнанню і запровадженню у життєдіяльності суспільства і держави принципу верховенства права. Згідно із ст. 1 Конституції України, однією із характерних і визначальних ознак України є визначення її правовою державою. Характерною ознакою правової держави є визнання провідної ролі принципу верховенства права і дотримання цього принципу в її організації і функціонуванні. Відповідно до ст. 8 Конституції України, "В Україні визнається і діє принцип верховенства права.

Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується."

Принцип верховенства права обґрунтовується і бере свій початок від природних прав людини. Дія принципу верховенства права в Україні означає панування права у суспільному житті країни, пріоритет його норм, які визначають і забезпечують соціальну справедливість, визнаючи людину, її права і свободи, честь і гідність найвищою соціальною цінністю.

У зв'язку із зазначеним, необхідно звернути увагу ще й на той факт, що держава уособлюється в системі органів державної влади, які складаються, переважно, із найманих працівників, що існують за рахунок народу. До певної міри виняток становить лише Верховна Рада України, яка формується з обраних безпосередньо Українським народом депутатів, які є повноважними представниками народу у парламенті. Однак, і діяльність кожного народного депутата та Верховної Ради в цілому, як й інших органів державної влади, фінансується із державного бюджету, і у Верховній Раді існує ряд структур, до складу яких входять наймані працівники (парламентське видавництво, Інститут законодавства Верховної ради України тощо). Саме тому надзвичайно важливо щоб органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їхні посадові особи діяли виключно у межах, що визначені правовими нормами. Їхня діяльність має бути максимально повною і точно визначеною, врегульованою, регламентованою нормами права з тим, щоб виключити можливість з будь-яких причин завдати шкоди особі, суспільству чи державі. На досягнення зазначених цілей спрямовані положення статті 19 Конституції України, згідно із якою, "Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.". Саме тому Український народ, як першоджерело влади, має пріоритетне і безумовне право здійснювати через сформований ним парламент контроль за відповідністю законам діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у всіх найважливіших напрямках життєдіяльності суспільства і держави.

Базуючись на викладеному можна зробити висновок, що контрольна функція парламенту, основні напрями його контрольної діяльності очевидно своїм корінням мають визнання природних прав людини, права народу на здійснення контролю за діяльністю органів державної влади і тим самим є втіленням принципу верховенства права.

Література

1. Конституційне право України./За ред. д.ю.н., проф. погорілка В.Ф. – К., 2000. – 421

2. Конституція України: науково-практичний коментар / В.Б. Авер'янов, В.Б. Батанов та ін. В. Тацій (гол. ред.). – Академія юридичних наук України. – Х.: Право, К.: Вид. дім. "Ін Юре", 2003. – 806с.
3. Майданник О. Деякі проблеми здійснення парламентського контролю // Парламентаризм в Україні: теорія та практика. Матеріали міжнародної наук.-практ. конф. – К.: Вид-во АТ "Книга", 2001. – С. 428-432.
4. Майданник О. Поняття і сутність парламентського контролю // Право України. – 2004. - № 10. – С. 12-16.
5. Марцеляк О.В. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини: статус і функціонування // Вісник Львівського університету . – 2001. - № 36. – С. 629.
6. Погорілко В.Ф. ФУНКЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ. Від номінального до реального // Віче. – 2002. - № 2 (119). – С. 17-20.
7. Шаповал В. Сутність характеристики конституційного контролю // Право України. – 2005.– № 3. – С. 23-27.

Серпик Ю.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 2 курс

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ВИБОРЧИХ СИСТЕМ: ПОШУК ВАРІАНТІВ В УКРАЇНІ

У дослідженні ми розглянемо структуру виборчої системи, що таке абсентеїзм та яка виборча система прийнятна для нашої країни.

Виборча система - це сукупність передбачених законом виборчих процедур, пов'язаних з формуванням органів влади. Сучасні демократії застосовують найрізноманітніші виборчі системи і кожна із них має певні переваги та недоліки. Основними типами виборчих систем є:

- ◆ система абсолютної більшості або ж мажоритарна; її різновидом є система відносної більшості або плюральна;
- ◆ система пропорційного представництва (пропорційна); її різновидом є пропорційна система з преференціями;
- ◆ змішана (мажоритарно-пропорційна) система.

При застосуванні мажоритарної виборчої системи обраним вважається той кандидат, який отримав понад 50% голосів виборців, а при застосуванні мажоритарної системи відносної більшості - той, хто випередив за кількістю голосів усіх своїх суперників.

Пропорційна виборча система передбачає проведення виборів за партійними списками і розподіл мандатів між партіями та виборчими блоками партій пропорційно до кількості голосів, набраних ними. При застосуванні пропорційної системи виборець голосує за певну партію чи блок партій, яка виставляє свій список кандидатів.

Існує кілька різновидів пропорційної виборчої системи:

- ◆ партія попередньо не формує список своїх кандидатів, а здобувши на виборах певне число мандатів, самостійно визначає депутатів;
- ◆ партія пропонує певні списки своїх кандидатів з визначеним місцем кожного з них;
- ◆ пропорційна система з преференціями (перевагами), яка дозволяє виборцям, які голосують за певний партійний список, позначити відповідними номерами тих кандидатів, яким вони віддають перевагу.

Змішана виборча система є комбінацією мажоритарної і пропорційної виборчих систем. Частина депутатів обирається за мажоритарною системою, а інша частина - за пропорційною. Змішана виборча система у нових державах пострадянського простору надійніше та об'єктивніше дозволяє віддзеркалювати політичну структуру суспільства, веде до появи впливових політичних структур. Така система до парламентських виборів 2006 р. існувала в Україні.

Я вважаю, що однією з проблем організації виборів, є абсентеїзм. Абсентеїзм - це байдуже ставлення людей до своїх громадсько-політичних прав. Найхарактерніший прояв абсентеїзму - свідоме ухилення виборців (електорату) від участі у голосуванні.

Сьогодні у багатьох державах світу вважається нормальним, коли на виборчі дільниці приходять від третини до половини виборців. У більшості ліберальних держав вважається, що не йти на вибори - це таке ж право вільної людини, як і решта, що їх гарантує особі цивілізоване суспільство.

Є два найважливіших типи причин абсентеїзму: 1) пов'язані з особливостями конкретної виборчої кампанії, коли в силу певних причин вибори не цікаві: висунені неяскаві кандидати, відсутня справжня змагальність на виборах тощо; 2) пов'язані з загальною політичною, соціальною й економічною ситуацією в країні.

Абсентеїзм є відбитком прагнення людей відсторонитися від політики, в якій частина з них вбачає марнославне й амбіційне змагання групових і егоїстичних інтересів.

У ст. 69 Конституції України зазначається, що "народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії". За Законом України "Про вибори народних депутатів України" депутати Верховної Ради України до 2006 р. обиралися за пропорційно-мажоритарною виборчою системою. У багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі обиралися за пропорційній виборчій системі, а вибори депутатів сільської, селищної, міської, районної у місті ради, а також голів цих рад проводилися за мажоритарною системою. Тобто Україні була притаманна змішана виборча система.

Але у березні 2006 року в Україні відбулися вибори до Верховної Ради України на засадах пропорційної виборчої системи. Аргументами на користь запровадження в Україні пропорційної виборчої системи були: розвиток партійної системи; створення більших можливостей для формування коаліційного уряду; зменшення впливу "адміністративного ресурсу" на результат виборів, та ін. Але були й аргументи проти прийняття такої системи: порушення пасивного виборчого права переважної частини громадян; неготовність суспільства сприйняти голосування за партійними списками; ймовірність абсолютної перемоги лівих на парламентських виборах, та ін.

На сучасному етапі реформування системи ефективності державного управління в Україні пропорційна система виборів до парламенту і місцевих рад забезпечується виборчим бар'єром для політичних партій і блоків до 3 відсотків. Але це не означає що, в парламенті не можуть існувати малопотужні партії, які будуть робити малоефективною його роботу. Тому в майбутньому слід збільшити величини для партійних блоків до 5-8 відсотків.

Таким чином, ми розглянули типи виборчих систем, як абсентеїзм впливає на виборчу систему та яка з систем підходить для України.

Література:

1. Молдован В.В. Конституційне право. – К.: 1996р.
2. Конституційне право України, під ред. Погорілка В.Ф. – К.: 2000р.
3. Лисенков С.Л. Конституція України, матеріали до вивчення. – К.: 1997р.
4. Коментар законодавства України про права та свободи людини і громадянина. – К.: 1999р.

Скоріна М.Г.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 3 курс

ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Адміністративний процес являє собою складне й багатогранне явище, виникнення якого об'єктивно обумовлене специфічними реаліями сучасної дійсності. Зазначений процес охоплює різноманітні види адміністративного провадження кожному з яких притаманні специфічні особливості залежно від характеру розгляду конкретних справ та особливостей виникнення адміністративно-процесуальних відносин.

Враховуючи постійні соціально-політичні зміни, що зараз мають місце в Україні, досить актуальним питанням постає необхідність дослідження, реформування та комплексного вивчення інституту адміністративного провадження загалом. Також слід сказати, що актуальність обраної теми полягає у недостатній виствітленості законодавства щодо провадження у справах про адміністративні правопорушення та його елементів, його нормативно-правовій закріпленості та системі гарантій, що повинні забезпечувати коректне його функціонування.

Загалом, інститут провадження у справах про адміністративні правопорушення в юній Українській державі ще не є ідеальним, але вже на даний момент досить комплексно визначений, тобто певні кроки на шляху подальшої демократизації нашої держави з його допомогою вже зроблені. Перший та найважливіший з них – це прийняття Конституції України та на її основі Кодексу про адміністративні правопорушення. Саме згідно з цими законодавчими актами інститут провадження у справах про адміністративні правопорушення може бути визначений як такий, що функціонує згідно з принципом розподілу влади та з урахуванням принципу верховенства права в усіх сферах суспільно-державного життя.

Досліджувана тема висвітлюється в статтях, монографіях, підручниках багатьох відомих вчених: В. К. Колпакова, В. Б. Авер'янова, С. В. Ківалова.

Отже, провадження у справах про адміністративні правопорушення – особливий різновид адміністративного процесу, який значною мірою врегульований правовими нормами, що сконцентровані в розділах IV та V Кодексу про адміністративні правопорушення (глави 18–33)[1, с. 334].

Завданнями провадження в справах про адміністративні правопорушення згідно зі ст. 245 КУпАП є: своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності з законодавством, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності [2].

Для правильного і об'єктивного вирішення справи важливе значення мають заходи забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення. Вони застосовуються для припинення адміністративних проступків, встановлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення, забезпечення своєчасного розгляду справи та виконання постанов про накладення адміністративних стягнень по справах.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення складається з етапів та стадій.

Стадія адміністративного провадження – частина провадження, що має певні специфічні особливості:

- 1) початок провадження та проведення адміністративного розслідування;
- 2) розгляд справи та винесення відповідної постанови;
- 3) перегляд справи у зв'язку оскарженням постанови;
- 4) виконання постанови про накладення адміністративного стягнення.

Кожна стадія складається з етапів [3, с. 307].

В ст. 302 КУпАП вказані обставини, які виключають можливість початку або дальшого провадження в справі і слугують підставами припинення виконання постанови про адміністративне стягнення, якщо її винесено. До них належать:

- 1) видання акта амністії, якщо він усуває застосування адміністративного стягнення;
- 2) скасування акта, який встановлює адміністративну відповідальність за даний проступок;
- 3) смерть особи, щодо якої було розпочато провадження в справі.

Стаття 303 КУпАП встановлює строк давності, по закінченні якого постановою про накладення адміністративного стягнення не підлягає виконанню. Якщо постановою не була звернена до виконання протягом трьох місяців з дня винесення, то вона не підлягає виконанню. В цей строк не включається час, на який виконання постанови зупиняється у зв'язку з відстрочкою виконання постанови за ст. 301 КУпАП, а також пов'язаний з винесенням протесту або поданням скарги[2].

У ст. 213 КУпАП наведено перелік органів (посадових осіб), уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення. Але він не є вичерпним і доповнюється вказівками інших нормативних актів.

Відповідно до законодавства (ст. 213 КУпАП) справи про адміністративні правопорушення розглядаються:

- 1) адміністративними комісіями при виконавчих комітетах районних, міських, районних у містах, селищах, сільських рад;
- 2) виконавчими комітетами селищних, сільських рад;
- 3) районними (міськими) судами (суддями);
- 4) органами внутрішніх справ (міліції), органами державних інспекцій та іншими органами (посадовими особами), уповноваженими на те законодавчими актами України.

Компетенція і порядок створення цих колегіальних органів врегульовані законодавством України.

Посадові особи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, згідно з ст. 217 КУпАП діють у межах наданих їм повноважень і лише під час виконання службових обов'язків [2].

Правом розглядати справи про адміністративні правопорушення можуть наділитися й інші органи, якщо вони будуть уповноважені на те законодавчими актами України.

Таким чином, враховуючи усю багатогранність та складність провадження у справах про адміністративні правопорушення у системі адміністративного процесу можна зробити висновок, що інститут адміністративного провадження у наш час є найбільш поширеними. Він охоплює майже всі сфери сучасного життя, діяльність установ, підприємств, організацій та насамперед держави й має

досить розгалужену системі елементів та ланок, що допомагають забезпечувати та підтримувати законність у нашому суспільстві.

Література:

1. Колпаков В. К. Адміністративне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 1999. – 736 с.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення. – Х.: Одісей, 2012. – 286 с.
3. Васильев А. С. Адміністративне право України. – К.: Наукова думка, 2002. – 801 с.

Спесивцев В.Б.,
Мариупольский государственный университет,
Экономико-правовой факультет, 4 курс

КУЛЬТ ГОСУДАРСТВА

Физиологическая обособленность индивида от внешнего мира в переводе на правовую плоскость означает его абсолютную и безоговорочную свободу. В то же время, определенные условия функционирования индивида, как организма, ограничивают его свободу в пределах его потребностей для существования, накладывая независимые от индивида «санкции» за их нарушение. В естественных условиях выживания индивида, как организма, иных ограничений нет.

Поскольку сам индивид, как человек, является существом социальным вследствие удобства к выживанию сообща, несинхронность возникновения потребностей у данных индивидов обуславливает необходимость возникновения определенных механизмов взаимного ограничения, которые наслаиваются на естественные ограничители, являясь вынужденной мерой, искажающей процессы осуществления естественных потребностей индивида.

Так как индивиду, как человеку, присуще изучать окружающую реальность, под воздействием нехватки информации или специфики восприятия этой реальности это приводит к наделянию естественных ограничителей индивида, как организма, некими качествами, определяющими их как некие объективно неподвластные человеку явления, определенное обращение с которыми приносит пользу. Таким образом, возникает культивирование образов естественных ограничителей в разрыве от них самих, что под давлением несинхронности взглядов группы индивидов еще больше искажает понимание о культивируемом. Как итог возникает механизм разграничения практической, материальной реальности, и теоретической, умозрительно познаваемой реальности, на основании чего возникает институт религиозной власти, как развитие теоретико-субъективного представления об окружающей реальности и правил обращения с ней, ведущих к культивированию оных образов. Характерной чертой религиозной власти является преобладание бездоказательных представлений о мироустройстве, на основании которых строятся предположения о верном обращении с ним, что выражается в религиозных правилах поведения индивида. Религиозная власть воплощается в нормах и деятельности организованной религии, которая является способом саморегуляции общества.

Также при достижении определенных планок количественной массы лиц в пределах отдельно взятого общества, отягощенном развитием материального расслоения и давлением исторического прошлого (опыта), возникает необходимость обособить определенные ранее оговоренные правила, выделяя их среди остальных, закрепить их статус как нерушимых основ поведения в пределах данного общества, т.е. нормативизировать. Таким образом, вынужденная договоренность обретает строгую догматичность и черты жестких обязательств, отделяясь от своих основ, наслаиваясь на уже действующие общие правила поведения. Результатом этого является возникновение непосредственно права, как закона.

Одновременно с развитием права, как закона, возникает необходимость в механизме его обеспечения, материально воплощающем его в жизнь, что приводит к формированию механизмов организованного принуждения, которые в свою очередь создают фундамент к спекуляции правом. Взаимодействие права, как закона, механизмов организованного принуждения и углубления экономической составляющей общества приводит к возникновению государства и государственной власти в целом. Характерной чертой государства, как результата слияния механизмов принуждения и права, является преобладание материально-бытового представления об обществе, основанном на рациональном опыте познания окружающей реальности, т.е. исключительно по объективно существующим фактам. Государство является материально обоснованным способом саморегуляции общества, возникшим для удобства сосуществования и ограничения несинхронности возникновения естественных потребностей лиц, признающих власть государства (либо не признающих, но не

желающих покинуть то общество, которое данное государство признает), как воплощение воли общества, над собой.

Параллельное развитие институтов религиозной и государственной власти приводит их к взаимозависимости и конфронтации, где каждая сторона претендует на роль доминирующего способа саморегуляции общества. Однако, с течением времени, под воздействием определенных факторов, роль государства возрастает, что в сочетании с техническим прогрессом приводит к дискредитации основ религиозной власти, как конкурирующей (в том случае, когда религиозная и государственная власти переплетены между собой и взаимозависимы, научный прогресс либо подавляется, либо изначально находится в пассивном состоянии из-за угрозы религиозной власти, а следовательно и государственной, что приводит к общему застою всего государства). Результатом этого является впитывание механизмов управления религиозной власти государственной (однако религиозная власть остается, достигнув своего предела развития), и дальнейший рост контроля государства над обществом вне его материально-бытовой компетенции. Это обусловлено естественным стремлением государства к максимальной эффективности своего контроля над обществом.

Одной из характерных черт религиозной власти является использование понятия «бога», как некой бездоказательной сверхъестественной сущности, выступающей в роли объекта поклонения. Спецификой такого поклонения является отсутствие объективных оснований считать существование подобной сущности истиной, что ведет существование культа к доказыванию своей правдивости исходя в основном из слов ряда индивидов а также ряда явлений, которым нет научного объяснения. Этот цикл позволяет использовать и варьировать смыслы слов доказательств в зависимости от прихоти лиц, контролирующих и распространяющих культ. С процессом роста значения государства в обществе и развития государства в целом, подобная специфика переносится на образ государства, полностью или частично перекрывая первоначальный его облик как очевидного и естественного продолжения общей договоренности, т.е. способа саморегуляции общества. Государство приобретает образ некоего неосязаемого и вездесущего фантома, пронзающего все сферы жизни человека. Понимание государства обретает яркий культовый окрас, где само государство – объект поклонения, по образу «бога» в обычной религиозной системе представлений о высшем существе. Таким образом происходит гипостазирование государства, во многом принудительное так как это понимание государства исходит или диктуется из «уст» самого государства, а не из общества, его создающего.

Независимо от своих исконных функций государство, впитавшее в себя принципы контроля над обществом (идеологические и мистифицирующие), взятые у религиозной власти, возносит себя в статус «верховного» существа, некоего абсолюта, ради которого существует тот социум, который проживает на территории этого государства. Подменяется роль государства как творимого ради удобства на творящего по своим соображениям. Это является последствием удобства бездоказательности в религиозной власти, так как оно не требует объективных причин для тех или иных действий, что позволяет государству независимо от реалий действовать в соответствии со своим прямым предназначением – контролем общества, не беря в учет это общество и его интересы как основополагающий фактор возникновения государства.

Также, из-за того, что восприятие государства изменяется, меняется внутреннее понимание власти и отношение к тем лицам, которые составляют аппарат данного государства. Эти лица приобретают статус, подобный жреческому в системе организованной религии - служителей государства как культа и посредников между обычной массой людей и «божеством»-государством. Это подкрепляется усложнением процесса деятельности всех сфер государства, когда общество напрямую не может повлиять на общегосударственные решения, или процессуальная составляющая этого влияния излишне сложна для основной массы лиц, вследствие чего формируется образ недостижимости, эфемерности оснований деятельности этих сфер, т.е. возникает ощущение неподвластности этой деятельности обществу. Сами же процессы государства и попыток влияния на них приобретают подобность ритуальным действиям в системе организованной религии, т.е. идейность без осознания объективных первопричин, что может сдерживаться и подавляться только высокой степенью гражданского самосознания в пределах отдельно взятого государства.

Результатом этих изменений является государство в современном своем виде, вне пределов которого общество более не мыслит свое существование, и воспринимается само государство как неподконтрольное обществу, на которое можно только влиять, но не управлять (что, впрочем, также может сдерживаться высокой степенью гражданского самосознания). Подмена статуса эффективного механизма саморегуляции на образ всеобъемлющего фантома образует культ государства, где государство – аналог божества в системе религиозной власти, а лица, входящие в аппарат государства имеют схожие черты с религиозным жречеством. Осознание обществом того, что

государство – исключительно с целью повышения качества и комфорта совместного существования созданный механизм, стерто либо подавляется под воздействием всех методов влияния государства в его нынешнем виде. Как итог, государство из механизма самоограничения общества исказилось до отдельного от общества неосязаемого фантома, пронзающего все сферы жизни индивида, как человека, и формирующего свой образ в восприятии общества как некоей культовой сущности, при обращении с которой можно извлечь пользу.

Литература:

1. Нерсисянц В.С., Общая теория права и государства. М.: Норма, 2002.
2. Оборотов Ю.Н., Теория государства и права. Прагматический курс. Одесса: Юридическая литература, 2006.
3. Онщенко Н.М., Деякі аспекти співвідношення права і держави / Н. Онщенко // Проблеми філософії права – 2003. - Т. I – Київ: 2003
4. Спекторский, Е.В., Номинализм и реализм в общественных науках / Е. Спекторский // Юридический вестник. - 1915. - Кн. 9 (1) - М. : [б. и.], 1915. - 40 с.

Сулейманова Р.А.,
Мариупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ВІДМІННОСТІ У ПРАВОВОМУ СТАТУСІ АДВОКАТА-ПРЕДСТАВНИКА І АДВОКАТА-ЗАХИСНИКА В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

Актуальною є проблема визначення правового статусу адвоката – представника и адвоката – захисника в адміністративному процесі. Участь адвоката-представника в адміністративному процесі не є обґрунтованим та визначеним відповідно до чинного законодавства.

Відмінності у правовому статусі адвоката – представника і адвоката захисника в адміністративному процесі є наступними.

Адвокат - фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені цим Законом. Адвокатська діяльність - незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Адвокатське самоврядування - гарантоване державою право адвокатів самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом. Договір про надання правової допомоги - домовленість, за якою одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язується здійснити захист, представництво або надати інші види правової допомоги другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору. Захист - вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні захисту прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення. Представництво - вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні реалізації прав і обов'язків клієнта в цивільному, господарському, адміністративному та конституційному судочинстві, в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами, прав і обов'язків потерпілого під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, а також прав і обов'язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні.[1].

Так відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України документи, що підтверджують повноваження представників, які беруть участь в адміністративному процесі на основі договору, на здійснення представництва в суді повинні бути підтверджені довіреністю. Оригінали довіреностей або засвідчені підписом судді; повноваження законних представників підтверджуються документами, які стверджують займану ними посаду чи факт родинних, опікунських тощо відносин з особою, інтереси якої вони представляють. Засвідчені підписом судді копії цих документів приєднуються до справи. Довіреність фізичної особи на ведення справи в адміністративному суді посвідчується нотаріусом або посадовою особою, якій відповідно до закону надано право посвідчувати довіреності.

Повноваження адвоката як представника можуть також посвідчуватися ордером, дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, або

договором про надання правової допомоги. До ордера обов'язково додається витяг із договору, у якому зазначаються повноваження адвоката як представника або обмеження його прав на вчинення окремих процесуальних дій. Витяг засвідчується підписом сторін.

Довіреності або інші документи, які підтверджують повноваження представника і були посвідчені в інших державах, повинні бути легалізовані в установленому законодавством порядку, якщо інше не встановлено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.[2]

Повноваження на ведення справи в суді дає представникові право на вчинення від імені особи, яку він представляє, усіх процесуальних дій, які може вчинити ця особа. Розпорядження довірителя представникові, який бере участь в адміністративному процесі на основі договору, щодо ведення справи є обов'язковими для нього.

Представник, який бере участь в адміністративному процесі на основі договору, має право повністю або частково відмовитися від адміністративного позову, визнати адміністративний позов, змінити адміністративний позов, досягнути примирення, передати повноваження представника іншій особі (передоручення), оскаржити судові рішення, якщо право на вчинення кожної із цих дій спеціально обумовлене у виданій йому довіреності.

Повноваження представника чинні протягом часу провадження у справі, якщо інший строк не зазначено у довіреності.

Представник може відмовитися від наданих йому повноважень, про що повідомляє особу, яка його ними наділила, та суд. При цьому він не може брати участь у цій справі як представник іншої сторони.

Підстави і порядок припинення представництва за довіреністю, скасування довіреності та відмови представника від наданих йому повноважень визначаються [3].

Якщо дії законного представника суперечать інтересам особи, яку він представляє, суд може залучити до участі у справі відповідний орган чи особу, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб.

У розгляді справи про адміністративне правопорушення можуть брати участь адвокат, інший фахівець у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи. Ці особи мають право знайомитися з матеріалами справи, заявляти клопотання; за дорученням особи, яка його запросила, від її імені подавати скарги на рішення органу (посадової особи), який розглядає справу, а також мають інші права, передбачені законами України.

Повноваження адвоката на участь у розгляді справи підтверджуються довіреністю на ведення справи, посвідченою нотаріусом або посадовою особою, якій відповідно до закону надано право посвідчувати довіреності, або ордером чи дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, або договором про надання правової допомоги. До ордера обов'язково додається витяг з договору, в якому зазначаються повноваження адвоката або обмеження його прав на вчинення окремих дій як захисника. Витяг засвідчується підписами сторін.

Якщо особа є суб'єктом права на безоплатну вторинну правову допомогу, у розгляді справи про адміністративне правопорушення може брати участь адвокат, який призначений Центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Зазначений адвокат має права, передбачені частиною першою цієї статті та іншими законами.

Повноваження адвоката, призначеного Центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги, підтверджуються дорученням, що видається Центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги.[4].

Таким чином відмінності у правовому статусі адвоката – представника і адвоката захисника в адміністративному процесі є суттєвими, які визначені та упорядковані чинним законодавством.

Література:

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»
2. Кодекс адміністративного судочинства України. - м. Київ від 6 липня 2005 року.
3. Цивільного кодексу України.[248 - 250].
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення.

Тарасьєв Р.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 2 курс

Актуальність обраної теми полягає, насамперед, у тому, що з метою запобігання поширення у суспільстві порушень основних прав та свобод людини слід бути добре обізнаним з усіма можливими їх проявами, для чого необхідно дослідити основні законодавчі механізми, які стосуються цього питання.

Об'єктом дослідження є законодавство України, зокрема та її частини, що регламентує конституційно – правовий статус особи.

Предметом є Конституція України, зокрема та її частина, що регламентує конституційно – правовий статус особи.

Мета полягає у теоретичному та емпіричному вивченні конституційно – правового статусу людини та громадянина, та передбачає виконання таких завдань:

- визначення основ правового статусу людини і громадянина в Україні;
- характеристика принципів правового статусу людини та громадянина в Україні.

Конституційно-правовий статус людини і громадянина — це встановлена конституцією та іншими законами система юридичних параметрів, яка визначає фактичне становище людини і громадянина у суспільстві на конкретному етапі суспільно-політичного розвитку держави.

У звичайному праві різних країн проблема правового статусу людини і громадянина вирішується не однаково. Можна виділити: такі чотири усталених підходи, що визначають вирішення цієї проблеми.

Ліберальна концепція виходить з того, що кожна людина від моменту народження природою наділена невід'ємними правами. У дусі цієї моделі конституційні обов'язки громадян визначаються в обмеженому вигляді, а то і взагалі не згадуються в конституції.

Коллективістський підхід до вирішення проблеми прав: людини надає пріоритет не особистості, а колективу (суспільству, класам, об'єднанням). При такому підході головними є соціально-економічні права, розрізняються права громадян (людини) і права трудящих, у конституціях приводиться широкий перелік обов'язків громадян

Природно-правові теорії розглядають людину як істоту, яка має певні невід'ємні від її буття права, що впливають або з розуму, або з божественної волі, або з природи людини.

Позитивістські теорії підходять до прав людини як до категорій, що встановлюється державою.

Сьогодні необхідний пошук синтетичних підходів, оскільки права та обов'язки людини повинні відповідати міжнародним документам. У цьому плані перспективною є інтеграція двох основних напрямів юридичної думки — природно-правового та позитивістського.

Однак, найбільш оптимальним, є підхід який до елементів конституційно-правового статусу людини і громадянина включає:

1) права, свободи і обов'язки як підвалину конституційного статусу особи;

2) громадянство, правосуб'єктність, юридичні гарантії як умови реалізації прав, свобод та обов'язків;

3) принципи правового статусу особи як вихідні засади, що інтегрують у собі нормативний зміст прав, свобод та обов'язків особи, а також умови їх реалізації.

Співвідношення між правами людини і правами громадянина навіть у демократичній державі відрізняється і залежить від суб'єктивного вибору укладачів відповідної конституції

Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні ґрунтується на таких принципах.

1) Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека — найвища соціальна цінність (ст. 3 Конституції України).

2) Конституційний принцип рівноправ'я, який передбачає:

- рівність громадян перед законом (частини 1, 2 ст. 24 Конституції України);

- рівність прав жінки і чоловіка Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека — найвища соціальна цінність (ст. 3 (ч. 3 ст. 24 Конституції України). Задля розвитку регламентування цього аспекту принципу рівноправ'я було ухвалено Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08.09.2005 р. (набув чинності з 01.01.2006 р.);

- рівний доступ громадян до публічних посад (ч. 2 ст. 38 Конституції України);

- рівність у галузі політичних прав (статті 38, 71 Конституції України);

- рівність у виборі професії та роду трудової діяльності (ч. 2 ст. 43 Конституції України);

- рівність прав і обов'язків у шлюбі та сім'ї кожного з подружжя (ч. 1 ст. 51 Конституції України) та рівність дітей незалежно від походження, а також незалежно від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним (ч. 1 ст. 52 Конституції України);

- рівність перед судом (п. 2 ч. 3 ст. 129 Конституції України), що означає рівний судовий захист прав та інтересів (причому у країнах з англосаксонською системою права цей принцип обумовлений ще й тим, що суд виступає не тільки правозастосовчим, а і правотворчим органом).

3) Принцип невідчужуваності та непорушності основних прав і свобод (статті 21, 22, ч. 1 ст. 157 Конституції України). У той же час, у випадках, передбачених Конституцією України, деякі права та свободи людини і громадянина можуть бути обмежені. Обмеження прав та свобод людини і громадянина можуть бути постійно діючими (наприклад, вони передбачені ч. 3 ст. 30, ч. 3 ст. 34, ч. 2 ст. 35, ст. 37 Конституції України) та тимчасовими, обумовленими надзвичайним станом (ст. 64 Конституції України). Цією ж статтею встановлено перелік тих прав та свобод, які не можуть бути обмежені за жодних умов).

4) Принцип єдності конституційних прав і обов'язків (принцип природного обмеження реалізації прав і свобод людини і громадянина правами і свободами інших осіб (ст. 23 Конституції України). Цей принцип потрібно розуміти так, що виконання людиною і громадянином своїх обов'язків є передумовою нормального існування суспільства і держави та реалізації нею кореспондуючого обов'язку права. Так, наприклад, відповідно до ст. 13 Конституції України, з одного боку, кожен громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу згідно із законом. Однак з іншого боку, власність зобов'язує. Власність не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству.

Цей принцип не можна зводити до формулювання про те, що якщо людина не виконує певних обов'язків, вона не має прав, оскільки не можна, наприклад, стверджувати, що якщо людина не виконала загальний військовий обов'язок, то її можна позбавити виборчого права.

5) Принцип безпосередньої дії прав та свобод людини і громадянина (ч. 3 ст. 8 Конституції України) означає те, що права та свободи людини і громадянина, передбачені Конституцією України, діють незалежно від того, чи конкретизовані вони у відповідних нормативних актах. Однак відсутність такої конкретизації часто значно ускладнює або взагалі унеможливує реалізацію відповідних прав та свобод. Крім того, даний принцип передбачає можливість звернення до суду для захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України.

6) Принцип невичерпності прав та свобод людини і громадянина, передбачених Конституцією України. Існування цього принципу свідчить про те, що в Україні застосовується так звана змішана система формулювання прав і свобод людини і громадянина, відповідно до якої поєднуються письмове закріплення прав та свобод людини і громадянина з визнанням природних прав (тобто таких, якими людина наділена від народження і які є первинними щодо позитивного права та повинні ним гарантуватися). Аналогічна система формулювання прав і свобод людини і громадянина існує і в багатьох інших країнах (наприклад, у США).

7) Принцип гарантованості прав і свобод людини і громадянина відповідно до загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права

Висновки. Людина і кожен громадянин мають бути впевнені у тому, що будь-яка конституційна норма, яка гарантує його права та свободи, діє безпосередньо і прямо, а конкретні закони сприймаються ним лише як додаткові засоби реалізації конституційної норми. "Закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, окрім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи. Ніхто не може відповідати за діяння, які на час їх вчинення не визнавалися законом як правопорушення. Це означає, що нові закони не мають обмежувати права людини та громадянина, погіршувати її становище."

Поява нових, раніше невідомих Україні конституційних прав і свобод і відповідних обов'язків - закономірність і наслідок проголошення незалежності України. При цьому з необхідністю зростає значення права як регулятора суспільних відносин, учасниками яких виступають громадяни. В цьому зв'язку уявляється доцільним звести до мінімуму практику видання підзаконних, відомчих нормативних актів (положень, інструкцій, статутів тощо), які встановлювали або обмежували б обсяг користування конституційними правами та свободами. Подібні акти, хоч і реєструються у Міністерстві юстиції, не завжди відповідають закону в силу суб'єктивних обставин та відомчих інтересів, а то і на шкоду правам та інтересам громадян. Розвиток юридичних гарантій реалізації прав людини та громадянина поєднується з аналогічним процесом у галузі юридичних гарантій охорони їх прав та свобод. Державні органи, громадські організації, посадові особи у межах, встановлених законом, мають займатися виявленням фактів порушень прав та свобод людини, вживати заходів до захисту порушених прав та свобод, усунення цих порушень, застосовувати в межах своєї компетенції засоби впливу до винних або притягати їх до відповідальності. Причому нині дуже актуальним є

питання попередження зловживань службовим положенням посадовими особами, обмеження свавілля чиновників. Існуючий порядок розгляду скарг на незаконні дії посадових осіб не завжди забезпечує об'єктивне вирішення звернень громадян. Конституція України піднесла на якісно новий рівень систему юридичних гарантій охорони прав і свобод громадян.

Література:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Закон України «Про громадянство України»// ВВР. – 2001.- №13 – Ст.65.
3. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» // ВВР. – 1994.- №23. – Ст.161.
4. Закон України «Про імміграцію» // 2001. - №41. – Ст.197.
5. Закон України «Про біженців» // ВВР.- 2001.- №23.- Ст.118.
6. Закон України „Про ратифікацію Конвенції прав і свобод людини 1960 року”// Голос України. 1997.
7. Авер'янов В.Б. Коментар до Конституції України — Інститут законодавства Верховної Ради України Київ 1996р.
8. Бедрій Р.Б. Громадянство України: конституційно – правові основи . – К., 2005

Татай Е.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 3 курс

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ДОГОВІР К ФОРМА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Загальновідомо, що адміністративна діяльність органів внутрішніх справ носить імперативний характер (до того-ж переважна імперативність витікає з її правоохоронного характеру). Проте при такому ставленні як науковців, так і загального кола носіїв правосвідомості, зокрема законодавців опускається диспозитивний аспект діяльності органів внутрішніх справ. Він міститься (у тому числі) в такій достатньо відомій формі адміністративної діяльності як укладання адміністративних договорів. Але, з названих вище причин, договірні відносини ОВС недостатньо відображені в законодавстві, хоча й неминуче поширюються на практиці, зокрема у підзаконних актах.

Таким чином, проблему статті складає недостатнє законодавче відображення договірних форм діяльності ОВС, невикористання поняття «адміністративного договору» в профільних законах.

Актуальність статті зумовлюється постійним станом реформування українського законодавства, що потребує конкретизації нових положень, що розвиваються у практиці.

Якщо проаналізувати закон України «Про міліцію», Положення про Міністерство внутрішніх справ виявляється, що законодавець замість визначення «адміністративний договір» лише обмежується вказівкою «на договірних засадах», не уточнюючи, який саме вид договору потрібно обирати для врегулювання відносин. Наприклад, згідно з п. 52 положення «Про міністерство внутрішніх справ України» від 03.08.2012, МВС «організовує на договірних засадах охорону власності, фізичних осіб, а також забезпечує охорону громадського порядку під час проведення масових заходів комерційного характеру за кошти осіб, які їх проводять,» [5]

Вдалиий висновок з вище сказаного робить О.О. Маркова: «Виходячи з цього, можемо констатувати, що законодавець наділяє органи внутрішніх справ дискреційними повноваженнями, тобто «застосовувати чи не застосовувати адміністративний договір» для врегулювання тих чи інших відносин віддається на розсуд органів внутрішніх справ і залежить від завдань, виконання яких ставляться перед ним та функцій, які в процесі своєї діяльності вони реалізують» [2] Пам'ятаємо, що дискреційні повноваження - такі повноваження, що надають можливість на власний розсуд визначити повністю або частково вид і зміст управлінського рішення, яке приймається, або можливість вибору на власний розсуд одного з декількох варіантів управлінських рішень, передбачених нормативно-правовим актом.

О.О. Маркова наводить такі адміністративні договори ОВС, що існують на практиці: «1. Договір щодо надання послуг з охорони:

1.1. договір з охорони колективного, державного майна, іноземних держав, міжнародних організацій, іноземних юридичних осіб майна;

1.2. договір з охорони громадського порядку під час проведення масових заходів комерційного характеру на кошти організацій або осіб, які їх проводять.

3. Договір про взаємодію, співпрацю.

4. Договір про профілактику адміністративних правопорушень.

1.1. Договір охорони колективного, державного майна, іноземних держав, міжнародних організацій, іноземних юридичних осіб майна.»[2]

Не можна остаточно погодитися з О.О. Марковою, щодо того, що адміністративним договором є «Контракт про вступ на військову службу до внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України», так як тут існує багато ознак трудового договору.

Детально адміндоговори з охорони майна розглядає знов-таки Маркова. Спочатку вона наводить нормативно-правові акти: «Закон України «Про міліцію» від 20.12.90 р. № 565-ХІІ, Постанова Кабінету Міністрів України № 615 від 10.09.93 р. «Про заходи щодо вдосконалення охорони об'єктів державної та інших форм власності», якою затверджено Перелік об'єктів, що підлягають обов'язковій охороні з боку Державної служби охорони при Міністерстві внутрішніх справ (МВС), на підставі договору, а також Перелік об'єктів підвищеної небезпеки підприємств, які мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави, що підлягають обов'язковій охороні підрозділами Державної служби охорони при Міністерстві внутрішніх справ за договорами, і Положення про Державну службу охорони при МВС є основними нормативно-правовими актами, які використовуються для врегулювання відносин охорони майна всіх форм власності. Органи внутрішніх справ в цьому договорі виступають стороною опосередковано, через Державну службу охорони (ДСО). Законодавець, врегульовуючи відносини, які пов'язані з охороною об'єктів, надає нам можливість зрозуміти наскільки для нього важливо, щоб цим займалися не охоронні приватні підприємства, які мають відповідну ліцензію, а спеціалізована організація МВС – ДСО, яка зобов'язана використовувати для врегулювання зазначених відносин тільки договір. Даний договір має адміністративну природу, оскільки в його основі лежать два критерії: правовий режим об'єкта і правосуб'єктність сторін»[2]

Питання адміністративних договорів щодо охорони громадського порядку під час масових комерційних заходів дослідив Є.Легеза у тематичній статті. Розглянемо наведений ним порядок укладання договору: «Для реєстрації договорів про виконання послуг, пов'язаних з охороною громадського порядку під час проведення масових заходів комерційного характеру необхідно виконати такі дії: 1) звернення особи і прийняття заяви до розгляду підрозділом міліції громадської безпеки .. в результаті чого укладається адміністративний акт – «адміністративний договір» ... 2) розгляд справи ... 3) винесення рішення. Моментом винесення рішення є підписання адміністративного договору між сторонами, тобто між юридичною особою та підрозділом міліції громадської безпеки»[1]

«Відповідно до договору працівники міліції громадської безпеки зі свого боку забезпечують:

1) Додержання громадського порядку, безпеки під час проведення заходів, вжиття інших додаткових заходів для забезпечення безпеки, виходячи з інформації про очікувану чисельність глядачів і конкретних умов у день проведення заходу;

2) охорону громадського порядку під час продажу квитків біля кас, безпосередньо розташованих поблизу спортивної споруди, а також на прилеглий до споруди території у день проведення заходу;

3) разом з організаторами заходу і власниками спортивної споруди безперечний прохід учасників і глядачів до місць його проведення

4) Погодження розроблених відповідними службами спортивної споруди варіантів евакуації у разі виникнення надзвичайної обставини, управління процесом евакуації глядачів з прилеглої до споруди території, включаючи їх посадку в транспортні засоби загального користування.» [1] При цьому, майже єдиним профільним законом є «Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів» від 08.07.2011, який знов-таки не містить дефініції договору.

А.Ю Чуйков наводить поширений приклад використання адміндоговорів спецустановами ОВС., характеризує його: «Прикладом є договір між спецустановою органів внутрішніх справ і місцевими органами охорони здоров'я з приводу медично-санітарного обслуговування осіб, які утримуються в спецприймальнику, або договір між приймальником-розподільником для осіб, затриманих за бродяжництво та підприємствами, організаціями, установами щодо роботи за місцем розташування останніх. Цей договір за характером відносин є змішаним – цивільно-адміністративним, оскільки правовідносини з розрахунків за договором є цивільно-правовими. На відміну від нормативних та індивідуальних актів управління ОВС адміністративний договір

укладається за взаємною згодою сторін, що є особливістю юридичних властивостей цієї правової форми діяльності спецустанов органів внутрішніх справ.»[4]

У своїй дисертації Назар Ю.С., детально досліджує статистику взаємодії ОВС та органів місцевого самоврядування, зокрема й у формі адміндоговорів. Лише наведемо сам факт, не поглиблюючись у застарілі на даний момент статистичні данні автора: «Взаємодія ОВС з органами місцевого самоврядування і місцевими органами виконавчої влади здійснюється також за допомогою укладення адміністративних договорів ... найбільш яскраво ця ознака прослідковується при укладенні та виконанні такого виду адміністративних договорів, як договори про взаємодію і співпрацю.» [3] При цьому закон «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 у питаннях забезпечення законності знов-таки не вдається до договірних форм та лише використовує абстрактну дефініцію «сприяння».

Таким чином бачимо, що існує достатньо широка адміністративно-договірна практика у діяльності ОВС, а значить, заради подальшого розвитку суспільних таких відносин є сенс внести дефініцію адміністративного договору до законів «Про міліцію»,

Література:

1. Лєгеза Є. Особливості надання адміністративних послуг ОВС, у сфері охорони громадського порядку під час проведення масових заходів комерційного характеру // Юридична наука. - 2012- №4 - ст. 96-99.

2. Маркова О.О. Щодо обґрунтування можливості використання адміністративного договору в діяльності органів внутрішніх справ України // Європейські перспективи - 2012- №1 ч.2 - ст. 87-91.

3. Назар Ю. С. Адміністративний договір як форма взаємодії ОВС із органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади у профілактиці адміністративних правопорушень: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.14. – В., 2002. – С. 54

4. Чуйков А.Ю. Організаційно-правові засади адміністративної діяльності спеціальних установ органів внутрішніх справ.// Форум права - 2010- №4 - ст. 934-939. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/FP/2010-4/10cauovc.pdf>

5. Положення про Міністерство внутрішніх справ України від 06.04.2011 за N 383/2011 Перелік від 06.04.2011 № 383/2011

Тітов Д.В.,

Маріупольський державний університет,

Економіко-правовий факультет, ОКР «Магістр»

ОРГАНИ САМООРГАНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ — СУЧАСНА ФОРМА ЗГУРТУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДЯН

Демократичний рівень розвитку будь-якої країни визначається можливістю її громадян вільно брати участь у суспільно-політичному житті держави, впливати на внутрішню та зовнішню державну політику, законотворення, участю громадян у процесах державного будівництва та в інших сферах суспільної та державної діяльності. Розвиток локальної демократії та реальна участь громадян у вирішенні питань місцевого значення є однією з найважливіших умов побудови громадянського суспільства. А вирішення проблем місцевого розвитку тісно пов'язане з розвитком системи місцевого самоврядування в Україні, однією зі складових якої є органи самоорганізації населення.

Громадяни України реалізують свої права на участь у місцевому самоврядуванні через представницькі органи (сільські, селищні та міські ради) та органи самоорганізації населення. Нормативно-правову основу діяльності останніх закладено в Законі України «Про органи самоорганізації населення» від 29.11.01 р. № 2866-III [1].

Піднята нами проблема широко досліджується в сучасній Україні. Вітчизняна наука і практика приділяє пильну увагу різним аспектам роботи органів місцевого самоврядування. Питання розвитку місцевого самоврядування висвітлені в працях Б. Адамова, В. Бабича, М. Баймуратова, В. Дорофійенка, В. Кампо, В. Куйбіди, О. Лазора, Ю. Лебединського, В. Малиновського, Т. Смирнової, Л. Сушинського, Р. Хоменця. Проблематиці розвитку органів самоорганізації населення присвячені праці Л.Бойко-Бойчук, Б.Кравченка, М.Мягченка, Н.Нижник, В. Опришка, В. Прошка, М. Пухтинського, С. Саханенка, Ю. Шарова та ін.

Проблему становлення і розвитку ОСН досліджують В. Д. Бондаренко, Г, А. Борщ, І. М. Дробязко, І. Б. Ковтун, Д. В. Кольцова, О. В. Лашенко, В. О. Лактіонов, В. Д. Полтавець, І. І. Розпуненко, О. М. Тигаренко, В. О. Федотов. Сучасні тенденції діяльності ОСН в Україні

простежуються за нормативно-правовими документами, постановами уряду та іншими законодавчими актами. Значну увагу даній проблемі приділяє преса, радіо і телебачення.

Однак теоретичні і практичні питання розвитку органів самоорганізації населення в системі місцевого самоврядування досліджено меншою мірою. Це насамперед стосується вирішення проблем пов'язаних з їх інформуванням і функціонуванням. Усе це доводить актуальність і необхідність дослідження зазначених проблем на місцевому рівні.

Сьогодні ОСН відображають рівень демократизації на місцевому рівні й у державі зокрема. Досвід демократизації українського суспільства підтверджує, що демократія бере початок «знизу», тобто з особистої участі громадян у розв'язанні конкретних життєвих питань, котрі безпосередньо стосуються умов їхнього життя [2]. Таким чином, ОСН є необхідною ланкою реалізації зв'язку між жителями певної локальної території та місцевою владою.

ОСН представляють собою форму безпосереднього самоврядування, яке реалізується шляхом самостійного вирішення проблем місцевого значення. В разі необхідності ОСН беруть участь в обговоренні діяльності представницьких органів влади. Роль органів самоорганізації населення в системі місцевого самоврядування поступово збільшується. Вони виконують різні функції, які спрямовані на забезпечення життєдіяльності населення на певній території [3]. Згідно з діючим законодавством органи самоорганізації населення (ОСН) наділені статусом самостійного суб'єкта місцевого самоврядування, що дає змогу вирішувати питання соціального, економічного та культурного життя громадян.

На практиці найбільш дієвими формами самоорганізації населення є будинкові, вуличні комітети, комітети самоорганізації населення мікрорайону міста. Жителі мікрорайонів можуть більш оперативно вирішити більшість своїх проблем за місцем проживання. Комітети самоорганізації населення стають механізмом захисту інтересів мешканців мікрорайону в підрозділах міськвиконкомів, комунальних служб тощо.

На жаль, влада ще не зрозуміла справжнього значення ОСН. Орган самоорганізації населення – це не опонент до місцевої влади, а потенційний партнер, оскільки може виконувати важливу функцію – опрацювання проблематики, яка виникає на рівні будинку, вулиці, мікрорайону; донесення інформації про цю проблематику місцевим органам влади.

ОСН, піднімаючи, ту чи іншу проблематику вже мають досвід вирішення питання. Отже, їх необхідно активно залучати до процесу вироблення рішень, оскільки вони є дієвим механізмом місцевого розвитку. Проте, в реальності така практика майже не спостерігається. Сьогодні ОСН та громадські організації де-факто не долучені до процесу вироблення рішень місцевими радами.

З метою оптимізації механізмів взаємодії ОСН і ОМС процедура та форма легалізації має бути уніфікована, наприклад, реєстрація, а не просто повідомлення про заснування. Всі ОСН повинні мати статус юридичних осіб, проте їхню статутну діяльність слід обмежувати відповідною територією.

З огляду на належність ОСН до системи ОМС, доцільним видається об'єднання Законів України «Про органи самоорганізації населення» та «Про місцеве самоврядування» в один законодавчий акт. Такий підхід дозволить усунути існуючі суперечності між окремими нормами цих законів. У разі ж збереження існуючих двох законів, необхідно доповнити й уточнити термінологію та визначення в Законі України «Про органи самоорганізації населення», привести їх у відповідність із ратифікованими Україною міжнародно-правовими актами, зокрема, з Європейською Хартією про місцеве самоврядування. Також слід детально унормувати процедурні аспекти припинення діяльності ОСН. Постала потреба чіткого закріплення прав та обов'язків органів самоорганізації населення в частині їх підзвітності, під контрольності та відповідальності перед місцевими радами та жителями відповідної території.

Необхідно також розглянути питання щодо іншої нової форми самоорганізації громадян: об'єднання співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ). Побутує думка, що ці громадські структури майже тотожні, тому існування на одній території ОСН та ОСББ є небажаним, а то й взагалі неприпустимим. Така думка є хибною, оскільки природа цих утворень, їх місце у житті міста є різними, а об'єднання зусиль та можливостей ОСН та ОСББ у наведенні порядку у житловому господарстві, благоустрою у місті може мати значний ефект.

Мають бути значно розширені можливості ОСН щодо контролю за місцевою владою. І не лише в тих випадках, коли мова йде про розгляд питань, що стосуються конкретного ОСН. Органам самоорганізації має бути надане право, а також механізми його реалізації, щодо здійснення загального моніторингу дій влади. Бо, так, чи інакше, але майже всі місцеві питання торкаються ОСН. ОСН мають пройти еволюцію від органів, що представляють інтереси громади до органів, які їх захищають та реалізують. Це означає, що окрім дорадчих повноважень мають бути й регулюючі

повноваження. ОСН повинен отримати право вето в сферах, де відбуваються основні прояви порушення інтересів громади. ОСН повинні мати вирішальні повноваження при прийнятті рішень органами місцевого самоврядування про виділення земельних ділянок, початок будівництва, відкриття торгових точок, кафе і т. д.

Таким чином, інститут територіальної самоорганізації населення як інститут безпосередньої демократії в системі місцевого самоврядування надзвичайно важливий, особливо нині, в час радикальних демократичних перетворень, які відбуваються в державі та суспільстві. По-перше, він максимально наближений до населення тому, що формується з членів територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також тому, що їхня діяльність безпосередньо торкається різноманітних нагальних проблем жителів певної адміністративно-територіальної одиниці і, як правило, постає перед жителями зрозумілішою, ніж діяльність органів державної виконавчої влади або органів місцевого самоврядування. По-друге, приваблює простота формування цих органів. По-третє, тісний зв'язок діяльності органів самоорганізації населення з повсякденними життєвими інтересами широких верств населення. По-четверте, інтервал між прийнятими рішенням та їх виконанням в органі самоорганізації населення значно коротший, між на загальнодержавному рівні, і, як наслідок, результати частіш за все бувають важливішими для місцевих жителів.

Література:

1. Про органи самоорганізації населення: Закон України: від 11 липня 2001 року N 2625-III.//Відомості Верховної Ради (ВВР). — 2001.— N 48. — Ст. 254.
2. Коваленко А.А. Виконавчі органи місцевого самоврядування – інструмент реалізації народовладдя / А.А. Коваленко // Трибуна. — 2002. — № 5-6. — С. 32 – 33.
3. Остапенко О.Г. Функції органів самоврядування населення: поняття та загальна характеристика [Електронний ресурс]. — Режим доступу:www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ardu2009_1/doc3/06.pdf

Третяк А.С.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ АСОЦІАЦІЙ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В СИСТЕМІ УЗГОДЖЕННЯ ІНТЕРЕСІВ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ, РЕГІОНАЛЬНОМУ ТА ЛОКАЛЬНОМУ РІВНЯХ

Функціонування політичної системи України впродовж років незалежності виявило основні проблеми в сфері розвитку місцевого самоврядування та забезпеченні взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Як зазначають вітчизняні фахівці [1, с. 191], непослідовність державної політики в сфері розвитку місцевого самоврядування мала наслідком: невизначеність правосуб'єктності територіальної громади та її співвідношення з населенням, державою; нечітке розмежування функцій, повноважень, відповідальності органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади; суперечливість у визначенні статусу комунальної власності, спільної власності територіальних громад; забезпеченні охорони громадського порядку, захисту основних та «локальних» прав членів територіальної громади.

На даний момент також цілком виразно окреслились сфери виникнення конфліктів між органами різного територіального рівня, різних гілок влади та різного виду органів публічної влади, які часто протистоять один одному [2, с.195 – 197]:

- центр – регіон – населений пункт; орган законодавчої влади – Президент України - органи виконавчої влади; органи виконавчої влади – органи місцевого самоврядування; представницькі органи місцевого самоврядування – їх виконавчі органи, тощо.

Ще одним джерелом перманентних конфліктів в зазначеній сфері є: проблема реформування земельних відносин; розмежування державної та комунальної власності; встановлення меж населених пунктів.

Незважаючи на підходи до вирішення зазначених проблем або їх неврахування в процесі формування та реалізації напрямів державної політики, передусім у сфері державного будівництва та розвитку місцевого самоврядування, можуть не лише суттєво гальмувати їх реалізацію, а й спричинити ескалацію зазначених конфліктів, дестабілізувати соціально-політичну та економічну ситуацію в країні. В цьому контексті зростає інтерес до оцінки потенціалу асоціацій ОМС у вирішенні зазначених проблем та врегулюванні прогнозованих конфліктів, передусім у сфері розвитку місцевого самоврядування та взаємодії його органів з органами державної влади.

Розвиток місцевого самоврядування спрямовано на підвищення ефективності публічно-владних структур субнаціонального рівня що, зазвичай, передбачає проведення децентралізації та посилення повноважень ОМС. За цих обставин виникає потреба координації діяльності органів і посадових осіб місцевого самоврядування на міжнародному, національному та регіональному рівнях, що зазвичай забезпечується асоціаціями ОМС.

Асоціації ОМС зокрема є організаційно-правовою формою участі громадян в управлінні, причому в країнах ЄС ця форма участі практикується не лише всередині країн, а й на міжнародному рівні. Наприклад, європейська спільнота для забезпечення переговорного процесу застосовує відкритий метод координації. Його сутність полягає в обмеженні функцій наднаціональних органів влади функцією стратегування та контролю за дотриманням узгоджених і прийнятих всією інтегрованою спільнотою домовленостей [3, с. 123 – 127]. Він застосовується як інструмент досягнення високого ступеня взаєморозуміння, співробітництва між країнами ЄС, передачі досвіду та нових ідей з розв'язання проблем, які є спільними для тих чи інших країн ЄС. З огляду на це, окремі дослідники оцінюють ВМК як елемент «доброго врядування», котрий є зразком для європейського управління, де застосовується принцип діалогічності як основа для проведення переговорів, що знімає гостроту проблеми «дефіциту демократії» в політико-адміністративній системі ЄС. Дослідники [4, с. 44] вважають, що асоціації ОМС є носіями суттєвого потенціалу у налагодженні системи взаємодії між органами державної влади та місцевого самоврядування, крупного, середнього і дрібного бізнесу, наукової і освітньої сфер, що є необхідною складовою забезпечення ефективності політики територіального кластероутворення. Багато хто з дослідників відзначає, що в сучасних умовах конкурентні переваги створюються і в основному використовуються на регіональному рівні [5, с. 44]. Таким чином, проведення кластерної політики в умовах ринкової економіки що розвивається повинно передбачати скоординовану роботу по створенню адекватних умов кластероутворення на державному, регіональному і місцевому рівнях.

Досягнення балансу інтересів органів місцевого самоврядування за участі асоціацій органів місцевого самоврядування має також додаткові позитивні ефекти – горизонтальний тип відносин, властивий інституту асоціацій органів місцевого самоврядування формує в учасників асоціації норми колективної поведінки, вироблення моделей колективних дій, створює умови для прояву довіри між ними. Ці чинники є важливими складовими соціального капіталу, необхідного для ефективного співробітництва. Значущість розвинутої мережі асоціацій органів місцевого самоуправління виходить за межі оцінок соціально-економічної та політичної ефективності, оскільки вони здатні забезпечувати соціальну солідарність.

Суспільна єдність, згуртованість громадян є ресурсом розвитку та вагомим фактором впливу на різні аспекти стану справ у країні, зокрема, її конкурентоспроможність у світовому просторі. Ігнорування інтересів (у т.ч. економічних) регіональної спільноти, місцевих громад, обмеження державою прав, компетенцій, ресурсної бази місцевого самоврядування може призвести до порушення соціальної солідарності та як наслідок – втрати громадянами довіри до влади, підтримки її дій і намірів. Разом із тим, суспільна підтримка, своєю чергою, також є потужним ресурсом розвитку, до того ж – необхідним з точки зору легітимності дії влади. На міжнародному рівні фактор наявності/відсутності суспільної підтримки зовнішньополітичних (у т.ч. зовнішньоекономічних) кроків національних лідерів враховується досить жорстко та є одним із чинників міжнародного іміджу як національних лідерів, так і держави.

Література:

1. Батанов О.С. Муніципальна влада в Україні: Проблеми теорії та практики: Монографія / Відп. ред. Баймуратов М.О.. – К.: - Видавництво «Юридична думка», 2010. – 656 с.
2. Державне управління регіональним розвитком України: Монографія / за заг. ред. В.Є Воротіна, Я.А. Жаліла. – К. : НІСД, 2010. – 288 с.
3. Єшкілев В. Громадянське суспільство в Україні: стан та перспективи розвитку /Упоряд.: І. Підлуська та ін. - К. : Фонд «Європа XXI», 2003.
4. С.А. Степанова, Д.Е Махновский. Государственное участие в формировании и реализации кластерной политики: российский и зарубежный опыт // Государственное регулирование экономики. – 2010. - № 6. – с. 44
5. С.А. Степанова, Д.Е Махновский. Государственное участие в формировании и реализации кластерной политики: российский и зарубежный опыт // Государственное регулирование экономики. – 2010. - № 6. – с. 44.

ЗАКОННІСТЬ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ

Законність є невід'ємним базисом для існування та розвитку демократичної держави. Стаття 19 Основного Закону вказує на те, що органи державної влади та місцевого самоврядування повинні діяти тільки в тих межах, які передбачені Конституцією та законами. Суть законності полягає в тому, що держава, яка видала закон, не повинна його порушувати, адже така негативна поведінка є першопричиною правопорушень серед населення. Особливого значення законність набуває, якщо її розглядати як основу діяльності органів державного управління: саме управління є провідною формою діяльності держави, яке найбільш тісно пов'язано з населенням та його організаціями через широкі повноваження відповідних органів, їх правозастосовну діяльність і можливість застосування ними методів примусу.

У вітчизняній юридичній літературі законність у державному управлінні завжди розглядалася як складне та багатопланове соціальне явище, що характеризується безліччю різноманітних зв'язків, які впливають на економічні, політичні, ідеологічні, соціально-культурні, адміністративно-правові відносини. [1, 105] На думку Рабіновича П.М. законність – це режим відповідності суспільних відносин законам, підзаконним нормативно-правовим актам держави, який утворюється в результаті їх неухильного здійснення всіма суб'єктами права. [2, 104] Д.М. Бахрах надає наступне визначення законності «як режиму взаємовідносин громадян і організацій з суб'єктами влади, які сприяють забезпеченню прав і законних інтересів особистості, її всебічному розвитку, формуванню та розвитку громадського суспільства, успішної діяльності державного механізму» [3, 229]

Інші вчені визначають, що законність - це метод здійснення завдань держави, принцип організації і діяльності його механізму, засобом забезпечення і охорони суспільних і особистих інтересів, вимога точного і неухильного, однакового і своєчасного виконання законів і інших правових актів всіма учасниками суспільних відносин. [4, 15]

Отже, тема законності створює навколо себе ряд теоретичних проблем, пов'язаних із різноманітністю підходів до цього явища.

Щодо сутності цього поняття, то її зміст становить система конкретних вимог:

- 1) загальність законності, що означає обов'язковість законів та інших нормативно-правових актів для всіх учасників суспільних відносин без винятку;
- 2) суворе дотримання закону усіма суб'єктами правовідносин;
- 3) верховенство закону в системі нормативно правових актів;
- 4) реальність законності, тобто фактичне виконання вимог, закладених в юридичних нормах, учасниками правовідносин;
- 5) єдина націленість діяльності органів законодавчої, виконавчої та влади; доцільності законності
- 6) забезпечення рівності усіх перед законом; можливість покарання тільки за порушення чітко визначених положень закону;
- 7) невідворотність покарань за здійснене порушення закону;
- 8) встановлення дієвого механізму впровадження принципу законності в усіх сферах суспільного життя, створення системи гарантій, за допомогою яких би забезпечувалось повне дотримання принципу законності. [5, 49]

Для розуміння всієї багатогранності законності, треба звернути увагу на те, що їй також притаманні принципи – керівні засади, що визначають сіть цього явища. Так, М.С. Кельман вважає, що законність повинна ґрунтуватися на: 1) верховенстві права; 2) єдності законності; 3) її все загальності; 4) реальному характерові законності; 5) забезпеченні прав людини і громадянина; 6) невідворотності і своєчасності відповідальності за правопорушення; 7) доцільності; 8) взаємозв'язку з культурою; 9) взаємозв'язку зі справедливістю; 10) демократизмі. [6, 49]

При дослідженні законності зазвичай також вказують на наявність її гарантій, тема яких є досить малодослідженою та дискусійною через розрізненість поглядів. В загальному сенсі сутність гарантій можна звести до сукупності засобів (нормативних, організаційних тощо), які забезпечують поновлення порушеного права та притягнення до відповідальності в цьому випадку. Розрізняють загальні та спеціальні гарантії законності. До загальних гарантій належать об'єктивні умови суспільного розвитку, в яких здійснюються правове регулювання. Вони безпосередньо відображають закономірності розвитку суспільства, утворюють макросередовище, в межах якого здійснюється

правове регулювання. [7, 399] Серед них виділяють економічні, політичні, соціальні і інші чинники, які є запорукою дотримання законності. Щодо спеціальних гарантій, то до них належать правові (юридичні) гарантії законності, які являють собою специфічні юридичні засоби та внутрішні юридичні механізми, що є реальним втіленням законності в правовій сфері. [8, 266] Спеціальні гарантії можна розділити на загальні, процесуальні та організаційні.

Засоби забезпечення законності можна визначити як окрему групу гарантій забезпечення законності, цілеспрямовану діяльність відповідних органів (посадових осіб), яка здійснюється в межах покладених на них завдань, функцій та повноважень з метою встановлення фактичного стану дотримання вимог чинного законодавства та відповідного реагування на нього. [9, 15]

В широкому розумінні, серед безлічі засобів забезпечення гарантій виділяють три основних: контроль, нагляд, звернення громадян. Так, В.М. Гаращук визначив контроль як складову частину (елемент) управління, що забезпечує систематичну перевірку виконання Конституції, законів України, інших нормативних актів, додержання дисципліни й правопорядку та полягає у втручанні контролюючих органів у оперативну діяльність підконтрольних органів, наданні їм обов'язкових для виконання вказівок, припиненні, зміни чи скасування актів управління, вжитті заходів примусу щодо підконтрольних органів»; нагляд – як «виявлення та попередження правопорушень, усунення їх наслідків і притягнення винних до відповідальності, без права втручатися в оперативну й господарську діяльність піднаглядних об'єктів, зміни чи скасування актів управління» [10, 246]

Питання звернень громадян регламентуються профільним законом, що визначає їх як викладені в письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги. [11]

Законність у діяльності державного апарату виявляється у наступному:

1. всі рішення, що приймаються державним органом, повинні відповідати чинному законодавству;
2. рішення, що приймаються державним органом, не повинні виходити за межі повноважень цього органу, тобто вони можуть прийматися тільки з питань, що віднесені до його компетенції;
3. усі рішення державних органів приймаються у такому порядку і таких формах, які відповідають нормативним приписам;
4. взаємовідносини державних органів з недержавними структурами, громадянами та їх об'єднаннями, а також іншими громадськими формуваннями здійснюються у межах взаємних прав і обов'язків, які визначені на законних підставах.

Література:

1. Мацелик Т.О. Законність як категорія адміністративного права / Т.О. Мацелик // Право та управління. – 2010. - № 1. – С. 105- 111.
2. Рабинович М.П. Основи загальної теорії права та держави. – К.,1994. – 104 с.
3. Бахрах Д. Н. Административное право / Бахрах Д. М. –М. : Изд-во: БЕК., 1997. – 229 с
4. Александров Н. Г. Право и законность в период строительства социализма / Александров Н. Г. - М., 1956. – 158с.
5. Комаришин Н.С. Принцип законності: поняття, особливості / Н.С. Комаришин // Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти. Збірник тез доповідей за матеріалами I Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (8-9 грудня 2006 року). – Суми: УАБС НБУ, 2006. – С. 49-51.
6. Кельман М.С., Мурашин О.Г., Хома Н.М. Загальна теорія держави і права / М.С. Кельман. – Львів, 2005. – 584 с.
7. Цвік М.В., Ткаченко В.Д., Богачова Л.Л. Загальна теорія держави і права : підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / М. В. Цвік. – Харків : Право, 2002. – 432 с.
8. Соловійов В.М. До питання про гарантії забезпечення законності в державному управлінні України / В.М. Соловійов // Університетські наукові записки, 2005. - № 1-2 (13-14), С. 263-267.
9. Пахомов В.В. Теоретичні засади забезпечення законності в державному управлінні. / В.В. Пахомов // Юридична наука і практика. - № 1. – С. 13-18.
10. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. / ред. Колегія: В. Б. Авер'янов (голова). – К. : Вид-во «Юридична думка», 2004. – Т. 1. Загальна частина. – 2004. – 584 с.
11. Закон України від 02.10.1996 № 393/96 «Про звернення громадян». [Електронний ресурс].– Режим доступу: URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/393/96-bp/conv> - назва з екрану]

Хоббі Ю.С.,
Маріупольський державний університет,
к.ю.н., старший викладач кафедри
конституційного, адміністративного та
міжнародного права

КОНСТИТУЦІЙНА РЕФОРМА В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Майже з самого проголошення незалежності у 1991 році Україна обрала європейський курс розвитку, але не втрачаючи зв'язку з колишніми радянськими республіками. Довгий час в державі використовувалася конституція УРСР та інші нормативні акти, створені ще за часів Радянського союзу і лише в 1996 році нарешті була прийнята Конституція України, яка хоча і піддавалася змінам, але і нині діє. Не дивлячись на позитивну оцінку новоприйнятої Конституції з точки зору демократичності, більшість її статей носять декларативний характер і не підкріплюються відповідними нормативними актами, зокрема це стосується прав людини. Реформування Конституції України залишається дуже актуальним питанням. Спробуємо виявити основні чинники, які впливають на проведення конституційної реформи в Україні в контексті євроінтеграції.

В 2004 році вже вносилися зміни у нашу Конституцію, які вступили в силу в 2006, але в 2010 ці зміни були визнані Конституційним судом України не дійсними і було повернуто попередній варіант Основного закону. Це викликало багато запитань у західних колег, які підсумував доклад Європейської комісії за демократію через право або так званої Венеціанської комісії, яка була створена в 1990 році при Раді Європи і до складу якої входять кращі експерти-правознавці [1]. Більшість питань викликають дії Конституційного суду, який у 2010 році розглянув справу про реформу Конституції, хоча в 2008 сам вирішив, що не має повноважень її розглядати, оскільки зміни вступили в силу. А також питання легітимності існуючої влади та державних органів, які формувалися згідно Конституції 2004 року [2]. У 2011 році, перед виборами у Верховну Раду України, також вносилися зміни до статей 76, 77, 103, 136, 141 та до розділу XV «Перехідні положення» Конституції України [3]. Цими змінами строк повноважень Верховної ради України було змінено з 4 до 5 років, тобто як і у Президента.

Питання про необхідність остаточного вирішення долі Конституції України, її реформування, ставить і Європейський союз, Угода про асоціацію з яким все ще не підписана, хоча це планувалося на саміті у грудні 2012 року.

Міжнародний валютний фонд також зацікавлений у реформуванні української Конституції, оскільки це дозволить вирішити ряд важливих питань (наприклад, легітимність існуючої влади, розвиток та зміцнення демократії).

Під тиском міжнародної спільноти Україна започаткувала процес реформування Основного закону, що знайшло своє вираження у створенні Конституційної асамблеї Указом Президента України від 17 травня 2012 року № 328/2012. Конституційна Асамблея є спеціальним допоміжним органом при Президентові України, утвореним з метою підготовки законопроекту (законопроектів) про внесення змін до Конституції України [4].

Основними завданнями Конституційної Асамблеї є узагальнення практики реалізації Конституції України, пропозицій і рекомендацій щодо її вдосконалення з урахуванням досягнень і тенденцій сучасного конституціоналізму; підготовка та схвалення Концепції внесення змін до Конституції України, подання її Президентові України; підготовка на основі Концепції внесення змін до Конституції України законопроекту (законопроектів) про внесення змін до Конституції України та попереднє його (їх) схвалення; організація громадського, а також фахового, в тому числі за участю міжнародних експертів, зокрема експертів Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеціанська Комісія), обговорення законопроекту (законопроектів) про внесення змін до Конституції України; доопрацювання за результатами громадського і фахового обговорення законопроекту (законопроектів) про внесення змін до Конституції України; схвалення законопроекту (законопроектів) про внесення змін до Конституції України та подання Президентові України для внесення на розгляд Верховної Ради України відповідно до розділу XIII Конституції України [5].

Попередня інформація щодо змісту окремих статей та структури нової Конституції викликає як позитивні, так і негативні оцінки. Позитивними є наміри внести положення, які б регламентували участь України у різного роду союзах та об'єднаннях, що дозволить оминати проблеми, з якими стикнулися більшість західних країн перед вступом до ЄС. Але занепокоєння Заходу, зокрема Венеціанської комісії викликає прийняття Закону України «Про всеукраїнський референдум» від 06.11.2012 № №5475-VI, який дозволяє вносити зміни та приймати нову Конституцію всеукраїнським

референдумом. Ці положення викликають критику Венеціанської комісії, яка наполягає на тому, що Конституція повинна прийматися більшістю у парламенті, а референдум може слугувати лише доповненням у цьому процесі [6]. Враховуючи завірення української влади, що нова Конституція буде прийматися Верховною Радою, даний закон є алогічним і показує, що влада не дуже рахується з думкою комісії.

Соціологічне опитування, проведене на початку червня 2012 року показало, що українські громадяни скептично оцінюють суспільну спрямованість процесу реформування Конституції і пропонують реформувати її шляхом внесення деяких змін. Більшість вважає, що проблема полягає не у самій Конституції, а у політичній владі, яка не забезпечила механізмів реального додержання та реалізації Основного закону [7].

Таким чином, основними чинниками, які впливають на проведення конституційної реформи в Україні в контексті євроінтеграції є: по-перше, сучасна Конституція вже вичерпала та заплямила себе через неадекватність та спірність дії державних та судових органів, що ставлять під сумнів легітимність і основного закону і існуючої влади. По-друге, висновки експертних рад багатьох міжнародних та регіональних організацій (РЄ, ЄС, МВФ тощо) та міжнародної спільноти, які постійно піддають проекти змін до Конституції аналізу та дають свої висновки та рекомендації, які хоча і не мають обов'язкової сили, але мають моральний та політичний, а іноді і економічний тиск; по-третє, великий вплив має політична і громадська думка всередині країни, оскільки Конституційна Асамблея має право: одержувати в установленому порядку від державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, об'єднань громадян, наукових установ, вищих навчальних закладів та інших установ і організацій необхідні інформацію, матеріали і документи; надсилати до вітчизняних, іноземних і міжнародних наукових та експертних організацій підготовлені документи для їх експертної оцінки; залучати до роботи Конституційної Асамблеї вітчизняних та іноземних учених-правознавців (за їх згодою); організувати проведення наукових і науково-практичних конференцій, семінарів, круглих столів, соціологічних опитувань, а також інших заходів з питань діяльності Конституційної Асамблеї, тощо. По-четверте, спірність створення, статусу та ефективності діяльності Конституційної Асамблеї. По-п'яте, питання про легітимність існуючої влади. Асамблея повинна закінчити свою роботу у 2014 році, а вже в 2015 плануються вибори Президента, які будуть проходити вже згідно нової Конституції. По-шосте, зневіра українського народу та упередженість міжнародної спільноти щодо дотримання демократичних тенденцій у підготовці та прийнятті нової Конституції.

Література:

1. Венецианская комиссия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/Венецианская_комиссия.
2. Мустафин А. Опять двойка, или Избранные места из переписки с венецианскими друзьями / Алексей Мустафин // Зеркало недели. - №48. - 25 декабря 2010 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zn.ua/POLITICS/opyat_dvoyka_ili_izbrannye_mesta_iz_perepiski_s_venetsianskimi_druzyami-61795.html
3. Про внесення змін до Конституції України щодо проведення чергових виборів народних депутатів України, Президента України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів: Закон України від 1 лютого 2011 року № 2952-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2952-17>
4. (Про Конституційну асамблею: Указ Президента України від 17 травня 2012 року № 328/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/ru/documents/14752.html>
5. Про Конституційну асамблею: Указ Президента України від 17 травня 2012 року № 328/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/ru/documents/14752.html>
6. Принятый в Украине закон о всеукраинском референдуме вызвал беспокойство у Венецианской комиссии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.novostimira.com.ua/news_36207.html
7. Мельник Н., Ризнык С. Конституция будущего или констатация прошлого / Н. Мельник, С. Ризнык // Зеркало недели. - №23. - 22 июня 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zn.ua/LAW/konstitutsiya_budushego_ili_konstatatsiya_proshlogo-104337.html

Черних Є.М.,
Маріупольський державний університет,
к.ю.н., доцент, кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права

СТАН ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОГО ПРАВОЗНАВСТВА ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ВИКЛАДАННЯ

З того часу, як Україна відмовилась від тривалого радянського типу суспільного розвитку та намагається не збитися з ліберально-демократичного шляху, відбулися істотні зміни в сфері її загальнотеоретичного правознавства, завдяки яким воно наближується до західноєвропейської правової традиції. Ідейним підґрунтям зближення систем цінностей стають концепції пріоритету невідчужуваних прав людини, верховенства права, правової держави, соціальної держави, громадянського суспільства, визнання та захисту права приватної власності, ідеологічного та методологічного плюралізму, у відомих межах – деідеологізація правознавства тощо. Проте небажаними наслідками таких докорінних трансформаційних процесів стали негативні прояви, які численні вітчизняні та зарубіжні автори вважають симптомами кризового стану сучасного загальнотеоретичного правознавства. Серед них можна назвати Д. Керімова, А. Полякова, А. Черданцева, Е. Хохлова, М. Марченко Є. Поцелуєва, О. Пучкова, вітчизняних учених – П. Рабіновича, Ю. Шемшученко та інших. Відомий американський дослідник Г. Берман у масштабному погляді констатує важко доказувану але достатньо відчутну кризу в концепції права та традиції права, що зокрема пов'язана з втрачанням віри в прогрес права [1, с. 13]. Деякі автори розцінюють такі прояви більш поблажливо, як закономірні «хвороби розвитку» науки або її модернізації [2, с. 32]. На думку російського ученого Д. Керімова, зневаження методологією призвело до кризи вітчизняної теоретико-правової науки [3, с. 23]. М.Н. Марченко вважає, що за 1999-2000 рр. теорія держави і права не просунулася уперед, підручники містять стандартний застарілий матеріал, відрізняються апологетикою Російської держави, що в кінцевому підсумку дискредитує науку [4, с. 155]. В. Кікоть, С. Комаров вказують також на такі вади учбової літератури, як деякий етатизм, тиражування визначення права у сумнозвісному формулюванні А.Я. Вишинського, кон'юктурність, методологічний еkleктизм, термінологічні помилки тощо [5, с. 100-101]. На наш погляд, теж саме можна впевнено казати про українську школу теорії держави і права.

Проте окремі автори слушно зауважують, що в цих хворобливих проявах науки є й позитивний бік, тому, що, по-перше, кризові стани, що час від часу трапляються, є нормальним явищем для знання, яке постійно знаходиться у пошуку, і також з погляду заперечення принципу «абсолютної істини» в науковій галузі; по-друге, осмислення кризових проявів активізує пошук нових гіпотез, які з часом можуть стати тими теоріями, що замінять старі концепції [6, с. 15]. Тут треба пам'ятати деякі важливі постулати філософії та методології науки про те, що наукові теорії та гіпотези постійно знаходяться у конкурентних взаємозв'язках, жодна з теорій не може претендувати на статус остаточно доказаної (за виключенням математики – єдиного знання, де допускаються точні ідеальні докази), наукові теорії можуть суперечити одна одній та навіть емпіричній реальності та притому залишатися в арсеналі науки. Тому виявлення деякої неузгодженості та навіть суперечності не завжди дискредитує науку: у широкому погляді це нормально [7, с. 91].

Та як там не ставитися до концептуальних негараздів, потрібно намагатися їх виправляти або примирювати. Одним з таких неприхованих моментів у теорії держави і права є дуалістичність її предмету, тобто поділ на два великих розділа – загальну теорію держави та загальну теорію права з пріоритетом саме теорії держави. Таке положення, стало традиційним для вітчизняного та пострадянського правознавства, але не відповідає західній правовій традиції. Досліджуючи причини цього явища, більшість авторів вказують на властиві радянській ідеології догматичні положення про первинність держави перед правом, а відтак похідний характер права як ціннісного явища; про сутність права, яка полягає у тому, що воно є засобом, зняряддя політично пануючого класу у суспільстві, основною політичною організацією якого є саме держава. Із цих посилок логічно витікає висновок про державу як єдиного творця права. Проте, на наш погляд, це твердження потребує доповнення. Треба сказати, що причини дуалістичного ставлення до предмету загальнотеоретичного правознавства не вичерпуються марксистсько-ленінським догматизмом. Коріння його можна бачити в історії світової політико-правової думки, якій відомі численні ідеї щодо глибинної зв'язаності право та держави, походження права від держави. Схильність до нього виявляє юридичний позитивізм, що набув надзвичайного поширення. Та особливо яскравим представником такого підходу є нормативізм як концентрований продукт позитивізму. Але правовий світогляд рятував методологічний плюралізм,

що характерний західноєвропейській думки. Такі погляди, зрозуміло, були добре відомі російській загальнотеоретичній науці дорадянського часу. Серед крупних російських учених, що відстоювали ідею поєднання загальної теорії держави та теорії права був видатний правознавець М. Коркунов, але з тією суттєвою різницею, що його погляди обґрунтовувалися зовсім іншими, не класовими міркуваннями. Проте намагання об'єднати в предметі однієї правової науки теорії держави з теорією права не знайшли широкої підтримки ні в Європі, ні в Росії. В європейській освітянській системі загальнотеоретичні державознавчі та правознавчі дисципліни викладаються окремими курсами.

Сьогодні виявляється дивна ситуація, коли загально правова наука відмовилась від моністичної ортодоксії радянських догм, але залишається на старому предметному полі. У той же час процеси правової модернізації, що диктуються правовою та державною інтеграцією в Європі, вимагають універсалізації правових цінностей, концепцій навчальних програм та навчальних методик. Яскравим прикладом в цьому є приєднання України у 2005 році до Болонського процесу, який передбачає створення єдиного дослідницького та освітянського простору. На жаль, поки що відсутніх змін у питанні дуалізму предмету загальної теорії держави і права не спостерігається, зміст українських навчальних підручників з цієї дисципліни залишається тим самим та не відповідає програмам європейської (можна казати – світової) юридичної освіти. Інерція вітчизняної правової науки та освіти залишається на диво сильною, на фоні якої дуже схвальним проблиском є спроба розробити та запровадити нову навчальну програму з курсу «Загальна теорія права» на факультеті правничих наук Національного університету «Києво-Могилянська академія» під керівництвом М. Козюбра [2, с. 37]. Очевидно, що це тільки перші кроки на шляху вирішення завдання універсалізації концептуальних цінностей, методологій та правової освіти, що цілком назріло.

Література:

1. Берман Г. Дж. Западная традиция права: эпоха формирования/ Пер. с англ. – 2-е изд./ Г. Дж. Берман. – М.: Изд-во МГУ: Издательская группа ИНФРА-М – НОРМА, 1998. – 624 с.; Берман Г. Дж. Вера и закон: примирение права и религии/ Пер. с англ. / Г. Дж. Берман. – М.: издательство «Ad Marginem», 1999. – 431 с.
2. Козюбра М. Загальнотеоретичне правознавство: стан та перспективи /М. Козюбра // Право України. – 2010. - № 1. – С. 32-42.
3. Керимов Д.А. Методология права (предмет, функции, проблемы философии права) / Д.А. Керимов. – М.: Аванга+, 2001. – 560 с.
4. Поцелуев Е.Л. Современное состояние теории государства и права: кризис или поиск собственной идентичности? / Е.Л. Поцелуев // Правоведение. – 2004. - № 2. – С.154-165.
5. Жуков В.Н. Место теории государства и права, философии права и истории политических учений в системе высшего юридического образования (Научно-практ. конф.) / В.Н. Жуков // Государство и право. – 2000. - № 12. – С.99-110.
6. Кун Т. Структура научных революций: Пер. с англ. / Т. Кун; Сост. В.Ю. Кузнецов. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. – 605 с.
7. Сергеев А. Почему мы доверяем науке / А. Алексеев // Вокруг света. – март 2008. – С. 90-98.

Чуклінова К.М.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 2 курс

СПЕЦИФІКА КОНСТИТУЦІЙНОГО СКЛАДУ І СТРУКТУРИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Насамперед, необхідно зазначити, що Верховна Рада України згідно зі ст. 75 Конституції України є єдиним органом законодавчої влади в Україні – парламентом. Як зазначає Л.Т. Кривенко, «у такому контексті діюче нормативне поняття Верховної Ради поряд з достоїнствами має великий недолік: воно однобічне, оскільки не втілює іманентну рису названого органу. Її суть полягає в тому, що Верховна Рада – не тільки єдиний орган законодавчої влади в Україні. Верховна Рада є також єдиним представницьким органом українського народу. Лише представницька риса Верховної Ради обумовлює і визначає її соціальне призначення як єдиного органу в системі державної влади в Україні, через який український народ опосередковано здійснює належну йому владу. Тільки загальнодержавний представницький орган народу вправі трансформувати волю українського народу в державну волю шляхом прийняття законів» [3, с. 43].

Що стосується чисельного складу парламенту, то, на основі світової практики, він визначається з урахуванням різноманітних чинників.

Так, з одного боку, чисельність парламенту (його нижньої палати) має бути достатньою для забезпечення його представницького характеру, а щоби парламент виступав реальним представником народу {представницьким мандатарієм нації}, до його складу мають входити відносно численні об'єднання парламентарів (депутатські групи та фракції), які відображали б інтереси значних прошарків суспільства. Крім того, чисельність парламенту має забезпечити можливість формування його робочих органів (комітетів і комісій), які здійснюють законопроектну і контрольну діяльність. З іншого боку, надмірна чисельність парламенту суттєво ускладнює організацію його роботи. Оптимальною, з огляду на ці обставини, вважається чисельність парламенту в 350-500 депутатів.

За структурою парламенти поділяють на однопалатні (монокамерні) та двопалатні (бікамерні). Переважна більшість парламентів великих і середніх демократичних країн мають бікамерну структуру (наприклад, Велика Британія, Іспанія, Італія, Німеччина, Польща, Франція). Вибір тієї чи іншої структури парламенту обумовлений формою державного устрою (федерації найчастіше мають бікамерні парламенти: одна з палат представляє інтереси суб'єктів федерації), історичними традиціями, вимогами законодавчого процесу тощо. Відповідно до положень ч. 1 ст. 76 Конституції України Верховна Рада України має монокамерну структуру, тобто становить собою одну палату.

Науковою розробкою питань представницького характеру парламенту як органу державної влади займалися С. А. Авакян, Н. О. Богданова, В. І. Борденюк, А. З. Георгіца, Г. С. Журавльова, К. І. Козлова, Л. Т. Кривенко, Л. Р. Наливайко, А. С. Олійник, В. Ф. Погорілко, Г. О. Федоренко, В. М. Шаповал, Ю. С. Шемшученко та ін. Проте, не дивлячись на певний рівень наукового дослідження, подальші теоретичні напрацювання з окресленої проблематики лише збагатять доктрину українського парламентаризму.

Метою статті є загальний аналіз особливостей складу та структури Верховної Ради України. Згідно зі ст. 76 Конституції України конституційний склад Верховної Ради України – 450 народних депутатів України[1]. Така кількість народних депутатів зумовлена такими факторами: кількістю населення (громадян) України, виборчою системою, структурою парламенту та іншими обставинами.

Слід зазначити, що Конституція України 1996 р. залишила загальну структуру Верховної Ради без змін (у вигляді однопалатного парламенту), але значно оновила окремі її інститути. Найважливішими віхами української парламентської реформи є припинення існування Президії Верховної Ради України як постійно діючого органу загальної компетенції, перетворення постійних комісій Верховної Ради на комітети Верховної Ради та ряду інших інститутів, зокрема інституту найстаршого за віком депутата для відкриття першого засідання першої сесії Верховної Ради та для здійснення процедури складення присяги народними депутатами, інституту представника Президента України у Верховній Раді та інших. Започатковано створення ряду елементів інфраструктури Верховної Ради: Парламентське видавництво, Парламентська бібліотека, Інститут законодавства, друковані органи – «Відомості Верховної Ради України», журнал «Віче», газета «Голос України» та ряд інших.

Відповідно до ст. 88 Конституції України Верховна Рада України обирає зі свого складу Голову Верховної Ради України, його Першого заступника і заступника[1]. Голова Верховної Ради має такі повноваження: веде засідання Верховної Ради України; організовує підготовку питань до розгляду на її засіданнях; підписує акти, прийняті Верховною Радою; представляє Верховну Раду у відносинах з іншими органами державної влади України та органами влади інших держав; організовує роботу Апарату Верховної Ради.

Ефективність діяльності Верховної Ради України значно залежить як від її складу, так і від структури. Конституція України та Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» визначають, що парламент України складається з кількох підрозділів.

Керівні особи: Голова Верховної Ради України, Перший заступник і заступник голови Верховної Ради України, що обираються та відкликаються Верховною Радою України зі свого складу (ст. 88 Конституції України).

Голова Верховної Ради України веде засідання Верховної Ради України; організовує підготовку питань до розгляду на засіданнях Верховної Ради; підписує акти, прийняті Верховною Радою України; представляє Верховну Раду України у зносинах з іншими органами державної влади України й органами влади інших держав; організовує роботу апарату Верховної Ради України.

Депутатські фракції. Формуються на партійній основі під час першої сесії Верховної Ради України нового скликання до розгляду питань про обрання Голови Верховної Ради України та його заступників, мають право на пропорційне представництво в усіх органах Верховної Ради України й

офіційних парламентських делегаціях. Депутатські фракції утворюються з метою реалізації партіями своїх передвиборчих програм, політичних та інших цілей. Від їхньої позиції значною мірою залежить зміст порядку денного роботи парламенту, хід законодавчого процесу тощо. Кожна депутатська фракція повинна бути зареєстрована в Апараті Верховної Ради, про що голова пленарного засідання інформує депутатів, повідомляючи про її кількісний склад і уповноважених представників.

Комітети Верховної Ради України. Вони здійснюють розгляд питань, належних до повноважень Верховної

Ради України, здійснюють законопроектну роботу, сприяють втіленню в життя законів України й інших рішень парламенту, відповідають за підготовку та проведення днів Уряду України та парламентських слухань. З пропозицій комітетів розпочинається формування порядку денного кожної чергової сесії. Ще великий вплив комітети мають на виконання затвердженого порядку денного та черговість підготовки до розгляду запропонованих питань.

Конституція України визначає, що Верховна Рада України затверджує перелік комітетів і обирає їхніх голів. Одночасно в чинному Законі України «Про комітети Верховної Ради України» не визначений їхній перелік і предметне відання. Тож кожне наступне скликання Верховної Ради України розпочинається з формування не лише нового складу комітетів, а й прийняття рішення щодо їх кількості (зазвичай, понад 20), назв і функцій. До складу кожного з комітетів Верховної Ради України може належати від 10 до 30 народних депутатів України. Голови комітетів і їхні перші заступники обираються Верховною Радою України. Основною формою роботи парламентських комітетів є засідання[2, с. 76].

За рішенням Верховної Ради України для розгляду питань, які мають тимчасовий характер або не належать до профілю вже наявних комітетів, можуть створюватися тимчасові спеціальні комісії. Вони є незалежними в своїй діяльності. Оцінку їхній роботі дає лише Верховна Рада України. Повноваження тимчасової спеціальної комісії припиняються автоматично з прийняттям Верховною Радою України остаточного рішення щодо результатів її роботи (наприклад, «Тимчасова спеціальна комісія по підготовці і попередньому розгляду проекту нової редакції Цивільного кодексу України» (20 жовтня 1998 р.) та ін.).

За необхідності проведення розслідувань, пов'язаних з питаннями, що торкаються інтересів усього суспільства, Верховна Рада України може створювати тимчасові слідчі комісії (за це повинні проголосувати не менш як 150 народних депутатів). Наслідки роботи слідчих комісій доповідаються на відкритих або закритих засіданнях Верховної Ради України у формі їхніх попередніх інформацій і звітів про виконану роботу. Оскільки такі комісії не належать до органів правосуддя України, їхні висновки та пропозиції не є вирішальними для суду та слідства, мають лише рекомендаційний характер, моральне значення («Тимчасова слідча комісія для з'ясування причин, що призвели до кризового фінансового стану Акціонерного комерційного агропромислового банку «Україна» 5 липня 2001 р.; «Тимчасова слідча комісія для розслідування обставин порушень конституційних прав людини та громадянина стосовно таємниці телефонних розмов» 7 березня 2002 р.)[2, с. 76].

Загалом Верховною Радою України за період (1990-2010 рр.) було створено більше 100 тимчасових і слідчих комісій. Більшість з них відзвітували про проведену роботу з прийняттям відповідного рішення Верховною Радою України чи виконали своє призначення в інший спосіб.

Апарат Верховної Ради України. На нього покладається здійснення правового, наукового, організаційного, документального, інформаційного, фінансово-господарського, матеріально-технічного, соціально-побутового й іншого забезпечення діяльності парламенту та народних депутатів України. Питання затвердження структури Апарату Верховної Ради України, призначення на посаду та звільнення з посади його керівника вирішуються виключно Верховною Радою України. Організовує роботу Апарату Голова Верховної Ради України. У складі Апарату функціонують такі підрозділи: Керівництво Апарату Верховної Ради України, Секретаріат Голови Верховної Ради України, Секретаріат Першого заступника Голови Верховної Ради України, Секретаріат заступника Голови Верховної Ради України, Секретаріати комітетів, депутатських фракцій; Головне науково-експертне управління; Головне юридичне управління; Головне управління документального забезпечення; Головне організаційне управління; Інформаційне управління; Управління комп'ютеризованих систем; Управління по зв'язкам з місцевими органами влади і органами місцевого самоврядування; Управління забезпечення міжпарламентських зв'язків; Управління кадрів; Відділ зв'язків з органами правосуддя; Відділ контролю; Відділ з питань звернень громадян; Перший відділ; Сектор мобілізаційної роботи; Управління справами. Гранична кількість структури апарату становить 900 одиниць[4, с. 126].

Таким чином, можна зробити наступні висновки щодо особливостей складу та структури Верховної Ради України як єдиного законодавчого органу нашої держави. Отже, структура Верховної Ради України обумовлена її представницьким, колегіальним характером, функціями та компетенцією. Кількісний склад Українського парламенту ускладнює процес вироблення і прийняття рішень, вимагає розподілу народних депутатів по структурних ланках для вироблення колективних позицій і поєднання спеціалізації цих ланок із спільною роботою всіх парламентарів.

По-перше, очолює Верховну Раду України Голова, який обирається на строк повноважень парламенту з числа народних депутатів таємним голосуванням. Обирається також 1-й заступник і заступник Голови Верховної Ради України. З моменту набуття чинності Конституцією України 1996 р. ліквідовано Президію Верховної Ради України, а її повноваження розподілені між Верховною Радою в цілому, її Головою та іншими органами парламенту.

По-друге, органами Верховної Ради України є депутатські групи, фракції, Погоджувальна рада фракцій (груп), комітети Верховної Ради України, Рада голів комітетів, тимчасові спеціальні та слідчі комісії, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Апарат Верховної Ради. Комітети зі свого складу можуть створювати підкомісії й робочі групи. Рахункова палата є самостійним органом і до складу Верховної Ради не входить.

Література:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Зіллер Жак. Політико-адміністративні системи країн ЄС. Порівняльний аналіз.- К.: Основи, 1996.- С. 76.

3. Кривенко Л. Воля народу, її трансформація у державну волю / Л. Кривенко // Віче. – 1997. – № 9. – С. 42–60.

4. Ярмиш О.Н., Серьогін В.О. Державне будівництво тамісцеве самоврядування в Україні: Підручник. – Харків: Вид-во Національного ун-ту внутр. справ, 2002 – 450 с.

Чухно Я.В.,

Маріупольський державний університет,

Економіко-правовий факультет, 2 курс

ПРАВА, СВОБОДИ ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ЯК НЕВІД'ЄМНІ СКЛАДОВІ СТАТУСУ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Основні права, свободи та обов'язки людини, які необхідні для існування та розвитку людини в конкретних історичних умовах, об'єктивно визначаються досягнутим рівнем розвитку людства і мають бути законними й рівними для всіх людей.

По-перше, йдеться про можливість деяким чином діяти або утримуватися від певних вчинків з тим, щоб забезпечити своє нормальне існування, свій розвиток, задоволення тих потреб, що сформувалися. При цьому основні права — це саме ті можливості, без яких людина не може нормально існувати.

По-друге, зміст і обсяг цих можливостей людини залежать насамперед від можливостей усього суспільства, головним чином від рівня його економічного розвитку. Тому права людини — це явище соціальне, яке породжується суспільством.

По-третє, ці можливості за їх основними показниками мають бути рівними для всіх людей. Тому вони не повинні відчужуватися, відбиратися, обмежуватися будь-чим, не можуть бути і предметом "дарування" з боку держави або будь-якої іншої організації чи особи.

Основні права людини — гарантована законом міра свободи особи, яка відповідно до досягнутого рівня еволюції людства в змозі забезпечити її існування і розвиток та закріплена у вигляді міжнародного стандарту як загальна і рівна для усіх людей.

Ознаки основних прав людини:

1) можливості (свободи) людини діяти певним чином або утримуватися від певних дій, спрямовані на задоволення потреб, без яких вона не в змозі нормально існувати і розвиватися;

2) можливості, що обумовлені біосоціальною сутністю людини, належать їй від народження і не потребують «дозволу» з боку кого б там не було, у тому числі держави. Вони не можуть бути «відібрані» за свавіллям влади держави, оскільки не «дані» нею. Це природні невідчужувані права;

3) можливості, які не обмежені територією держави (позатериторіальні) і не залежать від національної належності людини (наднаціональні): вони належать їй вже в силу того, що вона є

людиною. Вони походять від природи людини і покликані формувати та підтримувати в людині почуття власної гідності, її індивідуальність.

Щодо конституційних обов'язків людини і громадянина, то згідно з постулатами загальної теорії права — це міра належної поведінки. Людина

повинна підкорятися певним правилам, аби при використанні своїх прав і свобод не спричинити невинуватого шкоди. Конституція України акцентує увагу на правах і свободах, але фіксує й конституційні обов'язки.

Конституційний обов'язок громадянина і людини — це міра обов'язкової поведінки, якої кожний повинен дотримуватись для забезпечення нормального функціонування інших суб'єктів громадянського суспільства.

Що стосується конституційних обов'язків, то вони є самостійним інститутом, що об'єднує певну групу конституційно-правових норм, які позначені певною єдністю і виділені в особливий комплекс у системі конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні. Призначення цих норм визначається тим, що виконання обов'язків є передумовою реалізації прав і свобод людини і громадянина.

Людина повинна виконувати певні обов'язки, щоб при використанні своїх прав і свобод не завдавати шкоди державі, суспільству, іншим людям. Тобто обов'язки людини є логічними і обов'язковими аналогами відповідних прав і свобод.

Конституційні обов'язки людини і громадянина — це закріплені в конституційно-правових нормах формально виражені правила належної поведінки людини, які застосовуються до будь-яких осіб, які перебувають на території даної держави, або до поведінки громадян даної держави, незалежно від місця їх перебування, з метою запобігти нанесенню непоправної шкоди, державі, суспільству, правам і свободам інших людей.

Отже, громадянські права є своєрідними гарантіями охорони життя людини з боку держави, основним обов'язком якої є саме захист життя людини. Вони охоплюють широкий комплекс дій усіх державних і суспільних структур зі створення і підтримки нормальних умов життя людини.

Система прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, встановлена Конституцією України, визначає основний зміст правового статусу людини і громадянина України. Залежно від характеру діяльності, здійснюваної в основних сферах життя громадянського суспільства, Конституція фіксує основні права, свободи та обов'язки громадянина і людини. Вони належать усім громадянам як суб'єктивні права певного виду.

Проаналізувавши систему гарантій прав і свобод особи в країні, можна зробити висновок, що в Україні існує практично необмежене коло засобів захисту прав і свобод людини і громадянина. Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань.

Але одночасно існує така проблема: хоча права і свободи особи, а також гарантії реалізації і захисту цих прав і свобод, закріплені в Конституції, сучасне становище в сфері прав і свобод людини і громадянина свідчить про те, що гарантованість практичної реалізації, охорони і захисту прав і свобод особи ще перебуває на досить низькому рівні. Насамперед це стосується деяких соціально-економічних прав і свобод людини, закріплених і гарантованих чинною Конституцією. Поки що фактично вони носять більше декларативний, ніж реальний характер, в більшій мірі проголошені, ніж гарантовані. Механізм здійснення та захисту цих і деяких інших прав і свобод з тих чи інших причин іноді реалізується дуже повільно або навіть гальмується.

Шаблінський Г.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 2 курс

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

Актуальністю даної теми полягає в тому що однією з найгостріших питань в правовій системі України на даний час є проблеми пов'язані з реалізацією виконавчої влади та побудовою системи органів які її здійснюють. Особливого значення при вирішенні даного питання є теоретичний аналіз складових частин виконавчої влади – його органів, та правового статусу цих органів. У зв'язку з цим особливу роль грає теоретичне дослідження саме конституційно-правового статусу органів виконавчої влади.

Одже, почнемо з системи органів виконавчої влади:

- Кабінет Міністрів України

- Центральні органи виконавчої влади
- Місцеві органи виконавчої влади

Тепер розглянемо кожен орган окремо. Почнемо з Кабінету Міністрів України.

Почнемо з місця та ролі Кабінету Міністрів України у механізмі державної влади. Конституція України визначає статус Кабінету Міністрів України як вищого органу в системі органів виконавчої влади (ч. 1 ст. 113). Аналіз конституційних засад організації та діяльності Кабінету Міністрів дозволяє характеризувати його як уряд України. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України як уряду України обумовлює дві його основні функції:

1. Керівництво та спрямування виконавчо-розпорядчої діяльності в різних сферах державного життя.
2. Спрямування і координація діяльності органів виконавчої влади, контроль за їх діяльністю.

У системі органів виконавчої влади положення Кабінету Міністрів України характеризується такими рисами:

1) згідно з Конституцією України Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади. З цього конституційного положення випливає, що уряд здійснює керівництво органами виконавчої влади, забезпечуючи при цьому об'єднання, координацію та погодженість їхньої діяльності;

2) Кабінет Міністрів України є загальнодержавним органом виконавчої влади загальної компетенції, його діяльність поширюється на всю територію України, а компетенція охоплює практично всі найважливіші питання, віднесені, згідно з принципом поділу влади, до сфери виконавчої влади. За характером компетенції в системі органів виконавчої влади більше немає органів, подібних до уряду;

3) Кабінет Міністрів України - це колегіальний орган виконавчої влади, тобто він працює в системі колегіального прийняття рішень.

Далі розглянемо центральні органи виконавчої влади. Центральним органом виконавчої влади називають орган, який забезпечує проведення в життя державної політики у відповідній галузі чи сфері на всій території України, здійснює керівництво дорученою йому сферою управління, несе відповідальність за стан її розвитку та безпосередньо підвідомчий Кабінету Міністрів України або за рішенням Президента іншому центральному органу виконавчої влади.

В Україні існують такі види (організаційно-правові форми) центральних органів виконавчої влади:

- міністерства;
- державні комітети;
- центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом.

Міністерство України є головним (провідним) органом у системі центральних органів виконавчої влади в забезпеченні провадження державної політики у визначеній сфері діяльності; Державний комітет (державна служба) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовує і координує Прем'єр-міністр України або один із віце-прем'єр-міністрів чи міністрів. Державний комітет (державна служба) вносить пропозиції щодо формування державної політики відповідним членам Кабінету Міністрів України та забезпечує її реалізацію у визначеній сфері діяльності, здійснює управління в цій сфері, а також міжгалузеву координацію та функціональне регулювання з питань, віднесених до його відання; Центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом має визначені Конституцією та законодавством України особливі завдання й повноваження, щодо нього може встановлюватися спеціальний порядок утворення, реорганізації, ліквідації, підконтрольності, підзвітності, а також призначення і звільнення керівників та вирішення інших питань.

Далі розглянемо місцеві органи виконавчої влади. Місцевими органами виконавчої влади є:

- 1) місцеві державні адміністрації місцеві органи виконавчої влади загальної компетенції;
- 2) територіальні органи міністерств, інших центральних органів виконавчої влади - місцеві органи виконавчої влади спеціальної компетенції.

Місцеві державні адміністрації входять до єдиної системи органів виконавчої влади. Правовий статус місцевих державних адміністрацій встановлюється Конституцією України (статті 118-119), Законом України «Про місцеві державні адміністрації» від 9 квітня 1999 р. та іншими законами України.

Згідно зі ст. 119 Конституції України місцеві державні адміністрації на відповідній території

забезпечують:

- 1) виконання Конституції та законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади;
- 2) законність і правопорядок; додержання прав і свобод громадян;
- 3) виконання державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку, програм охорони довкілля, а в місцях компактного проживання корінних народів і національних меншин - також програм їхнього національно-культурного розвитку;
- 4) підготування і виконання відповідних обласних і районних бюджетів;
- 5) звіт про виконання відповідних бюджетів і програм;
- 6) взаємодію з органами місцевого самоврядування;
- 7) реалізацію інших наданих державою, а також делегованих відповідними радами повноважень.

Центральні органи виконавчої влади можуть мати свої територіальні органи, що утворюються, реорганізуються і ліквідовуються в порядку, встановленому законодавством.

Керівників територіальних органів міністерства призначає на посади та звільняє з посад у встановленому порядку міністр, іншого центрального органу виконавчої влади - керівник цього органу.

Координують діяльність територіальних органів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади та сприяють їм у виконанні покладених на ці органи завдань голови відповідних місцевих державних адміністрацій.

При цьому з питань здійснення повноважень місцевих державних адміністрацій керівники територіальних органів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади підзвітні й підконтрольні головам відповідних місцевих державних адміністрацій.

Шебаніц Ф.Ф.,
Маріупольський державний університет,
старший викладач кафедри цивільного,
господарського та трудового права

СУЧАСНА ПРОБЛЕМАТИКА «ТЕОРІЇ ПОКОЛІНЬ» ПРАВ ЛЮДИНИ

Щоб країна могла жити, треба щоб жили права.

А. Міцкевич

В силу особливостей історичного розвитку державно-правових явищ та процесів, розуміння прав людини, як основного елементу правового статусу особи прийшло в епоху Просвітництва та революцій (XVII-XVIII). Права людини – це складне багатомірне явище. Протягом історії розвитку людства їх вплив на всі сфери життєдіяльності людини був і залишається досить суттєвим.

Правові можливості, які є невід'ємними, є необхідними для існування та розвитку особи, є загальними і рівними для кожного, забезпечуються і охороняються державою визнаються «правами людини». Це право на життя, на безпеку, виборчі права, право на працю, на відпустку, право на участь у здійсненні державних справ та інші. Всі вони виникли не одночасно, а з'явилися послідовно одне за іншим. Тому, постійний розвиток, розширення та зміни прав людини призвели до виділення у науковій та юридичній літературі «теорії поколінь» прав людини.

У результаті наукової систематизації прав людини з'явилася спочатку теорія «трьох поколінь» прав людини. Демократизація, гуманізація, інформатизація, розвиток комп'ютерних технологій започаткували «четверте покоління» прав людини, яке є нерозвиненим та залишається незакріпленим на законодавчому рівні. Перше, друге та третє «покоління» також мають свої недоліки в питаннях визнання, закріплення на законодавчому рівні та реалізації прав людини, які до них входять.

Відтак, до першого покоління прав людини відносяться особисті та політичні права, які сформулювалися у процесі проходження буржуазних революцій, а потім знайшли втілення у практиці законотворчості демократичних держав. [7] Такими правами є: право на життя, на свободу та безпеку особи, право на свободу думки, совісті та релігії, право кожного громадянина на участь у державних справах, право на рівність перед законом, виборче право, право на свободу слова, друку та ряд інших.

Зазначені права є невідчужуваними від людини, вони не можуть бути обмежені іншими індивідами чи особливо державою. В науці дані права прийнято називати «негативними». [6] Держава повинна утримуватися від втручання у сферу особистої свободи людини. Права і свободи людини є непорушними та не можуть бути скасовані. Як зазначав Ф. фон Савіньї: «Право є правило,

яке чітко фіксує лінію, обмежуючи сферу, всередині якої життєдіяльність будь-якого індивіда вільна від будь-яких посягань». [8]

Але чи зовсім держава та людина не пов'язані між собою? Відповідно до Конституції України, права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. [1] На протипагу цьому положенню держава, в свою чергу, визнає людину, її життя, недоторканність, честь і гідність найвищою соціальною цінністю. За допомогою окремих механізмів права держава забезпечує кожній особі рівні можливості в користуванні суб'єктивними правами.

Зрозуміло, що свобода не може бути абсолютною, неминуче повинні існувати і «сфери примусу», тобто такі аспекти діяльності, які піддаються владному регулюванню. [5] Щоб людина не зловживала своєю свободою, держава через органи законодавчої та виконавчої влади встановлює правові рамки для регулювання межі реалізації прав людини. Там, де сила відсутня, як відмічає М.Баррес, - право зникає; там, де вона виникає право починає сяяти.

Специфічною особливістю політичних прав є те, що вони можуть реалізовуватись тільки, якщо особа має статус громадянина. Громадяни мають політичні права на управління справами держави та суспільства, якими їх наділяє Конституція України.

У зв'язку із змінами в економічній сфері окремих розвинених країн виникло друге покоління прав людини. Це соціальні, економічні та культурні права, а саме: право на працю, право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів, право на відпочинок, право на соціальне забезпечення, медичну допомогу, право на охорону здоров'я, на освіту, на достатній рівень життя та інші.

Друге покоління прав людини називають ще системою позитивних прав внаслідок того, що вони не можуть бути реалізовані без організаційної, координуючої та інших форм діяльності держави, спрямованих на їх забезпечення. Законодавство України, а саме Конституція України, закріплює широкий перелік економічних, соціальних та культурних прав. Верховна Рада України приймає відповідні закони, програми, які стосуються цих сфер, а органи виконавчої влади – Кабінет Міністрів України та центральні органи виконавчої влади зобов'язані реалізовувати ці норми на практиці для забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Але на даному етапі розвитку наша держава не в змозі реалізовувати ці норми.

Третє покоління прав людини – це колективні права. Це не виокремлення нових прав людини, а реалізація особистих, політичних, соціальних, економічних та культурних прав сумісно, окремими групами.

У дійсності, права, що відносяться до третього покоління, вельми неоднорідні.

По-перше, виділяють «права народів», «права націй». До них належать: право на мир, право на безпеку, право на самовизначення народів, на здорове навколишнє природне середовище, право на роззброєння та інші. Якщо права, які відносяться до перших двох поколінь, - це права і свободи, що належать кожному індивіду як такому, то права третього покоління можна назвати правами людини і народів. Тобто, реалізація колективних прав не повинна обмежувати права і свободи окремої особи. Права націй, права народів не можуть мати привілеїв над правами окремих індивідів.

По-друге, виділяють спеціальні права так званих окремих верств населення, які в силу фізіологічних або соціальних причин не мають рівних з іншими громадянами можливостей по здійсненню спільних прав і свобод і тому потребують спеціальної підтримки з боку держави та міжнародного співтовариства. До цих категорій громадян відносяться діти, жінки, інваліди, представники національних меншин та інші. Вони використовують такі права, як право на свободу від дискримінації за статевим, расовим, національним або віковим принципом. Отже, носіями таких прав є особи, але лише остільки, оскільки вони належать до певних соціальних груп.

Одним з головних досягнень другої половини XX – XXI століття є розвиток науки, техніки та виробництва. Проте науково-технічний прогрес має свої позитивні і негативні сторони. З одного боку розвиток науки і техніки приніс поліпшення рівня життя, нові робочі місця, але з іншого боку досягнення медицини, генетики, біології та хімії поставили суспільство в якісно інший стан. З'явилася реальна можливість не тільки покращувати світ навколо, але змінити самого себе. [3]

На підставі цього виникає нове – четверте покоління прав людини, яке є більш невизначеним та законодавчо не закріпленим у державі. Науковці у сфері права виділяють право на евтаназію, на зміну статті, на трансплантацію органів, на використання віртуальної інформації, право на клонування. Ю.А. Дмитрієв до четвертого покоління прав відносить лише інформаційні права і технології. А. Б. Венгерів називає четверте покоління правами людства: право на світ, на ядерну безпеку, космос, екологічні, інформаційні права і т.п. [9]

Всі ці права повинні ґрунтуватися на двох філософських категоріях – релігії та моралі. Сучасний розвиток науки і техніки вступає в серйозне протиріччя з догмами релігії. Суспільство не завжди приймало основні положення релігійних концепцій. Але є окремі традиції, які є стійкими, склалися століттями і міцно ввійшли в побут людей. З точки зору загальної системи цінностей, право повинно відповідати вимогам моралі.

В центрі системи особистих, природних прав людини найважливіше місце відводиться праву людини на життя. Конституція України закріплює, що кожна людина має невід'ємне право на життя (стаття 27). [1] Розвиток медицини призвів до появи процедури евтаназії, яка ще має назву «легка смерть». Це практика припинення або скорочення лікарем життя людини, яка страждає невиліковним захворюванням, відчуває нестерпні страждання з метою їх припинення. Так, чи потрібно визнавати на законодавчому рівні право людини на евтаназію?

В Україні процедура евтаназії не закріплена у нормативно-правових актах, навіть у Конституції України. Наше суспільство живе положенням, що кожна людина має невід'ємне право на життя, ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Припинення життя людини є дискримінацією зі сторони держави, її органів, інших людей та обмеженням її прав. Тому, в Україні навряд чи визнають право на евтаназію. В окремих випадках все буде залежати від моральних та етичних переконань окремого індивіда. До того ж етична санкція евтаназії збільшує загрозу зловживання з боку лікарів і родичів.

На сучасному етапі розвитку суспільства визнається право людини на клонування. Інститут клонування людини є досить новим, та вже має багато протиріч зі сторони міжнародного співтовариства, держав, суспільних організацій та окремих громадян.

Перше протиріччя – це виникнення проблеми релігії та моралі. Кожна людина є індивідуальною, неповторною, такою як створив її Бог. Кожна людина має свій, власний генетичний код, контролює його. У зв'язку із цим, якщо буде застосована процедура клонування, то це призведе до посягання на «повноваження Бога». [4]

Друге протиріччя – це законодавче закріплення даної процедури. Більшість європейських держав не тільки не закріпили у законах, постановах, статутних документах міжнародних організацій право на клонування, а навіть, на законодавчому рівні заборонили поширення такого права. Україна, також, відноситься до числа цих країн. Верховною Радою України був прийнятий Закон України «Про заборону репродуктивного клонування людини» від 14.12.2004 року № 2231-IV. [2]

Третє протиріччя - це поява «соціальної конфронтації». Суспільство поділяється на дві групи: «за» та «проти» клонування.

Ті, хто виступає за клонування, висловлюють думку про те, що завдяки цьому процесу з'являться на світ нові генії, великі науковці, які подарують світу багато нових відкриттів. Ті, хто виступає проти клонування, вказують на більш переконливі причини заборони цієї процедури: довготривала непередбачуваність генетичних змін, небезпечність наслідків клонування людини та інші.

Багатовіковими традиціями склалося, що шлюб – це сімейний союз жінки та чоловіка, оснований на їх вільній згоді. Впродовж останніх років набула популярності тенденція на створення сім'ї одностатевими партнерами. Законодавство України не містить жодних правових норм, які б стосувалися укладення шлюбу одностатевими партнерами.

Знову ж таки виникає проблема моралі. Особистість особи формується в сім'ї, школі. Чи буде у людства можливість продовжити свій рід коли дитина змалку бачить не природну сім'ю. Адже віковою історією встановлені традиції шлюбу, і змінити про них уявлення буде не так легко. Тим самим буде порушена сімейна етика.

На підставі вищевикладеного можливо зробити висновок, що в науці конституційного права з'являються нові поняття прав людини і громадянина. Вони розвиваються, змінюються. Головна задача держави - своєчасно реагувати на появу в суспільстві таких прав і забезпечувати їх належний захист та гарантованість.

Література:

1. Конституція України № 254к/96-ВР від 28.06.1996р. // Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30 (23.07.96), ст. 141.
2. Закон України «Про заборону репродуктивного клонування людини» №2231-IV від 14.12.2004 // Відомості Верховної Ради України. – 2005, № 5 (04.02.2005), ст.111.
3. Абашидзе А.Х., Солнцев А.М. Новое поколение прав человека: соматические права человека // А.Х. Абашидзе. А.М. Солнцев // Московский журнал международного права. – 2009. - № 1 (73). - с.69-82. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rudocs.exdat.com/docs/index-97558.html>

4. Грищенко О. Проблема клонування: суспільний та правовий аспект / О. Грищенко // Юридичний журнал. – 2005. – №10. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1976>
5. Малинова Ольга. «Покоління» прав человека: етапи розвитку правової ідеї і правового інституту // О. Малинова // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.strategy-spb.ru/edu/?do=manual&man_grup=169&doc=760&pr_id_dl=10
6. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник / О. Ф. Скакун // К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ. - 2010. – с. 228. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1867010843034/pravo/teoriya_pokolin_prav_lyudini
7. Тодика Ю.М., Журавський В.С. Конституційне право України: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Ю.М. Тодика, В.С. Журавський // К.: Видавничий Дім «Ін Юре». - 2002. - 544 с. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.nltu.edu.ua/node/705>
8. Трофанчук Г.Л. Історія вчень про державу та право: Навч. посібн. для дистанц. Навчання // Г.Л. Трофанчук // - К.: Ун-т „Україна”. - 2004. - 210 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://do.gendocs.ru/docs/index-13942.html?page=7>
9. Турина Марина. Права человека нового поколения: современный взгляд // М. Турина // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gisap.eu/node/5001#comment-5072>

Шейгус А.В.,
Маріупольський державний університет,
Історичний факультет, 4 курс

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

Сучасна Україна має досить значну кількість визначних історико-культурних об'єктів, у тому числі музейних закладів. Саме музеї на сьогодні є одним із головних соціальних інститутів, які виконують функцію формування історичної пам'яті українського народу. Музеї - це культурно-освітні та науково-дослідні заклади, призначені для вивчення, збереження та використання пам'яток природи, матеріальної і духовної культури, прилучення громадян до надбань національної і світової історико-культурної спадщини [1, с. 12].

Діяльність музейних закладів неможлива без відповідного регулювання, тому стає актуальним вивчення правового регулювання музейної справи в Україні.

Метою публікації є дослідження рівня правового регулювання музейної справи в Україні.

Нормативно-правову базу музейної справи в Україні складають: Конституція України, Закони України: «Про музеї та музейну справу», «Про охорону культурної спадщини», відповідні Постанови Кабінету Міністрів України, накази і розпорядження з проблеми Міністерства культури України, методичні розробки та рекомендації Науково-методичного відділу музеєзнавства Міністерства культури і туризму України.

Суспільні відносини у галузі музейної справи врегульовані Основами законодавства України про культуру та Законом України від 29 червня 1995 «Про музеї та музейну справу», якими встановлено правові, економічні, соціальні засади наукового комплектування, вивчення, збереження та використання пам'яток природи, матеріальної і духовної культури, діяльності музейних закладів [2].

Згідно закону України «Про музеї та музейну справу» музейна справа - спеціальний вид наукової та культурно-освітньої діяльності, що включає комплектування, зберігання, охорону та використання музеями культурних цінностей та об'єктів культурної спадщини України, в тому числі їх консервацію, реставрацію, музеєфікацію, наукове вивчення, експонування та популяризацію. Цей закон також регламентує основні напрями діяльності музеїв, Національну музейну політику, законодавство України про музеї та музейну справу тощо. Згідно цього закону музеї за своїм профілем поділяються на такі види: історичні, археологічні, краєзнавчі, природничі, літературні, мистецькі, етнографічні, технічні, галузеві тощо. На основі ансамблів, комплексів пам'яток та окремих пам'яток природи, історії, культури та територій, що становлять особливу історичну, наукову і культурну цінність, можуть створюватись історико-культурні заповідники, музеї-заповідники, музеї просто неба, меморіальні музеї-садиби.

Відповідно чинного законодавства, Музейний фонд України - це сукупність рухомих пам'яток природи, матеріальної і духовної культури, які мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення, незалежно від їх виду, місця створення і форм власності, та зберігаються на території

України, а також нерухомих пам'яток, що знаходяться в музеях України і обліковані в порядку, визначеному Законом України "Про музеї і музейну справу".

Управління охороною культурної спадщини, державну реєстрацію об'єктів культурної спадщини, особливості здійснення права, власності на пам'ятки, забезпечення охорони пам'яток, захист традиційного характеру середовища та об'єктів культурної спадщини регулює Закон України «Про охорону культурної спадщини». Цей закон також регулює правові, організаційні, соціальні та економічні відносини у сфері охорони культурної спадщини з метою її збереження, використання об'єктів культурної спадщини у суспільному житті, захисту традиційного характеру середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь. Тож цей закон має пряме відношення до музейної справи, бо саме музеї зберігають культурну спадщину України.

Указ президента України «Про невідкладні заходи щодо розвитку музеїв України» від 22 березня 2000 р. № 489 було прийнято з метою підвищення ролі музеїв у духовному відродженні народу України, забезпечення збереження історико-культурної спадщини, створення сприятливих умов для задоволення культурних потреб громадян України.

Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Положення про Музейний фонд України» від 20 липня 2000 р. № 1147 визначає порядок формування Музейного фонду України, порядок обліку музейних предметів, музейних колекцій, музейних зібрань, забезпечення їх охорони, збереження і використання. Поширюється на всі види музеїв, передбачені статтею 6 Закону України "Про музеї та музейну справу", і заповідники, у яких зберігаються музейні предмети та музейні колекції Музейного фонду України. Регулює склад Музейного фонду України, порядок ведення обліку музейних предметів та предметів музейного значення, особливості обліку окремих категорій музейних предметів, порядок передачі музейних предметів державної частини Музейного фонду України, охорона, зберігання і використання музейних предметів.

Мету і завдання програми, очікувані результати її виконання, а також фінансування програми розкриває Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Програми розвитку музейної справи на період до 2005 року» від 30 березня 2002 р. № 442.

Постанова Кабінету міністрів України «Про доповнення переліку музеїв, в яких зберігаються музейні колекції та музейні предмети, що є державною власністю і належать до державної частини Музейного фонду України» від 12 вересня 2005 р. № 889. Прийнята для того, щоб доповнити перелік музеїв, в яких зберігаються музейні колекції та музейні предмети, що є державною власністю і належать до державної частини Музейного фонду України, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 2 лютого 2000 р. № 209 .

Завдяки прийняттю 3 листопада 2010 р. Постанови «Про внесення змін до Положення про Музейний фонд України» № 1007 було встановлено порядок формування Музейного фонду України, порядок обліку музейних предметів, музейних колекцій, музейних зібрань, забезпечення їх охорони, збереження і використання [2].

Центральним органом виконавчої влади у сфері музейної справи є Мінкультури України, яке: здійснює організаційно-методичне керівництво у цій сфері; реалізує національну музейну політику в Україні, формує вимоги щодо державного статистичного обліку музеїв, створених на території України, визначає державні потреби щодо музейного обслуговування і нормативи, що гарантують його належний рівень; створює спеціалізовані організаційні структури для науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення музеїв; здійснює координацію робіт по об'єднанню музеїв в єдину інформаційну систему; організує навчання та фахову перепідготовку музейних працівників, здійснює контроль за діяльністю державних музеїв, обліком і збереженням Музейного фонду України; організує наукові дослідження в галузі музеєзнавства. [3, с. 448-449].

Для якісного розвитку музейної справи в Україні треба затвердити програму розвитку музейної справи. Мета якої полягає в зміцненні матеріально-технічної бази музеїв та забезпеченні збереження історико-культурної спадщини. Серед основних завдань даної програми - забезпечення соціально-економічних та правових умов для ефективної діяльності музеїв, історичних пам'яток та інших цінних культурних об'єктів; підтримка і розвиток мережі музеїв; забезпечення підготовки та підтвердження кваліфікації музейних кадрів, їх правовий та соціальний захист; сприяння формуванню сучасної інфраструктури музейної справи; впровадження у діяльність музеїв сучасних інформаційних технологій; створення новітньої реставраційної бази, оснащення музеїв сучасними науково-дослідними та реставраційними матеріалами тощо.

Таким чином, на сьогодні музейна справа в Україні регулюється рядом законів, нормативно-правових актів, а також підпорядковується Міністерству культури України, що свідчить про правове

регулювання цієї сфери діяльності на достатньо високому рівні. Але звертаючи увагу на те, що за останні роки не було видано жодного документу, який би вдосконалив роботу музейних установ, можна відзначити не зацікавленість влади у цьому напрямку.

Література:

1. Шевченко В. В. Музеєзнавство / В. В. Шевченко, І. М. Ломачинська. – К. : Університет «Україна», 2007. – 288 с.
2. Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main>.
3. Адміністративне право України: Підручник/ Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дьяченко та ін.; За ред. Ю. П. Битяка. — К.: Юрінком Інтер, 2005. — 544 с

Шинкарьова К.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 1 курс

ОСНОВНІ СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ ДЕРЖАВИ

У сучасному світі все більших масштабів набирають державні конфлікти та світова криза. Саме в цих складних умовах, що склалися, все більш гостро постає питання про визначення стабільних та демократичних шляхів розвитку суспільства, взаємин держави з її громадянами та насамперед визначення чітких перспектив розвитку самої держави. Ці передумови зумовили появу різноманіття державно-правових концепцій ХХ століття. Я спиралась у першу чергу на праці тих учених, які розробили дані концепції, а саме: Платона, Аристотеля, Ковалевського, Госсюела, Сарторі, Кейнса. Важливими були також і критичні точки зору авторів Туманова, Яковлева, Евстратова та інших.

Для становлення нових держав важливим етапом є пошук підходящих концепцій розвитку державності. Адже вибір того чи іншого курсу зумовлює стабільність економіки, політичного життя та загального рівня життя в державі, а також її роль в міжнародних відносинах. Розгляд недоліків та переваг тих чи інших концепцій потрібний, щоб вірно визначити перспективи розвитку держави або знайти недосконалості в уже обраному курсі.

Актуальність обраної теми полягає насамперед у її практичному значенні для визначення шляху розвитку української державності. Адже Україна, як одна з частин у минулому могутньої держави СРСР, не є повністю сформованою державою, а на даному етапі поєднує в собі риси державності СРСР з щойно сформованими та не до кінця усталеними власними рисами[1]. Це дає нам змогу ідентифікувати Україну як країну з іще не визначеним курсом на майбутнє. Саме тому, на мій погляд, зараз як ніколи важливо визначити концепцію розвитку держави, яка забезпечить подальший стабільний розвиток.

Сучасні концепції держави – це напрями соціологічних, політологічних та теоретично-правових досліджень, котрі розкривають сутність держави та її значення в сучасному суспільстві. У теорії держави і права виділяють політологічні, соціологічні, а також юридичні концепції сучасних держав.

Правова держава — форма організації державної влади, за якої верховенство в усіх сферах життя належить правовому закону. У правовій державі всі — і державні органи, і громадяни — однаковою мірою відповідальні перед законом. В ній реалізуються всі права людини; здійснюється розподіл влади на законодавчу, виконавчу, судову[2].

Держава загального благоденства - концепція соціально-економічного розвитку суспільства, поширена в 60-х роках ХХ ст. Згідно з нею західне суспільство через значне зростання технології, економічного розвитку і управління здатне забезпечити для всіх своїх членів відносно високий рівень життя, створити однакові можливості для просування і кар'єри.[2]

Рання теорія еліт (кінець ХІХ — початок ХХ ст.). її основне положення — у влади перебувають два класи: пануючі (еліта) і підвладні (народ, трудящі). Не маючи

нічого спільного з демократичними теоріями, рання теорія еліт відкидала спроможність мас до управління.[3]

Соціальна держава — це вид держави, яка у своїй діяльності прагне до загального добробуту всіх громадян, соціальної захищеності і соціальної справедливості для всіх членів суспільства. Вона, зокрема охоплює сукупність державних установ, податкову політику, діючі стандарти та заходи контролю для досягнення мети щодо зниження соціальних та вітальних ризиків для громадян. Держава та уряд зобов'язуються підтримувати та забезпечувати в законодавстві і управлінні соціальну рівність та справедливість.[2]

Як правило це правова держава розвиненого громадянського суспільства, що з'єднуючи у своїй діяльності принципи волі й рівності, соціальної справедливості, надкласовості, реально забезпечує соціально-економічні права людини.

Докладно розглянувши запропоновані концепції, я зупинилася на концепції саме соціальної держави. Не дивлячись на те, що кожна з концепцій має свої переваги та недоліки та, безумовно, риси, які б було просто необхідно запозичити нашій молодій державі, мені найбільш привабливою та доцільною здається Україна як соціальна держава. У роботі докладно розглянута ця концепція та змога її застосування щодо України. Звичайно, є такі принципи та положення, які поки що важко застосувати на практиці, але будуючи нову державність, та спираючись та існуючі закони, можна в майбутньому уявити Україну повноцінною соціальною державою, з усіма властивими їй ознаками.

На мій погляд, найважливішими для нас є юридичні концепції (а саме концепції правової та соціальної держави), бо саме вони є найбільш підходящими для впровадження в Україні. Але держава знаходиться в полі зору розгляду багатьох сучасних наук, тому важливо зупинитися на деяких соціологічних та політологічних концепціях для всебічного розгляду запропонованої теми.

Література:

1. Ніколаєва М.І. «Політична система сучасної України: інституціональний аспект аналізу»
2. Скакун О. Ф. Теорія держави і права / О. Ф. Скакун.
3. Bottomore, T. (1993). *Elites and Society* (2nd ed.). London: Routledge. p. 25.

Ширмук А.В.,
Мариупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 2 курс

ИСТОЧНИКИ КОНСТИТУЦИОННОГО ПРАВА УКРАИНЫ

Развитие конституционного права Украины требует переосмысления её фундаментальных категорий, выхода на новый уровень исследований. К числу таких категорий относят и «источники права». Анализ актуальности конституционного права позволяет не только предметно уяснить крупные общетеоретические вопросы современного государственного устройства, но и делает возможным по-иному взглянуть на традиционные вопросы (например, предмет отрасли права или правотворческую деятельность). Ряд общетеоретических и конституционных понятий и категорий анализируемой работы, приобретает в настоящее время особую политическую значимость. Поэтому эта теза звучит актуально и подразумевает более глубокий уровень исследования.

Целью является исследование источников отечественного конституционного права. С учетом этого ставились следующие главные задачи:

- определить круг источников конституционного права на современном этапе;
- показать приоритетную роль конституции и закона в правовой системе;
- выявить особенности, отдельных актов конституционного законодательства»;
- исследовать международные и внутригосударственные договоры в качестве источников ведущей отрасли права.

В конституционном праве важные вопросы данной темы получили разработку в трудах С.А. Авакьяна, М.В. Баглая, А.А. Белкина, Р.Ф. Васильева, К.Ф. Гуценко, Б.В. Дрейшева, Д.Л. Златопольского, Ф.И. Калинычева и др.

Источник права—способ,спомощью которогозакрепляются нормы права.

Источники права различаются: а) за материальным содержанием (материальные условия жизни общества, система экономических связей, формы собственности и т.п.); б) за идеальным содержанием (правовое сознание); в) за юридическим содержанием (разные формы — средства выражения, объективность правовых норм). Поэтому под источниками права в юридическом значении понимают форму выражения, объективацию государственной воли.

Основными видами источников конституционного права в мире есть нормативно-правовые акты, судебные прецеденты, правовые обычаи, а иногда международные и внутригосударственные договора. В свою очередь, нормативно-правовые акты конституционного права делятся на законы, нормативные акты исполнительной власти, нормативные акты органов конституционного контроля (надзора), парламентские регламенты, акты органов местного самоуправления.

Система правовых актов, которые представляют источники конституционного права Украины, есть довольно широкой. Это Конституция Украины, Конституция Автономной Республики Крым, законы, постановления Верховной Рады Украины, акты Верховной Рады Автономной Республики Крым, декларации (прежде всего Декларация о государственном суверенитете Украины), Акт

провозглашение независимости Украины, постановления Кабинета Министров Украины, Совета министров Автономной Республики Крым, акты местных государственных администраций, органов местного самоуправления, регламенты и т.п. Правовые акты конституционного характера имеют право принимать Центральная избирательная комиссия как орган государственной власти.

Особое место среди источников конституционного права Украины принадлежит Конституции Украины, в которой закрепляются принципы государственно-правовых норм общего характера. Они имеют наивысшую юридическую силу, касаются всех сфер жизни общества: политической, экономической, социальной, духовной. Таким диапазоном содержание норм Конституция Украины существенно отличается от других источников конституционного права. Важно и то, что в ней определяется много других источников этой отрасли национально-правовой системы. Нормы Конституции Украины касаются каждого гражданина, всех субъектов общественных отношений. Значительное количество конституционных норм имеют учредительный характер.

Источником конституционного права Украины есть международные договоры. Конституция Украины (ст. 9) устанавливает, что действующие международные договоры, обязательность которых предоставленная Верховной Радой Украины, является частью национального законодательства Украины. Среди ратифицированных международных договоров, которые являются источниками конституционного права Украины, можно назвать такие, как Конвенция о защите прав человека и основных свобод 1950 года, Европейская хартия региональных языков или меньшинств 1992 года, Европейская конвенция о гражданстве 1997 года.

Виды источников сфер конституционного права Украины, как правило, довольно стабильные. Они четко определены в Конституции Украины и других нормативно-правовых актах. Но на данном этапе конкретные акты, которые содержат конституционно-правовые нормы, очень часто меняются. Нестабильность конституционного законодательства предопределяется как объективными, так и сугубо субъективными факторами, трудностями переходного процесса формирования украинской государственности.

Последней тенденцией в вопросе источниковых баз конституционного права Украины есть постепенное признание судебного прецедента как формы внешнего выражения норм этой области публичного права. Для этого есть соответствующие нормативные основания. Согласно ст. 8 Кодекса административного судопроизводства Украины, «суд применяет принцип верховенства права с учетом судебной практики Европейского Суда прав человека». Учитывая то, что административная юрисдикция распространяется на публично-правовые споры, которые возникают, в том числе, и в конституционно-правовой сфере, такое нормативное предписание есть достаточно показательным свидетельством вышеназванной тенденции.

Источники конституционного права имеют исключительно большое значение для укрепления законности в правовом государстве. Совершенство названных источников напрямую зависит от уровня теоретических представлений о них и от качества по существу всех видов юридической практики. Юридическая наука призвана своевременно готовить пригодные рекомендации по улучшению форм права, а практика должна умело реализовать предложения ученых в целях создания гибкой, динамичной и эффективно функционирующей системы источников права. От качества этой системы права зависит прочность законности в государстве.

Литература:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Конституционное право Украины, В.Я. Тацій, Ю.М. Тодыка – К., 1999 г.

Яровець В.Г.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 2 курс

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ІНСТИТУТИ

Дана робота присвячена конституційно-правовим інститутам. Ця тема є дуже актуальною оскільки в нашій країні відносно недавно почало розвиватись право в цілому і конституційне право зокрема. Тому є важливим розвиток саме інститутів конституційного права для встановлення в Україні конституційного ладу і правової держави. Подальша інтеграція України в Єврозону вимагає встановлення і розвитку в Україні основних інститутів: прав і обов'язків людини і громадянина, безпосередньої демократії, інститут основ конституційного ладу, інститут органів державної влади і т.д. Конституційно-правові інститути є своєрідними стовпами на яких тримається конституційне

право. Вони визначають основи функціонування органів державної влади, встановлюють основи правосуддя та проголошують права людини. Розвиток цієї теми в науці, як і саме конституційне право почало розвиватись з першого дня здобуття незалежності нашої країни [1].

У світовій науці конституційне право почало розвиватись відносно недавно, проте основні інститути розвивались ще з античних часів. Так, наприклад, інститут безпосередньої демократії розвивався ще з часів Древньої Греції та Риму. Цим питанням займались Платон, Аристотель, Цицерон, Фома Аквінський, Макіавеллі, Джон Локк, і багато інших. Інститут прав і свобод людини розроблювався Дайте Алі'єрі, Мартіном Лютером, Карлом Марксом, Жан-Жаком Руссо, Вольтером, Кантом і т.д.

Проблематика даної теми складається до того, що в сучасній Українській державі, що тільки стала на розвиток конституціоналізму і демократії, реалізація основних інститутів та норм на практиці залишає бажати кращого. Якщо Конституцію України вважають однією з найдемократичніших в Європі то реалізація її положень в житті не така, яка вона має бути в правовій державі. Наша держава не забезпечує належне виконання і додержання основних прав і свобод. Часто буває, що відбувається порушення або ігнорування нормативно-правових приписів що закріплені в Конституції. Конституційне законодавство має багато недоліків та колізій, що зумовлює розбіжності в трактуванні цих норм.

Конституційно-правові інститути це певна група конституційно-правових норм, що регулюють однорідні політико-правові відносини і утворюють певну групу в сфері конституційного права. Інститути можуть бути розподілені на генеральні, основні та субінститути. Ці інститути формуються в зв'язку зі специфікою окремих, найбільш широких різновидів суспільних відносин у предметі конституційного регулювання. Ці інститути адекватно відображають загальносистемні зв'язки. У них представлені всі види конституційних норм. У середині конституційних інститутів (генеральних і основних) виділяють відносно самостійні, спеціалізовані утворення — субінститути, які являють собою досить компактні спільності конституційних норм. До них відносять такі субінститути спільності конституційних норм, які закріплюють: основні соціально-економічні права; політичні права і свободи; гарантії основних прав і свобод; основні обов'язки громадян.

Розрізняють галузеві і міжгалузеві правові інститути. Так, галузевими конституційними інститутами є: інститут прав і свобод людини і громадянина, органів державної влади, інститут громадянства, інститут територіального устрою, інститут місцевого самоврядування тощо, а от міжгалузевим інститутом може бути інститут власності [2].

Як відомо, інститути складаються з норм права. Нормою права є встановлені або санкціоновані державою загальнообов'язкові правила поведінки, що регулюють суспільні відносини, які становлять предмет конституційного права. Конституційно-правові норми відрізняються від норм будь-якої іншої галузі права тим, що вони приймаються з приводу політики, мають державно-владний характер і порушення цих норм призводить до конституційно правової відповідальності, також цим нормам притаманний особливий захист з боку Конституції України та більша юридична сила ніж у норм іншої галузі права.

Одним із найважливіших конституційно-правових інститутів є інститут основ конституційного ладу України. Важливим цей інститут є тому, що закріплює особливості суспільного та державного ладу в Україні. Норми, які входять до складу цього інституту регулюють суспільні відносини шляхом встановлення устрою нашого суспільства та держави. Ці норми не породжують ніяких правовідносин проте встановлюють певні принципи та правила поведінки, що регулюють ці правовідносини. Вони спрямовані та мають вплив на всі суб'єкти конституційних відносин. Цей інститут має великий вплив не тільки на інші інститути конституційного права, але й на інші галузі права, бо все законодавство України базується на Конституції України та на тих формах державного ладу та устрою, які там встановлені [3].

Інститут основ правового статусу людини і громадянина Становище особистості в Україні і в інших державах визначається перш за все «суспільним статусом» особи. Правовий статус особи – це юридичне закріплення становища в державі і суспільстві, яке характеризується стійким зв'язком особи з державою. Ці зв'язки виникають з різних питань та охоплюють сферу впливу майже всіх галузей вітчизняного права. Можна розрізнити різні види правових статусів на різних підставах. За суб'єктами розрізняють:

- 1) загальний (він поширюється на всіх громадян і людей);
- 2) спеціальних (характеризує окремі групи людей об'єднаних на спільних ознаках);
- 3) індивідуальний (належить до окремих суб'єктів).

Ще одним не менш важливим конституційно-правовим інститутом є інститут форм безпосередньої демократії. Цей інститут об'єднує в собі норми, які регулюють суспільні відносини, пов'язані з реалізацією народного суверенітету через вибори, референдуми та інші форми безпосередньої демократії. Інститут форм безпосередньої демократії визначає принципи прямого народовладдя, поняття референдумів і виборів в Україні та їх види, порядок організації та проведення референдумів і виборів в Україні, відповідальність за порушення чинного виборчого законодавства, конституційно-правовий статус органів, уповноважених проводити референдуми і вибори в Україні, гарантії референдумів і виборів в Україні.

Отже, конституційно-правові інститути це певна група конституційно-правових норм, що регулюють однорідні політико-правові відносини і утворюють певну групу в сфері конституційного права. Ці інститути формуються в зв'язку зі специфікою окремих, найбільш широких різновидів суспільних відносин у предметі конституційного регулювання. Ці інститути адекватно відображають загальносистемні зв'язки. У них представлені всі види конституційних норм. Згідно з цим нормою права є встановлені або санкціоновані державою загальнообов'язкові правила поведінки, що регулюють суспільні відносини, які становлять предмет конституційного права. Конституційно-правові норми відрізняються від норм будь-якої іншої галузі права тим, що вони приймаються з приводу політики, мають державно-владний характер і порушення цих норм призводить до конституційно правової відповідальності, також цим нормам притаманний особливий захист з боку Конституції України та більша юридична сила ніж у норм іншої галузі права.

Особливістю класифікації конституційно-правових інститутів полягає в тому, що серед вчених немає єдиної загальноприйнятої класифікації. Кожен з науковців виділяє свою класифікацію по певним ознакам. Це є проблемою в конституційному праві, адже породжує певну нез'ясованість та неузгодженість в їх використанні. Їх можна розділити на генеральні інститути, основні та тубінститути. З позиції системного підходу можна виділити такі різновиди конституційно-правових інститутів як: загальні, головні та початкові. Існує також набагато спрощений варіант поділу інститутів на прості та складні [4].

Найважливішими інститутами є інститут прав і свобод людини і громадянина, інститут основ безпосередньої демократії, інститут основ конституційного ладу. Перший інститут регулює статус та права людини в державі, їх кількість особливості та способи їх реалізації. Другий інститут регулює процес реалізації права народу на формування органів державної влади, порядок їх обрання та строк повноважень. Третій інститут визначає основи державного та суспільного ладу та встановлює форму правління, форму територіального устрою та політичний режим в державі.

До інших не менш важливих інститутів відносять: інститут голови держави, інститут парламенту, інститут уряду, інститут територіального устрою, інститут місцевого самоврядування та інші. Всі ці інститути регулюють взаємовідносини між державою і людиною.

Література:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Конституційне право України. Підручник / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: Наукова думка, 2002. – 734 с.
3. Фрицький О.Ф. Конституційне право України. Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 536 с.
4. Кравченко В.В. Конституційне право України. Навчальний посібник. – К.: Атіка, 2002. – 480 с.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

Maria Astone
Facolta' di Giurisprudenza
Università di Messina

TUTELA DELLA PERSONA UMANA TRA NORMATIVA EUROPEA E GIURISPRUDENZA DELLA CORTE DI GIUSTIZIA EUROPEA

Sommario: 1.Premessa.- 2. Persona umana e Carta di Nizza.- 3. Persona umana e Corte di Giustizia europea.

1. Premessa

La persona umana, in quanto tale, assume rilevanza per il diritto comunitario a partire dal Trattato di Maastricht, poiché la Convenzione per la salvaguardia dei diritti dell'uomo e delle libertà fondamentali (CEDU) è stata emanata da una istituzione non comunitaria, quale è il Consiglio d'Europa.

Nel Trattato istitutivo della CEE, quello di Roma, lo scopo iniziale era quello della creazione di un mercato comune, articolato sulle quattro libertà fondamentali, mentre era assente una vera e propria normativa organica di tutela della persona umana e dei rimedi attivabili per l'ipotesi di violazione dei diritti o degli interessi di natura esistenziale. Solo successivamente si è avuto un progressivo ampliamento degli obiettivi comunitari e con il Trattato di Maastricht, che ha dato vita all'Unione Europea e ha trasformato la Comunità Economica Europea in Comunità Europea, si è avviata una nuova fase di integrazione europea [1], caratterizzata anche dal perseguimento di finalità non strettamente connesse alle materie economiche, quali quelle della tutela della dignità e della libertà umana, come risulta dall'art. 6 del TUE, ove si afferma che "l'Unione rispetta i diritti fondamentali quali sono garantiti dalla Convenzione Europea per la salvaguardia dei diritti dell'uomo e delle libertà fondamentali e quali risultano dalle tradizioni costituzionali comuni agli Stati membri, in quanto principi generali del diritto comunitario". Con la Carta di Nizza del 2000 si ha la definitiva consacrazione a livello comunitario della tutela della persona umana. E' proprio nella Carta, che costituisce una sorta di catalogo degli interessi della persona, abbiamo il quadro dei diritti fondamentali dell'Unione Europea, come risultanti dal Trattato ed elaborati dalla Corte di Giustizia Europea, ed in siffatto testo si afferma che l'Unione "contribuisce al mantenimento, allo sviluppo dei valori comuni, delle tradizioni dei popoli europei, dell'identità nazionale degli Stati membri"; a tal fine risulta necessario rafforzare la tutela dei diritti fondamentali, rendendoli più visibili in una Carta, alla quale spetta il compito di " riaffermare nel rispetto delle competenze e dei compiti della Comunità e dell'Unione, i diritti derivanti in particolare dalle tradizioni costituzionali e dagli obblighi internazionali comuni agli Stati membri, dal Trattato sull'Unione Europea, dalla Convenzione Europea per la salvaguardia dei diritti dell'uomo e delle libertà fondamentali, dalle Carte sociali, nonché i diritti riconosciuti dalla giurisprudenza della Corte di Giustizia e della Comunità Europea".

2. Persona umana e Carta di Nizza

La svolta decisiva e fondamentale si ha con il recente Trattato di Lisbona, che, modificando il Trattato sull'Unione Europea e il Trattato sulla Comunità Europea, ha posto la persona umana come valore di vertice del sistema e ha attribuito alle regole contenute nella Carta di Nizza [2] lo stesso valore di quelle già inserite nel Trattato. Si è così realizzato il definitivo passaggio dall'Europa del mercato all'Europa dei diritti [3].

Per effetto della Carta di Nizza si ha non solo il definitivo "riconoscimento dei diritti derivanti dalle tradizioni costituzionali e dagli obblighi internazionali comuni agli Stati membri, dalla Cedu e dalla giurisprudenza della Corte di Giustizia", ma si ha anche una specifica individuazione dei diritti tutelati.

In questo senso la Carta si articola in sei titoli, nei quali trovano tutela rispettivamente la dignità, la libertà l'uguaglianza, la solidarietà, la cittadinanza e la giustizia, quali valori generali intorno ai quali ruota il riconoscimento e la previsione dei diversi diritti.

Una analisi delle norme dimostra che la Carta per un verso contiene la previsione di situazioni esistenziali non espressamente previsti nella Costituzione Italiana (per esempio il diritto alla protezione dei dati personali, il diritto alla vita del feto e il divieto di clonazione), in parte riproduce diritti previsti dalla CEDU (il diritto alla vita, il principio di non discriminazione, il diritto al rispetto della vita privata e familiare, il diritto all'ambiente salubre) e, in parte, tutela diritti fondamentali di natura economica (proprietà, impresa). A completare la previsione dei principi e delle libertà previste dalla Carta concorrono gli artt. 51 e

52, che fissano le direttive alle quali si debbono uniformare le istituzioni, gli organi dell'Unione, come pure gli Stati membri per applicare e interpretare i diritti riconosciuti ai cittadini europei [4].

Appare evidente che l'obiettivo è ormai quello di creare un sistema giuridico articolato intorno al valore della persona umana rispetto al quale anche i diritti e le libertà economiche restano serventi e subordinati.

Il mutamento del sistema dei valori determinatosi nel graduale passaggio dal Trattato di Roma a quello di Lisbona trova conferma nell'art. 16 della Carta dei diritti fondamentali ove il riconoscimento della "libertà di impresa" non è incondizionato, poichè il relativo esercizio dovrà avvenire "conformemente al diritto dell'Unione e alla legislazione e prassi nazionali" con la conseguente possibilità che un limite all'attività di impresa possa "individuarsi nella dignità umana e nei diritti fondamentali"[5].

3. Persona umana e Corte di Giustizia europea

Tale linea interpretativa trova fondamento e conferma in diverse decisioni della Corte di Giustizia Europea, che si sono occupate del rapporto tra libertà economiche e tutela della dignità umana e dei diritti fondamentali.

I casi sono abbastanza noti: nel caso Omega la Corte di Giustizia [6] afferma il principio che "il diritto comunitario non osta a che un'attività economica consistente nello sfruttamento commerciale di giochi di simulazione di omicidi sia vietata da un provvedimento nazionale adottato per motivi di salvaguardia dell'ordine pubblico perché tale attività viola la dignità umana" [7]; ma già nel caso Schmidberger [8] la Corte aveva affermato che "i diritti fondamentali - in discussione erano le libertà di espressione e di riunione - fanno parte integrante dei principi generali del diritto dei quali la Corte garantisce l'osservanza e che, a tal fine, quest'ultima si ispira alle tradizioni costituzionali comuni agli Stati membri e alle indicazioni fornite dai trattati internazionali relativi alla tutela dei diritti dell'uomo a cui gli Stati membri hanno cooperato o aderito. La CEDU riveste, a questo proposito, un particolare significato" con la conseguenza che "nella Comunità non possono essere consentite misure incompatibili con il rispetto dei diritti dell'uomo in tal modo riconosciuti".

Nel più recente caso Dynamic Medien Vertriebs GmbH e Avides Media AG [9], la Corte ha stabilito che, ai fini della tutela dei diritti fondamentali dei minori, "l'art. 28 CE non osta ad una normativa nazionale, che vieta la vendita e la cessione per corrispondenza di supporti video non sottoposti al controllo e alla classificazione, da parte di un'autorità regionale superiore o di un organismo nazionale di autoregolamentazione volontaria, nonché sprovvisti dell'indicazione, proveniente da tale autorità o da tale organismo, dell'età a partire dalla quale ne è consentita la visione". Così in tema di prestazione di servizi si è stabilito che "il principio della libera prestazione dei servizi preclude qualunque discriminazione nei confronti del "prestatore in ragione della sua nazionalità o del fatto che il prestatore sia stabilito in uno Stato membro diverso da quello nel quale la prestazione deve essere fornita" [10].

In sostanza il ruolo della Corte di Giustizia, già determinante nella nascita dell'Europa dei diritti, resta fondamentale nel processo di progressiva attuazione della piena realizzazione dei valori della persona umana, in considerazione sia dell'efficacia vincolante delle sue decisioni nei confronti di tutti i cittadini europei e degli Stati membri, in attuazione del principio di effettività [11], sia della funzione da essa svolta di garantire l'uniforme applicazione del diritto comunitario.

In definitiva, può affermarsi che, per effetto del suindicato processo evolutivo che si è sviluppato all'interno del diritto europeo, la protezione della persona umana e dei suoi valori e della sua dignità è oggi rafforzata da un sistema legislativo di tutela multilivello, articolato cioè su più fonti (diritto dei singoli Stati membri, diritto dell'Unione Europea, diritto internazionale) che tra loro risultano complementari, direttamente incidente sia sulla determinazione dei diritti inviolabili della persona umana sia sulla individuazione e sulle regole riguardanti i rimedi [12].

1. Sul tema dei rapporti tra l'ordinamento nazionale e quello sovranazionale cfr. M. CARTABIA (a cura di) *I diritti in azione, Universalità e pluralismo dei diritti fondamentali nelle Corti Europee*, Bologna 2007, 1 ss.; A. BULTRINI, *La pluralità dei meccanismi di tutela dei diritti dell'uomo in Europa*, Torino 2004, 3 ss.; V. SCIARABBA, *Tra fonti e Corti. Diritti e principi fondamentali in Europa: profili costituzionali e comparati degli sviluppi sovranazionali*, Padova 2008 27 ss.

2. Su tale processo di progressivo ampliamento del diritto comunitario cfr. V. SCALISI, *Alberto Trabucchi e la costruzione in Europa di un diritto privato comune, in Europa e dir. priv.*, 2008, 907 ss.; G. BENACCHIO, *Diritto privato della Comunità europea*, quarta edizione Padova 2008, 55 ss.;

3. La Corte di Giustizia Europea ha svolto un ruolo fondamentale non solo per dare rilevanza giuridica ai diritti fondamentali della persona umana, ma anche per attribuire efficacia giuridica ad una Carta, prima del Trattato di Lisbona, non era stata adottata con atto avente valore normativo. In tale prospettiva si possono richiamare alcune decisioni: CGCE, 27 giugno 2006, C-540/03, Parlamento c. Consiglio, ove ad avviso della Corte "se è pur vero che la Carta non costituisce uno strumento giuridico vincolante, il legislatore

comunitario ha tuttavia inteso riconoscerne l'importanza affermando, al secondo 'considerando' della direttiva, che quest'ultima rispetta i principi riconosciuti non solamente dall'art. 8 della CEDU, bensì parimenti dalla Carta.

4. P. GROSSI, *L'Europa del diritto*, Roma-Bari 2007; G. VETTORI, *L'Europa del diritto*, in *Diritto privato e ordinamento comunitario*, Milano 2009, 21 ss.

5. S. CATALANO, *Trattato di "Lisbona" e adesione alla CEDU. Brevi riflessioni sulle problematiche comunitarie e interne*, in P. BILANCIA-M.D'AMICO (a cura di) *La Nuova Europa dopo il Trattato di Lisbona*, Milano 2009, 233 ss

6. G. VETTORI, *I principi comuni del diritto europeo dal Trattato dalla Cedu al Trattato di Lisbona*, in *Riv. dir. civ.*, 2010, 115 ss., spec. 123.

7. CGE, 14 ottobre 2004, C-36/02, Omega Spielhallen- und Automatenaufstellungs gmbh Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bonn.

8. CGE 12 giugno 2003, Eugen Schmidberger, Internationale Transporte und Planzüge Repubblica d'Austria

9. CGE, 14 febbraio 2008, C-244/06.

10. CGE (Grande Sezione), 18 dicembre 2007, C-341/05, tra Laval un Partneri Ltd contro Svenska Byggnadsarbetareförbundet, Svenska Byggnadsarbetareförbundets avdelning 1, Byggettan, Svenska Elektrikerförbundet

11. Il principio di effettività del diritto comunitario e l'obbligo di garantirne l'uniforme applicazione gravano anche sulla stessa Corte Costituzionale: cfr. in tal senso Corte Cost. 15 aprile 2008, ord. N. 103 ove sul presupposto che "l'Italia è entrata a far parte dell'ordinamento comunitario, e cioè di un ordinamento giuridico autonomo, integrato e coordinato con quello interno, ed ha contestualmente trasferito, in base all'art. 11 Cost., l'esercizio di poteri anche normativi (statali, regionali o delle Province autonome) nei settori definiti dai Trattati medesimi; e che le norme dell'ordinamento comunitario vincolano in vario modo il legislatore interno, con il solo limite dell'intangibilità dei principi fondamentali dell'ordinamento costituzionale e dei diritti inviolabili dell'uomo garantiti dalla Costituzione "statuisce per la prima volta che "la Corte costituzionale, pur nella sua peculiare posizione di supremo organo di garanzia costituzionale nell'ordinamento interno, costituisce una giurisdizione nazionale ai sensi dell'art. 234, terzo paragrafo, del Trattato CE e, in particolare, una giurisdizione di unica istanza (in quanto contro le sue decisioni – per il disposto dell'art. 137, terzo comma, Cost. – non è ammessa alcuna impugnazione): essa, pertanto, nei giudizi di legittimità costituzionale promossi in via principale è legittimata a proporre questione pregiudiziale davanti alla Corte di giustizia CE".

12. M. CARTABIA, *L'ora dei diritti fondamentali nell'Unione Europea*, in M. CARTABIA (a cura di) *I diritti in azione, Universalità e pluralismo dei diritti fondamentali nelle Corti Europee*, cit., 56 ss., che a proposito della Carta dei diritti fondamentali avverte che essa va ad "operare in un sistema multilivello, di cui essa costituirà solo una delle molteplici componenti all'interno di un complesso sistema normativo di produzione delle fonti".

Абдалказим М.А.,
Одеський національний університет
ім. І. І. Мечникова,
аспірант кафедри конституційного
права та правосуддя

ПРІОРИТЕТИ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО КОНСТИТУЦІЙНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Становлення в Україні демократичної правової державності нерозривно пов'язане з конституційною легалізацією пріоритету прав і свобод людини і громадянина перед правами держави, що є, по-перше, закономірним і об'єктивним відображенням глобальної тенденції світового правового розвитку, а, по-друге, пріоритетом у взаємодії національного конституційного права держав з міжнародним правом. Саме тому права людини та їх захист стали вузловою проблематикою, що пов'язує сучасні конституційні правопорядки держав з загальним міжнародним правом, що ґрунтується на правах людини, як основній телеологічній домінанті міждержавного співробітництва на міжнародній арені.

Детермінує таку взаємодію двох правопорядків, насамперед, гуманістичні, гуманітарні питання, що актуалізують міжнародне співробітництво держав-членів міжнародної спільноти, і в той

же час, вони ж об'єктивують процеси, що знаходять, на думку О.В. Шпака свій прояв у пріоритеті правового управління соціальними процесами і зростанні «сили права» [1].

Сучасні вітчизняні наукові дослідження прав людини вбирають в себе як досягнення загальнолюдської філософської та правової думки, так і відповідні розробки вітчизняних учених не лише дореволюційного (1917 р.), але і післяреволюційного, так званого радянського періодів (наукові праці І.Є. Фарбера, О.О. Лукашевої, М.В. Вігрука, В.О. Карташкіна, О.О. Кутафіна, В.В. Лазарева, І.І. Лукашука, Б.Л. Назарова, В.С. Нерсисянца, Ф.М. Рудинського та ін). Це є однією з важливих причин того, що вітчизняні українські дослідження прав людини набувають все більш зрілий і фундаментальний характер (наукові праці М.О. Баймуратова, М. В. Буроменського, М.П. Орзіх, О.М. Рудневої, Ю.М. Тодики, В.Ф. Погорілко, О.В. Батанова та ін).

Разом з тим, серйозними недоліками методологічного підходу названих авторів є відповідне ігнорування проблематикою генетичного та системного взаємозв'язку національного конституційного права держав з правом міжнародним, як раз через національний інститут прав людини та відповідну галузь сучасного міжнародного права – міжнародне право прав людини.

У ретроспективі права людини в більшості з існуючих держав знайшли своє конституційно-законодавче визнання і легалізацію в процесі історично-правового розвитку соціуму та держави. Однак не є секретом, що як в науковому, так і в практичному плані соціуму належить докласти ще чимало зусиль для того, щоб ці права з декларативної площини перейшли в реальність, перетворилися на дійсну цінність для всіх і для кожного.

Системний аналіз прав людини виявляє загальновизнану доктринальну позицію на права людини як універсальну категорію, що відображає наднаціональні, загальнолюдські вимоги і стандарти у сфері свободи особи. У цьому аспекті права людини є не державно-правовою, конкретно-юридичною категорією, а загальносоціальним поняттям. Їх основні характеристики визначаються тим, що: а) вони випливають із природи самої людини і визначаються рівнем розвитку людської цивілізації в цілому; б) ці права складаються об'єктивно в результаті соціально-економічного і політичного розвитку суспільства, вони не залежать від державного визнання; в) вони належать індивіду від народження, для володіння ними не потрібно настання будь-яких юридичних факторів; г) ці права є невідчужуваними, вони невід'ємні від біосоціальної природи людської особистості.

Таким чином, права людини як загальносоціальна категорія об'єктивно складаються в результаті закономірного розвитку людської цивілізації і можливості, що випливає із самої природи людини, користатися елементарними, найбільш важливими благами й умовами безпечного, вільного існування людської особистості в суспільстві й державі [2].

Слід зазначити, що такий пошук, насамперед, проходив у руслі юридичної доктрини. Аналіз наукової літератури переконливо свідчить, що до теперішнього часу в українському правознавстві вже склалося кілька досить відокремлених і вельми продуктивних напрямків в дослідженні прав людини.

Перший напрямок, який можна позначити як філософсько-правового підходу, основний акцент робить на онтологічні проблеми прав людини. Тут основна увага приділяється теоретичному аналізу проблем походження прав людини в контексті глибокого опрацювання їх юридичної природи, більш того – одним з концептів тут виступає сама логіка таких прав (П.М. Рабінович, С. Добрянський). Така позиція носить переважно статичний, а не динамічний характер і використовує функціональну складову проблематики, тільки лише для демонстрації історичної динаміки розвитку прав людини. Разом з тим, представники цього напрямку логічно досліджують виникнення інституту прав людини та становлення їх захисту спочатку на національному (конституційно-правовому), а потім вже на універсальному (міжнародному) рівнях.

Другий напрям, який можна позначити в якості регулятивного підходу до проблем прав людини, акцентує увагу на їх розумінні як особливому способі правового регулювання суспільних відносин. Його прихильниками є не тільки представники теорії права (М.Ф. Орзіх, Ю.М. Оборотов, Н. М. Крестовська), але і галузевих наук – конституційного (М.О. Баймуратов, О.В. Батанов, О.М. Биков, Ю.О. Волошин, І.Д. Сліденко, К.В. Приходько) і навіть міжнародного права (М.В. Буроменський, В.Н. Денисов, М.М. Микиєвич), а також багато практичних працівників, які визнають, що права людини, визнані міжнародним співтовариством і державою, вводять і в міжнародно-правову, і в національно-правову (конституційну) системи відповідні режими, порядки, доміанти, стандарти і алгоритми свого правового здійснення. Представники цього напрямку в юридичній доктрині вельми переконливо показали, що імплементація прав людини в правові системи з об'єктивною необхідністю веде до корінних, істотних і системних перетворень в механізмах правового регулювання. Минуле багатьох держав і досвід нової, демократичної України, а також

Грузії, Киргизії, підтверджує цю закономірність. А це, ще раз підкреслює взаємний зв'язок національного конституційного права держав з загальним міжнародним правом.

Вважаємо, що такий висновок несе велику змістовну загрузку та має важливе методологічне значення, оскільки виходить, що права людини, є тим загальним орієнтиром, який об'єднує правові системи всіх держав, що придбали або набувають якості правових. Більш того, можна сказати, що завдяки цьому, ні в одного демократичного соціуму немає свого, якогось особливого шляху в еволюційному розвитку його правової системи. Отже, регулятивні властивості прав людини фактично уніфікують і стандартизують не тільки практику правового спілкування людини і держави, але вони зумовлюють і формують цю диспозицію, вибудовуючи взаємини людини з іншими суб'єктами правової системи. Якщо йти далі, то можна погодитися з логічною схемою, запропонованою П.В. Анісімовим, який вважає, що в результаті такої взаємодії в глобальному масштабі самі правові системи набувають схожі і навіть загальні риси [3]. Тобто, на міжнародному рівні виникає своєрідне загальне конституційне право прав людини, що відображає створення відповідного глобального правового простору, де фактично діє між державами міжнародне право. Таким чином, національне та глобальне конституційне право органічно входить до правового простору, де діє право міжнародне, воно накладається на нього, входить до нього, взаємодіє з ним, впливає на його тактичний та стратегічний розвиток та повсякденне і функціонування. Тобто феномени «права людини» та «захист прав людини» виступають в якості домінанти сучасного конституційного розвитку держав та міжнародного правопорядку, створюючи систему локально-глобальних комунікацій шляхом відповідного співробітництва, взаємодії, зобов'язання звітування, контролю та інших форм зносин між державами, державами та світовою спільнотою держав.

Резюмуючи, слід зазначити, що розгляд основних напрямків досліджень прав людини у вітчизняній юридичній науці приводить до висновку про їх наукову обґрунтованість, соціальну актуальність і правову значущість, як з методологічної точки зору, так і з боку практики, а також з позицій того, що саме права людини виступають в якості основного пріоритету зв'язку та взаємодії національного конституційного права держав з міжнародним правом.

Література:

1. Див.: Шпак А.В. Методологические и содержательные предпосылки исследования права / А. В. Шпак // Философия права. – 2004. – №1. – С. 33.
2. Лукашева Е. А. Общая теория прав человека / Е. А. Лукашева. – М.: НОРМА, 1996. – С. 1-27.
3. Анисимов П.В. О методологическом и практическом значении права человека на правовую защиту в формировании правозащитного направления отечественной юридической науки / П. В. Анисимов // Философия права. – 2004. - №1. – С. 13.

Агурбаш А.Х.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

МІСЦЕ АНТАРКТИДИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Антарктида - континент, розташований на самому півдні Землі, центр Антарктиди приблизно збігається з південним географічним полюсом. Антарктиду омивають води Південного океану. Антарктида була відкрита 16 (28) січня 1820 року російської експедицією під керівництвом Фаддея Беллінсгаузена і Михайла Лазарєва, які на шлюпах «Схід» і «Мирний» підійшли до неї в районі сучасного шельфового льодовика Беллінсгаузена. Раніше існування південного материка (лат. Terra Australis) стверджувалося гіпотетично, нерідко його поєднували з Південною Америкою та Австралією. Однак саме експедиція Беллінсгаузена і Лазарєва в південнополярних морях, обігнувши навколо світу антарктичні льодовики, підтвердила факт існування шостого континенту.

Таким чином, саме день відкриття цього вкритого кригою, та не призначеного для життя, материка став точкою відліку ще одного важливого політичного питання у міжнародному праві.

У 1959 р. була скликана Міжнародна конференція по Антарктиці, в якій взяли участь 12 держав (Аргентина, Австралія, Бельгія, Чилі, Франція, Японія, Нова Зеландія, Норвегія, Південно-Африканський Союз, СРСР, Великобританія і США) і яка виробила Договір про Антарктику. Нині учасниками цього договору є більше 40 держав. Цей договір закріплює основні положення користування територією Антарктиди, зокрема, стаття 1 встановлює, що Антарктика використовується тільки в мирних цілях. Забороняються, зокрема, будь-які заходи військового характеру, такі як створення військових баз і укріплень, проведення військових маневрів, а також

випробування будь-яких видів зброї. Також встановлюється, що будь-які ядерні вибухи в Антарктиці і видалення в цьому районі радіоактивних матеріалів забороняються. Також встановлюється, що кожен спостерігач, призначений відповідно до положень вище вказаного договору, має повну свободу доступу в будь-який час і в будь-який або всі райони Антарктики. Таким чином, на територію Антарктиди встановлюється вільний доступ лише у мирних цілях.

Також світове товариство прийняло заходи щодо збереження флори та фауни Антарктиди, зокрема взявши за основу положення Договору про Антарктиду 1959 року, у 1972 році у Лондоні була прийнята Конвенція про збереження тюленів Антарктики. В якій встановлюється, що запаси тюленів Антарктики є важливими живими ресурсами морського середовища, ефективне збереження яких вимагає міжнародного угоди. Закріплюється також, необхідність вчинення дій направлених на збереження популяції тюленів на території Антарктиди.

Наступним кроком у правовому регулюванні положення Антарктиди було прийняття Конвенція про збереження морських живих ресурсів Антарктики 1980 року, яка була ратифікована Україною у 1994 році.

Також у 1991 році був прийнятий Протокол про охорону навколишнього середовища до Договору про Антарктику. Який закріплює, що охорона навколишнього середовища Антарктики та екосистем, що залежать від неї і пов'язані з нею, та повсякчасна цінність Антарктики, включаючи первісність її природи та її естетичну цінність і значимість як району проведення наукових досліджень, зокрема, досліджень, які необхідні для розуміння глобального навколишнього середовища, повинні бути одним із основних факторів, що беруться до уваги при плануванні і здійсненні будь-якої діяльності в районі дії Договору про Антарктику. Встановлюється, що будь-яка діяльність, що пов'язана з мінеральними ресурсами, за винятком наукових досліджень, забороняється.

Хоча протягом історії було прийнято достатньо договорів між державами світу, проте за територію цього незвичайного материка до сих пір точаться суперечки. Деякі країни, такі як Великобританія, Австралія, Чилі, Норвегія, Франція, Нова Зеландія та Аргентина, мають свої територіальні претензії. Німеччина заявила про свої територіальні претензії незадовго до початку Другої світової війни виданням декрету про створення «німецького антарктичного сектора». Але після поразки в 1945 році у війні Німеччина ні про які претензії на антарктичні території не заявляє, хоча формально від них не відмовлялася. На території Нової Швабії (частина Землі Королеви Мод) діє німецька станція «Ноймайер III».

Японія у свою чергу заявила про свої територіальні претензії в Антарктиці під час експедиції 1910-1912 років, однак оформила їх лише в 1939 році, заявивши про свій суверенітет над сектором між Територією Росса і Британської антарктичної територією. В 1951 році за умовами Сан-Францисського мирного договору Японія відмовилася від всіх своїх претензій в Антарктиці.

Внаслідок цього і був прийнятий вище згаданий договір про Антарктиду. І хоча здавалось б Антарктида не може принести нічого окрім величезної кількості льоду та нестерпного холоду, на сучасному етапі розвитку все ще виникають суперечки за право володіння цією територією. А саме Австралія претендує, хоча її претензії ніщо не підкріплює та жодна країна їх не признає, на територію континентального шельфу Антарктиди. Поштовхом до цього стали, як це не гірко звучить, саме висновки та наукове вивчення земель Антарктиди. Існують чутки, що під товстим шаром льоду знаходяться величезні поклади корисних копалин. А саме в Антарктиді відкрито родовища кам'яного вугілля, залізних руд, встановлені ознаки родовищ слюди, графіту, гірського кришталю, золота, урану, міді, срібла. Мале число родовищ корисних копалин пояснюється слабкою геологічної вивченістю материка і його потужним льодовиковим покривом. Перспективи антарктичних надр досить великі. Цей висновок базується на схожості геологічної будови Антарктичної платформи з гондванськими платформами ін. материків Пд. півкулі, а також на спільності зігнуті поясу Антарктиди з гірськими спорудами Анд.

Так свої претензії висловили не дивлячись на прийняття Договору Чилі, а саме президент Чилі зробив заяву, що частина Антарктиди належить його державі. Чилійський лідер нагадав, що цей факт зафіксований в національному законодавстві.

Аналізуючи вище сказане, можна зробити висновок, що не дивлячись на віддаленість цієї території від всього світу, не дивлячись на не пристосованість її для життя людиною. Території вічного холоду заманює дослідників не тільки своїми корисними копалинами, а й своїм на дивовижу різноманітним тваринним світом. Претензії на цю територію були, є та мабуть у подальшому тільки будуть збільшуватись. Проте країнам всього світу задля збереження недоторканності цього дивовижного кутка світу треба вгамувати свої амбіції та діяти тільки на основі найважливіших

положень Договору про Антарктиду, а саме лише досліджувати її не наносячи шкоди ні цілісності території, ні тваринному світу.

Література:

1. Конвенція про збереження морських живих ресурсів Антарктики 1980 року // ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 20.05.1980.
2. Протокол про охорону навколишнього середовища до Договору про Антарктику // ООН; Протокол, Міжнародний документ від 04.10.1991
3. Договір про Антарктику // Договір, Міжнародний документ від 01.12.1959.
4. Конвенція про зберігання тюленів Антарктики // ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 01.06.1972
5. Вільна енциклопедія матеріал про Антарктиду [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.wikipedia.org/wiki/>

Асланова Л.С.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Магістр»

ПРИНЦИП НЕВТРУЧАННЯ ТА ДОКТРИНА ГУМАНІТАРНОЇ ІНТЕРВЕНЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ МІЖДЕРЖАВНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Принцип невтручання в якості загального принципу міждержавних відносин формувався в процесі боротьби націй за свою державність. Сучасне розуміння принципу невтручання в загальній формі зафіксовано в п. 7 ст. 2 Статуту ООН і конкретизовано в авторитетних міжнародних документах: Декларації про принципи міжнародного права 1970 р, Заключному акті НБСЄ, Декларації ООН про неприпустимість втручання у внутрішні справи держав, про захист їх незалежності та суверенітету 1965. Відповідно до п. 7 ст. 2 Статуту ООН Організація не має права «на втручання в справи, що по суті входять у внутрішню компетенцію будь-якої держави». Зазначена заборона поширюється на дії будь-яких інших учасників міжнародного спілкування, а не тільки на дії Організації Об'єднаних Націй.[1]

У Декларації про принципи міжнародного права 1970 р. основний зміст принципу невтручання розкривається наступним чином: жодна держава або група держав не має права втручатися з якої б то не було причини у внутрішні чи зовнішні справи будь-якої іншої держави. Внаслідок цього збройне втручання і всі інші форми втручання або всякі загрози, спрямовані проти особистості держави або проти її політичних, економічних і культурних основ, є порушенням міжнародного права.[2]

Міжнародне право не регулює питання внутрішньополітичного становища держав, тому втручанням вважаються будь-які заходи держав або міжнародних організацій, за допомогою яких останні намагаються перешкодити суб'єкту міжнародного права вирішувати справи, що по суті входять у його внутрішню компетенцію. Із загального правила є виняток, що стосується застосування примусових заходів на підставі гл. VII Статуту ООН.

Примусові заходи - це дії, які можуть бути зроблені у випадках загрози миру, порушення миру або акту агресії. Тому поняття «справи, що по суті входять у внутрішню компетенцію будь-якої держави» не відноситься тільки до територіальних проблем, це означає, що якісь події, хоча вони і відбуваються в межах території держави, можуть розглядатися як такі, що не відносяться виключно до внутрішньої компетенції останнього.

Якщо Рада Безпеки ООН констатує, що події, що відбуваються в межах території будь-якої держави, загрожують міжнародному миру і безпеці, такі події перестають бути внутрішньою справою даної держави і дії ООН у відношенні цих подій не будуть втручанням у внутрішні справи держав. Однак певні суспільні відносини за межами державної території (наприклад, відносини, що виникають з чинного міжнародного договору) можуть залишатися внутрішньою справою держав - учасників таких відносин.

Рішення проблеми про справи, що відносяться до внутрішньої компетенції держав, на практиці часто викликає суперечки. З розвитком міжнародного співробітництва збільшується число питань, які держави на добровільній основі піддають міжнародного регулювання, але це не означає автоматичного вилучення всіх таких питань зі сфери внутрішньої компетенції держав. Концепція невтручання не означає, що держави можуть довільно відносити до своєї внутрішньої компетенції будь-які питання. Міжнародні зобов'язання держав, у тому числі і зобов'язання за Статутом ООН, є критерієм, який дозволяє правильно вирішувати це питання. [1]

У відповідності до Декларації про принципи міжнародного права 1970р. жодна держава не може ні застосовувати, ні заохочувати застосування економічних, політичних заходів або заходів будь-якого іншого характеру з метою домогтися підпорядкування собі іншої держави в здійсненні ним своїх суверенних прав та отримання від цього яких би то не було переваг. Жодна держава не має також організувати, розпалювати, фінансувати, підбурювати або допускати підривно, терористичну або збройну діяльність, спрямовану на насильницьке повалення ладу іншої держави, так само як і сприяти їй, а також втручатися у внутрішню боротьбу в іншій державі. Застосування сили, що має метою позбавляти народи їх національної самобутності, є порушенням їх невід'ємних прав і принципу невтручання. Кожна держава володіє невід'ємним правом вибирати собі політичну, економічну, соціальну та культурну систему без втручання в будь-якій формі з боку якого б то не було іншої держави.[2]

Одним з найбільш спірних питань права міжнародної безпеки в частині застосування сили є проблема правомірності гуманітарної інтервенції. Дискусія, що породила значну кількість прихильників і супротивників, зводиться, в підсумку, до співвідношення односторонніх дій держав (або їх груп), спрямованих на захист прав людини від масових і грубих порушень, і норм міжнародного права, в першу чергу, закріплених в Статуті ООН. Дослідження заявленої проблеми необхідно почати з визначення гуманітарної інтервенції, а також її відмежування від схожих дій, які хоч і мають у своїй основі якісь гуманітарні початки, гуманітарною інтервенцією при цьому не є.[4]

"Гуманітарна інтервенція", не маючи чіткого нормативного закріплення в міжнародному праві, викликає серйозні дискусії про її легітимність. Одні стверджують, що гуманітарна інтервенція виходить за рамки Статуту ООН і тому є нелегітимним застосуванням сили. Інші, навпаки, говорять про те, що прямої заборони не існує, і знаходять правові підстави у чинному міжнародному праві.[4]

Гуманітарна інтервенція або гуманітарна війна - застосування військової сили проти іноземної держави або яких-небудь сил на його території для запобігання гуманітарної катастрофи або геноциду місцевого населення.

Під поняття гуманітарної інтервенції не потрапляють наступні дії:

- миротворчі операції, що проводяться ООН за згодою держави на її території;
- акції з використанням збройної сили на прохання законного уряду (включаючи акції, передбачені угодами).
- військові операції, здійснювані державою з метою порятунку своїх громадян за кордоном від неминучої загрози їх життю або здоров'ю;
- акції примусового характеру, що не включають використання збройної сили.

Методи, застосовувані при гуманітарній інтервенції:

- забезпечення евакуації населення з районів охоплених гуманітарною катастрофою, в тому числі організація гуманітарних коридорів;
- забезпечення населення гуманітарною допомогою і охорона пунктів її роздачі від озброєних груп мародерів;
- встановлення контролю за електростанціями, резервуарами питної води, телерадіоцентру, звідки можуть звучати заклики до міжгромадського насильства (у випадках міжетнічного конфлікту)
- розгортання, забезпечення та охорона таборів біженців.[5]

Нерідко прихильники гуманітарної інтервенції обґрунтовують її правомірність посиленнями на те, що мали місце випадки застосування сили в обхід Статуту ООН (наприклад, втручання Індії у внутрішній конфлікт у Східному Пакистані в 1971 р., Повалення збройними силами Танзанії режиму Іді Аміна в Уганді в 1978 р., Введення в'єтнамських військ в Камбоджу в кінці 1978 р., що поклало край режиму Пол Пота та ін.) Крім позитивних результатів (припинення громадянської війни, припинення масових вбивств мирного населення) подібні дії, на думку вчених, призвели до формування норм звичаєвого міжнародного права, що існують паралельно з Статутом ООН і призначених для регулювання ситуацій, які не передбачені і не регулюються Статутом ООН. Існує також думка, що в силу сформованої практики звернення до гуманітарної інтервенції є порушення норми Статуту ООН про незастосування сили.

Зустрічаються серед прихильників гуманітарної інтервенції і зовсім радикальні точки зору: так, на думку деяких вчених, «активна участь цивільних верств населення і натиск окремих особистостей на уряди допоможуть поступово відмовитися від непорушності принципу державного суверенітету» на користь визнання права на гуманітарне втручання.

Крайність зазначених позицій полягає в тому, що втручання у внутрішні справи допускається як таке, в той час як гуманітарна інтервенція повинна переслідувати чітко визначені цілі. Головний постулат противників концепції гуманітарної інтервенції зводиться до її протиріччя основним

принципам міжнародного права: незастосування сили, повага державного суверенітету, невтручання у внутрішні справи, мирне вирішення міжнародних суперечок. Як зазначив Міжнародний Суд ООН, застосування сили не може бути прийнятним методом контролю та забезпечення поваги прав людини. Захист прав людини повинен здійснюватися за допомогою міжнародних механізмів, колективних дій держав, окремі держави не повинні наділятися правом застосовувати збройну силу в таких ситуаціях.

Гуманітарна інтервенція, на думку її супротивників, йде врозрід з Статутом ООН, який закріплює найбільш ефективний міжнародний механізм забезпечення та захисту прав людини, а саме: застосування сили в разі масових і грубих порушень прав людини допустимо виключно на підставі рішення СБ ООН. В основі цього механізму закладений принцип одногосподності постійних членів СБ ООН, «найбільш сильних в економічному і військовому відношенні держав, від яких у першу чергу залежала доля світу, при вирішенні питань, пов'язаних з підтриманням або відновленням міжнародного миру та безпеки. Якщо між постійними членами СБ ООН виникають розбіжності, особливо в питанні про те, застосовувати чи не застосовувати примусові заходи, краще, щоб не було прийнято ніякого рішення, ніж прийняти те, що провокує загострення таких розбіжностей».

Більш того, неприйняття рішення про застосування сили - це не бездіяльність, а вираз позиції СБ ООН, який не повинен «штампувати» резолюції, що дозволяють застосування сили як тільки це видасться необхідним.

Нарешті, в якості доказу неспроможності доктрини гуманітарної інтервенції наводиться теза про те, що ООН в своїй практиці не зверталася до цієї доктрини і навіть самі кричущі порушення прав людини супроводжувалися бездіяльністю ООН. На думку автора, це негативно характеризує скоріше СБ ООН і найчастіше політичний характер прийнятих ним рішень, ніж доктрину гуманітарної інтервенції.[3]

Література:

1. Лукін ЄЄ. Міжнародне право [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://www.be5.biz/pravo/mlee/08.htm>
2. Статті з міжнародного права [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://www.yurist-online.com/uslugi/yuristam/literatura/mezhd/020.php>
3. Євразійський юридичний журнал № 10 (53) 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: http://www.eurasialegal.info/index.php?option=com_content&view=article&id=1603:2012-11-15-05-44-54&catid=116:2011-09-19-12-34-31&Itemid=1
4. В.В. ГРОХОТОВА .Становлення та розвиток гуманітарної інтервенції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://justicemaker.ru/view-article.php?id=11&art=392>
5. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://ru.wikipedia.org/wiki/>

Атаманов А.Г.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ІДЕОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ НА ЗМІСТ ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНИХ ДЖЕРЕЛ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Дія норм міжнародного права не обмежується тільки юридичної складової, а охоплює й інформаційний, і соціально-психологічний, і ідеологічний вплив, який локалізуються у сфері громадського (правосвідомості) свідомості - суб'єктів. Тому встановлення міжнародного договору можуть закріпитися у внутрішньодержавному праві як «ідеї-базиси», і втілюються в життя за допомогою ідей, що є свого роду ідеями-засобами [1; 36].

Метою даної роботи є дослідження однієї зі складових дії міжнародних норм - ідеологічного впливу на зміст і сутність конституційного права України та розгляд міжнародного договору як ідеологічного джерела внутрішньодержавного права.

Відмітною властивістю норм міжнародного права є те, що вони переважно являють собою моральні приписи. Визначеність у просторово-часовому вимірі не є для них суттєвою, а іноді може і зовсім бути відсутнім, санкціонуються вони міжнародними організаціями та спілками, підтримуються ними і не мають закритого, вичерпного характеру. Однак і стосовно до міжнародного договірної права не можна категорично стверджувати, що в ньому відсутні норми-правила поведінки. У міжнародному праві існує значна кількість договорів, що діють як принцип, ідея, установка, володіють універсальністю, що задовольняє максимальну кількість державних інтересів. Такі договори найчастіше іменуються конвенціями, пактами, угодами, деклараціями і т.д. Наприклад,

Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, затверджена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 2106 (XX) від 21 грудня 1965 року, що вступила в законну силу 4 січня 1969 року [2]. Стаття 2 Конвенції ставить перед її учасниками за мету «засудження расової дискримінації, проведення політики ліквідації всіх форм расової дискримінації та сприяння взаєморозумінню між усіма расами». Іншим прикладом є Міжнародна конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму, прийнята 13 квітня 2005 резолюцією 59/290 на 91-му пленарному засіданні п'ятдесят дев'ятої сесії Генеральної Асамблеї ООН, метою якої позначено припинення доступу терористів до одного з найнебезпечніших видів зброї – зброї масового знищення.

Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, прийнятий резолюцією 2200 А (XXI) Генеральної Асамблеї ООН від 16 грудня 1966 року, що вступив в силу 23 березня 1976 року [3] ставить своєю метою повагу і забезпечення всім, що перебувають у межах території країни яка його підписала і під її юрисдикцією особам прав, визнаних у Пакті, без якої б то не було різниць, як то у відношенні раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних та інших переконань, національного та соціального походження, майнового стану, народження чи іншої обставини. У наведених прикладах міжнародних договорів нормі-цілі є досить загальними, абстрактними, відповідними інтересам необмеженого кола членів міжнародного співтовариства. Їх положення є настільки не конкретизованими, що одночасно зачіпають інтереси всіх і кожного.

Міжнародні договори, що діють як принцип, роблять вплив на зміст внутрішньодержавного права: В залежності від того чи іншого типу праворозуміння зміст права розглядається по-різному.

Міжнародний договір, що діє як принцип, ідея може здійснювати вплив на всю національну правову систему в цілому як на комплекс всіх явищ правової дійсності: правові норми, що діють в країні, правову діяльність, правосвідомість і інші елементи. Наприклад, С. Ю. Марочкін під правовою системою розуміє комплекс всіх явищ правової дійсності - не тільки внутрішньодержавних, але й пов'язаних з міжнародним правом [4; 31]. Вона включає правові норми, що діють в країні (право України), а також норми міжнародного права іноземного права з санкції держави); правову діяльність (діяльність всіх органів, установ та інших суб'єктів по створенню та або реалізації діючих у країні правових норм) і правові ідеї, уявлення, теорії, погляди, доктрини (правосвідомість в широкому сенсі), її вплив норм міжнародного права, в тому числі і договірних, виявляється на всі її компоненти на статичну системоутворюючу частину правової системи, і динамічну - на правовідносини, правову діяльність в цілому, правосвідомість, правову ідеологію.

Оскільки право отримує видиме і відчутне оформлення в законодавстві, а принцип проявляється в конкретних правових нормах, то доцільним буде на прикладі українського законодавства оцінити вплив міжнародних договорів. Наприклад, Міжнародна конвенція проти катувань та інших жорстоких нелюдських або принижуючих гідність видів поведінки і покарання, прийнята і відкрита, для підписання, ратифікації та приєднання резолюцією № 39/46 Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1984 року і набула чинності для СРСР 26 червня 1987 року. Згідно зі ст. 2 даної конвенції кожна держава-учасниця вживає ефективних законодавчих, адміністративних, судових чи інших заходів для попередження актів катувань на будь-якій території, що перебуває під його юрисдикцією [5]. Положення даної конвенції не суперечать Конституції України.

Так, стаття 3 Конституції України говорить Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Дане положення є загальноправовим і тому реалізується в різних сферах суспільних відносин. Так, стаття 50 Кримінального Кодексу України вказує, що покарання є заходом примусу, що за вироком суду використовується до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого [6]. Покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів засудженими, так і іншими особами. Покарання не має на меті заподіяння фізичних страждань або приниження людської гідності. Покарання, так чи інакше, завжди пов'язане з заподіянням страждання, воно є карою, але кара в покаранні не мета, а засіб, що дозволяє досягти поставлені цілі.

Говорячи про загальну превенцію покарання багато хто пов'язує її з жорстокістю покарання. Однак ще Ч. Беккарія писав: «... Просте розгляд відомих досі істин з очевидністю показує, що мета покарання полягає не в катуванні і муках людини і не в тому, щоб зробити неіснуючим вже скоєний злочин ... Отже мета покарання полягає тільки в тому, щоб перешкоджати винному знову завдати шкоду суспільству й утримати інших від здійснення того ж. Тому слід вживати такі покарання, які при збереженні пропорційності зі злочинами робили б найбільш сильне і найбільш тривале враження на душу людей і були б болісні для тіла злочинця ... » [7; 200].

Як бачимо кримінальне законодавство сприйняло принципи, що містяться в міжнародному праві. Звідси можемо констатувати, що поняття джерела права, не обмежується лише формально-юридичним аспектом, розгляд міжнародного договору як джерела внутрішньодержавного права в широкому його розумінні дає підстави вважати, що міжнародний договір, що діє за механізмом принципу, є ідеологічним джерелом внутрішньодержавного права.

Французький юрист Ж. Л. Бержель називає правові принципи не інакше, як загальними принципами і визначає їх таким чином: це положення (правила) об'єктивного права, які можуть виражатися а можуть і не виражатися в текстах, але обов'язково застосовуються в судовій практиці і мають досить загальний характер [8; 168]. Дана теза має продовження в, тому що принципи розглядаються як верхній ряд, панівний над позитивним правом, тоді як юридичні правила є всього лише окремими випадками їх застосування або виключення.

У цьому зв'язку Г. В. Мальцев справедливо, на наш погляд, зазначає: «...Принципи, таким чином, виносяться за рамки самого права, вони, утворюючи єдиний комплекс, управляють юридичними справами, служать ідейною основою для об'єктивного права» [9; 667]. І якщо з позицій формально-юридичного підходу неможливо знайти єдиного для всіх держав способу реалізації міжнародного договору в національному праві, оскільки їх визначення в повній владі суверенної держави, то з позицій широкого підходу реалізація міжнародного договору у внутрішньодержавному праві можлива і через ідеологічну дію. Такий спосіб реалізації є універсальним для всіх держав так як ідеологічна складова присутня у всіх правових системах.

Цікаво, що держави - члени Ради Європи повинні рахуватися не тільки з «вираженими» в Європейській конвенції про захист прав людини і основних свобод, але й «уявними» в ній, тобто неписаними принципами, які виводяться з сенсу, розсуду і духу права, втіленого з в міжнародно-правовому акті. Безумовно, такого роду явища існують і у внутрішньому праві держав, де вони також беруть участь у правовому регулюванні поряд з іншими юридичними принципами і нормами.

Сформулюємо, наші висновки з даного параграфу:

По-перше, серед міжнародних договорів необхідно розрізнити договори, що діють за механізмом правила поведінки і за механізмом принципу. Міжнародний договір, що діє за принципом правила поведінки може бути джерелом внутрішньодержавного права тільки в об'єктивному сенсі.

По-друге, міжнародний договір, що діє за; механізмом принципу, ідеї установки, надає ідеологічний вплив на зміст внутрішньодержавного права, а тому може бути, джерелом внутрішньодержавного права у суб'єктивному розумінні.

По-третє, формально-юридичний підхід до правових явищ не дозволяє знайти єдиного для всіх держав способу реалізації міжнародного договору у внутрішньодержавному праві. Ідеологічний вплив міжнародного договору є єдиним універсальним для всіх держав способом реалізації міжнародних договірних зобов'язань.

Література:

1. Малахов В.П. Концепція філософії права/ В.П. Малахов. - Науч. изд. М., 2011.
2. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації // http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_105
3. Міжнародна конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму // http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_d68
4. Марочкин С.Ю. Действие норм международного права в правовой системе Российской Федерации. - Тюмень, 1998. С. 31
5. Міжнародна, конвенція проти катувань та інших жорстоких нелюдських або принижуючих гідність видів поведіння і покарання // http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_085
6. Кримінальний Кодекс України // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print1359284278737608>
7. Беккариа Ч. О преступлениях и наказаниях. - М., 2004. С. 200.
8. Бержель Ж.-Л. Общая теория права. М., 2000. С. 168.
9. Мальцев Г.В. Социальные основания права. М., 2007. С. 667.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРЕЦЕДЕНТНОГО ПРАВА ЄС В КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ

Початок третього тисячоліття виявився багатим на історичні події, народження і неухильний розвиток європейської економічної, політичної та всеосяжної інтеграції призвели до формування на міжнародній арені Європейського Союзу.

Сучасна правова доктрина виділяє три основні теорії пояснення правової природи Європейського Союзу, за якими Європейський Союз – це особливий різновид міжнародної міждержавної організації; специфічне державне утворення, різновид конфедерації або федерації; або новий тип політико-правового утворення[1, с. 156].

В науці неодноразово зазначалося, що ознайомлення з організацією і діяльністю ЄС через «призму» права представляє великий як теоретичний, так і практичний інтерес. Важливою складовою права ЄС є прецедентне право. Актуальність вивчення права Європейського Союзу обумовлена, перш за все, прагненням нашої країни стати членом цієї організації.

У той же час, важливим є питання про те, як національні судові системи повинні ставитися до прецедентної практики, зокрема, чи не повинні рішення судової практики бути обов'язковими, оскільки учасниками Конвенції про захист прав людини і основних свобод є країни з різними правовими традиціями, що належать як до англосаксонської правової сім'ї (країни "загального права»), так і до романо-германської правової сім'ї (країни «континентального права»).

Отже, для того, щоб перейти до визначення судової системи, необхідно звернути увагу на основні моменти, пов'язані зі становленням судової влади, а також в контексті співвідношення понять судова влада, судова система.

Термін «судова влада» використовувався ще з дореволюційних часів, хоча на той час як повноцінна галузь державної влади судова влада не розглядалася. Отже, першим є функціональний підхід визначення поняття «судова влада», який заснований, виходячи з її призначення й властивих функцій. При такому підході судова влада характеризується як самостійна й незалежна гілка державної влади, створена для вирішення на основі закону соціальних конфліктів; контролю за конституційністю законів; захисту прав громадян в їх взаємовідносинах з органами виконавчої влади і посадовими особами; контролю за дотриманням прав громадян при розслідуванні злочинів; установлення найбільш значущих юридичних фактів і станів; реального забезпечення принципу верховенства права і повної реалізації вимог закону.

Відповідно до другого підходу, судова влада розглядається через її носія – систему спеціальних органів, судів, що мають специфічну компетенцію. Згідно з інституціональним підходом визначальною характеристикою судової влади є те, що вона належить специфічній групі державних органів (судів), які здійснюють правосуддя та мають єдині цілі, функції, завдання[2, с. 9].

Ще один підхід – визначення судової влади через форми і принципи її організації й діяльності: судова влада розглядається як особлива форма діяльності держави, що здійснює свої владні повноваження спеціально створеними державними органами – судами, у чітко встановленій законом процесуальній формі і засобами у сфері захисту конституційного ладу, прав і законних інтересів людини й громадянина, державних органів, підприємств, установ, організацій та інших об'єднань.

Судовій системі традиційно порівняно із судовою владою відводиться друге місце. І найчастіше автори, приділивши основну увагу аналізу поняття й сутності судової влади, не надають особливого значення визначенню місця судової системи в складі судової влади, значенню судової системи для судової влади, співвідношенню понять цих явищ.

Наприклад, І. Б. Михайловська в одній зі своїх праць зазначила, що система судових органів і судова влада – поняття не тотожні. Проте, разом з тим, стверджує, що судова система стає судовою владою тоді, коли наділяється певними можливостями впливу на інші галузі влади, «включається» у систему стримувань і противаг. Згідно з такою точкою зору судова система є першоосною, тобто, система державних органів, які розглядають суперечки про право, що, за певних обставин, може стати судовою владою.

Виходячи зі сказаного, можна сформулювати таке визначення: судова система – це система спеціальних державних органів – судів, які є носіями судової влади, створені для задоволення потреби у розгляді та вирішенні виникаючих правових суперечок, мають загальні завдання, принципи організації й діяльності, відповідають рівню соціально-економічного розвитку суспільства.

В даний час судова система ЄС складається з кількох рівнів, кожний з яких можна розглядати як самостійний судовий орган. Судова система ЄС включає безпосередньо Суд ЄС, Суд першої інстанції і судові колегії. До компетенції судових колегій, які можна розглядати як перший рівень судової системи ЄС, входить розгляд певних видів позовів у певній сфері діяльності.

Суд першої інстанції займає місце другого рівня в судовій системі ЄС. Його компетенція досить широка і поширюється на всі скарги, які подаються на органи та інститути Співтовариства як державами-членами, так і приватними особами, а також трудові спори службовців ЄС, позови приватних осіб до ЄС про відшкодування шкоди, позови, подані приватними особами на підставі арбітражного застереження, яке міститься в їх договорах. Суд першої інстанції може також розглядати апеляційні скарги, подані на рішення судових колегій. Члени Суду першої інстанції утворюють палати з трьох і п'ять суддів, а також пленум. В окремих випадках, наприклад, у разі розв'язання трудових спорів, суд першої інстанції може приймати рішення у складі одного судді.

Очолює судову систему ЄС безпосередньо Суд ЄС. В його обов'язки включаються контроль законності актів, прийнятих спільно Європейським Парламентом і Радою, актів Ради, Комісії та Європейського центрального банку, що не є рекомендаціями і висновками, а також актів Європейського Парламенту, спрямованих на створення прямих наслідків для третіх сторін.

Для виконання покладених на нього обов'язків Суд ЄС наділений компетенцією розглядати позови, подані державами-членами ЄС, Європейським Парламентом, Радою або Комісією з питань відсутності компетенції, істотного порушення процедури прийняття рішення, порушення статутних документів ЄС або зловживання владою[3, с. 70].

До складу Суду ЄС входять 25 суддів та 8 генеральних адвокатів. Кількість суддів і генеральних адвокатів на прохання Суду ЄС може бути збільшено за одностайного рішення Ради. За нинішньою практикою призначають по одному судді від кожної держави-члена та по одному генеральному адвокату, що є громадянами чотирьох найбільших держав-членів (Німеччина, Франція, Італія, Велика Британія); посади інших генеральних адвокатів займають по черзі представники інших держав-членів. Взагалі то, Суд ЄС поділений на шість палат: чотири палати - по три судді та дві палати - по п'ять. Вони є спеціалізованими. Суд ЄС може проводити засідання у формі пленуму на вимогу держави-члена або інституції ЄС чи за власним рішенням.

Згодом повноваження Суду ЄС були розширені Амстердамським договором, що набрав чинності у 1999 році, зокрема у сферах візової політики, надання притулку, імміграційної політики й інших питаннях, пов'язаних з вільним рухом людей, та співтовариства у сфері охорони порядку і правосуддя в кримінальних справах.

З підписанням Лісабонського договору у 2007 році можна казати про певні зміни, котрі відбулися в судовій системі ЄС. Так, слід зауважити, що в Лісабонському договорі під терміном «Суд Європейського Союзу» розуміється вся сукупність судових органів Союзу. Відповідно до Лісабонського договору, Суд ЄС повинен складатися з Європейського Суду, Суду першої інстанції і спеціалізованих судів.

Тісний зв'язок між Судом ЄС та національними судами проявляється в тому, що приблизно половина справ в Суді ЄС надходить саме від національних судів з питань відповідності внутрішнього права ЄС. Крім того, Суд ЄС має право встановлювати принципи, якими повинні керуватися внутрішні суди. Національні суди країн ЄС наділені досить широкими повноваженнями при проведенні в життя європейського права і можуть застосовувати прецеденти Суду ЄС при розгляді своїх національних справ і без звернення до нього. Крім того, враховуючи, що право Співдружності є частиною національної правової системи кожної держави-члена ЄС, саме на національні суди країн-членів Євросоюзу покладається забезпечення прав, наданих нормами права європейських інтеграційних організацій, оскільки переважно вони, а не Суд ЄС та Суд першої інстанції, здійснюють юридичний захист прав фізичних і юридичних осіб шляхом прямого застосування положень європейського права. Безпосередньо зв'язок між національними судами та Судом ЄС забезпечується за допомогою процедури преюдиціального тлумачення[4, 89].

Таким чином, можна зробити висновок, що у процесі оцінювання правового акта прецедентного права Європейського Союзу, слід приділити належну увагу практиці національних судів інших держав-членів.

Література:

1. Грицяк І. А. Право та інститути Європейського Союзу: Навч. посіб. / І. А. Грицяк. – К. : «К.І.С.», 2006. – 300 с.
2. Бринцев, В. Д. Конституційний шлях коригування курсу судово-правової реформи [Текст] / В. Д. Бринцев // Право України. – 2003. – № 2. – С. 7–11.

3. Марченко М. Н. Европейский суд справедливости — основной носитель судебной власти в Европейском союзе / М. Н. Марченко // Вест. Москов. ун-та. Серия 11. Право. — 2006. — № 2. — С. 69–81.
4. Тихоновецкий Д. С. Проблема прецедента в праве ЕС / Д. С. Тихоновецкий // Москов. журнал междунар. права. — 2001. — № 2. — С. 80–96.

Барська А.І.,
 Маріупольський державний університет,
 Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Збільшення кількості учасників міжнародних торговельно-економічних відносин, поява нових форм і методів торгівлі, її ускладнення та динамізація об'єктивно зумовили формування системи регулювання міжнародного обміну товарами та послугами, яка являє собою сукупність взаємопов'язаних принципів, норм, правил і процедур впливу на формування регіональних і товарних структур експорту та імпорту за допомогою політичних, економічних, фінансових, правових та адміністративних інструментів.

Сучасні тенденції розвитку міжнародної торгівлі зумовили формування багаторівневої системи регулювання міжнародних торговельно-економічних відносин (рис. 1).

Рис. 1. Система регулювання міжнародної торгівлі

На корпоративному рівні, переважно в транснаціональних корпораціях, регулювання міжнародної торгівлі відбувається через запровадження сукупності дій, заходів, прийомів, що формують ринкову поведінку підприємств чи їх об'єднань з метою досягнення й утримання провідної позиції на ринку шляхом обмеження або послаблення конкурентної боротьби, тобто має місце обмежувальна ділова практика.

Національний рівень регулювання міжнародної торгівлі характеризується існуванням національних господарств, країн, уряди яких спрямовують свою діяльність на досягнення національних інтересів – політичних, ідеологічних, економічних, військових, соціальних, релігійних тощо. Система інтересів визначає сутність внутрішньої та зовнішньої політики уряду. Важливою складовою зовнішньої політики країни є її зовнішньоекономічна політика - форма політичної організації, яка дозволяє формувати й реалізовувати зовнішньоекономічні інтереси та завдання у сфері міжнародних відносин. Два основні напрями зовнішньоторговельної політики: політика вільної торгівлі та протекціонізм.

Вільна торгівля - політика державного невтручання у сферу міжнародної торгівлі, при цьому вважається, що міжнародна торгівля має формуватися на основі вільної гри стихійних сил попиту і пропозиції в межах міжнародного ринку. Протекціонізм є політикою держави, що спрямована на захист національного господарства від іноземної конкуренції, а також на поширення свого економічного впливу на зовнішні ринки.

Міждержавний, або міжнаціональний рівень регулювання, означає, що торговельно-економічні відносини між країнами, які не є членами інтеграційного угруповання, можуть будуватися як на засадах лібералізації торгівлі, так і на протекціонізмі. У разі лібералізації торговельних відносин встановлюється преференційний режим, і країни на двосторонній основі або в односторонньому порядку надають одна одній торговельні преференції. Проявом протекціонізму на міжнародному рівні є дискримінаційні торговельні режими, що реалізуються за допомогою реторсій і репресалій.

На наднаціональному рівні регулювання міжнародної торгівлі здійснюється за допомогою спільних заходів країн – учасниць інтеграційних угод. Такі заходи мають дуалістичний характер: з одного боку, вони сприяють лібералізації торгівлі серед країн-учасниць, а з іншого – створюють протекціоністські бар'єри для доступу товарів і послуг інших країн на ринки країн – учасниць об'єднання. За економічною сутністю інструменти наднаціонального регулювання ідентичні заходам національної зовнішньоторговельної політики, але їх особливістю є колективний, узгоджений характер і спільні дії, спрямовані на досягнення спільних економічних, соціальних і політичних інтересів країн-учасниць.

Глобальний рівень регулювання міжнародної торгівлі включає широкий спектр принципів, правил, міжнародних договорів та угод, що розробляються міжнародними організаціями, сферою діяльності яких є сприяння розвитку та регулюванню міжнародних торговельно-економічних відносин.

Основною в системі організацій з регулювання та сприяння розвитку міжнародної торгівлі є Світова організація торгівлі (система ГАТТ-СОТ).

Світова організація торгівлі (СОТ) є міжнародною міжурядовою організацією, створеною згідно з нормами міжнародного права. СОТ може діяти незалежно від волі кожної країни-члена цієї організації. Проте така діяльність СОТ здійснюється винятково через створені нею органи (Міністерську конференцію, Генеральну раду і Секретаріат). Діяльність СОТ може здійснюватися винятково в рамках її компетенції, визначеної Марракеською угодою і прийнятими на її основі іншими документами.

Основними цілями СОТ є:

- підвищення життєвого рівня;
- забезпечення повної зайнятості;
- постійне зростання доходів і ефективного попиту;
- розширення виробництва товарів і послуг та торгівлі ними;
- оптимальне використання світових ресурсів згідно з цілями сталого розвитку;
- захист і збереження навколишнього середовища;
- забезпечення для країн, що розвиваються і найменш розвинених країн такої участі в міжнародній торгівлі, яка б відповідала потребам їх економічного розвитку.

Сфера діяльності СОТ визначається угодами та іншими правовими документами. Найважливішими функціями СОТ є:

- контроль за виконанням угод і домовленостей;
- проведення багатосторонніх торговельних переговорів і консультацій між зацікавленими країнами-членами;
- врегулювання торговельних суперечок;
- огляд національної торговельної політики країн-членів;
- технічне сприяння державам, що розвиваються, з питань, які належать до компетенції СОТ;
- співробітництво з міжнародними спеціалізованими організаціями.

Регулювання міжнародної торгівлі в рамках СОТ здійснюється на базі основних правил і принципів, серед яких найважливішими є принцип недискримінації, режим найбільшого сприяння, національний режим, принцип взаємності, принцип зобов'язання, принцип запобіжних заходів.

Ключовими тенденціями розвитку сучасної системи регулювання міжнародних торговельно-економічних відносин є такі:

- зростання рівня правової забезпеченості, яка створює необхідну передбачуваність, гласність, прозорість і стабільність міжнародного торговельно-економічного клімату;
- уніфікація правових, адміністративних, організаційно-технічних інструментів регулювання міжнародної торгівлі та в цілому зовнішньоекономічних зв'язків у більшості країнах, міжнародна сумісність практики і порядку торгово-політичного регулювання, що досягається системою багатосторонніх міждержавних угод і домовленостей, яка створює єдиний правовий, адміністративний та організаційно-технічний простір;

- підвищення рівня комплексності як національних систем регулювання міжнародної торгівлі, так і світової системи в цілому, що полягає в зростаючій гармонійності використання всього арсеналу інструментів впливу на міжнародні торговельно-економічні відносини;
- формування пріоритетності економічних важелів регулювання міжнародної торгівлі порівняно із застосуванням заходів прямого адміністративного впливу, що знаходить відображення в розширенні використання грошово-кредитних, фінансових, митних інструментів впливу на обсяги, динаміку та структури експорту й імпорту;
- зростання технічної оснащеності та інформаційної забезпеченості систем регулювання міжнародної торгівлі, що дає можливість збирати, обробляти, аналізувати й поширювати великі масиви статистичної, кон'юнктурної та нормативно-правової інформації за допомогою сучасних інформаційних технологій і засобів.

Література:

1. Павленко І.І. Міжнародна торгівлі та інвестиції: [навч. посіб.] / І.І. Павленко, О.В. Варяниченко, Н.А. Навроцька. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 256 с.
2. Циганкова Т. М. Міжнародна торгівля:[навч. посібник] / Т.М. Циганкова, Л.П. Петрашко, Т.В. Кальченко. – К.: КНЕУ, 2001. – 488с.
3. WorldTradeOrganization [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wto.org>. – Назва з екрану.

Безгіна О.В.,
 Маріупольський державний університет,
 Економіко-правовий факультет, ОКР «Магістр»

ВИЗНАННЯ ДЕРЖАВ:СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ

В міжнародному праві є низка проблем, до кінця не розв'язаних з погляду їх теоретичного обґрунтування та нормативно-правового регулювання. Однією з таких проблем є випадки утворення нових держав та правові наслідки, що виникають за таких обставин. Створення нових держав характерно не лише для історично віддалених часів, остання хвиля мала місце наприкінці ХХ століття, і на цьому не буде поставлено крапку. За останні роки утворення нових держав було зумовлено переважно територіальним змінами (хоча справжні причини набагато глибші) — і як результат — об'єднання (Німеччина), розпад, або роз'єднання (СРСР, Югославія, Чехословаччина), виокремлення частин. Проте не втрачають актуальності і випадки утворення нових держав у результаті докорінної зміни соціально-економічної формації, форми правління чи політичного режиму держави внаслідок революцій, боротьби національно-визвольних рухів чи інших соціальних потрясінь.

В усіх цих випадках виникає питання про те, як має реагувати світова спільнота на факт появи нової держави. В міжнародному праві у таких ситуаціях використовують термін визнання держави з боку інших суб'єктів міжнародного права. Названий інститут досліджувався різними науковцями-міжнародниками. Серед найбільш відомих — Д.І. Фельдман, Я. Броунлі, Ф.Ф. Мартенс, Н.І. Алієв, П.Н. Бірюков. Проте погляди науковців діаметрально розходяться. Пояснюється це тим, що цей правовий інститут доволі тісно пов'язаний з політикою. В літературі навіть часто визначається, що “визнання нової держави є політичним актом і не регламентується міжнародним правом”[1]. Проте це не означає, що така регламентація не є необхідною. І метою тут має виступати уніфікація відповідних міжнародних відносин, які на сьогодні характеризуються надзвичайною різноманітністю, що в результаті породжує багато практичних проблем. Спроба кодифікації норм, зроблена Комісією міжнародного права ООН, так нічим і не завершилась. Вирішальну роль у регулюванні визнання на сьогодні відіграють основні принципи міжнародного права, а також практика держав і міжнародних організацій. Всі названі обставини в комплексі й зумовлюють актуальність обраної теми.

Поняття “визнання” має доволі широке значення. В міжнародному праві його розуміють як спосіб творення звичаєвих норм, як форму погодження з юридичними фактами, ситуаціями, діями між державами, застосовують для характеристики реакції держав на факт утворення нових країн. В переважній більшості визнання є мовчазним, що полегшує юридичне оформлення міждержавних відносин. В теорії міжнародного права розрізняють декілька видів визнання залежно від особливостей новоствореного суб'єкта: визнання урядів, визнання органів опору, визнання національно-визвольних рухів і власне визнання держав. В цьому контексті *визнання* розуміють як односторонній, добровільний акт держави, в якому вона “прямо чи побічно заявляє про те, що

розглядає іншу державу як суб'єкта міжнародного права і має намір підтримувати з нею офіційні відносини"[2]. Тобто фактично підтверджує міжнародну правосуб'єктність новоствореної держави. Проте зразу ж виникає питання, чи можна вважати новоутворену державу рівноправним суб'єктом міжнародного права, якщо її не визнають інші держави і чи не ставиться обсяг її правосуб'єктності в пряму залежність від волевиявлення вже існуючих суб'єктів.

Якщо схилитись до такої тези, то порушується ряд міжнародних принципів, які констатують право націй та народів на своє самовизначення, в процес якого не повинні втручатись інші держави, право на невтручання у внутрішні справи вже створеної держави, з аналізу яких випливає, що утворення нової держави не можна ставити в залежність від волі чи бажання інших суб'єктів міжнародного права. На тлі таких невідповідностей і виникло дві протилежних теорії на проблему визнання держав: конститутивна та декларативна.

Згідно конститутивної теорії — лише факт визнання породжує міжнародну правосуб'єктність держави, тобто ставить в пряму залежність її долю як суб'єкта міжнародного права, перетворює фактичний стан утворення нової держави у юридичний стан. Тобто, без визнання з боку групи провідних держав нова держава не може вважатись суб'єктом міжнародного права.

Згідно декларативної теорії, держава набуває міжнародної правосуб'єктності в силу самого факту свого утворення, незалежно від того, визнають, або не визнають її інші держави, в силу свого суверенітету. "Держава виникає і існує самостійно. Визнанням лише констатується її народження"[3,4]. Визнання, яке не відкидається і в цьому випадку, визначається, як факт, який лише констатує появу держави, носить декларативний характер і спрямоване на встановлення стабільних, постійних міжнародних відносин між суб'єктами міжнародного права. Іноді наголошується на обов'язку держав визнати нову державу, якщо її створення відбулось без значних порушень міжнародного права. Це є перебільшенням, оскільки за допомогою акту визнання держава погоджується з відповідними змінами у правопорядку і виявляє готовність встановити між собою і державою, що визнається, правовідносини, характер і обсяг яких залежить від виду і форми визнання.

Декларативна теорія набула на сьогодні значного поширення, знайшла своє закріплення в міжнародно-правових документах, зокрема, Ст. 9 Статуту Організації американських держав. Але, багатьом державам важко з нею погодитись, з огляду на те, що поява нової держави, це так чи інакше зазіхання на принцип територіальної цілісності іншої держави.

На сьогодні у практиці міжнародного спілкування відсутність визнання з боку більшості держав — суб'єктів міжнародного права по суті виключає нового суб'єкта з міжнародного співтовариства (Придністровська Молдавська Республіка, Республіка Ічкерія тощо). Тому й відкидати конститутивну теорію виявляється не доцільним.

Таким чином, порівнюючи названі теорії ми виявляємо розходження у юридичній та фактичній стороні питання. З одного боку, у Міжамериканській конвенції про права та обов'язки держав від 1933р., зазначається "політичне існування держави не залежить від її визнання іншими державами. Навіть ще невизнана, держава має право захищати свою цілісність і свою незалежність..." (ст. 3), "визнання безумовне і не може бути взяте назад" (ст. 6). Проте, з іншого боку фактичне користування своїми правами залежить від визнання нової держави, будь-які правовідносини можливі лише в тому випадку, якщо учасники визнають один одного як суб'єкта правовідносин.

Тому ці дві теорії слід розглядати як два абсолютно необхідних етапи процесу становлення нової держави. Спочатку необхідним є сам факт утворення нової держави внаслідок тих або інших внутрішніх процесів (революція, територіальні зміни тощо), на цій стадії вплив інших держав повинен бути мінімальним. Проте, і факт подальшого визнання є абсолютно необхідним, як друга важлива стадія становлення міжнародної правосуб'єктності держави, оскільки, в сучасних умовах глобалізації держава не може бути ізольованою від міжнародного співтовариства, і її місце і роль у міжнародному спілкуванні напряду залежить від реакції інших держав.

Існують й ще деякі проблеми стосовно визнання держав. По-перше, не зрозуміло, якої кількості визнань необхідно для становлення правосуб'єктності новоствореної держави — усіх існуючих держав, чи це мають бути найбільш авторитетні держави. По-друге, існує практика, коли держави можуть існувати і вступати в ті або інші контакти з іншими державами і без їх офіційного визнання.

І нарешті визнання є актом добровільним, і не повинно бути умовним. Тобто, не можна ставити у залежність визнання держави від виконання нею тих або інших умов — відмова від ядерного потенціалу, позаблоковий статус тощо. Але фактів порушення такого принципу безліч. Єдиний критерій, який може висуватись перед державою — це її здатність *ефективно* здійснювати владу на всій території держави, щоб мати змогу виступати у міждержавних відносинах у якості представника усього населення цієї держави. З іншого боку, окремі автори вказують, що держава, для того, щоб

бути визнаною, повинна відповідати певним вимогам [5]. Аналізуючи Статут ООН називають вимоги миролюбства, прийняття обов'язків мирного співробітництва, здатність виконувати ці обов'язки, поваги суверенітету інших держав тощо. З одного боку, такі вимоги є необхідними, так, не може бути визнаним законним утворення, створене внаслідок агресії. З іншого боку, усі інші вимоги дають підстави для тиску на державу, поширення подвійних стандартів. Відмова у визнанні іноді використовується як спосіб ізоляції нового суб'єкта міжнародного права, особливо тоді, коли це вигідно для значної групи держав.

На сьогодні відсутні будь-які міжнародно-правові норми відносно часу, порядку, форми або способів визнання, а також рівня, на якому таке визнання може бути висловлено.

Досліджуючи проблеми визнання ми не можемо не торкнутись форм у яких це визнання відбувається. Розрізняють визнання повне та остаточне. Таке визнання прийнято називати визнанням "де-юре" (de jure), воно не може бути умовним, є офіційним і не може бути відкликано. Таке визнання має місце, коли держава, яка визнає, не має сумнівів щодо законності походження визнаної держави, або змушена це робити з метою збереження або встановлення стійких відносин співробітництва, в тому числі у формі дипломатичних відносин. Повне визнання тягне визнання прав держави на майно та цінності, що належали державі-попередниці в порядку правонаступництва, визнання її імунітету та інші правові наслідки.

Поряд з цим міжнародна доктрина оперує і поняттям попереднього визнання — визнання "де-факто" (de facto). Причинами цього може виступати затягнення процесу становлення держави, зокрема в наслідок громадянської війни, або якщо держава, що здійснило визнання, недостатньо впевнена у життєздатності нової держави чи не має наміру до якогось часу або, настання певних умов, цілком офіційно й остаточне визнавати нового суб'єкта. Підтвердженням часткового визнання може бути співробітництво в окремих сферах — культурній, економічній, яке носить фрагментарне або вузько спеціалізоване направлення. Таке визнання супроводжується встановленням напівофіційних відносин без їх юридичного оформлення і може бути відкликано.

Розмежування цих двох форм визнання ґрунтується безумовно на практиці, проте сучасні держави не вказують на форму визнання, яку вони застосовують.

Таким чином, аналіз проблем визнання держав у сучасному міжнародному праві дозволяє зробити певні висновки. По-перше, безумовно необхідною є як найшвидша кодифікація міжнародно-правових норм у сфері визнання держав на універсальному рівні, оскільки окремі спроби регіонального правового регулювання в цьому інституті мали місце, проте, не дозволили створити уніфіковані норми, прийнятні для використання у всіх випадках виникнення нових держав. По-друге, доцільним є усунення протиріч між конститутивною та декларативною теоріями визнання держав і розробка на їх основі єдиного підходу. Крім того, необхідним є скорочення вимог, які можуть висуватись до новостворених держав і не допущення їх подальшого розширення та обмеження випадків попереднього умовного визнання держав. Вирішення цих завдань дозволить розв'язати ряд проблем у сфері сучасних міжнародних відносин та попередити майбутні конфлікти, оскільки процес створення нових держав на сьогодні, безумовно, не завершився.

Література:

1. Баймуратов М.О. /Міжнародне право/ М.О.Баймуратов. - Х.: Одісей, - 2002. - С. 103.
2. Баймуратов М.О. /Международное публичное право/ М.О.Баймуратов . - Х.: Одісей, - 2003. - С. 134.
3. Мартенс Ф.Ф./ Современное международное право/ Ф.Ф.Мартенс. - СПб, 1882. - С. 267.
4. Дмитрієв А.І., Муравйов В.І. /Міжнародне публічне право/ В.І.Муравйов/. Навч. посібник. - К.: Юрінком Інтер,- 2000. - С. 267.
5. Лукашук И.И./ Международное право. Общая часть. Учебник./И.И.Лукашук - М.: БЕК, - 1997. - С. 316.

Безгіна О.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Магістр»

ЄВРОПЕЙСЬКА ХАРТІЯ РЕГІОНАЛЬНИХ МОВ АБО МОВ МЕНШИН І НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ

Подолавши двадцятирічний рубіж державної незалежності, Україна, як ніколи раніше, наблизилася до вступу в Європейський Союз. Одним зі своїх пріоритетів Європейський Союз визначає захист регіональних і міноритарних мов: «Союз поважає культурне, релігійне і мовне

розмаїття» (ст. 22 Європейської Хартії про основні права). Ще 1992 р. Європейська комісія ініціювала детальне вивчення регіональних і міноритарних мов громад ЄС.

В Україні на сьогодні мовна ситуація дуже складна. Немає жодної іншої європейської країни, де мова етнічної меншини набула б такого ж поширення, що й державна мова, – а державна була б на певних територіях мовою меншості населення. Важливу роль у подоланні культурно-мовних проблем в Україні відіграє Європейська Хартія регіональних мов або мов меншин, яка була підписана від імені України 2 травня 1996 року та ратифікована Верховною Радою України 15 травня 2003 року (відповідний Закон України про ратифікацію № 802-IV). Ратифікаційну грамоту депоновано 19 вересня 2005 року. Відповідно до статті 19 Хартії цей міжнародний договір набрав чинності для України 1 січня 2006 року.

Відповідно до частини першої статті 9 Конституції України та частини першої статті 19 Закону України «Про міжнародні договори України» чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України є частиною національного законодавства [4].

Метою Хартії є охорона історичних регіональних або міноритарних мов, деякі з яких знаходяться під загрозою відмирання, сприяння збереженню та розвитку культурного багатства і традицій Європи. При цьому наголошується, що застосовувані заходи не повинні шкодити офіційним мовам, необхідності їхнього вивчення. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин є наочним підтвердженням курсу України на європейську інтеграцію, визнанням нею пріоритету прав людини і свідченням поваги нашої держави загальнолюдських цінностей, які є фундаментом сучасного демократичного суспільства.

Однак, потрібно зазначити, що ратифікація Україною Європейської хартії регіональних мов або мов меншин об'єктивно спричинила виникнення низки гострих проблем юридичного, політичного та економічного характеру, що ускладнило практичну реалізацію взятих на себе Україною зобов'язань. Причини цьому та шляхи подолання виниклих суперечностей й будуть розглянуті у даній статті.

В науковій літературі ця тема висвітлена недостатньо. Проте варто відзначити працю Ю.Тищенко «Актуальні питання вітчизняної етнополітики: шляхи модернізації, врахування міжнародного досвіду» [1] та доробки українських науковців В. Євтуха [3], М. Обушного [6], М. Панчука, В. Войналовича [5]. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин (European Charter for Regional or Minority Languages), прийнята 5 листопада 1992 р. у Страсбурзі. Її основні положення ґрунтуються на принципах демократії та культурного розмаїття в рамках національного суверенітету і територіальної цілісності [2].

Головними причинами проблем упровадження Європейської хартії регіональних мов або мов меншин в національне законодавство України є як неправильний офіційний переклад тексту документа українською мовою, який був доданий до Закону про ратифікацію Хартії, так і хибне розуміння об'єкта і мети Хартії.

Невірний переклад її змісту значною мірою вплинув на визначення переліку мов, що потребують як державної підтримки, так і вибору механізмів реалізації положень Хартії. Аналіз автентичних текстів цього міжнародного акта засвідчив, що, зокрема, базовий термін «regional or minority languages» був неправильно перекладений українською мовою як «регіональні мови або мови меншин». Тому його адекватним українським відповідником є «регіональні або міноритарні мови». Пояснювальна записка до Хартії трактує regional languages як такі, що використовуються в межах певної території держави, де люди, які розмовляють цією мовою, можуть становити більшість громадян. Термін minority languages («міноритарні мови») стосується не мов національних меншин загалом, а мов, якими на даній території розмовляє незначна кількість населення, що створює загрозу їх зникнення [7].

Об'єктом Хартії є захист мов, котрим загрожує зникнення як етнокультурному явищу, а не мовних прав національних меншин, які проживають у певних регіонах держави. Натомість, Закон України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» передбачає надання захисту саме мовам національних меншин, що прямо суперечить об'єкту та цілям самої Хартії [2].

Для вирішення цього питання необхідно внести зміни до чинного законодавства для розширення переліку мов, що підлягають захисту, на основі об'єктивної оцінки фактичного стану мов в Україні та врахування реальних можливостей і потреб держави. Практичний досвід засвідчує, що розвиваються передусім ті мови, які мають відповідний базис. Інші мови, попри те, що вони увійшли до переліку 13 мов, й ще більшою мірою ті, що залишилися поза захистом Хартії, мають незначні можливості щодо свого подальшого розвитку і функціонування. Вихід із ситуації,

вбачається у перерозподілі коштів, що виділяються з державного бюджету на підтримку мов, які не мають достатніх можливостей для свого розвитку і самовідтворення.

Однією з перешкод щодо врегулювання ситуації з вивченням і навчанням мовами національних меншин є зволікання з удосконаленням національного законодавства та адаптації його до міжнародно-правових стандартів у цій сфері. Як відомо, до цього часу в системі центральних органів виконавчої влади не визначено єдиного органу, наділеного повноваженнями координації і контролю за станом імплементації положень Хартії в Україні, співпраці з цих питань з відповідними Комітетами Ради Європи. Це призводить до відсутності здійснення спільного моніторингу в частині виконання положень Хартії, проведення відповідних заходів тощо.

Залишковий принцип фінансування суттєво впливає на виконання взятих Україною міжнародних зобов'язань у мовній сфері.

Задля забезпечення виконання зобов'язань України перед Радою Європи, узгодження українського законодавства з європейським, підвищення міжнародного авторитету нашої держави та забезпечення прав людини потрібно, перш за все:

- розширити перелік мов, яким надається захист за Хартією;
- знизити поріг чисельності носіїв регіональних мов при визначенні місцевості, де відповідні захисні заходи мають здійснюватися;
- диференційовано підійти до визначення рівня захисних заходів стосовно мов, які значно відрізняються як по кількості осіб, що їх використовують, так і по реально існуючому рівню захищеності;
- вжити додаткові заходи щодо підтримки мов, згідно з переліком, визначеним Комітетом експертів Ради Європи;
- уточнити назви мов, якими користуються грецька та єврейська національні громади України;
- розробити послідовну політику у сфері освіти для регіональних мов та мов меншин у тісній співпраці з представниками громадян, котрі розмовляють мовами меншин, а також забезпечити жителям, які говорять регіональними мовами або мовами меншин право на здобуття освіти своєю рідною мовою, зберігши при цьому існуючі досягнення та ліпшу практику в цій сфері.
- переглянути діючі норми щодо вживання мов меншин, з метою сприяння використання цих мов, що забезпечить таким чином доступ до вищої освіти.

Звідси випливає, що відповідно до Хартії Україна повинна забезпечити повний цикл навчання (від дошкільного до вищого) регіональними мовами або мовами меншин без будь-яких обмежень, зокрема за рахунок державного бюджету. На практиці вимагати імплементацію регіональних мов та мов меншин, як в офіційному діловодстві, так і на регіональному рівні нарівні з державною мовою.

Особливу увагу потрібно акцентувати на проблемі дублювання фільмів, теле- та радіомовлення в Україні. Необхідно забезпечити, щоб квоти, введені для трансляції радіо-і телепередач, а також вимоги дублювати й субтитрувати всі іноземні фільми українською мовою, не перешкоджали розповсюдженню телепрограм і фільмів на регіональних мовах або мовах меншин.

Враховуючи висновки Комітету експертів Ради Європи, потрібно забезпечити:

- створення та діяльність координуючого центрального органу виконавчої влади, відповідального за стан імплементації Хартії в Україні, і надати йому необхідні фінансові ресурси для виконання поставлених завдань;
- приведення чинного законодавства України у відповідність з Хартією, і усунення протиріч з європейськими зобов'язаннями України, що виникли внаслідок прийняття державних актів щодо перекладу, дублювання чи субтитрування іноземних фільмів;
- розробку Програми інформування про положення Європейської хартії регіональних мов або мов меншин і направлення Рекомендації і Доповіді для ознайомлення до органів державної влади і місцевого самоврядування;
- консультації з представниками меншин при підготовці змін до законодавства, що стосується їх культурно-мовних прав.

Таким чином, досвід ратифікації Європейської хартії регіональних мов або мов меншин в країнах Європи свідчить, що в Австрії під захистом Хартії знаходяться словацька, чеська, угорська мови, в Данії, Угорщині, Румунії та Чехії – німецька, в Хорватії, Словенії та Швейцарії – італійська, у Вірменії – російська. Усунення чинників міжнаціональної напруженості і конфліктів, а також створення атмосфери терпимості по відношенню до представників мовних меншин, є найголовнішими завданнями України як правової, демократичної, соціальної держави, що обрала шлях до інтеграції в європейське співтовариство.

Література:

1. Актуальні питання вітчизняної етнополітики: шляхи модернізації, врахування міжнародного досвіду / Ю. Тищенко (заг. ред.). – К.: Український незалежний центр політичних досліджень, 2004. – 312 с.
2. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин // Офіційний вісник України. –. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка - № 50 - 2006. - 114 с.
3. Євтух В. Б. Етнополітика в Україні: правничий та культурологічний аспекти / В.Б.Євтух. – К.: УАННП «Фенікс», -1997. – 214 с.
4. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.
5. Національні меншини України у ХХ столітті: політико-правовий аспект / Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України / І. Ф. Курас (гол. ред.). – К.: ІПІЕНД, - 2000. – 358 с.
6. Обушний М. І. Етнонаціональні процеси в сучасній Україні: досвід, проблеми, перспективи (в співавторстві В. Ребкало, О. Майборода) / М.І.Обушний. – К.: УАДУ, - 1996. – 116 с.
7. Роздайбіда Л.С. Досвід реалізації положень Європейської хартії регіональних мов або мов меншин в Україні/ Л.С. Роздайбіда. - Київський національний університет імені Тараса Шевченка - №46 – 14 с.

Герасимова К.В.,
Мариупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МОРСЬКИХ ПОРТІВ УКРАЇНИ

З розвитком морського транспортного комплексу України більшої актуальності набуває питання правового регулювання діяльності морських портів і застосування морського права. До теперішнього часу не було жодного нормативно-правового акта, який би комплексно регулював відносини у діяльності морських портів. У своїй діяльності морські порти керувались переважно нормативними актами Міністерства Морського флоту СРСР, що є застарілими і багато в чому не відповідають новим економічним умовам господарювання.

В даній статті ми розглянемо основні нормативно-правові акти, які регулюють діяльність морських портів в Україні, з метою визначення позитивних та негативних тенденцій. До питань правового регулювання відносин, що виникають з діяльності морських портів у різний час зверталися такі вчені: С. С. Алексєєв, М. М. Брагінський, А. С. Довгерт, В. М. Корецький, Л. А. Лунц, О. О. Мережко, О. А. Титарчук, М. В. Цвік та ін.

Сьогодні правове регулювання діяльності морських портів в Україні здійснюється відповідно до Кодексу торговельного мореплавства (КТМ) України, Розпорядження Кабінету Міністрів України Про схвалення Стратегії розвитку морських портів України на період до 2015 року та інших нормативних актів. Згідно з положеннями статті 73 КТМ України «морський порт є державним транспортним підприємством, призначеним для обслуговування суден, пасажирів і вантажів на відведених порту території і акваторії, а також перевезення вантажів і пасажирів на судах, що належать порту» [1]. При цьому, положення частини першої статті 73 про визначення морського порту державним підприємством визнано конституційним згідно з Рішенням Конституційного Суду № 21_рп/2004 [2]. Проте, морська громадськість України перебуває в очікуванні набрання чинності Закону України «Про морські порти України», який був прийнятий 17 травня 2012 року. Не дивлячись на те, що Закон набирає чинності 13 червня 2013 року, зміни в законодавстві очевидні. Якщо проаналізувати деякі положення нового закону, можна визначити специфічні моменти та значні відмінності між деякими поняттями у законодавстві.

Закон визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади створення і розвитку морських портів, здійснення портової діяльності. При цьому морський порт визначається як визначені межами територія та акваторія, обладнані для обслуговування суден і пасажирів, проведення вантажних, транспортних та експедиційних робіт, а також інших пов'язаних з цим видів господарської діяльності [3]. Таке нове поняття значно відрізняється від поняття морського порту, що міститься в чинному Кодексі торговельного мореплавства України. Поняття, яке пропонується є більш об'ємним за змістом і змінює сутність такої установи як «морський порт». Слід звернути увагу, що за Законом України «Про морські порти України» морський порт більше не визнається виключно державним підприємством, а визнається транспортно-виробничим комплексом, що керується та знаходиться в управлінні у державної адміністрації порту. Нове поняття містить більш розширений та вдалих перелік послуг, що надає порт. Однак такий підхід до тлумачення поняття «морський порт»

є неоднозначним, адже відповідно до Цивільного кодексу України юридичною особою є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку. Законом також передбачена державна реєстрація порту. Також, в законі жодного слова не сказано про інші порти, існування яких передбачено Кодексом торговельного мореплавства України. До них відносяться торговельні, рибні та інші спеціалізовані морські порти. Не треба відкидати інші види портів, через те, що вони не є об'єктами найважливіших суспільних відносин.

З метою забезпечення належного правового регулювання співробітництва портів і приватних портових операторів вводиться новий термін «морський термінал» – розташований у межах морського порту єдиний майновий комплекс, що включає технологічно пов'язані об'єкти портової інфраструктури, у тому числі причали, підйомно-транспортне та інше устаткування, які забезпечують навантаження-розвантаження та зберігання вантажів, безпечну стоянку та обслуговування суден і пасажирів

Закон передбачає, що морський термінал може належати суб'єкту господарювання будь-якої форми власності, а також те, що у морському терміналі адміністрація морського порту, визначена центральним органом виконавчої влади в галузі транспорту, здійснює державний нагляд за безпекою судноплавства. Таким чином, суб'єктом здійснення основних видів діяльності порту стає морський термінал.

Не менш суперечливим на сьогоднішній день залишається таке питання, як введення поняття адміністрації морського порту та запровадження такої установи взагалі. В законі дається визначення адміністрації морського порту як державного підприємства, утвореного відповідно до законодавства, що забезпечує функціонування морських портів, утримання та використання об'єктів портової інфраструктури державної форми власності, виконання інших покладених на нього завдань безпосередньо і через свої філії, що утворюються в кожному морському порту (адміністрація морського порту).

Дійсно, на сьогоднішній день закріплення у законі певних елементів правового статусу адміністрації морського порту як складової органу виконавчої влади не враховує вимог Конституції України та деяких інших нормативних актів в частині реалізації Кабінетом Міністрів України конституційних повноважень з утворення, реорганізації та ліквідації міністерств та інших центральних органів виконавчої влади.

У Законі автори дуже чітко визначили процедуру створення та функціонування портів. У ст. 11 Закону перелічені спеціалізовані послуги, які здійснює порт та право на які надається Міністерством транспорту та зв'язку України.

Взагалі, спеціалізовані послуги – це послуги, які надаються суб'єктами господарювання, та не можуть бути замінені у споживанні іншими послугами. Іншими словами, це конкретні, детальні послуги у будь-якій сфері діяльності, поглиблення діяльності у будь-якому занятті. Зважаючи на це та на перелік спеціалізованих послуг, які надаються портом, можна зробити висновок, що морський порт за своєю суттю є суб'єктом природних монополій (відповідно до ст. 1 Закону України «Про природні монополії»).

Також чимало уваги у Законі приділено контролю за діяльністю портів з боку держави. Цьому питанню присвячений третій розділ. Так, згідно зі ст. 13, «державне регулювання діяльності в морському порту здійснюється Кабінетом Міністрів України, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах морського і річкового транспорту, національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері транспорту, іншими центральними органами виконавчої влади в межах їх повноважень». У подальших трьох статтях йдеться відповідно про компетенцію Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства транспорту та зв'язку України та підвідомчих йому органів у сфері діяльності портів.

Така детальність у правовому регулюванні є безумовно позитивною рисою Закону України «Про морські порти України», адже упереджає прогалини законодавства і зумовлює більш точне дотримання законодавства України.

Також Закон на законодавчому рівні визначає статус акваторії і території порту. Правовий зміст цих двох складових морського порту, визначений ст. 74 Кодексу торговельного мореплавства, отримав більш детальне регулювання у статтях 13, 14 Закону.

Закон України «Про морські порти України» передбачає, що акваторії портів та земля під акваторіями повинні належати лише державі. Територія порту відводиться державній адміністрації порту відповідно до законодавства. Територією морського терміналу є землі, надані у власність або в користування, в тому числі на умовах оренди, в установленому законодавством порядку суб'єкту господарювання, на яких розміщено морський термінал.

Пропонується визначення акваторії порту – визначена межами частина водного об'єкта (об'єктів), крім суднового ходу, призначена для безпечного підходу, маневрування, стоянки і відходу суден. Акваторія порту відводиться державній адміністрації порту в постійне користування Кабінетом Міністрів України. Координати меж акваторії порту публікуються в повідомленнях мореплавцям та в обов'язкових постановах відповідного порту. В свою чергу, територія морського порту - частина сухопутної території України з визначеними межами, у тому числі штучно створені земельні ділянки. При цьому зазначається, що акваторія порту належить до водних об'єктів загальнодержавного значення, є державною власністю, не підлягає передачі в комунальну власність, оренду, управління, заставу та приватизації. Державна адміністрація порту забезпечує регулярне технічне обслуговування акваторії порту, що включає її періодичне підчищення від замулювання, промірювання глибин, водолазне обстеження та очищення від забруднення і засмічення. Така обов'язковість виключної державної власності на акваторії портів та землі під акваторіями, направлена на захист державних інтересів, що безумовно є позитивним [5].

У Законі більш чітко висвітлено питання про портові збори. Слід зазначити, що закон до обов'язкових портових зборів відносить ті самі збори, які були визначені Кодексом торговельного мореплавства України: корабельний, каналний, маяковий, вантажний, причальний, якірний, адміністративний, та санітарний. Однак, на відміну від Кодексу торговельного мореплавства України, у законопроекті ретельно визначено порядок використання портових зборів [1].

Вищезазначене дає підстави вважати, що правове регулювання діяльності морських портів України після набуття чинності Закону України «Про морські порти України» зазнає значних змін, у зв'язку з чим вивчення новел законодавства у цій сфері є вкрай необхідним та актуальним. Закон на законодавчому рівні визначає статус акваторії і території порту, вводить нові поняття такі як адміністрація морського порту, морський термінал, детально регулює діяльність лоцманської служби, стягнення портових зборів та інше. Закон України «Про морські порти України» – це в першу чергу забезпечення державою якісного законодавчого врегулювання тих відносин, які вже фактично сформувалися у портах з інвесторами у рамках державно-приватного партнерства, а також залучення додаткових інвестицій для розвитку галузі за рахунок надання інвесторам законодавчих гарантій захисту їх прав.

Позитивним у діючих нормативних актах України стосовно діяльності морських портів, на сьогоднішній день є те, що чітко визначено процедуру створення та функціонування портів, висвітлено питання про портові збори, створено Реєстр морських портів України, що має вільний доступ, розширено поняття морського порту, на законодавчому рівні визначено статус акваторії та території порту. Але є й негативні моменти: суперечливим є нове поняття морського порту, Закон не врегулює питання про знаходження порту в тій чи іншій формі власності та стисло розглядає питання приватизації та оренди об'єктів портової інфраструктури.

Зважаючи на те, що підприємства морської галузі нашої держави змушені працювати в умовах існування застарілої законодавчої бази, є доцільним у найближчий час запровадження норм, що передбачають становлення відповідної законодавчої бази для діяльності морських портів в сучасних умовах. Тому прийняття Закону України «Про морські порти України» є доцільним та вкрай необхідним для врегулювання правовідносин, пов'язаних з організацією та експлуатацією морських портів України.

Література:

1. Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995 № 176/95-ВР
2. Рішення Конституційного Суду № 21_рп/2004 у справі за конституційним поданням народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення частини першої статті 73 Кодексу торговельного мореплавства України (справа про морський порт як державне підприємство) [Електронний ресурс] / Конституційний Суд України: офіційний веб_сайт. _ Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/uk/doccatalog/list?currDir=9856>
3. Про морські порти України: Закон України від 17.05.2012 № 4709-VI
4. Про схвалення Стратегії розвитку морських портів України на період до 2015 року: Розпорядження КМУ від 16 липня 2008 р. N 1051-р.
5. Сергеев Ю.В. Законодавство про морські порти України: в очікуванні змін [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ms/2011_2_1/86.pdf

Годованик Є.В.,
Маріупольський державний університет,
к.ю.н., старший викладач кафедри
конституційного, адміністративного та міжнародного права

СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

На сучасному етапі можна відзначити стійку тенденцію до принципів змін у фактичній структурі збройних конфліктів, що можуть загрожувати міжнародному миру та безпеці, підтримання яких, відповідно до п. 1 ст. 24 Статуту ООН (далі: Статут) [1; ст. 24], становить головну відповідальність Ради Безпеки ООН (далі: РБ) та є загальною функцією вказаного органу, що обумовлює необхідність проведення міжнародно-правового аналізу з метою правильного визначення та класифікації таких конфліктів як першочергового елементу у процесі пошуку шляхів реформування РБ у частині відповідності її чинної компетенції існуючим викликам і загрозам та входить до предмету комплексної роботи кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права Маріупольського державного гуманітарного університету «Актуальні конституційні та міжнародно-правові проблеми становлення, розвитку та функціонування публічної влади в Україні в умовах міждержавної інтеграції».

Слід відзначити, що зазначена проблематика у різні часи досить ретельно розглядалася у науковій літературі, як з точки зору політичних та військово-політичних, так й міжнародно-правових аспектів, зокрема, серед інших, можна назвати В.М. Федорова, М.О. Ушакова, В.Н. Денисова, Д.Б. Левіна, М.О. Баймуратова, К.А. Степанову, Л. Гудріч, Б. Сімму, П. Кеннеді, Е. Бейлс, С.В. Додонову, М. Тахера, Г. Кельзена, К.О. Савчука.

Аналізуючи джерельно-монографічну базу, можна прийти до висновку про досить високий загальний рівень наукової розробки вказаних питань. Водночас, жодне з наявних досліджень не вирішує комплексної проблеми профільного характеру щодо міжнародно-правового аналізу фактичних конкретно-історичних, політичних, військово-політичних та політико-правових змін у формах і методах сучасних збройних конфліктів, які можуть загрожувати підтриманню міжнародного миру та безпеки, що, у свою чергу, прямо впливає на процес пошуку оптимальної концептуальної, інституціональної та функціональної моделі діяльності РБ у нових глобальних умовах, а тому подібна постановка проблеми є новою для науки міжнародного права, що характеризує суттєве методологічне та загальнонаукове значення такого дослідження, а також його безпосередній зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями.

У вказаному контексті, як вбачається, потрібно перш за все визначити дефінітивне поняття міждержавного конфлікту, що є практично важливим для подальшого окреслення меж компетенції РБ щодо підтримання міжнародного миру та безпеки. В широкому сенсі термін «конфлікт», за вдалими визначенням В.А. Ліпкана і О.С. Ліпкан, означає «зіткнення протилежних інтересів, поглядів, серйозну розбіжність, гостру суперечку», причому як особливий тип конфлікту виділяється воєнний конфлікт, який по суті є «формою розв'язання протиріч збройним шляхом» [2; 172]. Спеціалісти Упсальського університету (Швеція) розуміють під збройним конфліктом (що в даному випадку, як здається, є дуже близьким до терміну «воєнний конфлікт») «протиріччя з приводу влади або території, які є предметом суперечки шляхом застосування збройної сили воєнними формуваннями щонайменше двох сторін протистояння, у результаті чого загинуло щонайменше 25 чоловік». Якщо у протистоянні хоча б на одному боці беруть участь урядові збройні сили, воно вважається «конфліктом за участі держави»; якщо ж держава як основний суб'єкт міжнародного публічного права не є присутня у конфлікті на жодній зі сторін, такий збройний конфлікт вважається «недержавним» [3]. При цьому «війною», як зазначає К.А. Степанова, може вважатися лише відносно масштабний та інтенсивний конфлікт, тобто збройне протистояння, що призвело до загибелі щонайменше 1000 чоловік на протязі року (безпосередніх учасників військових дій – комбатантів, а також цивільних осіб, що загинули внаслідок перехресного вогню, тобто воєнних дій між комбатантами) [4]. Водночас, та ж К.А. Степанова вказує на той факт, що «подібне утилітарне визначення лише частково адаптовано до низки принципів змін у характері сучасних збройних конфліктів» [4]. Концептуально інший підхід пропонується В.Н. Денисовим, на погляд якого «при визначенні стану війни важливо насамперед встановити не обсяг насильницьких дій, а факт, чи ведуться вони при збереженні головним чином мирних зв'язків між сторонами, що перебувають у спорі, чи при одночасному розриві мирних відносин або після їх розриву» [5; 111], причому «поняття війни не обов'язково включає ведення воєнних дій» [5; 111]. В цілому, останнє визначення можна кваліфікувати як суто міжнародно-правове,

побудоване на розумінні війни як стані, у якому держави застосовують одна проти одної усі форми тиску з дотриманням дії законів та звичаїв ведення війни (*jus in bello*), які є частиною міжнародного гуманітарного права, що застосовується у період збройних конфліктів [5; 111].

Зважаючи на зазначені позиції та враховуючи відповідні імперативні приписи Статуту, більш правильним у площині міжнародного права слід визнати кваліфікацію сучасних війн на агресивні (такі, що проводяться всупереч положенням норм Статуту ООН) та ті, що здійснюються у порядку індивідуальної та колективної самооборони на підставі статутних положень, у тому числі – дії повітряними, морськими або сухопутними силами, необхідні для підтримання або поновлення міжнародного миру та безпеки на підставі ст. 42 Статуту. В свою чергу, поняття «воєнний конфлікт» та «збройний конфлікт» у міжнародно-правовому сенсі даних визначень вбачаються ідентичними один до одного та ширшими за поняття «війна», охоплюючи будь-яке застосування сили як у міждержавних відносинах, так і всередині однієї суверенної держави; як з дотриманням дії законів та звичаїв ведення війни, так і без нього; будь-якого масштабу та за наявності усіх вказаних вище форм збройної боротьби або окремих з них.

Отже, проведений аналіз дає змогу зробити загальний висновок про те, що до компетенції РБ як спеціалізованого головного органу ООН з підтримання міжнародного миру та безпеки входить розгляд та прийняття рішень й рекомендацій відносно таких воєнних (збройних) конфліктів, що становлять будь-яку загрозу миру, будь-яке порушення миру або акт агресії (ст. 39 Статуту) [1; ст. 39], причому, як вже відзначалося, визначення існування будь-якої загрози миру, будь-якого порушення миру або акту агресії є виключним інституційним повноваженням РБ, що покликана ідентифікувати будь-який спір або ситуацію, до яких, безумовно, відноситься збройний конфлікт. За такого підходу варто додати також про необхідність обов'язкового визначення конкретної держави-агресора або держав-агресорів у випадку кваліфікації збройного конфлікту як акту агресії.

Література:

1. Устав ООН 1945 г. // <http://www.un.org/russian/documen/basicdoc/charter.htm>
2. Ліпкан В.А., Ліпкан О.С. Національна і міжнародна безпека. – К.: Текст, 2008. – 400 с.
3. Розділ «Визначення» Упсальської бази даних з конфліктів // http://www.pcr.uu.se/database/definitions_all.htm
4. Степанова Е.А. Государство и человек в современных вооружённых конфликтах // *Международные процессы*. – 2008. – Том 6. – № 1 // <http://www.intertrends.ru/sixteenth/003.htm>
5. Денисов В.Н. Війна // *Великий енциклопедичний юридичний словник* / За ред. Ю. С. Шемшученка. – К.: Юридична думка, 2007. – С. 111-112.

Гоша І.О.,
Маріупольський державний університет,
старший викладач кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права

ІСТОРИЧНІ ТА НОРМАТИВНІ АСПЕКТИ ГАРМОНІЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄС

Процес глобалізації, що знайшов свій вияв в кінці ХІХ століття в економіці, одразу дався взнаки і в сфері права. Особливо активно глобалізація в праві проявилась після ІІ Світової війни, коли було створено глобальні (ООН) та локальні (ЄС) міжнародні організації. Співпраця в такого роду організаціях потребувала вироблення та сприйняття національними правовими системами, спочатку загальних стандартів права, а потім – більш детального регулювання відповідних областей співпраці. Таким чином стали затребувані організаційні та нормативні механізми, які б приводили національні правові системи до певного єдиного стандарту, який би дозволяв та полегшував співпрацю в межах таких організацій.

Україна з моменту проголошення нею незалежності однозначно задекларувала сприйняття європейських правових цінностей. В практичній площині цей потяг виявився в прийнятті принципово нової Конституції 1996 року, яка в значній мірі сприйняла європейський та світовий конституційний досвід, у вступі в Раду Європи та активні співпраці з Європейським Союзом. Починаючи з 1994 року і до сьогодні, відносини з цим інтеграційним утворенням мають принциповий характер для України.

З моменту укладення Угоди про партнерство і співробітництво з ЄС, проблемою що набула першочергової важливості стало приведення правової системи України у відповідність до європейських стандартів, оскільки саме це дозволяло активізувати та оптимізувати співпрацю. Не

слід також забувати прагнення України до вступу в ЄС, що передбачає виконання одного з Копенгагенських критеріїв членства – відповідність законодавства.

Питання про гармонізацію законодавства набуває особливої актуальності через підписання та можливу ратифікацію Угоди про асоціацію, яка стала черговим кроком по зближенню України та ЄС. Однак асоціація вимагає більш тісної співпраці, а отже більшої відповідності законодавства. Саме тому питання гармонізації законодавства України та ЄС стає вирішальним фактором по практичній реалізації цього акту, та запорукою ефективної співпраці України та ЄС.

Починаючи з кінця 90-х років в Україні приділялась значна увага питанню гармонізації законодавства, про що свідчить ряд указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів, робота спеціалізованих установ на кшталт Центру європейського права та порівняльного правознавства. Створена певна нормативна база, яка відображає розуміння в необхідності проведення відповідної роботи. Однак евентуальний вступ в дію Угоди про асоціацію, вимагає інтенсифікації робіт у цьому напрямку.

Українські дослідники права неодноразово звертались до проблем співпраці України та ЄС, в т.ч. і в частині гармонізації законодавства, однак переважна більшість досліджень використовувала методологію та інструментарій міжнародного права. Конституційно-правові аспекти процесів гармонізації законодавства України та ЄС в якості самостійного дослідження не виступали.

Україна була однією з перших держав пост радянського простору, яка врегулювала відносини з ЄС підписавши Угоду про партнерство та співробітництво 1994 року, що свідчить про те, що європейський вибір став свідомим проявом в контексті українського державного будівництва. З цього часу, розвиток українського законодавства відбувався під дією невідомого досі чинника впливу на правову систему України – гармонізації [1].

З позицій дослідження гармонізації можна виділити два етапи пов'язані з гармонізацією законодавства України та ЄС. Перший – обумовлений дією Угоди 1994 року, і другий, що стане наслідком підписання і ратифікації Угоди про асоціацію. Таким чином принципова різниця етапів гармонізації законодавства України та ЄС, полягає в відмінностях характеру договірних відносин між цими правовими системами, що є наслідком відмінностей сфери та об'єму регулювання відносин у вказаних актах.

Доктринальний підхід до даної проблематики в ЄС полягає в тому, що гармонізація розглядається як спосіб досягнення певного рівня єдності законодавства. За допомогою гармонізації усуваються розбіжності між нормами національного права. Гармонізація як інтеграційний метод знайшла своє закріплення в римських (1957) та Маастрихтському (1992) договорах. Гармонізація таким чином, стала основою функціонування правової системи ЄС, та співробітництва ЄС з третіми державами. Саме така позиція ЄС визначає дискурс та основи його співробітництва з Україною.

Аналіз вектору гармонізації законодавства України та ЄС дозволяє стверджувати, що вона має одно направлений напрямок, і полягає в адаптації української національної правової системи, до вимог права ЄС з огляду на особливості співпраці України та ЄС визначених в відповідних угодах, що інституціоналізують ці відносини. Таким чином, рецепція і узгодження правових норм відбуваються лише в правовій системі України.

Література:

1. Богачова О. Федорін М. До питання стратегії законотворчості: Україна та Європейський Союз // Законотворчість. Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним та європейським правом. Випуск 4. К.: 2005. - с. 9-12
2. Розвиток співробітництва Україна – Європейський Союз. К.: 2004. – с. 7
3. Методично-нормативний посібник з питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. К.: 2000. – с. 23
4. Розвиток співробітництва Україна – Європейський Союз. К.: 2004. – с. 11

Гуц М.А.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Магістр»

ВЗАЄМОДІЯ МІЖНАРОДНИХ СУДІВ І ТРИБУНАЛІВ З НАЦІОНАЛЬНИМИ СУДОВИМИ ОРГАНАМИ

Правосуддя – підзаконна діяльність, заснована на строгому дотриманні законів. Здійснюючи правосуддя судді незалежні, вони підкоряються Конституції і законам.

Розвиток міжнародних, насамперед, міждержавних відносин, як і боротьба за ствердження національного суверенітету на сучасній міжнародній політичній арені, зумовлює виникнення безлічі актуальних міжнародно-правових питань. Не є винятком і питання міжнародного правосуддя, вирішенню якого останніми роками приділено багато уваги в межах діяльності міжнародних організацій та державних формувань.

Сьогодні створено багато судових установ, що діють на міжнародному та регіональному рівнях і вповноважені розглядати спори між державами, тлумачити та давати висновки щодо міжнародних договорів. Наприкінці ХХ ст. створено першу своєрідну міжнародно-судову установу, яка діє на постійній основі та вповноважена притягувати до міжнародної кримінальної відповідальності фізичних осіб – Міжнародний кримінальний суд.

Проте, незважаючи на значні досягнення останніх років у галузі розвитку системи міжнародного правосуддя, міжнародна спільнота зазнала та продовжує стикатися із труднощами застосування принципів міжнародного правосуддя в практиці міжнародних відносин. Зокрема, одним з найактуальніших питань у цій сфері є питання взаємодії міжнародних судів і трибуналів з національними судовими органами.

Поняття міжнародного правосуддя перебуває на стадії становлення. Правосуддя можна розглядати в декількох аспектах: у процесуально-правовій доктрині поширене нормативне визначення правосуддя як діяльності судових органів з розгляду різних правових спорів [1]. Термін «правосуддя» визначається як діяльність правових, судових органів із прийняття рішення про права, обов'язки та відповідальність, тобто як засіб реалізації судової влади. Також правосуддя можна тлумачити як міжнародний судовий механізм та процедуру, створену світовим співтовариством держав для розгляду спорів, що мають міжнародний характер.

На сьогодні склалися і функціонують такі судові установи: Міжнародний суд Організації Об'єднаних Націй, Міжнародний третейський суд, Міжнародний трибунал з морського права, Суд Європейського Співтовариства (Суд ЄС), Економічний суд Співдружності Незалежних Держав, Європейський суд з прав людини, Міжамериканський суд з прав людини, Міжнародний трибунал по колишній Югославії, Міжнародний трибунал по Руанді, Міжнародний трибунал по Сьєрра-Леоне, Міжнародний трибунал по Лівану, Міжнародний кримінальний суд.

Правовою основою організації та діяльності міжнародних судових установ є, як правило, договірні акти у формі конвенцій або статутів, наприклад: Міжнародного Суду ООН – Статут Організації Об'єднаних Націй, що включає Статут Міжнародного суду ООН, який утворює невід'ємну частину Статуту; Міжнародного трибуналу з морського права – Конвенція ООН з морського права, що включає в себе як додаток VI Статут трибуналу; Європейського суду з прав людини – Конвенція про захист прав людини і основних свобод та Протокол № 11 до Конвенції.

Договірні акти для подібних цілей застосовувалися і в минулому. Так, Міжнародний військовий трибунал для суду над головними німецькими військовими злочинцями мав як установчі акти Угоду між урядами СРСР, США, Великобританії та Франції від 08.08.1945 р. і доданий до неї Статут Міжнародного військового трибуналу.

Сьогодні з'явилися позадоговірні варіанти установчих документів. Нині чинні міжнародні трибунали по колишній Югославії, Руанді, Сьєрра-Леоне та Лівану, запроваджені резолюціями Ради Безпеки в 1993, 1994, 2001 та 2007 р., одночасно було затверджено статuti трибуналів.

До процедури судового розгляду – залежно від компетенції та статусу судової установи – можуть звертатися держави, міжнародні міжурядові організації, юридичні особи, міжнародні неурядові організації, індивіди, групи осіб. Постанови (рішення) міжнародних судових установ, як правило, обов'язкові для сторін, які беруть участь у справі.

Таким чином, теоретично міжнародне правосуддя як універсальна система міжнародної юрисдикції начебто має працювати безперебійно, але все ж таки існують проблеми, які не можуть бути непоміченими. Однією з таких проблем є питання взаємодії міжнародних судів і трибуналів з національними судовими органами. За загальним правилом – міжнародне правосуддя повинне допомагати національному, а не підміняти його.

Із цього приводу в рамках роботи Міжнародного трибуналу по колишній Югославії висловився виконавчий директор Human Rights Watch Кеннет Ротт. На його погляд, проблема взаємодії міжнародних судів і трибуналів з місцевими органами – питання не тільки демократичного устрою суспільства, а й довіри між сторонами. І міжнародні організації, і місцева влада не вільні від упереджень, – адже важко погодитися з тим, що в м. Белграді можлива, наприклад, інша влада, крім сербської, і що їй не можна довіряти тільки тому, що це – серби [2].

Проблема верховенства міжнародного права над національним повинна бути вирішена на рівні різних міжнародних форумів. Міжнародне правосуддя часто звинувачують у тому, що воно недемократичне. Критики стверджують, що національне правосуддя замінюється віддаленими, міжнародними трибуналами, які ніким не контролюються. Применшуючи значення нового міжнародного правосуддя, вони запитують, чому іноземні прокурори повинні приймати рішення про справедливість, що зачіпає країни, з якими у них немає жодних зв'язків.

Найбільш показовою є справа колишнього диктатора Чилі, Августо Піночета. Він поїхав із Чилі в Англію в жовтні 1998 р., упевнений у тому, що збереже свою безкарність до кінця своїх днів. Ця впевненість базувалася на двох юридичних «подарунках», які він зробив самому собі, – амністії за злочини і юридичній недоторканності довічного сенатора. Але як тільки А. Піночета було арештовано в Лондоні за обвинуваченнями, висунутими іспанським судом, його дбайливо створений ореол безкарності почав розпадатися.

Арешт А. Піночета з пізнішим прийняттям цього рішення палатою лордів привів до юридичного визнання ідеї обвинувачення колишнього диктатора. І дійсно, намагаючись забезпечити екстрадицію А. Піночета, офіційні особи Чилі вперше дали обіцянку судити його в місцевих судах. У результаті, коли через шістьнадцять місяців Піночет за станом здоров'я повернувся в Чилі, він зіткнувся з відновленими судовими звинуваченнями, висунутими жертвами його правління, і тими, хто залишився в живих. Суди Чилі дали цим позовам хід, знявши з А. Піночета його парламентську недоторканність і забувши про амністію. Ефект цієї справи важко переоцінити, адже вона вплинула на міжнародне правосуддя так, що, принаймні, про неї будуть згадувати через обвинувачення в Чилі, а не через самоствержену безкарність.

Іншим прикладом позитивного впливу міжнародного правосуддя є Чад. У лютому 2000р. за позовом, висунутим жертвами за вбивство, зникнення та тортури проти колишніх членів секретної служби колишнього диктатора Хіссена Хабре, влада Сенегалу висунула обвинувачення й арештувала його. Подальша доля цієї справи в Сенегалі залишається незрозумілою, але вона воскресила вмираюче в Чаді питання правосуддя. Президент Чаду Ідрісс Дебі нещодавно зустрівся із жертвами й обіцяв підтримати їхні позови. Він також поклявся очистити свою адміністрацію від агентів секретної служби Хабре і надати доступ до матеріалів комісії, яка проводила розслідування правління Хабре.

Міжнародна система захисту прав людини відіграє подібну роль в підтримці національних прокурорів. Так, наприклад, у Гватемалі факти, знайдені комісією ООН, нарешті привели до серйозного правового розслідування діяльності колишнього президента Рюса Монта і тактики «випаленої землі», застосовуваної ним проти опонентів у 1982–1983рр. Поправка до Конституції Аргентини, що надає міжнародним угодам конституційної сили, лежить в основі історичного рішення аргентинського суду, яке скасовує амністію, оголошену під військовим тиском у 1980 р., за злочини, вчинені під час «брудної війни» в 1976–1983 рр.[3].

Подібна ситуація наявна і в процесі виконання судових рішень міжнародних судових органів з прав людини органами національної юрисдикції. Серед спеціалістів усе частіше відзначається суттєвий вплив прецедентів Європейського суду із захисту прав та основних свобод людини на національні правові системи, особливо на судову практику [3].

Безпосередньо впливати на законодавство держави – учасниці Конвенції з прав людини суд, звісно, не може. Він не має права скасувати закон внутрішнього законодавства або вимагати цього. Суд не має права скасувати винесене національним судом рішення щодо заяви заявника. Він не є вищим органом стосовно Національної судової системи, однак він створює прецедент, судові рішення, обов'язкове, як і будь-яке, для виконання стосовно сторін, та вказує іншим потенційним заявникам не тільки саме порушення їхніх прав, а й один із варіантів їх захисту [3].

Таким чином, з метою вдосконалення системи міжнародного правосуддя, зокрема, питання взаємодії міжнародних судів і трибуналів з національними судовими органами, необхідно впроваджувати інноваційні міжнародно-правові механізми реалізації норм права та вдосконалювати вже існуючі, напрацьовані методи. Для того, щоб досягти вищезазначених завдань необхідно провести наступні заходи:

- ратифікація міжнародно-правових документів;
- прийняття законодавчих актів у сфері реалізації судово-правової реформи;
- лібералізація кримінального, кримінально-процесуального та кримінально-виконавчого законодавства (переважно в рамках діяльності Міжнародного кримінального суду).

Крім того, міжнародне правосуддя не ставить під загрозу правосуддя національне, воно прагне стати не заміною, а підтримкою. У будь-якому разі, партнерство між національним і міжнародним правосуддям повинно розвиватися, звісно, з урахуванням головних принципів міжнародного права.

Література:

1. Бігун В.С. Філософія правосуддя як прикладна філософія права / В.С. Бігун. – К.: Правосуддя : філософське та теоретичне осмислення, 2009.
2. Мурашова Е.Н. Восприятие решений Европейского Суда по правам человека национальными правовыми системами и их реализация в деятельности органов власти национального государства / Е.Н. Мурашова // Журнал российского права. – 2006. – № 3.
3. Онищенко О.А. Актуальні питання міжнародного правосуддя / О.А. Онищенко. - К., 2012.

Гуц М.А.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Магістр»

ПРОБЛЕМИ, ПОВ'ЯЗАНІ ЗІ ЗДІЙСНЕННЯМ ПОСЕРЕДНИЦТВА В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

У теперішній час не існує ніяких інших способів рішення виникаючих у нашому суспільстві конфліктів, крім організації посередництва і переговорів. Питання, пов'язані з посередництвом в міжнародній діяльності - одна з актуальних тем. Актуальність теми полягає в тому, що жодна держава в сучасних економічних відносинах не може залишатися осторонь від міжнародних економічних відносин, міжнародної діяльності, тому кожна країна при здійсненні міжнародної діяльності неминуче стикається з таким поняттям, як посередництво.

Посередництво в дипломатії та міжнародному праві - участь третьої держави або міжнародної організації в мирному розв'язанні спору (конфлікту) між іншими державами.[3] Положення про посередництво містять Гаазькі конвенції 1899 і 1907, Статут ООН [1]. Посередник може виступати як на прохання конфліктуючих, так і за власною ініціативою, за пропозицією держав, не причетних до спору. Тобто при посередництві беруть участь 3 рівноправних сторони: дві конфліктуючі і третя посередник. Посередництво припускає активну участь посередника в переговорах, включаючи внесення пропозицій з окремих аспектів питання або у відношенні спору в цілому. Нерідко посередництво використовують як засіб для втручання у внутрішні справи інших держав.

Посередництво необхідно в наступних випадках:

- якщо сторони залучені в тривале протистояння;
- якщо вони не визнають один одного;
- якщо сторони зв'язали себе безліччю зобов'язань і їм вкрай складно піти на поступки;
- якщо є серйозні відмінності в культурі, ідеології або релігії, які створюють додаткові комунікаційні бар'єри.

Посередництво зазвичай використовується тоді, коли відсутні прості вирішення конфліктних ситуацій. Тобто посередник стикається з безліччю труднощів, проблем і небезпек, які йому необхідно подолати. Їх можна розбити на дві основні групи: проблеми, обумовлені власне труднощами врегулювання конфлікту і не залежні від діяльності посередника; проблеми, пов'язані з діяльністю посередника.

Однією з типових проблем, що стосуються власне проблем врегулювання, є те, що для вирішення конфліктної ситуації потрібен час. Конфлікт же знаходиться в постійному розвитку, та в той час, коли йде пошук мирного вирішення проблеми з однієї зі сторін, інший учасник може почати дії щодо зміни вихідної ситуації. Узгодження доводиться починати наново, вже в нових, часто більш складних умовах. При цьому посередник стикається з тим, що найменші порушення попередніх обіцянок хоча б однією зі сторін взагалі ведуть до зриву посередницьких зусиль. [2]

Серйозні труднощі виникають і в зв'язку з тим, що інколи посередництво не гарантує вирішення конфлікту, в силу певних обставин і може виявитися невдалим. Займаючись врегулюванням конфлікту, посередник тією чи іншою мірою виявляється залученим у нього. Існує загроза того, що посередник буде втягнутий в конфлікт як безпосередній учасник, внаслідок чого відбудеться розширення конфлікту. Але навіть якщо цього не станеться, посередник цілком може зіткнутися з тим, що учасники звинуватять його у зриві переговорів.

Ще одна проблема пов'язана з особами, які безпосередньо займаються врегулюванням спору. Часом вони стають жертвами конфлікту: на них здійснюються замахы, вони виявляються в зоні вогню, можливе захоплення їх у полон як заручників. Серед проблем, зумовлених діяльністю посередника, найбільш поширеними є правильна оцінка посередником різних параметрів конфліктної

ситуації, а також визначення слушного моменту для втручання. Можливі помилки, пов'язані з тим, що посередник просто не володіє необхідними знаннями та навичками.

Наявність всіх цих труднощів і проблем веде до того, що найчастіше посередники відмовляються втручатися в складні, затяжні конфлікти або чекають моменту, коли «дозріють» умови для їх врегулювання.

Складності посередницької діяльності пред'являють дуже високі вимоги до третьої сторони. Незважаючи на те, що в кожному конкретному конфлікті формуються свої критерії, на основі яких здійснюється вибір посередника, зазвичай виходять з тих міркувань, що посередник повинен:

- бути компетентною особою (володіти відповідними знаннями та вміннями);
- бути особою, не зацікавленою у вирішенні спору на користь тієї чи іншої сторони;
- володіти впливом, престижем і авторитетом.

Компетентність посередника включає дві складові: 1) знання посередником проблеми, що лежить в основі конфлікту і її контексту; 2) знання і уміння реалізувати посередницькі функції. При відсутності необхідних знань і умінь посередник може лише загострити конфлікт.

Нерідко при виборі посередника звертають увагу на те, щоб він був добре ознайомлений з проблемою. Проте у ряді випадків більш важливим може виявитися друга складова компетенції посередництва - володіння посередницькою технологією.

Під вимогами незацікавленості, нейтральності, об'єктивності посередника мається на увазі те, що він не повинен підтримувати жодну із сторін, що беруть участь у конфлікті. При наявності навіть підозр у прояві посередником симпатій до когось з учасників конфлікту інший може відмовитися від його послуг, що часом негативно позначається не тільки на процесі врегулювання, але і на репутації посередника.[2]

Складно бути нейтральним і, відповідно, здійснювати посередництво, якщо до цього посередник займав певну позицію з питання спору. У такому разі він не розглядається конфліктуючими сторонами як особа неупереджена.

Проте, кажучи про «нейтральність» посередника, слід підкреслити, що це поняття все ж є відносним. У посередника завжди є свої інтереси. Він зацікавлений вже хоча б у тому, щоб конфлікт був вирішений мирними засобами. Посередник є зацікавленою особою також і з тієї причини, що від врегулювання конфлікту залежить його моральне задоволення, престиж і авторитет.

Важливо мати на увазі, що сам факт наявності у посередника власних інтересів, можливість їх розвитку і появи нових під час врегулювання конфлікту виявляється досить суттєвим фактором, який може призводити до різних наслідків для подальшого врегулювання.

Вимога до посередника щодо вміння володіти впливом, престижем і авторитетом і визначає, наскільки він в змозі впливати на конфліктуючі сторони. Експертні знання дозволяють посереднику бути компетентним, а, отже, спонукати сторони прислухатися до нього. Володіння інформацією від обох сторін ставить посередника як би «над» учасниками конфлікту, завдяки чому він також посилює свій вплив. Нарешті, хороші відносини посередника з конфліктуючими сторонами формують високий рівень довіри до нього. У свою чергу наявність довіри породжує можливість посередника впливати на учасників.[2]

Вплив посередника може бути симетричним, тобто приблизно рівним по відношенню до конфліктуючих сторін. В інших випадках вплив посередника виявляється асиметричним, тобто більш сильним відносно одного боку і менше - відносно іншого.

Говорячи про вплив, слід мати на увазі, що не лише посередник впливає на учасників конфлікту, але і вони, у свою чергу можуть вплинути на нього. Тут дуже важливо, щоб посередник не виявився під впливом одного з учасників конфлікту і тим самим не втратив би довіру іншого.

Таким чином, сьогодні практично у всіх конфліктних ситуаціях в тій чи іншій формі беруть участь посередники. Вони відіграють важливу роль у торговельному обороті, а їх грамотне використання дозволяє економити кошти, час і підвищує ефективність зовнішньоекономічної діяльності. Посередництво досить гнучкий спосіб впливу на конфлікт з метою його врегулювання мирними засобами. Воно в більшості випадків приймається населенням і не викликає негативних реакцій.

Література:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду від 26.06.1945.
2. Пронюк Н.В. Сучасне міжнародне право / Н.В. Пронюк. – 2010.
3. Посередництво [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Посередництво#cite_note-0.

СИСТЕМА РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Зростання обсягів міжнародної торгівлі товарами та послугами, інтенсифікація руху капіталу, швидкий обмін науково-технічними знаннями, зростання масштабів міграції робочої сили, прискорення процесів інтеграції об'єктивно зумовлюють необхідність здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємствами відображає процес інтеграції країни у міжнародне господарське середовище. Ефективне здійснення суб'єктами підприємницької діяльності сприяє економічному зростанню, раціональному використанню ресурсів, удосконаленню технологій та збагаченню ринку споживчих товарів [1].

Провідне місце в системі ЗЕД займає зовнішньоторговельна діяльність, яка охоплює здійснення експортно-імпортних операцій з купівлі та продажу товарів [2, с.9]. Під зовнішньоторговельною діяльністю розуміється сукупність організаційних, розпорядчих та контрольних дій суб'єктів господарювання щодо укладання зовнішньоторговельних угод, об'єктами яких є товари, послуги, інформація тощо [3].

В ринковій економіці торгівля є найбільш розповсюдженою сферою підприємницької діяльності та сферою застосування праці. Призначення торгівлі полягає в тому, що вона забезпечує доведення споживчих товарів і послуг від виробника до споживача посередництвом купівлі - продажу. Торгівля - це форма економічного зв'язку між виробництвом і споживанням, що здійснюється безпосередньо ринком.

До основних комерційних операцій, які оформляються контрактами купівлі-продажу або контрактами на безвалютній основі, відносяться експортні, імпортні, реекспортні та реімпортні операції. Основними видами зовнішньоторговельних операцій є експортно-імпортні операції. Вони вважаються традиційними формами зовнішньої торгівлі товарами [4]. Під зовнішньою торгівлею розуміється торгівля однієї країни з іншими, яка складається з оплачуваного вивезення (експорту) та ввезення (імпорту) товарів, робіт, послуг та продуктів інтелектуальної праці [5, с. 8].

При цьому під експортними операціями розуміють діяльність, яка пов'язана з продажем та вивозом за кордон товарів для передачі їх у власність іноземному контрагентові; імпортні - діяльність по закупівлі та ввезенню іноземних товарів для наступної реалізації їх на внутрішньому ринку своєї країни.

Різновидом експортно-імпортних операцій є реекспортні та реімпортні операції. До реекспортних відносяться операції, що передбачають вивезення за кордон товару, який був раніше ввезений у дану країну та не піддавався будь-якій переробці в ній. Реімпортні операції пов'язані з ввезенням із-за кордону раніше вивезених вітчизняних товарів, які не були піддані там переробці [4].

Існують різноманітні методи або форми зовнішньої торгівлі. Форми зовнішньої торгівлі доцільно класифікувати за такими критеріями: регулювання торговельно-економічних відносин між країнами (звичайна торгівля, торгівля за режимом найбільшого сприяння, преференційна торгівля, дискримінаційна торгівля); специфіка торговельно-економічної взаємодії суб'єктів торгівлі — експортерів та імпортерів (традиційна торгівля, торгівля за кооперацією, компенсаційна торгівля, орендна торгівля, електронна торгівля); особливості предмета торгівлі (торгівля сировинними товарами, промисловими товарами, машинами та обладнанням, продукцією інтелектуальної праці) [5, с. 97].

Усі численні методи організації зовнішньоторговельної діяльності об'єднуються у дві великі групи: прямі та непрямі, які поділяються на торгівлю через посередників та через організовані товарні ринки [5, с. 173].

Поряд з угодами з купівлі-продажу товарів у сучасних умовах набули значного поширення міжнародні операції у сфері послуг. Такі угоди в більшості випадків є самостійними та відокремленими від купівлі-продажу товарів. Виділяються дві групи угод купівлі-продажу послуг: основні та обслуговуючі.

До основних угод купівлі-продажу послуг відносяться: угоди з надання виробничо-технічних послуг, орендні угоди, франчайзинг, угоди з експорту та імпорту туристичних послуг, надання консультаційних послуг у сфері інформації та вдосконалення управління тощо. До послуг, що обслуговують рух товарів, можна віднести операції з міжнародних перевезень вантажів, транспортно-

експедиторські операції, операції зі збереження та страхування вантажів, з міжнародних розрахунків та ін. [4].

Збільшення кількості учасників зовнішньоторговельних відносин, поява нових форм і методів торгівлі, її ускладнення та динамізація об'єктивно зумовили формування системи регулювання обміну товарами та послугами, яка являє собою сукупність взаємопов'язаних принципів, норм, правил і процедур впливу на формування регіональних і товарних структур експорту та імпорту за допомогою політичних, економічних, фінансових, правових та адміністративних інструментів.

У сучасній системі регулювання зовнішньої торгівлі можна виокремити певні рівні (корпоративний, національний, міждержавний і глобальний), яким притаманні певні механізми та інструменти впливу на темпи, пропорції та структури світової торгівлі. Зокрема, на корпоративному рівні таким інструментами є обмежувальна ділова практика, на національному рівні – зовнішньоекономічна та зовнішньоторговельна політика, на міждержавному рівні - преференційні режими, реторсії та репресалії, на глобальному - рішення світових організацій [5, с. 266-268].

Механізми державного управління зовнішньою торгівлею розглядаються як взаємозв'язок двох елементів: національного та міжнародного. Національну складову визначають як цілеспрямований управлінський вплив держави на сферу зовнішньоторговельної діяльності. Характер і напрями такого впливу обумовлені багатьма факторами, зокрема рівнем розвитку і масштабами національного господарського комплексу, ступенем його інтеграції у світове господарство.

Міжнародна складова цього механізму являє собою систему узгодженого управлінського впливу двох або більше держав на зовнішньоторговельну діяльність або на її окремі сфери.

Провідне місце в системі державного управління зовнішньоторговельною діяльністю займає національна складова. Це впливає передусім з тієї ролі, яку відіграє держава в регулюванні економіки. Крім того, національний рівень виступає вихідним моментом у формуванні міжнародної підсистеми механізму управління зовнішньоторговельними зв'язками [3].

Зовнішньоторговельні операції суб'єктів ЗЕД регулюються на основі двох принципів:

— протекціонізм – це політика захисту внутрішнього ринку від іноземної конкуренції шляхом збільшення кількості обмежень в торгівлі.

— лібералізація – це державна політика, що націлена на відкритість внутрішнього ринку для іноземних конкурентів шляхом зниження кількості обмежень в торгівлі.

Державне регулювання зовнішньоторговельною діяльністю також проводиться за допомогою певного набору методів, основними з яких є економічні та адміністративні.

Адміністративні методи мають прямий, юридично зафіксований, заборонний або дозволяючий характер і базуються на розроблених національних законах, підзаконних актах, інструкціях, положеннях відповідних структур державної влади. До адміністративних методів регулювання зовнішньої торгівлі відносяться превентивне правове регулювання, торговельні режими, митне регулювання, внутрішнє оподаткування та регулювання, кількісні обмеження, технічні бар'єри, адміністративні формальності, екстрене правове регулювання.

На відміну від адміністративних, економічні методи мають непрямий характер, тобто не регламентують дії, а впливають на економічні інтереси суб'єктів економічної діяльності шляхом фінансових, валютно-кредитних та організаційних механізмів. Економічні методи включають в себе внутрішні фінансові та грошово-кредитні заходи, валютно-кредитне регулювання, організаційно-технічне сприяння експорту [5, с. 289,291].

Центральне місце в державному регулюванні зовнішньої торгівлі товарами належить тарифно-нетарифним методам.

Головними інструментами торговельної політики і державного регулювання внутрішнього ринку товарів при його взаємодії зі світовим ринком є мита та інші митно-тарифні заходи.

Нетарифне регулювання зовнішньої торгівлі включає заходи, які діляться на дві групи. Перша група – заходи, які націлені на окреме обмеження експортно-імпортних операцій, до яких належать кількісні обмеження та приховані методи. Їх мета - захист і регулювання розвитку національних галузей економіки. Друга група – заходи, які націлені на стимулювання експорту (фінансові методи) [6, с. 124-125].

Регулювання світової торгівлі послугами здійснюється на національному та міжнародному рівнях. До основних методів регулювання зовнішньої торгівлі послугами на національному рівні відносять методи регулювання доступу на ринок та обмеження використання національного режиму. До основних методів регулювання ринку послуг на міжнародному рівні належить укладання двосторонніх та багатосторонніх угод [7, с. 246].

Таким чином, система регулювання зовнішньоторговельної діяльності складається з певних взаємопов'язаних принципів, норм, правил і процедур впливу на формування регіональних і товарних структур експорту та імпорту країни за допомогою політичних, економічних, фінансових, правових та адміністративних інструментів.

Література

1. Вецель В.Т. Зовнішньоекономічна діяльність: підходи до розуміння в довідковій та нормативно-правовій літературі: [Електронний ресурс] / В.Т. Венцель. - Режим доступу до статті: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_gum/Vzhdtu_econ/2011_1/9.pdf
2. Коломацька С.П. Зовнішньоекономічна діяльність в Україні: правове регулювання та гарантії здійснення: [Навч. посіб.] / С.П. Коломацька. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 288 с.
3. Алімова О.О. Сутнісний аспект державного управління зовнішньоторговельною діяльністю в умовах розвитку інтеграційних процесів: [Електронний ресурс] / О.О. Алімова. - Режим доступу до статті: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vamsu_du/2010_2/Alimova.htm
4. Сахаров В.Є. Міжнародна економіка: [Електронний ресурс] / В.Є. Сахаров, В. Будкін, С. Єрохін. - Режим доступу до підручника: http://www.big-lib.com/book/4_Mijnarodna_ekonomika
5. Циганкова Т. М. Міжнародна торгівля: [Навч. посіб.] / Т.М. Циганкова., Л. П. Петрашко, Т. В. Кальченко. - К.: КНЕУ, 2001. - 488 с.
6. Рум'янець А.П. Зовнішньоекономічна діяльність: [Навч. посіб.] / А.П. Рум'янець, Н.С. Рум'янцева. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 377 с.
7. Киреев А.П. Международная экономика: [Учеб. пособ. для вузов] / А.П. Киреев. - М.: «Международные отношения», 1997. - 416 с.

Доброва К.С.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Магістр»

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОСТІ МОРСЬКИХ СУДЕН

Потрібно розпочати з того, що прибережна держава у системі свого морського права формує положення, що визначають правовий статус своїх торговельних й інших невійськових суден, режим плавання, регулює питання відповідальності і відшкодування збитку при аварії на морі, охорону праці на морі і таке інше.

Держава сама визначає умови, із врахуванням яких вона надає суднам свою національність, реєструє їх у своїх офіційних органах і надає право плавати під своїм прапором. Прапор морського судна вказує на його національність і визначає правове становище. Юрисдикція ж держави над суднами, що плавають під її прапором, є однією з важливих юридичних гарантій зміцнення правопорядку на морях, утвердження свободи відкритого моря, довіри між державами і їхнім міжнародним співробітництвом.

Міжнародно-правове значення юрисдикції держави прапора судна з огляду на загальну проблему безпеки судноплавства дуже важливе. Відомі праці наступних авторів з цієї тематики: Анцелевича Г.О., Блажівської М.В., Балобанова О.О., Іванова Г.Г., Міхаеліса Є.В., Колодкіна А.Л., Шумілова В.М., Нешатаєвої Т.М., Горшкова Г.С., Гуцуляка В.Н., Єгіяна Г.С., Кузнецова С.О., Серафімова В.В., Шемякіна О.М., Щипцова О.А. та ін.

У вузькому сенсі, юрисдикція держави над морськими суднами є «сукупністю правочинів судових та адміністративних органів держави вирішувати правові питання, пов'язані із діяльністю морських суден».

У широкому сенсі поняття юрисдикції держави прапора над судном, окрім судової та адміністративної юрисдикції, включає також законодавчу компетенцію, адже юрисдикція держави – це один з аспектів прояву її суверенітету та, відповідно, законодавчої діяльності.

У відкритому морі судно підпадає під виключну юрисдикцію держави, прапор якої воно несе. У цьому аспекті особливо велике значення мають положення Конвенції ООН з морського права 1982 року. Згідно з ними держава є відповідальною за здійснення своєї юрисдикції і контролю над суднами, що плавають під її прапором. Це проявляється в адміністративних, технічних і соціальних питаннях.

Таким чином, міжнародно-правові акти закладають міжнародно-правове підґрунтя юрисдикції держави прапора щодо забезпечення безпеки судноплавства. Встановлюються рамки, в межах яких втручання у міжнародне судноплавство з боку держави прапора в різних регіонах Світового океану є

законним. Більш детальне закріплення юрисдикції держави прапора над її судном віддається на внутрішнє законодавство відповідної держави шляхом імплементації міжнародно-правових положень.

У внутрішньому праві України (ст. 32, 48 Кодексу торговельно-мореплавства України) (далі - КТМ) передбачено поширення національної юрисдикції на судна, що плавають під державним прапором України. Визначено порядок ведення Державного судового реєстру України та Суднової книги України. Функції з контролю за БМ покладені на капітана судна (ст. 58 КТМ), морський порт (ст. 75), начальника морського порту (ст. 78 КТМ), капітана морського порту (ст. 89), Інспекцію державного портового нагляду (ст. 90 КТМ). Для досягнення цієї мети створено морську лоцманську службу (ст. 92 КТМ), передбачено створення служб регулювання руху суден для здійснення їх радіолокаційного обслуговування (ст. 110 КТМ).

У випадках, коли судно плаває в інших категоріях морських просторів, а саме, внутрішніх, територіальних водах чи протоках, юрисдикція держави прапора судна обмежується обсягом суверенних прав прибережної держави, на загальне правове положення судна впливає законодавство прибережної держави, а відповідно, і її юрисдикція.

Взагалі може виникнути колізія юрисдикцій різних держав, але в міжнародному морському праві поки «немає достатньо визначених норм для врегулювання подібних конфліктів». Так держава прапора в силу своєї юрисдикції над судном вживає необхідних заходів для забезпечення безпеки плавання своїх суден. У відкритому морі судно підкорюється виключній юрисдикції держави, прапор якої воно несе, з чого випливають її певні права та обов'язки.

Окремим вагомим аспектом цієї проблематики потрібно виділити і те, що за оцінками Міністерства закордонних справ близько 60-70 тисяч українських моряків працюють на судах під іноземними, в т.ч. «зручними» прапорами, де не завжди дотримуються мінімальні соціальні стандарти та порушуються трудові права моряків, а в проблемних ситуаціях країна національності екіпажу не може у повному обсязі захистити їхні права, оскільки судна під іноземними прапорами знаходяться під юрисдикцією держави, що їх зареєструвала.

Таким чином у сфері морської діяльності сучасна практика використання переваг офшорних фінансових центрів при реєстрації морських суден під «зручними» прапорами зачіпає міжнародно-правову проблему принципу реального зв'язку між державою і судном, що має реєстрацію в такій державі і право плавати під її прапором.

Кожна держава, незалежно від того, чи має вона вихід до моря, у відповідності зі ст. 90 Конвенції ООН з морського права 1982 р. має право на те, щоб морські судна під її прапором плавали у відкритому морі. Реєстрація суден під іноземними прапорами здебільшого зводиться до переводу морських суден під юрисдикції, які пропонують пільгові умови реєстрації та подальшого обслуговування. «Зручний» прапор — явище, яке не має чіткого юридичного визначення, але реально існує і визнане багатьма країнами світу. «Зручний» прапор — це національний прапор якої-небудь країни, під яким ходить судно, хоча його власником є фізична чи юридична особа іншої національності. З цього випливає основне визначення даного поняття. Це — економіко-правовий термін, під яким слід розуміти сукупність умов, що надаються урядом країни відкритої реєстрації нерезидентам — власникам іноземних морських торговельних суден, які бажають перейти під юрисдикцію цієї країни.

Вибір юрисдикції дозволяє судноплавним компаніям скористатися перевагами інфраструктури країни і зменшити витрати на реєстрацію та обслуговування. Це, у свою чергу, знижує загальні витрати на транспортування вантажів морем. «Зручний» прапор, таким чином, забезпечує судну режим найбільшого сприяння і знижені ставки портових зборів у більшості портів світу. Практично усі держави, які надають іноземним судовласникам свій прапор, не мали конфліктів з більшістю держав протягом тривалого часу. До того ж, режим «зручного» прапора гарантує судовласникам-нерезидентам достатньо багату кількість різноманітних можливостей.

У свою чергу характерною особливістю законодавства країн відкритої реєстрації є те, що вони недостатньо або взагалі не регламентують найважливіші питання найму екіпажу, не створюють надійної системи контролю та нагляду за дотриманням трудового законодавства, оскільки не мають своїх громадян у складі екіпажів. При цьому трудові контракти членів екіпажу інколи не відповідають загальновизнаним міжнародним договорам, прийнятим Міжнародною організацією праці. Країни зручної реєстрації — це здебільшого держави, які не мають власної розвиненої морської індустрії, повноцінної морської доктрини.

Також в умовах відсутності реальної юрисдикції держави, де зареєстроване судно, життєдіяльність екіпажа фактично регулюється не суверенною державою, а суверенним

судновласником. Поширеним явищем на даний момент постає невідповідність окремих судноплавних компаній та морських суден встановленим вимогам з безпеки мореплавства та захисту навколишнього середовища. У більшості випадків проблеми з недотриманням міжнародних стандартів залежать не від прапора, а від порядку на конкретному судні, встановленому судновласником і капітаном. За такими критеріями, як забезпечення дотримання міжнародних стандартів у сфері безпеки мореплавства, охорони навколишнього середовища, соціальної захищеності моряків країни відкритої реєстрації можна розділити на дві підгрупи. До першої можна віднести прапори Мальти, Кіпру, Гібралтару тощо. На суднах під прапорами цих країн діють досить жорсткі національні вимоги щодо забезпечення безпеки мореплавства.

Однак, на жаль, окремі судновласники віддають перевагу «зручним» прапорам: оподаткування, найм дешевих екіпажів, питань обмеження віку суден і таке інше. Нажаль, нерідко прапорами окремих країн користуються у злочинних цілях. Це - відкритий реєстр Судноплавної корпорації Камбоджі (нині заборонений), відкритий реєстр КНДР та деяких інших. Судновласників, капітанів та екіпажі суден під прапорами цих країн неодноразово звинувачували у контрабанді зброї, наркотичних засобів тощо.

Потрібно відмітити, що проблемним аспектом виступає і те, що Женевська конвенція про відкрите море 1958 р. містить вимоги про необхідність дотримання принципу реального зв'язку, тим не менше не має чіткого змісту цього принципу. У свою чергу держава має певні обов'язки, виконати які вона може за допомогою створення чіткого механізму реєстрації суден, а також створення певного органу, що здійснює цю процедуру як у приватних інтересах, так і в громадських. І все ж таких зобов'язань виявилося недостатньо для вирішення зазначених вище проблем «зручної» реєстрації.

Потрібним особливої уваги моментом постає розроблення ефективного національного законодавства, яке повністю відповідало б міжнародним стандартам у сфері безпеки мореплавства і захисту навколишнього середовища та забезпечувало б реалізацію концепції реального зв'язку. І окремо-ратифікація усіх без виключення конвенцій Міжнародної організації праці, які регулюють трудові відносини за участю моряків. Розширення і удосконалення потребує існуючий на сьогоднішній день базис для розробки відповідного внутрішнього законодавства держав.

Література:

1. Кодекс торговельного мореплавства України від 23 травня 1995 року №176/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 21.11.1995. – №47.
2. Анцелевич Г. А. Международное морское торговое право. Уч. пособ. – К.: Издат. дом «Слово», 2003. – 560 с.
3. Блажиєвська М. В. Імплементация норм международного морского права в правовую систему Украины: питання теорії та практики // Морское право: актуальные вопросы теории и практики: Сб. науч. тр. – Одесса: Одесская национальная морская академия, 2005. – Вып. 2. – С. 182-185.
4. Балобанов О. О. Організаційно-правове регулювання безпеки мореплавства та проблеми українського морського законодавства. Міжнародний та європейський досвід. – Одеса: ОНМУ, 2002. – 182 с.
5. Международное право и морское судоходство на современном этапе / Под ред. Колодкина А.Л. – М.: Транспорт, 1986. – 345 с.
6. Мировой океан и международное право: Основы современного правового порядка в Мировом океане / Отв. ред. А. Мовчан, А. Янков. М., 1986. – 353 с.
7. Нешатаева Т. Н. Международные организации и право. Новые тенденции в международно-правовом регулировании. – Москва: Дело, 1998. – 272 с.
8. Царев В. Ф., Королева Н. Д. Международно-правовой режим судоходства в открытом море. – М.: Транспорт, 1988. – 269 с.
9. Концепція створення центру захисту українських моряків [Електронний ресурс] // Офіційний сайт МЗС України. — Режим доступу : www.mfa.gov.ua/mfa/ua/519.htm.
10. Международное морское право (публичное и частное) : учеб. пособие / В. Н. Гуцуляк. — Ростов н/Д : Феникс, 2006. — 416 с.

Доброва К.С.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Магістр»

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ТА ЇХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ У ЗАКОНОДАВСТВІ ДЕРЖАВ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Найбільшою проблемою на шляху гармонізації законодавства є проблема, пов'язана із співвідношенням права Європейського Союзу та національного права України. Серед проблем, пов'язаних із гармонізацією українського законодавства з європейським, – є наявність величезного масиву законодавства ЄС по кожній із галузей, щодо якої передбачене зближення національних нормативно-правових джерел, а також складність у виборі саме тих джерел ЄС, до яких повинні бути адаптовані українські кодекси та закони. Проблемою є невисокий рівень мовної підготовки та знань у галузі європейського права з боку тих осіб в Україні, які займаються законотворчою роботою, а також тих, на кого покладається реалізація гармонізованих актів законодавства. До того ж національні закони й підзаконні нормативні акти у цій сфері, на жаль, не містять уніфікованих правил щодо підготовки відповідних проектів нормативно-правових актів України з урахуванням основних положень законодавства ЄС, а також практичного механізму їх реалізації.

Крім того, існують недоліки, пов'язані із специфікою законодавчого процесу, правової культури та культури виконання взятих державою міжнародних зобов'язань, зокрема перед Європейським Союзом. Зазначене, а також потреба в розробці постійно діючих гармонічних механізмів, пошук засобів для зближення національної правової системи України із національними правовими системами європейських країн, необхідність адаптації національної правової системи до європейської, гармонізація внутрішнього законодавства із законодавством ЄС обумовили актуальність обраної теми дослідження. Окремі теоретичні висновки і рекомендації із зазначеної проблематики містяться в працях українських та зарубіжних вчених, таких як: Е. Апперс, М. Арах, М. Баймуратов, С. Максименко, В. Барановський, В. Буткевич, С. Вегера, М. Гнатовський, С. Дроздов, М. Козюбра, Л. Ентін, В. Забігайло, С. Корогод та інших.

Метою науковою статті є пошук основних проблем і розроблення підходів щодо подолання теоретичних та практичних проблем у сфері впровадження стандартів ЄС в національному законодавстві України. Проблемами впровадження стандартів Європейського Союзу в національному законодавстві України виступають розбіжності у правових системах, які є різними в Україні та Європі. Україна, на жаль, поки знаходиться далеко від європейських стандартів правової регламентації. Комплексний характер європейського поля свідчить про проблеми на шляху узгодження національного законодавства із загальноєвропейським. Створення правового поля держави є тривалим соціальним процесом, що пов'язаний із змінами у всіх сферах суспільного життя. Проведений багатосторонній юридичний та економічний аналіз виконання Україною її зобов'язань засвідчує неузгодженості, протиріччя між прийнятими нормативно-правовими актами та стандартами і нормами права ЄС. Процес гармонізації українського законодавства з системою права ЄС уповільнюється об'єктивною різницею історичного та соціально-культурного розвитку правових систем, діючою кадровою політикою, корупційними моментами[1; с. 53]. Перед адаптацією правової системи до європейських норм необхідно адаптувати свою ментальність до сучасної України та Європи. Отже, створюючи національну державну правову систему у відповідності до норм ЄС, необхідно одночасно із адаптацією вже існуючих законів приймати нові, узгоджені із правовим полем ЄС, законодавчі акти. Відомим фактом виступає те, що процес адаптації законодавства України вимагає злагодженої співпраці всіх гілок влади. Протистояння між гілками влади в Україні та гостра політична боротьба серйозно перешкождали ефективній законотворчій діяльності парламенту. Україна, на жаль, знаходиться ще далеко від європейських стандартів правової регламентації. Багатогранність європейського правового поля, його комплексний характер наочно свідчать про труднощі на шляху узгодження національного законодавства із загальноєвропейським. Формування правового поля держави є тривалим соціальним процесом, що органічно пов'язаний із змінами у всіх інших сферах життя суспільства. Потрібно створити для нього режим найбільшого сприяння. Державне управління сферою адаптації національного законодавства нормам і стандартам ЄС є складним за своєю правовою природою. Є ряд факторів різного характеру, які негативно впливають на стан справ у сфері прав людини і громадянина. У свою чергу ЄС надала певну кількість рекомендацій для української влади відносно багатьох проблем. Таким чином, подальша співпраця з ЄС є потрібною передумовою для розвитку ефективного державного управління у сфері прав людини і громадянина. Беззаперечно, що при гармонізації національного законодавства з законодавством ЄС, із адаптацією національної

правової системи до європейської, при імplementації в національну правову систему європейських правових стандартів зберігаються національні традиції їх практичного втілення саме національними правовими засобами. Основи зовнішньої політики України, механізм і тактику втілення її європейського вектору визначає низка документів, зокрема Конституція України (стаття 18); Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 року, який підкреслює, що «з огляду на своє геополітичне становище, історичний досвід, культурні традиції, багаті природні ресурси, потужний економічний, науково-технічний та інтелектуальний потенціал, Україна може і повинна стати впливовою світовою державою, здатною виконувати значну роль в забезпеченні політико-економічної стабільності в Європі. Неодмінною умовою успішної реалізації Україною своїх можливостей є її активне і повномасштабне входження до світового співтовариства. Долаючи кризові явища в суспільстві, Україна спирається на свої фундаментальні загальнонаціональні інтереси, відповідно до яких визначаються засади, напрями, пріоритети та функції її зовнішньої політики» [2]. Зближення законодавства України із сучасною європейською системою права забезпечить розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, економічний розвиток держави в рамках Євросоюзу і сприятиме поступовому зростанню добробуту громадян, приведенню його до рівня, що склався у державах-членах ЄС. Згідно з п.1 ст.51 УПС, Україна та ЄС визнали, що «важливою умовою для зміцнення економічних зв'язків між Україною та Співтовариством є зближення існуючого і майбутнього законодавства України із законодавством Співтовариства. Україна вживе заходів для забезпечення того, щоб її законодавство поступово було приведенне у відповідність до законодавства Співтовариства. В Угоді про партнерство та співробітництво визначено ті галузі, в яких матиме місце приблизна адекватність законів [3; с. 194]. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» покликаний значно прискорити процес адаптації законодавства до стандартів ЄС. Таким чином, створюється така система в механізмі правотворчості в Україні, яка забезпечуватиме розробку і прийняття всіх без виключення нормативно-правових актів у відповідності до стандартів права ЄС.

Необхідно також зазначити, що адаптація національного законодавства до європейських стандартів проводиться з метою: забезпечення відповідності законодавства України зобов'язанням, що випливають з УПС, інших міжнародних договорів, що стосуються співробітництва України з ЄС; розвитку національного законодавства у напрямі його зближення із законодавством ЄС та забезпечення високого рівня підготовки в Україні проектів актів законодавства [4; с. 168]. Процес адаптації охоплює всі сфери законодавства, визначені в УПС. Адаптація законодавства України передбачає реформування її правової системи та поступове приведення у відповідність із європейськими стандартами і охоплює митне, трудове, податкове законодавство, законодавство про державну службу, технічні правила і стандарти, а також інші галузі, визначені Угодою про партнерство та співробітництво. Важливим чинником реформування правової системи України слід вважати участь України у конвенціях Ради Європи, які встановлюють спільні для цієї організації та ЄС стандарти [5; с. 3]. Таким чином, аналізуючи все вищевикладене щодо розроблення підходів для подолання теоретичних та практичних проблем у сфері впровадження стандартів ЄС в національному законодавстві України, потрібно зазначити наступне.

По-перше, проаналізований стан наближення українського законодавства до законодавства Європейського Союзу показує, що Україна, і зокрема її система нормотворення, знаходиться на правильному шляху і перебуває у постійному розвитку. Це підтверджується як чинними на сьогоднішній день нормативними документами, так і такими, що лише стануть чинними найближчим часом. Проте більш важливим є подолання тих проблем, що постали перед Україною на її шляху до європейських стандартів. Так, перехід від радянської системи законодавства до європейської не є і не може бути легким та швидким. Необхідно розуміти, що адаптація законодавства України до європейських норм не є процесом підміни існуючих норм на європейські. Для закріплення авторитету України як держави у світі, українським спеціалістам у галузі права, економіки, науки необхідно створити дійсно національну систему права, яка б поєднала в собі кращі напрацювання минулих років і мала риси та норми, притаманні демократичному європейському праву.

Україна за останні роки пройшла складний і динамічний шлях утвердження самоврядування, який ще далеко не завершений. Зокрема, імplementація положень Європейської хартії місцевого самоврядування, Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або властями є свідченням орієнтації України на європейські правові стандарти місцевого самоврядування. Будь-яке законодавство в Україні у сфері місцевого самоврядування має розроблятися з обов'язковим урахуванням відповідних правових актів Ради Європи. Наступним кроком мають стати здійснення комплексних заходів щодо приведення

національного законодавства України у відповідність із європейськими правовими стандартами місцевого самоврядування та забезпечення його реальності, що перш за все враховує принципи організаційної, правової та фінансової автономії органів місцевого самоврядування.

Крім цього, Україна як держава — член Ради Європи, що стала на шлях запозичення позитивного досвіду побудови та функціонування системи місцевого самоврядування на європейських цінностях, має провести роботу з ратифікації та імплементації нових правових документів у галузі місцевої та регіональної демократії — 3-го додаткового протоколу до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями.

По-друге, для прискорення зазначених процесів в Україні необхідна постійна співпраця нашої держави в цілому з Євросоюзом. Більш ефективному процесові наближення правового поля держави до стандартів права ЄС сприятиме провадження наступних заходів: розробка органами державної влади в Україні графіків роботи з гармонізації законодавства для окремих галузей права; створення українсько-європейського глосарію юридичної термінології; активне залучення іноземних експертів та максимальне використання технічної допомоги ЄС щодо адаптації українського законодавства та інше.

Література:

1. Топорнин Б. Н. Европейское право: Учебник. — М.: Юристъ, 1999. — 456 с.
2. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики України: Закон України: прийнятий 01.07.2010 № 2411-17 // *Голос України*. — 20.07.2010. — № 132.
3. Угода про партнерство та співробітництво між Європейськими Співтовариствами і Україною від 14 червня 1994 р. // *Бюлетень Міністерства юстиції України*. — 2001. — № 3. — С. 194.
4. Концепція адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Постанова Кабінету Міністрів України № 1496: прийнята 16.08.1999. // *Офіційний вісник України*. — 1999. — № 33. — С. 168.
5. Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу. Указ, Стратегія від 11.06.1998 № 615 // *Офіційний вісник України*. — 1998. — № 24. — С. 3.

Дубенок-Панайотопулу Я.А.,
Маріупольський державний університет,
к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ У РЕСПУБЛІЦІ ГРЕЦІЯ

Однією із найважливіших сфер грецької економіки є сфера послуг, зокрема, туристичних. Однак в останні роки у зв'язку із фінансово-економічною кризою в країні значення міжнародного туризму поступово знижується. Так, якщо за підсумками 2011 р. туризм забезпечив 6,4% ВВП країни, прогнозні значення даного показника на 2012 р. становили 2,1%. В таких умовах особливого значення набуває реалізація ефективної державної політики, спрямованої на відновлення та підвищення рівня конкурентоспроможності національного грецького туристичного продукту та популяризацію країни за кордоном.

Сьогодні система регулювання туристичної сфери Республіки Греція представлена наступними органами: Міністерством туризму, Грецькою національною туристичною організацією, Грецькою палатою готелів, Організацією туристичної освіти та підготовки.

Міністерство туризму Греції було засновано у березні 1989 р. З жовтня 1991 р. міністерство було ліквідовано, а питаннями розвитку туризму займався Міністерство внутрішньої економічної політики Греції. У 1996 р. відбулося чергове реформування у сфері регулювання розвитку галузі: туризм відійшов до компетенції Міністерства промисловості, енергетики та технології. З моменту проведення олімпіади у Греції у 2004 р. було відновлено роботу Міністерства туристичного розвитку Греції, а у жовтні 2009 р. установа змінила назву на Міністерство культури та туризму. Останній раз реформування відбулося 21 червня 2012 р., відколи Міністерство має назву Міністерства туризму. Міністерство здійснює загальну координацію розвитку галузі, виробляє основні напрями туристичної політики, займається питаннями забезпечення конкурентоспроможності національного туристичного продукту країни на європейському та світовому ринку.

Грецьку національну туристичну організацію було засновано у 1929 р. як основний орган, що був покликаний просувати національний туристичний продукт на світовий ринок. Вже за підсумками 1937 р. результатом роботи організації стало зростання кількості міжнародних туристських

прибуттів: так, країну відвідали близько 160 тис. туристів. Однак у тому ж році ГНТО було ліквідовано. У 1951 р. було відновлено роботу ГНТО, основною задачею роботи організації стало зміна іміджу країни за кордоном, для чого було залучено відомих артистів, що проводили рекламні кампанії країни. Греція почала брати активну участь у роботі міжнародних туристичних виставках. З 1952 по 1962 рр. було організовано перші круїзи Егейським морем. Греція почала продавати на ринку рекламовані напрямки. В результаті ефективної роботи організації країна на початку ХХІ ст. входила до десятки найбільш відвідуваних країн світу. Сьогодні організація має представництва у 19 країнах світу.

Грецька палата готелів функціонує з 1935 р. як офіційний інституційний консультативний орган Уряду Греції з питань туризму та гостинництва. Палата готелів входить до складу Конфедерації національних асоціацій готелів, ресторанів та кафе країн Європейського Союзу. Членами палати є близько 10 тис. закладів, що здебільшого мають класичний характер готельних підприємств. До складу Палати також входить організація XENEPEL Ltd, яку було створено у 1971 р. з метою надання туристичної інформації відносно можливостей грецьких готельних підприємств вітчизняним та закордонним туристам, а також забезпечення можливості бронювання готельних послуг.

Організацію туристичної освіти та підготовки (ОТОП) було засновано у 1937 р., сьогодні вона підпорядковується Міністерству туризму. З моменту заснування організацією було забезпечено близько 200 тис. спеціалістів туристичного ринку країни. Основними напрямками роботи організації сьогодні є модернізація системи туристичної освіти країни та створення сучасної системи підвищення кваліфікації спеціалістів, що працюють в туристичній сфері.

На сьогоднішній день основними напрямками державної політики у сфері регулювання міжнародного туризму в Греції мають стати:

- розвиток та підтримка туристичного попиту;
- забезпечення системи підготовки працівників туристичного сектору;
- збільшення кількості туристських прибуттів та валютних надходжень від міжнародного туризму;
- забезпечення конкурентоспроможності туристичного продукту;
- зменшення ризику сезонності та збільшення тривалості туристичного сезону;
- залучення туристів з високим рівнем витрат та розвиток альтернативних видів туризму;
- будівництво закладів, що залучають найбільш вибагливих туристів, зокрема, готелів люкс-класу, гольф-майданчиків, конгрес-центрів, казино та круїзних закладів;
- розвиток туристичної інфраструктури з наголосом на сферу транспорту;
- підтримка соціального туризму для внутрішніх незаможних верств населення (стимулювання розвитку внутрішнього туризму);
- географічна диверсифікація туризму.

Література:

1. Buhalis D. Tourism in Greece: Strategic Analysis and Challenges: [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://epubs.surrey.ac.uk/1116/1/fulltext.pdf>
2. Hellenic Chamber of Hotels: [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інформації: <http://www.grhotels.gr/EN/About/Pages/IdentityObjectives.aspx>
3. The Organization of Tourism Education and Training: [Електронний ресурс].- Режим доступу до інформації: http://www.otek.edu.gr/prof_en.htm

Д'яконова К.І.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Магістр»

ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНОГО СУДУ ООН НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Всі суб'єкти міжнародного права наділені міжнародною правосуб'єктністю, яка саме і відрізняє їх від будь-яких інших утворень. Суть міжнародної правосуб'єктності полягає у можливості суб'єкта володіти правами та обов'язками, нести відповідальність в разі порушення міжнародно-правових норм, а також мати здатність відстоювати свої порушені права через пред'явлення претензій або притягнення до міжнародної відповідальності. Іншою складовою міжнародної системи є відносини, які виникають між суб'єктами міжнародного права. Сьогодні такі відносини існують майже у всіх сферах людської діяльності: від забезпечення міжнародного миру та безпеки до міжнародної торгівлі та міжнародного технічного співробітництва. Питання дослідження діяльності Міжнародного Суду

ООН на сучасному етапі є актуальним та таким, що підлягає додатковому дослідженню, оскільки важливим фактором у справі становлення панування права у міжнародних відносинах є покращення ролі Міжнародного суду як головного судового органу ООН. Міжнародний Суд безперечно визнається найбільш авторитетним міжнародним судовим органом і його рішення впливають на формування сучасного міжнародного права та забезпечення міжнародного правопорядку. У Статуті ООН закріплені основоположні норми і принципи міжнародного права, які покладені в основу сучасного міжнародного правопорядку.

Міжнародний Суд ООН неодноразово звертав увагу на соціальну цінність міжнародного права та відмічав, що досить складне сучасне міжнародне співтовариство, як ніколи, потребує постійного і ретельного дотримання норм, які спрямовані на забезпечення та впорядкування відносин між державами-членами міжнародної спільноти.

До прийняття Статуту ООН та формування сучасної міжнародної системи міжнародне право було вкрай неоднорідним і містило в собі положення, які за своєю суттю та змістом були суперечливими та не рідко виключали одне одного. Так, поряд із визнанням принципу поваги державного суверенітету та невтручання у внутрішні справи держав, класичне міжнародне право допускало можливість застосування будь-якої форми примусу у взаємовідносинах держав. Основним засобом такого примусу вважалася війна. Більш того, дія принципів і норм обмежувалася лише «цивілізованими народами», а щодо решти народів допускалося застосування насильницького захоплення їхніх територій, підкорення колоніальному пануванню, встановлення протекторатів та інших форм залежності, укладання нерівноправних кабальних угод.

Відповідно до Статуту ООН у 1945 році був заснований новий судовий орган - Міжнародний Суд. Відповідно до статті 92 Статуту ООН, Міжнародний Суд є головним судовим органом Організації Об'єднаних Націй. Його заснування означало реалізацію пункту 1 статті 33 Статуту ООН у тій частині, що передбачала в якості одного з мирних засобів дозволу міжнародних суперечок можливість організації судового розгляду. [2, ст.162]

Цей інститут міжнародного права набув особливого значення у зв'язку з заборонаю агресивної війни, що став після Другої світової війни обов'язковою нормою міжнародного права. Використання міжнародного правосуддя спільно з іншими методами мирного покликане служити справі мирного співіснування і розвитку міжнародного співробітництва.

Оскільки міжнародне правосуддя являє собою розгляд спорів між суб'єктами міжнародного права, можна простежити зв'язок проблем організації та діяльності Міжнародного Суду з принциповими проблемами міжнародного права та його інститутів - державним суверенітетом, основними правами та обов'язками учасників міжнародного спілкування, рівноправністю держав на міжнародній арені, взаємним невтручанням у внутрішні справи і цілим рядом інших. Цей зв'язок проявляється в практичній діяльності Міжнародного Суду ООН.

У своїй практиці Міжнародний Суд пов'язаний з усіма цими питаннями при вирішенні конкретних справ. Цей ж зв'язок існує і при розробці теоретичних проблем міжнародного правосуддя.

Компетенція Міжнародного Суду являє собою сукупність його повноважень по розгляду міждержавних юридичних конфліктів. Характер і обсяг компетенції Міжнародного Суду визначається нормами міжнародного права, в першу чергу, тими з них, які стосуються державного суверенітету і рівноправності держав на міжнародній арені.

Визначити характер і обсяг компетенції Міжнародного Суду - означає виділити за родовим принципом ті спори між державами, які належать розгляду в Міжнародному Суді. Перш за все, це означає дати визначення поняття юридичного спору між державами, так як саме ці спори відповідно до Статуту ООН і Статуту Міжнародного Суду підсудні останньому. Особливої уваги потребує питання про кваліфікацію цих спорів як саме міждержавних, оскільки сторони як суб'єкти міжнародного публічного права, можуть бути сторонами в процесі здійснення міжнародного правосуддя.

Спори, що розглядаються Міжнародним Судом - це спори, передані йому за взаємною згодою сторін, за взаємною домовленістю держав (може бути і "разова" домовленість, і прийняття на себе зобов'язань, тобто "обов'язкова" юрисдикція за певними категоріями справ).

Тільки належним чином кваліфікувавши той чи інший спір як міждержавний юридичний, за наявності згоди сторін на його розгляд в Міжнародному Суді, можна робити висновок про поширення на нього компетенції Міжнародного Суду ООН. Отже, вивчення компетенції Міжнародного Суду включає в себе і дослідження характеру і особливостей конфліктів, вирішенню яких присвячена діяльність Міжнародного Суду.

Міжнародний Суд є ефективним механізмом мирного вирішення міжнародних територіальних спорів, а його рішення, як правило, виконуються сторонами спору. Так, станом на травень 2007 року було винесено 29 рішень, з яких лише одне (3,4 %) винесене у 1997 році щодо проекту Габчіково-Надьмарош, відповідно до якого сторони мали досягти компромісу шляхом ведення переговорів, проте, рішення Суду не було виконане сторонами. Щодо рішень у трьох інших справах (10,3%) до Суду була подана заява про перегляд або тлумачення, але врешті-решт рішення було виконано сторонами, і більшість, тобто 25 (86,2%) справ були прийняті і виконані сторонами без подальших судових розглядів.

Першою справою про територіальний спір, щодо якої було подано заяву про перегляд і тлумачення, була справа між Ель Сальвадором та Гондурасом. Суд виніс своє рішення 11 вересня 1992 року, а через десять років, 10 вересня 2002 року, Ель Сальвадор подав заяву про перегляд рішення Суду на основі нових виявлених обставин, які б могли вплинути на приналежність спірної ділянки території, але Суд відхилив цю заяву у грудні 2003 року та підтвердив своє попереднє рішення.

Дві інші справи, щодо яких до Суду були подані заяви про перегляд рішення, стосувалися делімітації морських просторів.

У листопаді 1991 року Міжнародний Суд ООН виніс рішення у справі про морську делімітацію між Гвінея-Бісау та Сенегалом. Пізніше Гвінея-Бісау стала наполягати на повторній делімітації морських кордонів і перегляді рішення від 12 листопада 1991 року. Після проведення двосторонніх переговорів обидві сторони визнали та виконали рішення Суду. Так, 8 листопада 1995 року за згодою сторін Міжнародний Суд припинив подальший розгляд справи і вилучив її зі списку справ.

Рішення Міжнародного Суду ООН від 24 лютого 1982 року у справі між Тунісом та Лівією вважається таким, що виконано обома сторонами. Однак 24 липня 1984 року Туніс подав заяву про тлумачення та перегляд рішення Суду. Відповідь на цей запит міститься в постанові Суду від 10 грудня 1985 року, в якому Тунісу було відмовлено у перегляді і тлумаченні винесеного раніше рішення.

Як було зазначено вище, лише одне рішення, що стосувалося питань території, винесене Міжнародним Судом ООН, досі не було виконано сторонами. Відповідно до постанови Суду від 25 вересня 1997 року у справі про проект Габчіково-Надьмарош між Словаччиною та Угорщиною дії обох сторін були визнані неправомірними. Так, Угорщина в односторонньому порядку вийшла з договору 1977 року про проект побудови дамби. Словаччина, своєю чергою, в односторонньому порядку вирішила продовжувати будівництво дамби. Рішення Суду все ще підлягає виконанню сторонами [5, С. 886-887].

До сьогодні питання про взаємозв'язок міжнародного правопорядку, діяльності Міжнародного Суду ООН та врегулювання міжнародних територіальних спорів ще не знайшло ґрунтового висвітлення у національній доктрині міжнародного права.

Вважаю, що проаналізувавши динаміку розвитку міжнародних відносин, можна зробити висновок, що Міжнародний Суд ООН є одним із найефективніших механізмів підтримання міжнародного миру та безпеки і його діяльність відіграє вагомий роль в утвердженні принципів сучасного міжнародного права і, зокрема, принципу мирного вирішення міжнародних спорів, не застосування сили і погрози силою, а також територіальної цілісності і недоторканності кордонів.

Література:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30.
2. Лукашук И.И. Международное право. Общая часть: учебник для студентов юридических факультетов и вузов. – Изд. 3-е, перераб. и доп. / И.И. Лукашук. – М.: Волтерс Клувер, 2005. – 415 с.
3. Основные сведения об Организации Объединенных Наций. Издательство «Юридическая литература», М., 1995.
4. Статут Організації Об'єднаних Націй, 1945 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_010
5. Shaw Malcolm. International Law / Malcolm Shaw. – Cambridge University Press. – 6th edition. – New York, 2008. – 1710 p.

Жолболдин Т.К.,
эксперт НЭПК «Союз «Атамекен»,
Республика Казахстан, г. Астана

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН В РАМКАХ РЕГИОНАЛЬНЫХ ИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ

Как показывает опыт развития интеграционных процессов в мире, в результате которых удалось найти адекватные ответы на многие важные проблемы, именно коллективное осуществление суверенитета является в современном взаимосвязанном мире наиболее оптимальным путем обеспечения национальных интересов и реальной самостоятельности. Поэтому основным приоритетом в обеспечении безопасности в регионе Центральной Азии продолжает оставаться предупреждение угроз национальной безопасности.

В глобальном масштабе договорно-правовая политика Республики Казахстан в рамках международных и региональных организаций направлена на решение международных проблем разоружения, экологии, торговли, международного терроризма, организованной преступности, «отмывания» доходов, полученных преступным путем, межэтнических отношений, защиты прав человека, сохранения культурного наследия человечества. Участие Казахстана в различных интеграционных процессах требует реформирования законодательства в целях его соответствия общепризнанным принципам и нормам международного права

Опыт СНГ позволил запустить многоуровневую и разноскоростную интеграцию на постсоветском пространстве, создать Евразийское Экономическое Сообщество (ЕврАзЭС), Таможенный Союз (ТС) и, наконец, — Единое Экономическое Пространство (ЕЭП).

18 ноября 2011 г. Белоруссия, Казахстан и Россия подписали Декларацию о евразийской экономической интеграции — своего рода «дорожную карту» интеграционного процесса, конечной целью которого провозглашается создание ЕврАзЭС. Это соглашение выявило новую тенденцию на евразийскую интеграцию, что было важно в свете постоянно действующих вызовов и экономических колебаний и позволяло уменьшить возможный удар.

Главами государств также подписан Договор о Комиссии Таможенного союза. В соответствии с этим договором стороны, участвующие в Таможенном союзе, учреждают постоянно действующий регулирующий орган союза — комиссию, в которую входят по одному представителю от каждой стороны.

В развитие принятых решений в январе 2008 г. главами правительств подписано еще девять документов, определяющих торговые режимы государств — членов Таможенного союза с третьими странами. В соответствии с достигнутыми договоренностями на таможенной территории государств Сообщества применяется Единый таможенный тариф. Его установление будет способствовать защите экономики участников Таможенного союза от неблагоприятного воздействия иностранной конкуренции, созданию условий для прогрессивных изменений в структуре производства и потребления товаров, обеспечению условий для эффективной интеграции Таможенного союза в мировую экономическую систему, поддержанию рационального соотношения вывоза и ввоза товаров на единой таможенной территории государств Сообщества. При этом стороны должны стремиться к унификации перечней товаров и ставок вывозных таможенных пошлин. Ключевыми элементами нормативной правовой базы формирования Таможенного союза в рамках ЕврАзЭС являются следующие документы:

- Решение Межгоссовета ЕврАзЭС (на уровне глав государств) от 16 августа 2006 г. No 313 «О формировании Таможенного союза государств — членов ЕврАзЭС»;
- Решение Межгоссовета ЕврАзЭС (на уровне глав государств) от 6 октября 2007 г. «О формировании правовой базы Таможенного союза в рамках ЕврАзЭС»;
- Решение Межгоссовета ЕврАзЭС (на уровне глав государств) от 6 октября 2007 г. об утверждении Плана действий по формированию Таможенного союза в рамках ЕврАзЭС на 2008 — 2010 гг.

Разрабатываемые в Сообществе новые формы взаимодействия существенно стимулируют процессы интеграции, а последовательные шаги по выстраиванию единой таможенной территории не только снижают затраты на движение товаров между странами, стимулируя рост товарооборота, но, в конечном счете, способствуют улучшению экономической ситуации в целом. Создание единой таможенной системы с едиными налогами, едиными транспортными коридорами и тарифами, единой

энергетической системой превратит пространство ЕврАзЭС в огромную единую экономическую зону, которая сделает эту структуру, важнейшим игроком на мировом рынке энергоносителей.

1 января 2012 г. начало свою работу Единое экономическое пространство (ЕЭП) России, Белоруссии и Казахстана. Кроме того, с 1 января приступила к работе Евразийская экономическая комиссия (ЕЭК), которая наделена функциями по осуществлению руководства интеграционными процессами в формате Таможенного союза (ТС) и ЕЭП. Соответствующий договор лидеры трех стран также подписали на встрече 18 ноября. ЕЭК - наднациональный, нейтральный по отношению к государствам-участникам орган, которому будут постепенно передаваться наднациональные полномочия. Одной из целей ЕЭК является выработка таких технических норм и стандартов для ЕЭП, которые будут совместимы не только с нормами ВТО, но и соответствовать стандартам ЕС.

Сегодня в рамках ЕЭП сформировано общее экономическое пространство, наличие которого предполагает общую таможенную и миграционную политику, развитие системы транспорта, связи, энергетики. Предусмотрена координация кредитно-финансовой политики, поощрение и защита инвестиций, сближение законодательства.

К 2015 году Единое экономическое пространство будет превращено в Евразийский экономический союз, который станет полноценным экономическим блоком по образу и подобию Евросоюза – с согласованным законодательством и хорошо скоординированной экономической и монетарной политикой. Создаваемый Евразийский экономический союз будет открыт для вступления других стран и сможет избежать кризисов, подобных тому, который в настоящее время переживает Европейский Союз. Умелое использование природных ресурсов, капиталов, сильного человеческого потенциала позволит ему стать конкурентоспособным интеграционным объединением. Экономической основой ЕврАзЭС должен стать максимально либерализованный инвестиционный и торговый режим. Предполагается, что в Евразийском экономическом союзе будет исключено какое-либо доминирование одной страны над другой.

В свете мирового развития невозможно представить себе деятельность какого-либо субъекта международных отношений в изоляции от окружающего мира. Сегодня благосостояние государства зависит не столько от внутренней организованности, сколько от характера и степени интенсивности его связей с другими субъектами. Для любого процесса интеграции необходима центрирующая сила, которая концентрирует интеграционные процессы вокруг себя. В свое время у истоков образования Европейского союза такими центрами были Франция и Германия. В интеграционном процессе на постсоветском пространстве это в первую очередь Россия. Но необходима страна – весомый партнер России, с которым она могла бы вступить в интеграционный проект на равноправных началах – наподобие модели «немецко-французского мотора» в ЕС. Казахстан может стать именно такой страной, равноправным партнером интеграции. Это государство успешно и на экономическом, и на политическом уровне: в рейтинге Всемирного Банка «Doing Business-2013» Казахстан улучшил свои позиции и занял 49 место. Кроме того, Казахстан уже давно внедряет европейское законодательство в свою хозяйственную практику и все в большей степени проявляет себя весомым игроком на мировой арене. Успешное председательство в ОБСЕ, активная роль в «большой двадцатке» и в организации Исламская конференция подчеркивают потенциал этого государства как посредника между Европой и Азией.

Евразийский союз находится в некотором смысле в удобном положении, ибо на примере Европейского союза можно хорошо увидеть и правильные шаги, и ошибки, совершенные при построении сообщества государств.

Международная договорная правовая политика Казахстана на ближайшее десятилетие должна быть нацелена на вовлечение Казахстана в интеграционные процессы, оптимизацию сотрудничества с международными организациями с учетом целесообразности и экономической выгоды. В этих целях необходим более взвешенный подход к заключению международных договоров: отдавать приоритет тем из них, участие в которых влечет за собой конкретные политические и экономические выгоды для населения страны.

Литература:

1. Назарбаев Н. «Евразийский союз: от идеи к истории будущего» // Известия. 2011. 25 октября.
2. Густов В. А. «На пути к созданию Таможенного союза Евразийского экономического сообщества» / В. А. Густов // Евразийская интеграция: экономика, право, политика – 2008.– № 3. – с.20.

3. Договор об учреждении Евразийского экономического сообщества от 10 октября 2000 г. // Сайт Евразийского Экономического сообщества. – Режим доступа: <http://www.evrazes.com/ru/main/documentslistpage>, свободный. – Заглавие с экрана – яз. рус.
4. «ЕВРАЗЭС: экономическое притяжение» / под ред. Г.А. Рапота. – Режим доступа: <http://www.evrazes.com>, свободный. – Заглавие с экрана – яз. рус.
5. Сайт ЕврАзЭС. Базовые документы. – Режим доступа: <http://www.evrazes.com/docs/>, свободный. – Заглавие с экрана – яз. рус.
6. Токаев К. «Дипломатия Республики Казахстан» / К. Токаев. – Астана: Елорда, 2001. – с. 60–64.
7. Едовина Т. «ЕврАзЭС по-европейски взглянет на Восток. Однако российский бизнес может сделать это из Казахстана» // Коммерсант. 2012. 28 февраля.
8. Anais Marin. «Putin's Eurasian Union dreams – Russia's ambition to reintegrate former Soviet Lands posses a dual challenges to the EU» // FIIA Comment 12/2011. October 2011.
9. Uwe Halbach. «Wladimir Putins Eurasische Union» // SWP-Aktuell 51. November 2011.
10. Власов А., Малашенко А. «Новое прочтение «евразийского проекта» // Московский центр Карнеги. 2011. 1 ноября.
11. Мухамеджанова Д.Ш. «Потенциал развития ЕЭП, приоритеты и тенденции» // Казахский институт стратегических исследований. 2011. 14 дек.

Каложна Є.А.,
 Маріупольський державний університет,
 Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

МЕТОДИ ВРЕГУЛЮВАННЯ СУЧАСНОЇ КРИЗИ МІЖНАРОДНОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Світова економіка з об'єктивних причин не може розвиватися без циркуляції між національними господарствами міжнародних позикових коштів. Але пов'язане з необхідністю оплати позик накопичення країнами зовнішніх запозичень призводить до погіршення економічного та фінансового стану країн світу. Таке положення є причиною виникнення кризи міжнародної заборгованості.

У вирішенні проблеми зовнішньої заборгованості країни-боржника зацікавлена й країна-кредитор, яка потрапляє в об'єктивну пастку, будучи вже не в змозі зупинитися почавши надавати кредити. Якщо боржник припиняє погашення заборгованості, добитись поновлення ним виплат дуже важко, а іноді і неможливо, оскільки позичальником виступає суверенний економічний агент. Пред'явити до такого позичальника санкції, які застосовуються до звичайного боржника тієї чи іншої країни неможливо [3]. В разі неплатоспроможності звичайного боржника (фізичної або юридичної особи) його банкрутство для кредиторів вигідніше, ніж пролонгація боргу. Суверенний борг фактично не забезпечений нічим (може виплачуватися лише з експортної виручки та ВВП у порядку пріоритетності з іншими цілями держави, зокрема фінансуванням власного економічного розвитку). Позикодавець може розраховувати лише на суму так званого потенційного трансферу, тобто частину державних доходів, яка буде спрямована дебітором на погашення свого боргу. Так, на більш ранніх етапах історії світового господарства використовувалась стратегія пролонгації зовнішнього боргу або рекредитування. Але такі підходи ще більше погіршували зовнішнішньоборгове навантаження країн. Тому на даний момент оптимальною стратегією кредиторів є проведення реструктуризації боргу з продовженням кредитування [4, с. 123].

Боржники та кредитори мають можливість ранжувати варіанти розв'язання проблеми зовнішньої заборгованості від найгіршого - абсолютного дефолту (повна відмова від своїх зобов'язань), дещо кращого варіанта, при якому частково списуються борги (однак боржник частково втрачає політичну самостійність і тимчасовий доступ до міжнародного ринку капіталів), до найкращого із варіантів для обох сторін - реструктуризації, що передбачає переформування боргових зобов'язань, за якими настав або прострочений строк платежу, в тій чи іншій формі [1].

Реструктуризація боргу – одна з форм реорганізації умов боргу, у процесі якої боржники та кредитори домовляються про відстрочення виплат заборгованостей за основною сумою кредиту та за процентами, сплата яких повинна настати у певний час, а також про новий графік таких платежів.

Залежно від типів кредиторів і боржників розрізняють декілька варіантів реструктуризації зовнішнього боргу. Одним із цих варіантів є реструктуризація міжурядових позик і позик, гарантованих урядом у рамках Паризького клубу офіційних кредиторів. Другий варіант, це – реструктуризація комерційного боргу в рамках Лондонського клубу приватних кредиторів.

Серед інших варіантів реструктуризації зовнішнього боргу вирізняються: списання боргу, викуп боргу, сек'юритизація боргу, конверсія боргу.

Списання боргу застосовується лише в крайньому випадку. Такий випадок виникає лише тоді, коли іноземні зобов'язання перевищують платоспроможність певної країни. У такій ситуації держава-позичальник змушена відволікати частину власного ВВП, необхідного для національного господарського розвитку, на погашення зовнішньої заборгованості, яка, по суті, стає додатковим податком на громадян даної країни. Така ситуація не стимулює економічного зростання, і додатковий «борговий навіс» знижує доходи громадян і гальмує національні інвестиції. Зі збільшенням запозичень падає і ринкова ціна іноземного боргу. У цьому випадку виникає необхідність списання частини боргу [5, с. 496]. Списання боргу перед кредиторами – членами Лондонського клубу вперше було застосовано в 1990 р. щодо Мексики, Коста-Ріки та Венесуели. У першій половині 1990-х років відбулося списання від 30 до 50 % комерційних боргів Болгарії, Румунії, Угорщини, Польщі, Єгипту, обумовлене не лише економічними, а й політичними міркуваннями [6, с. 109]. Практика списання боргів застосовується переважно у випадках, коли позичальники мають «критичні» або близькі до них рівні кредитних ризиків. При списанні боргів країна-боржник ризикує бути відлученою від міжнародного ринку капіталів, тоді можливість поновлення кредитування залишається незначною.

Наступним шляхом реструктуризації зовнішньої заборгованості є викуп боргу, що являє собою купівлю країною-позичальником своїх боргових зобов'язань на відкритому ринку зі значним дисконтом. Можливість викупу боргів безпосередньо позичальником виникає у випадках, коли останній володіє достатніми золотовалютними резервами чи позитивним сальдо платіжного балансу зі стійким експортним трендом, а борги торгуються з дисконтом. Борги цих країн відносяться кредиторами до числа сумнівних і продаються на відкритому ринку з великим дисконтом. Тоді виникає ситуація, за якої дебітору вигідно викупити свої борги з цим дисконтом, іншими словами — за їх часткову вартість. Для позичальників це означало б, що частину боргу кредитори їм простили [2, с.28]. Таке врегулювання проблеми зовнішнього боргу ускладнено двома об'єктивними обставинами. По-перше, в цьому разі порушується принцип черговості, тобто переваги на погашення більш давніх боргів, оскільки позичальник, звісно ж, буде намагатися викупити зобов'язання з найбільшою знижкою. По-друге, виникає ефект «зворотного відбору», коли найвищі переваги отримують найгірші позичальники, борги яких торгуються з найвищими знижками. Кредитори не погоджуються за таких обставин на пасивну роль відсторонених спостерігачів. Здебільшого відбувається частковий, а не повний викуп боргу, але лише у тому разі, якщо при цьому зростає ймовірність подальшої сплати його залишків.

Третьою схемою регулювання проблеми іноземного боргу є сек'юритизація боргів. Сек'юритизація дозволяє являє собою механізм емісії дебітором нових зобов'язань у вигляді облігацій, які або обмінюються на старий борг, або продаються на відкритому ринку. Фактично ця схема означає фондове фінансування у формі облігаційних кредитів, які можна вільно продавати на вторинному ринку (на противагу традиційним, здебільшого знерухомленим позикам, які зберігаються кредиторами до настання терміну погашення). Серед основних видів цінних паперів, у які переоформлено державний борг, виділяють дві основні групи: іноземні облігації (випускаються нерезидентами на внутрішньому ринку іноземної держави) та єврооблігації (середньо- і довгострокові зобов'язання в євровалюті, які випускаються для розміщення на євrorинку серед зарубіжних інвесторів) [5, с. 498].

Четверта схема реструктуризації зовнішнього боргу — конверсія. Конверсія боргу являє собою перетворення боргових зобов'язань, за якими не виплачуються відсотки (або занадто обтяжливих боргових зобов'язань) у нові зобов'язання, які поліпшують стан позичальника або у фінансовому відношенні, або з точки зору перспективи. За своїм функціональним змістом конверсія поділяється на три типи:

- переведення боргу в місцеву валюту (свопи борг/акції, борг/борг, борг/ресурси на цілі розвитку);
- прямий обмін на активи (свопи борг/несплачені боргові вимоги, борг/місцевий борг/фінансова реструктуризація);
- прямий обмін на товари (свопи борг/товари, борг/експорт) [5, с. 499; 2, с. 28].

Прихильники такої форми реструктуризації стверджують, що, окрім зниження боргу, цей шлях сприяє залученню необхідних ресурсів у реальний сектор економіки. У практичній діяльності все не так просто, і нерезидентська присутність в акціонерному капіталі може мати істотні негативні наслідки.

Отже, апіорі одного найзручнішого та найефективнішого способу реструктуризації заборгованості не існує. Усі розроблені схеми реструктуризації зовнішньої заборгованості мають свої особливості застосування, тому при регулюванні іноземного боргу необхідно всебічно вивчити кожен конкретний випадок, зводячи до мінімуму дію негативних наслідків і враховуючи не тільки економічні, а й політичні фактори. Необхідність урахування національних умов при виборі конкретних варіантів є визначальною. Але свої і сек'юритизація є прийнятнішими при укладанні справді партнерських угод, ніж списання боргу.

Література:

1. Вербицька Г. Проблеми міжнародної заборгованості на глобальних фінансових ринках // Г.Вербицька // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – Тернопіль, 2008. - №3.- С. 77-84.
2. Лясова Ю.В. Шляхи удосконалення управління зовнішнім боргом країн СНД/ Ю.В. Лясова// Прометей [регіональний збірник наукових праць з економіки]. - 2011. - № 2. - С. 26-29. 16.
3. Кушнарєнко Н.П. До питання щодо кризи міжнародної заборгованості/ Н.П.Кушнарєнко// Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ [Сборник научных трудов]. – Донецк, 2007. – Т. 1. - С. 637-641.
4. Макогон Ю.В. Международная экономика [Учебное пособие]/ Ю.В.Макогон, В.С.Миронов, Н.А. Бударина. – Донецк:ИД, 2002. – 304 с.
5. Мозговий О.М. Міжнародні фінанси [Навч. посіб.]/ О.М. Мозговий, Т.Є. Оболенська, Т.В. Мусієць. – К.: КНЕУ, 2005. – 557 с.
6. Савостьяненко М.В. Механізми реструктуризації зовнішнього державного боргу: приклади для України/ М.В.Савостьяненко //Наукові праці НДФІ [Збірник наукових праць]. – 2008. - №3(44). - С. 108-118.
7. Проблеми погашення зовнішнього боргу країни [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economist.lacruax.com/problemi-pogashennya-zovnishnogo-borgu-kra-d1-97ni/>

Кандаурова А.М.,
Мариупольский государственный университет,
Исторический факультет, 4 курс

СОТРУДНИЧЕСТВО США И ИЗРАИЛЯ В ПРАВОВОЙ СФЕРЕ

Сотрудничество между США и Израилем развивается большое количество времени, оно началось с создания государство Израиль. Руководство США и члены правительства всегда уделяли особое внимание отношению с этим государством и всегда поддерживали его.

На протяжении многих лет США и Израиль поддерживали крепкие двусторонние отношения. Традиционно США оказывали мощную поддержку Израилю, потому что Израиль является важным стратегическим союзником США на Ближнем Востоке. [4]

Только одиннадцать минут прошло после того, как Израиль объявил о своей независимости в 1948 году, президент Гарри Трумэн признал новое еврейское государство. Начиная с этого времени, все лидеры Соединенных Штатов выразили свою поддержку государства Израиль.

Среди официальных документов стоит в первую очередь отметить "Соглашение о предоставлении помощи для взаимного укрепления безопасности", подписанное в 1952 г. (The 1952 Mutual Defense Assistance Agreement), на основе которого Израиль получил право на американскую экономическую и военную помощь. По данному соглашению Израиль может использовать американское оборудование исключительно для поддержания внутренней безопасности и обеспечения собственной самообороны. [2]

Большое значение для развития американо-израильских экономических отношений было подписание в 1985 году соглашения о свободной торговле. За последние 20 лет данное соглашение позволило в семь раз расширению двусторонней торговли. Израиль стал одним из крупнейших торговых партнеров США на Ближнем Востоке. А в Израиле основным направлением экспорта являются Соединенные Штаты. В 1988 году был подписан следующий Меморандум о взаимопонимании, который расширил рамки сотрудничества двух стран в области как обороны, так и дипломатии. [1]

В результате экспорт израильских товаров и услуг вырос на 200%. Соединенные Штаты являются главным торговым партнером Израйля. В 2011 году объем импорта США составил 70, 6 млрд. дол.

Актуальной проблемой для Израиля и США на современном этапе является Иран и его программа ядерного оружия. В течение последних нескольких месяцев Израиль угрожает нанести удар по иранским ядерным установкам, а США, между тем, ведет сложную политику, пытаясь, с одной стороны, не высказывать откровенного несогласия с подобными ударами, с другой – давая понять, что, по их мнению, в этих ударах нет необходимости. Позиции Израиля и США тесно связаны между собой. Израиль публично заявляет, что готов нанести удар по Ирану, и США поддержит Израиль в этом случае.

США публично называют Иран угрозой Израилю и другим государствам региона, в особенности – Саудовской Аравии. И при этом высказывают опасения по поводу начала военных действий, предполагая, что Иран может ответить на удар дестабилизацией ситуации в регионе, а также с расчетом на то, что иранцы не настолько сильно продвинулись в реализации своей ядерной программы, как утверждает Израиль.

Перед лицом мировой общественности израильтяне и американцы придерживаются одинаковой точки зрения по поводу Ирана. Израиль не хочет рисковать, а США не хотят столкнуться с глобальными последствиями удара. Их разногласия в этом вопросе вращаются вокруг статуса иранской ядерной программы.

Несмотря на то, что ядерная программа добавила Ирану политического веса на мировой арене, создание им ядерного оружия увеличит риск начала военных действий против него. Если в военном конфликте Иран одержит победу, это принесет ему огромную пользу, доказав его мощь. Если же удар его противников окажется успешным, разрушив его ядерный потенциал, это отбросит Иран далеко назад. [3]

Если Иран решит применить ядерное оружие против Израиля, это станет для него катастрофой. Если Иран нанесет удар по Израилю, разрушения будут значительными, и это заставляет иранцев предполагать, что израильтяне и их союзники (в частности - США) нанесут серьезный ответный удар по Ирану, уничтожив множество иранских граждан.

Если расценивать, что Израиль нападет на Иран, то это может выйти в затяжную войну между арабскими странами, которые поддерживают Иран и Израилем, США с другой стороны. Особенно, если заметить то, что антиизраильские настроения в регионе всегда были, с самого начала существования государства Израиль и до сих пор. В этом случае, полномасштабной войны в регионе было бы не избежать.

Итак, мы можем сделать выводы, о том, что сотрудничества США и Израиля опирается на широкую законодательную базу, основы которой были заложены после создания государства Израиль, в 1952 году были подписаны соглашения о сотрудничестве. США поддерживают Израиль в экономической сфере, также идет тесное сотрудничество в политической и военной сфере. США оказывает ему финансовую помощь и укрепляет его национальную безопасность, проводит с Израилем совместную разработку новейшего оборудования и проведение совместных военных учений. Сотрудничество данных государств имеет взаимовыгодный характер. Правовая база сотрудничества США и Израиля является достаточной и существует много двухсторонних соглашений в различных сферах сотрудничества. [5]

Что же касается современных угроз и проблем, это противостояние Израиля и Ирана как ядерных держав, которое касается и США. Существует риск начала войны, которая может приобрести большие масштабы. Вариант войны антиизраильских настроенных государств, которые поддерживают Иран, Ирана со своим ядерным оружием может иметь негативные последствия не только в регионе, но и во всем мире.

Литература:

1. Эпштейн А.Д. Израильтяне и палестинцы: от конфронтации - к переговорам и обратно. - 2008.
2. «Вся статистика: Страны мира: Израиль: Объем импорта, млрд. долларов США» [Электронный ресурс]. URL: <http://www.ereport.ru/stat.php?razdel=country&count=israel&table=imecia>
3. Меламедов Г.А., Эпштейн А.Д. Дипломатическая битва за Иерусалим. Закулисная история. - Мосты культуры, М., 2003.
4. МИД Израиля. [Электронный ресурс]. URL: <http://www.mfa.gov.il/MFA>
5. США: Иран создаст ядерную бомбу в середине 2014 года. [Электронный ресурс]. <http://www.newsru.co.il/mideast/15jan2013/bomb8006.html>
6. Война и блеф: Иран, Израиль и США. [Электронный ресурс]. <http://inosmi.ru/asia/20120912/199008895.html>

Квач С.С.,
Маріупольський державний університет,
старший викладач конституційного,
адміністративного та міжнародного права

ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНОЮ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

На протязі останнього сторіччя у світі відбулися зміни, які торкнулися майже всіх сфер життя. Зазнала перемирін політична, економічна і навіть географічна побудова світу. Останнім часом на розвиток людства впливають нові, раніше неактивні процеси, такі як глобалізація та міждержавна інтеграція.

На міжнародному просторі ці зміни відбилися в осудженні і забороні таких «диких», первісних форм вирішення спорів як війна, контрибуція і анексія. Замість цього отримали розвиток цивілізовані відносини, основані на взаємоповазі, взаєморозумінні і домовленості, які мають юридичний вираз у формі угод та міжнародних договорів.

Відповідно до частини 2 статті 9 Конституції України, Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України. Іншими словами, процедуру укладання та ратифікації не повинні проходити міжнародні договори, положення яких суперечать Конституції [1]. Стаття 13 Закону України «Про Конституційний Суд України» вказує, що перевірка відповідності Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість, є однією з задач Конституційного Суду України [2]. Стаття 199 Регламенту Верховної Ради України, надає право Верховній Раді на перенесення розгляду законопроекту про надання згоди на обов'язковість міжнародного договору України до одержання Верховною Радою висновків Конституційного Суду України щодо відповідності міжнародного договору Конституції України [3]. Проте положення щодо процедури звернення до Конституційного Суду і до сьогодні не знайшли відображення в жодному акті законодавства України. Така прогалина виявляється благодатним ґрунтом для доктринальних пропозицій, щодо доповнення законодавства відповідними положеннями. Так, О. А. Назаренко запропонувала доповнити статтю 9 Закону України «Про міжнародні договори України» наступним пунктом: «Під час розгляду законопроекту про ратифікацію міжнародного договору України, Верховна Рада України має право звернутися до Конституційного Суду України для надання висновку щодо конституційності міжнародного договору України, поданого на ратифікацію». Відповідними положеннями пропонується також доповнити і Закон України «Про конституційний Суд України» [4, 139].

Ми такої пропозиції не розділяємо, більш за це, така пропозиція не відповідає Конституції України, адже відповідно до її статті 151, Конституційний Суд України за зверненням Президента України або Кабінету Міністрів України дає висновки про відповідність Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість [1].

Ми пропонуємо в такій ситуації інший підхід. Відповідно до частини 2 пункту 3 статті 4 Закону України «Про міжнародні договори України»: «пропозиції про укладення міжнародних договорів України подаються після проведення Міністерством юстиції України правової експертизи щодо відповідності проекту міжнародного договору Конституції та законам України» [5]. Тобто, враховуючи, що відповідно до положення про Міністерство юстиції України, проводячи правову експертизу проектів міжнародних договорів України, саме Міністерство юстиції зобов'язано готувати висновки щодо здійснення внутрішньодержавних процедур, необхідних для набрання чинності такими договорами, а також юридичні висновки, інші матеріали, необхідні для набрання чинності міжнародними договорами України [6], вважаємо що звернення до Конституційного Суду України повинно подаватись за ініціативою Міністерства юстиції Кабінетом Міністрів України. Після надання Конституційним Судом України висновків, вони повинні додаватись до пакету документів, що подається на ратифікацію.

Ратифіковані міжнародні договори набирають чинності у терміни вказані у законі про ратифікацію та становляться частиною національного законодавства. До договорів, що відповідно до закону не потребують ратифікації, Україна може приєднатись шляхом затвердження.

Затвердженню, відповідно до Закону «Про міжнародні договори України», підлягають міжнародні договори України, що не потребують ратифікації, якщо такі договори передбачають вимогу щодо їх затвердження або встановлюють інші правила, ніж ті, що містяться в актах

Президента України або Кабінету Міністрів України. Затвердження міжнародних договорів здійснюється Президентом України або Кабінетом Міністрів України шляхом прийняття відповідного нормативно-правового акту.

Президент України затверджує відповідним указом міжнародні договори, які:

- укладаються від імені України;
- укладаються від імені Уряду України, якщо такі договори суперечать актам Президента України.

Кабінет Міністрів України здійснює затвердження, шляхом прийняття постанови, міжнародних договорів які:

- укладаються від імені Уряду України, крім тих, затвердження яких є прерогативою Президента України;
- міжквідомчих договорів, якщо такі договори встановлюють інші правила, ніж ті, що містяться в актах Кабінету Міністрів України.

Положення частини 2 статті 19 Закону України «Про міжнародні договори України», закріплюють принцип примату міжнародного права: «якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору». Звідси можемо побачити пряму залежність юридичної сили міжнародного договору, від способу приєднання до нього Україною. Тобто, договір, що був ратифікований шляхом прийняття Закону, має юридичну силу вищу за Закони України, відповідно міжнародний договір затверджений указом Президента України є вищим за будь-які підзаконні акти. При цьому варто зазначити, що ані Конституція ані законодавство України не дають нам чіткої ієрархії співвідношення міжнародного договору із національним законодавством.

Спроба вирішення цієї прогалини була зроблена законодавцем декілька разів, в перший раз 13 січня 2000 року, коли Верховна Рада прийняла Закон «Про нормативно-правові акти». Проте Президент Закон не підписав та направив до парламенту свої численні зауваження щодо його змісту. Трохи пізніше, 14 вересня 2000 року Парламент України прийняв Закон «Про закони і законодавчу діяльність», щодо якого Президент наклав вето та також повернув до Верховної Ради на повторний розгляд. Президентом було запропоновано скасувати його та підготувати проект єдиного кодифікованого закону про закони та інші нормативно-правові акти. Відповідні розробки одразу декількох редакцій законопроектів було зроблено та 20 квітня 2011 року, постановою Верховної Ради України, було прийнято за основу проект Закону України про нормативно-правові акти[7].

Не зважаючи на значну критику як положень цього законопроекту, так і необхідності прийняття такого закону взагалі[8], з огляду на проведені нами дослідження слід зазначити, що цей Закон, зіграє важливу роль заповнивши прогалину в законодавстві, щодо встановлення міста міжнародних договорів в національній системі права.

Література:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної ради України 28 червня 1996 р. – К.: Либідь, 2001. – 36 с.
2. Про Конституційний Суд України: Закон України прийнятий Верховною Радою 16 жовтня 1996 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=422%2F96-%E2%F0>
3. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України прийнятий Верховною Радою 10 лютого 2010 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2704-17>
4. Назаренко О.А. Міжнародні договори України в системі джерел конституційного права України: Дис. канд. Юр. Наук. - 12.00.02. захищена 16.06.06 ./ Назаренко Олена Арка діївна; наук. кер. В. Ф. Погорілко. – К.: НАНУ, 2006. – 223 с.
5. Про міжнародні договори України: Закон України прийнятий Верховною Радою України 29 червня 2004 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1906-15&c=1>
6. Указ Президента України «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України» від 6 квітня 2011 р. // Офіційний вісник Президента України від 18.04.2011 - 2011 р.- № 9. - Ст. 548
7. Постанова Верховної Ради України № 3428-VI «Про законопроекти про нормативно-правові акти», від 20 травня 2011 року. - [електронний ресурс]. – режим доступу <http://zakon1.rada.gov.ua/>
8. Мірошніченко А. М. Чи потрібен Закон України «Про нормативно-правові акти»? / А. М.

Коваленко О.Р.,
Маріупольський державний університет,
Історичний факультет, 3 курс

РОЛЬ ТРЕТЬОГО ЕНЕРГЕТИЧНОГО ПАКЕТУ ЯК КЛЮЧОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ СУЧАСНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

Простежити концепцію лібералізації ринку енергетики ЄС можна за динамікою головних цілей та завдань, встановлених так званими «енергетичними пакетами». З правової точки зору енергетичний пакет представляє набір директив, регламентів та постанов у сфері постачань електроенергії і газу, що регламентують питання володіння і використання газопроводів та електромереж. Крім того у цих документах може бути зазначено створення контролюючих органів (на кшталт створення Агентства з питань енергетики у Третньому енергетичному пакеті).

У вересні 2009 р., після майже трирічної дискусії, був прийнятий так званий Третій енергетичний пакет заходів по реформі ЄЛРЕГ (Єдиного лібералізованого ринку електроенергії та газу), положення якого повинні були бути імplementовані в національні законодавства до березня 2011 р. Перші пропозиції Європейської Комісії з приводу головних засад енергетичного пакету були оприлюднені ще в січні 2007 р. Третій пакет включає наступні документи: Газова директива ЄС (Directive 2009/73/EC), Електроенергетична директива ЄС (Directive 2009/72/EC), Регламент про доступ до газових мереж (Regulation № 715/2009), Регламент про доступ до електроенергетичних мереж (Regulation № 714/2009), Регламент про створення Агентства взаємодії регулюючих органів (Regulation № 713/2009). Регламенти на відміну від директив є актами загального характеру, дія яких спрямована на всіх суб'єктів права ЄС (не тільки на держав-членів), крім того вони мають пряму дію (не вимагають актів імplementації), що робить ці документи схожими на національне законодавство[1, с. 63]. Не дивлячись на завдання імplementувати положення Третнього енергопакету у національне законодавство до визначеного заздалегідь терміну, 8 країн ЄС на сьогодні не гармонізували своє законодавство згідно з цими Директивами.

Як і у випадку з Другим енергопакетом одним із головних завдань є дезінтеграція вертикально-інтегрованих компаній. Перш за все, це стосується відділення природньо-монопольного транспортування від конкурентних видів діяльності на кшталт виробництва (видобутку) та продажу [2, с. 96]. Такий варіант вже здійснюється в 11 країнах-членах по електроенергії і в 7 - по газу (у тому числі у Великобританії, Іспанії, Данії та Нідерландах). Проте, енергетичні компанії можуть зберігати за собою право власності транспортними мережами, за умов, що управління ними має бути передано «незалежному операторові системи». Представники національних регуляторів та Європейської комісії здійснюють контроль через Агентство співпраці енергетичних регуляторів. Призначенням цього Агентства є зменшення впливу національних регуляторів. Країни, що не входять до складу ЄС зможуть брати участь у роботі ACER тільки якщо вони уклали угоду з ЄС, що передбачає прийняття норм європейського права у сфері енергетики. Це положення спрямоване на те, щоб до складу ACER увійшли регулятори з країн Південно-Східної Європи, з якими ЄС в 2005 р. уклав Угоду про Енергетичне співтовариство, а також країни Європейського економічного простору (Норвегія, Ісландія, Ліхтенштейн)[3].

Слід зазначити, що всі вищезгадані заходи унеможливають встановлення національними компаніями-монополістами контролю над транспортними мережами.

Єдиний енергетичний ринок Європи повинен позбавитись від контролю монополістів над поставками газу саме за допомогою трьох напрямків диверсифікації енергопостачань: з Норвегії, Північної Африки і Катару. Саме цей фактор диверсифікації відіграє важливішу роль у створенні єдиної мережі всіх газопроводів 27 європейських країн та вільної циркуляції газу [4]. Це забезпечить реальну інтеграцію Європи в енергетичній сфері і крім того – дозволить знизити залежність від постачань з Росії. Таке кільце має забезпечити Європі мінімальний приток енергоносіїв у надзвичайному випадку припинення постачань нафти і газу з Росії. Однак, слід відзначити, що кожен з напрямків диверсифікації має свої недоліки, у тому числі Норвегія – обмеженість ресурсної бази, Північна Африка – нестабільність політичного та економічного становища, значний ризик тероризму, що обумовлює високі ризики інвестування у будівництво нових газопроводів, Катар – відсутність у цієї країни альтернативи транспортування ЗПГ газозвозами через Ормузьку протоку через неможливість використання території Сирії для будівництва газопроводу. Крім того, сьогодні

системи газопроводів 27 європейських країн організовані всередині кожної країни, прямих з'єднань з мережею інших країн ЄС дуже мало.

Крім реалізації найбільшого за масштабом проекту в сфері європейської енергетики - створення єдиного європейського ринку електроенергії і газу, політика забезпечення енергетичної безпеки європейських країн також включає такі основні напрямки як розвиток альтернативних (відновлюваних) джерел енергії, здійснення проектів енергозбереження, екологічної енергетики.

На момент прийняття Третього енергопакету серед перепон лібералізації ринку енергетики було збереження великими монополіями лідируючих позицій в середині держав (таке положення досі займає EDF на французькому ринку електроенергії, GDF - на газовому ринку Франції, E.ON залишається лідером німецького газового ринку, GasTerra визначає ситуацію на газовому ринку Нідерландів, а Suez продовжує залишатися монополістом на енергетичному ринку Бельгії), протекціоністська політика урядів країн щодо національних компаній, а також нерозвиненість транскордонної інфраструктури та незацікавленість у проникненні до національної економіки іноземних конкурентів. Руйнування монопольної структури ринків можливе за рахунок розподілу функцій видобутку / генерації, транспортування та розподілу. Проте, сформульована в Третьому пакеті пропозиція ввести обов'язковий розподіл власності зустріла жорсткий опір з боку низки країн ЄС (Німеччини, Франції, Австрії, Болгарії, Латвії, Люксембурга, Словаччини та Кіпру). З іншого боку, в ЄС сформувалася група прихильників поділу власності (Великобританія, Бельгія, Данія, Португалія, Румунія та Швеція)[5].

Крім того усі три енергетичних пакета мали низку проблем з реалізації їх вимог: невідповідність контрактних зобов'язань через сегментацію енергопостачання на контракти з енергопостачання та доступу; доступ третьої сторони до газотранспортної інфраструктури, що негативно впливає на надійність транзиту; використання практики спотової торгівлі газом замість довгострокових контрактів, що значно збільшує ризики так званого «паперового газу». Особливо ці проблеми пов'язані з реалізацією останнього енергетичного пакету.

Згідно з оцінкою європейського комісару з енергетики Гюнтера Еттінгера норми Третього енергопакету є досить жорсткими і складними у реалізації і для втілення їх у життя необхідно більше політичної волі зі сторони інститутів, відповідальних за реалізацію енергетичних реформ, і вже у 2010 році говорив про четвертий енергетичний пакет у недалекій перспективі, зокрема про необхідність більш детального розгляду питання інвестицій [6]. Якщо взяти до уваги оцінку російських експертів та представників влади, як сторони, від якої залежить найбільша частина європейського імпорту енергоносіїв, то реформам Третього пакету надається тільки негативна оцінка. Російська сторона вважає, що такі реформи негативно зачіпають її інтереси, її позиції на ринку і її інвестиції, у тому числі і з урахуванням можливості планування і здійснення її майбутніх газових постачань у ЄС. На стан кінця 2012 року Росія навіть погрозувала позовом у СОТ проти Третього енергетичного пакету ЄС [7].

Передбачається, що нові положення Третього енергопакету повністю інтегруються в правове поле держав-членів і в реальну бізнес-практику до березня 2014 року. За цей час має з'явитися ще 12 нових і, що принципово важливо, юридично зобов'язуючих документів (мережевих кодексів). Їх завдання - роз'яснити і деталізувати вимоги директив. До цього пакета документів також слід віднести Цільову модель газового ринку Європи (GasTargetModel, GTM), що є предметом активних дискусій і повинна відіграти значну роль для майбутнього російського експорту газу в Європу. У лютому 2011 року Європейська рада підтвердила раніше взяті зобов'язання до 2014 року завершити формування єдиного внутрішнього енергоринку. З листопада 2010 року минуло п'ять засідань робочих груп з учасниками ринку, серія зустрічей з країнами ЄС, багатосторонні і двосторонні переговори, публічні слухання. Важливо, що два минулі роки були відзначені активними дискусіями не тільки всередині європейської спільноти, крім того проходить серія експертних консультацій і з російською стороною [8].

Отже, найголовнішим фактором енергетичної політики Європейського Союзу є внутрішньоевропейська лібералізація купівлі-продажу газу за умовами Третього енергетичного пакету. Проект створення єдиного європейського енергетичного кільця за умовами Третього енергетичного пакету є досить продуманим, він охоплює національні мережі всіх 27 країн-членів ЄС, у тому числі, і тих країн, мережі яких є ізольованими від інших. Цей проект є значним кроком у реалізації концептуальних засад забезпечення європейської енергетичної безпеки і дозволяє, зважаючи на перспективи диверсифікації джерел імпорту енергоресурсів, зменшити вплив національних компаній-монополістів на європейському енергетичному ринку та забезпечити реальну інтеграцію Європи в енергетичній сфері. Крім того, для зменшення ролі національних компаній-

монополістів на європейському ринку енергетики передбачено позбавлення ними контролю над транспортними мережами, проведення політики розподілу власності і створення такого координаційного інструменту як ACER.

Література:

1. Гудков И. В. Третий энергетический пакет ЕС /И. В. Гудков// Нефть, газ, право. — 2010. — №3. — С. 58—66.
2. Directive 2009/73/EC of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 [Electronic resource]. — <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:211:0094:0136:en:PDF>
3. Regulation (EC) No 713/2009 of the European Parliament and of the Council [Electronic resource]. — <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:211:0001:0014:EN:PDF>.
4. A single energy market in 2014? [Electronic resource]. — http://www.utilityweek.co.uk/news/news_story.asp?id=196019&title=A+single+energy+market+in+2014%3F
5. Кавешников Н. Ю. Некоторые итоги либерализации энергетических рынков Европейского союза [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://perspectivy.info/oikumena/ekdom/nekotoryje_itogi_liberalizacii_energeticheskikh_rynkov_jevropejsko_go_sozuza_2011-10-20.htm.
6. Analyst: EU countries 'still reluctant' on energy liberalisation [Electronic resource]. — <http://www.euractiv.com/energy/analyst-eu-countries-reluctant-e-interview-259532>.
7. Moscow threatens WTO action against EU's third energy package [Electronic resource]. — <http://www.europolitics.info/moscow-threatens-wto-action-against-eu-s-third-energy-package-art346673.html>.
8. Первый год Третьего энергопакета ЕС [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.ng.ru/energy/2012-03-13/9_3energopaket.html.

Ковчуга М.А.,
Маріупольський державний університет,
Історичний факультет, 3 курс

РЕЛІГІЙНИЙ ФАКТОР ЯК ОДИН З ОСНОВОПОЛОЖНИХ КОМПОНЕНТІВ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ДОКТРИНИ САУДІВСЬКОЇ АРАВІЇ

Маючи великі запаси нафти і вуглеводнів, Саудівська Аравія проводить активну зовнішню політику, яка здійснює вплив на процеси як регіонального, так і глобального рівня. При цьому, Саудівська Аравія грає також роль лідера та опори усього мусульманського світу, а саудівський король носить титул «Хранителя двох святинь» (Мекки і Медини). Іслам - це ідеологічна основа державної влади та суспільства. Це повністю відображується як на внутрішній, так і зовнішній політиці королівства.

Мусульманське право - одна з основних правових систем сучасності, основною рисою якої є тісний зв'язок з релігійною свідомістю, моральними і побутовими приписами ісламу. Прийнята в країні офіційна концепція правотворчості виходить з того, що єдиним законодавцем є Аллах, воля якого виражена в шаріаті (Корані і сунні), а держава здійснює нормотворчі функції лише в його рамках [1].

Дана концепція також є ключовою у визначенні основних пріоритетів зовнішньої політики Саудівської Аравії. Як батьківщина ісламу, Саудівська Аравія займає особливе місце у світі для одного мільярда мусульман по всьому світу. Керуючись принципами ісламу, Саудівська Аравія протягом десятиліть успішно бере на себе зростаючу відповідальність, пов'язану з цим статусом. Для нації, побудованої на ісламських принципах, відстоювання і захист інтересів ісламу є наріжним каменем зовнішньої політики Саудівської Аравії.

Іслам був головною мотивацією для стійкої антикомуністичної позиції Саудівської Аравії під час холодної війни. Ер-Ріяд виступав проти атеїзму, який був офіційною політикою більшості комуністичних режимів. Наприклад, Саудівська Аравія закрила своє посольство в Москві в 1938 році і відмовилася відновлювати дипломатичні відносини з Радянським Союзом [2]. Заради досягнення ісламської солідарності, Саудівська Аравія, разом зі своїми ісламськими друзям, розпочала створення системи ісламських урядових і неурядових організацій. До них відносяться: Світова мусульманська ліга, створена в 1962 році, і Організація Ісламської Конференції, заснована в 1969 році. Саме на території Саудівської Аравії знаходяться штаб-квартири обох організацій. Згідно до цих зусиль

встановлення всеосяжної солідарності в ісламському світі, Саудівська Аравія ставить перед собою наступні завдання:

- Забезпечення мирного врегулювання спорів між ісламськими країнами;
- Надання економічної допомоги для ісламських країн та товариств, постраждалих від стихійних лих;
- надання моральної та матеріальної підтримки ісламським групам там, де вони існують;
- підтримання створювання мечетей та ісламських центрів [3].

Саудівська Аравія також виказала солідарність арабським країнам в проблемі арабо-ізраїльського конфлікту. Виявляючи активність в арабському світі, Саудівська Аравія постійно намагається зіграти роль лідера в боротьбі за арабську єдність, стати ідеологічним центром. Аравія виступає в якості «борця проти сіонізму та ізраїльської агресії». Підтримка Організації Визволення Палестини і надання великих грошових сум в її розпорядження входили в плани встановлення королівського впливу над цією організацією. Країни, що протистоять Ізраїлю, отримували фінансування безпосередньо від Саудівської Аравії. У багатьох випадках Аравія виступала в якості посередника по виникаючим проблемам в конфлікті між країнами Близького Сходу [4].

Роль релігійного фактору у зовнішньополітичній та зовнішньоекономічній діяльності Саудівській Аравії значно посилила війна в Перській затоці в 1990-1991 роках. Величезні втрати, пов'язані з фінансуванням воєнних дій проти Іраку, значно звузили можливості Ер-Ріада в наданні фінансової та економічної допомоги іншим державам. У цих умовах, керівництво Королівства висунуло положення про пріоритетний характер ісламських цінностей у своїй зовнішній політиці. У цьому зв'язку практично у всіх програмах і проєктах фінансової та економічної допомоги іншим державам з'явилася ісламська спрямованість [2].

Однак, релігійний фактор, також викликає і певні розбіжності та протиріччя в мусульманському світі. Очевидним проявом цього є напруженість коливального характеру між Саудівською Аравією та Ісламською Республікою Іран, в основі політичних режимів яких покладені різні напрями ісламу (ваххабізм та шійїзм). Саудівська Аравія побоюється зменшення свого авторитету в мусульманському світі, активізації шійїтського руху в країнах регіону Перської затоки та на її власній території. Як, наслідок, виникає протистояння цих країн за право релігійного лідерства та домінуючого положення в регіоні, яке визначається, як суперництво двох релігійних систем у галузі політичного, економічного та військового впливу. Найбільш яскраво релігійний фактор вплинув на саудівсько-іранське суперництво в Лівані, Палестинській автономії, Іраку, Ємені та Бахреїні.

Отже, з огляду цих фактів, очевидно, релігійний фактор є невід'ємним компонентом зовнішньополітичної доктрини Саудівської Аравії, що визначає основні напрями її міжнародної діяльності та зовнішніх зв'язків, зумовлює зони інтересів цієї країни в регіоні.

Література:

1. Правовая система Саудовской Аравии [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.gipfeladom.ru/mion13.php>
2. Islam [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://countrystudies.us/saudi-arabia/61.htm>
3. The foreign policy of the Kingdom of Saudi Arabia [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.mofa.gov.sa/sites/mofaen/aboutKingDom/KingdomForeignPolicy/Pages/KingdomPolicy34645.aspx>
4. Нефть и основные направления внешней политики Королевства. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.istmira.com/istoriya-azii-i-afriki/588-neft-i-osnovnye-napravleniya-vneshnej-politiki.html>

Кодола Д.В.,
Маріупольський державний університет,
Історичний факультет, 4 курс

БОРЬБА З КИБЕРТЕРОРИЗМОМ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Ми живемо в епоху інформаційного суспільства, коли комп'ютери і телекомунікаційні системи використовуються у всіх сферах життєдіяльності людини і держави - від рішення проблем національної безпеки, охорони здоров'я та управління транспортом до торгівлі, фінансів, і навіть просто спілкування. Людина завжди була уразливою, але нещодавно ми дізналися, що беззахисні подвійно - не тільки в реальному житті, але й у віртуальному світі, в світі, модельованому за допомогою комп'ютерів.

Інформативно-комунікативні технології стали одним з основних факторів забезпечення та підтримки стабільного розвитку, а кількість, технічний рівень та доступність інформаційних ресурсів визначають рівень розвитку країни та її статус у світовому співтоваристві.

У той же час розвиток інформативно-комунікативних технологій обумовив не лише перехід національних інфраструктур на принципово новий рівень розвитку та функціонування, а й призвів до виникнення принципово нових загроз системам національної та міжнародної безпеки і породив цілий комплекс негативних геополітичних наслідків. Ці загрози пов'язані насамперед з можливістю використання інформативно-комунікативних технологій у цілях, несумісних з підтримкою міжнародної стабільності і безпеки, додержання принципів незастосування сили, невтручання у внутрішні справи держав, поваги прав і свобод людини.

Однією з таких загроз міжнародній та національній безпеці України є кібертероризм. У зв'язку з вищесказаним, необхідно висвітлити проблему боротьби з кібертероризмом. Проблемами кібертероризму та боротьби з ним займалися українські та іноземні дослідники такі, як Є. П. Кожушко, І. Л. Морозов, В. А. Голубєв, В. Ібрагімов, Т. Тропіна, О. В. Бойченко, О. В. Возженіков, А. В. Федоров, И. А. Семенов, А. Л. Осипенко, Т. А. Малихіна, В. Д. Курушин, Ю. В. Кпилова, Ю. В. Гаврилов, Д. Деннінг, Б. Колін, Т. Амердінг та багато інших. Однак, незважаючи на кількість досліджень в цій сфері, тема кібертероризму залишається недостатньо вивченою.

Розглянемо, що представляє собою кібертероризм - це навмисна атака на комп'ютери, комп'ютерні програми, комп'ютерні мережі, що створює небезпеку загибелі людей, заподіяння значного майнового збитку або настання інших суспільно небезпечних наслідків [1]. Це діяння повинне бути зроблене в цілях порушення громадської безпеки, залякування населення або надання впливу на прийняття рішень органами влади.

Аналіз світових тенденцій розвитку кібертероризму з великою часткою ймовірності дозволяє прогнозувати, що його загроза з кожним роком буде зростати. Інформація, яка відіграє вирішальну роль у функціонуванні структур державної влади і національної безпеки, громадських інститутів, стає найслабшою ланкою національної інфраструктури держави на сучасному етапі розвитку.

Слід зазначити, що злочини у сфері інформаційних технологій дуже часто є міжнародними, тобто злочинці діють в одній державі, а їхні жертви знаходяться в іншій. Тому для боротьби з такими злочинами особливе значення має міжнародна співпраця. Боротьба з кібертероризмом здійснюється на основі міжнародно-правової бази. Її основними складовими є документи, закони, конвенції багатьох країн, які поступово об'єднуються для боротьби з кібертероризмом. Ця боротьба з вимагає насамперед відповідної правової бази, функціонування спеціальних підрозділів по боротьбі з комп'ютерною злочинністю, широкого співробітництва з громадськістю, державними, комерційними підприємствами, тісної міжнародної взаємодії.

З метою уніфікації національних законодавств 13 вересня 1989 на засіданні Комітету міністрів Європейської Ради був вироблений список правопорушень, рекомендований країнам Євросоюзу для розробки єдиної кримінальної стратегії при розробці законодавства, пов'язаного з комп'ютерними злочинами [2].

Щоб розкривати подібні злочини, потрібно привести в мінімальну відповідність законодавство, що стосується цієї області, в якомога більшій кількості країн. Крім того, дуже сильною підмогою для сищиків є міжнародна кооперація: згідно до Будапештської конвенції, в кожній країні, що ратифікувала цей документ, повинен цілодобово працювати контакт-центр, в який можуть звернутися за необхідною інформацією поліцейські з будь-якої держави.

Країни Європи ухвалили закони, згідно з якими дані про телекомунікаційний трафік повинні зберігатися від трьох місяців до шести років. Але, бар'єри для отримання інформації в слідчих цілях все ще великі: якщо злочинець реєструє поштову скриньку на міжнародному сервері в лічені секунди, то детектив, якому потрібен доступ до цього е-мейлу, повинен пройти через цілий ряд процедур - відправити запит в іншу країну, обґрунтувати його, отримати і так далі [3].

Що стосується інших країн, то Російська Федерація стала першою країною у Співдружності Незалежних Держав (СНД), яка змінила своє кримінальне законодавство і внесла норми, що встановлюють кримінальну відповідальність за комп'ютерні злочини. Глава 28 Кримінального кодексу Російської Федерації, прийнятого 13 червня 1996 р. і вступив у силу з 1 січня 1997 р., присвячена злочинам у сфері комп'ютерної інформації [4]. 17 лютого 1996 на VII пленарному засіданні Міжпарламентської Асамблеї держав-учасників СНД був прийнятий Модельний кримінальний кодекс, в якому окремо регламентується відповідальність за комп'ютерний тероризм [5].

В Україні також були внесені відповідні статті до Кримінального кодексу (ст.ст. 361, 361-2, 362). Також, успішно діє слідча лабораторія, яка спеціалізується на аналізі та обробці цифрових доказів. Також, все більшого поширення набуває такий засіб ідентифікації особистості, як біометрія. Адже, дуже часто складно визначити особу, яка здійснює ті чи інші дії.

У серпні 2004 р. у В'єтнамі було сформовано поліцейський підрозділ, в завдання якого входить розслідування мережевих злочинів та стеження за розповсюдженням заборонених публікацій у кіберпросторі.

Важливим є те, що у Пакистані навіть була введена смертна кара за кібертероризм. Новий пакистанський закон «Про запобігання електронних злочинів» застосовують до будь-кого, хто зробить за допомогою обчислювальної техніки злочин, що має негативні наслідки для національної безпеки [10]. Якщо ж акт комп'ютерного тероризму спричинить за собою смерть людини, особи, які вчинили його, будуть засуджені до смерті або довічного позбавлення волі. Відповідальність поширюється як на громадян Пакистану, так і на іноземців.

У 2009 році влада Сінгапуру створила спеціальне агентство Singapore Infocomm Technology Security Authority (SITSA) для захисту держави від кібератак [11]. Дана організація займається комп'ютерними нападами, які несуть загрозу національній безпеці, такі як кібертероризм та кібершпійонаж, повідомив міністр юстиції К. Шаньмугам.

Також важливим в сфері боротьби з кібертероризмом є Резолюція ООН № 53/70, прийнята у грудні 1998 р., що стосується кіберзлочинності, кібертероризму і кібервійн [6]. Документ закликає держави інформувати Генерального секретаря ООН про свої погляди і оцінки, щодо проблем інформаційної безпеки, визначення основних понять, пов'язаних з інформаційною безпекою і розвитком міжнародних принципів, що поліпшують глобальний інформаційний простір і телекомунікації, і допомагають боротися з кібертероризмом та злочинністю.

По ініціативі «Великої вісімки» 23 липня 2000 на Окінаві (Японія) була прийнята «Хартія глобального інформаційного суспільства» [7]. У ній відзначається, що зусилля міжнародного співтовариства, спрямовані на розвиток глобального інформаційного суспільства, повинні супроводжуватися узгодженими діями щодо створення безпечного і вільного від злочинності кіберпространства.

Важливою подією стало прийняття Радою Європи 23 листопада 2001 у Страсбурзі «Конвенції про боротьбу з кібертероризмом». Це перша міжнародна домовленість з юридичних і процедурних аспектів розслідування та кримінального переслідування злочинів, скоєних з використанням комп'ютерних мереж. Конвенція передбачає скоординовані дії держав на національному та міждержавному рівнях, спрямовані на припинення несанкціонованого втручання в роботу комп'ютерних систем, незаконного перехоплення даних [8].

На XI Конгресі ООН з попередження злочинності та кримінального правосуддя, який відбувся у Бангкоку 25 квітня 2005, велику увагу було приділено злочинності, пов'язаній з використанням комп'ютерів. Результатом діяльності XI Конгресу ООН стала Бангкокська декларація про боротьбу з кіберзлочинністю [9].

Слід зауважити, що аналіз законодавчої бази різних країн дозволяє визначити основні підходи до вирішення проблеми кібертероризму. У першій групі країн (Норвегія, Сінгапур, Словаччина, Філіппіни, Південна Корея, Росія) злочинними оголошені несанкціонований доступ в захищені комп'ютерні системи, зараження вірусами і протиправне використання комп'ютерних систем та інформації. У другій групі держав (Данія, Швеція, Швейцарія, Франція, Японія) до комп'ютерних злочинів віднесені лише ті діяння, які пов'язані із заподіянням шкоди майну та електронної обробки інформації. У третій групі в якості кримінальних розглядаються діяння, пов'язані не тільки з майновим збитком, але і з порушенням прав особистості і з загрозою національній безпеці (США, Великобританія, Німеччина, Нідерланди).

Якщо розглядати чинне законодавство України, то можна побачити, що воно не відповідає сучасному рівню розвитку відносин в сфері інформації та не в змозі адекватно вирішувати проблеми, що виникають. Більшість чинних законів, спрямованих на врегулювання інформаційних відносин, були прийняті до набрання чинності Конституції, і навіть зі значними змінами та доповненнями непридатні для задоволення потреб сьогодення. Проблему боротьби з кібертероризмом вже сьогодні потрібно ставити на один рівень з тероризмом та організованою злочинністю. Протидія цій новій та небезпечній формі тероризму не може бути результативною без серйозної реформи правоохоронних органів і спеціальних служб [12].

Тому все більше країн схилиються на користь того, щоб кіберпростір охопили міжнародні домовленості. Адже, схожі угоди з хімічної зброї, у свій час переконали багато країн не накопичувати таку зброю і знищити її запаси.

Таким чином, проаналізувавши значимість цього явища ми можемо сказати, що загроза кібертероризму на сьогодні є дуже серйозною проблемою, причому її актуальність збільшується по мірі розвитку та розповсюдження інформаційно-телекомунікаційних технологій. Кібертероризм надає методи для захоплення інформації, а збиток, який вони можуть нанести визначається ціною цієї інформації. Оскільки сучасне суспільство не може обходитися без електронних носіїв інформації і цифрових методів її зберігання і обробки, кібертероризм представляє одну з найбільших загроз існуванню та регулюванню соціальних процесів. Саме тому, подальше вивчення цього виду злочинів, вдосконалення законодавства та об'єднання зусиль держав є необхідним для успішної боротьби з сучасними загрозами та викликами.

Отже, з вищесказаного можна зробити висновок, що проблему боротьби з кібертероризмом сьогодні вже треба ставити на один рівень з тероризмом та організованою злочинністю. При цьому необхідно здійснювати комплексний підхід до вирішення цієї проблеми на міжнародному рівні, створивши відповідну міжнародно-правову нормативну базу боротьби з цим явищем та співробітництва держав та їх правоохоронних органів в цій сфері, але це стане можливе тільки після реформування законодавства та серйозної реформи правоохоронних органів і спеціальних служб.

Література:

1. Тропина Т. Киберпреступность и кибертероризм / Т. Тропина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.crime-research.ru/library/Tropina.html>.
2. Проскурін Є.В. Злочини у сфері комп'ютерної інформації / Є. В. Проскурін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.yurclub.ru/docs/criminal/article97.html>.
3. Гуцалюк М. Світ бореться з кіберзлочинністю, Україна - не виняток / М. Гуцалюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://newsme.com.ua/accident/crime/801222/>.
4. Кримінальний кодекс Російської Федерації прийнятий Державною Думою від 24 травня 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uk-rf.com/>.
5. Модельний кримінальний кодекс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_pravo/2012_1/files/LA112_33.pdf.
6. Резолюція ООН № 53/70 від 1998 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elise.com.ua/ru/content/40-oharakterizuvati-problemu-vikoristannya-informatsijnih-ozbroyen-u-suchasnomu-sviti>.
7. Окінавська Хартія глобального інформаційного суспільства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mcrt.ru/index.php?nodeid=1218>.
8. Конвенція Ради Європи про кіберзлочинність від 23 листопада 2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_575.
9. Бангкокська декларація про боротьбу з кіберзлочинністю 2005 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/russian/events/11thcongress/bangkok>.
10. Про запобігання електронних злочинів: Закон Пакистану від 2007 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zymnavoda.com/2192-u-pakistan-i-vvedena-strata-za-kiberterror.html>.
11. Влада Сінгапуру створила спеціальне агентство SITSA [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://itua.info/internet/22874.html>.
12. Захист інформації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://portal.rada.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=85503&cat_id=37486.

Козуб А.Г.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правового факультет, ОКР «Магістр»

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ПРАВІ

Економічна інтеграція об'єднує елементи національних економік і є найвищим ступенем інтернаціоналізації господарського життя, при цьому відбувається міждержавний розвиток, що діє відповідно до спеціальних угод і має свою організаційну структуру, представлену різними керуючими організаціями, наднаціональними незалежними утвореннями. Зростаюча залежність успішного розвитку національних економічних систем від оптимальної участі в інтеграційних

процесах передбачає визначення економічних пріоритетів і найважливіших національних інтересів, усвідомлення ролі та місця України в глобальному геополітичному просторі.

Розвиток інтеграції супроводжується частковою або повною уніфікацією законодавчої бази, ліквідацією бар'єрів у торгівлі між країнами, зближенням ринків країн з метою створення єдиного ринку. Стратегічний напрям інтеграції України передбачає проголошення курсу на багатовекторність, розвиток відносин як із країнами СНД, і особливо з Росією, так і розширення економічних відносин із країнами Європейського Союзу; участь у регіональних організаціях.

Дослідженню проблематики інтеграції і розвитку участі національної економіки у світовому господарстві присвячені роботи В. Андрійчука, М. Гонака, Ю. Макогона, С. Писаренко, А. Етозоні, Р. Кохана, Ст. Д. Краснера, П. Баклі, Г. Климка, А. Кредісова, Г. Кремера, О. Журавського, Д. Лук'яненка, Ю. Шишкова та інших.

Сучасна багатовекторна тенденція інтеграції України потребує розвитку нових методів управління економікою. Процес інтеграції України у світову спільноту обумовлює розширення роботи торговельних місій, реформування виробничих комплексів, посилення конкурентоспроможності продукції вітчизняних виробників.

Метою статті є розробка науково-практичних та методичних рекомендацій щодо активізації інтеграції України у світове господарство.

Отже, світова економіка – це сукупність національних господарств, пов'язаних один з одним системою міжнародного поділу праці (МПП), економічними і політичними відносинами. Універсальний зв'язок між національними господарствами здійснюють міжнародні економічні відносини.

Світову економіку можна визначити як економічну систему, що само відтворюється на рівні продуктивних сил, виробничих відносин і визначених аспектів надбудовних відносин у тій мірі, у якій вхідні в нього національні господарства мають визначену сумісність на кожному із трьох названих рівнів. Основою виникнення й існування системи виступає її цілісність, що припускає економічну взаємодію всіх складових частин системи на досить стійкому рівні, що забезпечує регулярну циркуляцію відтвореного продукту в глобальному масштабі, постійну діяльність, життєздатність системи, її саморегуляцію і розвиток.

Світова економіка як система не може розвиватися без визначеного порядку, заснованого на нормах міжнародного публічного і приватного права, що регулюють економічні відносини між державами, економічними об'єднаннями, юридичними і фізичними особами. Дотримання встановлених конвенційних і звичайних норм забезпечується самими державами і колективними формами контролю за дотриманням міжнародного права, яким займаються різного роду міжнародні організації. Ці правила уточнюються і переглядаються відповідно до потреб розвитку світових продуктивних сил і окремих підсистем і елементів. Світове господарство являє собою складну економічну систему, суб'єктами якої виступають транснаціональні компанії, національні господарства, міжнародні інтеграційні об'єднання, що самі є системами з властивим тільки їм регулюванням [1; 138].

З появою міжнародних економічних інтеграційних тенденцій з'явилася і об'єктивна необхідність вивчення і підведення теоретичної бази цього явища. Спроби створення такої теоретичної бази були здійснені ще в 50-ті роки ХХ століття такими вченими, як Р.Шуман, В. Хальштейн, М.Панич, С.Бенуа, Л.Клохаш та ін.

У різних країнах інтеграційні процеси відбуваються по-різному:

- з різноманітними за характером відносинами між країнами-учасниками;
- з різними організаційними структурами;
- з різними результатами інтеграційної діяльності.

Реалізація інтеграційних процесів передбачає функціонування механізму інтеграції. Він включає різноманітні заходи, які визначено на основі дослідження теорій міжнародної економічної інтеграції, робіт з аналізу історичного досвіду інтеграційних процесів. Основними заходами є:

- створення системи міждержавних органів, що регулюють економічні зв'язки;
- створення зон вільної торгівлі, митних союзів, загальних ринків;
- міждержавне втручання в макроекономічні процеси, пов'язані з темпами зростання, структурою й розміщенням виробництва, розвитком науки і техніки, з валютно-фінансовим становищем;

• використання широкої гами зв'язків і угод на мікрорівні: між підприємствами, фірмами та монополіями різних країн, через які матеріально реалізуються інтеграційні процеси, пов'язуються не тільки ринки різних держав, але й окремі галузі їх економік [2; 143].

Сучасним процесам міжнародної економічної інтеграції властиві певні особливості, а саме:

динамізм процесів міжнародної економічної інтеграції в цілому, обумовлений як дією об'єктивних факторів, так і "ланцюговою" реакцією країн світу на розвиток окремих інтеграційних угруповань;

нерівномірність розвитку і реалізації форм міжнародної економічної інтеграції, породжена наочними відмінностями економічного розвитку країн і регіонів світу;

розвиток поряд з інтеграційними дезінтеграційних процесів, що мають глибокі корені в історичних, політичних, економічних і соціальних закономірностях світового розвитку.

Масштаби і темпи регіональної економічної інтеграції, що відбувається в цілому на об'єктивній основі, дають підстави для виділення її третьою детермінантою сучасного світового економічного розвитку (першою детермінантою виступає національна економіка, другою – транс націоналізація) [3; 38].

Стратегічний напрям економічної інтеграції України передбачає встановлення і поглиблення прямих контактів між державами – членами Європейського Союзу, Російською Федерацією, країнами Співдружності Незалежних Держав.

Європейський Союз займає провідні позиції у світовому господарстві. На його частку припадає 41,1% світового товарного експорту та 39,8% імпорту, 42,8% світового експорту та 41,9% імпорту послуг. Тому для будь-якої країни співробітництво з Європейським Союзом означає можливість отримати істотні економічні здобутки, які зрештою сприятимуть економічному зростанню та підвищенню життєвого рівня населення.

ЄС на даному етапі розвитку економічних відносин України є одним з основних партнерів нашої держави [4; 31].

Одним із сучасних напрямів державної економіки стала програма створення спеціальних економічних зон та територій пріоритетного розвитку. Це рішення було викликано необхідністю вирішення проблем виходу народного господарства України з економічної кризи шляхом залучення іноземних і внутрішніх інвестицій, стимулювання виробництва, досягнення збалансованості економічного розвитку регіонів країни, ефективного розміщення та використання матеріальних, трудових та інших ресурсів.

Враховуючи розмір експортної та імпортної квот, можна стверджувати, що більшість товарів нині надходить на національний ринок або за посередництвом зовнішньої торгівлі, або виробляється з використанням іноземних сировини, комплектуючих чи технологій. Для вибору цільових ринків і партнерів необхідним є широкомасштабний комплекс економічних, маркетингових та інших досліджень, що дозволять виявити оптимальні напрями регіонального співробітництва. Даний вибір може здійснюватися як на користь країн, регіональних угруповань, областей, так і на користь окремих компаній.

Отже, для України, як і для інших колишніх республік СРСР, перспективнішим є вихід у своїй державно-економічній цілісності на світовий ринок з наступною інтеграцією в світову економіку. Назвемо принаймні три можливих напрями ефективної адаптації України до міжнародного поділу праці:

1) участь у загальноєвропейському економічному просторі, який починає формуватись. Перехід до ринкової економіки зумовить приєднання країн європейської частини колишнього СРСР до європейського економічного простору. Отже, доцільно визначитися, які галузі й виробництва становитимуть профіль міжнародної спеціалізації України. Стимулювання цих галузей і виробництв методами ринкової економіки одночасно окреслить пріоритетні зміни в народному господарстві України;

2) визначення специфічних сфер співробітництва з країнами інших континентів, які становитимуть взаємний інтерес;

3) підключення до загальносвітового співробітництва на галузевій основі, особливо у науково-технічній, енергетичній, продовольчій, екологічній сферах. Опрацювання перспективної програми вибіркової спеціалізації українського експорту на нових конкурентоспроможних на світовому ринку виробках.

Також, у підсумку хотілося б зазначити, що на сьогодні є актуальним здійснення переговорів з метою визначення статусу України як країни, що розвивається. Вироблення її власної чіткої позиції у Міжнародному валютному фонді, Світовому банку реконструкції та розвитку, Генеральній угоді по

торгівлі й тарифах та Міжнародній організації праці, адже ці чотири організації є ключовими в міжнародному фінансовому, торговельному і соціальному регулюванні. Ефективна участь в них збільшить можливості України щодо залучення іноземного капіталу, фінансових ресурсів, отримання певних торговельних пільг, збереження тарифних засобів захисту національної індустрії та сільського господарства тощо.

Високий рівень конкуренції на світовому ринку, гнучкість стратегії й тактики товаровиробників потребують створення в Україні структури які б забезпечували і координували функціонування зовнішньоекономічного комплексу, а також, усієї інфраструктури зовнішніх економічних зв'язків (страхового та інформаційного обслуговування, судових і арбітражних органів тощо). Отже, реформа зовнішньоекономічного комплексу не може здійснюватись у відриві від реформування самої економічної системи в Україні. Це має для нашої країни принципове значення.

Література:

1. Семенов Г.А. Міжнародні економічні відносини: аналіз стану, реалії і проблеми : Навчальний посібник / Г. А. Семенов, М. О. Панкова, А. Г. Семенов. -2-ге вид., перероб. і доп. - К.: Центр навчальної літератури, 2008. – 231 с.;
2. Дахно І.М. Міжнародна економіка: Навч. посіб. / Іван Дахно, Юлія Бовтрук. - К.: МАУП, 2008. – 214 с.;
3. Картунов О.В., Лаптев С.А. Західні теорії економічної та політичної інтеграції: спроби стислого аналізу / О.В. Картунов, С.А. Лаптев // Зовнішня торгівля. - 2006. - № 3-4. С. 36- 39;
4. Філіпенко А. Модернізація економіки України в умовах глобалізації / А. Філіпенко // Вісник Національної академії наук України. - 2010. - № 1. - С. 30-39;
5. Савельєв Є.О. Міжнародна економіка: теорія міжнародної торгівлі і фінансів : Підручник для магістрантів з міжнарод. економіки і держ. Служби / Євген Савельєв / За ред. О. Устенка. - Тернопіль: Економічна думка, 2009. – 495 с.

Кондратьєва І.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

РОЛЬ ООН У ЗАХИСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Міжнародно-правова проблематика ролі і форм участі Ради Безпеки ООН (далі: РБ) у захисті прав людини на сучасному етапі безпосередньо пов'язана з практичними ситуаціями, що виникають останнім часом, є новими для традиційного розуміння міжнародного права як такого, що регулює виключно міждержавні відносини та об'єктивуються з позицій взаємозалежності держав у сучасному глобалізованому світі, з чого випливає теза про неможливість розглядати питання дотримання прав людини як виключно внутрішню справу держав, оскільки торкається їх зобов'язань у відповідності до міжнародно-правових актів.

Актуальність профільного дослідження ролі РБ у захисті прав людини в означеному контексті пояснюється наступними чинниками: а) важливе місце РБ ООН, як другого за Статутом головного органу ООН, що несе головну відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки та приймає рішення, які мають обов'язкову силу для членів ООН, адже, відповідно до ст. 25 Статуту, вони зобов'язані підкорятися рішенням РБ ООН та виконувати їх; б) актуальність на сучасному етапі міжнародно-правових проблем, що пов'язані з необхідністю вдосконалення та підвищення ефективності виконання РБ ООН своїх функцій шляхом реформування її складу, структури, методів роботи та порядку прийняття рішень, що викликало міжнародну дискусію на найвищому міждержавному рівні, яка може бути розв'язаною лише на основі норм та принципів міжнародного права; в) здійснення окремими державами певних примусових дій, метою яких проголошено захист прав людини на території іншої держави.

Слід зазначити, що окремі аспекти поставленої проблематики досить ретельно досліджені у науковій літературі в площині як міжнародного права прав людини, так й права міжнародних організацій, зважаючи на значну ступінь інституалізації міжнародних відносин на сучасному етапі. Серед представників радянської та пострадянської доктрини міжнародного права можна відзначити, зокрема, М.О. Ушакова, Д.Б. Левіна, В.М. Федорова, О.Г. Зайцеву, В.О. Карташкіна, А.Г. Дадуні, Т.В. Бордачова, М.О. Баймуратова, В.Н. Денисова, а також західних авторів – Г. Кельзена, Л. Гудріча, Е. Хамбро, Б. Сімму, Н. Макфарлейна та інших. В той же час, жодне дослідження не фокусується на визначенні місця, ролі і форм участі РБ у захисті прав людини, перш за все, відносно здійснення

примусових дій з використанням збройних сил, а тому вирішення вказаного завдання являє собою новизну і має велике загальнонаукове та методологічне значення.

Відповідно до ч. 1 ст. 1 Статуту ООН (далі: Статут), Організація Об'єднаних Націй (далі: ООН) переслідує мету підтримувати міжнародний мир та безпеку та з цією метою приймати ефективні колективні заходи для попередження та усунення загрози миру та придушення актів агресії або інших порушень миру та проводити мирними засобами, у відповідності до принципів справедливості та міжнародного права, залагодження або розв'язання міжнародних спорів або ситуацій, які можуть призвести до порушень миру. П. 1 ст. 24 Статуту покладає на РБ головну відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки та фіксує важливе положення конституюючого характеру про те, що РБ при виконанні своїх обов'язків діє від імені Членів ООН.

До кінця 70-х рр. минулого століття більшість юристів-міжнародників виходили у своєму розумінні терміну «міжнародний мир та безпека» з концепції абсолютного суверенітету держави в межах своєї території, посиляючись на принцип невтручання у внутрішні справи держави, закріплений у п. 7 ст. 2 Статуту (аналогічні норми містяться у Декларації про принципи міжнародного права 1970 р., Декларації принципів Заключного акта Наради з безпеки та співробітництва у Європі 1975 р., преамбулі Статуту Міжнародного кримінального суду 1988 р., інших міжнародно-правових документах універсального і регіонального рівня). На сучасному етапі, за справедливою оцінкою В.Н. Денисова, «розвиток міжнародної інституційної системи та кодифікація міжнародного права охоплюють дедалі нові сфери міжнародно-правового регулювання, що поглиблює взаємозв'язок держав і призводить до звуження їх внутрішньої компетенції та нового розуміння принципу невтручання у внутрішні справи держави», а тому цілком логічною за таких умов є поява нових концепцій – «індивідуального суверенітету» (захист прав людини має пріоритет по відношенню до суверенітету окремої держави у його класичному визначенні) та «обмеженого суверенітету» (базується на тому факті, що, за характеристикою С. Орджонікідзе, «гуманітарна катастрофа ніколи не буде вважатися виключно внутрішньою справою тієї чи іншої держави і що міжнародне співтовариство не тільки має право, але й зобов'язане рішуче втручатися у подібні гострі гуманітарні кризи (тобто на практиці часто у внутрішні справи суверенних держав) для їх оперативного виправлення»). Останні дві концепції є теоретичним підґрунтям для здійснення т. з. «гуманітарної інтервенції», під якою розуміється використання військової сили на території іноземної держави у гуманітарних цілях, виходячи із пріоритету прав людини над принципами невтручання у внутрішні справи держави і незастосування сили у міжнародних відносинах.

Необхідно відзначити, що такі випадки втручання неодноразово відбувалися на практиці, особливо – в останні роки (починаючи від інтервенції Індії до Східної Бенгалії у 1971 р. і закінчуючи свіжими прикладами – військові операції проти Югославії у 1999 р. та Іраку у 2003 р.), однак вбачається, що застосування сили відбувалося з порушенням міжнародного права в частині відсутності відповідного рішення РБ, адже за будь-яких умов воно може бути визнане правомірним у суворо обмежених ситуаціях, визначених статутними нормами, до яких відносяться: рішення РБ на підставі ст. 42 Статуту у випадку будь-якої загрози миру, будь-якого порушення миру або акту агресії; індивідуальний самозахист, якщо відбудеться напад на державу-члена ООН (ст. 51); колективний самозахист разом з іншими державами, якщо відбудеться напад на державу-члена ООН (ст. 51); використання РБ під своїм керівництвом регіональних угод або органів для здійснення примусових заходів із застосуванням сили.

Отже, на сучасному етапі слід визнати правомірним застосування сили у випадку гострих гуманітарних криз критичного характеру відносно суверенної держави, виходячи з трактування поняття «міжнародного миру та безпеки» як «глобального», а не як «міждержавного», що детермінується виключним ступенем взаємозалежності держав у сучасному світі, існуванням таких глобальних проблем, що не можуть бути вирішені окремою державою чи групою держав, верховенством прав людини у сучасному міжнародному праві. В той же час, таке втручання може відбуватися виключно і не інакше, як за рішенням РБ відповідно до глави VII Статуту після кваліфікації «загрози миру» або «порушення миру».

В результаті міжнародно-правового аналізу ролі ООН у захисті соціально-економічних прав людини на сучасному етапі можна зробити загальний висновок про потребу активізації такої ролі нормативним шляхом, включаючи, у разі необхідності, внесення змін до Статуту ООН, адже «гуманітарна інтервенція» у будь-якому випадку є правомірною виключно за наявності відповідної резолюції єдиного органу міжнародної організації, що має повноваження щодо кваліфікації такої ситуації та вжиття відповідних заходів невійськового і військового характеру. За наявності такого рішення дії щодо захисту прав людини не суперечать нормам і принципам міжнародного права,

прогресивний розвиток якого має тенденцію до визнання прав людини найвищою цінністю і пріоритетним принципом у діяльності міжнародних організацій.

Варто сподіватися, що результати проведеного дослідження можуть бути використані у подальшому формуванні нових профільних підходів щодо означеної проблематики як у теоретичній, так й у практичній площині.

Котов А.Г.,
Маріупольський державний університет,
Історичний факультет, 3 курс

РОЛЬ КОНВЕНЦІЙ В ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ КОНФЛІКТІВ В ПІВДЕННО-КИТАЙСЬКОМУ МОРІ

На сучасному етапі в Південно-Східній Азії вибухонебезпечним потенціалом володіє проблема державної приналежності островних територій в Південно-Китайському морі - архіпелагів Парасели і Спратлі. Проблема приналежності двох архіпелагів в Південно-Китайському морі, одна з найбільш небезпечних конфліктних ситуацій в Південно-Східній Азії, що характеризується високим ступенем військово-політичної напруженості. Проблема досі не вирішена, а часом приймає характер жорсткого протистояння, близького до відкритої військової конфронтації. Тому проблема правового регулювання даного конфлікту є дуже актуальною.

Південно-Китайське море визначається Міжнародним гідрографічним Бюро як акваторія, що простягнулася із південного заходу на північний схід, чия південна межа проходить вздовж 3 градуса південної широти від Південної Суматри до о. Борнео (протоку карінат), а північна - уздовж паралелі, що з'єднує північну точку о. Тайвань і узбережжя провінції Фуцзянь (КНР). Слід відзначити, що Південно-Китайське море є другим за жвавості районом судноплавства у світі. Його акваторію перетинають маршрути половини найбільших супертанкерів світу. До того ж, у районі Південно-Китайського моря зосереджені запаси нафти і газу [3].

Більшість територіальних претензій в даному регіоні має історичний характер, а також базуються на принципах міжнародного права, яке визнає суверенітет держав над територіальними водами і континентальним шельфом, що встановлено Міжнародною конвенцією про визнання морського законодавства 1982 р.

Дана конвенція встановлює основні поняття для визначення статусу островів, континентального шельфу, внутрішніх морів і територіальних вод. Трьома основними пунктами конвенції, що мають найбільш близьке відношення до проблеми Південно-Китайського моря, є:

1. Стаття 3, яка говорить, що «кожна держава має право встановлювати межу своїх територіальних вод на відстані, що не перевищує 12 миль від узбережжя»;

2. Статті 55-75, що дають визначення виключної економічної зони, що включає води і дно океану в межах 200 миль від узбережжя країни. Поняття ВЕЗ надає прибережним державам суверенне право «розвідки, охорони і розробки природних ресурсів, як біологічних, так і не біологічних, океану і його ложа ...»;

3. Стаття 121, яка говорить, що скелі, не придатні для проживання людей і ведення ними господарської діяльності, не мають виняткової економічної зони і не дають суверену права претендувати на прилеглі ділянки континентального шельфу[1].

Особливо важливе значення при розгляді проблем Південно-Китайського моря має питання про вплив розташованих там островців на розмежування шельфу. Протягом досить довгого часу суперечки в Південно-Китайському морі існували саме в якості розбіжностей про приналежність розташованих тут островів. Власне кажучи, і сьогодні з чисто формальних позицій вони носять такий же характер. Однак, зберігаючи, так би мовити, "зовнішню оболонку" в колишньому вигляді, вони в значній мірі змінили свій зміст, трансформувались по своїй суті в суперечки про суверенних правах на розробку ресурсів континентального шельфу, на якому розташовані островці південній та західній частині Південно-Китайського моря.

Геологічна наука розглядає континентальний шельф і континентальний схил або як пряме продовження прилеглих частин материка, або як області занурення і накопичення рухомих частинок земної кори[4]. Слідом за широким визнанням геологічної концепції континентального шельфу як природного підводного продовження материкової території прибережної держави з'явилася правова концепція, відповідно до якої прибережна держава має певні права на той район шельфу, який примикає до його берегів. І хоча ця концепція також отримала широке визнання, проте це визнання

ще не вирішувало задачу визначення характеру і змісту, а також обсягу і меж тих прав, які належить надати прибережному державі для реалізації його потреби в експлуатації поверхні і надр дна моря.

З геологічної точки зору, континентальний шельф - підводне продовження материка. Це означає, що початковою кордоном його є берег материка. Однак в міжнародно-правовому відношенні берега держав оперізують його територіальні води, які є продовженням його суверенної території, які включають дно і надра дна, а також повітряний простір над ними. Численні і тривалі суперечки викликали питання визначення зовнішньої межі континентального шельфу[3]. Стаття 1 Конвенції про континентальний шельф (1958 р.): У цієї конвенції термін "континентальний шельф" вживається стосовно: а) «до поверхні і надр морського дна підводних районів, що примикають до берега, але знаходяться поза зоною територіального моря до глибини 200 м або за цими межами до такого місця, до якого глибина покриваючих вод дозволяє розробку природних багатств цих районів, б) до поверхні і надр подібних підводних районів, що примикають до берегів островів "[2]. Також важливими пунктами у Женевській конвенції 1958, які стосуються проблем Південно-Китайського моря є:

«1. Якщо один і той же континентальний шельф примикає до територій двох або більше держав, береги яких розташовані один проти іншого, межа континентального шельфу, що належить кожній державі, визначається угодою між ними. За відсутності угоди і якщо інша лінія кордону не виправдовується особливими обставинами, кордоном служить середина лінія, кожна точка якої однаково віддалений від найближчих точок тих вихідних ліній, від яких відміряється ширина територіального моря кожної з цих держав.

2. Якщо один і той же континентальний шельф примикає до території двох суміжних держав, межа шельфу визначається угодою між ними. За відсутності угоди і якщо інша лінія кордону не виправдовується особливими обставинами, межа визначається за принципом рівної довжини від найближчих точок тих вихідних ліній, від яких відміряється ширина територіального моря кожної з цих двох держав[2].»

Говорячи в цілому, в районі Спратлі Південно-Китайського моря виникла парадоксальна ситуація: з правової точки зору, жодних проблем тут немає, але міжнародний спір з питань, віднесених до проблем, регульованих міжнародно-правовими нормами, продовжує існувати.

Але, що стосується що стосується Парасельських островів, то з точки зору міжнародного права, військовий метод вирішення спірного територіального питання не може вважатися ні законним, ні остаточним. У цьому зв'язку не можна не нагадати, що у статті 2 Статуту ООН відзначається, що всі члени світової спільноти націй повинні вирішувати свої міжнародні суперечки мирними засобами і утримуватися від загрози силою або її застосування[6].

Отже, слід сказати, що головними правовими документами, які регулюють конфлікти в Південно-Китайському морі є: Конвенція ООН по морському праву 1982, Женевська конвенція 1958.

Література:

1. Конвенція по морському праву 1982 г.[Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/lawsea.shtml

2. Женевская конвенция 1958г о континентальном шельфе [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zaki.ru/pagesnew.php?id=1405>

3. Острова Спратли [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://vnsea.net/tabid/133/ArticleID/715/language>

4. Территориальные конфликты в Южно-Китайском море [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://vnsea.net/tabid/149/ArticleID/515/language/vi-VN/Default.aspx>

5. Проблема архипелага Спратли в Южно-Китайском море и перспективы ее урегулирования [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://vnsea.net/tabid/149/ArticleID/559/language/vi-VN/>

6. Устав ООН [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.un.org/ru/documents/charter/>

Коштовна М.В.,
Маріупольський державний університет,
Історичний факультет, 4 курс

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ВИМІР РОСІЙСЬКО-ТУРКМЕНСЬКИХ ВІДНОСИН: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Питання багатосторонньої взаємодії в енергетичній сфері сьогодні виступають одним з ключових компонентів системи міжнародних відносин. Йдуть складні геополітичні процеси,

формується нові схеми і конфігурації постачань енергоносіїв, що безпосередньо впливають на розвиток і благополуччя окремих держав, регіонів і цілих континентів.

Провідні держави усвідомлюють небезпеку занурення в анархію конкурентної боротьби, тим більше в умовах глобалізації. Проявляється готовність до взаємодії, пошуку колективних відповідей на виклики в енергетичній сфері. Поступово формується двостороння і багатостороння енергетична дипломатія. Її цілі – знаходити баланс інтересів різних держав, домогтися подальшого розвитку виробництва енергоресурсів, створення надійних сучасних систем їх транспортування при дотриманні екологічних стандартів.[1]

В умовах глобалізації енергетична безпека стає все більш значущою для кожної держави. Сьогодні країни діляться умовно на дві групи: одна – це ті, хто володіє у відповідних обсягах енергоресурсами або мають достатні можливості для їх придбання, інша – ті, хто таких можливостей не має або можливості для придбання досить обмежені. Туркменістан, який має статус нейтральної держави, в повній мірі можна віднести до першої групи країн.[2]

Ключем до розвитку міжнародних зв'язків Туркменії лежать другі після Росії в СНД запаси природного газу. У інших же областях економіка Туркменії слаборозвинена, її політична організація довгий час була типовим прикладом ізольованої від решти світу азійської деспотії на чолі з культовим лідером С. Ніязовим. Після його смерті у кінці 2006 року новим президентом став Г. Бердимухамедов, який став проводити прагматичний курс. Туркменія відкрилася світу, розширився діапазон її міжнародних контактів. Пострадянська Росія підтримувала з Туркменією тісні зв'язки, залишаючись при цьому лояльною режиму С. Ніязова, від якого відсахнулися майже усі великі держави. [3]

Договірно-правова база стосунків складає 149 міждержавних, міжурядових та міжвідомчих угод. Дипломатичні стосунки між Російською Федерацією і Туркменістаном встановлені 8 квітня 1992 року. Укладений новий Договір про Дружбу та Співпрацю (23 квітня 2002 р.). Підписані більше 90 міждержавних, міжурядових та міжвідомчих угод, що регулюють двосторонню взаємодію в різних областях. [4]

У 2002 році президент Росії В.В. Путін та президент Туркменістану С.А.Ніязов підписали в Ашхабаді Договір про Дружбу і Співпраці між двома країнами. Договір «закладає нову базу для стосунків по усіх секторах співпраці», сказав В.В. Путін, відмітивши, що цей документ має «принципове значення для Росії». Він підкреслив, що підписаний документ є продовженням договору 1992 р.

19 вересня 2002 року в Ашхабаді пройшло перше засідання Російсько-туркменської міжурядової комісії з економічного співробітництва. Для участі в ньому в столицю Туркменії прибув співголова комісії, Міністр енергетики Російської Федерації І.Х. Юсуфов. Окрім представників провідних російських міністерств і відомств його супроводжували заступники голови правління ВАТ «Газпром» А.Рязанов та Ю. Комаров, а також представницька група експертів з фінансових та правових питань і проблем ПЕК.

Глава Міненерго не вперше зустрічався з туркменськими керівниками. В останнє його переговори з С. Ніязовим відбулися 29 листопада 2001 року - президент Туркменістану прибув тоді на ювілейний саміт СНД. Невипадково саме міністр енергетики очолює двосторонню комісію з російського боку. Адже енергетика - це не лише основа економік двох країн, але і стержень їх співпраці.

Кремс Н.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Магістр»

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРАВОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ)

Завдяки утвердженню Україною незалежності відбулося відродження ліберально-демократичної традиції у вітчизняному конституціоналізмі. Концепція демократичної, правової держави стала складовою частиною української державницької ідеології. Поняття «соціальна, правова держава» потрібно розглядати як теоретичне і практичне визначення, таке, що спирається на конституційне проголошення країни соціальною та правовою. Конституція, проголосивши Україну соціальною, правовою державою, закріпила не так реальний, як бажаний стан держави. Тому точнішим було б твердження, що в Україні нині створені лише правові передумови для втілення згаданої концепції.

Досвід держав розвинутої демократії засвідчує: формування соціальної, правової держави – складний і тривалий процес, котрий має спиратися, окрім іншого, на демократичне законодавство, неухильне додержання й виконання законів усіма суб'єктами суспільства. А положення щодо соціальної держави має спиратися на потужне економічне зростання й відповідне впровадження справедливих соціально-економічних відносин у суспільстві. Для побудови в Україні правової держави треба вимоги, які становлять її зміст, реально втілити в життя. А це, своєю чергою, потребує завершення правової, політичної, економічної та соціальної реформ, виходу на засади сталого демократичного розвитку.

Відтак в Україні відбуваються значні трансформаційні зміни, мета яких формування правової держави. Для її утвердження слід також провести інвентаризацію всього масиву законодавства та скасувати закони, що суперечать потребам правової держави й відповідного суспільного життя. Також необхідно окреслити та проводити чітку правову політику; розробити відповідні нові нормативні акти, ухвалення яких продиктоване сучасними умовами й об'єктивними потребами правового регулювання; адаптувати вітчизняне законодавство до законодавства ЄС, що передбачено курсом України на інтеграцію в єдину Європу тощо. Результатом усіх цих заходів має стати забезпечення верховенства права, правового характеру чинного законодавства, істотне обмеження відомчої нормотворчості, оскільки підзаконні нормативно-правові акти (різні інструкції, розпорядження тощо) нерідко приймаються всупереч закону й паралізують його дію. Важливою складовою руху на шляху до правової держави має стати реформування судової системи, чітке впорядкування процесу правотворчості, розмежування правотворчих повноважень органів законодавчої та виконавчої влади.

Головний засадничий підхід до трансформаційних перетворень на цьому шляху – визначеність моделі політичного устрою. Тому курс Президента В. Януковича та його команди, спрямований на налагодження ефективної взаємодії між вищими органами державної влади відповідно до принципу її поділу, формування системи ефективної влади, кадрове забезпечення провідних ланок добре підготовленими фахівцями, лягає в площину вимог концепції правової держави. У цьому контексті імперативом постає також створення дієвого механізму взаємодії та взаємної відповідальності президента, парламенту й уряду за розробку та здійснення державної політики, структурування політичної системи суспільства тощо.

Досить важливим для формування правової держави в Україні є підвищення рівня правової культури та правосвідомості громадян, посадових осіб і суспільства загалом. Адже високий рівень правової культури та правової свідомості необхідний для утвердження в суспільстві законності та встановлення такої атмосфери, в якій людині комфортно жити й розвиватися. Тож знання права, повага до нього, переконаність в обов'язковості його виконання – необхідні умови побудови правової держави.

Ще одним не менш важливим напрямом зосередження зусиль держави й суспільства для формування правової держави в Україні є підвищення рівня правової культури та правосвідомості громадян, посадових осіб і самого суспільства. Високий рівень правової культури та правової свідомості – це необхідна умова для утвердження в суспільстві законності, справедливості, встановлення гідної атмосфери, в якій Людина, Громадянин можуть вільно жити й розвиватися як особистості, а також стверджувати себе і державу в новій якості, що є дуже важливим чинником у контексті процесу міждержавної європейської інтеграції та правової глобалізації.

Мігюшкіна Х.С.,
Маріупольський державний університет,
к.е.н., ст. викладач кафедри міжнародної економіки

ПРАВОВИЙ АСПЕКТ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Державна регіональна політика є складовою і невід'ємною частиною соціально-економічних перетворень, які здійснюються в країні, і включає структурну перебудову продуктивних сил регіонів, поліпшення територіальних пропорцій, підвищення ролі місцевих органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування в розбудові держави. Загальну стратегію регіонального розвитку також визначає регіональна політика.

Державна регіональна економічна політика представляє сукупність організаційних, правових і економічних заходів, які здійснюються державою в сфері регіонального розвитку. Ефективність реалізації державної регіональної політики залежить від відпрацьованого механізму, тобто від

системи економічних важелів і організаційно-економічних засобів, за допомогою яких здійснюється державний вплив на просторову організацію суспільства, забезпечується соціально-економічний розвиток регіонів, удосконалюється структура їх господарського комплексу

Виділяють наступні елементи механізму реалізації регіональної політики[1]: законодавчо-нормативна база; бюджетно-фінансова регуляція регіонального розвитку (цільове фінансування, пряма фінансова допомога, надання субсидій, субвенцій тощо); прогнозування й програмування (наприклад: Програма соціально-економічного розвитку Донецької області: «Донецька область 2012», «Донецька область 2020»); нові форми територіальної організації продуктивних сил: зона вільної торгівлі (аеропорти, гавані з пільговим торговельним режимом); євро регіони („Карпатський”, „Буг”, „Нижній Дунай”, „Верхній прут”, „Дніпро”, „Донбас”, „Слобожанщина”, „Ярославна”, „Дністер”.

Відтак сьогодні в Україні у сфері регіонального розвитку діють такі Закон України, які в тій чи іншій мірі регулюють питання формування та реалізації державної регіональної політики: «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» (2010 р.); «Про стимулювання розвитку регіонів» (2005р.); «Про державні цільові програми» (2004р.); «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного та соціального розвитку України» (2000р.); «Про планування і забудову територій» (2000р.); «Про Генеральну схему планування території України» (2002р.).

Державна регіональна політика України впливає з Конституції України і спирається на нормативно-правові документи Європейських інституцій, зокрема [2]:

Європейську хартію місцевого самоврядування;

Європейську конвенцію про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями, а також додаткові протоколи до неї;

Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту;

"Нову політику добросусідства";

спільне рішення Європейського Парламенту та Європейської Ради № 1082/2006 від 5 липня 2006 року "Про Європейські групування з метою територіальної кооперації" та інші документи Ради Європи та Європейської Комісії.

Дослідження світового досвіду впровадження регіональної економічної політики показали, що на проблеми регіональної політики чи політики регіонального розвитку було звернуто велику увагу урядів фактично лише в другій половині 20-го сторіччя, коли стрімкі технологічні зміни дали неочікувані результати: промислово розвинені регіони, традиційні для індустріального суспільства стали занепадати і до проблеми диспропорцій між промисловими та сільськогосподарськими регіонами додалися проблеми «старопромислових» районів.

Відтак почав відбуватись перехід від «галузевого» розвитку до «регіонального», в національних державах стали формуватись власні законодавчі системи, що вибудовували свої моделі регіонального розвитку, але які мають між собою багато спільного [3]:

наявності інвестиційних програм, що ведуть до економічного зростання кожного регіону держави;

запровадження чіткої системи прогнозних та планувальних документів регіонального розвитку;

створення системи координації інвестицій та програм, що реалізуються в регіональному вимірі;

залучення до процесу планування та реалізації програм регіонального розвитку широкого кола місцевих суб'єктів;

створення чітких та прозорих правил фінансування регіонального розвитку;

встановлення індикаторів моніторингу регіонального розвитку, способів оцінки регіонального розвитку та адекватного державного реагування.

Більшість країн старих членів Європейського Союзу мають сформовану протягом багатьох десятиріч власну модель регіональної політики та систему її законодавчого забезпечення, натомість нові держави-члени формували свою систему законодавства з регіонального розвитку протягом кількох років, перед вступом до Європейського Союзу і отримали дуже вражаючі результати.

Національні закони окремих країн Європейського союзу розкривають зміст та підходи до правового регулювання формування та реалізації політики регіонального розвитку: Закон «Про принципи підтримки регіонального розвитку» (Польща), Закон «Про регіональний розвиток в Румунії», Закон «Про збалансований регіональний розвиток» (Словенія), «Про регіональний розвиток та планування землекористування» (Угорщина).

Наприклад, в Естонії регіональна політика провадиться державою з метою створення умов для збалансованого соціально-економічного розвитку всіх регіонів країни з урахуванням як регіональних, так і загальнонаціональних інтересів. В Польщі акценти зроблено на реструктуризації старих

промислових районів, протидії структурному занепаду сільськогосподарських районів з пріоритетом державної форми власності, економічному відродженні Східної Польщі, конверсії міст, побудованих навколо одного підприємства, і співробітництві на міжрегіональному рівні. Словенія регіональну політику спрямовує на підтримку сільських районів і районів з небезпечною демографічною ситуацією. У Національній концепції регіонального розвитку Угорщини загальне завдання поєднує в собі забезпечення ефективності в національному масштабі та пом'якшення нерівності між регіонами. Довгострокове завдання: пропорційний розвиток країни в цілому, підвищення рівня життя, збільшення соціально-економічних можливостей і поліпшення інфраструктури, за одночасного поліпшення становища у відсталих районах. В Чехії чітко виражена концепція та визначення регіональної політики відсутні. Закон № 272 1996 р. визначає завдання регіональної політики в такий спосіб: "...модель інтегрованого економічного й соціального розвитку... з акцентом на реформуванні промисловості, розвитку виробничих навичок і пріоритетному розвитку сільських регіонів".

Отже, для реалізації Концепції державної регіональної політики необхідним є якісне правове забезпечення, яке передбачає формування належного правового середовища, з урахуванням національного та міжнародного досвіду, а також координуючої ролі державної регіональної політики у забезпеченні сталого розвитку України та її регіонів; прийняття нових законів, спрямованих на забезпечення реалізації державної регіональної політики, внесення необхідних змін до законодавства (у бюджетній, земельній, податковій сферах); аналіз та узгодження нормативно-методичного забезпечення прогнозування та планування соціально-економічного розвитку, просторового планування територій, земле- та лісоустрою, інших інструментів реалізації державної регіональної політики для їх системного, інтегрованого використання; розмежування повноважень центральних органів виконавчої влади у сфері формування та реалізації державної регіональної політики з визначенням ефективних правових механізмів реалізації повноважень головним (провідним) органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної регіональної політики.

Нормативно-правове забезпечення належного змісту та якості є необхідною умовою реалізації державної регіональної політики України. В сучасних умовах поглиблення інтеграційних й глобалізаційних процесів законодавча база повинна бути спрямована на розвиток прикордонного, транскордонного та міжрегіонального співробітництва, активізацію участі України у виконанні міжнародних проектів та програм, як важливих інноваційних форм міжнародного співробітництва, що сприятиме більш ефективному вирушенню питань соціально-економічного розвитку регіонів, дозволить значно розширити представництво регіонів України в Європейському економічному та політичному просторах.

Література:

1. Черниченко Г.А. Региональная экономика: учебное пособие / Г.А. Черниченко, О.А. Чижикова, К.С. Митюшкина. – Мариуполь: МГУ, 2010. – 173 с.
2. Закон України „Про стимулювання розвитку регіонів” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>
3. Аналітична записка Про проект Закону України «Про основи державної регіональної політики», підготовлений Міністерством регіонального розвитку та будівництва України від 17 липня 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.csi.org.ua/www/?p=1336>

Мудрик Г.С.,
Мариупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Магістр»

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВ У БОРОТЬБІ З ПІРАТСТВОМ

Проблема боротьби з морським піратством останнього часу набула значної актуальності. За даними Міжнародного морського бюро тільки у 2009 році у світі відбулось 406 піратських захоптів суден з 1052 членами команд на борту. Вісім моряків були вбиті, 68 отримали поранення. 217 спроб захоплення відбулися з боку сомалійських піратів [1]. Невтішною є статистика і для України, оскільки десятки тисяч українських екіпажів ходять на кораблях під прапорами різних держав світу. Тільки за останні роки були захоплені десятки суден з українськими моряками.

Загальні питання, пов'язані з виникненням піратства, застосування ВМС для боротьби з піратами та міжнародну правову базу боротьби з цим злочином вивчав С.Соколюк, проблеми формування міжнародно-правового механізму протидії піратству вивчали О.Середа, Л.Давиденко та

ін. Разом із тим, проблема кримінального переслідування піратів та юрисдикції міжнародних установ у цих питаннях залишається невивченою.

Останніми роками світове співтовариство та науковці значно просунулись у формуванні міжнародної нормативно-правової бази боротьби з морським піратством. Одним з таких важливих документів є Резолюція Ради безпеки ООН №1816 від 2 червня 2008 року, яка започаткувала правові засади для проведення антипіратських операцій в територіальних водах Сомалі. Разом із тим, заклавши міжнародно-правові основи для фізичного переслідування піратів, міжнародне співтовариство породило сутоправову проблему кримінального переслідування захоплених осіб. Суперечки з цього приводу тривають і нині.

Базові правові основи боротьби з морським піратством були закладені такими міжнародними нормативними документами:

1. Женевська конвенція про територіальне море та прилеглу зону від 1958 року. У статтях 14-20 Конвенції визначається обов'язок кожної держави боротися проти піратства. Визначення піратства й піратського судна, відповідальність за захоплення суден є основними елементами конвенційних положень, які реалізуються Міжнародною морською організацією [2].

2. Конвенція ООН з морського права 1982 року. Статті 100-107, що безпосередньо регламентують питання боротьби з піратством, фактично повторюють статті 14-20 Женевської конвенції про територіальне море та прилеглу зону від 1958 року. Інші положення Конвенції ООН 1982 року також встановлюють правову основу для прийняття й введення до законодавства загальноприйнятих норм і стандартів, що забезпечують безпеку судноплавства [3].

3. Конвенція ООН про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства 1988 року, що регламентує боротьбу з незаконними актами поза територіальним морем, які не підпадають під визначення піратства [4].

4. Міжнародна конвенція з охорони людського життя на морі 1974 року (Конвенція СОЛАС-74) [5].

5. Міжнародний кодекс з охорони суден і торгових засобів (Кодекс ОСПС) [6].

6. Низка резолюцій Міжнародної морської організації (ММО) і рекомендацій Міжнародного морського бюро. До 2008 року ООН та її спеціалізована установа ММО ухвалили значну кількість резолюцій та рекомендацій, які мали попередити захоплення суден. При цьому фактично всі резолюції підтверджували виключну компетенцію Сомалі щодо атримання піратів в своїх територіальних водах. Але кількість захоплень в районі Африканського Рогу з року в рік збільшувалася. Резолюція Ради безпеки ООН №1816 від 2 червня 2008 року вперше встановила, що держави, які співробітничать з Перехідним урядом Сомалі та у відношеннях уряд Сомалі завчасно направив повідомлення Генеральному секретарю ООН можуть:

а) входити до територіальних вод Сомалі з метою припинення актів піратства та збройного пограбування на морі, так само як це дозволяється робити у відкритому морі щодо піратства у відповідності до норм міжнародного права;

б) використовувати в межах територіальних вод Сомалі необхідні заходи з метою припинення актів піратства та збройного пограбування, так само як це дозволяється робити у відкритому морі щодо піратства, у відповідності до норм міжнародного права [7].

Зазначена резолюція стала основною нормативною підставою для започаткування 8 грудня 2008 року антипіратської операції ВМС Європейського Союзу під назвою «Аталанта» та у січні 2009 року операції багатонаціональних військово-морських під назвою Combined Task Force - 151 (CTF-151), яке складається з кораблів більш ніж 30 країн та ініційоване США. Оскільки для нашої держави проблема морського піратства має собливу актуальність, державні органи України вивчали питання залучення кораблів ВМС України до операції Євросоюзу. Так, група Центру спецоперацій «А» Служби безпеки України та військовослужбовці 801-го загону ВМС України (боротьба з підводними диверсійними силами та засобами) готувалася до виконання завдань по боротьбі з піратами в Аденській затоці на одному з кораблів військово-морських сил нашої держави [8]. Проте 16 червня 2010 року Верховна Рада України не підтримала законодавче підґрунтя антипіратської діяльності - проект закону України «Про внесення змін до Закону України «Про боротьбу з тероризмом» щодо проведення антитерористичної операції за межами території України [9]. Можна погодитись із законодавцем, що хоча сама ідея залучення спеціальних підрозділів України у боротьбі з піратством за межами держави повинна бути врешті-решт реалізована, але проект закону викликає багато питань як стосовно процедури використання таких сил, так і порядку керівництва та координації їх діяльності.

Таким чином, Україна наразі не бере участь у практичних діях світового співтовариства з протидії морському піратству. Разом із тим, державні органи проводять роботу у напрямку вдосконалення міжнародної нормативно-правової бази з протидії цьому злочину.

Україна також вносить свій вклад у розвиток міжнародного законодавства з цього питання. Зокрема, в кінці жовтня 2010 року наша держава представила на розгляд ООН проект Всеохоплюючої конвенції про боротьбу з актами піратства на морі [10]. Проект містить низку норм щодо переслідування піратів, попередження «відмивання» доходів, отриманих піратським промислом, проведення спільних між країнами кримінальних розслідувань. Окрема увага приділена створенню Спеціального суду з розгляду справ про морське піратство, який має складатися з семи суддів, які призначаються Генеральною асамблеєю ООН. Пропонується також, що за рішенням суду злочинець відбудуватиме покарання в країні зі списку держав, які висловили Раді безпеки ООН готовність примати таких осіб.

Аналіз статей конвенції дозволяє робити висновок, що певні її положення будуть підтримані міжнародною спільнотою, але не все документ загалом. Окрім того, що прийняття такого міжнародного документу та створення у відповідності до нього спеціального суду розтягнеться на достатньо тривалий термін (за оцінками автора не менше 3 років), так і багатоположень документу вже закріплені чинними міжнародними актами.

Література:

1. ICC Maritime Bureau «Piracy and Armed Robbery against Ships. Report for the period 1 January 2009 - 31 December 2009» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.icc-ccs.org>
2. Женевская конвенция о территориальном море и прилежащей зоне 1958 года. // Ведомости Верховного Совета СССР. - 1964. - №43. – ст.472.
3. Конвенция ООН по морскому праву. Организация Объединенных Наций. – Нью-Йорк. – 1984. – 316 с.
4. Конвенция ООН о борьбе с незаконными актами, направленными против безопасности морского судоходства // Московский журнал международного права, 2001. – №2. – С.391-405.
5. Консолидированный текст Конвенции СОЛАС-74. – С.-Пб.: ЦНИИМФ. – 1993. – 757 с.
6. Международный кодекс по охране судов и портовых средств (кодекс ОСПС). – СПб.:2009. – 272 с.
7. Резолюция Совета безопасности ООН №1816 (2008) Положение в Сомали – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/russian/document/scresol/res2008/res1816.htm>
8. Богданов Д. Предложения Украины по борьбе с пиратством, от которых трудно отказаться // Defenceexpress 22.09.10 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.defence-ua.com/rus/hotnews/?id=33059&prn=yes>
9. Проект закону України «Про внесення змін до Закону України «Про боротьбу з тероризмом» щодо проведення антитерористичної операції за межами території України, реєстр. №4105 від 23.02.09 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
10. Проект всеобъемлющей конвенции о борьбе с актами пиратства на море – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N10/570/08/PDF/N1057008.pdf>

Онищенко Х.П.,
Мариупольский государственный университет,
Экономико-правовой факультет, ОКР «Специалист»

ПРОБЛЕМЫ И ВЫГОДЫ ПИРАТСТВА

Пиратство (от греч. «пейратес» – разбойник, пират) в современном международном праве считается преступлением международного характера. В Конвенции ООН об открытом море от 29 апреля 1958 года (ст. 15 23) действия пиратов определялись как "неправомерный акт насилия, задержания или грабежа, совершаемый в личных целях, в открытом море, против какого либо судна или летательного аппарата, лиц или имущества в месте, находящемся за пределами юрисдикции какого бы то ни было государства". Согласно Конвенции, все государства обязаны содействовать уничтожению пиратства в открытом море и во всех других местах, находящихся за пределами юрисдикции какого бы то ни было государства [1].

Одним из основных международных нормативных актов в области безопасности мореплавания является Международная конвенция по охране человеческой жизни на море 1974 года (СОЛОС 74), принятая в рамках Международной морской организации (ИМО). Изначально СОЛАС 74 была

направлена на организационное и техническое оснащение судов, обеспечивающее их безопасность. Позже появились меры по борьбе с пиратством, предусматривающие международное сотрудничество и взаимодействие [2].

Конвенция ООН по морскому праву 1982 года (вступила в силу с 16 ноября 1994 года) подтвердила фундаментальные принципы и нормы Конвенции об открытом море. В ст. 101 107, 110 111 почти дословно воспроизводится содержание норм Конвенции об открытом море ст. 15 23. Морское право дает военному кораблю любого государства возможность противодействовать пиратству в открытом море [3]. Однако это не решало главной проблемы современности – эффективной борьбы с сомалийским пиратством.

Многостороннего международного соглашения, в котором было бы дано общепризнанное определение пиратства и скоординированы методы борьбы с ним, не существовало до второй половины XX века. Эти вопросы регламентировались двусторонними соглашениями, национальным законодательством отдельных государств и нормами международного обычного права, которые складывались на протяжении веков и далеко не всегда тождественно комментировались различными государственными деятелями, юристами и публицистами. Все они сходились в одном – признавали, что пиратство затрагивает «безопасность человеческого рода», а следовательно, пиратов «должен поверить первый, в руках кого они окажутся» [4].

В своей резолюции о Мировом океане и морском праве Генеральная Ассамблея Организации Объединенных Наций высказала обеспокоенность растущей угрозой, которую создают для судоходства пиратство и вооруженный разбой на море, и выразила признательность и поддержку ИМО за текущую работу в этой области. Ассамблея призвала государства всесторонне сотрудничать с ИМО в борьбе с пиратством и вооруженным грабежом против судов, в том числе путем представления этой организации сообщений об инцидентах. Она также призвала государства осуществлять руководящие указания ИМО по предотвращению пиратских нападений и вооруженного разбоя и сотрудничать с Редакционной группой ИМО, учрежденной для разработки стандартных руководящих указаний для правительств по расследованию нападений на суда и привлечению к ответственности правонарушителей, а также сотрудничать в рамках других инициатив ИМО в этой области. Генеральная Ассамблея настоятельно призвала все государства, в частности прибрежные государства в затрагиваемых регионах, принимать все необходимые и надлежащие меры для предупреждения актов пиратства и вооруженного грабежа на море и борьбы с ними, в том числе посредством регионального сотрудничества, проводить расследование и сотрудничать в расследовании таких актов, где бы они ни происходили, и предавать совершающих такие акты правосудию в соответствии с международным правом [5].

В 2008 году в Аденском заливе у берегов Сомали активизировались пираты. 2 июня 2008 г. Совет Безопасности ООН принял резолюцию, согласно которой иностранные военные корабли получили право в течение следующих шести месяцев свободно преследовать морских разбойников в территориальных водах Сомали. ООН дала право иностранным государствам посылать свои военные корабли в воды Сомали для борьбы с пиратством. Все 15 членов Совета Безопасности единодушно поддержали проект резолюции, предложенной Францией и США. При этом помощи в борьбе с пиратством просят и правительство Сомали, и генеральный секретарь ООН. Побережье Сомали растянулось на 1800 миль вдоль Африканского Рога, и сомалийские пираты уже реально угрожают одному из самых главных водных путей мира, связывающему Индийский океан с Суэцким каналом. Правда, документ не предусматривает полной свободы действий для иностранных борцов с морскими разбойниками. Перед началом спецоперации корабли должны будут подавать запрос властям Сомали. Однако, по всей видимости, это не станет серьезным препятствием. Власти Сомали не только не возражают против того, чтобы иностранцы сами разобрались с пиратами, но и всесторонне поддерживают эту идею [6]. Однако такое явление как сомалийское пиратство не исчезло. Отдельные историки и исследователи выражают следующее мнение по поводу того, кому выгодно пиратство.

Если взглянуть на проблему пиратства в Аденском заливе и угрозу морским коммуникациям, которую оно составляет, с позиции государства, претендующего на абсолютное мировое лидерство (например, США), напрашивается неожиданный вывод. Пиратство у берегов Сомали может быть удобным фактором политической игры, если необходимо организовать надежный канал тайной переброски денег и оружия в горячие точки, в которые все это невозможно поставлять легально по причине наличия международных санкций и ограничений. Нападение пиратов - идеальная причина исчезновения любого груза: она не вызывает вопросов, общественность не поднимает тревогу и всегда удовлетворена предлагаемым ей толкованием событий. Оружие украдено, значит, где бы оно не

появилось, клейма и маркировка официальных производителей уже не будут указывать на страну, где это оружие произведено, как на его поставщика [7].

Таким образом пиратство можно назвать выгодным для одних и не выгодным для других. Говоря о выводах, следует указать следующее. Подозрение о выгоде пиратства бедной, экономически нестабильной, расколотой и распавшейся на части, но достаточно хорошо военизированной страны Сомали не безосновательное. Достаточно много существует спорных вопросов. Эффективным решением могло быть четкое прописание норм борьбы с пиратством, создание условий защиты судов. Также не стоит забывать, что угроза пиратства расположена не только на морском пространстве, но и на берегу, где располагаются их базы. И, к тому же, следовало бы обязать судовладельцев к ужесточенной ответственности за не обеспечение безопасностью судна и за прописание прохода судна по опасному пути в случаях, когда его можно избежать. Само же явление пиратство вряд ли исчезнет быстро и бесследно, пока будет 2 причины – бедность и упомянутая выше его выгода. Однако четкое прописание плана действий, решающее эту проблему, могло бы ускорить её решение, и ограничение влияния лобби пиратов так же.

Литература:

1. Конвенція про відкрите море// Набрання чинності від 30.09.1962 – режим доступу - http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_180
2. Международная конвенция по охране человеческой жизни на море 1974 года (СОЛОС 74), принятая в рамках Международной морской организации (ИМО) - <http://www.femida.info/12/ktsolas74london1n1974g000.htm>
3. Конвенция ООН по морскому праву 1982 года (Монтего-Бей, 10 декабря 1982 года)
4. Международная борьба с пиратством – Режим доступа - http://www.eurasialaw.ru/index.php?option=com_jcontentplus&view=article&id=833:2010-07-16-08-40-06&catid=109:2010-06-17-09-48-32&Itemid=196
5. Резолюция о морском океане и морском праве – Режим доступа - http://www.uazakon.com/documents/date_a5/pg_ivwtwk.htm
6. СОВБЕЗ ООН разрешил странам направлять свои корабли для борьбы с пиратами: Электронный источник- Режим доступа - <http://www.zagolovki.ru/daytheme/oon/04Jun2008>
7. Сомалийские пираты: много вопросов без ответов: Электронный источник – Режим доступа - <http://www.arms-expo.ru/055057052124050052049052049.html>

Орлова Н.А.,
Мариупольский государственный университет,
Экономико-правовой факультет, ОКР «Магистр»

МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО В СФЕРЕ ЗАЩИТЫ ИНФОРМАЦИОННЫХ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА

Существенное опережение развития информинформационной сферы в сравнении с законодательством приводит к тому, что права и свободы человека и гражданина остаются долгое время незащищенными от новых информационных угроз: отсутствие законодательства относительно новых угроз не позволяет судам обеспечить эти права. Одним из путей преодоления трудностей, вызванных дисбалансом в развитии информационной сферы и отечественного законодательства, является исследование законов (в частности, конституции) развитых стран Европы, изучение опыта защиты информационных прав и свобод личности в суде.

Если рассматривать информационные права и свободы человека и их судебную защиту в конституционных нормах Италии, то можно говорить о том, что вопросами конституционного права в зарубежных странах в контексте защиты прав и свобод человека занимались В. Мелещенко, В. Погорелко, П. Рабинович, Ю. Тодыка, В. Шаповал и др.; проблем информационного права в зарубежных странах касались А. Ищенко, Г. Калюжный, И. Козаченко, В. Тащий и др.; судебная защита прав и свобод человека нашло отражение в работах Денисова, С. Кивалова, В. Маляренко, И. Махновского, Д. Притыки, О. Пушкиной и других ученых. В то же время, специальных работ, посвященных возможностям судебной защиты информационных прав и свобод человека и гражданина, в Конституции Италии не наблюдается.

Как демократическое государство, Италия признает и гарантирует неотъемлемые права человека как отдельной личности, так и в социальных объединениях, до которых входит лицо. Основная задача государства сводится к устранению экономических и социальных препятствий,

ограничивающих свободу и препятствуют полному развитию личности и участия всех работников политического, экономического и социальной организации государства.

Права и свободы человека, которые относятся и к сфере информационных отношений, непосредственно связанные с явлением демократизации гражданского общества, создания демократического общества, неразрывно сталкиваются с политическими вопросами. Демократическое общество предусматривает повышение роли массового сознания, которая в свою очередь формируется у членов общества под влиянием информации.

Права и свободы человека в сфере информационных правоотношений и их гарантии отражаются в национальном информационном законодательстве, что представляет собой разветвленную комплексную отрасль, которая стоит на пути систематизации через кодификацию. Под этой категорией следует понимать множество нормативно-правовых актов, принятых Верховной Радой Украины в форме законов и постановлений нормативного содержания, и подзаконные нормативные акты, которые регулируют общественные отношения по поводу информации. Права и свободы человека в сфере информационных отношений составляют довольно разветвленную систему. Это объясняется тем, что развитие информационного права как молодой отрасли права представляет собой сложный процесс.

С одной стороны, прослеживается стремительное развитие коммуникационных систем, глобальной системы Интернет - системы объединенных компьютерных сетей глобального общечеловеческого общества. С другой же стороны - оказывается достаточно проблем в отображении и регулировании данных отношений национальным законодательством, основной из которых является проблема систематизации.

Знают ли сегодня граждане Украины, какие именно сведения о них накопились в базах данных, кто и каким образом их получал и как использовал, поскольку ст. 43 Конституции Украины гарантирует право каждому свободно собирать, хранить, использовать и распространять информацию устно, письменно, или другим способом.

В современный период в системе информационного законодательства своего решения требуют такие проблемы, как установление правового режима защиты персональных данных граждан; создание условий для качественного и эффективного информационного обеспечения органов государственной власти, органов местного самоуправления, организаций, объединений граждан; урегулирование информационных взаимоотношений, возникающих при обмене информацией между государственными органами; определение правового режима формирования, использования информационных ресурсов территорий; информационное обеспечение предпринимательской деятельности, обеспечения права бесплатного доступа к информации или получения ее на коммерческих началах; правовые основы вхождения информационной системы Украины в международную систему обмена информацией, в международное информационное пространство и другие.

Не определены также вопросы информации в политической области и, прежде всего, правовой статус политической рекламы. Перспектива вхождения нашего государства на паритетно - правовых основах в мировое информационное сообщество предполагает, в частности, дальнейшее развитие информационного законодательства в соответствии с требованиями международно-правовых стандартов регулирования информационных отношений.

На первом месте в общественных отношениях является признание нерушимости свободы личности. Любое ограничение личной свободы (задержание, досмотр и обыск или др.) допускается только на основании мотивированного решения суда и в порядке, установленном законом. Среди статей итальянской Конституции, связанных с информационными правами и свободами человека и гражданина, выделим следующие: статья 15.: «Свобода и тайна переписки и всех других видов связи незыблемы. Их ограничение может иметь место на основе мотивированного акта судебной власти с соблюдением гарантий, предусмотренных законом».

Приведенная статья в определенной степени совпадает с украинской конституционной нормой: «Каждому гарантируется тайна переписки, телефонных разговоров, телеграфной и другой корреспонденции. Исключения могут быть установлены только судом в случаях, предусмотренных законом, с целью предотвратить преступление или выяснить истину во время расследование уголовного дела, если другим способом получить информацию невозможно». Идентичность статей видим в следующем:

1. Отмечены в основной части «все другие виды связи включают в себя «телефонных разговоров, телеграфной и другой корреспонденции».

2. Ограничения информационных прав и свобод человека и гражданина в обоих конституционных нормах возможно на основе мотивированного решения суда, что, по нашему мнению, является одним из самых демократичных путей, которые не вызывают сомнения в правильности осуществления ограничения государством упомянутых прав.

3. В обеих статьях решение суда относительно ограничения информационных прав и свобод человека и гражданина происходит с соблюдением закона.

Различие в нормах усматриваем в том, что итальянская норма дополнительно придает важное значение свободе выбора средств связи.

Статья 50.: «Все граждане могут направлять в палаты петиции с требованием законодательных мер или с изложением общественных потребностей».

Подобной нормы в Конституции Украины нет. Ее ценность в контексте защиты информационных прав и свобод личности заключается в том, что при появлении новой информационной угрозы (не отраженной в действующем законодательстве), каждый может обратиться к одной из палат (в Италии парламент двухпалатный, состоит из Палаты депутатов и Сената Республики с требованием принятия законодательных мер для защиты прав и свобод человека и гражданина в информационной сфере. Обращение в палату от отдельных граждан заставит депутатов заниматься разработкой законов, которые защищают права и свободы человека от новых информационных угроз. Статья 68.: «Члены Парламента не могут подвергаться преследованию за высказанные ими мнения и голосования во время выполнения своих функций».

На первый взгляд, приведенная итальянская норма несколько подобна отечественной, : «Народным депутатам Украины гарантируется депутатская неприкосновенность. Народные депутаты Украины не несут юридической ответственности за результаты голосования или высказывания в парламенте и его органах, за исключением ответственности за оскорбление или клевету».

Существенная разница между приведенными нормами проявляется в следующем:

1. Высказывания депутата связано с распространением информации, которая определенным лицом может считаться за оскорбление или клевету. По украинской норме депутат несет юридическую ответственность (хотя он и не имел намерения оскорбить кого-либо), а итальянский - нет. По украинской статьей практически любое выступление депутата можно считать за оскорбление или клевету отдельных граждан, если выступление распространяет определенную информацию. Итальянская статья депутата в суд, в этом случае, не тянет, хотя позволяет кому угодно опровергнуть распространенную народным избранником информацию. Опровержение информации, выраженной итальянским депутатом, происходит в судебном заседании без присутствия последнего; в украинском суде присутствие депутата обязательна.

2. Привлечение депутатов высшего законодательного органа к уголовной ответственности в обеих Конституциях разрешается с разрешением парламента (палаты), а итальянская Конституция, к тому же, нуждается в нужном разрешении для перехвата разговоров, сообщений и изъятие корреспонденции .

Чрезвычайно интересной с позиции защиты информационных прав и свобод личности является итальянская конституционная статья : «Законодательная инициатива принадлежит Правительству, любому числу палат, а также тем органам и институтам, которые ею обладают конституционным законом. Народ осуществляет законодательную инициативу путем внесения от имени не менее чем 50 000 избирателей законопроекта, составленного в форме статей закона».

В Украине право законодательной инициативы принадлежит Президенту Украины, народным депутатам Украины и Кабинету Министров Украины . При появлении новых информационных угроз суд не может обеспечить нарушенные права и свободы лица, ввиду отсутствия соответствующего закона. Вероятность того, что в случае более широкой законодательной инициативы соответствующий закон будет принят значительно быстрее - большая. Проведя сравнительный анализ конституционных норм Италии и Украины в контексте судебной защиты информационных прав и свобод человека и гражданина, раскрыв потребность в законах срочного действия, которые позволят судам надежно и оперативно обеспечить права и свободы человека и гражданина в области информации, считаем, что перспективой исследования является разработка такого законодательного механизма в Украине, который оперативно обеспечит суд нужными законами для защиты прав и свобод личности в информационной сфере.

Литература:

1. Конституция Украины с изменениями и дополнениями, внесенными Законами Украины от 8 декабря 2004 года N 2222-IV, от 1 февраля 2011 года N 2952-VI [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z960254K.html

2. Конституція Італійської Республіки від 22 грудня 1947 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lawers-ssu.narod.ru/subjects/constzs/italy.htm>
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://law.edu.ru/doc/document.asp?docID=1201351>

Отченаш М.М.,
Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова
Економіко-правовий факультет,
Здобувач та викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Маастрихтський Університет (Нідерланди)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАНЬ МІЖНАРОДНОЇ ПІДСУДНОСТІ СПРАВ ПО ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ІНТЕРНЕТІ: НАЦІОНАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА

Зусилля з розробки положень міжнародного приватного права інтелектуальної власності, в цілому, мають місце як на міжнародному, так і національному рівнях. На міжнародному рівні, ВОІВ, наприклад, активно бере участь в міжнародній дискусії щодо формування нових стандартів для прогресивного розвитку міжнародного права інтелектуальної власності, особливо в кіберпросторі. У червні 1999 року в рамках Постійного комітету ВОІВ з товарних знаків, промислових зразків і географічних зазначень (SCT) розглядалися аспекти юрисдикції, вибір права і правозастосування в контексті використання товарних знаків в Інтернеті [1].

Асамблея Паризького союзу з охорони промислової власності і Генеральна Асамблея ВОІВ на тридцять шостій сесії засідань Асамблей держав-членів ВОІВ з 24 вересня по 4 жовтня 2001 року прийняли спільні рекомендації, що стосуються захисту знаків та інших прав промислової власності на позначення в мережі Інтернет (надалі "Спільні рекомендації») [2].

У травні 2000 року ВОІВ опублікувала Рекомендації про електронну торгівлю та інтелектуальної власності (ВОІВ / OLOA / EC / Primer) [3], які, з-поміж іншого, покликані, забезпечити - зокрема, огляд питань, що стосуються юрисдикції, застосовного права та правозастосування. У 2001 році (30 та 31 січня) ВОІВ організувала в Женеві форум з міжнародного приватного права та інтелектуальної власності [4], в рамках якого ставилося за мету провести аналіз питань міжнародного приватного права, пов'язаних з інтелектуальною власністю і визначити можливі питання міжнародного співробітництва,

Однак, проблематика питань інтелектуальної власності в мережі Інтернет при застосуванні інструментів міжнародного приватного права як засобу вирішення таких проблем, пояснюється трьома суттєвими обставинами: (а) територіальної природою системи інтелектуальної власності, (б) необхідністю включення мінімальних стандартів інтелектуальної власності та (с) залежністю системи інтелектуальної власності, особливо в частині промислової власності, від процедури реєстрації.

У Конституції України суверенітет, який передбачає верховенство, незалежність і самостійність державної влади поширюються на територію України (ст.2) [5]. Реалізація відносин в Інтернеті знаходиться поза зв'язком з визначеною територією і територіальний суверенітет держави, проголошений в Конституції, виявляє, що за рамками юрисдикції, головного атрибуту суверенітету держави, залишився Інтернет простір.

Окрім вчені [6, с.8] зазначають, що проблема юрисдикції відносин в мережі Інтернет обумовлена діяльністю провайдерів (інформаційних посередників) і споживачів інформації, що здійснюється поза територією України. У теорії міжнародного права під територією розуміють просторову сферу дії державного суверенітету, сферу територіальної юрисдикції держави, частину географічного середовища, матеріальну основу існування суспільства [5].

Як відомо, Інтернет не має будь-яких матеріальних і фізичних кордонів. У зв'язку з цим являється важливим, щоб сфера та межі суверенної влади держави стосовно мережі були також відображені в Основному законі.

Із набранням чинності Закону України від 23 червня 2005 р. "Про міжнародне приватне право" [7] розпочався новий етап у розвитку вітчизняного законодавства про міжнародну підсудність цивільних справ. Проте недостатній практичний досвід застосування судами України міжнародних договорів, що містять норми інституту міжнародної підсудності, відсутність рекомендацій щодо застосування і вдосконалення вітчизняного законодавства про міжнародну підсудність значною мірою гальмують розвиток інституту міжнародної підсудності в Україні [6, с.10].

По-перше, згідно із Законом України від 18 березня 2004 р. "Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу", Законом України від 21

листопада 2002 р. "Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу" та Указом Президента України від 11 червня 1998 р. "Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу" [8], [9] Україна взяла зобов'язання реформувати своє цивільне процесуальне законодавство відповідно до стандартів держав ЄС. У законодавстві держав ЄС передбачено ефективні механізми врегулювання багатьох проблемних питань інституту міжнародної підсудності, які постають і перед українськими судами, проте не мають однозначного вирішення в законодавстві та судовій практиці України.

По-друге, у 20-му столітті підхід до правового регулювання міжнародної підсудності у світі в цілому та в державах ЄС, зокрема, істотно змінився. Особливого значення набуло регулювання за допомогою міжнародних угод, які тією чи іншою мірою уніфікують правила визначення підсудності цивільних справ з "іноземним елементом". Порівняно з Гаазькою конференцією з міжнародного приватного права, ЄС досяг більших успіхів у справі уніфікації права про міжнародну підсудність. Правові акти ЄС приймаються у коротший термін і вступають в силу одночасно в усіх державах-членах ЄС.

Вказані тенденції повинні стати ключовими у визначенні шляхів наступного реформування національного законодавства в даній сфері.

Література:

1. ВОИС SCT/2/9, пар. 79-104, 1999, доступний на http://www.wipo.int/about-ip/en/index.html?wipo_content_frame=/about-ip/en/development_iplaw/index.htm.
2. Спільна рекомендація щодо положень про охорону знаків та інших прав на промислову власність в частині знаків в Інтернет, прийнята на Асамблеї Паризького Союзу з охорони промислової власності і Генеральною Асамблеєю ВОІВ у 2000 році («Спільна Рекомендація ВОІВ») – Електронний ресурс – офіційний веб сайт ВОІВ.
3. ВОІВ - Рекомендації про електронну торгівлю та інтелектуальної власності (ВОІВ / OLOA / EC / Primer), 2000 року - Електронний ресурс – офіційний веб сайт ВОІВ.
4. Спільні рекомендації ВОІВ щодо охорони знаків та інших прав промислової власності на позначення в Інтернеті – Генеральна Асамблея ВОІВ, 36 серія Асамблей держав-членів ВОІВ у вересні 2001 р. – офіційний веб сайт ВОІВ.
5. Конституція України - Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
6. Черняк Ю. В. Інститут підсудності в міжнародному приватному праві країн Європейського Союзу та України. Дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2006.
7. Про міжнародне приватне право: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), - 2005, - N 32, ст.422.
8. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), - 2004, - N 29, ст.367 - <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>.
9. Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, N 3, ст.12 - <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/228-iv>.

Панасюк А.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КРАЇНАМИ ЄС

Проблема «наближення до Європи» значною мірою полягає у правовій площині. Так, ще в 1995 р. Єврокомісія опублікувала так звану «Білу книгу про підготовку асоційованих країн Центральної та Східної Європи до вступу у внутрішній ринок ЄС». Після цього значно інтенсивнішим став процес узгоджень законодавчих систем зазначеної групи країн відповідно до загальноєвропейських стандартів.

Правовою основою відносин між Україною та ЄС є Угода про партнерство та співробітництво (УПС) від 16 червня 1994 р. (набула чинності 1 березня 1998 р.), яка започаткувала співробітництво з широкого кола політичних, торговельно-економічних та гуманітарних питань. У рамках УПС визначено 7 пріоритетів співпраці між Україною та ЄС: енергетика, торгівля та інвестиції, юстиція та

внутрішні справи, наближення законодавства України до законодавства Євросоюзу, охорона навколишнього середовища, транспортна сфера, транскордонне співробітництво, співпраця у сфері науки, технологій та космосу.

УПС було обумовлено потребою встановити тісні відносини між ЄС та Україною, засновані на існуючих між ними історичних зв'язках і спільних цінностях. Відповідно до статті 1 Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС, цілями партнерства було визначено:

- розвиток тісних політичних відносин шляхом політичного діалогу;
- сприяння торгівлі, інвестиціям і гармонійним економічним відносинам;
- забезпечення основи для взаємовигідного економічного, соціального, фінансового, науково-технічного та культурного співробітництва;
- підтримку зусиль України щодо зміцнення демократії та завершення переходу до ринкової економіки.

Угодою визначено 28 сфер, в яких ЄС та Україна домовилися збільшити та розширити взаємне співробітництво. До таких сфер належать: промислове співробітництво; сприяння інвестиціям та їх захист; державні закупівлі; стандарти; видобувна промисловість та виробництво сировини; наука і технологія; освіта та професійна підготовка; сільське господарство; енергетика; використання атомної енергії у цивільних цілях; докільця; транспорт; космічна промисловість; фінансові послуги; боротьба з відмиванням грошей; грошово-кредитна політика; регіональний розвиток; співробітництво у соціальній сфері; малі та середні підприємства; інформація та зв'язок; захист споживачів; митна справа; економіка; статистика; боротьба з розповсюдженням наркотиків; культура тощо [1].

На зміну УПС має прийти Угода про асоціацію. Переговори про укладення нової посиленої угоди на заміну Угоди про партнерство та співробітництво розпочато 5 березня 2007 року. Угода про асоціацію покликана забезпечити якісно новий, поглиблений формат відносин між Україною та ЄС. Вона стане унікальним двостороннім документом, який виходитиме далеко за рамки подібних угод, укладених ЄС свого часу з країнами Центральної та Східної Європи. Угода не лише закладе якісно нову правову основу для подальших взаємин між Україною та ЄС, але й слугуватиме стратегічним орієнтиром для проведення системних соціально-економічних реформ в Україні, широкомасштабної адаптації законодавства України до норм і правил ЄС.

З укладенням Угоди відносини між Україною та ЄС будуть переведені на новий рівень – від партнерства і співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції. Важливим елементом Угоди є положення про створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі. Україна розглядає Угоду про асоціацію як важливий крок на шляху наближення в перспективі до наступного етапу – підготовки до вступу в ЄС.

Угода розглядає створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС(ЗВТ). ЗВТ є невід'ємною складовою Угоди про асоціацію і передбачає лібералізацію торгівлі як товарами, так і послугами, лібералізацію руху капіталів та до певної міри – руху робочої сили. Відмінною рисою ЗВТ Україна-ЄС є комплексна програма адаптації регуляторних норм у сферах, пов'язаних з торгівлею, до відповідних стандартів ЄС. Це дозволить значною мірою усунути нетарифні (технічні) бар'єри у торгівлі між Україною та ЄС та забезпечити розширений доступ до внутрішнього ринку ЄС для українських експортерів і навпаки – європейських експортерів до українського ринку. Таким чином поглиблена та всеохоплююча ЗВТ має забезпечити поступову інтеграцію економіки України до внутрішнього ринку ЄС.

Частина Угоди, яка стосується створення ЗВТ, охоплює такі основні сфери: торгівля товарами, в т. ч. технічні бар'єри в торгівлі; інструменти торговельного захисту; санітарні та фітосанітарні заходи; сприяння торгівлі та співробітництво в митній сфері; адміністративне співробітництво в митній сфері; правила походження товарів; торговельні відносини в енергетичній сфері; послуги, заснування компаній та інвестиції; визнання кваліфікації; рух капіталів та платежів; конкурентна політика (антимонопольні заходи та державна допомога); права інтелектуальної власності, в т. ч. географічні зазначення; державні закупівлі; торгівля та сталий розвиток; транспарентність; врегулювання суперечок.

30 березня 2012 року у Брюсселі парафували Угоду про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом, точніше всю її політичну частину (Асоціацію та першу і останню сторінки Зони вільної торгівлі). Саме парафування проходить у 2 етапи. Остаточне було 19 липня 2012 року - тоді Угода про Асоціацію була вся парафувана. Щодо підписання Угоди про асоціацію, то найоптимістичніші прогнози сходяться на кінець 2013 року, але все буде залежати від внутрішніх

політичних процесів та ефективності виконання Україною встановлених у Порядку денному асоціації критеріїв для підписання зазначеної угоди, а також від діалогу України та ЄС [3].

Своє головне завдання Україна на сьогоднішньому етапі вбачає в утвердженні європейських цінностей і стандартів в політиці, економіці, соціальній сфері. У цьому - запорука суспільної стабільності і сталого розвитку держави.

Література:

1. Воронкова В.Г. Політика Європейської інтеграції: [посібник] / В.Г. Воронкова – К.: Професіонал, 2007. – 512 с.
2. Дейвіс Н. Європа: Історія / Н. Дейвіс – К.: Основи, 2005. – 944 с.
3. Європейська інтеграція [Електронний ресурс] / Міністерство закордонних справ України. – Режим доступу: mfa.gov.ua

Панасюк С.А.,
Маріупольський державний університет,
аспірант кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ХАРТІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Актуальність проблем якісної імплементації Україною принципів місцевого самоврядування, що закріплені в Європейській хартії місцевого самоврядування, полягає в необхідності належного виконання міжнародних зобов'язань України перед Радою Європи.

Держава, що прагне інтегруватись до сучасного міжнародного правового процесу, так чи інакше, вступає у відповідні міжнародні домовленості, підписує міжнародні документи та зобов'язується їх виконувати.

Одним із таких обов'язкових до виконання Україною міжнародних документів є Європейська хартія місцевого самоврядування [1] (далі – Хартія).

Хартія є базовим документом Ради Європи щодо запровадження реального та демократичного місцевого самоврядування, вказівником на становлення і розвиток «доброго врядування». Не дивлячись на обов'язковість положень Хартії для України та значний проміжок у часі з моменту її ратифікації, якісне запровадження її принципів в національне законодавство України не відбулось.

На думку автора, серед причин такого незадовільного стану реалізації принципів Хартії можна виділити:

1. Відсутність чіткого розуміння щодо моменту прийняття Україною відповідних зобов'язань.
2. Відсутність як у науковців, так і у законодавця, чіткого розуміння терміну «імплементація».
3. Відсутність узгодженої позиції щодо способів імплементації.
4. Некоректність перекладу ключових термінів закріплених в Хартії та нерозуміння європейських поглядів на природу, та функції місцевого самоврядування.
5. Неякісна реалізація на практиці та несистемне законодавче закріплення (відображення) положень Хартії.

Невизначеність із тлумаченням терміну «імплементація» (некоректного розуміння моменту взяття відповідних зобов'язань та самої процедури імплементації) призводить до неможливості якісного впровадження положень Хартії у національне законодавство.

Від імені України Хартія була підписана 6 листопада 1996 року в м. Страсбург.

Термін «implementation» (імплементація) перекладається як «здійснення», «виконання» чи «реалізація». Відповідно до Оксфордського словника (Oxford Dictionary) [2]: «визначення терміну імплементація – штовхання (проштовхування) рішення чи плану до результату (Definition of implementation – the process of putting a decision or plan into effect); реалізація відповідного рішення чи плану».

Постає питання: «Звідки бере відлік початок імплементації, як необхідної діяльності держави щодо прийнятих на себе зобов'язань та чи включати процедуру ратифікації до процесу імплементації. В частині 3 статті 15 Хартії зазначено, що стосовно будь-якої держави, яка висловлюватиме свою згоду на обов'язковість для неї цієї Хартії після набрання нею чинності, Хартія набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати здачі на зберігання ратифікаційної грамоти або документа про прийняття чи затвердження.

Якщо розцінювати процес імплементації, як процес щодо виконання зобов'язань, то даний процес має початись після сплину тримісячного терміну з факту передачі Генеральному секретарю

Ради Європи відповідного погоджувального документу.

Відповідно до положень статті 1 Закону України «Про міжнародні договори» [3]: «ратифікація, затвердження, прийняття, приєднання - залежно від конкретного випадку форма надання згоди України на обов'язковість для неї міжнародного договору». Тобто, після ратифікації Верховною Радою України, Хартія (у повному обсязі) стала частиною законодавства України.

Автори колективної монографії «Актуальні проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні» (далі – Колективна монографія) зазначають, що міжнародні угоди (в тому числі і Хартія) мають рамковий характер, тобто, якщо держави-члени Ради Європи їх підписали, то вони повинні потім включити положення цих угод в національне законодавство та за допомогою відповідного міжнародно-правового механізму імплементації надати міжнародним нормам правову силу національних правових норм» [4, с. 713].

Виходячи із вищезазначених тверджень авторів Колективної монографії, існує обов'язковість включення положень міжнародних угод до національного законодавства (що було зроблено при ратифікації Хартії), а також, надання міжнародним нормам правову силу національних правових норм. А процедура надання міжнародним нормам правову силу національних правових норм входить до процесу імплементації.

Авторами Колективної монографії наголошується, що вступивши до РС в листопаді 1995 р., Україна вже з цього моменту мала визнати й імплементувати положення Хартії як міжнародно-правові стандарти для розвитку системи місцевого самоврядування на своїй території. Так само правомірно стверджувати, що, готуючись до вступу в члени РС, Україна мала усвідомлювати важливість цього й інших документів і вже до свого вступу в цю організацію діяти відповідно, гармонізуючи своє законодавство в зазначеному напрямі [4, с. 717].

В працях вітчизняних та закордонних дослідників [5; 6] існують суперечки щодо таких понять, як «рецепція», «трансформація» чи «інкорпорація», що є фактично способами імплементації.

Проблема різночитань полягає у подальшому неякісному трактуванні та розумінні методів, та способів імплементації. Окремо, залишається питання щодо відліку початку процесу імплементації (факту взяття відповідних міжнародних зобов'язань) та нормативного визначення самого терміна.

Однією із ключових проблем, на думку автора, у вітчизняній науковій спільноті, є проблема неякісного перекладу терміну «local authorities» та відсутність глибоких наукових досліджень в контексті європейського розуміння місцевої демократії.

Окремо, необхідно акцентувати увагу на відсутності чіткої політики держави щодо виконання взятих нею міжнародних зобов'язань та контролю за якістю імплементації.

Відсутність чіткої, прозорої та демократичної діяльності держави щодо виконання міжнародних зобов'язань є перешкодою до розвитку демократії, громадянського суспільства та реальної євроінтеграції України.

Література:

1. Європейська Хартія місцевого самоврядування // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 38. – Ст. 249.
2. Oxford Dictionaries Online [Електронний ресурс] // Оксфордські словники онлайн – Режим доступу: <http://oxforddictionaries.com>.
3. Про міжнародні договори України: Закон України від 26.04.2004 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 50. – Ст. 540.
4. Актуальні проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні: Кол. Монографія. / За ред.. В.В Кравченка, М.О. Баймуратова, О.В. Батанова. – К.: Атіка, 2007. – 864 с.
5. Раскалей Марина. Особливості імплементації міжнародних договорів у внутрішній правопорядок у галузі повітряного права України / М. Раскалей // «Віче». – 2009. – №22 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1744>.
6. Шпакович Ольга. Особливості імплементації міжнародних договорів у внутрішній правопорядок у галузі повітряного права України / О. Шпакович // «Віче». – 2010. – №17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/2180>.

Полкунова О.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ПОРІВНЯЛЬНО ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ПРАВИЛ ІНКОТЕРМС 2000 ТА ІНКОТЕРМС 2010, ЯК ОСНОВНОГО РЕГУЛЯТОРА СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ

Суттєве значення при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, а саме при заключенні міжнародного договору є договір постачання, який є невід'ємною частиною світової торгівлі. Базисні умови поставки регулюють взаємовідносини покупця і продавця на предмет переходу ризиків, впливають на формування додаткових витрат підприємства, а це означає, що впливає і на очікуваний результат. Найвагоміший внесок у розроблені теоретичних та практичних термінів, що використовуються при договорі поставки є Правила Інкотермс. Цими Правилами вже багато років користуються суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності. Два роки тому вийшла нова редакція Правил Інкотермс -2010, ці Правила відрізняються від попередніх.

У розробці Правил Інкотермс приймало участь багато вітчизняних практиків та науковців, а саме: Оксана Ликов, директор з розвитку Асоціації експортерів і імпортерів зовнішньоекономічної діяльності; Андрій Очерет, начальник відділу рекламування товарів Управління декларування митних режимів; Ігор Гресь, начальник відділу забезпечення нетарифного регулювання Міністерства економічного розвитку і торгівлі в Україні; Сергій Свистіль, віце-президент УНК МТП з питань зовнішньої діяльності; Юрій Приходько, генеральний директор Асоціації міжнародних експедиторів; Микола Ларіч, керівник проекту «Інкотермс-2010» Асоціації експортерів і імпортерів зовнішньоекономічної діяльності; Марія Карпішін, представник ICC Ukraine та інші представники бізнесу, провідних юридичних компаній, експортерів та імпортерів, торгівельних організацій.

Метою даного дослідження є порівняльно-правовий аналіз Правил Інкотермс 2000 та Інкотермс 2010. Виходячи з поставленої можна виділити такі задачі: дослідити Правила Інкотермс-2000; дослідити Правила Інкотермс-2010; визначити основні відмінності та зробити порівняльний аналіз.

Над даною темою працювали: Гордеев, С. Чудина, Л. Гусак, Т.О. Олійник, Я.О. Кабасіна та інші.

Діючі Правила Інкотермс, вступили в дію 1 січня 2011 року. Правила Інкотермс-2000, офіційно не припинили свою дію, але досить швидко поширюються Правила Інкотермс-2010. Правила Інкотермс – це сукупність міжнародних комерційних термінів, що публікуються Міжнародною торгівельною палатою. Вони є загальновизнаним міжнародним стандартом і використовуються по всьому світу при укладенні, як зовнішньоекономічних угод купівлі-продажу товарів, так і в середній країні.[1]

Головною перевагою «Інкотермс» є те що, сторонам договору не потрібно окремо прописувати повний перелік їх прав і обов'язків, так як уніфіковане тлумачення термінів дозволяє досягти такого порозуміння, при якому у сторін зовнішньоекономічної діяльності суперечностей щодо його умов. «Інкотермс» носять рекомендаційний характер і застосовуються за домовленістю сторін. Але якщо в контракті при визначенні базисних умов поставки зроблено посилання на нього, то положення контракту, що мають посилання на «Інкотермс», набувають юридичної сили, і дотримання включених в контракт умов стає обов'язковим. Однак треба мати на увазі, що якщо в контракті зроблено посилання на базисні поставки по «Інкотермс», а інші пункти контракту суперечать використовуваним умовам поставки згідно з «Інкотермс», то застосовуватися повинні відповідні пункти контракту, а не «Інкотермс», оскільки вважається, що сторони встановили певні вилучення з «Інкотермс» в тлумаченні окремих базисів поставки [2].

Сфера дії «Інкотермс 2010» поширюється на права та обов'язки сторін за договором купівлі-продажу в частині поставки товарів. В основному вони визначають обов'язки, вартість і ризики, що виникають при доставці товару від продавців до покупців, вказують, як розподіляються обов'язки сторін з перевезення та страхування, забезпечення належної упаковки товару, виконання вантажно-розвантажувальних робіт, встановлення моменту переходу ризику випадкової загибелі чи пошкодження товару, усушки, утруски, природного убутку, що наступили незалежно від дій учасників договору; з отримання експортних та імпортерських ліцензій, митне очищення (виконання митних формальностей) для вивезення та ввезення товару, порядок повідомлення покупця про поставку товару та надання йому транспортних документів, повідомлень. Кожен термін «Інкотермс-2010» представляє собою аббревіатуру з трьох букв [3]. В «Інкотермс-2010» виділяють чотири групи типів контрактів. В основу цієї класифікації покладено два принципи: визначення обов'язків сторін по відношенню до перевезення товару, що поставляється, та збільшення обсягу обов'язків продавця. Застосування того чи іншого терміну обмежує вид транспортного засобу або спосіб транспортування, а також може передбачати обов'язкове страхування вантажу стороною або сторонами [4].

С самого вступу можна побачити різницю, в Правилах Інкотермс-2000, зазначено, що метою Інкотермс є забезпечення комплексу міжнародних правил по тлумаченню найбільш широко використовуваних торгівельних термінів в області зовнішньої торгівлі. В Правилах Інкотермс-2010

зазначено, що Правила Інкотермс визначають в основному обов'язки, вартість і ризики, що виникають при доставці товару від продавців до покупців.

Якщо проглянути далі Правила Інкотермс 2000, широко розкриває мету та сферу здійснення Правил Інкотермс, натомість Вступ Правил Інкотермс-2010 включає в себе підрозділ: «Як використовувати Правила Інкотермс-2010».

Ці правила поширюються не лише на поставку товару сухопутним шляхом, але ще і морським та внутрішньо водним транспортом. Для постачання товару водним транспортом виділяються свої терміни, а саме: FAS (Free Alongside Ship) - Вільно уздовж борту судна; FOB (Free on Board) - Вільно на борту; CFR (Cost and Freight) - Вартість і фрахт; CIF (Cost Insurance and Freight) - Вартість, страхування і фрахт. Цей перелік термінів, що залишилися у редакції Правил «Інкотермс-2010», з шести термінів пов'язаних з постачанням водним транспортом. В правилах «Інкотермс-2000» шість термінів, що пов'язані з постачанням водним транспортом ділили на три групи: F, C, D, в новій редакції, група D виключна.

Основні зміни в «Інкотермс-2010» в порівнянні з «Інкотермс-2000»:

1) у новій редакції правил використовується 11 термінів замість 13, два нових терміна DAT і DAP замінили чотири правила колишньої редакції DAF, DES, DEQ і DDU:

DAP - Доставлено до місця (Delivered at Place);

DAT - Доставлено на термінал (Delivered at Terminal). Тобто замість використовуваних по «Інкотермс-2000» термінів DAF (Delivered At Frontier), DES (Delivered Ex Ship) і DDU (Delivery Duty Unpaid) тепер слід використовувати DAP, а замість DEQ (Delivered Ex Quay (duty paid)) в старій редакції правил - DAT. Термін DDP (Delivery Duty Paid) залишився без змін;

2) створено два класи «Інкотермс-2010» («Інкотермс-2000» мав 4 класи):

1 клас правил - для будь-якого виду транспорту;

2 клас правил - для морських і річкових перевезень;

3) правила тепер працюють як для міжнародних, так і для внутрішніх поставок;

4) введено посилання на використання електронних записів у разі згоди сторін, або коли це загальноприйнято;

5) переглянуто страхове покриття з урахуванням правок, внесених до Institute Cargo Clauses (Інститут лондонських страховиків);

6) введено чітку вказівку відповідальності за сплату зберігання на терміналі.

За новими правилами має місце поставка на умовах DAT, коли продавець передає товар у розпорядження покупця розвантаженим на поїменованому терміналі. За умовами DAP поставка здійснена, коли продавець передає товар у розпорядження покупця в поїменованому місці на транспортному засобі готовим для розвантаження (тобто нерозвантаженим). DAT і DAP можуть використовуватися незалежно від виду транспорту, вони не обмежуються тільки морським перевезенням. Передбачається, що ці два терміни будуть використовуватися в контейнерних перевезеннях. Крім того, у назві терміна DAP не вживається термін duty, що повинно стимулювати його використання у внутрішній і вільній торгівлі поряд із зовнішньою [5].

За умовами FCA, CPT, CIP, FAS, FOB, CFR і CIF обов'язок продавця щодо контракту на перевезення товару було змінено, тепер продавцеві дозволяється забезпечити контракт на перевезення. Таким чином, загально визнано, що в деяких випадках товар продається кілька разів по ланцюжку організацій, але тільки вихідний продавець дійсно укладає контракт на перевезення товару кінцевому покупцеві. Це робить «Інкотермс» більш привабливими для трейдерів сировинними товарами.

У редакції Правил «Інкотермс-2010», крім актуалізації правил до сучасних умов, були зроблені спроби зробити правила більш зручними у використанні. Точне сприйняття кожного терміну, його впливу на контрактні, транспортні та страхові обов'язки, тобто правильне використання нових Правил Міжнародної торгової палати «Інкотермс-2010», значно спрощує процес складання договору і дозволяє уникнути або, принаймні, значною мірою скоротити невизначеність різної інтерпретації торгових термінів у різних країнах. Так чи інакше, для вітчизняних ринків впровадження правил «Інкотермс» означає поглиблення інтеграції в міжнародні процеси товарної торгівлі.

Виходячи з вищевикладеного, слід пам'ятати, що застосування правил «Інкотермс» є обов'язковим для всіх суб'єктів господарювання при укладанні як зовнішньоекономічних, так і внутрішніх договорів. При цьому суб'єкти можуть застосовувати правила «Інкотермс» у будь-якій редакції, але слід пам'ятати, що остання редакція «Інкотермс» краще відповідає вимогам міжнародної торгівлі, враховує її стрімкий розвиток і нові тенденції, а також надає можливість їх безперешкодного використання і у внутрішніх договорах.

Література:

1. Пархоменко В. М. Бухгалтерський облік в Україні. Нормативи. Коментарі. Ч. 7. / В. М. Пархоменко. - Луганськ: Футура ДСД «Лугань», 2002.
2. Феонова Л. А. Контракты. Из практики внешнеэкономической деятельности / Л. А. Феонова. - СПб.: ЛИТОН, 1998.
3. Гордеев узел разрублен - правила Инкотермс 2010 введены в действие в Украине // ООО «Ассоциация экспортеров и импортеров «ЗЕД» 2003-2012 [Электронный ресурс]. - Режим доступа: admin@zed.ua.
4. Применение Инкотермс в Украине необходимо урегулировать законодательно // «УкрРудПром» - информационно-аналитический портал. - 2011 [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.ukrrudprom.ua/about>
5. Гусак Л. Новые Правила Инкотермс 2010 / Л. Гусак // Еженедельник 2000-Держава-Рынок. - 2011. - №3 (542) [Электронный ресурс]. - Режим доступа : //2000.net.ua/2000/derzhava/rynok/71244

Полкунова О.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

АНАЛІЗ ВХОДЖЕННЯ УКРАЇНИ ДО СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ

СОТ – це організація, а також комплекс правових документів, форм для постійних переговорів, клопітка робота експертів, торгівельно-економічних комісій та аналітичних центрів. Це свого роду міжнародний торгівельний договір, який визначає права та обов'язки уряду в сфері міжнародної торгівлі товарами та послугами.

Світова організація торгівлі – заснована в 1995 році глобальна міжнародна організація, яка займається правилами міжнародної торгівлі. Основу СОТ складають угоди, узгоджені, підписані та ратифіковані більшістю країн-учасниць міжнародної торгівлі. Мета СОТ – допомога виробникам товарів і послуг, експортерам та імпортерам у веденні їхнього бізнесу. СОТ є наступником ГАТТ.

Головне завдання СОТ – сприяти безперешкодній міжнародній торгівлі. Розвинені країни, за ініціативою яких створено СОТ, вважають, що саме економічна свобода у міжнародній торгівлі сприяє економічному зростанню та підвищенню економічного добробуту людей.

В даний час вважають, що світова торгова система повинна відповідати таким п'яти принципам:

а) Відсутність дискримінації в торгівлі. Жодна держава не обмежує будь-яку іншу країну, накладаючи обмеження на експорт та імпорт товарів. В ідеалі, на внутрішньому ринку будь-якої країни не повинно бути ніяких відмінностей в умовах продажу між іноземною продукцією і національної.

в) Зниження торговельних (протекціоністських) бар'єрів. Торговельними бар'єрами називають фактори, що знижують можливість проникнення зарубіжних товарів на внутрішній ринок будь-якої країни. До них відносяться, перш за все, митні збори та імпорتنі квоти (кількісні обмеження на імпорт). На міжнародну торгівлю впливають також адміністративні перепони і політика визначення обмінних курсів валют.

г) Стабільність і передбачуваність умов торгівлі. Іноземні компанії, інвестори та уряди повинні бути впевнені, що торговельні умови (тарифні й нетарифні бар'єри) не будуть змінені раптово і довільно.

д) Стимулювання змагальності в міжнародній торгівлі. Для рівноправної конкуренції фірм різних країн треба припинити «несправедливі» прийоми конкурентної боротьби – такі як експортні субсидії (допомога держави фірмам-експортерам), використання демпінгових (навмисно занижених) цін для захоплення нових ринків збуту.

е) Пільги в міжнародній торгівлі для менш розвинених держав. Цей принцип почасти суперечить попереднім, але він необхідний для втягування у світове господарство слаборозвинених країн периферії, які свідомо не можуть на перших порах конкурувати з розвинутими країнами на рівних. Тому вважається «справедливим» уявлення слаборозвиненим країнам особливих привілеїв.

У цілому СОТ пропагує ідеї вільної торгівлі, борючись за усунення протекціоністських бар'єрів.

Співробітництво України з міжнародними економічними організаціями виступає важливим елементом здійснення структурної перебудови її економіки, впровадження світового досвіду та

сучасних конкурентоспроможних технологій. У міру поглиблення цього співробітництва формувалася стратегія взаємодії, розгортався діалог щодо політики проведення реформ, враховувалися реалії політичного, економічного, соціального життя нашого суспільства, які визначають темпи і напрями реформ у країні.

Між вступом України до СОТ і перспективою розвитку її співробітництва з ЄС існує очевидна, пряма і безпосередня залежність. Вступ України до СОТ зумовить досягнення відповідності торговельного режиму України нормам ЄС і створення на цій основі не пізніше 2009 р. зони вільної торгівлі, а надалі — Митного союзу України з ЄС. Євроінтеграційні прагнення України можуть знайти відповідну підтримку партнерів по ЄС лише у випадку її вступу до СОТ. Як першу й найважливішу передумову створення зони вільної торгівлі Європейська Комісія розглядає членство України в СОТ. Справа полягає у тому, що принципи СОТ за своєю суттю повністю співпадають з економічними критеріями, необхідними для членства в ЄС, і передбачають лібералізацію торговельного режиму, поліпшення умов конкуренції, створення сприятливого інвестиційного клімату, поліпшення структури, диверсифікацію експорту тощо. Тому вступ України до СОТ і означає прийняття нею тих норм і стандартів, які забезпечать можливість безперешкодного встановлення режиму вільної торгівлі з ЄС.

Цими проблемами займалися: Богуславський Г.Є., Буткевич В.Г., Василенко В.А., Войтович С.А., Висоцький О.Ф., Ганюшкін Б.В., Денисов В.Н., Корецький В.М., Малінін С.А., Мережко О.О., Моравецький В., Муравйов В.І., Нешатаєва Т.Н., Сандровський К.К., Усенко Є.Т., Шибаєва О.А. та ін.

Західні вчені, зокрема Д. Джексон, Р. Хандек, Б. Хокман проблемам діяльності ГАТТ приділяли велику увагу, і саме їх праці сприяли створенню організаційно-правових засад для трансформації ГАТТ в СОТ.

16 травня 2008 року Україна стала Членом Світової організації торгівлі. Протокол про приєднання України до Марракеської Угоди про створення Світової організації торгівлі підписано в Женеві 5 лютого 2008 року. 10 квітня 2008 року Верховна Рада України ратифікувала цей Протокол, який набув чинності 16 травня 2008 року.

З моменту вступу України до СОТ вона отримала такі переваги:

- одержання режиму найбільшого сприяння в торговельному просторі всіх країн-членів СОТ, тобто одночасне покращення умов торгівлі із більш ніж 150 країнами світу, на частку яких припадає понад 95% світової торгівлі;
- зменшення тарифних і нетарифних обмежень доступу українських товарів на товарні ринки країн-членів СОТ;
- отримання можливості захисту інтересів українських виробників згідно з процедурою розгляду торговельних спорів Світової організації торгівлі;
- набуття офіційного статусу переговорного процесу зі створення зони вільної торгівлі з ЄС;
- скасування квот на експорт української продукції металургії до ЄС;
- доступ до дешевших комплектувальних, устаткування і сировини;
- забезпечення недискримінаційного транзиту товарів та послуг.

Наслідки вступу України до СОТ мають специфічну форму для окремих секторів, що визначається структурою виробництва в них, а також вихідним рівнем його захищеності. Тому різні варіанти економічної політики мають більший або менший вплив на різні сектори. Наприклад, зменшення тарифів буде вигідним для секторів, які були відносно незахищеними або мали велику частку проміжного попиту (а тому виграють від зниження цін на фактори виробництва). Покращення доступу до ринків є сприятливим для експортно орієнтованих секторів, що стикаються зі значними торговельними обмеженнями на зовнішніх ринках.

Звичайно, криза вносить свої корективи в економічні розклади. Разом з тим, серед усіх галузей промисловості членство України в СОТ є найбільш корисним для металургійної та хімічної промисловості. Для цих галузей найбільше значення матимуть покращення доступу до ринку, а також реформа тарифів і, відповідно, краща доступність обладнання та матеріалів.

Іншими галузями промисловості, в яких збільшиться випуск продукції, є виробництво коксу та видобування неенергетичних матеріалів. Зростання випуску в кожному з цих секторів може перевищити 10%. За винятком готельного та ресторанного бізнесу, який безумовно виграв від реформи тарифів і, відповідно, здешевлення продукції харчової промисловості, сектор послуг демонструє помірне зростання сукупного випуску. В цьому секторі найбільше зростають обсяги послуг зв'язку, де випуск росте за рахунок зниження бар'єрів для прямих іноземних інвестицій.

Найбільше зростання експорту відбувається в сільському господарстві, хімічній промисловості та металургії, темпи якого набагато вищі, ніж середнє збільшення експорту.

Зростання сукупного випуску тісно пов'язане з впливом на зайнятість населення. Підвищення попиту як на кваліфіковану, так і некваліфіковану робочу силу, було найбільшим у хімічній промисловості та металургії.

Споживачі отримують подвійний вигравш. По-перше, можливе зростання промислового виробництва збільшує реальні доходи на фактори виробництва і таким чином доходи домогосподарств. По-друге, більша пропозиція товарів споживання за нижчими цінами краще задовольнятиме потреби споживачів. Для бідних споживачів найбільш важливим є краща пропозиція та знижена реальна вартість продуктів харчування, у той час як небідні споживачі переважно виграють від покращення доступності телекомунікаційних та фінансових послуг.

Сьогодні стає все більш зрозуміло, що неможливо ефективно діяти в системі міжнародної торгівлі не будучи при цьому членом СОТ. Україна є членом десятків міжнародних організацій. Це нормально і природно для великої європейської держави.

Для України, як незалежної держави, яка сьогодні стикається із серйозними економічними проблемами, важливим завданням є вирішення питання про те, яким чином міжнародна торговельна система може допомогти вийти на шлях стабільного розвитку. Україна може і має зайняти належне їй місце у міжнародній торговельній системі і світовій економіці в цілому.

Якщо Україна прагне підтримувати стрімке зростання економіки в середньостроковій та довгостроковій перспективі, їй доведеться перейти в режим самостійного зростання на основі інвестицій та інновацій. Окрім накопичення капіталу та ефективнішого розподілу ресурсів для цього доведеться підтримувати високі показники зростання сукупної продуктивності факторів виробництва (ТФР) у той час, коли фактори виробництва використовуються дедалі інтенсивніше.

Література:

1. Закон України «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі»// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2008, N 23, ст.213)
2. Постанова від 09.07.2003 № 1054-IV «Про інформацію Кабінету Міністрів України про хід виконання заходів щодо вступу України до Світової організації торгівлі»//Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, N 1, ст. 5
3. Данилишин Богдан / Навіщо Україні СОТ, або що змінилося за 5 років [Електроний ресурс] – Режим доступу:<http://kontrakty.ua/article/55130>

Северінова О.Б.,
Маріупольський державний університет,
к.п.н., асистент кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права

ТОЛЕРАНТНІСТЬ: СУЧАСНИЙ ПОЛІТИКО–ПРАВОВИЙ ДИСКУРС

На сучасному етапі розвитку людства у світовій спільноті сформувався розуміння, що політико-культурні, морально-психологічні та інші наслідки глобалізації та міграції, які насамперед проявляються на індивідуальному рівні й не завжди мають позитивний характер, загрожують перерости у чинники світового масштабу, а, можливо, призвести до нової хвилі терористичних атак, які останнім часом не лише набувають мережевого характеру, а й перетворюються в силу, яка не має часової, просторової, соціальної чи національної локалізації (Т. Мусієнко, О. Пирогов), що може втягнути людство у нове кроваве протистояння. Процеси глобалізації призводять не тільки до «взаємопроникнення», але й до протистояння та конкурування різних правових систем. Тому саме глобалізацію можна вважати причиною дефрагментації та реорієнтації світу, неконтрольованої міграції, екстремізму, релігійної нетерпимості, інтолерантності, поширення ксенофобії тощо, що, у свою чергу, актуалізує увагу до проблем толерантного буття.

Нині більшість дослідників наслідків глобалізації (насамперед негативних, хоча й позитивні часто призводять до тих самих результатів) вважають, що подолати її негативні прояви може лише толерантність, яка повинна стати нормативним медіатором у взаємодії національних культур та у протистоянні глобальним викликам [1, с. 13].

За таких умов не викликає подиву частота застосування у сучасних політологічних та політико-правових дослідженнях (порівняно з іншими термінами понятійного базису) понять «толерантність», «ненасильство», «терпимість», «культурне розмаїття», «злагода», «неагресивність», «культурний діалог», «справедливість» тощо, які стають ключовими елементами сучасного наукового апарату [2].

Про актуальність поняття «толерантність» свідчить і широкий спектр його використання в інших галузях знання: починаючи від медицини, психології, теології та філософії і закінчуючи науками, які досліджують різні аспекти міжнародної та державної безпеки. Тому нині, незважаючи на природність і позитивну оцінку з боку теоретиків-гуманістів, поняття толерантність викликає неоднозначну і громадянську, і наукову рефлексію.

Тут доцільно нагадати деякі загальні положення, які простежуються у більшості сучасних концептуальних підходів і до визначення поняття «толерантність», і до основних принципів її формування. Зазвичай утвердження толерантності у сучасних полікультурних суспільствах передбачає існування спільного знаменника, роль якого щонайкраще виконують загальнолюдські цінності, які трансформувалися у поняття ціннісних універсалій, які мають визнавати всі спільноти – і традиційно-корінні, в які вливаються мігранти, і представники етнічних меншин. Саме толерантність, на думку дослідників, може забезпечити адаптацію універсальних цінностей до системи цінностей національної культури без її руйнації [4, с. 13]. Так універсальні цінності стають підґрунтям міжкультурного спілкування, як і культурний релятивізм, тобто вивчення і засвоєння цінностей іншої культури з позицій загальної системи цінностей, що ґрунтується на моральних приписах соціокультурного та політико-правового досвіду людства, за допомогою яких і здійснюється його трансляція. Ціннісно-культурні універсалії уможливають осмислення людиною найважливіших категорій буття, серед яких добро і зло, життя і смерть, любов і ненависть, свобода й несвобода тощо [6, с. 93].

Серед ціннісних універсалій виокремлюють певні категорії, зокрема політико-правові — справедливість, демократія, законність; культурні — свобода, творчість, індивідуальність, комунікація; моральні — добро, обов'язок, взаємоповага, відповідальність, гідність; національно-державні - громадянство, звичаї, традиції тощо. Перелік універсальних цінностей постійно розширюється, наприклад, останнім часом дедалі більше увага акцентується на цінностях індивідуальної безпеки та соціальної справедливості [3].

Відтак, універсальні цінності перебувають поза конкретним історичним періодом розвитку людства, національними та етнічними традиціями окремої спільноти, за межами конкретних ідеологій, національних та релігійних приписів, що передбачає можливість їх інкорпорації в будь-яке суспільство. Власне універсальні (загальнолюдські) цінності стають своєрідним «культурним субстратом» (Ю. Габермас), емоційним елементом, який поєднує нові цінності з традиціями та історією окремого народу, уможливує рівноправний міжкультурний діалог тощо. Нині перераховані функції, на думку дослідників, щонайкраще виконують демократичні цінності, які становлять підґрунтя більшості сучасних законів, а відтак саме їх можна вважати універсальними.

Отже, у суперечливих умовах сучасного світоустрою перед спільнотами постає завдання формування нації-держави, здатної поєднати кращі здобутки та цінності своєї культури з універсальними цінностями, втіленими у досвіді людства. Як зазначав В. Старосольський, «нація та людськість не є непримиримими ворогами... сила та велич нації залежать від того, якою мірою нація захоче та зуміє стати репрезентанткою вселюдських цінностей» [5, с. 21].

Література:

1. Логвінчук В. В. Толерантність як ціннісна детермінанта політичної культури / В. В. Логвінчук // Дис. канд. політ. наук – К., 2007. - 195 с.
2. Гаджимирзаев М. М. Этноконфессиональная толерантность как фактор обеспечения мира и безопасности на Северном Кавказе / М. М. Гаджимирзаев // Дисс. канд. полит. наук. – Ставрополь, 2003. – 202 с.
3. Там само.
4. Личковах В. Цивілізаційний проект «універсалізму» як пошук відповіді на ситуацію post / В. Личковах // Філософсько-антропологічні читання. – №99. – К., 2000. – С. 170-171.
5. Старосольський В.Й. Теорія нації / Передм. І.О. Кресіної // В.Й. Старосольський. — Нью-Йорк; Київ, 1998. – XL, 157 с.
6. Вільчинська І. Ю. Україна і глобалізований світ: соціокультурний вимір / І. Ю. Вільчинська, О. Р. Копієвська. – К. : ДАКККІМ, 2007. – 230 с.

Серегин А.В.,
Южный федеральный университет (Россия),
к.ю.н., доцент кафедры теории и истории государства и права

КОНФЕДЕРАТИВНАЯ ИНТЕГРАЦИЯ СЛАВЯНСКИХ НАРОДОВ И ГОСУДАРСТВ – ОСНОВА ИХ БЕЗОПАСНОСТИ И ПРОЦВЕТАНИЯ В XXI ВЕКЕ

Будущее славянских народов состоит в их объединении в единый державный организм, способный гарантировать свободное и независимое развитие каждого из его членов, установить мир и добиться стабильности во всех частях нашей планеты, в рамках и на базе высоких нравственных идеалов.

Формой такого политического союза должна стать конфедерация, основанная на духовном, кровном, культурном и историческом родстве великорусов, белорусов, украинцев, русинов, казаков; сорбов (лужичан), поляков, чехов, словаков, словенцев, хорватов, сербов, боснийцев, македонцев и черногорцев.

Славянам следует отказаться от внутренних войн, вражды и раздоров, отринуть религиозные распри, вспомнить древнее братство и избавить своих детей от рабского ярма, открыв им «двери в светлое будущее» великими деяниями настоящего.

Субъектами грядущего конфедеративного союза (Великой Всеславии) необходимо признать славянские государства, народы и общины, существующие за его пределами.

Желательно, построить новый столичный город конфедерации – Святоград – на пересечении границ России, Украины и Белоруссии.

В качестве предметов ведения Великой Всеславии необходимо закрепить:

- а) принятие и изменение Устава конфедерации, контроль за его соблюдением;
- б) защита прав славянских народов совместно с членами конфедерации;
- в) установление системы конфедеративных налогов и сборов, формирование конфедеративных органов власти, порядок их организации и деятельности;
- г) конфедеративную собственность и управление ею;
- д) установление основ конфедеративной политики, принятие конфедеративных (союзных) программ в области экономики, социального, культурного и державного развития Великой Всеславии;
- е) установление правовых основ единого рынка, валютное, таможенное регулирование, денежную эмиссию и Всеславянский Народный Банк (ВНБ);
- ж) конфедеративный бюджет;
- з) деятельность в космосе;
- и) вопросы войны и мира;
- к) коллективную оборону и безопасность;
- л) метрологическую службу, стандарты, эталоны, метрическую систему исчисления времени, бухгалтерский учёт;
- м) награды и почётные звания Великой Всеславии;
- н) конфедеративную службу,
- о) правовое положение столицы конфедерации.

Верховная правотворческая власть Великой Всеславии должна осуществляться коллегиальным органом - Соборной Радой, состоящей из двух палат: Палаты Государств (ПГ) и Народного Веча (НВ).

Палата Государств будет формироваться представительными (законодательными) органами субъектов конфедерации – по два делегата от государства на срок соответствующий legislatures национальных парламентов или других органов общественного представительства.

В Вече Народов следует избирать по два депутата от каждого славянского народа плюс по одному представителю на каждые 10 млн. человек от его общей численности.

Кроме того, в этой палате Соборной Рады должны заседать по одному представителю от славянских общин расположенных за пределами Великой Всеславии.

Палата Государств должна формировать Контрольную палату, проверяющую точное и правомерное исполнение бюджета Правительством Конфедерации.

При Вече Народов важно создать Центральное Управление Изучения Наследия Предков, главными задачами которого будет идеологическая борьба с враждебными антиславянскими политическими, правовыми и религиозными учениями, а также воспитание государственной элиты

Великой Всеславии в духе патриотизма, почитания предков, мужественности, совестливости, трудолюбия, самоуважения, свободы и справедливости.

Главой конфедеративного союза следует признать Высший Политический Совет (ВПС), состоящий из монархов, президентов, премьер-министров славянских государств, входящих в состав Великой Всеславии. Функции председателя Высшего Политического Совета должен выполнять Верховный Секретарь, избираемый его членами единогласно сроком на один год.

Кроме того, Высший Политический Совет должен назначать и снимать Прокурора конфедерации, надзирающего за исполнением Устава и иных нормативно-правовых актов конфедеративного союза, а также Маршала – командующего объединённой группировкой войск быстрого реагирования, предназначенной для защиты интересов всех славянских общин, государств и народов. При маршале должен заседать Центральный Военный Совет, состоящий из глав военных ведомств субъектов конфедерации.

Во главе правительства конфедерации необходимо поставить Генерального Распорядителя Великой Всеславии, которого на эту должность будет назначать Высший Политический Совет из числа трёх кандидатов предлагаемых Соборной Радой на совместном заседании Палаты Государств и Веча Народов.

Для согласования общей воли славянских народов с целями и задачами конфедеративного правительства, логично, чтобы управляющие отдельными сферами политической жизни общества и отраслями экономики – Державные Распорядители – назначались Генеральным распорядителем Великой Всеславии с согласия Веча Народов.

Обязанность отправлять правительство в отставку должна принадлежать Верховному Секретарю Высшего Политического Совета, если на совместном заседании палат Соборной Рады Генеральному Распорядителю и его команде будет выражено недоверие.

Единую валюту Великой Всеславии славянскую куну получит право эмитировать Всеславянский Народный Банк, руководство и служащие которого, включая Председателя, будут назначаться Высшим Политическим Советом конфедерации.

Центральную судебную власть следует вручить Верховной Палате Справедливости, состоящей из пятнадцати судей; четверо из которых будут назначаться Палатой Государств, шестеро – Вечем Народов, двое Правительством Конфедерации и трое, включая Председателя суда Высшим Политическим Советом. Главная задача этого органа заключается в толковании Устава конфедерации, разрешении споров между центральными органами власти Великой Всеславии, а также в разрешении коллизий между нормативно-правовыми актами субъектов конфедерации и конфедеративного союза.

Детальная регламентация, определяющая специфику конкретных политических, управленческих полномочий и процедур их реализации должна вырабатываться Соборной Радой или утверждаться на общеславянских референдумах.

Вместе с тем, представленная модель является не догмой, а теоретическим проектом, который в процессе реального объединения славянских общин, народов и государств в единую державу, безусловно, подвергнется определённой корректировке, но его стратегический вектор останется неизменной константой нового справедливого мирового порядка.

Для возрождения славянского единства потребуется не только новая форма политического объединения государств и народов, но и принципиально иная правовая система, базирующаяся на высоких духовных ценностях, согласующихся с естественными законами вселенского бытия.

Задачей славянского миропорядка, является устройство органической правовой системы правды, соответствующей духовно-нравственным эталонам живой Вселенной.

Исходя из выше сказанного, источниками социально-гуманистической правовой системы свободных народов должны быть, признаны: сакральные правила поведения; нормы доброй совести; державные и родовые обычаи; законные установления, судебные решения и правовой жребий.

Под нравственными аксиомами публичного поведения, понимаются священные постулаты единой славянской цивилизации. К их числу относятся следующие положения:

I. Главной ценностью гуманистической философии социальной справедливости является – ребёнок. Всем славянам необходимо стремиться к созданию больших, здоровых и крепких семей.

II. Войны между славянами считаются преступным деянием, поэтому святой долг каждого славянина помогать друг другу в беде, трудиться на благо своих родов и державы.

III. Человек не царь природы, управляющий её богатствами и пожирающий жизненную силу Земли, а органичная часть многомерной Вселенной, существующий в гармонии с естественной системой мироздания, поэтому промышленное производство должно строиться на экологически

чистих технологиях, не отравляющих природную среду в угоду ненасытных запросов алчных и бессовестных людей.

IV. Запрещается всякий прозелитизм, т.е. навязывание своей веры или религиозных систем другим народам с помощью военной силы или пропаганды, если иностранцы не используют армию, бандитские набеги или информационное оружие против славянской державы и её жителей. Любой экстремизм и национализм необходимо пресекать в зародыше. Славяне никогда и никого не дискриминировали и не поработали, а наоборот сохраняли культурное многообразие многих народов. Пример тому, Российская Империя и Советский Союз. Вместе с тем, это не означает, что славяне должны служить чужим интересам и не защищать себя от дискриминации и преступных посягательств со стороны кого бы то ни было.

V. Славяне отрицают двойную мораль, исповедующую раздельное существование духовной и светских сторон социальной жизни, ибо нельзя служить правде и творить зло, так же как абсурдно употреблять воду из «целительного источника» и «сточной канавы» в надежде не наглотаться всякого смрада.

VI. Важнейшим мериллом поступков для славян считается их совесть, древняя мудрость предков и законы живой Вселенной. Личные проступки (грехи) должны исправляться непосредственно провинившимися, а не другими лицами.

VII. Славяне отрицают рабство во всех формах его проявления (духовной, экономической, социальной и др.).

VIII. Запрещено устраивать развратные мероприятия.

IX. Каждый славянин обязан защищать свою честь, семью, отечество и духовные основы державы не щадя своей жизни.

X. Земля Предков не может продаваться за «злато и серебро», т.е. находиться в свободном гражданском обороте.

Стоит сказать, что данный перечень не является исчерпывающим, он представляет лишь первичный «каркас» духовно-нравственных ценностей правовой системы славянского мира, которая в дальнейшем должна дополняться нормами доброй совести, признаваемыми лучшими людьми мериллом социальной справедливости.

Смирнова Ю.М.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Магістр»

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ВІДМІНИ СМЕРТНОЇ КАРИ

Життя людини - найвища цінність в будь-якому цивілізованому суспільстві. Одним з головних показників рівня демократизації держави є реальність забезпечення права на життя, що очолює не тільки систему громадянських прав людини, але і всю систему прав. Дане право закріплене на міжнародному, регіональному національному рівнях. Важливим аспектом цієї проблеми є створення міжнародної системи захисту основного права людини - права на життя, в її конкретній формі заборони смертної кари. Проблема смертної кари є складною і багатогранною. Вона зачіпає політико-правові, соціально-економічні, морально-релігійні, культурно-психологічні та інші сфери нашого життя.

Фундаментальні розробки щодо проблеми смертної кари були проведені такими вченими, як О.О. Піонтковський, М.С. Таганцев, З.М. Черніловський, В.Н. Кудрявцев, Ю.М. Антонін, С. В. Бородін, М.О. Стручков, Е.О. Ануфрієв, С.С. Алексєєв, Б.М. Бабій, С.Б. Баршев, М.Н. Гернет, І.А. Греков, М.С. Грушевський, К.П. Гельвецький, Т.В. Демченко, В. Жуковський, В.Є. Квашиє, Н.М. Коркунов та інші.

Смертна кара як інститут, властивий історико-правовому розвитку всіх країн і народів, завжди представляла інтерес з наукової точки зору. І не дивлячись на велику кількість публікацій з цієї тематики, дане питання залишається актуальним і в наші дні. Постійно виникають дискусії про те, чи є смертна кара: фактором, що стримує злочинність; порушує вона права людини і громадянина; прийняти чи її в сучасний період розвитку чи відмовитися від неї; чи може держава виправдати або довести необхідність подібної каральної заходів для підтримки і охорони правопорядку. Ці питання по-різному трактуються вченими, юристами-практиками, громадськими та політичними діячами, письменниками, громадянами. Ставлення до смертної кари є загальносвітовою проблемою. Законодавство зарубіжних країн не поспішає розлучатися з цим видом покарання, в той час як норми міжнародного права розвиваються в бік все більш детального захисту прав людини, одним з яких

визнано право на життя. Чи може держава, і якщо може, то в яких випадках і на яких підставах, позбавляти людину цього права?

Законодавство різних країн відноситься до страти по-різному. В одних державах смертна кара заборонена, в інших вона може застосовуватися тільки за надзвичайних обставин, в третій знаходиться в законі, але фактично не призначається вже багато років. Але є чимало країн, які ще широко застосовують цей вид покарання.

Як відомо, в минулому міжнародні норми захищали життя лише певної категорії людей (дипломатичних працівників, посередників, іноземних громадян). Міжнародне право допускало загибель людей на війні («право війни») і захищало життя учасників військових дій і мирних громадян («право у війні»). Однак, зараз захист права людини на життя в збройних конфліктах (поняття, що замінило термін «війна» в сучасному праві) регулюється цілою галуззю міжнародного права - гуманітарним правом. Саме тому проблема захисту прав людини у внутрішньодержавному та міжнародному праві набуває все більшого значення. І тому, в міжнародному праві все частіше піднімається проблема легітимності смертної кари як форми покарання.

Особливої актуальності дослідження смертної кари набуває на тлі розгорнутої кампанії європейських країн по усуненню цього інституту з правових систем світу, як невідповідного основним цінностям цивілізованого суспільства і порушуючого основоположні права людини.

В останні десятиліття проти смертної кари все голосніше звучать голоси як різних міжнародних організацій, так і громадських правозахисних організацій. Під їх впливом число країн, які юридично або фактично відмовилися від смертної кари, постійно зростає. Тому, відповідаючи на запитання "Куди йде смертна кара?", Можна констатувати: в глобальному контексті основна тенденція в цьому процесі очевидна - світове співтовариство поступово йде до скасування смертної кари. Інша справа, що цей рух йде повільніше, ніж цього можна було б бажати. Сумарний перевага числа країн, що скасували смертну кару, лише периферійний результат цього процесу, тоді як реальне скорочення масштабів застосування смертної кари ще не стало визначальною тенденцією. А це означає, що у руху за скасування смертної кари попереду ще дуже не простий і, схоже, досить тривалий шлях. Головним при цьому має бути усвідомлення того, що проблема смертної кари невіддільна від загальної концепції прав людини і несумісна з нею, тому що зневажає його право на життя.

Смертна кара є крайньою формою заперечення прав людини. Вона є ні що іншим жорстоким, нелюдським та таким, що принижує гідність покаранням, яке виконується в ім'я "справедливості". Це надзвичайно жорстокий, нелюдський та принижуючий гідність вид покарання, не залежно від форми, якої вона набуває – чи то страта на електричному стільці, повішання, страта в газовій камері, забивання камінням, розстріл чи смертельна ін'єкція. Смертна кара порушує право на життя, яке проголошене Загальною декларацією прав людини, прийнятою Генеральною Асамблеєю ООН у грудні 1948 року, та визнає за кожним право на життя.

Таким чином, з усього вище сказаного хотілось би зробити висновок, що смертна кара - це найбільш жорстоке покарання для будь-якої людини. Вона дійсно не є стовідсотковою гарантією запобігання умисним злочинам. Але, як бути з чисельними людськими жертвами, вбивствами з особливою жорстокістю, безкарністю? Принципи законності, демократизму, рівності громадян перед законом на сьогодні фактично спотворені, адже народ ніколи не визнавав абстрактного гуманізму. Тому на мій погляд, є недивним, що останнім часом дедалі частіше лунають голоси стосовно перегляду міри кримінальної відповідальності за умисні вбивства. На сьогодні існує багато передумов для того, аби порушувати питання про відновлення в кримінальному законодавстві смертної кари. Тому свою доповідь, хотілось би закінчити словами польського письменника Станіслава Лєца, який зазначав: «...коли відмінять покарання смертю, то смерть не перестане бути покаранням».

Література:

1. Аброськіна, А.С. Історико-теоретичний аспект застосування смертної кари в зарубіжних країнах / А.С. Аброськіна // Євраз. юрид. журн. - 2010. - № 4. - С. 75-80.
2. Загальна декларація прав людини: прийнята на третій сесії Генеральної Асамблеї ООН резолюцією 217 А (111) від 10 грудня 1948 р. // Міжнародний захист прав і свобод людини. Збірник документів / сост. і автор вступ. статті Г.М. Крейд. - М.: Юридична література 1990.
3. Гаджієва, А.М. Проблема смертної кари на сучасному етапі: аргументи "за" і "проти" / А.М. Гаджієва, С.Е. Серкерев // Изв. Дагест. держ. пед. ун-ту. Товариств. і гуманітарних. науки. - 2009. - № 4. - С. 73-77.
4. Симанович, А.А. Смертна кара: "за" і "проти" / А.А. Симанович // Кримін.-виконав. система: право, економіка, упр. - 2009. - № 2. - С. 2-5.

5. Сидоркін, А.С. Проблема скасування смертної кари крізь призму загальних принципів права / А.С. Сидоркін // Вестн. Ріс. ун-ту дружби народів. Сер. Юрид. науки. - 2010. - № 4. - С. 27-34.

6. Смертна кара під прищлом: Рада Європи і смерт. кара / Рада Європи, генера. директорат з прав людини та юрид. пит. - Страсбург: Рада Європи, 2010. - 43 с.

Собецька О.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Магістр»

МІЖНАРОДНИЙ ЗВИЧАЙ: ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ, ЗНАЧЕННЯ

У міжнародно-правовій науці та практиці перелік джерел залишається дискусійним. На сьогодні серед різноманітних поглядів вітчизняних і зарубіжних учених на це питання можна знайти такі, що визнають джерелом саме міжнародне право і все, що знаходиться за його межами, і такі, що взагалі не визнають цього поняття. Більшість теоретиків і практиків міжнародного права (незалежно від школи або напрямку) під формальними джерелами міжнародного права мають на увазі фактичний наявний на даний час матеріал, з якого фахівець-міжнародник визначає юридично обов'язкові правила, які можна застосувати до конкретної ситуації. Такий матеріал поділяють на п'ять основних категорій, або форм, які закріплені у ст. 38 Статуту Міжнародного Суду ООН «Суд, який зобов'язаний вирішувати передані йому спори на підставі міжнародного права, застосовує: а) міжнародні конвенції — як загальні, так і спеціальні, що встановлюють правила, напевно визнані державами, що є сторонами спору; б) міжнародні звичаї як доказ загальної практики, визнаної як правова норма; в) загальні принципи права, визнані цивілізованими націями; г) з застереженням, зазначеним у статті 59, судові рішення і доктрини найбільш кваліфікованих спеціалістів з публічного права різних націй як допоміжний засіб для визначення правових норм».

Протягом тривалого часу саме міжнародно-правовий звичай був основним джерелом міжнародного права. З ХХ ст. більшу роль стали відігравати міжнародні договори, але й тепер він має доволі велике значення.

У разі укладення правового договору міжнародно-правовий звичай, що регулює ті самі відносини, нерідко не втрачає свого значення: він може залишатися чинним для тих суб'єктів, що визнаючи правовий звичай, не приєдналися до угоди з якихось причин. Звичай може бути за своїм обсягом ширшим, ніж договірна норма, тому він може діяти поряд з міжнародною угодою, припинення міжнародного договору не припиняє автоматично дію звичаю[1].

Питанням вивчення міжнародно-правового звичаю займалися такі вітчизняні за зарубіжні вчені як Антонович М.М. Буроменський М.В., Баймуратов М.О., Кононенко В.П., Кунц Дж., Лазарева М.І., Мацко А. С., Мартенс, Мартенс Л., Фрідман В.

Актуальність даного питання полягає у тому, що більшість вчених не можуть прийти до єдиного. Багато вчених вважають, що міжнародне право ґрунтується в основному на звичаї. Деякі вважають, що звичай - ієрархічно вища форма норм міжнародного права, ніж договір (Дж. Кунц, США). Чимала кількість авторів дотримуються іншої точки зору. На думку професора М.І. Лазарева, "більшість вчених (та цим шляхом йде і практика держав) вважають, що в сучасному міжнародному праві головним джерелом є міжнародний договір, а міжнародний звичай - не головний". Професор В. Фрідман (Сполучені Штати Америки) думав, що звичай все менш відповідає потреб сучасного міжнародної спільноти.

Визначення міжнародно-правового звичаю наводиться у ст.38 Статуту Міжнародного Суду і свідчить про те, що звичай формується у практиці міжнародного спілкування. Для підтвердження наявності міжнародного звичаю, як правило, вказують на три головні фактори: а) міжнародна практика (прецеденти); б) *opinio juris sivenecessatis* — думка, що визнає цю практику (прецеденти) за юридичну норму; в) фактор часу (тривалість застосування). Для того щоб кожен з цих факторів міг являти собою підтвердження наявності міжнародних звичаїв, він має сам відповідати певним вимогам.

Для створення міжнародно-правового звичаю важливою є практика тільки суб'єктів міжнародного права. Акти та дії суб'єктів міжнародного права мають виражати їх волю щодо: а) правил поведінки, які виникають; б) визнання цих правил поведінки юридично обов'язковими. Для створення міжнародно-правового звичаю міжнародними організаціями береться до уваги їх практика лише в тій сфері, на яку поширюються норми статуту. Стосовно держав береться до уваги практика діяльності органів, повноважних у сфері зовнішніх відносин. Формами прояву практики міжнародних організацій є резолюції, декларації, рекомендації, спільні заяви держав — членів міжнародної

організації, консенсусні рішення тощо. Формами прояву практики держав є: офіційні заяви щодо позиції держави; заяви у міжнародних конгресах і конференціях, у міжнародних організаціях; протести; дотримання або ігнорування відповідних правил; прийняття відповідного законодавчого акта; рішення виконавчих, адміністративних органів; рішення суду тощо.

Міжнародна практика повинна бути постійною, загальною, одноманітною і тривалою. Практика має здійснюватися протягом певного часу, але для різних звичаїв існує різний час. Для створення міжнародного звичаю потрібно стільки часу, скільки вимагає ситуація необхідного ступеня визнання. Так, для польоту космічного об'єкта через чужу територію були потрібні години («моментальний звичай», «миттєвий звичай»), для інституту економічної зони — місяці, а для більшості міжнародних звичаїв — роки і десятиріччя.

Підставою для юридичної обов'язковості міжнародного звичаю є згода держав. Міжнародний звичай не має офіційного письмового формулювання. Він може встановлюватися шляхом тлумачення, але за правилами і методами, визнаними при тлумаченні міжнародних договорів[2]. На думку Ф. Ф. Мартенса, міжнародними звичаями є ті правила і порядки, які встановлюються в міжнародних відносинах на підставі постійного і одноманітного застосування їх до однакових за суттю своєю випадків. Як норми міжнародних відносин звичайні початку мають величезне практичне та юридичне значення. Ознаками міжнародного звичаю є тривале існування практики; одноманітність, постійність практики; загальний характер практики; переконаність у правомірності та необхідності відповідної дії.

Доказом існування звичаю, наприклад, є дипломатичне листування, політичні заяви, повідомлення для преси, укладення офіційних юридичних радників, урядові коментарі, міжнародні та національні судові рішення, декларативні положення договорів та інших міжнародних документів, резолюції Генеральної Асамблеї та інших головних органів ООН. Однаковість законодавства окремих держав є істотним доказом наявності міжнародного звичаю. Л. Мартенс відзначав, що «звичай є початковим джерелом міжнародного права, договори є джерелом, сила якого виникає з вдачі».

Звичай не можна змішувати зі звичайним правом. Норми звичаю є «обов'язковими або правильними». Звичай також є результатом практики, але воно не є обов'язковим. Такими, наприклад, є морські церемоніали чи правила з обробки суден у морських портах[3].

Література:

1. Буроменський М.В. Міжнародне право / М.В. Буроменський / Навч. посібник – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 336 с.// <http://textbooks.net.ua/content/category/3/2/9/>
2. Опришко В. Ф. Підручник/ Правознавство Ф. П. Шульженко, С. І. Шимон та ін.- К.: КНЕУ, 2003. - 767 с.// <http://publib.if.ua/part/8209>
3. Основні джерела міжнародного права // http://o-pravovedenii.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=189:osnovni-dzherela-mizhnarodnogo-prava&catid=25&Itemid=7

Спесивцева О.И.,
Мариупольский государственный университет,
Исторический факультет, 4 курс

МЕЖДУНАРОДНО - ПРАВОВОЙ СТАТУС АРКТИКИ В КОНТЕКСТЕ БОРЬБЫ ЗА ЭНЕРГОРЕСУРСЫ

В настоящее время вследствие глобальных изменений мировой политики геополитическая и военно-стратегическая роль Севера повысилась. Арктика, играющая роль буфера между основными мировыми центрами - США, Западной Европой, Россией, Японией и Китаем, становится полигоном территориальной, ресурсной и военно-стратегической игры [4]. Арктика чрезвычайно богата практически всеми видами природных ресурсов, в том числе уникальных. Но наибольший интерес вызывают значительные по мировым масштабам запасы энергоресурсов [4]. По данным Геологической службы США, потенциальные запасы нефти в этом регионе составляют 90 млрд. баррелей, газа - 47,3 трлн. куб. м, газового конденсата - 44 млрд. баррелей [4]. По зарубежным оценкам, это составляет около 25 % от мировых неразведанных запасов углеводородов, при чём около 84 % всей нефти и газа Арктики находится в зоне шельфа на глубинах до 500 м. Это означает, что большинство запасов должно оказаться в пределах исключительной экономической зоны пяти арктических государств [6].

В контексте современной энергетической проблемы природные богатства Арктики позволяют ей стать одним из крупнейших объектов борьбы за энергоресурсы. А это означает возрастание конфликтного потенциала региона и перспективу очередной «нефтяной» войны.

На сегодняшний день в арктических границах Европы, Азии и Америки располагаются 16 государств, большая часть которых имеют друг к другу территориальные претензии и спорят за те или иные территории [3]. Среди них находятся: Бельгия, Канада, Великобритания, Ирландия, Исландия, Дания и Норвегия.

Государства – как арктические, так и неарктические – предпочитают делать акцент на тех новых возможностях для активизации хозяйственной деятельности в регионе, которые могут возникнуть в новых климатических условиях. Их внимание сосредоточено на следующих моментах, повышающих геополитический статус Арктики:

1) Расширение возможностей для нефте- и газодобычи, а также транспортировки энергоносителей, что приведёт к снижению затрат на освоение новых месторождений [6].

2) Расширение зон для судоходства в Арктике из-за таяния полярных льдов, а также существенное увеличение длительности сезона навигации из-за потепления климата. В свою очередь, это приведёт к повышению рентабельности Северного морского пути (СМП).

Обострение международной конкуренции по вопросу контроля над Арктикой сделало особенно актуальным международно-правовое оформление претензий на арктические территории, в частности по разделу континентального шельфа и делимитации границ [6].

Юридический статус морских пространств Арктики в целом определяется принципами и нормами международного права, относящимися к Мировому океану и закрепленными в Женевских конвенциях по морскому праву 1958 г. и Конвенции ООН по морскому праву 1982 г. В районе Арктики установлено свободное судоходство, кроме того возможны стоянки военных подводных кораблей, имеющих ядерное оружие.

Начало раздела Арктики было положено, когда правительство Канады объявило суверенитет над землями, расположенными между Северным полюсом и материковой частью страны (1909). В 1926 году Москва в одностороннем порядке демаркировала границы своих арктических владений, которые простирались от норвежского Шпицбергена на западе до Берингова моря на востоке и от Северного полюса до южного побережья Баренцева и Карского морей, моря Лаптевых, Восточно-Сибирского и Чукотского морей. Однако подобное обозначение северных акваторий не затрагивало вопроса о границах континентального шельфа, поскольку в отличие от островов дно арктических морей признавалось неделимым [1].

В 20-е гг. 19 века пять стран - СССР, Норвегия, Дания, США и Канада - с молчаливого согласия остальных поделили Арктику на отдельные сектора, верхней точкой которых является Северный полюс, а точками основания - выходы национальной границы к морскому побережью Северного Ледовитого океана. Каждая из пяти претендовавших на океанские воды «заполярных» стран просто продолжила свои границы по меридианам до Северного полюса. Естественно, что России при этом досталось около трети всей площади шельфа Арктики. Однако в последние годы многие страны стали находить такое решение несправедливым [4].

Основанием для начала разговоров о переделе Северного Ледовитого океана стала подписанная в 1982 г. Конвенция ООН по морскому праву. Согласно ст. 76 этого документа, права пяти названных выше государств, территории которых частично расположены внутри Полярного круга, распространяются исключительно на их экономические зоны (200 морских миль от побережья, или примерно 370 км). Только в пределах этой зоны государствам разрешено разведывать и разрабатывать месторождения полезных ископаемых [4]. В соответствии с Конвенцией ни одна страна не владеет Северным полюсом и морями вокруг него. Решением вопросов, связанных с полярными областями, занимается специальная комиссия ООН по шельфу. Конвенция ООН по морскому праву также объявила недра морей и океанов за пределами 200-мильной зоны общим наследием человечества, а значит, любое государство имеет право подать заявку на разработку участка арктического шельфа [4].

Проливы Северного Ледовитого океана, прилежащие к территориям России, не подпадают под действие положений Конвенции 1982г. о транзитном или свободном проходе, поскольку они не являются проливами, используемыми для международного судоходства.

Что касается арктического шельфа, простирающегося до Северного полюса, то в настоящее время он не принадлежит ни одному из государств. Эта зона контролируется Международным управлением по проблемам морского дна в Кингстоне (Ямайка) [6].

Конвенция ООН по морскому праву от 1982 г. предоставляет прибрежным государствам право контроля над континентальным шельфом (морское дно и недра подводных районов, находящиеся за пределами территориальных вод государства на всём протяжении естественного продолжения сухопутной территории до внешней границы подводной окраины материка или на расстояние 200 морских миль от исходных линий, от которых отмеряется ширина территориального моря, когда внешняя граница подводной окраины материка не простирается на такое расстояние). При этом, согласно ст. 76 Конвенции, никакая страна не вправе устанавливать контроль над Арктикой, но имеющие выход к Ледовитому океану государства могут объявить своей исключительной экономической зоной территорию, простирающуюся на 200 морских миль от берега. Эта зона может быть расширена ещё на 150 миль, если страна докажет, что арктический шельф является продолжением её сухопутной территории [6].

Конвенция ООН по морскому праву предусматривает, что страна, ратифицировавшая этот документ, может подать заявку на дополнительные участки шельфа через 10 лет после ратификации. Норвегия ратифицировала Конвенцию в 1996 г., Россия – в 1997 г., Канада – в 2003 г., Дания – в 2004 г. Во всех этих странах разрабатываются проекты расширения своих экономических зон в Арктике [4].

Ведущие мировые державы - Япония, Германия, США - уже готовятся к переделу арктических пространств, 1,2 млн. кв. км которых принадлежат России. Только в 1998 г. США, Норвегия и Германия организовали в этом районе 10 морских научных экспедиций. Норвегия даже проводила тайные бурения морского дна. Китай открыл исследовательскую станцию на Шпицбергене и дважды отправлял в северные моря ледокол «Снежный дракон». В освоении месторождений Баренцева моря хочет принимать участие и Индия [4].

Претензии на участие в разработке недр океанского дна время от времени предъявляют и другие северные страны:

- 1) Канада (морские границы с США (Диксон-Энтрانس, море Бофорта, пролив Хуан-де-Фука).
- 2) Великобритания (границы континентального шельфа Роколл и Фарерских островов) [2].
- 3) Исландия (о средней линии рыболовства между Исландией и Фарерскими островами).
- 4) Дания (о континентальном шельфе Роколл) [4].
- 5) Ирландия (континентальный шельф Фарерских островов за пределами 200-мильной зоны) [3].
- 6) Бельгия (за Северную Ирландию) [1].
- 7) Швеция и Финляндия (выразили свои претензии на часть Арктики, поскольку многие географические открытия в Арктике были совершены викингами) [4].

Основными конфликтными очагами можно назвать следующие территории:

1) Шпицберген (Россия - Норвегия) [5]. Российско-норвежские споры о пересмотре статуса Шпицбергена и условий рыболовства в его зоне ведутся с 70-х годов. Норвежцы называют этот район «серой» зоной и уступать ее России не собираются. Правительство Норвегии на основе односторонней интерпретации Женевской конвенции 1958 года и Конвенции ООН по морскому праву 1982 года настаивает на том, чтобы в основу разграничения арктического района был положен принцип срединной линии - равностоящей от исходных линий Новой Земли и Земли Франца-Иосифа с одной стороны и архипелагом Шпицберген - с другой. Российская же сторона выступает за то, чтобы граница проходила до линии, являющейся западной границей российского арктического сектора, объявленной постановлением Президиума ЦИК СССР 1926 года. В результате возникших разногласий по разделению арктического сектора образовался район площадью 155 тыс. кв. км. Из-за этого примерно 175 тыс. кв. км. акватории до сих пор считаются спорной территорией.

2) Хребет Ломоносова (Россия, Норвегия, Дания, Канада и США). Как известно, от Канады до России через Северный полюс проходит подводная горная гряда - хребет Ломоносова. По сути, это трансарктический мост протяженностью 1,8 тыс. км и шириной 200 км. Здесь, если верить оптимистичным прогнозам, залегают около 2 % мировых запасов нефти и газа. Если будет доказано, что хребет является продолжением континентального шельфа какой-либо страны, то зона её экономических интересов может быть расширена, но не далее 350 миль от границы территориальных вод.

Сегодня на шельф в Арктике, в частности на богатый нефтью и газом хребет Ломоносова, претендуют 5 стран – Россия, Норвегия, Дания, Канада и США. Россия в 2001 г. уже подала в Комиссию ООН заявку на расширение своей исключительной экономической зоны на 1,2 млн. кв. км. Комиссия ООН, в свою очередь, попросила представить дополнительные доказательства принадлежности хребта Ломоносова именно российскому континентальному шельфу [4]. Канада, присоединившаяся к Конвенции в 2003 г., считает, что трансарктический хребет Ломоносова начинается с американского материка, а Дания (участник Конвенции с 2004 г.) выдвигает гипотезу,

что хребет – это затонувшая часть Гренландии, которая является датской территорией. Позиция США в спорах по шельфу достаточно сложная, так как Вашингтон пока не ратифицировал международную Конвенцию по морскому праву и в основном настаивает на принципе свободы мореплавания и хозяйственного освоения Арктики.

3) Варангер-фьорд (Россия - Норвегия). Споры между Москвой и Осло сконцентрировались вокруг географического принципа раздела. В России считали, что деление спорной территории на северную и южную части было бы невыгодно для России, так как "все богатства расположены в южной части". Если же спорный участок поделили бы на западную и восточные части, то баланс интересов был бы соблюден.

Принципиальное согласие по всему комплексу спорных вопросов между Москвой и Осло было достигнуто на встрече президента России Д. А. Медведева и премьер-министра Норвегии Й. Столтенберга 27 апреля 2010 г. Было решено поделить спорный участок Баренцева моря, наиболее богатый рыбой и нефтегазовыми ресурсами, "пополам", причём, как и настаивала российская сторона, на западную и восточную части. Юридически этот компромисс был закреплён в Российско-норвежском договоре о разграничении морских пространств от 15 сентября 2010 г.

Итак, в условиях возобновления спроса на углеводородные ресурсы подлинным камнем преткновения становятся международно-правовой статус Арктики, необходимость уладить многолетние территориальные споры и установить многосторонний политический диалог при участии всех приарктических государств – Дании, Канады, Норвегии, России и США [1].

Как видно, решение арктического вопроса наталкивается на принципиальные несогласия государств-участниц спора в различных аспектах. Здесь сталкиваются не только разносторонние, но и разноуровневые интересы: энергетический, экономический, политический. Поэтому мы считаем, что проблема международно-правового статуса Арктики может быть решена только путём нахождения новых принципов и механизмов справедливого деления территории, наиболее подходящих для каждой стороны конфликта. Это является задачей в первую очередь для мировой научной общественности, в частности, научно-исследовательских институтов, центров стратегического исследования, высших учебных заведений любой аккредитации.

Вместе с тем, отсутствие чётких механизмов для проведения разграничительных линий продолжает оставаться серьёзным и главным источником международных конфликтов в этом регионе и препятствием на пути к сотрудничеству между разными странами, принимающими (или желающими принять) участие в освоении Арктики.

Литература:

- 1) Александров О. Лабиринты арктической политики [электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.globalaffairs.ru/number/n_13634
- 2) Лапина Е. Студенты САФУ в Финляндии представили проекты развития Баренцева региона [электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://narfu.ru/university/news/38448/>
- 3) Горюхин А. Арктический вектор Европейского союза [электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.alleuropa.ru/arkticheskiy-vektor-evropeyskogo-soiuz>
- 4) Цигонюк А. Арктика: перспективы развития [электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.perspektivy.info/rus/desk/arktika_perspektivy_razvitiya_2009-04-24.htm
- 5) Валева Р.М., Курдюков Г.И.. Международное право. Особенная часть: Учебник для вузов. — М.: Статут. — 624 с., 2010
- 6) Коньшев В., Сергунина А. Арктическая политика США и Россия: между соперничеством и сотрудничеством [электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://regnum.ru/news/1548715.html#ixzz290k2e87h>

Сушич Є.М.,
Мариупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

МІЖНАРОДНИЙ КРИМІНАЛЬНИЙ ТРИБУНАЛ З ПИТАНЬ МОРСЬКОГО ПІРАТСТВА

Морське піратство як різновид транснаціональної організованої злочинності створює суттєву кримінальну загрозу світовому суспільству. Глобальність цієї проблеми визначається масштабністю наслідків для забезпечення загального миру та безпеки, також соціально – політичної обстановки в світі. За оцінками експертів, сучасне піратство завдає збитків у кілька мільярдів доларів (включаючи

витрати на посилення захисту кораблів, зростання витрат на страхування суден і вантажів іншими, більш довгими маршрутами).

Положення про боротьбу з піратством містяться у Конвенції ООН з морського права 1982 р. та Конвенції про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства 1988р. Може бути застосована й конвенція ООН 2000 р. проти транснаціональної організованої злочинності.

Незважаючи на чинні міжнародні договори і резолюції Ради Безпеки ООН, невирішеним залишається питання про юрисдикцію, яку слід застосувати до актів піратства і озброєного грабежу, а також питання проведення розслідування і переслідування в судовому порядку осіб, відповідних за такі діяння. Як свідчить статистика, значна кількість злочинів які за характером є піратськими, вчиняються у територіальному морі Сомалі. З метою попередження і подолання піратською діяльністю ООН дозволила військовим кораблям інших держав переслідування піратів у територіальному морі Сомалі [1].

У рамках ООН діє контрактна група для вивчення варіантів створення судового органу або судової палати з питань піратства. На сьогоднішній день у цій групі працюють 23 представників держав, включаючи Росія і США.

Притягнення до кримінальної відповідальності піратів на території своєї держави пов'язане зі значними юридичними та матеріальними труднощами. Крім того, багато держав не мають складу «піратства» у своїх КК. Навіть така морська держава, як Іспанія, тільки починає вводити в свій КК статтю «піратство». Не мають цього складу злочину Бельгія, Канада та ін. У законодавстві деяких держав передбачено досить сурові покарання. Так, у Нідерландах за піратство передбачається покарання у вигляді позбавлення волі або смертну кару.

Більшість європейських держав не бажають проводити судові процеси над піратами на своїй території з метою уникнення залишення цих осіб в країні як біженців, оскільки депортувати їх назад у Сомалі не можна з правозахисних міркувань. Нідерланди, Німеччина та інші європейські держави виступають за те, щоб судити піратів у трьох державах. Додаткові складнощі викликає імовірний зв'язок піратів з ісламськими фундаменталістами [2].

Відсутній єдиний механізм боротьби з піратством та єдине, універсальне і конкретне визначення піратства як злочину. Найбільш легітимним способом боротьби з піратством може стати створення спеціального міжнародного судового органу для кримінального переслідування осіб, звинувачених у піратстві.

Нині існує кілька варіантів Міжнародного кримінального трибуналу. Перший варіант – це його створення за рішенням Ради Безпеки ООН, подібно до того, як це було зроблено з трибуналами по Югославії та Руанді. Другий варіант – це введення в юрисдикцію Міжнародного кримінального суду складу піратства. Зважаючи на те, що римський статут не ратифікований США, Росією і Китаєм, найоперативнішим за часом і менш витратним буде перший варіант [3].

Такий механізм має низку переваг. По-перше, будуть вироблені єдині стандарти та універсальна судова практика, які зможуть забезпечити невідворотність притягнення піратів до кримінальної відповідальності. По-друге, такий міжнародний судовий орган зможе комплексно враховувати потенціал кримінального переслідування як в рамках національного законодавства, так і практику, напрацьовану цим органом. Навіть у випадку створення такого трибуналу судити можна буде тільки тих осіб, які вчиняють злочин і будуть схоплені після початку роботи суду.

Література:

1. Генпрокуратура поддерживает идею создать международный уголовный трибунал для морских пиратов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://viperson.ru/wind.php?ID=559892>
2. Трибунал по пиратству: возможные варианты [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://interjustice.blogspot.com/2010/08/blog-post_25.html
3. Дети капитана Флинта [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rg.ru/2009/05/13/zvaginev.html>

Терлибовка А.М.,
Маріупольський державний університет,
Історичний факультет, 4 курс

ДОГОВІР ДО ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ХАРТІЇ, ЯК ПРАВОВА ОСНОВА ВЗАЄМОДІЇ ЄВРОСОЮЗУ І РОСІЇ В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ

Енергетична хартія походить ще з політичної ініціативи, що виникла в Європі на початку 1990 років, в той час, коли кінець холодної війни надав безпрецедентну можливість подолати колишній економічний поділ європейського континенту. До цього, перспективи взаємовигідної співпраці між Сходом і Заходом не були більш очевидними, ніж в енергетичному секторі.

Енергетична хартія була підписана 17 грудня 1991 в Гаазі, та є офіційно - заключним документом Гаазької конференції з Європейської енергетичної хартії. В якій декларується прагнення вжити додаткових заходів з метою забезпечення надійності енергопостачання й ефективного управління ресурсами. Важливим положенням Енергетичної хартії є положення Договору до Енергетичної хартії, в якому підтверджується, що сторони домовляються визнати державний суверенітет і суверенні права щодо енергетичних джерел. Вони знову підтверджують, що суверенітет і суверенні права мають здійснюватися відповідно до норм міжнародного права та при їх дотриманні [1].

Спрямованість Енергетичної хартії визначається наміром Євросоюзу і США, що приєдналися до них, отримати доступ до енергоджерел, їх розвідування і розробки на комерційній основі і до транспортної інфраструктури з метою міжнародного транзиту. Метою скоординованої Енергетичною хартією діяльності є створення більш широкого європейського енергетичного ринку і підвищення його ефективності і функціонування. У дійсності в Енергетичній хартії йдеться про впровадження ринкових принципів у галузі енергетики, принципи недискримінації й орієнтованого на ринок ціноутворення, а також про те, що в контексті Європейської енергетичної хартії принцип недискримінації означає режим найбільшого сприяння як мінімальну норму [5].

Енергетична хартія є всього лише декларацією політичних намірів, на її основі був розроблений і 17 грудня 1994 підписаний Договір до Енергетичної хартії, який є юридично обов'язковою багатосторонньою угодою, яка набула чинності у квітні 1998 року. Його мета - підвищення енергетичної безпеки завдяки роботі більш відкритих і конкурентних енергетичних ринків, спираючись на принципи стійкого розвитку і суверенітету держав над своїми природними ресурсами. Договір до Енергетичної хартії встановлює норми для п'яти напрямів діяльності в енергетичній сфері. Зокрема, він захищає і заохочує іноземні інвестиції в енергетику; встановлює правила вільної торгівлі енергетичними матеріалами, продуктами та пов'язаним з енергетикою устаткуванням; встановлює правила вільного енергетичного транзиту по трубопроводах і мережах; сприяє скороченню несприятливого впливу енергетичного циклу на навколишнє середовище шляхом підвищення енергоефективності; встановлює механізм вирішення спорів між країнами-учасниками або між інвестором і країною - учасницею Договору [4].

Російська Федерація підписала Договір до Енергетичної хартії та Протокол з питань енергетичної ефективності та відповідним екологічним аспектам 17 грудня 1994 і застосовувала його на тимчасовій основі до 18 жовтня 2009. 20 серпня 2009 Росія офіційно повідомила про свій намір не ставати стороною зазначених міжнародно-правових актів. При цьому Росія визначила готовність використовувати позитивні напрацювання Договору та проводити обговорення теми модернізації Договору до Енергетичної хартії з урахуванням пропозицій, висунутих Президентом Росії Д.А. Медведевим у квітні 2009 року в документі «Концептуальний підхід до нової правової бази міжнародної співпраці у сфері енергетики».

Подібний розвиток говорить про визнання країнами-учасниками як унікальності Договору до Енергетичної хартії, так і готовності знаходити взаємоприйнятні компроміси шляхом врахування інтересів один одного при зберіганні вірності принципам хартії. Це є свідченням того, що керівництво секретаріату Енергетичної хартії визнає позицію Росії щодо застаріння положень Договору до Енергетичної хартії і, незважаючи на те, що Росія відмовилася брати участь в Договорі до Енергетичної хартії, наполягає на тому, що даний міжнародно-правовий акт повинен і надалі застосовуватися, в тому числі Росією, лише тільки в модифікованому вигляді [2].

Отже, правова основа взаємодії Євросоюзу і Росії в енергетичній сфері - це ініційовані Євросоюзом міжнародно-правові акти: Енергетична хартія і Договір до Енергетичної хартії. Позиція Євросоюзу відносно Договору до Енергетичної хартії полягає в наполегливому намірі продовжувати застосування, в тому числі і Росією, цього міжнародно-правового акта. Євросоюз намагається відновити участь Росії в Договорі до Енергетичної хартії, для цього він сфокусував увагу міжнародного співтовариства на необхідності вироблення позитивного і кооперативного способів управління відносинами в галузі енергетики [3].

Отже, висловлюючи співчуття щодо відмови Росії застосовувати норми Договору до Енергетичної хартії, Євросоюз активно демонструє згоду з позицією Росії щодо застаріння тексту договору. У той же час Діяльність секретаріату Енергетичної хартії спрямована на заміну

двосторонніх відносин між державами в енергетичній сфері багатостороннім регулюванням Договору до Енергетичної хартії. Оцінюючи достоїнства Договору до Енергетичної хартії слід вказати на те, що даний договір відповідає інтересам всіх сторін що беруть у ньому участь, характеризуючи договір як унікальну міжнародну угоду, що об'єднує понад п'ятдесят держав - країн-виробників, транзитерів і споживачів - загальним зобов'язанням співпраці як основою взаємовигідних відносин в галузі енергетики.

Літератури

1. Договір до Енергетичної хартії [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://energetika.in.ua/ru/books/book-5/part-4/section-2/2-4>
2. Енергетична безпека сучасної Європи [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1688/>
3. Енергетична політика європейського союзу» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npmaup/2010_1/pdf_files/207-212.pdf
4. Политические аспекты энергетического диалога РФ и ЕС [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.unn.ru/pages/disser/429.pdf>
5. Энергетическая политика Европейского Союза в отношении России [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.gosbook.ru/>

Тихомирова Г.Є.,
Маріупольський державний університет,
старший викладач кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЩОДО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ НОРМ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ПРАВОВУ СИСТЕМУ РЕСПУБЛІКИ ГРЕЦІЯ

Імплементация (лат. «impleo» – наповняю, здійснюю) у найбільш загальному розумінні цього терміна означає здійснення міжнародних і внутрішньодержавних норм для виконання міжнародних зобов'язань, а також створення як на міжнародному, так і внутрішньодержавному рівні умов для такого здійснення. Імплементация є однією з основних складових частин системи міжнародно-правового регулювання, у якій держава виступає, з одного боку, у ролі суб'єкта, що формує міжнародні норми, з іншого, суб'єкта, що їх здійснює.

Складність вивчення того, яким чином європейське право взаємодіє та вступає в силу у національному праві Греції випливає з того факту, що аналіз повинен проводитися на потрібному рівні: загальний ефект права ЄС у національному законодавстві; особливості європейського права, яке міститься у національному праві; відносини між правом ЄС та національним правом.

Окремі аспекти імплементации норм права ЄС у правову систему Республіки Греція відображені в дослідженнях таких грецьких науковців, як А. Йокаріса, А. Папаянідіса, Н. Скандаміса, А. Манітакіса. Праці таких дослідників, як О. С. Гавердовського, В. Н. Денисова, В. І. Євінтова, Ю. С. Шемшученка та багато інших, присвячені вивченню досвіду імплементации норм права ЄС у правові системи інших країн.

Метою даної наукової статті є аналіз актуального досвіду імплементации норм права ЄС на прикладі конкретної правової системи Республіки Греція. Аналіз взаємодії національного права Греції з правовими нормами ЄС передбачає розгляд значного нормативного матеріалу, пов'язаного з виявленням рівня реалізації зобов'язань Греції за міжнародними угодами.

Грецький автор Н. Скандаміс у своїй праці «Право Європейського Союзу та грецької адаптації. Автономія правопорядку ЄС та функціонування правопорядку ЄС» зазначає, що принцип переваги права ЄС набуває незалежність способом, притаманним явищу, яке відноситься до характеристики широкого кола осіб, що проживають за спільними канонами. Такий спосіб, на його думку, випливає з послідовної імплементации, яка створює правові наслідки. Н. Скандаміс вважає, що, не відкидаючи принцип пріоритетності міжнародного права, принцип переваги права ЄС є вільно підтримуваним [1, с. 82]. Це подібним чином стосується всіх проявів національного правопорядку, оскільки він реалізується у внутрішньому праві глибше іноземного, яке більше знаходить своє місце у міжнародному праві. Така тенденція має місце і тому, що правопорядок ЄС має компетентність, якою він наділений державами-членами шляхом підписання та ратифікації установчих Договорів, та яка стосується встановлення виключності його норм та національних норм. Таким чином, заповнюється правова прогалина, характерна для міжнародного та національного права.

Такий радіус дії принципу переваги, що просувається в глибину внутрішнього правопорядку, безумовно, сприяє доцільності, продиктований потребами уніфікації функціонування здійснюваного правопорядку у суспільстві [2, с. 44]. Ця думка отримала свій розвиток в роботах Л. Константинеско, Х. Інсена [3, с. 9; 4, с. 57, 89].

Виключаючи специфікації, прихильники цієї позиції вважають, що правопорядку суспільства заважає іноді міжнародне право своєю непослідовністю, хоча автори не відкидають того, що міжнародне право є продуктом права національного, а межі імплементації першого визначаються останнім. Таке виключення національної компетенції на користь ЄС сприяє висновку про договірну природу правопорядку ЄС та виявляє свою основу в договірних зв'язках країн-членів. Прикладом сказаному виступає заява у ст. 189 Договору про ЄС про те, що статут діє безпосередньо прямо в кожного члена ЄС.

За допомогою принципу переваги Н. Скандамис вбачає спосіб зменшення перешкоди для сучасного принципу встановленої автономії країн-членів ЄС, що діє у сполученні із фактом безпосередньої дії норми права ЄС. Радіус дії такої переваги також визначається, в основному, в імплементації пріоритетної норми ЄС, а не у імплементації пріоритетної норми міжнародного права. Але автор обмовляється, що протилежне можливе у випадку, коли міжнародна норма сама є нормою ЄС [1, с. 84-85].

Тим не менше, остаточна імплементація норми ЄС, яка прагне здійснити повний розвиток логічної структури цього принципу, має прогалини, коли державні органи зберігають за нормами права ЄС вживання, не схоже з тим, яке національна практика встановила для міжнародних актів. Така повна імплементація принципу переваги, який відстоюють керівні органи ЄС, особливо Суд ЄС, вступає у суперечність з умовами імплементації, що прописані в певних випадках національними органами. Проблема подвійності законності загрожує єдиній та загальновизнаній імплементації, до чого прагне уніфікація.

Аналіз грецької судової практики дозволяє визначити два зауваження. По-перше, жодне рішення грецьких судів, які застосовували положення первинного права, не містить досліджень умов реалізації норм. Тобто, суди зосередилися на визначенні передумов для того, щоб визначити чи є норми такими, які створюють прямі наслідки.

По-друге, судова практика, що стосується прямих законних наслідків, які за певних умов, тягнуть за собою пріоритетне положення первинного права ЄС іноді йде в науковій літературі «прямим» шляхом, а окремі джерела визнають цей шлях «безпосереднім». Безпосередня та пряма реалізація та прямі законні наслідки не повинні бути переплутані. Перше вказує на спосіб введення в національне законодавство міжнародного договору шляхом автоматичного «прийому» норм права без їх приєднання чи зміни. В той же час друге вказує на особливість певного положення давати суб'єктивні права та обов'язки та тягнути взагалі прямі законні наслідки, тобто визначити положення, що самі безпосередньо реалізуються, без необхідності прийняття додаткових заходів реалізації. Зазначимо, що плутанина у термінах спостерігається не тільки у практиці судів Греції, а і Суду ЄС, національних судів країн-членів ЄС, теорії права ЄС. В одних і тих самих рішеннях суд може використати водночас поняття «прямі наслідки» у законних відносинах між державами та громадянами та «безпосередня дія, яка породжує певні права для особи». Ця плутанина повторюється в окремих судових рішеннях: терміни «прямий наслідок» та «пряма реалізація» вживаються по черзі для декларування особливостей самореалізації певного акту [5].

У відповідності із ст.ст. 189, 191 Договору про ЄС положення та статuti мають безпосередню дію в межах країн-учасниць та можуть тягнути за собою безпосередні та прямі законні наслідки відносно до державних органів чи окремих осіб [6, с. 486]. Особливість положень статутів мати безпосередню дію чи безпосередню реалізацію у національному праві держав-учасниць полягає в тому, що вони мають законні наслідки автоматично, не вимагаючи жодних національних заходів з їх «прийому» у національному праві [7, с. 156]. Конституційні процедури приєднання міжнародного договірної права до національного права не застосовуються в такому випадку [8, с. 96].

В цьому контексті положення чи статuti ЄС не відрізняються від інших актів Союзу законодавчого змісту (інструкції, директиви). Також вони відрізняються від інших видів нормативних актів міжнародних організацій, з яких певні, у відповідності із статутом міжнародної організації, не є обов'язковими для країн-членів, інші є обов'язковими, але їх реалізація має умовою заходи приєднання шляхом ратифікації, прийняття чи оприлюднення. Навпаки, положення чи статuti ЄС мають дію з моменту їх оприлюднення в Офіційній газеті ЄС (Official Journal of the European Union).

Суттєва особливість права ЄС у порівнянні із міжнародним правом. На відміну від звичайних міжнародних договорів нормативні акти ЄС утворюють свою власну правову систему, яка з моменту

вступу в дію Договору про ЄС стала складовою частиною системи міжнародного права [8, с. 153]. Верховенство права ЄС випливає із установчих документів і не може скасовуватися за допомогою внутрішніх правових положень.

Як бачимо, в Греції завдяки попереднім конституційним законам на момент прийняття чинної Конституції під впливом теорії вже сформувалася практика вступу міжнародних договорів в силу на підставі закону та принципу автономного (за власною ініціативою) застосування міжнародних договорів судами. Внутрішні органи, зокрема суди, застосовують міжнародні договори, які ратифіковані.

Система запозичення міжнародного права у національний грецький правопорядок свідчить про прийняття системи, яка виражає моністичну позицію: для її дії вимагається ратифікація, а також виконання умов, про які говориться в договорі, умов, які складають умови, які встановлюються у ст. 28 Конституції Греції [8, с. 154]. Дуалізм проявляється в тому, що спеціальний акт національного права ратифікує застосування міжнародного договору і суддя застосовує положення закону автоматично, за власною ініціативою, без законодавчого чи адміністративного посередництва.

Законодавча та судова практика автономного застосування міжнародних договорів у національному праві отримала конституційне підтвердження (ст. 28 Конституції Греції). Це прямий наслідок конституційного припису, що законодавчо ратифіковані договори є складовою частиною грецького права [8, с. 155]. Слід зазначити, що характер ратифікованих договорів як складової частини національного права не слід плутати з поняттям об'єднання міжнародних норм з нормами внутрішнього права. Міжнародні договори у ст. 28 проголошені як складова частина національного права і наділені вищою юридичною силою. Перебільшена характеристика, яку використовує конституційний закон, для вступу міжнародного договору у внутрішній правопорядок, повинна розглядатися за змістом, який може автономно застосовуватися суддею. Будь-яке інше тлумачення порушує зв'язність ст. 28 Конституції, вважаючи, що п. 2 ст. 28 є продовженням п. 1 ст. 28 Конституції і говорить про застосування норм міжнародного права до іноземців, обумовлене завжди принципом взаємності [9, с. 97].

Отже, резюмуючи, можна дійти висновків, що незважаючи на існуючі неясності щодо застосування конституційних норм у сфері дії міжнародного права у внутрішньому правопорядку, Греція досягла досить високої ефективності у розв'язанні цієї важливої проблеми шляхом узгодження правових принципів, встановлених за європейськими стандартами, з гнучкістю виконавчої влади. Зазначені положення Конституції Греції дають можливість ефективного застосування принципів і норм міжнародного права в грецьких судах і не тільки з боку самих судів, а й з боку індивідів та політичних угруповань. Для Греції ефективно застосування норм міжнародного права у внутрішньому праві мало особливе значення в тому розумінні, що цей важливий фактор сприяв перетворенню країни на державу європейського зразка і входженню її до правового простору як Ради Європи, так і ЄС.

Література:

1. Σκανδάμης Ν. Ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο και Ελληνικό δίκαιο προσαρμογής. Αυτονομία της κοινοτικής έννομης τάξης λειτουργία, λειτουργία της κοινοτικής έννομης τάξης (Α). – Αθήνα – Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1992. – 182 Σελ.
2. Lagrange M. Du conflit entre loi et traité en droit communautaire et en droit interne / M. Lagrange. – Paris: R.T.D.E., 1975. – 261 p.
3. Constantinesco L. J. La spécificité du droit communautaire / L. J. Constantinesco. – Paris: Revue trimestrielle de droit europeen, 1966. – 407 p.
4. Ipsen H. P. Über Surpranationalität, Festschrift für Ulrich Scheuner / H.P. Ipsen. – Berlin, 1973. – 220 s.
5. Κουκούλη-Σπηλιωτοπούλου Σ. Οι διεθνείς συμβάσεις εργασίας στην Ελληνική έννομη τάξη / Σ. Κουκούλη-Σπηλιωτοπούλου. – Αθήνα 1985. – 292 Σελ.
6. Παπαγιαννίδης Α. Δ. Ερμηνεία κατ' άρθρο της ΣυνθΕΟΚ / Α. Δ. Παπαγιαννίδης, Α. Ι. Χριστογιαννόπουλος. – Αθήνα, 1981. – 486 Σελ.
7. Γεραρής Χρ. Εισήγησις επεξεργασίας σχεδίων π. δ/των άρθρ.2 Ν. 945/1979, εις ΕΕυρΚ. 1980. – 156 Σελ.
8. Γιόρκης Α. Πρακτική των δικαιοδοτικών οργάνων στην εφαρμογή του διεθνούς δικαίου (Ελληνική πρακτική και συγκριτικό πλαίσιο) / Α. Γιόρκης. – Εκδόσεις Αντ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα-Κομοτηνή, 1986. – 381 Σελ.

9. Γιώαννου Κρ. Προβλήματα ερμηνείας του άρθρου 28 § 1 του Συντάγματος 1975, εις Πέντε Χρόνια εφαρμογής του Συντάγματος 1975, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης / Κρ. Γιώαννου. – Νομική Σχολή, Κομοτηνή, 1981. – 114 Σελ.

Тосхопоран Н.С.,
Маріупольський державний університет,
Історичний факультет, 4 курс

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТОРГІВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН МІЖ КИТАЄМ ТА КАЗАХСТАНОМ

Розвиток відносин Китаю і Казахстану має важливе стратегічне значення. У розвитку казахстансько-китайських економічних відносинах після 2000-го року спостерігається декілька чітких тенденцій: 1) початок спільного просування великих економічних проєктів; 2) підвищена увага КНР до розвитку енергетичного співробітництва з Казахстаном; 3) значне зростання обсягів зовнішньоторговельних операцій, і поліпшення зовнішньоторговельного балансу Казахстану [1].

Після проголошення незалежності всі бар'єри між країнами були зняті, і стосунки почали нестримно розвиватися. Проблемами торговельних відносин Китаю та Казахстану займалися такі дослідники, як Б. Мухамеджанов, К. Султанів, Г. Д. Бессарабов, К. Сироїжкін, В. Міхеєв, Н. Дрозд, К. Ш. Хафізова та багато інших.

Взаємодія Казахстану с Китаєм здійснюється по самим різним напрямкам, серед яких найбільш розвиненими виявилися зовнішньоторговельна взаємодія, кредитні відносини та інвестиційне співробітництво.

Новий етап у сфері двосторонніх торгово-економічних зв'язків між Казахстаном і Китаєм, що характеризується поступовим переходом до форм, які відповідають міжнародним стандартам світового ринку, починається з 1997 року. У цей час Уряд Казахстану все більше уваги приділяє розширенню кооперації та участі держсектора у зовнішній торгівлі і, особливо, в таких сферах, як енергетика, нафтохімічна промисловість, текстильна промисловість, виробництво технічного обладнання, металургія, а також у транспортній інфраструктурі. Відповідно, ці сфери економіки і стали головними напрямками партнерства між Казахстаном і Китаєм.

У травні 2004 року Казахстан і Китай підписали «Угоду про створення китайсько-казахської комісії зі співробітництва». У складі цієї МПК існує кілька підкомісій (щодо торгово-економічного співробітництва, науково-технічного співробітництва, співпраці в області енергетики, співпраці у сфері транспорту), діють робочі групи. Дана угода дозволить зміцнити співпрацю на рівні двох держав. Також зміцненню відносин на даному рівні сприяє доля обох країн Шанхайської Організації Співпраці.

В цілях зміцнення дружніх зв'язків між Китаєм і Казахстаном, і стимулювання їх співпраці в області нафти і газу країни підписали Рамкову угоду між урядом Республіки Казахстану і Китайської Народної Республіки про розвиток всебічного співробітництва в області нафти і газу, в якому йдеться про те, що вони готові прийняти ефективні заходи з підтримки підприємств двох країн для подальшого зміцнення співпраці у сфері нафти і газу, готові посилено співпрацювати в цьому напрямку, а у разі виникнення спорів щодо тлумачення та застосування положень цієї Угоди, сторони будуть вирішувати їх шляхом переговорів і консультацій. [2].

Велику роль у розвитку відносин між двома країнами мають постійні контакти на вищому рівні. Казахстанський чиновник нагадав, що під час візиту голови КНР Ху Цзіньтао в Казахстан в червні 2011 року, країни опублікували спільне комюніке про розвиток всебічних відносин стратегічного партнерства, що у свою чергу відображає суть двосторонніх зв'язків. «Ми зацікавлені у подальшому поглибленні відносин з КНР на принципах рівності, взаємної вигоди і поваги», - підкреслив До. Сарибай [3]. 31 жовтня 2008 року уряд КНР і уряд Республіки Казахстан опублікували спільне комюніке, в якому вони розглянули питання, що стосуються китайсько-казахстанських відносин, а також регіональні та глобальні питання і прийшли до єдиної думки.

Сторони відзначили стрімкий і здоровий розвиток китайсько-казахстанських відносин стратегічного партнерства. Регулярні візити на вищому і найвищому рівнях між Китаєм і Казахстаном, зокрема взаємні візити глав урядів двох країн, що відбулися в 2008 році, сприяли подальшому зміцненню політичної взаємодовіри, ефективному співробітництву у глобальних і регіональних справах, розширенню співробітництва в торгово-економічній, гуманітарній сферах, в області безпеки та на інших напрямках.

Сторони висловлюють готовність продовжити зміцнювати зв'язки на різних рівнях, своєчасно обмінюватися думками з усіх аспектів двосторонніх відносин. Також вони висловлюють готовність до подальшого зміцнення взаємодії в області нафтохімії, металургії, будівництва, машинобудування, текстильної та харчової промисловості, сільського господарства, комунікацій, транспортно-логістичного обслуговування та інших галузях, послідовно реалізовувати програму співробітництва між урядом КНР і урядом РК. В комюніке підкреслюється важливість подальшого зміцнення співробітництва в сфері енергетики. Високо оцінюються результати, досягнуті з моменту утворення китайсько-казахстанської Спільної комісії по використанню та охороні транскордонних річок.

Розвиток ШОС на основі взаємодовіри і взаємної вигоди стало важливою основою для поглиблення добросусідських відносин між державами-членами, ефективним механізмом захисту миру, безпеки і стабільності в регіоні, що відповідає спільним інтересам Китаю і Казахстану [3].

Лідери Казахстану і Китаю підписали угоду про будівництво трубопроводу для транспортування природного газу з Туркменії до Китаю. Договір на вищому рівні був підписаний напередодні КНР Ху Цзіньтао і президентом Казахстану Нурсултаном Назарбаєвим на додаток до угоди між Китаєм і Туркменією, яку було підписано у минулому місяці на постачання газу упродовж 30 років. Глави держав також уклали угоду про співпрацю при експлуатації магістрального нафтопроводу "Атасу-Алашанькоу" і підписали протокол про внесення змін і доповнень до рамкової угоди між урядами країн про розвиток усесторонньої співпраці у сфері нафти і газу від 17 травня 2004 р. Нагадаємо, 17 липня ц.р. китайська національна нафтогазова корпорація China National Petroleum Corporation (CNPC) уклала угоду з "Туркменгаз" про закупівлі туркменського газу і підписала договір про розділ продукції при розробці одного з родовищ природного газу в Туркменістані. Угода передбачає, що упродовж 30 років Туркменістан спроектує і прокладе газопровід "Центральна Азія" для експорту до Китаю 30 млрд куб. м газу щорічно. В рамках цієї угоди обумовлюється тільки будівництво газопроводу, а ціни на газ поки не визначені. Китай, найбільший споживач енергоресурсів у світі, підписав угоду з Казахстаном про розширення потужності трубопровідної мережі для доставки природного газу з Центральної Азії більш ніж на 80 відсотків[4].

Китай є одним з головних зовнішньоекономічних партнерів Казахстану. У 2010 році двосторонній торговельний оборот перевищив \$20 млрд, і до 2015 року країни планують збільшити його до \$40 млрд [5]. В ході державного візиту Назарбаєва в КНР підписані 8 угод між країнами.

Найбільш очікуваними документами вважалися угоди між національною компанією "Казахстан Темір жолі" і міністерством залізниць Китайської Народної Республіки (про будівництво високошвидкісної залізничної магістралі Астана-Алмати) і контракт між АТ "НАК "Казатомпром" і Китайською державною ядерною корпорацією про постачання 25 тисяч тонн урану з Казахстану в Китай. Міністр охорони навколишнього середовища Казахстану Нургали Ашимов і його китайський колега Шенгсян підписали угоду "Про охорону транскордонних вод річок". Крім того, під угодою "Про передачу засуджених осіб" підписи поставили генеральний прокурор Казахстану Кайрат Мамі і міністр юстиції КНР У Айин.

Державний банк розвитку Китаю і казахстанський Фонд національного добробуту "Самрук-Казина" уклали кредитну угоду на 1,6 мільярда доларів. Банк розвитку Казахстану і експортно-імпорتنний банк Китаю підписали кредитну угоду для проекту КРІ "Будівництво інтегрованого газохімічного комплексу та інфраструктури - перша фаза" на п'ять мільярдів доларів.

Угоду про стратегічне співробітництво між собою уклали ТОО "Казфосфат" і китайська хімічна корпорація "SINO CHEM Group". Підписи під угодою про принципи співпраці з проекту "Урихтау" поставили голови національної компанії АО "КазМунайГаз" і Китайської Національної Нафтогазової Корпорації [6]. Також Казахстан та Китай підписали Спільну декларацію про подальший розвиток стратегічного партнерства та про пункти пропуску через державний кордон та режим їх роботи.

Враховуючи вищезазначене, можна говорити про те, що держави дотримуються таких поглядів:

1. Стабільна обстановка в регіоні - запорука успішного економічного розвитку країни в цілому.
2. Двостороннє співробітництво є основою успішного багатостороннього співробітництва [7].

На сьогоднішній день від розвитку двосторонніх відносин між Казахстаном, Китаєм і їх взаємодії в рамках регіональних структур залежить успіх майбутньої інтеграції. Перспективи казахстансько-китайської співпраці будуть залежати від того, наскільки повно буде реалізований потенціал, закладений в цих напрямках взаємодії. Казахстан і Китай є перспективними партнерами с точки зору взаємодоповнюваності господарських механізмів і взаємної вигоди стратегічного

розвитку взаємодії. Проте вихід на нові рубежі співробітництва вимагає серйозних зусиль і принципових стратегічних рішень як з казахстанської, так і з китайської сторони.

Література:

1. Казахстанско- китайские экономические отношения: механизмы и принципы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kazenergy.com/ru/2-26-27-2009/3022-2011-11-23-10-57-53.html>
2. О подписании Рамочного соглашения между Правительством Республики Казахстан и Правительством Китайской Народной Республики о развитии всестороннего сотрудничества в области нефти и газа. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ru.government.kz/docs/p040543.htm>
3. Газета «Женьминь жибао» онлайн [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://russian.people.com.cn/31521/index.html>
4. Казахстан і Китай починають будівництво газопроводу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rbc.ua/ukr/top/show/kazahstan_i_kitay_nachinayut_stroitelstvo_gazoprovoda__1187509488
5. Казахстан и Китай планируют к 2015 году удвоить двусторонний торговый оборот [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kt.kz/?lang=rus&uin=1133168904&chapter=1153545232>
6. TENGRI NEWS актуальные новости в любое время [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://tengrinews.kz/>
7. Сотрудничество Казахстана и Китайской Народной Республики / Сотрудничество Казахстана и Китайской Народной Республики // Международная НТК «Стратегические приоритеты развития экономики Казахстана в условиях глобализации». – Астана: ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, 2008. – С. 265-268.

Хотянович Т.В.,

Маріупольський державний університет,

Економіко – правовий факультет, ОКР «Магістр»

МІСЦЕ МІЖНАРОДНОГО СУДУ ООН У ВИРІШЕННІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ СПОРІВ

Проблема території завжди була однієї із найгостріших і складніших у міжнародному праві, тому що територія – це не лише простір, а необхідний атрибут держави, матеріальна основа життєдіяльності народу, що її населяє, і людства загалом. Чітке розмежування державних територій суміжних держав на основі взаємної згоди і відповідно до норм міжнародного права є запорукою запобігання багатьом конфліктам між державами та їхнього стабільного взаємовигідного співробітництва. Україна як незалежна суверенна держава приділяє цьому питанню велику увагу. [1].

У ході історичного розвитку міжнародною спільнотою було сформовано достатньо дієві міжнародно-правові механізми мирного врегулювання міжнародних територіальних спорів, що включають як дипломатичні, так і судові засоби. У цьому контексті надзвичайно важливою є роль міжнародних судових органів, оскільки саме вони, сприяючи мирному врегулюванню міжнародних територіальних спорів, є тим механізмом, що забезпечує ефективність вирішення спору, а також формує нові міжнародно-правові засади розмежування територій.

Питанням аналізу діяльності Міжнародного Суду ООН присвячено роботи таких вчених, як В. Верещатін, О. Київець, Ю. Колосов, Г. Кузнецов, І. Лукашук, С. Малініч, С. Марочкін, Е. Пушмін, А. Талалаєв, О. Тіунов, Г. Тункін, С. Черніченко, Г. Шармазанашвілі, Г. Шинкарецька, М. Енгін та ін.

Незважаючи на значний науковий внесок учених у розв'язання проблеми вирішення міжнародних територіальних спорів, слід відзначити відсутність комплексного аналізу практики міжнародних судових органів щодо мирного вирішення міжнародних територіальних спорів та впливу судової практики на подальший прогресивний розвиток міжнародного права, що додатково актуалізує необхідність дослідження цієї проблематики. [2]

Виходячи із ст. 92 Уставу Організації Об'єднаних Націй, Міжнародний Суд є головним судовим органом ООН. Його основне призначення - у вирішенні будь-яких міжнародних спорів, що будуть передані Суду державами, які спорять. У п. 1 ст. 33 Уставу ООН названі мирні засоби врегулювання міжнародних спорів, одним з яких є судовий розгляд, а саме Міжнародним Судом, що постійно функціонує.

Усі члени ООН одночасно є учасниками Статуту Суду, а не члени ООН можуть стати такими учасниками на умовах, що визначаються Генеральною Асамблеєю ООН за рекомендацією Ради Безпеки (ст. 13 Уставу ООН). Суд відкритий для кожної окремої справи і для держав - не учасниць на умовах, що визначаються Радою Безпеки (ст. 35 Статуту)

Міжнародний суд покликаний вирішувати спірні питання між державами. Він складається з 15 незалежних суддів з різних країн, термін повноважень яких складає дев'ять років. На Міжнародний суд покладена подвійна функція: а) дозвіл відповідно до міжнародного права спорів, переданих йому на розгляд державами; б) винесення консультативних висновків з юридичних питань, запитуваних належним чином органами ООН та її спеціалізованими установами.

Крім функцій за рішенням міжнародного спору Суд може давати консультативні висновки з будь-якої юридичної питання, запитом будь-якої установи, уповноваженого робити такі запити самим Статутом ООН або відповідно до цього Статуту. Питання, за якими витребується консультативного висновку Суду, представляються Суду в письмовій заяві, що містить точний виклад питання, з якого потрібно ув'язнення. Консультативні висновки має право витребувати Генеральна Асамблея, Рада Безпеки, Економічна і Соціальна рада, Рада по опіці, Генеральний секретар ООН, а також спеціалізовані установи ООН і МАГАТЕ. З дозволу Генеральної Асамблеї консультативні висновки можуть витребувати та інші автономні органи ООН.

Найчастіше Міжнародному суду доводилося розглядати численні суперечки про кордони між африканськими країнами. Розгляд порушується одним з двох наступних способів: За допомогою повідомлення про спеціальну угоду: спеціальна угода є двосторонньою по своєму характеру, полягає державами, охочими спільно представити спір на розгляд Суду, і складається з одного тексту питань, які вони погодилися передати на розгляд Суду; будь-яка з цих держав може порушити розгляд, повідомивши Секретаріат про цю угоду. За допомогою заяви: заява, яка є односторонньою за своїм характером, подається державою проти іншої держави на основі юрисдикційної статті в договорі або заяв в рамках системи «факультативної обмовки».

Одним із прикладів визнання юрисдикції Суду є розгляд суперечки між Україною та Румунією. Одразу після підписання українсько-румунського Договору про відносини добросусідства та співробітництво у 1997 році сторони розпочали переговори про розмежування морських просторів у Чорному морі. Однак після 24-х раундів переговорів, які тривали до 2004 року, згоди так і не дійшли. Україна вважала доцільним продовжувати переговори, але Румунія вирішила звернутися до Міжнародного Суду ООН, оскільки про таку можливість сторони домовились при підписанні Договору 1997 року. Причиною міждержавної суперечки став острів Зміїний. 2008 року рішенням суду у Гаазі було поставлено крапку у багатолітньому конфлікті між. Однак далеко не завжди постановою Міжнародного суду можна вирішити суперечки між державами. Адже для мирного і справедливого розв'язання конфлікту у гаазькому суді необхідна згода обох сторін йти саме правовим шляхом. Втім, безперечно, діяльність Міжнародного Суду ООН впливає на формування норм міжнародного права.

3 лютого 2009 р. Суд ООН ухвалив рішення у справі «Румунія проти України», предметом якої була делімітація континентального шельфу та виключних економічних зон Румунії і України. Відповідно до рішення Суду ООН під юрисдикцію Бухареста перейшло 79,34 % спірних територій у Чорному морі. За оцінками румунських експертів, там перебуває близько 12 млн тон нафти і 70 млрд кубометрів газу. Зокрема за рішенням Суду у розпорядження Румунії перейшло 90 % перспективного нафтогазоносного родовища на геологічній структурі «Олімпійська» (що розміщена на відстані 40 км на південь від острова Зміїний). [3].

Отже, на економіку держави вже зараз впливають наслідки достатньо спірного рішення Міжнародного Суду ООН у цій справі. Усе наведене свідчить, що практика Суду ООН, юридична природа його рішень мають велике значення.

Література:

1. Кононенко В. О. Практика суду ООН набуває ознак прецедентної / В. О. Кононенко // юр. газета Юстініан – 2010. - №1. - С. 2 – 4.
2. Алямкін Р. В. Мирне вирішення міжнародних територіальних спорів: практика міжнародних судових органів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : спец. 12.00.11 – міжнародне право / Р. В. Алямкін; Інститут законодав. Верховної Ради України. - , 2011. – С. – 3 – 5.
3. Режим доступу : URL : <http://www.kiev-diplom.com//44-kompetenciya-mizhnarodnogo-sudu-onn-html>– Назва з екрана.

Циклаурі О.Б.,
Маріупольський державний університет,
старший викладач кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ: ПИТАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ

Важливу роль у процесі європейської інтеграції України відіграє транскордонне співробітництво, воно є одним з найпотужніших чинників процесу європейської інтеграції та інструментів розвитку прикордонних територій країн Європи.

Дослідженням міжрегіонального та транскордонного співробітництва в Україні займаються багато науковців серед яких П. Беленький, В. Борщевський, З. Бройде, В. Будкін, Б. Буркінський, О. Вишняков, Т. Васильців, О. Воронова, В. Євдокименко, Є. Кіш, Н. Луцишин, В. Ляшенко, Ю. Макогон, М. Мальський, М. Максимюк, А. Мельник, Н. Мікула, В. Монастирний, З. Петренко, І. Нагорна, С. Писаренко, І. Студенніков та інші, але нажаль більшість з них полягає в економічній площині.

Сьогодні в зазначеній сфері гострим залишається питання вдосконалення вітчизняного законодавства в сфері транскордонного співробітництва щодо регламентації статусу територіальних громад та органів місцевого самоврядування у транскордонному співробітництві на підставі аналізу проблем розвитку міжрегіональної співпраці в сучасній Україні з метою вдосконалення механізмів співпраці та їх дієвості і ефективності.

На цей час прийнята низка нормативних актів, що стимулюють розвиток цієї форми міждержавного співробітництва. Нормативно-правовою базою, що регламентує транскордонні відносини, є національні нормативно-правові акти, низка двосторонніх та багатосторонніх угод, що регламентують співробітництво між Україною та державами в питаннях режиму кордону, пересування людей, транспортних засобів і товарів через кордони, співробітництва між прикордонними службами. До регламентації транскордонного співробітництва мають пряме відношення також документи, що визначають стратегічні напрями євроінтеграційного курсу України.

На цей час до основних національних нормативно-правових актів у зазначеній сфері належать: Конституція України, Закон України «Про транскордонне співробітництво» від 24.06.2004 №1861-IV, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 №№280/87-ВР, Закон України «Про внесення змін до постанови Верховної Ради України «Про приєднання України до Європейської конвенції про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними общинами або органами влади 1980 року» та про ратифікацію додаткових протоколів до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями» від 24.04.2004 № 1879-IV, постанова Верховної Ради України «Про приєднання України до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями» від 14.07.1993 № 3384-XII, постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2011-2015 роки» від 01.12.2010 № 1088.

Значна частина правовідносин у сфері транскордонного співробітництва регулюється міжнародними правовими актами, до яких належать, наприклад: «Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями» (Мадрид, травень 1980 р.) з додатками; «Європейська Хартія прикордонних і транскордонних регіонів» (Гронау, 1981р., 2-га редакція 1995 р.), «Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі віддалі», «Конвенція про оцінку впливу на оточуюче середовище в транскордонному контексті», «Конвенція про транскордонний вплив промислових аварій», «Конвенція з охорони і використання транскордонних водотоків і міжнародних озер» «Європейська хартія місцевого самоврядування» (Страсбург, жовтень 1985 р.), «Хартія Конгресу місцевих і регіональних органів влади Європи» (ухвалена Комітетом міністрів 14 січня 1994 р.), проект «Європейської хартії регіонального самоврядування», ухвалений Конгресом місцевих і регіональних влад Ради Європи 5 червня 1997 р., «Декларація Асамблеї Європейських регіонів щодо регіоналізму в Європі» (від 1996 р.) та «Європейська хартія регіонального просторового планування (Торремолінос, Іспанія, 1983 р.) та багато інших.

Відповідно до Закону України «Про транскордонне співробітництво» транскордонне співробітництво – це спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх

представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством.

Нещодавно держава Законом України «Про ратифікацію Протоколу № 3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями стосовно об'єднань єврорегіонального співробітництва (ОЕС)» від 16 травня 2012 року № 4704-VI приєдналася до зазначеного Протоколу № 3, учиненому у м. Утрехті 16 листопада 2009 року, що спричиняє необхідність внесення низки змін у національне законодавство України.

Так, сьогодні до суб'єктного складу транскордонного співробітництва в Україні відповідно до законодавства належать: територіальні громади, їх представницькі органи, місцеві органи виконавчої влади України, що взаємодіють з територіальними громадами та відповідними органами влади інших держав у межах своєї компетенції, встановленої чинним законодавством та угодами про транскордонне співробітництво.

Загальну координацію транскордонного співробітництва та контроль за додержанням законодавства з питань транскордонного співробітництва здійснює центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної регіональної політики, за участю Міністерства закордонних справ України, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері містобудування, відповідно до повноважень, визначених законодавством та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Інші центральні органи виконавчої влади беруть участь у сприянні розвитку транскордонного співробітництва в межах компетенції, встановленої законодавством України, а також, у разі необхідності, вносять пропозиції щодо змін до законодавчих актів України з питань транскордонного співробітництва. Державне управління у сфері транскордонного співробітництва здійснюють Кабінет Міністрів України, Рада міністрів Автономної республіки Крим, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування відповідно до їх компетенції.

Відповідно до Закону України «Про транскордонне співробітництво» від 24.06.2004р., в якому визначені організаційні форми транскордонного співробітництва, транскордонне співробітництво може здійснюватися: в межах створеного єврорегіону; шляхом укладення угод про транскордонне співробітництво в окремих сферах; шляхом встановлення та розвитку взаємовигідних контактів між суб'єктами транскордонного співробітництва.

Державні програми розвитку транскордонного співробітництва розробляються суб'єктами транскордонного співробітництва України, погоджуються із центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування державної регіональної політики, державної політики у сфері економічного розвитку, державної фінансової політики, та Міністерством закордонних справ, а також центральними органами виконавчої влади, до компетенції яких належать питання транскордонного співробітництва, та подаються в установленому законодавством порядку Кабінету Міністрів України.

Протокол № 3 передбачає нову форму транскордонного співробітництва між державами членами Ради Європи як «Об'єднання єврорегіонального співробітництва» (ОЕС), яке створюється у формі юридичної особи з метою заохочення, підтримки та розвитку в інтересах населення транскордонного та між територіального співробітництва між його членами у сферах спільної компетенції. Членами ОЕС можуть бути як органи місцевого самоврядування, так і місцеві державні адміністрації Сторін, а також юридичні особи у випадках, якщо їх діяльність фінансується і контролюється державою, або якщо вони не займаються виробничою чи комерційною діяльністю.

Проте, в Україні, процес створення нормативно-правового середовища, щодо залучення до впровадження зазначеної форми транскордонного співробітництва, відбувається дуже повільно.

Зокрема, законопроект «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів у зв'язку з ратифікацією Протоколу №3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями стосовно об'єднань єврорегіонального співробітництва (ОЕС)», має низку положень, які можуть обмежувати право на участь транскордонному співробітництві зазначеної нової форми окремих суб'єктів.

Відповідно до нього «суб'єкти транскордонного співробітництва – територіальні громади, їх представницькі органи, місцеві органи виконавчої влади України, юридичні особи, створені державою з конкретною метою задоволення потреб, що становлять загальний інтерес, та які не займаються виробничою або комерційною діяльністю, що взаємодіють з територіальними громадами та відповідними органами влади інших держав у межах своєї компетенції, встановленої законодавством та угодами про транскордонне співробітництво» (зміни до Закону України «Про

транскордонне співробітництво»); «об'єднання єврорегіонального співробітництва на місцевому рівні – це добровільне об'єднання органів місцевого самоврядування різних держав, яке створюється у порядку, визначеному законодавством, з метою заохочення, підтримки та розвитку в інтересах місцевої громади транскордонного та міжтериторіального співробітництва між його членами у сферах спільної компетенції» (зміни до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»). Тобто, не враховано можливість участі інших суб'єктів, окрім органів місцевого самоврядування. Крім того, законопроектом не передбачено порядку створення об'єднань єврорегіонального співробітництва.

Таким чином аналіз стану нормативно-правової регламентації транскордонного співробітництва, свідчить про те, що вдосконалення законодавства в зазначеній сфері відбувається дуже повільно, та потребує більш активних та своєчасних дій з боку органів державної влади, щодо забезпечення реальних, дієвих і ефективних механізмів реалізації транскордонного співробітництва, з урахуванням інтересів всіх суб'єктів.

Шабан А.О.,
Маріупольський державний університет,
Історичний факультет, 4 курс

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА ОСНОВА ЯДЕРНОЇ БЕЗПЕКИ РОСІЇ

Росія є однією з небагатьох країн світу, яка володіє всім спектром ядерних технологій і в той же час забезпечує високий рівень ядерної, радіаційної, загальної і екологічної безпеки використання атомної енергії завдяки жорсткому нормативно-правовому регулюванню атомної галузі, що є пріоритетною в господарському комплексі держави.

Ядерна зброя в сучасних умовах залишається, і в досяжній перспективі буде залишатися найважливішою складовою частиною озброєння Росії, одним з основних гарантів захисту її національних інтересів і безпеки. У той ж час, за своєю фізичною суттю вона таїть у собі реальну загрозу державі, суспільству і людині в разі можливих аварій, техногенних катастроф та диверсій. Забезпечення ядерної та радіаційної безпеки ядерної зброї на всіх етапах її життєвого циклу (розробка, виготовлення, експлуатація, розбирання та утилізація) завжди було і залишається завданням державної ваги.

Слід зазначити, що якість вирішення проблеми ядерної безпеки багато в чому залежить від ефективності нормативно-правового регулювання в даній області з боку федеральних органів законодавчої і виконавчої влади. Суть нормативно-правового забезпечення безпеки ядерної зброї полягає в створенні нормативних правових документів, що регламентують права, обов'язки, відповідальність органів державної влади, організацій і підприємств при здійсненні цієї діяльності [1].

У Росії активно йде процес вдосконалення нормативно-правової бази в галузі забезпечення ядерної безпеки, яка в своєму розвитку ґрунтується на Конституції РФ, міжнародних договорах, угодах, конвенціях та інших документах, а також усієї сукупності законодавства РФ: атомного, екологічного, соціального та ін.

Міністерство оборони Росії проводить роботу по посиленню ядерної безпеки на підвідомчих ядерних об'єктах в рамках реалізації в Міністерстві оборони Російської Федерації плану заходів, пов'язаних з виконанням першого етапу реалізації «Основ державної політики в галузі забезпечення ядерної та радіаційної безпеки Російської Федерації на період до 2010 р. та подальшу перспективу» [2]. Основи визначають мету, пріоритетні напрямки, основні принципи та завдання державної політики в галузі забезпечення ядерної та радіаційної безпеки Російської Федерації.

Нормативно-правове забезпечення ядерної безпеки припускає використання цілого пакету взаємодоповнюючих законів, підзаконних актів та інших нормативних документів для вирішення проблеми ядерної безпеки. На даний час в Російській Федерації сформована, діє і продовжує вдосконалюватися, з урахуванням реалій часу, система нормативних правових документів усіх рівнів: від федерального (закони, основи, концепції) до відомчого, що охоплює питання забезпечення ядерної безпеки [3].

В умовах постійно зростаючої загрози міжнародного ядерного тероризму Міністерством оборони приймаються всі необхідні заходи для забезпечення фізичного захисту та антитерористичної стійкості об'єктів зберігання ядерної зброї. Проведені в Міністерстві оборони організаційні та технічні заходи дозволяють забезпечити ядерну безпеку. Російська Федерація є учасником всіх міжнародних угод, договорів та конвенцій в рамках Міжнародного агентства з атомної енергії

(МАГАТЕ), спрямованих на інтереси глобальної безпеки, на недопущення ядерного тероризму. Мова в першу чергу йде про базову Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ).

14 вересня 2007 року Держдума РФ ратифікувала Додатковий протокол до цього договору між Росією та Міжнародним агентством з атомної енергії (МАГАТЕ). Росія, як правонаступниця СРСР, добровільно підписала цей новий міжнародний правовий акт, який стосується в основному надання в МАГАТЕ інформації про співробітництво РФ з іншими країнами, які не є ядерними державами. Причому в першій статті Додаткового протоколу відзначено, що він не буде застосовуватися у випадку, якщо це може принести шкоду національній безпеці.

Ратифікація документа дає Росії ряд серйозних переваг. Зокрема, підтверджує лідируючу роль у зміцненні режиму нерозповсюдження ядерної зброї і дозволяє збільшити обсяг інформації з неядерним країнам, спрощує підготовку та укладання угод РФ з іншими країнами про співробітництво в мирному використанні ядерної енергії. Додатковий протокол передбачає, що Росія буде щоквартально надавати в МАГАТЕ інформацію по експорту в неядерні держави матеріалів, обладнання та послуг атомної галузі. Текст документа ретельно вивірено і узгоджений зі всіма відомствами, що відповідають за безпеку країни [4].

Важливо те, що це серйозний крок у напрямі у взаємодії з країнами неядерного клубу. Актуальність згаданої проблеми полягає в тому, що багато країн, насамперед далекі від ядерної енергетики, сьогодні проявляють інтерес до таких технологій, ведуть будівництво АЕС. Тому контроль в такого роду контактах для країн, що володіють технологіями повного ядерного циклу, включаючи збагачення урану, залишається ключовою темою в контексті забезпечення безпеки. Не секрет, що існує ряд країн, що знаходяться під пильною увагою світової громадськості у зв'язку загрозою ядерного тероризму.

Таким чином, Росія прямо і побічно сприяє усуненню загроз потенційного застосування терористичних актів з використанням ядерних компонентів. І в цьому зв'язку варто посилатися на ініціативу президента Росії В.В.Путіна, який, виступаючи на Саміті тисячоліття у 2000 році, висловився за перехід до інерційної ядерної енергетики [5].

Лідер Росії ратував за створення і застосування ядерних реакторів, в яких відсутній цикл збагачення урану, з так званим замкнутим ядерним циклом. За отримання електроенергії без збагачення ядерних матеріалів, що не представляють загрози для людства. Ця перспективна технологія набуває реальних рис в дослідженнях російських фахівців. Росія сьогодні єдина держава, яка експлуатує реактор на швидких нейтронах БН-600, веде будівництво реактора БН-800. В ньому реалізується технологія замкнутого паливного циклу, з застосуванням урану-238.

Інша міжнародна ініціатива Росії була оприлюднена в Санкт-Петербурзі РІК?, на саміті G8. Тоді мова йшла про створення міжнародних центрів з надання послуг у галузі постачання ядерного палива. Реалізуючи цю пропозицію, країни, що володіють технологіями повного циклу, позбавлять своїх партнерів, тільки освоюють ядерну енергетику, від невинуватених ризиків і потенційних ядерних загроз. Іншими словами, РФ та інші країни ядерного клубу, беруть на себе зобов'язання щодо вироблення та постачання палива для АЕС в країни з зачатками ядерної енергетики. А потім повертають відпрацьоване паливо для подальшої регенерації, переробки та зберігання його відходів на своїй території [6].

Сьогодні цю ініціативу підтримали в Казахстані, де створюється юридична держструктура, перший спільний Міжнародний центр по збагаченню урану (МЦЗУ), який буде залучати потенційних споживачів такого роду технологій і послуг. На саміті G8 прозвучала і пропозиція президента США про глобальне ядерне партнерство у створенні ядерних установок 4-го покоління. Росія підтримала цю ідею. Для її реалізації залучається вітчизняний досвід та технологічні ресурси, які виключають неконтрольоване використання ядерних матеріалів [7].

У РФ з серпня 2007р. діє закон про реформування атомної енергетики, який створює необхідні законодавчі основи для реструктуризації галузі, для «поляризації» цивільних і військових завдань. Не ущемляючи забезпечення обороноздатності і при цьому стимулюючи ринкові відносини в атомно-енергетичному секторі.

Новий закон передбачає «запровадження в обмежений цивільний оборот ядерних матеріалів, ядерних установок і пунктів зберігання ядерних матеріалів». Це означає, що вперше в російській історії держава розлучається зі своїм монопольним правом на володіння ядерними матеріалами та на ядерних об'єктах. Закон допускає для «окремих юридичних осіб», у тому числі іноземних, право на такого роду власність в Російській Федерації. У законі обумовлено, що перелік таких юридичних осіб затверджується главою держави [8].

Закон з'явиться правовою основою для створення на базі активів цивільної частини атомної галузі мегахолдингу «Атоменергопром». За задумом, це буде корпорація повного циклу з усіма технологічними переділами ядерного енергетичного комплексу, включаючи видобуток урану і фабрикацію палива, виробництво електроенергії, будівництво АЕС в Росії і за кордоном, атомне машинобудування, проектні та наукові організації. 100 відсотків акцій цієї структури будуть закріплені в держвласності.

Новий законодавчий акт регламентує ретельні заходи безпеки у сфері обігу ядерних матеріалів, об'єктів і технологій. Поширюючи всі запобіжні заходи, в тому числі при організації підготовки кадрів і їх фізичного захисту, обліку руху ядерних матеріалів і технологій, ліцензування юридичних осіб, зайнятих у галузі.

В даний час продовжується опрацювання законодавства, визначеного посланням президента Росії, Федеральним Збором РФ про створення Атомпрома. Профільний Комітет Держдуми зі свого боку робить все можливе, щоб цей закон відповідав всім нормам міжнародної безпеки в ядерно-енергетичній сфері.

Отже, з вищесказаного можна зробити висновок, що ядерна безпека завжди була і залишається суттєвою складовою частиною національних інтересів Росії. Проблема забезпечення ядерної безпеки відноситься до класу складних організаційно-технічних завдань, її рішення носить комплексний характер і в даний час можна з достатньою впевненістю сказати про надійне забезпеченні безпеки РФ.

Література:

1. Правове регулювання ядерної та радіаційної безпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://prof-info.com.ua/readywork.php?disId=3&subId=89&workId=33152>.
2. Стан та перспективи розвитку державного управління використанням атомної енергії на основі методів адміністративно-правового регулювання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.atomic-energy.ru/articles/2011/05/18/22313>.
3. Перелік основних нормативних правових актів і нормативних документів, що використовуються Держатомнаглядом Росії для державного регулювання безпеки у сфері використання атомної енергії (П-01-01-2001): Наказ Держатомнагляду РФ від 12 жовтня 2001 р. N 86 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bazazakonov.ru/doc/?ID=1312678>.
4. Забезпечення ядерної безпеки в умовах реформи Збройних сил Росії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pircenter.livejournal.com/8776.html>.
5. Ядерна безпека Росії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bellona.ru/russian_import_area/international/russia/nuke_industry/20156.
6. Ядерна безпека і правове регулювання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.psj.ru/saver_national/detail.php?ID=7199.
7. Про Основи державної політики та правовому регулюванні Глобальної Ядерної Безпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.atomic-energy.ru/articles/2011/10/13/27535>.
8. Про Державну корпорацію з атомної енергії: Федеральний закон РФ від 1 грудня 2007 р. N 317-ФЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://base.garant.ru/12157441/>.

Янюк Ю.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ НАПРЯМКІВ ІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Інтеграція України у світовий економічний простір залежить від трансформаційних процесів, які, сприяючи зростанню конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, визначатимуть напрями і форми взаємодії національного господарства зі світовим. В умовах глобалізованої економіки близько половини світової торгівлі здійснюється в рамках інтеграційних об'єднань. Практично кожна країна є учасником договорів про регіональну економічну інтеграцію. Сьогодні українську геостратегію визначає багатовекторність інтеграційної політики, яка має два основних напрями: східний та західний вектори. Відтак, дослідження особливостей інтеграції України є своєчасним й актуальним.

Безпосередня й активна участь України в сучасних інтеграційних процесах об'єктивно зумовлена перевагами міжнародного поділу праці, а також потребою подолати штучну відокремленість нашої держави від світового господарства, деформовану зовнішньоекономічною політикою й механізмами зовнішньоекономічної діяльності, нерозвинутими товарно-грошовими

відносинами та національними ринками товарів, послуг, праці й капіталу. Для ефективної й організаційно оформленої інтеграції України в сучасні світогосподарські зв'язки необхідні певні політико-правові, економічні, соціально-культурні та інфраструктурні передумови (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Основні передумови інтеграції України

Формуючи інтеграційну стратегію і тактику, слід урахувати особливості України як потенційної учасниці міжнародних економічних угруповань:

- відсутність досвіду державності, необхідність здобуття справжнього суверенітету;
- нерозробленість політико-правових регуляторів та інструментів;
- нерозвинутість ринкових відносин;
- запас соціальної витримки населення, який виснажується.

Значний вплив на інтеграційну мотивацію та політику України справляють такі чинники:

- збіг періодів дезінтеграційних та інтеграційних процесів;
- розміщення в регіоні, що характеризується інтеграцією високого рівня;
- конкурентність щодо аналогічних інтересів країн Східної Європи.

Інтеграція України у світове господарство можлива різними, але водночас взаємопов'язаними шляхами:

- через активну та ліберальну зовнішньоекономічну політику; за рахунок формування середовища, сприятливого для іноземного підприємництва й інвестування та транснаціоналізації високомонополізованих підприємств;

- через укладання двосторонніх міждержавних економічних угод та участь у багатосторонніх міжурядових переговорах.

На процеси включення України до сучасної системи світогосподарських зв'язків впливають конкретні внутрішньо- і зовнішньоекономічні фактори, що формуються в системі передумов, особливостей і шляхів інтеграції.

Серед внутрішньоекономічних факторів принциповим є структурна перебудова національної економіки, орієнтована на сучасні техніко-технологічні, економічні, екологічні й соціальні стандарти. Деформована структура національної економіки не відповідає критеріям суверенного розвитку України як з погляду оптимальних пропозицій самозабезпечення та зовнішньоекономічної спеціалізації, так і з науково-технологічних, соціальних і особливо екологічних позицій.

Наближення економіки України до світових та європейських господарських процесів детермінує необхідність подальшого поглиблення ринкових реформ, здійснення широкомасштабних структурних перетворень, прискорення інституційних змін, відчутного скорочення тіньового сектора. На сучасному етапі розвитку зовнішньоекономічної політики нашої держави доцільним напрямом економічної інтеграції є одночасна співпраця з усіма структурами світового господарства, а не безоглядна спрямованість на якийсь один інтеграційний напрям, тому актуальною є розробка багатовекторної стратегії економічної інтеграції України у світове господарство[2].

Характерною рисою інтеграційної політики України є її багатовекторність. Тож при виборі інтеграційної стратегії слід враховувати геополітичну різноспрямованість взаємодії різних країн, коли формуються нові субрегіональні структури, певною мірою альтернативні традиційним відносинам; політичну та економічну нестабільність у більшості країн, що практично унеможливило достатньо широке і повне узгодження взаємних інтересів, укладання сталих багатосторонніх договорів; різноякісну природу моделей економічного та суспільно-політичного розвитку країн, що суттєво ускладнює узгодження позицій; принципові відмінності в підходах до змісту і темпів інтеграції, особливо стосовно наднаціональних органів регулювання[3].

Поступово створюються передумови для інтеграції української економіки у глобальні та європейські економічні процеси. З моменту здобуття незалежності Україна налагодила торговельні зв'язки більш ніж з 200 країнами світу. Проте пріоритетом є поглиблення торговельно-економічних відносин зі своїми найближчими сусідами, в першу чергу, з Російською Федерацією, Республікою Білорусь і Республікою Польща [1, с. 59]. Особливі відносини між цими країнами зумовлені багатьма чинниками. Це – географічне сусідство держав, загальна інфраструктура, існування виробничої, технологічної, взаємозалежності окремих галузей. Багато спільного залишилося в законодавчій базі, існуванні банківських систем, багаторічній культурній і суто людській стосунки. Таким чином, сусідні країни є для України дуже важливими політичними й економічними партнерами [4].

Також у даний час Україна уклала міждержавні угоди про вільну торгівлю з усіма країнами СНД і Республікою Македонія. Наша держава активно включається у світові суспільно-економічні процеси: приєдналася до Світової організації торгівлі (СОТ), стратегічною метою визнано отримання асоційованого членства в Європейському союзі.

Вступивши до СОТ Україна отримала значні економічні переваги:

- місцевим виробникам сталі та хімічної продукції, які безуспішно намагалися боротися з антидемпінговими акціями, без членства в СОТ, за сучасних умов, неможливо використати переваги світової торгівлі й гарантувати вітчизняним товаровиробникам міжнародно-правовий захист від недобросовісної конкуренції на світовому і регіональному ринках;

- доступ до міжнародних ринків, скасування щодо країни дискримінації й нетарифних бар'єрів, доступ до багатосторонніх механізмів вирішення суперечок та можливість впливати на умови регулювання світової торгівлі для захисту національних інтересів. Членство в СОТ трактується як системний фактор розвитку національної економіки, створення прозорого та прогнозованого конкурентного і сприятливого інвестиційного середовища;

- наближення укладання Угоди про вільну торгівлю з ЄС, яке могло обговорюватися тільки після вступу до СОТ. Це – результат багаторічної безперервної роботи. І хоча таким чином зросла наявність певних проблем юридичного плану, наша держава отримала статус країни-учасниці Світової організації торгівлі. У свою чергу, Угода про вільну торгівлю з ЄС може набувати різної форми – від розгляду торгівлі тільки товарами, до складнішої та поглибленої, про створення Європейської економічної зони. Зростає також зацікавленість інвесторів третіх країн, з'являються всі умови, аби вийти на рівень економічно розвинених держав, можливість диверсифікувати виробництво та експорт, забезпечити кращий доступ до західних ринків, залучити потужні іноземні інвестиції[4].

Гео економічне визначення Україною у сучасній системі світогосподарських координат – одна з найбільш важливих проблем. Вона є багатоаспектною з яскраво вираженими політичними, історичними, соціокультурними й цивілізаційними факторами впливу. Тривала внутрішня ринкова неспроможність за порівняно слабких міжнародних позицій економіки примушують Україну активно

шукати нестандартні шляхи свого подальшого розвитку, засоби формування по-справжньому міжнародно конкурентоспроможної національної економіки.

Література:

1. Бойко Є. О. Україна під впливом світових інтеграційних процесів / Є. О. Бойко // Збірник наукових праць: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/NacGosp/2009/Boyko_E_O.pdf
2. Вишняков В.М. Особливості формування інтеграційної стратегії України в епоху глобалізації/ В.М.Вишняков//Держава та регіони: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_ep/2011_2/files/EC211_06.pdf
3. Проблеми та перспективи участі України у Євразійських інтеграційних об'єднаннях: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://old.niss.gov.ua/Monitor/Monitor1_72/03.htm
4. Родічева Л. Інтеграція України у світове господарство/ Л. Родічева//Галицький економічний вісник: [Електронний ресурс]. - Режим доступу:http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gev/2011_2/ECONOMICS_AND_MANAGEMENT/001.pdf

СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ГОСПОДАРСЬКОГО, ЦИВІЛЬНОГО, КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Алексєєв Д.Е.,
Маріупольський державний університет,
Економіко правовий факультет, 4 курс

ДОГОВІР КОНТРАКТАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Договір контрактації сільськогосподарської продукції – домовленість двох сторін, що зазвичай укладається в простій письмовій формі, за якою виробник сільськогосподарської продукції зобов'язується виробити визначену договором сільськогосподарську продукцію і передати її у власність заготівельнику або визначеному ним одержувачеві, а заготівельник зобов'язується прийняти цю продукцію та оплатити її за встановленими цінами відповідно до умов договору [1].

Основними нормативно-правовими актами які регулюють суспільні відносини щодо договору контрактації сільськогосподарської продукції є Цивільний Кодекс України (стаття 713) та Господарський Кодекс України (статті 272 – 274). Слід зазначити, що договір контрактації тісно пов'язаний із договором купівлі-продажу та договором постачання, а у пункті 2 статті 713 Цивільного кодексу навіть говориться проте, що До договору контрактації застосовуються загальні положення про купівлю-продаж та положення про договір поставки, якщо інше не встановлено договором або законом Проте, варто уваги й те, що сам процес укладення договору контрактації регулюється великою кількістю інших нормативно-правових актів. Наприклад: визначення терміну «сільськогосподарська продукція» міститься у Законі України № 1877-ІУ «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24 червня 2004 року [4].

Договір контрактації сільськогосподарської продукції зазвичай укладається на основі державних замовлень на поставку державі сільськогосподарської продукції. Свідомством цього є положення п 1 статті 272 Господарського договору. За договором контрактації виробник сільськогосподарської продукції зобов'язується передати заготівельному або переробному підприємству чи організації вироблену ним продукцію у строки, кількості, асортименті, що передбачені договором, а контрактант зобов'язується сприяти виробникові у виробництві із значеної продукції, прийняти і оплатити її [2]. Цей договір складається з метою переходу права власності на сільськогосподарську продукцію від її виробника до контрактанта [5, с. 286]. Договір контрактації сільськогосподарської продукції є двостороннім, оплатним та консенсуальним.

Двостороннім він є тому, що всі сторони наділяються правами та обов'язками. Так наприклад виробник зобов'язаний виробити вказану у договорі сільськогосподарську продукцію та передати її другій стороні, після чого вимагати оплати своєї праці та товару у відповідності з договором. Заготівельник же має право вимагати обумовлену сільськогосподарську продукцію після чого мусить прийняти її та оплатити згідно умов договору.

Оплатним він є тому, що контрактант сплачує певну грошову суму виробникові за сільськогосподарську продукцію. Консенсуальним він є тому, що договір вважається укладеним з моменту досягнення домовленості сторонами за всіма істотними умовами договору контрактації.

Відповідно до частини 3 ст. 272 Господарського Кодексу України, істотними умовами договору контрактації є:

- 1) види продукції або, як ще кажуть, асортимент, номер державного стандарту або технічних умов, гранично допустимий вміст у продукції шкідливих речовин;
- 2) кількість продукції, яку контрактант приймає безпосередньо у виробника;
- 3) ціна за одиницю продукції, загальна сума за договором, умови та порядок доставки сільськогосподарської продукції, строки здачі-прийому продукції;
- 4) обов'язки контрактанта щодо подання допомоги в організації виробництва сільськогосподарської продукції та її транспортування до приймального пункту та/або підприємства;
- 5) умови майнової відповідальності сторін у разі невиконання ними умов в договорі;
- 6) інші умови, передбачені Типовим договором контрактації сільськогосподарської продукції, затвердженим у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Також у пунктах 3 та 4 статі 273 Господарського Кодексу України приведений перелік деяких додаткових умов договору, таких як:

А) визначений обсяг сільськогосподарської продукції яку контрактант приймає безпосередньо у виробника, та продукції, яка доставляється безпосередньо виробником на підприємство. Прийом

решти продукції здійснюється на визначених договором приймальних пунктах, що розташовані у межах адміністративно-територіального району за місцезнаходженням виробника;

Б) встановлення порядку забезпечення виробників відповідною тарою та необхідними матеріалами для пакування продукції, при цьому визначається їх кількості та строки надання виробникові.

Загалом, можна виділити лише кілька істотних умов договору[5, с. 286].

1) Предмет договору. Під предметом розуміють сільськогосподарську продукцію, зроблену або вирощену безпосередньо виробником цієї продукції. Це може бути як майбутній, так і вже вирощений до моменту укладення договору продукція.

2) Ціна договору. Під ціною слід розуміти вартість сільськогосподарської продукції встановлену за одну одиницю та цілу партію. Нормативно-правовими актами можуть бути встановлені обмеження на максимальну закупівельну ціну на деякі види сільськогосподарської продукції.

3) Строк договору. Строк виконання договору встановлюється сторонами. При встановленні строку враховується час одержання сільськогосподарської продукції.

Варто звернути увагу на той факт, що порядок виконання такого різновиду договору як контракція сільськогосподарської продукції, має свої особливості, що фіксуються не лише в договорі, а й закріплюються в державних нормативно-правових актах. Наприклад, згідно частин 1 та 2 ст. 273 ГК України передбачаються не тільки обов'язки, але ще й порядок дій сторін, спрямовані на досягнення мети договору[2]. Так:

- встановлюється обов'язок виробника не пізніше п'ятнадцяти днів до початку заготівлі продукції повідомити контрактанта про кількість і строки здачі сільськогосподарської продукції, що пропонується на продаж;

- встановлений обов'язок контрактанта прийняти всю пред'явлену виробником продукцію на умовах, передбачених у договорі; продукція, яка швидко псується, придатну для використання у свіжому або переробленому вигляді, та стандартну продукцію, яка швидко псується, що здається виробником понад передбачені договором обсяги, контрактант приймає за цінами та на умовах, що погоджуються між сторонами.

Відповідальність за невиконання чи неналежне виконання сторонами зобов'язань у формі штрафних санкцій має визначатися сторонами в договорі, проте за деякі порушення, обов'язковість такої відповідальності і навіть вид та розмір санкцій встановлюється згідно законодавству. Так, згідно із ст. 274 Господарського Кодексу України:

1) за не здачу сільськогосподарської продукції у строки, передбачені договором контракції сільськогосподарської продукції, виробник сплачує контрактанту неустойку у розмірі, передбаченому договором, за умови, що інше не встановлено нормативно-правовими актами законодавства;

2) за невиконання договірних зобов'язання щодо приймання продукції безпосередньо у виробника, а також у разі відмови у прийманні продукції, пред'явленої виробником у строки і порядку, що встановлені у договорі, контрактант сплачує виробникові штраф у розмірі п'яти відсотків вартості неприйнятої продукції, враховуючи надбавки і знижки, а також відшкодовує завдані виробникові збитки. Продукція, що швидко псується – відшкодовується у повну розмірі її вартості.

У разі, якщо виробник своєчасно не підготував продукцію і не попередив про це контрактанта, якому в майбутньому мають бути відшкодовані завдані подібним порушенням збитки, відповідальність у формі відшкодування збитків передбачена частиною 3 статі 274 Господарського Кодексу України[2].

Відповідальність за порушення зобов'язань за державним контрактом, чи у випадку фінансування за рахунок Державного бюджету чи за рахунок державного кредиту виконання договірних зобов'язань, за винятком, якщо інше не передбачено законом або договором, передбачаються частиною 2 статі 231 Господарського Кодексу України у формі штрафних санкцій таких розмірів:

I) за порушення зобов'язань щодо якості товарів встановлюється штраф у розмірі 20 відсотків неякісних товарів;

II) за порушення строків виконання зобов'язання встановлюється пеня у розмірі 0,1 відсотка вартості товарів, з яких допущено прострочення виконання зобов'язання, а якщо прострочення виконання зобов'язання перевищує 30 днів, встановлюється штраф у розмірі 7 відсотків вказаної вартості.

До проблематики даної теми слід віднести нерівне положення сторін у договорі. Так, на перший погляд, положення контрактанта може здатися дуже відносним. Він укладає договір на продукцію якої ще не існує, вкладає свої кошти у вирощення цієї продукції, а ще допомагає з транспортуванням вирощеної сільськогосподарської продукції. Проте це лише на перший погляд. Річ у тім, що виробник сільськогосподарської продукції у цих договірних відносинах є слабкою стороною, оскільки він у своїй діяльності і у виконанні договору значною мірою залежить від непередбачуваних йому обставин і чинників, як наприклад, непогода, епізоотії, епіфітотії тощо. Заготівельник же не є залежним у своїй підприємницькій діяльності від таких факторів та чинників. У зв'язку з цим, правове положення виробника сільськогосподарської продукції потребує збалансування та посилення особливими юридичними механізмами, яких цивільне законодавство України поки що не передбачає. Альтернативою же може виступати ведення обов'язкового страхування майбутнього врожаю виробником сільськогосподарської продукції або контрактантом.

Література:

1. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV поточна редакція на 29.11.2012
2. Господарський Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV поточна редакція на 17.11.2012
3. Цивільний Кодекс України. – Х.: ООО «Одисей», 2010 – 352 с.
4. Законі України № 1877-IV «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24 червня 2004 року
5. Цивільне право України. Альбом схем: Навчальний посібник. Вид. 3-те, перероб. та доп. / За заг. ред. Є.О. Мічуріна. – Харків: ФОП Мічурін Н.О., 2010. – 448с.

Багінський В.В,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 3 курс

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ НЕЗАКОННИМИ РІШЕННЯМИ, ДІЯМИ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА СУДУ

Обрання автором поданої теми зумовлена процесом побудови в Україні демократичної, правової, соціально орієнтованої держави, намаганням сформувати громадянське суспільство, основною цінністю якого є людина, захист її прав, законних інтересів та задоволення потреб, що є основним завданням усіх демократичних перетворень.

За Конституцією України всебічне забезпечення прав і свобод людини є найвищою соціальною цінністю. Норми Конституції є нормами прямої дії, що дає можливість у разі порушення прав і свобод людини звернутися до суду для їх захисту та відновлення, відшкодування завданої майнової та моральної шкоди завданням органів державної, місцевої та судової влади при постановленні рішень, відповідних дій є дотримання норм матеріального та процесуального права.

Питання відшкодування громадяниніві матеріальної, моральної шкоди, заподіяної в результаті рішень, дій, бездіяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб на основі аналізу чинного законодавства України можна умовно розділити на дві досить великі групи: відшкодування шкоди, завданої громадяниніві незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури та суду.

У роботі було сформульовано та викладене поняття шкоди. Шкода, завдана незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю суду, має певні особливості, до яких, на думку автора, слід віднести: 1) обов'язкову наявність моральної шкоди, яка полягає у втраті довіри до правосуддя взагалі, а отже і до держави, яка це правосуддя здійснює; 2) наявність майнової шкоди, у структурі якої переважають збитки, пов'язані з незаконним притягненням до відповідальності: втрачений заробіток та інші доходи, збитки у зв'язку з виплатами штрафів, судові витрати, витрати на надання юридичної допомоги тощо.

Справи про відшкодування шкоди громадяниніві, завданої незаконними діями органів суду, актами органів державної влади, актами місцевого самоврядування визначаються справами адміністративного судочинства. Вони перейшли з рангу цивільних справ до адміністративних з прийняттям Кодексу адміністративного судочинства і запровадженням в Україні адміністративних судів. Право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди внаслідок незаконних дій органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду виникає у громадянина в таких випадках: постанови судом виправдувального вироку; закриття кримінальної справи за відсутністю складу злочину, події злочину, недоведеність участі обвинуваченого у вчиненні злочину; винесення

постанови про відмову в порушенні кримінальної справи за будь-якого з перелічених вище підстав; припинення справи про адміністративне правопорушення за підставами, наприклад, Митним Кодексом України, Законом України «Про боротьбу з корупцією».

Існує певний порядок відшкодування: громадянин, який має хоча б одну з підстав для відшкодування такої шкоди, має право звернутися із заявою про її відшкодування в суд, розташований або за місцем його проживання, або за місцем знаходження відповідного органу дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду. Зацікавленою стороною в цьому випадку є не конкретний орган виконавчої або судової влади, а Державне Казначейство України. Подана громадянином заява звільняється від сплати державного мита. Суд за результатами розгляду заяви громадянина повинен постановити не рішення, а ухвалу, яка може бути оскаржено в апеляційному чи касаційному порядку. На підставі постановленого судом визначення, яке набрало законної сили, видається виконавчий лист, який підлягає пред'явленню до виконання в порядку, встановленому відповідним Законом України «Про Державний бюджет України» на відповідний рік.

Теоретичною основою дослідження є праці вітчизняних фахівців у галузі цивільного права, загальної теорії права тощо. Поміж них слід згадати твори М.М. Агаркова, О.І. Алексеєва, М.А. Баймуратова, О.В. Дзери, О.А. Підпригори та ін. Також слід зазначити, що з даної теми є певні законодавчі напрацювання, які, очевидно, не є достатніми. Зокрема, сказане стосується проблем відшкодування шкоди, завданої неправомірними діями, рішеннями чи органами державної влади.

Таким чином, зроблено висновок, що коли йдеться про оскарження дій (бездіяльності) органів державної влади, органів місцевого самоврядування та суддів як посадових осіб, як представників публічної влади, ці справи є підвідомчими адміністративним судам. І у такому провадженні вимоги про відшкодування шкоди, заподіяної протиправними рішеннями, діями чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень або іншим порушенням прав, свобод та інтересів суб'єктів публічно-правових відносин, розглядаються адміністративним судом, якщо вони заявлені в одному провадженні з вимогою вирішити публічно-правову суперечку.

Але чинне законодавство нечітко визначає підвідомчість справ, у яких однією із сторін є суд або суддя. Тому, на думку автора, слід внести деякі певні відповідні зміни до Кодексу адміністративного судочинства України.

Література:

1. Конституція України від 28.06. 1996 р.
2. Закон України «Про боротьбу з корупцією». Прийнятий на 1 сесії III скликання Верховної Ради України від 05.10.1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. - № 20. – ст. 190.
3. Цивільний кодекс України // Верховна Рада України; *Кодекс України*, Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV
4. Пояснювальна записка до проекту Закону України „Про відшкодування шкоди, завданої фізичним або юридичним особам незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень”

Батурін І.Л.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ПОНЯТТЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ДОГОВОРУ ТА СПОСОБИ ЙОГО ЗАБЕСПЕЧЕННЯ

Термін «господарський договір» широко використовується в законодавстві, юридичній літературі та в господарській практиці. Однак чинне законодавство не містить визначення господарського договору, хоча в Господарському кодексі України йому присвячена ціла глава 20 «Господарські договори» [1].

У правознавстві категорія господарського договору є спірною. Термін «господарський договір» використовується в таких значеннях:

- а) як угода (правочин), що породжує права та обов'язки учасників господарських відносин;
- б) як зобов'язання сторін (учасників господарських відносин), що ґрунтується на укладеній ними угоді;
- в) як правовий документ, в якому фіксується факт угоди та зміст зобов'язання сторін.

Поняття господарського договору визначається за допомогою його ознак, що дозволяють відокремити його від інших видів договорів (у тому числі цивільних). До таких ознак належать:

1. Особливий суб'єктний склад (зазвичай господарські договори укладаються за участю суб'єктів (суб'єкта) господарювання. Найчастіше сторонами в господарському договорі є суб'єкти господарювання, проте такі договори можуть укладатися і за участю інших учасників господарських відносин – органів(організацій) господарського керівництва (при укладенні державних контрактів, зокрема), негосподарських організацій (для задоволення їх господарських потреб у продукції, роботах, послугах суб'єктів господарювання), громадян (для забезпечення здійснення ним спільної діяльності щодо заснування суб'єктів господарювання) як засновників суб'єктів господарювання.

2. Спрямованість на забезпечення господарської діяльності учасників договірних відносин - матеріально-технічного забезпечення їх діяльності, реалізації виробленої ними продукції (робіт, послуг), спільній діяльності щодо створення нового суб'єкта господарювання (господарської організації), спільного інвестування, координації господарської діяльності та ін.

3. Тісний зв'язок з плановим процесом, насамперед внутрішньо фірмовим плануванням учасників господарських відносин, а також державним (щодо суб'єктів, які функціонують на державній формі власності, підприємств-монополістів) і комунальним (щодо підприємств та організацій комунальної форми власності). Ця риса господарських договорів пов'язана з попередньою і віддзеркалює специфіку господарської діяльності - її систематичність, що потребує планування як обов'язкового елемента організації такої діяльності.

4. Поєднання в господарському договорі майнових (виготовлення чи передача продукції, її оплата тощо) та організаційних елементів (визначення порядку виконання, передання-приймання виконання, підстав дострокового розірвання договору, порядку розгляду спорів між сторонами договору тощо).

5. Обмеження договірної свободи з метою захисту інтересів споживачів (вимоги щодо якості та безпеки товарів, робіт, послуг) та загальногосподарських інтересів, у тому числі щодо захисту економічної конкуренції, національного товаровиробника тощо (типові договори, заборона застосування методів недобросовісної конкуренції, обов'язковість укладення державних контрактів для окремих категорій суб'єктів господарювання, ліцензування та квотування зовнішньоекономічних операцій тощо).

6. Можливість відступлення від принципу рівності сторін (державні контракти, договори приєднання, договори, що укладаються в межах рамочних контрактів).

Отож з вищесказаного можна дати таке визначення господарського договору:

Господарський договір - це зафіксовані в спеціальному правовому документі на підставі угоди зобов'язання учасників господарських відносин (сторін), спрямовані на обслуговування (забезпечення) їх господарської діяльності (господарських потреб), що ґрунтуються на оптимальному врахуванні інтересів сторін і загальногосподарського інтересу.

Господарським договір є обов'язковим до виконання його сторонами [2].

Сторони господарського договору повинні виконувати свої зобов'язання:

- належним чином (відповідно до закону, інших нормативно-правових актів, договору, а за відсутності конкретних вимог щодо виконання зобов'язання - відповідно до вимог, що у певних умовах звичайно ставляться);

- реально (в натурі): заміна реального (в натуральній формі) виконання грошовим зазвичай заборонена, крім випадків, коли інше передбачено законом або договором, або управлена сторона відмовилася від прийняття виконання зобов'язання [3];

- з дотриманням інтересів іншої сторони та загальногосподарські інтереси;

- кожна сторона зобов'язана вживати заходів, необхідних для належного виконання нею договірних зобов'язань, а у разі порушення контрагентом своїх обов'язків;

- вжити заходи щодо зменшення негативних наслідків від цього.

Реальному та належному виконанню господарських договорів сприяють різноманітні способи забезпечення виконання договірних зобов'язань. Розрізняють два основні їх різновиди:

1. цивільно-правові :

- порука ;

- гарантія ;

- завдаток ;

- застава ;

- притримання.

2. господарсько-правові, до яких належать:

- правова (в тому числі договірні і претензійно-позовні) робота, від організації якої залежить якість укладеного господарського договору (в тому числі щодо повноти закріплення за

контрагентами договірних зобов'язань, відповідальності за порушення цих зобов'язань) і виконання договором притаманних йому функцій;

- позитивне стимулювання, тобто надання стороні, яка належним або покращеним способом виконала покладені на неї договірні зобов'язання, певних пільг чи додаткових матеріальних благ (наприклад, залишення у виконавця устаткування, що було передано йому замовником для виконання обумовлених договором робіт);

- негативне стимулювання, тобто заходи відповідальності, що застосовуються до порушника договірних зобов'язань згідно із законом або договором (відшкодування збитків, сплата штрафні санкції, неустойки, оперативно-господарські санкції).

Отож зі всього вищесказаного випливає, що:

- господарські договори, не мають детального поняття, яке було б закріплено в законодавстві;
- все ж таки вони добре врегульовані нормами закону;
- має широке коло способів забезпечення виконання договору;
- та використовується майже повсюди у суспільному житті, для задоволення потреб.

Література:

1. Господарський кодекс України – Закон України від 16.01.2003 № 436-IV
2. Цивільний кодекс України – Закон України від 16.01.2003 № 435-IV
3. Господарське право: навч. посібник / Вінник О.В.: К., 2008

Безвербна І.Ю.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 3 курс

ЗАГАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ МАЙНА

Питання «спадщини», завжди було і залишатиметься актуальними, як для громадянина, суспільства, так і держави загалом, оскільки воно зачіпає інтереси кожного.

Саме явище, як «спадкування», що проникло у все наше сучасне спадкування, бере початок з римського права, яке надало йому визначення. Спадкове право можна вважати інститутом цивільного права України, оскільки воно має всі його ознаки, а саме – це система пов'язаних між собою цивільно-правових норм, що регулюють певну групу однорідних суспільних відносин, тобто встановлюють порядок переходу прав та обов'язків померлої особи за правом спадкування.

На законодавчому рівні питання спадкування врегульоване Цивільним кодексом України (далі – ЦК України), Законом України «Про нотаріат», крім того, у судовій практиці застосовується Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 р. №7 «Про судову практику у справах про спадкування» та іншими нормативно-правовими актами.

Теоретичною основою є положення учених-юристів, які займалися дослідженнями у сфері цивільного права, і, особливо, у сфері спадкового права, а саме: Абашин Е.А., Баранник М.М., Власов Ю.М., Заїка Ю.О., Кухарев О.Є., Фурса С.Я., Гончарова А.В. та інші.

Спадкуванням є перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців). (ст. 1216 ЦК України).

Спадкодавець – це фізична особа, права та обов'язки якої після смерті переходять до інших осіб.

Спадкоємці – це особи, що набувають право на спадщину (особи, які є живими на момент відкриття спадщини, особи, що були зачаті за життя спадкодавця і народилися після відкриття спадщини, а також юридичні особи та держава).

Право спадкування тісно пов'язане з правом власності, оскільки спадкування є одним із засобів набуття права власності. До складу спадщини входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті.

Цивільний кодекс дозволяє успадкувати майже всі права і обов'язки, які мав спадкодавець на момент відкриття спадку. Наприклад, успадкувати можна різні речі: нерухомість, автотранспорт, право власності на земельну ділянку, право на вклади у банку, право на отримання страхових виплат, право на відшкодування збитків, морального збитку і оплату неустойки, зобов'язання відшкодування збитку, який був нанесений спадкодавцем, і багато що інше.

Проте існують виключення при спадкоємстві. Не можна успадкувати права та обов'язки, що нерозривно пов'язані з особою спадкодавця, особисті немайнові права; право на участь у товариствах та право членства в об'єднаннях громадян, якщо інше не встановлено законом або їх установчими

документами; право на відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; права на аліменти, пенсію; права та обов'язки особи як кредитора або боржника. В останніх двох випадках при певних обставинах спадкоємство можливе, але не завжди.

Спадкування здійснюється двома шляхами: за заповітом або за законом (ст. 1217 ЦК України). Однак зрозуміло, що підстави спадкування не можна протиставляти. Крім того, для спадкування не тільки за заповітом, а й за законом потрібна ціла низка передбачених законом юридичних фактів. Підставою виникнення спадкування за заповітом є юридичний склад – складання заповіту, смерть спадкодавця, відкриття спадщини, прийняття спадщини. Осіб, які закликаються до спадкування в цьому випадку, визначає у своєму заповіті спадкодавець. Для спадкування за законом потрібні: по-перше, наявність певного ступеня споріднення зі спадкодавцем або перебування на його утриманні протягом визначеного законом строку (тобто особа повинна входити в коло спадкоємців за законом); по-друге, факт смерті спадкодавця (тобто повинно відбутися відкриття спадщини); по-третє, прийняття спадщини.

Таким чином, спадкування виникає лише за наявності передбачених у законі юридичних фактів і тому безпосередньо із закону ніколи не виникає.

До складу спадщини входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті (ст. 1218 ЦК України).

Об'єктами спадкування є цивільні права та обов'язки спадкодавця, що можуть (мають здатність) переходити у спадщину.

Розглядаючи особливості спадкування окремих видів майна, ми маємо на увазі :

1)спадкування прав та обов'язків щодо відшкодування збитків, моральної шкоди та сплати неустойки;

2)спадкування після смерті учасника підприємницького товариства;

3)спадкування приватних підприємств;

4)спадкування квартир (будинків), що перебувають у процесі приватизації;

5)спадкування прав на земельну ділянку;

6)спадкування частки у праві спільної сумісної власності;

7)спадкування на вклад у банку(фінансовій установі);

8)спадкування права на одержання страхових виплат(страхового відшкодування) та інші.

Українське законодавство у своєму розвитку з питань спадкового права, крок за кроком стає більш досконалим, справедливим та ефективним, хоча містить прогалини, над якими потрібно ще працювати. Наше життя також недосконале, та воно продовжується, і необхідно його прожити так, щоб залишити після себе гарну спадщину не лише матеріальну, а й духовну.

Література:

- 1) Бабаєва Ю.Н. Окремі питання спадкування / Ю. Н. Бабаєва // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2011. – № 10. – С. 29-33.
- 2) Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV// Відомості Верховної Ради України. - 2003.- № 40-44.- ст.356.
- 3) Заїка Ю.О. Спадкове право України : навальний посібник/ Ю.О.Заїка. – К. – 2006 . – 216 с.

Безгіна О.В.,

Маріупольський державний університет,

Економіко-правовий факультет, ОКР «Магістр»

ПОСЕРЕДНИКИ, ЯКІ ЗАДІЯНІ НА ЗОВНІШНЬОМУ РИНКУ В СФЕРІ ТОВАРНОГО ОБІГУ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ

Комерційна діяльність передбачає широке використання посередництва, особливо це стосується здійснення торгівельних операцій. Реалізація товарів на зовнішньому ринку організовується двома способами: власними силами або з використанням фірм-посередників. Кожний варіант має свої переваги та недоліки, які обумовлюють доцільність використання певного варіанта в конкретних умовах. Посередники звільняють виробників від необхідності пошуку покупців. З іншого боку особистий пошук споживачів дозволяє отримати весь прибуток і не вираховувати винагороду посереднику.

Сьогодні значна увага приділяється необхідності залучення посередників при здійсненні певних торгових операцій на зовнішньому ринку, умовам застосування окремих типів договорів про виконання посередницьких функцій, докладно розглядаються різноманітні види посередників в міжнародній торгівлі. Проте, деякі питання торгівельного посередництва в сфері

зовнішньоекономічних операцій залишаються ще недостатньо проробленими. Так, не визначені критерії класифікації зовнішньоторгових посередників, відсутня чітка класифікація посередників в залежності від умов їх співпраці з принципалом.

Торгове посередництво охоплює досить широку сферу діяльності, зокрема при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності: пошук закордонного партнера, підготовка, документарне оформлення та здійснення угоди, кредитування сторін і надання гарантій оплати товару покупцем, транспортно-експедиторське обслуговування, страхування товарів при транспортуванні, виконання митних формальностей, вивчення і аналіз потенційних ринків збуту, проведення рекламних і інших заходів щодо просування товарів на закордонні ринки, після продажне обслуговування тощо [1].

Залучення посередників дає виробникам, продавцям і покупцям товарів і послуг наступні незаперечні переваги:

- посередники, діючи в певному секторі ринку і спеціалізуючись на певному наборі товарів і послуг, швидше, ніж самі постачальники, можуть знайти фірми, зацікавлені у придбанні даної продукції;
- посередники можуть завчасно орієнтувати виготовлювачів, в якому напрямку їм розвивати виробництво продукції та послуг;
- посередники вкладають у сферу обігу власний капітал, створюючи виробникам умови для збільшення прибутку за рахунок економії виробничого капіталу;
- посередники нерідко беруть на себе фінансові гарантії виконання платіжних і інших зобов'язань сторін, підвищуючи надійність товарного обміну;
- досить ефективна роль посередників у рекламі товарів, яку вони здійснюють з урахуванням національних та інших особливостей ринку;
- спеціалізуючись на роботі з певним набором товарів, посередники здатні за рахунок значних обсягів товарообігу знизити витрати обігу на одиницю продукції [5].

Не зважаючи на відчутні переваги посередницької діяльності, залучення посередників до роботи містить в собі і окремі недоліки. Головними з них є: відсутність тісного контакту зі споживачами на закордонному ринку; висока залежність від рівня сумлінності, добросовісності і підприємницької активності посередника.

В окремих випадках використання посередників стає необхідністю, наприклад, коли: цільовий ринок збуту монополізований і закритий для самостійного проникнення товаровиробником; виробники товарів чи послуг не мають юридичних підстав для здійснення зовнішньоекономічних операцій; виробник не може самостійно здійснювати дослідження закордонного ринку, займатися пошуком партнерів, професійно розробляти умови контракту і т.д.; використання посередників – є міжнародним торговельним звичаєм, наприклад, при торгівлі на біржах та аукціонах [4].

В умовах цивілізованої ринкової економіки діє закон доцільності використання посередників: продавцям і покупцям товарів і послуг доцільно залучати посередників тільки в тому випадку, якщо сума виплачуваної посередникам винагороди нижче, ніж можливі витрати продавців і покупців на самостійну організацію збуту або купівлю необхідних їм товарів і послуг.

Посередників, які функціонують на світовому ринку в сфері товарного обігу доцільно класифікувати за такими критеріями:

- Тип укладеної угоди та обсяг наданих посереднику повноважень в залежності від умов угоди.
- Характер взаємодії з принципалом.

Розрізняють такі типи угод з торговими посередниками:

- *Агентські угоди* – на основі такої угоди посередники не мають права підписувати угоди з третіми особами. До видів посередників, що укладають такі угоди відносять: агентів-представників, брокерів, маклерів.
- *Комісійні угоди* – в даному випадку посередники підписують угоди з третіми особами від свого імені, але за рахунок довірителя. Такі угоди укладають комісіонери, консигнатори.
- *Угоди доручення* – відповідно до такої угоди посередники підписують угоди з третіми особами від імені і за рахунок довірителя. За такими угодами діють повірені.
- *Угоди з перепродажу* передбачають, що посередники підписують угоди з третіми особами від свого імені і за свій рахунок. До видів посередників, що діють на основі таких угод відносять: дистриб'юторів (купців), дилерів [2].

Агенти-представники представляють тільки інтереси принципала на визначеному ринку по погодженій номенклатурі товарів. Обов'язки агента-представника охоплюють проведення

маркетингових досліджень та збір інформації щодо тенденцій ринку; надання принципалу інформації про технічні вимоги до товарів, запити споживачів, рівень цін, передбачувані розміщення замовлень; створення позитивної думки про принципала та його товари в ділових колах, проведення рекламних кампаній; налагодження ділових контактів принципала з імпортерами товарів, з урядовими організаціями та іншими інституціями, від яких залежать рішення про розміщення замовлень; сприяння підписанню і виконанню контрактів.

Брокер – це особа, що виступає в ролі посередника між продавцем та покупцем товару, цінних паперів, валюти. Брокери сприяють укладанню торгових угод, «з'єднуючи» покупців та продавців, але самі стороною договору ні від продавця, ні від покупця не виступають. При разовому звертанні – угода з брокером на виконання посередницьких функцій не підписується, при довгострокових відносинах – оформляється відповідний договір.

Маклер – це посередник між продавцем та покупцем, який професійно займається посередництвом при купівлі-продажу товарів, цінних паперів, послуг страхування. Головна задача маклера – сприяння в укладанні угод купівлі-продажу шляхом зведення партнерів угоди.

Комісіонери – це посередники, що отримують доручення від комітента здійснити операцію купівлі-продажу з третім контрагентом. Угода укладається від імені комісіонера, але за рахунок комітента. Посередником комісіонер є тільки для комітента. Для третього контрагента комісіонер буде стороною контракту купівлі-продажу (продавцем – при продажі, покупцем – при покупці товару).

Консигнатори – посередник, що здійснює реалізацію товарів на комісійні основі. Відмінною особливістю консигнатора є виконання ним такої функції як зберігання товару, оскільки відповідно до договору консигнації, що укладається між консигнатором і консигнантом (власником товару), товари відвантажуються на консигнаційний склад для поданої реалізації на даному ринку, проте право власності на товари залишається за консигнантом. Якщо протягом визначеного в договорі терміну товари не будуть повністю реалізовані, залишки повертаються консигнанту.

В залежності від специфіки товару консигнатор може здійснювати сервісні послуги, збирати інформацію про споживачів, про кон'юнктуру закордонного ринку.

Повірені (торгові агенти) – це вид посередників, що діють на основі договору доручення. Суть даної угоди полягає в тому, що принципал доручає посереднику продати чи купити товар, знайти замовників і виконавців по наданню певних послуг на обговореній території в погоджений період за рахунок і від імені принципала.

В обов'язки повіреного входить вивчення кон'юнктури ринку і інформації принципала; створення на ринку сприятливої думки про товари принципала, самого принципала, як надійного постачальника, проведення реклами товарів; сприяння принципалу в придбанні товарів чи реалізації їх від імені принципала; утримання або оренди складів для скорочення термінів поставки товарів споживачам; організація і використання власної збутової мережі; здійснення передпродажного сервісу і технічного обслуговування.

Дистриб'ютори (купці) – це посередники, що займаються продажем товарів від свого імені і за свій рахунок, вони самі несуть усі ризики, пов'язані з псуванням чи втратою товарів, а також з несплатоспроможністю покупців.

Дистриб'юторські угоди для принципала цікаві тим, що: дають можливість виходу на нові ринки; укладаються з фірмами, що мають власну збутову мережу чи засоби на її створення; супроводжуються договорами купівлі-продажу товарів; гарантують одержання платежу за товар відразу після постачання товару; виключають ризики збитків від втрати чи ушкодження товарів на території іншої країни, тому що, отримуючи товар, дистриб'ютор стає його власником.

Дистриб'ютор має велику комерційну незалежність; самостійно встановлює ціни; отримує найчастіше монопольне право на продаж товарів принципала на своїй території.

Дилер – це посередник, що закупає оптом складні товари у різних виробників і реалізує їх від свого імені в роздріб або дрібними партіями. Дилерські фірми виконують такі самі функції, що й оптова торгівля, але здійснюють ще й сервісне обслуговування, оскільки працюють з технічно складними товарами. Дилери володіють високою технічною грамотністю, що дозволяє краще запропонувати товар, продемонструвати його в дії, навчити користуванню, надати консультацію.

В залежності від характеру взаємодії з принципалом розрізняють такі види посередників:

1) Прості агенти діють на підставі угоди про просте агентство по збуту на обговореній території визначеної номенклатури товарів принципала, за що одержують від нього винагороду. В посередницькій угоді фіксується зобов'язання принципала не продавати самостійно чи через інших посередників товари на цьому ринку на більш сприятливих комерційних умовах, ніж були

запропоновані простому агенту.

2) Агенти з правом «першої руки» — різновид простого агентства, при якому принципал зобов'язаний (згідно договору) спочатку запропонувати товар агенту і тільки після відмови (у письмовому виді) продавати товар на цьому ринку самостійно або через інших посередників без виплати винагороди агенту, що відмовився.

3) Монопольні (ексклюзивні) агенти. Угода такого роду означає, що принципал позбавляється права і можливості виходити на цей ринок з товарами визначеної в угоді номенклатури самостійно або через інших агентів, тому що він віддав агенту монопольне право продавати свої товари визначеної номенклатури на обговореній території протягом устанавленого часу та одержувати за це винагороду. Такий тип угод вигідний і принципалу і агенту: вони обидва впевнені в стабільності положення на ринку [3].

Запропонована класифікація зовнішньоторговельних посередників в залежності від типу укладеної угоди та характеру взаємодії з принципалом є досить актуальною, оскільки недосконалість визначення зумовлює існування інформаційної невизначеності. Вона дозволяє систематизувати всі існуючі різновиди посередників.

Розглянута проблема визначення посередників в зовнішньоекономічній діяльності зумовлює подальшу необхідність дослідження таких питань як оптимізація розподілу прав, обов'язків та винагороди посередників, адаптації типових зовнішньоторгових угод під відповідні типи посередників, що визначені в даній статті.

Значення отриманих результатів, окрім систематизації зовнішньоторгових посередників, також охоплює визначення основних підходів співпраці з торговими посередниками, переваги і недоліки подібного співробітництва, а також формулювання закону доцільності використання посередників для адекватної оцінки необхідності залучення торгових посередників. В основі цього закону покладена оцінка витрат на самостійний збут у порівнянні з винагородою посередників.

Література:

1. Стровский Л.Е. Внешнеэкономическая деятельность предприятия: Учеб. для вузов / Стровский Л.Е., Казанцев С.К., Паршина Е.А. – М.: ЮНИТИ, - 2007. – 827 с.
2. Герчикова И.Н. Международное коммерческое дело: учебник для студ. вузов/ И. Н. Герчикова. – М.: Банки и биржи: ЮНИТИ, - 2000. – 501 с.
3. Дегтярева О.И. Внешнеэкономическая деятельность: Учеб. пособие / Дегтярева О.И., Полянова Т.Н., Саркисов С.В. – М.: Дело, - 2007. – 424 с.
4. Дроздова Г.М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства: Навч. посібник / Г.М. Дроздова. – К: ЦУЛ, 2002. – 172 с.
5. Ноздрева Р.Б. Организация и управление внешнеэкономической деятельностью / Р.Б. Ноздрева – М.: ИНФРА, -2001. – 315 с.

Болотнов М.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ФУНКЦІЯ ЗАХИСТУ В СИСТЕМІ ФУНКЦІЙ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Кримінально-процесуальна діяльність здійснюється різними органами і особами. Кожен з них діє у кримінальному процесі у чіткої відповідності із завданнями що встановлені перед ним законодавством України. Звідси й виділення в цій діяльності кримінально-процесуальних функцій - різних напрямків, які обумовлені роллю, призначенням і метою діяльності суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності.

Мета даної статті полягає в тому, щоб з'ясувати правову природу та визначити загальні характеристики функцій кримінального процесу.

Сам термін «функція» походить від лат. *functio* – здійснення, звершення [1,с.549], та розуміється на практиці як поняття багатозначне: це і діяльність, і призначення, і обов'язок, і явище, залежне від іншого, і т. п.

Цілком природно тому, що в кримінально-процесуальній літературі зазначений термін вживається в різних значеннях, а поняття «процесуальна функція» розглядається в різних аспектах. У теорії права є чотири групи (системи) функцій, які в сукупності утворюють систему функцій права. Це загально-правові функції, галузеві функції, функції правових інститутів і функції норм права [2, с. 103, 104].

Кримінально-процесуальні функції зазвичай розглядаються як функції галузі права (галузеві функції), що є специфічними для галузі кримінально-процесуального права.

У загальному розумінні функція в кримінальному процесі — це діяльність конкретного суб'єкта, яку він здійснює відповідно до процесуального статусу. Але, таке визначення виглядає недостатнім для повного розкриття змісту діяльності учасника процесу.

Так, діяльність слідчого як суб'єкта кримінально-процесуального доказування має відмінні риси, вона визначається загальними завданнями кримінального процесу і спрямована на встановлення об'єктивної істини у справі; захист прав і законних інтересів учасників кримінально-процесуальних відносин; законне вирішення справи. Буде вірним при визначенні функції слідчого та її змісту брати до уваги завдання кримінального судочинства. З їх урахуванням визначають завдання стадій кримінального процесу, а також функції його суб'єктів.

Можна виділити наступні функції діяльності слідчого [3]:

1. розгляд заяв і повідомлень про злочин;
2. дослідження обставин справи;
3. функція обвинувачення;
4. функція захисту громадян від безпідставного обвинувачення;
5. забезпечення відшкодування матеріальної шкоди, заподіяної злочинцем, і виконання вироку в частині конфіскації майна;
6. припинення злочинів та вжиття заходів до усунення обставин сприяють вчиненню злочину;
7. розшук обвинуваченого (обвинувачених), місце знаходження яких невідоме;
8. інші питання вирішення кримінальної справи;

Виконання слідчим функції обвинувачення можна визначити як здійснення процесуальних дій, спрямованих на те, щоб викрити у вчиненні злочину особа, притягнута як обвинувачений, забезпечити застосування до нього заходів заслуженого покарання, або як діяльність, спрямовану на викриття і засудження винного у вчиненні злочину.

Крім того, відповідно до статті 284 КПК, слідчий одноособово приймає постанову про закриття кримінального провадження, щодо якого в цьому кримінальному провадженні жодній особі не повідомлялося про підозру, та: встановлена відсутність події кримінального правопорушення; встановлена відсутність в діянні складу кримінального правопорушення; набрав чинності закон, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння, вчинене особою [8].

Конституційний принцип права обвинуваченого на захист накладає на відповідні державні органи обов'язок щодо забезпечення цього права. Участь прокурора, слідчого та слідчого судді в здійсненні функції захисту гарантує забезпечення конституційного права обвинуваченого на захист, а також виконання однієї із завдань кримінального судочинства, що полягає в тому, щоб жоден невинний не був притягнутий до кримінальної відповідальності. Функція захисту в діяльності прокурора, слідчого та слідчого судді полягає у прийнятті процесуальних рішень, в тій чи іншій мірі реабілітують обвинуваченого (підозрюваного) або містять висновок про наявність обставин, що пом'якшують його відповідальність, тобто огорожу громадян від безпідставного звинувачення і підозри у вчиненні злочину. Не може служити аргументом проти того, що слідчий, прокурор та слідчий суддя здійснюють обвинувачення та захист, відсутність у законі прямої вказівки на ці функції.

Слідчий досить часто отримує доказову інформацію, яку в момент отримання не можна визначити, чи спрямована вона на викриття або на виправдання. Лише при оцінці й порівнянні з іншими доказами можна вирішити, обвинувальна вона або направлена на виправдання.

За письмовим дорученням слідчого, прокурора здійснювати слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному уповноважені оперативні підрозділи органів внутрішніх справ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної пенітенціарної служби України, органів Державної прикордонної служби України, органів Державної митної служби України.

Цікавою, на наш погляд виглядає роль прокурора у кримінальному процесі. У досудовому провадженні прокурор поєднує нагляд за додержанням законності органами досудового розслідування і іншими учасниками процесу з безпосередньою участю в самому розслідуванні справи шляхом особистого проведення окремих слідчих (розшукових) дій або участі в слідчих (розшукових) діях, які проводяться слідчим (п. 4 ч. 1 ст. 36 КПК України).

Таке поєднання нагляду, з активною участю в самому розслідуванні справи дозволяє прокурору своєчасно попереджувати порушення закону в діяльності органів досудового

розслідування. Наділення прокурора цим повноваженням обумовлено його обов'язком – забезпечити якісне розслідування справи, направлене на встановлення усіх обставин вчиненого кримінального правопорушення, а при підтвердженні винуватості конкретної особи – підготувати обґрунтований обвинувальний акт (кримінальний позов) і направити його в суд (ст. 36 КПК України)[4, с.13.].

Деякими функціями, спрямованими на підтримання обвинувачення КПК наділяє і потерпілого. Потерпілий - це особа, якій злочином завдано моральної, фізичної або матеріальної шкоди і яка відповідно до закону визнана потерпілим мотивованим рішенням особи, в провадженні якої знаходиться справа.

Надання особі правового статусу потерпілого є способом кримінально-процесуального захисту його прав. Згідно зі ст. 59 Конституції України „кожен має право на правову допомогу” і „кожен є вільним у виборі захисника своїх прав”.

Потерпілий в якості обвинувача може виступати поряд з прокурором, так і без нього. Деякі вчені зазначають, що становище потерпілого як обвинувача багато в чому схоже зі становищем прокурора. При цьому головна відмінність полягає в тому, що потерпілий захищає лише свої права [5, с. 348].

Також, КПК передбачає участь у справі цивільного позивача, який відповідно до ч. 3 статті 61 КПК, має усі права та обов'язки, передбачені КПК для потерпілого, в частині, що стосуються цивільного позову, а також має право підтримувати цивільний позов або відмовитися від нього до видалення суду в нарадчу кімнату для ухвалення судового рішення. Позивач має права діяти самостійно, або через представника. Представник позивача користується усіма процесуальними правами цивільного позивача, інтереси якого він представляє.

Найбільш цікавою серед інших функцій кримінального процесу виглядає функція захисту, яка і є предметом нашого дослідження. Функція захисту – одна з основних кримінально-процесуальних функцій. Вона є обов'язковим елементом розв'язання правових спорів у суді, слугує протиположністю функції обвинувачення. Без цієї функції не може повноцінно діяти система правосуддя. Неякісна реалізація завдань захисту становить пряму перешкоду встановленню істини, всебічному, повному і об'єктивному розгляду кримінальної справи, постановленню законного і обґрунтованого рішення [6, с. 3]. Функція захисту є формою забезпечення прав і свобод особи у кримінальному судочинстві.

Право на захист у кримінальному судочинстві є одним з найважливіших інститутів, гарантією широкого кола прав і свобод особи. Особливо це стосується обвинуваченого, тому його право на захист є складовою загальних міжнародних стандартів з прав людини і розглядається як необхідна умова реалізації права на справедливий судовий розгляд. Функція захисту виникає одночасно з функцією обвинувачення і здійснюється паралельно з нею на всіх етапах руху кримінальної справи, поки існує обвинувачення. Як свідчить практика, обмеження свободи особи на стадії досудового розслідування досить часто зумовлює порушення прав особи.

Важливою гарантією прав підозрюваного є чітке і повне закріплення в кримінально-процесуальному законі конституційного принципу презумпції невинуватості. Адже наявність доказів, що дають підстави для притягнення особи як підозрюваного для застосування до неї засобів процесуального впливу зовсім не означає, що винуватість цієї особи вже доведено у встановленому законом порядку. Забезпечення обвинуваченому права на захист є конституційним принципом і має суворо виконуватися на всіх стадіях кримінального судочинства як важлива гарантія встановлення істини та винесення законного, обґрунтованого і справедливого вироку [7, с. 12].

Виходячи з цього можна зробити висновок, що функція захисту займає центральне місце в системі кримінально-процесуальних функцій. Виникаючи одночасно із функцією обвинувачення, вона являє собою запоруку законності проведення процесуальних дій та гарантію забезпечення прав та свобод людини і громадянина.

Література:

1. Український Радянський Енциклопедичний Словник: В 3-х т. / А.В.Кудрицький та ін. . — 2-ге вид. —К.: Голов. Ред.. УРЕ, 1986. — Т.3. — 735с.
2. Алексеев С.С. Структура советского права/С. С. Алексеев. — М.: Юридическая литература, 1974. — 264 с.
3. Ларин А. М. Процессуальные гарантии и функция уголовного преследования / А. М. Ларин // Советское государство и право. — 1975. — № 7. — С. 92-96.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: прийнятий Верховною Радою 13 квітня 2012 р. //Голос України. — 2012. — № 90 - 91.
5. Кондратьева О. И. Процессуальные функции потерпевшего и его представителя / О. И. Кондратьева // Вестник Омского Университета. — 2008. — №1 (14). — С. 226 -231.

6. Предместніков О. Г. Потерпілий як сторона обвинувачення в справах приватного обвинувачення / О. Г. Предместніков // Форум права. — 2009. — № 2. — С. 345–349 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-2/09pogcro.pdf>

7. Маланчук П. М. Функція захисту в кримінальному процесі: автореферат дис.. канд. юр. наук: 12.00.09 / П. М. Маланчук; наук. кер. Сірий М. І.; Київський національний університет внутрішніх справ. — К., 2008. — 22с.

Бугаєва О.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ПІДСТАВИ ВІДМОВИ ВЕРХОВНИМ СУДОМ УКРАЇНИ В ЗАДОВОЛЕННІ ЗАЯВИ ПРО ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ ГОСПОДАРСЬКИХ СУДІВ ПІСЛЯ ДОПУСКУ ВИЩИМ ГОСПОДАРСЬКИМ СУДОМ УКРАЇНИ СПРАВИ ДО ПРОВАДЖЕННЯ

Аналіз судової практики свідчить, що відносно 1/3 справ господарської юрисдикції Верховний Суд України (далі – ВСУ) виносить постанови про відмову в задоволенні заяви про перегляд рішень господарських судів. Зазначене вказує на актуальність наукового дослідження підстав відмови Верховним Судом України в задоволенні заяви про перегляд судових рішень господарських судів після допуску Вищим господарським судом України (далі — ВГСУ) справи до провадження.

Законом від 7 липня 2010 р. № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів» (далі — Закон № 2453-VI) запроваджено процедуру перегляду Верховним Судом України (далі – ВСУ) справ, зокрема:

– після їх перегляду в касаційному порядку з підстав неоднакового застосування судами (судом) касаційної інстанції однієї і тієї ж норми матеріального права у подібних правовідносинах у порядку, передбаченому процесуальним законом;

– у разі встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом [1].

Процедура перегляду ВСУ господарських справ визначена розділом XII-2 Господарського процесуального кодексу України (далі — ГПК). Так, відповідно до положень ГПК компетенція ВСУ поширюється на перегляд рішень господарських судів і реалізується на підставі та в порядку, встановлених ГПК.

Згідно з ГПК перегляд ВСУ рішень господарських судів відбувається тільки у випадку допуску ВГСУ господарської справи до провадження. Під час вирішення питання про допуск справи до провадження на підставі ст. 111-21 ГПК колегія у складі п'яти суддів ВГСУ фактично перевіряє виконання і дотримання особами, уповноваженими на подання заяви про перегляд ВСУ рішень господарських судів, вимог ГПК щодо формального, строкового та змістового характеру [2].

У випадку допуску ВГСУ справи до провадження Верховним Судом України останній розглядає справу, за результатами розгляду якої приймає одну з таких постанов: 1. про повне або часткове задоволення заяви; 2. про відмову в задоволенні заяви.

При вирішенні питання про допуск справи до провадження ВГСУ нерідко вдається до порушення формальних вимог ГПК, які висуваються до заяв про перегляд рішень господарських судів, щодо: кола осіб, які їх подають; строків подання таких заяв. Переважно такі порушення виявляють судді Верховного Суду України у ході проведення підготовчих дій у справах, що призводить до необхідності повернення заяв та доданих до них документів до ВГСУ для виконання вимог ГПК, а в деяких випадках — до винесення постанови про відмову у задоволенні заяви [3].

Крім того, аналіз постанов ВСУ про відмову у задоволенні заяв про перегляд судових рішень господарських судів після допуску ВГСУ справи до провадження засвідчив й порушення з боку колегій суддів ВГСУ вимог ГПК по суті.

Визначена у п. 1 ч. 1 ст. 111-16 ГПК підстава для перегляду судових рішень господарських судів містить кілька суттєвих ознак, які мають обмежувальний характер для цілей визначення цієї підстави. Йдеться, зокрема, про те, що ця підстава визначається: неоднаковістю застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм права; матеріально-правовим характером норм права, щодо яких заявлено про неоднаковість застосування; фактичним постановленням різних за змістом судових рішень у практиці суду (судів) касаційної інстанції у подібних правовідносинах; подібністю правовідносин, щодо яких постановлені різні судові рішення судом (судами) касаційної інстанції [4, с. 175].

Відсутність доктринального тлумачення норми права, закріпленої у диспозиції п. 1 ч. 1 ст. 111-16 ГПК, і вказівки на її особливості у постановах пленуму ВГСУ сприяють неналежному розумінню судьями ВГСУ відповідних вимог ГПК, що, зрештою, призводить до винесення Верховним Судом України низки постанов про відмову у задоволенні заяв з посиланням саме на відсутність підстав для перегляду Верховним Судом України постанов касаційного суду [4, с. 182].

У низці інших справ ВСУ встановлює у постановах про відмову у задоволенні заяв, що, допускаючи справи до провадження Верховного Суду, ВГСУ виходив тільки з того, що в оскаржуваних постановах та в судових рішеннях, на які посилались заявники, неоднаково застосовані норми матеріального закону [5]. Водночас ВГСУ неналежно перевіряв вимогу ГПК щодо подібності правовідносин, стосовно яких постановлені різні судові рішення судом (судами) касаційної інстанції.

Наведений аналіз підстав відмови Верховним Судом України в задоволенні заяви про перегляд судових рішень господарських судів після допуску ВГСУ справи до провадження засвідчив, що при вирішенні питання про допуск справи до провадження ВГСУ повинен більш ретельно ставитись до виконання вимог, передбачених ст. 111-16 ГПК [6].

Ця вимога набуває ще більшого значення з огляду на те, що відповідно до ст. 111-28 ГПК рішення Верховного Суду України, прийняте за наслідками розгляду заяви про перегляд судового рішення з мотивів неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права у подібних правовідносинах, є обов'язковим для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить зазначену норму права, та для всіх судів України [7].

Цією нормою фактично закладено конструкцію правотворчої діяльності Верховного Суду України, внаслідок якої його рішення щодо застосування норм матеріального права набувають ознак джерела права через їх загальнообов'язковість. Отже, Верховний Суд України покликаний розв'язувати складні завдання у сфері матеріального права, щодо яких суди нижчих інстанцій не давали однакових і однозначних відповідей. Залучення провідних науковців (членів Науково-консультативної ради при Верховному Суді України) до формування позиції найвищого судового органу в системі судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ свідчить і про важливість цих рішень для доктрини вітчизняного права.

Таким чином, належне виконання ВГСУ покладених на нього законом обов'язків щодо вирішення питання про допуск справи до провадження з метою перегляду Верховним Судом України рішень господарських судів у конкретних справах господарської юрисдикції відіграє важливу роль у виконанні Верховним Судом України вимог ст. 111-16 ГПК.

Література:

1. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 7 липня 2010 року // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41-42, № 43, № 44-45. – Ст. 529.
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41, 42. – Ст. 492.
3. Щодо Закону України «Про судоустрій та статус суддів»: Лист Верховного Суду України від 12.07.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
4. Ківалов С. В. Судова реформа в Україні: розчарування і надії / С. В. Ківалов. – Одеса: Юридична література, 2010. – 272 с.
5. Глущенко С. В. Касаційне оскарження як конституційна засада перевірки судових рішень в Україні: автореф. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.10 — судоустрій: прокуратура та адвокатура / С. В. Глущенко. — К.: Академія адвокатури України, 2010. — 19 с.
6. Кухнюк Д.В. Роз'яснення Пленуму Верховного Суду України як засіб забезпечення однакового застосування законодавства судами України // Вісник Верховного Суду України. – 2006. – № 12 (76). – С. 26–30.
7. Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів: Указ Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

Бугай Я.О.,

Маріупольська міська гімназія № 2

ПРАВОВА ПРИРОДА ТА СИСТЕМА ГОСПОДАРСЬКИХ СУДІВ В УКРАЇНІ

Судова влада реалізується шляхом здійснення правосуддя у формі цивільного, господарського, адміністративного, кримінального і конституційного судочинства. Система господарських судів

засновується на загальних принципах і положеннях судоустрою і судочинства, як і для судів загальної юрисдикції. Господарські суди здійснюють судову владу шляхом вирішення господарських та інших справ, віднесених до їх ведення. Вони мають свою компетенцію, а порядок їх судочинства - свою специфіку, встановлену Господарським процесуальним кодексом України. Звідси випливає правова природа господарських судів як спеціалізованих судів у рамках системи судів загальної юрисдикції, які здійснюють правосуддя у сфері господарських відносин. Спеціалізація судових органів передбачає наступне: справа розглядається професіоналом; при здійсненні внутрішньої спеціалізації забезпечується оптимальний розгляд різних справ у межах процесу; існування певної групи відносин, специфіка яких вимагає розробки самостійної процесуальної форми; встановлення норм права, які регламентують відповідний вид процесуальних правовідносин і відображають їх специфіку. Спеціалізований орган відповідає таким вимогам: це орган, який призначений для розгляду визначеного кола справ. Ці справи повинні мати специфіку, наявність якої визначає їх вирішення в цьому органі. Законодавство повинно чітко визначити коло таких справ або їх ознаки; даний орган діє на підставі кодифікованого акта, тобто має бути відокремлений у своїй регламентації від групи норм, які регулюють інші відносини; це відокремлення повинно стосуватися не тільки і не стільки груп норм, скільки певної однорідної групи відносин, що вимагають самостійного врегулювання, оскільки характер норм права визначається відповідним характером відносин; даний орган повинен мати власну процесуальну форму, яка дозволяє у той же час віднести його до єдиної, як і сукупності норм, системи. Господарському судочинству притаманні особливі ознаки: організаційна єдність; єдина процесуальна форма; єдине законодавство; єдиний предмет судового захисту та судової діяльності, особливі суб'єкти – суб'єкти господарювання. Основні завдання господарського суду наступні: захист прав та законних інтересів учасників господарських правовідносин; сприяння зміцненню законності у сфері господарських відносин; внесення пропозицій, спрямованих на вдосконалення правового регулювання господарської діяльності.

Правова природа господарського суду, визначена насамперед Законами України «Про судоустрій і статус суддів», Господарським процесуальним кодексом України. Ці законодавчі акти визначають, що правосуддя у господарських відносинах здійснюється господарськими судами. Господарські суди становлять єдину триланкову систему спеціалізованих судів, яка складається з місцевих господарських судів; апеляційних господарських судів; Вищого господарського суду України. Місцевими господарськими судами є господарський суд Автономної Республіки Крим, господарські суди областей, міст Києва і Севастополя. Місцеві господарські суди є судами першої інстанції. Місцеві господарські суди розглядають справи, що виникають із господарських правовідносин, а також інші справи, віднесені процесуальним законом до їх підсудності.

Основною діяльністю місцевих господарських судів є вирішення господарських спорів, розгляд справи зі суті. Господарський суд Автономної Республіки Крим, господарський суд області, міст Києва і Севастополя: вирішує господарські спори, віднесені до його компетенції, розглядає справи про банкрутство; переглядає за нововиявленими обставинами прийняті ним рішення; вивчає та узагальнює практику застосування законодавства, аналізує статистику вирішення господарських спорів, вносить пропозиції Вищому господарському суду України, спрямовані на вдосконалення правового регулювання господарської діяльності та практики вирішення господарських спорів; веде роботу, спрямовану на попередження правопорушень у сфері господарських відносин; здійснює інші повноваження, надані йому законодавством.

Місцевий суд складається з суддів місцевого суду, з числа яких призначаються голова та заступник голови суду. У місцевому суді, кількість суддів в якому перевищує п'ятнадцять, може бути призначено не більше двох заступників голови суду. Голова місцевого суду виконує такі обов'язки: 1) представляє суд як орган державної влади у зносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами; 2) визначає адміністративні повноваження заступника голови місцевого суду; 3) контролює ефективність діяльності апарату суду, вносить керівникові територіального управління Державної судової адміністрації України подання про призначення на посаду керівника апарату суду, заступника керівника апарату суду та про звільнення їх з посад, а також про застосування до керівника апарату суду, його заступника заохочення або накладення дисциплінарного стягнення відповідно до законодавства; 4) видає на підставі акта про призначення (обрання) суддею чи звільнення судді з посади відповідний наказ; 5) повідомляє Вищу кваліфікаційну комісію суддів України про наявність вакантних посад у суді в десятиденний строк із дня їх утворення; 6) забезпечує виконання рішень зборів суддів місцевого суду; 7) контролює ведення в суді судової статистики, дбає про інформаційно-аналітичне

забезпечення суддів з метою підвищення якості судочинства; 8) забезпечує виконання вимог щодо підвищення кваліфікації суддів місцевого суду; 9) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Голова місцевого суду з питань, що належать до його адміністративних повноважень, видає накази і розпорядження. У разі відсутності голови суду виконання його обов'язків здійснюється відповідно до встановленого ним розподілу обов'язків щодо організації діяльності суду. Заступник голови місцевого господарського суду здійснює адміністративні повноваження, визначені головою суду. Голова місцевого суду, його заступник, призначаються на посади строком на п'ять років із числа суддів господарського суду та звільняються з посад Вищою радою юстиції за поданням відповідної ради суддів. Апеляційні господарські суди є судами апеляційної інстанції. Вони утворюються і ліквідовуються Президентом України за поданням Міністра юстиції України на підставі пропозиції Голови Вищого господарського суду України з визначенням території, на яку поширюються повноваження апеляційних господарських судів, їх місцезнаходження. Указом Президента України «Питання мережі господарських судів України» від 12 серпня 2010 р. №811/2010 створено Дніпровський, Донецький, Київський, Львівський, Одеський, Рівненський, Севастопольський та Харківський апеляційні господарські суди й визначено території, на які поширюються їх повноваження. У назві апеляційних судів використовуються назви населених пунктів, в яких вони знаходяться. До складу апеляційного суду входять судді, які мають стаж роботи на посаді судді не менше п'яти років, з числа яких призначаються голова суду та його заступники. В апеляційному суді, кількість суддів в якому перевищує тридцять п'ять, може бути призначено не більше трьох заступників голови суду. У складі апеляційного суду можуть утворюватися судові палати з розгляду окремих категорій справ у межах відповідної судової юрисдикції. Судову палату очолює секретар судової палати, який призначається з числа суддів цього суду. Рішення про утворення судової палати, її склад, а також про призначення секретаря судової палати приймаються зборами суддів апеляційного суду за пропозицією голови суду. Секретар судової палати організовує роботу відповідної палати, контролює здійснення аналізу та узагальнення судової практики у справах, віднесених до компетенції палати, інформує збори суддів апеляційного суду про діяльність судової палати.

Апеляційний господарський суд: 1) розглядає справи відповідної судової юрисдикції в апеляційному порядку згідно з процесуальним законом; 2) у випадках, передбачених процесуальним законом, розглядає справи як суд першої інстанції; 3) аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику; 4) надає місцевим господарським судам методичну допомогу в застосуванні законодавства; 5) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Голова апеляційного господарського суду: 1) представляє суд як орган державної влади у зносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами; 2) визначає адміністративні повноваження заступників голови апеляційного суду; 3) контролює ефективність діяльності апарату суду, вносить Голові Державної судової адміністрації України подання про призначення на посаду керівника апарату суду, заступника керівника апарату суду та про звільнення їх з посад, а також про застосування до керівника апарату суду, його заступника заохочення або накладення дисциплінарного стягнення відповідно до законодавства; 4) видає на підставі акта про обрання на посаду судді чи звільнення судді з посади відповідний наказ; 5) повідомляє Вищу кваліфікаційну комісію суддів України про наявність вакантних посад у апеляційному суді в десятиденний строк із дня їх утворення; 6) забезпечує виконання рішень зборів суддів апеляційного суду; 7) контролює ведення та аналіз судової статистики, організовує вивчення та узагальнення судової практики, дбає про інформаційно-аналітичне забезпечення суддів з метою підвищення якості судочинства; 8) забезпечує виконання вимог щодо підвищення кваліфікації суддів апеляційного суду; 9) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Голова апеляційного суду з питань, що належать до його адміністративних повноважень, видає накази і розпорядження. У разі відсутності голови апеляційного суду його адміністративні повноваження здійснює один із заступників голови суду за визначенням голови суду, за відсутності такого визначення - заступник голови суду, який має більший стаж роботи на посаді судді, а в разі відсутності заступника голови суду - суддя цього суду, який має більший стаж роботи на посаді судді. Заступники голови апеляційного господарського суду здійснюють адміністративні повноваження, визначені головою суду. Голова апеляційного суду, його заступники призначаються на посади строком на п'ять років із числа суддів апеляційного суду та звільняються з посад Вищою радою юстиції за поданням відповідної ради суддів.

Вищий господарський суд України є вищим судовим органом господарських судів України, судом касаційної інстанції з розгляду господарських справ. Вищий господарський суд України: 1) розглядає справи господарської судової юрисдикції в касаційному порядку згідно з процесуальним законом; 2) у випадках, передбачених процесуальним законом, розглядає справи відповідної судової юрисдикції як суд першої або апеляційної інстанції; 3) аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику; 4) надає методичну допомогу судам нижчого рівня з метою однакового застосування норм Конституції та законів України у судовій практиці на основі її узагальнення та аналізу судової статистики; дає спеціалізованим судам нижчого рівня рекомендаційні роз'яснення з питань застосування законодавства щодо вирішення справ відповідної судової юрисдикції; 5) здійснює інші повноваження, визначені законом.

До складу Вищого господарського суду входять судді, обрані на посаду судді безстроково, з числа яких призначаються голова суду та його заступники. У Вищому господарському суді, кількість суддів у якому перевищує сорок п'ять, може бути призначено не більше трьох заступників голови суду. Голова Вищого господарського суду, його заступники призначаються на посади строком на п'ять років із числа суддів цього суду та звільняються з посад Вищою радою юстиції за поданням відповідної ради суддів.

Голова Вищого господарського суду: 1) представляє господарські суди як орган державної влади у зносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами, а також із судовими органами інших держав та міжнародними організаціями; 2) визначає адміністративні повноваження заступників голови Вищого господарського суду; 3) контролює ефективність діяльності апарату суду, вносить Голові Державної судової адміністрації України подання про призначення на посаду керівника апарату суду, заступника керівника апарату суду та про звільнення їх з посад, а також про застосування до керівника апарату суду, його заступника заохочення або накладення дисциплінарного стягнення відповідно до законодавства; 4) видає на підставі акта про обрання на посаду судді чи звільнення судді з посади відповідний наказ; 5) повідомляє Вищу кваліфікаційну комісію суддів України про наявність вакантних посад у Вищому господарському суді в десятиденний строк із дня їх утворення; 6) вносить відповідно до Закону «Про судоустрій і статус суддів» пропозиції щодо утворення відповідних місцевих та апеляційних судів, зміни їх територіальної юрисдикції, а також щодо кількості суддів у них; 7) скликає пленум Вищого господарського суду; вносить на розгляд пленуму подання про призначення на посаду секретаря пленуму; виносить на розгляд пленуму питання та головує на його засіданнях; 8) інформує пленум Вищого господарського суду про стан правосуддя у відповідній судовій юрисдикції та практику вирішення окремих категорій справ; 9) забезпечує виконання рішень зборів суддів Вищого господарського суду; 10) контролює ведення та аналіз судової статистики, організовує вивчення та узагальнення судової практики, дбає про інформаційно-аналітичне забезпечення суддів з метою підвищення якості судочинства; 11) забезпечує виконання вимог щодо підвищення кваліфікації суддів вищого спеціалізованого суду; 12) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Голова Вищого господарського суду з питань, що належать до його адміністративних повноважень, видає накази і розпорядження. У разі відсутності голови Вищого господарського суду його адміністративні повноваження здійснює один із заступників голови суду за визначенням голови суду, за відсутності такого визначення - заступник голови суду, який має більший стаж роботи на посаді судді, а в разі відсутності заступника голови суду - суддя цього суду, який має більший стаж роботи на посаді судді. Заступники голови Вищого господарського суду здійснюють адміністративні повноваження, визначені головою суду.

У Вищому господарському суді утворюються палати з розгляду окремих категорій справ. Судову палату очолює секретар судової палати, який призначається з числа суддів цього суду. Рішення про утворення судової палати, її склад, а також про призначення секретаря судової палати приймаються зборами суддів Вищого господарського суду за пропозицією голови суду. Секретар судової палати організовує роботу відповідної палати, контролює здійснення аналізу та узагальнення судової практики у справах, віднесених до компетенції палати, інформує збори суддів Вищого господарського суду про діяльність судової палати.

У Вищому господарському суді діє Пленум Вищого господарського суду України. Він складається зі всіх суддів Вищого господарського суду для вирішення питань, пов'язаних із забезпеченням єдності судової практики у справах господарської судової юрисдикції, та інших питань, віднесених до його повноважень Законом «Про судоустрій і статус суддів».

Пленум Вищого господарського суду України: 1) призначає за поданням голови Вищого господарського суду з числа суддів Вищого господарського суду та звільняє з посади секретаря пленуму Вищого господарського суду; 2) узагальнює з метою забезпечення однакового застосування норм права при вирішенні справ господарської судової юрисдикції практику застосування матеріального і процесуального закону; 3) заслуховує інформацію про стан правосуддя у відповідній судовій юрисдикції та практику вирішення окремих категорій справ; 4) приймає рішення про звернення до Верховного Суду України про направлення конституційного подання щодо конституційності законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим та щодо офіційного тлумачення Конституції та законів України; 5) затверджує Регламент пленуму Вищого господарського суду; 6) за результатами узагальнення судової практики дає роз'яснення рекомендаційного характеру з питань застосування господарськими судами законодавства при вирішенні справ господарської судової юрисдикції; 7) затверджує положення про Науково-консультативну раду Вищого господарського суду та визначає її персональний склад; 8) визначає персональний склад редакційної колегії друкованого органу Вищого господарського суду; 9) розглядає та вирішує інші питання, віднесені законом до його повноважень.

Пленум Вищого господарського суду скликається головою Вищого господарського суду в разі потреби або на вимогу не менш як п'ятої частини від складу суддів Вищого господарського суду, але не рідше двох разів на рік. Про день і час скликання пленуму його учасники повідомляються не пізніше як за десять днів до засідання. У цей же строк надсилаються матеріали щодо питань, які виносяться на розгляд пленуму. Засідання пленуму Вищого господарського суду є повноважним за умови присутності на ньому не менше двох третин від складу пленуму. На засідання пленуму можуть бути запрошені судді судів господарської спеціалізації, представники органів державної влади, наукових установ, громадських організацій, засобів масової інформації та інші особи. Постанови пленуму приймаються відкритим голосуванням більшістю голосів членів пленуму, підписуються головою та секретарем пленуму і публікуються в офіційному друкованому органі Вищого господарського суду. Секретар пленуму Вищого господарського суду організовує роботу секретаріату пленуму, підготовку засідань пленуму, забезпечує ведення протоколу та контролює виконання постанов, прийнятих пленумом вищого спеціалізованого суду. При Вищому господарському суді утворюється Науково-консультативна рада, з числа висококваліфікованих фахівців у галузі права для попереднього розгляду проектів постанов Вищого господарського суду, підготовка яких потребує наукового забезпечення. Порядок організації та діяльності Науково-консультативної ради визначається положенням, що затверджується пленумом Вищого господарського суду. Вищий господарський суд має офіційний друкований орган, в якому публікуються матеріали судової практики Вищого господарського суду та інших судів господарської судової юрисдикції, матеріали з питань організації діяльності судів господарської судової юрисдикції та інші матеріали. Вищий господарський суд України здійснює зв'язки з органами, що вирішують господарські спори в інших державах, на підставі угод і договорів. Вищий господарський суд України, апеляційні господарські суди, а також господарський суд Автономної Республіки Крим, господарські суди областей, міст Києва і Севастополя взаємодіють із засобами масової інформації та громадськими організаціями у роботі з попередження порушень законності, а також координують свою діяльність із правоохоронними органами України та інших держав щодо запобігання порушенням законодавства у сфері господарських відносин. Господарські суди ведуть у встановленому порядку статистичний облік. Вищий господарський суд України аналізує статистичні дані й використовує їх для вдосконалення діяльності господарських судів. Для вивчення, узагальнення практики, аналізу статистики, попередження правопорушень у сфері господарських відносин, систематизації та кодифікації законодавства й виконання інших функцій, пов'язаних із діяльністю Вищого господарського суду, утворюються управління, відділи, інші структурні підрозділи.

Букало Г.С.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 3 курс

ДОГОВІР СТРАХУВАННЯ ЦИВІЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВЛАСНИКІВ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

Страховання, як вказано в ЗУ “Про страхування” являє собою вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій, визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичним і особами та юридичними особами страхових платежів. Страховання цивільної відповідальності власників транспортних засобів, згідно з цим же законом є обов’язковим видом страхування. Обов’язковість даного виду страхування обумовлено тим, щоб забезпечити відшкодування шкоди, заподіяної життю, здоров’ю, майну потерпілих внаслідок дорожньо-транспортної пригоди та захисту майнових інтересів страхувальників. Для більш повного забезпечення захисту прав страхувальників у 2004 року був прийнятий Закон України “Про обов’язкове страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів” в якому детально описані всі основні особливості даного виду страхування. В Україні страховий ринок на даний момент стрімко розвивається, а даний вид страхування набирає популярності.

Дослідженнями в цьому напрямку займалися такі вітчизняні вчені, як В.Д. Базилевич, К.Д. Базилевич, Я.П. Шумелда та ін. В своїх роботах вони висвітлювали проблеми та перспективи розвитку, зміни в законодавстві, в нормативно-правових актах. Але, не зважаючи на це дана тема досліджена недостатньо.

Метою написання даної роботи є аналіз договору страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів в цивільному законодавстві. Для досягнення мети були поставлені наступні завдання: - розглянути особливості договору даного виду страхування; - дослідити види, істотні умови, права та обов’язки сторін; - порівняти міжнародний досвід страхування із вітчизняним.

Договір страхування є, перш за все, зобов’язання однієї сторони у випадку настання страхового випадку виплатити іншій стороні вказану в договорі суму, а страхувальник зобов’язується оплачувати страхові платежі.

Умови обов’язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів визначено Законом «Про обов’язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів».

Обов’язковість такого страхування поширюється на резидентів і нерезидентів – власників транспортних засобів (автомобілів, автобусів, самохідних машин, мотоциклів усіх типів, марок та моделей, причепів, напівпричепів тощо, які підлягають державній реєстрації у відповідних органах МВС України).

Страховальникові надається право вибору страховика для укладання договору обов’язкового страхування цивільної відповідальності. Відповідно до Закону укладаються такі типи договорів обов’язкового страхування цивільно-правової відповідальності:

- внутрішній (діють виключно на території України; мають бути укладеними протягом трьох робочих днів з дня державної реєстрації транспортного засобу); – договір міжнародного страхування (діють на території країн зазначених у них).

Договір страхування укладається обов’язково в письмовій формі. Суттєвими умовами договору є предмет — майнові інтереси, що не суперечать закону, страховий випадок, розмір грошової суми, в межах якої страхувальник зобов’язаний виплатити суму, розмір страхової виплати та строки виплати, строк договору та інші умови.

У договорі необхідно звернути увагу на франшизу. Вона встановлюється для визначення оптимального розміру страхового зобов’язання з виплати у договорах страхування. Франшиза — частина можливої шкоди, що може бути заподіяна майновим інтересам страхувальника і не підлягає відшкодуванню страховиком. Її конкретне значення визначається в договорі на підставі згоди сторін, зазвичай в абсолютній величині або у відсотках від страхової суми. Спосіб завдання франшизи має бути зафіксований у договорі. Франшиза буває двох видів:

Умовна — звільнення страховика від відповідальності за збиток, що не перевищує розміру встановленої франшизи. Якщо збиток перевищує встановлену суму, то страховик зобов’язаний сплатити суму повністю.

Безумовна — відшкодування страховиком збитку за будь-яких умов за відрахуванням встановленого відсотка.

На сьогоднішній день майже усі страхові компанії надають послуги страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів, тож вибрати є серед чого. Головне, що потрібно страхувальнику – це ознайомитись з умовами страхування які з них підходять саме йому, а замовити поліс можна через мережу Інтернет.

Література:

1. Закон України від 01.07.2004 №1961-IV «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів»: [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1961-15>.

2. Плиса В.Й. Державне регулювання страхової діяльності / В.Й Плиса // Страхування. – К., 2010.

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 №435-IV/ [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Закон України від 07.03.1996 №85/96-ВР «Про страхування»: [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>

5. Обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів на території України [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.oranta.ua/>

Бурлаченко Я.Л.,
Мариупольский государственный университет,
Экономико-правовой факультет, ОКР «Специалист»

АНАЛИЗ ВОЗМОЖНЫХ ПРАВОНАРУШЕНИЙ В СФЕРЕ ЖИЛОЙ НЕДВИЖИМОСТИ СО СТОРОНЫ ЛИЦ, НА КОТОРЫХ ВОЗЛОЖЕНЫ ФУНКЦИИ ГОСУДАРСТВА ИЛИ РАБОТНИКАМИ КОММУНАЛЬНОЙ И СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЫ

Объект анализа – возможные правонарушения в сфере жилой недвижимости в части незаконного завладения права собственности потерпевшего лицами, на которых возложены функции государства или работниками коммунальной и социальной сферы.

Цель анализа – рассмотрение вариантов незаконного завладения жилой недвижимостью потерпевшего со стороны лиц, на которых возложены функции государства или работниками коммунальной и социальной сферы. Пути предотвращения этих правонарушений.

Рассмотрим основные варианты преступлений, которые встречаются или могут встречаться в сфере жилой недвижимости совершенные лицами, на которых возложены функции государства или работниками коммунальной и социальной сферы:

1. Не законный переход права собственности решением суда либо другим способом по переоформления права пользования. Например: переоформление лицевого счета на государственную квартиру, где долго отсутствует основной квартиросъемщик на другого гражданина, с последующей приватизацией. Злоумышленники пользуясь служебным положением или личными связями обращаются в компетентные органы.

2. Незаконные операции со стороны опекунов. Опекуны (в том числе работники домов ветеранов, центров опеки, больниц, работники правоохранительных органов в отношении жилья осужденных граждан и т.д.) могут распоряжается жильем подопечного, в своих интересах.

3. Не законное вступление в право наследования жилья. В случаи если гражданин живет в государственной (не приватизированной) квартире, возможен вариант незаконной прописки (как задним числом, так и в момент проживания, для чего используется наивность пожилого гражданина, прибегают к противоправным действиям с работниками ЖКП) к пожилому либо асоциальному (алкоголики, наркоманы и т.д.) человеку. Либо после смерти устанавливается факт совместного проживания, (например по средству решения суда), после чего мошенник вступает в право наследств, либо признает за собой право пользования. После чего приватизирует данное жилье. Либо вступают в наследство на частное жилье умершего одинокого гражданина.

4. Договоры пожизненного содержания, завещания, дарственные со стороны одиноких пожилых граждан на лиц которые по роду службы находятся в постоянном контакте с престарелыми людьми (врачи, работники жилищных предприятий, социальные работники, работники домов престарелых и т.д.). С этой целью злоумышленником находится одинокий пожилой гражданин – собственник жилья, так же возможен «досмотр» инвалидов, слабоумных (не признанных судом ограничено дееспособными и не состоящими на учете в психиатрических лечебницах) и других лиц, которые нуждаются в уходе. Путем подарков и психологического воздействия к нему входят в доверия. После чего предлагают «досмотреть» собственника за право наследования жилья. После заключения договора или написания завещания досмотр гражданина продолжается зачастую за счет государственных средств и используется служебное положение должностного лица.

Особенностью противоправных действий совершенных лицами, на которых возложены функции государства или работниками коммунальной и социальной сферы является то, что зачастую

после совершения противоправных действий они оформляют право собственности на родных, близких, знакомых и т.д. после чего продают данной жилье на рынке недвижимости, что усложняет работу правоохранительных органов по выявлению правонарушений и восстановлению законных прав граждан и государства в лице территориальной громады на жилье.

Литература:

1. Жилищный кодекс Украины, ВС УССР от 30.06.1983 № 5464-Х.
2. О принципах предупреждения и противодействия коррупции: Закон Украины от 07.04.2011 № 3206-VI
3. О местном самоуправлении: Закон Украины от 21.05.1997 № 280/97-ВР

Бутченко Е.Ю.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 3 курс

ДОГОВІР НАДАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОСЛУГ

В умовах сучасного розвитку суспільства, при ускладненні його комплексної інфраструктури підвищується роль інформації як стратегічного ресурсу економіки поряд з її традиційними ресурсами. Сучасні інформаційні технології стали одним з найважливіших факторів життя суспільства і засобом підвищення ефективності всіх сфер його діяльності. Згідно зі ст. 1 Закону України «Про інформацію», інформація – це будь-які відомості або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. За змістом інформація поділяється на такі види:

- інформація про фізичну особу;
- інформація довідково-енциклопедичного характеру;
- інформація про стан довкілля (екологічна інформація);
- інформація про товар (роботу, послугу);
- науково-технічна інформація;
- податкова інформація;
- правова інформація;
- статистична інформація;
- соціологічна інформація;
- інші види інформації.

Відповідно, у зв'язку з невинно зростаючим суспільним значенням інформаційної діяльності виникла необхідність виділення інформації в спеціальний об'єкт цивільних прав, що і відбулося з прийняттям нового Цивільного кодексу України, де інформація вперше була введена в коло об'єктів цивільних прав (ст. 177). Проте Цивільний кодекс України не приділив достатньої уваги оборотоздатності цього особливого об'єкта цивільних прав, лише вказавши даний вид об'єкта цивільних правовідносин, проте на навівши жодної статті, яка б регулювала договірні зобов'язання, предметом яких є інформація. Врегулювати правовідносини між суб'єктами з метою здійснення різноманітних інформаційних послуг був покликаний договір про надання інформаційних послуг. Для того, щоб охарактеризувати даний тип договору, спочатку слід навести поняття інформаційної послуги. Відповідно до ст. 23 Закону України «Про інформацію» інформаційною послугою є певна діяльність з надання інформаційної продукції споживачам з метою задоволення їхніх потреб. При цьому під інформаційною продукцією слід розуміти матеріалізований результат цієї діяльності.

Договір на надання інформаційних послуг є підвидом договору відшкодувального надання послуг. На нього поширюються всі умови і нормативи типового договору послуг. Можна дати наступне визначення договору про надання інформаційних послуг: це договір, в силу якого виконавець зобов'язується за завданням замовника надати послугу у вигляді певного обсягу інформації, отриманої шляхом збору, вибірки, аналізу, синтезу тощо, а замовник зобов'язується оплатити цю послугу.

За своєю правовою природою цей договір можна охарактеризувати як консенсуальний, двосторонній, оплатний (в деяких випадках може бути безоплатним). Крім цього цей договір має публічний характер.

Сторонами даного договору є виконавець і замовник. Як правило, виконавцем договору є власник інформаційних ресурсів, замовником – одержувач інформаційної послуги. У ролі суб'єктів цього договірного зобов'язання можуть виступати будь-які учасники цивільних відносин. Основною кваліфікуючою ознакою для виділення договору надання інформаційних послуг є його предмет.

Предметом договору є надання виконавцем інформаційних продуктів з метою задоволення інформаційних потреб замовника. Конфіденційна інформація не може бути предметом договору надання інформаційних послуг, так як саме доступність інформації дозволяє замовнику вибрати виконавця в залежності від сфери та обсягу необхідної інформації. Для регулювання відносин, об'єктом яких є інформація обмеженого доступу, необхідні спеціальні договірні інститути, що враховують значимість даної інформації (норми про договір комерційної концесії, ліцензійні договори тощо). Норми про договір надання інформаційних та консультаційних послуг не здатні забезпечити захист інформації обмеженого доступу при її переході від виконавця до замовника, і законодавець у даному випадку, на думку автора, не ставив перед собою такого завдання, оскільки зазначені норми призначені для регулювання договірних відносин, об'єктом яких є виключно відкрита інформація.

Інформацію, що представляє собою результат інтелектуальної діяльності, не можна відносити до конфіденційної інформації (обмеженого доступу). Вона може бути об'єктом договірних відносин надання інформаційних послуг, однак, слід враховувати, що захист виключних прав є прерогативою володаря цих прав, а не власника матеріального носія, в якому вони втілені. У зв'язку з цим, важливим є питання про розмежування інформації, що представляє собою об'єкт інтелектуальної власності, як об'єкта договірних відносин надання інформаційних послуг від об'єкта інших договірних відносин у сфері інтелектуальної власності.

До істотних умов договору належать відомості, які бажає одержати замовник: послуги з їх надання; ціна послуги та інформації, що надається; а також строк виконання послуги.

Зміст договору на надання інформаційних послуг становлять суб'єктивні права та обов'язки сторін, якими є:

- право виконавця оплати здійсненої послуги й переданої інформації;
- право замовника вимагати в разі надання інформації в усній формі письмового підтвердження;
- право замовника не обґрунтовувати необхідність одержання запитуваної інформації, якщо таке обґрунтування непотрібне для уточнення змісту запиту;
- обов'язок замовника оплатити послуги й отриману інформацію;
- обов'язок виконавця здійснити пошук, добір, передачу інформації будь-якій особі, що звернулася відповідно до його запиту та інших умов, передбачених договором;
- обов'язок виконавця забезпечувати достовірність інформації, що передається;
- обов'язок виконавця дотримання строків і умов надання інформації.

Крім того, на виконавця покладається вся відповідальність за ненадання інформації, з недостовірність створюваної інформації, недоброякісну й помилкову інформацію й дезінформацію, а також за якість інформаційних послуг. Замовник насамперед відповідає за невиконання обов'язку з оплати послуги або ж несвоєчасну оплату.

Форма договору оплатного надання інформаційних послуг – письмова.

Таким чином, для усунення можливих та існуючих проблем, пропонуються поділити договори щодо інформації на дві групи:

- зі створення інформації (наприклад, договір на надання консультаційної послуги);
- з передачі інформації (договори й забор'язання з відчуження інформації та передачі її в користування).

Резюмуючи, можна сказати, що договір надання інформаційних послуг є достатньо ефективним засобом забезпечення договірних зобов'язань з питань інформаційних послуг, а належне врегулювання на рівні законодавства цього договору сприятиме встановленню стабільності договірного процесу в Україні.

Вандишева Р.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: ПОНЯТТЯ, ПОРЯДОК І СПОСОБИ

Припинення суб'єктів господарювання регулюється значною кількістю нормативних актів, до яких, насамперед, належать Цивільний Кодекс України, Господарський Кодекс України, закони України від 15 травня 2003 р. № 755-ГУ «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців», від 19 вересня 1991 р. № 1576-ХІІ «Про господарські товариства», від 14 травня 1992

р. № 2343-ХІІ «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» та інші нормативні акти, в тому числі відомчі.

Поняття припинення діяльності суб'єкта господарювання відсутнє в законодавстві України. Проте в доктринальному розумінні припиненням вважаються юридичні умови, за яких суб'єкти господарювання втрачають право провадити господарську діяльність та, відповідно, втрачають підприємницьку правосуб'єктність з моменту внесення відповідного запису до Реєстру суб'єктів підприємницької діяльності.

Припинення діяльності суб'єктів господарювання здійснюється шляхом реорганізації або ліквідації — за рішенням власника (власників) чи уповноважених ним органів, за рішенням інших осіб — засновників суб'єкта господарювання чи їх правонаступників, а у випадках, передбачених законодавством, — за рішенням суду. Можна сказати, що головна відмінність між ліквідацією та реорганізацією суб'єктів господарювання полягає в юридичних наслідках факту припинення їх існування, у наявності або відсутності правонаступництва. Таким чином, під реорганізацією розуміють припинення юридичної особи з переходом всіх прав та обов'язків до правонаступника в порядку загального правонаступництва. Під правонаступником розуміють юридичну особу (юридичних осіб), до якої (яких) переходять усі права та обов'язки реорганізованої юридичної особи. Стаття 59 Господарського Кодексу України та ст. 104 Цивільного Кодексу України визначають чотири шляхи припинення суб'єкта господарювання: злиття, приєднання, поділ та перетворення.

Підставами припинення підприємства є певні фактичні обставини, з якими закон пов'язує припинення його діяльності. Вони установлюються як законодавством, так і установчими документами суб'єкта господарювання.

Способи припинення — це визначений законодавством порядок припинення діяльності юридичної особи, який визначає право відповідного органу приймати рішення про припинення діяльності підприємства. Як випливає зі статті Господарського кодексу, можливими є як добровільний, так і примусовий спосіб (порядок) припинення діяльності суб'єкта господарювання. У першому випадку рішення щодо припинення діяльності підприємства приймає власник майна, на основі якого створена відповідна підприємницька структура, або уповноважений власником орган. Підставами для добровільного припинення діяльності суб'єкта господарювання можуть бути як об'єктивні причини, наприклад досягнення мети, фінансово-економічний стан, так і суб'єктивні, скажімо, небажання власника продовжувати підприємницьку діяльність. У другому випадку припинення діяльності (у примусовому порядку) здійснюється за рішенням господарського суду. Підставами для постановлення судового рішення щодо припинення юридичної особи, що не пов'язано з банкрутством юридичної особи, зокрема є:

- визнання судом недійсною державної реєстрації юридичної особи через допущені при її створенні порушення, які не можна усунути, а також в інших випадках, встановлених законом;

- провадження нею діяльності, що суперечить установчим документам, або такої, що заборонена законом;

- невідповідність мінімального розміру статутного капіталу юридичної особи вимогам закону;

- неподання протягом року органам державної податкової служби податкових декларацій, документів фінансової звітності відповідно до закону;

- наявність в Єдиному державному реєстрі запису про відсутність юридичної особи за вказаним її місцезнаходженням.

Підставами для постановлення судового рішення про припинення підприємницької діяльності фізичної особи - підприємця є:

- визнання фізичної особи - підприємця банкрутом;

- провадження нею підприємницької діяльності, що заборонена законом;

- неподання протягом року органам державної податкової служби податкових декларацій, документів фінансової звітності відповідно до закону;

- наявність в Єдиному державному реєстрі запису про відсутність фізичної особи - підприємця за зазначеним місцем проживання.

Підприємство є таким, що припинилося, з дати внесення до Єдиного державного реєстру запису про державну реєстрацію його припинення. Для внесення запису про рішення щодо припинення суб'єкта господарювання — юридичної особи засновники (учасники) або уповноважений ними орган чи особа повинні подати нотаріально посвідчену копію рішення засновників (учасників) або уповноваженого ними органу щодо припинення суб'єкта господарювання — юридичної особи та документ, що підтверджує внесення плати за публікацію повідомлення про прийняття засновниками (учасниками) або уповноваженим ними органом рішення щодо такого припинення в

спеціалізованому друкованому засобі масової інформації. Державний реєстратор за відсутності підстав для залишення документів, які подані для внесення до Єдиного державного реєстру запису про рішення засновників (учасників) юридичної особи або уповноваженого ними органу щодо припинення юридичної особи, без розгляду повинен у день надходження цих документів внести до Єдиного державного реєстру запис про рішення засновників (учасників) юридичної особи або уповноваженого ними органу щодо припинення юридичної особи та в той же день повідомити органи статистики, державної податкової служби, Пенсійного фонду України відомості про внесення такого запису.

Для проведення державної реєстрації припинення юридичної особи в результаті її ліквідації голова ліквідаційної комісії, уповноважена ним особа або ліквідатор після закінчення процедури ліквідації, передбаченої законом, але не раніше закінчення строку заявлення вимог кредиторами (який не може бути меншим двох місяців від дня оголошення про ліквідацію) повинен подати (надіслати рекомендованим листом з описом вкладення) державному реєстраторові такі документи:

заповнену реєстраційну картку на проведення державної реєстрації припинення юридичної особи у зв'язку з ліквідацією;

довідку відповідного органу державної податкової служби про відсутність заборгованості із сплати податків, зборів;

довідку відповідного органу Пенсійного фонду України про відсутність заборгованості із сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових коштів до Пенсійного фонду України і фондів соціального страхування;

довідку архівної установи про прийняття документів, які відповідно до закону підлягають довгостроковому зберіганню.

У певних випадках, крім документів, які передбачені вище, додатково подається висновок аудитора щодо достовірності та повноти ліквідаційного балансу.

Державний реєстратор не пізніше наступного робочого дня з дати проведення державної реєстрації припинення юридичної особи повинен видати (надіслати рекомендованим листом) голові ліквідаційної комісії (ліквідатору) або уповноваженій ним особі повідомлення про проведення державної реєстрації припинення юридичної особи, другий примірник якого залучається до реєстраційної справи такої юридичної особи. Державний реєстратор у день державної реєстрації припинення юридичної особи зобов'язаний надіслати відповідним органам статистики, державної податкової служби, Пенсійного фонду України повідомлення про проведення державної реєстрації припинення юридичної особи із зазначенням номера та дати внесення відповідного запису до Єдиного державного реєстру та відомості реєстраційної картки на проведення державної реєстрації припинення юридичної особи, що є підставою для зняття юридичної особи з обліку в органах статистики, державної податкової служби, Пенсійного фонду України.

Що стосується державної реєстрації припинення фізичної особи-підприємця, то вона має подати державному реєстраторові (надіслати рекомендованим листом з описом вкладення) заяву про припинення підприємницької діяльності фізичною особою - підприємцем із зазначенням відомостей про порядок та строк заявлення кредитором своїх вимог.

Державний реєстратор за відсутності підстав для залишення без розгляду документів, які подані для внесення до Єдиного державного реєстру запису про рішення фізичної особи - підприємця щодо припинення нею підприємницької діяльності, зобов'язаний не пізніше наступного робочого дня з дати надходження зазначених документів внести до Єдиного державного реєстру запис про рішення щодо припинення фізичною особою - підприємцем підприємницької діяльності із зазначенням відомостей про порядок та строк заявлення кредитором своїх вимог і в той самий день передати органам статистики, державної податкової служби, Пенсійного фонду України повідомлення про внесення такого запису.

Повідомлення про внесення запису до Єдиного державного реєстру про рішення фізичної особи - підприємця щодо припинення нею підприємницької діяльності публікується у спеціалізованому друкованому засобі масової інформації.

Таким чином можна зробити висновок, що загальний порядок припинення суб'єктів господарювання регулюється Господарським Кодексом України, а також Законом України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців", який визначив підстави для реорганізації та ліквідації суб'єктів господарювання, а також порядок проведення даної процедури.

Література:

1. Господарський Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18-22. – Ст. 144

2. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» від 15 травня 2003 р. № 755-ГУ// Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 31-32. – Ст. 263

3. Закон України «Про господарські товариства» від 19 вересня 1991 року № 1576-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49. – Ст. 682

4. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.1992 № 2343-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 31. – Ст. 440

Василенко С.І.,
Маріупольський державний університет,
старший викладач кафедри господарського,
цивільного та трудового права

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗБУТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

У науковій юридичній літературі збуту сільськогосподарської продукції уваги практично не приділяється, в економічній - предметом дослідження частенько виступають питання стратегії, ефективності, способів збуту. При цьому однозначного визначення збуту сільськогосподарської продукції в науці не розроблено.

Викладене свідчить про необхідність уточнення визначення збуту сільськогосподарської продукції, що сприятиме конкретизації суб'єктів, які можуть їм займатися, побудові ефективної системи збуту вказаної продукції, визначенню завдань і напрямів діяльності держави в цьому процесі.

Передусім, для вирішення поставленого завдання необхідно звернутися до визначення самого терміну «збут». Так, в тлумачному словнику С. І. Ожегова збут трактується як продаж готової продукції, виробів [6, с. 607]. Практично аналогічне визначення збуту як продажі, реалізації підприємством, організацією, підприємцями що виготовляються ними продукції, товарів з метою отримання грошової виручки, забезпечення вступу грошових коштів, можна знайти в економічному словнику [7]. Проте у більшості випадків збут товарів визначається як діяльність виробників і посередників по реалізації зроблених товарів споживачеві або як систему заходів по реалізації товарів [8, 9]. При цьому вказується, що збутову діяльність виробник може здійснювати самостійно або доручати її посередникові, а її успіх залежить від відповідності пропозиції товарів платоспроможному попиту і від правильної організації просування своєї продукції на ринок.

Таке розуміння збуту знайшло своє відображення в законодавстві. Так, збут разом з матеріально-технічним постачанням є формою господарсько-торгової діяльності (ч. 3 ст. 263 ХК України)[10]. При цьому господарсько-торговою є діяльність суб'єктів господарювання, спрямована на реалізацію продукції виробничо-технічного призначення і товарів народного споживання, а також допоміжна діяльність, яка забезпечує їх реалізацію шляхом надання відповідних послуг (ч. 1 ст. 263 ХК України).

З приведеного можна зробити висновок, що збут сільськогосподарської продукції не ототожнюється з реалізацією, оскільки, виступаючи формою господарсько-торгової діяльності, знаходить свій прояв, як в реалізації продукції, так і в здійсненні додаткової діяльності, що забезпечує таку реалізацію.

В той же час аналіз наукової літератури і аграрного законодавства дозволяє стверджувати, що суб'єктний склад збуту сільськогосподарської продукції може бути обмежений. Зокрема, слід звернути увагу на затвердження А.Г. Первушина про те, що виробництво і збут товарів - це дві об'єктивно існуючі і органічно пов'язані сторони [12]. Схожа позиція А.М. Андрушко, згідно якої збутом є діяльність підприємства, спрямована на організацію збуту продукції, виготовленої цим же підприємством [13].

Первинна і основна роль сільськогосподарського виробника у збуті продукції простежується в Законах України «Про фермерське господарство» (ч. 2 ст. 11) і «Про особисте селянське господарство» (ст. 10). При цьому на можливість залучення до цієї діяльності інших суб'єктів господарювання вказує надане сільськогосподарським виробникам право на створення заготівельно-збутових обслуговуючих кооперативів, передбачене ст. 2 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію». Такі кооперативи створюються для надання переважно своїм членам послуг із заготівлі, зберігання, передпродажної обробки, продажу продукції, маркетингових і інших послуг, пов'язаних із заготівлею і збутом сільськогосподарської продукції.

Викладене свідчить про прагнення держави наблизити сільськогосподарського виробника до споживача його продукції (суб'єктам господарювання - оптовим покупцям і переробникам продукції

або кінцевим споживачам) шляхом організації прямих збутових зв'язків або через спеціально уповноважених суб'єктів господарювання. Це робиться з метою усунення з цієї сфери посередників, які задешево скуповують сільськогосподарську продукцію у виробників і задорого перепродають її іншим особам.

Література:

1. Ожегов С.И. Словарь русского языка: Ок. 57 000 слов / Под ред. чл.-корр. АН СССР Н.Ю. Шведовой. – 18-е изд., стереотип. – М.: Рус. Яз., 1986. – 797 с.
2. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь. 2-е изд., испр. [Электронный ресурс] / М.: ИНФРА-М, 1999. 479 с. – Режим доступа: <http://www.ebk.net.ua/Book/Ses/index.htm>
3. Словопедія: економічна енциклопедія. – Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/38/53399/379676.html>.
4. Шестаков А.В. Экономика и право: Энциклопедический словарь. - [Электронный ресурс] // М.: Дашков и К, 2000. – 568 с. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/contents.nsf/dic_economic_law
5. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18-22. – Ст. 144.

Вігенко О.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

МИРОВА УГОДА У СПРАВАХ ПРО БАНКРУТСТВО

Зараз українській ринковій економіці властиві такі явища як спад промисловості, економічна криза, відсутність інвестицій, посилювання грошово-кредитних відносин, що поза сумнівом приводить до неспроможності господарюючих суб'єктів. Проблема банкрутства багатьох існуючих підприємств різних галузей господарства і сфер діяльності стає досить актуальною на даний момент часу. Вимоги Євросоюзу щодо реформування інституту банкрутства в Україні є цілком обґрунтованими з огляду на те, що у країні з ринковою економікою, статус якої прагне отримати наша держава, основою надійного функціонування ринкової інфраструктури є система неспроможності й режим регулювання відносин між кредиторами та боржниками. Законодавство про банкрутство має відповідати високим вимогам – воно повинне забезпечувати максимальний компроміс між різними групами інтересів [4].

Вигідним економічним засобом уникнути банкрутства боржника, врегулювати спори із кредиторами є мирова угода. Мирова угода у господарському процесі вважається однією з процедур, що застосовуються до боржника при вирішенні спорів у справах про банкрутство. Ця процедура часто називається найбільш вигідною та безболісною для боржника, оскільки являє собою домовленість між ним та кредиторами про відстрочку або розстрочку платежів або припинення зобов'язання за угодою сторін, при цьому не призводить до втрати контролю над підприємством керівником.

Сьогодні інститут мирової угоди є одним із найбільш суперечливих елементів у процедурі банкрутства. Це одна з перспективних для сучасної економіки процедур вирішення майнових спорів між суб'єктами господарювання, що дозволяє досягти найменшої конфліктності між кредитором і боржником і максимально відповідає інтересам розвитку ринкових відносин.

В справах про банкрутство сторонами мирової угоди є боржник і його кредитори. Інші особи, які беруть участь у провадженні в справі про банкрутство (інвестор, власник майна боржника), можуть бути учасниками мирової угоди, якщо вони беруть на себе обов'язок виконати частину зобов'язань боржника або іншим чином забезпечити виконання цих зобов'язань [1].

Мирова угода повинна містити положення про: розміри, порядок і строки виконання зобов'язань боржника; відстрочку чи розстрочку або прощення (списання) боргів чи їх частини. Крім того, мирова угода може містити умови щодо: виконання зобов'язань боржника третіми особами; задоволення вимог кредиторів іншими способами, що не суперечать закону. Мирова угода в господарському процесі може бути укладена: до вирішення справи по суті, в процесі виконання судового рішення, на будь-якій стадії провадження у справі про банкрутство. Мирова угода може бути укладена тільки щодо вимог, забезпечених заставою, вимог другої та наступних черг задоволення вимог кредиторів, визначених Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Мирова угода викладається в письмовій формі. Згідно зі ст. 78 ГПК України умови мирової угоди сторін викладаються в адресованих господарському суду письмових заявах, що долучаються до справи.

Процедура мирової угоди складається з певних стадій:

1. Ініціювання укладення мирової угоди та визначення її умов.
2. Прийняття комітетом кредиторів рішення про схвалення мирової угоди та схвалення мирової угоди забезпеченими кредиторами.
3. Розгляд мирової угоди в господарському суді.

Інститут банкрутства зазнав суттєвих змін, які пройшли від стадії захисту кредиторів до захисту майнових інтересів боржника шляхом передбачення ряду реабілітаційних процедур для неплатоспроможного боржника. Однією з таких основних реабілітаційних процедур є мирова угода.

В багатьох країнах світу мирова угода посідає важливе місце в законодавстві про неспроможність і банкрутство та визнається одним з найбільш дієвих заходів врегулювання зобов'язань боржника за активною участю кредиторів. Разом з реорганізаційними процедурами мирова угода має стати альтернативою ліквідації, що відповідає світовим тенденціям розвитку законодавства про банкрутство.

Питання банкрутства набуває все далі більшого значення як для самих суб'єктів господарювання, так і для України, і ігнорування процесів, що пов'язані з банкрутством, призведе до негативних наслідків в економіці держави. Процедура укладення мирової угоди в господарському процесі має бути удосконалена [2, 3].

По-перше, доцільною є участь власника боржника або керівних його органів в обговорюванні умов мирової угоди в процедурі ліквідації. По-друге, шляхом внесення відповідних змін до ГПК України мають бути закріплені права сторін на укладання таких угод під час апеляційного та касаційного провадження, що дозволить повною мірою сторонам у спорі реалізувати свої права.

Реформування вітчизняної системи банкрутства має взяти за мету відповідність законодавства кращим світовим взірцям із урахуванням особливостей економічного становища.

Процедури інституту неспроможності можуть стати ефективними важелями макроекономічного регулювання, за допомогою яких можна реально формувати дійсно конкурентоспроможне середовище в економіці України.

Література:

1. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 N 1798-XII // ВВР. – 1992. - № 6.
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV // ВВР. – 2004. - №40-41.
3. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14 травня 1992 р. № 2343-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>
4. Барабашова Н. Проблеми мирової угоди у процесі банкрутства // Підприємництво, господарство і право. - 2006. - №7. - С. 92-94.

Ганзенко А. В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

КОНЦЕПЦІЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

Актуальність теми. Орієнтація України на міжнародні стандарти у галузі прав людини накладає на нашу державу певні зобов'язання, пов'язані насамперед з реальним забезпеченням проголошених Конституцією України прав та свобод. Це зумовлює необхідність розробки національної Програми забезпечення та охорони прав і свобод людини і громадянина, яка може стати першим кроком до належного забезпечення та охорони прав і свобод. Оскільки положення про першочерговий захист права людини на життя підкреслюється низкою конституційних та галузевих норм, які визнають право на життя та гарантують його непорушність, відповідно, постає необхідність першочергового відображення у Програмі питань забезпечення, охорони та захисту права людини на життя.

У системі гарантій права людини на життя важливе місце займає його кримінально-правова охорона, оскільки завданням Кримінального кодексу (КК) України є правове забезпечення охорони прав і свобод людини та громадянина від злочинних посягань, а також запобігання злочинам.

Охорона права людини на життя у кримінальному праві в основному здійснюється шляхом встановлення кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти життя та здоров'я особи

(Розділ II КК України 2001 р.). Але життя людини як об'єкт злочинного посягання охороняється не тільки шляхом встановлення кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти життя людини, але й низкою інших кримінально-правових норм (статті 112, 134, 348, 379, 442 КК та ін.). Охорона права людини на життя забезпечується і шляхом регламентації права людини на самозахист. У низці конституційних норм (ст. 27, ч. 5 ст. 55 Конституції України) встановлюється право кожної людини як на захист власного життя, так і життя інших осіб. Ці норми розвинуті у ст. 36 КК (необхідна оборона) та ст. 39 КК (крайня необхідність).

Особливості охорони права людини на життя здавна викликали науковий та практичний інтерес не тільки вчених-криміналістів, але й представників конституційного, міжнародного і багатьох інших галузей права. Значний інтерес становлять фундаментальні праці широкого кола сучасних науковців-правознавців, що стосуються загальних питань окресленої проблематики (М.І. Абдулаєв, С.С. Алексєєв, М.В. Вігрук, Л.Д. Гаухман, О.Ф. Кістяковський, В.В. Копейчиков, О.А. Лукашова, І.Й. Магновський, М.Н. Малєїна, М.І. Матузов, А.В. Наумов, В.С. Нерсєсянц, Е.Ф. Побігайло, М.К. Подберезський, П.М. Рабінович, Н.Д. Сергієвський, О.Ф. Скакун, М.С. Таганцев, Ю.М. Тодика, О.Ю. Тодика, В.М. Трубников та ін.).

Плідний внесок у розвиток окремих напрямку проблем охорони та захисту права людини на життя у кримінальному праві презентовано працями М.К. Аніянца, Ю.В. Бауліна, В.Г. Беляєва, В.І. Борисова, К.О. Гориславського, Н.І. Загородникова, В.І. Зубкової, А.М. Красикова, Н.Ф. Кузнєцової, В.М. Куца, С.Я. Лихової, В.О. Навроцького, В.А. Никонова, Т.М. Нуркаєвої, Г.Б. Романовського, Б.С. Сарисва та ін.

Отже, кримінально-правова охорона права людини на життя є досить складним явищем, яке потребує комплексного, системно-функціонального, концептуально нового підходу, який повинен знайти відображення у новій Концепції кримінально-правової охорони права людини на життя як елементу національної Програми забезпечення та охорони прав і свобод людини і громадянина. Недостатня розробка у кримінально-правовій літературі обраного аспекту проблеми, її наукове та практичне значення і обумовлюють актуальність теми дисертаційного дослідження.

– визначено дефініцію права людини на самозахист свого життя і життя інших осіб від протиправних посягань у кримінальному праві та окреслено види самозахисту: активний та пасивний;

Удосконалено:

– розуміння поняття кримінально-правової політики як науково обґрунтованого напрямку діяльності органів державної влади та громадськості у сфері охорони права людини на життя;

Дістали подальшого розвитку:

– експлікація об'єкта злочину: загальним об'єктом злочину запропоновано визнавати права та свободи людини і громадянина;

– визначення меж кримінально-правової охорони права людини на життя;

– обґрунтування наукової думки про те, що основною функцією кримінального права є охоронна функція;

– аргументація щодо недоцільності легалізації евтаназії на сучасному етапі розвитку українського суспільства;

– твердження щодо неприпустимості поновлення смертної кари у законодавстві.

Практичне значення одержаних результатів. Викладені у дисертації висновки і пропозиції можуть бути використані: у науковій сфері – для подальшої розробки теоретичних і прикладних проблем кримінально-правової охорони права людини на життя; у правотворчості – для вдосконалення кримінально-правового регулювання охорони права людини на життя; у правозастосуванні – при призначенні судами покарання за злочини, які посягають на право людини на життя; у навчальному процесі – при викладанні курсу Загальної та Особливої частини кримінального права, підготовці підручників і навчальних посібників з названих курсів.

Констатовано необхідність розробки проекту Концепції кримінально-правової охорони права людини на життя як елементу національної Програми забезпечення та охорони прав і свобод людини і громадянина в Україні. Концепція кримінально-правової охорони права людини на життя є системою таких елементів: кримінально-правова політика держави, закон про кримінальну відповідальність, кримінальна відповідальність та заходи кримінально-правового характеру; враховує практику застосування кримінально-правових норм. Головна мета Концепції полягає: по-перше, у переосмисленні об'єкта кримінально-правової охорони з позицій прав і свобод людини і громадянина; по-друге, у першочерговому захисті та охороні права людини на життя і

максимальному підвищенні рівня та якості ефективності забезпечення охорони права людини на життя у кримінальному праві як на законодавчому рівні, так і на практиці.

Загальним об'єктом злочину необхідно визнавати права та свободи людини і громадянина. Конкретні права чи свободи (або їх сукупність) виступають родовим або безпосереднім об'єктом злочину (право на життя, на здоров'я, на працю, на житло, на безпечні умови життєдіяльності в цілому та ін.).

Концептуальне наповнення поняття "охорона" є ширшим, ніж поняття "захист", і, відповідно, охорона полягає як в попередженні порушень прав і свобод, так і в їх захисті. Поняття "захист" є складовою частиною поняття "охорона". Виходячи із завдань, що стоять перед кримінальним правом, охоронна функція повинна визнаватися однією з головних функцій кримінального права, вона полягає у захисті правоохоронюваних інтересів шляхом встановлення кримінально-правової заборони та у застосуванні норм кримінального права у випадках вчинення злочину.

Література:

1. Павленко Т.А. Проблеми кримінальної відповідальності за вбивство з мотивів співчуття // Зб. наук. пр. Харківського державного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Право. – Харків, 2004. – Вип. 4. – С. 137–140.

2. Павленко Т.А. Щодо об'єкта злочинів проти життя // Другі юридичні читання: Всеукр. наук. конф. Київ, 18 трав. 2005 р. – К., 2005. – С. 226–229.

3. Павленко Т.А. Об'єкт і предмет дослідження кримінально-правових засобів охорони життя // Методологія наукового дослідження у галузі права: проблеми та перспективи розвитку: Зб. наук. пр. – Харків: Вид-во національного ун-ту внутрішніх справ, 2004. – С. 85–87.

Геворкян Н.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ЦІННІ ПАПЕРИ В ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Цінні папери - документи встановленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчують грошові або інші майнові права, визначають взаємовідносини особи, яка їх розмістила (видала), і власника, та передбачають виконання зобов'язань згідно з умовами їх розміщення, а також можливість передачі прав, що випливають із цих документів, іншим особам. Цінні папери за порядком їх розміщення (видачі) поділяються на емісійні та неемісійні. Емісійні цінні папери - цінні папери, що посвідчують однакові права їх власників у межах одного випуску стосовно особи, яка бере на себе відповідні зобов'язання (емітент). До емісійних цінних паперів належать: акції, облігації підприємств облігації, місцевих позик державні облігації України, іпотечні сертифікати, іпотечні облігації, сертифікати фондів операцій з нерухомістю (далі - сертифікати ФОН), інвестиційні сертифікати, казначейські зобов'язання України. Цінні папери, що не належать згідно з Законом України «Про цінні папери та фондовий ринок» до емісійних цінних паперів, можуть бути визнані такими Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, якщо це не суперечить спеціальним законам про ці групи та/або види цінних паперів. Цінні папери за формою існування поділяються на документарні та бездокументарні. Емісійні цінні папери одного випуску можуть існувати лише в одній формі. Неемісійні цінні папери можуть існувати виключно в документарній формі. Цінні папери за формою випуску можуть бути на пред'явника, іменні або ордерні.

Права, посвідчені цінним папером, належать:

- пред'явникові цінного паперу (цінний папір на пред'явника),
- особі, зазначеній у цінному папері (іменний цінний папір), особі, зазначеній у цінному папері, яка може сама здійснити ці права або призначити своїм розпорядженням (наказом іншу уповноважену особу (ордерний цінний папір).

В Україні у цивільному обороті можуть бути такі групи цінних паперів:

1) пайові цінні папери - цінні папери, які посвідчують участь їх власника у статутному капіталі (крім інвестиційних сертифікатів та сертифікатів ФОН), надають власнику право на участь в управлінні емітентом (крім сертифікатів ФОН) і отримання частини прибутку, зокрема у вигляді дивідендів, та частини майна у разі ліквідації емітента (крім сертифікатів ФОН). До пайових цінних паперів відносяться: акції, інвестиційні сертифікати, сертифікати ФОН.

2) боргові цінні папери - цінні папери, що посвідчують відносини позики і передбачають зобов'язання емітента сплатити у визначений строк кошти, передати товари або надати послуги відповідно до зобов'язання. До боргових цінних паперів відносяться: облігації підприємств, державні

облігації України, облігації місцевих позик, казначейські зобов'язання України, ощадні (депозитні) сертифікати векселі;

3) іпотечні цінні папери - цінні папери, випуск яких забезпечено іпотечним покриттям (іпотечним пулом) та які посвідчують право власників на отримання від емітента належних їм коштів. До іпотечних цінних паперів відносяться:

- а) іпотечні облігації;
- б) іпотечні сертифікати;
- в) заставні;

4) приватизаційні цінні папери - цінні папери, які посвідчують право власника на безоплатне одержання у процесі приватизації частки майна державних підприємств, державного житлового фонду, земельного фонду;

5) похідні цінні папери - цінні папери, механізм випуску та обігу яких пов'язаний з правом на придбання чи продаж протягом строку, встановленого договором, цінних паперів, інших фінансових та/або товарних ресурсів;

6) товаророзпорядчі цінні папери - цінні папери, які надають їхньому держателю право розпоряджатися майном, вказаним у цих документах.

До особи, яка набула право власності на цінний папір, переходять усі посвідчені ним права. Обмеження обігу та/або реалізації прав за цінними паперами може бути встановлено тільки у випадках і в порядку, передбачених законом. Для передачі іншій особі прав, посвідчених цінним папером на пред'явника, достатньо вручити цінний папір цій особі. Права, посвідчені іменним цінним папером, передаються у порядку, встановленому законами України. Права, посвідчені ордерним цінним папером, передаються шляхом вчинення на цьому папері індосаменту. Індосант відповідає за наявність та здійснення цього права.

Згідно з індосаментом до особи, якій (або у розпорядження якої) передаються права, посвідчені цінним папером (індосата), переходять усі ці права. Індосамент може бути бланковим (без зазначення особи, щодо якої має бути здійснене виконання зобов'язань) або ордерним (із зазначенням такої особи). Особливості обліку та переходу права власності на цінні папери встановлюються законом. Особа, що розмістила (видала) цінний папір, та особи, що індосували його, відповідають перед його законним володільцем солідарно. У разі задоволення вимоги законного володільця ордерного цінного паперу про виконання посвідченого цим папером зобов'язання однією або кількома особами з числа тих, хто має такі зобов'язання, особи, що індосували цінний папір, набувають право зворотної вимоги (регресу) щодо інших осіб, які мають зобов'язання за цінним папером. Відмова від виконання зобов'язання, посвідченого цінним папером, з посиланням на відсутність підстави зобов'язання або на його недійсність не допускається.

У сучасному економічному механізмі цінні папери виконують низку функцій. Вони є регулятором суспільного відтворення, забезпечуючи приплив капіталу в одні галузі та відплив капіталу з інших. Цінні папери є знаряддям мобілізації коштів інвесторів. У розвинених країнах значна частина вільного капіталу вкладається безпосередньо в купівлю цінних паперів, які виражають інформаційну функцію та свідчать про стан економіки. Падіння курсу цінних паперів свідчить про погіршення економічної кон'юнктури, а стабілізація курсу або підвищення його - про нормальний економічний стан країн. Крім того, за допомогою цінних паперів здійснюється контроль над економікою та економічними процесами в рамках як макро-, так і мікроекономіки. Економічна ситуація в країні впливає на курси цінних паперів, а ті, у свою чергу, - на функціонування економіки.

Гераськин В.Г.,
Мариупольский государственный университет,
Экономико-правовой факультет, 3 курс

МЕХАНИЗМ ЗАЩИТЫ АВТОРСКОГО ПРАВА В ЛИЦЕНЗИОННОМ ДОГОВОРЕ

Актуальность данной статьи обусловлена тем, что для современной конкурентоспособности украинских товаров на международном рынке необходимо создание полноценной инновационной экономики, в том числе переход на новую высокотехнологичную продукцию. В свою очередь производство знаний и технологий невозможно без эффективного правового урегулирования. Данным «регулятором» в современной правовой науке и практике выступает лицензионный договор. Именно он даёт возможность внедрить результаты интеллектуальной деятельности в гражданский оборот, что позволяет использовать их в экономике в качестве ресурсов. Поэтому создание

надёжного и эффективного механизма защиты несёт как правовую, так и высоко экономическую значимость.

Гражданский кодекс Украины определяет, распоряжение имущественными правами интеллектуальной собственности может осуществляться на основании таких договоров:

- лицензия на использование объекта права интеллектуального собственности;
- лицензионный договор;
- договор о создании по заказу и использование объекта права интеллектуальной собственности;
- договор о передаче исключительных имущественных прав интеллектуальной собственности;
- другой договор относительно распоряжения имущественными правами интеллектуальной собственности.

Из перечисленных видов договоров наибольший интерес представляет лицензионный договор. Статья 1109 ГК Украины определяет лицензионный договор как договор, по которому одна сторона – патентообладатель (лицензиар) – предоставляет или обязуется предоставить другой стороне – лицензиату – заверенная патентом право использования изобретения, полезной модели или промышленного образца в установленных договором пределах[1].

Существенными условиями лицензионного договора следует считать:

- вид лицензии (по общему правилу, по лицензионному договору предоставляется неисключительная лицензия, если иное не указано в договоре),
- сферу использования объекта права интеллектуальной собственности (конкретные права, предоставляемые по договору, способы использования отмеченного объекта, территория и срок, на которые предоставляются права и т.п.),
- размер, порядок и сроки оплаты за использование объекта права интеллектуальной собственности, а также другие условия, которые стороны считают целесообразным включить в договор.

Объектом лицензионного договора являются объекты промышленной собственности – товарные знаки. Предмет лицензионного договора – действия сторон, направленные на возникновение, изменение и прекращение прав и обязанностей сторон договора. Субъекты лицензионного договора – юридические и физические лица, в том числе иностранцы, лица без гражданства.

Специфической чертой объектов интеллектуальной собственности есть возможность для их владельцев быть монополистами во владении, использовании и распоряжении.

Учитывая, что лицензионному договору применяются нормы обязательственного права, он может быть признан недействительным в случаях:

- нарушение формы договора;
- заключение по ошибке;
- заключение вследствие обмана.

Первое основание признание лицензионного договора недействительным связано с требованиями закона, а другие – с недостатками формирования волеизъявления стороны договора[2, с. 143].

Стороны, которые намерены досрочно прекратить лицензионный договор, заключают дополнительное соглашение о досрочном прекращении лицензионного договора, и на основании этого подают в Департамент подписанное обеими сторонами заявление о внесении изменений в реестр лицензионных договоров в связи с досрочным прекращением действия лицензионного договора. Рассмотрение документов и внесения изменений происходит в течение двух месяцев с момента поступления заявления.

В договоре недостаточной просто отобразить положение о сопровождении и консультирование, но и, с целью предотвращения в будущем спорных ситуаций, необходимо предусмотреть: за чьи средства будет осуществляться предоставление таких услуг, как предоставления консультации, срок обеспечения поддержки и ее объем [3].

Если в период действия лицензии появляются обстоятельства, которые негативно могут влиять на права лицензиата или на состояние рынка выпускаемой продукции по лицензии, в договоре целесообразно предусматривать возможность адекватного уменьшения лицензионных платежей или даже их прекращения и расторжения договорных отношений.

Целесообразно в договор включать пункт, в котором лицензиар свидетельствует факт, что ему неизвестно о таких обстоятельствах. Если же будет установлено, что лицензиар на момент заключения договора знал или должен был знать о возможном наступлении негативных обстоятельств, но не известил об этом лицензиата, имеет смысл в договоре предусмотреть имущественную ответственность лицензиара за такие действия.

Также предусмотрен такой способ защиты авторского права в лицензионном договоре, как возмещение имущественного вреда (п. 8 ч. 2 ст. 16, ст. 22, 280, 1166 ГК Украины, п. г) ч. 1 ст. 52 Закона Украины «Об авторском праве и смежных правах»).

Взыскание с нарушителя доходов, полученных в результате нарушения авторского права, может быть реализовано только тогда, когда нарушение права действительно произошло и доходы были получены именно вследствие нарушения права. Выплата компенсации в сумме от 10 до 50000 минимальных размеров заработной платы, определяемой по усмотрению суда, как способ возмещения имущественного вреда применяется тогда, когда невозможно в полном объеме подсчитать причиненный ущерб или упущенную выгоду или определить, какие именно доходы были получены нарушителем прав [4, с. 49].

Подводя выводы о вышеизложенном, следует отметить, что определение специфики способов защиты авторского права и смежных прав на сегодня является актуальным вопросом, который требует дальнейших исследований, что, безусловно, будет способствовать повышению эффективности защиты авторского права и смежных прав в Украине.

Литература:

1. Гражданский кодекс Украины от 18.03.04 № 1618-IV [Электронный ресурс]; режим доступа: <http://zakon.rada.gov.ua/>
2. Особисті не майнові права інтелектуальної власності творців: Монографія // Под общей ред. В. В. Луця. — Тернополь: Учебники и пособия, 2007 – 337 с.
3. Закон Украины «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» от 15.01.93 № 3689-12 [Электронный ресурс]; режим доступа: <http://zakon.rada.gov.ua/>
4. Штефан А. Цивільно-правові способи захисту авторського права і суміжних прав – Теорія і практика інтелектуальної власності, 2009 - №2 – 41-51 с.

Гмызина В.А.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 2 курс

ОБЪЕКТЫ ГРАЖДАНСКИХ ПРАВ

Объектом гражданского права, является направление его воздействия. По закону (ст. 177 ГК Украины), объектами гражданских прав являются вещи, в том числе деньги и ценные бумаги, иное имущество, имущественные права, результаты работ, услуг, результаты интеллектуальной, творческой деятельности, информация, а также другие материальные и нематериальные блага. Т.е. объектами гражданских прав являются все материальные и нематериальные блага, по поводу которых возникают гражданские правоотношения и которые представляют интерес для субъектов гражданских правоотношений.

В зависимости от характера благ, выделяют вещи, действия, результат действия, продукты творческой деятельности, личные неимущественные блага, коммерческая тайна.

К числу материальных объектов следует отнести предметы, созданные самой природой в их естественном состоянии, природные ископаемые, а также созданные в результате человеческого труда. К нематериальным благам относятся результаты творческой деятельности (произведения науки, литературы, искусства, изобретения и т.д.) и личные неимущественные блага (честь, достоинство, деловая репутация, имя, наименование юридического лица и т.д.).

Вещью является предмет материального мира, относительно которого могут возникать гражданские права и обязанности. Вещи, понимаемые как часть материального мира, имеющая товарную ценность, выступают основным объектом гражданских правоотношений. При этом необходимо учитывать, что различают три группы вещей: вещи, изъятые из гражданского оборота; вещи, ограниченные в обороте; свободно обращаемые вещи.

В зависимости от возможности перемещения вещей в пространстве, вещи могут быть подразделены на движимые и недвижимые. В зависимости от характера использования потребительских качеств вещей, их можно разделить на вещи потребляемые и непотребляемые. В

зависимости от способности вещей сохранять при дроблении свою сущность, они подразделяются на делимые и неделимые. В зависимости от возможности индивидуализации вещей они делятся на индивидуально-определенные и определенные родовыми признаками. В зависимости от хозяйственной значимости, вещи могут быть подразделены на главные и второстепенные.

Ценные бумаги и деньги как объект гражданских правоотношений. Ценной бумагой является документ установленной формы с соответствующими реквизитами, удостоверяющий денежное или другое имущественное право и определяющий взаимоотношения между лицом, его разместившим (выдавшим), и владельцем и предусматривающий выполнение обязательств согласно условием его размещения, а также возможность передачи прав, вытекающих из этого документа, другим лицам.

Объектами гражданских прав могут быть действия другого лица, которые имеют правовое значение. Это может быть любое правомерное действие другого лица (должника), как имущественного, так и неимущественного характера.

Личные неимущественные блага подразделяют на три группы:

1) личные неимущественные права, направленные на индивидуализацию управомоченного лица (право на имя);

2) личные неимущественные права, направленные на обеспечение личной неприкосновенности граждан — как физической, так и духовной (право на жизнь, право на здоровье, право на защиту личного изображения, право на защиту чести и достоинства);

3) личные неимущественные права, направленные на обеспечение неприкосновенности личной жизни граждан (право на неприкосновенность жилища, личной документации, на тайну личной жизни и т.п.).

Не смотря на широкое изучение темы объектов гражданских прав, в ней существуют некоторые проблемы. Наиболее распространённой является проблема соотношения понятия «объект гражданских прав» и «объект гражданских правоотношений». Весьма распространено суждение о том, что теоретические положения об объектах гражданских правоотношений относятся и к объектам гражданских прав. При таком понимании объект гражданского права и объект гражданского правоотношения - это практически одно и то же. Но на самом деле объектом гражданских правоотношений, как считается, может быть только поведение людей. Что касается объектов гражданских прав, то ими могут быть любые блага, представляющие интерес для субъектов гражданских правоотношений

Гнездовский С.Э.,
помощник судьи ФАС ЦО

РЕАЛИЗАЦИЯ УПОЛНОМОЧЕННЫМ ОРГАНОМ ФИСКАЛЬНОЙ ФУНКЦИИ В ДЕЛЕ О БАНКРОТСТВЕ: ПРОБЕЛЫ И ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫЕ РЕШЕНИЯ

Согласно современным представлениям о сущности государства оно является собой распространённую на определённую территорию форму организации совместной жизни людей в целях обеспечения социально-экономических и политических интересов общества[1]. Стоящие перед современным российским государством задачи инновационного развития, как экономики страны, так и социальной сферы могут быть решены лишь путем реализации соответствующих функций государства, которые традиционно понимаются как основные направления его деятельности[2].

Одной из важнейших функций государства является фискальная. Для необходимого обеспечения материальных основ участия современного российского государства во внедрении инноваций требуется высочайшая эффективность ее реализации, что в свою очередь, обеспечивается не только текущей корректировкой управленческого воздействия и мер реализации инвестиционной стратегии, но и модернизацией нормативной правовой базы.

Поскольку обязательства предприятий-банкротов по уплате обязательных платежей в бюджеты и внебюджетные фонды достигают значительных размеров, то от действий органов, представляющих интересы государства в арбитражном процессе по делам о несостоятельности таких предприятий, зависит эффективность реализации фискальной функции государства в целом.

Практически в каждом из дел о несостоятельности (банкротстве) участвует ФНС России, выступающая в качестве федерального органа исполнительной власти, уполномоченного Правительством РФ на представление в деле о банкротстве и в процедурах, применяемых в деле о банкротстве, требований об уплате обязательных платежей и требований Российской Федерации по денежным обязательствам.

При этом, как показывает судебная практика, защита фискальных интересов государства в деле о банкротстве в случае их нарушения наиболее часто производится ФНС России путем заявления жалоб на действия (бездействия) арбитражных управляющих. Анализ рассмотрения арбитражными судами соответствующих жалоб уполномоченного органа вызывает ряд вопросов, связанных с эффективностью реализации права на такие обращения.

Как правило, предметом каждой из жалоб ФНС России является целый ряд действий арбитражного управляющего, не соответствующих, по мнению заявителя, тем или иным положениям законодательства. Так, в качестве примера, можно привести одну из жалоб, в которой уполномоченный орган просил признать незаконными следующие действия (бездействие) конкурсного управляющего должника:

- 1) нарушение периодичности представления собранию кредиторов отчетов о ходе конкурсного производства должника,
- 2) не представление полной и достоверной информации в отчетах конкурсного управляющего о расходах на проведение процедуры банкротства должника,
- 3) не принятие мер по истребованию документов для надлежащего исполнения обязанности по взысканию дебиторской задолженности должника,
- 4) осуществление в нарушение ФЗ «О несостоятельности (банкротстве)» денежных операций через кассу должника,
- 5) несвоевременное принятие мер по возврату имущества должника в конкурсную массу,
- 6) не исполнение конкурсным управляющим решений собрания кредиторов должника повлекшее необоснованное увеличение текущих расходов на проведение конкурсного производства,
- 7) необоснованная оплата юридическим услуг,
- 8) не проведение мероприятий конкурсного производства,
- 9) необоснованная оплата услуг бухгалтера,
- 10) необоснованные расходы конкурсного управляющего по договору на составление проекта финансового анализа должника,
- 11) нарушение конкурсным управляющим установленного порядка расчетов с кредиторами по текущим платежам.

Помимо поименованных выше действий (бездействий) конкурсного управляющего в той же жалобе уполномоченный орган заявил требование о признании не подлежащим выплате вознаграждения конкурсного управляющего за два различных периода конкурсного производства по различным правовым основаниям и со ссылкой на различные фактические обстоятельства. В частности, ссылки на несвоевременную, по мнению уполномоченного органа, подачу конкурсным управляющим исков об истребовании имущества должника обосновывали требования по первому периоду, а ссылки на бездействие конкурсного управляющего по проведению конкурсного производства в отношении должника – требования по второму периоду[3].

Каждый из указанных в приведенной жалобе фактов нуждается в судебной оценке на предмет соответствия действий управляющего закону и соблюдения прав и интересов заявителя, и в отношении каждого из них арбитражный суд должен высказать свою позицию о наличии (отсутствии) правовых оснований для удовлетворения жалобы, в связи с чем, фактически имеет место одновременное заявление в арбитражный суд тринадцати различных требований, связанных тем, что они заявлены к одному лицу, осуществляющему обязанности конкурсного управляющего по конкретному делу о банкротстве.

В связи с этим возникает вопрос о целесообразности обращения в арбитражный суд со столь объемной жалобой на действия арбитражного управляющего и одновременного рассмотрения судом всех заявленных в ней требований.

Кроме того, необходимо остановиться и на тех случаях, когда такие жалобы подаются спустя много месяцев (порой счет идет на годы) после совершения управляющим обжалуемых действий, зачастую непосредственно перед завершением конкурсного производства либо после отстранения (освобождения) арбитражного управляющего от исполнения возложенных на него обязанностей[4].

Насколько обоснованны и эффективны обращения уполномоченного органа призванного защищать фискальные интересы государства в арбитражный суд с такими жалобами? Влекут ли они реальное восстановление нарушенных прав заявителя?

Поскольку дела о несостоятельности (банкротстве) рассматриваются арбитражным судом с особенностями, установленными федеральными законами, регулирующими вопросы несостоятельности (банкротства), но по правилам, предусмотренным АПК РФ (ч. 1 ст. 223 АПК РФ, ч. 1 ст. 32 ФЗ «О несостоятельности (банкротстве)»), ответ на поставленные вопросы возможно

получить лишь путем системного толкования как процессуально-правового содержания закона о банкротстве, так и общих норм АПК РФ, регламентирующих порядок рассмотрения дел арбитражными судами.

Считается, что обращение к судебной защите происходит тогда, когда управомоченное лицо исчерпало собственные возможности для реализации или защиты субъективных прав. «Лицо соглашается с тем, что в его частные дела вмешивается государство в лице суда в целях принудительного осуществления или защиты нарушенного субъективного права» [5]. Так происходит, например, в тех случаях, когда ФНС России обращается с жалобой о признании незаконным бездействия конкурсного управляющего, выразившегося в неисполнении решения собрания кредиторов должника [6].

Таким образом, в случае удовлетворения жалобы на действия (бездействия) арбитражного управляющего с необходимостью должно влечь восстановление нарушенного права заявителя жалобы (например, права на контроль за проведением процедур банкротства, права на наиболее полное удовлетворение требований уполномоченного органа). Акт правосудия, являющийся результатом рассмотрения такой жалобы должен быть результативным, а содержащиеся в нем выводы - обосновывающими, в том числе, требования об отстранении арбитражного управляющего от исполнения возложенных на него обязанностей, либо о взыскании с него убытков.

Между тем одновременное рассмотрение арбитражным судом в порядке ст. 60 ФЗ «О несостоятельности (банкротстве)» большого количества требований, соединенных в одном процессуальном документе, никоим образом не способствует тщательному анализу на предмет соответствия закону каждого из фактов, изложенных в жалобе. Об этом, в частности, свидетельствует значительное количество отмен определений, вынесенных по спорам данной категории, причины которых кроются в неполном исследовании судом обширного круга обстоятельств спора, отсутствием надлежащей оценки всех доказательств, подтверждающих обстоятельства спора, и (или) доводов лиц, участвующих в деле [7].

Так, например, дело по жалобе о признании незаконными действий арбитражного управляющего, выразившихся в непринятии мер по обеспечению сохранности имущества должника направлено на новое рассмотрение, поскольку суды не установили, являлось ли привлечение специалистов для взыскания дебиторской задолженности и заключение договора на оказание услуг и установленный размер оплаты обоснованным, отвечали ли действия конкурсного управляющего положениям п. 6 статьи 24 ФЗ "О несостоятельности (банкротстве)" [8].

Применительно к теме данного исследования необходимо обратить внимание на ч. 1 ст. 130 АПК РФ, согласно которой истец вправе соединить в одном заявлении несколько требований, связанных между собой по основаниям возникновения или представленным доказательствам.

При этом связанность требований по основаниям возникновения представляет собой единство (или, по меньшей мере, достаточную степень схожести) юридических фактов, лежащих в основании требований. Связанность по представленным доказательствам есть ни что иное, как совпадение (полное или частичное, но существенное) в конкретных доказательствах, которыми подтверждаются обстоятельства спора.

В рассматриваемом же случае в качестве оснований для удовлетворения заявляемых требований выступают различные конкретные действия (бездействие) арбитражного управляющего, хотя и совершенные в рамках одного дела о банкротстве, но, как правило, не связанные между собой.

Представляемые в материалы дела доказательства, подтверждающие, по мнению заявителя, различные обстоятельства совершения арбитражным управляющим соответствующих противоправных действий (бездействия) как правило, также различные.

Однако заявители требований о признании действий (бездействия) арбитражного управляющего неправомерными, в том числе уполномоченный орган, часто пренебрегают тем, что их право соединить в одной жалобе несколько требований, связанных между собой по основаниям возникновения или представленным доказательствам обусловлено этими двумя факторами.

Следует отметить, что ФЗ «О несостоятельности (банкротстве)» для признания действий (бездействий) арбитражного управляющего неправомерными не использует признака неоднократности.

Каждое отдельное действие может быть признано неправомерным и если между ними имеется определенная фактическая связь (например, не проведение собрания кредиторов должника в установленные законом или собранием кредиторов сроки в течении длительного периода времени и отсутствие представления отчета о деятельности арбитражного управляющего собранию кредиторов должника), рассмотрение жалобы с этими требованиями следует признать обоснованным. Не

вызывает вопросов и объединение в одной жалобе требований о признании неправомерными действий арбитражного управляющего, причиняющих убытки и требования о его отстранении.

Так, например, следует признать обоснованным обращение ФНС России на основании ст. 60 ФЗ «О несостоятельности (банкротстве)» в арбитражный суд с жалобой на действия конкурсного управляющего должника содержащей единственное требование о признании его действий по осуществлению денежных операций через кассу должника путем наличных расчетов незаконными и нарушающими права и законные интересы уполномоченного органа[9].

В то же время, использование заявителем права предоставленного ч. 1 ст. 130 АПК в случаях, когда требования жалобы связаны лишь тем, что заявлены по одному делу о банкротстве и к одному лицу, проводящему процедуру (процедуры) банкротства должника, нельзя признать обоснованным.

Кроме того, по общему правилу реализация процессуальных прав лица, участвующего в деле, всегда ограничена теми или иными временными рамками (сроками). Например, в соответствии с п. 1 ст. 259 АПК РФ, апелляционная жалоба может быть подана в течение месяца после принятия арбитражным судом первой инстанции обжалуемого решения, если иной срок не установлен настоящим Кодексом, а согласно п. 2 ст. 71 ФЗ «О несостоятельности (банкротстве)», возражения относительно требований кредиторов могут быть предъявлены в арбитражный суд в течение пятнадцати календарных дней со дня истечения срока для предъявления требований кредиторов и т.д.

Между тем, ни ФЗ «О несостоятельности (банкротстве)», устанавливающий право подачи жалоб данной категории, ни АПК РФ, регламентирующий общие правила отправления правосудия в сфере предпринимательской и иной экономической деятельности, не содержат норм о сроке реализации права подачи жалоб на действия арбитражного управляющего.

Фактически согласно действующему законодательству требования о признании незаконными действий арбитражного управляющего должны быть заявлены в разумный срок, продолжительность которого до дня завершения конкурсного производства определяется самим заявителем.

Несвоевременное обращение с жалобой влечет продолжение противоправных действий (бездействия) арбитражного управляющего, на протяжении длительного времени нарушающих права лиц, участвующих в деле и арбитражном процессе по делу о банкротстве, в том числе публично-правовых образований, от имени которых действует ФНС России. Также значительно возрастают вероятность причинения и сумма убытков этих лиц.

Закономерным итогом изложенного становится вынесение арбитражным судом определения, лишь констатирующего факт нарушения положений ФЗ «О несостоятельности (банкротстве)», но фактически не восстанавливающего права заявителя. Об этом свидетельствует, в частности, низкая эффективность процедур банкротства, в ходе которых Российская Федерация, а также иные публично-правовые образования от имени которых в деле о банкротстве действует ФНС России, не получают полного удовлетворения своих требований, в том числе, вследствие недостаточности имущества должника для их погашения.

Так, имеют место далеко не единичные случаи, когда принятые по делу судебные акты об отказе (в части отказа) в удовлетворении требований об отстранении от исполнения обязанностей арбитражного управляющего должника и назначении иного арбитражного управляющего, судами мотивируются тем, что на момент рассмотрения спора по существу последний соответствующим арбитражным управляющим должника не является [10].

Описанные негативные последствия и риски, связанные с несвоевременным обращением уполномоченного органа в суд с жалобами на действия (бездействия) арбитражных управляющих могут быть в значительной мере устранены или уменьшены в случае большей оперативности заявления таких требований и усиления контроля ФНС России за исполнением арбитражными управляющими возложенных на них обязанностей.

Однако в данном случае, необходимо вести речь, прежде всего о внесении изменений в Закон о банкротстве, устанавливающих конкретный срок обращения в арбитражный суд с жалобой на действия арбитражного управляющего, исчисляемый с момента, когда заявитель узнал (должен был узнать) о нарушении своих прав и законных интересов.

Полагаем, что указанные изменения кроме прямого последствия в виде своевременного обращения заинтересованного лица за судебной защитой, повлекут и прекращение практики необоснованного соединения большого количества требований в жалобах, заявляемых в порядке ст. 60 ФЗ «О несостоятельности (банкротстве)».

Поскольку, как было указано выше, в настоящее время данный срок не установлен ни названным Федеральным законом, ни иными действующими российскими федеральными нормативными правовыми актами, отсутствие данной нормы, необходимо квалифицировать как пробел в российских

федеральных нормативных правовых актах (как форме российского права) в целом и в ФЗ «О несостоятельности (банкротстве)» (в отдельном нормативном правовом акте) в частности.

При этом под пробелом в российских федеральных нормативных правовых актах следует понимать отсутствие норм права во всех действующих российских федеральных нормативных правовых актах, необходимых для профессиональной юридической оценки и разрешения спора, которые входят или должны входить в сферу правового регулирования нормативного правового акта, как одной из форм российского права.

Под пробелом в отдельном федеральном российском нормативном правовом акте следует понимать отсутствие необходимых для разрешения спора норм права в одном (отдельном) федеральном российском нормативном правовом акте, которые входят или должны входить в определенную нормотворческим органом или должностным лицом сферу правового регулирования данного нормативного правового акта.

По мнению автора, срок обращения с жалобой в порядке ст. 60 ФЗ «О несостоятельности (банкротстве)», с одной стороны, не должен ограничивать возможности кредиторов по контролю за деятельностью арбитражного управляющего должника, установленные Законом о банкротстве (см., например, положения ст.ст. 72, 117, 143 и другие нормы ФЗ «О несостоятельности (банкротстве)»), являясь достаточным для формирования правовой позиции, совершения всех необходимых действий для подачи жалобы и с другой – должен разумно ограничивать период реализации права подачи жалобы с целью мотивации заявителя (прежде всего уполномоченного органа) не накапливать требования жалобы, а, напротив, принимать оперативные меры по эффективной реализации предоставленных им нормами ст. 60 ФЗ «О несостоятельности (банкротстве)» прав, неотвратимо пресекать продолжение неправомерных действий (бездействий) арбитражных управляющих и (или) причинение ими убытков, мотивировать последних к правомерному поведению, своевременно восстанавливать нарушенное право, установить эффективный контроль за деятельностью арбитражных управляющих и др.

В соответствии с изложенными выше критериями, а также с учетом сроков проведения процедур банкротства, автор считает необходимым в нормах п. 1 ст. 60 ФЗ "О несостоятельности (банкротстве)" установить конкретный срок обращения с жалобой, заявляемой в случаях и порядке установленных данной статьей. При этом такой срок подлежит исчислению с даты, когда заявитель узнал или должен был узнать о нарушении своего права (законного интереса).

Литература:

1. Общая теория государства и права: Академический курс: В 3 т. Т. 1 / Отв. ред. М.Н. Марченко. М., 2002. С. 333 - 340.
2. Такое понимание функций государства отражено, в том числе, в следующих работах: Морозова Л.А. Функции Российского государства на современном этапе // Государство и право. 1993. N 6. С. 98.
3. Постановление ФАС Центрального округа от 25.06.2010 по делу № А48-1322/06-16Б.
4. См. например: Постановление ФАС Восточно-Сибирского округа от 08.04.2010 по делу N А33-9584/2006, постановление ФАС Восточно-Сибирского округа от 25.03.2010 по делу N А10-2543/05, Постановление ФАС Северо-Кавказского округа от 24.04.2009 по делу N А32-18181/2005-1/252-Б, постановление ФАС Уральского округа от 10.11.2009 N Ф09-8778/09-С4 по делу N А34-1656/2005, Постановление ФАС Уральского округа от 30.07.2009 N Ф09-5376/09-С4 по делу N А07-15667/2005, постановление ФАС Центрального округа от 16.04.2010 N Ф10-4831/09(2) по делу N А48-4529/06-20Б, постановление ФАС Центрального округа от 20.05.2010 N Ф10-631/08(3) по делу N А36-2828/2006 и многие другие.
5. Рожкова М.А. Актуальные вопросы арбитражного процессуального права: соотношение гражданского и арбитражного процесса, понятие гражданского дела, диспозитивность в арбитражном процессе // Законодательство. 2001. № 10.
6. См. например, определение ВАС РФ от 06.05.2009 N ВАС-4995/09 по делу N А13-9245/2005-17, постановление ФАС Восточно-Сибирского округа от 30.07.2009 по делу N А74-2955/07, постановление ФАС Дальневосточного округа от 09.04.2010 N Ф03-1901/2010 по делу N А73-1888к/2009, постановление ФАС Поволжского округа от 17.03.2010 по делу N А65-2124/2005, постановление ФАС Северо-Западного округа от 25.02.2009 по делу N А13-9245/2005, постановление ФАС Уральского округа от 18.12.2008 N Ф09-9510/08-С4 по делу N А07-20524/2006-Г-ГРА, постановление ФАС Центрального округа от 16.04.2010 N Ф10-4831/09(2) по делу N А48-4529/06-20Б, постановление ФАС Центрального округа от 02.02.2010 N Ф10-1361/09(2) по делу N А08-6278/05-11-24Б.

7. См, например, постановление ФАС Восточно-Сибирского округа от 22.09.2008 N А19-7441/03-8-Ф02-4581/08 по делу N А19-7441/03-8, постановление ФАС Дальневосточного округа от 10.03.2009 N Ф03-148/2009 по делу N А73-400к/2008, постановление ФАС Западно-Сибирского округа от 31.08.2009 N Ф04-4849/2009(18726-А27-45) по делу N А27-9911/2004, постановление ФАС Поволжского округа от 25.03.2010 по делу N А65-12819/2003, Постановление ФАС Северо-Западного округа от 03.03.2009 по делу N А56-10884/2004, постановление ФАС Центрального округа от 29.03.2010 N Ф10-5687/09(2) по делу N А14-28260-2005/33/276, постановление ФАС Центрального округа от 12.02.2010 N Ф10-3476/08(2,3) по делу N А14-11515/2005/127/76 и многие другие.

8. Постановление ФАС Центрального округа от 12.02.2010 N Ф10-3476/08(2,3) по делу N А14-11515/2005/127/76.

9. Постановление ФАС Дальневосточного округа от 21.04.2008 N Ф03-А73/08-1/1122 по делу N А73-920к/2007-38, А73-1681/2006-36, Постановление Седьмого арбитражного апелляционного суда от 31.12.2010 N 07АП-10780/10 по делу N А27-15185/08 и др.

10. Определение ВАС РФ от 27.02.2009 N 1688/09 по делу N А43-33373/200636-1104, постановление ФАС Волго-Вятского округа от 29.10.2008 по делу N А43-33373/2006-36-1104, постановление ФАС Центрального округа от 17.03.2009 N Ф10-2451/08(2) по делу N А68-86/Б-06.

Горбоконь А.Г.,
Мариупольский государственный университет,
Экономико-правовой факультет, 4 курс

ХОЗЯЙСТВЕННЫЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА: ПОНЯТИЕ, ПРИЗНАКИ И ВИДЫ

Хозяйственные обязательства характеризуются многочисленным и разнообразным составом субъектов, к ним относятся юридические лица: государственные, коммунальные и другие организации и предприятия, осуществляющие хозяйственную деятельность, зарегистрированную в установленном законом порядке; граждане Украины, иностранные лица и лица без гражданства, осуществляющие хозяйственную деятельность и зарегистрированы в соответствии с законом как предприниматели.

Обязательственные отношения являются обязательной составной частью системы хозяйственных правоотношений. Обязательственные отношения, своего рода подчеркивают индивидуальность требования норм хозяйственного права относительно взаимоотношений и непосредственно их взаимодействия между субъектами хозяйствования с другими участниками хозяйствования, они наделяют вышеуказанных субъектов взаимными как правами, так и обязанностями. Однако, следует упомянуть об особенности содержания хозяйственного обязательства – оно не исчерпывается лишь взаимными правами и обязанностями сторон, оно часто одновременно порождает обязательства сторон еще перед государством.

Хозяйственные обязательства являются предпосылкой осуществления хозяйственной деятельности. Они предполагают юридическую связь между участниками. Данная юридическая связь имеет относительный характер, она распространяется лишь на обязанную и управомоченную сторону, что в свою очередь отличает данный вид отношений от правоотношений абсолютного характера.

Основаниями возникновения хозяйственных обязательств являются юридические факты (действия и события) с которыми закон связывает наступление правовых последствий в сфере хозяйствования.

Перечень оснований указанный в ст. 174 ХКУ, не является исчерпывающим.

В ст. 174 Хозяйственного кодекса Украины закреплён перечень оснований возникновения хозяйственных обязательств. В частности, хозяйственные обязательства могут возникать:

1. Закон или иной нормативно-правовой акт, который регулирует хозяйственную деятельность, могут быть основаниями возникновения отдельных видов хозяйственных обязательств;

2. Акты управления хозяйственной деятельностью и хозяйственные договоры являются наиболее распространенными видами оснований возникновения хозяйственных обязательств. К актам управления хозяйственной деятельностью относятся индивидуальные властные акты органов государственной власти, органов местного самоуправления, изданные в пределах их компетенции (государственные заказы, решения соответствующих органов по хозяйственным вопросам и т.д.);

3. Обязательства из причинения вреда, с приобретения или сбережения имущества за счет другого лица без достаточных на то оснований считаются хозяйственными, если оба их участника являются субъектами хозяйствования;

4. Создание объектов интеллектуальной собственности является основанием возникновения хозяйственных обязательств, связанных с использованием в хозяйственной деятельности прав интеллектуальной собственности;

5. Хозяйственные соглашения и договоры, которые не запрещены законом, являются наиболее распространенными основаниями возникновения хозяйственных обязательств;

6. Решения судей могут приводить к возникновению хозяйственных обязательств только в особых случаях.

Вопрос относительно классификации хозяйственных обязательств всегда оставался дискуссионным. Всегда высказывались разные точки зрения такими учеными как: Санриахметова, Подцерковный, Лаптев, Танчук, Быков, а также иными исследователями. В частности, И. А. Танчук предлагает следующую классификацию хозяйственных обязательств:

- хозяйственные обязательства в отрасли товарно-денежного оборота – правоотношения, которые регулируются нормами гражданского законодательства;

- хозяйственно – управленческие обязательства – правовая форма, в которую воплощаются отношения, которые возникают в процессе хозяйственного руководства;

- внутривозвращенные обязательства хозяйственные правоотношения, которые связаны с движением имущества, а также которые возникают между конкретными подразделениями предприятия в процессе внутривозвращенного кооперирования.

Как в современной юридической литературе, так и законодательстве Украины сформулированы несколько основных видов хозяйственных обязательств. Так, законодатель выделяет имущественно – хозяйственные обязательства и организационно – хозяйственные обязательства, кроме этого, в Хозяйственном кодексе Украины также закреплены социально – коммунальные, хозяйственно – договорные, а также публичные обязательства.

Имущественно-хозяйственные обязательства являются одними из основных хозяйственных обязательств. Правоотношения, базирующиеся на самостоятельности (автономии) субъектов хозяйствования при достижении определенного экономического результата. Материальным объектом данного обязательства является соответствующая продукция, услуги, работа.

Как верно отмечает Мачуський В.В. : "Имущественно-хозяйственными признаются гражданско-правовые обязательства, возникающие между участниками хозяйственных отношений при осуществлении хозяйственной деятельности, на основании которых обязанная сторона должна совершить определенное хозяйственное действие в пользу второй стороны или воздержаться от определенного действия, а управомоченная сторона имеет право требовать от обязанной стороны выполнения ее обязанности », а далее делает вывод: « И так, и гражданско-правовые обязательства, и имущественно-хозяйственные обязательства регулируются ГКУ. Вместе с тем, положения ГКУ распространяются на имущественно-хозяйственные обязательства с учетом особенностей, предусмотренных ХКУ [1].

Организационно - хозяйственными обязательствами в соответствии со ст. 176 ХКУ, являются обязательства, которые возникают во время управления хозяйственной деятельностью между субъектом хозяйствования и субъектом организационно-хозяйственных полномочий, в силу которых обязанная сторона должна осуществить в пользу другой стороны определенные организационные действия или воздержаться данных действий, а управомоченная сторона имеет право требовать от второй стороны выполнения ее обязанности.

Что касается социально-коммунальных обязательств, то в них предусмотрена обязанность субъектов хозяйствования по решению органов местного самоуправления за счет своих средств на основании закона создавать специальные рабочие места для лиц с ограниченной трудоспособностью и способствовать их профессиональной подготовке.

Подводя итог, можно подчеркнуть основные признаки хозяйственных обязательств, Хозяйственные обязательства имеют особый субъектный состав, особую сферу общественных отношений, в которой возникают хозяйственные обязательства и особые обстоятельства возникновения хозяйственных обязательств, а также особый характер действий, которые должна совершить обязанная сторона в пользу другой.

Городовенко А.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко – правовий факультет, 4 курс

Розвиток господарської діяльності створює необхідні передумови для розв'язання багатьох економічних та соціальних проблем, що існують в Україні. Підвищення ролі суб'єктів господарювання є передумовою стабільного економічного зростання та конкурентоспроможності економіки держави, створення нових робочих місць, збільшення податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів.

Практична реалізація норм законодавства у сфері державної реєстрації суб'єктів господарювання, якими передбачено суттєве спрощення відповідних процедур, не дозволяє отримати максимальний ефект від його дії у зв'язку з нестворенням на місцевому рівні належних умов функціонування інституту державних реєстраторів, що негативно позначається на перспективності дальшого провадження господарської діяльності.

Крім того, реалізацію права кожного на підприємницьку діяльність ускладнює й недосконалість дозвільної системи у сфері господарської діяльності. Дозвільна система в Україні залишається найбільш бюрократичною та обтяжливою серед держав, що утворилися на території колишнього Радянського Союзу. Питання у цій сфері регулюють тисячі актів регуляторних органів.

Унаслідок відставання правового регулювання від стану відносин у сфері господарської діяльності Україна втрачає позитивні тенденції розвитку підприємництва, що зумовлює необхідність адекватних змін законодавства у цій сфері. В тому числі, враховуючи сучасні тенденції розвитку економіки держави, має бути відповідно переглянуто і механізми стимулювання господарської діяльності

Розвиток господарської діяльності створює необхідні передумови для розв'язання багатьох економічних та соціальних проблем, що існують в Україні.

Тому актуальною темою на сьогодні є державна реєстрація суб'єктів господарювання й основні шляхи удосконалення державного регулювання господарської діяльності.

Згідно зі ст.55 Господарського кодексу України суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію, мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством.

Суб'єктами господарювання є: господарські організації — юридичні особи, громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку. Підприємницькою діяльністю в Україні мають право займатися як фізичні особи, що є індивідуальними підприємцями, так і юридичні особи.

Для набуття статусу підприємця громадянам достатньо зареєструватися у встановленому законом порядку. Це підтверджує видане реєстраційним органом свідоцтво про державну реєстрацію.

Суб'єкти господарських відносин зі статусом юридичної особи можуть створюватися: шляхом заснування нової особи; шляхом реорганізації уже існуючої юридичної особи.

Виділяють такі етапи процесу створення юридичної особи: прийняття рішення про створення та розробка установчих документів; організація та формування майнової бази; організація та проведення установчих зборів; державна реєстрація створеного суб'єкта.

Спеціально уповноваженим органом з питань державної реєстрації є центральний орган виконавчої влади.

Державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців - засвідчення факту створення або припинення юридичної особи, засвідчення факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою. Порядок проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців включає: перевірку комплектності документів, які подаються державному реєстратору, та повноти відомостей, що вказані в реєстраційній картці; перевірку документів, які подаються державному реєстратору, на відсутність підстав для відмови у проведенні державної реєстрації; внесення відомостей про юридичну особу або фізичну особу - підприємця до Єдиного державного реєстру; оформлення і видачу свідоцтва про державну реєстрацію та виписки з Єдиного державного реєстру.

Державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців проводиться державним реєстратором виключно у виконавчому комітеті міської ради міста обласного значення або у районній, районній у містах Києві та Севастополі державній адміністрації за місцезнаходженням юридичної особи або за місцем проживання фізичної особи - підприємця. Державний реєстратор на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці: проводить державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців; проводить резервування найменувань юридичних осіб; передає органам статистики, державної податкової служби, Пенсійного фонду України та фондів соціального страхування повідомлення та відомості з реєстраційних карток про вчинення

реєстраційних дій, які передбачені цим Законом, у тому числі щодо створення або ліквідації відокремлених підрозділів юридичних осіб; формує, веде та забезпечує зберігання реєстраційних справ; здійснює оформлення та видачу свідоцтв про державну реєстрацію, а також їх заміну; оформлює та видає виписки, довідки з Єдиного державного реєстру; проводить державну реєстрацію змін до установчих документів юридичних осіб та державну реєстрацію зміни імені або місця проживання фізичних осіб - підприємців; проводить державну реєстрацію припинення юридичних осіб та державну реєстрацію припинення підприємницької діяльності фізичними особами - підприємцями; звертається до суду із заявою про зміну мети установи у встановленому законом порядку. Для державної реєстрації використовують бланки свідоцтв про державну реєстрацію юридичних осіб та бланки свідоцтв про державну реєстрацію фізичних осіб - підприємців єдиних зразків.

Відокремлені підрозділи юридичної особи не підлягають державній реєстрації. Представництва, філії іноземних компаній в Україні підлягають акредитації на території України в порядку, встановленому законом.

Документи, які відповідно до вимог Закону подаються (надсилаються рекомендованим листом) державному реєстратору, повинні бути викладені державною мовою. Установчі документи юридичної особи повинні містити відомості, передбачені законом.

Реєстраційна картка заповнюється машино друком або від руки друківаними літерами. За проведення державної реєстрації справляється реєстраційний збір. Кошти, одержані відповідно до Закону як реєстраційний збір, зараховуються до місцевого бюджету за місцезнаходженням суб'єкта господарювання.

Засновник (засновники) юридичної особи має право зарезервувати найменування юридичної особи.

Для проведення державної реєстрації юридичної особи засновник повинен особисто подати державному реєстратору такі документи: заповнену реєстраційну картку на проведення державної реєстрації юридичної особи; копію рішення засновників або уповноваженого ними органу про створення юридичної особи у випадках, передбачених законом; два примірники установчих документів; документ, що засвідчує внесення реєстраційного збору за проведення державної реєстрації юридичної особи. У випадках, що передбачені законом, додатково подається копія рішення органів Антимонопольного комітету України або КМУ про надання дозволу на узгоджені дії або на концентрацію суб'єктів господарювання.

У разі державної реєстрації юридичної особи, для якої законом встановлено вимоги щодо формування статутного фонду, додатково подається документ, що підтверджує внесення засновником до статутного фонду. У разі державної реєстрації селянського господарства додатково подається копія Державного акта на право приватної власності засновника на землю або копія Державного акта на право постійного користування землею, або нотаріально посвідчена копія договору про право користування землею, зокрема на умовах оренди. У разі державної реєстрації юридичної особи, засновником якої є іноземна юридична особа, додатково подається документ про підтвердження реєстрації іноземної особи в країні її місцезнаходження.

Для проведення державної реєстрації фізична особа, яка має намір стати підприємцем, повинна подати особисто державному реєстратору за місцем проживання такі документи: заповнену реєстраційну картку; копію довідки про включення заявника до Державного реєстру фізичних осіб - платників податків; документ, що підтверджує внесення реєстраційного збору. Державному реєстратору забороняється вимагати додаткові документи для проведення державної реєстрації фізичної особи - підприємця.

Практика застосування реєстраційного законодавства підтверджує наявність прогалин, неузгоджень, різного тлумачення одних і тих самих норм реєстраційними органами. Отже, правове регулювання цієї процедури в Україні потребує вдосконалення.

Немає чіткості також і у визначенні поняття засновника суб'єкта підприємницької діяльності - юридичної особи. Якщо ж вони, не реєструючись підприємцем, засновують підприємство, що є юридичною особою, наприклад, приватне підприємство, то чи є це порушенням?

Вирішення цих та багатьох інших проблем дозволить вдосконалити процедуру державної реєстрації в Україні і тим самим створити належні правові умови для розвитку підприємництва.

Література:

1. Конституція України 1996 року: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. Ст. 141.

2. Господарський кодекс України: за станом на 16 січня 2003р. // Верховна Рада України. – К.: Парлам., 2003.– 180 с.
3. Цивільний кодекс України: за станом на 16 січня 2003 р. // Верховна Рада України. – К.: Парлам., 2003.– 351 с.
4. Закон України від 15.05.2003 «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» // ВВР України. - 2001. - № 755-IV.
5. Закон України від 21.12.200- «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні» // ВВР України. - 2000. - № 2157-III
6. Закон України від 01.06.2000 «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» // ВВР України. - 2000. - № 1775-III
7. Закон України від 05.04.2007 «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» // ВВР України. - 2007. - № 877-V
8. Закон України від 07.12.2000 «Про банки і банківську діяльність» // ВВР України. - 2000. - № 2121-III
9. Указ Президента України «Про деякі заходи щодо вдосконалення регулювання підприємницької діяльності» від 28.04.2007 р. за № 363/2007 // Офіційний вісник України. – 2007 р.
10. Указ Президента України «Про концепцію вдосконалення державного регулювання господарської діяльності» від 3.09.2007 р за № 816/2007 // Офіційний вісник України. – 2007 р.

Грачова О.Ю.,
Мариупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРЕДСТАВНИЦТВА ПРОКУРОРА У ГОСПОДАРЬКОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Повноваження прокурора в судовому процесі визначені Законом України «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 р. №1789-XII та Господарським процесуальним кодексом України. Зокрема статтею 2 ГПК передбачено, що господарський суд порушує справи за позовними заявами прокурорів та їх заступників, які звертаються до нього в інтересах держави. Однак поняття «інтереси держави» є оціночним. Прокурор має визначати їх у кожному конкретному випадку, обґрунтовувати необхідність захисту інтересів держави та зазначати орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції в спірних відносинах.

Прокурори та їх заступники вправі звертатись до господарського суду з позовними заявами виключно в інтересах держави в особі органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, яким законом надано повноваження органів виконавчої влади.

Згідно з частиною другою статті 29 ГПК у разі прийняття господарським судом позовної заяви, поданої прокурором в інтересах держави в особі органу, уповноваженого здійснювати функції держави у спірних правовідносинах, зазначений орган набуває статусу позивача.

Відповідно до статей 29, 91, 107, 111-14 і 113 Господарського кодексу України, статей 36-1 і 37 Закону України «Про прокуратуру» формою представництва прокуратурою інтересів держави може бути внесення прокурором апеляційного, касаційного подання, подання про перегляд рішення за нововиявленими обставинами, а також участь у розгляді справи, порушеної за позовами інших осіб.

Відповідно до визначеної законом компетенції прокурор вправі внести апеляційне, касаційне подання лише у справах зі спорів про захист інтересів держави або у справах про банкрутство, де кредитором є держава в особі уповноваженого органу державної влади. У разі внесення прокурором відповідного подання у справах інших категорій це подання підлягає поверненню господарським судом на підставі пункту 1 частини першої статті 97 або пункту 1 частини першої статті 111-13 Господарського кодексу України.

Слід наголосити, що право прокурора на внесення касаційного подання, якщо він не брав участі у розгляді господарської справи в суді першої та апеляційної інстанції, але рішення місцевого суду чи постанова апеляційного суду стосується інтересів держави, є таким самим, що і право осіб за ст.107 ГПК України подати касаційну скаргу у справах, до участі в яких вони не були залучені, але суд виніс рішення чи постанову, що стосується їх прав і обов'язків.

Механізм участі прокурора в господарському судочинстві умовно можна поділити на такі блоки: перший – порушення справи в господарському суді за позовом прокурора (ст.2 ГПК); другий – безпосередня участь прокурора в судовому процесі (ст. 29 ГПК); третій – апеляційне подання на рішення місцевого господарського суду, яке не набрало законної сили (ст. 91 ГПК); четвертий –

касаційне подання на рішення місцевого господарського суду, яке набрало законної сили, та постанову апеляційного суду (ст. 107 ГПК); п'ятий - касаційне оскарження судових рішень Вищого господарського суду України до Верховного Суду України (ст. 111- 14 ГПК).

Відповідно до статті 2 ГПК, господарський суд порушує справи за позовними заявами прокурорів та їх заступників, які звертаються до нього в інтересах держави. Прокурор, який звертається до господарського суду в інтересах держави, в позовній заяві самостійно визначає, в чому полягає порушення інтересів держави, та обґрунтовує необхідність їх захисту, а також вказує орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних відносинах.

При пред'явленні позову прокурор має враховувати також вимоги закону щодо підсудності спору (ст.15,16 ГПК) і строків позовної давності (ст. 71,73-82 Цивільного кодексу України).

Законодавство визначає таку важливу конституційну функцію органів прокуратури, як представництво інтересів громадянина або держави в господарських судах, яка полягає у здійсненні прокурорами від імені держави процесуальних та інших дій, спрямованих на захист у суді інтересів громадянина або держави у випадках, передбачених законом. Це право передбачене статтею 121 Конституції, п.6 ч.2 ст.20, ст.36-1 Закону «Про прокуратуру», статтею 29 ГПК.

Підставою представництва прокурора у господарському суді інтересів громадянина є його неспроможність через фізичний чи матеріальний стан або з інших поважних причин самостійно захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження, а інтересів держави - наявність порушень або загрози порушень економічних, політичних та інших державних інтересів внаслідок протиправних дій (бездіяльності) фізичних або юридичних осіб, що вчиняються у відносинах між ними або з державою.

З метою вирішення питання наявності підстав для внесення касаційного подання у справі, розглянутій без участі прокурора, прокурор має право знайомитися з матеріалами справи в суді, робити виписки з неї, отримувати копії документів, що знаходяться у справі.

Прокурор самостійно визначає підстави для представництва у судах, форму його здійснення і може здійснювати представництво в будь-якій стадії судочинства в порядку, передбаченому процесуальним законом.

Згідно зі статтею 29 ГПК прокурор може вступити у справу на будь-якій стадії розгляду справи для представництва інтересів громадянина (у випадку його неспроможності через фізичний чи матеріальний стан або з інших поважних причин самостійно захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження) або держави. З метою вступу у справу прокурор може подати апеляційне, касаційне подання, подання про перегляд рішення за нововиявленими обставинами або повідомити суд і взяти участь у розгляді справи, порушеної за позовом інших осіб. У разі прийняття господарським судом позовної заяви, поданої прокурором в інтересах держави в особі органу, уповноваженого здійснювати функції держави у спірних правовідносинах, зазначений орган набуває статусу позивача. Про свою участь у вже порушеній справі прокурор повідомляє господарський суд письмово, а в судовому засіданні – також і усно.

Прокурор бере участь у розгляді справ за його позовами, а також може вступити за своєю ініціативою у справу, порушену за позовом інших осіб, на будь-якій стадії її розгляду для представництва інтересів громадянина або держави.

Прокурор, який бере участь у справі, несе обов'язки і користується правами сторони, крім права на укладення мирової угоди.

Відмова прокурора від поданого ним позову не позбавляє позивача права вимагати вирішення спору по суті.

Відмова позивача від позову, поданого прокурором в інтересах держави, не позбавляє прокурора права підтримувати позов і вимагати вирішення спору по суті.

Участь прокурора в судовому процесі є обов'язковою:

- а) у справах, порушених за його заявою;
- б) у разі, коли це передбачено законом або визнано за необхідне господарським судом.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 1996. - № 30. - ст. 141.
2. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 року № 1798-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. - N 6. - ст.56.
3. Про прокуратуру: Закон України від 5 листопада 1991 року № 1789-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - N 53. - ст.793.

Гусєва К.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОДАТКОВИХ ПОСЛУГ У ГОТЕЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ

В рамках надання сучасних готельно-туристичних послуг все більш актуалізується питання організації готельних послуг, зростання ролі готельного бізнесу України в структурі економіки, зростанні вартості, якості та асортименту готельних послуг.

Історія виникнення додаткових готельних послуг сягає своїм корінням в глибоку старовину. З ускладненням і диференціацією людських потреб розширювалася і вдосконалювалася система додаткових послуг. Цей процес відбувається і в даний час. Розвиток системи додаткових послуг сприяло становленню готельної справи як галузі економічної діяльності, з плином часу приносить усі великі та стабільні доходи. Різноманітність і різнобічність у переліку надаваних додаткових готельних послуг дозволяє готельному підприємству здобувати перемогу в складній конкурентній боротьбі на ринку розміщення. [1, с. 289]

Що ж до поняття послуги, то під нею розуміють наслідок безпосередньої взаємодії між постачальником та споживачем і внутрішньої діяльності постачальника для задоволення потреб споживача. Якість послуги — це сукупність характеристик послуги стосовно її здатності задовольняти встановлені й передбачені потреби. [2, с. 61].

Поняття «готельні послуги» є досить широким поняттям, бо поєднує як основні, так і додаткові готельні послуги. Так, до основних послуг відносять обсяг готельних послуг, що включають проживання та надання харчування (сніданку), що включені до вартості номеру і надаються споживачу. В свою чергу, до додаткових послуг відносять обсяг готельних послуг, що не належать до основних, замовляються та сплачуються додатково.

Додаткові послуги є неодмінною складовою діяльності будь-якого готелю. Такі послуги надаються споживачам готелю, тобто особам, які безпосередньо використовують або мають намір скористатися готельними послугами для особистих (побутових) потреб, і яка здійснює бронювання та сплату готельних послуг [3, с. 62].

Визначальним фактором для збільшення кількості та покращення якості додаткових послуг є орієнтація готельного підприємства на ту чи іншу категорію постояльців. Іншими словами, їх кількість і якість напряму пов'язані зі ступенем затребуваності і можуть бути абсолютно різними. Таким чином, ключовими поняттями, в руслі яких існують будь-які додаткові послуги, можна вважати виправданість і доцільність.

Так як готелі надають цілий комплекс всіляких додаткових послуг, які оплачуються додатково, перелік додаткових послуг є досить широким та може доповнюватися, змінюватися і диференціюватися в залежності від розмірів готелю, його місця розташування та цільового призначення, рівня комфортабельності й інших причин.

З огляду на це їх доцільно розділити на групи, що мають загальні риси з точки зору задоволення попиту на них.

1. Полегшують перебування клієнтів у готелі:

інформаційні (інформування про послуги, що їх надає готель, розваги, транспортні зв'язки, можливості купівлі товарів, місцезнаходження історико-культурних пам'яток і закладів тощо);

комунально-побутові (прання, чищення, прасування одягу, ремонт взуття, годинників, валіз, спортивного інвентарю тощо);

посередницькі (резервування місць у культурно-розважальних установах, замовлення театральних квитків, резервування номерів в інших містах тощо);

послуги автотуристам (забезпечення гаражем, стоянкою, дрібним ремонтом транспортних засобів);

надання друкованої продукції;

продаж товарів;

прокат спортивного, пляжного інвентарю, друкарських машинок, автомобілів, розмножувальної техніки та ін.; У зберігання кореспонденції, цінностей.

2. Збагачують знання клієнтів про район, країну (організація екскурсій, зустрічей, урочистостей з нагоди національних свят).

3. Підвищують рівень комфорту в номерах (подання закусок і напоїв до номера, медичні та косметичні процедури, встановлення додаткового обладнання в номері, організація спортивно-оздоровчих послуг, створення умов для проведення конференцій тощо).

4. Задовольняють особливі вимоги гостей - діячів мистецтва, спортсменів, бізнесменів та ін. (надання музичних інструментів, перекладача, секретаря, забезпечення комп'ютером тощо).

Перелік додаткових послуг істотно відрізняється в різних за видами та категоріями готелях. Так, наприклад, готелі категорії «Люкс» або «5*» повинні надавати всі додаткові послуги самостійно. Для цього вони мають розгалужену мережу підрозділів (перукарню, ресторан, кафе, бар, відділення зв'язку та банку, крамниці, кіоски, хімчистку, касу з продажу квитків на всі види транспорту тощо), що виробляють і реалізують різноманітні додаткові послуги [4, с. 51]

Готелі, які не можуть самостійно виконувати весь комплекс додаткових послуг, укладають договори на їхнє надання із відповідними комунально-побутовими, транспортними, банківськими, торговельними підприємствами, закладами культури та ін.

За способом надання додаткові послуги можуть бути платними та безплатними. До безкоштовних послуг належать: виклик швидкої допомоги; користування медичною аптечкою; доставка в номер кореспонденції по її одержанні; будіння до певного часу; надання окропу, голок, ниток, одного комплекту посуду і столових приладів. Перелік і якість надання платних додаткових послуг повинні відповідати вимогам присвоєній готелю категорії [5, с. 153]

Це не повний перелік послуг, які може надавати готель. Залежно від категорії готелю («зірковості») їх може бути більше, та розподіл їх може бути здійснений по-іншому.

Найважливішою проблемою сьогодення залишається якість надання таких послуг. Проблема якості надання саме додаткових готельних послуг є дуже актуальною для готелів в умовах ринкової економіки, оскільки за допомогою додаткових послуг готелі отримують основний прибуток. Тому ті готелі, що не приділяють уваги забезпеченню якості вказаних послуг, приречені на банкрутство.

Слід також зазначити, що на сьогодні саме сертифікат, який підтверджує відповідність готельних послуг міжнародним стандартам щодо систем якості, служить вирішальним фактором для укладання контракту контрагентів з готелем.

Література:

1. Устименко Л.М., Афанасьев І.Ю. Історія туризму: Навчальний посібник. - К: Альтер-прес, 2005. - 320 с.
2. Марущак Т.П. Приватизація в готельному господарстві: проблеми та перспективи // Вісник КНТЕУ. 2000. №4. – С.61- 65
3. Готельні послуги: соціально-технологічний вимір // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. Міжвузівський збірник наукових праць (Випуск 6–7) // Київський університет імені Тараса Шевченка. – К. – Одеса, 2000. – С. 61–77.
4. Уніфіковані технології готельних послуг / За ред проф. В.К. Федорченка; Л.Г. Лук'янова, Т.Т. Дорошенко, І.М. Мініч. - К.: Вища шк., 2001. - 237 с.
5. Ткаченко П. І., Мельниченко С. В., Новак М. В. Управління якістю готельних послуг: Монографія. — К.: Київ, над. торг.-екон. ун-т, 2006. — 234 с.

Гусейнова Г.М. кизи,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

КОНТРОЛЬ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Контроль - процес визначення, оцінки та інформації про відхилення дійсних значень від заданих або їх збіг і результати аналізу. Контролювати можна цілі, хід виконання плану, прогнози, розвиток процесу. Контрольна інформація використовується в процесі регулювання. Таким чином, говорять про доцільність об'єднання планування і контролю в єдину систему управління (Controlling): планування, контроль, звітність. Контроль здійснюється особами, прямо або побічно залежними від процесу. Перевірка (ревізія) - контроль особами, незалежними від процесу.

Контроль можна класифікувати: по приналежності до підприємства суб'єкта контролю (внутрішній, зовнішній) по підставі для обов'язку (добровільне, за статутом, договірної, за законом), за об'єктом контролю (за об'єктом, за рішеннями, за результатами), по регулярності (регулярний, нерегулярний, спеціальний).

Процес контролю в загальному випадку повинен пройти наступні стадії:

1. Визначення концепції контролю (всеосяжна система контролю "Controlling" або приватні перевірки).

2. Визначення мети контролю (рішення про доцільність, правильність, регулярність, ефективність процесу управління).

3. Планування перевірки.

4. Об'єкти контролю (потенціали, методи, результати, показники і т.д.), норми, що перевіряються (етичні, правові, виробничі); суб'єкти контролю (внутрішні або зовнішні органи контролю), методи контролю, обсяг і засоби контролю (повний, суцільний, вибірковий, ручні, автоматичні, комп'ютеризовані) терміни і тривалість перевірок; послідовність, методики і допуски перевірок.

5. Визначення значень дійсних і наказаних.

6. Встановлення ідентичності розбіжностей (виявлення, кількісна оцінка).

7. Вироблення рішення, визначення його ваги.

8. Документування рішення

9. Мета перевірки.

10. Повідомлення рішення (усне, письмовий звіт).

11. Оцінка рішення (аналіз відхилень, локалізація причин, встановлення відповідальності, дослідження можливостей виправлення, заходи по усуненню недоліків).

Для прийняття рішення про контроль та організації процесів контролю можуть мати значення ряд критеріїв: його ефективність, ефект впливу на людей, завдання контролю і його межі.

Заходами адміністративного контролю за підприємницькою діяльністю є проведення перевірок суб'єктів підприємницької діяльності контролюючими органами.

При визначенні видів державного контролю за підприємницькою діяльністю як основу можна використовувати ч. 3 ст. 19 ГК України, де названо вісім сфер, у яких держава здійснює контроль і нагляд за господарською діяльністю суб'єктів господарювання.

Держава здійснює контроль і нагляд за господарською діяльністю суб'єктів господарювання у таких сферах:

збереження та витрачання коштів і матеріальних цінностей суб'єктами господарських відносин - за станом і достовірністю бухгалтерського обліку та звітності;

фінансових, кредитних відносин, валютного регулювання та податкових відносин - за додержанням суб'єктами господарювання кредитних зобов'язань перед державою і розрахункової дисципліни, додержанням вимог валютного законодавства, податкової дисципліни;

цін і ціноутворення - з питань додержання суб'єктами господарювання державних цін на продукцію і послуги;

монополізму та конкуренції - з питань додержання антимонопольно-конкурентного законодавства;

земельних відносин - за використанням і охороною земель; водних відносин і лісового господарства - за використанням та охороною вод і лісів, відтворенням водних ресурсів і лісів;

виробництва і праці - за безпекою виробництва і праці, додержанням законодавства про працю; за пожежною, екологічною, санітарно-гігієнічною безпекою; за дотриманням стандартів, норм і правил, якими встановлено обов'язкові вимоги щодо умов здійснення господарської діяльності;

споживання - за якістю і безпечністю продукції та послуг;

зовнішньоекономічної діяльності - з питань технологічної, економічної, екологічної та соціальної безпеки.

Органи державної влади і посадові особи, уповноважені здійснювати державний контроль і державний нагляд за господарською діяльністю, їх статус та загальні умови і порядок здійснення контролю і нагляду визначаються законами.

Відповідно, виділяють фінансовий контроль, банківський, податковий, контроль за виконанням управлінських рішень та ін.

Контрольно-ревізійна робота відіграє важливу роль в господарському механізмі управління народним господарством, оскільки координує і погоджує ряд однорідних процесів, виконання яких здійснюється колективом працівників.

Під контрольно-ревізійною роботою розуміють сукупність трудових процесів, пов'язаних з виконанням контрольно-ревізійних процедур, а також із створенням необхідних умов для їх здійснення. До контрольно-ревізійних процедур відносять організацію перевірки наявності та стану матеріальних цінностей, фінансових ресурсів, розрахункових операцій і т. д. Контрольно-ревізійна робота проводиться у формі ревізій і перевірок.

Таким чином, контроль - це систематичне спостереження і перевірка процесу функціонування відповідного об'єкту з метою виявлення його відхилень від заданих параметрів. Сутність контролю полягає в тому, що суб'єкт управління здійснює перевірку з урахуванням того, як об'єкт управління виконує його вказівки. Крім того, контроль - це необхідна умова існування будь-якого виробництва, він є енергією господарського життя, яка дає імпульс соціально-економічному розвитку. Він ніби розповсюджує все позитивне, що було накопичене попередньо.

Відповідно до вищезазначеного, господарський контроль - це процес спостереження і перевірки господарської діяльності підприємств, яка здійснюється відповідними суб'єктами управління і контролю, з метою виявлення відхилень від встановлених параметрів цієї діяльності, законності, достовірності та ефективності здійснених операцій, усунення та попередження негативних явищ і тенденцій. Господарський контроль охоплює не тільки матеріальне виробництво, але й невиробничу сферу, тобто поширюється на культурно-освітні організації і установи, житлове господарство та сферу побутового обслуговування тощо

Література:

1. Несинова С.В. Господарське право України
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року за № 436-IV // Відомості Верховної Ради – 2003. - №18, №19-20, №21-22. - Ст.19
3. Мачуський В.В., Постульга В.Є. Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2004.
4. Рогозян Л.Є., Вахлакова В.В. Ревізія і контроль: Навч. посібн. – Алчевськ: ДонДТУ, 2008. – 209 с.
5. Бутинець Ф.Ф., Виговська Н.Г., Малюга Н.М., Петренко Н.І. Контроль і ревізія: Підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів. / За редакцією проф. Ф.Ф. Бутинця. - 3-є вид., доп. і перероб. - Житомир: ПП "Рута", 2002. - 544 с.

Гущин Є.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко - правовий факультет, 4 курс

ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ АНТИМОНОПОЛЬНОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНИ

Формування та розвиток ефективного конкурентного середовища є невід'ємною частиною функціонування ринкової економіки. Саме конкуренція створює найбільш сприятливі умови для економічного розвитку окремих підприємств і, в цілому, виступає рушійною силою економічного прогресу. В Україні з метою забезпечення державного контролю за дотриманням антимонопольного законодавства, захисту інтересів підприємців та споживачів від його порушень утворено спеціальний державний орган – Антимонопольний комітет України. Держава визначає правові основи для прийняття управлінських рішень, захищає інтереси національної економіки, формує її інфраструктуру, контролює процеси грошового обігу, встановлює і розвиває економічно вигідні для суспільства й держави правовідносини.

Сьогодні Антимонопольний комітет України (далі - АМК), його виступає по-перше, як орган державної виконавчої влади, покликаний забезпечувати законність у конкурентних відносинах. Це означає, що він, повинен діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. По-друге, діяльність АМК, відповідно вимог законності, здійснюється у межах статей 15, 42 Конституції України. Так, стаття 15 визначає, що суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах, зокрема – економічної багатоманітності, а стаття 42 – обов'язок держави забезпечити захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Конституцією України встановлено заборону зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісну конкуренцію, а також визначення законом видів і меж монополії. По-третє, діяльність АМК з метою забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері державних закупівель, реалізації норм Конституції України здійснюється виключно у правовій формі [1].

Правовий статус Комітету визначено Конституцією України Законом України «Про Антимонопольний комітет України», окремими статтями законів «Про захист від недобросовісної конкуренції» та «Про захист економічної конкуренції». Згідно ст.1 Закону України «Про Антимонопольний комітет України», комітет є центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом [2].

Тобто існує багато нормативних актів, які регулюють діяльність АМК, що на думку автора, є необхідним для ефективної діяльності та державного захисту конкуренції.

Особливістю АМК як органа із спеціальним статусом полягає у наявності особливих завдань та повноважень. Держава формує систему антимонопольних органів для здійснення певного виду державної діяльності. Метою діяльності Комітету є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності. Для досягнення цієї мети законодавець виділяє такі основні завдання Комітету:

1. здійснення державного контролю за дотриманням антимонопольного законодавства;
2. запобігання, виявлення і припинення порушень антимонопольного законодавства;
3. контроль за економічною концентрацією;
4. сприяння розвитку добросовісної конкуренції [3, с. 34].

Характер перерахованих завдань, а також аналіз компетенції Комітету дозволяють виділити контрольний, правоохоронний та організаційно-регулятивний напрямки діяльності даного органу. Для здійснення вищезазначених функцій, Комітет наділений широким колом повноважень, тобто має певні, закріплені законодавчо, права. Наприклад, при здійсненні контрольної діяльності Комітет має право визначати межі товарного ринку і монопольне становище на ньому суб'єктів господарювання. А до прав, спрямованих на здійснення правоохоронної діяльності, відноситься право накладати штрафи, застосовувати інші санкції. Організаційно-регулятивну діяльність забезпечують права щодо утворення територіальних відділень, прийняття нормативно-правових актів та надання роз'яснень з питань їх застосування. Антимонопольний комітет України утворюється у складі Голови та восьми державних уповноважених [4, с. 208]. У своїй діяльності комітет підзвітний Верховній Раді і підпорядкований Президенту України.

Систему органів Антимонопольного комітету України становлять Антимонопольний комітет та утворені ним територіальні відділення в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві й Севастополі.

Основними завданнями Антимонопольного комітету України є:

- здійснення державного контролю за дотриманням антимонопольного законодавства;
- захист законних інтересів підприємців та споживачів шляхом застосування заходів щодо запобігання порушенням антимонопольного законодавства і їх припинення, накладання стягнень за порушення антимонопольного законодавства в межах своїх повноважень;
- сприяння розвитку добросовісної конкуренції в усіх сферах економіки.

Подальше вдосконалення норм матеріального та процесуального права сприятиме як ефективній роботі органів Антимонопольного комітету України, так їх взаємозв'язку з іншими правоохоронними органами. Виконання компетенції по не допуску монополізації регіональних ринків товарів унаслідок концентрації суб'єктів господарювання. Це можливо здійснити насамперед через:

- удосконалення поняття антиконкурентних узгоджених дій;
- удосконалення поняття контролю;
- доповнення закону нормою про утаємнення інформації щодо осіб, які надали відомості, що мають значення в справах про антиконкурентні узгоджені дії;
- охоплення контролем випадків окремих концентрацій, наслідки яких мають місце на регіональних ринках товарів (незалежно від розміру сукупних вартісних показників учасників концентрації);
- удосконалення правових норм щодо примусового вилучення доказів (обшуку) та накладення арешту;
- удосконалення процедури взаємодії між органами державної влади у сфері контролю за додержанням конкурентного законодавства, переважно – у сфері контролю за антиконкурентними узгодженими діями (картелями) [5, с.34].

Таким чином, слід сказати, що наявність спеціального нормативного акту і особливих завдань та повноважень контрольного, організаційно-регулятивного та правоохоронного характеру; спеціальний порядок утворення, підконтрольності, підзвітності, а також спеціальний порядок призначення і звільнення Голови Антимонопольного комітету України підтверджують його особливе місце в системі органів виконавчої влади, як центрального органу виконавчої влади із спеціальним статусом. Необхідно також на рівні закону закріпити правовий статус державних уповноважених та інших відповідальних працівників антимонопольних органів. Все це сприятиме підвищенню ефективності роботи Антимонопольного комітету України по забезпеченню державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності.

Література:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Закон України «Про Антимонопольний комітет України» від 26 листопада 1993 р. №3660-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 50. – Ст. 472
3. Корчак Н.М. Правові питання антимонопольного регулювання підприємницької діяльності: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 / Київськ. ун-т ім. Тараса Шевченка. –К., 1996. - 206 с.
4. Пономарьов О.В. Правові основи діяльності Антимонопольного комітету України / О.В. Пономарьов // Форум права. -2007. - № 3. – С.207-211.
5. Санахметова Н.О. Гармонізація антимонопольного законодавства України із законодавством Європейського Союзу / Н.О. Санахметова // Гармонізація українського законодавства: проблеми і перспективи. – К., 2009 – с. 34.

Доброва К.С.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Магістр»

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПОСЕРЕДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ОПЛАТИ ЗА ПОСЕРЕДНИЦЬКІ ПОСЛУГИ

Необхідність виконання операцій, необхідних для успішної реалізації продукції, потребує спеціальних знань та навичок і змушує керівників підприємств-виробників продукції користуватись послугами посередників. На сьогодні, питання використання та класифікації посередницьких послуг, визначення винагороди за них - недостатньо досліджені. Посередництво представляє собою форму підприємницької діяльності переважно у сфері послуг для налагоджування зв'язків між виробниками і споживачами з метою прискорити та полегшити рух, обіг продукції, грошей, валюти, інформації [1]. Відомі роботи наступних авторів, які займалися цією тематикою: Б. Синецького, В. Плотникова, В. Мороза, Г. Кобринського, Є. Суріної, Л. Дідика, М. Вороновицького, М. Гордона та інших. Багато досліджень і публікацій стосуються проблем державного регулювання взаємозв'язків виробників і торговельних посередників, а також проблем організації кращого товарообігу. Інститут посередництва має розвинуту нормативну основу. Посередницька діяльність регулюється такими законодавчими та нормативними актами: Закон України «Про захист прав споживачів», Закон України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» (ст.10), Закон України «Про ціни і ціноутворення», Цивільний кодекс України і т. і.

Існує велика кількість підприємств, які займаються посередництвом як одним з основних видів статутної діяльності. Такі послуги надаються за дорученням постачальників або споживачів незалежними фізичними особами, або спеціалізованими підприємствами і фірмами. Таким чином, посередником може бути підприємство або фізична особа, яка сприяє підприємству у збуті і розповсюдженні його товарів споживачам.

За формою організації торгівлі всю сукупність посередників можна розділити на гуртових (внутрішні та зовнішні) та роздрібних (магазини роздрібної торгівлі, підприємства позамагазинної торгівлі і дилери) [2—5]. Гуртовими називаються посередники, які купують значну кількість товару у різних виробників та організують його товарообіг у роздрібній торгівлі або безпосередньо збувають споживачам. Гуртові підрозділи підприємств-виробників включають збутові контори, які займаються встановленням контактів із споживачами та посередниками, здійсненням заходів стимулювання збуту, організацією поставок зі складу підприємства, але безпосередньо операції з товарами не виконують. Збутові філії, у свою чергу, володіють складськими приміщеннями для зберігання товарних запасів, системою сервісного обслуговування і розташовуються у містах, де зосереджується велика кількість споживачів продукції підприємства. Незалежні гуртові посередники повністю охоплюють право власності на товар і залежно від характеру та обсягів виконуваних функцій поділяються на посередників з повним (дистрибутори) та обмеженим (посередники-комівояжери, посередники-організатори) циклом обслуговування. Залежні гуртові посередники — це брокери та агенти [2].

Як загальновідомо, роздрібні посередники виконують продаж товарів безпосередньо кінцевим споживачам для особистого некомерційного використання. Роздрібні посередники включають: магазини роздрібної торгівлі, підприємства позамагазинної торгівлі і дилерів. Магазини роздрібної торгівлі мають: незалежних роздрібних торговців або незалежні магазини роздрібної торгівлі - реалізують продукцію одного або кількох підприємств-виробників порівняно невеликими партіями; торговельні мережі - сукупність роздрібних посередників, управління якими здійснюється

централізовано, роздрібні франчайзи - об'єднання виробників, гуртових та роздрібних посередників пов'язаних договірними відносинами, орендований відділ - один з відділів магазину, який на договірній основі здають в оренду роздрібному посереднику для здійснення реалізації продукції підприємства-виробника. Потрібно визначити, що собою представляють дилери. Це незалежні підприємці, які займаються роздрібним продажем товарів. І позамагазинна торгівля здійснюється через замовлення товарів поштою або телефоном і таке інше [2].

Посередники можуть надавати такі види послуг: торговельні, консалтингові, інформаційні, маркетингові, транспортно-експедиційні, складські послуги. Механізм державного регулювання діяльності посередницьких структур впливає на ефективність функціонування сфери товарообігу. Сприяння підвищенню ролі посередників в обслуговуванні виробничо-господарської діяльності підприємств-виробників є нагальною метою. Загальноприйнятим є той факт, що посередницька діяльність підприємства здійснюється на комерційній основі. Винагорода за посередницькі послуги у більшій мірі нараховується у вигляді відсотків від прибутку [4]. Але, використовуються й інші форми та системи винагород за надання посередницьких послуг. Так, система лінійної винагороди передбачає виплату певного відсотку з обороту без будь-яких змін залежно від обсягу реалізації; при системі дигресивної винагороди відсоток зменшується залежно від приросту обсягу реалізації; система прогресивної винагороди — із зростанням обсягу збільшується відсоток відрахування; виплата винагороди на основі прибутку підприємства, що постачає продукцію; короткострокове різке збільшення відсотка винагороди за реалізацією даного виду продукції [5], винагорода на основі двостороннього підрахунку, на основі різниці між ціною виробника і ціною, за якою товар буде реалізовуватись покупцю. На величину відсотка більш за все впливають конкурентоспроможність товару, вид товару. Винагороду посередникам можна виплачувати також за додаткові послуги, наприклад, за проведення окремих операцій пов'язаних з продажем продукції рекламних кампаній, маркетинговими дослідженнями, утриманням складів і таке інше. Величину винагороди за додаткові послуги може бути включено до величини процентів загальної суми контракту. Проте, цільові доручення, які становлять велику частину винагороди, досить важко у потрібний момент оцінити і потім проконтролювати їх виконання. Тому ефективніше їх сплачувати за системою «вартість і винагорода».

При використанні закупівельних посередників, не можна використовувати нарахування винагороди у відсотках від ціни. Покупцю потрібно вказати максимальну ціну товару, а якщо ціна буде меншою, то різницю можна поділити з посередником. Таким чином, якщо покупець дасть надто низьку ціну, то посередник може відмовитись від виконання угоди, якщо не знайде товару за цією ціною. Як бути, коли винагорода за пошук замовників товару не вказана в угоді? Тоді її виплачують у розмірі, який звичайно береться за аналогічні товари і послуги. Дуже важливо вибрати оптимальну методику винагороди за посередницькі послуги залежно від обставин, виду торговельного посередника, збуту продукції. Виплата винагороди за послуги комерційного представника може обчислюватись в твердій сумі, відсотках від загальної вартості контракту. Величина винагороди комерційних повірених в середньому в 1,5-2 рази вища, ніж у представника. Частина винагороди, яка належить до виконання комісіонером його основного зобов'язання — продати товар комітента, може бути визначена так: винагороду комісіонера можна розрахувати у відсотках до загальної суми контракту купівлі-продажу. Але, найчастіше буває так, що в тому випадку, коли угода не передбачає передачу комітенту копії підписаного комісіонером контракту купівлі-продажу, то комісіонер крім процентної винагороди може присвоїти собі і різницю цін. Буває так, якщо комітент у своєму дорученні комісіонеру вказує мінімально допустиму ціну продажу, то можна стимулювати комісіонера до продажу товару за більш високою ціною, передбачивши в угоді, що додаткова виручка від реалізації товару за ціною, яка перевищує встановлений мінімальний рівень, ділиться між комітентом і комісіонером порівну.

Існує комбінований спосіб - визначаючи розмір винагороди в процентах від загальної суми контракту купівлі-продажу, а в разі підвищення фактичної ціни контракту над встановленим мінімумом - шляхом поділу додаткової вигоди між комітентом і комісіонером. У таких умовах винагорода ділиться не наполовину, а у вигіднішому для комітента співвідношенні. Консигнанту при визначенні розмірів винагороди слід враховувати, що вказана періодичність розрахунків передбачає додаткове фінансування консигнатора, приблизно на вартість кредиту однієї третьої вартості, поставлених на консигнацію товарів. Консигнаційною угодою завжди встановлюється термін. Таким чином, у цей час консигнатор зобов'язується реалізувати партію товару на ринку [5].

Дистриб'юторські угоди можуть передбачати винагороду посередників у вигляді різниці між цінами, за якими дистриб'ютор купує і продає товар. Винагороду за додаткові послуги можна

здійснювати за системою «вартість і винагород». Виплата винагород та співпраця з посередниками здійснюється на основі угод. Цікаво, що за своєю структурою, змістом угоди з посередниками дуже близькі до контрактів купівлі-продажу.

Практично усі види посередників, крім консигнаторів можна використовувати як для збуту, так і для закупок гуртових партій товарів і послуг. Виконуючи збут товарів, підприємства-продавці можуть використовувати велику кількість посередників, визначивши кожному з них територію на якій він може займатись продажем товарів. Продавці широкої номенклатури товарів зацікавлені в тому, щоб спеціалізувати посередників на збуті вузького переліку продукції і послуг. Продавці в своїх інтересах прагнуть розділити між посередниками номенклатуру товарів, які збуваються на одній і тій ж договірній території [5].

Із всього вищевикладеного потрібно зробити висновок, що торговельні посередники мають такі позитивні характеристики: володіння перевіреними зв'язками з роздрібною торгівлею, складськими приміщеннями і транспортною базою; більш краще пізнання ринку на якому здійснюють свою діяльність, ніж підприємства-виробники; при користуванні послугами посередників зменшується вартість пошуку покупців і укладання угод; підтримка широкої номенклатури виробів підприємствами гуртової торгівлі; оперативна і гнучка робота торговельних посередників з кожним клієнтом; багатоякісні форми розрахунку з торговельними посередниками, гарантія якісного сервісного обслуговування.

Але, є і негативні критерії: втрата підприємством-виробником контролю над ринком безпосередніх виробників продукції; розширення збутової залежності виробника від результатів його діяльності; відсутність контролю над кінцевою ціною на свою продукцію, зростання багатоетапності процесу реалізації продукції, що на 25—50 % збільшує витрати виробника.

Отже, на основі аналізу, подана класифікація посередників за формою організації торгівлі і видом послуг, та класифікація винагород за посередницькі послуги дає змогу оцінити і порівняти їхні переваги та недоліки.

Таким чином, аналізуючи все вищезазначене, стає зрозуміло, що при регулюванні посередницької діяльності постає достатня кількість проблемних питань, які потребують подальшого дослідження.

Література:

1. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. - 4-те вид., випр. та доп. - К.: Т-во «Знання», КОО; Львів: Вид-во Львів. банк. ін-ту НБУ. - 2000. - 566 с.
2. Мороз Л.А., Чухрай Н.І. Маркетинг: Підручник / За редакцією Л.А. Мороз. — 2-ге вид. — Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», «Інтелект-Захід». - 2002. — 244 с.
3. Закон України «Про порядок рішення колективних трудових спорів (конфліктів)» від 03.03.1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - № 137/98-ВР. – Ст. 10.
4. Мала українсько-російська енциклопедія з податків. — К.: Вища школа.-2000. —56 с.
5. Синецкий Б.И. Основы коммерческой деятельности. Учеб. пособие. — М.: Юристъ. - 2000. — 654 с.

Дружинська Н.І.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 3 курс

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Необхідність формування соціально орієнтованої ринкової економіки в країні зумовили ряд пріоритетних напрямів державної аграрної політики. Одним із них є реалізація земельної та аграрної реформ в Україні.

Сучасний період розвитку науки аграрного права України характеризується виникненням нових напрямів аграрно-правових досліджень, зумовлених формуванням у системі аграрного права України нових правових інститутів, виникненням нових аграрних суб'єктів, а також розширенням кола аграрних відносин, що є предметом правового регулювання

Проблема правового регулювання реалізації сільськогосподарської продукції є надзвичайно цікавою з точки зору становлення та розвитку ринкових відносин. Це пов'язано з тим, що така продукція є товарами першої необхідності та з тим, що її виробництво необхідно для задоволення основних потреб та інтересів кожного громадянина.

Окремі аспекти зазначеного питання розглядалися у науковій юридичній літературі. Були досліджені наукові праці вітчизняних учених: В.Б.Авер'янова, С.С.Алексеева, В.І.Андрейцева, Г.Ю.Бистрова, Ц.В.Бичкової, Д.В.Бобрової, Е.Н.Васильченко, О.В.Дзери, А.С.Довгерта, М.І.Козиря, П.Ф.Кулинича, В.П.Жушмана, Н.С.Кузнецової, В.М.Коссака, В.В.Луця, Л.В.Лушпаєвої.

Метою статті є вивчення інституту правового регулювання реалізації сільськогосподарської продукції та про його предмет — правовідносини в означеній сфері в умовах аграрної реформи.

Чинне законодавство стосовно реалізації сільськогосподарської продукції в Україні має ряд недоліків. Нерідко воно є суперечливим за змістом, несистематизованим за структурою, містить ряд прогалин, правові норми часто не відображають специфіки правовідносин з приводу реалізації сільськогосподарської продукції. Недосконалість законодавства та методологічних підходів до вирішення проблем правового регулювання економіки нерідко тягне за собою прийняття непродуманих та невважених заходів державних органів або окремих чиновників, які часто дають результат протилежний від очікуваного. Сьогоднішня складна ситуація у сільському господарстві, до певної міри, є наслідком неефективного правового регулювання та недосконалості впливу держави на ці правовідносини.

Зокрема поки-що комплексно не досліджувалися правові проблеми форм реалізації сільськогосподарської продукції у сучасних умовах, малодослідженою є тема видів договорів на реалізацію сільськогосподарської продукції, слабо досліджена тема організації договірних зв'язків при реалізації сільськогосподарської продукції, недостатньо уваги приділялося правовим аспектам ціноутворення на сільськогосподарську продукцію. Особливої уваги потребують ті види договорів, які для України є новими і раніше не застосовувалися та мало досліджувалися науковцями (форвардні, ф'ючерсні, форвардні договори).

Розвиток сільського господарства пройшов довгий історичний шлях становлення. Змінювалась влада в державі, а за нею змінювалась політика та системи господарювання які вона проводила. Сільське господарство України пережило фільварково-панщинну систему, феодально-кріпосницьку систему, політику неп, суцільну колективізацію і після цього змогло відродитись у новій формі підприємницької діяльності - фермерстві. Фермерські господарства вже довгий період існують на території України, і можна сказати, що вони є невід'ємною частиною аграрної політики нашої держави. Здійснення аграрної реформи спричинило стрімкий розвиток фермерства, що покращило виробництво у сільському господарстві і підняло його до рівня іноземних країн.

Аграрні товаровиробники реалізують сільськогосподарську продукцію на основі і інших договорів. Так, реалізація вирощеної аграрної продукції може здійснюватись за договором купівлі-продажу безпосередньо зі складу аграрного товаровиробника, з поля, з транспортного засобу самим виробником або через власні крамниці, лотки, а також через товарні біржі, торгові дома, продовольчі державні і приватні крамниці тощо. Продукція переробки реалізується аграрними товаровиробниками за договорами поставки.

Законодавство України регламентує реалізацію сільськогосподарської продукції і за договором комісії, і шляхом міни.

Наведені форми реалізації продукції аграрними товаровиробниками є законними способами здійснення ними своїх правомочностей щодо вільного розпорядження своєю власністю - сільськогосподарською продукцією та сировиною, у тому числі переробленою продукцією як власного виробництва, так і придбаною в інших аграрних товаровиробників на законних підставах.

Необхідно також вказати, що чіткого визначення поняття «сільськогосподарська продукція» чинний Цивільний та Господарський кодекси не містять. Таке визначення дає лише Закон України «Про порядок ввезення (пересилання) в Україну, митного оформлення й оподаткування особистих речей, товарів та транспортних засобів, що ввозяться (пересилаються громадянами на митну територію України) від 13 вересня 2001 року. Згідно зі ст. 1, сільськогосподарська продукція – це будь-яка продукція тваринного і рослинного походження, що підпадає під визначення 1-24 груп Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, яка затверджена постановою КМ України.

Основними проблемами у визначенні об'єкту договору контрактації можна вважати: можливість переробленої сільськогосподарської продукції бути об'єктом договору контрактації, яким чином юридично відобразити ознаку «майбутнього врожаю» сільськогосподарської продукції.

Формування нових методів управління та вдосконалення технології АПК неможливе без моніторингу реального економічного обігу, стабільності цін, оптимізації системи розрахунків, створення товарно-кредитної системи. Ці та інші завдання є прерогативою біржового сільськогосподарського ринку, від стану якого залежить і рівень активності товарообігу.

В міру налагодження діяльності спеціалізованих аграрних бірж закупівлі частини сільгосппродукції здійснюються шляхом торгів ф'ючерсними і форвардними контрактами на цих біржах. Оскільки біржова торгівля сільгосппродукцією ще не досягла належного рівня, заготівельні та інші організації закупають цю продукцію безпосередньо у її виробників переважно за договорами контрактної.

Необхідність відповідності аграрно-правової науки сучасним економічним та соціальним завданням переходу до ринкової економіки зумовлює потребу в активізації ролі прогностичної та практико-прикладної функцій юридичної науки, завдяки яким вона покликана сприяти своєчасній розробці науково обгрунтованої державної програми реформування земельних і аграрних відносин

Література:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV;
2. Юридична наука і освіта на Україні / Шемшученко Ю.С., Усенко І.Б., Бабій Б.М., Нагребельний В.П., Серебряков А.М. та ін. / Відп. ред. Ю.С.Шемшученко. – Київ: Наукова думка, 1992. – 304 с.
3. Шемшученко Ю.С. Юридична наука і практика: проблеми взаємодії // Методологічні основи сучасного правознавства: Тези доповідей і повідомлень учасників міжнародної науково-теоретичної конференції. – Київ. – 1996. – С.29-30.

Дьяконова І.О. ,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСА СУБ'ЄКТІВ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Основою банківського законодавства є Конституція України. Всі законодавчі та нормативно-правові акти повинні прийматися з врахуванням принципів та положень Основного Закону держави. Саме такі документи формують адекватну правову інфраструктуру у державі, в якій існує верховенство закону.

Правова інфраструктура банківського регулювання в Україні має три рівні:

1) Законодавство. Банківське законодавство, класифікують як загальне, такі спеціальне. До загального законодавства належать Закони України, які визначають основні принципи діяльності суб'єктів ринку, наприклад, Закон України "Про господарські товариства", "Про цінні папери та фондовий ринок", Закон України "Про державне регулювання ринку фінансових послуг", Закон України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні", Закон України "Про інвестиційну діяльність" тощо.

Спеціальне законодавство спрямоване на врегулювання взаємовідносин між суб'єктами ринку банківських послуг. До нього належать Закон України "Про банки і банківську діяльність", Закон України "Про Національний банк України", "Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати", Закон України "Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб", Закон України "Про платіжні системи та переказ коштів в Україні".

2) Серії регулятивних правил. Регулятивні (підзаконні нормативні) акти стосуються безпосередньо правил здійснення банківських операцій, які розробляють компетентні наглядові органи. Сюди можна віднести Постанови Кабінету Міністрів, Постанови Правління НБУ, Укази Президента. Приклади охоплюють і правила регулювання достатності капіталу; порядок формування обов'язкових резервів; правила здійснення валютних операцій тощо.

3) Роз'яснення та коментарі до нормативно-правових документів. Це інтерпретація нормативно-правових актів, що надає наглядовий орган для деталізації своїх дій щодо застосування законодавства або регулятивних правил.

Особливе місце у процесі формування правового поля діяльності банків відводять НБУ. Здійснення його правотворчої діяльності регламентується:

- правилами підготовки, надсилання та обліку проектів законодавчих актів та законодавчих пропозицій, що вносяться на розгляд Верховної Ради України Національним банком України у порядку законодавчої ініціативи, затверджених постановою Правління Національного банку України від 23.02.1998 р. № 60;

- інструкцією про порядок підготовки, видання, реєстрації та систематизації нормативно-правових актів Національного банку України, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 30.12.99 № 634;

- методикою проведення аналізу впливу регуляторного акта Національного банку України та Методикою відстеження результативності регуляторного акта Національного банку України,

затвердженими постановою Кабінету Міністрів України і Національного банку України від 14 квітня 2004 р. № 471.

Нормативно-правові акти центрального банку України видають у формі постанов Правління НБУ та затверджених ними інструкцій, положень, правил. Нормативні акти НБУ підлягають обов'язковій державній реєстрації в Міністерстві юстиції України та набувають чинності через десять днів після їхньої реєстрації, якщо в них самих не встановлено пізніший термін набуття юридичної сили.

Вітчизняному банківському законодавству характерно: багаторівневий характер правового регулювання банківської діяльності та наявності значної кількості підзаконних нормативних актів; відсутність єдиного кодифікованого акту з банківської діяльності; динамічність норм банківського права, постійне внесення змін і доповнень до нормативних актів; суперечність та складність багатьох нормативних актів, їх неузгодженість з актами, що стосуються ринкового господарювання.

Необхідність детального і жорсткого державного регулювання банківської діяльності можна пояснити специфічністю функцій, що виконуються банківськими установами. На економічному ринку банки виконують роль особливих фінансових посередників. З одного боку, банки залучають вільні кошти, які звільняються в процесі діяльності одних суб'єктів - держави, господарських структур, фізичних осіб. З іншої сторони ці ж кошти надаються в тимчасове користування іншим суб'єктам. Здійснюючи свою діяльність і прагнучи дістати прибуток, банки ризикують не тільки своїм власним капіталом, але й залученими коштами. Таким чином, банки оперують у процесі своєї діяльності позиковим капіталом, чим зачіпають інтереси істотної кількості суб'єктів, у тому числі і держави. Тому держава зацікавлена в забезпеченні ефективності банківської діяльності. Досягається ця мета шляхом встановлення особливих вимог до порядку реєстрації банків, до складу засновників, керівників банку, формування статутного капіталу, шляхом встановлення економічних нормативів банківської діяльності, визначення порядку формування обов'язкових фондів і резервів тощо. Як особливість правового статусу банківських установ можна також відзначити наявність ряду обмежень, встановлених чинним законодавством відносно банківської діяльності.

Причому, деякі обмеження в банківському законодавстві поширюються не тільки на банки, але й на інших суб'єктів господарської діяльності.

Для того, щоб мінімізувати можливий негативний вплив нормативно-правового акту НБУ на подальший розвиток банківської системи, проект регуляторного акту проходить багато процедур.

Не зважаючи на трудомісткі процедури аналізу регуляторних актів НБУ, спостерігається значна їхня невідповідність чинному законодавству, що спричиняє шквал судових позовів з боку банків проти НБУ. За таких умов особливої ваги набуває процес пошуку шляхів вдосконалення вітчизняного законодавства. Одним з варіантів вирішення цієї проблеми є вивчення та впровадження кращих здобутків нормотворчої діяльності центральних банків зарубіжних країн у сучасну вітчизняну банківську практику. Поруч з цим, існує реальна потреба адаптації, гармонізації та апроксимації чинних та майбутніх вітчизняних правових актів з основними положеннями та нормами законодавства Євросоюзу.

Зал Ю.С.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

СИСТЕМА ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ АКЦІОНЕРНИМ ТОВАРИСТВОМ

Згідно з ЗУ «Про акціонерні товариства» до органів управління акціонерним товариством відносяться:

- 1) Загальні збори
- 2) Наглядова рада
- 3) Виконавчі органи

 - колегіальний
 - односторонній

Загальні збори акціонерів бувають:

- 1) чергові - скликаються не рідше одного разу на рік; позачергові - скликаються у передбачених законом випадках (загроза неплатоспроможності товариства; на вимогу спостережної ради, контрольного органу, кваліфікованої меншості акціонерів) та у передбачених статутом АТ випадках;
- 2) загальні збори вважаються повноважними за умови присутності на них акціонерів, які володіють понад 60% голосів;

3) рішення приймають простою більшістю голосів, а в передбачених законом випадках (внесення змін до статуту; припинення діяльності АТ; створення та припинення діяльності його дочірніх підприємств, філій і представництв) - кваліфікованою (понад голосів присутніх на зборах акціонерів);

4) компетенція загальних зборів:

а) питання виключної компетенції (не можуть делегуватися іншим органам АТ): внесення змін до статуту товариства; обрання органів управління та контролю АТ; затвердження річної фінансової звітності, порядку покриття збитків і розподілу прибутку АТ; створення та припинення дочірніх підприємств, філій і представництв, затвердження їх статутів і положень; прийнята рішення про припинення діяльності товариства, призначення ліквідаційної комісії, затвердження ліквідаційного балансу;

б) питання, що можуть делегуватися іншим органам АТ (якщо статут АТ не передбачає іншого): винесення рішень про притягнення до майнової відповідальності посадових осіб органів управління товариства; затвердження правил процедури та інших внутрішніх документів товариства, визначення організаційної структури товариства; вирішення питання про придбання акціонерним товариством акцій, що випускаються ним; затвердження договорів (угод), укладених на суму, що перевищує вказану в статуті товариства та ін.;

Наглядова рада є органом, який представляє інтереси акціонерів у перерві між проведенням загальних зборів і в межах компетенції, визначеної статутом, контролює і регулює діяльність правління.

В акціонерному товаристві, яке налічує понад 50 акціонерів, створення ради акціонерного товариства (наглядової ради) є обов'язковим.

Функції наглядової ради поділяються на контрольні у сфері управління та контрольні у сфері господарської діяльності товариства. У першій сфері рада затверджує голову правління (якщо це не директор корпоратизованого державного підприємства), за його поданням - членів правління, аналізує дії правління щодо управління товариством. У другій сфері рада розглядає й аналізує звіти правління, ревізійної комісії товариства; аналізує дії правління щодо реалізації інвестиційної, технологічної та цінової політики, додержання товариством номенклатури товару (послуг); є ініціатором позачергових ревізій та аудиторських перевірок господарських і фінансових результатів роботи товариства; погоджує операції товариства щодо розпорядження майном на визначену статутом суму; вносить засновнику і зборам пропозиції з питань діяльності товариства. Рада не має права втручатися в оперативні дії товариства.

Для виконання контрольних функцій рада наділена правом отримувати інформацію про діяльність товариства; заслуховувати звіти правління та посадових осіб з окремих питань їхньої діяльності; припинити повноваження тих членів правління, яких затверджує; залучати до аналізу окремих питань експертів.

Формою роботи ради є засідання (правомочні за наявності на них 2/3 членів ради), на яких приймаються рішення більшістю голосів (вирішальним за рівності є голос голови). Засідання проводяться шоквартально. Позачергові засідання ради можуть бути скликані на вимогу голови ради, правління та третини членів ради.

У межах повноважень члени ради як посадові особи товариства несуть відповідальність за додержання інтересів держави, акціонерів. Рада підзвітна засновникові (у процесі корпоратизації) і зборам. Вона подає їм річний звіт про свою роботу. Якщо ці органи визнають роботу ради незадовільною, вони подають комісії пропозиції про зміни у складі ради.

Виконавчий орган акціонерного товариства здійснює управління поточною діяльністю товариства. До компетенції виконавчого органу належить вирішення всіх питань, пов'язаних з керівництвом поточною діяльністю товариства, крім питань, що належать до виключної компетенції загальних зборів та наглядової ради. Виконавчий орган акціонерного товариства підзвітний загальним зборам і наглядовій раді, організовує виконання їх рішень. Виконавчий орган діє від імені акціонерного товариства у межах, встановлених статутом акціонерного товариства і законом. Виконавчий орган акціонерного товариства може бути колегіальним (правління, дирекція) або одноосібним (директор, генеральний директор).

Порядок прийняття рішень особою, яка здійснює повноваження одноосібного виконавчого органу, встановлюється статутом акціонерного товариства. Особа, яка здійснює повноваження одноосібного виконавчого органу, вправі без довіреності діяти від імені акціонерного товариства, в тому числі представляти його інтереси, вчиняти правочини від імені товариства, видавати накази та давати розпорядження, обов'язкові для виконання всіма працівниками товариства. У разі

неможливості виконання особою, яка здійснює повноваження одноосібного виконавчого органу, своїх повноважень, ці повноваження здійснюються призначеною нею особою, якщо інше не передбачено статутом або положенням про виконавчий орган.

Кількісний склад колегіального виконавчого органу, порядок призначення його членів визначаються статутом товариства. Порядок скликання та проведення засідань колегіального виконавчого органу встановлюється статутом або положенням про виконавчий орган акціонерного товариства. Кожний член колегіального виконавчого органу має право вимагати проведення засідання колегіального виконавчого органу та вносити питання до порядку денного засідання. У разі неможливості виконання головою колегіального виконавчого органу своїх повноважень за рішенням цього органу його повноваження здійснює один із членів колегіального виконавчого органу, якщо інше не передбачено статутом або положенням про виконавчий орган акціонерного товариства. Інші особи можуть діяти від імені товариства у порядку представництва, передбаченому Цивільним кодексом України.

Резюмуючи, можна зробити висновок що органи управління акціонерним товариством мають особливістю те, що вони забезпечують правильні форми взаємодії органу загальних зборів та виконавчого органу. Завдяки цьому вони оперативнo управляють майном та фінансовими ресурсами фірми. Також є дуже важливим те, що акціонерне товариство не відповідає за зобов'язаннями акціонерів. До товариства та його органів не можуть застосовуватися будь-які санкції, що обмежують їх права, у разі вчинення акціонерами протиправних дій.

Захарова О.В.,
Маріупольський державний університет,
к.е.н., старший викладач кафедри міжнародної економіки

ТРАНСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РЕГІОНУ: ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОЦІНКИ

Стабільний розвиток економічного потенціалу регіонів України неможливий без раціонального використання їх транспортного потенціалу як одного з найважливіших чинників, що визначають конкурентні переваги регіонів та формують їх загальний економічний потенціал. Стан та розвиток окремих елементів транспортного потенціалу є визначальним чинником і передумовою розвитку виробничого та експортного потенціалів регіонів.

Роль транспорту в формування та ефективному використанні економічного потенціалу регіонів є значною. Так, стабільна робота транспорту забезпечує прискорення обороту товарів та послуг; обслуговування внутрішнього та зовнішнього товарообігу; зростання регіонального ВВП та заробітної плати; поліпшення асортименту та якості послуг, що надаються населенню; більш адаптовану до ринкових та політичних явищ, що постійно змінюються, систему інформаційного забезпечення та обміну даних; безумовну економічну стабільність для технічного переоснащення підприємств та транспортної галузі; зростання ринків; підвищення ефективності використання обмежених виробничих; стабільний рівень цін; підтримку співвідношення експорту та імпорту, тобто за можливості активного торговельного балансу в міжнародних економічних і фінансових відносинах тощо [3].

Під транспортним потенціалом регіону будемо розуміти можливості регіональної транспортної системи забезпечувати здійснення процесів транспортування на основі оптимального використання транспортних ресурсів регіону.

Потенціал розвитку транспортної системи регіону можна розглядати як здатність елементів системи (видів транспорту, транспортних підприємств тощо) піддаватися якісним змінам, які приводять до поліпшення існуючих або виникнення нових властивостей та елементів системи, що обмежені розмірами наявних транспортних ресурсів і загальноекономічними умовами.

Формування потенціалу транспортної системи регіону – це процес, що відбувається і обумовлюється сукупним впливом багатьох факторів, як зовнішніх, що певною мірою не залежать від самого об'єкту (транспортної системи регіону), так і внутрішніх, що залежать від діяльності об'єкту.

Оцінки стану транспортного потенціалу регіону є важливим етапом щодо пошуку напрямків підвищення рівня використання потенціалу, а пошук комплексної системи показників, на основі яких можливо проводити таку оцінку є актуальним питанням.

Так, в [3] для оцінки стану та рівня використання транспортного потенціалу територій застосовується система оцінки відповідних потужностей регіону, що визначають стан та напрям подальшого розвитку транспортного потенціалу, а саме наявність усіх сегментів транспортного потенціалу в регіоні, густота мереж на 1000 км², вантажообіг транспортного

потенціалу регіону, здатність кожного сегмента транспортного потенціалу до пересування 1000 осіб, які можна поєднати у відповідний коефіцієнт транспортного потенціалу регіону.

На наш погляд, для оцінки транспортного потенціалу регіону доцільно застосувати методичку розрахунку інтегральних оцінок [1,2], оскільки регіональна транспортна система є складною економічною системою, стан якої залежить від напряму та інтенсивності протікання різних економічних процесів, дії багатьох факторів як внутрішніх, так і зовнішніх. Отже, для адекватного описання розвитку транспортної системи регіону необхідно застосовувати цілу сукупність показників. Ці показники можуть характеризувати транспортну систему, що аналізується, за різними аспектами її функціонування. Абсолютні значення цих показників можуть бути використані для поелементного аналізу окремих параметрів, якими характеризується транспортна система регіону. Однак, порівняння транспортних систем регіонів з різним рівнем розвитку тільки на основі співставлення окремих параметрів розвитку їх транспортних систем може дати неоднозначні результати та привести до невірних висновків. У зв'язку з цим виникає необхідність для вирішення проблеми оцінки потенціалу регіональних транспортних систем здійснити побудову певного інтегрального показника, який представляв би результат зведення сукупності значень окремих параметрів функціонування транспортної системи, що і відображають її стан, до єдиної величини (числа).

Під такою інтегральною оцінкою стану транспортної системи певного регіону будемо розуміти розрахунок єдиного показника, який надавав би узагальнюючу, інтегральну характеристику рівню розвитку певної регіональної транспортної системи в даний момент часу.

Важливим методичним питанням при побудові таких інтегральних показників є перш за все формування системи одиничних показників (параметрів), які б адекватно та повно описували стан розвитку транспортної системи регіону. На основі проведених досліджень [1,2] була запропонована така система показників оцінки:

1. показники стану транспортної інфраструктури (довжина автомагістралей, залізних шляхів, внутрішніх водних шляхів; трубопроводів, кількість морських портів, щільність транспортних шляхів);

2. кількість транспортних засобів (вантажні автомобільні транспортні засоби, залізничний рухомий склад, морський торговельний флот, вантажний повітряний флот, насиченість економіки регіону транспортними засобами).

2. кількість зайнятих на транспорті (рівень зайнятості);

3. інвестиції в транспорт як внутрішні, так й іноземні (інвестиції в розрахунку на 1 грн. валового регіонального продукту);

4. результативні показники функціонування транспортної системи (обсяги перевезень різними видами транспорту; обсяги вантажопереробки морських портів; показники транспортосемкості економіки).

Зрозуміло, що поєднання цих показників потребує вирішення питання щодо форми інтегрального показника, визначення коефіцієнтів вагомості щодо впливу на величину транспортного потенціалу, поєднання за напрямками та різними аспектами впливу тощо.

Використання інтегральних оцінок дозволяє вирішувати питання порівняльного аналізу транспортних систем регіонів, на основі якого можна проводити ранжування транспортних систем за рівнем їх розвитку, а також дозволяє виділити так звані «вузькі місця» у формуванні транспортного потенціалу регіонів. Розрахунок інтегральних показників у динаміці дозволяє простежити еволюцію фактичного стану та рівня розвитку транспортних систем та виявити закономірності цієї еволюції.

Література:

1. Захарова О.В. Інтегральні оцінки стану національних транспортних систем країн світу (на прикладі Європейського союзу) / О.В. Захарова // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ: сб. науч. трудов. – Севастополь-Донецк: ДонНУ, РФ НИСИ в г. Донецке, 2009. – С. 719-723.

2. Захарова О.В. Методичні особливості використання узагальнюючих показників для оцінки і аналізу рівня розвитку національних транспортних систем / О.В. Захарова // Вісник Хмельницького національного університету. – № 2. – Т. 1 (148). – Хмельницький, 2010. – С. 198-202.

3. Козлов В.С. Удосконалення системи оцінки транспортного потенціалу регіону / В.С. Козлов // Економіка промисловості. — 2011. — № 2. — С. 171-174.

НЕУСТОЙКА ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ТА ВИД ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.

Згідно зі ст. 549 Цивільного Кодексу України: неустойка — це один із традиційних, найбільш поширених видів забезпечення виконання зобов'язань у цивільному праві.

"Неустойка має двояке значення, яка є не тільки способом забезпечення зобов'язання, але і способом визначити розмір винагороди за відступ від зобов'язання. Неустойка має на увазі чи 1) спонукати боржника до виконання зобов'язання, як було зазначено вище чи 2) встановити попередньо розмір спричиненої невиконанням шкоди, особливо коли є ускладнення при доведенні її величини (відшкодування збитків). Відповідно до подвійного свого призначення, неустойка має двоякого роду наслідки: або ускладнюється зобов'язальне відношення, шляхом того, що не звільнюючи боржника від основного обов'язку, покладає на нього ще новий тягар; або ж змінює попереднє зобов'язальне відношення, перетворюючи його в нове, альтернативне, в силу якого боржник може або виконати обумовлену дію чи заплатити певну суму грошей."

Привабливість неустойки, її широке застосування в цілях забезпечення договірних зобов'язань пояснюється перш за все тим, що вона являє собою зручний засіб спрощеної компенсації втрат кредитора, викликаних невиконанням або неналежним виконанням боржником своїх обов'язків.

У цьому розумінні неустойці притаманні такі риси:

— можливість стягнення неустойки за сам факт порушення зобов'язання, коли відсутня необхідність надання доказів, які б підтверджували завдання збитків та їх розмір (докладніше про співвідношення збитків та неустойки дивись коментар до ст. ст. 550, 552 ЦК);

— можливість для сторін за своїм розумінням сформулювати умови договору про неустойку [за винятком так званої законної неустойки (див. ст. 550 ЦК та коментар до неї)], у тому числі в частині її розміру, порядку обчислення, тим самим пристосовуючи її до конкретних взаємовідносин сторін та посилюючи її цілеспрямований вплив.

Стаття 550 Цивільного Кодексу України розкриває головні підстави виникнення права на неустойку:

1. Право на неустойку виникає незалежно від наявності у кредитора збитків, завданих невиконанням або неналежним виконанням зобов'язання.

2. Проценти на неустойку не нараховуються.

3. Кредитор не має права на неустойку в разі, якщо боржник не відповідає за порушення зобов'язання (стаття 617 цього Кодексу).

Стаття 551 Цивільного Кодексу України закріплює поняття предмету неустойки.

Предметом неустойки може бути грошова сума, рухоме й нерухоме майно. У разі. Якщо предметом неустойки є грошова сума, її розмір устанавлюється договором або актом цивільного законодавства.

Розмір неустойки, установлений в законі може бути збільшен у договорі. Сторони можуть домовитись про зменшення розміра неустойки, установленого актом цивільного законодавства, окрім випадків передбачених законом.

Також розмір неустойки може бути зменшен по рішенням суду, якщо він значно перевищує розмір збитків та за інших обставин, які мають істотне значення.

Види неустойки: Залежно від співвідношення права на стягнення неустойки з правом на відшкодування збитків розрізняють чотири види неустойки. В українському законодавстві це знайшло закріплення в ст. ст. 204, 253, 356 ЦК України. Отже, виділяють:

-залікову, що не виключає права вимагати відшкодування збитків, але не в повному об'ємі, а лише в частині, не покритій неустойкою (ст. 356 ЦК України);

-штрафну або кумулятивну, при якій збитки можуть бути стягнуті в повній сумі понад неустойку (ст. 253 ЦК України);

-альтернативну, коли по вибору кредитора можуть бути стягнуті або неустойка, або збитки;

-виключну, коли допускається стягнення тільки неустойки (ч. 2 ст. 204 ЦК України).

Залікова неустойка застосовується в усіх випадках, якщо законом чи договором не передбачено інших видів неустойки.

Закон встановлює обов'язок боржника сплатити неустойку, не передбачаючи при цьому обов'язку кредитора її стягувати, навіть коли для цього є достатні правові підстави. Але крім

кредитора, право на стягнення неустойки належить суду. Зокрема арбітражні суди України при прийнятті рішення з господарського спору, мають право обертати повністю або частково у доход держави передбачені законодавством санкції, якщо позивач й не пред'явив вимоги про їх сплату (п. 2 ст. 83 АПК України). Отже, для встановлення неустойки недостатньо наявності факту її встановлення. Вирішальне значення має волевиявлення стягувача.

Необхідною умовою для застосування неустойки є факт наявності цивільно-правового зобов'язання. Законна неустойка підлягає стягненню в усіх випадках коли існує таке зобов'язання, незалежно від підстав його виникнення (договірних чи позадоговірних), при додержанні усіх інших умов обґрунтованості стягнення. Наявність договору, як це передбачається ст. 180 ЦК, є обов'язковою умовою для стягнення договірної неустойки. Враховуючи, що неустойка може бути встановлена законом і договором одночасно, кредитор, в разі невиконання чи неналежного виконання зобов'язання, отримує право на свій розсуд вимагати від боржника стягнення законної або договірної неустойки.

Згідно зі ст. 552 Цивільного Кодексу України:

- сплата (передача) неустойки не звільнює боржника від виконання своїх обов'язків у натурі;
- сплата (передача) неустойки не позбавляє кредитора права на відшкодування збитків, заподіяних невиконанням чи неналежним виконанням обов'язків.

Форми неустойки

В цивільному праві розрізняють дві форми неустойки: штраф і пеня. Неустойка може обчислюватись як певна грошова сума, що стягується у відповідності з законом чи договором зі сторони, що не виконала чи неналежним чином виконала покладене на неї зобов'язання, і тоді вона називається штрафом. Неустойка як грошова сума, що стягується у відповідності з законом чи договором за кожний день прострочки виконання основного зобов'язання протягом визначеного часу чи без обмеження в часі, називається пенею.

Деякі правові акти (як правило, підзаконного характеру), визначають неустойку, як самостійний спосіб захисту цивільних прав і забезпечення виконання цивільно-правових зобов'язань. Так, п. 57 Положення про поставки продукції виробничо-технічного призначення передбачає стягнення неустойки, а не пені чи штрафу. Така позиція вбачається надуманою, оскільки штраф і пеня є достатніми для реалізації функцій неустойки.

Як пеня, так і штраф може обчислюватись у відсотковому відношенні, або у твердій ставці. Причому, ст. 179 ЦК передбачає тільки грошову форму неустойки. У проекті ЦК України передбачається, що неустойкою може бути "встановлена у договорі майнова цінність".

Отже, "Неустойкою (штрафом, пенею) визнається визначена законом або договором грошова сума, яку боржник повинен сплатити кредиторіві в разі невиконання або неналежного виконання зобов'язання, зокрема в разі прострочення виконання".

Література:

1. Конституція України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 року
2. Цивільне право України : Навчальний посібник / За заг. ред. Л.А. Біркжова, Ю.О. Заїки. — К.: Істина, 2004. - 216 с.
3. Цивільний кодекс України. — К, 2003.
4. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / О.В. Дзера (кер. авт. кол.), Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.; За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. — 2-е вид., допов. і перероб. — К.: Юрінком Інтер, 2004. — Кн. 1. — 722 с.

Ібрагімлі Г.Ф. огли,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ПІДПРИЄМСТВО ЯК СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Підприємство — це організаційно виокремлені та економічно самостійна основна (первинна) ланка виробничої сфери народного господарства, що виготовляє продукцію (виконує роботу або надає платні послуги).

Важливо знати, що кожне підприємство або фірма є юридичною особою, має замкнуту систему обліку та звітності, самостійний баланс, розрахунковий рахунок у банку, печатку з власною назвою, а також товарний знак (марку) у вигляді певного терміна, символу, малюнка або комбінації таких. Фірмовий знак (марка) служить для ідентифікації товарів або послуг продуцента (продавця) та їх відокремлення на ринку від продукції (послуг) конкурентів.

Оснoву діяльності кожного підприємства становлять виробничі процеси, що виконуються у відповідних підрозділах. Саме склад цих підрозділів і характеризує виробничу структуру підприємства. Існує кілька принципів класифікації виробничих структур.

1. Залежно від підрозділу, діяльність якого покладено в основу виробничої структури, розрізняють цехову, безцехову, корпусну та комбінатську виробничі структури.

Загальну структуру створює сукупність усіх виробничих, невиробничих та управлінських підрозділів підприємства.

Підприємство очолює директор. Він здійснює керівництво підприємством у цілому, тобто репрезентує підприємство в будь-яких організаціях, розпоряджається в межах чинного законодавства його майном, укладає договори, відкриває в банках розрахункові рахунки тощо.

10 найважливіших чинників, що визначають організаційно-правові форми підприємства як головного суб'єкта господарювання, належать такі:

- цілі, які ставить перед собою підприємець (група підприємців), та шляхи їх здійснення в конкретному соціально-економічному середовищі;
- спосіб формування стартового капіталу;
- методи здійснення виробничо-господарської діяльності;
- організаційна форма та методи управління підприємством;
- законодавча та нормативно-технічна база, що регламентує створення, функціонування та ліквідацію діяльності суб'єкта господарювання;
- форми власності майна, що використовує підприємець;
- форма організації виробництва тощо.

Організаційно-правові форми суб'єктів господарювання залежать насамперед від форм власності – державної, приватної, колективної та змішаної. Відповідно до цього існують приватні, державні та колективні або спільні підприємства.

Об'єднання – це єдиний виробничо-господарський комплекс взаємозв'язаних спеціалізованих суб'єктів господарювання (підприємств, науково-дослідних і проектно-конструкторських організацій, пусконаладжувальних, монтажних та інших структурних одиниць), створений на основі технологічної єдності процесів виробництва, однорідності продукції, що випускається, територіальній компактності об'єднаних суб'єктів господарювання, розвитку спеціалізації, кооперування, комбінування виробництва та централізації управління.

Для забезпечення ефективного господарювання за і ринкових умов, кваліфікованого управління підприємствами винятково важливою є їхня чітка й повна класифікація за певними ознаками. Достатньо повну класифікацію підприємств можна скласти, користуючись такими ознаками: 1) мета та характер діяльності; 2) форма власності; 3) національна належність капіталу; 4) правовий статус і форма господарювання; 5) галузево-функціональний вид діяльності; 6) технологічна й територіальна цілісність; 7) розмір за кількістю працівників.

Література:

1. Господарський кодекс України. – К.: Школа, 2003. – 192 с.
2. Економіка підприємства: Навч. посіб. / А.В. Шегда, Т.М. Литвиненко, М.П. Нахаба та ін.; За ред. А. В. Шегди. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання-Прес, 2009. – 335 с.
3. Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. Планування діяльності підприємства. Навч. посіб. – К.: "Каравела", 2003. – 432 с.

Иванько Ю.В.,
Мариупольский государственный университет,
Экономико-правовой факультет, ОКР «Специалист»

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИНТЕРНЕТ – СДЕЛОК

Фактом на сегодня является проявление большого интереса к Сети Интернет. В связи с его использованием получило большую значимость в общественных отношениях. Главным образом в Украине возникает проблема налаживания таких отношений. Следовательно, возникает потребность в правовом регулировании Интернет – права. В настоящее время не приходится говорить о разработанности этого формирующегося направления в праве. Неоспоримым является тот факт, что создание такой юридической базы очень ценно, потому что позволяет хоть как-то заполнить существующее информационную пустоту.

Само понятие "Интернет" - то всемирная информационная система общего доступа, логично связана глобальным адресным пространством и базируется на Интернет-протоколе, определенном международными стандартами.

На сегодняшний день существует целый ряд нормативных актов регулирующих отношения в сфере информации и соответственно затрагивающих вопросы использования глобальной сети, но только один документ посвященный непосредственно Интернету. Это Указ Президента "Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Интернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні" от 31.07.2000 года. Характеризуя этот документ следует сказать, что он носит декларативный характер, но при этом определяет основные направления правового регулирования Интернет в Украине. Прежде всего, это защита авторского права в сети, разработка закона "Об электронно-цифровой подписи". Естественно этого недостаточно, но положительно то, что делаются первые шаги. В этой начальной стадии и будет образовываться и формироваться Интернет-право, как правовая форма регулирования общественных отношений, которые возникают при обмене информацией в глобальной сети Интернет с помощью публично-правовых и частноправовых методов.

На данный момент существующее украинское законодательство не содержит единого понятия «электронная сделка», но позволяет её практическое совершение. В частности, возможность совершения электронных сделок предусмотрена ст.207 Гражданского кодекса Украины, в связи с чем возникает ряд вопросов относительно содержания этого понятия и его практического применения.

Главным образом определим понятие электронной сделки. Следует сказать, что закреплённое определение понятия «электронный сделка» не существует как в отечественном, так и в международном законодательстве, несмотря на то, что в праве ЕС и других стран Европы и мира, различные правовые акты частично регулируют проблематику электронных сделок, включая такие понятия как электронная торговля, защита потребителя в сделках, совершенных на расстоянии, электронная подпись, предоставления услуг в электронной форме, электронная наличность т.д.. Так, в статье 3 законопроекта «Об электронной торговле», под электронной торговлей (коммерция) понимается - предусмотренные законодательством действия и операции при оформлении и совершении сделок по продаже / поставке товаров, выполнении работ, оказании услуг и / или совершения иных действий, направленных на получение прибыли, которые выполняются в дистанционный способ с применением электронных средств и технологий в информационно - телекоммуникационных системах и сетях общего пользования. В том числе к товарам, работам и услугам относятся такие, которые существуют исключительно в электронном виде.

В научной литературе, посвященной этой проблематике неоднократно предпринимались попытки определения этого понятия. С точки зрения наиболее удачного понятия, я считаю предложенное В. Кирианом. Автор указывает на то, что «электронные сделки является соглашением между физическими или юридическими лицами, которые контактируют между собой с помощью технических средств (через цифровые коммуникационные сети), с целью осуществления трансакций по нематериальным благам (так называемое выполнения on-line или непосредственное электронная торговля) или создание электронным способом оснований для предоставления материальных благ (так называемое выполнения off-line или посредственная электронная торговля). Таким образом, суть электронной сделки состоит в обмене сторонами с помощью электронных средств коммуникации электронными волеизъявлениями.

Услуга считается осуществляемой в электронной форме, если ее исполнение происходит путем отправки и получения в месте назначения данных с помощью электронных средств преобразования, в том числе через цифровую компрессию (сокращение), а также сохраняющих данных, причем данные передаются в полном объеме посредством телекоммуникационных сетей.

Отсутствие личного контакта со стороной и предметом договора купли-продажи определяет различные методы мультимедийного представления товара, в виде: фотографий, фильмов, обширного описания. Все это существует для замены непосредственного контакта продавца с покупателем.

Относительно формы электронных сделок в украинской доктрине гражданского права, есть неоднозначные взгляды, одни из ученых, разделяют подход, принятый во многих зарубежных странах. В соответствии с этой теорией электронная форма сделки, является отдельной формой сделки. В связи с этим подходом, можно понимать, что «письменная» и «электронная» формы являются видами в родовом понятии, которым следует считать «запись». Таким образом, фиксацию содержания сделки на материальном или электронном носителе, который позволяет хранить информацию о содержании сделки в течение длительного времени и воспроизвести ее по первому требованию в форме, понятной человеку.

Касательно критерий к определению классификации электронных сделок в украинском законодательстве, то П. Подрецький, справедливо замечает, разделение сделок совершенных в сети Интернет, следует из практики оборота. В литературе встречается классификация, основанная на критерии деления зависимости от сторон, способа совершения сделки и выделения характерных услуг.

Исследования в данной практике позволило увеличить классификацию сделок, и выбрать по критерии роль лица, предоставляющего услуги в Интернете.

В связи с этим, можно свидетельствовать, что электронной является сделка, в соответствии с:

1). Критерии совершения сделки: совершенное путем обмена волеизъявлениями в электронной форме; совершено в электронной форме.

2). Критерии исполнения сделки: электронная сделка *sensu stricto* - сделка, совершенная путем обмена волеизъявлениями в электронной форме и выполнен путем предоставления услуги в электронной форме; совершенная в электронной форме путем обмена волеизъявлениями в электронной форме и выполнен путем предоставления услуги; совершенная путем обмена волеизъявлениями в электронной форме и выполненная путем предоставления услуг в традиционной форме; совершенная путем обмена волеизъявлениями в традиционной форме и выполнен путем предоставления услуг в электронной форме; прямые электронные сделки - к предмету, который имеет электронную форму выражения; косвенные электронные сделки - совершаются с помощью электронных средств коммуникации, но выполняются в традиционной форме.

3). Критерии разделения согласно статусу сторон: B2B - сделки, совершенные между предпринимателями - торговыми партнерами; B2C - сделки, в которых одной стороной выступает предприниматель, а другой – потребитель; B2E - электронные отношения между работодателем и работником; C2C - сделки, совершенные между потребителями; A2B - электронный способ подачи и получения информации от государственных органов; A2C - электронные отношения между государственными органами и гражданином; A2A - обмен информацией между государственными институтами.

4). Сделки, совершаемые с поставщиками услуг: сделки о предоставлении доступа к телеинформационной сети; сделки о предоставлении телеинформационных сетей, сделки о предоставлении услуг в сети.

На основании вышеприведенного можно сделать вывод, что в украинском законодательстве не существует целостного подхода ни в толковании понятия «электронный сделка», ни в подходах к определению критериев их классификации.

В итоге на пути формирования основ регулирования Интернета на международном уровне следует считать принятие в Окинаве Хартии Глобального информационного общества, в которой устанавливаются основные принципы формирования такого общества, базис которого должен составить Интернет. На международном уровне унификация норм проводится в рамках ООН (Институт унификации частного права УНИДРУА), Всемирной Организации Интеллектуальной собственности (ВОИС), Международной торговой палатой (МТП), Европейской экономической комиссией ООН, Центром ООН содействия торговле и электронному бизнесу.

Как было уже сказано регулирование Сети, находится на первых этапах своего развития, и даже, к примеру, в США, где в одной только Калифорнии принято более двадцати законов, регламентирующих деятельность в сети Интернет, регулирование в этой области также нельзя назвать полным, потому, что цельного законодательства, отвечающего за каждый аспект функционирования Сети в одной из самых прогрессивных стран мира пока нет.

Основным правовым принцип торговли в сети Интернет на данный момент, является то, что стороны не вправе ставить под сомнение законность и действительность сделки только на том основании, что она совершена электронным способом. Но при всём этом, вопрос о том, каждая ли сделки, заключенная таким путём, будут правомерна с точки зрения официального требования закона? Кроме всего этого стороны, которые заключают данную сделку в Сети, не до конца уверены, что при составлении сделки были соблюдены все предусмотренные законом требования к форме сделки, а так же не имеют возможности проверить полномочия другой стороны, действующей исключительно в Интернете. На эти вопросы, на данном этапе законодатель ответить не может.

Література:

1. Закон України "Про телекомунікації" від 13.03.2012
2. Указ Президента 928/2000 "Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні" от 31.07.2000 року

3. Цивільний кодекс України від 12.01.2010
4. Законопроект № 6086-2 от 16 марта 2010 года «Об электронной торговле»
5. Kilian W., Umowy elektroniczne, [w:] Prawne i ekonomiczne aspekty komunikacji elektronicznej, Warszawa 2003, red. J.Gołączyński.
6. Podrecki P. (red.), Prawo Internetu, Warszawa 2004.
7. Сахарук Д. Поняття та види форми правочину//Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 12. С. 44-47.
8. Маньпин С.В. Принципы регулирования электронных сделок (мировой и отечественный опыт) // Ученые записки. Серия: Государство и право, 2000. Вып. 5.

Іванюта Н.В.,
 Маріупольський державний університет,
 к.ю.н., ст.викладач кафедри господарського,
 цивільного та трудового права

ФОРМИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ

Питання різноманіття форм судового процесу необхідно розглядати через систему основних принципів, на яких ґрунтується право на судовий захист. Так, відповідно з ст.6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення [1]. З врахуванням такого положення, розвиток процесуальної форми не повинно супроводжуватися обмеженням основних гарантій прав та інтересів учасників господарського судочинства.

Можна констатувати існування принаймні кілька загальних передумов для оптимального судового правозастосування: 1) наявність неупереджених і незалежних суддів; 2) демократичний порядок комплектування суддівського корпусу; 3) суддівська компетентність і професіоналізм; 4) доступність і гуманізм правосуддя; 5) наявність добре розробленого і зрозумілого для кожного законодавства; 6) повагу до суду; 7) можливість відкритої і дієвої критики судових органів у засобах масової інформації.

В юридичній літературі існує декілька визначень процесуальної форми. Одні автори під процесуальною формою розуміють встановлені законом послідовність або порядок проведення окремих судових дій. Інші вважають, що процесуальна форма - це: а) певні процесуальні відносини; б) розгляд і вирішення справи; в) зовнішній порядок, зовнішню форму, в яку наділяється ця господарсько-процесуальна діяльність. Є й інші визначення цього поняття.

Господарська – процесуальна форма має свої особливі риси: діяльність суду та учасників процесу визначено законом; відносини між судом і учасниками процесу можуть бути лише правовідносинами; підставою винесення рішення у справі повинні бути ті факти, які доведені та встановлені судом передбаченими законом засобами; сторони беруть участь у процесі на підставі змагальності та рівності тощо [2, с.30]. Крім того, вона має певні ознаки, до яких відносяться: нормативність, безперечність, системність, універсальність [3, с.40].

Ст.4-1 ГПК [4] встановлює форми судового провадження у господарських судах:

1) Господарські суди вирішують господарські спори у порядку позовного провадження, передбаченому Господарським процесуальним кодексом України (далі - ГПК).

В п. 3.2. постанові Пленуму ВГСУ від 24.10.2011 року №10 «Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам» [5] зазначено, що господарські суди на загальних підставах вирішують усі спори між суб'єктами господарської діяльності, а також спори, пов'язані з:

- приватизацією державного та комунального майна (крім спорів про приватизацію державного житлового фонду), в тому числі спори про визнання недійсними відповідних актів органів місцевого самоврядування та органів приватизації, а також спори зі справ, що виникають з корпоративних відносин.

- утворенням суб'єктів господарювання, їх реорганізацією і ліквідацією, включаючи спори про визнання недійсними установчих документів, припинення діяльності юридичної особи та скасування її державної реєстрації, крім відповідних спорів за позовами суб'єктів владних повноважень;

- захистом права власності, в тому числі з визнанням цього права;

- використанням у господарському обороті об'єктів інтелектуальної власності, включаючи спори за позовами суб'єктів господарювання до органів державної влади про визнання недійсними

актів про видачу документів, що посвідчують право інтелектуальної власності, та відмовою в реєстрації об'єктів промислової власності;

- укладенням, зміною, виконанням і розірванням усіх господарських договорів між суб'єктами господарювання і органами державної влади і місцевого самоврядування, включаючи договори, які укладаються шляхом проведення конкурсу, біржових торгів, аукціонів тощо;

- визнанням недійсними договорів, укладених суб'єктами господарювання, або між суб'єктами господарювання та органами державної влади і місцевого самоврядування шляхом проведення прилюдних торгів (аукціону), у тому числі договорів купівлі-продажу і оренди землі, а так само визнання недійсними актів про проведення відповідних торгів (аукціону);

- вимогами про відшкодування шкоди, заподіяної протиправними рішеннями, діями чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень або іншим порушенням прав, свобод та інтересів суб'єктом публічно-правових відносин, - за умови, що такі вимоги не об'єднуються з вимогою вирішити публічно-правовий спір і за своїм суб'єктом складом підпадають під дію статті 1 ГПК;

- оскарженням відповідно до частини першої статті 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції» рішень (розпоряджень) органів Антимонопольного комітету України та стягненням з суб'єктів господарювання сум штрафів та пені у зв'язку з порушенням конкурентного законодавства;

- застосуванням адміністративно-господарських санкцій за правопорушення у сфері містобудівної діяльності.

Позовне провадження – спірне провадження, в якому наявні щонайменші дві сторони, спір між якими вирішується судом [6, с.70].

2) Господарські суди розглядають справи про банкрутство у порядку провадження, передбаченому цим Кодексом, з урахуванням особливостей, встановлених Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

У п.2.1. Рекомендацій Президії Вищого господарського суду України від 04.06.2004 № 04-5/1193 «Про деякі питання практики застосування Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [7] зазначено, що відповідно до частини першої статті 5 Закону провадження у справах про банкрутство регулюється цим Законом, ГПК, іншими законодавчими актами України. При цьому, Закон слід розглядати як законодавчий акт, що містить спеціальні норми, які мають пріоритет по відношенню до норм загальних щодо регулювання порядку провадження у справах про банкрутство, відновлення платоспроможності боржника, визнання його банкрутом та застосування ліквідаційної процедури, укладення мирової угоди між боржником та кредиторами, задоволення вимог кредиторів тощо. У вирішенні питань процесуального характеру під час розгляду справ про банкрутство господарські суди мають виходити з такого (п.2.6. Рекомендацій). Згідно зі статтею 41 ГПК господарські суди розглядають справи про банкрутство у порядку провадження, передбаченому ГПК, з урахуванням особливостей, встановлених Законом. Отже, господарські суди, розглядаючи справи про банкрутство, повинні керуватися Законом і застосовувати лише ті статті або відповідні частини статей ГПК України, які мають універсальний характер для будь-якої форми судового процесу.

Господарська – процесуальна форма акумулює багатовіковий досвід судоправління, створюючи найбільш сприятливі умови для досягнення істини у справі, мінімізуючи допущення можливих судових помилок.

Література:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97 р. // Офіційний вісник України від 16.04.1998 р. - № 13. - С. 270.

2. Васильєв С.В. Хозяйственное судопроизводство Украины / С.В. Васильев . – Х.: Эспада, 2002. – С.30

3. Ніколенко Л.М. Господарське процесуальне право України: підручник / Л.М. Ніколенко. – Одеса: Фенікс, 2011. – 512с.

4. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991р. №1798-ХІІ // Відомості Верховної Ради України.-1992.- №6. - Ст.56; Відомості Верховної Ради України України, 2001, № 36, ст. 188.

5. Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: Постанова Пленуму ВГСУ від 24.10.2011 року №10 // Вісник господарського судочинства. – 2011.– № 6. – Ст. 13

6. Беяневич В.Е. Господарський процесуальний кодекс України: Наук. – практ.комент. / В.Е.Беяневич . –К.:Видавництво «Юстініан», 2009. – 872с.

7. Про деякі питання практики застосування Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»: Рекомендації Президії Вищого господарського суду України від 04.06.2004 № 04-5/1193 [Електронний ресурс]. / Режим доступу : <http://melnik81a-sud-7.skif.com.ua/news/237/>

Івахненко М.І.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 3 курс

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ДОГОВОРІВ НА СПЕЦІАЛЬНІ ВИДИ ЗБЕРІГАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Договір зберігання займає центральне положення у цивільному обороті. Актуальність звернення до цієї теми зумовлена низкою причин. По - перше, недотримання, невиконання, порушення норм ЦКУ може реально позбавити юридичних властивостей та особливостей, привести до суттєвих змін. По - друге, досвід останніх років державотворення дає чітке уявлення про небезпеки, що чекають на цивільно-правову систему, якщо органи державної влади не усунуть прогалини в цивільному просторі загалом. По - третє, проблема створення умов для забезпечення ефективності дій спеціальних видів зберігання майна.

Він складається з двох важливих компонентів: по - перше, власник правомірно володіє належним йому майном, по - друге, правова ціль цього договору - надання послуги отриманні з боку інших осіб послуг по забезпеченню схоронності його майна. Послуги по зберіганню чужих речей можуть надаватись як при здійсненні підприємницької діяльності, так і у межах інших (зокрема побутових) відносин. Згідно до ст. 936 за договором зберігання одна сторона (зберігач) зобов'язується зберігати річ, яка передана їй другою стороною (поклаждавцем), і повернути її поклаждавцеві у схоронності. Як відзначав свого часу Г.Ф. Шершеневич, «зберігання речі представляє особливий рід послуги, приватну дію, і з цього боку поклажа наближається до особистого найму» [1, с. 20].

Договір зберігання є публічним, якщо зберігання речей здійснюється суб'єктом підприємницької діяльності на складах (у камерах, приміщеннях) загального користування.

За загальною юридичною характеристикою договір зберігання є: відплатний - натомість наданої зберігачем послуги поклаждавцем сплачується установленна плата; безоплатний, якщо таке зберігання передбачено установчим документом юридичної особи або договором; реальний- вважається укладеним з моменту передачі речі на зберігання або консенсуальний - якщо в силу укладеного після узгодження всіх істотних умов професійний зберігач - суб'єкт підприємницької діяльності - зобов'язується прийняти річ на зберігання в майбутньому; двосторонній - права та обов'язки виникають у обох сторін.

Предмет договору - послуги, що надаються зберігачем по зберіганню майна поклаждавця. Об'єкт договору зберігання - речі та цінні папери

В залежності від сфери застосування, суб'єктного складу, об'єктів договір зберігання поділяється в ЦК України на певні види: зберігання речей у ломбарді; зберігання цінностей у банку; договір про надання індивідуального банківського сейфа; зберігання у камерах схову організацій, підприємств транспорту; зберігання у гардеробі організацій, зберігання речей пасажирів під час перевезення; зберігання речей у готелі; зберігання речей, що є предметом спору; зберігання автотранспортних засобів; договір охорони.

До джерел правового регулювання договору зберігання належать: нормативно-правові акти (акти цивільного законодавства): ЦКУ; ЗУ «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 р.; ЗУ «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р.; Правила зберігання транспортних засобів на автостоянках, затверджені постановою КМУ від 22.01.1996 р. тощо.

Прогалина у договорі зберігання речей в ломбарді в ЦКУ існує щодо змісту іменної квитанції, тому що не вказано які саме реквізити повинна вона мати. При таких умовах поклаждавець повинен уважно поставитись до цього документа і вимагати включення до нього якомога більшої кількості відомостей про товар, що передається на зберігання.

Що стосується, договору зберігання цінностей у банку, то обмеженого і вичерпного переліку цінностей, які приймаються фінансовими організаціями - банками, українське законодавство не містить, проте вони можуть конкретизуватися у внутрішніх, локальних актах банку. Тобто, у наш час

відносини з надання послуг банками недостатньо конкретизовані у підзаконних актах і зазвичай визначаються внутрішніми, локальними актами банків.

У договорі зберігання надання індивідуального банківського сейфа вагоме значення має відповідальність банку, як професійного зберігача, яка настає за загальними правилами договору зберігання. Банк звільняється від відповідальності за незбереження змісту сейфа, якщо доведе, що за умовами зберігання доступ когось до сейфа без відома клієнта був неможливий або став можливим внаслідок непереборної сили. Банк не зобов'язується забезпечити схоронність речі, яка поміщена у сейф, але повинен гарантувати належний стан сейфу, його цільове призначення, відсутність можливості доступу третіх осіб до нього. Законодавчо ці питання у повному обсязі не врегульовані, тому вони повинні бути передбачені у відповідному договорі.

Проблемою у договорі зберігання речі, зданої до гардеробу є те, що номерний жетон чи інший знак, який ідентифікує посвідчення прийняття речі на зберігання, але не може містити відомостей про таку річ (розмір, колір, форма та ін.). Це набуває актуальності у зв'язку з якої поклажодавцеві, важко довести те, що на зберігання була передана та сама річ, про втрату якої він стверджує. Згідно частини 3 ст. 949 ЦК України тотожність речі, яка була прийнята на зберігання, і речі, яка була повернута поклажодавцеві, може підтверджуватися свідченням свідків.

Договір зберігання в готелі (мотелі, будинку відпочинку, пансіонаті, санаторії, гуртожитках і інших подібних організаціях, у приміщеннях, яких особа тимчасово проживає) не гарантує схоронність речі, якщо вона не передана на зберігання готелю, а залишаються декларативними, оскільки поклажодавцеві важко довести, які саме речі знаходились у відведеному для нього приміщенні та їх вартість у разі втрати. Спеціальних нормативних актів, що регулюють умови відповідальності готелів, в чинному законодавстві відсутні. Одним із способів вирішення цієї проблеми є посвідчення певним документом з вказівкою найменування та вартості такої речі.

Договір зберігання речей, що є предметом спору (секвестр). Договір може бути двостороннім чи трьохстороннім. Слід звернути увагу на ч. 2 ст. 976 рп, яка є предметом спору, може бути передана на зберігання за рішенням суду. Загально відомо, що судові рішення набувають змісту у двох формах - ухвали та рішення суду, причому ухваленням рішення закінчується судовий розгляд спору. Але згідно до цієї частини насамперед ідеться про передання речі на зберігання на час існування спору за рішенням суду. Очевидно, ця стаття потребує певних змін.

Таким чином, проблеми в просторі спеціальних видів зберігання потребують нагального законодавчого вирішення, тому що вони пов'язані не тільки з цивільним законодавством, а також з транспортною правовою базою.

Література:

1. Шершеневич Г.Ф. Російське цивільне право / Г.Ф. Шершеневич - М., 1999. - с. 20.
2. Цивільний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>. - Назва з екрану.
3. Зберігання цінностей у банку [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://poltava.just.gov.ua/info/38/>. - Назва з екрану.

Івахненко М.І.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 3 курс

ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВОНАСТУПНИЦТВА

Під час провадження в цивільній справі матеріальні права та обов'язки одних осіб у спірних правовідносинах можуть переходити до інших осіб. У такому разі виникає питання про необхідність або можливість проведення відповідної заміни в цивільних процесуальних правовідносинах, тобто це процесуальне правонаступництво.

Інститут процесуального правонаступництва досліджували вчені – правознавці: С. В. Васильєв, П. Ф. Єлисейкін, В. В. Комаров, С. Я. Фурса, Є. І. Фурса, Ю. С. Червоний, Д. М. Чечот, М. С. Шакарян та ін. Водночас відповідний процесуальний інститут не позбавлений суперечливих та неоднозначних моментів. Він має як нерозтлумачені норми, так і прогалини у правовому регулюванні. Наукові праці вищезазначених вчених - правознавців присвячені здебільшого визначенню поняття процесуального правонаступництва, а також дослідженню підстав матеріального правонаступництва, але при цьому досі залишаються поза увагою такі проблемні аспекти, як-от: порядок вступу у цивільну справу правонаступника; ускладнення, які виникають у позовному провадженні у зв'язку із цим; цивільний процесуальний правовий статус правонаступника тощо.

У літературі юридична природа процесуального правонаступництва по-різному оцінюється процесуалістами. Так, М. С. Шакарян процесуальним правонаступництвом вважає заміну в процесі особи, котра є стороною або третьою особою (правопередника), іншою особою (правонаступником), за якої правонаступник продовжує участь правопередника у процесі [1, с. 53]. Під процесуальним правонаступництвом П. Ф. Єлисейкін розуміє заміну однієї сторони іншою особою, що виступає правонаступником у матеріальному праві [2, с. 32]. Ураховуючи вищевикладене, не можна вважати достатньо повною дефініцію процесуального правонаступництва, яку пропонує правничій громадськості М. С. Шакарян, тому що автор не зазначає в ній, які саме юридичні факти мають становити підставу процесуального правонаступництва. Не можна погодитися також із П. Ф. Єлисейкіним, який в понятті процесуального правонаступництва обмежує коло правопередників виключно сторонами цивільної справи. Поряд зі сторонами правопередниками можуть бути і треті особи.

Щодо юридичної природи процесуального правонаступництва С. В. Васильєв пише: процесуальне правонаступництво - це перехід процесуальних прав та обов'язків від однієї особи, яка в процесі є стороною або третьою особою, до іншої у зв'язку з переходом до неї суб'єктивних матеріальних прав [3, с. 68].

Слід урахувати, що при правонаступництві можлива зміна кількісного складу суб'єктів матеріального правовідношення. Тобто одну особу, яка вибула із процесу, може замінити кілька її правонаступників, а отже, виникне процесуальна співучасть (ст. 32 ЦПК України); або, навпаки, кілька осіб правопередників можуть бути замінені одним їх правонаступником.

Наприклад, якщо правопередник помер у проміжок часу від ухвалення рішення до набрання ним законної сили, саме суд першої інстанції повинен допустити до участі у справі правонаступника, і тоді до нього перейде право апеляційного оскарження судового рішення [4, с. 480].

У ч. 1 ст. 37 ЦПК України і зазначено, що «суд залучає до участі у справі правонаступника», потрібно зауважити: примушування до вступу в справу правонаступника позивача або третьої особи суперечить принципу диспозитивності. Як зауважив Д. М. Чечот, вступати або не вступати в справу залежить винятково від волі правонаступника [5, с. 95]. Заміна позивача або третьої особи правонаступником має відбуватися тільки за наявності згоди останнього на таку заміну і на вступ у цивільний процес.

Інститут процесуального правонаступництва слід відокремлювати від заміни неналежної сторони. Процесуальне правонаступництво може застосовуватися при заміні позивача, відповідача, а також третіх осіб, а заміна неналежної сторони - тільки щодо відповідача. При заміні неналежної сторони її дії не спричиняють жодних правових наслідків для належної. За умови процесуального правонаступництва усі процесуальні дії правопередника є обов'язковими для правонаступника. При заміні процес може починатися заново, а при правонаступництві - продовжується. Процесуальне правонаступництво можливе на всіх стадіях процесу, тобто на тій стадії, на якій правопередник вибуває із справи. Найголовніший і цьому момент - це час вступу в цивільний процес правонаступника, який впливає на обсяг його прав та обов'язків. Ф. Козлов зазначив, що « правонаступники набувають усіх реальних, не здійснених і не виконаних їх правопередниками на момент вступу у справу прав та обов'язків» [6, с. 69]. Заміна неналежної сторони - тільки у суді першої інстанції, до ухвалення рішення суду у справі.

Слід зазначити, що правонаступник продовжує участь у процесі правопередника, то всі дії, у тому числі розпорядчі, вчинені у процесі правопередником до вступу у справу правонаступника, є обов'язковими для останнього, що правда, лише тією мірою, якою вони були обов'язковими для правопередника (ч. 2 ст. 37 ЦПК України). Тому правонаступник не може мотивувати свої вимоги тим, що він не брав участі у справі або що він не погоджується із діями правопередника.

Цивільне процесуальне законодавство України детально не регламентує процедури розгляду судом питання щодо вступу у справу правонаступника, а визначає тільки, що відбувається з провадженням у справі у цьому випадку.

Законодавець у ч. 1 ст. 37 ЦПК України визначає перелік підстав матеріального правонаступництва, які спричиняють процесуальне правонаступництво:

- смерть фізичної особи. Оскільки відповідно до ч. 1 ст. 47 ЦК України правові наслідки оголошення фізичної особи померлою прирівнюються до правових наслідків, які настають у разі смерті, то підставою правонаступництва слід вважати також оголошення фізичної особи померлою. Але процесуальне правонаступництво неможливе у випадках, коли зобов'язання припиняються смертю кредитора чи боржника (ст. 608 ЦК України), а саме, якщо вони нерозривно пов'язані з їх особою. В. В. Ярков виклав свою позицію щодо цього питання у наступному формулюванні:

«Процесуальне правонаступництво можливе не у всіх справах, а тільки у справах майнового характеру» [7, с. 78].

- припинення юридичної особи. Юридична особа припиняється в результаті передання всього свого майна, прав та обов'язків іншим юридичним особам - правонаступникам (тобто внаслідок злиття, приєднання, поділу і перетворення) або в результаті ліквідації. Юридична особа є такою, що припинилася, з дня внесення до єдиного державного реєстру запису про її припинення (ст. 104 ЦК України).

- заміна кредитора чи боржника в зобов'язанні. Відповідно до ч. 1 ст. 512 ЦК України підстави заміни кредитора в зобов'язанні, зокрема, такі: передання ним своїх прав іншій особі за правочином (відступлення права вимоги); виконання обов'язку боржника поручителем або заставодавцем (майновим поручителем); виконання обов'язку боржника третьою особою.

- Інші випадки заміни особи у відносинах, щодо яких виник спір (наприклад, перехід права власності на об'єкт, що є предметом спору).

При цьому, вступаючи у цивільний процес, особа повинна підтвердити своє правонаступництво, наприклад, надати свідоцтво про право на спадщину, передавальний акт (у разі злиття, приєднання та перетворення юридичної особи) або розподільчий баланс (у випадку поділу юридичної особи) тощо.

Таким чином, передумовою процесуального правонаступництва - перехід суб'єктивного права та (або) обов'язку від однієї особи до іншої в матеріальному праві; одним із суб'єктів такої заміни (правопопередником) у матеріальному праві має бути особа, яка є стороною або третьою особою в цивільному процесі; зміст процесуального правонаступництва - це перехід до правонаступника всіх процесуальних прав та обов'язків правопопередника. Процесуальне правонаступництво - заміна сторони або третьої особи (правопопередника) іншою особою (правонаступником) у зв'язку з вибуттям із процесу суб'єкта спірного або встановленого рішенням суду правовідношення, за якої до правонаступника переходять усі процесуальні права та обов'язки правопопередника, і він продовжує його участь у цивільній справі.

Література:

1. Шакар'ян М. С. Вчення про сторони в радянському цивільному процесі: навчальний посібник / Шакар'ян М. С. - М.: ВЮЗИ, 1994. - 68 с.
2. Елісейкін П. Ф. Предмет, принципи та суб'єкти радянського цивільного процесуального права / Елісейкін П. Ф. - Ярославль: Ярославський держ. ун-т, 1997. - 44 с.
3. Васильєв С. В. Цивільний процес: навчальний посібник / Васильєв С. В. - Х.: Одиссей, 2006. - 512 с.
4. Цивільний процес України: Академічний курс : підручник / [за ред. С. Я. Фурси]. - К.: Вид. Фурса С. Я., 2009. - 848 с.
5. Чечот Д. М. Учасники цивільного процесу / Д. М. Чечот. - М.: Держ. вид. юрид. літ., 1969. - 191 с.
6. Цивільний процес: підручник / [під ред. Ю. К. Осипов]. - М.: БЕК, 1995. - 462 с.
7. Цивільний процес України : підручник / за ред. Ю. С. Червоного. - К.: Істина, 2007. - 392 с.

Івахненко М.І.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 3 курс

ПРАВОВИЙ ПОГЛЯД НА ДОМАШНІЙ АРЕШТ У НОВОМУ КПКУ

Запобіжні заходи - це передбачені кримінально - процесуальним законодавством заходи процесуального примусу, які тимчасово обмежують права і свободи обвинуваченого (підозрюваного) з метою забезпечення його належної процесуальної поведінки [1]. Запобіжні заходи застосовуються: під час досудового розслідування - слідчим суддею за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором, або за клопотанням прокурора, а під час судового провадження - судом за клопотанням прокурора [2].

Згідно до ст. 177 КПКУ метою застосування запобіжного заходу є забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків, а також запобігання спробам: 1) переховуватися від органів досудового розслідування та/або суду; 2) знищити, сховати або спотворити будь-яку із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення; 3) незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні; 4) перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином; 5) вчинити інше кримінальне

правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується [2].

Аналізуючи процес становлення та закріплення домашнього арешту, можна віднайти факти, що він існував у Росії ще з часів Статуту кримінального судочинства 1864 р. В КПК УРСР до 1960 р. теж була норма, яка передбачала його застосування. Проте в КПК України 1960 р. даний запобіжний захід не ввійшов. Згідно з новим прийнятим КПК від 13 квітня 2012 р., який вступив в силу 19 листопада 2012 року, впроваджується такий запобіжний захід, як домашній арешт.

Згідно до ст. 176 КПКУ запобіжними заходами є: 1) особисте зобов'язання; 2) особиста порука; 3) застава; 4) домашній арешт; 5) тримання під вартою. Цей перелік є вичерпним, тобто застосування інших запобіжних заходів на території України є неможливим і його структура побудована на ієрархічності.

Відповідно до ст. 181 нового КПК України домашній арешт полягає в забороні підозрюваному, обвинуваченому залишати житло цілодобово або у певний період доби. Тобто, цей запобіжний захід займає проміжне становище між заставою та триманням під вартою. Домашній арешт застосовується при двох умовах: 1) коли застава є занадто м'яким запобіжним заходом; 2) коли тримання під вартою є занадто суворим запобіжним заходом. Якщо підозрюваний, обвинувачений немає права залишати житло цілодобово, то можна вважати, що він має право на телефоні переговори, використовувати засоби зв'язку, користуватися Інтернетом, спілкуватися з певним колом осіб та приймати кого б то не було у себе вдома. Адже ст. 181 не закріплює обмеження прав підозрюваного, обвинуваченого.

Якщо брати до уваги, що підозрюваний, обвинувачений має право залишати житло у певний період доби, то із такого визначення можна припустити, що особі не обов'язково цілими днями сидіти в квартирі і нікуди не виходити: вона може продовжувати ходити на роботу, на вулицю, в магазин чи деінде. Треба врахувати наступний момент - порядок відбування арешту в кожному окремому випадку буде по-різному прописаний слідчим суддею в залежності від справи. Відсутність конкретизації, який термін позбавлення волі має бути передбачений санкцією цієї статті, призведе до проблем при застосуванні даної міри запобіжного заходу. Відповідно до ч. 2 ст. 181 КПК України домашній арешт може застосовуватись і до осіб, які вчинили злочин, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі. Тобто особа, яка вчинила кваліфікований вид злочину, наприклад вбивство двох або більш осіб, може перебувати під домашнім арештом.

Суддя повинен керуватись ст. 178 КПК України для того, щоб визначити чи є домашній арешт у даному випадку доцільний. Всі підстави наведені в згаданій статті діляться на фактологічні та оціночні. В ухвалі суд вказує точну адресу житла, яке забороняється залишати, тобто підозрюваний, обвинувачений немає права змінити місце проживання.

Що стосується строків, то в ст. 181 КПК України передбачений максимальний строк тримання під домашнім арештом - не може перевищувати два місяці, а сукупний строк не може перевищувати шести місяців. По закінченню цього строку запобіжний захід вважається скасованим.

На даний час в МВС України створено робочу групу, яка займається розробленням механізму застосування електронних засобів контролю.

Застосування електронних засобів контролю полягатиме у закріпленні на тілі підозрюваного чи обвинуваченого пристрою, який даватиме змогу відслідковувати та фіксувати його місцезнаходження. Згідно до ст. 195 такий пристрій має бути захищений від самостійного знімання, пошкодження або іншого втручання в його роботу з метою ухилення від контролю та сигналізувати про спроби особи здійснити такі дії. Не допускається застосування електронних засобів контролю, які суттєво порушують нормальний уклад життя особи, спричиняють значні незручності у їх носінні або можуть становити небезпеку для життя та здоров'я особи, яка їх використовує. Слідчий, працівник органу внутрішніх справ перед застосуванням електронного засобу контролю зобов'язаний під розпис роз'яснити підозрюваному, обвинуваченому правила користування пристроєм, техніку безпеки. Якщо ця особа відмовляється від носіння засобу електронного контролю або умисне зняло, пошкодило або іншими способами втрутилось у його роботу з метою ухилення від контролю, то це є невиконанням обов'язків. ЦПКУ не містить які правові наслідки будуть застосовані у цьому випадку.

Засоби електронного контролю будуть застосовуватись в порядку, визначеному МВС України, який викладений в тексті наказу № 696 від 09.08.2012 р. Згідно з цим наказом, спеціальний електронний пристрій у формі браслета, має назву «персональний трекер», який буде подавати сигнал про місце знаходження підозрюваного чи обвинуваченого на сервер моніторингу в місцевому відділі органу внутрішніх справ.

Підозрюваний, обвинувачений повинен безперешкодно впустити працівника органу внутрішніх справ до свого житла, також при необхідності надати усні чи письмові пояснення щодо реалізації своїх обов'язків.

Таким чином, домашній арешт має свої переваги в тому, що це дозволить «розвантажити» слідчі ізолятори, буде нанесена менша психологічна травма підозрюваному, обвинуваченому, який буде проживати в звичній для нього обстановці, дозволить йому не втратити роботу, не розірве соціальні зв'язки. Є одним з принципів гуманності з боку держави. Але на законодавчому рівні необхідно розробити й прийняти Закон України «Про домашній арешт».

Література

1. Назаров В. В., Омеляненко Г. М. Кримінальний процес України: Навчальний посібник / В. В. Назаров, Г. М. Омеляненко - Атіка, 2007. - с. 175.
2. Кримінально - процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651%D0%B1-17/page2>
3. Пилючак П. П. Реформування системи запобіжних заходів у кримінальному судочинстві: Збірник матеріалів - Київ, 2000. - с. 7.

Караманиць А.І.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Основним нормативним актом, що регулює рекламну діяльність в Україні, є Закон України від 3 липня 1996 року «Про рекламу». Відповідно до статті 1 ЗУ «Про рекламу», реклама - це спеціальна інформація про осіб чи продукцію, яка розповсюджується в будь-якій формі та в будь-який спосіб з метою прямого чи опосередкованого одержання прибутку [1]. Основними принципами рекламної діяльності є: законність, точність, достовірність, використання форм та засобів, які не завдають споживачеві реклами моральної, фізичної або психічної шкоди [1].

Так, реклама не повинна підривати довіру суспільства до реклами та повинна відповідати принципам добросовісної конкуренції. Реклама не повинна містити інформації або зображень, які порушують етичні, гуманістичні, моральні норми, нехтують правилами пристойності.

Реклама не повинна зловживати довірою споживача й нестачею у нього досвіду або знань, без обґрунтованих причин грати на почутті страху, марновірствах і забобонах; містити нічого, що могло б спровокувати акти насильства; підтримувати дискримінацію за расовою, релігійною або статевою ознакою; містити заяв і образів, які можуть ввести в оману споживача.

В якості учасників рекламного процесу виступають рекламодавець, рекламовиробник і рекламорозповсюджувач.

Законом «Про рекламу» передбачені такі види реклами, як зовнішня реклама, внутрішня реклама, порівняльна реклама, соціальна реклама.

В Україні основний нормативний документ, що регулює рекламну діяльність є ЗУ «Про рекламу» № 270 від 03.07.1996 р., який визначає засади рекламної діяльності в Україні, регулює відносини, що виникають у процесі виробництва, розповсюдження та споживання реклами. Рекламну діяльність в Україні регулюють також і інші законодавчі документи, які можна представити у вигляді наступної таблиці [2]:

Нормативно-правовий документ	Питання, що регулюються нормативним документом
Конституція України	регулює права людини на інформацію
Господарський Кодекс України	регулюють відносини, що виникають у зв'язку з розміщенням зовнішньої реклами у населених пунктах, та визначають порядок надання дозволів на розміщення такої реклами
Цивільний Кодекс України	регулюються особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників
Закон України «Про рекламу»	визначає засади рекламної діяльності в Україні, регулює відносини, що виникають у процесі виробництва, розповсюдження та споживання реклами
Закон України «Про інформацію»	регулює відносини щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту інформації

Закон України “Про телебачення і радіомовлення”	регулює відносини, що виникають у сфері телевізійного та радіомовлення на території України, визначає правові, економічні, соціальні, організаційні умови їх функціонування, спрямовані на реалізацію свободи слова, прав громадян на отримання повної, достовірної та оперативної інформації, на відкрите і вільне обговорення суспільних питань
Закон України “Про друковані засоби масової інформації (друкування) в Україні”	створює правові основи діяльності друкованих засобів масової інформації (преси) в Україні, встановлює державні гарантії їх свободи відповідно до Конституції України, Закону України “Про інформацію” та інших актів чинного законодавства і визнаних Україною міжнародно-правових документів
Постанова про затвердження типових правил розміщення зовнішньої реклами	регулюють відносини, що виникають у зв'язку з розміщенням зовнішньої реклами у населених пунктах, та визначають порядок надання дозволів на розміщення такої реклами
Постанова про затвердження Порядку накладання штрафів за порушення законодавства про рекламу	регулює питання накладення уповноваженими особами штрафів на рекламодавців, виробників і розповсюджувачів реклами за порушення законодавства про рекламу
Постанова про затвердження Порядку використання коштів державного бюджету, що спрямовується для виробництва і розповсюдження соціальної рекламної інформації про шкоду тютюнопаління та зловживання алкогольними напоями	визначає процедуру використання коштів державного бюджету, що спрямовуються для виробництва та розповсюдження соціальної рекламної інформації про шкоду тютюнопаління та зловживання алкогольними напоями
Наказ про затвердження нормативних актів з питань реклами лікарських засобів	регулює правовідносини у сфері реклами лікарських засобів для дітей і підлітків
Наказ про затвердження тарифів на розміщення реклами на транспорті комунальної власності міста	регулює тарифи на розміщення реклами на транспорті

Учасники рекламного процесу, як юридичні особи, так і громадяни, відповідають за порушення законодавства про рекламу відповідно до законодавства України. Особи, права й інтереси яких порушені в результаті неналежної реклами, вправі звернутися у встановленому порядку до суду, арбітражного суду з позовами, у тому числі й з позовами про відшкодування збитків. Відповідальність за порушення законодавства про рекламу несуть особи, винні в: розповсюдженні реклами щодо продукції, виробництво або реалізацію якої заборонено законодавством України; розповсюдженні реклами, забороненої чинним законодавством; порушенні порядку виготовлення та розповсюдження реклами; недотриманні вимог законодавства щодо змісту та достовірності реклами[3].

В результаті аналізу українського нормативного законодавства рекламної діяльності виявлено, що на сучасному етапі розвитку окремі його положення потребують удосконалення (законодавче регулювання прихованої реклами в ЗМІ, проблеми відмежування соціальної реклами від інших видів реклами, регулювання політичної реклами, тощо) . Це зумовлено тим, що за часів СРСР (в умовах планової економіки) значення реклами було невеликим, що призвело до необхідності формувати рекламне законодавство від самого початку.

Література:

1. Закон України “Про рекламу” від 3 липня 1996 року (остання редакція від 19.06.2007р.) // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 39.
2. Лисюк А.В. Нормативно-правове регулювання рекламної діяльності як об'єкта системи бухгалтерського обліку// «Вістник ЖДТУ» №3(57).
3. Адаменко В.К. Основи рекламної роботи: Курс лекцій.-Мелітополь, 2010.

Каца В.Є.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ПРИВАТИЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ

Приватизація державного майна - це платне відчуження майна, що перебуває у державній власності, у тому числі разом із земельною ділянкою державної власності, на якій розташований об'єкт, що підлягає приватизації, на користь фізичних та юридичних осіб, які можуть бути покупцями відповідно до Закону України «Про приватизацію державного майна», з метою підвищення соціально-економічної ефективності виробництва та залучення коштів для здійснення структурної перебудови національної економіки.

З метою раціонального та ефективного застосування способів приватизації об'єкти приватизації класифікуються за такими групами:

- група А - єдині майнові комплекси державних підприємств, їх структурних підрозділів, які можуть бути виділені в самостійні суб'єкти господарювання на яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний рік не перевищує 100 осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції за такий період не перевищує 70 мільйонів гривень або вартості майна яких недостатньо для формування статутного капіталу господарського товариства,

- група В - єдині майнові комплекси державних підприємств, їх структурних підрозділів, на яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний рік перевищує 100 осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції за такий період перевищує 70 мільйонів гривень або вартість майна яких достатня для формування статутного капіталу акціонерного товариства

- група Г - єдині майнові комплекси державних підприємств та акції акціонерних товариств, які на момент прийняття рішення про приватизацію мають ознаки домінування на загальнодержавному ринку товарів, підприємств оборонно-промислового комплексу, а також об'єкти, визначені уповноваженими органами управління як такі, що потребують застосування індивідуального підходу до приватизації

- група Д - об'єкти незавершеного будівництва, законсервовані об'єкти, у тому числі разом із земельними ділянками державної власності, на яких вони розташовані;

- група Е - акції, що належать державі у статутному капіталі господарських товариств, інших господарських організацій і підприємств, заснованих на базі об'єднання майна різних форм власності та розташованих на території України або за її межами;

- група Ж - об'єкти соціально-культурного призначення, в тому числі разом із земельними ділянками державної власності, на яких вони розташовані, крім тих, що не підлягають приватизації.

Суб'єктами приватизації є:

- державні органи приватизації;
- покупці та їх представники;
- посередники.

Державну політику в сфері приватизації здійснюють Фонд державного майна України, його регіональні відділення та представництва у районах і містах.

Порядок приватизації державного майна передбачає:

- опублікування списку об'єктів, які підлягають приватизації, в офіційних друкованих виданнях державних органів приватизації та місцевій пресі;

- прийняття рішення про приватизацію;

- опублікування інформації про прийняття рішення про приватизацію об'єкта;

- проведення аудиторської перевірки фінансової звітності підприємства, що приватизується;

- проведення у випадках, передбачених законодавством, екологічного аудиту об'єкта приватизації;

- затвердження плану приватизації або плану розміщення акцій акціонерних товариств, створених у процесі приватизації та корпоратизації, та їх реалізацію.

Ініціювати приватизацію об'єктів можуть державні органи приватизації, уповноважені органи управління або покупці.

Уповноважені органи управління подають щороку державним органам приватизації пропозиції стосовно включення об'єктів права державної власності до переліку об'єктів, що підлягають, в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Державні органи приватизації протягом 20 днів розглядають заяви та приймають рішення щодо приватизації об'єкта і в п'ятиденний строк письмово повідомляють про це заявника, адміністрацію та трудовий колектив підприємства, що приватизується, а також відповідний уповноважений орган управління.

Відмова в приватизації можлива тільки у випадках, коли:

- підприємство, що пропонується приватизувати, перебуває у процесі ліквідації;

- законодавством встановлено обмеження щодо приватизації цього підприємства;

- відсутні необхідні документи, що подаються разом із пропозиціями стосовно включення об'єкта до переліку;
- об'єкт приватизації знаходиться в заповідній зоні, або розташований у прибережних захисних смугах морів, річок, озер на відстані ближче ніж 100 метрів від них.

Державний орган приватизації протягом місяця з дня прийняття рішення про приватизацію затверджує склад комісії з приватизації і встановлює строк подання проекту плану приватизації.

До складу комісії входять за принципом однакового представництва:

- представники господарського товариства, створеного членами трудового колективу підприємства,
- інші особи, які подали заяву на приватизацію,
- представники місцевих рад, фінансових органів, державного органу приватизації, центрального органу виконавчої влади з питань земельних ресурсів, центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів України, Антимонопольного комітету України, органу,

Комісія з приватизації складає проект плану приватизації об'єкта, в якому враховуються пропозиції всіх членів комісії [1].

Приватизація державного майна здійснюється шляхом:

- продажу об'єктів приватизації на аукціоні та за конкурсом. Цей спосіб приватизації здійснюється у порядку, встановленому Законом України "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)", згідно з яким продаж об'єктів на аукціоні - це спосіб приватизації, за яким власником об'єкта стає покупець, який запропонував у ході аукціону максимальну ціну, а продаж об'єктів за конкурсом - спосіб приватизації, за яким власником об'єкта стає покупець, який запропонував найкращі умови подальшої експлуатації об'єкта (некомерційний конкурс), або за рівних фіксованих умов - найвищу ціну (комерційний конкурс)[2];

- продажу акцій, що належать державі у господарських товариствах, на аукціоні, за конкурсом, на фондових біржах та іншими способами, що передбачають загальнодоступність та конкуренцію покупців;

- продажу на конкурсній основі єдиного майнового комплексу державного підприємства;
- викупу об'єктів приватизації;
- продажу акцій на міжнародних фондових ринках, у тому числі у вигляді депозитарних розписок;
- іншими способами, які встановлюються спеціальними законами, що регулюють особливості приватизації об'єктів окремих галузей.

Згідно зі ст. 6 Закону України "Про особливості приватизації об'єктів незавершеного будівництва" приватизація об'єктів незавершеного будівництва здійснюється шляхом:

- продажу на аукціоні, за конкурсом;
- продажу шляхом викупу за наявності одного покупця безпосередньо цьому покупцеві із забезпеченням ним умов приватизації об'єкта;

- внесення об'єкта незавершеного будівництва до статутного фонду господарського товариства як внеску держави з наступною приватизацією акцій (часток, паїв) у порядку, встановленому установчими документами товариства та законодавством України, після завершення будівництва відповідного об'єкта;

- продажу під розбирання[3].

Приватизація державного житлового фонду здійснюється шляхом:

- безоплатної передачі громадянам квартир (будинків), житлових приміщень у гуртожитках з розрахунку санітарної норми 21 квадратний метр загальної площі на наймача і кожного члена його сім'ї та додатково 10 квадратних метрів на сім'ю;
- продажу надлишків загальної площі квартир (будинків), житлових приміщень у гуртожитках громадянам України, що мешкають в них або перебувають в черзі потребуючих поліпшення житлових умов[4].

Отже, можна зробити висновок, що приватизаційні процеси в Україні є досить актуальним питанням для розгляду науковцями. Українським законодавством досить детально регламентований як процес приватизації державного майна взагалі, так і окремих видів об'єктів.

Література:

1. Про приватизацію державного майна: Закон України від 04.03.1992 // Відомості Верховної Ради.
2. Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію): Закон України від 06.03.1992 // Відомості Верховної Ради.

3. Про особливості приватизації об'єктів незавершеного будівництва від 14.09.2000 // Відомості Верховної Ради.

4. Про приватизацію державного житлового фонду від 19.06.1992 // Відомості Верховної Ради.

Ковалевська І.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ВИДИ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИХ САНКЦІЙ

Правовим засобом відповідальності у сфері господарювання є господарські санкції.

Господарські санкції - це заходи впливу на правопорушника у сфері господарювання, в результаті застосування яких для нього настають несприятливі економічні або правові наслідки.

Відповідальністю є застосування до правопорушника встановлених законом або договором санкцій, внаслідок чого він зазнає майнових втрат. Господарсько-правова санкція становить визначену безпосередньо законом або договором міру (масштаб, величину) відповідальності правопорушника. Це гранична величина майново-примусового впливу на правопорушника, який може застосувати до нього кредитор або відповідний орган.

Господарсько-правові санкції у своїй сутності є переважно економічно-юридичними. Тому в законодавстві визначення «економічні» і «майнові» можуть вживатися як тотожні. Термін «економічні санкції» означає, що за змістом господарсько-правова відповідальність є економічною. Це негативний економічний вплив на правопорушника з метою стимулювання виконання ним зобов'язання.

Термін «майнові санкції» є юридичним еквівалентом попереднього терміну і означає, що з точки зору форми господарсько-правової відповідальності є юридичною відповідальністю. Ця відповідальність застосовується лише у правовій формі, якою є передбачені законом або договором майнові (економічні за змістом) санкції.

Відповідно до ч. 2 ст. 217 ЦК у сфері господарювання застосовуються три види господарських санкцій: - відшкодування збитків; - штрафні санкції; - оперативно-господарські санкції.

Крім того, до суб'єктів господарювання за порушення ними правил здійснення господарської діяльності застосовуються адміністративно-господарські санкції (ч. 3 ст. 217 ГК).

Господарські санкції застосовуються у встановленому законом порядку за ініціативою учасників господарських відносин, а адміністративно-господарські санкції - уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування.

Відшкодування збитків як вид відповідальності різнобічно врегульоване законом.

По-перше, визначено юридичні підстави застосування цього виду відповідальності: "Учасник господарських відносин, який порушив господарське зобов'язання або установлені вимоги щодо здійснення господарської діяльності, повинен відшкодувати завдані цим збитки суб'єкту, права або законні інтереси якого порушено" (ч. 1 ст. 224 ГК).

По-друге, визначено види втрат управненої сторони, які визначаються як збитки. Це: а) витрати, зроблені управненою стороною; б) втрата або пошкодження її майна; в) не одержані нею доходи, які управнена сторона одержала б у разі належного виконання зобов'язання або додержання правил здійснення господарської діяльності другою стороною (ч. 2 ст. 224 ГК).

Згідно з ч. 1 ст. 225 ГК до складу збитків, що підлягають відшкодуванню особою, яка допустила господарське правопорушення, включаються:

- вартість втраченого, пошкодженого або знищеного майна, визначена відповідно до вимог законодавства;
- додаткові витрати (штрафні санкції, сплачені іншим суб'єктам, вартість додаткових робіт, додатково витрачених матеріалів тощо), понесені стороною, яка зазнала збитків внаслідок порушення зобов'язання другою стороною;
- неодержаний прибуток (втрачена вигода), на який сторона, яка зазнала збитків, мала право розраховувати у разі належного виконання зобов'язання другою стороною;
- матеріальна компенсація моральної шкоди у випадках, передбачених законом.

По-третє, встановлено певні вимоги щодо визначення розміру збитків: при визначенні розміру збитків, якщо інше не передбачено законом або договором, враховуються ціни, що існували за місцем виконання зобов'язання на день задоволення боржником у добровільному порядку вимоги сторони, яка зазнала збитків, а у разі якщо вимогу не задоволено у добровільному порядку, - на день подання до суду відповідного позову про стягнення збитків.[2]

Штрафні санкції (неустойка) - це визначена законом або договором грошова сума, яку учасник господарських відносин зобов'язаний сплатити у разі порушення ним господарських зобов'язань, що ґрунтуються зазвичай на договірних засадах.

Таким чином, штрафні санкції:

а) завжди застосовуються у вигляді грошової суми;

б) підставою застосування штрафних санкцій є:

- порушення учасником господарських відносин правил здійснення господарської діяльності (на нашу думку, законодавець не врахував тут ту обставину, що порушення правил здійснення господарської діяльності - це самостійний вид господарського правопорушення, за який згідно з ч. 1 ст. 238 ГК до порушника застосовуються адміністративно-господарські санкції. Тим більше, що в подальших статтях, присвячених штрафним санкціям, про порушення правил здійснення господарської діяльності як підставу застосування штрафних санкцій мова не йде);

- невиконання або неналежне виконання господарського зобов'язання;

в) суб'єктами права застосування штрафних санкцій є учасники відносин у сфері господарювання, зазначені у ст. 2 ГК;

г) законом щодо окремих видів зобов'язань може бути визначений розмір штрафних санкцій, зміна якого за погодженням сторін не допускається.

За загальним правилом розмір штрафних санкцій передбачається законом чи договором. Пріоритет у визначенні розміру санкцій надається закону. І лише в тих випадках, коли розмір штрафних санкцій законом не визначено, санкції застосовуються в розмірі, передбаченому договором (ч. 4 ст. 231 ГК).

За порушення встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності до суб'єктів господарювання можуть бути застосовані спеціально уповноваженими органами держави або місцевого самоврядування адміністративно-господарські санкції, тобто правові заходи організаційного або майнового характеру, спрямовані на припинення правопорушення суб'єкта господарювання та ліквідацію його наслідків.

Значимо, що оперативно-господарські санкції можуть застосовуватися одночасно з відшкодуванням збитків та стягненням штрафних санкцій.

Види адміністративно-господарських санкцій, умови та порядок їх застосування визначаються Господарським кодексом, іншими законодавчими актами.

Зверніть увагу, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування відповідно до своїх повноважень та у порядку, встановленому законом, можуть застосовувати до суб'єктів господарювання такі адміністративно-господарські санкції: вилучення прибутку (доходу) — ст. 240 ГК; застосування антидемпінгових заходів — ст. 244 ГК; припинення експортно-імпортних операцій — ст. 245 ГК; застосування індивідуального режиму ліцензування — ст. 245 ГК; скасування державної реєстрації суб'єкта господарювання — ст. 247 ГК; інші адміністративно-господарські санкції, встановлені Господарським кодексом та іншими законами.

Коломієць О.Г.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ГОСПОДАРСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО: ПОНЯТТЯ, ЦІЛІ, СИСТЕМА

Виокремлення самого поняття «господарське законодавство» з'явилося на початку ХХ століття за кордоном, надалі розуміння господарського права почало розвиватися й на теренах України, на той час радянським вченими. В Україні активний розвиток господарського права, як галузі права та науки розпочався з моменту здобуття країною незалежності. При цьому найважливіше місце в розвитку галузі займає Господарський Кодекс України, прийнятий у 2003 році. Одне з вагомих значень треба віднести Закону України «Про підприємництво», «Про власність», «Про підприємства в Україні». У яких зазначалось: поняття підприємництва, суб'єкти підприємництва та особи, які не можуть займатися такою діяльністю; обмеження щодо здійснення підприємницької діяльності та види підприємництва, які підлягають ліцензуванню; організаційно-правові форми підприємництва; умови та порядок здійснення підприємницької діяльності; гарантії прав підприємців, заходи державної підтримки та регулювання підприємницької діяльності. Тобто можна сказати, що закон «Про підприємництво» був своєрідним прототипом Господарського Кодексу України. Проте після прийняття вище вказаного кодексу, та ряду інших законодавчих актів вказані закони втратили чинність.

Основними актами, які на даний час регулюють відносини у сфері господарського права є в першу чергу Конституція України, Закони України, серед яких треба виокремити Господарський Кодекс України, що набрав чинності 01 січня 2004 року, як кодифікований нормативно правовий акт, нормативно-правовими актами Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правовими актами інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також іншими нормативними актами.

При цьому Конституція закріплює основні положення як господарського, так і інших галузей права. Господарські відносини регулюються численними нормативними актами не тільки прямо вказуючи ми на відношення до господарських відносин, а й які опосередковано зачіпають сферу цих відносин.

Зокрема то таких актів, що в свою чергу складають господарське законодавство можна віднести Цивільний кодекс України, Кримінальний кодекс України, що встановлює відповідальність за ряд злочинів у сфері господарських відносин, Кодекс про адміністративні правопорушення та ін. але беручи до уваги розвіглену систему господарського законодавства досить важко чітко вказати загальну кількість актів, що регулюють господарські відносини. Проте можна сміливо сказати, що акти, що охоплюють регулювання господарський відносин, займають майже половину всього законодавства в Україні. Таким чином Господарський кодекс регулює основні засади діяльності учасників господарських відносин.

Основою законодавства є нормативний акт. Нормативний акт – це офіційний письмовий документ компетентного органу держави, який встановлює чи відмінює норму господарського права. Господарсько-правові норми є різновидом загальних правових норм і характеризуються такими ознаками:

- ◆ встановлюються державою забезпечуються державним примусом;
- ◆ покладають на суб'єкта господарських правовідносин певні права та обов'язки;
- ◆ встановлюють певні правила поведінки приписи щодо їх і використання та виконання суб'єктами господарських правовідносин;
- ◆ мають бути закріплені нормативним актом, законом, указом, постановою, наказом, інструкцією.

Нормативні акти, які регулюють господарську діяльність, розділяються на певні види, а саме:

- закони, що регулюють загальні питання господарської діяльності (Господарський кодекс України, Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом тощо);
- закони про окремі види господарської діяльності (Про банки і банківську діяльність, Про Національний банк України, Про зовнішньоекономічну діяльність, Про товарну біржу, Про цінні папери та фондовий ринок та ін.);
- закони про окремі види і відносини в господарській діяльності. До них належать нормативні акти господарського законодавства, втілені в господарському, бюджетному, земельному, лісовому та інших кодексах України.

Також складовою системою господарського законодавства є підзаконні акти. Проте їх потрібно відрізнити від законодавчих актів. Зокрема до законодавчих актів відносяться нормативні акти Верховної Ради та Кабінету Міністрів України. До підзаконних в свою чергу відносяться укази та розпорядження Президента; постанови та розпорядження Кабінету Міністрів; господарські нормативні акти міністерств, державних комітетів, відомств з господарської діяльності у вигляді наказів, інструкцій, положень; нормативні акти місцевих рад народних депутатів і місцевих адміністрацій. Проте і законодавчі, і підзаконні акти мають важливе значення для господарського законодавства, адже законодавчі якти встановлюють загальні діяльності учасників господарських відносин, а підзаконні акти сприяють виконанню законодавчих актів, деталізуючи їх.

Таким чином, підсумовуючи вище сказане, можна дійти висновку, що по-перше, господарське законодавство займає одну з найбільших частин законодавства України взагалі. По-друге, історія розвитку законодавства сягає своїм корінням ще на початок ХХ століття, і найактивніше господарське законодавство почало розвиватись після здобуття Україною незалежності. А також вагомим внеском в розвиток господарського законодавства було прийняття в 2003 році Господарського кодексу України.

По-третє, нормативні акти, що регулюють господарські відносини, розділяються на декілька видів. Серед них слід виокремлювати підзаконні та законодавчі акти.

ОСОБЛИВОСТІ СПЛАТИ СУДОВОГО ЗБОРУ У ГОСПОДАРЬСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ: НОВІ ПІДХОДИ

Однією з найбільш ефективних форм захисту порушеного чи оспорюваного права є судовий захист. Для того, щоб реалізувати право на судовий захист майже кожна особа має сплатити судові витрати. Виходячи з цього дослідження правових засад справляння судового збору набуває не аби якої актуальності, чому і присвячена дана робота. З 01 листопада 2011р. вступив у силу ЗУ «Про судовий збір» [1], який визначив об'єкти та розміри ставок судового збору, порядок сплати та звільнення від сплати судового збору, у тому числі і у господарському судочинстві. До його прийняття, підстави і порядок справляння судового збору були визначені відповідним Декретом КМУ. У зв'язку з чим, виникла наукова необхідність у проведенні порівняльно-правового аналізу Декрету КМУ «Про державне мито» [2] та ЗУ «Про судовий збір». Дослідження у такому ракурсі є вкрай корисним, як для науковців, так і юристів практиків, які постійно звертаються за судовим захистом до господарських судів.

Метою цієї роботи є проаналізувати та порівняти положення Декрету КМУ «Про державне мито» та ЗУ «Про судовий збір». Головною новелою ЗУ «Про судовий збір» є зміна методологічних підходів до визначення судового збору. Якщо раніше, державне мито розраховувалося виходячи з неоподаткованого мінімумів доходів громадян, то з моменту вступу в силу ЗУ «Про судовий збір» з мінімальної заробітної плати. Відповідно до ч.1. ст. 4 ЗУ «Про судовий збір», судовий збір розраховується в залежності від ставки мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня календарного року, в якому відповідна заява подається до суду. (ч.1. ст. 4 ЗУ «Про судовий збір»). При цьому, розмір ставок судового збору є величиною непостійною і має змінюватися кожен рік, а й то кожний квартал, виходячи з розміру мінімальної заробітної плати. Тобто з великою долею вірогідності, можна стверджувати, що судовий збір буде зростати пропорційно зростанню розміру мінімальної заробітної плати.

В результаті цих методологічних змін, сума судового збору виросла у декілька разів, розглянемо це на прикладах. Так, судовий збір за подання заяви майнового характеру складає 2% ціни позову, але не менше 1,5 розміру мінімальної заробітної плати та не більше 60 розмірів мінімальної заробітної плати. Тобто, мінімальна сума судового збору при зверненні до господарського суду становить 1720,50 грн. За подання позову немайнового характеру (визнання недійсним рішень органів місцевого самоврядування, господарських товариств чи господарських договорів) сума судового збору є фіксованою, не прив'язується до ціни позову і становить 1 розмір мінімальної заробітної плати, тобто 1147,00грн. До введення в дію ЗУ «Про судовий збір» мінімальне державне мито складало 102грн. (5 неоподаткованих мінімумів доходів громадян). Різниця вражаюча, навіть незважаючи на те, що позивач при зверненні до господарського суду мав ще сплатити витрати на інформаційне технічне забезпечення судового процесу. При цьому, подаючи позов, який одночасно містить вимоги майнового та немайнового характеру судовий збір сплачується за кожну позовну вимогу.

Крім того, значним чином розширені об'єкти справляння судового збору, який відтепер сплачується за подання заяви про забезпечення позову або заяви про вжиття запобіжних заходів (1,5 розміру мінімальної заробітної плати), які раніше були безкоштовними. Отримали правову та грошову регламентацію послуги суду за видачу документів. Зокрема, за повторну видачу копії судового рішення – 1 гривня за кожний аркуш копії; за видачу дублікату судового наказу чи виконавчого листа – 3 гривні; за роздрукування технічного запису судового засідання – 5 грн. за кожний аркуш; за видачу в електронному вигляді копії технічного запису судового засідання – 15 грн., тощо.

Однією з переваг ЗУ «Про судовий збір» є встановлення чітких підстав для повернення судового збору (ст. 7 ЗУ «Про судовий збір»). Хоча, процедура цього є досить складною, бо сплачена сума судового збору повертається лише за ухвалою суду у разі зменшення суми позовних вимог, внесення судового збору у більшому розмірі ніж потрібно, повернення скарги чи заяви, відмови у відкритті провадження у справі, залишення заяви або скарги без розгляду або закриття провадження у справі.

Декілька слів треба сказати про відстрочення чи розстрочення сплати судового збору. Так, згідно ст. 8 ЗУ «Про судовий збір» суд може зменшити розмір судового збору або звільнити від його сплати, враховуючи майновий стан сторони. Здається добра справа, але, на погляд автора, ця стаття майже не отримує розповсюдження. По-перше: її диспозиція передбачає право суду, а не обов'язок зменшити розмір судового збору; по-друге: ніде в ЗУ «Про судовий збір» не передбачені критерії чи конкретні обставини, за яких суд може застосувати ст. 8 ЗУ «Про судовий збір». Отже, ця стаття носить більш формальний характер, оскільки не передбачено механізму її застосування. Тому, передбачена норма буде використовуватися лише по «великим святам» і лише за доброї волі суду.

Критично аналізуючи, ЗУ «Про судовий збір» слід зазначити, що неясною є правова природа терміну «судовий збір», бо Податковий кодекс України не містить такого поняття. Виходячи з цього незрозуміло, яким чином і ким будуть використовуватися кошти сплачені, в якості судового збору. Бо, ч.1 ст. 9 ЗУ «Про судовий збір» лише вказує, що судовий збір сплачується за місцем розгляду справи та зараховується до спеціального фонду Державного бюджету України. Чи означає це, що судова гілка буде працювати на принципах самофінансування і ці кошти мають направлятися на зарплату чи лише на зміцнення матеріально-технічної бази суду. Також незрозуміло чи необхідно сплачувати судовий збір за подання заяв про порушення справ про банкрутство чи інших вимог, що впливають з ЗУ «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». ЗУ «Про судовий збір» залишає це питання відкритим, тобто можна зробити висновок, що подібні позовні заяви не оплачуються судовим збором, хоча деякі сумніви відносно цього залишаються.

Отже, прийняття ЗУ «Про судовий збір» призвело до значного підвищення ставок судового збору. З одного боку, це має призвести до зменшення справ, які розглядаються у порядку господарського судочинства, оскільки стане не вигідно звертатися до суду по справам, ціна позову яких є невеликою чи незначною. Крім того, мають зменшитись випадки зловживання процесуальними правами, наприклад з метою затягування процесу по справі та кількість завідомих неправомірних та програтських позовів. Все це дозволить розвантажити судову систему шляхом зменшення дрібних суперечок, що має сприяти пришвидшенню розгляду справ, оскільки навантаження на кожного суддю має стати меншим. Хоча, за переконанням автора, та ж сама проблема дотримання процесуальних строків розгляду справи у господарському судочинстві є не такою гострою як у адміністративному чи цивільному судочинстві. У цілому, можна погодитися з думкою, що збільшення розміру судового збору, принаймні у господарському судочинстві сприятиме розвитку договірної дисципліни й становленню позасудових способів вирішення спору.

Таким чином, прийняття ЗУ «Про судовий збір» і значне підвищення ставок судового збору можна буде вважати виправданим лише за умови значного покращення рівня та якості правосуддя, і то, це не можна буде вважати прямим наслідком прийняття ЗУ «Про судовий збір». Головна ж мета прийняття ЗУ «Про судовий збір» полягає у покращенні матеріально-технічних умов роботи суддів в Україні; чи покращиться від цього рівень правосуддя невідоме, але так хочеться на це сподіватися.

Література:

1. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 № 3674-VI // Офіційний вісник України від 12.08.2011. – 2011р., - № 59 – Ст. 2349
2. Про державне мито: Декрет КМУ від 21 січня 1993 року N 7-93 // Відомості Верховної Ради України. – 1993р. – № 13. – Ст. 113.

Коновалова В.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕНАЛЕЖНЕ ВИКОНАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ МЕДИЧНИМ АБО ФАРМАЦЕВТИЧНИМ ПРАЦІВНИКОМ

У сучасних умовах, коли медицина досягла великих успіхів у діагностуванні, профілактиці та лікуванні багатьох захворювань, які раніше вважалися невилковними або такими, що важко піддаються лікуванню, дуже гостро постає питання про якість медичних послуг, що надаються пацієнтам. Тому пред'являються більш високі вимоги до професійної компетенції медичних та фармацевтичних працівників, зростає кількість претензій до медичних закладів за ненадання або неналежне надання медичної допомоги, все частіше негативні наслідки їх професійної діяльності висвітлюються у засобах масової інформації та набувають розголосу у громадськості. Це і пояснює

підвищений інтерес до проблеми кримінальної відповідальності за неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. Але до цих пір проблема відповідальності медичних та фармацевтичних працівників за результати їх професійної діяльності є відкритою для досліджень і знаходиться у центрі уваги багатьох спеціалістів різних галузей знань – медиків, біологів, юристів, політичних і громадських діячів тощо. До того ж актуальність теми зумовлена тим, що проблема кримінальної відповідальності медичних та фармацевтичних працівників за неналежне виконання професійних обов'язків є однією з найскладніших у кримінальному праві. Нажаль, за грубі помилки у процесі здійснення медичної діяльності, за які законодавством передбачена кримінальна відповідальність, для винних у скоєнні злочину частіше настає лише дисциплінарна.

Мета і завдання дослідження полягає у з'ясуванні сутності поняття і кримінально-правового регулювання медичної діяльності, відмежуванні неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником від суміжних складів злочину. Предмет дослідження: особливості складів злочину, передбачених ст. 140 Кримінального кодексу України, методи та форми кримінально-правового регулювання медичної діяльності тощо.

Життя та здоров'я людини є головними фундаментальними цінностями держави. Діяльність лікаря спрямована на їх збереження від моменту зачаття та вимагає від нього гуманного ставлення до людини, поваги до її особистості, співчуття та співучасті, доброзичливості, благодійності і милосердя, терплячості, взаємодовіри, порядності та справедливості. Лікар повинен пам'ятати, що головний суддя на його професійному шляху - це, насамперед, совість.

Ці моральні засади систематизовані в Етичному кодексі лікаря України з урахуванням положень Міжнародного кодексу медичної етики, Гельсінської декларації Всесвітньої медичної освіти, Загальної декларації про геном і права людини й Конвенції про захист прав та гідності людини з огляду на застосування досягнень біології та медицини [5].

Неякісне медичне обслуговування здатне заподіяти тяжку шкоду основним правам і свободам особи, зокрема спричинити тілесні ушкодження або навіть смерть. Спричинення подібних наслідків посягає на недоторканність життя і здоров'я особи, що гарантується Конституцією України, а також на встановлений порядок надання одержання медичної допомоги, у зв'язку з чим відповідальність за здійснення цього діяння передбачається кримінальним законом [4].

Злочин, передбачений ст. 140 КК, може бути вчинений шляхом двох дій: невиконання або неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. Під невиконанням слід розуміти не вчинення ним певних дій при наданні лікарської допомоги хворому, які він повинен був вчинити. А під неналежним виконанням професійних обов'язків – вчинення необхідних дій не у повному обсязі чи вчинення не тих дій, які необхідно було вчинити (наприклад, поверхове проведення огляду хворого). Невиконання чи неналежне виконання медичним або фармацевтичним працівником своїх професійних обов'язків є наслідком недбалого чи несумлінного ставлення до них, під яким слід розуміти погане, байдуже, без належної старанності, неуважне, халатне їх виконання [4].

Для того, щоб дійти висновку про наявність складу злочину в діях медичного або фармацевтичного працівника, необхідно встановити необхідний причинний зв'язок, при якому настання шкідливих наслідків є закономірним результатом злочинного діяння, яке було вчинене. У злочинах медичних працівників нерідко зустрічається випадковий причинний зв'язок між діянням і наслідками, що настали. Випадковими наслідками діяння будуть ті наслідки, які у цій конкретній обстановці не викликалися закономірним розвитком подій, не були внутрішньо притаманні діянню, що вчинилось, а настали в результаті збігу обставин. Певну складність являє собою встановлення причинного зв'язку при вчиненні медичним працівником злочину у формі бездіяльності. Бездіяльність медичного працівника при порушенні ним правил сприяє розвитку хворобливих процесів у гіршу сторону, тобто створює реальну можливість настання шкідливих наслідків для життя і здоров'я потерпілого. Між невиконанням обов'язків і несприятливими наслідками наявний реальний (необхідний) причинний зв'язок. Вирішення питання про його наявність чи відсутність повинно бути пов'язане з встановленням фактів, а не з ймовірною можливістю попередження медичним працівником шкідливих наслідків [3, 45].

Норми та принципи медичної деонтології можуть вірно орієнтувати медичного та фармацевтичного працівника в його професійній діяльності, але за умови їх наукового обґрунтування. Дотримання моральних та етичних норм є однією з найнеобхідніших сторін в діяльності будь-якого спеціаліста, що працює з людьми.

Юридична і медична практика свідчать, що чим вища правова культура лікарів, тим якісніша та ефективніша лікувально-діагностична допомога населенню. Саме цим забезпечуються права і законні інтереси громадян у сфері охорони здоров'я.

Відмежування неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником від суміжних складів злочинів та чітке визначення меж кримінальної відповідальності є не лише запорукою притягнення до кримінальної відповідальності винних у скоєнні злочину, а й необхідною гарантією проти необґрунтованих обвинувачень медичних та фармацевтичних працівників. Поряд з тим, посилення санкції за неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником, змусить більш якісніше та уважніше ставитися до здоров'я та життя хворої людини, що потребує допомоги під час виконання ними своїх професійних обов'язків.

Література:

1. Конституція України, прийнята Верховною Радою України 28.06.1996 р. // Відомості ВРУ. - 1996. - № 30. - Ст. 27.
2. Уголовный кодекс Украины: Научно-практический комментарий. Издание седьмое, переработанное и дополненное / Отв. ред. Е.Л. Стрельцов. – Х.: ООО «Одиссей», 2010. – 904 с.
3. Глушков В.А. Ответственность за преступления в области здравоохранения / В.А. Глушков. – К.: Вища школа, 1987. – 199 с.
4. Пастушенко С.С. Особливості складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 140 КК України / С.С. Пастушенко // Тези наукової конференції «Склад злочину: проблеми питання». Вісник Академії адвокатури України. – 1 (14) 2009. – С. 296-299
5. Міністерство: Вчена медична рада: Постанови. Постанова № 3 Засідання Вченої медичної ради МОЗ України від 28.08.2009

Костоманова А.Є.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ДОМАШНЬОГО АРЕШТУ В СИСТЕМІ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ

Реформування системи кримінальної юстиції на сьогоднішній день є одним з найважливіших кроків на шляху України до впровадження світових стандартів забезпечення прав людини. Разом з тим, на жаль, одною з найбільш проблем залишається питання забезпечення прав учасників кримінального процесу на його різних стадіях, адже закон у певних випадках передбачає їх обмеження. Так, при застосуванні запобіжних заходів неминухо постають питання щодо правильності їх обрання, доцільності, відповідності тощо. У цих умовах актуальною є проблема визначення кола запобіжних заходів та умов їх застосування.

Історія становлення та розвитку інституту запобіжних заходів, зокрема домашнього арешту, бере свій початок ще з сивої давнини. Тому, беручи до уваги важливість функцій, покладених на інститут запобіжних заходів у кримінальному процесі в Україні передбачено цілісну систему запобіжних заходів.

Для того, щоб визначити, які запобіжні заходи повинен містити Кримінально-процесуальний кодекс, а які необхідно скасувати, треба обов'язково звернутись до історії розвитку та становлення заходів процесуального примусу. Так, П.І. Люблінський дотримувався думки про те, що характер запобіжних заходів залежить від форми державного устрою, тому він застосовував цей критерій і при періодизації історії України. Ґрунтуючись на цьому, П.І. Люблінський визначав такі періоди: общинний, княжий, царський, імператорський [1].

За думкою вченого, общинний період характеризувався міжнародними відносинами невеликих племен, пануванням внутрішньої родової юстиції і врівноваженим положенням внутрішніх відносин, що виражається в пануванні змагальної форми суду і слідчого запобіжного заходу (поруки).

Наступним в історії сформувався княжий період, який утворився при посиленні влади князів із переважним впливом общини. Цей період характеризується як перехідний, свободою при поруці і виникненням запобіжних заходів, пов'язаних із позбавленням волі у справах, де замішаний особистий інтерес князя.

Царський період характеризувався утворенням сильної влади, яка поглинула общину. Постають обмеження свободи, що проявляється перш за все у кріпатстві. Відповідно до цього починають застосовуватись заходи адміністративно-примусового характеру і вже не так часто — поруки.

Імператорському періоду характерне повне перетворення всього державного устрою і централізації. Він викликає посилення державної влади, що виражається в існуванні тільки одних адміністративно-примусових заходів, і тільки з поступовим укріпленням цього устрою спостерігається перехід до заходів психологічного характеру.

Таким чином, розглядаючи початок імператорського періоду, можна виявити значне збільшення випадків ув'язнення. Порука ще існувала, але вона отримала зовсім інший характер, так як відпала майнова відповідальність поручителя. Отже, порука застосовувалась дуже рідко і носила формальний характер. Віддача за пристава також вийшла з застосування і була замінена ув'язненням. Майже повне виключення запобіжних заходів, не пов'язаних із позбавленням волі, та заміна на ув'язнення призвело до великої кількості арештованих. Тому в Зводі законів 1832 року було передбачено такі заходи по недопущенню ухилення обвинуваченого від слідства і суду:

- 1) утримання в тюрмі і при поліції;
- 2) домашній арешт
- 3) поліцейський нагляд;
- 4) віддача на поруки.

Під домашнім арештом і поліцейським наглядом за Зведенням законів передбачалось утримання обвинувачених у вчиненні нетяжких злочинів, за які вони підлягали б тільки тимчасовому тюремному ув'язненню. Також у Зведенні законів були зроблені деякі виключення для окремих категорій осіб, наприклад, вагітних жінок заборонялось брати під варту, а необхідно віддавати на поруки і під поліцейський нагляд.

Домашній арешт застосовувався частіше до осіб привілейованих, наприклад, до різного роду чиновників, і полягав у тому, що в будинку обвинуваченого знаходився поліцейський. Проте ми вважаємо, що найбільш повною є періодизація, яку запропонував В.С. Микляшевський. Вона нараховує п'ять періодів: 1) період кривавої помсти; 2) період князів; 3) період царської влади; 4) період імператорський; 5) період уставів 1864 р. Принцип такої періодизації він вибудовує з урахуванням відношення державної влади до свободи громадян.

Кожний період характеризується пануванням особливого запобіжного заходу: 1) безпосередньої помсти; 2) порук; 3) віддачі за пристава; 4) взяття під варту; 5) різних запобіжних заходів, застосування яких обставлено чисельними гарантіями[2].

Серед багатьох запобіжних заходів, положення яких в подальшому стали основою інституту домашнього арешту є відібрання посвідки на проживання, який вважається найнижчим запобіжним заходом. Значення цього заходу впливало із сутності паспортної системи, відповідно до якої особа не мала права залишати постійне місце проживання без посвідки на проживання або паспорта.

Замість паспорта обвинуваченому видавався тимчасовий реверс - посвідчення про вилучення паспорта. Вилучений паспорт підшивався до справи, від чого на ньому залишалися сліди проколів. У подальшому, в разі припинення справи або виправдання звинуваченого, «проколотий» паспорт компрометував свого господаря при влаштуванні на роботу або при пошуку місця проживання [3, с. 123]. Отже, можна казати про невідворотність наслідків застосування даного виду запобіжного заходу, хоча в подальшому цієї практики застосування не було використано при формуванні основних положень інституту домашнього арешту.

Підписка про невїзд вважалася свідченням того, що у відношенні особи була винесена постанова слідчого про заборону залишати місце проживання на період слідства, яка була доведена до відома обвинуваченого. Порушення підписки не призводило до юридичної відповідальності особи, але вважалось достатньою підставою для застосування більш суворого запобіжного заходу.

Іншим схожим до домашнього арешту запобіжним заходом, що застосовувався в кримінальному процесі було тримання під вартою. Домашній арешт відрізнявся від утримання під вартою лише тим, що місцем ув'язнення була домівка обвинуваченого. Застосовувався цей запобіжний захід украй рідко - щодо важких хворих, кормлячих матерів та високопоставлених осіб. Наприклад, у 1899 р. домашній арешт не застосовувався жодного разу [4]. Проблема полягала в тому, що умови застосування домашнього арешту не регламентувалися. У одних випадках, в обвинувачених відбирали підписку про незалишення житла, у інших - біля житла виставлялася охорона.

Історичні дані підтверджують, що розвитку інституту домашнього арешту передували арештні будинки, які влаштовувалися і містилися в земствах. Кошти, призначені для утримання арештних будинків, надходили до бюджету земства зверху. Допускалося пристрій арештантських приміщень і при в'язницях, але такі приміщення повинні були бути повністю відокремлені від в'язниці. Арештні

будинки влаштувалися по одному, по два або більше на кожен ділянку або ж по одному на два і більше ділянок.

Особливий інтерес до інституту домашнього арешту обумовлений тим, що у 2012 році набрав чинності новий Кримінально-процесуальний кодекс, який на відміну від Кодексу 1960 року закріпив положення про домашній арешт в якості запобіжного заходу, тож можна казати, що інститут домашнього арешту повертається в кримінально-процесуальні відносини.

Як свідчить аналіз існування домашнього арешту в якості самостійного запобіжного заходу в кримінально-процесуальних відносинах, його наявність дозволяє створити більш демократичні засади при розгляді нетяжких кримінальних справ в контексті забезпечення прав обвинуваченого та підозрюваного під час розгляду кримінальної справи.

Література:

1. Люблинский П.И. Свобода личности в уголовном процессе. Меры, обеспечивающие неуклонение обвиняемого от правосудия. —С.Пб.,1906.
2. Микляшевский В.С. О средствах представления обвиняемого в суд. — Варшава, 1872.
3. Петрухин И.Л. Меры пресечения в дореволюционной России. / И.Л. Петрухин // Советское госво-и право. – 1988. - № 7. С.119-125
4. Слободян О. М. Становлення та розвиток інституту запобіжних заходів, не пов'язаних із взяттям під варту, в кримінальному процесі України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.naiu.kiev.ua/tslc/pages/biblio/visnik/2007_1/slobodyan.htm

Кохненко Л.Є.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 3 курс

ДОГОВІР ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ: ПОНЯТТЯ, ФОРМА, ОСОБЛИВОСТІ

Зобов'язальне право охоплює сукупність цивільно-правових норм, які регулюють майнові відносини, що складаються у зв'язку з передачею майна, наданням послуг, виконанням робіт. Однією з найпоширеніших підстав виникнення зобов'язань закон називає договір.

Договір довічного утримання – це різновид договору про перехід майна у власність. Набувач укладає даний договір з метою отримання у свою власність певного майна, відчужувач же має на меті забезпечити себе чи третю особу належним довічним утриманням та доглядом.

За договором довічного утримання (догляду) одна сторона відчужувач передає другій стороні набувачеві власність житловий будинок, квартиру або їх частину, інше нерухоме майно або рухоме майно, яке має значну цінність, взамін чого набувач зобов'язується забезпечувати відчужувача утриманням та (або) доглядом довічно

Сторонами договору довічного утримання є відчужувач і набувач. Відчужувач - це особа, яка передає набувачеві у власність майно за забезпечення довічним утриманням та (або) доглядом себе чи третьої особи. Відчужувачем у договорі довічного утримання (догляду) може бути фізична особа незалежно від її віку та стану здоров'я. Вона обов'язково повинна бути власником майна, яке передається за договором. Набувачем є особа, яка взамін переданого йому у власність майна зобов'язується забезпечувати відчужувача чи третю особу утриманням та доглядом довічно. Набувачем у договорі довічного утримання (догляду) може бути повнолітня дієздатна фізична особа або юридична особа [1, с. 89].

Суть договору довічного утримання (догляду) зводиться до передачі майна однією особою іншій у власність в обмін на одержання утримання у вигляді коштів та інших матеріальних благ та догляду у вигляді послуг.

Договір довічного утримання передбачає обов'язкову письмову форму та нотаріальне посвідчення договору довічного утримання (догляду). Якщо у власність набувача передається нерухоме майно, даний договір підлягає ще й державній реєстрації [2. с. 69].

Договір довічного утримання є реальним (укладеним з моменту передачі відчужувачем майна у власність набувача), одностороннім (після укладення договору обов'язки виникають тільки у набувача) та відплатним (за отримання у власність майна набувач зобов'язується забезпечувати відчужувача утриманням та (або) доглядом).

Роблячи висновки можна сказати про те, що договір довічного утримання має такі особливості:

- 1) предметом договору може бути тільки житловий будинок, квартира або їх частина, інше нерухоме майно або рухоме майно, яке має значну цінність;

- 2) майно передається відчужувачем набувачеві у власність;
- 3) взамін переданого майна набувач зобов'язується забезпечувати відчужувача або третю особу утриманням та (або) доглядом;
- 4) термін дії даного договору - довічно, тобто до смерті відчужувача або третьої особи.

Договір довічного утримання (догляду) має деякі спільні риси з договорами купівлі-продажу, міни, ренти, найму (оренди). Однак зазначені основні ознаки дозволяють відокремити його від усіх інших цивільно-правових договорів.

Договір довічного утримання (догляду) не можна укласти на певний строк, оскільки він завжди є терміновим: припинення такого договору виконанням пов'язане з вказівкою на подію, яка має неминуче настати - смерть відчужувача або третьої особи, на користь якої укладено договір. А отже, наперед невідомо скільки буде тривати зобов'язання, яким буде загальний розмір витрат набувача на утримання та (або) догляд відчужувача. За цією ознакою договір довічного утримання (догляду) належить до алеаторних договорів.

Література:

- 1 Бичкова С.С. Цивільне право України. Договірні та не договірні зобов'язання. Підручник 2008. – 498 с.
2. Космін Ю. Договір довічного утримання // Право України. - 2000. - № 2. - С. 69-71.

Кравченко О.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 3 курс

ЕВОЛЮЦІЯ ЦИВІЛЬНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ЯК ПЕРЕДУМОВИ ПРАВА НА ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ

Актуальність даної теми полягає у тому, що цивільна процесуальна правосуб'єктність – це здатність особи бути суб'єктом права, тобто учасником правовідносин, носієм суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, а до цього часу в загальній теорії права і в окремих юридичних науках не існує єдиної думки відносно юридичної природи правосуб'єктності її змісту, одноманітного її визначення і місця у правовідношенні, тому це питання є актуальним у наш час. Вирішенням цього питання займалися: С. М. Братусь, М. Т. Агарков, А. В. Венедиктов, О. С. Йоффе, С. Ф. Кечек'ян, Л. С. Явич, О. А. Красавчико, Н. А. Чечиної, І. І. Богдан, К. В. Гусаров, В. В. Комаров, А. А. Мельников, П. І. Радченко, М. І. Штефан та інші.

Конституція України гарантує право на захист для будь-якої особи, яка його потребує. Для цього держава застосовує різноманітні засоби правового захисту суб'єктивних прав і свобод людини і громадянина. Особливо відповідальна роль в цій діяльності належить суду (статті 44, 124 Конституції України). Залежно від характеру порушень захист може здійснюватись у порядку конституційного, цивільного, кримінального або адміністративного судочинства. Демократичні принципи судочинства стають захистом від некомпетентності або можливої упередженості відповідних осіб. Наприклад, у цивільному процесуальному законодавстві передбачено, що будь-яка зацікавлена особа вправі в порядку, встановленому законом, звернутися до суду за захистом порушеного або оскарженого права чи інтересу, що охороняється законом.

Можливість особистого звернення до суду залежить від наявності в особи, що звертається, цивільної процесуальної правоздатності та дієздатності, які складають цивільну процесуальну правосуб'єктність.

Теорія цивільної процесуальної правосуб'єктності пройшла довгий шлях розвитку, проте своєї актуальності вона не втратила і на сьогодні, що й обумовило вибір теми статті.

Переходячи до встановлення сутності цивільної процесуальної правосуб'єктності доцільно проаналізувати точки зору з цієї проблеми цивілістів та інших вчених. Поряд з цим заслуговують на увагу висновки М. М. Агаркова, який відзначав, що правосуб'єктність має абстрактний характер, тобто це узагальнена можливість правоволодіння, яка не може бути представлена у вигляді набору чи комплексу окремих суб'єктивних прав. Не слід уявляти правосуб'єктність і як динамічну категорію, що постійно змінюється залежно від обсягу конкретних прав і обов'язків, якими наділений громадянин. Правосуб'єктність – це максимально повна, сумарно виражена можливість правоволодіння, абстрактний характер якої якраз і виявляється в її узагальнюючій характеристиці [3, с. 70].

Значно пізніше, не погоджуючись з М. М. Агарковим, цивіліст Л. С. Явич зауважив, що абстрактний характер правосуб'єктності, з одного боку, і встановлення її законом – з іншого, передбачає незалежність правосуб'єктності від волі і дій осіб.

Досліджуючи цю проблему, С. Н. Братусь вказував, що правоздатність і правосуб'єктність – це рівнозначні правові поняття. Правоздатність, наголошував він, – це лише загальне відображення будь-яких проявів суб'єктивних прав особи та її загальна основа, без якої неможливі конкретні правомочності. Суттєвою рисою правоздатності він визнавав зв'язок прав і обов'язків. Розглядаючи питання дієздатності особи, вчений розрізняв загальну і спеціальну дієздатність. Спеціальна дієздатність виникає у особи, на його думку, як правило, одночасно з виникнення спеціальної правоздатності.

С. Ф. Кечек'ян розглядав правоздатність у трьох аспектах: по-перше, як загальну, абстрактну можливість набуття прав, по-друге, як загальну здатність бути суб'єктом права і, по-третє, конкретну правоздатність як здатність володіти цими правами. Дієздатність, на його думку, є певним видом спеціальної правоздатності, можливістю і здатністю мати права на здійснення дій, покликаних створювати юридичні наслідки. Отже, С. Ф. Кечек'ян фактично ототожнює правоздатність, дієздатність і правосуб'єктність [4, с. 85-86].

Досліджуючи правосуб'єктність як юридичну категорію, О. С. Йоффе відзначав, що цивільна правосуб'єктність особи, яку складають правоздатність і дієздатність, створює умови набуття нею цивільних прав і обов'язків. При цьому цивільна правосуб'єктність дає особі можливість мати не лише права, якими вона володіє, але й будь-які інші права, які їй дозволені законом [7, с. 102-103]. Також відома думка з цього питання С.В. Александровського, який писав, що: «Процесуальна правоздатність відповідає цивільній правоздатності. Процесуальна правоздатність, – вказував він далі, – виявляється в можливості бути суб'єктом процесу, його стороною, володіти процесуальними правами [5, с. 184].

Розвиваючи вчення про цивільну процесуальну правоздатність, С. Н. Абрамов розглядав її не тільки як процесуальну якість бути стороною у справі, а в першу чергу як здатність особи мати процесуальні права і обов'язки [6, с. 640 с.].

У свою чергу А. Ф. Козлов дійшов висновку, з яким можна погодитись, що процесуальна правоздатність розповсюджується на всіх суб'єктів процесуальних правовідносин. У подальшому до його позиції приєднались і в подальшому розвинули М. А. Вікут, О. О. Мельников, Р. Гукасян.

У загальній теорії права правосуб'єктність традиційно поділяють на два основні елементи – здатність володіти правами й нести обов'язки (правоздатність) і спроможність до самостійного здійснення прав та обов'язків (дієздатність).

Н.А. Чечина в своїй монографії «Гражданские процессуальные отношения» вперше запропонувала застосувати поняття «процесуальна правосуб'єктність» замість поняття «цивільна процесуальна правоздатність», а також спростувала висновки, що з неї витікає правосуб'єктність.

Пропозиція Н. А. Чечиної щодо введення процесуальної правосуб'єктності була підтримана В. Н. Щегловим, який, не погоджуючись з деякими її висновками, запропонував не замінити правоздатність правосуб'єктністю, а користуватись обома цими поняттями: правоздатністю – для громадян і юридичних осіб, які виступають сторонами і третіми особами, а правосуб'єктністю – для всіх інших осіб.

У цілому погляди Н. А. Чечиної поділяє і С. А. Якубов. Проте він пропонує не відмовлятися від поняття правоздатності. На його думку всі суб'єкти цивільних процесуальних відносин володіють і правосуб'єктністю, і правоздатністю, які є передумовою участі в процесі.

Значний внесок у дослідження цивільної процесуальної правосуб'єктності зробив К.В. Гусаров. Обґрунтовуючи поняття цивільної процесуальної правосуб'єктності, він стверджує:

- цивільна процесуальна правосуб'єктність закріплює правове положення суб'єктів цивільного процесуального права;
- структурний зміст цивільної процесуальної правосуб'єктності виявляється в тому, що всі її елементи складають органічну єдність і функціональний зв'язок;
- конкретні цивільні процесуальні суб'єктивні права та обов'язки є похідними від правоздатності чи дієздатності й належать суб'єкту права чи покладають на нього свої обов'язки;
- конкретні цивільні процесуальні права і обов'язки – це такі, що набуваються на основі цивільної процесуальної правоздатності й цивільної процесуальної дієздатності (для сторін, третіх осіб) чи цивільної процесуальної право-дієздатності для інших осіб);
- цивільна процесуальна правосуб'єктність є галузевим поняттям.

На основі цих та інших ознак К. В. Гусаров формує таке поняття цивільної процесуальної правосуб'єктності: цивільна процесуальна правосуб'єктність – це елемент механізму правового регулювання цивільних процесуальних правовідносин, який забезпечує «переведення «нормативності» цивільного процесуального права» у специфічний правопорядок при здійсненні правосуддя та реалізації суб'єктами цивільного процесуального права процесуальних функцій [2, с. 19 с.].

На нашу думку, сформульоване К. В. Гусаровим поняття цивільної процесуальної правосуб'єктності найбільш повно і правильно відображає висловлені раніше вченими-процесуалістами точки зору, висновки та пропозиції щодо визначення цієї правової категорії, відповідає чинному законодавству і судовій практиці.

Проаналізувавши вищесказане, можна погодитися з О. С. Йоффе, та узагальнити, що цивільну правосуб'єктність складають правоздатність і дієздатність, та тим самим створюються умови набуття нею не тільки прав, а ще обов'язків. Та крім того, цивільна правосуб'єктність дає нам можливість не тільки мати ті права, якими ми володіємо, а ще й ті, які нам дозволені за законом.

Тож, як висновок, додамо, що використання поняття правосуб'єктності використовується у цивільно-процесуальному праві для характеристики, перш за все, особи як суб'єкта правовідносин. Соціальною умовою правосуб'єктності виступає свобода волі людини, а її зміст полягає в тому, що особи володіють здатністю бути носіями юридичних прав і обов'язків.

Література:

1. Якубов С.А. Субъекты советского гражданского процессуального права/ С.А. Якубов. – Ташкент, 1973. – 308 с.
2. Гусаров К.В. Проблеми цивільної процесуальної правосуб'єктності/ К. В. Гусаров. : Дис... канд. наук: Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2000. – 19 с.
3. Агарков А. М. Обязательство по советскому гражданскому праву/ А.М. Агарков. – М. Госюриздат. – 1940. 254 с.
4. Кечекьян С.Ф. Правоотношения в социалистическом обществе/ С.Ф. Кечекьян– М. : Изд-во АН СССР, 1958. – 187 с.
5. Александровский С.В. Гражданский процесс РСФСР в вопросах и ответах с разъяснениями НКЮ Верховного суда РСФСР/ С. В. Александровский. – Л., 1927. – 184 с.
6. Абрамов С. М. Гражданский процесс/ С.М. Абрамов. – М. : Госюриздат, 1948. – 640 с.
7. Йоффе О. С. Советское гражданское право/ О. С. Йоффе. – М., 1967. – 494 с.

Кравченко О.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 3 курс

РЕЧОВІ СПОСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

На нашу думку, актуальність можна зауважити у тому, що інститут зобов'язального права є одним з найбільших в системі цивільного права України. Відносини, які регулюють способи забезпечення виконання зобов'язань, розвивалися ще з того моменту, коли зароджувалося поняття «держава». Це означає, що в певному середовищі види зобов'язань відігравали величезну роль в житті кожної людини на протязі багатьох років, бо майнові відносини між кредитором та боржником зародились ще в Стародавньому Римі.

Постійно способи забезпечення виконання зобов'язань розвиваються та мають все більш можливостей, для повного задоволення вимог кредитора та боржника. Ці способи поділяються на зобов'язально-правові, до яких входять: порука, неустойка, гарантія, завдаток, та речово-правові (ті, які нас і цікавлять при написанні роботи): притримання та застава [1].

В силу застави кредитор має право в разі невиконання боржником зобов'язання, забезпеченого заставою, одержати задоволення за рахунок заставленого майна переважно перед іншими кредиторами цього боржника, якщо інше не встановлено законом (п.1 ст. 572).

Новим способом є притримання. Відповідно до статті 594 ЦК України кредитор, який правомірно володіє річчю, що підлягає передачі боржникові або особі, вказаній боржником, у разі невиконання ним у строк зобов'язання щодо оплати цієї речі або відшкодування кредиторі пов'язаних з нею витрат та інших збитків має право притримати її у себе до виконання боржником зобов'язання.

Зобов'язальне право охоплює усю сукупність цивільно-правових норм, які регулюють майнові відносини, що складаються у зв'язку з наданням послуг, передачею майна, виконанням робіт. Тому воно є дуже важливим та найбільшим з підгалузей Цивільного права України [2].

Що до проблематики, треба перелічити саме ті проблеми, які виникли у час вивчення матеріалу з даної теми. Перша проблема стосується притримання, та поєднує у собі декілька аспектів:

По-перше, ЦК України, а саме статті 594 – 597, які регулюють питання стосовно притримання, не встановлюють яким чином мають бути оформлені дії кредитора. Якщо відштовхуватись від норми ЦК України, правочин щодо забезпечення виконання зобов'язання вчиняється у письмовій формі. Отже, кредитор повинен негайно письмово попередити боржника про притримання речі. Якщо ж письмова форма не буде дотримана, то такий правочин вважається недійсним. Що означає «негайно»? Звернемося до коментарю к ЦК України: «негайно» встановлюється з урахуванням часу, необхідного для доставки документів від одного контрагента до іншого, а також з урахуванням попередньої практики договірних відносин між кредитором і боржником».

По-друге, досить невдало вирішується справа у ЦК України щодо предмету притримання. Предметом при тримання є річ. Без усяких пояснень. На цей рахунок багато дискусій існує серед вчених та науковців, про це детальніше в останньому розділі.

Другу проблему можна назвати: «Притримання речей як спосіб забезпечення виконання зобов'язання у судовій практиці». Норми, що регулюють притримання, складають окремий правовий інститут і підпорядковуються окремому параграфу у діючому ЦК України. До того ж право притримання як спосіб забезпечення виконання зобов'язання включено до правового регулювання окремих видів договорів, наприклад, підряд. Нові підходи цивільного законодавства до права притримання спричиняють значні труднощі у реалізації цього права. Актуальною ця проблема буде тому, що на цей час у нашій країні судова практика застосування інституту при тримання є суперечливою і поки що перебуває у стадії формування за відсутності єдиної позиції судів з цього питання. Прикладом може послужити те, що суди самі не можуть визначитися – чи можливе застосування кредитором права на притримання речей боржника у випадку, коли ні в законодавстві, ні в спірному договорі не вказується можливість такого застосування. Та можна спиратися лише на загальні норми ЦК України (ст. 594-597).

Ще одна, не менш важлива проблема, на думку автора, про співвідношення між інститутами застави та притримання у судовій практиці.

Не можемо не приділити увагу такому питанню, як відсутність у ЦК України визначення поняття «забезпечення виконання зобов'язання». Тему «Речові способи забезпечення виконання зобов'язань» вивчали і досить вивчають багато російських та наших вчених, таких як: О.С. Йоффе, М.И. Брагинський, В.С. Толстий, О.В. Дзера, В.В. Вігрянський, Б.М. Гонгало.

Підсумовуючи розгляд проблем правозастосування і судової практики з поставлений питань вважаємо за необхідне сформулювати такі пропозиції:

1. Аби уникнути різночитань і колізій між ст. 547 і статтями 594—598 ЦК України, доповнити ст. 594 частиною такого змісту: «Право притримання виникає на підставі закону і не потребує згоди боржника».

2. Виключити ст. 856 ЦК України «Право підрядника на притримування», ст. 1019 ЦК України «Право комісіонера на притримання речі» та інші спеціальні норми ЦК України щодо окремих договорів, де передбачено притримання.

3. Застава і притримання згідно із ст. 546 ЦК України є окремими видами забезпечення виконання зобов'язань. Різними є підстави виникнення, предмет, зміст, а в окремих випадках — і порядок задоволення вимог кредитора (притримувана і заставодержателя).

4. Ввести у ЦК України поняття «забезпечення виконання зобов'язання», щоб не було розбіжностей між думками науковців та юристів.

Література:

1. Попов Ю. Поняття забезпечення виконання зобов'язання / Ю. Попов // Право Укр. – 2008. - № 6. С 119 - 123.
2. Бровченко І. Деякі проблемні питання виконання зобов'язання третіми особами за цивільним законодавством України. / І. Бровченко // Вісник Академії правових наук України. – 2007. № 3 – с. 125-132.
3. Брагинский М.И. Договорное право. Общие положения / М.И. Брагинский, В.В. Витрянский. – М.: Статут, 2002. - 848 с.
4. Гражданское право: В 2 т. Том II Полутом I / Под.ред. Е.А. Суханова. – М.: Изд-во БЕК, 2003 – 855 с.

ЗАГАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗОБОВ'ЯЗАННЯ В ПРАВІ УКРАЇНИ: ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Зобов'язання належать до основних правових засобів, які опосередковують торговий обіг на різних етапах розвитку суспільства, тому їх дослідження ніколи не втрачають актуальності.

Цивільне зобов'язання – це правовідносини, в яких одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку.

До цієї теми спеціально чи побічно звертались багато різних авторів та вчених як дореволюційного так і радянського й сучасного періодів: М. М. Агарков, К. Н. Анненков, В. А. Белов, Т. В. Боднар, М. І. Брагинський, С. М. Братусь, Є. О. Васильєва, В.В.Вітрянський, В. П. Грибанов, О. В. Дзера, А. С. Довгерт, О. С. Іоффе, В. М. Коссаєв, Н.С. Кузнецова, В. В. Луць, Д. І. Мейєра, І. Б. Новицький, М. Г. Розенберг, Р. Сават'є, О.М.Садіков, І. В. Спасибо-Фатєєва, Є. О. Суханов, Ю. К. Толстий, Є. О. Харитонов, Я.М.Шевченко, Г. Ф. Шершеневич та інші.

Категорія зобов'язань є однією з ключових у системі цивільно-правових понять і категорій, що фактично існувала ще за часів «протоприватного права», яке почало формуватися в стародавніх цивілізаціях. Зокрема, згадка про зобов'язальні відносини (тобто ті відносини, що виникають між конкретними приватними особами, які взаємно пов'язані цивільними правами й обов'язками) зустрічаються вже в найдавніших пам'ятках права Близького Сходу, Єгипту, стародавніх грецьких держав. А вже якщо говорити про сучасний період, тоді можна сказати що, згідно із сучасним трактуванням поняття й сутності зобов'язань в українській цивілістиці вони є одним з видів цивільних правовідносин. Зобов'язання у загальному вигляді – відносини учасників економічного обороту і товарообміну, які регулюються нормами зобов'язального права, тобто є одним з різновидів цивільних правовідносин.

Термін «зобов'язання» вживається в різних значеннях. Зобов'язанням іноді іменують обов'язок особи здійснити певну дію (наприклад, обов'язок покупця сплатити ціну майна) чи документ, в якому фіксуються обов'язки боржника (боргова розписка) або права й обов'язки сторін(договір). З юридичної точки зору правильним буде трактування зобов'язання саме як правовідносин.

Зобов'язання є правовідносини, за якими одна сторона (боржник) зобов'язана здійснити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку, це прямо встановлено у ст. 509 Цивільного Кодексу України. Але також треба сказати, що зустрічаються різноманітні випадки коли кожна зі сторін виступає одночасно як кредитор і боржник (купівля-продаж, оренда тощо). Як правило, суть зобов'язань полягає в обов'язку здійснити певні дії: передати річ, виконати роботу, зробити послугу. Однак ним може визначитися обов'язок утримуватися від дій, наприклад. Зберігач за договором зберігання не має право користуватися переданим йому для зберігання речами, майно тощо. Також треба відзначити, що більшість зобов'язань відповідно до природи цивільного права – майнові відносини. Однак існують і виключення – немайнові зобов'язання. Наприклад, зобов'язання, що виникають з договорів доручення, що передбачають здійснення дій немайнового характеру представником від імені довірителя.

Суб'єктами цивільних зобов'язань, як уже було зазначено, є кредитор і боржник. Кредитором визнається та сторона у зобов'язанні, яка наділена стосовно іншої сторони правом вимоги щодо вчинення або ж відмови від учинення певної дії. Тобто можна зробити висновок, що кредитор здійснює панування над поведінкою боржника. Боржник же своєю чергою, визнається стороною зобов'язаною, тобто суб'єктом зобов'язання, який повинен здійснити на користь кредитора певну дію чи утриматися від її виконання.

Отже, зобов'язальні правовідносини відрізняються від речових правовідносин за колом пов'язаних ними осіб (у зобов'язанні це тільки кредитор і боржник), за об'єктом (ним служить у зобов'язанні не річ, а дія зобов'язаної особи), а також за конкретною формою, в якій виражаються права й відповідні обов'язки (перші виступають у вигляді вимоги, а другі – у вигляді боргу).

Література:

1. Харитонов Є. О. Історія приватного (цивільного) права Європи. Витоки. / Є.О.Харитонов. – Одеса: Бахва, 1999. – 59 с.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 40-44. - ст.509.
3. Стефанчук Р. О. Цивільне право України: навчальний посібник / Р.О.Стефанчук. – Київ: Прецедент, 2005. – 416 с.

Крупчан І.Ю.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-парвовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Україна, яка ще донедавна належала до тридцятки світових інтелектуальних лідерів, втратила свої позиції, що значною мірою зумовлено недосконалістю державної системи управління промисловою власністю. Наша країна має значний потенційний товар, що представлений об'єктами промислової власності, який може бути залучено до господарського обігу в різноманітних формах. За цих умов його вартісна оцінка набуває першорядного значення, проте дотепер не сформовано органи управління, які мали б розв'язувати цю проблему. Також Україна має потужний інтелектуальний потенціал і законодавство, яке захищає права творців. Ці два об'єктивні чинники є обов'язковими, але недостатніми для подолання кризових явищ за наявних умов. Водночас одним з негативних чинників, які стоять на заваді широкому використанню вітчизняних інтелектуальних досягнень, є мізерний розвиток такого важливого наукового напрямку, як економіка інтелектуальної власності. Бракує кількості публікацій, відсутня методична база для визначення вартості прав на об'єкти інтелектуальної власності, що утруднює, з одного боку, достовірну оцінку новачій та масштабу їхнього впливу на процеси створення соціально орієнтованої ринкової економіки за сучасних умов реформування механізму господарювання, а з іншого, — стримує розвиток інфраструктури, необхідної для розвитку інноваційної діяльності та комерціалізації її результатів за рахунок зовнішніх інвестицій. До того ж актуальність теми зумовлена тим, що тенденції розвитку науки, культури, техніки і виробництва, особливо у другій половині ХХ та на початку ХХІ ст., свідчать про те, що людство у своєму розвитку підійшло до тієї межі, коли подальший прогрес буде зумовлюватися саме розумовою діяльністю суспільства. Тобто, саме результати розумової діяльності або за теперішньою термінологією — інтелектуальної діяльності будуть визначати стратегію і тактику соціально-економічного розвитку будь-якої країни. Уже тепер видно, що високий рівень інтелектуальної діяльності у тій чи іншій країні зумовлює високий рівень добробуту її народу.

Мета і завдання дослідження полягає у з'ясуванні сутності поняття і правового регулювання інтелектуальної власності у господарській діяльності. Предмет дослідження: особливості використання прав інтелектуальної власності у господарській діяльності, методи та форми захисту прав інтелектуальної власності в Україні, стан правового регулювання прав інтелектуальної власності в нашій країні тощо.

Термін «інтелектуальна власність» можна розглядати в сенсі Господарського кодексу як множину об'єктів, віднесених законом до інтелектуальної власності, а також права на них, визначені Господарським кодексом та іншим законом. Законодавство, яке визначає права на інтелектуальну власність, базується на праві кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності, які, будучи благом не матеріальним, зберігаються за його творцями і можуть використовуватися іншими особами лише за узгодженням з ними, крім випадків, визначених законодавством [1]. Господарська діяльність пов'язана з підприємницькою діяльністю, тому підприємець, маючи у своєму активі (на балансі підприємства) продукт інтелектуальної власності, може розпоряджатися ним на свій розсуд, а саме: продати, передати в заставу для отримання кредиту, розширити (збільшити) власний капітал за рахунок внесення до статутного фонду іншого господарського товариства тощо [5, ст. 45].

Використання інтелектуальної власності як нематеріальних активів у господарській діяльності підприємств та відображення в бухгалтерському обліку операцій з використання таких об'єктів дозволяє документально підтверджувати довгострокові майнові права на підставі їх обліку на балансі підприємства; здійснювати амортизацію нематеріальних активів у встановленому порядку залежно від терміну їх корисного використання, що дозволяє отримати амортизаційні фонди для подальшого оновлення нематеріальних активів; отримувати додатковий прибуток від передачі прав використання об'єктів інтелектуальної власності, а також забезпечувати обґрунтоване регулювання цін на

інноваційну продукцію підприємства; сплачувати фізичним та юридичним особам авторську винагороду у вигляді роялті; здійснювати комерційні операції у вигляді застави, обміну на надійні активи, реалізації тощо з метою отримання доходів і залучення відповідних кредитних ресурсів; оновлювати технічний стан виробництва і технології шляхом впровадження інтелектуального капіталу в господарський оборот підприємств; здійснювати корпоративні (трансакційні) операції шляхом внесення до статутних фондів інших підприємств (господарських товариств) власного інтелектуального продукту, що дозволяє додатково залучити фінансові ресурси і отримати відповідні корпоративні права з метою впливу на діяльність господарських товариств. Отже, при надходженні (придбанні) об'єктів нематеріальних активів і при зміні їх власника, потребується відповідна реєстрація або підтвердження. Це примушує до здійснення витрат на отримання ліцензій та інших спеціальних дозволів, що надаються державними органами для ведення господарської діяльності [7, ст. 56].

З огляду на вищезгадане, стає зрозумілим, що власник об'єкта інтелектуальної власності має прибуток зі своїх прав на інтелектуальну власність, а свій прибуток і права необхідно захищати. У наш час фактор захисту прав здобуває особливо великого значення, тому що у зв'язку зі швидким розвитком технологій, з'явилася можливість порушення прав у таких обсягах, що були неможливі раніше. Тому без належної правоохоронної інфраструктури, що забезпечує як захист прав, так і обмеження можливості отримання аналогічних прав іншими, система охорони інтелектуальної власності не може бути ефективною. Захист прав інтелектуальної власності здійснюється відповідно до вимог Цивільного кодексу з урахуванням особливостей, передбачених Господарським кодексом. Суб'єкт господарювання, що є власником технічної, організаційної або іншої комерційної інформації, має право на захист від незаконного використання цієї інформації третіми особами за умов, що ця інформація має комерційну цінність у зв'язку з тим, що невідома третім особам і до неї немає вільного доступу інших осіб на законних підставах, а власник інформації вживає належних заходів охорони її конфіденційності. Строк правової охорони комерційної таємниці обмежується часом дії сукупності умов, зазначених у ч. 1 ст. 162 ГКУ [9]. Особа, яка протиправно використовує комерційну інформацію, що належить суб'єкту господарювання, зобов'язана відшкодувати завдані йому такими діями збитки відповідно до закону. Особа, яка самостійно і добросовісно одержала інформацію, що становить комерційну таємницю, має право використовувати цю інформацію на власний розсуд. До відносин, пов'язаних з комерційною таємницею, застосовуються відповідні положення Цивільного кодексу України та законів України [2, ст. 67-98].

Отже, інтелектуальна власність - частина цивільного права, що об'єднує дві сфери прав - промислову власність та авторське право і суміжні права. Промислова власність охоплює досить широке коло об'єктів, що набули застосування в міжнародному торговому обороті. Інтелектуальна власність в умовах господарської діяльності (комерціалізації) набуває головної ознаки — спроможності за рахунок її отримувати прибуток, приносити відповідний економічний ефект при її використанні. Саме комерціалізація інтелектуальної власності в умовах ринкових відносин вимагає розглядати її як товар і як капітал. Як товар інтелектуальна власність розглядається як нематеріальний актив, що використовується в будь-яких господарських операціях. Як капітал інтелектуальна власність розглядається з точки зору витрати капіталу на освіту або придбання підприємцем нематеріальних активів з метою його приросту. Прибуток потребує захисту, а відсутність ефективної системи захисту призводить до занепаду і відставання у високотехнологічних галузях економіки та гальмуванню економічного розвитку. Держава має подбати про захист національної інтелектуальної власності на своїй території та за кордоном.

Література:

1. Конституція України, прийнята Верховною Радою України 28.06.1996 р. // Відомості ВРУ. - 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України: Офіційне видання. – К.: Атака, 2004. – Ст.416.
3. Александрова В.П., Щедрина Т.І. Трансфер науково-технічної продукції//Стратегія економічного розвитку України: : Наук. Зб.-Вип. 7 Голов. Ред. О.П. Степанов. - К.: КНЕУ, 2001. - Ст. 148-163.
4. Андрощук Г. Інноваційна діяльність в Україні: економічний механізм стимулювання // Інтелектуальна власність. - 2000, № 12. - Ст. 23-30.
5. Бутнік-Сіверський О. Інтелектуальний капітал: теоретичний аспект //Теорія і практика інтелектуальної власності - 2006 р. №1 - Ст. 17-29.
6. Жаров В.О. Інтелектуальна власність в Україні: правові аспекти набуття, здійснення та захисту прав. - К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2000.-Ст. 188.

7. Образцова О. М. Право на інтелектуальну власність та суміжні права. — О. : Юридична література, 2002. — Ст.71.
8. Основи правової охорони інтелектуальної власності в Україні: Підруч. для студ. неюрид. вузів / За заг. ред. О.А Підпригори, О.Д. Святоцького. — К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін. Юре», 2003. — Ст. 235.
9. Охорона промислової власності в Україні: Монографія / За редакцією О.Д. Святоцького, В.П. Петрова. - К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 1999. Ст. 400.
10. Цибульов П.М., Чеботарьов В. П. Популярно про інтелектуальну власність. — К.: ТОВ "Альфа-ПК", 2004. — Ст. 55.
11. Цибульов П.М. Основи інтелектуальної власності. — К.: ЗАТ "Інститут інтелектуальної власності і права", 2002. - Ст.104.

Кузнецова О.П.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ЗАГАЛЬНІ АСПЕКТИ ВИСУВАННЯ ТА ПЕРЕВІРКИ СЛІДЧИХ ВЕРСІЙ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ

Висування та перевірка необхідних слідчих версій, використання науково-технічних засобів, правильна організація початкових заходів є важливою умовою успішного розслідування та розкриття злочинів. Адже, розкриття злочину – це процес встановлення об'єктивної істини у справі, який здійснюється на основі загальних положень теорії пізнання.

У пізнанні обставин злочину важливе місце посідає метод аналогії. Під час попереднього розслідування та судового слідства звернення до аналогії досить правомірне: бо вона часто є стимулом до роздумів і логічною основою побудови слідчих версій.

Хоча питанню дослідження особливостей висування та перевірки версій приділяється велика увага вченими, проте й до теперішнього часу з криміналістичної точки зору існує проблема недостатньо досліджених особливостей висування та перевірки слідчих версій щодо справ окремих категорій. Це, в свою чергу, негативно впливає на процес протидії злочинній діяльності. Також, на нашу думку, для напрацювання заходів протидії злочинній діяльності необхідно детально визначити особливості висування та перевірки слідчих версій щодо типових слідчих ситуацій.

Отже, для початку слід визначитися з формуванням поняття «слідчої версії» в сучасній криміналістичній науці. Так у визначенні поняття слідчої версії серед учених-криміналістів існують розбіжності, що стосуються характеру об'єктів пізнання, стосовно яких робляться відповідні припущення. Наприклад, вчений М.О. Селиванов виділяє дві концепції, відповідно до яких, одні прихильники вважають, що об'єктами пізнання, стосовно яких висуваються слідчі версії, є: факт, група фактів; подія злочину в цілому або окремі його обставини; наявність злочину в досліджуваній події, його характер, елементи складу і їхнє значення; винні, форми провини, мотиви й цілі злочину. А прихильники другої концепції підкреслюють, що об'єктами припущення в межах слідчої версії є обґрунтовані, найбільш істотні обставини, що в сукупності утворюють склад злочину.

Іншої думки дотримується вчений А.Н. Васильєв, який розглядає версію як припущення "про наявність злочину в досліджуваній події, його характер, елементи складу злочину, окремі обставини і їхнє значення, а також про винних осіб, форми провини, мотиви і цілі злочину".

Гадаємо, більш точним у формуванні поняття «слідчі версії» був Р.С. Белкін, котрий вчасно звернув увагу на інший більш важливий аспект. "Мова йде про те, – міркував він, – якою ознакою повинні володіти вихідні дані й факти, щодо яких будуються версії". На думку автора, цією ознакою є причетність до справи, зв'язок із предметом доказування. Вчений цілком слушно зауважує, що в процесі розслідування й доказування у кримінальній справі можуть виникати різні припущення, судження, але здогади тільки тоді можуть стати версіями, коли засновані на фактичних даних, базуються на них, обґрунтовані ними. Отже слід підкреслити, що версія повинна володіти насамперед ознаками реальності в даних обставинах місця й часу [2, с. 12].

Таким чином, версія – це логічно обґрунтоване припущення слідчого, що включає в себе пояснення характеру події злочину, його динаміки, елементів і причин.

Будучи різновидом конкретної гіпотези, версія, на думку прихильників її логічного визначення, має такі специфічні особливості, які виникають із особливостей судово-слідчої сфери її використання:

- 1) версія конструюється й використовується в кримінальному судочинстві;

- 2) версія спирається на факти (ознаки), пояснює факти й обставини, що сприяють установленню істини в справі;
- 3) перевірка версії обмежена строком, обумовленим законом;
- 4) для перевірки версії використовуються специфічні методи й форми їх реалізації;
- 5) перевірку версії може бути протиставлена активна протидія з боку осіб і цілих груп (спільнот), зацікавлених у прихованні істини у справі, шляхом дискредитації версії, підризу віри в її істинність [4, с. 224].

Слід наголосити на тому, що висування й перевірка слідчих версій – це процедури, які покладені в основу доказування у кримінальній справі, визначаючи напрямки збору доказової й іншої інформації.

Зміст версій утворюють припущення про істотні обставини справи: предмет доказування, доказові факти, можливі джерела встановлення цих обставин. Правильність загальної версії перевіряється дослідженням конкретних версій, існує й зворотна залежність. Так, наприклад, при розслідуванні злочинів вчинених організованим злочинним формуванням на думку Б.В. Жукова, крім загальної версії: наявності злочинного формування, його мети, складу, вчинених його членами злочинів – при розслідуванні висуваються конкретні версії. Типовими при цьому є припущення про: організатора й лідерів групи; причетність до формування тих чи інших осіб; місця придбання й зберігання зброї; отримані злочинним шляхом майно й гроші; наявність і місцезнаходження спільної каси; задуми злочинців тощо [3, с. 216].

Вчений А.В. Соловйов неодноразово наголошував на тому, що при плануванні розслідування поряд із типовими версіями в обов'язковому порядку необхідно висувати й такі:

- 1) про зв'язок даної групи з іншими групами (спільнотами);
- 2) про вчинення даною групою (спільнотою) інших злочинів;
- 3) про сферу кримінальної діяльності виявленої злочинної групи (спільноти) [5, с. 22-23].

Так чи інакше, для роботи з версіями у злочинах, учинених організованою злочинною групою, потрібно розглядати версії з різних позицій: меж оперування ними, залежності вихідних інформаційних даних від джерела й характеру створюваних на їх основі версій, єдності конкретизації версій і виведення з них наслідків.

Підставами для побудови версій є:

- 1) фактичні дані (у більшості – засновані на оперативних відомостях) у перевірочному матеріалі або кримінальній справі;
- 2) криміналістична характеристика виду або групи однорідних злочинів;
- 3) особистий і колективний досвід працівників правоохоронних органів;
- 4) науково-практичні рекомендації вчених-криміналістів.

Версія ґрунтується на вихідних фактичних даних і враховує закономірності як організованої злочинної діяльності, так і супровідної (або пренаступної) її діяльності з виявлення й розслідування злочинів.

Фактичні дані, що складають базу для висування версії, можуть бути почерпнуті як із процесуальних (доказ), так і з непроцесуальних (орієнтуюча інформація) джерел. До останніх може бути віднесено будь-яке джерело за умови, що інформація, яка міститься в ньому, є правдоподібною [1, с. 473].

Як правило, фактичних даних про злочин на початковому етапі розслідування дуже мало. За їх браком або відсутності допомагає знання криміналістичної характеристики злочину, структура якого чітко визначена:

- характеристика вихідної інформації;
- система даних про спосіб злочину й типові наслідки його застосування;
- дані про особистість злочинця;
- дані про особистість типової жертви злочинів;
- дані про деякі обставини злочинів (типове місце, час, обстановка);
- базовий елемент злочинної діяльності.

На початковому етапі розслідування основні зусилля слідчого й оперативного працівника спрямовані на збір або аналіз інформації про подію, що цікавить, у ході чого висуваються версії розвитку злочину. Найчастіше версії мають множинний характер, тобто із приводу одного факту висувається кілька припущень.

Вміння розробляти і зіставляти версії того, що відбувається є найважливішим напрямом висування версій. Розроблені на основі типових версій типові програми дій оперативних груп

дозволяють на базі мінімальної вихідної інформації ефективно розслідувати та розкривати злочини та приймати превентивні заходи щодо недопущення продовження злочинної діяльності.

Література:

1. Аверьянова Т.В., Белкин Р.С., Корухов Ю.Г. и др. Криминалистика: Учеб. / Под ред. проф. Р.С. Белкина. – М., 1999.
4. Белкин Р.С. Криминалистика. Краткая энциклопедия. – М., 1993.
3. Жуков Б.В. Особливості висування та перевірки версій щодо організованості злочинного формування / Б.В. Жуков // Право і суспільство. – 2010. - № 5. – С. 215-219.
10. Корухов Ю.Г. Криминалистическая диагностика при расследовании преступлений: Науч.-практ. пособ. – М., 1998.
16. Соловьев А.В. Общие положения методики расследования преступлений, совершенных в сфере организованной преступности // Проблемы повышения качества следствия в органах прокуратуры: Сборн. – Саратов, 1994. – С. 22-23.

Кучеренко В.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ПОСЕРЕДНИКИ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ

Існують основні способи доведення товару або послуги до споживача: можна продавати його безпосередньо споживачу або реалізувати його через посередників. Сьогодні практично жоден виробник не обходиться без допомоги останніх.

Реалізація через посередника звільняє виробника від необхідності йому самому знаходити покупців і здійснювати продаж. При збуті товару безпосередньо споживачу виробник отримує весь прибуток, але йому необхідно слідкувати за ефективністю реалізації. Він повинен реалізувати свій товар настільки ж ефективно, що і професійний посередник, і за ту ж ціну. Часто посередники на протязі багатьох років вкладають значні кошти в організацію складування і транспортування, тому товаровиробникові для забезпечення настільки ж ефективного збуту необхідно буде витратити просто астрономічні кошти. Тому кожен повинен займатися своїми справами: виробник - виробляти, посередник - доставляти товари до споживачів. Хоча можливі й виключення.

Тому для розуміння ролі посередників в сучасній торгівлі необхідно взагалі з'ясувати: що таке торговельно-посередницька діяльність, в чому її сутність. Також необхідно визначити, який розвиток має в Україні торговельне посередництво, в чому його проблеми. Чому виробники звертаються за послугами до торгових посередників? Чому виробники покладають частину роботи по збуту товарів на плечі посередників?

Адже в результаті таких дій виробник не в змозі повністю контролювати, кому і яким чином продається його продукція. Послугами посередників користуються тому, що вони вміють найкращим чином запропонувати товари цільовому ринку. Використовуючи свої зв'язки, навики, переваги спеціалізації і високу якість роботи, посередники вчасності можуть принести виробнику більше користі, якби він здійснював збут своєї продукції самостійно.

Проте в сучасній практиці спостерігається одне цікаве явище. А саме, на Заході, через дуже розвинену мережу Інтернет та більш-менш врегульовану правову базу, споживачі в змозі здійснити пряме замовлення виробнику навіть перебуваючи у себе дома, користуючись лише комп'ютером та кредитною карткою. Тому потреба в наявності дистриб'юторів скоротилася проте не в значній кількості. Оскільки замовлений товар не завжди відображав ту якість і бажання, яку жадав споживач. Тому щоб цього не траплялося більшість все ж таки звертаються за допомогою до торгових посередників.

В частині А показано три виробника, які використовують прямий маркетинг для продажу своєї продукції трьом споживачам. Така система пропонує дев'ять різних контактів виробників із споживачами. В частині Б показано, як три виробника діють через одного дистриб'ютора, який взаємодіє із трьома споживачами. Ця схема пропонує всього шість контактів. Таким чином, посередники значно зменшують об'єм роботи, яку необхідно виконати як виробникам, так і споживачам.

З економічної точки зору, задача торгових посередників трансформувати асортимент продукції, що випускається виробниками, в асортимент товарів, необхідних споживачам. Виробники у великій кількості випускають обмежений асортимент продукції, а споживачам необхідний широкий асортимент товарів в невеликій кількості. Виконуючи функції каналу розподілу, посередники

заковують у багатьох виробників велику кількість товарів. Після цього вони подрібнюють цю партію товарів на більш менші частини, що включають у себе весь асортимент продукції, необхідний для споживача. Таким чином, посередники відіграють велику роль у встановленні співвідношення між попитом та пропозицією.

Види і характер торговельно-посередницьких операцій обумовлюються функціями, які виконуються посередниками:

Дослідницька робота - збір інформації, необхідної для планування і покращання обміну.

Стимулювання збуту - короткотермінові заходи, спрямовані на збудження швидкої реакції ринку у відповідь на пропоновану фірмою продукцію.

Встановлення контактів - налагодження і підтримання зв'язків з потенційними покупцями.

Прийняття товарів - підгонка товару під вимоги покупців. Це стосується таких видів діяльності як виробництво, сортування, монтаж, упакування.

Проведення переговорів - спроби узгодження цін та інших умов для подальшого акту передачі власності.

Організація товароруку - транспортування і складування товарів.

Фінансування - пошук та використання коштів для покриття витрат діяльності з доставки товарів до споживачів.

Прийняття ризику - прийняття на себе відповідальності за доведення товарів до кінцевих споживачів.

Виконання перших п'яти функцій сприяє заключенню угод, а наступних трьох - виконанню уже заключених угод.

Питання не в тому, чи потрібно ці функції виконувати-потрібно і обов'язково, а скоріше у тому, хто повинен їх виконувати. Всім цим функціям властиві три загальні властивості: вони поглинають дефіцитні ресурси; нерідко можуть бути виконані краще завдяки спеціалізації; можуть виконуватися і посередниками, і виробником. Якщо частину їх виконує виробник, його витрати відповідно зростають, а, значить ціни на товар повинні бути вищими. При передачі частини функцій посередникам витрати, а внаслідок, і ціни виробника нижчі. Посередники у цьому випадку повинні вилучати плату, щоб покрити свої витрати по організації робіт.

Посередницькі операції, об'єкти і суб'єкти посередницьких операцій. Найбільш характерними посередницькими операціями в рамках перелікованих функцій являються операції по перепродажу товарів, комісійні, обмінні, консигнаційні, брокерські, агентські, лізингові, біржові, аукціонні.

Посередники здійснюють операції на ринках засобів виробництва, сировини, нерухомості, товарів, послуг, цінних паперів, інтелектуальної власності. Відповідно і об'єкти посередницької діяльності відповідають виду ринку і його особливостям. Інакше кажучи, об'єктами посередницьких операцій виступають продукція промислового призначення, товари широкого вжитку, послуги, цінні папери тощо.

Суб'єктами торговельно-посередницької діяльності являються фізичні та юридичні особи: торговці по договору, торгові агенти, комісійні фірми, консигнаційні склади, лізингові компанії, аукціонні центри, біржі та ін. Суб'єкти посередницької діяльності діляться на незалежні, частково залежні і залежні. Залежність настає в силу територіального цінового та інших обмежень посередника з боку замовника.

Основні елементи торговельного посередництва представлені в таблиці що подана нижче. На практиці їх значно більше, причому коло посередницьких операцій розширюється. Одночасно зростає і кількість посередників - оптових і дрібнооптових фірм, консигнаційних складів брокерських контор, дистриб'юторів, дилерів. Уже тепер вони контролюють значні території і сегменти внутрішнього ринку України. По мірі посилення позицій торгових посередників, товаровиробники, експортери, крупні споживачі продукції все більше віддають їм перевагу в забезпеченні процесу купівлі-продажу. Але розвиток торговельної посередницької діяльності пов'язаний зі значними труднощами і складними проблемами.

Лоза І.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 3 курс

ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРУ ДАРУВАННЯ

Базою для визначення договору дарування є норми ЦК України (гл. 55); відповідні правові норми щодо безповоротної фінансової допомоги та безоплатного надання товарів (робіт, послуг)

містяться в Законі України від 28 грудня 1994 р. № 334/94-ВР "Про оподаткування прибутку підприємств" (в редакції Закону від 22 травня 1997 р.). Додатково особливості інституту пожертви визначені законами України від 16 вересня 1997 р. № 531/97-ВР "Про благодійництво та благодійні організації" та від 22 жовтня 1999 р. № 1192-ХІУ "Про гуманітарну допомогу".

Поняття договору дарування. Згідно зі ст. 717 ЦК України за договором дарування одна сторона (дарувальник) передає або зобов'язується передати в майбутньому другій стороні (обдаровуваному) безоплатно майно (дарунок) у власність.

Згідно з ЦК України договір дарування характеризується наступними особливостями:

- 1) за договором дарування одна сторона передає іншій стороні майно. Предметом договору дарування можуть бути як матеріальні, нематеріальні активи та цінні папери, так і грошові кошти;
- 2) за договором дарування дарувальник безоплатно передає обдаровуваному майно у власність, тобто за товар, що передається не передбачається оплати;
- 3) сторонами договору дарування можуть бути юридичні та фізичні особи, в тому числі суб'єкти підприємницької діяльності, держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальна громада. Проте законодавством встановлено обмеження щодо можливості укладення певними суб'єктами договорів дарування;
- 4) по формі цей договір може мати як усний так і письмовий характер;
- 5) договір дарування є специфічним договором щодо порядку його укладення. За загальними правилами він вважається укладеним з моменту передачі майна обдаровуваному і є реальним договором. Договір дарування з обов'язком передати дарунок у майбутньому є консенсуальним договором, оскільки у разі настання строку (терміну) або відкладальної обставини, встановлених ним, обдарований має право вимагати від дарувальника передання дарунка або відшкодування його вартості (ч. 2 ст. 723 ЦК України) і вважається укладеним з моменту досягнення сторонами згоди за всіма істотними умовами.

Дарувальник має право скасувати договір дарування нерухомих речей чи іншого цінного майна, якщо:

- обдарований умисно вчинив злочин проти життя, здоров'я, власності дарувальника, його батьків, дружини (чоловіка) та дітей;
- дарунок становить для дарувальника велику немайнову цінність, а обдарований створює загрозу її безповоротної втрати;
- через недбале ставлення обдаровуваного до речі, що становить історичну, наукову, культурну цінність, ця річ може бути знищена або істотно пошкоджена.

За договором дарування одна сторона (дарувальник) передає або зобов'язується передати іншій стороні (обдаровуваному) безоплатно майно у власність.

Договір дарування, як і договори купівлі-продажу, міни, поставки, спрямований на безповоротне припинення права власності у дарувальника і виникнення права власності в обдаровуваній особі. Як і продавець, дарувальник повинен бути власником відчужуваного в такий спосіб майна.

Проте на відміну від названих договорів договір дарування є завжди безоплатним, тому дарувальник не вправі вимагати від обдаровуваного зустрічних дій майнового або немайнового змісту.

Література:

- 1) Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV
- 2) Закон України «Про благодійництво та благодійні організації» від 16 вересня 1997 р. № 531/97-ВР
- 3) Закон України «Про гуманітарну допомогу» від 22 жовтня 1999 р. № 1192-ХІУ

Лозінська О.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ПРАВОВИЙ СТАТУС ВІДПОВІДАЧА У ГОСПОДАРЬКОМУ ПРОЦЕСІ

З розвитком ринкової економіки та переходом на новий рівень ділових відносин учасники господарських відносин у яких виник спір, все частіше звертаються до господарського суду. При безпосередньому судовому розгляді конкретного господарського спору в його учасників повинно бути чітке уявлення про те, чи можуть вони здійснювати ті або інші дії, в якій формі та яким чином, від яких дій їм потрібно утриматися і взагалі як поводитися у господарському суді. Саме від цього

залежить ефективність судового процесу та досягнення основної його мети – справедливого вирішення спору на основі змагальності та законності. Так, відповідач повинен чітко уявляти якими засобами захисту він може користуватися у конкретному випадку. При визначенні засобу захисту досить часто невміло користуються наданими законодавством правами відповідача.

До того ж актуальність теми зумовлена тим, що відповідач, вмів користуючись своїми правами, може не тільки захищатись у судовому процесі виходячи з принципу равенства сторін у господарському процесі, але й оперативно вирішувати питання, які виникли у відповідача до позивача, але не відображені позивачем у первинній позовній заяві.

Мета і завдання дослідження полягає у з'ясуванні правового статусу відповідача у судовому процесі. Предмет дослідження: особливості процесуального статусу відповідача у господарському процесі, процесуальні засоби захисту прав відповідача

Визначення кола суб'єктів, які беруть участь у розгляді господарського спору, обсягу їх процесуальних прав та обов'язків мають важливе значення для господарського судочинства. Тому в ГПК України правам та обов'язкам учасників судового господарського процесу присвячений розділ IV «Учасники судового процесу», а також низка статей в інших розділах ГПК України. Сторони господарського процесу – це учасники судового процесу, між якими виник спір у матеріально-господарських правовідносинах, у зв'язку з чим вони безпосередньо зацікавлені у вирішенні справи господарським судом на їх користь. Сторони є основними особами, які беруть участь у справі, оскільки без них неможливий сам процес. Вони мають у справі особистий юридичний інтерес, який може бути протилежним за матеріальним (що визначається спірним цивільним, господарським або іншим матеріальним правовідношенням) і процесуальним (за наслідками вирішення матеріально-правового спору, отриманням визначеного за змістом рішення суду) характером.

Сторонами господарського процесу є позивач і відповідач (ст. 21 ГПК України). Відповідач – це особа, яка за позовною заявою позивача притягується до участі у справі та заперечує або оспорує його позовні вимоги. Господарські суди вирішують господарські спори у порядку позовного провадження, передбаченому ГПК України (ст. 4-1 ГПК України), тобто позивач звертається до суду з позовною заявою до відповідача.

Процесуально-правове становище сторін визначається принципом рівності їх перед законом і судом (ст. 4-2 ГПК України), суть якого полягає в тому, що сторони у господарському процесі наділяються рівними можливостями щодо відстоювання своєї позиції у господарському суді. Рівність сторін у господарському процесі забезпечується принципами диспозитивності та змагальності [1]

Проблема зловживання стороною господарського процесу як матеріальним, так і процесуальним правом нерідко виникає при розгляді справ у судах. Відповідач – це учасник судового процесу, який відповідає на пред'явлену до нього позивачем позовну вимогу та у випадку задоволення позову притягується до відповідальності за порушення прав або охоронюваних законом інтересів позивача. Відповідач користується всіма правами і несе обов'язки, які законом віднесені до прав та обов'язків сторін, а також має право визнати позов повністю або частково. У випадку визнання відповідачем позову господарський суд приймає рішення про задоволення позову тільки за умови, що дії відповідача не суперечать законодавству або не порушують прав та охоронюваних законом інтересів інших осіб (ст. 78 ГПК України). Тобто це право є обмеженим. Перевірка відповідності дій відповідача закону та відсутності порушення прав інших осіб є не правом, а обов'язком суду. Якщо суд встановить, що реалізація права відповідача на визнання позову призводить до порушення закону та прав інших осіб, він зобов'язаний відмовити у реалізації цих прав і розглянути справу по суті.

Як правило, реалізація сторонами наданих їм прав є правом, а не обов'язком. Проте, існують процесуальні права, які разом з тим є обов'язком для сторін (наприклад, право сторін пред'являти докази, брати участь в їх дослідженні тощо). Закон покладає на сторони обов'язок доводити законність і обґрунтованість своїх вимог з метою захисту власних інтересів, зокрема, кожна із сторін повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підстави своїх вимог або заперечень (ст. 33 ГПК України).

Окрім наданих законодавством процесуальних прав, на сторони покладаються також процесуальні обов'язки. Відповідно до ч. 3 ст. 22 ГПК України, сторони зобов'язані добросовісно користуватися належними їм процесуальними правами, виявляти взаємну повагу до прав і охоронюваних законом інтересів другої сторони, вживати заходів до всебічного, повного та об'єктивного дослідження всіх обставин справи.

Сумлінність сторін у користуванні належних їм правами означає, що сторони не мають права зловживати своїми правами. Зловживання правом – це особливий тип правопорушення, яке

здійснюється уповноваженою стороною при реалізації належних їй прав і пов'язане з використанням заборонених конкретних форм поведінки у межах дозволеного законом загального типу поведінки. Нормативне поняття «зловживання правом» у матеріальному аспекті використовується у ч. 3 ст. 13 ГК України, яка передбачає, що не допускаються дії особи, які здійснюються з наміром завдати шкоди іншій особі, а також зловживання правом в інших формах[2]. Заборона зловживання правами прямо закріплена у ст. 17 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року.

Судова практика господарських судів України свідчить про те, що господарські суди досить часто приймають до розгляду та об'єднують в одне провадження з позовною заявою, пред'явлений відповідачем зустрічний позов, але по суті який не є таким.

Чи приймають до розгляду та об'єднують в одне провадження з позовною заявою, пред'явлений відповідачем зустрічний позов який по суті не може пред'являтися як окремий позов. Та у подальшому виходить, що відповідачем пред'явлений позов, який не може бути окремим чи не є зустрічним по відношенню к первинному позову, у результаті чого суд може винести рішення у якому відмовити одночасно чи задовольнити вимоги як позивача так і відповідача[3,с.67].

У зв'язку з цим вважаємо поділити увагу питанню зустрічного позову та запереченню як одних з дуже важливих процесуальних захистів відповідача у судовому процесі. Зустрічний позов це не тільки процесуальний захист відповідача, але і одночасно це засіб задоволення самостійних вимог відповідача. Тобто зустрічний позов є самостійним засобом захисту інтересів відповідача та є однієї з процесуальних гарантій відповідача у господарському процесі.

Таким чином, інститут зустрічного позову відповідає не тільки принципу равенства сторін у господарському процесі, але й принципу оперативності господарського процесу. Сенс сумісного розгляду позову та зустрічного позову складається в тому, що виключити гіпотетичну можливість винесення судом суперечливого рішення у разі якщо б був би пред'явлений та розглянутий самостійний позов відповідача.

Література:

1. Господарський процесуальний кодекс України: Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 06.11.1991 № 1798-ХІІ
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV: Верховна Рада України.
3. Хозяйственное процессуальное право Украины: Учебник / Под ред. Е.И.Харитоновой. - Х.: Одиссей, 2007. - 209 с.

Ломакина Ю.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 2 курс

ЗАЩИТА ПРАВ СОБСТВЕННИКА ОТ «НЕДОБРОСОВЕСТНЫХ» ПРИОБРЕТАТЕЛЕЙ

Термин «добросовестный приобретатель» встречается в некоторых разделах Гражданского кодекса Украины (далее - ГКУ), а именно таких как «Возникновение права собственности», «Защита права собственности», однако определения самого этого понятия в законе нет.

Принимая во внимание положения ст. 330,388 данного Кодекса, можно заключить, что добросовестный приобретатель - это лицо, у которого возникает право собственности на имущество, приобретенное им по возмездному договору у лица, не имевшего права его отчуждать, если приобретатель не знал и не мог знать об отсутствии у отчуждателя такого права.

Существуют исключительные обстоятельства, предусмотренные в ст. 388 ГКУ, при которых это имущество может быть истребовано собственником у добросовестного приобретателя, в частности, если имущество: 1) было утеряно собственником или лицом, которому он передал имущество во владение; 2) было похищено у собственника или лица. Которому он передал имущество во владение; 3) было изъято из владения собственника или лица, которому он передал имущество во владение, не по его воле, иным путем; 4) было приобретено безвозмездно у лица, не имевшего права его отчуждать.

В случае если имущество было продано в порядке, установленном для исполнения судебных решений, оно не может быть истребовано даже от добросовестного приобретателя. А если имущество было приобретено безвозмездно, то оно подлежит возврату по требованию собственника во всех случаях.

Правовые последствия недействительности сделки определены в ст. 216 ГКУ. В частности, каждая из сторон обязана вернуть второй стороне в натуре все, что она получила во исполнение

этой сделки, а в случае невозможности вернуть вещь в натуре, - возместить стоимость того, что получено, по ценам, существующим на момент возмещения, если законом не установлены особые правовые последствия отдельных видов недействительных сделок.

Таким образом, на сделку, заключенную с нарушением требований закона, не распространяется общее правило о последствиях недействительности правомочия (двусторонняя реституция), если сам закон предусматривает другие последствия такого нарушения. Именно с т.330 ГКУ и установлены такие «другие последствия»: собственник может истребовать имущество из чужого незаконного владения, если существуют исключительные обстоятельства, перечисленные в ст. 388 ГКУ, которые и дают основания для такого истребования. Иначе говоря, права лица, считающего себя собственником имущества, не подлежат защите путем удовлетворения иска к добросовестному приобретателю с использованием правового механизма, установленного ст. 215, 216 ГКУ (двусторонняя реституция). Такая защита возможна исключительно путем удовлетворения иска об истребовании имущества из чужого владения, если для этого есть основания, предусмотренные ст. 388 этого же Кодекса (виндикация). Таким образом, формулировать исковые требования в таком случае следует, исходя из положений ст. 388 ГКУ о признании соглашения недействительным, и истребовать имущество из чужого незаконного владения. В случае возникновения встречного требования от лица, считающего себя добросовестным приобретателем, первоначальному собственнику необходимо помнить о следующем: в ст. 16 ГКУ определены способы, с помощью которых лицо может защитить свое нарушенное право. В частности, частью 2 данной статьи предусмотрен такой способ защиты гражданских прав и интересов, как признание права. В случае обращения с иском об истребовании имущества у добросовестного приобретателя необходимо учитывать то, что такие требования могут быть удовлетворены исключительно при условии, что спорное имущество находится во владении именно у этого лица. Так, например, в постановлении от 03.02.09 г. по делу № 26/406-07 ВХСУ поддержал доводы суда апелляционной инстанции, который указал, что исковые требования истца в части истребования имущества с ответчика не подлежат удовлетворению, поскольку спорное имущество было продано ответчиком и передано покупателю. А в связи с тем, что ответчик спорной вещью не владеет, основания для ее истребования с ответчика отсутствуют. При таких обстоятельствах будет целесообразным вместе с исковым заявлением подать ходатайство об обеспечении иска путем наложения запрета на отчуждение спорного имущества. Только применение таких мер является одним из самых эффективных способов противодействия дальнейшему отчуждению спорного имущества и защиты прав его собственника.

Итак, главным фактором для удовлетворения требований об истребовании имущества являются доказательства о выбытии имущества из владения собственника не по его воле иным путем. Случается, что имущество подлежит истребованию из владения добросовестного приобретателя лицом, у которого нет права собственности на это имущество, но существует право на его приобретение, которое было нарушено продавцом.

Следует подчеркнуть, что кроме установленных в ст. 388 ГКУ обстоятельств, предусматривающих возникновение права на возврат имущества от добросовестного приобретателя, существует и другое основание, которое также дает возможность для удовлетворения требования об истребовании имущества первоначальным собственником. Таким основанием могут стать доказательства того, что приобретатель знал или мог знать об отсутствии права на отчуждение ему имущества. В таком случае приобретатель не может считаться добросовестным, а имущество может быть истребовано во всех случаях, т.е. тогда, когда оно выбыло из владения по воле собственника и независимо от наличия факта возмездности (безвозмездности) приобретения такого имущества.

С возникновением у лица статуса добросовестного приобретателя тесно связан институт отчуждения имущества. Для получения лицом такого статуса необходимо, чтобы имущество было отчуждено по возмездному договору лицом, не имеющим на это права.

В завершение отметим следующее: собственникам, имущество которых было отчуждено лицом, не имевшим на это права, следует учитывать, что существует множество правовых инструментов, которые могут помочь в защите нарушенных прав.

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ (СИСТЕМА) ТА ФУНКЦІЇ ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВОРІВ

Поняття «господарський договір» законодавством України не визначено, законодавець обмежився визначенням його ознаки та встановив вимоги щодо його змісту.

У чинному законодавстві (статті 10 і 11 Господарського процесуального кодексу України), судовій практиці і літературі використовуються поняття "господарський договір" або "комерційний договір" [2].

На жаль, сутність цих понять не розкривається. Більшість дослідників до характерних рис господарського договору відносили:

1) особливий суб'єктний склад – обома сторонами цього договору або хоч би однією з них є суб'єкт господарювання;

2) плановий характер договору, зумовлений тим, що підставою його укладення є планове завдання (акт), яке обов'язкове для обох чи однієї із сторін;

3) договір спрямовується на безпосереднє обслуговування основної діяльності господарюючого суб'єкта.

Господарськими вважалися і непланові договори, якщо вони були однотипні з плановими і підпорядковувалися такому ж законодавчому режимові (поставка, перевезення вантажу тощо) або якщо вступ у договірні відносини прямо був передбачений законом (наприклад, укладення договору на експлуатацію залізничних під'їзних колій).

У господарському праві категорія « договір» використовується у загальному і спеціальному значеннях. Виходячи із змісту ст. 179 Господарського кодексу України, договір у господарському праві можна визначити як засноване на угоді сторін і зафіксоване у встановленій законом формі зобов'язальне правовідношення між суб'єктами господарювання та не господарюючими суб'єктами – юридичними особами, змістом якого є взаємні права і обов'язки сторін у сфері господарювання [1].

Господарський договір має визначену економічну і правову мету. Він завжди укладається з господарською метою для досягнення необхідних господарських і комерційних результатів. Це виробництво і реалізація за плату продукції, виконання робіт і оплата їхніх результатів, надання платних послуг. Звідси господарські договори – це майнові договори, що обслуговують безпосередньо виробництво та господарський (комерційний) обіг. За критерієм мети господарські договори відмежовуються від інших договорів підприємств, установ і організацій, які не обслуговують виробництво та обіг, і є допоміжними.

Господарський договір – зобов'язальне правовідношення, змістом якого є взаємні права та кореспондуючі зобов'язання сторін. Зміст господарського договірної зобов'язання обумовлений специфікою господарської діяльності.

Правове регулювання господарських договорів в Україні здійснюється Господарським Кодексом України, який набув чинності 01 січня 2004р., а також:

а) загальними статтями Цивільного кодексу про зобов'язання, договір, зобов'язання, що впливають з договорів;

б) спеціальними статтями Цивільного кодексу про майнові відносини між суб'єктами (підприємствами, установами, організаціями), у разі, якщо вони не суперечать положенням господарського законодавства України. Це, зокрема, відносини: по поставках продукції (товарів); по закупках сільськогосподарської продукції у товаровиробників; по капітальному будівництву; по перевезеннях вантажів та ін [2].

Господарські договори регулюються також законами України про окремі види господарської діяльності: інвестиційну, транспортну, зовнішньоекономічну тощо. Значну групу складають нормативні акти колишнього Союзу РСР, які регулюють ті господарські договори, які повністю або частково не врегульовані законодавством України. Зокрема, це договори поставки продукції виробничо-технічного призначення та товарів народного споживання; договори перевезення вантажів залізничним, морським і внутрішнім водним транспортом; частково-підрядні відносини в капітальному будівництві.

Роль господарських договорів найбільш повно розкривається через їх функції – основні напрямки дії господарських договорів та/або економічні результати, досягнення яких забезпечується у разі застосування правової форми господарського договору. Господарський договір, як і будь-який інший, виконує в економіці ряд функцій [3].

Функції господарського договору — це передбачені або санкціоновані законом регулятивні властивості його як юридичного акта, завдяки яким врегульовуються відповідні господарські відносини.

Господарському договору властиві загальні договірні і специфічні, тобто господарсько-договірні, функції.

Загальними функціями договору є:

- ініціативна;
- програмно-координаційна ;
- інформаційна;
- гарантійна;
- правозахисна;

Специфічними, властивими господарському договору є такі функції:

- правового забезпечення економічних потреб стосовно тих споживачів, потреби яких централізовано враховуються державою і фінансуються за рахунок державного бюджету.
- правового засобу реалізації державних замовлень.
- правового інструмента (засобу) децентралізованого планування господарської діяльності.

Різноманітність господарської діяльності обумовлює широке коло господарських договорів, що зумовлює доцільність їх класифікації, перш за все, з практичних міркувань – з метою виявлення тенденцій в регулюванні певного виду договірних відносин та застосування їх в законотворчій діяльності. Кожному господарському договору властиві і загальні риси даної правової категорії, і ознаки, притаманні саме даному виду господарських договорів. Тому для їх (договорів) розмежування застосовуються доктринальна і нормативна класифікації господарських договорів, основою яких є їх юридичні (внутрішні) властивості.

Залежно від юридичної підстави укладення договору розрізняються три різновиди господарських договорів:

- господарські договори, які визначені і регулюються як державні контракти.
- господарські договори, які укладаються на підставі державних замовлень і зміст яких повинен відповідати цим замовленням.
- господарські договори, які укладаються на поставку продукції, виконання робіт, надання послуг на підставі господарських намірів сторін, юридичне виражених істотними умовами договорів (регульовані договори).

Залежно від способу виникнення розрізняють: формальні, реальні, консенсуальні господарські договори. Для укладання формального господарського договору необхідні два моменти: узгодження волевиявлення сторін (консенсус) та вираження волі у певній (загалом визначеній законом) формі. Форма господарських договорів письмова, причому здебільшого регулюється імперативними нормами. Це їх істотна ознака. Для укладання реального господарського договору необхідні не тільки узгодження волі сторін, а й передача речі — об'єкта-договору. Консенсуальні договори — це такі господарські договори, які виникають в момент реальних намірів сторін, недвозначно виражених словами або конклюдентними діями. Консенсуальні господарські договори повинні мати письмову форму [3].

Література:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України.-2003. - N18 - 22. - Ст.344.- [Електронний ресурс].-режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Господарсько-процесуальний Кодекс України від 06.11.1991р. // Відомості Верховної Ради України.-1991. - № 38. - Ст.56. [Електронний ресурс].-режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
3. Беяневич О.А. Господарський договір та способи його укладення: Навчальний посібник.- К.: Наукова думка. - 2002. - 277с.

Макмак П.Ю.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 3 курс

СТОРОНИ В ЗОБОВ'ЯЗАННІ. МНОЖИННІСТЬ СТОРІН В ЗОБОВ'ЯЗАННІ.

Стаття 509 Цивільного Кодексу України закріплює основне поняття: зобов'язання – це правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана здійснити на користь іншої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) чи утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його зобов'язання.

Зобов'язання повинно ґрунтуватися на принципах добровільності, розумності і справедливості.

Розглянемо детально самі сторони в зобов'язанні. Згідно зі ст. 509 Цивільного Кодексу України - сторонами в зобов'язанні являються боржник і кредитор. В зобов'язанні на стороні боржника чи кредитора можуть бути одна чи одночасно декілька.

Кредитор — це особа, яка має право вимагати або виконання певної дії, або утримання від вчинення певних дій. Ця особа довіряє своєму контрагенту, кредитує його, тому і називається кредитором.

Боржник — протилежна сторона в зобов'язанні. Він повинен вчинити певні дії або утримуватися від них. Ця особа має борг перед кредитором, тому її іменують боржником.

Кредитора зазвичай називають активною стороною в зобов'язанні, а боржника — пасивною. Як правило, кожна із сторін зобов'язальних правовідносин представлена однією особою.

Якщо кожна із сторін в зобов'язанні має одночасно і права, і обов'язки, вона вважається боржником у тому, що вона зобов'язана здійснити на користь іншої сторони, і одночасно кредитором у тому, що вона має право вимагати від неї.

Залежно від особистого якості боржника або кредитора можуть бути різні варіанти їх правових вимог один до одного за одним і тим же зобов'язанням, що, однак, ніяк не впливає на зміст самого зобов'язання. Кредитор може бути єдиним фізичною або юридичною особою - боржників може бути декілька (як правило, у цьому рідкісному для римського права вигляді зобов'язань присутня держава як кредитор, або це ситуація, яка утворюється при переході до кількох спадкоємців єдиного і цільного боргу спадкодавця). Може бути ситуація, коли кредиторів кілька, а боржник один; в більшості випадків це відносини в рамках спільної власності, або *condominium*; та ж ситуація з наслідком успадкування боргу та ін (Не плутати з ситуацією, коли одна особа-боржник укладає чи інакше оформляє однотипні зобов'язання - скажімо, бере гроші в борг - одночасно у кількох різних осіб-кредиторів: тут йдеться про наявність кількох зобов'язань у одного і того ж особи.) Нарешті, у зобов'язанні може бути присутнім кілька кредиторів і кілька боржників одночасно, причому в свою чергу і кредитори, і боржники можуть мати на увазі наявність між ними головних і додаткових осіб, але, врешті-решт, все зводиться до наявності і взаємної відповідальності двох. Наприкінці класичної епохи встановився принцип, згідно з яким виконання зобов'язання в цілому хоча б одним з боржників на користь хоча б одного з кредиторів погашало зобов'язання повністю і стосовно всіх інших осіб.

Існує таке поняття як треті особи у зобов'язанні. Його закріпила стаття 511 Цивільного Кодексу України.

Зобов'язання не здійснює обов'язків для третіх осіб. У випадках встановлених договором, зобов'язання може породжувати для третіх осіб права щодо боржника і (чи) кредитора.

Але законодавець допускає участь в зобов'язанні на стороні кредитора чи боржника однієї або одночасно кількох осіб. Такі зобов'язання називаються зобов'язаннями із множинністю осіб.

В одному зобов'язанні можливі три варіанти множинності осіб:

- 1) кілька боржників і один кредитор;
- 2) кілька кредиторів і один боржник;
- 3) кілька кредиторів і кілька боржників.

Зобов'язання із множинністю осіб буває часткове, субсидіарне як окремий вид часткового зобов'язання і солідарне. У частковому зобов'язанні кожний кредитор має право на одержання виконання в рівній частці предмета зобов'язання, кожний з боржників зобов'язаний виконати свою частку, рівну з частками інших боржників (співборжників) даного зобов'язання. Повноваження всіх кредиторів є рівними за обсягом. Обов'язки усіх боржників також рівні за обсягом. Відповідно до частини першої ст.173 ЦК України правило про рівність часток кредиторів і боржників діє тоді, коли законом або договором не передбачено інше.

У солідарному зобов'язанні кожний кредитор вправі одержати виконання в повному обсязі, а кожний боржник повинен виконати зобов'язання також повністю. В солідарних зобов'язаннях існує стільки прав на одержання виконання і обов'язків виконати, скільки кредиторів і боржників беруть участь у конкретному зобов'язанні. Предмет усіх прав на одержання виконання і обов'язків виконати один і той самий.

На відміну від часткових зобов'язань солідарні зобов'язання не презумуються. Вони виникають лише тоді, коли це передбачено в договорі, встановлено в законі, зокрема про неділимість предмета. За приклад солідарних зобов'язань, які передбачає закон, може правити частина перша статті 64 Житлового кодексу: вона визнає солідарними боржниками наймача і повнолітніх членів його сім'ї в зобов'язаннях, що виникають з договору найму жилого приміщення; стаття 451 ЦК України

передбачає виникнення солідарного зобов'язання в силу вчинення правопорушення — шкоди, спільно заподіяної кількома особами.

Непридатність предмета зобов'язання до поділу породжує неділимість зобов'язання, тобто його солідарність. Сторони вправі включити в договір умову про неділимість предмета, хоча б предмет зобов'язання за своєю природою і був ділимий. Такі договори також породжують солідарні зобов'язання.

Розрізняють активну, пасивну і змішану множинність осіб.

Активною множинністю буде зобов'язання з кількома кредиторами, пасивною — з кількома боржниками, змішана множинність означає, що в зобов'язанні беруть участь кілька осіб як на стороні боржника, так і на стороні кредитора.

Законодавець дозволяє заміну осіб в зобов'язанні. Так, кредитор може бути замінений іншою особою внаслідок: - передачі ним своїх прав іншій особі за правочином (відступлення права вимоги або цесія); - правонаступництва; - виконання обов'язку боржника поручителем або заставодавцем; - виконання обов'язку боржника третьою особою. Заміна кредитора неможлива, якщо це встановлено законом чи договором.

Так, наприклад, не може бути замінений кредитор в аліментних зобов'язаннях, в зобов'язаннях із відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю особи.

Стаття 512 Цивільного Кодексу України розкриває основні підстави за яких особа кредитора у зобов'язанні може бути замінена:

- передачі кредитором своїх прав іншій особі за угодою (відступлення права вимоги);
- правонаступництво;
- виконання зобов'язання боржника поручителем чи заставодавцем (майновим поручником);
- виконання зобов'язання третьою особою.

Кредитор в зобов'язанні також може бути замінений в інших випадках встановлених законом.

Кредитор в зобов'язанні не може бути замінений, якщо це встановлено законом.

Але існують такі зобов'язання в яких заміна кредитора не допускається. Ці зобов'язання закріпила стаття 515 Цивільного Кодексу України: заміна кредитора не допускається в зобов'язаннях, нерозривно зв'язаних з особою кредитора, в частності, в зобов'язаннях з відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим пошкодженням здоров'я чи смертю.

Заміна боржника у зобов'язанні (переведення боргу) допускається лише за згодою кредитора. Борг переходить до нового боржника в повному обсязі, але якщо порука чи застава виконання зобов'язання забезпечували, то вони при цьому припиняються, за винятком випадку, коли поручитель чи заставодавець дали згоду забезпечувати виконання зобов'язання новим боржником.

Література:

1. Конституція України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 року
2. Дзера І.О. Цивільно-правові засоби захисту права власності в Україні. -К., 2001.
3. Цивільний кодекс України. – К, 2003.
4. Луць В.В. Контракти в підприємницькій діяльності. - К., 2001.
5. Право власності в Україні: Навч. посіб. // За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. - К., 2000.

Масензова В.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИН

Згідно із ст. 2 Господарського кодексу України, учасниками відносин у сфері господарювання є суб'єкти господарювання, споживачі, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, а також громадяни, громадські та інші організації, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності. Проте не всі перелічені категорії осіб є суб'єктами господарських правовідносин (господарського права). Такими суб'єктами є лише ті учасники відносин у сфері господарювання, яким притаманна сукупність необхідних для цього ознак (рис), а саме:

- безпосереднє здійснення господарської діяльності (виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг), що є предметом діяльності індивідуальних підприємців, підприємств різних організаційно-правових форм, виробничих кооперативів, інших господарських організацій основної

ланки економіки, або керівництво господарською діяльністю, що притаманно власникам майна підприємств, господарським об'єднанням, а також господарським міністерствам та відомствам;

- створення (набуття статусу суб'єкта господарських відносин) у встановленому законом порядку, хоча порядок створення для різних суб'єктів господарських відносин різний - залежно від виду (суб'єкт господарювання чи орган/організація господарського керівництва), організаційно-правової форми (унітарне підприємство, господарське товариство, виробничий кооператив), основного або виключного виду діяльності (комерційний банк, страхова компанія, фондова біржа, промислово-фінансова група та ін.); набуття статусу суб'єкта господарських відносин (що зазвичай є завершальною стадією процесу створення господарської організації), як правило, пов'язується з їх державною реєстрацією; державна реєстрація може здійснюватися в загальному порядку (передбачений ст. 58 Господарського кодексу України та Законом України від 15.05.2003 р. "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців" та/або в спеціальному порядку (передбачається Законом "Про банки і банківську діяльність" - статті 17-18, 22, Законом "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні" - пункти 13-14 ч. 2 ст. 7 та ін.);

- наявність майна, необхідного для здійснення обраної суб'єктом або покладеної на нього господарської діяльності чи керівництва такою діяльністю; таке майно може закріплюватися за суб'єктами господарського права на різних правових титулах: праві власності (господарські товариства, виробничі кооперативи), праві повного господарського відання (державне та комунальне комерційні підприємства), праві оперативного управління (казенне підприємство, комунальне некомерційне підприємство), праві користування (може застосовуватися з будь-яким з названих правових титулів; є характерною ознакою орендного підприємства); для філій, представництв та інших відокремлених підрозділів ч. 5 ст. 55, ст. 138 Господарського кодексу передбачається закріплення майна на праві оперативно-господарського використання, зміст якого визначає господарська організація, до структури якої належить такий підрозділ;

- наявність господарської правосуб'єктності, тобто визнаної державою за певним суб'єктом господарювання можливості бути суб'єктом прав (мати і здійснювати господарські права та обов'язки, відповідати за їх належне виконання і мати юридичну можливість захищати свої права та законні інтереси від можливих порушень); обсяг господарської правосуб'єктності учасників господарських правовідносин фіксується в законі та в їх установчих документах і залежить від низки чинників (зокрема, від правового титулу майна, виду та характеру діяльності).

Суб'єкти господарського права (господарських правовідносин) - це учасники господарських відносин, що безпосередньо здійснюють господарську діяльність або управляють такою діяльністю, створені у встановленому законом порядку, мають необхідне для здійснення такої діяльності майно і володіють господарською правосуб'єктністю.

Суб'єкти господарського права надзвичайно різноманітні і тому їх класифікують, тобто поділяють на групи, за певними критеріями (ознаками).

За критерієм характеру здійснюваної діяльності розрізняють:

- суб'єкти господарювання, тобто суб'єкти господарського права, які безпосередньо здійснюють господарську діяльність (до них належать індивідуальні підприємці, підприємства, виробничі кооперативи, більшість господарських товариств, комерційні банки);

- суб'єкти господарського права, які здійснюють керівництво господарською діяльністю, в т. ч. організацію такої діяльності (до них належать господарські міністерства та відомства, органи місцевого самоврядування та їх виконкоми, господарські об'єднання, власники майна підприємств, фондові біржі, Національний депозитарій України).

Залежно від форм власності, на базі якої вони функціонують, розрізняють державні, комунальні, колективні, приватні та змішані (функціонують на базі двох і більше форм власності) суб'єкти господарського права. До перших (державних) належать державні та казенні підприємства, державні господарські об'єднання, господарські міністерства та відомства. До других (комунальних) належать комунальні підприємства, органи місцевого самоврядування та їх виконавчі органи. До третіх (колективних) — господарські товариства, виробничі кооперативи, добровільні господарські об'єднання, унітарні підприємства, створені кооперативами, господарськими товариствами, громадськими та релігійними організаціями. До четвертих (приватних) - індивідуальні підприємці, приватні підприємства. До п'ятих (змішаних) - спільні підприємства.

Відповідно до ч. 1 ст. 55 Господарського кодексу України суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно

і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством.

Ч. 2 ст. 55 ГК розрізняє такі категорії суб'єктів:

1) господарські організації - юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до Господарського кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку; 2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці.

Мацука В.М.,
Маріупольський державний університет,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ

Туризм є одним з пріоритетних напрямів розвитку країни. Це визначає державну увагу і проведення стимулюючої державної політики. Регулювання розвитку туристичної індустрії на державному рівні необхідне з метою збільшення валового національного доходу від рекреаційно-туристичної діяльності; захисту споживача туристичних послуг; організації рекреаційно-туристичної діяльності у цивілізованих рамках; збереження й охорони рекреаційно-туристичних ресурсів.

Туристична політика держави – це сукупність форм, методів та напрямів впливу держави на функціонування туристичної індустрії для досягнення конкретних цілей збереження та розвитку соціально-економічного комплексу.

Державна політика в галузі туризму реалізується згідно з принципами:

- безперервності та послідовності туристичного виховання всіх вікових груп громадян;
- урахування інтересів всіх громадян при розробці програм розвитку туризму;
- визнання самостійності всіх суб'єктів туристичної діяльності, рівності їх прав щодо державної підтримки незалежно від форми власності;
- створення сприятливих умов для вітчизняних та іноземних інвесторів у галузі туризму.

Реалізація цих принципів створить необхідні умови для подальшого розвитку індустрії туризму, стабілізує економічне становище суб'єктів туристичного підприємництва.

До основних напрямів туристичної політики України належать: захист прав подорожуючих; захист інтересів виробників вітчизняного туристичного продукту; підтримка внутрішнього та в'їзного туризму, що може проявлятися у формі: прямих інвестицій у формування туристичної інфраструктури; наукового та рекламно-інформаційного забезпечення просування національного туристичного продукту на світовому ринку; податкових та митних пільг, стимулюючих надходження інвестицій.

Вихід України на міжнародний рекреаційно-туристичний ринок відбувається за державного сприяння, у першу чергу через розвиток рекламно-інформаційних заходів, запровадження міжнародного співробітництва за міждержавними угодами та програмами. Сучасна політика міжнародного туризму базується на потребах населення, а саме: ознайомлення з іншими культурами, особливостями природи, звичаями інших народів світу, на отриманні позитивних, часом екзотичних, вражень від побаченого.

Політика туризму, в тому числі і міжнародного, повинна брати до уваги такі зовнішні змінні чинники, як: демографічні зміни; соціальні зміни; коливання курсів валют; політичні, юридичні чи інші встановлені законом зміни; технологічний прогрес; зміни у торговельній структурі; особливості транспортної інфраструктури; безпека туристів; охорона навколишнього середовища тощо.

Державна туристична політика базується на відповідній стратегії і тактиці. Туристична стратегія передбачає розробку загальної концепції розвитку і цільових програм, для реалізації яких необхідний час і значні фінансові ресурси. Туристична тактика визначає конкретні дії і прийоми досягнення поставленої мети у конкретно визначених умовах.

В основу державної політики щодо формування та реалізації державної політики в галузі туризму доцільно покласти такі пріоритети:

- державне стимулювання внутрішнього та іноземного (в'їзного) туризму, у тому числі вдосконалення системи оподаткування;
- забезпечення внутрішньої конвертованості туристичних послуг шляхом підвищення їхньої якості та розширення асортименту, поліпшення умов обслуговування туристів;

- будівництво нових, реконструкція та модернізація діючих туристичних об'єктів;
- залучення вільних коштів підприємницьких структур, суб'єктів туристичної діяльності на розвиток інфраструктури (шляхи, пункти пропуску, системи водопостачання та каналізації, зв'язок, служби сервісу тощо). У майбутньому ці інвестиції працюватимуть на туристичний ринок;
- пошук ефективних форм залучення іноземного споживача на вітчизняний ринок туристичних послуг з метою збільшення валютних надходжень шляхом організації відповідного сервісу обслуговування, надання послуг, що користуються попитом на світовому ринку;
- створення сприятливих умов для розвитку активних видів туризму (оздоровчо-спортивного, екологічного, пригородницького та ін.).

Для піднесення туристичної індустрії України необхідно вирішити на державному рівні ряд таких першочергових завдань:

- створити службу обліку й охорони туристичних ресурсів (складання карт туристичних ресурсів кожної області, оцінка їх у балах, визначення першочерговості їх освоєння, розробка системи заходів щодо охорони природних ресурсів і відновлення пам'яток культури);
- створити службу визначення попиту та реклами туристичних послуг (особливості географічного положення, природних умов, унікальність культурної спадщини тощо зумовлюють необхідність визначення попиту і рекламування у кожному конкретному регіоні);
- розробити програми розвитку індустрії туризму кожної області та планів капітального будівництва й інвестування; вирішити питання підготовки туристичних кадрів (курси, технікуми, коледжі, інститути, університети) та управління підприємствами готельного господарства, харчування, виробництва;
- скоординувати роботу туристичних організацій з транспортними агентствами, культурними установами; обґрунтувати порядок, за яким підприємства індустрії туризму повинні відраховувати частину прибутку в місцеві бюджети на формування інфраструктури та благоустрою району;
- провести оцінку економічної ефективності туризму та рекреаційну оцінку територій; визначити території, сприятливі для туризму та лікування;
- розробити класифікацію місць відпочинку за ступенем значущості, природними умовами, функціональними ознаками, а також методи обґрунтування норм одночасного навантаження на різні природні комплекси.

Література:

1. Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія / Т.І. Ткаченко. – К.: Київський нац. торговельно-економічний ун-т, 2006. – 537 с.
2. Холловой Дж.К. Туристический бизнес/ Холловой Дж.К., Тейлор Н.; пер. с 7-го англ. изд. – К.: Знання, 2007. – 798 с.
3. Чорненька Н.В. Організація туристичної індустрії: Навчальний посібник / Чорненька Н.В. – К.: Атіка, 2006. – 264 с.
4. Eber S. Beyond the Green Horizon: Principles of Sustainable Tourism, Tourism Concern / Eber S.; WWF, 1992.

Меркулова Я.О.,
 Маріупольський державний університет,
 Економіко-правовий факультет, 4 курс

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВЕКСЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Перш, ніж говорити про особливості правового регулювання вексельних відносин слід з'ясувати що з себе являють вексель та ці правовідносини. У загальному вигляді, вексельні правовідносини можна визначити як врегульовані нормами вексельного законодавства суспільні відносини, що виникають між суб'єктами щодо випуску та обігу векселів. В свою чергу, вексель є предметом вексельних правовідносин та згідно із Законом України «Про цінні папери та фондову біржу», являє собою цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця сплатити після настання строку визначену суму грошей векселедержателю. ГК України відносить векселі до боргових, неемісійних паперів, що означає, що вони можуть існувати тільки в документарній формі. Чинне законодавство передбачає випуск простих та переказних векселів. Основна відмінність цих двох видів векселів полягає у тому, що за переказним векселем векселедержатель має можливість передавати право на отримання грошових сум іншим особам, шляхом здійснення на векселі індосаменту, який являє собою передавальний напис на векселі. Не

залежно від того простий вексель чи переказний, він завжди складається в документарній формі на бланках з відповідним ступенем захисту від підроблення, у формі та у порядку виготовлення, затверджених Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку за погодженням з Національним банком України.

Коло суб'єктів вексельних правовідносин залежить від того, який вексель є предметом цих правовідносин. Суб'єктами правовідносин, які виникли стосовно простого векселя є:

- векселедавець – особа, яка виписує вексель і є платником за векселем;
- векселедержатель – особа, яка отримує вексель та перед якою платник, тобто векселедавець бере на себе зобов'язання про платіж.

Учасниками вексельних відносин, предметом яких є переказні векселі є:

- трасант – особа, яка виписує вексель, що засвідчує зобов'язання іншої особи сплатити суму, передбачену у цьому векселі. Фактично він є векселедавцем;
- трасат – особа, яка зобов'язана сплатити трасанту визначену у векселі суму;
- ремігент – перший векселедержатель, у користь якого виставляється вексель;

Крім цього, у якості суб'єктів вексельних правовідносин можуть виступати: акцептант – особа, яка взяла на себе зобов'язання платника за пред'явленим векселем; індосант – особа, яка передала право за векселем шляхом здійснення індосаменту; індосатом – особа, у користь якої зроблено індосамент.

Суб'єктами вексельних відносин можуть бути фізичні та юридичні особи, які в свою чергу можуть бути як резидентами так і нерезидентами, а також суб'єктами приватного або публічного права. Однак, суб'єкти публічного права, а саме органи місцевого самоврядування та органи виконавчої влади, інші установи та організації, які фінансуються за рахунок державного бюджету, за рахунок місцевих бюджетів та бюджетів Автономної Республіки Крим зобов'язуються та набувають права за певними векселями лише в порядку та у випадках, визначених Кабінетом Міністрів України.

Що стосується методу правового регулювання, то вексельні відносини можуть регулюватися за допомогою методу автономних рішень, методу владних велінь та методу рекомендацій. Так, наприклад, вексельні відносини щодо випуску векселів, а саме щодо суб'єкта, який їх емітує, а також питання щодо форми векселів регулюються методом владних велінь. Вексельних правовідносини регламентуються, перш за все: нормами глави 17 господарського кодексу України; ЗУ «Про цінні папери та фондову біржу»; ЗУ «Про обіг векселів»; Положеннями Женевської конвенції 1930 р.; іншими законами та підзаконними актами.

Література:

1. Хозяйственное право: Ученик / В.К. Мамутов, Г.Л. Знаменский, К.С. Хахулин и др.; Под ред. В.К. Мамутова – К.: Юриком Ингер, 2002. – 912 с.
2. Господарський кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, N18, N19-20, N21-22, ст.144)
3. Господарське право: Підручник / О.П. Подцерковний, О.О. Квасницька, А.В. Смітюх та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. – Х.: Одісей, 2010. – 640 с.
4. Господарське право України : Навчальний посібник / За заг. ред. проф. Н.О. Саніахметової. – Х.: «Одісей», 2005. – 608с.

Михальченко А.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ КАЗЕНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Згідно зі ст.76 ГК казенні підприємства створюються у галузях народного господарства, в яких:
- законом дозволено здійснення господарської діяльності лише державним підприємствам;
- основним споживачем продукції (робіт, послуг) виступає держава;
- за умовами господарювання неможлива вільна конкуренція товаровиробників чи споживачів;
- переважаючим є виробництво суспільно необхідної продукції (робіт, послуг), яке за своїми умовами і характером потреб, що ним задовольняються, як правило, не може бути рентабельним;
- приватизацію майнових комплексів державних підприємств заборонено законом.

Казенне підприємство створюється за рішенням Кабінету Міністрів України. У рішенні про створення казенного підприємства визначаються обсяг і характер основної діяльності підприємства, а також орган, до сфери управління якого входить підприємство, що створюється. Реорганізація і

ліквідація казенного підприємства проводяться відповідно до вимог Господарського кодексу за рішенням органу, до компетенції якого належить створення даного підприємства.

Майно казенного підприємства закріплюється за ним на праві оперативного управління в обсязі, зазначеному в статуті підприємства.

Казенне підприємство є юридичною особою, має відповідні рахунки в установах державного банку, печатку із своїм найменуванням.

Орган, до сфери управління якого входить казенне підприємство, затверджує статут підприємства, призначає його керівника, дає дозвіл на здійснення казенним підприємством господарської діяльності, визначає види продукції (робіт, послуг), на виробництво та реалізацію якої поширюється зазначений дозвіл.

Найменування казенного підприємства повинно містити слова “казенне підприємство”.

Отже, правовий статус казенного підприємства має значну специфіку. Особливістю казенного підприємства є те, що його створення і припинення здійснюється за рішенням Кабінету Міністрів України. При цьому в законі містяться вимоги до змісту рішення про створення казенного підприємства. Перетворення державних підприємств у казенні урегульовано постановою Кабінету Міністрів України “Про перетворення державних підприємств у казенні”.

Статус юридичної особи, яким володіє казенне підприємство, дає йому можливість самостійно брати участь у господарському обігу від свого імені, нести самостійну майнову відповідальність, мати поточні та інші рахунки в банку і печатку. Установчим документом казенного підприємства є статут. Казенне підприємство здійснює оплату праці, виходячи з особливостей управління казенним підприємством, відповідно до умов і в межах фонду оплати праці, затверджених органом управління з урахуванням умов, передбачених галузевою угодою. Підприємство здійснює бухгалтерський, оперативний облік і веде бухгалтерську і статистичну звітність відповідно до законодавства України, а також обов'язкову звітність за формою, встановленою Кабінетом Міністрів України.

Поточне (оперативне) управління підприємством здійснює його керівник. Наказом Міністерства промислової політики України від затверджена форма контракту з керівником казенного підприємства.

Постановою Кабінету Міністрів України “Про деякі питання управління казенним підприємством” затверджено кілька положень, зокрема, Положення про складання плану розвитку казенного підприємства і Положення про складання фінансового плану казенного підприємства.

У ст.77 ГК визначені особливості господарської діяльності казенних підприємств.

Казенне підприємство здійснює господарську діяльність відповідно до виробничих завдань органу, до сфери управління якого воно входить.

Казенне підприємство самостійно організує виробництво продукції (робіт, послуг) і реалізує її за цінами (тарифами), що визначаються в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, якщо інше не передбачено законом.

Орган, до сфери управління якого входить казенне підприємство, здійснює контроль за використанням та збереженням належного підприємству майна, і має право вилучити у казенного підприємства майно, яке не використовується або використовується не за призначенням, та розпорядитися ним у межах своїх повноважень.

Казенне підприємство не має права відчужувати або іншим способом розпорядитися закріпленим за ним майном, що належить до основних фондів, без попередньої згоди органу, у сферу управління якого воно входить.

Джерелами формування майна казенного підприємства є:

- державне майно, передане підприємству відповідно до рішення про його створення;
- кошти та інше майно, одержані від реалізації продукції (робіт, послуг) підприємства;
- цільові кошти, виділені з Державного бюджету України;
- кредити банків;
- частина доходів підприємства, одержаних ним за результатами господарської діяльності, передбачена статутом;
- інші джерела, не заборонені законом.

Казенне підприємство одержує кредити для виконання статутних завдань під гарантію органу, до сфери управління якого входить підприємство.

Казенне підприємство відповідає за своїми обов'язками лише коштами, що перебувають у його розпорядженні. У разі недостатності зазначених коштів держава, в особі органу, до сфери управління якого входить підприємство, несе повну субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями казенного підприємства.

Порядок розподілу та використання прибутку казенного підприємства визначається його статутом відповідно до порядку, встановленого Кабінетом Міністрів України відповідно до закону.

Інші особливості господарської та соціальної діяльності казенних підприємств визначаються Господарським кодексом, законом про державні підприємства та іншими законодавчими актами.

Література:

1. Бондаренко І.М. Засоби державного регулювання господарської діяльності за участю казенних підприємств // Право України. - 2001. - № 1. - С. 47-49.

2. Бондаренко І.М. Особливості державного регулювання господарської діяльності казенних підприємств // Право України. - 2000. - № 12. - С. 60-62.

Мостовой Є.В.,
Маріупольський державний університет
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

УЧАСТЬ ПОТЕРПІЛОГО ТА ЙОГО ПРЕДСТАВНИКА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Потерпілий та його представник беруть участь у судовому засіданні як сторони і користуються рівними правами та свободою у наданні доказів, їх дослідженні та доведенні їх переконливості перед судом (ст. 55 КПК). Участь вказаних учасників справи в досудових стадіях процесу зумовлене необхідністю забезпечення принципів змагальності та диспозитивності.

Участь законного представника потерпілого в стадії порушення кримінальної справи пояснюється необхідністю задовольнити гарантоване державою право особи, якій злочином завдано фізичної, матеріальної чи моральної шкоди, на судовий захист свого законного інтересу. Очевидно, що своє право особа могла б захистити в порядку цивільного судочинства, проте останнє не може компенсувати захисту, який надає кримінально-процесуальне провадження з кількох причин. По-перше, цивільно-процесуальні засоби захисту забезпечують особі лише відшкодування в матеріальній формі, в той час як кримінальний процес передбачає, насамперед, застосування заходів превенції (зокрема, убезпечення потерпілого від суспільно-небезпечної особи), а вже потім відшкодування завданих збитків, що за умови вчинення кримінально-караного делікту відіграє досить вагоме значення.

Так, цивільний процес не передбачає заходів безпеки, які могли б бути застосовані до особи, у разі наявності реальної загрози її життю, здоров'ю, житлу чи майну. По-друге, публічно-правовий характер кримінально-процесуальних відносин в більшості випадків не потребує від особи значних особистих зусиль і витрат, пов'язаних із порушенням провадження та обов'язком доказування у справі. По-третє, потерпілий у кримінальному процесі не завжди виступає в ролі цивільного позивача.

Таким чином, вже зі стадії порушення кримінальної справи потерпілий є суб'єктом, який має незаперечний інтерес у тому, аби було розпочате кримінально-процесуальне переслідування. Проте таке переслідування не виникає автоматично. В багатьох випадках воно залежить від активних дій самого потерпілого від злочину, або навіть неможливе без таких дій (наприклад, у справах приватного та приватно-публічного обвинувачення). У зв'язку з цим, у випадку неповноліття, наявності психічних чи фізичних вад, які обмежують реальну здатність особи до свідомої або достатньо активної діяльності, без законного представництва обійтись неможливо.

Потрібно зауважити, що в стадії порушення кримінальної справи в порядку публічного обвинувачення кримінально-процесуальні відносини законного представництва не виникають, оскільки відсутній суб'єкт таких відносин (потерпілий, цивільний позивач), в зв'язку з чим терміни "законний представник" та "потерпілий" під час аналізу цього етапу провадження вживаються щодо осіб, які перебувають у загальноправових відносинах законного представництва і потенційно володіють можливістю набуття відповідного статусу в подальших стадіях процесу. Як вказує В. Адаменко, заявник або особа, що виражає його волю, може взяти участь в стадії порушення кримінальної справи шляхом подання органам дізнання, слідчому, прокурору та судді заяви або повідомлення про злочин, а також шляхом надання необхідних матеріалів та пояснень. Однак вести мову про кримінально-процесуальне представництво в цій стадії судочинства ще не можна. Тут діє загальноправове представництво передбачене нормами матеріального права [2, с. 121].

Слід вказати, що представник користується усіма процесуальними правами потерпілого, інтереси якого він представляє, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо потерпілим і не може бути доручена представнику.

Так, протягом кримінального провадження потерпілий має право [1]:

- 1) бути повідомленим про свої права та обов'язки;
- 2) знати сутність підозри та обвинувачення, бути повідомленим про обрання, зміну чи скасування щодо підозрюваного, обвинуваченого заходів забезпечення кримінального провадження та закінчення досудового розслідування;
- 3) подавати докази слідчому, прокурору, слідчому судді, суду;
- 4) заявляти відводи та клопотання;
- 5) за наявності відповідних підстав - на забезпечення безпеки щодо себе, близьких родичів чи членів своєї сім'ї, майна та житла;
- 6) давати пояснення, показання або відмовитися їх давати;
- 7) оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді, суду в порядку, передбаченому КПК;
- 8) мати представника та в будь-який момент кримінального провадження відмовитися від його послуг;
- 9) давати пояснення, показання рідною або іншою мовою, якою він вільно володіє, безоплатно за рахунок держави користуватися послугами перекладача в разі, якщо він не володіє державною мовою чи мовою, якою ведеться кримінальне провадження;
- 10) на відшкодування завданої кримінальним правопорушенням шкоди в порядку, передбаченому законом;
- 11) знайомитися з матеріалами, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, в порядку, передбаченому КПК, а також знайомитися з матеріалами кримінального провадження, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, у випадку закриття цього провадження;
- 12) застосовувати з додержанням вимог КПК технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд вправі заборонити потерпілому застосовувати технічні засоби при проведенні окремої процесуальної дії чи на певній стадії кримінального провадження з метою нерозголошення даних, які містять таємницю, що охороняється законом чи стосується інтимних сторін життя людини, про що виноситься (постановляється) вмотивована постанова (ухвала);
- 13) одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення у випадках, передбачених цим КПК;
- 14) користуватися іншими правами, передбаченими КПК.

Отже, можна констатувати, що потерпілий та його представник є самостійними учасниками кримінального провадження. Вони наділені досить суттєвим об'ємом процесуальних прав та їх участь – це необхідна умова забезпечення принципів змагальності та диспозитивності кримінального процесу.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: прийнятий Верховною Радою 13 квітня 2012 р. // Голос України. — 2012. — № 90 - 91.
2. Адаменко В. Д. Советское уголовно-процессуальное представительство / В. Д. Адаменко. — Томск, 1978. — 196 с.

Нефьодова Д.І.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ХОЛДИНГОВІ КОМПАНІЇ ЯК РІЗНОВИД ОБ'ЄДНАНЬ ПІДПРИЄМСТВ

Сьогодні для розвинутої ринкової економіки однією з найпоширеніших структур можна виділити таку форму організації, як холдинг (холдингова система). Функціонування холдингових систем, з одного боку, має ряд переваг перед звичайними акціонерними товариствами, а з іншого боку, характеризуються особливостями, що є наслідком появи нових проблем і труднощів, які не властиві для окремих компаній.

Однією з основних проблем практичної діяльності холдингових компаній є виокремлення юридичних механізмів функціонування холдингових груп. Законодавець не визначив, яким чином має здійснюватися управління дочірніми підприємствами. І якщо деякі з моделей можна виокремити на основі чинних норм про господарські товариства, то інші потребують окремого законодавчого закріплення.

Проте, механізм функціонування та організації діяльності холдингових компаній потребує суттєвого вдосконалення. У майбутньому в процесі утворення нових державних холдингових груп слід запровадити практику розгляду питання про необхідність введення до їх складу науково-дослідних організацій, зокрема на етапі аналізу відповідними державними органами влади обґрунтувати доцільність утворення таких компаній.

Так, згідно з Господарським кодексом України від 16.01.2003 р. під холдинговою компанією розуміють публічне акціонерне товариство, яке володіє, користується, а також розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) двох або більше корпоративних підприємств (крім пакетів акцій, що перебувають у державній власності) [1].

З наведеного визначення зазначимо: холдинговий корпоративний пакет акцій (часток, паїв) - пакет акцій (часток, паїв) корпоративного підприємства, холдингової компанії, який перевищує 50 відсотків чи становить величину, яка забезпечує право вирішального впливу на господарську діяльність корпоративного підприємства, холдингової компанії;

Корпоративне підприємство являє собою господарське товариство, холдинговим корпоративним пакетом акцій (часток, паїв) якого володіє, користується та розпоряджається холдингова компанія [2].

Проте Закон України «Про холдингові компанії в Україні» від 15.03.2006 за № 3528-IV визначає холдингову компанію як акціонерне товариство, яке володіє, користується та розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) двох або більше корпоративних підприємств.

Аналізуючи поняття холдингової компанії у діючих законодавчих актах України, бачимо:

- холдингова компанія - публічне акціонерне товариство, яке володіє, користується, а також розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) двох або більше корпоративних підприємств (крім пакетів акцій, що перебувають у державній власності) [1].

- холдингова компанія - акціонерне товариство, яке володіє, користується та розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) двох або більше корпоративних підприємств [2].

- холдингова компанія як банківська група, тобто – це група юридичних осіб, які мають спільного контролера, що складається:

- з материнського банку та його українських та іноземних дочірніх та/або асоційованих компаній, які є фінансовими установами;

- з двох або більше фінансових установ та в якій банківська діяльність є переважною.

Переважна діяльність у групі є банківською, якщо сукупне середньоарифметичне значення активів банків (банку) - учасників (учасника) банківської групи за останні чотири звітних квартали становить 50 і більше відсотків сукупного розміру середньоарифметичних значень активів усіх фінансових установ, що входять до цієї групи, за цей період. Розрахунок переважної діяльності банківської групи здійснюється щороку станом на 1 січня. Після того як групу було визначено банківською на підставі переважної діяльності та частка сукупних активів банків (банку) у сукупному розмірі активів фінансових установ, що входять до цієї групи, зменшилася та становить від 40 до 50 відсотків, така група продовжує вважатися банківською впродовж не більше трьох років з моменту такого зменшення [3].

Холдингові компанії можуть утворюватися:

- а) органами, уповноваженими управляти державним майном, державними органами приватизації самостійно або разом з іншими засновниками шляхом об'єднання у статутному капіталі холдингових корпоративних пакетів акцій (часток, паїв);

- б) іншими суб'єктами на договірних засадах.

Але у випадках, передбачених законодавством, холдингові компанії утворюються за умови попереднього отримання дозволу відповідного органу Антимонопольного комітету України або Кабінету Міністрів України на концентрацію, узгоджені дії суб'єктів господарювання. Проекти установчих документів холдингових компаній, які утворюються за умови отримання зазначеного дозволу, підлягають погодженню з відповідним органом Антимонопольного комітету України.

Холдингова компанія набуває статусу юридичної особи з дня її державної реєстрації в Державному реєстрі холдингових компаній України, який є невід'ємною частиною Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців. Державна реєстрація холдингових компаній проводиться державним реєстратором у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» [4] та інших нормативно-правових актів. Спеціально уповноважений

орган з питань державної реєстрації забезпечує ведення Державного реєстру холдингових компаній України. Зокрема, рішення про утворення холдингової компанії приймається власниками холдингових корпоративних пакетів акцій (часток, паїв) та оформлюється відповідним договором.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 12 травня 2007 р. за № 709 затверджується перелік галузей або сфер діяльності, в яких не допускається утворення державних холдингових компаній у процесі корпоратизації та приватизації. До таких галузей або сфер діяльності відносять: ювелірну промисловість; проведення робіт із землеустрою, оцінку земель; паливно-енергетичний комплекс, тобто діяльність, пов'язану з розвідуванням, видобутком, переробкою, виробництвом, зберіганням, транспортуванням, передачею, розподілом, торгівлею, збутом чи продажем енергетичних продуктів (енергоносіїв) - палива, електричної і теплової енергії), крім підприємств вугільної та атомної промисловості; телекомунікації та житлово-комунальне господарство (у випадку, коли до складу державної холдингової компанії пропонується включити одночасно суб'єкти природних монополій та суб'єкти господарювання, які діють на конкурентних ринках [5].

Порівняно з правовим положенням холдингової компанії як специфічним суб'єктом господарських відносин в Україні, у світовій практиці зарубіжних країн холдингові компанії розглядають як фінансові центри, навколо яких об'єднуються окремі компанії, не втрачаючи при цьому своєї комерційної самостійності. Холдингова компанія за своєю суттю не може бути об'єднанням підприємств, оскільки в американську і англійському праві – це компанія, яка здійснює контроль над дочірніми компаніями. Більше того, компанія в англосаксонській системі права – це юридична особа, хоча група підприємств на чолі з холдинговою компанією не є юридичною особою, але відсутність такого статусу є однією з її переваг.

На сьогодні практично всі найбільші корпорації США і Західної Європи мають у своєму складі фінансовий центр у вигляді холдингової компанії. Перевага холдингових структур пояснюється плюсами централізованого фінансово-економічного управління за допомогою контролю технологічно пов'язаних підприємств, у тому числі зі зниженням ризиків інвестицій і взаємних поставок, економією трансакційних витрат, ростом можливостей фінансового і податкового маневрування та ін.

Холдинг може бути чистим – коли компанія займається тільки контролем за діяльністю підприємств та змішаним – крім контрольної функції може займатися іншими видами діяльності.

Отже, із усього вищесказаного можна зробити висновок про те, що: холдингові компанії як різновид об'єднань підприємств в Україні володіють низкою відмінностей, які впливають на особливий статус як головної компанії, так її дочірніх підприємств, і визначають характер відносин між ними. Зокрема, до таких відмінностей належать наступні:

- наявність головної, стосовно дочірніх, компанії, яка здійснює над ними контроль у межах, визначених законодавством;
- холдингова компанія стоїть на чолі групи компаній;
- холдингова компанія здатна впливати на рішення, які приймаються дочірньою компанією;
- між холдинговою компанією і дочірніми підприємствами встановлюються відносини контролю;

Також у випадках, прямо передбачених законом, холдингова компанія несе субсидіарну (додаткову) відповідальність за збитки, спричинені дочірньому підприємству.

Література:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. (з наступними змінами та доповненнями) за № 436-IV // Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 40. – Ст.ст. 118, 126.
2. Про холдингові компанії в Україні // Верховна Рада України; Закон від 15.03.2006 за № 3528-IV. - Документ 3528-15, чинний, остання версія - Редакція від 08.04.2012, підстава 4498-17.
3. Про банки і банківську діяльність // Верховна Рада України; Закон від 07.12.2000 № 2121-III. - Документ 2121-14, чинний, поточна версія - Редакція від 18.12.2011, підстава 3394-17 .
4. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців // Верховна Рада України; Закон від 15.05.2003 за № 755-IV. - Документ 755-15, чинний, поточна версія - Редакція від 12.04.2012, підстава 4223-17.
5. Постанова Кабінету Міністрів України про «ПЕРЕЛІК галузей або сфер діяльності, в яких не допускається утворення державних холдингових компаній у процесі корпоратизації та приватизації» від 12 травня 2007 р. за № 709 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2007. – № 709.

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ДЖЕРЕЛОМ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ – ДИКИМИ ТВАРИНАМИ, ЩО УТРИМУЮТЬСЯ, А ТАКОЖ СЛУЖБОВИМИ ТА БІЙЦІВСЬКИМИ ПОРОДАМИ СОБАК

Відносинам щодо відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, присвячено, зокрема ряд статей Конституції, Цивільного кодексу, положення Кодексу про адміністративні правопорушення, Кодексу законів про працю, законами України та іншими нормативними актами.

Поняття джерела підвищеної небезпеки на рівні закону (легальна дефініція) закріплено в ст.1187 ЦК, відповідно до якої під джерелом підвищеної небезпеки розуміють діяльність, пов'язану з використанням, зберіганням або утриманням транспортних засобів, механізмів та обладнання, використанням, зберіганням хімічних, радіоактивних, вибухо- і вогнебезпечних та інших речовин, утриманням диких звірів, службових собак та собак бійцівських порід тощо, що створює підвищену небезпеку для осіб, які цю діяльність здійснюють, та інших осіб. (1)

Що стосується тварин можна виділити наступне. Хоча переважна більшість цивільних справ щодо відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, пов'язані із заподіянням шкоди транспортними засобами, необхідно зазначити, що на розгляді судів також перебували справи за позовами про відшкодування шкоди, завданої іншими видами джерел підвищеної небезпеки.(1)

В зазначеному Узагальненні Вищий спеціалізований суд України детально проаналізував багато спірних питань, які виникають під час розгляду справ цієї категорії та потребують роз'яснення та законодавчого врегулювання. Серед іншого Вищий спеціалізований суд України в своєму Узагальненні висловився і щодо питань, які стосуються відшкодування шкоди, заподіяної тваринами.

Згідно із цивільним законодавством (ч.1 ст.1187 Цивільного кодексу України) діяльність щодо утримання деяких видів тварин визнається джерелом підвищеної небезпеки. В свою чергу, відносини, що виникають у результаті завдання шкоди джерелом підвищеної небезпеки, українським законодавством виділені у спеціальні правовідносини, що обумовлено особливостями механізму завдання такої шкоди, а також умовами виникнення обов'язку таку шкоду відшкодувати.(2)

Вищий спеціалізований суд України в своєму Узагальненні уточнив, визнавши правильним посилення судів на ст.1187 Цивільного кодексу України під час задоволення позовних вимог про відшкодування шкоди, заявлених особами, які постраждали від службових собак і собак бійцівських порід, оскільки їх утримання визначено законодавцем як джерело підвищеної небезпеки, а порядок їх утримання визначено законами. Таким чином, тільки шкоду, заподіяну дикими звірями, службовими собаками та собаками бійцівських порід, слід визнавати шкодою, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки. Згідно до висновків Вищого спеціалізованого суду України дикі звірі є джерелом підвищеної небезпеки лише за умови їх перебування у володінні людини. При відшкодуванні шкоди, завданої діяльністю, пов'язаною з утриманням диких тварин, слід враховувати вимоги ст.8 Закону України "Про захист тварин від жорстокого поводження" від 30 грудня 2009 року і "Порядку утримання та розведення диких тварин, які перебувають у стані неволі або в напіввільних умовах", затвердженого наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 30 вересня 2010 року № 429, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 29 грудня 2010 року № 1384/18679.(3)

Але як відшкодувати збитки, якщо вас, наприклад, покусала собака? Юридична практика та законодавство України мають на це відповідь.

Наприклад, звернемося до Правил утримання тварин. Згідно з пунктом 5.3 Правил, особа, яка супроводжує тварину, зобов'язана гарантувати безпеку зокрема оточуючих людей і тварин, а також майна від заподіяння шкоди супроводжуваною твариною. Дозволяється виводити собак за межі квартири, території подвір'я, організацій, підприємств тощо лише на повідку з прикріпленням до нашійника особистим номерним знаком, а потенційно небезпечних собак² та собак, що визнані небезпечними, обов'язково на короткому повідку (не більше 1,2 м) і в наморднику. Стосовно звернення з позовом до суду, то, звичайно, ви маєте право на відшкодування матеріальних збитків, а також моральної шкоди, завданої нападом тварини. При цьому вам необхідно буде обґрунтувати свої вимоги, тобто підтвердити обставини, на які ви посилаєтесь. Так, факт нападу собаки може бути підтверджений довідкою травм пункту, де фіксується характер нанесених тілесних ушкоджень і вид наданої медичної допомоги, а також висновком фахівця в галузі судової медицини, який встановлює

ступінь тяжкості тілесних ушкоджень, або поясненнями свідків. Суми коштів, витрачених на придбання лікарських препаратів, бинтів тощо, можуть бути підтверджені відповідними чеками, квитанціями. Також треба звернути увагу на те, що при заподіянні шкоди здоров'ю або каліцтва організація чи, як у вашому випадку, громадянин (відповідальні за шкоду) зобов'язані відшкодувати потерпілому заробіток (доходи від трудової діяльності), втрачений ним внаслідок викликаной цим втрати або зменшення працездатності, а також відшкодувати додаткові витрати на посилене харчування, протезування, сторонній нагляд тощо.(4)

Отож, при заподіянні шкоди при вірних діях постраждалого він може відшкодувати її. А для прикладу можна навести справу. Під час розпишу справи судом першої інстанції встановлено, що власником собаки Садир, породи кавказька вівчарка, є гр-н М., а собаки Багіра, породи кавказька вівчарка, — дружина гр-на М., гр-ка А. 8 жовтня 2008 року гр-н Н. вигулював названих собак без повідків і намордників. 9 жовтня 2008 року Олександрівською державною районною лікарнею ветеринарної медицини Кіровоградської області складено протокол розтину трупа тварини — свиноматки білої масті, віком 14 місяців, вагою 160 кг, власником якої є гр-н З. Указаним протоколом встановлено, що свиноматка утримувалася у дворі гр-на З. на вигулї; 8 жовтня 2008 року власник звернувся до ветеринарного лікаря, посилаючись на укуси, рвані рани вуха, глибокі подряпини на тілі свиноматки та аборт, який викликав у неї кровотечу; тварині була надана екстрена допомога, але через пригнічення загального стану свиноматку довелося дорізати. Свиноматка мала 11 плодів. Указані пошкодження підтверджені протоколом, в якому також зроблено висновок про причину гибелі свиноматки — вимушений забій, викликаний загальним погіршенням стану тварини через утрату крові, пов'язану з аборткуванням недоношених плодів після отриманих травм, нанесених хижою твариною. Суду першої інстанції гр-н М. пояснив, що 8 жовтня 2008 року собаки, можливо, погналися за кішкою чи собакою, а тому залишилися без його нагляду та супроводу. Після цього до нього приїхав гр-н З. та вимагав забрати собак, які покусали свиню. Відповідно до частини 1 статті 61 ЦПК України, обставини, визнані сторонами, не підлягають доказуванню.

Оскільки судом встановлено, що 8 жовтня 2008 року в порушення вимог Закону гр-н М. вигулював собак без намордників і повідків, залишив їх без нагляду, що призвело до завдання шкоди майну гр-на З., висновок апеляційного суду про те, що останній не надав суду доказів про спричинення шкоди собаками, які належать подружжю гр-на М., є помилковим.(5)

Недоліком є те, що не тільки собаки службових та бійцівських порід як домашні улюбленці можуть нести небезпеку. А тому можна вважати чинний перелік не повний. Володарям ж диких звірів, собак службових та бійцівських порід слід пом'ятати про сою відповідальність, не порушувати права ні своєї тварини, ні наражати на небезпеку оточуючих та їх здоров'я та життя.

Література:

1. Закон та Бізнес; № 19-20, 10.05-18.05 2012; «ВСС визначився з джерелами підвищеної небезпеки: від машин до собак»: Електронне джерело – Режим доступу - http://zib.com.ua/ua/9454-vischiy_specsud_nazvav_dzherela_pidvischenoi_nebezpeki_vid_s.html
2. Цивільний кодекс України з коментарями: Електронне джерело – Режим доступу - <http://legalexpert.in.ua/komkodeks/gk.html>
3. Узагальнення судової практики з розгляду судами цивільних справ про відшкодування шкоди завданої джерелом підвищеної небезпеки у 2010 – 2011 роках: Електронне джерело – Режим доступу - <http://advokatonline.org.ua/uzahennya-sudovoi-praktykyrozhljadu-sudamy-tsyvilnyh-sprav-pro-vidshkoduvannya-shkody-zavdanoji-dzherelom-pidvyschenoi-nebezpeky-u-2010-2011-rokah/>
4. Правила тримання собак та котів: Електронний адрес – Режим доступу <http://www.muxtar.com.ua/index.php?page=936>
5. Показова справа: Про відшкодування матеріальної шкоди, завданої твариною: Електронна адреса – Режим доступу - http://advocat-cons.info/engine/print.php?newsid=12837&news_page=1

Осауленко О.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ЗЛОВЖИВАННЯ МОНОПОЛЬНИМ СТАНОВИЩЕМ НА РИНКУ

Згідно п.1 ст. 12 Закону «Про захист економічної конкуренції» суб'єкт господарювання займає монопольне (домінуюче) становище на ринку товару, якщо на цьому ринку у нього немає жодного конкурента; не зазнає значної конкуренції внаслідок обмеженості можливостей доступу інших суб'єктів господарювання щодо закупівлі сировини, матеріалів та збуту товарів, наявності бар'єрів для доступу на ринок інших суб'єктів господарювання, наявності пільг чи інших обставин.

Монопольним (домінуючим) вважається становище суб'єкта господарювання, частка якого на ринку товару перевищує 35 відсотків, якщо він не доведе, що зазнає значної конкуренції (п.2 ст.12).

Монопольним (домінуючим) також може бути визнане становище суб'єкта господарювання, якщо його частка на ринку товару становить 35 або менше відсотків, але він не зазнає значної конкуренції, зокрема внаслідок порівняно невеликого розміру часток ринку, які належать конкурентам (п. 3 ст.12). Отже, Закон «Про захист економічної конкуренції» містить дві презумпції щодо монопольного (домінуючого) становища:

а) становище суб'єкта господарювання, частка якого на ринку певного товару становить понад 35%, презюмується в якості монопольного (домінуючого), однак ця презумпція може бути спростована за допомогою доведення суб'єктом господарювання зворотного. Іншими словами, якщо частка суб'єкта господарювання на ринку понад 35%, то Законом встановлена презумпція домінуючого положення, при цьому тягар її спростування (тобто доведення зворотного) покладається на суб'єкт господарювання;

б) становище суб'єкта господарювання, частка якого становить 35% і менше, визначається в якості монопольного (домінуючого), якщо це доведено антимонопольними органами. Тобто, якщо частка суб'єкта господарювання 35% і нижче, встановлена презумпція відсутності домінуючого положення, при цьому тягар її спростування покладено на органи Антимонопольного комітету.

Таким чином, в законодавстві України не встановлена незаперечна презумпція відсутності у суб'єкта господарювання монопольного (домінуючого) становища.

Монопольне становище суб'єктів підприємництва на ринку визначається Антимонопольним комітетом України відповідно до Методики визначення монопольного становища підприємців на ринку, затвердженої розпорядженням Антимонопольного комітету України від 05.03.2002 р. № 49-р.

Процедуру визначення монопольного становища можна розділити на ряд стадій.

На першій стадії складається перелік товарів, щодо яких визначається монопольне становище суб'єкта господарювання, а також визначається перелік їх споживачів. При визначенні товарів органи Антимонопольного комітету, як правило, використовують становлені органами статистики України різні товарні номенклатури.

На другій стадії визначається тривалість заняття суб'єктом господарювання монопольного становища на ринку. Хоча дана тривалість є рівною, як правило, годинному проміжку часу, з цього правила є винятки. Значимість цієї стадії визначається тим, що визначення тривалості заняття суб'єктом господарювання певного положення на ринку має суттєве значення для вирішення питання про монопольне становище суб'єкта господарювання на ринку.

Третя стадія характеризується визначенням товарних меж ринку окремо для кожного товару із загального списку, щодо яких здійснюється визначення монопольного становища суб'єкта на ринку. Товарні межі ринку визначаються шляхом формування групи взаємозамінних товарів. У ряді випадків як доказ взаємозамінності товарів може розглядатися коефіцієнт перехресної еластичності попиту.

На четвертій стадії визначаються територіальні межі ринку, дозволяють охарактеризувати його як загальнодержавний або регіональний. Правильне визначення меж ринку є істотним питанням при вирішенні питання про монопольне становище суб'єкта господарювання на ринку, так як дозволяє визначити, як підприємства повинні розглядатися як конкуренти існуючого домінуючого підприємства. Територіальні межі ринку певного товару визначаються шляхом встановлення мінімальної території, за межами якої, з точки зору споживачів, придбання товарів, які належать до групи взаємозамінних товарів, є неможливим або недоцільним.

На п'ятій стадії обчислюється частка суб'єкта господарювання на ринку, розмір якої за чинним законодавством і є відправним для визначення наявності або відсутності монопольного становища цього суб'єкта на відповідному ринку. Ця стадія може бути підрозділена на три етапи:

а) визначення загального обсягу товарного ринку, на якому діє суб'єкт господарювання;

б) встановлення обсягу надходження товару даного суб'єкта господарювання на відповідний ринок;

в) обчислення ринкової частки суб'єкта господарювання на географічно певному товарному ринку.

Частка суб'єкта господарювання на ринку визначається як процентне вираження співвідношення обсягу надходження товару цього суб'єкта господарювання до загального обсягу ринку товару, який аналізується.

Згідно п.1 ст.13 Закону, зловживанням монопольним (домінуючим) становищем на ринку є дії чи бездіяльність суб'єкта господарювання, який займає монопольне (домінуюче) становище на ринку,

що призвели або можуть призвести до недопущення, усунення або обмеження конкуренції, зокрема обмеження конкурентоспроможності інших суб'єктів господарювання, або ущемлення інтересів інших суб'єктів господарювання чи споживачів, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку.

Крім легальної дефініції, в Законі міститься перелік складів правопорушень, визнаних зловживанням монополієм (домінуючим) становищем на ринку, який, на відміну від раніше діючого Закону «Про обмеження монополізму ...» не є вичерпним.

Відповідно до п.2 ст.13 Закону зловживанням монополієм (домінуючим) становищем на ринку, зокрема, визнається:

1) встановлення таких цін чи інших умов придбання або реалізації товару, які неможливо було б встановити за умов існування значної конкуренції на ринку;

2) застосування різних цін або різних інших умов до рівнозначних угод з суб'єктами господарювання, продавцями чи покупцями без об'єктивно виправданих на те причин;

3) обумовлення укладання угод прийняттям суб'єктом господарювання додаткових зобов'язань, які за своєю природою або згідно з торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності не стосуються предмета договору;

4) обмеження виробництва, ринків або технічного розвитку, яке заподіяло або може заподіяти шкоду іншим суб'єктам господарювання, покупцям, продавцям;

5) часткова або повна відмова від придбання або реалізації товару за відсутності альтернативних джерел реалізації чи придбання;

6) суттєве обмеження конкурентоспроможності інших суб'єктів господарювання на ринку без об'єктивно виправданих на те причин;

7) створення перешкод доступу на ринок (виходу з ринку) чи усунення з ринку продавців, покупців, інших суб'єктів господарювання.

Література:

1) Господарське право України: Навчальний посібник / За заг. ред. проф. Н.О.Саніахметової. — Х.: «Одіссей», 2005. — 608 с.

2) Господарське право: Підручник / О.П. Подцерковний, О.О. Квасницька, А.В. Смітюх та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. — Х.: Одіссей, 2010. — 640 с.

3) Про захист економічної конкуренції: Закон України от 11.01.2001р. №2210-III

Паніотова О.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

СИСТЕМА ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

Державними підприємствами відповідно до Господарського кодексу України є підприємства, що діють на основі державної власності.

Стаття 326 Цивільного кодексу України визначає, що у державній власності є майно, у тому числі грошові кошти, яке належить державі Україна. Від імені та в інтересах держави Україна право власності здійснюють відповідно органи державної влади.

Крім того, відповідно до частини третьої ст.63 Господарського кодексу України залежно від способу утворення (заснування) та формування статутного фонду в Україні діють підприємства унітарні та корпоративні.

Державне унітарне підприємство – це самостійний суб'єкт господарювання. Порядок утворення державного унітарного підприємства визначено у ст.73 Господарського Кодексу, яка, зокрема, передбачає, що державне унітарне підприємство утворюється компетентним органом державної влади в розпорядчому порядку на базі відокремленої частини державної власності, як правило, без поділу її на частки, і входить до сфери його управління. Найменування державного унітарного підприємства повинно містити слова «державне підприємство».

Органом управління державного унітарного підприємства є керівник підприємства, який призначається органом, до сфери управління якого входить підприємство, і є підзвітним цьому органу. Державні унітарні підприємства діють як державні комерційні підприємства або казенні підприємства.

Особливості утворення і діяльності державного комерційного підприємства визначено у статтях 74-75 Господарського кодексу України. Державне комерційне підприємство є суб'єктом підприємницької діяльності, діє на основі статуту на принципах підприємництва, зазначених у статті

44 цього Кодексу, і несе відповідальність за наслідки своєї діяльності усім належним йому на праві господарського відання майном згідно з цим Кодексом та іншими законами, прийнятими відповідно до цього Кодексу. Майно державного комерційного підприємства закріплюється за ним на праві господарського відання. Статутний фонд державного комерційного підприємства утворюється уповноваженим органом, до сфери управління якого воно входить, до реєстрації цього підприємства як суб'єкта господарювання. Мінімальний розмір статутного фонду державного комерційного підприємства встановлюється законом.

Держава та орган, до сфери управління якого входить державне комерційне підприємство, не несуть відповідальності за його зобов'язаннями, крім випадків, передбачених Господарським Кодексом та іншими законами.

Порядок утворення та діяльність казенних підприємств визначені статтями 76-77 Господарського кодексу України. Так, відповідно до статті 77 цього Кодексу казенні підприємства створюються у галузях народного господарства, в яких:

- законом дозволено здійснення господарської діяльності лише державним підприємствам;
- основним (понад п'ятдесят відсотків) споживачем продукції (робіт, послуг) виступає держава;
- за умовами господарювання неможлива вільна конкуренція товаровиробників чи споживачів;
- переважаючим (понад п'ятдесят відсотків) є виробництво суспільно необхідної продукції (робіт, послуг), яке за своїми умовами і характером потреб, що ним задовольняються, як правило, не може бути рентабельним;
- приватизацію майнових комплексів державних підприємств заборонено законом.

Казенне підприємство створюється за рішенням Кабінету Міністрів України. У рішенні про створення казенного підприємства визначаються обсяг і характер основної діяльності підприємства, а також орган, до сфери управління якого входить підприємство, що створюється. Реорганізація і ліквідація казенного підприємства проводяться відповідно до вимог Господарського Кодексу за рішенням органу, до компетенції якого належить створення даного підприємства. Майно казенного підприємства закріплюється за ним на праві оперативного управління в обсязі, зазначеному в статуті підприємства.

Орган, до сфери управління якого входить казенне підприємство, затверджує статут підприємства, призначає його керівника, дає дозвіл на здійснення казенним підприємством господарської діяльності, визначає види продукції (робіт, послуг), на виробництво та реалізацію якої поширюється зазначений дозвіл.

Найменування казенного підприємства повинно містити слова «казенне підприємство».

В Україні сьогодні також діють і корпоративні державні підприємства. Щодо статусу державних акціонерних товариств, 100% акцій яких перебуває у державній власності, слід зазначити наступне.

Відповідно до частини сьомої ст.74 Господарського кодексу України державне унітарне комерційне підприємство може бути перетворено у випадках та порядку, передбачених законом, у корпоративне підприємство (державне акціонерне товариство).

На сьогодні відсутні чіткі положення, які б визначали правовий статус майна державних акціонерних товариств, 100% акцій яких перебуває у державній власності. На мою думку, аналіз чинного законодавства (Цивільного і Господарського кодексів України, Закону України «Про приватизацію державного майна») дає підстави зробити висновок, що майно, передане до статутних фондів державних акціонерних товариств, 100 відсотків акцій яких належать державі, є державною власністю. У зв'язку з цим, вважається, що державні акціонерні товариства, статутний фонд яких сформовано за рахунок державного майна і 100% акцій яких перебуває у державній власності, також є підприємствами державної форми власності.

Одночасно слід зазначити, що Господарським кодексом України вживає поняття «суб'єкти господарювання державного сектору економіки». Відповідно до частини другої статті 22 цього Кодексу суб'єктами господарювання державного сектору економіки є суб'єкти, що діють на основі лише державної власності, а також суб'єкти, державна частка у статутному фонді яких перевищує п'ятдесят відсотків чи становить величину, яка забезпечує державі право вирішального впливу на господарську діяльність цих суб'єктів. Однак, не всі суб'єкти господарювання державного сектору економіки є державними підприємствами.

Держава здійснює свої права з управління підприємством, як зрозуміли, безпосередньо через уповноважені ним органи. Відповідно до внутрішніх органів управління державного унітарного

підприємства є керівник підприємства, який призначається органом, до сфери управління якого входить підприємство, і є підзвітним цьому органу.

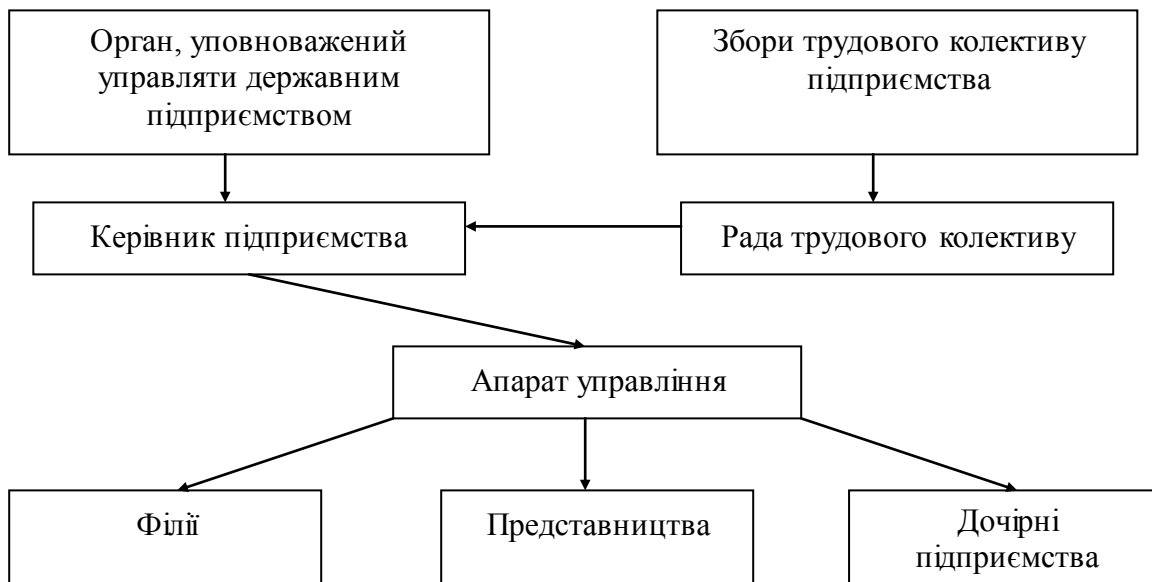
Відповідно на підприємстві є трудовий колектив. Трудовий колектив державного або іншого підприємства, в якому частка держави у вартості майна становить більш як 50 процентів:

- розглядає зміни і доповнення до статуту підприємства;
- визначає умови найму керівника;
- бере участь у вирішенні питання про виділення із складу підприємства одного чи кількох структурних підрозділів для створення нового підприємства;
- разом з власником вирішує питання про вступ і вихід підприємства з об'єднання підприємств;
- приймає рішення про оренду підприємства.

При частковому викупі майна підприємства трудовий колектив набуває права співвласника, а підприємство — статусу спільного. Після повного викупу підприємства трудовий колектив набуває прав колективного власника.

Повноваження трудового колективу реалізуються загальними зборами (конференцією) та їх виборчим органом, члени якого обираються таємним голосуванням на зборах (конференції) строком на 2 - 3 роки не менш як 2/3 голосів. Членів виборного органу не може бути звільнено з роботи з ініціативи адміністрації без згоди виборного органу цього колективу.

Схематично структуру управління державним підприємством можна зобразити так:

Керівник підприємства самостійно вирішує питання діяльності підприємства, за винятком віднесених статутом до компетенції інших органів управління даного підприємства.

Власник майна не має права втручатися в оперативну діяльність керівника підприємства.

Керівника державного підприємства може бути звільнено з посади на підставах, передбачених у контракті.

На державному підприємстві укладається колективний договір між адміністрацією і трудовим колективом. Договором регулюються:

- виробничі, трудові й економічні відносини;
- питання охорони праці;
- питання соціального розвитку;
- питання участі працівників у використанні прибутку підприємства.

Сторони колективного договору не менше двох разів на рік звітують про його виконання на зборах (конференції) трудового колективу. Питання господарської діяльності регулюються статутом, розробленим на основі Господарського кодексу України.

Таким чином, підприємствами державної форми власності є: державні унітарні підприємства, державні комерційні підприємства, казенні підприємства, державні акціонерні товариства, 100 % акцій яких перебуває у державній власності.

ПОРЯДОК УКЛАДАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРУ ПІДРЯДУ

Актуальність даної теми полягає в тому, що на сучасному етапі розвитку державної науки відсутнє точне і узагальнене визначення поняття механізму правового регулювання підрядних договірних відносин. Існує велика кількість позицій стосовно цього питання, тобто погляди різних вчених є розбіжними. В юридичній літературі немає однозначного погляду стосовно договору на виконання науково – дослідних або дослідно – конструкторських та технологічних робіт, оскільки даний договір одні вчені виділяють як самостійний тип договору, а інші – як спеціальний різновид договору підряду. Також слід зазначити, що існують проблемні аспекти під час укладання договору підряду, а саме: неправильна кваліфікація відносин сторін в якості підрядних; неправильне уявлення про ті норми, які регулюють відносини сторін; недодержання вимог про форму договору та відсутність чи неправильне визначення у договорі його істотних умов. На думку автора, ці питання є досить актуальними, тому що, зібравши потрібну літературу і провівши її аналіз, можна зробити висновок, що головними проблемами в темі є те, що, по – перше, у юридичній науці відсутнє точне і узагальнене визначення поняття механізму правового регулювання підрядних договірних відносин, по – друге, відсутній єдиний погляд відносно договору на виконання науково – дослідних або дослідно – конструкторських та технологічних робіт, а, по – третє, при укладанні договору підряду сторони допускають помилки, які є типовими. Ці проблемні аспекти у даній темі не дають змогу отримати загальне уявлення про даний предмет.

Правове регулювання підрядних відносин становить собою набір юридичних засобів державно – владного впливу, за допомогою яких конкретні учасники цивільних відносин впливають на зобов'язальні правовідносини у сфері виконання робіт [1, с. 11].

Договір підряду належить до класичних договірних інститутів, які відомі в цивілістиці з часів римського права.

Договір підряду є традиційним цивільно – правовим договором, регулювання якого за останній час не зазнало істотних змін. Слід звернути увагу на те, що договір підряду розглядається як договір, спрямований на досягнення конкретного матеріалізованого результату.

За договором підряду одна сторона (підрядник) зобов'язується на свій ризик виконати певну роботу за завданням другої сторони (замовника), а замовник зобов'язується прийняти та оплатити виконану роботу (ст. 837) [2].

Договір підряду є консенсуальним, двостороннім та відплатним. Консенсуальними цей договір є тоді, коли з моменту досягнення згоди між сторонами з усіх істотних умов він є укладеним. Договір підряду є двостороннім, бо права та обов'язки покладаються як на підрядника, так і на замовника. Також договір підряду є відплатним, бо замовник повинен оплатити результат роботи підрядника [3, с. 210].

У договорі підряду чітко визначена мета – виконання певної роботи. Це дозволяє провести межу між договором підряду та іншими цивільно – правовими договорами.

Договір підряду відрізняється від договорів на надання послуг своїм предметом. Послугам притаманні ознаки, які відрізняють їх від результату роботи.

Договір підряду відрізняється від договору купівлі – продажу, по – перше, своєю метою, а, по – друге, тим, що результатом роботи виступає індивідуально визначена річ. Якщо для договору купівлі – продажу головна мета – це передача права власності на майно, то договір підряду регулює процес створення певного матеріалізованого результату і вже як наслідок досягнення кінцевої мети – передача результату роботи замовнику.

Відносини, що виникають з договору підряду, мають спільні ознаки з відносинами, що виникають з трудового договору. Це пояснюється тим, що в обох випадках і підрядник, і працівник здійснюють трудову діяльність, але сама діяльність останніх є різною і регулюється самостійними галузями законодавства [4, с. 234].

Договір підряду має декілька різновидів серед яких наявні: договір побутового підряду, будівельний підряд, підряд на проектні та пошукові роботи, та підряд на виконання науково – дослідних або дослідно – конструкторських та технологічних робіт.

Дані договори допомагають більш точно виявити особливості договору підряду. Наведений різновид договору підряду свідчить про його взаємозв'язок з різними сферами життя, тобто побутом,

будівництвом, проектуванням та наукою. Виходячи із цього, дані договори є самостійними у своїй галузі, але в сукупності вони складають різновид договору підряду.

Договір підряду розпочинає своє існування з переговорів відносно його укладання, тобто пропозиції укласти такий договір. Дану пропозицію одна сторона робить іншій. Вона знаходить своє вираження в запропонованому проекті договору, який називається офертою, а особа, яка з нею звертається – оферентом. В оферті повинні бути зазначені всі істотні умови.

Оферта повинна бути адресована конкретній особі. Необхідно, щоб особа, якій була адресована оферта, дала згоду. Така відповідь має назву акцепт, який повинен бути повним та безумовним. Якщо сторона бажає внести зміни, то це не акцепт, а є вже нова оферта.

Договір підряду може укладатися як в усній, так і в письмовій формі, оскільки його виконання віддалене від моменту укладання певним часом.

Договір підряду є двостороннім, тому підрядник і замовник мають певні права та обов'язки.

Спільними для сторін є зобов'язання щодо дотримання конфіденційності одержаної сторонами інформації, тобто кожна із сторін без згоди іншої не має права повідомляти іншим особам інформацію відносно договору підряду, бо дана інформація є важливою та для укладання договору підряду [5, с. 99].

Права та обов'язки зазначених сторін (підрядника та замовника) не є вичерпними. Договором можуть бути передбачені й інші права та обов'язки підрядника та замовника, що випливають із характеру та змісту роботи. Але, не дивлячись на це, дані права та обов'язки є важливими у договорі підряду, оскільки без них неможливе його виконання.

Відповідно до своїх обов'язків сторони несуть відповідальність за невиконання або неналежне їх виконання.

У ЦК України існують спеціальні норми про дану відповідальність.

Відповідальність за невиконання або неналежне виконання сторонами своїх обов'язків є досить важливою категорією договору підряду,

оскільки в будь-якому разі дана відповідальність має місце для існування. Важливим аспектом цієї відповідальності являються відступи або недоліки умов договору. Власне, за ці відступи та недоліки відповідальність і наступає.

Встановлено, що договір підряду відноситься до категорії договорів про виконання робіт. Тобто головною метою даного договору є виконання певної роботи. Договір підряду регулюється ЦК України та спеціальними нормативно-правовими актами. Даний договір має ряд особливостей як юридичних, так загальноприйнятих. До юридичних ознак відноситься те, що даний договір є консенсуальним, двостороннім та відплатним. Загальноприйнятими особливостями є сторони договору, його істотні умови та інші суттєві ознаки. Договір підряду від інших договорів своїм предметом, метою та сферою регулювання.

Визначено, що договір підряду у своєму складі має певні види, серед яких: договір побутового підряду, будівельного підряду, підряду на проведення проектних та пошукових робіт, та підряду на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт. До цих договорів застосовуються загальні правила договору підряду. Дані договори мають свій предмет, мету та інші притаманні їм ознаки, тому вони являються самостійними в своїй галузі.

Обґрунтовано, що укладання договору підряду є важливим аспектом в його застосуванні. Укладання даного договору розпочинається з переговорів, тобто з пропозиції його укласти. В даній пропозиції суттєве значення мають істотні умови договору, тобто предмет, ціна та строки, але варто зазначити, що можливі й інші умови. Виходячи з цього, одна сторона пропонує укласти договір, а інша сторона дає згоду на цю пропозицію. Дану відповідь повинна бути повною. Договір підряду може укладатися як в письмовій, так і в усній формі.

Уточнено, що сторони договору підряду мають певні права та обов'язки, оскільки даний договір є двостороннім. Головним обов'язком підрядника є виконання роботи, а замовника – прийняття та оплата виконаної роботи. Відповідно до своїх обов'язків сторони мають певні права. Ці права та обов'язки складають основу виконання договору підряду.

Конкретизовано, що за невиконання чи неналежне виконання своїх обов'язків сторони несуть відповідальність. Також дана відповідальність покладається на сторін за недоліки або відступи від умов договору підряду. Якщо між сторонами виникає спір щодо недоліків та відступів від умов договору, то тоді встановлюється експертиза, яка вирішує даний спір. В залежності від змісту всіх цих відступів та недоліків і встановлюється і характер відповідальності.

Варто зазначити, що всі вище названі положення складають основи договору підряду, серед яких: поняття та особливості договору підряду, види даного договору, його укладання, права та

обов'язки сторін за договором та відповідальність сторін за невиконання чи неналежне виконання своїх обов'язків. Без даних основ не можливе існування договору підряду, але для ефективного його застосування вони повинні відповідати загальним вимогам та правилам.

Література:

1. Гриняк А. Поняття механізму правового регулювання підрядних договірних відносин / А. Гриняк // Підприємство, господарство і право. – 2012. - № 3.
2. Цивільний кодекс України: Офіційне видання. –Х.: ООО «Одиссей», 2011. – 352 с.
3. Мичурин Е.А. Гражданское право Украины в схемах / Учебное пособие. – Харьков: Юрсит, 2006. – 320 с.
4. Цивільне право України: Підручник: У 2 т. / Борисова В.І., Баранова Л.М., Жилінкова І.В. та ін.; За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо – Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – Т. 2. – 552 с.
5. Цивільне право України. Академічний курс: Підручник. У двох томах / За заг. ред. Я.М. Шевченко. – Т. 2. Особлива частина. – К.: Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2003 – 408 с.

Побережная В.М.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 2 курс

ЗАДАТОК И АВАНС

Актуальность данной темы заключается в том, что аванс и задаток являются наиболее распространенными способами предоплаты по сделке. Однако часто люди не видят разницы между задатком и авансом, и это, в свою очередь, может приводить к нежелательным последствиям для участников сделки. Для того чтобы знать какой договор заключать, об авансе или о задатке, необходимо понять саму юридическую природу терминов «задаток» и «аванс».

Согласно ч. 1 ст. 570 ГК Украины «задатком является денежная сумма или движимое имущество, выдаваемое кредитору должником в счет причитающихся с него по договору платежей, в подтверждение обязательства и на обеспечение его выполнения».

Предметом задатка могут быть как денежные средства, так и движимое имущество. В связи с отсутствием в законе предостережения относительно видов движимого имущества можно предположить, что движимое имущество может быть предметом задатка в том случае, когда должник осуществляет расчеты с кредитором полностью или частично движимым имуществом. В ст. 570 ГК не определяется непосредственно размер задатка, таким образом, он отдается на усмотрение сторон. Можно только предположить, что в договорной практике он должен быть меньше основной суммы долга.

Задаток является подтверждением наличия обязательства и может обеспечивать лишь денежное обязательство.

Следует отметить, что внесенная должником сумма будет считаться задатком лишь в случае, если об этом будет прямо указано в тексте договора или об этом будет составлен отдельный договор задатка. Договор задатка должен заключаться в той же форме, что и основной договор, и не может быть заключен в устной форме.

Важным является тот факт, что соглашение о задатке не может быть заключено раньше, чем основной договор, то есть без заключения договора не может идти речи и о задатке. Это связано с тем, что целью задатка является гарантирование выполнения обязательства, которое уже существует.

В соответствии с ч. 2 ст. 570 ГК Украины «если не будет установлено, что сумма, уплаченная в счет причитающихся с должника платежей, является задатком, она считается авансом». Эта норма является очень важной, так как правовые последствия внесения аванса и задатка отличаются. При внесении аванса в случае невыполнения обязательства должник может требовать лишь возврата аванса. Аванс выполняет только платежную функцию и не является гарантией исполнения обязательств. В случае обеспечения невыполненного обязательства задатком наступает гражданско-правовая ответственность, и возникает обязанность возмещения убытков.

Авансом является сумма, которая передается перед совершением сделки одной стороной, другой в счет причитающихся по сделке платежей. Цель уплаты аванса похожа на задаток – подтверждение реальности намерений в совершении сделки, но без обеспечения исполнения. В гражданском кодексе не содержится отдельных статей, посвященных авансу.

Отличие заключается в последствиях прекращения и неисполнения обязательства – обеспечительной функции задатка. Если сделка совершена, то различий между авансом и задатком

стороны не замечают. Однако если сделка не происходит в случае аванса – он просто возвращается. Сторона, виновная в срыве сделки, по договору об авансе не несет никаких санкций, за исключением случаев, когда стороны в договоре об авансе предусмотрели какой-то штраф. В случае, когда сделка не произошла по вине стороны, передавшей задаток (покупателя), то задаток теряется и остается у получателя задатка (продавца). Если сделка не произошла по вине получателя задатка – сумма задатка должна быть возвращена в двойном размере. Это правило содержится в статье 571 ГК Украины и определяет самые существенные отличия между авансом и задатком. Задаток позволяет сторонам контролировать друг друга. Получатель задатка контролирует деньгами, а плательщик – ответственностью в виде штрафной санкции в размере задатка. В этом и заключается обеспечительная функция задатка.

Задаток является достаточно действенным средством обеспечения выполнения обязательства в связи с тем, что Гражданским кодексом Украины установлены разные правовые последствия нарушения обязательства, обеспеченного задатком для кредитора и должника.

Если нарушение обязательства произошло по вине должника, задаток остается у кредитора. Это следствие относит задаток к средствам гражданско-правовой ответственности, ведь в случае нарушения должником обязательства по его вине он теряет стоимость задатка.

Если же нарушение обязательства произошло по вине кредитора, он обязан вернуть должнику задаток в двойном размере. Это должно гарантировать покупателю, что заключенный договор будет должным образом выполнен продавцом, так как в ином случае продавец обязан будет вернуть задаток в двойном размере.

При прекращении обязательства до начала его выполнения или вследствие невозможности его выполнения задаток подлежит возврату.

Все споры, возникающие из правоотношений относительно задатка, могут быть решены в судебном порядке.

Задаток характеризуется тем, что он одновременно выступает и способом платежа, и способом обеспечения выполнения обязательств. Это означает, что задаток выплачивается стороной, которая обязана платить платежи по договору наперед - к моменту наступления срока платежа. И в случае надлежащего выполнения обеспеченного задатком обязательства стоимость задатка отчисляется с надлежащих с должника платежей.

Итак, на основании анализа действующего законодательства Украины можно сделать вывод, что задаток выполняет такие функции: авансирование, доказывание, обеспечение выполнения обязательства, компенсацию интересов стороны обязательства.

Кроме того, подтверждением необходимости существования основного обязательства есть также то, что задаток - дополнительное обязательство относительно основного, которое оно обеспечивает, таким образом, оно походит и зависит от последнего. Не содействует распространности задатка также отсутствие в ГК конкретного перечня обязательств, которые могут обеспечиваться им.

В отличие от задатка, аванс выполняет лишь платежную функцию, но не выполняет обеспечительной функции. Аванс платится должником в момент наступления обязанности платежа, т.е. является предыдущей оплатой. Кроме того, должник, который выдал аванс, имеет право требовать его возвращения во всех случаях невыполнения или ненадлежащего выполнения договора кредитором, и кредитор не может быть обязан вернуть аванс в двойном размере и, соответственно, возместить убытки. Таким образом, в отличие от задатка, аванс не всегда служит доказательством существования обязательства.

Попудько С.І.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 3 курс

ПОНЯТТЯ ПОТЕРПІЛОГО ТА ПІДСТАВИ ЙОГО ВИЗНАННЯ ЗА НОВИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

У сучасній науці кримінально-процесуального права неупинно точаться дискусії з приводу сутності поняття потерпілого у кримінальному процесі, а також того, хто може визнаватись потерпілим у кримінальній справі. Невизначеність та актуальність цих питань підтверджується різною відмінністю формулювань нового Кримінально-процесуального кодексу та Кримінально-процесуального кодексу який втратив чинність.

Відповідно до нового КПК, а саме до його ч. 1, 2 ст. 55 «потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична або юридична особа. Права і обов'язки потерпілого виникають в особи з моменту подання заяви про вчинення щодо неї кримінального правопорушення». На противагу цитованому кримінально-процесуальний закон 1961 року, у ч. 1 ст. 49 передбачає можливість визнання потерпілим лише фізичної особи. Юридична особа, якій заподіяно шкоди злочином, у кримінальному провадженні має право пред'явити лише цивільний позов про її відшкодування, що аж ніяк не рівнозначно визнанню потерпілим з наданням відповідного правового статусу. Права потерпілого є значно ширші від прав цивільного позивача, які стосуються лише питань, пов'язаних з пред'явленням цивільним позовом. Тож проголошуючи рівність усіх форм власності, виходить, що на сьогодні у кримінальному процесі в разі заподіяння злочином шкоди, більш захищеною є особа фізична, ніж юридична, оскільки пред'явивши цивільний позов, вона користується подвійним правовим статусом потерпілого і цивільного позивача, а юридична за аналогічних умов лише правовим статусом цивільного позивача, обсяг прав якого є значно вужчим від прав потерпілого. До того ж, виходячи з аналізу норм Особливої частини КК, в окремих складах злочинів потерпілим може виступати тільки людина, в інших же випадках жертвою злочинних посягань можуть бути також державні та громадські установи, організації, підприємства [3, с. 9, 117].

Значна кількість науковців дотримується тієї думки, що особою, якій злочином заподіяно моральну, фізичну або майнову шкоду, тобто потерпілим за чинним законодавством може бути визнано лише фізичну особу [2, с. 10; 1, с. 3].

Науковці неодноразово звертали увагу на зазначені моменти та необхідність визнання потерпілим поряд з фізичною, також юридичної особи. Така позиція повністю відповідає сьогodнішнім економічним та соціально-правовим умовам розвитку суспільства, цілком узгоджується із завданнями кримінального судочинства, одним з яких проголошено охорону прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб, які беруть в ньому участь (ст. 1 КПК). Тому, звичайно, наведену позицію розробників проекту КПК варто визнати позитивним, прогресивним кроком, порівняно із врегулюванням цього питання у КПК, який втратив свою чинність.

Відсутність у визначенні поняття потерпілого вказівки на те, що ним може бути визнана фізична чи юридична особа лише за умови заподіяння їй шкоди, навряд чи можна визнати вдалим. Автори проекту не вказують на цю важливу ознаку потерпілого при визначенні його поняття. Відтак, із запропонованою конструкцією, яка претендує на статус нормативного акта, не можна погодитися з таких підстав. Передусім її сприйняття неминуче призведе до втрати самої сутності потерпілого як учасника процесу, якому обов'язково повинно бути заподіяно шкоди кримінальним деліктом, а тому й розмиванні його ролі та призначення у ньому. Виходячи з позиції розробників проекту, потерпілим можна визнати будь-яку особу, яка, наприклад, стала лише свідком вчинення злочину, повідомила правоохоронним органам про наявність вчиненого чи підготовлюваного злочину тощо. Вказівку у ч. 2 ст. 55 нового КПК на те, що права і обов'язки потерпілого виникають у особи з моменту подання заяви про вчинення щодо неї кримінального правопорушення, у розглядуваному контексті не можна визнати достатньою. У цій нормі закладена позиція стосовно визначення моменту, з якого особу слід визнавати потерпілим, тут аж ніяк не йдеться про шкоду, як обов'язкову та необхідну умову для визнання потерпілим. Відтак, сприйняття аналізованого положення розробників проекту неминуче призведе не тільки до жвавих наукових дискусій, але (що більш небезпечно) до плутанини у слідчосудовій практиці через можливість надання невинувато широкого огляду в сфері тлумачення підстави для визнання потерпілим. Існування такої норми надто розширить коло осіб, яких можна буде визнавати потерпілими, через що надмірно збільшаться зловживання як з боку правоохоронних органів, так і зі сторони цих так званих «потерпілих». Посягання (готування, замах, закінчений злочин) на відповідне благо потерпілого само по собі ще не означає наявності у нього права на відповідне відшкодування (компенсацію).

Крім того, у постанові про визнання потерпілим особою, яка її виносить, слід обов'язково вказати підстави для визнання постраждалої особи таким учасником процесу, тобто фактичні обставини, які свідчать про заподіяння особі шкоди (майнової, фізичної, моральної) діянням, з приводу якого ведеться кримінальне переслідування у даній справі. Розробникам проекту у дефініції поняття потерпілого варто вказати не лише на шкоду, як підставу для його визнання, а й на її конкретні види – майнову, фізичну, моральну. Саме ці три види шкоди повинні мати правове значення в аналізованій ситуації. Крім них, розглядаються ще й інші види – політична, культурна, психічна тощо. Відповідно до КПК втраченої чинності, заподіяння такої шкоди не є підставою для визнання потерпілим, відтак – вона не підлягає відшкодуванню у кримінальному провадженні. Водночас, заподіяння таких видів шкоди все ж може слугувати підставою для визнання особи відповідним учасником процесу,

але винятково за умови, що вона лежатиме в межах фізичної, моральної чи майнової. Як приклад можна навести позицію О.А. Леві, на думку якого, заподіяння шкоди немайнового характеру не завжди рівнозначне заподіяння моральної шкоди. Тому науковець виділяє так звану психічну шкоду, яка, на його думку, полягає у виникненні в потерпілого душевних переживань і страждань, відчуття страху та невпевненості. Але заподіяння такої психічної шкоди може стати причиною значних витрат на лікування від психічного розладу. Тому психічна шкода може мати або моральний, або майновий характер, відтак законодавець при формулюванні поняття потерпілого цей вид шкоди не називає [3, с. 122–123].

Дотримуємося тієї думки, що згідно чинного законодавства потерпілими можуть ви знаватись як фізичні, так і юридичні особи. Однак, терміни «особи» та «громадянин», вживані у чинному Кримінально-процесуальному кодексі України, не виправдано обмежують коло суб'єктів, які повинні визнаватись потерпілими у кримінальній справі у випадку завдання їм шкоди внаслідок злочину. При формулюванні статей нового Кримінально-процесуального кодексу, якими врегульовуватиметься статус потерпілого у кримінальному процесі, слід виходити з того, що потерпілими повинні визнаватись сааме «суб'єкти», яким злочином завдано фізичну, моральну або майнову шкоду. Слушною є думка М.В. Сенаторова про те, що потерпілим від злочину може бути будь-який вид соціального суб'єкта. Вважаємо недоцільним конкретизувати у кримінально-процесуальному кодексі коло суб'єктів, які можуть набути статусу потерпілого у кримінальному процесі, оскільки таке коло може бути досить широким й, із перетвореннями у законодавстві, зазнавати постійних змін.

Позитивним моментом КПК слід визнати позицію стосовно надання особі правового статусу потерпілого з моменту подання заяви про вчинення щодо неї кримінального правопорушення (ч. 2 ст. 55 КПК). Така позиція означає одночасний початок кримінального провадження і визнання особи потерпілою. Відсутність у чинному КПК чіткої вказівки на момент, з якого особу слід визнавати потерпілою, в окремих випадках спричиняє затягування у наданні їй цього правового статусу. Правоохоронні органи нерідко визнають особу потерпілим лише при закінченні досудового розслідування, через що вона не може користуватися правовим статусом потерпілого для відстоювання своїх законних інтересів з моменту, коли стало відомо, що їй дійсно заподіяно шкоду кримінальним деліктом. У цьому контексті варто згадати, що чинний закон передбачає існування правових ситуацій, коли одночасно здійснюється визнання особи потерпілою та порушення кримінальної. Ця норма розрахована на дуже незначну категорію справ приватного і приватно-публічного обвинувачення і радше є винятком із загального порядку [4, с. 153-154].

Література:

1. Ващук Б. Л. Поняття потерпілого та підстави його визнання за проектом КПК України / Б. Л. Ващук // Науковий вісник Львівськ. держ. ун-ту внутр. справ. – 2008. – № 3. – 1–9 с.
2. Кучинська О. П. Проблеми захисту прав потерпілих в кримінальному процесі України / О. П. Кучинська // Адвокат. – 2009. – № 5 (104). – 10–12 с.
3. Леви А.А. Потерпевший в уголовном процессе: [конспект лекций] / А.А. Леви. – М.: РУДН, 2007. – 9, 117 с.
4. Слінько С.В. Проблеми правового статусу суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності: монографія / С.В. Слінько. – Х.: Нац. ун-тет внутр. справ, 2003. – 153–154 с.

Попудько С.І.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 3 курс

РОЗУМНІ СТРОКИ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ

Основний Закон України кожній особі незалежно від громадянства, соціального статусу й інших критеріїв гарантує захист прав і свобод у судовому порядку (ст. 55). Одним із принципів такого захисту є принцип верховенства права, який слід розуміти не тільки як право на справедливий розгляд справи незалежним і неупередженим судом, а й як право на судовий розгляд без не виправданих зволікань [1, с. 18]. Інтерпретація цього принципу дає можливість звести його до ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, в якій також зазначено, що кожен «має право на справедливий і публічний розгляд його справ упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом...» [2; 3 с. 151].

Складовою частиною справедливого судового розгляду відповідно до п. 1 ст. 6 Конвенції, є розгляд справ упродовж розумного строку. Під «строком» розгляду справи мається на увазі весь час розгляду претензії особи, яка захищає свої права як в адміністративних, так і судових органах

держави – члена Ради Європи [2]. Ця вимога спрямована на швидкий захист судом порушених прав особи, оскільки зволікання може негативно позначитися на правах, що підлягають захисту. Відсутність своєчасного судового захисту може призводити до ситуацій, коли наступні дії суду вже не матимуть значення для особи й її прав [4, с. 7]. Тобто на сьогодні досить актуальною залишається проблема визначення розумних строків розгляду справ у цивільному судочинстві України.

Слід зазначити, що аналізу цього явища присвячені роботи В. В. Комарова, В. В. Комлика, Н. Ю. Сакара, С. В. Шевчука та інших учених.

Для наближення до європейських стандартів український законодавець почав використовувати критерій «розумності» для встановлення строків розгляду справ у суді [4, с. 7]. Однак поняття «розумний строк судового розгляду» не має чіткого визначення ні в міжнародному, ні в національному законодавстві [5, с. 67].

На думку В. Комарова та Н. Сакари, поняття «розумний строк судового розгляду» найбільш детально розроблено в практиці Європейського суду з прав людини. Зміст наведеної категорії має особливе значення для правозастосовної практики, оскільки ч. 1 ст. 157 Цивільного процесуального кодексу (далі – ЦПК) України безпосередньо передбачає, що суд розглядає справи протягом розумного строку, однак цивільне процесуальне законодавство не дає тлумачення цьому питанню [6, с. 29]. При цьому п. 11 ч. 1 ст. 3 Кодексу адміністративного судочинства (далі – КАС) дає визначення поняття «розумний строк»: найкоротший строк розгляду і вирішення адміністративної справи, достатній для надання своєчасного судового захисту порушених прав, свобод та інтересів у публічно-правових відносинах. У Конвенції, Європейській соціальній хартії, Хартії основних прав Європейського Союзу, інших документах Ради Європи, Європейського Союзу, ОБСЄ є, на нашу думку, важливі для внутрішньодержавної юридичної практики поняття з морально-філософським змістом, наприклад «справедливий суд», «розумний строк», «мати достатньо часу», чіткого визначення у цих документах немає [7].

Згідно з ч. 2 ст. 302 ЦПК України справа має бути призначена до розгляду у розумний строк, але не пізніше п'ятнадцяти днів після закінчення дій з підготовки справи до розгляду. Однак у цих нормах не визначені критерії, з яких суд повинен виходити при його встановленні [5, с. 67].

В. Комлик зазначає, що ЦПК України відповідає Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у частині розгляду справи протягом розумного строку, але практика судової діяльності дає підстави стверджувати діаметрально протилежну точку зору: ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод з української сторони не дотримується. Ця думка підкріплюється статистичними даними: Міністерством юстиції України надано інформацію, відповідно до якої на кінець 2005 р. Європейський суд розпочав розгляд понад 40 справ стосовно тривалості провадження у судах. Кількість скарг, щодо перевищення розумних строків, направлених до Європейського суду від громадян та юридичних осіб, зростає. При цьому, як правило, громадяни скаржаться на тривалість розгляду, яка перевищує п'ять, сім, а то десять років [3, с. 151].

Отже, крім традиційного визначення граничних строків розгляду, у ЦПК України висувається додаткова вимога про необхідність дотримання розумного для кожного випадку строку. Це означає, що цивільна справа у нагальних випадках повинна бути розглянута швидше, ніж закінчиться граничний строк. Іншими словами, якщо процесуальним законом встановлені конкретні максимальні строки розгляду судової справи, їх дотримання не можна вважати єдиним критерієм для визначення розумності часу вирішення конкретної справи [4, с. 7].

Отже, викладене дозволяє зробити висновок, що «розумний строк» потребує подальшого опрацювання, оскільки застосування відповідних положень чинного ЦПК України призводить до вимушеної тяганини при розгляді цивільних справ, що спричиняє багато негативних наслідків, серед яких найпоширенішими є порушення права особи на захист, зростання кількості звернень громадян до Європейського суду з приводу порушення принципу розумності розгляду справ та формування в суспільстві негативного ставлення до судової системи взагалі.

Література:

1. Бичкова С. С. Цивільне процесуальне право України. – К., 2006. – 384 с.
2. Конвенція про захист прав і основоположних свобод: Закон України від 04.11.1950 р. // Офіційний вісник України. – 2006. - №32. – Ст. 270.
3. Комplik В. В. Судовий розгляд цивільної справи протягом розумного строку // Часопис Хмельницького університету управління та права: Університетські наукові записи. – 2009. - № 1. – С. 151-154.
4. Банчук О. Розумний строк розгляду справ у суді: Європейські стандарти та українські реалії // Адвокат. – 2005. - № 11. – С. 7-10.

5.Сакара Н. Ю. Розумний строк судового розгляду як елемент доступності правосуддя у цивільних справах // Актуальні проблеми правознавства: Тези доп. Та наук. Повідомлень учасників наук. Конф. Молодих учених та здобувачів / За ред. М. І. Панова. – Х., 2007. – 42 с.

6.Комаров В. В., Сакара Н. Ю. Право на справедливий судовий розгляд у цивільному судочинстві. – Х., 2007. – 42 с.

7.Фурса С. Я. Цивільний процесуальний кодекс України: У 2 т. – К., 2006. – 912 с.

Прилипіна Д.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко – правовий факультет, 4 курс

СУБ'ЄКТИ, ОБ'ЄКТИ ПРИВАТИЗАЦІЇ ТА ПРИВАТИЗАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

Приватизація представляє особливу систему економічних відносин, що виникають у зв'язку зі зміною форми власності на засоби виробництва: з «державної» на «приватну». Вона включає взаємозв'язок пріоритетів, яка відображатиме поєднання інтересів органів державної влади, трудових колективів підприємств, населення в цілому в процесі глибоких змін. Діалектика приватизації та роздержавлення полягає в тому, що приватизація є роздержавленням власності.

Об'єктивні причини розвитку приватизаційного процесу носять як макроекономічний, так і мікроекономічний характер. Необхідність постійного поза ринкові узгодження виробничої діяльності державних підприємств в умовах адміністративно-командної економіки зумовила їх високі планово-координаційні витрати. Тим часом механізм ринку здійснює таке узгодження з набагато меншими витратами. Отже, приватизація обумовлена не тільки переходом країни в цілому від «адміністративно-командної» системи до «соціального ринкового господарства», але і позитивним прагненням підприємств до зниження витрат.

Законодавство України про приватизацію з погляду його змісту складає сукупність законів та інших нормативних актів, що регулюють майново-правові, економічні та організаційні відносини щодо приватизації майна державних підприємств. Це комплексне законодавство, що поєднує норми цивільного, адміністративного, фінансового й інших галузей права. Законодавство України про приватизацію формується як певна локальна система законів та інших актів. Системотворчими критеріями в цьому випадку є: об'єкти приватизації; суб'єкти приватизації; порядок, способи й умови приватизації. Основним актом у цій системі є Закон України від 4 березня 1992 р. «Про приватизацію майна державних підприємств» (з наступними змінами і доповненнями).

Приватизація державного майна (далі - приватизація) - платне відчуження майна, що перебуває у державній власності, у тому числі разом із земельною ділянкою державної власності, на якій розташований об'єкт, що підлягає приватизації, на користь фізичних та юридичних осіб, які можуть бути покупцями відповідно до цього Закону, з метою підвищення соціально-економічної ефективності виробництва та залучення коштів для здійснення структурної перебудови національної економіки. До об'єктів державної власності, що підлягають приватизації, належать: підприємства (цехи, виробництва, ділянки, інші підрозділи, якщо в разі їх виділення у самостійні підприємства не порушується технологічна єдність виробництва з основної спеціалізації підприємства, із структури якого вони виділяються) як єдині майнові комплекси, до складу яких входять усі види майна, призначені для їх діяльності, що визначені Цивільним кодексом України, у тому числі разом із земельними ділянками державної власності, на яких вони розташовані (далі - єдиний майновий комплекс підприємства);

об'єкти незавершеного будівництва та законсервовані об'єкти, у тому числі разом із земельними ділянками державної власності, на яких вони розташовані;

окреме індивідуально визначене майно, у тому числі разом із земельними ділянками державної власності, на яких це майно розташовано;

акції (частки, паї), що належать державі у статутному капіталі господарських товариств, інших господарських організацій та підприємств, заснованих на базі об'єднання майна різних форм власності;

об'єкти соціально-культурного призначення, у тому числі разом із земельними ділянками державної власності, на яких вони розташовані, крім тих, що не підлягають приватизації.

Приватизації не підлягають об'єкти, що мають загальнодержавне значення, а також казенні підприємства. Загальнодержавне значення мають:

а) об'єкти та майно, які забезпечують виконання державою своїх функцій, забезпечують обороноздатність держави, її економічну незалежність, та об'єкти права власності Українського народу, майно, що становить матеріальну основу суверенітету України:

майно органів державної влади та органів місцевого самоврядування, майно Збройних Сил України (крім майна, щодо якого законом встановлено особливості приватизації), Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, сил цивільної оборони, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, правоохоронних і митних органів, що безпосередньо забезпечує виконання цими органами встановлених законодавством завдань, майно закладів охорони здоров'я системи екстреної медичної допомоги; надра, корисні копалини загальнодержавного значення, території та об'єкти природно-заповідного фонду загальнодержавного значення, водні ресурси, лісові ресурси, інші природні ресурси, які є об'єктами права власності Українського народу;

системи створення та збереження золотовалютних резервів;

емісійна система, майнові комплекси підприємств і установ, що забезпечують випуск та зберігання грошових знаків і цінних паперів та інші.

Суб'єкти приватизації

державні органи приватизації;

покупці (їх представники);

посередники.

Коло суб'єктів приватизації визначає ст. 6 Закону України "Про приватизацію майна державних підприємств" у формі вичерпного переліку, до якого входять: державні органи приватизації, покупці (їх представники), посередники. Систему державних органів приватизації визначено в законодавчому порядку. Державну політику у сфері приватизації здійснюють Фонд державного майна України, його регіональні відділення та представництва у районах і містах, органи приватизації в Автономній республіці Крим, що становлять єдину систему державних органів приватизації в Україні. Відповідно до ст. 7 Закону України "Про приватизацію державного майна" Фонд державного майна України, його регіональні відділення та представництва у районах і містах, органи приватизації в Автономній Республіці Крим мають діяти на основі Закону України "Про Фонд державного майна України" та інших законів України з питань приватизації. Проте на сьогодні такий закон не прийнято, а тому правовий статус Фонду державного майна України визначається Тимчасовим положенням про Фонд державного майна України, затвердженим постановою Верховної Ради України від 7 червня 1992 р. (із змінами та доповненнями). У ст. 7 Закону України "Про приватизацію державного майна" зазначено, що Фонд державного майна України підпорядкований, підзвітний і підконтрольний Верховній Раді України. Ця норма також була предметом розгляду Конституційного Суду України, який у рішенні від 1 липня 1998 р. відзначив, що відповідно до ст. 13 чинної Конституції Верховна Рада України не є єдиним суб'єктом права державної власності. За Конституцією Кабінет Міністрів України, як вищий орган у системі органів виконавчої влади, здійснює управління об'єктами державної власності відповідно до закону.

Фонд державного майна України є державним органом, який здійснює державну політику у сфері приватизації державного майна. У зв'язку з цим Конституційний Суд України визнав неконституційним положення абзацу 2 ч. 2 ст. 7 Закону України "Про приватизацію державного майна". В ході приватизації з'ясувалося, що в цьому процесі абсолютно необхідна участь фінансових посередників, хоча б тому, що 50 млн. ваучерів одному Фонду держмайна не переробити. Потрібні були якісь приватні інститути, які доводили б ці ваучери від громадянина до продавця. Відповідно до указу президента України «Про заходи щодо забезпечення прав громадян на використання приватизаційних майнових сертифікатів» від 26 листопада 1994 р. і керуючись постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про центри сертифікатних аукціонів» від 24 лютого 1995 р. були створені Український центр сертифікатних аукціонів (УЦСА) і мережа регіональних центрів сертифікатних аукціонів (РЦСА). Фонд державного майна України (ФДМУ) володів 100%ним пакетом акцій цієї компанії.

Література:

1. Закону України "Про приватизацію державного майна".
2. Закон України «Про приватизацію майна державних підприємств»
3. Закон України "Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації"
4. Закону України "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)"
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про центри сертифікатних аукціонів»

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ЯК СПЕЦИФІЧНОГО ЯВИЩА У ПРАВІ

З'ясування проблеми визначення, що представляє собою юридична особа, є однією з найскладніших у теоретичній юриспруденції. Взагалі, існує багато теорій, за допомогою яких правознавці намагалися дати відповідь на запитання: що ж становить сутність юридичної особи; виявити її суттєві ознаки, однак, слід зазначити, що повною мірою їм цього не вдалося. Це пов'язано з тим, що юридична особа залежно від тієї соціально-економічної формації, у якій вона функціонує, постійно трансформується, змінюючи свої основні функції.

Саме тому інститут юридичної особи введено для того, щоб його норми закріпили організаційно-структурну, майнову і функціональну єдність відмінного від фізичної особи учасника цивільних правовідносин, встановили межі його цивільної правоздатності і дієздатності, визначили порядок створення і припинення, врегулювали також низку питань, що загалом дають можливість визначити правове становище такого учасника.

Вивченням основних проблем даної теми займалися такі вчені-цивілісти як Борисова В.І., Кравчук В.М., Азімов Ч.Н., Сібільов М.М., Кузнєцова Н.С., Чиркін В.Е. та багато інших.

Метою даної статті є характеристика підходів до визначення поняття юридичної особи, а також висвітлення основних ознак юридичної особи як специфічного правового явища.

Так, для початку необхідно зазначити, що відповідно до ст. 80 ЦК України, юридичною особою є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку [1]. Юридична особа наділяється цивільною правоздатністю та дієздатністю, може бути позивачем та відповідачем у суді.

Далі, стаття 81 ЦК України встановлює, що юридичні особи, залежно від порядку їх створення або інших підстав, зазначених у законі та інших правових актах, поділяються на юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права [1]. Юридичні особи публічного права створюються розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу влади АРК або органу місцевого самоврядування і повинні слугувати виключно для тієї мети для якої вони були створені.

Що стосується основних ознак, притаманних юридичним особам, то можна виділити наступні: організаційна єдність, майнова відокремленість, участь у майнових і особистих немайнових правовідносинах від свого імені, самостійна майнова відповідальність організації за власними зобов'язаннями, можливість виступати стороною в цивільному процесі. Цікаво, що вказуючи у ст. 80 ЦК України про юридичну особу, як організацію, законодавець тим самим підкреслює, що існування такої особи повинно базуватися насамперед з організаційною та функціональною єдністю та пов'язує це з передумовами виникнення такого суб'єкта цивільного права, як юридична особа.

Матеріальною передумовою ознаки самостійної майнової відповідальності юридичних осіб за своїм зобов'язаннями виступає майно, щодо якого органи державної влади здійснюють управління (ст. 96 ЦКУ) [1]. Але, варто відзначити, що не все майно яке є державною власністю підлягає стягненню, у разі майнової відповідальності юридичної особи публічного права перед іншими кредиторами. В абз. 2 ч. 1 ст. 80 ЦК України міститься наступна ознака юридичної особи – цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи, а також можливість виступу позивачем та відповідачем у суді [1]. Так, логічним результатом наведених ознак юридичної особи є те, що юридична особа бере участь у цивільних відносинах під власним найменуванням (ст. 90 ЦК України).

Не менш важливою ознакою юридичної особи, закріпленою у ст. 80 ЦК України, виступає державна реєстрація. Якщо казати про юридичну особу публічного права, то набуття статусу суб'єкта цивільних прав передбачає передумови для її створення. Такою передумовою є нормативно-правове підґрунтя, чим є Конституція України, яка повинна передбачати реалізацію для створення того чи іншого державного органу. На це вказує й ч. 2 ст. 167 ЦК України [1].

Важливо зазначити, що в науці цивільного права визначається доволі широкий набір ознак юридичних осіб. О. Кравчук зазначає, що всі закріплені в законі ознаки юридичної особи однаковою мірою є актуальними. Якщо для окремих різновидів юридичних осіб певна ознака не притаманна, то вона не може мати значення загальної ознаки [2, с. 55]. Дана теорія не є досконалою, так як загальні ознаки, які в свою чергу є істотними, містяться у самому визначенні юридичної особи і таке утворення повинно підпадати під шаблон розуміння юридичної особи у загальному значенні цього

слова. Інші ознаки, які містяться у законі є допоміжною константою для визначення необхідних передумов створення того чи іншого виду юридичної особи.

Поряд з визначенням та аналізом ознак юридичної особи в цілому, науковці все ж таки роблять спроби по встановленню особливостей юридичних осіб публічного права та їх відмінностей від юридичних осіб права приватного. Так, В.І. Борисова, визначає юридичних осіб публічного права через мету їх діяльності і вказує на те, що це публічно-правові утворення, тобто органи державної влади, органи місцевого самоврядування, державні підприємства, державні установи тощо, які мають на меті державні інтереси, задоволення яких слугує неодмінною умовою і гарантією існування та розвитку держави. [2, с. 7–8].

Також необхідно зазначити, що, на думку деяких науковців, до ознак юридичних осіб публічного права потрібно також відносити і таку мету діяльності юридичної особи, як реалізація публічних інтересів (завдань, функцій).

В свою чергу, Н.С. Кузнєцова, стверджує, що організація даних суб'єктів регулюється приписами законів і вони виконують відповідні публічні функції. Н.С. Кузнєцова акцентує увагу на тому, що юридичні особи публічного права створюються розпорядчим способом державними органами та органами місцевого самоврядування тощо і порядок їх створення, організаційно-правові форми, правове становище не є предметом цивільно-правового регулювання, а отже, визначається публічними законами [5, с. 215–216].

Наприкінці, слід зазначити, що виділяють також, зокрема, ознаки юридичних осіб публічного права, які запропонував російський вчений-цивіліст В.Є. Чиркін: 1) юридична особа публічного права – публічно-правове утворення, її призначення це здійснення владних повноважень (а не участь у цивільному обігу); якщо в неї і є якісь цивілістичні якості, то це побічні, супутні якості, вони не є основними в її правовому статусі та мають бути точно зазначені в Законі (а не в положенні про відповідний орган); 2) юридична особа публічного права – це не тільки організація, а й орган, установа; 3) юридична особа публічного права має особливе цільове призначення, а саме: реалізацію не загальних інтересів приватних осіб, її учасників, а суспільних інтересів територіального публічного колективу; 4) юридична особа публічного права створюється не шляхом добровільного об'єднання, а розпорядчим способом органами публічної влади; 5) юридична особа публічного права має дискреційні повноваження (у межах закону) відносно до третіх осіб, не підпорядкованих їй, які не входять до її складу; 6) юридична особа публічного права має повноваження (а не лише окремі права та обов'язки), її права за загальним правилом є одночасно обов'язками здійснювати їх, тобто діяти як управлінська одиниця; 7) майно юридичної особи публічного права перебуває в її користуванні (а не у власності) для здійснення своїх повноважень, компетенції; питання про майно в такому разі має вторинний, підлеглий характер відносно до її владних повноважень, компетенції; 8) юридичні особи публічного права не завжди мають свій статут, не завжди потребують державної реєстрації, зазвичай вони здійснюють діяльність на підставі особливого правового акта (наказу, положення та ін.) [4, с. 25-27].

Отже, резюмуючи, слід зробити наступні висновки щодо визначення поняття та ознак юридичної особи як специфічного правового явища. По-перше, згідно з Цивільним кодексом України, юридична особа – це організація, що має відособлене майно, може від свого імені здобувати майнові й особисті немайнові права й мати обов'язки, бути позивачем і відповідачем у суді, арбітражному суді або в третейському суді (ст. 23 ГК України).

По-друге, можна виділити наступні ознаки юридичної особи: наявність відособленого майна, тобто приналежного винятково юридичній особі, відособленого від майна яких-небудь інших осіб (наприклад, засновників юридичної особи). Далі йде наявність організаційної єдності, тобто організаційної цілісності юридичної особи: існування й участь у цивільному обороті як єдиного цілого закріплених в уставі (положенні) юридичної особи його різного роду органів, структурних підрозділів.

Також, ознакою юридичної особи є участь у цивільному обороті від свого імені, тобто не від імені яких-небудь інших осіб (наприклад, засновників юридичної особи). Керівники філій і представництв юридичних осіб діють на підставі доручення, отриманої ними від юридичної особи до складу якого вони входять. Юридична особа завжди має своє найменування, що індивідуалізує його в загальній масі інших юридичних осіб.

Важливою ознакою є ще й самостійна майнова відповідальність, тобто юридична особа відповідає за своїми обов'язками винятково своїм майном (відособленим від майна інших осіб), а не майном, наприклад, його засновників. Ну і, нарешті, правоздатність і дієздатність юридичних осіб, як

специфічні їх ознаки, що здобуваються одночасно, й виникають із моменту державної реєстрації юридичної особи.

Література:

1. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 (з наступними змінами та доповненнями) за № 435-IV // Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
2. Борисова В.І. До проблеми участі публічних юридичних осіб в цивільних правовідносинах // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Трансформація відносин в Україні: організаційно-правові та економічні проблеми». – Одеса : ОНУ МОНУ, «Астропринт», 2003. – С. 7-8.
3. Кравчук В.М. Корпоративне право. Науково-практичний коментар законодавства та судової практики / Кравчук В. М. – К. : Істина, 2005. – 720 с.
4. Цивільне право України. Частина перша : підручник [для студентів юрид. спец. вищих навч. закл. освіти] / [Азімов Ч. Н., Сібільов М. М., Борисова В. І. та ін.] ; за ред. Ч. Н. Азімова, С. Н. Приступи, В. М. Ігнатенка. – Х. : Право, 2000. – 368 с.
5. Кузнєцова Н. Концептуальні засади інституту юридичної особи в новому цивільному законодавстві України / Н. Кузнєцова // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : матеріали VIII регіональної наук.-практ. конф. – Львів, 2002.
6. Чиркин В.Е. Юридическое лицо публичного права / Чиркин В.Е. – М. : Норма, 2007. – 348 с.

Роза Л.А.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ СПІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

На сьогодні, в умовах глобалізації, а також світової економічної кризи, дуже важливим моментом стає актуальність залучення прямих іноземних інвестицій. При цьому доцільним є використання таких механізмів, які передбачають залучення іноземного капіталу в значних обсягах. Перспективи успішної роботи багатьох вітчизняних підприємств та ефективність національної економіки загалом значною мірою залежать від рівня та якості управління процесом залучення іноземного капіталу, що проявляється у формах та методах залучення і використання іноземних інвестицій. Однією з таких форм, як свідчить досвід країн з перехідною економікою, є спільні підприємства.

Створення спільних підприємств в Україні на сьогодні є актуальним, оскільки спільні підприємства дають значні інвестиції та нові технології управління, стимулюють процес виробництва в Україні конкурентоспроможної продукції, полегшують її вихід на міжнародні ринки [3,169].

Розглядаючи спільну діяльність суб'єктів, засновану на договірній формі, як представляється, варто звернути увагу на особливості правового регулювання спільної діяльності без створення юридичної особи. Суб'єктами такої діяльності можуть бути як резиденти, так і нерезиденти України. У залежності від цього розрізняють і виділяють як комплекс законодавчих методів, так і принципів регулювання такого виду діяльності. Процес цей дуже складний і різноманітний, тому що тут спостерігається об'єднання капіталів, здійснення спільного керування метою досягнення економічного результату, має місце спільне несення ризиків і збитків. Рішення про створення об'єднання (установчий договір) і статут узгоджуються з Антимонопольним комітетом України в порядку, визначеному чинним законодавством.

Одночасно діє положення Закону України від 27 березня 1991 р. «Про підприємства України» щодо об'єднання окремих категорій підприємств: зв'язку, вугільної промисловості і т.ін. У подібне об'єднання, зареєстроване в Україні можуть входити підприємства інших держав. Вітчизняні підприємства можуть входити в такі об'єднання, зареєстроване в інших державах. У цих випадках порядок вступу до об'єднання здійснюється відповідно до законодавства України про зовнішньоекономічну діяльність. [4,100].

Спільна діяльність у рамках створення юридичної особи – це діяльність із залученням, у першу чергу, іноземного капіталу, створення системи партнерських відносин з іноземними юридичними й фізичними особами.

Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996 р., який змінив Декрет, містить у собі лише звільнення спільних підприємств від сплати мита при ввозі в Україну внеску в статутний фонд підприємства. [1].

Здається, що такий негативний розвиток національного законодавства, спрямований на звуження і практичне припинення пільгового режиму діяльності спільних підприємств, став

результатом не тільки того, що кожний наступний нормативно-правовий акт зменшував обсяг пільг стосовно таких підприємств, внаслідок чого перманентно порушувався режим іноземного інвестування й стабільність діяльності таких суб'єктів права, а й показником неоднозначного ставлення законодавчої й виконавчої влади України до такої форми зовнішньоекономічної діяльності.

Сьогодні уже можна констатувати певні тенденції розвитку спільних підприємств в Україні:

- достатньо високу динаміку процесів створення, розширення масштабів, видів і сфер підприємницької діяльності;
- переважання партнерів по спільному підприємництву, які належать до промислово розвинених країн, що зумовлено потужністю, стратегічною орієнтацією і мобільністю капіталу цих країн;
- створення спільних підприємств переважно на двосторонній основі й заради здійснення промислової діяльності;
- орієнтація спільних підприємств на виробництво видів продукції, якими світовий ринок практично насичений (наприклад, комп'ютерна техніка певних класів, офісні меблі), та сферу різноманітних послуг;
- обережність іноземних партнерів щодо великих за обсягом інвестицій, зумовлена нестабільністю і відсутністю надійних гарантій їхнього правового захисту, стратегією виходу на практично мало знайомий і тривалий час закритий український ринок;
- активна участь у формуванні спільних підприємств малих зарубіжних фірм і компаній, зорієнтованих на швидку віддачу невеликих інвестицій або комерційну вигоду від разових операцій, часто суто посередницьких або відверто спекулятивних;
- зосередження спільних підприємств передовсім у науково-технічних і виробничо-створення в прикордонних областях спільних підприємств, орієнтованих на спільні інтереси в прикордонній торгівлі.

Аналізуючи тенденції розвитку спільних підприємств в Україні та проблеми на перспективу, привертає увагу виявлена низка причин недостатньо високої результативності діяльності спільних підприємств з погляду вирішення організаційно-економічних завдань і пріоритетів України у сфері спільного підприємництва. Ці причини зводяться до наступних проблем управління:

- відсутність і недостатність необхідних законодавчих актів;
- слабка гнучкість організаційних структур управління;
- консерватизм в оцінюванні пропозицій, багатоступінчатість і повільність прийняття рішень;
- недостатньо активне входження України у міжнародні політичні та економічні структури;

Крім зазначених проблем існує і ряд інших:

- інноваційна: Україна прагне одержати через спільних підприємств доступ до сучасних технологій, проте більшість іноземних партнерів намагаються реалізувати насамперед технології, що перебувають на низхідній гілці свого життєвого циклу і не приносять прибутків на світових ринках;
- проблеми методичного характеру: зумовлені відмінністю систем і методологій бухгалтерського обліку, розрахунку основних фінансових показників тощо.

Практика сучасного господарювання свідчить про наявність політико-правових, організаційно-структурних та соціально-психологічних проблем створення і функціонування спільних підприємств на різних рівнях управління спільним підприємством – внутрішньовиробничому, галузевому, регіональному, державному та міжнародному.

Розвиток спільного підприємництва на території України розглядається як один із важливих інструментів залучення з-за кордону капіталів і технологій. Щоправда, приплив капіталів у формі спільних підприємств стримується інколи несприятливою кон'юктурою, невизначеністю правових рамок господарської діяльності.

Вирішення зазначених проблем потребує формування зовнішнього і внутрішнього середовища спільної підприємницької діяльності, власної стратегії розвитку, ефективної системи управління.

Література:

- 1.«Про режим іноземного інвестування» Закон України // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - N 19. - Ст. 80.
- 2.Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. - N 29. - Ст. 377ю
- 3.Олександренко І.В. Спільні підприємства як форма залучення іноземного капіталу // Економічний аналіз. - 2008. - №2(18). - С.168-172.
- 4.Федияк Г.С. Міжнародне приватне право. – К., 1997.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Відповідальність у господарському праві - це комплексний правовий інститут, який має свій особливий предмет регулювання - господарські правопорушення. Господарське правопорушення - це протиправна дія або бездіяльність суб'єкта господарських відносин, яка не відповідає вимогам норм господарського права, не узгоджується з юридичними обов'язками зазначеного суб'єкта, порушує суб'єктивні права іншого учасника відносин або третіх осіб. Господарські правопорушення можна класифікувати за видами і систематизувати в окремі групи за певними критеріями. Так, залежно від юридичної підстави (тобто які юридичні норми порушені) розрізняються договірні та позадоговірні правопорушення.

Вчинення суб'єктом господарських відносин правопорушення тягне за собою застосування до правопорушника передбаченої або санкціонованої нормами господарського законодавства відповідальності. Оскільки це відповідальність за господарські правопорушення (правопорушення, вчинені у сфері господарської діяльності), санкції за них встановлює господарський закон. Такий вид відповідальності у теорії господарського права визначається як господарсько-правова відповідальність.

В свою чергу договірні правопорушення поділяються на: правопорушення на стадії виникнення договорів: порушення строків укладання договорів; процедури врегулювання розбіжностей, що виникають при їх укладанні; укладання договорів, що суперечать вимогам закону, цілям діяльності юридичної особи, або укладання договорів з метою, що суперечить інтересам держави і суспільства (статті 48, 49 і 50 ЦК); порушення строків виконання договірних та інших господарських зобов'язань щодо поставки продукції та товарів (найпоширеніші в господарській практиці), перевезення вантажів, виконання робіт та ін. Прострочення виконання зобов'язання загалом тягне за собою сплату боржником визначеної законом чи договором неустойки, штрафу, пені (статті 179, 213-215 і 356 ЦК) порушення господарських зобов'язань щодо якості поставленої продукції (товарів), виконаних робіт, наданих послуг; порушення державної дисципліни цін, пов'язані з виконанням договорів.

Вчинення суб'єктом господарських відносин правопорушення тягне за собою застосування до правопорушника передбаченої або санкціонованої нормами господарського законодавства відповідальності. Оскільки це відповідальність за господарські правопорушення (правопорушення, вчинені у сфері господарської діяльності), санкції за них встановлює господарський закон. Такий вид відповідальності у теорії господарського права визначається як господарсько-правова відповідальність.

Господарсько-правовій відповідальності властиві особливі ознаки. З точки зору форми ця відповідальність є юридичною, тобто являє собою дію (вплив) кредитора (потерпілого) на правопорушника безпосередньо або за допомогою арбітражного суду (суду, третейського суду).

Юридична природа такої відповідальності полягає у негативній оцінці поведінки правопорушника з боку держави і в прямій вимозі або санкції закону застосувати до нього заходи матеріального впливу у вигляді відшкодування збитків, сплати неустойки, штрафу, пені тощо. Загальним принципом цієї відповідальності є державна забезпеченість щодо застосування передбачених договором чи законом майнових санкцій. Держава гарантує застосування їх завдяки системі спеціальних і загальних правохисних державних органів, функцією яких є саме застосування майнових санкцій. Щодо змісту господарсько-правова відповідальність загалом є матеріальною і застосовується у формі певної системи майнових (економічних) санкцій, передбачених або дозволених нормами господарського законодавства.

Господарюючі суб'єкти як організації можуть нести лише матеріальні витрати як відповідальність (примусові виплати, неодержання належних сум, зменшення майна внаслідок відшкодування збитків і т. ін.). Закон України "Про підприємства в Україні" закріплює принцип повної матеріальної відповідальності господарюючих суб'єктів аж до банкрутства. Стаття 24 зазначеного Закону передбачає, що "підприємство несе повну відповідальність за додержання кредитних договорів і розрахункової дисципліни.

Підприємство, яке не виконує своїх зобов'язань по розрахунках, може бути оголошено арбітражним судом банкрутом у порядку, встановленому Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом".

Таким чином, найвищою економічною санкцією згідно із законодавством можна вважати процесуальне (арбітражне) оголошення господарюючого суб'єкта-боржника банкрутом. Господарсько-правова відповідальність застосовується лише у разі правопорушення, тобто на такій юридичній підставі, як об'єктивні протиправні дії чи бездіяльність правопорушника, і загалом базується на презумпції його вини.

У функціональному відношенні господарсько-правова відповідальність покликана стимулювати належне виконання господарських та інших зобов'язань. Отже, її головною метою є забезпечення правопорядку у сфері економіки (в господарських відносинах).

Суб'єкти господарювання несуть господарсько-правову відповідальність за правопорушення у сфері господарювання шляхом застосування до правопорушників господарських санкцій на підставах і в порядку, передбачених Господарським кодексом України, іншими законами та договором. Застосування господарських санкцій повинно гарантувати захист прав і законних інтересів громадян, організацій та держави, в тому числі відшкодування збитків учасникам господарських відносин, завданих внаслідок правопорушення, та забезпечувати правопорядок у сфері господарювання.

Формульовано три принципи господарсько-правової відповідальності:

- потерпіла сторона має право на відшкодування збитків незалежно від того, чи є застереження про це в договорі; передбачена законом відповідальність виробника (продавця) за недоброякісність продукції застосовується також незалежно від того, чи є застереження про це в договорі;

- сплата штрафних санкцій за порушення зобов'язання, а також відшкодування збитків не звільняють правопорушника без згоди другої сторони від виконання прийнятих зобов'язань у натурі;

- у господарському договорі неприпустимі застереження щодо виключення або обмеження відповідальності виробника (продавця) продукції.

Реалізація господарських санкцій до правопорушників переслідує як загальну мету забезпечення правопорядку в сфері господарювання, так і спеціальну мету — захист прав і законних інтересів учасників господарських відносин. Підставою господарсько-правової відповідальності учасника господарських відносин є вчинене ним правопорушення у сфері господарювання.

Учасник господарських відносин відповідає за невиконання або неналежне виконання господарського зобов'язання чи порушення правил здійснення господарської діяльності, якщо не доведе, що ним вжито усіх залежних від нього заходів для недопущення господарського правопорушення.

У разі якщо інше не передбачено законом або договором, суб'єкт господарювання за порушення господарського зобов'язання несе господарсько-правову відповідальність, якщо не доведе, що належне виконання зобов'язання виявилось неможливим внаслідок дії непереборної сили, тобто надзвичайних і невідворотних обставин за даних умов здійснення господарської діяльності.

Не вважаються такими обставинами, зокрема, порушення зобов'язань контрагентами правопорушника, відсутність на ринку потрібних для виконання зобов'язання товарів, відсутність у боржника необхідних коштів. Згідно зі ст.219 ГК за невиконання або неналежне виконання господарських зобов'язань чи порушення правил здійснення господарської діяльності правопорушник відповідає належним йому на праві власності або закріпленім за ним на праві господарського відання або оперативного управління майном, якщо інше не передбачено Господарським кодексом та іншими законами. Засновники суб'єкта господарювання не відповідають за зобов'язаннями цього суб'єкта, крім випадків, передбачених законом або установчими документами про створення даного суб'єкта.

Якщо правопорушенню сприяли неправомірні дії (бездіяльність) другої сторони зобов'язання, суд має право зменшити розмір відповідальності або звільнити відповідача від відповідальності. Сторони зобов'язання можуть передбачити певні обставини, які через надзвичайний характер цих обставин є підставою для звільнення їх від господарської відповідальності у випадку порушення зобов'язання через дані обставини, а також порядок засвідчення факту виникнення таких обставин.

Отже, закон установлює право сторін передбачити обставини, що можуть бути підставою для звільнення їх від відповідальності за невиконання або неналежне виконання господарського зобов'язання.

Сарбаш А.С.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

Останнім часом через розвиток ринкових відносин в українському аграрному секторі економіки проблема правового регулювання діяльності аграрних бірж в Україні набула особливої актуальності. Завдяки нормальному функціонуванню аграрного сектора економіки забезпечується високий рівень виробництва сільськогосподарської продукції, її реалізація, як на внутрішньому так і на закордонних ринках, вчасно поповнюються державні резерви тим самим забезпечується продовольча безпека нашої держави. Але одною з найгостріших проблем залишається вихід національних товаровиробників на зовнішній ринок, реалізація їх економічних прав в повному обсязі. Вирішити цю проблему можна за умови розвинутого функціонування в нашій країні інфраструктури аграрного ринку. Аграрний ринок України складається з багатьох елементів, одним із головних є аграрна біржа, як один з видів спеціалізованої товарної біржі.

Сукупність правовідносин, пов'язаних з укладенням та виконанням цивільно – правових договорів, в основі яких предметом є сільськогосподарська продукція, за стандартизованими умовами та реквізитами біржових договорів і регламентованими правилами аграрної біржі становить організований аграрний ринок. Тому аграрній біржі належить провідне місце у формуванні ціни на основі конкуренції та фактичного співвідношення попиту і пропозиції, хоча вона лише закладає підвалини для визначення ціни, а не визначає реальну ціну товару на сільськогосподарську продукцію.

Зокрема, аграрна біржа є джерелом щодо залучення інвестиційних ресурсів. Вона виступає каталізатором процесу мобілізації коштів для інвестування сільського господарства та агропромислового комплексу в цілому. Це надзвичайно важлива складова розвинутої ринкової інфраструктури, яка є специфічною формою організації ринку.

За час незалежності країни було прийнято низку нормативно правових актів, які повинні врегулювати відносини в сфері реалізації сільськогосподарської продукції через аграрний біржовий ринок, але проблеми правового регулювання діяльності аграрних бірж в Україні ще докорінно не вивчені та проаналізовані, багато питань залишаються відкритими для розгляду та вирішення. Головною проблемою залишається те, що й досі не було прийнято окремого нормативно – правового акту, який би давав відповіді щодо правового статусу аграрних бірж, як елемента аграрного ринку України [3, с. 56].

Питання правового регулювання діяльності аграрних бірж в Україні завжди викликали інтерес науковців. Так, у дорадянські та радянські часи увагу цьому питанню приділяли С.С. Алексєєв, Г.Ю. Бистров, В.П. Грибанов, О.С. Іоффе, Р.Й. Халфіна, Г.Ф. Шершеневич. У наш час свої наукові праці цій темі присвятили В.І. Андрейцев, А.Г. Бобкова, О.В. Дзера, В.П. Жушман, В.М. Кравчук, П.Ф. Кулинич, Ю.О. Моїсєєв, О.О. Погрібний, С.О. Погрібний, Т.П. Проценко, Н.О. Саніахметова, І.В. В.І. Семчик, А.М. Статівка, Н.І. та інші.

Історичний шлях розвитку та становлення аграрних бірж охоплює собою не малий проміжок часу. Виникнення бірж у світовій практиці іноді пов'язують із давньоримськими зібраннями торгуючих, проте ці зібрання досить віддалено нагадували біржі. Також на думку багатьох вчених виникнення ярмарків сприяли появі бірж.

У період нової економічної політики також було прийнято низку нормативно – правових актів, які мали велике значення для відродження та функціонування бірж. Але у 1930 р. діяльність бірж була зупинена, після введення адміністративно – командної системи та існувала близько семи десяти років. Відродження біржового законодавства та самих бірж почалося лише після проголошення незалежності України.

Після проголошення незалежності України почався стрімкий процес відновлення та організації товарної біржі, різновидом якої є аграрна біржа.

Основним нормативним актом, який регулює питання щодо товарної біржі є Закон України «Про товарну біржу», він є також основою для роботи аграрних бірж в Україні. На момент прийняття цього Закону була відсутня будь – яка нормативно – правова регламентація діяльності такої економічної організації, як товарна біржа. Крім цього нормативного акту були прийняті такі Закони України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23 лютого 2006 року, «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12 липня 2001 року та інші, які регулюють діяльність аграрних бірж.

Для того щоб створити систему ефективного інституціонального забезпечення діяльності аграрних бірж в Україні, потрібно для цього переглянути та внести зміни до нормативно – правових актів та прийняти низку нових.

Для удосконалення нормативно – правової бази, яка регулює аграрний біржовий ринок та торгівлю на ньому, у наш час, потрібно:

- 1) створити державний орган з питань регулювання діяльності біржового товарного ринку України;
 - 2) здійсненими ряд заходів, щодо універсализації біржової торгівлі;
 - 3) створити передумови для запровадження в обіг на вітчизняному біржовому ринку ф'ючерсних контрактів та опціонів, базовими активами яких є сільськогосподарська продукція;
 - 4) регламентувати процедуру ліцензування професійних учасників біржового аграрного ринку.
- Якщо реалізувати зазначені заходи, то вони позитивно вплинуть як на розвиток біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією зокрема та національної економіки України в цілому.

Для того щоб забезпечити раціональне та прибуткове функціонування вітчизняного господарського комплексу, треба створювати та вдосконалювати окремий економічний механізм. Складовими такого механізму є сфери обігу товарів, фондів, сировини та цінних паперів. Реформування ринкових відносин, що зумовлюється потребами ринкової економіки та інституційних змін, визначає необхідність дослідження окремих процесів взагалі та біржової зокрема.

Найризикованішим, як одним з видів людської діяльності є аграрне виробництво, бо на нього окрім багатьох політичних та економічних чинників, впливають такі, як зменшення урожайності, зміни у цінах на вироблену продукцію, стихійні лиха та ін. Але найчастіше, при сільськогосподарському виробництві, виробники зустрічаються зі зниженням цін на продукцію або зменшення урожайності. Подолати та уникнути ці ризики сільськогосподарські виробники можуть завдяки аграрним біржам, які забезпечують страхування проти ризику цінних змін передаванням ризиків спекулянтам.

Виникнення та розвиток бірж має багатотисячолітню історію. Формування ринкової економіки викликало нагальну необхідність створення таких форм продажу продукції. В історії багато уваги приділяється Амстердамській біржі, тому, за словами багатьох науковців, вона пов'язала Захід і Схід у сфері торгівлі. Але в цілому товарні біржі почали відігравати істотну роль лише у кінці XIX ст.

В Україні перша біржа була відкрита у м. Одеса (1796-1860 р.р), а за станом на 1917 р. їх налічувалося близько 15.

Першим нормативно – правовим актом, що мав значення для відродження бірж після першої світової війни, була Постанова «З питань нової економічної політики промисловості Всеросійського З'їзду Рад». Цією Постановою було дозволено створювати товарні біржі. Потім з'явилися такі постанови, як «Про товарні біржі», «Про фондові біржові операції». Саме ці акти увійшли до першого Цивільного кодексу Російської Федерації. Але усі ці здобутки були втрачені під час існування СРСР, тому що у той час існування бірж сприймалося як прояв капіталізму.

Тільки після проголошення незалежності України почався процес відродження аграрних бірж. Більш ніж як за двадцять років було прийнято багато нормативно – правових актів, які регулюють аграрний біржовий ринок. Але й досі не було прийнято єдиного нормативного документу, який би повністю регламентував би правовий статус діяльності аграрних бірж в Україні.

Аграрна біржа в Україні представляє собою юридичну особу, яка надає послуги суб'єктам господарювання з укладення біржових договорів щодо сільськогосподарської продукції, товарних деривативів, базовим активом яких є сільськогосподарська продукція, іпотечних сертифікатів та іпотечних закладних, а також з проведення розрахунково – клірингової діяльності за ними. Це неприбуткова організація. Засновником аграрної біржі є Кабінет Міністрів України в особі Аграрного фонду. При цьому Кабінет Міністрів України здійснює засновницький внесок до статутного фонду аграрної біржі. Організаційно – правова структура аграрних бірж складається з загальних зборів членів біржі, дирекції, наглядової ради, ревізійної комісії та спеціальних підрозділів, які необхідні для її діяльності.

Процедура здійснення торгів на аграрній біржі в Україні регламентується Господарським кодексом України, Законом України «Про державну підтримку сільського господарства України», Закону України «Про товарну біржу», Правилами біржової торгівлі та Тимчасовими правилами проведення біржових торгів на Українській аграрній біржі. Ця процедура представляє собою комплекс взаємопов'язаних норм та правил, які є складовою змісту діяльності аграрної біржі в Україні.

У наш час аграрна біржа має велике значення на економічному ринку. Їй належить провідне місце у формуванні ціни на основі конкуренції та фактичного співвідношення попиту і пропозиції, хоча вона лише закладає підвалини для визначення ціни, а не визначає реальну ціну товару на сільськогосподарську продукцію. Також вона виступає джерелом щодо залучення інвестиційних ресурсів.

БЕЗГОТІВКОВІ РОЗРАХУНКИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ

Економіка України на даному етапі розвитку потребує значних змін при одночасному вдосконаленні механізму безготівкових розрахунків адже сучасний її стан характеризується розладом платіжно-розрахункової системи та платіжною кризою. Це зумовлене насамперед економічною кризою, яка суттєво позначилася на економіці в цілому. Слід зазначити, що одним із наслідків світової фінансової кризи є послаблення національної системи масових електронних платежів. За даними НБУ за останній час скоротилася значна кількість активних карток на 8% (1288,8 тис. шт.). Загалом кількість платіжних карт в Україні зменшилась на 23%. Також значно зменшилась кількість операцій із застосуванням платіжних карт.

Потреба швидких структурних та технологічних перетворень в системі безготівкових розрахунків актуальна тому що від стану безготівкових розрахунків, своєчасного і повного надходження від платників коштів залежить стан грошового обігу, ціноутворення, кредитні відносини, фінансовий стан підприємств і соціальний стан населення. Сучасний стан економіки України характеризується як кризовий оскільки в період економічної кризи порушується система безготівкових розрахунків, збільшується попит на готівку і кредити банків. Використання безготівкових розрахунків має суттєві переваги та відкриває значні перспективи в розвитку економіки України в цілому. Застосовуючи дану систему розрахунків держава звільняється від значних затрат, які необхідні для підтримки та оновлення великої маси готівки. Проте навіть сьогодні система безготівкових розрахунків стикається з великими проблемами, які потребують своєчасного вирішення.

Однією з основних проблем є недосконалість організаційно-правової бази безготівкових розрахунків, що суттєво позначається на розвитку всієї системи. Складність механізму здійснення процесу оплати це один із суттєвих недоліків функціонування системи безготівкових розрахунків, який відображається на розвитку окремих видів розрахунків даної системи, які по суті є перспективними, проте через складність механізму використання незручні і рідко використовуються. При використанні електронних платежів існує ризик невиконання суб'єктами господарської діяльності взаємних зобов'язань, що також вважається одним із вагомих недоліків такої системи розрахунків в Україні.

Одним із варіантів розв'язання існуючих проблем науковці вважають вексель як проста форма кредитних грошей для оплати товарів та послуг, надання позик, гарантій міжбанківських кредитів. Платіж за ним має обов'язковий характер завдяки чому він набуває вагомого значення як унікальна та перспективна форма платежу. При застосуванні такої форми платежу досягається економія не тільки грошей, а й часу для проведення розрахунків, що дає можливість усунути одразу декілька наведених недоліків існуючої системи безготівкових розрахунків.

Також слід зазначити, що чим вищий рівень економії грошей у платіжному обороті тим він стійкіший, а тому використання векселя забезпечить зниження витрат від інфляції та закріплення господарських зв'язків.

Розвиток безготівкових розрахунків в Україні це справа державного значення. В останні роки Україна вийшла на новий рівень розвитку технологій у сфері інформаційної безпеки прийнято закони про електронний цифровий підпис і електронний документообіг.

І ще слід сказати, що українські операційні системи відповідають міжнародним і національним стандартам та є конкурентоспроможними на міжнародних ринках і ні в чому не поступаються іноземним аналогам.

Тому із усього наведеного вище можна зробити висновок проте, що в нашій країні є перспективи та передумови для успішного розвитку безготівкової системи розрахунків і для цього треба мати кваліфікованих спеціалістів та ефективну законодавчу базу, яка буде функціонувати на належному рівні.

Література:

1. Агапова А.В., Компанієць К.В. - Журнал Криворізького технічного університету, 2010 р. – [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/5424/1/20_10.pdf

Свірський Б.М.,
Маріупольський державний університет,
к.ю.н., доцент, професор кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права

МІСЦЕ СЛІДЧОГО В СИСТЕМІ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Прийнятий у 2012 році новий Кримінально-процесуальний кодекс (далі КПК) став значною подією в зміцненні та розширенні основоположних прав і свобод людини і громадянина, приближення України до європейських стандартів відправлення кримінального судочинства. Кримінальне судочинство може і повинне бути ефективним засобом захисту конституційних прав і свобод людини. Воно також може бути і джерелом підвищеної небезпеки як для окремої людини, так і для суспільства в цілому коли порушується або не виконується те, що проголошено. Про це свідчить історія людства й історія нашого народу. Конституція України (ст.3) проголосила, що людина її життя і здоров'я, честь, гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Конституція України є відображенням передових ідей людства ХХ ст., в основі яких лежать найважливіші принципи, проголошені в таких міжнародних документах, як Загальна Декларація прав людини (1948 р.), Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966 р.). Так, Загальна Декларація прав людини проголосила, що кожна людина має право на ефективне відновлення в правах компетентними національними судами у випадках порушення її основних прав, наданих їй конституцією або законом. (ст.8).

КПК (2012р) став трампліном для подальшого удосконалення кримінально-процесуального законодавства, підставою для оновлення кримінального провадження. В КПК більш детально визначені основні положення та зміст кримінально-процесуальних норм, які є за своєю суттю фундаментом всього процесу.

Разом з тим, як усе нове на погляд автора в КПК є норми та визначення, що викликають зауваження. і є суперечними. Насамперед автор не погоджується з визначенням місця і правового статусу слідчого в системі учасників кримінального провадження.

Відповідно до ст.3 п.17 КПК слідчий - службова особа органу внутрішніх справ, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань, уповноважена в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом, здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень.

Таким чином слідчий не зважаючи на відомчу приналежність є особа яка уповноважена в межах компетенції, передбаченої КПК, здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень. Тобто слідчий повинен суворо додержуватися норм КПК які стосуються його при виконанні їм своїх повноважень по розслідуванню кримінальних правопорушень. На слідчого як на спеціально уповноважену особу покладено обов'язок щодо захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура. (ст.2 КПК)

Усі учасники кримінального провадження повинні безумовно дотримуватися вимог загальних та спеціальних засад кримінального судочинства, і насамперед ст.ст. 8, 9 КПК. Так відповідно до ст.8 кримінальне провадження здійснюється з додержанням принципу верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Принцип верховенства права у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

Чинний КПК визначає, що під час кримінального провадження суд, слідчий суддя, прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий, інші службові особи органів державної влади зобов'язані неухильно додержуватися вимог Конституції України, КПК, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, вимог інших актів законодавства. Прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий зобов'язані всебічно, повно і неупереджено дослідити обставини кримінального провадження, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставини, що пом'якшують чи

обтяжують його покарання, надати їм належну правову оцінку та забезпечити прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень. (ст.9 КПК) [1]

Відповідно до п.п. 4, 5 ст. 91 КПК слідчий досліджуючи обставини які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні повинен: довести обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження, а також обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання.

Таким чином слідчий при розслідуванні будь-яких кримінальних правопорушень повинен неупереджено збирати докази відносно підозрюваного в скоєні злочину. що викривають, так і ті, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставини, що пом'якшують чи обтяжують його покарання, надати їм належну правову оцінку та забезпечити прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень. Разом з тим. визначаючи систему учасників кримінального провадження законодавець відніс слідчого до сторони обвинувачення.(ст.40) До цієї групи законодавець разом зі слідчим відніс прокурора, орган досудового розслідування, оперативні підрозділи які у своїй сукупності визначають зміст сторони обвинувачення.

З таким твердженням автору тяжко погоджуватися так як (до прийняття нового КПК) слідчий за класифікацією учасників кримінального провадження за їх процесуальним становищем, роллю в процесі, виконанням різних кримінально-процесуальних функцій та завдань за теорією кримінально-процесуального права був віднесений до суб'єктів які проводять досудове розслідування. [2]

Л.Д. Удалова слідчого як суб'єкта кримінально-процесуальної діяльності за класифікацією відносить до кола державних органів і посадових осіб які ведуть кримінальний процес.[3]

Є.Г. Коваленко, В.Т. Маляренко також відносять слідчого як суб'єкта кримінального судочинства до групи: органів та посадових осіб, які ведуть та безпосередньо здійснюють кримінально-процесуальне провадження. [4]

Цієї системи класифікації учасників кримінального судочинства додержуються багато інших вчених. В той же час треба зауважити, що деякі вчені відносять слідчого як суб'єкта кримінального судочинства як: учасника кримінального судочинства який разом із прокурором знаходиться в групі осіб на яких покладено обвинувачення.

Таким чином, аналізуючи вищезазначені норми та приписи міжнародних правових актів, Конституції України, чинного КПК автор стверджує, що слідчий як посадова особа кримінального провадження, якій надані певні права й обов'язки щодо розслідування кримінальних правопорушень додержують кримінально-процесуальних норм, а насамперед вимог всебічного, повного і неупередженого дослідження обставин кримінального провадження повинен відноситися до групи суб'єктів які здійснюють кримінальне провадження.

Література:

- 1.Кримінально процесуальний кодекс України. – Харків:Одіссей. -2012. - С. 359.
2. В.В. Назаров. Кримінальний процес України / Київський міжнародний університет. Посіб. - К., 2008. - С.32.
3. Удалова Л.Д. Кримінальний процес України. – Київ:Кондор. – 2009. - С.68.
4. Коваленко Є.Г., Маляренко В.Т. Кримінальний процес України. - Київ:Юрінком Інтер . -2006. – С.77.

Семенова Г.О.,
Мариупольский государственный университет,
Экономико-правовой факультет, ОКУ «Специалист»

ИСТОЧНИКИ ХОЗЯЙСТВЕННОГО ПРОЦЕССУАЛЬНОГО ПРАВА

В юридической науке и практике выделяют, как правило, несколько видов источников права: нормативный акт, судебный прецедент, санкционированный обычай, договор. Некоторые авторы включают в состав источников права юридическую науку, религиозные тексты, общие принципы права.

Источники хозяйственного процессуального права - это способ выражения, закрепления правовых норм, внешняя форма их существования. Виды источников хозяйственного процессуального права зависят от форм, в которых выражается и функционирует норма хозяйственного процессуального права.

Основными источниками (формой) права во всех современных правовых системах мира

являются нормативно-правовые акты государства. Нормативно-правовой акт - это акт правотворческой деятельности компетентных государственных органов, который устанавливает, изменяет или отменяет правовые нормы. Нормативный акт принимается компетентным органом в определенном процедурном порядке. Это официальный документ, содержащий правовые нормы, т.е. носитель информации о правовых нормах, юридический источник права.

Виды юридических источников той или иной отрасли права, как правило, перечисляются в общей части основных нормативно-правовых актов: в кодексах, иных законах, регулирующих совокупность соответствующих общественных отношений. Иногда нормы, определяющие виды источников, выделяются в отдельной главе закона.

Нормативно-правовой акт государства (закон) является основным источником хозяйственного процессуального права. Однако это не исключает возможность регулирования хозяйственного процесса иными нормами, установленными не государственным компетентным правотворческим органом. Например, в случае установления международным договором иных правил, чем предусмотренные хозяйственным процессуальным законом, применяются правила международного договора. Кроме того, в случае отсутствия нормы процессуального права, регулирующей отношения, суд применяет аналогию закона, а при отсутствии такой нормы – аналогию права.

Нормативно-правовые акты имеют различные названия, они отличаются друг от друга также по юридической силе, по органам, их издающим, и т.д. В связи с этим нормативно-правовые акты как источники хозяйственного процессуального права делятся на подвиды. По мнению С.С. Алексева, виды нормативных актов - это их подразделение в соответствии с объективно существующей иерархической структурой. Исходным критерием для отнесения нормативно-правового акта к тому или иному виду служит его юридическая сила. В самом общем виде иерархическую структуру нормативно-правовых актов России можно представить следующим образом: законы и подзаконные нормативные акты.

Хозяйственный процессуальный закон - это нормативно-правовой акт, принимаемый в особом порядке по вопросам осуществления судебной власти в порядке хозяйственного судопроизводства, обладающий высшей юридической силой. Высшая юридическая сила закона проявляется в его верховенстве, в подзаконности иных нормативно-правовых актов. Подзаконные нормативно-правовые акты не должны противоречить закону.

Другие виды источников хозяйственного процессуального права не связаны непосредственно с правотворческой деятельностью компетентных органов и не являются результатом подобной деятельности. Они образовались по соглашению нескольких лиц или государств либо в ходе правоприменительной деятельности и впоследствии были санкционированы государством. Таким образом возникли самостоятельные виды источников хозяйственного процессуального права: нормативный договор (международный договор и подзаконный нормативный договор) и принципы правосудия.

Нормативный договор — это соглашение двух и более сторон, в результате которого устанавливаются, изменяются или отменяются нормы права.

Обычай как источник права в научной литературе трактуется по-разному. Распространено мнение о том, что обычай - правило поведения людей, сложившееся вследствие фактического его применения в течение длительного времени. Обычай является основной формой регулирования поведения людей в догосударственном обществе в условиях родового строя. С возникновением государства обычай становится источником права.

Судебный прецедент в науке права рассматривается в качестве одного из видов источников права. Под судебным прецедентом понимается тот случай, когда решение суда по конкретному делу становится обязательным для применения другими судами при решении аналогичных дел либо служит примерным образцом для толкования закона. Конституция Украины предусматривает в качестве источника хозяйственного процессуального права лишь законы, судебный прецедент не является юридическим источником хозяйственного процессуального права

Хозяйственному процессуальному праву как отрасли права присущи свои принципы, представляющие основные руководящие начала, заложенные в нормах хозяйственного процессуального права, определяющие его сущность и содержание. Принципы права, по мнению В.В. Лазарева, С.В. Липень, приобретают характер источника права при возникновении в правоприменительной практике ситуаций, когда необходимо юридическое решение проблемы, но при этом соответствующие нормы права, на которых было бы основано данное решение, нельзя обнаружить ни в одном из источников права.

ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ГОСПОДАРЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

З поетапним переходом держави до ринкової економіки, проведенням приватизаційних процедур, з'явлення такого поняття як «приватна власність», українське законодавство відчувало велику потребу у кодифікованому нормативно-правовому акті, а саме Господарському Кодексі України. Він був прийнятий 2003 році і став головним законодавчим актом в сфері регулювання господарських правовідносин. Але з отриманням незалежності, було зроблено великий крок на шлях створення спеціальних законів, які б регулювали специфічні правовідносини в конкретних сферах господарської діяльності суспільства. Прикладом може стати ЗУ «Про господарські товариства» від 19.09.1991, ЗУ «Про відновлення платежеспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.1992. На сьогоднішній час вони продовжують діяти, хоча за роки незалежності України до них було внесено чимало змін, що говорить про адаптацію національного законодавства у зв'язку з розвитком господарської та економічної діяльності держави.

Виділяють кілька блоків видів нормативно-правових актів, які регулюють господарські правовідносини.

До першого блоку відносять Конституцію України, в якій містяться засади правового регулювання господарської діяльності в Україні.

До другого блоку належать господарські закони, а саме Господарський Кодекс України, Цивільний Кодекс України, Закони України про окремі види господарської діяльності та про статус окремих суб'єктів господарювання

До третього блоку відносять законодавчі акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України.

До четвертого блоку можна віднести підзаконні нормативні акти. Це можуть бути Постанови, Розпорядження, акти міністерств та інші.

Велику роль грають також міжнародні ратифіковані акти та акти СРСР.

Різноманітність форм нормативно-правових актів у сфері господарювання зумовлена величезною сферою правовідносин, які регулюються. Найпоширенішою з форм можна вважати Закони України та підзаконні нормативні акти.

Також важливо сказати, що господарському законодавству притаманна велика кількість особливостей. З них можна виділити такі як:

- Багатосферність регулювання та значна розгалуженість нормативно-правових актів, що зумовлено об'єктивними та суб'єктивними причинами. До об'єктивних відносять динамічність та багатогранність господарських правовідносин і відповідно їх регулювання. До суб'єктивних відносять неналежна уваго до упорядкування законодавства у цій сфері та велика кількість змін у сфері економіки, що у свою чергу потребує спеціального правового забезпечення;

- Значна кількість у законодавстві нормативно-правових актів, які є комплексними і які регулюють не тільки господарські відносини, а й трудові, фінансові, цивільні. Також значна кількість актів, які пов'язані з конкретною сферою регулювання: господарські товариства, страхування, ліцензування та інші;

- Поява кодифікованого акту, який визначає основні засади господарювання, пов'язані на різноманітності правовідносин. Справа ідеться про Господарський кодекс України, який набув чинності одночасно з Цивільним Кодексом України;

- Наявність у законодавстві значної кількості нормативно-правових актів, які мають обмежену сферу дії - тобто відомчі, регіональні, локальні. Відомчі окреслюють специфіку регулювання господарських відносин в окремих галузях та сферах економіки, мають відповідати нормативно-правовим актам вищої юридичної сили і, як правило, набувають чинності з дня державної реєстрації в Міністерстві юстиції України. Вона набуває чинності згідно з Указом Президента України від 03.10.1992 р. № 493/92 "Про державну реєстрацію нормативних актів міністерств та інших органів державної виконавчої влади", постановою Кабінету Міністрів України від 28.12.1992 р. № 731 "Про затвердження Положення про державну реєстрацію нормативних актів міністерств та інших органів державної виконавчої влади", Порядком скасування рішень про державну реєстрацію нормативно-правових актів, затвердженим наказом Мін'юсту України від 29.01.1999 р. № 54/3347;

- Наявність нормативно-правових актів колишнього СРСР: Положення про поставку товарів народного споживання та Положення про поставку продукції науково-технічного призначення, затв. постановою Ради Міністрів СРСР від 25.07.1988 р. № 888, та ін.

Розглядаючи основні напрямки розвитку господарського законодавства, слід зазначити, що як і більшість галузей права, господарське має ряд проблем та колізій, які зустрічаються на шляху його застосування. До них можна віднести:

- 1) проблема співвідношення господарського і цивільного законодавства;
- 2) відсутність чіткої регламентації процесу розробки, узгодження, експертизи та внесення на розгляд до відповідних органів проектів законів та підзаконних нормативно-правових актів;
- 3) притаманність господарському законодавству нормативних актів СРСР
- 4) низька правосвідомість учасників господарських відносин;
- 5) значна розгалуженість і наявність великої кількості нормативних актів, наслідком чого є колізії.

Цей список не є вичерпним, але ці проблеми, на мою думку, є основними. Шляхи їх вирішення не роблять результату тільки своєю наявністю. Не існує чіткого механізму реалізації цих шляхів у реальному житті.

Хоча це стосується не в усіх проблем. Наприклад, велика кількість нормативно-правових актів колишнього СРСР значно зменшується, шляхом прийняття нових підзаконних нормативних актів та законів. Це обумовлено стрімким розвитком економічних правовідносин в Україні.

На мою думку, правосвідомість суб'єктів господарських відносин – це поштовх до вдосконалення законодавства. Що саме мається на увазі: при врахуванні їхніх побажань та практичних навиків у поєднанні з роботою державних органів влади при розробці та втіленні у життя законодавчих актів сфери господарювання, можна досягти неабиякого позитивного результату. Саме поєднання реального втілення норм законодавства з теоретичним дає найбільш вагомий результат.

Шляхом вдосконалення загальних знань та міжнародної практики, покращення у сфері нормотворення неминуче. Не менш важливим завданням, на мою думку, виступає опрацювання досвіду зарубіжних країн, використовуючи свій досвід з урахуванням умов України, що допоможе трансформувати його в її правову систему. Поряд з цим слід розглянути співвідношення українського господарського законодавства та інших країн.

В країнах Європи також існують кодифіковані нормативно-правові акти. Прикладом може стати Німеччина, в якій поряд з спеціалізованими законами у сфері господарювання, існує два кодифіковані акти: Німецьке Торгівельне Укладення та Німецьке Цивільне Укладення. Поряд із спільними рисами можна виділити істотні відмінності. Велику кількість питань у сфері угод між суб'єктами господарювання вирішують за допомогою торгових та ділових звичаїв. Також не рідко використовується судова практика, як прототип прецедентного права. В Україні прецедент не є нормою права. Торгівельні та ділові звичаї в нашій країні не мають такої сили, як в Німеччині. Вони скоріш є рекомендаційними, ніж обов'язковими.

Поряд з Німецьким господарським правом часто порівнюють право Великобританії. Специфіка її правової моделі полягає в монархічному устрої. Судовий прецедент грає велику роль в законодавстві. Він офіційно визнаний джерелом комерційного права Великобританії. Також специфікою є те, що право ЄС являє собою примат, тобто якщо норми національного законодавства суперечать нормам законодавства ЄС, то вносяться зміни у національному законодавстві і без суперечливо застосовуються норми ЄС. У країна хоча і відносить міжнародні законодавчі акти до національного законодавства, але ж вони не повинні суперечити Конституції України.

У Китайській Народній Республіці, наприклад, взагалі не існує кодифікованого законодавчого акту, який регулював би господарські правовідносини. Це обумовлено постійною боротьбою адміністративно-планової економіки та комерціалізації діяльності.

Роблячи висновок, можна сказати, що господарське законодавство має ряд специфічних ознак, які зумовлені постійним розвитком господарських правовідносин в державі та в світі. Проблеми та шляхи вирішення недосконалості нормативно-правових актів залежать тільки від механізму їх реалізації та прямих санкцій за їх невиконання. Розробка нових законодавчих актів ні в якому разі не повинна базуватися на старих уявленнях про ті чи інші господарські відносини. Тільки практична сторона цього питання дає можливість чітко і доступно врахувати усі специфічні сторони тих чи інших правовідносин у сфері господарювання.

Література:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – ст. 141
2. Вінник О. М. Господарське право: Курс лекцій/О. М. Вінник - К.: Атіка, 2004.- 624 с.
3. Щербіна В. С. Господарське право: Навчальний посібник/ В. С. Щербіна. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 640 с.
4. Міжнародно-наукові практичні конференції з різними юридичними напрямками. Проблеми розвитку господарського законодавства у сучасній правовій системі суспільства. Багрій Ірина Петрівна. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=521

Сердюк Ю.С.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Тези: неповнолітня особа як суб'єкт кримінального провадження, права неповнолітніх осіб, засоби захисту неповнолітніх осіб, досудове слідство, судове слідство, звільнення неповнолітніх осіб від покарання, законний представник неповнолітнього в кримінальному провадженні, види покарань неповнолітніх.

Злочинність неповнолітніх завжди була й залишається гострою правовою та суспільною проблемою, що постійно привертає увагу вчених і практиків. Особливе значення для запобігання злочинам та їх профілактики серед неповнолітніх мають кримінально-процесуальні, у тому числі й запобіжні, заходи, що застосовуються до цієї категорії осіб, спрямовані на попередження злочинів та одночасне перевиховання підлітків [1].

Неповнолітній – це особа у віці до 18 років. Особа вважається такою, що досягла повноліття не в день народження, а починаючи з наступної доби.

Кримінальна відповідальність настає за умови, що діяння вчинила особа, якій виповнилось 16 років. За найбільш тяжкі злочини кримінальна відповідальність встановлена з 14-ти років. Неповнолітні, які вчинили передбачені кримінальним законом діяння у віці до 16 років або більш тяжкі злочини у віці до 14 років, не можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності ні за яких умов [1].

Рівень криміналізації в підлітковому середовищі залишається досить високим. Своюються вбивства, грабежі, крадіжки особистого майна, звалтування. Статистичні дані показують, що важкі злочини найбільше скоюють підлітки, для яких характерний низький рівень пізнавальних і суспільних інтересів. «Важкі» підлітки характеризуються негативним ставленням до навчання та суспільно – корисної праці.

Актуальність теми - полягає в тому, що злочинність серед неповнолітніх сьогодні являється домінуючою серед вчинених злочинів взагалі. Злочинність - соціальне зло. Злочинність неповнолітніх - багаторазово збільшене зло. Тому боротьба зі злочинністю серед неповнолітніх є, на мою думку, пріоритетним завданням слідчих органів та прокуратури.

Мета роботи - висвітлення питань, що стосуються розслідування злочинів, що скоєні підлітками, спроба теоретичної розробки методів боротьби з цим явищем.

Розглядаючи проблему злочинності серед неповнолітніх сьогодні, на мою думку, необхідно виділити сукупність обставин та факторів, що сприяють її збільшенню. Їх дуже багато. Але одним з основних цих факторів неодмінно є сім'я, в якій виховуються майбутні правопорушники і злочинці. Існують такі сім'ї, де дітям ще з дитячого садка приділяють недостатньо уваги, закривають очі на їх погану поведінку, безвідповідальне ставлення до оточуючого світу та людей, заохочують їх розбещеність та примхи, сприяють набуттю ними поганих звичок. Сукупність всіх цих якостей надалі може стати образом життя, що неухильно приведе таку людину на злочинний шлях. Іншим фактором є безцензурний показ кіно та відеофільмів, які своїм змістом провокують молодь до імітації поведінки "героїв" кримінальних та насильницьких стрічок, порнофільмів тощо. Втілення такої поведінки у власне життя підлітка із недостатньо стійкою психікою чи відсутністю моральних цінностей також допомагає йому знайти своє "місце" у світі. Прагнення до задоволення життєвих потреб за прототипом західного образу життя тягне за собою розповсюдження у підлітків бажання наживи будь-яким, у тому числі й кримінальним способом.

При дослідженні умов життя та виховання неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого належить з'ясувати:

1) склад сім'ї неповнолітнього, обстановку в ній, взаємини між дорослими членами сім'ї та дорослими і дітьми, ставлення батьків до виховання неповнолітнього, форми контролю за його поведінкою, морально-побутові умови сім'ї;

2) обстановку в школі чи іншому навчальному закладі або на виробництві, де навчається або працює неповнолітній, його ставлення до навчання чи роботи, взаємини з вихователями, учителями, однолітками, характер і ефективність виховних заходів, які раніше застосовувалися до нього;

3) зв'язки і поведінку неповнолітнього поза домом, навчальним закладом та роботою [2].

У кримінальному провадженні може брати участь законний представник неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого: батьки або інші законні представники неповнолітнього беруть участь у кримінальному провадженні за участю неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого; законні представники викликаються в судові засідання. Їхнє неприбуття не зупиняє судового провадження, крім випадків, коли суд визнає необхідною їх участь. Вони перебувають у залі судового засідання протягом усього судового провадження, а в разі необхідності можуть бути допитані як свідки; у виняткових випадках, коли участь законного представника може завдати шкоди інтересам неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого, суд за його клопотанням, клопотанням прокурора чи за власною ініціативою своєю ухвалою має право обмежити участь законного представника у виконанні окремих процесуальних чи судових дій або усунути його від участі у кримінальному провадженні і залучити замість нього іншого законного представника [3].

Закон передбачає вичерпний перелік видів покарань, що можуть бути застосовані до неповнолітнього. Відповідно до ч.1 ст.98 це такі основні види покарання як: 1) штраф; 2) громадські роботи; 3) виправні роботи; 4) арешт; 5) позбавлення волі на певний строк [4].

Література:

1. Дитячий кримінал. Закон і Бізнес.//ст. 1-2.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України { Із змінами, внесеними згідно із Законами № 5076-VI від 05.07.2012 № 5288-VI від 18.09.2012}.
3. Кримінальне право України. М. І. Бажанов // Підручник. Київ:Юрінком Інтер//2005р.

Сидоренка О.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко - правовий факультет, 4 курс

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ В СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Слово «репутація» французького походження і в буквальному розумінні означає «обмірковування», «роздуми». Під терміном «репутація» розуміється узагальнена думка, що склалася в оточуючих, про переваги або недоліки кого-небудь чи чого-небудь, тобто громадську думку про щось або когось. Як вважають вчені, репутація на сьогодні є найменш вивченою категорією як у правовому розумінні, так і з точки зору філософії. У сфері господарських відносин більш вживаним є саме термін «репутація», причому не просто як така, а саме «ділова репутація».

Визначення терміна «ділова репутація» законодавство не містить, оскільки вона є «морально-етичною категорією й одночасно особистим немайновим правом, якому закон надає значення самостійного об'єкта судового захисту».

Виняток становить лише банківська сфера, для якої законодавче визначення ділової репутації існує. Відповідно до ст. 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» діловою репутацією є «сукупність підтвердженої інформації про особу, що дає можливість зробити висновок про професійні та управлінські здібності такої особи, її порядність та відповідність її діяльності вимогам закону». Це визначення можна застосовувати лише до правовідносин, які регулює зазначений закон, тобто до правовідносин у сфері банківської діяльності[1].

Слід зазначити, що ділова репутація як одна з характеристик суб'єкта притаманна і фізичним, і юридичним особам.

Під діловою репутацією юридичної особи, фізичної особи-підприємця, адвоката, нотаріуса та інших осіб найвища судова інстанція розуміє оцінку їх підприємницької, громадської, професійної чи іншої діяльності, яку здійснює така особа як учасник суспільних відносин.

Ділова репутація суб'єкта господарювання нерозривно пов'язана і з таким поняттям, як «комерційне найменування». Комерційним називають найменування, під яким суб'єкт господарювання виступає в діловому обороті та яке індивідуалізує його серед інших учасників господарських відносин. Під цим іменем підприємець укладає угоди та здійснює інші юридичні дії, несе юридичну відповідальність, реалізує свої плани і збуває вироблену ним продукцію. Комерційне

найменування, яке здобуло популярність у споживачів та викликає довіру в ділових партнерів, приносить господарюючому суб'єкту не лише значні дивіденди, а й належну повагу в суспільстві та визнання його заслуг. Тому можна говорити, що однією із невід'ємних складових ділової репутації суб'єкта господарювання є його комерційне найменування.

Як випливає з визначення та характеристик ділової репутації суб'єкта господарювання, її суть становить престиж фірмового найменування, торгових марок та інших належних суб'єкту нематеріальних активів у середовищі споживачів товарів і послуг такого суб'єкта. Як зазначається в п. 5 Інформаційного листа Вищого господарського суду України від 28 березня 2007 р. № 01-8/184 «Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про інформацію» грошовий еквівалент ділової репутації може бути виражений у формі гудвілу[2].

Згідно з пунктом 1.7 Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28 грудня 1994 р. «гудвіл – нематеріальний актив, вартість якого визначається як різниця між балансовою вартістю активів та його звичайною вартістю, як цілісного майнового комплексу, що виникає внаслідок використання кращих управлінських якостей, домінуючої позиції на ринку товарів, нових технологій тощо. Вартість гудвілу не підлягає амортизації і не враховується у визначенні валових витрат платника податку».

Треба звернути увагу на те, що суд не наполягає на обов'язковому і виключному використанні гудвілу як грошового еквівалента ділової репутації; це може бути одним з варіантів. При цьому важливим є те, що якщо суб'єкт господарювання під час вирішення спору в господарському суді заявить гудвіл як грошовий еквівалент його ділової репутації, то суд не матиме права заперечувати проти цього.

Позитивна ділова репутація не лише збільшує звичайну ціну суб'єкта господарювання, а, відповідно, й гудвіл, і як цінний нематеріальний актив може виконувати роль внеску в певну спільну діяльність чи взагалі бути структурною частиною предмета господарського договору.

Ділова репутація може виступати й предметом господарського договору. Тут слід згадати договір комерційної концесії або, як його ще називають, – договір франчайзингу. Згідно з пунктом 1 ст. 1116 ЦК України «предметом договору комерційної концесії є право на використання об'єктів права інтелектуальної власності (торгових марок, промислових зразків, винаходів, творів, комерційних таємниць тощо), комерційного досвіду та ділової репутації». Як бачимо, ділова репутація суб'єкта господарювання є не лише її престижем і положенням у ділових колах, а й тією практичною цінністю, яку можна ефективно використовувати під час здійснення господарських операцій. Враховуючи велике значення ділової репутації будь-якого суб'єкта у господарських відносинах, вона знаходиться під охороною. Як саме – з'ясуємо далі.

Стаття 201 ЦК України ділову репутацію визначає як особисте немайнове благо, яке охороняється цивільним законодавством поряд із життям, здоров'ям, ім'ям, честю, гідністю, авторством тощо.

На законодавчому рівні закріплена недоторканність ділової репутації. Так згідно з п. 1 ст. 299 ЦК України «фізична особа має право на недоторканність своєї ділової репутації». Відповідно до ч. 1 ст. 91 ЦК України юридична особа здатна мати такі ж цивільні права та обов'язки, як і фізична особа, крім тих, які за своєю природою можуть належати тільки людині.

Порушення недоторканності ділової репутації виражається у її приниженні. Згідно з п. 6 Інформаційного листа Вищого господарського суду України від 28 березня 2007 р. № 01-8/184 «Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про інформацію» приниженням ділової репутації суб'єкта господарювання «є поширення у будь-якій формі неправдивих, неточних або неповних відомостей, що дискредитують спосіб ведення чи результати його господарської діяльності, у зв'язку з чим знижується вартість його нематеріальних активів [3].

Зазначені дії завдають майнової та моральної шкоди суб'єктам господарювання, а тому ця шкода за відповідними позовами потерпілих осіб підлягає відшкодуванню. Відповідно до п. 2 ст. 299 ЦК України фізична особа може звернутися до суду з позовом про захист своєї ділової репутації. Та як наголошується в п. 9 зазначеного вище Інформаційного листа Вищого господарського суду України від 28 березня 2007 р. за змістом приписів ст. 91 ЦК України право на спростування недостовірної інформації належить не лише фізичним, але й юридичним особам у передбачених законом випадках, зокрема як спосіб судового захисту проти поширення інформації, що шкодить діловій репутації господарюючого суб'єкта.

Справи про спростування інформації, що принижує ділову репутацію суб'єкта господарювання підвідомчі господарським судам. На це вказується в Оглядовому листі Вищого господарського суду України від 12 листопада 2008 р. № 01-8/676 «Про деякі питання практики

вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням господарськими судами законодавства про інформацію»[4].

Справи про захист ділової репутації не можуть розглядатися за правилами адміністративного судочинства, оскільки такі справи не мають публічно-правового характеру, навіть якщо стороною в ньому виступає суб'єкт владних повноважень. Відповідачами у справах про захист ділової репутації є фізична або юридична особа, яка поширила недостовірну інформацію, а також автор цієї інформації.

Як зазначається в п. 27 Постанови Верховного Суду України № 1 «способами захисту гідності, честі чи ділової репутації від поширення недостовірної інформації можуть бути, крім права на відповідь та спростування недостовірної інформації, також і вимоги про відшкодування збитків та моральної шкоди, заподіяної таким порушенням як фізичній, так і юридичній особі. Зазначені вимоги розглядаються відповідно до загальних підстав відповідальності за заподіяння шкоди». Щодо моральної шкоди, то право на її відшкодування прямо випливає із норм цивільного законодавства, оскільки згідно з п. 2 ст. 23 ЦК України моральна шкода якраз і полягає у приниженні ділової репутації фізичної або юридичної особи. А Верховний Суд України у п. 3 своєї Постанови № 4 від 31 березня 1995 р. «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» конкретизує це положення, зазначаючи, що під немайновою шкодою, заподіяною юридичній особі, слід розуміти втрати немайнового характеру, що настали у зв'язку з приниженням її ділової репутації, а також вчинення дій, спрямованих на зниження престижу чи підірив довіри до її діяльності[5].

Ділова репутація може бути не лише принижена неправомірними діями, а й неправомірно використана іншими суб'єктами господарювання. Українське законодавство містить перелік певних видів діянь, які розцінюються як правопорушення, а саме – як неправомірне використання ділової репутації. Це питання регулюється двома законодавчими актами – ст. 33 Господарського кодексу України та главою 2 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», які є ідентичними за змістом і не протирічать одне одному.

Якщо справи щодо приниження ділової репутації розглядаються у загальних судах та господарських судах, то захистом від проявів неправомірного використання ділової репутації займається Антимонопольний комітет України та його територіальні підрозділи. Та це не позбавляє суб'єкта господарювання права звертатися до суду в разі виникнення спірних моментів, пов'язаних з розглядом справи в Антимонопольному комітеті, чи коли особа хоче відшкодувати збитки, завдані їй неправомірним використанням ділової репутації.

Література:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV зі змінами і доповненнями;
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV зі змінами і доповненнями;
3. Господарський кодекс України: науково-практичний коментар / О.І. Харитонова, Є.О. Харитонов, В.М. Коссака та ін.; за ред. О.І. Харитонової. – Х.: Одісей, 2007. – 832 с.;
4. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 7 червня 1996 р. №236/96-ВР зі змінами і доповненнями;
5. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. № 2121-III зі змінами і доповненнями.

Сівякова Є.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ЗАПОВІДАЛЬНИЙ ВІДКАЗ. ПРЕДМЕТ І ОСОБЛИВОСТІ. ЧЕРГОВІСТЬ СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАКОНОМ І ЇЇ ЗНАЧЕННЯ

Спадкове право є важливим інститутом сучасних правових систем. Воно займає вагомe місце в нашому житті, адже найчастіше об'єктом спадку є право власності. З історії нам відомо, що поняття «спадок» та «спадкове право» існували ще за часів Стародавнього Риму - там спадкові відносини побудовані на законі мали розвинений та добре впорядкований характер - , тому сучасний стан спадкового законодавства безперечно заслуговує на увагу.

Мабуть, виникнення актуальності даної теми має надзвичайно практичне підґрунтя. Юридичний факт - смерть – трапляється повсякчасно і уникнути питання про те як і в якому обсязі потрібно виконати поділ майна між родичами померлого неможливо.

Загально відомо п'ять черг спадкоємців за законом. Це знайшло відбиток у Цивільному кодексі України.

1. перша черга - до осіб, для яких визначена перша черга у спадкуванні відносять: дітей спадкодавця (як вже народжених, так і тих, що були зачаті за життя спадкодавця і повинні народитися), другого у подружжі, що на час відкриття спадщини є живим, батьки померлого.

2. друга черга – до другої черги відносять братів та сестер померлого, а також діда та бабу з боку матері та з боку батька

3. третя черга – рідні тітка та дядько спадкодавця

4. четверта черга – припускає, що право на спадок отримують особи, що останні п'ять років (до моменту відкриття спадщини) проживали разом із спадкодавцем однією сім'єю

5. п'ята черга – передбачає, що спадкоємцями можуть бути особи, що пов'язані з померлим до шостого рівня споріднення включно. В цьому випадку повинні враховуватися деякі особливості, а саме: кожний подальший рівень споріднення виключається ближчим рівнем. Для того, щоб вірно проводити розрахунки рівнів споріднення, треба знати, що такий рівень визначається за числом народжень, а народження самого спадкодавця до цього числа не враховується. Також до п'ятої черги входять утриманці померлого, які не мали родинного зв'язку з ним. Згідно ЦКУ «утриманцем вважається неповнолітня або непрацездатна особа, яка не була членом сім'ї спадкодавця, але не менш як п'ять років одержувала від нього матеріальну допомогу, що була для неї єдиним або основним джерелом засобів до існування»

Дуже важливим аспектом питання черговості є те, що кожна послідовна черга спадкоємців вступає у право наслідування лише у разі припинення права попередньої черги. Існує декілька варіантів припинення такого права. По – перше, це відсутність спадкоємців визначеної черги, по – друге, це усунення таких спадкоємців від права спадкування. Також, поважною причиною є неприйняття або відмова від спадщини. Проте законом чітко вказано на випадки, що виключають це правило. Це так звана зміна черговості отримання спадку. Вона передбачає, що після відкриття складається нотаріально засвідчений договір, сторонами якого є зацікавлені спадкоємці. Умовами існування договору є: 1) договір не повинен порушувати права спадкоємця, який має право на обов'язкову частину спадку; 2) договір не повинен порушувати права спадкоємця, який не є суб'єктом цього договору. Це виключення також поширюється на фізичних осіб, що протягом певного часу, що можна назвати тривалим, опікувалась, матеріально забезпечувала чи надавала якусь іншу допомогу спадкодавці, що перебував в безпорадному стані або мав тяжку хворобу чи каліцтво, або похилий вік.

Сіренко Ю.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ МИНУЛИХ РОКІВ

Злочин як явище існує, мабуть, стільки ж скільки й само людство. Тому актуальність та пріоритетність розкриття вчинених злочинів ніколи не буде втрачена, бо нормальне, стабільне існування суспільства безпосередньо залежить від рівня злочинності. Оскільки злочин – це негативне явище, яке погано впливає на правопорядок в суспільстві, то й розкриття злочинів та притягнення винних до кримінальної відповідальності є однією з найважливіших та пріоритетних напрямків діяльності як правоохоронних органів, так і державі в цілому.

Термін «злочини минулих років» не треба розуміти буквально, що це тільки злочини, вчинені в минулому. Маються на увазі також і нерозкриті злочини поточного року, стосовно яких кримінальні справи зупинені провадженням. Не менш важливим критерієм є визначення процесуального моменту, з якого злочин вважається нерозкритим. У КПК України навіть не згадується термін «нерозкритий злочин». Втім, визначення даного критерію є важливим фактором підвищення ефективності роботи правоохоронних органів щодо подолання злочинності. Показники абсолютної кількості розкритих злочинів свідчать лише про рівень роботи органів з їх розкриття. Але для визначення ефективності вказаної роботи необхідно мати, крім показників розкритих, також дані і про нерозкриті злочини. Шляхом їх співставлення можна визначити відносні величини, тобто процент розкритих і нерозкритих злочинів. Органи міліції в основному намагаються через показники розкритих злочинів довести результативність своєї роботи, при цьому посилаючись на збільшення кількості розкритих злочинів. Важливим показником результативності роботи є дані про кількість нерозкритих злочинів, їх структуру і питому вагу в числі розслідуваних. Маючи показники про нерозкриті злочини, можна більш ефективно і цілеспрямовано організувати роботу щодо вивчення справ, у яких злочини нерозкриті, перевірити, чи проведені всі необхідні і можливі слідчі дії для встановлення осіб, які

вчинили злочини, визначити недоліки і помилки слідчих органів, дати необхідні вказівки. Так аналізуючи показники розкритих і нерозкритих злочинів за 2006-2007 рр. можна зробити висновки, що всього розслідувано кримінальних справ по УМВС України за 2006 р.-298306, за 2007 р.-303971, відповідно нерозкритими залишилися за 2006 р.-149921, за 2007 р.-133221. У відсотковому вираженні розкриваємість злочинів досягла в 2006 р.-66.6%, в 2007 р.-69.5%. Так можливо зробити висновок, що з кожним роком кількість нерозкритих злочинів минулих років зменшується. Криміналістичну характеристику злочину визначають як сукупність його істотних і стійких якісних ознак, що зумовлює основні закономірності розкриття та розслідування певної групи злочинів. При цьому сукупність якісних ознак має на увазі не лише їх кількісну характеристику: одна (одні) з них є головною, що визначає багато в чому інші ознаки конкретної групи злочинів. В одному випадку основною вирішальною якісною ознакою буде спосіб вчинення злочину, в другому - особа злочинця, в третьому особа потерпілого, в четвертому яка-небудь інша ознака, істотна для розслідування даної групи злочинів тощо. Можливі варіанти, коли як основні можуть виступати дві-три ознаки.

З криміналістичної точки зору, для нерозкритого злочину характерно те, що встановлена подія, виявлені та досліджені матеріальні й інші джерела доказів, але особа, що вчинила злочин, не виявлена. У процесуальному плані це означає, що кримінальна справа порушена, проведені можливі за відсутності підозрюваної особи слідчі дії, розшукові заходи і кримінальна справа зупинена провадженням. Таким чином, до нерозкритих відносяться такі злочини, по яких в певний законом термін проведено розслідування, але зібрані докази не привели до встановлення винної особи і, в зв'язку з цим, провадження по кримінальній справі зупинено.

Істотною особливістю криміналістичної характеристики злочинів минулих років, як показує вивчення практики, є те, що значна їх частина вчинюється особами, які незнайомі потерпілому. Відсутність зв'язку та відносин між потерпілим і стороннім йому злочинцем, іноді випадковий характер їх зустрічей, тим більше на вулиці або на відкритій місцевості, серйозно ускладнюють можливість намітити версію не тільки про особу злочинця, але й про коло осіб, серед яких його потрібно шукати. Перевірка в цих випадках зв'язків потерпілого, як правило, не призводить до шуканого результату та не дає підстав для підозри відносно якої-небудь певної особи.

Велика кількість несвоєчасно розкритих злочинів часто вчинюється особами які в минулому судимі, є рецидивістами, злочинцями - «гастролерами», а також особами без певних занять, або що не мають певного місця проживання.

Крім названої специфіки яка властива нерозкритим злочинам минулих років, розслідування їх утруднюється ще рядом обставин, які складають в сукупності особливу слідчу ситуацію. До таких обставин треба передусім віднести складність або неможливість виявлення слідів злочину, перевірки доказів через тривалий час після його вчинення. Тому промахи, допущені раніше внаслідок поверхневих, поспішних або невмілих дій при огляді місця події та при провадженні інших слідчих дій, згодом, після поновлення провадження в справі, як правило, усунути надзвичайно важко. Це негативно позначається, наприклад, на проведенні судових експертиз, утрудняє виявлення та вилучення документів, оскільки для багатьох з них існують певні терміни зберігання тощо.

Неповнота слідства виникає, як правило, внаслідок некваліфікованого, безініціативного або несумлінного дослідження обставин справи, зокрема перевірки версій про винну особу або про коло осіб, серед яких його потрібно шукати. Одностороння оцінка доказів, що є в справі нерідко призводить до побудови і перевірки слідчим однієї або декількох версій, але не всіх можливих. Опинившись в полоні версії, помилково покладеної в основу розслідування, слідчий не перевіряє інші, не збирає доказів, необхідних для їх перевірки. Тим самим упускається можливість розслідування «по гарячих слідах», слідство заходить в глухий кут і провадження у справі зупиняється в зв'язку з невстановленням особи, яка вчинила злочин. Іноді злочини залишаються нерозкритими тому, що на момент зупинення провадження в справі не всі обґрунтовано побудовані слідчі версії були вичерпно та повно перевірені.

Додаткові складності при розслідуванні злочинів минулих років виникають і в зв'язку з тим, що за час, що пройшов після первинного розслідування, окремі потерпілі та свідки, показання яких мають важливе значення, можуть змінити місце проживання, а в ряді випадків і прізвище, що створює додаткові труднощі при провадженні необхідних слідчих дій за їх участю. Крім того, час об'єктивно згладжує повноту спогадів про факти минулої дійсності. У результаті раніше допитані й особливо своєчасно не допитані свідки можуть ненавмисно спотворювати істотні для справи обставини.

Специфіку розслідування злочинів минулих років зумовлюють і причини суб'єктивного характеру. Сюди можна віднести умисне приховання або знищення як злочинцем, так і іншими особами слідів злочину. Наприклад, проводиться ремонт квартири після вчинення вбивства,

змінюється злочинцем зачіска, знищується одяг, свідків схиляють до дачі явно неправдивих показань тощо.

Нерідко злочинець умисно знищує різні документи, які не є речовими доказами, але можуть бути використані в процесі розслідування, або спеціально підробляє документи для введення в оману слідства. Наприклад, у справах про вбивство, злочинець, який є родичем потерпілого, після вчинення вбивства може не тільки ретельно сховати труп, але і знищити всі прижиттєві фотографії вбитого. Це виключає в подальшому можливість експертного ототожнення особи вбитого за ознаками зовнішності.

Перераховані особливості криміналістичної характеристики даної категорії злочинів ускладнюють їх розслідування. Тому специфіка роботи слідчого потребує відповідних рекомендацій по розслідуванню нерозкритих злочинів минулих років.

Підбиваючи підсумки, можна зробити висновок:

Кримінальні справи про нерозкриті злочини минулих років - це особлива категорія справ. Відсутність підозрюваного, обвинуваченого, складність завдань по їх встановленню, вплив фактору часу, процесуальні особливості провадження, інші специфічні умови діяльності слідчого по зазначених справах зобов'язують його творчо застосовувати багатий арсенал засобів, прийомів і методів, які розроблені криміналістикою та перевірені практикою.

Багаторічна слідча практика переконливо свідчить, що наполеглива робота слідчого та органів дізнання, кваліфіковане повторне розслідування нерозкритих злочинів, ретельне відпрацювання на причетність до їх вчинення всіх осіб, що притягуються до кримінальної відповідальності за скоєння нових злочинів, дозволяють успішно розкривати та розслідувати ці злочини. Тому розслідування злочинів минулих років вимагає від слідчого використання широкого арсеналу засобів, прийомів і методів, розроблених криміналістикою, наполегливості та досконалого знання методики їх розслідування. Подальше глибоке дослідження досвіду роботи органів МВС по розкриттю злочинів минулих років буде сприяти розробці нових рекомендацій по розслідуванню зазначеної категорії злочинів.

Література:

1. Васильев А.Н. Проблемы методики расследования отдельных видов преступлений. - М., 1978.
2. Васильев А.Н., Карнеева Л.М. Тактика допроса при расследовании преступлений. - М. 1970.
3. Винокуров В.А. Криминалистическая характеристика преступлений, ее содержание и роль в построении методики расследования конкретного вида преступлений // Методика расследования преступлений. - М., 1976.
4. Горбачевський В.Я., Захаров В.І. Криміналістичне забезпечення розкриття та розслідування нерозкритих злочинів минулих років: Навч.-практ. Посібник. - К.: НАВСУ, 2001. - 68 с.
5. Кримінальний кодекс України, К.: Вид. Паливода А.В., 2007 р. - 172 с.

Скриннік А.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ

У низці питань, пов'язаних з цивільно-правовим захистом суб'єктивних прав особи - є питання про визначення поняття та сутності інституту «моральної шкоди», визначення підходів та критеріїв до розміру відшкодування моральної (немайнової) шкоди.

Необхідно зазначити, що проблема відшкодування моральної шкоди і, особливо, - визначення її розміру - на даний момент стоїть дуже гостро. Спостерігається відсутність єдиної концепції та єдиних механізмів призначення відшкодування та визначення певної грошової суми за певний вид страждання.

Інститут моральної шкоди в українському законодавстві є нерозвиненим, хоча судова практика має вже багато справ, пов'язаних з компенсацією даної шкоди. На відміну від України, інститут «моральної шкоди» в зарубіжних країнах є дуже розвиненим. В зарубіжних країнах накопичений багатий досвід у практиці застосування даного правового інституту. Це відноситься до законодавства Англії, США, Німеччини та Франції.

Права споживачів у розвинутому суспільстві потребують належного захисту, передбаченого різними галузями права, зокрема, цивільного, адміністративного, кримінального. Проблеми цивільно-правового захисту прав споживачів, можливості підвищення ефективності його застосування потребують спеціальних досліджень.

Держава зобов'язана у своїй діяльності забезпечувати права споживачів на якісну продукцію, на вільний вибір товарів та послуг і гарантує придбання або одержання продукції іншими законними способами в обсязі, що забезпечує рівень споживання, достатній для підтримання здоров'я і життєдіяльності.

Відшкодування шкоди у сфері захисту прав споживачів має відношення як до деліктних зобов'язань, так і до договірних.

Передумовами виникнення цього деліктного зобов'язання виступає:

- необхідність наділення споживачів достатнім обсягом повноважень щодо захисту своїх прав у правовідносинах із виробниками, продавцями та послугонадавачами;
- посилення відповідальності виробників, продавців за якість та безпеку товарів, робіт та послуг, обумовлене загальною тенденцією збільшення вимог щодо професійних учасників ринку;
- уніфікацією міжнародно-правового регулювання відносин щодо захисту прав споживачів.

Основним нормативно-правовим актом, який регулює питання відшкодування моральної шкоди споживачам продукції (товарів та послуг) є Закон України «Про захист прав споживачів» № 1023-ХІІ від 12.05.1991. Якщо розглядати судову практику, то основними актами у цій сфері є Постанова Пленуму ВСУ «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» № 4 від 31.03.1995 та Постанова Пленуму ВСУ «Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів» № 5 від 12.04.1996.

Закон України «Про захист прав споживачів» охоплює досить широку сферу правовідносин між громадянами і організаціями (наприклад, відносини, що виникають з договору купівлі-продажу, договору про надання споживчого кредиту, інші договори про виконання робіт та послуг).

Відповідно до Закону України «Про захист прав споживачів» заходи забезпечення прав споживачів утворюють єдину систему, до якої відносяться:

1. Самозахист
2. Громадська форма захисту прав споживача
3. Державний(адміністративний) захист
4. Судовий захист (відшкодування матеріальної та моральної шкоди).

Згідно із статтею 4 Закону споживачі під час придбання, замовлення або використання продукції, яка реалізується на території України, для задоволення своїх особистих потреб мають право на відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої внаслідок недоліків продукції (дефекту в продукції).

Постанова Пленуму ВСУ «Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів» закріплює що слід розуміти під моральною шкодою. Зокрема, під моральною шкодою слід розуміти втрати немайнового характеру, яких споживач зазнав унаслідок моральних чи фізичних страждань або інших негативних явищ, що настали через незаконні винні дії продавця, виготовлювача, виконавця або через їх бездіяльність.

Захист прав споживачів, передбачених законодавством, здійснюється судом. При задоволенні вимог споживача суд одночасно вирішує питання щодо відшкодування моральної (немайнової) шкоди. Але чіткого, регламентованого нормами права механізму відшкодування моральної шкоди споживачам судами не закріплено. У ч.1 ст.1209 ЦК України вказується, що відшкодування шкоди виготовлювачем товару, що є нерухомим майном, виконавцем робіт (послуг) завданої фізичній або юридичній особі внаслідок конструктивних, технологічних, рецептурних та інших недоліків товару, робіт (послуг), а також недостовірної або недостатньої інформації про них не залежить від їх вини. Про можливість відшкодування моральної шкоди з наведених підстав у статті не зазначається.

Таким чином, проблема щодо можливості відшкодування споживачеві моральної шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг), а також надання недостовірної або недостатньої інформації про них за відсутністю вини продавця, виготовлювача товару, виконавця робіт (послуг) на сьогодні залишається не вирішеною.

Правова норма відносно компенсації моральної шкоди споживачам є дуже перспективною, споживачам необхідно знати про неї, а законодавцю необхідно її більш детально реформувати та забезпечити механізм її реалізації.

Постанова Пленуму ВСУ «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» містить положення про можливість подання позову до суду про відшкодування моральної шкоди споживачам, а саме: «щодо одночасного вирішення судом вимог споживача про

захист його прав і відшкодування моральної шкоди не виключають можливості пред'явлення окремого позову про відшкодування цієї шкоди (наприклад, коли вимоги були задоволені без судового розгляду, але допущена тяганина)».

Споживач у своїй позовній заяві, в скарзі повинен вказати перелік страждань та моральних втрат. Далі, він повинен навести докази своїх страждань, які дійсно мали місце. У заяві не можна просто написати: «мені була спричинена велика моральна шкода», необхідно це ствердження обґрунтувати. Бо суд може винести, наприклад таке рішення: «Так вирішуючи справу за позовом В. до Г. Олександрійський міськрайонний суд відмовив позивачу у стягненні моральної шкоди у зв'язку із придбанням неякісного товару. Такого висновку суд дійшов з тих підстав, що проданим неякісним товаром, а саме повітрянагрівачем, шкоди здоров'ю та життю позивачки не завдано».

Щоб таких рішень суди не виносили треба, по-перше, ретельно описати моральну шкоду, обґрунтувати описом свої страждання, пов'язані зі стресовими ситуаціями, приниженням чи грубістю іншої сторони конфлікту на його адресу тощо. По-друге, якщо моральні страждання спричинили погіршення стану здоров'я, необхідно звернутися за медичною допомогою та мати підтвердження звернення і відповідного призначення лікування, чеки про купівлю необхідних лікарських засобів. В подальшому це буде доказом факту спричиненої моральної шкоди та допоможе очікувати на більш велику суму відшкодування.

Враховуючи, що моральна шкода полягає у фізичному болю та стражданнях, а також у душевних стражданнях, слід пам'ятати про ймовірність виникнення необхідності в тих чи інших документах.

Розмір моральної шкоди, яка може бути сплачена, не регулюється законодавством – немає ані його мінімуму, ані його максимуму, тому споживачі самі встановлюють грошову суму, але розмір цієї суми повинен бути розумним і обґрунтованим. Це означає, що не треба зазначати якісь космічні суми в мільйонах гривень, беручи приклад з багатой Америки, - все одно вони не будуть відшкодовані в Україні. Це свідчить про те, що суди України мають за практику відшкодовувати тільки майнові втрати споживачів продукції, не беручи до уваги емоціональні страждання, біль, які з'являються в них у зв'язку з порушенням прав споживачів відносно якості товарів, робіт та послуг.

Визначення розміру моральної шкоди не повинно залежати від відшкодування майнової шкоди, вартості товару (робіт, послуг), суми неустойки. При її визначенні суд має ґрунтуватися на характері й обсязі моральних і фізичних страждань, заподіяних споживачеві у кожному конкретному випадку.

Моральна шкода відшкодовується грішми, іншим майном або в інший спосіб, у якому дістає вияв майновий характер відповідальності.

Узагальнення судової практики свідчить про те, що суди України в основному додержуються вимог законодавства про захист прав споживачів в сфері відшкодування моральної шкоди. Вивчаючи практику захисту прав споживачів, можна стверджувати, що грамотно складене звернення споживача до судової інстанції та розгляд справи у судовому впровадженні на будь-якому етапі, часто змушують (або впливають на певне рішення) відповідача погодитися з вимогами позивача та задовольнити їх за взаємним погодженням. У таких випадках суд припиняє розгляд по справі у відповідності до встановлених процедур.

Але є і проблеми при винесенні рішень судами у цій сфері:

- суди не завжди достатньо повно з'ясовують фактичні обставини справи, не приймають до уваги моральні страждання споживача у зв'язку з дефектами товарів, робіт та послуг;
- суди не завжди достатньо повно дають правильну юридичну оцінку доказам, які підтверджують наявність емоціональних страждань споживача.

За розглядами справ в апеляційному чи касаційному порядку - суми саме морального відшкодування знижують або й взагалі скасовують. Це свідчить про неповагу судової системи в цілому до споживачів продукції.

В Законі України «Про захист прав споживачів» йдеться про право споживача на відшкодування моральної шкоди завданої внаслідок недоліків продукції. Недолік - це будь-яка невідповідність продукції вимогам нормативно-правових актів і нормативних документів, умовам договорів або вимогам, що пред'являються до неї. Також, вказано право споживача на безпеку продукції (товарів, наслідки робіт). Безпека продукції - відсутність будь-якого ризику для життя, здоров'я, майна споживача і навколишнього природного середовища при звичайних умовах використання, зберігання, транспортування, виготовлення продукції. Але закон не містить норми про право споживача на відшкодування моральної (немайнової) шкоди, заподіяної небезпечними для життя і здоров'я людей товарами (роботами, послугами).

Така небезпека передбачає реальну загрозу заподіяння шкоди життю та/або здоров'ю споживача, але не включає в себе «звичайні» порушення прав споживачів, не пов'язані із його життям та здоров'ям. Наприклад, хамство й неповага до споживача, які мали місце при його обслуговуванні, суд навряд чи визнає такими, що могли заподіяти шкоду його здоров'ю, а тим більше – життю. А відтак вони не дають підстав для відшкодування моральної шкоди.

Аналізуючи дані положення можливо зробити висновок, що визначення способів захисту прав споживачів у сфері надання послуг, умов та підстав їх застосування має як теоретичну цінність, так і практичну значимість, оскільки дозволяє виявити специфіку всього комплексу захисного механізму прав споживачів. Відшкодування моральної шкоди споживачеві є важливою складовою, здатною стимулювати правомірну поведінку виробників і продавців продукції.

Література:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України: прийнятий 16 січня 2003р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 40. – Ст. 356.
3. Про захист прав споживачів: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - № 30. – Ст. 379.
4. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: Постанова Пленуму Верховного Суду України // Відомості Верховної Ради України. – 1995. - № 4.
5. Тераз Р.І. Становлення та тенденції розвитку правового регулювання відшкодування шкоди, завданої недоліками товарів, робіт (послуг) / Р.І. Тераз // Університетські наукові записки. – 2007. - №4. – с.171-176.

Скрипниченко К.Р.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПРОКУРОРА ОБЛАСТІ

Прокуратура України — це єдина централізована система органів державної влади, які відповідно до Конституції та законів України здійснюють обвинувальну, представницьку, контрольно-наглядову функції в державі.

Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю[1], а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави, вимагає від останньої утворення відповідної системи органів (суб'єктів), які у правових актах та науковій літературі отримали назву правоохоронних. До них належать і органи прокуратури, які посідають важливе місце в системі органів державної влади, унаслідок чого їх функції та повноваження суттєво відрізняються від інших.[2,1]

З усього раніше наведеного треба сказати про актуальність цієї теми: Питання кадрового забезпечення органів прокуратури України завжди було і залишається одним з найважливіших. Чи не основною внутрішньою проблемою прокурорської діяльності в сучасних умовах є удосконалення управління кадрами.

Існуючі методи формування кадрового складу органів прокуратури не повною мірою відповідають вимогам сьогодення, а тому потребують перегляду, оскільки не розроблені чіткі й достатні вимоги до прокурорських працівників, а на їх основі - критерії, яким повинен відповідати прокурор області при його переміщенні, звільненні або залишенні на місці. У цьому сенсі залишається відкритою проблема створення та адекватного нормативного закріплення оптимальної системи підбору кадрів для посад обласних прокурорів.[3,85]

Тому перед прокуратурою сьогодні стоїть нагальна потреба добитися реальної незалежності, особливо при призначенні на посаду прокурорів областей, підвищення фахових вимог до кандидатів на ці посади, актуалізується подальший розвиток правових основ, організаційних форм та методів ведення кадрової політики в даній сфері. Питання призначення на посади прокурорів областей, а також подальше проходження служби на них фрагментарно регулюється різними за юридичною силою нормативно-правовими актами. Атестацію прокурорів областей здійснює Вища атестаційна комісія, склад якої затверджується наказом Генерального прокурора.

Підводячи підсумок, приходжу до висновку, що у сучасному українському суспільстві прокуратура України має дуже велике значення для становлення правової держави, Європейської

інтеграції нашої країни, дотримання законності та загальної побудови розвинутої держави. Для виконання покладених на прокуратуру України завдань необхідні кваліфіковані, грамотні та гідні за своїми морально-етичними якостями високопрофесійні кадри. Тому важливу роль в організації діяльності органів прокуратури, враховуючи адміністративно-територіальний поділ території України, в загальній організації діяльності прокуратури відіграє прокурор області на якого також покладається як виконання функцій прокуратури так і підбір кадрів і формування апарату прокуратури, що вимагає від особи яка обіймає посаду прокурора області, окрім професійної освіти, особисті здібності та якості.

Література:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 3.
2. Іщук О.С., Правовий статус прокурора України: Завдання, функції, повноваження / О.С. Іщук // http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pib/2011_3/PB-3/PB-3_30.pdf
3. Сухонос В.В., Організаційно-правові проблеми статусу прокурора області: Погляд на реформування / В.В. Сухонос // Часопис Київського університету права. - 2011/2. Стр. 85-89.
4. Про прокуратуру: Закон України від // Відомості Верховної Ради України. – 5 листопада 1991. - N 1789-ХІІ.

Смертенюк Д.В.,
Маріупольський Державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДПРИЄМЕЦЬ ЯК СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

Індивідуальні підприємці - це фізичні особи (громадяни України, іноземні громадяни чи особи без громадянства) з повною цивільною дієздатністю, не обмежені законом в правоздатності, зареєстровані у встановленому законом порядку як суб'єкти підприємницької діяльності, які безпосередньо здійснюють таку діяльність (виробляють продукцію, виконують роботи, надають послуги) і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями усім майном, що належить їм на праві власності.

Підприємницькою діяльністю в Україні без створення юридичної особи мають право займатися громадяни України та громадяни інших держав, не обмежені законом у правоздатності та дієздатності. З юридичної точки зору, таке право фізичної особи закріплено в нормах Цивільного Кодексу і Господарський Кодекс. Так, у статті 50 ЦК зазначено, що право на здійснення підприємницької діяльності має фізична особа з повною цивільною дієздатністю. При цьому рід занять такої особи не повинен бути включений до переліку заборонених видів діяльності.

Індивідуальні підприємці повинні дотримуватися вимог закону щодо:

- ліцензування певних видів господарської діяльності (частини 3 і 4 ст. 4 Закону «Про підприємництво», Закон «Про ліцензування певних видів господарської діяльності»);
- патентування окремих видів підприємницької діяльності (роздрібна та оптова торгівля за грошові кошти, за винятком сільськогосподарських товаровиробників-платників фіксованого сільськогосподарського податку, гральний бізнес, валютні операції, надання побутових послуг за готівку) відповідно до Закону від 23.03.1996 р. «Про патентування деяких видів підприємницької діяльності»);
- подання податковим органам декларацій про доходи, інших відомостей для нарахування податків та інших обов'язкових платежів;
- сплати податків та інших обов'язкових платежів;
- ведення обліку результатів своєї підприємницької діяльності відповідно до вимог законодавства;
- добросовісної поведінки у сфері економічної конкуренції;
- дотримання екологічних, санітарно-епідеміологічних, протипожежних та інших вимог.

Матеріальну основу підприємницької діяльності становить власність. Власність як економічна категорія - це відносини між людьми з приводу речей, які полягають у присвоєнні або в належності матеріальних благ одним особам і відповідно у відчуженні цих благ від усіх інших осіб.

Власник має право використовувати належне йому майно (будівлі, споруди, засоби виробництва, вироблену продукцію, транспортні засоби, грошові кошти, цінні папери тощо) для підприємницької діяльності.

Фізичні особи — підприємці є гілкою «підприємницького дерева» учасників господарських відносин. І до їх діяльності застосовуються ті нормативно-правові акти, що регулюють підприємницьку діяльність юридичних осіб за умови, якщо інший порядок не встановлено самим законом або це не впливає із суті виниклих відносин.

Індивідуальні підприємці можуть здійснювати підприємницьку діяльність самостійно (без залучення партнерів-підприємців та найманих працівників), спільно з іншими підприємцями (на договірних засадах), без створення юридичної особи чи створюючи юридичну особу.

Держава гарантує всім підприємцям, незалежно від обраних ними організаційних форм підприємницької діяльності, рівні права і створює рівні можливості для доступу до матеріально-технічних, фінансових, трудових, інформаційних, природних та інших ресурсів. Забезпечення матеріально-технічними та іншими ресурсами, що централізовано розподіляються державою, здійснюється тільки за умови виконання підприємцем робіт і поставок для державних потреб.

Гарантії майнових прав підприємця полягають у тому, що держава гарантує недоторканність майна і забезпечує захист права власності підприємця.

Соседка М.І.,
Мариупольский государственный университет,
Экономико-правовой факультет, 3 курс

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИМУЩЕСТВЕННЫХ ОТНОШЕНИЙ РОДИТЕЛЕЙ И ДЕТЕЙ

Столь серьезные перемены в законодательстве требуют нового подхода к правовому регулированию имущественных отношений родителей и детей. Однако, по-прежнему продолжает оставаться актуальной проблема осуществления ребенком своих имущественных прав, так как Семейный кодекс Украины (ниже СК Украины) не закрепляет механизма реализации своих имущественных прав несовершеннолетним. Защита имущественных прав несовершеннолетних предусматривает восстановление нарушенного права и устранение препятствий на пути его реализации. Эффективность охраны во многом зависит от компетентности осуществляющих ее государственных органов (суда, прокуратуры, органов опеки и попечительства), правовых гарантий обращения за защитой в случае нарушения имущественных прав несовершеннолетних.

Выделим основные проблемы существующего законодательства в области имущественных отношений между родителями и детьми.

1. Отсутствие в полной мере учета интересов несовершеннолетних детей при регулировании имущественных отношений супругов.

С одной стороны, в Семейном кодексе Украины закреплён принцип раздельности имущества родителей и детей, в соответствии с которым ребенок не имеет права собственности на имущество родителей, а родители не имеют права собственности на имущество ребенка. При этом, дети и родители, проживающие совместно, могут владеть и пользоваться имуществом друг друга по взаимному согласию. Никакого особого правового режима для собственности родителей и детей не существует, отношения собственности между ними регулируются нормами гражданского законодательства. С другой стороны, семейное законодательство в определенной мере защищает интересы несовершеннолетних детей при разделе общего имущества супругов, а также предоставляет супругам некоторые возможности учесть их при договорном режиме имущества.

Согласно СК Украины вещи, приобретенные исключительно для удовлетворения потребностей несовершеннолетних детей (одежда, обувь, школьные и спортивные принадлежности, музыкальные инструменты, детская библиотека и другие), разделу не подлежат и передаются без компенсации тому из супругов, с которым проживают дети. Однако судам при рассмотрении дел о разделе общего имущества супругов в интересах несовершеннолетних детей следует относить к имуществу предметы мебели, другие предметы домашней обстановки.

Не учитываются при разделе общего имущества супругов и вклады, внесенные супругами за счет общего имущества супругов на имя их общих несовершеннолетних детей. Такие вклады считаются принадлежащими этим детям. Учитывая то, что вклады, внесенные супругами за счет общего имущества супругов на имя их общих несовершеннолетних детей, исключены из имущества, подлежащего разделу, супруги не могут ставить вопрос о том, действовал ли один из них с согласия другого при внесении таких вкладов.

Кроме того, при разделе общего имущества супругов в судебном порядке суд вправе отступить от начала равенства долей супругов в их общем имуществе, исходя из интересов

несовершеннолетних детей. Поскольку речь идет о праве собственности супругов на их общее имущество, под интересами, которые суд должен учесть при рассмотрении подобных дел, т.е. интересы неимущественного характера (например, недостойное поведение одного из супругов или неуважительное отношение к детям). Следует отметить, что учет прав детей при определении долей супругов в их общем имуществе не влияет на отношение детей к указанному имуществу. В этом случае происходит не выделение доли ребенку, а увеличение доли одного из супругов и соответственно уменьшение доли другого супруга.

Таким образом, семейное законодательство при регулировании законного режима имущества супругов определяет судьбу только некоторых видов этого имущества при его разделе применительно к учету интересов несовершеннолетних детей (вещи, приобретенные для удовлетворения потребностей несовершеннолетних детей, и вклады, внесенные на имя детей). Раздел остального имущества по общему правилу основан на равенстве долей супругов в их общем имуществе, если иное не предусмотрено договором между ними.

2. Отнесение уплаты алиментов к разряду личных обязательств, но имущественных по содержанию.

Например, в Гражданском Уложении Германии алименты относятся, прежде всего, к имущественному обязательству, поэтому «со смертью обязанного лица обязанность уплаты алиментов переходит к его наследникам в качестве долгового обязательства, обременяющего наследство. Наследник отвечает в пределах той суммы, которая причиталась бы правомочному лицу в виде обязательной доли, если бы брак не был расторгнут». В нашем наследственном праве подобных норм нет. Но квалификация алиментов как имущественного соглашения возможна в брачных договорах и соглашениях о содержании супруга.

Обратим внимание на то, что семейным законодательством Украины не предусмотрено алиментных обязательств фактических воспитателей в случае отказа от дальнейшего воспитания и содержания своих воспитанников, которые находились у них на воспитании или содержании, не имеют родителей или не могут получить достаточных средств на содержание от родителей. Однако это обстоятельство не влечет прекращения выплаты алиментов, взыскиваемых по решению суда, поскольку СК Украины не установлено такого основания к прекращению алиментных обязательств. Данный пример наглядно показывает, что не всегда законодательство регулирует с помощью правовых норм все случаи из жизни.

Литература:

1. Правила регистрации актов гражданского состояния на Украине №52/5 от 18 октября 2000 года
2. Алексеев С.С. Государство и право: Начальный курс / М.В. Антокольская. М., 1996.
3. Антокольская М. В. Курс лекций по семейному праву / М.В. Антокольская. М., 1995. - 351с.
4. Антокольская М.В. Меры защиты ответственности в алиментных обязательствах // Сов. государство и право / М.В. Антокольская. 1990.- № 8.- С.23 - 29
5. Антокольская М.В. Семейное право / М.В. Антокольская. М.: Юрист, 2001. – 319с.
6. Белякова А.М. Вопросы советского семейного права в судебной практике. / А.М. Белякова. М., 1989. – 185с.
7. Сухарева А.Я., Зорькина В.Д., Крутских В.Е. Большой юридический словарь / А.Я. Сухарева, В.Д. Зорькина, В.Е. Крутских. М., 1997.
8. Гниденко Т.В., Кузнецова И.М., Максимович Л.Б., Власов Ю.Н., Хазова О.А. Семейный кодекс и брачный договор // Библиотека журнала "Социальная защита". / Т.В. Гниденко, И.М. Кузнецова, Л.Б. Максимович, Ю.Н. Власов, О.А. Хазова. 1996. Вып. № 5. - С.78—81, 159—162.
9. Крылова З.Г. Имущественные права супругов в условиях перехода к рыночным отношениям // Государство и право / З.Г. Крылова. 1992.- № 7.- С.31 - 35
10. Муратова С.А., Тарсамаева Н.Ю. Семейное право: Учеб. пособие. / С.А. Муратова, Н.Ю. Тарсамаева. М.: Новый юрист, 1999. – 259с.

Старковська А.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 3 курс

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРІВ КУПЛІ–ПРОДАЖУ В ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ

Актуальність обраної теми полягає у зростанні в українській економічній системі ролі нових товарно-грошових відносин, які потребують оновленого та ефективного механізму правового регулювання.

В системі правового регулювання товарно-грошового обміну особливе місце займає договір купівлі-продажу, як універсальна і доцільна правова форма опосередкування товарно-грошових відносин. Але на сьогодні існує чимало питань щодо ролі, місця цього договору у системі ринкових та цивільно-правових відносин.

В останні роки в науковій юридичній літературі України питання договору купівлі-продажу в оптовій торгівлі не були предметом комплексного та цілісного дослідження. Надзвичайно слабо узагальнена і практика укладення, виконання і цивільно-правового регулювання договорів купівлі-продажу в оптовій торгівлі. Таким чином, відсутність науково-теоретичних розробок із зазначеної проблематики та узагальнень практики зумовили актуальність теми і необхідність даного дослідження.

Ці проблеми теоретичного і практичного характеру збільшуються по мірі розширення масштабів використання договору, звуження сфери регламентації цього договору адміністративними методами тощо.

Вивченням цієї теми займалися такі відомі вчені як: Д.В. Боброва, А.С. Васильєва, О.В.Дзери, Н.С. Кузнєцова, І.М. Кучеренко, І.Ю. Красько, В.К. Мамутов, Н.М. Мироненко, О.А. Підпригора, О.О. Підпригора, В.І. Семчик, Є.О. Харитонов, Я.М. Шевченко, В.С. Щербини та ін.

Договір оптової купівлі-продажу – це вид цивільних договорів купівлі-продажу, що регулює процес товарно-грошового обміну в сфері оптової торгівлі та майнові відносини, які виникають між сторонами та має певні особливості:

- Суб'єкти, між якими укладається цей договір, – підприємці;
- Договір укладається з підприємницькою метою;
- Об'єктами виступають різноманітні товари, переважно у великій кількості;
- Усі розрахунки між сторонами проводяться за посередництвом банків і, як правило, у безготівковій формі;
- Момент укладання договору не співпадає з моментом виконання договірних зобов'язань;

Також слід зазначити, що купівля-продаж в сфері оптової торгівлі опосередковується базовими договорами (поставки, контрактації, поставки для державних потреб, міни). Специфічними договорами оптової купівлі-продажу є договори купівлі-продажу на біржах, аукціонах, оптових продовольчих ринках, конкурсних торгах, виставках-ярмарках. Крім того в сфері торговельного посередництва використовують агентські, дистриб'юторські, консигнаційні інші види договорів, які носять допоміжний характер в процесі оптової купівлі-продажу.

Тому, пропонується законодавчо закріпити договір оптової купівлі-продажу у Цивільному Кодексі України за аналогією з договором роздрібною купівлі-продажу. Ця необхідність пов'язана з тим, що договір оптової купівлі-продажу має самостійне значення в опосередкуванні товарно-грошових відносин і правовому регулюванні оптового обороту. Точне правове регулювання дозволить більш чітко відмежувати загальні і специфічні норми правового регулювання складних договірних відносин в оптовій торгівлі та допоможе вирішити проблеми, пов'язані з юридичною природою, практикою застосування тощо.

Література:

1. Цивільний Кодекс України. Офіційний текст. – К.: Видавництво “Право”, 2003.
2. Закон України “Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти” від 22 лютого 2000р. // Збірник нормативно-правових актів та методичних матеріалів з питань державних закупівель. – Київ: Укрінформ, 2001. – с.50-72.
3. Андрєєв В.К., Андрєєва Л.В., Голубков, А.Ю., Єршова И.В., Єфіменко Е.Н Підприємницьке (господарське) право. Підручник // під ред. Олейник О.М. – М.: Юристь, 1999 - .Т. 1. - 725 с.
4. Калпін А.Г. Цивільне право. Ч. 2. – М.: Юристь, 2002. – 542 с.
5. Попондопуло В.Ф. Комерційне право. У 2 ч. Підручник. / Под ред. В.Ф.Яковлевой. – М.: Юристь, 2002. - Ч.2. - 638с.
6. Пугинський Б.І. Договір оптової купівлі-продажу. // Хазяйство і право. - № 6 (269), червень - 1998. - С.95-102.

Старковська А.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 3 курс

УЧАСТЬ ПРОКУРОРА В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Участь прокурора в цивільному процесі спрямована на захист прав і законних інтересів громадян та інтересів держави, на сприяння судові у виконанні вимог закону про всебічний, повний і об'єктивний розгляд справ, на своєчасне вжиття заходів до усунення порушень закону, керуючись при цьому принципами законності, рівності фізичних осіб перед законом і судом.

Обрана тема дослідження актуальна тому, що проблеми здійснення прокурором представництва інтересів громадянина або держави у суді досі не стали предметом ґрунтовних наукових досліджень та існуючий стан правового регулювання цієї сфери потребує вдосконалення. Розглядом цього питання займалися В.В.Долежан, Т.О.Дунас, А.С. Мединцев, І.В.Оксенчук, М.В. Руденко та багато інших українських вчених та юристів. Метою цієї статті є визначення конституційно-процесуальних основ участі прокурора в цивільному процесі.

Законодавством встановлено, що прокурор, здійснюючи представництво від імені держави, самостійно визначає підстави для представництва у судах, його форму. Прокурор завжди є представником так званої публічної влади, а законодавство про прокуратуру – складова частина публічного права. Державні інтереси прокурор представляє за наявності їх порушень чи загрози порушень економічних, політичних та інших аспектів таких інтересів унаслідок протиправних дій (бездіяльності) фізичних або юридичних осіб^[3]. При здійсненні нагляду і реалізації інших функцій прокурор використовує надані йому законом владні повноваження. Представництво прокурора можливе на будь-якій стадії судочинства в порядку, передбаченому процесуальним законом. Слід підкреслити, що на відміну від органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, прокурор вправі відстоювати інтереси не усіх фізичних осіб, а лише громадян. Прокурор не є стороною в справі, він лише повинен у позовній заяві зазначити ту особу, яку представлятиме в суді. Також прокурор, здійснюючи представництво інтересів фізичних осіб або держави в суді, не сплачує витрат на інформаційно-технічне забезпечення^[4]. Вступ прокурора в процесуальні відносини можливий з власної ініціативи, а також на вимогу закону. Вступ у процес за власною ініціативою має факультативний характер, вступ на вимогу закону є обов'язковим.

Існує декілька форм реалізації представництва прокуратурою інтересів громадян та держави в судах загальної юрисдикції^[5]:

1) Подання позовів у інтересах окремих громадян, які за станом здоров'я, соціальним статусом або з інших поважних причин не можуть самі захистити свої права, а також в інтересах групи чи невизначеного кола громадян, права яких порушуються. Прокурор також вправі звертатися в суд з заявою про видачу судового наказу в інтересах заявника-стягувача відповідно до правил, передбачених статтями 95-96 ЦПК України. Генеральна прокуратура визначила пріоритетними при здійсненні представницької діяльності прокурорів у судах захист соціальних і майнових прав неповнолітніх, інвалідів, людей похилого віку, осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

2) Подання позовів (заяв) на захист державних інтересів. Пріоритетними справами на захист державних інтересів є справи, що стосуються оподаткування, стягнення сум до бюджету, відчуження державного майна, у т.ч. через процедуру банкрутства, земельних відносин, усунення порушень, пов'язаних з корупційними діяннями. При зверненні в суд прокурор самостійно повинен визначити і обґрунтувати в позовній заяві, у чому полягає порушення інтересів держави чи в чому існує загроза інтересам держави.

3) Участь у розгляді справ, порушених за позовами фізичних чи юридичних осіб, у суді першої інстанції. Відповідно до ч. 2 ст. 45 ЦПК, прокурор може здійснювати представництво на будь-якій стадії цивільного процесу. Але якщо прокурору надається право на участь у справі на будь-якій стадії, це зовсім не означає, що прокурор має право вступити у справу, яка розглядається в суді першої інстанції, наприклад в частині судових дебатів. Прокурор може порушити справу в таких випадках: коли має місце явне порушення закону, коли справу має суспільну значущість, коли сторона не в змозі захистити сама свої інтереси через вік, хворобу, знаходження у відрядженні. Він користується процесуальними правами і несе процесуальні обов'язки сторони в інтересах якої їм було заявлено позов, але прокурор не вправі укладати мирову угоду.

4) Оскарження в апеляційному і касаційному порядку справ, що розглядалися в першій інстанції. Прокурор може оскаржити рішення, ухвали суду, подати скаргу (заяву) про їх перегляд у зв'язку з винятковими або нововиявленими обставинами незалежно від участі у справі (п. 2 ст. 46 ЦПК). Це правильно, оскільки прокурор, який не брав участі у справі в суді першої інстанції, має право на підставі ст. 292 ЦПК, на яку вказує суддя, оскаржити рішення цього суду в апеляційному чи касаційному порядку (ст. 324 ЦПК), мотивувавши своє право на представництво інтересів громадянина чи держави.

Таким чином, представництво прокурором у суді інтересів громадянина або держави має ряд специфічних рис, які істотно відрізняють його від іншого представництва в цивільному процесі. Відмінність прокурорського представництва визначається тим, що воно є офіційним (публічним) представництвом конституційного рівня, має значення самостійної функції прокуратури і його здійснює особливий орган, який не має особистого інтересу.

Література:

- 1) Про прокуратуру: закон України від 5 листопада 1991 року // Відомості Верховної Ради України –1991. – № 53. – Ст. 793.
- 2) Цивільний процесуальний кодекс України за станом на 18 березня 2004 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40, 41, 42. – Ст. 492.
- 3) Гусаров К.В. Проблемы участия прокурора в гражданском процессе. – Збірник наукових праць.- Харків, ППК Генеральної прокуратури України. – 1998. – С. 229–233
- 4) Мичко М. І. Щодо взаємодії прокуратури з судовою владою / М. І. Мичко // Право України. – 1999. – № 12. – С. 53–55.
- 5) Фурса С. Теоретичні аспекти правового та процесуального становища прокурора в цивільному судочинстві// Право України. – 1998. – №12. – С. 68–70.

Таранова Є.С.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ПІДСУДНІСТЬ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ З ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ. ПІДГОТОВКА ТА РОЗГЛЯД СПРАВИ

Під підсудністю цивільних справ за участю іноземних осіб необхідно розуміти компетенцію національних судів щодо розгляду та вирішення цивільних справ та вчинення окремих процесуальних дій за участю іноземного елемента.

Вирішуючи питання про підсудність цивільних справ з іноземним елементом, слід керуватись не тільки нормами національного права, але й нормами, які містяться в конвенціях та двосторонніх договорах України та інших держав про правову допомогу.

Правила про підсудність, що передбачені в міжнародних договорах, мають пріоритет над нормами внутрішнього права [1].

Відповідно до ст. 414 Цивільного процесуального кодексу України підсудність судам України цивільних справ, в яких беруть участь іноземці, визначається законодавством України, законом або міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України [1].

Тобто, при вирішенні питання про підсудність справ за участю іноземного елемента діє закон суду. Це означає, що у визначенні такої підсудності може мати місце загальна підсудність, яка закріплена у ст.ст. 109 – 114 Цивільного процесуального кодексу України.

Відповідно до ч.1 ст.75 закону України «Про міжнародне приватне право» підсудність судам України справ з іноземним елементом визначається на момент відкриття провадження у справі, незважаючи на те, що в ході провадження у справі підстави для такої підсудності відпали або змінилися, крім випадків, передбачених у статті 76 цього Закону [2].

В свою чергу, статтею 76 зазначеного Закону визначені певні підстави підсудності справ судам України. Суди можуть приймати до свого провадження і розглядати будь-які справи з іноземним елементом у таких випадках:

–якщо сторони передбачили своєю угодою підсудність справи з іноземним елементом судам України;

–якщо на території України відповідач у справі має місце проживання або місцезнаходження, або рухоме чи нерухоме майно, на яке можна накласти стягнення, або знаходиться філія або представництво іноземної юридичної особи – відповідача;

–у справах про відшкодування шкоди, якщо її було завдано на території України;

–якщо у справі про сплату аліментів або про встановлення батьківства позивач має місце проживання в Україні;

–якщо у справі про відшкодування шкоди позивач – фізична особа має місце проживання в Україні або юридична особа – відповідач – місцезнаходження в Україні;

–якщо у справі про спадщину спадкодавець у момент смерті був громадянином України або мав в Україні останнє місце проживання;

–дія або подія, що стала підставою для подання позову, мала місце на території України;

–якщо у справі про визнання безвісно відсутнім або оголошення померлим особа мала останнє відоме місце проживання на території України;

–якщо справа окремого провадження стосується особистого статусу або дієздатності громадянина України;

–якщо справа проти громадянина України, який за кордоном діє як дипломатичний агент або з інших підстав має імунітет від місцевої юрисдикції, відповідно до міжнародного договору не може бути порушена за кордоном;

–якщо у справі про банкрутство боржник має місце основних інтересів або основної підприємницької діяльності на території України [2].

Даний перелік не є вичерпним, тому що існує можливість встановлення інших випадків підсудності визначених законом України та міжнародним договором України. Також ст.77 відповідного Закону встановлені правила виключної підсудності.

Правила про визначення міжнародної підсудності за законодавством України застосовуються, якщо міжнародним договором не встановлено інших правил, які мають пріоритет перед нормами внутрішнього права.

Захист порушених прав та охоронюваних законом інтересів громадян, установ, організацій гарантується їх правом на звернення до компетентного органу з вимогою розпочати діяльність по розгляду і вирішенню справи зі спірних правовідносин.

Відповідно до ст. 410 Цивільного процесуального кодексу України іноземці, особи без громадянства, іноземні юридичні особи, іноземні держави (їх органи та посадові особи) та міжнародні організації мають право звертатися до судів України для захисту своїх прав, свобод чи інтересів [1].

Згідно з даною статтею іноземні держави та іноземні громадяни мають право звертатися до суду і користуються цивільними процесуальними правами нарівні з громадянами України.

Під іноземцем необхідно розуміти особу, яка не перебуває у громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав. Особа без громадянства – особа, яку жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином [3].

Передумовою участі іноземних громадян у цивільних процесуальних правовідносинах є процесуальна правосуб'єктність (правоздатність та дієздатність). Але в цивільному процесуальному законодавстві України не містяться норм про визначення цивільної процесуальної правоздатності та дієздатності іноземних громадян. Таким чином слід виходити з положень ст.ст.28,29 Цивільного процесуального кодексу України.

Підтвердження статусу іноземця здійснюється на підставі паспортного документа – документа, виданого уповноваженим органом іноземної держави або статутною організацією ООН, що підтверджує громадянство іноземця, посвідчує особу іноземця або особу без громадянства, надає право на в'їзд або виїзд з держави і визнається Україною [3].

Під час здійснення провадження у цивільних справах може виникнути необхідність виконання процесуальних дій за межами території своєї держави.

Оскільки суд може діяти лише в межах території своєї держави, виконання таких процесуальних дій можливе лише шляхом його звернення за сприянням до судових органів іншої держави (судове доручення). Виконання таких доручень називається надання «міжнародної правової допомоги» [4; с. 177].

Процесуальний порядок виконання судових доручень у кожній країні регулюється її внутрішнім законодавством і міжнародними договорами.

Порядок виконання судових доручень на території України регулюються ст. ст.415 – 419 Цивільного процесуального кодексу України.

Але суди України не можуть надавати правову допомогу у виконанні доручень іноземних судів, якщо таке доручення суперечить суверенітету України або загрожує безпеці, та тоді, коли виконання доручень не належить до юрисдикції суду [5].

У міжнародному цивільному процесі найбільш суттєвим є питання визнання і виконання судового рішення. Оскільки саме на цій стадії відбувається врегулювання спірних відносин.

В силу загальнозовизаних принципів міжнародного права, а саме: територіальної цілісності і суверенної рівності держав, - визнання та виконання іноземного судового рішення на території будь - якої держави можливе лише на підставі відповідних норм національного законодавства або міжнародного договору [6; с.59].

Норми національного законодавства України з даного питання містяться в розділі VII «Про визнання та виконання судових рішень іноземних судів в Україні» Цивільного процесуального кодексу України.

Відповідно до п.1 ст. 390 Цивільного процесуального кодексу України рішення іноземного суду (суду іноземної держави; інших компетентних органів іноземних держав, до компетенції яких

належить розгляд цивільних чи господарських справ; іноземних чи міжнародних арбітражів) визнаються та виконуються в Україні, якщо їх визнання та виконання передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, або за принципом взаємності [1].

Таким чином, принцип взаємності є самостійною підставою для визнання і виконання іноземних рішень на території України.

Згідно ст. 7 Угоди про порядок вирішення спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності держави – учасниці Співдружності Незалежних Держав взаємно визнають і виконують рішення компетентних судів, що набули законної чинності [7].

Київська угода говорить про те, що рішення, винесені компетентними судами однієї держави – учасниці СНД, підлягають виконанню на території інших держав – учасниць СНД.

Таким чином, аналізуючи вищевказане, можна зробити висновок про те, що на території України діють три режими здійснення провадження у справах за участю іноземних осіб.

По – перше, в рамках двосторонніх міжнародних договорів (як правило, про правову допомогу у цивільних, сімейних і кримінальних справах).

По – друге, в рамках багатосторонніх міжнародних договорів (Київської угоди та Мінської конвенції).

По – третє, в рамках національного законодавства (Цивільного процесуального кодексу України).

Література:

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 (з наступними змінами та доповненнями) № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40 – 41. – Ст.492.
2. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 (з наступними змінами та доповненнями) за № 2709-IV// Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 32. – Ст.422.
3. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 (з наступними змінами та доповненнями) за № 3773-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 19 – 20. – Ст.179.
4. Погрібний С.О. Цивільний процес України : навчальний посібник для підготовки для іспиту / Погрібний С.О., Гонгалю Р.Ф., Волкова Н.В.. – Х.: Одіссей, 2010.– 184 с.
5. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах: Міжнародний документ від 22.01.1993 р.
6. Ерпылева Н.Ю. Производство по делам с участием иностранных лиц в международном процессуальном праве России и Украины: новеллы правового регулирования / Н.Ю. Ерпылева // Государство и право . – 2011. – №10. – С.54 – 64.
7. Угода про порядок вирішення спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності: Міжнародний документ від 20.03.1992 р.

Татар Н.М.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ДЖЕРЕЛА ГОСПОДАРЬКОГО ПРАВА

Питання дослідження поняття "джерело права" є достатньо проблемним для всієї юридичної науки, що виражається в численних суперечках і диспутах про суть поняття "джерело права", його взаємовідношенні з іншими категоріями права і про його роль в осмисленні самого поняття "право" .

Джерело господарського права як різновид загального поняття джерела права може бути визначений як офіційно визнаний спосіб зовнішнього і внутрішнього (змістовного) вираження правил поведінки у сфері господарювання, що забезпечує їх загальнообов'язкове значення в якості господарсько-правових норм.

Класифікація джерел господарського права можлива на підставі своєрідності способу вираження (формування) права. Згідно з цим критерієм виділяються такі види джерел господарського права: - Конституція України; - нормативно-правові акти; - міжнародні договори; - правовий звичай.

Конституція України, як найвищий за юридичною силою правовий акт, закріплює організацію органів, що здійснюють публічну владу на основі принципу народного суверенітету, їх взаємовідносини між собою та людиною і громадянами. Господарські відносини, поперш за все, повинні регулюватися на основі норм найвищого законодавчого акту нашої держави – Конституції.

Другим джерелом є нормативний акт господарського законодавства. Він являє собою офіційний письмовий документ компетентного органу держави, який є джерелом норм господарського права, тобто встановлює (змінює) або припиняє норми господарського права.

Норма господарського права – це елемент системи комплексної галузі господарського права. Нормативний акт діє як елемент зовнішньої форми господарського права, елемент комплексної галузі господарського законодавства.

З цього визначення випливають дві основні ознаки нормативного акта господарського законодавства. Перша стосується змісту, за яким нормативний акт є офіційним джерелом правової інформації про чинні норми права у сфері господарської діяльності. Друга ознака стосується форми. Нормативний акт – це юридично-технічна форма встановлення, опублікування і застосування норм господарського права.

Поняття нормативного акта господарського законодавства багатозначне. Воно визначає різноманітні щодо юридичної сили, форми і сфер дій нормативні акти. Тому їх класифікують на види шляхом визначення актів господарського законодавства за двома основними критеріями: юридичною силою актів та змістом норм господарського права, які вони встановлюють.

Згідно з юридичною силою господарське законодавство функціонує як вертикальна ієрархічна система нормативних актів. Структура цієї системи зумовлена структурою органів законодавчої і державної виконавчої влади, які мають законодавчі і нормотворчі повноваження щодо регулювання господарської діяльності. В ній можна виділити кілька блоків, головним з яких є господарське законодавство, що ґрунтується на статтях і нормах Конституції України про власність, про підприємництво, про компетенцію вищих органів державної влади (Верховної Ради, Президента, Кабінету Міністрів) у нормативному регулюванні господарської діяльності.

Другий блок становлять господарські закони, їх можна класифікувати як:

- загальні (Господарський кодекс; Цивільний кодекс, який регулює основні види господарських відносин і договорів);
- закони про види і правовий статус суб'єктів господарювання (закони України “Про господарські товариства”, “Про колективне сільськогосподарське підприємство” тощо);
- закони про окремі види господарської діяльності (ЗУ “Про залізничний транспорт”, Кодекс торговельного мореплавства, Повітряний кодекс України);
- закони про окремі відносини .

Ще один блок нормативних актів господарського законодавства становлять так звані законодавчі акти:

а) постанови Верховної Ради України з господарських питань, які були прийняті як акти поточного законодавства;

б) декрети Кабінету Міністрів з господарських питань, які приймав Кабінет Міністрів України на підставі тимчасових повноважень, делегованих йому Верховною Радою України.

Великий за обсягом блок господарського законодавства становлять підзаконні нормативні акти:

а) укази Президента України з господарських питань (наприклад, “Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії” від 19 лютого 1994 р., “Про державну комісію з цінних паперів та фондового ринку” від 14 лютого 1997 р.);

б) розпорядження Президента України з окремих господарських питань, які видаються як оперативні господарські акти (наприклад, “Про заходи щодо майна загальносоюзних громадських організацій колишнього Союзу РСР” від 24 травня 1994 р., “Про заходи щодо врегулювання відносин заборгованості підприємств” від 14 травня 1997 р.);

в) постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України з господарських питань, які приймаються відповідно до ст. 117 Конституції України;

г) господарські нормативні акти міністерств, державних комітетів та інших центральних органів виконавчої влади. Ці акти приймаються у вигляді положень, інструкцій, правил тощо, затверджуваних наказами відповідних міністрів. До цієї групи відомчого законодавства належать також акти, прийняті господарськими об'єднаннями (асоціаціями, корпораціями, концернами тощо), та локальні нормативні акти господарюючих суб'єктів;

д) нормативні акти господарського законодавства місцевих рад та місцевих держадміністрацій (нормативні господарські акти територіальної дії).

Далі можна сказати про таке джерело господарського права як Міжнародний договір. Проголошення у ст. 9 Конституції України чинних міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, треба вважати частиною національного законодавства, і, відповідно, можливість їх застосування в Україні, означає приєднання до

національних принципів та норм, яким врегульовані конституційні правовідносини також і тих, які містяться у міжнародних договорах України, що, безперечно, збагачує національну правову систему, створює умови для всебічного врегулювання. Україна визнає для себе примат міжнародного права над національним законодавством, але в обмеженому обсязі. Особливості застосування в Україні суб'єктами внутрішнього права норм міжнародного права встановлені Конституцією та законами України.

Джерелом господарського права є також правові звичаї, зокрема звичаї ділового обороту. Звичай – це правило поведінки, добре відоме в певній місцевості або серед певної групи людей, яке має обов'язковий характер та постійно дотримується учасниками відносин. Сучасне розуміння і місце правового звичаю в системі джерел права є результатом його еволюції, яка відбувалася по-різному у різних правових системах. В літературі до ознак правового звичаю інколи відносять: несуперечливість закону, іншому нормативному акту; формальна визначеність в законі можливості його застосування для регулювання відповідних відносин; відсутність подібного загальноприйнятого правила поведінки в нормативних актах; усталеність свого змісту та однозначність тлумачення в діловій практиці; багаторазовість однорідного застосування. Звичай є загальноприйнятим правилом поведінки, яке не виражене прямо ні в законі (нормативному акті), ні в договорі сторін, але не суперечить їм. Отже, звичаї діють у разі відсутності прямих приписів у нормативному акті або в договорі. Звичай повинен бути усталеним правилом поведінки, тобто досить визначеним за своїм змістом і широко застосовуваним у майновому обороті (наприклад, традиції виконання тих чи інших договірних зобов'язань; інші вимоги, які звичайно пред'являються). Ознака усталеності передбачає, що звичай, внаслідок його багаторазового застосування, сприймається у суспільстві або у його значної частини як правило поведінки, якого дотримуються без додаткової формалізації, зокрема в силу історичних, національних, суспільних традицій. Правовий звичай, подібно до суспільного, характеризується постійним виконанням, дотриманням на практиці і може застосовуватись у будь-якій сфері господарських правовідносин.

Отже, як основні види джерел господарського права необхідно назвати Конституцію України, нормативно-правові акти, міжнародні договори та правові звичаї. На сьогоднішній день право займає важливе місце в системі нормативного регулювання суспільних відносин. У будь-якій сучасній державі джерела права повинні бути упорядковані і складати чітку систему регулювання тих чи інших правовідносин, адже кожна норма, кожен закон повинен мати строгі рамки, строгу дію та бути, насамперед, головною рисою правової держави.

Ткаченко А.О.,
ПВНЗ «Фінансово-правовий коледж»,
Юридичний факультет, 4 курс

ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА СЛУЖБОВИЙ ТВІР

Останні десятиріччя спостерігається формування у економічно розвинутих країнах постіндустріального суспільства, що зумовлює кардинальну трансформацію усієї системи соціально-економічних відносин і зміну структури продуктивних сил. Більшість дослідників сходяться на тому, що основним об'єктом власності і визначальним фактором виробництва за умов постіндустріального суспільства стають результати інтелектуальної діяльності – інтелектуальний капітал, знання тощо. Таким чином, саме розвиток інтелектуальної діяльності, підвищення її продуктивності, активне впровадження результатів інтелектуальної діяльності в усі галузі суспільного виробництва є однією з головних умов переходу України на вищу стадію соціально-економічного розвитку. Особливо актуальною проблема розвитку інтелектуальної діяльності набуває в умовах глобалізації, адже її вирішення прямо пов'язане із підвищенням конкурентоспроможності національної економіки і наданням інноваційного спрямування вітчизняному виробництву. На жаль, розвиток інтелектуальної діяльності в Україні стримується низьким рівнем захисту прав економічних суб'єктів на її результати. Володіючи потужним інноваційним потенціалом Україна не має можливості у повній мірі його реалізувати, оскільки лише надійний захист майнових і немайнових прав творця на інтелектуальний продукт, створення механізмів економічної реалізації і комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності може стимулювати автора продовжувати інтелектуальну діяльність.

Основним елементом права інтелектуальної власності є авторське право. На сучасному етапі розвитку економічних відносин створення та реалізація об'єктів авторського права є важливим видом економічної діяльності, що робить значний внесок у створення валового внутрішнього продукту

країни [1, с.188]. Наприклад у США, загальний дохід від комерціалізації об'єктів авторського та суміжних прав перевищує 300 млрд. доларів. Ця сума майже у 3 рази більша за річний валовий внутрішній продукт України.

Особливу групу суб'єктів авторського права становлять роботодавці, які отримують виключне право на використання твору, створеного у порядку службового доручення, якщо у договорі з автором не передбачається інше. У зв'язку з цим виникає поняття службового твору. Недостатньо чітке розуміння учасниками трудових відносин своїх прав під час створення та використання службового твору може призвести до виникнення конфліктів та значних економічних втрат. У науковій та освітній сферах проблема недостатньої урегульованості відносин, що виникають під час створення службових творів, залишається актуальною. Працівники в рамках виконання службових повноважень зазвичай розробляють тексти статей, лекцій, здійснюють створення навчально-методичних видань (навчально-методичних комплексів, підручників, посібників) та наукових праць – статей, монографій, розробляють науково-дослідні тематики. При цьому права авторів на службові твори, як свідчить практика, не визначаються трудовими угодами або контрактами, які укладаються з працівниками. Самі працівники та керівництво наукових та освітніх закладів також зазвичай не проінформовані щодо особливостей законодавчого регулювання прав на службовий твір.

У Законі України «Про авторське право й суміжні права» присутнє таке визначення службового твору: це твір, створений автором у порядку виконання службових обов'язків у відповідності зі службовим завданням або трудовим договором (контрактом) між ним і роботодавцем. Відповідно, службовий твір певним чином набуває двоїстого характеру. Його створення фінансується установою і тому права на твір мають належати їй. З іншого боку, автором твору безумовно є працівник, який його створив своєю інтелектуальною працею. На жаль, між Законом України «Про авторське право й суміжні права» та Цивільним Кодексом України у даному контексті наявні окремі суперечності. Відповідно до статті 429 Цивільного кодексу особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належать працівникові, який його створив [4]. Майнові права інтелектуальної власності на службовий твір належать працівникові, який його створив, та юридичній або фізичній особі-працедавцю спільно, якщо інше не встановлено договором.

У той же час, згідно з статтею 16 Закону України «Про авторське право й суміжні права» авторське особисте немайнове право на службовий твір належить його автору [2]. Виключне майнове право на службовий твір належить роботодавцю, якщо інше не передбачено трудовим договором (контрактом) та (або) цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем. За створення і використання службового твору автору належить авторська винагорода, розмір та порядок виплати якої встановлюються трудовим договором (контрактом) та (або) цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем.

Таким чином, закон та кодекс по різному визначають розподіл між учасниками трудових відносин майнових прав на службовий твір. Відповідно до закону майнові права на службовий твір належать роботодавцю, а згідно з кодексом майнові права на службовий твір належать працівнику і роботодавцю спільно, якщо інше не встановлено договором.

Зазначену неузгодженість між нормами закону і кодексу, на наш погляд слід ліквідувати, шляхом внесення відповідних змін до закону і приведення його у відповідність із кодексом. Адже норми Цивільного Кодексу виглядають більш виваженими та створюють менше суперечностей між інтересами учасників трудових відносин. У будь-якому випадку, слід рекомендувати працедавцям під час укладання трудових договорів (контрактів) зазначати у їх тексті у явній формі принципи розподілу прав на службовий твір між працівником та роботодавцем.

Важливим інструментом захисту права інтелектуальної власності як у позитивному, так і у ретроспективному аспекті виступає кримінальна відповідальність. Відповідальність регламентується статтею 176 Кримінального кодексу України «Порушення авторського права і суміжних прав». У трьох частинах зазначеної статті визначено три різні за своєю природою склади злочину, яким відповідають різні покарання. Деталізований виклад у статті 176 різних складів злочину дозволяє більш ефективно реалізувати правову охорону авторського і суміжних прав, а також індивідуалізувати кримінальну відповідальність правопорушників. У частині 1 статті 176 Кримінального кодексу України визначено основний склад злочину – незаконне відтворення, розповсюдження творів науки, літератури і мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних, а так само незаконне відтворення, розповсюдження виконань, фонограм, відеограм і програм мовлення, їх незаконне тиражування та розповсюдження на аудіо- та відеокасетах, дискетах, інших носіях інформації, або інше умисне порушення авторського права і суміжних прав, якщо це завдало

матеріальної шкоди у великому розмірі, що карається штрафом від двохсот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк, з конфіскацією всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, об'єктів суміжних прав, знарядь і матеріалів, які спеціально використовувались для їх виготовлення. Як свідчить практика у більшості випадків кримінальні справи про порушення авторського права і суміжних прав порушуються за ознаками злочинів, передбачених саме частинами 1 або 2 статті 176 Кримінального кодексу України [3].

У частині 2 статті 176 Кримінального кодексу України визначено кваліфікований склад злочину – зазначені у частині 1 статті 176 дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, а також визначені частиною 1 дії, які завдали матеріальної шкоди в особливо великому розмірі. Злочини із зазначеним складом караються штрафом від тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з конфіскацією всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, об'єктів суміжних прав, знарядь і матеріалів, які спеціально використовувались для їх виготовлення. Як зрозуміло, частина 2 встановлює підвищені покарання за злочини, що здійснені за обтяжуючих обставин.

У частині 3 статті 176 Кримінального кодексу України визначено особливо кваліфікований склад злочину, що зумовлює й більш суворе покарання. Зазначені у частині 1 та 2 статті 176 дії, вчинені службовою особою з використанням службового становища або організованою групою, або якщо вони завдали матеріальної шкоди в особливо великому розмірі, – караються штрафом від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до шести років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого та з конфіскацією та знищенням всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувалися для їх виготовлення [3].

У статті 176 Кримінального кодексу України матеріальна шкода вважається завданою в значному розмірі, якщо її розмір у двадцять і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, у великому розмірі – якщо її розмір у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а завданою в особливо великому розмірі – якщо її розмір у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Слід зазначити, що в нормах адміністративного та кримінального права у частині кваліфікації злочинів або правопорушень сума неоподатковуваного мінімуму встановлюється на рівні податкової соціальної пільги, яка у свою чергу до грудня 2014 р. буде становити 50% від розміру місячного прожиткового мінімуму.

На нашу думку, для більшого захисту авторського права необхідно підвищити покарання за здійснення дій, передбачених статтею 176 Кримінального кодексу України: збільшити штраф в частині 1 статті 176 до 600-2000 мінімумів доходів громадян, збільшити штраф в частині 2 статті 176 до 2000-3000 мінімумів доходів громадян, а також в частині 3 статті 176 збільшити штраф до 3000-4000 мінімумів доходів громадян і збільшити максимальний термін позбавлення волі до 7 років, як в країнах Європи. Це дозволить зменшити кількість правопорушень в даній сфері, поліпшити імідж України в міжнародному співтоваристві, збільшити інвестиційний клімат і конкурентоспроможність національної економіки, а також ефективно захищати права авторів службових творів.

Крім того, однією із важливих проблем, які виникають під час притягнення правопорушників до кримінальної відповідальності за порушення авторського права являється оцінка завданого в результаті злочинних дій матеріального збитку. Розмір матеріального збитку впливає на тяжкість і форму покарання, тому правильне визначення її розміру є головною умовою того, що до правопорушника будуть застосовані санкції, які відповідають реальному складу злочину. Таким чином, питання підвищення ефективності нормативно-правового регулювання авторського права на службовий твір зберігає актуальність та вимагає проведення подальших досліджень у даному напрямку.

Література:

1. Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність [Текст]: підручник / В.Д. Базилевич. – 2 вид., стер. – К.: Знання, 2008. – 431 с.;
2. Закон України «Про авторське право і суміжні права» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>. – Назва з екрана;
3. Кримінальний Кодекс України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. – Назва з екрана;

Топалова О.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ГОСПОДАРСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ: ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ

Здійснення підприємницької діяльності її суб'єктами – підприємствами потребує безпосередньої взаємодії з іншими юридичними особами з метою колективного використання виробничого, науково-технічного, інформаційного і фінансового потенціалу кожного з них для досягнення більшої ефективності. Це обумовило створення великого числа і різноманітності видів господарських об'єднань, що виникають на добровільній основі, з активними “горизонтальними” зв'язками між їх учасниками — суб'єктами підприємницької діяльності. На практиці діє багато різних видів господарських об'єднань, що потребує їхнього відповідного правового регулювання.

Суб'єкти організаційно-господарських повноважень - важлива категорія суб'єктів господарських правовідносин, серед яких особливе місце посідають організації (насамперед господарські), що здійснюють управління господарською діяльністю. Одним з різновидів таких організацій є господарське об'єднання.

Господарське об'єднання (ГО) - це організаційно оформлена група підприємств, інших господарських організацій низової ланки економіки різних форм власності, яка створюється з метою координації діяльності своїх учасників, об'єднання їхніх зусиль для вирішення соціальних та економічних завдань.

Правове становище господарських об'єднань визначається Господарським Кодексом України (статті 118-127), законами: "Про банки та банківську діяльність" (статті 9-13), "Про кооперацію" (статті 30-33), "Про сільськогосподарську кооперацію" (ст. 26) та ін.

Основні риси господарських об'єднань:

- господарські організації корпоративного типу;
- належність до організацій, які здійснюють управління діяльністю їх учасників (у тому числі координацію їх діяльності) і є вторинними структурами;
- вимоги до учасників ГО: наявність статусу юридичної особи;
- основна мета діяльності - координація діяльності учасників і об'єднання їхніх зусиль для вирішення спільних соціальних та економічних завдань (досягнення спільних соціальних та економічних результатів);
- відсутність спрямованості (мети) на отримання прибутку;
- тягіння до монополізму, що зумовлює необхідність отримання згоди Антимонопольного комітету на створення господарських об'єднань (у випадках, передбачених Законом "Про захист економічної конкуренції) та здійснення цим органом контролю за функціонуванням ГО;
- реєстрація в загальному для всіх юридичних осіб порядку (за деякими винятками);
- добровільність виходу учасників з ГО (за винятком державних, комунальних та інших об'єднань, що створюються в розпорядчому порядку) з внесенням відповідних змін до установчих документів і відомостей державної реєстрації та збереженням за учасниками, які вийшли з ГО, їхніх зобов'язань по укладених договорах.

Господарські об'єднання різноманітні, що зумовлює доцільність їх класифікації за різними критеріями.

Види господарських об'єднань:

✓ за ознакою засад створення:

а) добровільні, тобто такі, що створюються шляхом вільного волевиявлення їх засновників, що фіксується в засновницькому договорі та/або підписаному усіма засновниками статуті об'єднання;

б) такі, що створюються в розпорядчому порядку. До господарських об'єднань, створених у розпорядчому (примусовому) порядку, належать об'єднання підприємств одного власника (в тому числі державні та комунальні господарські об'єднання), який приймає рішення про створення об'єднання та затверджує його статут, а також холдинги, створенні шляхом поглинання, заснування однією холдинговою (материнською) компанією низки дочірніх господарських товариств/корпоративних підприємств і в інших випадках, передбачених законом;

✓ за ознакою ступеня централізації управлінських повноважень:

а) асоціації (створюються з метою постійної координації господарської діяльності без надання об'єднанню права втручатися у виробничу та комерційну діяльність будь-кого з учасників);

б) корпорації (створюються та основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів, з делегуванням окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників);

в) концерни (учасники якого перебувають у повній фінансовій залежності від одного або групи підприємств, який(які) в зв'язку з цим отримує(ють) значні повноваження щодо управління діяльності решти учасників об'єднання);

✓ за ознакою обов'язкового установчого документа:

а) договірні (асоціації, корпорації, промислово-фінансові групи);

б) статутні (концерни та консорціуми);

✓ за галузевою ознакою:

а) галузеві, тобто господарські об'єднання підприємств певної галузі (транспорту, зв'язку, вугільної промисловості тощо);

б) міжгалузеві (до складу яких входять господарські організації різних галузей економіки);

✓ за територіальною ознакою: республіканські, обласні, міські тощо;

✓ за ознакою терміну діяльності:

а) створені на визначений термін/строкові (консорціуми, промислово-фінансові групи);

б) без визначення строку діяльності (асоціації, корпорації, концерни);

✓ за ознакою наявності чи відсутності в об'єднання статусу юридичної особи:

а) господарські об'єднання, які мають статус юридичної особи (загальне правило, передбачене ч. 4 ст. 118 ГК України);

б) господарські об'єднання, які не мають такого статусу (холдингові групи).

Наведена класифікація об'єднань підприємств не є вичерпною, оскільки законом передбачено, що підприємства можуть об'єднуватись і в інші структури, які не передбачені чинним законодавством України. В даному випадку було б корисно перейняти досвід високорозвинених країн, законодавство і практика яких уже досить давно і вельми успішно вирішує більшість питань, пов'язаних з організацією і функціонуванням підприємств та їх об'єднань.

Хочеться звернути увагу вітчизняних підприємців на виключну важливість юридично грамотного оформлення установчих документів при створенні нових господарських об'єднань, адже від того, наскільки точно в них буде виражена воля сторін, залежить стабільність і подальший розвиток як підприємств-членів об'єднання, так і об'єднання в цілому. Вдосконалення правового регулювання діяльності господарських об'єднань пов'язане і з врегулюванням діяльності всіх суб'єктів підприємницької діяльності, адже такі об'єднання складаються з окремих підприємств і господарських товариств. На цю проблему також слід звернути увагу законодавцям, особливо в тій частині, що стосується діяльності банків, об'єднань і трастових компаній. Можна навести багато прикладів, коли недосконалістю нашого законодавства користуються недобросовісні бізнесмени. Проте вказані проблеми існують не лише в Україні.

Отже, зважаючи на важливість чіткого юридичного врегулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, вважаю за необхідне, з врахуванням вітчизняного і зарубіжного досвіду, створити такі закони, які з одного боку сприяли б вільному розвитку економічних відносин, а з іншого — були б перешкодою для недобросовісних бізнесменів та інших любителів легкої наживи.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - ст. 141
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 436-IV
3. Про холдингові компанії в Україні: Закон України від 15.03.2006 // Відомості Верховної Ради України. - 2006. - № 3528-IV // <http://zakon2.rada.gov.ua/>
4. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 // Відомості Верховної Ради України. - 2000. - № 2121-III // <http://zakon2.rada.gov.ua/>
5. Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003 // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 1087-IV // <http://zakon2.rada.gov.ua/>
6. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17.07.1997 // Відомості Верховної Ради України. - 1997. - № 469/97-ВР // <http://zakon2.rada.gov.ua/>

ІНСТИТУТ ПРИСЯЖНИХ: ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ, ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД, НАЦІОНАЛЬНЕ ВТІЛЕННЯ

Як відомо, кримінальне провадження повинно сприяти захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, встановленню об'єктивної істини і справедливого рішення. У цьому аспекті особливе місце займає інститут присяжних, який є одним з саме тих способів досягнення справедливості по справі в кримінальному процесі.

Відповідно до ст. 124 Конституції України народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через народних засідателів і присяжних. [1, 40] Таким чином, введення інституту присяжних за новим Кримінальним процесуальним кодексом є не тільки новелою, а й конституційним правом людини і громадянина на участь у судовому провадженні, а й, відповідно, можливість захищати інтереси і права.

Інститут присяжних має давню історію. За визначенням російського процесуаліста І.Я. Фойницького, форми участі народного елемента в судово-карній діяльності Західної Європи зведені до наступних типів:

1. Суд всього народу;
2. Судні мужі або шеффени старого германського права;
3. Станові суди;
4. Присяжні засідателі;
5. Судові засідателі або шеффени нового германського права. [2, 53]

У сучасному розумінні, суд присяжних виник, як вважається, в 892 р. в Англії, за часів правління Людовика Благочестивого. Так, відомо, що присяжні брали участь в судах англосаксонських королів ще до поширення в цій країні християнства, коли судові справи вирішувалися за допомогою ордалій, тобто зверненням до надприродним силам з питанням про винність або невинності обвинуваченого. Одним із способів ордалій була очисна присяга. Обвинуваченим пропонувалося назвати 12 чоловік, які могли клятвено підтвердити його невинність. [2, 53] Як бачимо, традиційна англійська модель суду присяжних (1+12) зародилася близько тринадцяти сторіч тому.

На даному етапі, англійська модель суду присяжних має певні особливості: особа, яка є кандидатом в присяжні, повинна бути повнолітньою, не старшою за 70 років, прожити останні 5 років у Великобританії. Присяжні розглядають кримінальні справи щодо особливо тяжких злочинів, а майже всі кримінальні справи на вимогу обвинуваченого. Крім того, в 1846 році було запроваджено інститут розгляду присяжними цивільних справ за певними категоріями спорів: в даний час такими категоріями є омана, шахрайство, наклепи і порушення обіцянки одружитися. [3, 792] Кількість присяжних залежить від судової інстанції, типу і складності справи.

Прототипом суду присяжних в Германії був шеффенський суд. Його характерними рисами було те, що шеффени обиралися не на одну справу, а на цілий ряд справ. Шеффени обиралися на час сесії з найбільш гідних громадян, виконували свої обов'язки безоплатно, а в судових засіданнях користувалися суддівськими правами. Таким чином, одноособовий судовий розгляд перетворювався колегіальний.

У Францію цей інститут прийшов разом з введенням відповідного декрету у 1790 р. Це стало поштовхом до розповсюдження суду присяжних в таких країнах, як Бельгія, Швейцарія, Італія, Іспанія, Росія.

Щодо Росії, то суд присяжних з'явився там в 1864 р. і став широко популярним явищем, запозичивши більшість положень англійської моделі відповідного інституту.

Таким чином, в теорії відзначають наявність двох типів суду присяжних: французький і англійський. Перший відрізняється тим, що в предмет судового слідства тут входять обставини заявленого цивільного позову, тому континентальній моделі притаманний так званий «з'єднаний процес». Крім того, цивільний позивач міг приймати участь в допитах та представляти докази. У свою чергу, англо-американська модель характеризується чітко визначеними межами втручання в судовий розгляд присяжних. Вважається, що остання модель є більш оптимальною, адже не вона не породжує перебільшення компетенції присяжних і поєднання їх з суддею.

Треба відзначити, що застосування суду присяжних, хоч і не є обов'язком елементом здійснення демократичного правосуддя, проте використовується здебільшого саме в таких країнах.

Навпаки, азіатські, африканські, латиноамериканські і мусульманські держави майже не використовують практику світової спільноти щодо введення в судовий розгляд таких фігур, як присяжні. Демократичні країни з рівними правами для всіх громадян можуть існувати і без суду присяжних, але репресивні диктаторські режими погано уживаються з судами присяжних. [4, 63]

Введення суду присяжних в незалежній Україні, певним чином, є прогресивним кроком. Конституція 1996 передбачала участь у суді народних засідателів, проте фактично ця норма не працювала. Лише Кримінальний процесуальний кодекс 2012 р. підняв ці питання. Згідно з ним, суд присяжних приймає участь в судовому розгляді кримінальної справи у випадках, коли відбувається провадження у першій інстанції щодо злочинів, за які передбачається довічне утримання та щодо злочинів, вчинених службовими особами. [5,5]

Введення суду присяжних в Україні є певним наближенням до європейських правових стандартів і демократичних принципів здійснення судочинства світовою спільнотою.

Науковці нерідко зазначають, що, незважаючи на позитивну роль суду присяжних, неодноразово виникають певні проблеми. Вони пов'язані з наступним:

1. Некомпетентність у правовій сфері осіб, які є присяжними. Близькість до «вуличного суду».

Зазвичай, ця думка спростовується тим, що по-перше, кандидати до суду присяжних повинні відповідати певним вимогам, по-друге, в процесі вибору цих осіб залишаються ті, хто дійсно може об'єктивно вплинути на розгляд справи.

2. Незахищеність присяжних.

На жаль, країни СНД, де має місце цей інститут, не можуть забезпечити повну ізоляваність від натиску на присяжного і його цілковиту безпеку. Проте, зважаючи на те що, згідно з КПК, присяжні беруть участь лише у деяких категоріях справ, є певні можливості наближення до європейських принципів забезпечення захисту присяжним.

Головною проблемою багатьох країн є роз'єднаність дій судді та присяжних через професійність першого на непрофесійність останніх. Також гостро стоїть проблема емоційного ставлення до підозрюваної особи з боку присяжних, що може вплинути на вирок.

Проте, незважаючи на певну кількість традиційних проблем в поданій сфері, треба зауважити, що суд присяжних в Україні тільки народжується, і це не є гарантією виникнення недоліків в його роботі, а навпроти, прогресивним кроком в сторону більш демократичного судового провадження.

Література:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Асеева Е.А. Развитие института состава суда в зарубежном законодательстве / Е.А. Асеева // Вестник Российской Академии Естественных Наук. – 2007. – № 4 – С. 53-58.

3. Дёмин Д.И. Институт присяжных в зарубежных странах / Д.И. Дёмин // Научный потенциал молодежи – будущее России [Электронный ресурс]: III Всероссийские научные Зворыкинские чтения: сб. тез. докл. III Всероссийской молодежной научной конференции. Муром, 22 апр. 2011 г. – Муром: Изд.-полиграфический центр МИ ВлГУ, 2011. – 964 с.

4. Тейман С. Введение народного участия в отправлении правосудия в Республики Казахстан / С. Тейман // Российская юстиция. – 2004. - № 6 – С. 61-69.

5. Уголовный процессуальный кодекс Украины / пер. Фокина Л.И. Закон Украины «Про внесення змін до деяких законодавчих актів у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України». – Х.; Одиссей, 2012. – 384 с.

Федорова А.С.,
Мариупольский государственный университет,
Экономико-правовой факультет, 4 курс

ПОНЯТИЕ И ВИДЫ СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРАВООТНОШЕНИЙ

Субъектами хозяйственной деятельности Хозяйственный кодекс Украины признает участников хозяйственных отношений, которые осуществляют хозяйственную деятельность, реализуя хозяйственную компетенцию, имеют обособленное имущество и несут ответственность по своим обязательствам в пределах этого имущества. К таким субъектам относятся: - хозяйственные организации (юридические лица); - филиалы, представительства, другие обособленные подразделения хозяйственных организаций; - частные предприниматели [1]. Большинство хозяйственных организаций создаются в форме предприятий.

Предприятием является самостоятельный субъект хозяйствования, созданный компетентным органом государственной власти или органом местного самоуправления или другими субъектами для удовлетворения общественных и личных потребностей путем систематического осуществления производственной, научно-исследовательской, торговой, прочей хозяйственной деятельности.

Все предприятия могут быть унитарными или корпоративными. Унитарное предприятие - это предприятие, созданное одним учредителем, который выделяет необходимое для этого имущество; формирует в соответствии с законом уставный фонд, не разделенный на доли (паи); утверждает устав; распределяет доходы; непосредственно или через руководителя, который им назначается, руководит предприятием и формирует его трудовой коллектив на началах трудового найма; решает вопросы реорганизации и ликвидации предприятия. Корпоративное предприятие - это предприятие, созданное двумя или более учредителями по их совместному решению, которое действует на основе объединения имущества и/или предпринимательской или трудовой деятельности учредителей, их совместного управления делами, на основе корпоративных прав, в том числе через органы, создаваемые ими, участия учредителей в распределении доходов и рисков предприятия.

ХКУ разделяет предприятия на малые, средние и крупные. Малыми считаются предприятия, на которых среднеуčetная численность работающих за отчетный год не превышает пятидесяти человек, а объем валового дохода от реализации продукции (работ, услуг) за этот период не превышает суммы, эквивалентной 500 тысяч евро по среднегодовому курсу НБУ относительно гривны. Крупными признают предприятия, в которых среднеуčetная численность работающих за отчетный год превышает тысячу человек, а объем валового дохода от реализации продукции (работ, услуг) за год превышает сумму, эквивалентную 5 миллионам евро по среднегодовому курсу НБУ относительно гривны. Все остальные предприятия считаются средними [1].

ХКУ частными признает предприятия, созданные на основе частной собственности. При этом частное предприятие может быть как унитарным, так и корпоративным, потому что создать его могут: - одно физическое или одно юридическое лицо; - несколько физических лиц. Основывать частные предприятия могут как граждане Украины, так и иностранцы и лица без гражданства. То есть частные предприятия могут быть и иностранными, и предприятиями с иностранными инвестициями. Государственные и коммунальные предприятия могут быть только унитарными. Государственные предприятия делятся на государственные коммерческие предприятия и казенные предприятия.

Государственные коммерческие предприятия создают компетентные органы государственной власти в распорядительном порядке. Такому предприятию они передают на праве хозяйственного ведения имущество, находящееся в государственной собственности. Имущество может передаваться как взнос в уставный фонд государственного коммерческого предприятия, так и просто ему на баланс в распорядительном порядке. Государственное коммерческое предприятие не имеет права безвозмездно передавать принадлежащее ему имущество другим юридическим лицам или гражданам. Отчуждать, отдавать в залог основные фонды, сдавать в аренду целостные имущественные комплексы структурных единиц и подразделений, списывать с баланса не полностью амортизированные основные фонды, а также проводить их ускоренную амортизацию коммерческое предприятие имеет право только по предварительному согласию органа, в сферу управления которого оно входит [3].

Казенные предприятия создают по решению Кабинета Министров Украины. В нем определяют объем и характер основной деятельности, а также орган, в сферу управления которого будет входить предприятие. Реорганизация и ликвидация казенного предприятия происходит по решению этого органа. Имущество казенного предприятия закрепляется за ним на праве оперативного управления, то есть для осуществления некоммерческой хозяйственной деятельности. Название государственных предприятий должно содержать слова «государственное предприятие», а казенных - «казенное предприятие».

Коммунальные предприятия создают органы местного самоуправления в распорядительном порядке на базе обособленной части коммунальной собственности. ХКУ делит коммунальные предприятия на коммунальные коммерческие (действуют на основе права хозяйственного ведения) и коммунальные некоммерческие (действуют на основе права оперативного управления). В наименовании коммунального унитарного предприятия должны быть слова «коммунальное предприятие» и указание на орган местного самоуправления, в сферу управления которого оно входит.

Хозяйственным обществом является юридическое лицо, уставный (составной) капитал которого разделен на доли между участниками. Хозяйственные общества могут быть созданы в форме полного общества, командитного общества, общества с ограниченной или дополнительной ответственностью, акционерные общества.

Акционерным является общество, уставный капитал которого разделен на определенное количество акций одинаковой номинальной стоимости. Акционерное общество самостоятельно отвечает по своим обязательствам всем своим имуществом. Акционеры не отвечают по обязательствам общества и несут риск убытков, связанных с деятельностью общества, в пределах стоимости акций, которые им принадлежат. Акционеры, не полностью оплатившие акции, в случаях, установленных уставом, отвечают по обязательствам общества в пределах неоплаченной части стоимости принадлежащих им акций. Высшим органом акционерного общества является общее собрание акционеров. В общем собрании имеют право принимать участие все его акционеры независимо от количества и вида акций, которые им принадлежат. К исключительной компетенции общего собрания акционеров относятся: - внесение изменений в устав общества, в том числе изменение размера его уставного капитала; - избрание членов наблюдательного совета, а также создание и отзыв исполнительного и других органов общества; - утверждение годовой финансовой отчетности, распределение доходов и убытков общества; - решение о ликвидации общества.

В акционерном обществе может быть создан наблюдательный совет акционерного общества, который осуществляет контроль за деятельностью его исполнительного органа и защиту прав акционеров общества. Исполнительным органом акционерного общества, который осуществляет руководство его текущей деятельностью, является правление или иной орган, определенный уставом. Исполнительный орган решает все вопросы деятельности акционерного общества, кроме тех, которые отнесены к компетенции общего собрания и наблюдательного совета общества. Исполнительный орган является подотчетным общему собранию акционеров и наблюдательному совету акционерного общества и организует выполнение их решений. Исполнительный орган акционерного общества может быть коллегиальным (правление, дирекция) или единоличным (директор).

Обществом с ограниченной ответственностью является учрежденное одним или несколькими лицами общество, уставный капитал которого разделен на доли, размер которых устанавливается уставом. Участники общества с ограниченной ответственностью не отвечают по его обязательствам и несут риск убытков, в пределах стоимости своих вкладов. Участники общества, которые не полностью внесли вклады, несут солидарную ответственность по его обязательствам в пределах стоимости невнесенной части вклада каждого из участников.

Обществом с дополнительной ответственностью является общество, основанное одним или несколькими лицами, уставный капитал которого разделен на доли, размер которых определен уставом. Участники общества с дополнительной ответственностью солидарно несут дополнительную ответственность по его обязательствам своим имуществом в размере, который устанавливается уставом общества и является одинаково кратным для всех участников к стоимости внесенного каждым участником вклада. В случае признания банкротом одного из участников его ответственность по обязательствам общества распределяется между другими участниками общества пропорционально их долям в уставном капитале общества.

К коллективным предприятиям относятся унитарные или корпоративные предприятия, созданные на коллективной собственности учредителей, то есть на основе имущества, находящегося в коллективной собственности. К ним относятся кооперативы, предприятия общественных и религиозных организаций и т.п.

Выделяют следующие типы кооперативов: производственный, обслуживающий, потребительский. Производственным кооперативом является добровольное объединение граждан на началах членства для общей производственной или другой хозяйственной деятельности, которая основывается на их личном трудовом участии и объединении его членами имущественных паевых взносов [2]. Чтобы создать производственный кооператив, нужно, как минимум, три лица. Участниками производственного кооператива могут быть лица, которым исполнилось 16 лет. Причем одно и то же лицо может быть одновременно участником нескольких кооперативов. Наименование производственного кооператива должно содержать слова «производственный кооператив» или «кооперативное предприятие». Объединение предприятий является юридическим лицом, действующая на основании устава. Вместе с тем участники объединения не теряют статуса юридического лица. В зависимости от порядка основания бывают следующие объединения: хозяйственные (созданные добровольно самими участниками) и государственные или коммунальные хозяйственные (созданные по решению органа государственной власти или местного самоуправления).

Различают следующие формы объединений: ассоциация, корпорация, консорциум, концерн. Возможны и другие формы объединения предприятий - союз, ассоциация предпринимателей и т.п. Человек как участник гражданских отношений считается физическим лицом. Все физические лица

являются равными в способности иметь гражданские права и обязанности. Быть предпринимателем может физическое лицо с полной гражданской дееспособностью. Гражданскую дееспособность имеет физическое лицо, которое осознает значение своих действий и может руководить ими [3].

Литература:

1. Хозяйственный кодекс Украины от 16. 01. 2003 г. // Ведомости Верховной Рады Украины. -2003.- N18-22.-344. - [Электронный ресурс].-Режим доступа: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Бачинский А.А. Хозяйственные объединения в Украине: Учебное пособие. - Харьков, 2010.
3. Гайворонский В.М. Хозяйственное право Украины: Учебное пособие. - 2008.

Фініченко І.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ МАЛОЛІТНІХ

Однією з найуразливіших груп населення України в умовах складних соціально-економічних перетворень стали діти. Незважаючи на всі заходи, які вживає Уряд і інші органи влади, реальне становище дітей погіршується під впливом зниження життєвого рівня населення, погіршення медичного обслуговування, поширення так званого "соціального сирітства". Все це призводить до зростання злочинності неповнолітніх. За останнє десятиріччя втричі зросла кількість протиправних дій вчинених неповнолітніми. Поняття "малолітня особа" тісно взаємопов'язано із проблемою осудності.

Відповідно до ст. 22 Кримінального Кодексу України, кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилось 16 років. Особи, що вчинили злочини у віці від 14 до 16 років, підлягають кримінальній відповідальності лише за вбивство, зґвалтування, розбій, здирство, крадіжку і низку інших злочинів, винятковий перелік яких подано у ч.2 ст. 22 КК України [1].

Відповідно до статті 3 КПК України малолітньою особою вважається дитина до досягнення нею чотирнадцяти років[2]. Малолітні особи у віці до 14 років, не можуть бути суб'єктами злочину і притягуватись до кримінальної відповідальності (ст. 18 КК України). Для виявлення і усунення всіх причин і умов, що сприяють вчиненню злочинів закон зобов'язує проваджувати розслідування в повному обсязі не тільки по фактах злочинів, а й по фактах діянь, вчинених особами, що не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність (у віці з 11 років до досягнення віку, з якого настає кримінальна відповідальність, — 14 або 16 років). Як правило, проведення досудового слідства по справах неповнолітніх доручається спеціально виділенім для цього слідчим, що мають високу професійну підготовку та досвід роботи з неповнолітніми.

У разі наявності достатніх підстав вважати, що суспільно небезпечні діяння скоєно особою, яка досягла 11 років до досягнення віку, з якого законом передбачена кримінальна відповідальність по факту цього діяння збуджують кримінальну справу. Слідчий виносить мотивовану постанову про зупинення справи і застосування до неповнолітнього примусових заходів виховного характеру. Справа разом із постановою направляється до прокуратури, де прокурор, перевіривши матеріали справи, направляє її до суду для застосування до неповнолітнього примусових заходів виховного характеру. Така справа розглядається спеціально уповноваженим на то суддею із обов'язковою участю прокурора, законного представника, захисника та представників служби у справах дітей і кримінальної міліції у справах дітей, якщо вони з'явилися або були викликані в судові засідання.

Під час попереднього слідства і розгляду справи судом підлягає виявленню:

- а) вік неповнолітнього;
- б) стан здоров'я і рівень загального розвитку;
- в) умови життя, виховання і поведінки;
- г) обставини, які незадовільно впливають на виховання неповнолітнього;
- д) відношення неповнолітнього до скоєного, дані про його сім'ю.

Суд може застосовувати до особи, що вчинила суспільно небезпечне діяння у віці від 11 років до віку, з якого можлива кримінальна відповідальність примусові заходи виховного характеру, які не є кримінальним покаранням, згідно з Кримінальним Кодексом України [1]. До примусових засобів виховного характеру відносять: зобов'язання публічно або в іншій формі попросити пробачення у потерпілого; попередження; передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють або під нагляд педагогічного чи трудового колективу; направлення неповнолітнього до

спеціальних учбово-виховного закладу для дітей і до його виправлення суд також може призначити суспільного вихователя.

Якщо буде встановлено, що особа вчинила у віці від одинадцяти до чотирнадцяти років суспільно небезпечне діяння, віднесене до категорії тяжких злочинів і її необхідно негайно ізолювати, то за постановою слідчого або органу дїзнання, за згодою прокурора за вмотивованим рішенням суду її може бути поміщено у приймач-розподільник для неповнолітніх на строк до тридцяти дїб. Участь захисника в цьому випадку забезпечується з моменту поміщення неповнолітнього в приймач-розподільник. Слідчий суддя, суд зобов'язані відмовити у поміщенні особи у приймач-розподільник для дітей, якщо прокурор не доведе наявності достатніх підстав вважати, що особа вчинила суспільно небезпечне діяння, яке підпадає під ознаки діяння, за яке Кримінальним Кодексом України передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк понад п'ять років та що жоден із більш м'яких заходів не може запобігти цьому. Строк тримання особи у приймач-розподільнику для дітей може бути продовжено ухвалою слідчого судді, суду ще на строк до тридцяти днів. Питання скасування чи продовження строку тримання особи у приймач-розподільнику для дітей вирішується в порядку, передбаченому для скасування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або продовження строку тримання під вартою відповідно.

Виходячи з вищезазначеного, можна зробити висновок, що поряд із загальними положеннями, що належать до питань провадження у справах щодо осіб, які вчинили злочин, кримінальний закон передбачає певні особливості проведення досудового розслідування та судового розгляду справ про злочини, які вчиняються неповнолітніми. Дані особливості виокремлено в окремий розділ, які стосуються предмета доказування у діяннях, що вчиняються даними особами, затримання і взяття під варту, пред'явлення обвинувачення і допит неповнолітнього обвинуваченого, особливості судового розгляду та ін.

Зараз – важливий етап запровадження системи ювенальної юстиції в Україні, метою і завданням існування якої мають бути забезпечення прав дитини в цілому, її цивільних (сімейних, житлових) інтересів, захист від кримінального переслідування, у кримінальному процесі, керуючись принципом верховенства права, застосовуючи реституційний підхід та відновне правосуддя.

Література:

1. Яценко С.С., Шакун В.И. Кримінальний Кодекс України: Научно-практический комментарий – К.: Правові джерела, 1998. – 11с.
2. Тертишник В.М. Науково-практичний коментар до Кримінально-процесуального Кодексу України К.: «А.С.К», 2007 – 432с.
3. Галимов О.Х. Малолетние лица в уголовном судопроизводстве. – СПб: Питер, 2001.

Фомичов С.С.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯКОСТІ ПРОДУКТІВ, ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ

Сучасна ринкова економіка висуває принципово нові вимоги до якості продукції, що випускається на товари та послуги, що надаються. При цьому якість продукції виступає визначальним фактором соціальної, екологічної, структурно-галузевої, зовнішньоекономічної політики держави. З одного боку, виробництво якісної продукції визначає рівень життя населення країни, здоров'я нації та безпеки навколишнього середовища. З іншого боку це можливість прискорення темпів економічного розвитку та підвищення ролі держави на міжнародному рівні.

Конституція України (ст. 50) гарантує право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. А також право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, та на її поширення [1].

Проблемам державного управління якістю продукції приділялося досить багато уваги в науковій юридичній, економічній і технічній літературі. Змістовна сторона даних питань, розглянутих і аналізованих в даній курсовій роботі, знайшла своє висвітлення в роботах, присвячених адміністративно-правовим, цивільно-правовим, техніко-економічним аспектам забезпечення якості продукції. Зокрема, різні аспекти державного управління якістю продукції розробляли В.Ф. Опришко [2], Н.І. Побежімова [3].

Правові дослідження в сфері якості продукції, товарів та послуг проводили Л.М. Іваненко [4], А.М. Запорожець [5], О.В. Зверева [6], Т.О. Кагал [7], Е.К. Ольхон [8] та інші. В працях кожного із дослідників присутня власне визначення якості продукції, при цьому кожне із визначень доповнює інше, враховуючи те, що уявлення про якість постійно змінюється.

Якість продукції - це сукупність властивостей і характеристик продукції, які надають їй здатність задовольняти обумовлені або передбачувані потреби.

Якість товару - це сукупність особливостей товару, що стосуються її здатності задовольняти становленні й передбачені потреби. Якість товару є сукупністю властивостей, які обумовлюють придатність товару задовольняти наявні потреби відповідно до призначення товару та в умовах його експлуатації чи споживання [9].

На сучасному етапі розвитку держави в Україні діють засади системи правового регулювання якості товарів та послуг, прийняті закони, що регламентують стандартизацію, сертифікацію, метрологію; підтверджують відповідність, нагляд (контроль) у сфері якості, сприяють розробленню технічної регламентації.

Українське законодавство в напрямку регулювання якості продукції поділяється на дві групи:

1) нормативні акти, спеціально видані з питань стандартизації, які визначають політику держави в галузі управління якістю;

2) правові норми щодо якості продукції, які містяться в нормативних актах з широкого кола питань.

До першої групи належать нормативні акти, які є правовою базою проведення робіт зі стандартизації в країні, а саме: Закон України "Про стандартизацію" від 17.05.2001 р., Закон України "Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини" від 23.12.1997 р., Закон України "Про метрологію та метрологічну діяльність" від 11.02.1998 р., Закон України "Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності" від 01.12.2005 р., Протокол «Про вступ України до Світової організації торгівлі», Закон України «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі», Закон України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції».

До нормативних актів другої групи належать правові норми і нормативні акти, що регулюють відносини щодо якості товарів та послуг, а саме: Закон України "Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію неякісної та небезпечної продукції", Закон України "Про підприємство в Україні". Закон України "Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію неякісної та небезпечної продукції", Закон України "Про захист прав споживачів", Закон України "Про забезпечення санітарного й епідеміологічного благополуччя населення", Закон України "Про ветеринарну медицину".

Згідно Концепції державної політики у сфері управління якістю продукції (товарів, робіт, послуг) державна політика у сфері управління якістю продукції (товарів, робіт, послуг) спрямована на підтримку зусиль підприємств та організацій у задоволенні потреб споживачів шляхом поліпшення якості та конкурентоспроможності продукції, розвитку і впровадження методів управління якістю. А завданням державної політики у сфері управління якістю є створення необхідних правових, економічних, організаційних умов для: виробництва якісної продукції, конкурентоспроможної на внутрішньому та зовнішньому ринку; задоволення попиту на безпечну та якісну продукцію; збереження та відновлення безпеки довкілля; збільшення доходів бюджету за рахунок інтенсифікації розвитку економіки; зростання зайнятості та підвищення життєвого рівня громадян; піднесення авторитету країни у світовому співтоваристві, забезпечення стабільного розвитку її економіки та посилення обороноздатності [10].

Механізм управління якістю продукції складається з трьох підсистем:

1. Загальної підсистеми, що вміщує прогнозування та планування технічного рівня якості, регулювання та контроль за якістю, облік та аналіз зміни рівня якості, стимулювання та відповідальність за якість.

2. Спеціальної підсистеми, що включає стандартизацію, сертифікацію та атестацію продукції.

3. Забезпечуючої підсистеми, що складається із правового, інформаційного, матеріально-технічного, організаційного та метрологічного забезпечення.

Прагнучи інтегруватися у світову економіку, Україна гармонізувала своє законодавство та НД відповідно до норм ГАТТ/ВТО, привела у відповідність до них митне і тарифне регулювання та інші механізми управління зовнішньоекономічною діяльністю. Україна з 1997 р. входить до складу ОІМЛ її інтереси в цій організації представляє Держспоживстандарт України, в цьому ж році Україна стала членом-кореспондентом СЕН її представником є Українська асоціація якості. Держспоживстандарт України активно працює в межах ЕАСС з питань стандартизації та сертифікації. В Україні

функціонують 38 міждержавних ТК з найважливіших напрямків науково-технічної діяльності. Рішення угоди "Узгодження про принципи проведення і взаємовизначення робіт із сертифікації", яку прийняла МДР, є обов'язковою для виконання на території України. Крім того наша держава виконує вимоги Угоди про технічні бар'єри в торгівлі з дати вступу до СОТ тощо.

Таким чином, державне регулювання якості продукції, товарів та послуг в Україні має під собою законодавчий фундамент на всіх рівнях управління економікою. Однак слід зазначити, що законодавство ще не повною мірою відповідає суспільним вимогам, а науково-технічна організація контролю на підприємствах має багато недоліків. Тому перед державою стоїть важливе завдання — розробити і прийняти цілу низку законів, які б забезпечили справжній захист споживачів, прослідкувати за підвищенням технічного рівня виробництва, за посиленням відповідальності за неякісну продукцію, товари та послуги. Адже тільки держава може і повинна бути надійним гарантом цих прав.

Література:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України – 1996 - № 30 – С.141
2. Опришко В.Ф. Правові основи державного управління якістю продукції - К: Наука, 1986 - 234с.
3. Побежимова Н.И. Державний нагляд за дотриманням стандартів // Ефективність правових засобів в забезпеченні якості продукції - № 1 -1987 - с.181- 196
4. Іваненко Л. М. Цивільно-правове забезпечення прав споживачів на належну якість товарів : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / Л.М. Іваненко. – К., 1998. – 20 с.
5. Запорожец А. М. Правовые проблемы обеспечения качества продукции / А.М. Запорожец. – Х.: Харьковский гос. ун-т, 1989. – 151с.
6. Зверев О. В. Захист прав споживачів. / О.В. Зверева. – К.: ЦУЛ, 2007. – 192 с.
7. Кагал Т. О. Організаційно-правові питання забезпечення захисту прав споживачів у сфері якості товарів. - К.: Наука, 1998. – 207 с.
8. Ольхон Э. К. Правові засоби забезпечення якості продукції – Іркутськ: Іркутський університет, 1981. – 54 с.
9. Термінологічний словник «Теоретичних основ товарознавства». - М: Наука, 1998 – 350с.
10. Про затвердження Концепції державної політики у сфері управління якістю продукції (товарів, робіт, послуг): Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.08.2002 р. № 447-р // Офіційний вісник України від 06.09.2002 р. – 2002. – № 34. – С. 238, ст. 1620.

Хатмінська К.Ю.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ПОНЯТТЯ СТРАХУВАННЯ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У процесі життєдіяльності людина постійно перебуває під впливом різноманітних шкідливих факторів: хвороб, нещасних випадків, дорожньо-транспортних пригод, стихійних лих тощо. Разом з тим у житті людини можуть мати місце певні події, які не носять шкідливого характеру, але з настанням яких виникає необхідність у додатковій матеріальній допомозі: досягнення пенсійного віку, вступ до навчального закладу, одруження та ін. Здійснення підприємницької діяльності також пов'язане із постійною загрозою втрат матеріального характеру. У таких випадках виникає нагальна необхідність у забезпеченні інтересів фізичних та юридичних осіб внаслідок настання тих або інших подій. Захист їх інтересів може забезпечуватися за допомогою різних інструментів, серед яких особливе місце займає страхування.

Страхування є універсальним засобом, спрямованим на усунення (або, у крайньому разі, мінімізацію) негативних (небажаних) наслідків, зумовлених різними причинами.

Економічна сутність страхування полягає в розкладенні збитків, заподіяних одній особі, серед якомога більшого кола суб'єктів, для кожного з яких окремо матеріальні втрати ледь відчутні, а становище потерпілого відновлюється швидко і достатньо повно. З цієї точки зору страхування виступає у вигляді системи перерозподільчих відносин його учасників шляхом формування за рахунок їх грошових внесків цільового фонду, призначеного для відшкодування можливих надзвичайних та інших втрат, надання грошової допомоги або накопичення грошових коштів.

Під час проведення аналізу основних аспектів здійснення страхової діяльності в Україні особливу увагу необхідно приділити питанню правового регулювання цієї діяльності.

Так, з огляду на те, що страхова діяльність — це врегульована нормами права господарська діяльність страхових організацій з надання страхових послуг за рахунок сформованих страхових фондів, що здійснюється на підставі ліцензії, як правило, з метою отримання прибутку — можна сказати, що сьогодні правове забезпечення страхування становлять прийняті законодавчі та нормативні акти, що регулюють страхову діяльність як у цілому, так і за окремими її напрямками.

Система правового регулювання страхової діяльності господарської діяльності містить норми, визначені [1, 45]:

- Конституцією України;
- міжнародними угодами, які підписала й ратифікувала Україна;
- Цивільним кодексом України;
- законами та постановами Верховної Ради України;
- указами та розпорядженнями Президента України;
- декретами, постановами та розпорядженнями Уряду України;
- нормативними актами (інструкції, методики, положення, накази), які ухвалено міністерствами, відомствами, центральними органами виконавчої влади та зареєстровано в Міністерстві юстиції України;
- нормативними актами органу, який згідно із законодавством України здійснює нагляд за страховою діяльністю;
- нормативними актами органів місцевої виконавчої влади у випадках, коли окремі питання регулювання страхової діяльності було делеговано цим органам за рішенням Президента або Уряду України;
- окремими нормативними актами колишнього Радянського Союзу та УРСР, які не було відмінено законодавством незалежної України.

Норми інституту страхування господарської діяльності не можуть існувати поза оболонкою правової норми, тобто поза джерелом права. Одним із найбільш поширених джерел права у сфері страхування є нормативно-правовий акт. Сукупність нормативних правових актів, спрямованих на регулювання суспільних відносин в галузі страхової діяльності, являє собою страхове законодавство.

Страхове законодавство господарської діяльності є комплексним. В основу його формування повинен бути покладений такий критерій, як сфера страхової діяльності.

Комплексний характер носить і більшість нормативних правових актів, що входять до складу страхового законодавства. Саме на стику публічного і приватного права відбувається його формування. Розробка і видання комплексних актів продиктовані головним чином єдністю мети регульованих відносин. Страхове законодавство України утворює єдину систему нормативних правових актів різної юридичної чинності [2, 22].

За своєю юридичною силою всі нормативні акти поділяються на закони та підзаконні акти. Окремо теорія права поділяє закони на звичайні та конституційні. До останніх у першу чергу належать Конституція України та закони, що згадуються в ній.

Конституція України 1996 р. перш за все визначила загальні норми правового регулювання фінансової політики, складовою частиною якої є страхова діяльність. Так, зокрема, ст. 92 визначила, що засади створення та функціонування фінансового ринку встановлюються виключно законами України, забезпечувати впровадження яких має Кабінет Міністрів України [3].

Окреме місце в системі правового регулювання страхової діяльності у сфері господарства займають нормативні акти колишнього Мінфіну СРСР, які регламентують діяльність страховиків, заснованих на базі колишніх Держстраху та Укрдержстраху, проте які поступово втрачають чинність з прийняттям відповідних актів Мінфіну України.

У страхових організаціях приймаються локальні акти. До локальних актів належать: статут (положення) страхової організації, як організаційна основа її діяльності, а також Правила (умови) страхування та договір страхування (страхове свідоцтво).

Окрім нормативних актів джерелом страхового права є звичай ділового обороту. В якості таких звичаїв можуть виступати зразкові умови договору у випадках, коли в договорі немає відсилання до цих умов. Зразкові умови можуть бути викладені у формі зразкового договору або іншого документа.

Договір страхування завершує правову регламентацію відносин сторін у страхуванні господарської діяльності. В теорії права договір здебільшого розглядається як підстава для виникнення правовідносин, тобто як юридичний факт. Разом з тим індивідуальний договір є актом, що породжує індивідуальні правові приписи [4].

Саме таке регулювання має місце в особистому страхуванні. Цивільне законодавство передбачає лише загальні принципи і межі здійснення страхової діяльності, відносячи конкретизацію їх відносин на розсуд сторін (ст. 5 Закону України "Про страхування").

Особливе місце в системі джерел правового регулювання страхової діяльності у сфері господарства займають джерела міжнародного характеру. У ст. 9 Конституції України прямо передбачено, що "чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України". Тим самим відкривається можливість прямої дії та застосування норм міжнародного права учасниками страхових правовідносин. Аналогічне положення міститься у ст. 46 Закону України "Про страхування", яка проте обмежує його дію територією України.

Серед таких міжнародних актів можна назвати Угоду між Урядом Російської Федерації та Кабінетом Міністрів України про медичне страхування громадян Російської Федерації, які тимчасово перебувають в Україні, і громадян України, які тимчасово перебувають в Російській Федерації, від 28.10.99 р.

Особливе місце займають Директиви ЄС, які хоч і не є джерелом права у вузькому розумінні, проте на їх основі приймаються акти України. Зокрема, це Директива 2000/26/ЄС Європейського Парламенту та Ради про наближення законів держав-членів щодо страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів та про внесення змін і доповнень до Директив Ради 73/239/ЄЕС та 88/357/ЄЕС (четверта Директива страхування відповідальності) від 16.05.2000 р.; Директива 2001/17/ЄС Європейського Парламенту та Ради про реорганізацію та ліквідацію страхових підприємств від 19.03.2001 р.

Отже, всі ці норми складають цілісну систему правового регулювання страхової діяльності у сфері господарювання.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – С.141.
2. Конституція України : чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 25 верес. 2009 р.: (відповідає офіційному тексту). - К. : Паливода А.В., 2009. - 48 с. - (Закони України).
3. Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю: Закон України від 19 червня 2003 року // ВВР. — 2003. — № 52. — ст.377.
4. Александрова Т. Г., Мещерякова О. В. Комерційне страхування (Довідник).- М., 2006.-253 с.
5. Базилевич В.Д., Базилевич К.С. Страхова справа / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич. / [Монографія]. – 6-те вид. – К. : Знання, 2008. – 351 с.

Хатмінська К.Ю.,
Маріупольський державний університет
економіко-правовий факультет, 4 курс

ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Одним з найбільш актуальних питань становлення ринкової моделі господарювання залишається належне фінансове обслуговування малого і середнього підприємництва.

Позитивні сторони малого і середнього бізнесу обумовлюються швидкою окупністю витрат, свободою ринкового вибору, орієнтацією на виготовлення товарів і послуг повсякденного попиту, реалізацією інновацій, високою мобільністю і раціональністю форм управління тощо.

Трансформаційні процеси у системі суспільних і виробничих відносин обумовили розвиток малого та середнього бізнесу і в Україні. Але, на жаль, у порівнянні з розвиненими країнами, ця форма підприємництва тільки знаходиться в стадії становлення. Так, частка малого і середнього бізнесу у ВВП складає 9,5%, кількість малих підприємств – 197 тис., що об'єднує лише 1/10 числа зайнятих [1].

Світовий досвід показує, що малий і середній бізнес переважним чином фінансується невеликими банківськими установами: земельними банками і ощадними касами, банками взаємного кредитування та кооперативні банки, які спеціалізуються на кредитуванні дрібних і середніх підприємств, а також на фінансуванні їхніх капіталовкладень [2; с.93]. Рівень функціонування цих установ достатньо високий, вони задовольняють потреби клієнтів у найрізноманітніших фінансових послугах, пропонуючи не тільки кредити і інвестиції, а і фінансовий консалтинг (консультації щодо фінансового менеджменту, маркетингу, бухгалтерського обліку) та методичне забезпечення малого і

середнього бізнесу. Перевага цих банків в обслуговуванні клієнтів з малого і середнього бізнесу – індивідуальний підхід, а відповідно індивідуальний сервіс для кожного клієнта.

Отже, високий рівень розвитку малого і середнього підприємництва в зарубіжних країнах забезпечено досконалою структурою кредитних систем цих країн. У взаємодії бізнес – кредитно-банківський сектор успішно співіснують різні за розмірами банківські та кредитні установи, дрібніші з яких працюють з невеликими підприємствами, крупні банки орієнтуються на великий бізнес. І чим більш розгалуженою є структура банківських та кредитних інститутів, тим краще це для бізнесу.

В Україні спостерігається протилежна ситуація. Найбільші і великі банки країни, які представлені найменшою кількістю установ (порядка 25 інститутів), концентрують у своїх портфелях найбільшу питому вагу активів, у т.ч. наданих кредитів, інвестицій, а також вони залучають найбільшу питому вагу коштів клієнтів, зокрема із сфери малого і середнього бізнесу [розраховано за даними 3]. Великі банки залучають до себе клієнтів з малого та середнього бізнесу і працюють із дрібними вкладниками через розгалужену мережу філій.

Наприклад, в організаційній структурі найбільших і великих банків України та їх філій обов'язково існують відділи (або сектори) мікrokредитування. Так, «Укрсиббанк» (5 позиція за розміром активів) надає мікrokредити дрібним підприємцям – позики до 50 тис. доларів США на розвиток приватного бізнесу. Відповідні позички надаються прискореним методом – шляхом заповнення певної анкети і підрахунку балів, що дає можливість приймати рішення по кредитуванню майже миттєво [4; с.16]. Це так звані скорингові системи основою яких є набір більш оптимальних соціально-демографічних характеристик позичальника, при яких ймовірність неповернення кредиту є незначною.

Також всі банки, які кредитують малий і середній бізнес в Україні працюють у рамках програм міжнародних фінансових організацій (ЄБРР, Німецько-українського фонду), але прикладів визнання міжнародними фінансовими компаніями-інвесторами вітчизняних банків з локальною операційною діяльністю ще немає.

Ще складнішою є ситуація у регіонах, де, незважаючи на значну кількість малих банків не має жодного, який би спеціалізувався на обслуговуванні малого і середнього бізнесу у регіональному масштабі [5].

Отже, підприємства малого і середнього бізнесу в Україні обслуговуються переважним чином найбільшими і великими банками країни.

1. В структурі кредитної системи України, в тому числі у регіональних масштабах, відсутні спеціалізовані установи, які обслуговують підприємства малого і середнього бізнесу.

2. У вітчизняній банківській практиці відсутнє пільгове оподаткування і кредитування банків, які обслуговують підприємства малого і середнього бізнесу.

3. Для кредитування малого бізнесу в Україні широко використовуються кошти міжнародних фінансових організацій та фондів.

4. У системі мікrokредитування, яке застосовують найбільші і великі банки країни, широко використовуються скорингові системи оцінки кредитоспроможності клієнтів – підприємств малого і середнього бізнесу.

Аби поліпшити стан фінансового обслуговування підприємств малого і середнього бізнесу в Україні необхідно, в першу чергу, банківським установам розробити свої стратегії виходу на ринок послуг для дрібних клієнтів, відповідно до цих стратегій внести зміни у менеджмент, операційну та технологічну діяльність, у сферу інформаційних технологій, враховуючи особливості функціонування і потреби клієнтів малого і середнього бізнесу. Також необхідно широко залучати до співпраці західних консультантів – практиків з банківського обслуговування дрібних підприємств.

На державному рівні слід продовжувати роботу спрямовану на залучення в Україну коштів міжнародних фондів, кредитно-фінансових установ, а також забезпечення доступу до цих ресурсів якнайширшого кола банків, які відповідають критеріям прийнятності даних установ.

Необхідно стимулювати банки та небанківські фінансові установи (зокрема, кредитні спілки, товариства взаємного кредитування тощо) до розширення мікро- та інших видів кредитування і одночасно вдосконалювати законодавче забезпечення їх діяльності; створювати сприятливі умови для громадян і суб'єктів господарювання в отриманні кредитів, у тому числі за рахунок спрощення порядку їх надання, зменшення відсоткових ставок, збільшення строків користування; вдосконалювати механізм державної підтримки підприємств, зокрема суб'єктів малого та середнього бізнесу в отриманні кредитів та розробку національної програми мікrokредитування.

Для збільшення капіталізації банків як основи щодо розширення спектру їхніх активно-пасивних операцій, у тому числі в сфері обслуговування клієнтів малого і середнього бізнесу

доцільно: на державному рівні сприяти легалізації некримінальних капіталів; на державному рівні сприяти обігу акцій банків на фондовому ринку; сприяти залученню коштів населення у капітал банків через формування гібридних капітальних фондів та субординованого боргу; спростити процедуру реєстрації статутного капіталу банків, залишивши функції державної реєстрації за НБУ.

Література :

1. Малий бізнес та підприємництво в ринкових умовах господарювання/ Навч. посіб. За ред. професора Л.І. Воротиної. К.: Європейський університет, с.68.
2. Зарубежные банковские системы: Научное издание: Москва: ТД «Элит- 2000», 2001. – 392 с.
3. Укрсиббанк понимает всех и каждого// Мир денег. - №4 (40). – 2003. – с. 15-20
4. Стратегія розвитку малих і середніх банків у контексті глобалізаційних та євро- інтеграційних процесів// Вісник НБУ. – 2005. - №1 – С.50- 51.

Хмелевська Ю.М.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ІСТОРІЯ ПОЯВИ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ

Поява акціонерних компаній сталася слідством необхідності величезної концентрації капіталу для, у першу чергу, торгівлі з віддаленими колоніями й країнами. Ця необхідність виникла в епоху великих географічних відкриттів (з кінця 15 століття).

Як на одну з найдавніших перехідних форм до акціонерних компаній указують на *societates vestigalium publicorum* у Древньому Римі, у підставі яких лежала передача в оренду державних доходів на підставі договорів, заключаючись з одним або декількома особами на 3, 5 або 100 років, які несли необмежену майнову відповідальність перед державою й вносили певну заставу. До складу товариства входили повні товариші й вкладники, що відповідали тільки сумою внеску. Вони за своїм характером досить схожі на сучасні командні товариства, але подібності з акціонерними компаніями в них важко виявити, тим більше, що присутні риси акціонерної компанії – акцій, ще не було, так само як й відчуженість часток історичними джерелами скоріше спростовується, чим підтверджується.

Протягом 13-го й 14-го сторіччя одержали особливий розвиток так називані *communitates*, *societates* або *colonnae*, засновані на тім, що деякі особи віддавали свої гроші або товари капітанові якого-небудь корабля, що відправляється в плавання, внаслідок чого утворювався загальний фонд (*columna comunis*), частки учасників були відчужуваними й мали ринкову ціну.

И.Т. Тарасов указує в якості першого акціонерного товариства Генуезский банк, заснований в 1345 році (за іншим даними – в 1371). Розвиток акціонерної справи пішов у Голландії. В 1595 році (за іншим даними – в 1602) була заснована Голландська Ост-Индская компанія, після чого був заснований цілий ряд акціонерних компаній, серед яких особливо виділялася Голландська Вест-Індійська компанія.

За Голландією, у хронологічному порядку, стоїть Англія. Акціонерні компанії там з'являються наприкінці 16-го століття, і однієї з перших була знаменита Англійська Остіндійська компанія (заснована в 1609 році, за іншим даними – в 1613).

Установі Англійської Ост-індійська компанії передувало створення Англо – Гамбурзької торговельної компанії, що і була самої древньої із всіх англійських торговельних компаній.

Весь початковий період становлення й розвитку акціонерної справи в Європі характеризувався періодичними масовими банкрутствами, які з'явилися слідством ажіотажу навколо акціонерних товариств. Голландська Ост – індійська й Вест – Індійські компанії розорилися досить швидко, в 30-і роки 17-го сторіччя в Голландії ознаменувалися численними банкрутствами. В 20-і роки 18-го сторіччя спекуляція акціями в Англії досягла загрозливих розмірів. Історія зберегла безліч прикладів створення акціонерних компаній із всілякими цілями: один жартівник надрукував у газетах, що у відомому вигаданому місці буде відкрита, у найближчий вівторок, підписка на акції сумою 2 млн. фунтів стерлінгів для підприємства, що має метою розтопшувати обпилювання й з них лити масло, щілини й друзки. Вся ця вакханалія змусила англійський парламент прийняти 11 червня 1720 року знаменитий Bubble-Act (закон про мильні бульки), що заборонив підставу компаній з обмеженою відповідальністю. В 1734 році був виданий Акт Джона Бернордса заборонив спекуляцію акціями й цінними паперами. Англійський парламент надалі прийняв ще ряд актів, які повинні були внести порядок у процес утворення акціонерних компаній, серед них особливо виділяється Акт Роберта Пилля – 14 липня 1841 року (заборона на установу акціонерних банків, що склалися більш ніж з 6 членів, вводить концесійну систему, солідарну відповідальність).

Акціонерні компанії існували й у колоніях Англії в Північній Америці. До 1776 року у всіх 13 колоніях налічувалося всього лише кілька десятків корпорацій. Більшу роль грали такі великі колоніальні англійські компанії, як «Вірджинія компанія» (виникла в 1629 році) і «Гудзон компанія» (1670). Вони являли собою компанії по монопольній колонізації земель у Північній Америці, що виникли на підставі спеціальних привілеїв, дарованих англійським королем. Крім чисто економічних функцій, вони були наділені більшими політичними правами, завдяки чому ці компанії деякою мірою були свого роду політичними й торговельними департаментами метрополії.

За 11 першого років незалежності, з 1776 по 1787 роки було організовано лише 20 нових корпорацій.

У перший період існування США, кожна нова підприємницька корпорація могла виникнути тільки по спеціальному рішення законодавчого органа відповідного штату або федеральних органів, що давалися у формі затвердження уставу корпорації. При цьому встановлювалися досить тверді рамки для діяльності знову виникаючих корпорацій із установами обов'язку строгого дотримання останніми принципу спеціальної правосуб'єктності (*doctrine of ultra vires*). Регламентувався так само розмір капіталу й територія на якій могла функціонувати корпорація. В 1811 році в штаті Нью-Йорк був прийнятий перший в історії США загальний закон про підприємницькі корпорації, у ньому вперше встановлювався явочний порядок утворення компаній, а так само встановлювалося мінімальне число засновників.

У Російській імперії розвиток акціонерної справи йшло з істотним відставанням від передових європейських країн. Спроба вперше впровадити на російській землі акціонерні компанії була почата Петром Першим відразу ж по його приїзду з першої його поїздки в Європу в 1699 році. Але цей указ не привів до утворення акціонерних компаній. В 1739 році Л. Лангом був складений проект компанії для торгівлі з Китаєм. Сенат розглянув проект і виніс рішення про початок запису в Комерц-колегії всіх осіб, що побажали брати участь у компанії, із вказівкою розміру вкладеного капіталу. Однак на заклики уряду ніхто не відгукнувся. Те ж саме повторюється в 1740 й 1741 році.

В 1794 році була створена знаменита Російсько – Американська компанія. Вона утворилася із приватних промислових суспільств, що з'явилися після відкриття Алеутських островів і північно – західного узбережжя Америки в 1741 році.

Російське законодавство, покликане регулювати акціонерні відносини, аж до 1917 року не було настільки розвинене, як того вимагало час. Практично всі норми права, що регулюють порядок створення й діяльність акціонерних товариств, утримувалися в другому відділенні глави «Про товариства» ч. 1 т. 10 Зводу Законів Російської Імперії. Друге відділення, що називалося «Про товариства по ділянках або компаніях на акціях», являло собою мало змінену копію Положення «Про компанії на акціях» 1836 року. Численні спроби вдосконалення акціонерного законодавства неодноразово вживали в другій половині 19 століття. Так, в 1859 році Міністерством фінансів були початі роботи по підготовці нового Положення «Про товариства по ділянках або акціонерних компаніях», які були завершені в 1867 році. У тому ж році цей проект був відкинтий Державною Радою. Наступний проект, розроблений за два роки (1870–1872), навіть не дійшов до розгляду на Державній Раді.

У перші роки радянської влади існування недержавних комерційних компаній було виключено, і тільки необхідність змусила нову владу піти на правове визнання акціонерних товариств. 1 січня 1923 року набув чинності ГК РСФСР у якому 45 статей (ст. 322–366) були присвячені акціонерним товариствам. ГК установив дозвільну систему установи акціонерних товариств, суспільство могло випускати іменні акції й на пред'явника. З 1929 року в СРСР акціонерні товариства припинили своє існування й на довгі 70 років ця форма юридичної особи не існувала в нашій країні, в економіці безроздільно панували державні підприємства.

Хмелевський Д.А.,
здобувач Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

ВИДИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ ПРОКУРОРА НА ДОСУДОВОМУ РОЗССЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ В УКРАЇНІ

Відповідно до положень Конституції України пріоритетним напрямом діяльності прокуратури є захист прав, свобод і законних інтересів людини.

Нині прокуратура – це багатофункціональна державна структура з чітко визначеними функціями, найважливішими з яких є функції нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство.

Предметом прокурорського нагляду за додержанням закону органами дізнання та досудового слідства є сприяння: 1) розкриттю злочинів, захисту особи, її прав, свобод, усіх форм власності від злочинних посягань; 2) запобіганню незаконному притягненню особи до кримінальної відповідальності; 3) виконанню вимог закону про невідворотність покарання за вчинений злочин; 4) охорони прав і законних інтересів громадян, які перебувають під слідством; 5) здійсненню заходів запобігання злочинам, усунення причин та умов, що сприяють їх вчиненню [2, с. 11].

Здійснюючи нагляд за додержанням законів при провадженні дізнання і досудового слідства, прокурор вживає заходів, щоб ці органи виконували такі вимоги: 1) додержання передбаченого законом порядку порушення, призупинення, закриття кримінальних справ, а також встановлених законом процесуальних строків розслідування та тримання під вартою; 2) у процесі розслідування злочинів дотримуватись вимог ч. 2 ст. 9 КПК України про всебічне, повне та об'єктивне дослідження всіх обставин, що викривають або виправдовують обвинуваченого, пом'якшують або обмежують його відповідальність; 3) виявлення причин і умов, що сприяли вчиненню злочинів та вжиття заходів щодо їх усунення [2, с. 12].

Актуальність даної теми полягає в тому, що в сучасних умовах розвитку нашої держави, нового значення набувають види діяльності та повноваження прокурора на досудовому розслідуванні злочинів у зв'язку з прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК), прийнятого 13 квітня 2012 року, вступив в силу 19 листопада 2012 року, а також продовження реформування органів прокуратури в Україні в плані наближення до стандартів Ради Європи.

Питання видів діяльності та повноваження прокурора досліджували видатні вчені-юристи як в Україні, так і за її межами: В.П. Бахін, Р.С. Белкін, В.Г. Гончаренко, Г.І. Грамович, Ю.М. Грошевий, О.А. Кириченко, Н.І.Клименко, О.М. Ларін, І.М. Лузгін, В.Г. Лукашевич, М.І. Мельник, О.Р. Михайленко, П.П. Михайленко, В.Т. Нор, М.В. Салтевський, В.Ю. Шепітько, М.Є. Шумило та інші. Разом з тим, є потреба у поглибленому аналізі видів діяльності та повноваження прокурора як в цілому, так і на досудовому розслідуванні злочинів в Україні.

Аналізуючи конституційну функцію прокурора нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, то необхідно зазначити, що вона є комплексною функцією. Комплексність даної функції полягає в тому, що включає нагляд за виконанням законів трьома органами: 1) що проводять оперативно-розшукову діяльність, 2) дізнання, 3) досудове слідство.

Тобто, діяльність прокурора по нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, є першим видом його діяльності, яке в свою чергу поділяється на три підвиди: 1) нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, 2) дізнання, 3) досудове слідство.

Згідно ч. 2 ст. 36 КПК, прокурор, здійснюючи нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, уповноважений на велику кількість процесуальних дій. Тобто, він виступає одночасно в двох якостях: як орган, що здійснює нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, та як орган, що здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням [3, с. 22].

На підставі чого можна зробити висновок, що процесуальне керівництво досудовим розслідуванням – це другий вид діяльності прокурора, який в свою чергу поділяється на процесуальне керівництво трьома органами: 1) що проводять оперативно-розшукову діяльність, 2) дізнання, 3) досудове слідство.

Крім того, види діяльності прокурора на досудовому розслідуванні, умовно можна поділити на такі: 1) ті, що він може здійснювати сам:

- починати досудове розслідування за наявності підстав, передбачених цим Кодексом;
- мати повний доступ до матеріалів, документів та інших відомостей, що стосуються досудового розслідування;
- призначати ревізії та перевірки у порядку, визначеному законом;
- скасовувати незаконні та необґрунтовані постанови слідчих;
- ініціювати перед керівником органу досудового розслідування питання про відсторонення слідчого від проведення досудового розслідування та призначення іншого слідчого за наявності

підстав, передбачених цим Кодексом, для його відводу, або у випадку неефективного досудового розслідування;

- приймати процесуальні рішення у випадках, передбачених цим Кодексом, у тому числі щодо закриття кримінального провадження та продовження строків досудового розслідування за наявності підстав, передбачених

- повідомляти особі про підозру;

- пред'являти цивільний позов в інтересах держави та громадян, які через фізичний стан чи матеріальне становище, недосягнення повноліття, похилий вік, недієздатність або обмежену дієздатність неспроможні самостійно захистити свої права, у порядку, передбаченому цим Кодексом та законом;

- затверджувати чи відмовляти у затвердженні обвинувального акта, клопотань про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, вносити зміни до складеного слідчим обвинувального акта чи зазначених клопотань, самостійно складати обвинувальний акт чи зазначені клопотання;

- звертатися до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності;

- підтримувати державне обвинувачення в суді, відмовлятися від підтримання державного обвинувачення, змінювати його або висувати додаткове обвинувачення у порядку, встановленому цим Кодексом;

- перевіряти перед направленням прокуророві вищого рівня документи органу досудового розслідування про видачу особи (екстрадицію), повертати їх відповідному органу з письмовими вказівками, якщо такі документи необґрунтовані або не відповідають вимогам міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, чи законам України;

- оскаржувати судові рішення;

2) ті, що він доручає здійснювати:

- доручати органу досудового розслідування проведення досудового розслідування;

- доручати слідчому, органу досудового розслідування проведення у встановлений прокурором строк слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій або давати вказівки щодо їх проведення чи брати участь у них, а в необхідних випадках - особисто проводити слідчі (розшукові) та процесуальні дії в порядку, визначеному цим Кодексом;

- доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам;

- доручати органу досудового розслідування виконання запиту (доручення) компетентного органу іноземної держави про міжнародну правову допомогу або перейняття кримінального провадження, перевіряти повноту і законність проведення процесуальних дій, а також повноту, всебічність та об'єктивність розслідування у перейнятому кримінальному провадженні;

- доручати органам досудового розслідування проведення розшуку і затримання осіб, які вчинили кримінальне правопорушення за межами України, виконання окремих процесуальних дій з метою видачі особи (екстрадиції) за запитом компетентного органу іноземної держави;

3) ті, що він погоджує або відмовляє у погодженні:

- погоджувати або відмовляти у погодженні клопотань слідчого до слідчого судді про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій у випадках, передбачених цим Кодексом, чи самостійно подавати слідчому судді такі клопотання;

- погоджувати запит органу досудового розслідування про міжнародну правову допомогу, передання кримінального провадження або самостійно звертатися з таким клопотанням в порядку, встановленому цим Кодексом.

Крім того, прокурор приймає рішення:

- про об'єднання чи виділення матеріалів досудового розслідування;

- про визначення підслідності та по багатьох інших процесуальних питаннях в процесі досудового розслідування.

Михайленко О.Р. зазначає, що повноваження прокурора по здійсненню нагляду за виконанням законів на досудовому розслідуванні, можна умовно поділити на 4 групи: 1) організаційно-розпорядчого характеру; 2) з виявлення можливих порушень закону; 3) з реагування на виявленні порушення та їх усунення; 4) з попередження можливих порушень закону [4, с. 189].

На підставі викладеного, можна зробити наступні висновки:

- 1) конституційна функція прокурора нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, є комплексною функцією;
- 2) прокурор при здійсненні нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування виступає одночасно в двох якостях: як орган, що здійснює нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, та як орган, що здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням;
- 3) види діяльності прокурора на досудовому розслідуванні, умовно можна поділити на такі: 1) ті, що він може здійснювати сам; 2) ті, що він доручає здійснювати; 3) ті, що він погоджує або відмовляє у погодженні; 4) ті, по яким він приймає рішення;
- 4) повноваження прокурора при здійсненні нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, умовно, можна поділити на 4 групи.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р., із змінами, внесеними згідно з Законом N 2952-VI від 01.02.2011, ВВР, 2011, № 10, ст. 68.
2. Закон «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 року, зі змінами та доповненнями.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України»: чинне законодавство з 19 листопада. 2012 року. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2012. – 382 с.
4. Михайленко О.Р. Прокуратура України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2005, 296 с.

Чергова О.С.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ЛІЦЕНЗУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРИЗНАЧЕННЯ, ЗМІСТ, ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Згідно зі ст. 42 Конституції України, кожен громадянин має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Та в деяких випадках, передбачених законом, самого факту державної реєстрації недостатньо для здійснення деяких видів діяльності, для яких необхідно отримання ліцензії.

Таким чином, окремі види діяльності, перелік яких встановлений законом, суб'єкт господарювання може здійснювати тільки на основі спеціального документу – ліцензії.

Перелік видів діяльності, які не можуть здійснюватися без ліцензії визначений в Законі «Про ліцензування певних видів господарської діяльності». За кілька років, які минули з моменту прийняття Закону «Про підприємництво» в 1991 році, коли вперше був визначений перелік ліцензійних видів діяльності, які включали на той час 11 видів діяльності, був багатократно збільшений, і на даний момент досягає 45 видів.

Основним нормативно-правовим актом, який регулює ліцензування є Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 01.06.2000. Цей закон визначає види господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, порядок їх ліцензування, встановлює державний контроль у сфері ліцензування, відповідальність суб'єктів господарювання та органів ліцензування за порушення законодавства у сфері ліцензування.

Стаття 1 даного закону дає визначення основних понять, згідно з якою, ліцензія – це документ державного зразка, який засвідчує право ліцензіата на провадження зазначеного в ньому виду господарської діяльності протягом визначеного строку у разі його встановлення Кабінетом Міністрів України за умови виконання ліцензійних умов. В свою чергу, ліцензування – це видача, переоформлення та анулювання ліцензій, видача дублікатів ліцензій, ведення ліцензійних справ та ліцензійних реєстрів, контроль за додержанням ліцензіатами ліцензійних умов, видача розпоряджень про усунення порушень ліцензійних умов, а також розпоряджень про усунення порушень законодавства у сфері ліцензування.

Суб'єктами відносин, які виникають у зв'язку з ліцензуванням є, з однієї сторони, суб'єкт господарювання, а з іншої – орган ліцензування.

Суб'єкт господарювання – це зареєстрована в установленому законодавством порядку юридична особа незалежно від її організаційно-правової форми та форми власності, яка провадить господарську діяльність, крім органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також фізична особа - підприємець, а також інвестор, у тому числі іноземний, що є стороною угоди про розподіл продукції відповідно до Закону України "Про угоди про розподіл продукції", його

підрядник, субпідрядник, постачальник та інший контрагент, що виконує роботи, передбачені угодою про розподіл продукції, на основі договорів з інвестором.

Такий суб'єкт стає ліцензіатом після отримання ліцензії для здійснення певного виду господарської діяльності, який підлягає ліцензуванню.

Суб'єкт господарювання повинен здійснювати певний вид господарської діяльності, який підлягає ліцензуванню, відповідно до встановлених для цього виду діяльності ліцензійних умов, під якими розуміють організаційні, кваліфікаційні та інших спеціальні вимоги, обов'язкові для виконання при провадженні видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню.

Ліцензування здійснюється виключно за ініціативою суб'єкта господарювання, але при цьому якщо він бажає займатися ліцензійною діяльністю, отримання ліцензії є для нього обов'язковою умовою.

Орган ліцензування – орган виконавчої влади, визначений Кабінетом Міністрів України, уповноважений законом державний колегіальний орган, спеціально уповноважений виконавчий орган рад для ліцензування певних видів господарської діяльності. Перелік цих органів встановлюється Постановою КМУ «Про затвердження переліку органів ліцензування» від 14.11.2000.

Згідно зі ст.3, основні принципами державної політики у сфері ліцензування є:

забезпечення рівності прав, законних інтересів усіх суб'єктів господарювання;

захист прав, законних інтересів, життя та здоров'я громадян, захист навколишнього природного середовища та забезпечення безпеки держави;

встановлення єдиного порядку ліцензування видів господарської діяльності на території України та визначення його особливостей для окремих видів господарської діяльності, що зумовлені специфікою їх провадження, у законах, що регулюють відносини у відповідній сфері, крім випадків, передбачених частиною першою статті 9 цього Закону;

встановлення єдиного переліку видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню;

запровадження ліцензування окремого виду господарської діяльності у разі недостатності інших засобів державного регулювання господарської діяльності, визначених відповідним законом.

Спираючись на принципи державної політики у сфері ліцензування є можна виділити основні ознаки ліцензування, до яких належать:

- Державний характер ліцензування. Оскільки ліцензування є засобом державного впливу на процес здійснення певних господарської діяльності, які пов'язані з реалізацією публічних інтересів, що є найбільш важливими, а також забезпечує задоволення публічного інтересу;

- Процесуальний характер ліцензування. Виражається в чітко встановленому порядку отримання, переоформлення та анулювання ліцензії. Ця процедура не відбувається в довільній формі.

- Єдність ліцензування. Передбачає єдину процедуру ліцензування, незалежно від ліцензіата чи уповноваженого державного органу, які не можуть змінювати встановлену процедуру на власний розсуд.

- Обов'язковість ліцензування. Виражається в забороні здійснювати ліцензійну господарську діяльність без відповідної ліцензії та в застосуванні санкцій, передбачених Господарським кодексом України та іншими законодавчими актами.

Якщо говорити про саму процедуру ліцензування, то в ній можна виділити декілька стадій. В якості першої стадії виступає порушення ліцензійного процесу. Згідно зі ст.10 ЗУ «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», суб'єкт господарювання, який має намір провадити певний вид господарської діяльності, що ліцензується, особисто або через уповноважений ним орган чи особу звертається до відповідного органу ліцензування із заявою встановленого зразка про видачу ліцензії.

У заяві про видачу ліцензії повинні міститися такі дані:

- відомості про суб'єкта господарювання - заявника:

найменування, місцезнаходження, банківські реквізити, ідентифікаційний код - для юридичної особи;

прізвище, ім'я, по батькові, паспортні дані (серія, номер паспорта, ким і коли виданий, місце проживання), ідентифікаційний номер фізичної особи - платника податків та інших обов'язкових платежів - для фізичної особи;

- вид господарської діяльності, на провадження якого заявник має намір одержати ліцензію.

Заява про видачу ліцензії та документи, що додаються до неї, приймаються за описом, копія якого видається заявнику з відміткою про дату прийняття документів органом ліцензування та підписом відповідальної особи. Після надходження заяви про видачу ліцензії орган ліцензування

формує ліцензійну справу щодо кожного суб'єкта, в якій зберігаються документи, що подаються суб'єктом господарювання для видачі, переоформлення ліцензії, видачі дублікатів ліцензії, документи, пов'язані із зміною даних в документах, що додаються до заяви про видачу ліцензії, а також копії рішень органу ліцензування про видачу, переоформлення та анулювання ліцензії, про видачу дублікатів ліцензії, розпорядження про усунення порушень ліцензійних умов. Орган ліцензування фіксує дату надходження документів у журналі обліку заяв та виданих ліцензій.

Наступною стадією можна виділити прийняття рішення органом ліцензування про видачу ліцензії або про відмову у її видачі у строк не пізніше ніж десять робочих днів з дати надходження заяви про видачу ліцензії та інших документів передбачених законодавством. Відповідне рішення надсилається (видається) заявникові в письмовій формі протягом трьох робочих днів з дати його прийняття. Якщо законом передбачено проведення конкурсу на отримання ліцензії, то ліцензія видається за результатами конкурсу. Підставами відмови у видачі ліцензії можуть бути: недостовірність даних у документах, поданих заявником для отримання ліцензії та невідповідність заявника згідно з поданими документами ліцензійним умовам, установленим для виду господарської діяльності, зазначеного в заяві про видачу ліцензії. Плата за видачу ліцензії здійснюється після прийняття рішення про видачу ліцензії.

Після цього відбувається внесення інформації до ліцензійного реєстру. Орган ліцензування формує і веде ліцензійний реєстр з певного виду господарської діяльності. Інформація, що міститься в Єдиному ліцензійному реєстрі та ліцензійних реєстрах, є відкритою.

Наступним кроком є видача ліцензії. Орган ліцензування повинен оформити ліцензію не пізніше ніж за три робочі дні з дня надходження документа, що підтверджує внесення плати за видачу ліцензії.

Наряду із загальними правилами ліцензування, які передбачені Законом України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», відносно деяких видів діяльності встановлені спеціальні правила, які передбачають певні особливості. існує ряд відомчих інструкцій про правила ліцензування окремих видів підприємницької діяльності, затверджені наказами окремих міністерств та відомств.

В Україні ведеться Єдиний ліцензійний реєстр – автоматизована система збирання, накопичення та обліку даних, пов'язаних із ліцензуванням підприємницької діяльності. Даний реєстр веде Ліцензійна палата, і він включає відомості про ліцензіарів, ліцензіатів та видані ліцензії.

Господарська діяльність, яка є важливою для суспільства, потребує чіткого правового регулювання та охорони. Ліцензування є одним із засобів державного управління, який включає в себе: нормативне регулювання ліцензування, управління процесом ліцензування, контроль за дотриманням ліцензійних умов, відповідальність в сфері ліцензування. Виходячи з цього ліцензування в певній мірі допомагає державі в забезпеченні як приватних інтересів суб'єктів господарювання так і публічних інтересів суспільства в цілому.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, ст. 141
2. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України від 01.06.2000 № 1775-III // Відомості Верховної Ради України, 2000, N 36, ст.299
3. Про затвердження переліку органів ліцензування: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.11.2000 № 1698
4. Про Єдиний ліцензійний реєстр: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.03.1996 № 364

Чуклінова К.М.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 2 курс

ВИНИКНЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

Юридичною особою є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку.

Юридична особа наділяється цивільною правоздатністю і дієздатністю, може бути позивачем та відповідачем у суді. Юридичні особи, залежно від порядку їх створення, поділяються на юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права.

Юридична особа приватного права створюється на підставі установчих документів відповідно до статті 87 ЦК. Юридична особа публічного права створюється розпорядчим актом Президента

України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування.

Відповідно до ст. 28 ЦК України юридичні особи утворюються в порядку, встановленому законодавством. Громадські організації, порядок виникнення яких законодавством не передбачений, утворюються в порядку, встановленому їхнім статутом.

Законодавством передбачається кілька способів виникнення юридичних осіб. Прийнято виділяти такі основні способи утворення юридичних осіб: розпорядчий, нормативно-явочний, дозвільний і договірний.

Іноді створення юридичної особи відбувається складнішим шляхом, коли поєднуються одразу кілька вищезазначених способів - розпорядчий, дозвільний, нормативно-явочний або договірний.

Неодмінною умовою виникнення юридичної особи є або її державна реєстрація, або реєстрація її статуту. Державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців - засвідчення факту створення або припинення юридичної особи, засвідчення факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, а також вчинення інших реєстраційних дій, які передбачені цим Законом, шляхом внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру.

Порядок проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців включає, зокрема:

перевірку комплектності документів, які подаються державному реєстратору, та повноти відомостей, що вказані в реєстраційній картці;

перевірку документів, які подаються державному реєстратору, на відсутність підстав для відмови у проведенні державної реєстрації;

внесення відомостей про юридичну особу або фізичну особу - підприємця до Єдиного державного реєстру;

Таким чином, можна зазначити, що юридичні особи надають право фізичним особам об'єднуватись у організації й захищати та реалізовувати свої права у різних сферах діяльності, насамперед у цивільних відносинах. Держава може впливати на створення та діяльність таких об'єднань лише з урахуванням цих обставин і не може забороняти створення організацій, які не посягають на громадські інтереси, що трактуються як спільні інтереси індивідів.

Шкред Н.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 3 курс

СТОРОНИ ТА ЇХ ЮРИДИЧНА ЗАЦІКАВЛЕНІСТЬ (ЗАІНТЕРЕСОВАНІСТЬ) У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Згідно зі ст. 30 ЦПК сторонами у цивільному процесі є позивач та відповідач.

Актуальність даної теми полягає у тому, що сторони у цивільному процесі займають визначальне місце, вони є головними учасниками цивільного процесу, оскільки справа вирішується щодо їх правовідносин та завдяки їм існує сам цивільний процес взагалі. Будучи головними учасниками процесу, сторони виступають в цивільній справі від свого імені і на захист своїх інтересів та зобов'язані нести судові витрати. Вирішенням цього питання займалися: С. В. Василюв, Ю. В. Білоусов, В. В. Комаров, Т. М. Клічова, М. І. Штефан та інші.

Так, сторонами слід вважати тих осіб, матеріально-правовій спір між якими є предметом судового розгляду у порядку цивільного судочинства [1, с. 53].

Позивач – це особа, яка звернулася до суду за захистом свого порушеного чи оспорюваного права. Для того, щоб суд прийняв цивільну справу до свого провадження, розглянув її і постановив рішення, необхідно, щоб зацікавлена особа реалізувала своє право і звернулася до суду за захистом порушеного або оспорюваного права чи охоронюваного законом інтересу [2, с. 34]. Разом з тим, крім безпосередньо сторін, які беруть участь в процесі, як носії суб'єктивних прав та обов'язків, в ньому беруть участь і інші особи, які не мають юридичної зацікавленості у результаті справи [1, с. 53].

Порушити справу може сама зацікавлена особа або прокурор, а у випадках, передбачених у законі, справа може бути порушена за ініціативою органів державного управління, профспілок, підприємств, колгоспів та інших кооперативних і громадських організацій. Позовну сторону прийнято називати активною, оскільки дії на захист її прав та інтересів тягнуть за собою виникнення процесу. Однак це не завжди суб'єктивна активність саме позивача. Якщо справу порушено прокурором чи організаціями або громадянами, які мають на це право згідно зі ст. 4 ЦПК, зацікавлена особа має бути повідомлено про це і брати участь у справі в якості позивача [2, с. 33].

Відповідач – це особа, яка притягається до відповідальності у зв'язку з заявою позивача про те, що порушені або оспорується його суб'єктивні права або охоронювані законом інтереси, і є пасивною стороною в цивільному процесі. У багатьох випадках причиною пред'явлення позову є дія чи бездіяльність самого відповідача (несплата боргу у встановлений термін, оспорування права авторства, завдання шкоди тощо). Однак у окремих випадках відповідач може сам ніяких дій, що порушують права і інтереси позивача, не здійснювати (малолітній спадкоємець, до якого пред'явлений позов про визнання заповіту недійсним і т.д.), але об'єктивно стати суб'єктом спірного матеріального правовідношення [3, с. 94].

Сторони в цивільному процесі характеризуються таким ознаками: ними є особи, між якими виник спір про право цивільне; вони ведуть процес у справі від свого імені; з приводу їх справи постановляється судом рішення; на них поширюються всі правові наслідки законної сили судового рішення; вони несуть судові витрати; їх правосуб'єктність допускає процесуальне правонаступництво. Процесуально-правове становище сторін визначається принципом рівноправності [2, с. 34].

Вступивши в процесуальні правовідносини з судом, сторони мають матеріально-правову та процесуальну зацікавленість в результатах розгляду справи, що складається в можливості захисту своїх прав, у прагненні отримати сприятливе рішення і реалізувати його.

Так, матеріально-правовий інтерес позивача полягає в отриманні того блага, яке принесе йому рішення суду про задоволення позову. Матеріально-правовий інтерес відповідача полягає у встановленні судовим рішенням відсутності у нього будь-яких правових обов'язків перед позивачем. Так, матеріально-правова заінтересованість полягає у прагненні домогтися для себе поновлення порушеного, оспоруваного чи невизнаного права, законного інтересу, тобто отримати певне майно, благо, встановити певний стан, обставини, або навпаки, не допустити їх порушення. Матеріально-правову заінтересованість у справі мають сторони та треті особи, заявники у справах наказного та окремого провадження. Рішення суду створює, змінює або припиняє певні права або обов'язки цих осіб [4, с. 56].

В свою чергу, процесуальна зацікавленість позивача полягає у бажанні отримати рішення про задоволення позову, а для відповідача – рішення про відмову у задоволенні позовних умов. Так, процесуальна заінтересованість полягає у прагненні досягти певного процесуального результату у формі відповідної судової постанови (про задоволення позову або відмову у позові). Процесуальною заінтересованістю наділені як суб'єкти спірних матеріальних правовідносин, так і інші учасники цивільного процесу, які беруть участь у справі для виконання покладених на них функцій в силу закону чи договору [3, с. 95].

Рівновидом сторін у справі є органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а також інші особи, які звернулися до суду в інтересах інших осіб або в державних чи суспільних інтересах, оскільки вони просять вирішити спір на користь інших. Прокурор, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи, можуть звертатися до суду з заявами про захист прав, свобод та інтересів інших осіб або державних чи суспільних інтересів та брати участь у цих справах. Органи та інші особи, що звернулися до суду в інтересах інших осіб або в державних чи суспільних інтересах, мають процесуальні права і обов'язки особи, в інтересах якої вони діють, за винятком права укладати мирову угоду [5, с. 47].

Отже, сторонами у цивільному процесі є юридично заінтересовані особи (громадяни і організації), матеріально-правовий спір між якими є предметом розгляду і вирішення в цивільному судочинстві. Вони є головними особами, які беруть участь у цивільній справі позовного провадження, без яких неможливий сам процес. А заінтересованими будуть лише ті особи, взаємовідносини яких залежать від обставин, що підлягають встановленню і можуть вплинути на їх права та обов'язки.

Література:

1. Білоусов Ю. В. Цивільний процес: навчальний посібник. / А.В. Андрушко, Ю. В. Білоусов, Р.О. Стефанчук, О.І. Угриновська та ін. / За ред. Ю.В. Білоусова. – К.: Прецедент, 2006. – 293 с.
2. Штефан М. Й. Цивільний процес: Підручник для студ. юрид. Спеціальностей вищих закладів освіти. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К.: Ін Юре, 2001. – 696 с.
3. Притика Ю.Д. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України. Станом на 01.11.2010 р. / За ред. Притики Ю. Д. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 696 с.
4. Васильєв С. В. Цивільний процес: Навчальний посібник. — Х.: ТОВ «Одісей», 2008. - 480 с.

Шпак А.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 2 курс

ОПЕКА И ПОПЕЧИТЕЛЬСТВО

Тема опека и попечительство является актуальной в наша время, так как применение положений законодательства об опеке и попечительстве показывает, что этот институт работает, не достаточно эффективно, а это влечет за собой рост числа случаев нарушения прав и интересов не дееспособных лиц в обществе. Это вызвано прежде всего социально – экономическим положением в нашей стране. Особо остро стоит вопрос об опеке и попечительстве над несовершеннолетними.

В частности, опека над недееспособными гражданами устанавливается редко, хотя число пациентов соответствующих лечебных учреждений возрастает. К сожалению, все реже родные и близкие берут на себя заботу о лицах, страдающих психическими расстройствами, что совсем неудивительно на фоне глобального сокращения семейных связей и общего снижения уровня жизни. Кроме того, именно этот вид опеки характерен наибольшим количеством злоупотреблений со стороны опекунов в отношении имущества подопечного. Во многом данное обстоятельство вызвано отсутствием механизма эффективного контроля за их действиями, а также неиспользованием органами опеки и попечительства института доверительного управления имуществом подопечных.

Еще реже устанавливается попечительство над гражданами, ограниченными судом в дееспособности. В первую очередь это обусловлено тем, что закон более не провозглашает «борьбы с пьянством и алкоголизмом». Такие меры, практиковавшиеся в 80-е годы, как принудительное лечение от алкоголизма, безусловно, противоречат исповедуемой сегодня концепции свободы личности и не могут быть восприняты современным правом. Однако, предоставив гражданам свободу употребления и, более того, злоупотребления спиртными напитками и наркотическими средствами, ограничив рамки вмешательства в частную жизнь гражданина, наше государство многих из своих граждан потеряло безвозвратно. По-видимому, при определении границ вмешательства в судьбу личности должны сочетаться как интересы самой личности в удовлетворении ее потребностей, так и интересы окружающих и общества в целом, заключающиеся в сохранении жизни и здоровья каждого гражданина, в недопущении падения уровня его социализации.

Общетеоретическими аспектами данной темы занимаются такие ученые как: Н.М. Ершова , А.И. Пергамент, Г.М. Свердлов и т.д.

Понятия опека и попечительство не являются смежными в гражданском праве в частности. Под опекой понимают вид семейного устройства малолетних (несовершеннолетние до 14 лет), оставшихся без попечения родителей, а также форма защиты прав и интересов гражданина, признанного судом недееспособным вследствие психического расстройства. А попечительством — это предусмотренные законодательством о браке и семье правовые формы защиты личных и имущественных прав и интересов граждан, не способных (полностью или частично) самостоятельно осуществлять эти функции. Оно наступает с возраста от 14 до 18 лет. Попечительство отличается от опеки основаниями возникновения и тем, что попечитель не самостоятельно совершает от имени подопечного сделки, а лишь даёт согласие на их совершение. Остальные обязанности опекуна лежат и на попечителе.

Опека и попечительство устанавливается с целью обеспечения личных неимущественных и имущественных прав и интересов малолетних, несовершеннолетних лиц, а также совершенно летних лиц которые по состоянию здоровья не могут самостоятельно осуществлять свои права и исполнять обязанности.

Опека и попечительство в Украине регулируется прежде всего Гражданским кодексом Украины, а именно глава 6 даного кодекса.

Институт опеки и попечительства является гражданско-правовым институтом. Общие вопросы установления, прекращения опеки и попечительства, исполнения опекунами, попечителями, а также органами опеки и попечительства своих обязанностей урегулированы ГК. Самой главной проблемой опеки и попечительства на сегодня является то что этот институт работает, не достаточно эффективно, а это влечет за собой рост числа случаев нарушения прав и интересов не дееспособных лиц в обществе.

ФОРМИ ЗДІЙСНЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Для послідовного розкриття теми перш за все треба навести визначення понять «Інвестиція» та «Іноземна інвестиція». Інвестицією називаються всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності в результаті яких утворюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект. Іноземні інвестиції - всі види цінностей, що вкладаються безпосередньо іноземними інвесторами в об'єкти підприємницької та інші види діяльності з метою одержання прибутку (доходу) або досягнення соціального ефекту.

Необхідно визначити, що інвестиційні правовідносини регулюються Конституцією України, Господарським Кодексом України та законами: «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991, «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002, «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 та Постановою Правління Національного банку України «Про врегулювання порядку здійснення іноземними інвесторами інвестицій в Україну» від 20.07.1999 та ін.

Треба виділити окремо поняття «Інвестиційна діяльність», воно визначається Законом України «Про інвестиційну діяльність» як сукупність дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій.

Об'єктами інвестиційної діяльності є наступні майнові та інтелектуальні цінності, маючі обіг на ринку України: перш за все, грошові кошти або паї, цільові банківські вклади, цінні папери, рухоме та нерухоме майно, майнові права, що випливають з авторського права, «ноу-хау» та інші інтелектуальні цінності, право користування землею та іншими природними ресурсами, незапатентований виробничий досвід або технічна документація, яка потрібна для організації виробництва. Більша частина іноземних інвестицій має вигляд кредитів, реалізується також через створення економічних зон і спільних підприємств.

До суб'єктів інвестиційної діяльності можна віднести Суб'єктами деятельности (інвесторів) можуть быть как отдельные предприниматели, так и организации (предприятия) и их объединения, государственные органы, инвестиционные фонды и другие организации, которые планируют получить прибыль (или другой положительный эффект) от вложения средств в конкретный объект.

Суб'єктами інвестиційної діяльності можуть виступати всі учасники інвестиційних проєктів - замовники, виконавці робіт, користувачі об'єктів інвестиційної діяльності, постачальники, банківські, страхові і посередницькі організації, інвестиційні фонди, біржі та ін.

Інвестори вкладають власні, позикові і залучені кошти - інвестиції - та забезпечують їх доцільне використання.

Згідно до Господарського Кодексу України інвестиції можуть здійснюватися у таких формах:

- часткової участі в підприємствах, які здійснюються спільно з українськими юридичними і фізичними особами, або придбання частки діючого підприємства, або придбання діючого підприємства повністю;

- створення підприємств зі 100-відсотковим іноземним капіталом;
- придбання рухомого та нерухомого майна шляхом прямого отримання майна та майнових прав або у вигляді акцій, облігацій та інших цінних паперів;
- придбання самостійно чи за участі українських юридичних або фізичних осіб прав на користування землею та використання природних ресурсів на території України;
- придбання будь-яких майнових прав.

Іноземні інвестиції стають потужним засобом для відновлення економіки України, але тільки в тому випадку, коли будуть створені сприятливі умови організаційно-господарської діяльності в Україні та обрані необхідні форми здійснення іноземного інвестування.

Література:

1. Господарське право України: Навчальний посібник / За заг. ред. проф. Н.О.Саніахметової. — Х.: «Одісей», 2005. — 608 с.
2. Закон України «Про інвестиційну діяльність» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, N 47, ст.646)
3. Господарське право: Підручник / О.П. Подцерковний, О.О. Квасніцька, А.В. Смітюх та ін.; За ред. О.П. Подцерковного.— Х.: Одісей, 2010.— 640 с

Щербак І.А.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет 4 курс

ГОСПОДАРСЬКІ ТОВАРИСТВА: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА ВИДИ

Одним з найпоширеніших видів суб'єктів господарювання є юридичні особи. Дослідження інституту юридичної особи набуває особливої актуальності, оскільки юридична особа стала способом втілення певних економічних, політичних та соціальних інтересів держави, громадян та різних соціальних груп. Упродовж останніх років в Україні прийнято значну кількість нормативних актів, які визначають правовий статус окремих видів юридичних осіб.

Юридичні особи можуть створюватися у формі товариств, установ та в інших формах, встановлених законом.

Товариством є організація, створена шляхом об'єднання осіб (учасників), які мають право участі у цьому товаристві. Товариство може бути створене й однією особою, якщо законом це прямо не заборонено.

Історичними попередниками господарських товариств можна вважати середньовічні товариства судновласників, а потім створені в італійських республіках (XIV ст.) товариства державних кредиторів. Виникнення акціонерних товариств як основної форми господарських товариств у більш-менш сучасному їх вигляді відноситься на кінець XVI – початок XVII ст. Протягом XVII – XVIII ст. у Франції, Англії, Німеччині, Данії, Португалії, Швеції виникають господарські товариства у формі акціонерних компаній.

Щодо України, то формування акціонерного капіталу відбувалось у рамках Російської імперії, де його розвиток був закладений заснуванням у 1757 р. «Російської у Константинополі торгуючої компанії».

Господарські товариства виникали як відповідь на зростаючі потреби економіки, внаслідок розвитку торгівлі. Метою створення господарських товариств була консолідація (об'єднання) капіталів для вирішення особливо складних завдань, які були не під силу окремим підприємцям. Об'єктивними умовами формування господарських товариств були зростаючі масштаби бізнесових завдань і можливості отримувати внаслідок функціонування об'єднаних капіталів високі прибутки.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про господарські товариства» господарським товариством є юридична особа, статутний (складений) капітал якої поділений на частки між учасниками.

Господарськими товариствами визнаються підприємства, установи, організації, створені на засадах угоди юридичними особами і громадянами шляхом об'єднання їх майна та підприємницької діяльності з метою одержання прибутку.

Товариства можуть займатися будь-якою підприємницькою діяльністю, яка не суперечить законодавству України.

Господарські товариства можуть набувати майнових та особистих немайнових прав, вступати в зобов'язання, виступати в суді та третейському суді від свого імені. Придбання господарським товариством часток (акцій), активів інших господарських товариств має здійснюватися з дотриманням вимог законодавства про захист економічної конкуренції.

Можна виділити наступні ознаки господарських товариств:

- це господарські організації корпоративного типу (як правила, наявність двох і більше засновників - фізичних та/або юридичних осіб, а також подільність майна на частки та корпоративна форма управління справами);

- універсальність цієї організаційно-правової форми: можливість її застосування для підприємств, інших господарських організацій низової ланки економіки, що мають на меті отримання прибутку (банків, страхових компаній, корпоративних інвестиційних фондів), неприбуткових господарських організацій (фондові біржі тощо), господарських об'єднань у формі холдингових груп, кожна з яких складається з холдингової компанії та її корпоративних/дочірніх підприємств;

- наявність статусу юридичної особи;

- організаційна єдність, що полягає у визначенні цілей і завдань юридичної особи, у встановленні її внутрішньої структури, компетенції органів, порядку їх функціонування тощо. Організаційна єдність закріплюється у статуті юридичної особи, її установчих документах;

- товариство створюється шляхом об'єднання майна засновників;

- учасники товариства беруть участь в діяльності товариства;
- наявність відокремленого майна - матеріальна основа господарської самостійності і самостійної відповідальності юридичної особи;
- товариство створюється з метою отримання прибутку.

Засновниками та учасниками товариства можуть бути підприємства, установи, організації, а також громадяни, крім випадків, передбачених законодавчими актами України.

Акціонерне товариство, товариство з обмеженою і товариство з додатковою відповідальністю створюються і діють на підставі статуту, повне і командитне товариство - засновницького договору. Установчі документи товариства у випадках, передбачених чинним законодавством, погоджуються з Антимонопольним комітетом України.

Порядок державної реєстрації суб'єктів господарювання регулюється ГК України, ЦК України, Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців».

Згідно зі ст. 4 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців» державною реєстрацією юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців є посвідчення факту створення або припинення юридичної особи, посвідчення факту придбання або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, а також здійснення інших реєстраційних дій, встановлених Законом, шляхом внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру.

Правове регулювання діяльності господарських товариств здійснюється за допомогою нормативно - правових актів.

Законодавча база має наступну структуру:

1) Конституція України – основний закон держави. Ст. 42 Конституції зазначає: «Кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускається зловживання монополієм становити на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція»;

2) кодекси України (Господарський, Цивільний);

3) спеціальні закони, що регулюють діяльність господарських товариств – закони України «Про господарські товариства» від 19.09.1991р. «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 р.

4) закони України «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про банки і банківську діяльність», «Про товарну біржу», «Про цінні папери і фондовий ринок», «Про ціни і ціноутворення», «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» та інші.

5) підзаконні нормативні акти, наприклад, Декрет Кабінету Міністрів України «Про довірчі товариства» від 17.03.1993г.; Указ Президента України: «Про затвердження положення про державну комісію з цінних паперів та фондового ринку» від 14.02.1997 р. та ін.

6) документи компетентних органів (рішення, положення, інструкції, стандарти і т. д.), в яких встановлюються бо скасовуються правові норми в межах правомочності і компетенції цих органів, наприклад: рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 31.07.2012 № 1073 «Про затвердження Порядку реєстрації випуску акцій при зміні розміру статутного капіталу акціонерного товариства та Змін до Порядку скасування реєстрації випусків акцій та анулювання свідоцтв про реєстрацію випусків акцій»; рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 30.12.98 «Про затвердження Порядку скасування реєстрації випусків акцій та анулювання свідоцтв про реєстрацію випуску акцій» тощо;

7) роз'яснення та інформаційні листи Вищого господарського суду.

Крім того, правове регулювання діяльності господарських товариств здійснюється за допомогою локальних актів, зокрема установчих документів. В цих локальних правових актах відображаються індивідуальні особливості конкретного господарського товариства.

Згідно зі ст. 80 Господарського кодексу України, ст. 75 Закону України «Про господарські товариства» командитним товариством є господарське товариство, в якому один або декілька учасників здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і несуть за його зобов'язаннями додаткову солідарну відповідальність усім своїм майном, на яке за законом може бути звернено стягнення (повні учасники), а інші учасники присутні в діяльності товариства лише своїми вкладками (вкладники).

На відміну від інших видів господарських товариств, повні товариства фактично не отримали поширення серед суб'єктів господарювання. Необмежена відповідальність учасників за боргами товариства не врівноважена перевагами господарювання у цій організаційно-правовій формі. У результаті засновники суб'єкта господарювання дуже рідко обирають організаційно-правову форму

повного товариства. Як правило, повні товариства створюються лише тоді, коли цього вимагає законодавство для здійснення певних видів діяльності.

Одним з найпоширеніших видів господарських товариств в економічній сфері України є товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ). Згідно зі ст. 140 ЦК України товариство з обмеженою відповідальністю - це засноване одним або кількома особами товариство, статутний капітал якого поділений на частки, розмір яких встановлюється статутом.

На сьогодні переважна частина промислового потенціалу України функціонує у вигляді акціонерної форми власності, яка у всьому світі також є домінуючою і найбільш привабливою з погляду економічної ефективності та інвестування.

Згідно зі ст. 80 Господарського кодексу України акціонерним товариством є господарське товариство, яке має статутний фонд, поділений на визначену кількість акцій однакової номінальної вартості, і несе відповідальність за зобов'язаннями тільки майном товариства, а акціонери несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, в межах вартості належних їм акцій.

Таке ж поняття містить ст. 152 Цивільного кодексу України.

Згідно зі ст. 3 Закону України «Про акціонерні товариства» акціонерне товариство - господарське товариство, статутний капітал якого поділено на визначену кількість часток однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями.

З визначення випливають особливості акціонерного товариства, які обумовлюють специфіку його юридичного статусу.

Роблячи висновок, можна сказати що нова економічна орієнтація України сприятливо вплинула на розвиток різноманітних організаційно-правових форм господарювання. Держава виробляє дієві економічні і правові методи впливу на суб'єктів господарювання, щоб їхня діяльність сприяла подальшому розвитку суспільства, вдосконалює правові норми, які регулюють господарську діяльність, що дозволяє громадянам України більш повно реалізувати право на господарську діяльність.

Не дивлячись на труднощі і проблеми розвитку господарювання, все ж таки населення України займається господарською діяльністю і обирає найчастіше для цього таку організаційно-правову форму як господарські товариства. Господарські товариства придбали широке розповсюдження, а різноманітність конкретних видів дозволяє їх учасникам вибирати і уточнювати своє правове положення.

Господарським товариством є юридична особа, статутний (складений) капітал якої поділений на частки між учасниками.

Господарськими товариствами визнаються підприємства, установи, організації, створені на засадах угоди юридичними особами і громадянами шляхом об'єднання їх майна та підприємницької діяльності з метою одержання прибутку.

Правове регулювання діяльності господарських товариств здійснюється за допомогою Конституції України, Господарського та Цивільного кодексів України, спеціальні закони, що регулюють діяльність господарських товариств («Про господарські товариства» та «Про акціонерні товариства»), інших нормативно-правових актів.

Література:

1. Про господарські товариства. - Закон України від 19 вересня 1991 р. //ВВР, 1991, № 49.
2. Задихайло Д.В. Господарське право: Підручник. – Х.: Право, 2008.
3. Про державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців. - Закон України від 15.05.2003 //ВВР – 2003. - № 31-32.
4. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К., 2010.
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV //ВВР, 2003, № 18, № 19-20, № 21-22.
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV //ВВР України, 2003, № 40-44.
7. Про акціонерні товариства. – Закон України від 17.09.2008 № 514-VI //ВВР, 2008, № 50-51.

Якименко О.С.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ПОРЯДОК УКЛАДАННЯ, ЗМІНИ ТА РОЗІРВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ДОГОВОРУ

Однією з багатьох підстав виникнення господарських зобов'язань є господарські договори, за допомогою яких відбувається правовий зв'язок між суб'єктами господарювання. Термін

«господарські договори» широко використовуються в юридичній літературі, господарській практиці та законодавстві. Зміст господарського договору складається з умов договору, які визначені угодою сторін та направлені на встановлення, зміну або припинення господарських зобов'язань.

За юридичним значенням умови поділяються на істотні, звичайні та випадкові. Для того, щоб договір вважався дійсним, необхідно встановити всі його істотні умови. Договір не буде мати юридичного значення до того часу, доки не буде встановлено всі істотні умови.

Згідно з п. 3, 4 ст.180 ГКУ істотними умовами є предмет, ціна та строк дії договору. Умови щодо предмета у господарських договорах повинні визначати найменування, номенклатуру, асортимент та кількість послуг або продукції, а також обов'язково вимоги до їх якості. Вимоги щодо якості предмета договору визначається відповідно до обов'язкових для сторін нормативних документів, а у разі їх відсутності — в договірному порядку, з дотриманням умов, що забезпечують захист інтересів кінцевих споживачів товарів і послуг. [1]

Наприклад, Закон України «про захист прав споживачів» встановлює права споживачів у разі складання договору. Згідно з п. 1 ст. 14 цього закону, споживач має право на те, щоб продукція за звичайних умов її використання, зберігання і транспортування була безпечною для його життя, здоров'я, навколишнього природного середовища, а також не завдавала шкоди його майну. [2]

У разі відсутності нормативних документів, нормативно-правових актів, що містять обов'язкові вимоги до продукції, використання якої може завдати шкоди життю, здоров'ю споживача, навколишньому природному середовищу, а також майну споживача, відповідні органи виконавчої влади, що здійснюють державний захист прав споживачів, зобов'язані негайно заборонити випуск і реалізацію такої продукції.

Господарський договір вважається укладеним, якщо між сторонами у передбачених законом порядку та формі досягнуто згоди щодо усіх його істотних умов. Істотними є умови, визнанні такими за законом чи необхідні для договорів даного виду, а також умови, щодо яких на вимогу однієї із сторін повинна бути досягнута згода.

Інша істотна умовами господарського договору є ціна. Ціна визначається в порядку, встановленому Господарським Кодексом, іншими законами, актами Кабінету Міністрів. За згодою сторін у господарському договорі може бути передбачено доплати до встановленої ціни за продукцію (роботи, послуги) вищої якості або виконання робіт у скорочені строки порівняно з нормативними.

Наступними умовами є строки. Строком господарського договору є час, впродовж якого існують господарські зобов'язання сторін, що виникли на основі цього договору. На зобов'язання, що виникли у сторін до укладання ними господарського договору, не поширюються умови укладеного договору, якщо договором не передбачено інше. Закінчення строку дії господарського договору не звільняє сторони від відповідальності за його порушення, що мало місце під час дії договору.

У разі досягнення сторонами згоди щодо всіх або окремих умов, зазначених у протоколі розбіжностей, така згода повинна бути підтверджена у письмовій формі (протоколом узгодження розбіжностей, листами, телеграмами, телетайпограмами тощо).

Якщо сторона, яка одержала протокол розбіжностей щодо умов договору, заснованого на державному замовленні або такого, укладення якого є обов'язковим для сторін на підставі закону, або сторона - виконавець за договором, що в установленому порядку визнаний монополістом на певному ринку товарів (робіт, послуг), яка одержала протокол розбіжностей, не передасть у зазначений двадцятиденний строк до суду розбіжності, що залишилися неврегульованими, то пропозиції другої сторони вважаються прийнятими.

У разі якщо сторони не досягли згоди з усіх істотних умов господарського договору, такий договір вважається неукладеним (таким, що не відбувся). Якщо одна із сторін здійснила фактичні дії щодо його виконання, правові наслідки таких дій визначаються нормами Цивільного кодексу України.

Зміна та розірвання господарських договорів в односторонньому порядку не допускається якщо інше не встановлено законом або договором. Сторона договору, яка вважає за необхідне змінити або розірвати договір, повинна надіслати пропозицію про це другій стороні за договором. Сторона договору, яка отримала пропозицію про зміну чи розірвання договору, у двадцятиденний строк після отримання пропозиції повідомляє другу сторону про результати її розгляду. У разі якщо сторони не досягли згоди щодо зміни, розірвання договору або у разі недержання відповіді у встановлений строк з урахуванням часу поштового обігу, заінтересована сторона має право передати спір на вирішення суду. Якщо судовим рішенням договір змінено або розірвано, договір вважається

зміненим або розірваним з дня набрання чинності даним рішенням, якщо іншого строку набрання чинності не встановлено за рішенням суду.

Договори за державним замовленням укладаються між визначеними законом суб'єктами господарювання – виконавцями держаного замовлення та державними замовниками, що уповноваженні від імені держави укладати договори, яких визначаються господарські зобов'язання сторін та регулюються відносини замовника з виконавцем щодо виконання державного замовлення. Держава в особі Кабінету Міністрів України виступає гарантом за зобов'язаннями державних замовлень.

Господарський договір за державним замовленням укладається у формі єдиного документа, підписаного сторонами та скріпленого печатками. Аналіз чинного законодавства дає змогу дійти висновку про те, що проект договору, як правило, може бути запропонований виконавцю замовником. Адже саме він досконально обізнаний з державними потребами в продукції (видом продукції, асортиментом, кількістю тощо). Проте здійснити такі ж дії не забороняється чинним законодавством і виконавцю.

Укладання сторонами договору за державним замовленням здійснюється на основі загального порядку укладання господарських договорів, але з урахуванням особливостей. Особливістю цього виду договорів є і положення, згідно з яким держава є гарантом за зобов'язаннями державних замовників. Крім того, воно не притаманне жодному виду договорів. [3]

Укладання господарських договорів на біржах, ярмарках і публічних торгах здійснюється відповідно до загальних правил укладання договорів на основі вільного волевиявлення сторін. Ці правила містяться в ст. 185 ГК України, а також у нормах ЦК України, що регламентують загальний порядок укладання договорів і загальні положення про угоди.

Але спеціальні правила діють при укладанні біржових угод, названих біржовими операціями. У відповідності до ст. 15 Закону України «Про товарну біржу». біржовою операцією визнається угода, що відповідає сукупності таких умов: 1) якщо вона являє собою купівлю-продаж, поставку або обмін товарів, допущених до обігу на товарній біржі; 2) якщо її учасники — члени біржі; 3) якщо вона подана до реєстрації і зареєстрована на біржі не пізніше наступного за її укладанням дня. [4]

Угоди, зареєстровані на біржі, не підлягають нотаріальному посвідченню. Зміст біржової угоди не підлягає розголошенню. Цю інформацію може бути надано тільки на письмову вимогу судам, органам прокуратури, служби безпеки, внутрішніх справ та аудиторським організаціям у випадках, передбачених законодавством України. Угода вважається укладеною з моменту її реєстрації на біржі.

Правила біржової торгівлі розробляються відповідно до чинного законодавства і є основним документом, що регламентує порядок здійснення біржової операції, ведення біржової торгівлі та розв'язання спорів з цих питань. Біржові операції дозволяється здійснювати тільки членам біржі або брокерам – громадянам, зареєстрованими на біржі для виконання доручень членів біржі, яких вони представляють, щодо здійснення біржових операцій. Припинення товарної біржі відбувається за рішенням загальних зборів членів біржі, а також за рішенням суду у випадках, передбачених законом.

Згідно з Законом України «про цінні папери і фондовий ринок» фондова біржа розпочинає свою діяльність з моменту державної реєстрації. Фондова біржа має право проводити свою діяльність з моменту отримання ліцензії Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Членство у фондовій біржі припиняється у разі анулювання ліцензій на право провадження професійної діяльності на фондовому ринку, виданою торгівцю цінними паперами. Кожний член фондової біржі має право має рівні права щодо організації діяльності фондової біржі як організатора торгівлі. [5]

Ярмарок – це короткострокова виставка, яка регулярно повторюється у визначеному місці з метою вивчення попиту на товари і подальший їх продаж. Учасниками ярмарку можуть бути як фізичні так і юридичні особи. Ярмарки розподіляються на оптові та роздрібні. На ярмарку безпосередньо укладаються договори на постачання товарів. Сторони договору можуть уточнювати умови раніше укладених договорів і асортимент товарів, що постачатимуться.

Наприклад, договори на продаж товарів укладаються по представлених підприємствами зразкам і моделям товарів, а у деяких випадках – по каталогам. Данні зразки товарів обов'язково повинні мати ярлики, які вказують на найменування, стандарт та технічні умови товару.

Публічними торгами (аукціоном) вважається:

- 1) спосіб продажу товарів з торгів у заздалегідь визначений час покупцеві, що запропонував найвищу ціну (простий аукціон);
- 2) система торгівлі цінними паперами, кредитними ресурсами за допомогою брокерів на фондовій біржі;
- 3) розпродаж.

У чинному законодавстві України відсутній єдиний правовий акт, що регулює порядок проведення публічних торгів. Внаслідок цього правові підстави проведення публічних торгів різноманітні. За допомогою публічних торгів спеціалізованими організаціями здійснюється реалізація заставного майна, якщо інше не передбачено договором, а державних підприємств і відкритих акціонерних товариств, створених у процесі корпоратизації, всі акції яких знаходяться в державній власності — винятково з публічних торгів. В якості організатора торгів може виступати власник речі, власник майнового права або спеціалізовані організації. [6]

Література:

1. Господарський Кодекс України. – Х.: Одісей, 2012. – 184с.
2. Про захист прав споживачів: Закон України// Відомості Верховної Ради. – 1991 № 1023-ХІІ
3. Господарське право: підручник / В.С. Щербіна. -- 4-е вид., перер. і допов. - К.: Юрінком Інтер. – 2009. - 640 с.
4. Про товарну біржу: Закон України // Відомості Верховної Ради. – 1991. - №1956-ХІІ
5. Про цінні папери і фондовий ринок: Закон України // Відомості Верховної Ради. – 2006 № 3480-ІV
6. Беляневич О.А. Господарський договір та способи його укладання. - К.: Наукова думка. – 2002. - 840 с.

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЕКОЛОГІЧНОГО, СІМЕЙНОГО, ТРУДОВОГО ТА ФІНАНСОВОГО ПРАВА

Автушенко А.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 1 курс

ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО – ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ

В даній статті обґрунтовано необхідність впровадження та розвитку екологічного аудиту в Україні, розглянуто сутність та передумови його виникнення.

В даній час у зв'язку з поглибленням екологічних проблем і виникненням групи специфічних суспільних відносин при здійсненні діяльності по забезпеченню стану захищеності об'єктів, все більшу зацікавленість у спеціалістів викликають підходи, що дозволяють на принципово новій основі підійти до комплексного вирішення існуючих проблем. Наразі, такими механізмами є екологічний менеджмент та екологічний аудит, на практичну реалізацію яких покладено великі надії.

Предметом дослідження є аргументація необхідності впровадження та розвитку екологічного аудиту в Україні.

Проблемами становлення і розвитку екологічного аудиту займалися: Літвак С. М., Семенова В. Ф., Михайлик О. Л., Куруленко С.С., Шматков Г.Г. Серед російських вчених вивченням проблем екоаудиту займався професор І. Потравний.

Закон України „Про екологічний аудит” докорінним чином змінив відношення до відповідного виду діяльності. Ці зміни стосувались, по-перше, підвищення правового статусу еколого-аудиторської діяльності та введення його в правове поле України. Послуги з проведення екологічного аудиту об'єктів або видів діяльності, які становлять підвищену екологічну небезпеку, було віднесено до Переліку послуг, визначених як специфічні, закупівля яких пов'язана з приватизацією державного майна [1].

По-друге, була започаткована єдина для всієї держави система сертифікації екологічних аудиторів і створено єдиний реєстр екологічних аудиторів та юридичних осіб, що мають право на здійснення екологічного аудиту. Відповідні функції щодо сертифікації та ведення реєстру, так само, як і щодо методичного забезпечення еколого-аудиторської діяльності, було покладено на спеціально уповноважений орган в галузі охорони навколишнього природного середовища – Міністерство природи України, що безумовно сприяло організаційній впорядкованості даного виду діяльності.

З сертифікацією екологічних аудиторів пов'язане не до кінця вирішене в законодавстві питання. Термін чинності сертифіката, встановлений статтею 22 Закону, становить три роки. Проте як поновлювати дію відповідного сертифікату після перебігу цього терміну невизначено. На ці та інші питання ні Закон, ні прийнятий в розвиток положень його статті 22 Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України „Про затвердження Положення про сертифікацію екологічних аудиторів” відповідей не дають.

Необхідно внести доповнення до відповідного Наказу, встановивши певний порядок продовження дії сертифікату екологічного аудитора. Це питання стосовно кожного аудитора, термін дії сертифіката якого закінчився, повинно бути предметом розгляду Комісії з сертифікації екологічних аудиторів Міністерства природи України. Стаття 14 Закону містить обмеження та заборони для здійснення екологічного аудиту. При цьому частина 3 цієї статті містить заборони на набуття відповідного статусу виконавця екологічного аудиту тобто включення до Реєстру. Такий статус не може бути наданий органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування, а також особам, яким законом заборонено займатися підприємницькою діяльністю. А частина 4 цієї ж статті встановлює заборони на здійснення екологічного аудиту конкретного об'єкту особами, що вже мають статус екологічного аудитора. Закон не дає вичерпного переліку випадків, коли можна констатувати наявність безпосереднього відношення особи до об'єкту екологічного аудиту [3].

Не варто обмежувати обов'язковий екологічний аудит лише об'єктами підвищеної екологічної небезпеки. Це повинні бути також інші об'єкти, обов'язковий екоаудит на яких призначається, зокрема, за приписами уповноважених органів виконавчої влади при виникненні спірних ситуацій в процесі контрольно-наглядової діяльності чи в інших випадках необхідності отримання незалежної експертної оцінки; за ініціативою органів ліцензування або сертифікації при ліцензуванні чи сертифікації видів діяльності в сфері охорони навколишнього природного середовища, використання

природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки; при обґрунтуванні інвестиційних проектів і програм, якщо це передбачено умовами інвестування; в інших випадках, передбачених законом.

Здійснення екологічного аудиту регулюється: Законом України „Про охорону навколишнього природного середовища” від 25 червня 1991 року; Законом України “Про екологічний аудит” від 24 червня 2004 року; Положенням про сертифікацію екологічних аудиторів, затвердженим наказом Мінприроди № 8 від 12 січня 2005 року; Положенням про ведення реєстру екологічних аудиторів та юридичних осіб, що мають право на здійснення екологічного аудиту, затвердженим наказом Мінприроди № 7 від 12 січня 2005 року.

На відміну від громадської екологічної експертизи, екологічний аудит не націлений на підготовку висновку щодо можливості чи неможливості здійснення певного виду екологічно небезпечної діяльності – він має інші завдання: проведення незалежної (недержавної) перевірки дотримання вимог екологічного законодавства і розробка рекомендацій для усунення виявлених порушень.

Отже, нині в нормативно-правових актах і серед учених відсутнє єдине, загальноприйняте визначення сутності екологічного аудиту. В умовах сталого розвитку економіки екологічний аудит розглядається як вид підприємницької діяльності, спосіб оцінки впливу господарюючого суб'єкта на довкілля, форма контролю, інструмент управління. Єдиним для науки і держави є чітке формулювання вимог до екологічного аудиту, що включають документальне оформлення, системність, періодичність, незалежність тощо.

Література:

1. Максимів Л.І. Формування концепції екологічного аудиту в Україні у контексті європейської інтеграції / Л.І. Максимів, І.С. Буйна. – К.: Науковий вісник, 2005.- 215 с.
2. Петрик О. Екологічний аудит в Україні: проблеми методики та організації/ Петрик О.// Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 4. – С 51-56.
3. Закон України Про екологічний аудит» від 24.06.2004 р. № 1862-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1862-15>

Бужина Ю.І.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

СТРУКТУРНЕ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНЕ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ

На етапі становлення податкової системи України в умовах розвитку ринкових відносин первісно сформувалася централізована вертикальна система податкових органів із чіткою спеціалізацією за видами податків. Така організаційна структура податкових органів України є об'єктивною необхідністю в період розробки та вдосконалення податкового законодавства країни, створення методологічної бази його реалізації на практиці та налагодження механізму нарахування та сплати податків.

Незважаючи на те, що процес розвитку й удосконалення податкової системи України триває, первісна організаційна структура податкових органів виконала свої завдання і в багатьох параметрах вичерпала потенціал підвищення ефективності роботи податкових органів усіх рівнів управління.

Тепер вкрай важливою вимогою стає розвиток державного управління і, зокрема, системи податкових органів, для вирішення завдань у контексті ринкових відносин, які передбачають нові процедури виконання податкового законодавства. На таку організаційну перебудову підуть роки, оскільки потрібна комплексна реорганізація і перепідготовка. Однак уже на початковому етапі можна вжити певних кроків до зміцнення податкових органів.

Напрями вдосконалення діяльності податкової служби повинні передбачати проведення досліджень із метою виявлення нормативно-правових положень, які знижують ефективність роботи податкової служби на конкретних ділянках і створюють проблеми в галузі розвитку інформатизації.

При здійсненні заходів щодо модернізації доцільно врахувати багатий практичний досвід адміністративно-територіальних і міжрайонних податкових органів України із функціонального розвитку й підвищення інформатизації роботи.

Основним завданням модернізації податкової служби є визначення функцій податкової адміністрації і переліку процедур, що забезпечують реалізацію кожної функції. Такий підхід дозволяє чіткіше описати функціональну систему податкової служби та запропонувати проекти організаційної структури усіх рівнів. Для проведення модернізації податкової служби передбачається розробка

процедур районної державної податкової інспекції; процедур обласної державної податкової адміністрації.

Підготовка означених документів є практичним внеском для запровадження та подальшого розвитку нового й важливого напрямку методологічної роботи державної податкової служби загалом. Цей напрям передбачає розробку податкових технологій, управлінських процедур, інструктивних матеріалів із функціональної діяльності податкової служби. Окремі інструктивні матеріали із функціональної діяльності розроблялися в центральному органі державної податкової служби України і раніше, але ця робота носила вибіркової, а не системний характер. Однак методологічна робота повинна набувати комплексного й постійного характеру, а успіх модернізації податкової служби значною мірою залежить від її якості. Після дослідного (експериментального) впровадження нових управлінських та податкових процедур і технологій необхідно розробити інструкції, методичні рекомендації, навчальні програми. Тобто забезпечити безболісний перехід підрозділів державної податкової служби на нову організаційну структуру та досягти ефективної роботи буде складно.

У випадку обмеження фінансових ресурсів модернізація податкової служби України може мати істотні негативні риси, зокрема: модернізація податкової служби може обмежитися лише посиленням контролю за загальнодержавними податками; виникнуть певні ускладнення в реорганізації роботи з фізичними особами та із справлянням місцевих податків і зборів; скоротяться можливості підготовки висококваліфікованого персоналу; певною мірою будуть згорнуті роботи в напрямі розширення взаємодії податкових органів з іншими організаціями; під час проектування системи електронної обробки даних стримуватиметься розвиток регіональної і централізованої обробки інформації (обробка первинної податкової інформації на районному рівні, забезпечення міжрайонного інформаційного обміну на обласному рівні, передача зведеної податкової інформації на регіональні та центральні рівні); у цей період не буде поштовхів для розвитку засобів зв'язку і телекомунікацій, що відповідно стримає розвиток системи електронної обробки даних.

Практична реалізація зазначених заходів передбачає необхідне технічне забезпечення державних податкових органів, упровадження сучасних засобів захисту інформації, розвиток системи телекомунікацій, правове забезпечення передачі інформації на машинних носіях і каналами зв'язку. Уся сукупність даних проблем може бути повністю вирішена лише в межах державного проекту модернізації податкової служби і для цього необхідні довгострокові та значні обсяги інвестицій. Упровадження проекту включає розробку типових рішень щодо розв'язання проблем у податкових органах, де здійснюватиметься експеримент, що в перспективі дозволить забезпечити планування і цілеспрямоване виділення коштів.

Література:

1. Нагорняк Г. Проблеми податкового регулювання в Україні та шляхи їх вирішення / Г.Нагорняк, Ю.Вовк // Галицький економічний вісник. — 2010. — №2.
2. Крисоватий А.І., Десятнюк О.М. Податкова система. - Тернопіль: Карт-бланш, 2004.
3. Манжула А. Етапи розвитку системи державної податкової служби України // Підприємництво, господарство і право. - 2004. - № 11. - С. 85-88.
4. Поляков Б. Розвиток податкової системи України // Підприємництво, господарство і право. - 2003. - № 12. - С. 135-136.

Вандишева Р.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ПОРЯДОК СТВОРЕННЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ТА ВІДКРИТТЯ ФІЛІЙ

Основні засади створення комерційних банків регулюються Законом України «Про банки і банківську діяльність», які потім конкретизуються у відповідних нормативно-правових актах Національного банку України. Порядок державної реєстрації банків регламентується Положенням про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів, затвердженням постановою Правління Національного банку України від 08.09.2011, № 306, а також Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців».

Згідно зі ст.6 Закону України «Про банки і банківську діяльність», банки в Україні створюються у формі публічного акціонерного товариства або кооперативного банку.

Учасниками банку можуть бути юридичні і фізичні особи, резиденти та нерезиденти, а також держава в особі Кабінету Міністрів України або уповноважених ним органів. Власники істотної участі у банку повинні мати бездоганну ділову репутацію та задовільний фінансовий стан.

Згідно із Законом України «Про банки і банківську діяльність» слово «банк» та похідні від нього дозволяється використовувати у назві лише тим юридичним особам, які зареєстровані Національним банком України як банк і мають банківську ліцензію. Виняток становлять міжнародні організації, що діють на території України відповідно до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та законодавства України.

Не дозволяється використовувати для найменування банку назву, яка повторює вже існуючу назву іншого банку або вводить в оману щодо видів діяльності, які здійснює банк.

Статут банку складається з урахуванням положень Законів України «Про банки і банківську діяльність», «Про господарські товариства» та інших законів України.

Так, відповідно до статті 16 Закону України «Про банки і банківську діяльність» статут банку обов'язково має містити інформацію про:

- 1) найменування банку;
- 2) його місцезнаходження;
- 3) організаційно-правову форму;
- 4) види діяльності, які має намір здійснювати банк;
- 5) розмір та порядок формування статутного капіталу банку, види акцій банку, їх номінальну вартість, форми випуску акцій (документарна або бездокументарна), кількість акцій, що купуються акціонерами;
- 6) структуру управління банком, органи управління, їх компетенцію та порядок прийняття рішень;
- 7) порядок реорганізації та ліквідації банку відповідно до вимог Закону;
- 8) порядок внесення змін та доповнень до статуту банку;
- 9) розмір та порядок утворення резервів та інших загальних фондів банку;
- 10) порядок розподілу прибутків та покриття збитків;
- 11) положення про аудиторську перевірку банку;
- 12) положення про органи внутрішнього аудиту банку.

Національний банк погоджує статут перед проведенням державної реєстрації юридичної особи, яка має намір здійснювати банківську діяльність. І лише після затвердження статуту Національний банк здійснює державну реєстрацію новоствореного банку.

Уповноважені засновниками банку особи подають Національному банку для державної реєстрації такі документи:

- 1) заяву про реєстрацію банку;
- 2) установчий договір (крім державного банку);
- 3) статут банку;
- 4) рішення про створення банку (протокол установчих зборів або Постанову Кабінету Міністрів про створення державного банку);
- 5) бізнес-план, що визначає види діяльності, які банк планує здійснювати на найближчий рік, та стратегію діяльності банку на найближчі три роки згідно із встановленими Національним банком вимогами;
- 6) інформацію про фінансовий стан учасників, які матимуть істотну участь у банку. У разі коли засновником банку є юридична особа, надається інформація про членів ради директорів і осіб, які мають істотну участь у цій юридичній особі;
- 7) бухгалтерську і фінансову звітність за останні чотири звітних періоди (квартали) — для учасників — юридичних осіб, які матимуть істотну участь у банку, довідку Державної податкової адміністрації України про доходи за останній звітний період (рік) — для учасників — фізичних осіб, які матимуть істотну участь у банку;
- 8) відомості про кількісний склад спостережної ради, правління (ради директорів), ревізійної комісії;
- 9) копію платіжного документа про внесення плати за реєстрацію банку, що встановлюється Національним банком України;
- 10) нотаріально завірених копій установчих документів учасників, які є юридичними особами та матимуть істотну участь у банку;
- 11) копії звіту про проведення відкритої підписки на акції — для банку, який створюється у формі публічного акціонерного товариства;
- 12) відомості про професійну придатність та ділову репутацію голови та членів правління (ради директорів) і головного бухгалтера банку.

Ст. 17 Закону України «Про банки і банківську діяльність» встановлює строк прийняття рішення Національним банком України про державну реєстрацію або про відмову в державній реєстрації банку, який складає не більше трьох місяців з моменту подання повного пакета документів.

Національний банк України може вимагати від заявника виправлення недоліків у поданих документах.

Реєстрація банків здійснюється шляхом внесення відповідного запису до Державного реєстру банків, після чого банк набуває статусу юридичної особи. Національний банк видає банку свідоцтво про його державну реєстрацію за встановленою формою.

Комерційні банки можуть відкривати філії в наступних випадках:

- розмір капіталу банку повинен бути не менше встановленого Національним банком України і повинен перевищувати розмір зареєстрованого та фактично сплаченого статутного капіталу;
- формування резерву на покриття можливих витрат за позиками повинно здійснюватися відповідно до вимог чинного законодавства, нормативних актів НБУ;
- формування фонду гарантування вкладів фізичних осіб має здійснюватися відповідно до вимог чинного законодавства України, нормативних актів НБУ;
- дотримання банком економічних нормативів та мінімальних обов'язкових резервів протягом півріччя, що передує його зверненню до Національного банку України щодо відкриття філій;
- відсутність письмового підтвердження Національного банку України або регіонального управління НБУ порушень банком вимог чинного законодавства, нормативних актів НБУ та внутрішніх документів банку за півріччя, що передує зверненню банку до Національного банку України про відкриття філій.
- комерційні банки відкривають свої філії на підставі згоди регіонального управління НБУ за місцезнаходженням головного банку за погодженням з регіональним управлінням Національного банку України за місцезнаходженням філії.

Філії банків відкриваються на підставі подачі таких документів:

- 1) клопотання банку про відкриття філії із зазначенням місце знаходження та основних видів діяльності філії;
- 2) рішення спостережної ради банку про відкриття філії;
- 3) положення про філію, затвердженого спостережною радою банку;
- 4) інформації про керівника та головного бухгалтера філії.

Національний банк України перевіряє відповідність приміщення і обладнання філії вимогам, встановленим Національним банком України. Звертаємо увагу, що зазначену перевірку Національний банк України здійснює на місці, тобто, застосовує такий метод банківського нагляду, як інспектування.

Реєстрація філій банку здійснюється Національним банком України протягом одного місяця з моменту надання усіх необхідних документів шляхом внесення відповідної інформації до Державного реєстру банків.

Відокремлений підрозділ банку має право розпочати свою діяльність через 10 днів після повідомлення банком Національного банку України про відкриття такого відокремленого підрозділу.

Проаналізувавши порядок створення комерційних банків та порядок відкриття їх філій, можна зробити висновок, що враховуючи спеціальний статус банків, законодавством передбачено особливості їх державної реєстрації, які регулюються переважно Законом України «Про банки і банківську діяльність». Проте не варто забувати про Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців», який регулює загальний порядок створення юридичних осіб. Проаналізувавши ці два закони, можна знайти колізію у законодавстві з приводу державної реєстрації банків. Так, відповідно до статті 3 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців» його дія поширюється на державну реєстрацію всіх юридичних осіб незалежно від організаційно-правової форми, форми власності та підпорядкування, а також фізичних осіб — підприємців. У другій частині цієї статті передбачено, що Законом можуть бути встановлені особливості державної реєстрації об'єднань громадян (у тому числі професійних спілок), благодійних організацій, банків а також інших установ та організацій. Виходячи із наведеного положення можна зробити висновок, що встановлений цим Законом порядок державної реєстрації юридичних осіб не поширюється на банки. Однак в частині 3 цієї ж статті зазначається, що банки набувають статусу юридичної особи лише з моменту їх державної реєстрації у порядку, встановленому цим Законом. Отже, згідно з цим Законом банки повинні обов'язково пройти державну реєстрацію, яка здійснюється професійним державним реєстратором у державній

адміністрації за місцезнаходженням відповідного банку. Тому виникає питання стосовно того, у якій послідовності треба реєструвати банк: спочатку у державній адміністрації за місцезнаходженням відповідного банку, чи у Національному банку України. Виходячи з того, що Законом України «Про банки і банківську діяльність» передбачено спеціальні вимоги для реєстрації банку, логічним є проведення спочатку державної реєстрації у Національному банку України, а потім — у державного реєстратора. Проте це має бути чітко визначено у законодавстві.

Література:

1. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 31-32. – Ст. 263
2. Закон України «Про банки і банківську діяльність» // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №5-6. – Ст. 30
3. Положення про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів // Постанова Правління Національного банку України. –2011. – №306
4. Закон України «Про Національний банк України» // Відомості Верховної Ради України. –1999. – №29. – Ст. 238

Веремєєнко О.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

БЕЗГОТІВКОВІ РОЗРАХУНКИ

Для спрощення та поліпшення банківських операцій, для а також забезпечення торговельного обороту від ризиків втрат коштів внаслідок крадіжок виникли безготівкові розрахунки. Слід сказати що законодавством визначаються дві форми розрахунків - безготівкові та готівкові розрахунки.

Безготівкові розрахунки - платежі, які здійснюються шляхом перерахування з рахунку платника на рахунок кредитора у банках без використання грошових купюр. Безготівкові розрахунки застосовуються між підприємствами і організаціями для розрахунків за куплені сировину матеріали, напівфабрикати, відвантажену продукцію, виконані роботи і т. д.

Безготівкові розрахунки використовуються також населенням для внесення вкладів, розрахунків за квартиру і комунальні послуги, оплати товарів та ін. Безготівкові розрахунки здійснюються на основі розрахункових документів встановлених форм - платіжних вимог, платіжних доручень, розрахункових чеків. Визначення безготівкових розрахунків відсутнє на рівні закону. Разом з тим, відповідне визначення надають акти Національного банку України.

Так, безготівкові розрахунки - це перерахування певної суми коштів з рахунків платників на рахунки одержувачів коштів, а також перерахування банками за дорученням підприємств і фізичних осіб коштів, унесених ними готівкою в касу банку, на рахунки одержувачів коштів. Ці розрахунки проводяться банком на підставі розрахункових документів на паперових носіях чи в електронному вигляді.

При здійсненні безготівкових розрахунків допускаються розрахунки із застосуванням платіжних доручень, акредитивів, розрахункових чеків, розрахунки за інкасо, а також інші розрахунки, передбачені законом, банківськими правилами та звичаями ділового обороту. Безготівкові розрахунки провадяться через банки, інші фінансові установи, в яких відкрито відповідні рахунки, якщо інше не впливає із закону та не обумовлено видом безготівкових розрахунків. Сторони можуть обрати вид розрахунків на свій розсуд.

Слід також зазначити, що розрахунки між фізичними особами можуть проводитися у готівковій і безготівковій формі, тоді ж як розрахунки між юридичними особами найчастіше проводяться у безготівковій формі.

Платіжна система - це платіжна організація, члени платіжної системи та сукупність відносин, що виникають між ними під час проведення переказу грошей. Проведення переказу грошей є обов'язковою функцією, що має виконувати платіжна система.

Платіжні системи поділяються на:

- внутрішньодержавні платіжні системи (платіжна система, в якій платіжна організація є резидентом та яка здійснює свою діяльність і забезпечує проведення переказу грошей виключно в межах України);

- міжнародні платіжні системи (платіжна система, в якій платіжна організація може бути як резидентом, так і нерезидентом і яка здійснює свою діяльність на території двох і більше країн та забезпечує проведення переказу грошей з однієї країни в іншу).

Внутрішньодержавні платіжні системи поділяються на банківські та небанківські. До внутрішньодержавних банківських платіжних систем відносяться системи міжбанківських розрахунків, системи масових платежів та внутрішньобанківські платіжні системи.

Система міжбанківських розрахунків призначена для переказу коштів у межах України між банками на виконання зобов'язань їх клієнтів, а також власних зобов'язань цих банків.

Внутрішньобанківська платіжна система створюється банком з метою забезпечення найбільш сприятливих умов для проведення переказу коштів між його підрозділами.

Система масових платежів призначена для переказу коштів за операціями, що здійснюються юридичними та фізичними особами із застосуванням платіжних інструментів.

Внутрішньодержавні небанківські платіжні системи мають право здійснювати діяльність, пов'язану із переказом, виключно після їх реєстрації в Національному банку України та отримання відповідного дозволу Національного банку України.

Порядок реєстрації та отримання внутрішньодержавними небанківськими платіжними системами дозволу на здійснення діяльності, пов'язаної з переказом та відкриття цього дозволу, визначається Національним банком України.

Література:

1 Д. О. Гетманцев, Н. Г. Шукліна Банківське право України Навчальний посібник Київ Центр учбової літератури 2007

2 http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%B3%D0%BE%D1%82%D1%96%D0%B2%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%96_%D1%80%D0%BE%D0%B7%D1%80%D0%B0%D1%85%D1%83%D0%BD%D0%BA%D0%B8

3 Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 40-41. – гл. 74.

4 Р. І. Тиркало Банківська справа Навчальний посібник Тернопіль Видавництво «Карт-бланш» 2001

5 Банковское дело. Под ред. В.И. Колесникова и Л.П. Кроливецкой. М: Финансы и статистика, 1996

Волощенко О.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ АКРЕДИТАЦІЇ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

Державна акредитація закладу охорони здоров'я - це офіційне визнання статусу закладу охорони здоров'я, наявності в ньому умов для надання певного рівня медико-санітарної допомоги, підтвердження його відповідності встановленим критеріям та гарантії високої якості професійної діяльності.

Можна сказати, що акредитація є складовою позавідомчого контролю якості медичної допомоги. Основна мета акредитації - визначення відповідності організаційних і технологічних процесів в установі, незалежно від форми її власності, організаційно-правової форми та підпорядкованості, встановленим стандартам, допомога установі у поліпшенні діяльності, наданні відповідних рекомендацій[1].

Акредитація закладів охорони здоров'я є новим явищем у країнах Європи, і форми її проведення можуть бути найрізноманітнішими - від саморегламентування до проведення професійної оцінки і державної перевірки.

Лише у 80-х роках минулого сторіччя акредитація стаціонарних медичних установ була введена у Великобританії та Австралії. Ідея запровадження такого процесу викликає інтерес і в інших країнах, котрі прагнуть до забезпечення та підвищення рівня надання населенню послуг з охорони здоров'я.

Історія свідчить, що починаючи з 1980 р., уряди більшості європейських країн проводили експерименти з акредитації лікувально-профілактичних закладів своїх систем охорони здоров'я, однак дотепер лише деякі з них прийняли рішення про необхідність її постійного проведення[2].

Наприклад, Британська система акредитації лікувальних закладів була піддана подальшим експериментальним дослідженням у Фінляндії, Португалії і Швеції, котрі розробили модель акредитації обмеженого рівня, що не є обов'язковою.

Загалом поняття державної акредитації трохи суперечливе, оскільки виникає необхідність участі третьої сторони, котра б виступала гарантом незалежності суджень.

Так, центральний орган управління охороною здоров'я Франції створив Агенцію з питань акредитації та контролю якості з метою підвищення рівня якості та безпеки охорони здоров'я на території країни[3].

Слід зауважити, що сучасна ситуація в Україні нагадує Великобританію двадцятирічної давнини, тому що розуміння питань звітності на індивідуальному чи організаційному рівні практично відсутнє.

Система охорони здоров'я України приводиться до руху практикою звинувачень практикуючого лікаря в усіх смертних гріхах, незважаючи на рівень - організаційний чи ресурсний. Це може призводити до покарання окремих осіб (фінансова, адміністративна, дисциплінарна чи навіть кримінальна відповідальність) і означає, що заклади можуть продовжувати не зважати на свою корпоративну відповідальність.

Разом з тим, акредитація припускає створення незалежної системи зовнішньої оцінки діяльності відповідно до стандартів, що включають вимоги до кваліфікації персоналу, організації роботи установи, здійснення безупинного підвищення кваліфікації персоналу і кінцевих результатів надання лікувально-діагностичного процесу[4].

Основне завдання акредитації - стимулювання медичних організацій до поліпшення показників якості надання медичної допомоги населенню. Тому результатом створення ефективної системи акредитації повинне стати зміцнення довіри населення до системи охорони здоров'я та медичних працівників, зниження витрат охорони здоров'я за рахунок підвищення ефективності медичних послуг.

Практика доводить ефективність здійснення незалежної акредитації медичних закладів. Оскільки при проведенні акредитації незалежні організації мають визначені переваги. Акредитація, проведена незалежною від держави організацією, сприймається менш загрозливо. Акредитаційна комісія може містити в собі як фахівців, так і представників громадськості, що забезпечує охоплення більш широкого кола питань. Такий підхід дозволяє інстанціям, що здійснюють фінансування, виділити контрольну групу, необхідну для розробки стандартів, що забезпечує придбання відповідного досвіду і дозволяє проводити дослідження для контролю діяльності медичних установ, рівня медичного обслуговування і його результатів.

Чинним законодавством України передбачені обов'язковість, порядок, умови і терміни державної акредитації, які регламентуються низкою нормативних актів, в т.ч.:

1. Постановою КМУ від 15 липня 1997 р. № 765 "Про затвердження Порядку державної акредитації закладу охорони здоров'я".

2. Наказом МОЗ України від 02.02.2011 N 49 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики»

Відповідно до положень вказаних нормативних актів метою акредитації є офіційне визнання закладу на наявність у ньому умов для надання певного виду лікувально-профілактичної допомоги. Отже акредитація закладів охорони здоров'я визначається як відповідність їх діяльності встановленим стандартам, нормам і правилам. Проходження акредитації є підтвердженням того, що певний заклад або фізична особа відповідають конкретним вимогам, які дозволяють їм здійснювати певні функції.

Створена відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 15.07.97 № 765 Головна акредитаційна комісія при Міністерстві охорони здоров'я України здійснює функції по проведенню державної акредитації закладів охорони здоров'я.

Для проходження акредитації заклад подає документи згідно з затвердженим переліком до відповідної акредитаційної комісії, яка у тримісячний термін повинна провести його акредитацію. На підставі наданих закладом документів та висновків експертів відповідна акредитаційна комісія приймає рішення щодо проведення акредитації та віднесення закладу до відповідної категорії (друга, перша, вища категорії), або про відмову у цьому.

Рішення акредитаційних комісій затверджується Головною акредитаційною комісією і повідомляється закладу у 10-денний термін. У разі прийняття рішення про віднесення закладу до відповідної категорії акредитаційна комісія, яка проводила акредитацію, видає йому акредитаційний сертифікат.

Термін дії акредитаційного сертифіката визначається Головною акредитаційною комісією, але він не повинен перевищувати трьох років.

Підставою для відмови в державній акредитації закладу є недосягнення ним рівня індексу безпеки (мінімальний рівень критерію державної акредитації, який визначає можливість подальшого провадження діяльності закладом), який становить 69 % критерію включно.

Позачергова акредитація може проводитися за ініціативою установи охорони здоров'я з метою підвищення категорії, але не раніше, ніж через один рік після проведення попередньої акредитації. У такому ж порядку проводиться акредитація установи, якій в ній було відмовлено[5].

З метою удосконалення та спрощення процесу акредитації закладів охорони здоров'я, 15 січня 2013 року набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України від 17.12.2012 № 1216 "Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 15 липня 1997 р. № 765.

Тож, постановою передбачено спрощення процедури проходження акредитації (в першу чергу, за рахунок скорочення переліку обов'язкових документів, що додаються до заяви про проведення акредитації закладу охорони здоров'я), визначено чіткий порядок та терміни проведення акредитації, випадки проведення позачергової акредитації та порядок оскарження результатів акредитації.

Постановою, зокрема, внесено певні зміни до розподілу функціональних повноважень між Головною акредитаційною комісією при МОЗ України (що проводить акредитацію закладів охорони здоров'я, крім фармацевтичних (аптечних) закладів) та відповідними акредитаційними комісіями, що створені при МОЗ АР Крим та структурних підрозділах з питань охорони здоров'я обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій щодо акредитації закладів охорони здоров'я приватної та комунальної форм власності.

Від тепер Акредитацію закладів охорони здоров'я, крім фармацевтичних (аптечних) закладів, проводить Головна акредитаційна комісія, а акредитацію фармацевтичних (аптечних) закладів - Головна комісія з акредитації фармацевтичних (аптечних) закладів, що утворюються при МОЗ, а також акредитаційні комісії, що утворюються при Міністерстві охорони здоров'я Автономної Республіки Крим, управлінні охорони здоров'я обласної, Севастопольської міської держадміністрації та Головному управлінні охорони здоров'я Київської міської держадміністрації.

Вперше за довгий час на законодавчому рівні визначено розмежування акредитації закладів охорони здоров'я в залежності від рівнів надання медичної допомоги, а саме: Головна акредитаційна комісія при МОЗ проводить акредитацію закладів державної форми власності, комунальної форми власності, що надають третинну медичну допомогу, та приватної форми власності, що надають вторинну та третинну медичну допомогу.

Акредитацію закладів комунальної форми власності, що надають первинну та вторинну медичну допомогу, та приватної форми власності, що надають первинну медичну допомогу проводять акредитаційні комісії, що утворюються при Міністерстві охорони здоров'я Автономної Республіки Крим, структурних підрозділах охорони здоров'я обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій[6].

Життя і здоров'я людини – це найвищі цінності, які охороняються державою. Система акредитації медичних та фармацевтичних закладів одне з пріоритетних напрямів контрольної функції України у цій галузі. Посилення контролю за наданням медичних послуг в тому числі і реалізацією лікарських засобів (встановлення контролю за цінами, відпуск окремих препаратів лише за рецептом лікаря), з одного боку, та спрощення процедури акредитації медичних закладів охорони здоров'я з іншого боку, безперечно позитивно впливатимуть на якість медичних послуг в Україні. Низка заходів щодо підвищення правової культури в Україні в цілому і зокрема в галузі охорони здоров'я та реалізації (придбання) лікарських засобів, сприятимуть не тільки підвищенню якості вказаних послуг, а й забезпечуватимуть належний стан здоров'я нації.

Література:

1. Кондратюк Н. Ю. Запровадження системи акредитації лікувально-профілактичних закладів у країнах Європейської спільноти . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/Portal/Chem_Biol/VSG/2011_4/data/article20.pdf.
2. Акредитація як засіб здійснення контролю за якістю надання медичної допомоги [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://edu.samsmu.ru/mod/resource/view.php?id=313>.
3. Який характер акредитації лікарень в Європі? // Офіційний веб-сайт Європейського бюро ВООЗ [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.euro.who.int/HEN/Syntheses/short/200308153?lanquaqe=Russian>. - Назва з екрану.
4. Международная аккредитация медицинских учреждений [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://med-visit.com/?page_id=132.
5. Про затвердження Національного плану розвитку системи охорони здоров'я на період до 2010 року; постанова Кабінету Міністрів України від 13.06.2007 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.moz.gov.ua>.
6. Пашков Віталій. Акредитація аптечних закладів: наслідки запровадження [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.apteka.ua/article/206013>

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті обґрунтовується необхідність проведеної реформи податкової системи, та визначаються напрямки її розвитку. Розглядаються положення щодо визначення сутності понять податкова система та принципи податкової системи України. Висвітлюються новели Податкового кодексу України.

Тематика податкової системи є актуальною та багатоаспектною, в контексті реформ, що вона потерпає останнім часом. Прийняття нового кодифікованого закону викликало не аби який резонанс у суспільстві країни як на громадському рівні так і серед державних органів та політичної еліти.

Проблеми які виникали у зв'язку зі становленням податкової системи постійно вивчалися відомими в Україні вченими такими як Л.М.Демиденко, А.І.Крисоватий, М.Кучерявенко, І.О.Луніна, В.М.Мельник, О.Д.Василик, О.Р.Романенко, В.М.Федосов та ін.

Як зазначав Василик О.Д. «На сьогодні є підстави стверджувати, що податкова система виявилась неадекватною умовам перехідної економіки, створила значні податкові навантаження на суб'єкти господарювання, призвела до невинновданого вилучення обігових коштів підприємств, виникнення додаткової потреби в кредитних ресурсах» [1,41].

Вплив податкової системи, відображається на усьому суспільстві, а не лише на економіці держави. Запорука стабільності у країні, як у економічній так й у соціальній сфері - це бездефіцитний бюджет, а саме податок, як складова та невід'ємна частина податкової системи, є головним наповнювачем бюджету нашої держави.

Податкова система у доктринальному розумінні – є узагальнюючим поняттям з багатьма складовими. У зв'язку з чим реформування необхідно проводити не лише на нормативно - правовому напрямку, а за усіма її складовими, починаючи з суб'єктивної сторони і закінчуючи рівням податкової культури в суспільстві.

Загальні і специфічні положення, які регулюють податкові відносини, до початку реформування податкової системи були закріплені у багатьох нормативних документах.

Відповідно до реалій сьогодення, податкове законодавство України складається з Конституції України; Податкового кодексу України; Митного кодексу України та інших законів з питань митної справи; чинних міжнародних договорів; нормативно-правових актів, прийнятих на підставі та на виконання Податкового кодексу України та законів з питань митної справи; рішень Верховної Ради Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування з питань місцевих податків та зборів, прийнятих за правилами, встановленими Податковим кодексом України [2].

Податкова система України сьогодення – це сукупність податків, зборів та механізм їх вилучення. Як зазначив М.Я. Азаров «Положення пункту 6.2 статті 6 Податкового кодексу України законодавець намагавсь максимально наблизити до конституційної вимоги щодо сплати податків та зборів. Тобто, виходячи з цієї норми, крім податків та зборів ніяких інших платежів, які мали б цю правову природу, Конституцією не передбачено» [3,40].

Аналізуючи принципи податкової системи закріплені у діючому законодавстві, можна стверджувати, що податкова система України, на теперішній час оптимальна, так як наслідую наступні світові принципи:

- витрати держави на утримання податкової системи та витрати платника, пов'язані з процедурою сплати, повинні бути максимально низькими;
- податковий тягар не можна доводити до такого рівня, коли він починає зменшувати економічну активність платника;
- оподаткування не повинно бути перешкодою ні для внутрішньої раціональної організації виробництва, ні для його зовнішньої раціональної орієнтації на структуру попиту споживачів;
- процес отримання податків треба організувати таким чином, аби він більшою мірою завдяки накопиченню фінансових ресурсів сприяв реалізації політики кон'юнктури та зайнятості;
- цей процес повинен впливати на розподіл доходів у напрямку забезпечення більшої справедливості;
- при визначенні податкової платоспроможності приватних осіб слід вимагати надання лише мінімуму даних, які торкаються особистого життя громадян.

Новелою у Податковому кодексі стало чітке розмежування податку та збору між собою. Це була нагальна проблема, яку не могло розрішити попереднє податкове законодавство, незважаючи на велику кількість законів та підзаконних актів якими регулювалися податкові відносини у державі.

Податковий кодекс України з цього питання дає чітку відповідь, що можна визнати значним досягненням законодавства України.

Відповідно до ст.6 Податкового кодексу України, податок - це обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку відповідно до цього Кодексу. Частина друга цієї ж статті дає визначення поняття збір (плата,внесок)- це обов'язковий платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників зборів, з умовою отримання ними спеціальної вигоди, у тому числі внаслідок вчинення на користь таких осіб державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значимих дій [2].

Можна зробити висновок, що реформування податкової системи крок необхідний та не відворотний у зв'язку з великою кількістю прогалин попереднього податкового законодавства. Проведена податкова реформа в Україні має за мету викоренити негативний спадок. Тому визначає перед собою наступні завдання для подальшого курсу реформуваль:

- побудова стабільної, зрозумілої і цілісної податкової системи;
- послаблення податкового тиску і спрощення податкової системи шляхом скасування податків;
- завдяки скасуванню непрозорих податкових пільг як наслідок розширення податкової бази, а також розширення кола платників податку відповідно до доцільності та соціальної справедливості;
- рішення проблем, виникаючих у зв'язку зі стягненням податків і контролем за дотриманням податкового законодавства;
- максимальне зниження податкового тиску, стабільність податкового законодавства;
- формування єдиної нормативно – правової бази;
- надання гнучкості податковій системі, за допомогою ставок оподаткування стимулювати прогресивні і обмежувати негативні явища, що безпосередньо впливають на стан національної економіки.

Для вирішення питань пов'язаних зі втіленням норм податкового права в життя ідеологічний чинник є дуже важливим. Тому необхідно підняти рівень податкової культури у суспільстві. Позитивне ставлення, та правова інформованість, що до існуючих податкових норм, є запорукою ефективності проведеної реформи, що не можна ігнорувати.

Література:

1. Василик О. Д. Податкова система України : навч. посіб. / О. Д. Василик. — К. : ВАТ «Поліграф книга», 2004. — 447 с.
2. Податковий кодекс України // Голос України. —2010.— № 229-230.
3. Т. 1: Науково-практичний коментар до Податкового кодексу України: в 3 т. / кол. авторів [заг. редакція, М. Я Азарова]. - К. : Міністерство фінансів України, Національний університет ДПС України, 2010. — 157 с.

Геворкян Н.В.,
Маріупольського державного університета,
Економіко-правового факультету, 4 курс

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ: ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ.

Національний банк України (скороч. НБУ) є особливим центральним органом державного управління, його емісійним центром, проводить єдину державну політику в галузі грошового обігу, кредиту, зміцнення грошової одиниці України — гривні.

Головне призначення НБУ як центрального банку — це управління грошовим обігом з метою забезпечення стабільного не інфляційного розвитку економіки. Центральний банк впливає на грошовий обіг через зміну пропозиції грошей і зміну ціни грошей.

Відповідно до Конституції України основною функцією Національного банку є забезпечення стабільності грошової одиниці України.

При виконанні своєї основної функції Національний банк має виходити із пріоритетності досягнення та підтримки цінової стабільності в державі.

Національний банк виконує такі функції:

- 1) відповідно до розроблених Радою Національного банку України Основних засад грошово-кредитної політики визначає та проводить грошово-кредитну політику;

- 2) монополює здійснює емісію національної валюти України та організує готівковий грошовий обіг;
- 3) виступає кредитором останньої інстанції для банків і організує систему рефінансування;
- 4) встановлює для банків правила проведення банківських операцій, бухгалтерського обліку і звітності, захисту інформації, коштів та майна;
- 5) організовує створення та методологічно забезпечує систему грошово-кредитної і банківської статистичної інформації та статистики платіжного балансу;
- 6) регулює діяльність платіжних систем та систем розрахунків в Україні, визначає порядок і форми платежів, у тому числі між банками;
- 7) визначає напрями розвитку сучасних електронних банківських технологій, створює та забезпечує безперервне, надійне та ефективне функціонування, розвиток створених ним платіжних та облікових систем, контролює створення платіжних інструментів, систем автоматизації банківської діяльності та засобів захисту банківської інформації;
- 8) здійснює банківське регулювання та нагляд на індивідуальній та консолідованій основі;
- 9) здійснює погодження статутів банків і змін до них, ліцензування банківської діяльності та операцій у передбачених законом випадках, веде Державний реєстр банків, Реєстр аудиторських фірм, які мають право на проведення аудиторських перевірок банків;
- 10) веде офіційний реєстр ідентифікаційних номерів емітентів платіжних карток внутрішньодержавних платіжних систем;
- 12) складає платіжний баланс, здійснює його аналіз та прогнозування;
- 13) представляє інтереси України в центральних банках інших держав, міжнародних банках та інших кредитних установах, де співробітництво здійснюється на рівні центральних банків;
- 14) здійснює відповідно до визначених спеціальним законом повноважень валютне регулювання, визначає порядок здійснення операцій в іноземній валюті, організовує і здійснює валютний контроль за банками та іншими фінансовими установами, які отримали ліцензію Національного банку на здійснення валютних операцій;
- 15) забезпечує накопичення та зберігання золотовалютних резервів та здійснення операцій з ними та банківськими металами;
- 16) аналізує стан грошово-кредитних, фінансових, цінних та валютних відносин;
- 17) організує інкасацію та перевезення банкнот і монет та інших цінностей, видає ліцензії на право інкасації та перевезення банкнот і монет та інших цінностей;
- 18) реалізує державну політику з питань захисту державних секретів у системі Національного банку;
- 19) бере участь у підготовці кадрів для банківської системи України;
- 20) визначає особливості функціонування банківської системи України в разі введення воєнного стану чи особливого періоду, здійснює мобілізаційну підготовку системи Національного банку;
- 21) вносить у встановленому порядку пропозиції щодо законодавчого врегулювання питань, спрямованих на виконання функцій Національного банку України;
- 22) здійснює методологічне забезпечення з питань зберігання, захисту, використання та розкриття інформації, що становить банківську таємницю;
- 23) здійснює інші функції у фінансово-кредитній сфері в межах своєї компетенції, визначеної законом.
- 25) визначає порядок здійснення в Україні маршрутизації, клірингу та взаєморозрахунків між учасниками платіжної системи за операціями, які здійснені в межах України із застосуванням платіжних карток, емітованих банками-резидентами;
- 26) створює Засвідчувальний центр для забезпечення реєстрації, засвідчення чинності відкритих ключів та акредитації центрів сертифікації ключів, визначає порядок застосування електронного підпису, у тому числі електронного цифрового підпису в банківській системі України та суб'єктами переказу коштів;
- 27) видає ліцензії небанківським фінансовим установам, які мають намір стати учасниками платіжних систем, на переказ коштів без відкриття рахунків та відкликає їх відповідно до законодавства;
- 28) веде реєстр платіжних систем, систем розрахунків, учасників цих систем та операторів послуг платіжної інфраструктури;
- 29) здійснює нагляд (оверсайт) платіжних систем та систем розрахунків.

Література:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996.– № 30.– Ст. 141.

2. Про Національний банк України від 20.05.1999 № 679-XIV (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, N 29, ст.238)

Герасимова К.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ОСНОВНІ ТРУДОВІ ПРАВА ПРАЦІВНИКА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ: ПРАВОВА ПРИРОДА ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Конституція України, заклавши основу процесу формування якісно нового національного трудового законодавства, передбачивши основні соціально-економічні права людини, водночас не закріпила всієї цілісної системи реалізації гарантій і захисту цих прав. Ці питання має врегулювати новий Трудовий кодекс України.

На сьогодні, основні трудові права працівників визначені у нормах Конституції України та у ст. 2 КЗпП, що має аналогічну назву. Варто врахувати, що можливості громадянина як суб'єкта трудового права визначені в його правовому статусі, що включає основні трудові права та найважливіші їх гарантії [1].

Право на працю, визначене у ст. 2 КЗпП, передбачає такі можливості громадянина як суб'єкта трудового права: одержання роботи з оплатою праці не нижче встановленого державою мінімального розміру; право на вільний вибір професії, виду занять і роботи, що забезпечується державою. Гарантією цього права є те, що держава створює умови для ефективної зайнятості населення, сприяє працевлаштуванню, підготовці та підвищенню трудової кваліфікації, а за необхідності забезпечує перепідготовку осіб, вивільнюваних у результаті переходу на ринкову економіку.

Працівники реалізують право на працю шляхом укладення трудового договору про роботу на підприємстві, в установі, організації або з фізичною особою.

Працівники мають право на відпочинок відповідно до законів про обмеження робочого дня та робочого тижня і про щорічні оплачувані відпустки, право на здорові й безпечні умови праці, на об'єднання в професійні спілки та на вирішення колективних трудових конфліктів (спорів) у встановленому законом порядку, на участь в управлінні підприємством, установою, організацією, на матеріальне забезпечення в порядку соціального страхування в старості, а також у разі хвороби, повної або часткової втрати працездатності, на матеріальну допомогу в разі безробіття, на право звернення до суду для вирішення трудових спорів незалежно від характеру роботи, що виконується, або займаної посади, крім випадків, передбачених законодавством, та інші права, встановлені законодавством.

Вказані можливості змісту права працівників забезпечуються конкретними нормами інститутів особливої частини трудового права [2].

Принципове значення має питання про правову природу основних трудових прав працівника: чи виступають вони як суб'єктивні або ж є особливою групою прав, відмінних від прав суб'єктивних.

Іноді основні працівника права ототожнюються з правосуб'єктністю, що є достатньо спірним. Правосуб'єктність співвідноситься з основними правами працівника як причина і наслідок, вона є чимось первинним, передуманням праву, що виступає умовою правоволодіння.

Існує також тенденція пов'язувати основні права працівника з об'єктивним правом (системою юридичних норм, незалежних від окремого індивіда), що також є не цілком виправданим. Те, що основне (статутне) право закріплене у правовій нормі, не перетворює його на саме правило поведінки, тобто в об'єктивне право. Працівник як суб'єкт трудового права не має в своєму розпорядженні норми як такої. Він лише має юридичну можливість здійснювати певні дії, що випливає з неї. Отже, правова можливість завжди індивідуалізована. При цьому ця можливість не тільки належить суб'єкту права, але й безпосередньо залежить від нього: тільки він вирішує, чи буде вона реалізована і в якому обсязі.

При вирішенні цієї проблеми слід виходити з доказу суб'єктивності основних (конституційних) прав особистості. Основні права особистості - це ті виділені законом права й обов'язки, - відзначав відомий угорський вчений-правознавець І. Сабо, - які у власному сенсі слова можна назвати суб'єктивними, тобто такі, що надають щось суб'єктам або ж, зобов'язують їх до чогось [3, с.329]. Схожу думку висловлює і В.А. Патюлін. Він вважає, що основні права громадян мають всі риси й ознаки суб'єктивних прав, і те, що вони по-різному розвиваються, конкретизуються і деталізуються у

нормах поточного законодавства, не дає підстав для заперечення суб'єктивно-правового характеру цих прав [4, с.26].

Визнаючи справедливість наведених висловів, можна зробити висновок, що всі права працівника: як ті, яких він набуває, вступаючи у конкретні трудові правовідносини, так і ті, які прямо закріплюються за ним у трудовому законодавстві або безпосередньо впливають із законодавства, є суб'єктивними.

Що ж до суб'єктивних трудових прав, то кожне з них передбачає певне соціальне благо (право на своєчасну і в повному обсязі виплату заробітної плати відповідно до кваліфікації, складності праці, кількості й якості виконаної роботи; на відпочинок; на повну достовірну інформацію про умови праці і вимоги охорони праці на робочому місці; на професійну підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації та ін.), можливість користування яким і утворює один з елементів змісту кожного суб'єктивного права.

У науковій літературі залежно від носія суб'єктивні права поділяються на індивідуальні і колективні [5, с.28]. Індивідуальні права - це права, які належать окремо взятому суб'єкту і можуть бути реалізовані ним одноосібно. Особливість же колективних прав, як відзначає О.А. Лукашева, полягає в тому, що вони здійснюються не конкретною особою, а співтовариством, асоціацією [6, с.23]. Визнаючи справедливість цього підходу до класифікації суб'єктивних прав, доцільним є поділити основні трудові права працівника на індивідуальні і колективні права.

До індивідуальних прав працівника можна віднести: право на працю; на укладання, зміну, розірвання трудового договору; право на здорові і безпечні умови праці; право на оплату праці; право на відпочинок та інші.

Колективними слід визнати права працівників: об'єднання в професійні союзи; вирішення колективних трудових спорів і конфліктів у встановленому законом порядку; участь в управлінні підприємством та ін. Відбиття цієї класифікації трудових прав працівника в законодавстві було б доцільним для правового регулювання правового статусу працівника в Україні.

Оскільки колективні права працівників не можуть здійснюватися одним окремо взятим працівником, можна зробити висновок, що вони не входять до структури правового статусу працівника як самостійного суб'єкта трудового права. У зв'язку з цим, немає необхідності детально зупинятися на характеристиці колективних трудових прав працівників.

Виходячи з етимологічного визначення слова «основа» як головного положення, впливає, що основні трудові права працівника є тими основами, без яких неможливе здійснення трудової діяльності в цивілізованому суспільстві.

Враховуючи це, можна сформулювати таку дефініцію:

«Основні права працівника - це ті соціальні блага, які є метою вступу працівника у трудові відносини і забезпечують реалізацію природних прав людини при здійсненні трудової діяльності».

Із закріплених зараз у статті 2 КЗпП положень, до таких прав можна віднести: право на працю і свободу праці; право на оплату праці не нижче встановленого державою мінімального розміру; право на відпочинок; право на охорону життя і здоров'я в процесі трудової діяльності; право на соціальне забезпечення за віком, при тимчасовій і постійній втраті працездатності і в інших, встановлених законом випадках [7].

Такі ж права, як право на сприяння в працевлаштуванні; право на судовий і позасудовий захист; право на відшкодування шкоди, заподіяної пошкодженням здоров'я у зв'язку з роботою, що закріплені в статті 2 чинного КЗпП, мабуть слід віднести до гарантій, що забезпечують реалізацію основних прав працівника. До гарантій слід також віднести право на повну зайнятість і захист від безробіття, на професійну підготовку, перепідготовку і підвищення своєї кваліфікації; на забезпечення державними гарантіями і компенсаціями, визначеними Кодексом, законами й іншими нормативно-правовими актами у сфері праці; право на захист від незаконного звільнення; право вимагати від роботодавця дотримання ним умов трудового законодавства, колективного і трудового договорів, які закріплені в статті 21 проекту Трудового кодексу України.

Самоціллю правового регулювання праці не є, наприклад, захист від незаконного звільнення або сприяння працевлаштуванню тієї чи іншої особи. Шляхом захисту від незаконного звільнення і сприяння працевлаштуванню забезпечується допомога в реалізації права на працю. Тому вказані права є не основними, а гарантійними. Тобто вони спрямовані на забезпечення і реалізацію основних трудових прав працівника як суб'єкта трудового права, на усунення можливих причин їх неповного або неналежного здійснення і на захист від протиправних посягань [8].

У зв'язку з вказаним вище не є доцільним закріплювати в статті «Основні права працівника» такі гарантійні права, як: а) право на сприяння в працевлаштуванні; б) право на судовий і

позасудовий захист; в) право на відшкодування шкоди, заподіяної пошкодженням здоров'я у зв'язку з роботою; г) право на захист від незаконного звільнення; д) право на повну зайнятість і захист від безробіття, на професійну підготовку, перепідготовку і підвищення своєї кваліфікації; е) на забезпечення державними гарантіями і компенсаціями; ж) право вимагати від роботодавця дотримання ним умов трудового законодавства, колективного і трудового договорів. Вважається, що для закріплення подібних прав необхідно виділити окрему статтю під назвою «Гарантії трудових прав працівників».

Тобто, серед основних прав працівників мають одержати своє закріплення тільки ті права, що розповсюджуються на всіх працівників без винятку, це ті права, що входять до змісту загального правового статусу працівника. Згадані вище права відносяться до змісту особливих і спеціальних статусів працівника й є додатковими гарантіями для реалізації окремими категоріями працівників основних трудових прав. Так, наприклад, право неповнолітніх на особливий захист від фізичного і морального ризику у зв'язку з трудовими відносинами є однією з додаткових гарантій для реалізації неповнолітніми права на охорону життя і здоров'я у процесі трудової діяльності. Право працюючих жінок на особливий захист материнства є додатковою гарантією для реалізації жінками-матерями права на працю, на рівне до них ставлення без будь-якої дискримінації, на охорону життя і здоров'я у процесі трудової діяльності. Таким же цілям відносно працівників з обмеженими фізичними можливостями служить їх право на соціальну інтеграцію і трудову реабілітацію [9].

Отже, згадані вище права мають характер гарантійних і мають одержати своє закріплення, в окремій статті, присвяченій закріпленню гарантій трудових прав працівників. Водночас, слід приділити увагу чіткості формулювань при закріпленні основних прав працівника як суб'єкта трудового права. Чинний КЗпП України не відрізняється чіткістю і лаконічністю формулювань щодо визначення основних трудових прав працівника, що, безперечно, є його недоліком. Більшою чіткістю характеризується проект Трудового кодексу України (далі - Проект). Водночас, не всі формулювання є досконалими.

Основні права працівника - це ті соціальні блага, які є метою вступу працівника в трудові відносини і забезпечують реалізацію природних прав людини при здійсненні трудової діяльності. При цьому слід виділити окрему статтю для закріплення колективних трудових прав працівників - «Колективні права працівників» і окрему статтю для закріплення гарантійних трудових прав - «Гарантії трудових прав працівника». Вважається, що такий концептуальний підхід дозволить чіткіше розкрити правовий статус працівника як суб'єкта трудового права в сучасному українському законодавстві.

Література:

1. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII // {Затверджується Законом № 322-VIII від 10.12.71 ВВР, 1971, додаток до № 50, ст. 375}
2. Костюк В. Правовой статус работника: сравнительно-правовой анализ КЗоТ Украины и проекта Трудового кодекса Украины / В. Костюк // Справочник кадровика. - 2008. - № 11 (77). - Ноябрь. - С. 3-9.
3. Сабо И. Социалистическое право / И. Сабо. - М. : Прогресс , 1964. - 396 с.
4. Патюлин В. А. Субъективные права граждан: основные черты , стадии, гарантии реализации / В. А. Патюлин // Советское государство и право. - 1971. - № 6. - С. 24-32.
5. Феськов М. М. Трудове законодавство України і Європейська соціальна Хартія (переглянута): питання адаптації / М. М. Феськов. - К. : Знання, 2005. - 276 с.
6. Лукашева Е. А. Общая теория прав человека / Е. А. Лукашева. - М. : Норма, 1996. - 573 с.
7. Проект Трудового кодексу України : від 04.12.2007 р., № 1108 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=30947
8. Тишпенко П. Д. Про сферу чинності трудового законодавства у світлі проекту Трудового кодексу України / Пилипенко П. Д. // Тези доповідей і наукових повідомлень учасників Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Харків, 22-23 квітня 2009 р.) / за ред. В. В. Жернакова. - Харків : Нац. юрид. акад. ім. Ярослава Мудрого, 2009. - С. 58-60.
9. Лушников А. М. О пределах ограничения трудовых прав и свобод / А. М. Лушников, М. В. Лушникова // Трудовое право. -2008. - № 7. - С. 43-52.

РЕГУЛЮВАННЯ ТА СИСТЕМА БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ

Банківський нагляд в широкому сенсі включає власне нагляд за банками, званий дистанційним, або документарним, і інспекція (інспекційні перевірки на місцях).

Практика нагляду в розвинених країнах дуже різниться різноманітністю форм його організації та органів його проведення. Зазвичай, функції нагляду виконуються підрозділами центрального банку або міністерства фінансів чи незалежним відомством, підзвітному парламенту або президентові, як наприклад в США.

Основними цільовими орієнтаціями банківського нагляду виступають:

1. захист вкладників від неефективного управління банками і шахрайства;
2. підтримка стабільності банківського сектора за допомогою запобігання "системним ризикам";
3. захист фонду страхування від втрат в тих країнах, в яких застосовують заходи по захисту інтересів банківських вкладників.

У США, Німеччині, Франції, Японії існує змішана система банківського нагляду, в рамках якої центральний банк розділяє обов'язки по нагляду з іншими державними органами. У Великобританії, Італії, Нідерландах банківський нагляд уповноважені здійснювати виключно центральні банки. У Канаді і Швейцарії органи нагляду відокремлені від центрального банку [1].

Вивчення зарубіжного досвіду свідчить, що організація системи банківського контролю залежить від рівня незалежності центрального банку, його власності та національних традицій, які складаються при формуванні банківської системи [2].

Щож до України, то регулювання та банківський нагляд тут здійснює Національний банк України. До основних положень, які регулюють цю діяльність відносять Конституцію України, Закон України "Про банки і банківську діяльність" і Закон України "Про Національний банк України", а також інші законодавчі акти України та нормативно-правові акти Національного банку України.

Метою банківського нагляду тут визначається, встановлення і збереження стабільності банківської системи, посилення захисту інтересів вкладників і кредиторів банку відносно безпеки зберігання коштів клієнтів на банківських рахунках.

Наглядова діяльність Національного банку України окреслює всі банки, та їх відокремлені підрозділи, афілійовані та споріднені особи банків на території України та за кордоном, установи іноземних банків в Україні, а також інших юридичних і фізичних осіб у частині дотримання вимог Закону України "Про банки і банківську діяльність" щодо здійснення банківської діяльності.

Задля виконання своїх функцій Національний банк України має право безоплатно одержувати від банків, банківських об'єднань та юридичних осіб, які отримали ліцензію Національного банку України, чи від осіб, стосовно яких Національний банк України здійснює наглядову діяльність відповідно до Закону України "Про банки і банківську діяльність", інформацію про їх діяльність та пояснення стосовно отриманої інформації і проведених операцій [3].

Система банківського нагляду визначена Положенням про структуру системи банківського нагляду Національного банку України та його повноваження щодо адекватного реагування на порушення в діяльності комерційних банків: Постанова Правління Національного банку України від 17 листопада 1997р. № 380. Відповідно до нього система банківського нагляду базується на ієрархічній структурі та діє як одноособовий механізм у складі центрального апарату та територіальних відділень НБУ.

Система банківського нагляду має наступні структурні (з правом прийняття відповідних рішень і дій у межах своєї компетенції при здійсненні контрольних функцій):

- відділ банківського нагляду регіонального управління;
- Комісія з питань нагляду і регулювання діяльності банків при регіональному управлінні;
- начальник регіонального управління;
- відповідні департаменти банківського нагляду Національного банку України;
- заступник Голови Правління Національного банку України;
- Комісія з питань нагляду і регулювання діяльності банків Національного банку України.

На рівні відповідних департаментів банківського нагляду Національного банку України складається з департаментів та управління (відповідно до напрямів діяльності), серед яких можна зазначити :

1. Департамент реєстрації та ліцензування банків - реєстрація банків і ліцензування банківської діяльності;
2. Департамент безвізного нагляду - економічний аналіз, розроблення нормативів регулювання діяльності банків;
3. Департамент інспектування банків - інспектування банків;
4. Департамент з питань роботи з проблемними банками
5. Управління координації з питань банківського нагляду - координація інформації щодо банківського нагляду.

Комісія Національного банку України з питань нагляду та регулювання діяльності банків є органом, спеціально створеним для проведення скоординованої, зваженої та послідовної політики щодо здійснення нагляду за діяльністю банків в Україні, який сприятиме успішному функціонуванню українських банків, надійному захисту інтересів їх вкладників і кредиторів, прогнозуванню та своєчасному реагуванню на зміни, які відбуваються у банківській системі України.

Зазначену комісію очолює голова на рівні першого заступника Голови Правління Національного банку України. Обов'язки голови Комісії, у разі його відсутності, виконує заступник голови Комісії на рівні заступника Голови Правління Національного банку України.

Персональний склад Комісії затверджується Правлінням Національного банку України [5].

Література:

1. Інформаційні матеріали [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://referat.gb7.ru/index.php/biologiya/ekonomik/bankivske-dilo/30-bankivskij-naglyad-mizhnarodnij-dosvid>.
2. Інформаційні матеріали [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_pravo/2011_1/files/LA111_13.pdf
3. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс] -. Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=76262&cat_id=36794
4. Постанова НБУ «Про затвердження Положення "Про структуру системи банківського нагляду Національного банку України та його повноваження щодо адекватного реагування на порушення в діяльності комерційних банків", Вісник Національного банку України, від 13.05.1999 №231 Зареєстровано в юридичному від 17.11. 1997 р. N 486.
5. Постанова НБУ «Про Положення про Комісію Національного банку України з питань нагляду та регулювання діяльності банків», Вісник Національного банку України, від 13.05.1999 №231.

Городовенко А.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко – правовий факультет, 4 курс

БАНК ЯК ІНСТИТУТ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ

Поняття “банк” є одним із головних понять банківського права. Слово “банк” походить від слова “banka” — стіл, на якому у Середньовіччі генуезькі міняли розкладали свої монети у мішках та посудинах. “Bancheggi” — так звались у XII столітті міняли у Генуї. Від слова “banka” походить також поняття “банкрут”. Коли міняла зловживав будь-чиєю довірою, розбивали стіл, за яким він сидів, тобто визначали — “bank rotto”. Однак лише в XIX ст., з розвитком капіталізму, банк і біржа у сучасному розумінні набули справжнього розвитку. Вони дійсно стали інститутами, необхідними для виробництва вартості та обігу, для накопичення капіталу, а також для його розподілу між секторами економіки та підприємствами. Саме за допомогою банків заощадження почали перетворюватися у капітал.

Сьогодні банки є одними з основних інститутів кредитно-фінансової системи будь-якої держави. І в цьому контексті постає дуже важливе питання: які ж суттєві ознаки банків, у чому полягає їх відмінність від інших фінансово-кредитних установ?

Відомий вітчизняний фахівець у галузі банківського права О.П. Орлюк у своїй монографії проводить цікавий аналіз існуючих підходів до визначення терміна “банк” романо-германською (континентальною) та англосаксонською системами права. Вона звертає увагу на те, що національні законодавства країн, що відносяться до континентальної системи права, підтримують загальний підхід у визначенні банківської установи через сукупність здійснюваних нею функцій. Як правило, під банком розуміють кредитну організацію, яка має виключне право здійснювати в сукупності такі банківські операції: залучення у вклади грошових коштів; розміщення зазначених коштів від свого імені, за свій рахунок і на власний ризик, на умовах зворотності, платності, строковості; відкриття та обслуговування банківських рахунків й здійснення розрахунків. На відміну від континентальної

правової системи, англосаксонські країни відійшли від традиційного підходу у визначенні кредитної установи. Так, А.А. Вишневський, досліджуючи банківське право Англії, зазначає, що в англійському праві основний акцент був зміщений з поняття “банк” на регулювання власне банківської діяльності, тобто правил (умов договорів тощо), які застосовувалися в банківській практиці.

Враховуючи, що відповідно до Закону України “Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу” банківське право визначено в якості однієї з пріоритетних сфер адаптації законодавства України, проаналізуємо, яким чином це питання вирішується у законодавстві Європейського Союзу.

Звертаємо увагу на те, що основні правові засади банківської діяльності закладені у Директиві 2000/12/ЄС Європейського Парламенту та Ради ЄС від 20 березня 2000 р. щодо створення та діяльності кредитних установ, з наступними змінами та доповненнями. У вказаному документі Європейського Союзу вживаються такі поняття, як “кредитна установа” та “фінансова установа”. Під кредитною установою розуміється:

- підприємство, що здійснює діяльність з отримання від клієнтів депозитів або інших коштів, які підлягають поверненню, та надання кредитів за свій власний рахунок або
- установа з випуску електронних грошей у розумінні Директиви 2000/46/ЄС Європейського Парламенту та Ради ЄС від 18 вересня 2000 р. щодо відкриття, подальшого здійснення діяльності та пруденційного нагляду за діяльністю установ з випуску електронних грошей.

З метою запровадження нагляду на консолідованій основі кредитною установою вважають кредитну установу, а також будь-яке інше приватне або державне підприємство, яке підпадає під визначення кредитної установи та отримало ліцензію на здійснення діяльності у третій країні.

З метою запровадження нагляду і контролю за великими ризиками кредитною установою вважають кредитну установу, згідно із наданим визначенням, включаючи філії кредитної установи у третій країні, та будь-яке приватне або державне підприємство, включаючи його філії, яке відповідає визначенню кредитної установи, та отримало ліцензію у третій країні.

Фінансовою установою відповідно до зазначеної Директиви є підприємство, інше, ніж кредитна установа, основна діяльність якого полягає у придбанні активів або у здійсненні одного або декількох видів діяльності, визначених у пунктах 2—12 Додатку 1 (зокрема, кредитування, фінансовий лізинг, послуги з переказу грошей, надання гарантій).

В Україні законодавче визначення поняття “банк” міститься у статті 1 Закону України “Про банки і банківську діяльність” від 7 грудня 2000 р. № 2121-III. Відповідно до цієї статті банк — це юридична особа, яка має виключне право на підставі ліцензії Національного банку України здійснювати у сукупності такі операції:

- залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб;
- розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик;
- відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб.

Саме ці три групи операцій і складають зміст банківської діяльності. Окремо вказані операції можуть здійснювати інші фінансово-кредитні установи, у сукупності — лише банки. Таким чином, чинне банківське законодавство України у частині визначення поняття “банк” ґрунтується на класичному підході континентальної системи права.

Підтримуючи в цілому вищезазначену класичну позицію щодо визначення “банк”, вітчизняні вчені — юристи та економісти — висловлюють свої міркування з цього питання.

Зокрема, класик банківського права, провідний радянський вчений М. М. Агарков у своєму підручнику “Основні банкового права” виділяє три функції банків:

- 1) зібрання чужих коштів;
- 2) надання кредиту;
- 3) сприяння платіжному обороту.

При цьому вчений відмічає, що зазначені три основні функції банків, хоча і є найбільш для них характерними, однак не завжди у сукупності притаманні підприємствам, які прийнято вважати банками. В якості прикладів він, зокрема, наводить жиро-банки, які не надавали кредит своїм клієнтам, а тільки сприяли платіжному обороту шляхом жиро-операцій, тобто перенесенням сум з одного рахунку на інший.

Визначаючи межі курсу банкового права, М. М. Агарков відмічає, що у більшості випадків законодавство пов'язує юридичні наслідки з поняттям кредитної установи. Тому, можливо, правильніше було б назвати курс не “банкове право”, а “право кредитних установ”. Проте відсутність чіткого визначення понять “банк” та “кредитна установа” роблять цілком можливим збереження звичної та традиційної назви “банкове право”...

Отже, вчений відносить до предмета банкового права не тільки відносини за участі банків, а й відносини за участі небанківських кредитних установ, які здійснюють певні банківські операції, та не проводить чіткого розмежування між терміном “банк” та “кредитна організація”.

З приводу співвідношення цих термінів М. М. Агарков звертає увагу, що “поняття банку та кредитної установи самі по собі є поняттями економічними, а не юридичними. Вони тому і не мають тієї чіткості, яка притаманна останнім. Проте вони є необхідними для вивчення правових питань, оскільки закон пов'язує з особою банку або кредитної установи певні юридичні наслідки”. Ми поділяємо наведену точку зору відомого вченого, у зв'язку з чим пропонуємо звернутися до позицій економістів стосовно співвідношення зазначених понять.

Зокрема, вчений-економіст О. Дзюблюк, досліджуючи питання про суть комерційного банку і специфіку банківського продукту, відмічає, що “на переліку операцій, які згідно із чинним законодавством може виконувати комерційний банк, базується юридичне тлумачення його суті. Проте не сам закон визначає суть комерційного банку, а економічний бік справи, природа банку, забезпечена законодавчим правом здійснювати відповідні операції.. В основі юридичного поняття комерційного банку лежить власне економічний аспект”. Комерційний банк вчений визначає як інститут кредитної системи, що є посередником у кредиті, розрахунках і випускає кредитні знаряддя обігу. Якщо фінансова установа не виконує однієї із зазначених функцій, вона не може вважатися комерційним банком. При цьому, як відмічає О. Дзюблюк, лише сукупність трьох базових функцій є визначальною основою діяльності банку. Вчений звертає увагу на те, що крім зазначених базових, комерційний банк може виконувати ряд інших функцій, конкретне коло яких визначається особливостями різних секторів ринку і потребами тих груп клієнтів, на які він орієнтує свою діяльність. У цьому, на його думку, відмінність комерційних банків від спеціалізованих кредитно-фінансових інститутів, які надають обмежене коло послуг.

Таким чином, на сьогодні можемо констатувати, що чинне банківське законодавство України відображає економічний зміст поняття “банк” та ґрунтується на класичному підході континентальної системи права до розуміння цього терміна. Лише банки у сукупності здійснюють такі операції, як:

- залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб;
- розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик;
- відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб.

Інші фінансово-кредитні установи можуть здійснювати окремі банківські операції у порядку, встановленому законом.

Література:

1. Конституція України 1996 року: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. Ст. 141.
2. Закон України від 07.12.2000 «Про банки і банківську діяльність» // ВВР України. – 2000. – № 2121 – III
3. Закон України від 06.12.2012 «Про Державний бюджет України на 2013 рік» // ВВР України. – 2012. – № 5515 – IV
4. Д.О. Гетманцев, Н.Г. Шукліна. Банківське право України: Навч. Посіб. – Київ: Центр учбової літератури, 2007. – 286 с.
5. [Електронний ресурс] / Ю.В. Ващенко // Банківське право: Підручник. – Київ: Центр навчальної літератури – 2006. – С. 182. – Режим доступу. : <http://textbooks.net.ua/content/view/2722/14/>

Грицай Н.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ПОРУШЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА ШЛЯХИ ЇХ УСУНЕННЯ

Більшість порушень в галузі земельного права пов'язана з неналежним виконанням органами місцевого самоврядування та державної виконавчої влади повноважень стосовно розпорядження земельними ресурсами. Саме це призводить до значних втрат місцевих та державного бюджетів [1, с.35].

Дуже часто місцевими радами, особливо на території Автономної Республіки Крим, приймаються рішення про надання земельних ділянок рекреаційного призначення, що з порушує вимоги ст.. 52, 123, 149 та 151 Земельного кодексу України, без зміни цільового призначення для комерційних цілей – розміщення готелів, ресторанів, розважальних майданчиків тощо[2].

Місцеві ради та адміністрації порушують вимоги Закону України "Про звернення громадян" та Земельного кодексу України при розгляді заяв юридичних, фізичних осіб щодо надання, вилучення земельних ділянок. Тривалий термін такі заяви взагалі не розглядаються. Відмови в наданні земельних ділянок не обґрунтовані, без посилання на норми чинного законодавства.

Значна частина земель сільськогосподарського призначення, які знаходяться у складі земель запасу та резервного фонду, а також земельних часток (паїв) використовується суб'єктами господарювання різних форм власності без оформлення документів, які встановлюють право на землю, що порушує вимоги ст. 125 та 126 Земельного кодексу України.

Бездіяльність органів місцевої влади у сфері регулювання земельних відносин призводить до численних фактів несплати орендної плати за використання земельних часток (паїв) та земель запасу і резерву.

Органами місцевого самоврядування порушуються вимоги чинного законодавства при продажу земель несільськогосподарського призначення суб'єктам підприємницької діяльності. Порушенням вимог ст. 127 Земельного кодексу України є продаж вільних від забудови земельних ділянок не на конкурентних засадах (без проведення конкурсу чи аукціону).

Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування взагалі не використовують наданих їм повноважень щодо звернення до суду для примусового звільнення земельних ділянок, які знаходяться на підвідомчій їм території.

Розглянемо основні, на наш погляд, причини виникнення порушень земельного законодавства та їх ще низького рівня усунення:

1) правовий нігілізм громадян (недостатня поінформованість громадян про обов'язковість наявності документів, що встановлюють право на землю, відповідальності за порушення вимог земельного законодавства);

2) недосконалість самої законодавчої бази (суперечності окремих норм законів України та Земельного кодексу України, необхідність визначення на законодавчому рівні граничного терміну для отримання документа, який встановлює право на землю, з моменту прийняття рішення про надання у власність або користування земельної ділянки чи з моменту набуття права на неї за цивільно-правовою угодою (терміну виготовлення проектної документації, терміну для її розгляду та затвердження, терміну укладення договору оренди чи видачі державного акта з моменту затвердження проектної документації);

3) невиконання органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування наданих їм повноважень;

4) незначні санкції за порушення вимог земельного законодавства;

5) відсутність громадського контролю за використанням та охороною земель.

Проблемними є питання, які виникають при взаємодії інспекційних органів Держкомзему України з контрольними органами. Неврегульованим на законодавчому рівні залишається питання щодо завчасного направлення органами прокуратури до територіальних органів Держземінспекції вимог про виділення спеціалістів для проведення планових і позапланових перевірок.

В окремих регіонах виникають неузгодженості у процесі організації проведення спільних з органами прокуратури перевірок, коли від керівників територіальних органів Держземінспекції органи прокуратури вимагають негайного виділення спеціалістів для проведення перевірок. Є випадки, коли такі вимоги надходять до районних відділів земельних ресурсів по декілька разів на тиждень, а в місті Києві навіть по декілька вимог за день від прокурорів різних районів міста. Дуже часто вимоги адресуються районним інспекторам, а не керівникам територіальних органів Держземінспекції [3, с.27].

У зв'язку із цим, на нашу думку, необхідно:

- інтенсифікувати правоохоронницьку роботу щодо доведення до відома громадян;
- удосконалити земельне законодавство України;
- передбачити адміністративну та кримінальну відповідальність за невиконання, або неналежне виконання посадовими особами органів державної влади та місцевого самоврядування своїх повноважень у галузі земельних правовідносин;
- розвивати всі види громадського контролю за виконанням земельного законодавства.

Використана література:

1. Погурельський С. Комплексна оцінка роботи територіальних органів земельних ресурсів: принципи, методологія, результати / С. Погурельський, А. Маргин // Землевпорядний вісник. – 2007. – № 4. – С. 32-36.

2. Земельний кодекс України: прийнятий Верховною Радою України 25 жовтня 2001 року // Офіційний вісник України. – 2001. – № 46. – Ст. 2038.

3. Горлачук В.В. Проблеми інноваційного розвитку землекористування на сучасному етапі / В.В. Горлачук, А.В. Стрюченко // Економіка АПК. – 2007. – № 12. – С. 23-28.

Гуть А.Г.,
Маріупольської державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ ЛОКАЛЬНИХ ПРАВОВИХ АКТІВ ПРО ПРАЦЮ

Останнім десятиріччям основний тягар у регулюванні соціально-трудових відносин перенісся на рівень угод та локальних нормативно-правових актів.

Порівняно із законодавчим регулюванням, здійснюваним у централізованому порядку, локальне регулювання має свою специфіку, а саме: а) здійснюється безпосередньо у сфері праці - на підприємствах, в установах та організаціях; б) зазнає опосередкованого впливу держави за допомогою трудового законодавства (органи державної влади та органи управління не беруть прямої участі в локальному регулюванні відносин у царині праці); в) має підзаконний характер, розвиваючи, уточнюючи та конкретизуючи головним чином положення законодавчих та інших нормативних актів, ухвалених у встановленому законом порядку компетентними органами, і не може суперечити централізованому регулюванню; г) спрямоване на впорядкування таких суспільних відносин, які є специфічними для даного підприємства і не врегульовані або не повністю врегульовані в централізованому порядку; ґ) виступає формою саморегуляції працівниками та роботодавцем (безпосередньо або опосередковано) тих питань у сфері праці, що належать до компетенції підприємства, установи, організації; д) здійснюється за участю самих працівників підприємства або їх представницького органу; е) нерідко виступає як експериментальне регулювання, у перебігу якого перевіряється доцільність певного варіанта вирішення питання; є) може містити елементи випереджуючого регулювання, спрямованого на заповнення прогалин у праві, пошук адекватного варіанта правової регламентації умов праці.

Отже, локальні нормативні акти - це прийняті в установленому порядку на підприємстві, в установі або організації правила загальнообов'язкової поведінки працівників та роботодавців, що регулюють відносини у сфері праці. Здійснюючи свої права у сфері регулювання соціально-трудових відносин у нових умовах господарювання, підприємства в межах своєї компетенції видають переважно такі локальні нормативні акти, як колективний договір, правила внутрішнього трудового розпорядку, положення про: а) атестацію працівників, б) оплату праці, в) преміювання, г) виплату винагороди за підсумками роботи за рік, ґ) охорону праці, д) комісію з питань охорони праці підприємства, е) уповноважених трудових колективів з питань охорони праці, графіки змінності, перелік працівників з ненормованим робочим днем тощо. Проте у деяких сферах локальне регулювання праці застосовувати не можна. Наприклад, перелік підстав, за наявності яких можливе розірвання трудового договору за ініціативою роботодавця, встановлено в законодавстві і не підлягає розширювальному тлумаченню. Законодавець усі підстави для звільнення сформулював вичерпно, а тому відхід від його волі є порушенням трудового законодавства. Локальні нормативні акти класифікуються за такими підставами.

1. За сферою дії - локальні акти загальної дії та локальні акти спеціальної дії. Локальні акти загальної дії включають норми, що поширюються на всіх працівників підприємства за наявності відповідного юридичного факту, що визначає можливість їх застосування. До таких локальних актів належать колективний договір, правила внутрішнього трудового розпорядку, положення про оплату праці тощо. Локальні акти спеціальної дії регулюють окремі сторони відносин у сфері праці або їх дія поширюється тільки на певні категорії працівників (положення про роз'їзний (пересувний) характер роботи).

2. За строком дії-локальні акти невизначеного строку дії і строкові локальні акти.

3. За способом ухвалення - локальні акти, ухвалені спільно працівниками підприємства (їх представниками) і роботодавцем (його представниками); локальні акти, ухвалені роботодавцем з урахуванням думки працівників підприємства; одноособові локальні акти роботодавця.

Завдяки локальному регулюванню трудових відносин розвиваються демократичні засади у виробничій діяльності. Співвідношення ж локального і централізованого регулювання є показником демократизму існуючої правової системи суспільства.

Локальна нормотворчість здійснюється безпосередньо учасниками трудових відносин, які беруть участь у створенні цих норм, можуть впливати на їх зміст. Це дає можливість працюючим знати обсяг належних їм прав та обов'язків, що визначені локальними нормами, максимально пристосовуючи їх для реалізації своїх інтересів та задоволення потреб.

Для того щоб здійснювалась локальна нормотворчість, необхідні дві умови. По-перше, норми є локальними і набувають чинності лише за умови, що вони прийняті у порядку, попередньо визначеному централізованим регулюванням. По-друге, локальна нормотворчість можлива за наявності загальної норми, що надає певним суб'єктам право займатись нормотворчістю.

Це означає, що суб'єкти трудового права поставлені у певні рамки локальної нормотворчості. Тут здійснюється принцип «дозволено лише те, що визначено законом». При цьому сутність локальних норм зводиться до розвитку загальних норм трудового права, що поширюють свою дію тільки на відносини конкретного підприємства чи організації, де вони прийняті.

Таким чином, локальна норма в трудовому праві України - правило загальнообов'язкової поведінки, що попередньо санкціоноване державою і прийняте у встановленому законом порядку безпосередньо на підприємстві, в установі, організації, діє в його межах.

Нормативні акти, що безпосередньо приймаються на підприємстві, такі як колективний договір, підлягають обов'язковому обговоренню і схваленню трудовим колективом на загальних зборах або конференціях працівників даного підприємства, установи, організації. Але більшість локальних актів приймається власником або уповноваженим ним органом спільно чи за погодженням з профспілковим комітетом.

Нові економічні відносини значно розширили самостійність господарюючих суб'єктів у галузі правового регулювання умов праці робітників і службовців. Зокрема, посилилось значення локального правового регулювання трудових відносин, за допомогою якого поліпшується організація праці і виробництва, зміцнюється трудова дисципліна, посилюються моральне і матеріальне стимулювання, використання внутрішніх резервів, підвищується продуктивність праці.

Ці акти чинні тільки в межах конкретного підприємства, установи, організації. Вони приймаються частіше за все на певний строк. Локальні нормативно-правові акти повинні пристосувати загальні норми до умов конкретного виробництва, характеру і профілю підприємства з урахуванням їхнього економічного становища. Вони не повинні погіршувати становище працівників порівняно із законами, а також іншими підзаконними нормативно-правовими актами. Чинним трудовим законодавством врегульований порядок розробки й прийняття локальних нормативно-правових актів. Щоправда, не про всі локальні акти це можна сказати.

Найбільш детально врегульовано порядок укладення і підписання колективного договору - основного локального акта.

Стосовно правил внутрішнього трудового розпорядку, в ч. 1 ст. 142 КЗпП передбачено, що вони затверджуються трудовими колективами за поданням власника або уповноваженого ним органу і профспілкового комітету на основі типових правил, а в ч. 1 ст. 52 КЗпП встановлено, що при 5-денному робочому тижні тривалість щоденної роботи (зміни) визначається правилами внутрішнього трудового розпорядку або графіками змінності, які затверджує власник або уповноважений ним орган за погодженням з профспілковим комітетом підприємства, установи, організації з дотриманням встановленої тривалості робочого тижня (статті 50 і 51).

Звичайно локальні нормативно-правові акти приймаються для розв'язання тих або інших питань регулювання суспільних відносин в сфері праці, якщо в законодавстві не передбачено прямого регулювання. Так приймаються локальні акти з питань робочого часу, часу відпочинку, оплати праці, охорони праці та ін.

Багато локальних актів приймаються власником або уповноваженим органом за погодженням з профспілковим органом або іншим уповноваженим на представництво трудовим колективом органом (наприклад, ст. 10 Закону України "Про відпустки" передбачає саме такий порядок затвердження графіка відпусток). Переважно локальні акти містяться в додатках до колективного договору (Положення про преміювання, Положення про винагороду за підсумками роботи за рік, Список професій і посад, на яких може застосовуватися ненормований робочий час і тривалість додаткової відпустки за ненормований робочий день тощо).

Дмитрієва К.І.,
Маріупольський державний університет,
старший викладач кафедри господарського,
цивільного та трудового права

ДИСКРИМІНАЦІЯ У ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ

У системі принципів трудового права важливе місце посідає принцип рівності працівника та роботодавця в трудових відносинах. Сторони трудового договору юридично рівні як при його укладенні, так і при виконанні. Проте, фактично така рівність часто обмежена, адже роботодавець має як економічні важелі впливу на працівника (розмір заробітної плати, премії тощо), так і юридичні (зокрема, дисциплінарна відповідальність). З огляду на це, традиційно в трудовому праві працівника вважають слабшою стороною трудового договору, яка потребує додаткового захисту держави. Саме тому важливе місце належить захисній функції трудового права, а також тим принципам, які направлені на захист прав працівника. Серед таких принципів особливе місце посідає принцип заборони дискримінації у сфері праці, який поширює свою дію не лише на тих осіб, які вже є учасниками трудових відносин, зокрема працюють по трудовому договору, але й на потенційних працівників, які шукають роботу. Адже дискримінація при прийнятті на роботу є навіть більш поширеною, ніж в трудових відносинах. Проте, діюче трудове законодавство на сьогодні не забезпечує належного захисту прав працівників, що й зумовлює актуальність обраної теми.

Найбільш загальні норми щодо захисту особи від дискримінації можемо знайти в Конституції України. Так, ст. 21 проголошує, що усі люди є рівними у своїх правах, ст. 24, - що громадяни є рівними перед законом, не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками [1]. Одразу варто зауважити, що норма статті 24 Основного Закону суперечить міжнародним стандартам, встановлюючи рівність перед законом лише для громадян. Схожа проблема існує і в Кодексі законів про працю (далі – КЗпП), ст. 2-1 якого регламентує рівність трудових прав усіх громадян незалежно від окремих дискримінаційних ознак [2]. Звичайно, можуть існувати окремі обмеження щодо іноземців чи осіб без громадянства стосовно реалізації права на працю (зокрема, неможливість працювати державним службовцем, обмеження трудової правосуб'єктності за відсутності дозволу на працевлаштування тощо). Проте, в даному випадку, доцільним було б передбачити, що працівники мають рівні трудові права, а обмеження можуть встановлюватись лише законом. Таким чином, вважаємо, норма щодо рівності трудових прав поширювалась би не лише на громадян України, але й на іноземців та осіб без громадянства, які законно перебувають на території України.

Ст. 55 Конституції кожному гарантує право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб; можливість захисту своїх прав за допомогою Уповноваженого Верховної Ради з прав людини, міжнародних судових установ чи органів міжнародних організацій; шляхом самозахисту [1].

КЗпП не містить терміну «дискримінація», як і норм, які б встановлювали пряму заборону здійснення дискримінаційних дій роботодавцем. Кодекс обмежується вищезазначеною ст. 2-1, регламентованою ст. 22 недопустимістю будь-якого прямого або непрямого обмеження прав чи встановлення прямих або непрямих переваг при укладенні, зміні та припиненні трудового договору залежно від окремих дискримінаційних ознак та визначеною ст. 184 заборonoю відмовляти жінкам у прийнятті на роботу з мотивів вагітності або наявності в них дітей [2]. Отже, крім того, що КЗпП дуже обмежено декларує захист від дискримінації, і в існуючих нормах мова йде лише про заборону дискримінації при укладанні, зміні та припиненні трудового договору. Натомість, дуже часто існує дискримінація саме при прийнятті на роботу, тобто ще до виникнення трудових відносин. Звичайно, існує визначена ст. 22 необґрунтована відмова в прийомі на роботу, проте вона не тотожна забороні дискримінації. Крім того, дискримінація може виникати при просуванні по службі, підвищенні кваліфікації, реалізації права на відпустку тощо, що також не регламентовано КЗпП.

КЗпП не визначає способів захисту трудових прав працівника, з огляду на що можна використовувати лише ті, що передбачені ст. 16 Цивільного кодексу. Проте, часто такі способи можуть бути неефективними, адже не враховують специфіку трудових відносин порівняно з цивільно-правовими (зокрема, і щодо фактичної нерівності сторін трудового договору). КЗпП, крім того, не містить норми, яка б дозволяла особам, які вважають, що вони піддалися дискримінації в сфері праці, звернутись до суду чи інших юрисдикційних органів для захисту таких прав. Аналогічна норма міститься в Проекті ТК, що можна вважати досить позитивним [4].

Досить прогресивною є ст. 3 проекту Трудового кодексу, яка визначає заборону дискримінації однією з засад правового регулювання трудових відносин [4]. Тобто, фактично, принцип заборони дискримінації у сфері праці виходить за межі доктринального визначення та отримує законодавче закріплення. Проте, поки проект не набув статусу закону, працівники залишаються уразливими перед роботодавцями. І справа не тільки в тому, що сфера заборони дискримінації недостатньо регламентована Кодексом. Головна причина – навіть посиляючись на існуючі норми працівникові на сьогодні досить складно захистити свої права.

З аналізу ст. 55 Конституції випливає можливість звернення безпосередньо до суду за захистом своїх прав. На сьогодні трудові спори, в тому числі й щодо захисту від дискримінації, розглядаються судами загальної юрисдикції в порядку цивільного або адміністративного судочинства. Вже не перший рік точаться дискусії щодо створення трудової юстиції. Вважаючи поспішним створення трудових судів, вважаємо, що на даний момент було б актуальним прийняття Трудово-процесуального кодексу, який би дозволив судам загальної юрисдикції розглядати трудові спори з врахуванням специфіки останніх. Так, зокрема, не справедливою на сьогодні є ситуація, коли трудові спори, в одних випадках, розглядаються в порядку цивільного судочинства (головним принципом якого є рівність сторін), а інші - в порядку адміністративного (де враховується фактична нерівність сторін матеріальних правовідносин, що передували спору, а, отже, характерною є активна роль суду в процесі). Трудово-процесуальний кодекс повинен змінити таку ситуацію, врахувавши нерівність сторін трудового договору в матеріальних правовідносинах.

Судова практика щодо розгляду спорів по захисту працівників від дискримінації сьогодні фактично відсутня. Головна причина полягає в тому, що довести її наявність, досить складно (особливо на етапі прийняття на роботу), оскільки роботодавці, як правило, вдаються не до відкритої, а до «замаскованої» дискримінації. Деякі країни, наприклад США, пішли шляхом закріплення презумпції вини роботодавця щодо застосування ним дискримінації у трудових спорах даного виду. Проте, в Україні застосування такої практики, на даний момент, вважаємо передчасним. Тим не менше, необхідно спростити (причому, на законодавчому рівні) для працівника доказування наявності в діях роботодавця дискримінації. Наприклад, при відмові в прийомі на роботу доводити лише наявність аналогічної або більш високої кваліфікації порівняно з особою, прийнятою на роботу.

Ще одна проблема - в Україні немає установи, яка могла б провести експертизу щодо наявності чи відсутності факту дискримінації в певних діях осіб. А така експертиза є ефективним способом доказування наявності в діях роботодавця ознак дискримінації.

Судовий захист має ряд недоліків, зокрема – складність, та тривалість судового процесу, а також значна вартість (зокрема, витрати на правову допомогу). У зв'язку з цим актуальним є створення альтернативних можливостей для захисту осіб, що постраждали від дискримінації. Зокрема, зарубіжний досвід свідчить, що досить ефективним може стати адміністративний захист.

Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» задекларував можливість адміністративного оскарження дискримінації за ознакою статі [3]. Однак, реально механізми адміністративного оскарження сьогодні не працюють, оскільки не визначено процедуру розгляду таких скарг, правовий статус сторін при їх розгляді, а також рішення, які можуть бути прийняті та порядок їх виконання. Щодо дискримінації за іншими підставами, то адміністративний захист взагалі не передбачено (крім звернення до омбудсмена, передбаченого Конституцією).

З огляду на те, що адміністративні механізми захисту будь-яких прав, в тому числі при допущенні дискримінації, є набагато зручнішими для особи, необхідно їх вдосконалити та забезпечувати дієвість і ефективність. Зокрема, необхідно чітко визначити процедуру розгляду скарг на дискримінацію. Щодо рішення, яке може бути прийнято за результатом розгляду скарги, воно повинно містити припис з вимогою про усунення дискримінаційної практики (якщо така виявлена), зобов'язання виплатити компенсацію жертві дискримінації. Також може бути прийняте рішення про передачу справи на розгляд суду для накладення адміністративного стягнення.

Отже, на сьогодні трудове законодавство щодо захисту працівників від дискримінації далеке від досконалості, тому не в змозі забезпечити належну реалізацію статті 55 Конституції. Необхідно спростити процедуру доказування факту дискримінації; прийняти Трудово-процесуальний кодекс, який би передбачав особливості розгляду трудових спорів щодо захисту від дискримінації; законодавчо врегулювати адміністративний захист. Крім того, вдосконалення потребує КЗпП, зокрема, визначити пряму заборону дискримінації, а також способи захисту працівників при виникненні трудового спору. І, звичайно, потрібно визначити можливі форми самозахисту, який на сьогодні в трудовому праві на законодавчому рівні взагалі не регламентовано.

Література:

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради - 1996. - №30. - ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1971. - (Додаток до №50).
3. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 вересня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України - 2005. - № 52. - Ст. 561.
4. Проект Трудового кодексу України від 20 травня 2008 р. за реєстраційним номером 1180 // <http://portal.rada.gov.ua>.

Дроздов Д.С.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ДОГОВІРНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ

Згідно з п. 4 ст. 43 кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом [1]. Заробітна плата - це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу [2]. Слід зазначити що, як в працях науковців так і в законодавстві терміни «заробітна плата» та «оплата праці» застосовуються для визначення грошової винагороди працівників. Але ці терміни не є зовсім однорідними. У цьому питанні слід погодитись з думкою Теліпко В. Е., що термін «оплата праці» є більш ширшим, його цільове призначення спрямоване на організацію оплати праці, регламентацію її окремих елементів і всієї системи правових засобів у цій сфері, тоді як термін «заробітна плата» спрямований на права працівника в трудових відносинах, на отримання грошової винагороди [3, с. 235].

І так, згідно з законодавством України договірне регулювання праці здійснюється на основі системи угод, що укладаються на національному, галузевому, територіальному та локальному рівні.

На національному рівні переговори проводяться між Кабінетом Міністрів України Радою Федерації незалежних профспілок України. Результатом переговорів має бути укладення Генеральної (міжгалузевої) тарифної угоди, яка досягається з урахуванням консультацій з галузевими державними органами управління, концернами, асоціаціями, радами підприємств, радами підприємців, а також галузевими та іншими профспілками або спілками (об'єднаннями) трудящих [4, с. 198].

На національному рівні встановлюються такі гарантії, як: мінімальна заробітна плата, індексація заробітної плати, ставки оподаткування доходів працівників та ін.

Слід також зазначити, що генеральним угодам властиві такі недоліки, як: велика кількість загальних положень і пропозицій які неможливо конкретизувати, а також не існує санкцій за невиконання генеральних угод.

На галузевому рівні тристоронні колективні переговори проводяться між уповноваженими представниками державного органу (органів) управління, повноваженими представниками спілки підприємців і відповідними уповноваженими представниками галузевої профспілки (профспілок). У разі відсутності профспілки (профспілок) або висловленні їй недовіри трудящими у переговорах беруть участь представники самих трудящих.

Угода, що приймається на цьому рівні, містить загальну для підприємств галузі (регіону) тарифну сітку та шкалу співвідношень посадових окладів, а також загальні мінімальні для різних категорій працівників галузі (сфери) розміри доплат і надбавок, що враховують специфіку праці.

Галузеві угоди також є досить формальними, вони не сприяють поліпшенню соціально-трудових відносин на відповідних рівнях економіки. Практика свідчить, що регіональні угоди поширюються лише на підприємства, які підпорядковані місцевим державним адміністраціям або фінансуються з місцевих бюджетів. Галузеві угоди укладаються, як правило, між Міністерством (Комітетом) промислової політики або іншим органом державного управління та галузевою профспілкою. Лише в деяких галузевих угодах бере участь Союз промисловців та підприємців. Виходячи з цього і у відповідності до норм чинного законодавства, такі угоди поширюються здебільшого на державні, комунальні та акціонерні підприємства, де державна власність становить понад 50%. Таким чином, із системи договірної регулювання оплати праці на регіональному і галузевому рівнях вилучається значна кількість підприємств, власники яких не беруть участі в переговорних процесах [5].

На територіальному рівні колективні переговори можуть проводитися між спілками підприємств, групами підприємств або підприємств, розташованих на цій території, незалежно від форми власності і господарювання [4, с. 200].

На рівні підприємства, організації тарифна угода як складова частина колективного договору укладається між уповноваженими на те представниками адміністрації або власника і профспілки (представниками трудящих).

Важливе значення також має аналіз практики укладання колективних договорів на підприємствах. Адже на рівні підприємства вирішуються процедурні питання, пов'язані з розподілом заробітної плати і важливі для місцевого рівня (рівня підприємства). Саме на цьому рівні ухвалюється кінцеве рішення з установами заробітної плати конкретним працівникам. Саме на рівні колективу визначаються системи оплати праці, преміювання, співвідношення між тарифною і надтарифною часткою заробітної плати, різні надбавки та їхні розміри, а також різні побутові послуги працівникам за рахунок коштів підприємства тощо [6, с. 41].

Колективні угоди, лишаються формальним інструментом захисту прав працівників. Навіть на підприємствах, де вони укладаються, договори можуть містити положення, які суперечать нормам чинного законодавства. Деякі колективні договори містять положення згідно до яких мінімальна місячна тарифна ставка (оклад) працівника встановлена на рівні нижчому ніж визначено галузевою угодою, що практично паралізує договірне регулювання оплати праці на відповідному рівні [5].

Зазначеному є статистичне підтвердження, що проводилося Держкомстатом України, заборгованість по виплаті заробітної плати працівникам в Україні на 1 січня 2013 року складає 893,7 млн. грн. Найбільша заборгованість спостерігалася у Донецькій області (172,9 млн. грн.), найменша у Чернівецькій (0,1 млн. грн.).

Література:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про оплату праці: Закон України від 25.04.1995 // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 17. – стаття 121
3. Телішко В. Е., Дутова О. Г. Трудове право України: Навч. посіб. / За заг. ред. Телішко В.Е.: - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 456 с.
4. Економіка праці та соціально-трудова відносини: Навч.-метод. посібник/ За заг. ред. проф. Качана Є. П. – Тернопіль: ТДЕУ, 2006. – 373 с.
5. Publishing house Education and Science s.r.o.[Електронний ресурс].-Режим доступу: http://www.rusnauka.com/4_SND_2009/Economics/40300.doc.htm.- Серпінінов С.А.- Договірне регулювання оплати праці в Україні.
6. Машика Ю.В., Марушкай Н.А. Договірне регулювання оплати праці // Економічний Простір.- 2012.- № 59.- С. 36 – 42.
7. Офіційний сайт Держкомстату України [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/gdn/zvz/zvz2013_u.htm

Ермакова К.В.,
Мариупольский государственный университет,
Экономико-правовой факультет, 4 курс

МЕСТО БАНКОВСКОГО ПРАВА В СИСТЕМЕ ПРАВА УКРАИНЫ

На сегодняшний день банковская система Украины функционирует на основании целостной системы нормативно-правовых актов, которые определяют термином «банковское законодательство». Однако, в научных трудах под банковским законодательством преимущественно понимают систему нормативных актов, которыми охватываются нормы, регулирующие деятельность банков и прочих кредитно-финансовых институтов, а также отношения с клиентами (отношения при установлении структуры и функций кредитно-банковской системы, осуществлении основных банковских операций, вопросы правового регулирования расчетных, кредитных, валютных отношений и операций с ценными бумагами, а также организацию банковского контроля за хозяйственной и финансовой деятельностью предприятий и организаций).

Фактически, банковское законодательство представляет собой совокупность законов и подзаконных нормативных актов, обеспечивающих правовое регулирование банковских отношений. Это значительный массив разнообразных по своей юридической силе, форме и сфере действия нормативных актов, которые составляют определенную иерархическую структуру. В свою очередь,

система банковского законодательства—это совокупность законов и подзаконных нормативно-правовых актов, то есть совокупность источников права, форма государственно-властного внешнего выражения правовых норм. Систематизированное законодательство в значительной степени исключает возможность для неправильного или произвольного применения правовых норм, является предпосылкой для того, чтобы все субъекты банковских отношений придерживались правовых предписаний.

При определении правовых основ регулирования банковской деятельности одним из теоретических направлений исследования является установление соотношения между понятиями «банковское право» и «банковское законодательство». При этом следует обратить внимание на то, что право как обусловленный компонент общественного культурного развития и необходимый политический (юридический) инструмент государственного управления существует не только в правосознании. Критерием его объективности является, прежде всего, система отношений, в которые люди вступают не только потому, что они сознательно их образовали, но и потому, что этого требуют реальные условия общественной жизни.

В современной правовой научной литературе существует определенная проблема относительно определения банковского права—это правовой институт или отрасль права, какой характер этого правового образования—является ли оно комплексным? Следует отметить, что эта дискуссия не является новой тенденцией и имеет определенную теоретическую основу. Вопросами определения отраслевой принадлежности банковского права в системе права прямо или опосредованно занимались и занимаются такие ученые, как М.М. Агарков, К.Гавальда и Ж. Стуффле, И.С.Гуревич, Л.Г.Ефимова, Поль Мари Годмэ, М.Л.Коган, О.П.Орлюк, М.И.Пискотин, И.А.Тинчук, Г.А. Тосунян и др.

Можно констатировать, что проблема определения сущности банковского права определенным образом обусловлена длительным спором в теории права относительно выделения наравне с традиционными отраслями права также и тех, которые носят комплексный характер.

Трудность объяснения природы комплексных отраслей права во многом обусловлена тем, что это связано с проблемами, которые еще сами не нашли должного разрешения в правовой теории.

Сюда следует отнести вопросы соотношения права и законодательства, понятия отрасли права, критериев деления права на отрасли — в первую очередь предмета и метода.

Комплексным отраслям противопоставляются так называемые самостоятельные отрасли права. При этом имеется в виду, что комплексная отрасль в отличие от самостоятельной:

- а) не обладает свойственными лишь ей предметом и методом
- б) состоит из норм других отраслей или
- в) является не отраслью права, а отраслью законодательства.

Анализируя нормативно-правовую базу, можно определить целый ряд особенностей, которые характерны именно для банковского законодательства.

Во-первых речь идет о межотраслевом характере законодательства, которое регулирует банковскую деятельность. Не вызывает сомнений тот факт, что в состав норм в сфере банковской деятельности включаются нормы как публичного (конституционное, финансовое, административное, хозяйственное, уголовное право), так и частного (гражданское, гражданско-процессуальное) права. Таким образом, можно говорить о комплексности банковского законодательства. Если принимать во внимание именно банковское законодательство, то оно, несомненно, принадлежит к комплексному законодательству. При этом важно понимать, что в условиях рыночной экономики страны с континентальной системой права стремятся к созданию целых массивов комплексных законодательств, содержащих различные нормы права (в сфере транспорта, информатики, сельского хозяйства, образования и прочее).

Во вторых, значительным является большое количество нормативно-правовых актов в сфере банковской деятельности. При этом количество законов, непосредственно связанных с обозначенной сферой, является незначительным. Основной же массив банковского законодательства представлен ведомственными актами (в Украине это акты Национального банка Украины, который наделен правом в сфере нормотворчества).

При этом характерной чертой для нормативно-правовых актов банковского законодательства является то, что они содержат нормы разнообразных отраслей права, и поэтому, регулируют различные по своему содержанию виды общественных отношений. В таком виде можно утверждать, что определенный нормативно-правовой акт не может иметь единого предмета и метода правового регулирования. Предметный же подход и структурный анализ содержания права и законодательства является главным для познания объективной структуры права, создания на этом основании её

ідеального образу (построення структури права) и вираження ее в законодавстві. А, исходя из этих познаний, уже стремиться к усовершенствованию структуры права и законодательства, а также к повышению эффективности правового регулирования тех или иных сфер общественных отношений.

Литература:

1. Карманов Е.В. Банковское право Украины. Навчальний посібник - Харків: Консум, 2000. — 464 с.
2. Качан О.О. Банківське право. Навч. посіб. — К.: Юрінком Інтер, 2000 .- 288 с.
3. Костюченко О.А. Банківське право. Навчальний посібник. - К.: КНЕУ, 1999. — 168 с.

Журавель О.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ФОРМУВАННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ УКРАЇНИ

Забезпечення сталого економічного розвитку України неможливе без застосування механізму зовнішніх державних запозичень, які спричиняють виникнення зовнішнього державного боргу. Розбалансованість фінансової системи, платіжна криза, обмеженість внутрішніх нагромаджень, від'ємне сальдо поточного рахунку платіжного балансу країни зумовлюють потребу в зовнішніх коштах для забезпечення стабільного економічного розвитку країни[3].

Згідно Бюджетного Кодексу України державний борг(борг Автономної Республіки Крим чи борг місцевого самоврядування) – це загальна сума заборгованості держави (Автономної Республіки Крим чи місцевого самоврядування), яка складається з усіх випущених і непогашених боргових зобов'язань держави (Автономної Республіки Крим чи місцевого самоврядування), включаючи боргові зобов'язання держави (Автономної Республіки Крим чи міських рад), що вступають в дію в результаті виданих гарантій за кредитами, або зобов'язань, що виникають на підставі законодавства або договору [1].

Структурно державний борг України складається з внутрішнього і зовнішнього.

Зовнішній державний борг - це борг іноземним державам, організаціям й окремим особам. Він лягає на країну важким тягарем, оскільки їй доводиться розраховуватися за нього цінними товарами, сировиною, надавати певні послуги, щоб сплатити відсотки й погасити сам борг.

Внутрішній борг - це борг держави своєму населенню. Відповідно до Закону України "Про Державний внутрішній борг" до складу державного внутрішнього боргу України входять:

- запозичання Уряду України і позичання, здійснені при безумовній гарантії Уряду, для забезпечення фінансування загальнодержавних програм;
- заборгованість минулих років та заборгованості, що знову виникає по боргових зобов'язаннях Уряду України [3].

На кінець 2011 року обсяг валового зовнішнього боргу України сягнув 126,2 млрд. дол. США, збільшившись протягом року на 8,857 млрд. дол. США (7,55%). На думку експертів МВФ, максимально допустимий розмір зовнішнього боргу для країн з низьким і середнім рівнем доходів становить 49,7% ВВП [4]. Україна завершила 2011 р. з результатом 76,6% ВВП.

При управлінні державним зовнішнім боргом важливе значення має розрахунок коефіцієнтів платоспроможності держави. Для аналізу боргової безпеки держави розраховують:

- відношення боргу до обсягів експорту (граничний рівень 150%);
- відношення боргу до ВВП (не більше 40%, але за нормативом МВФ – 50%).

Відповідні показники наведено в таблиці 1 [4].

На основі даних таблиці 1 можна зробити висновки, що основні показники фінансової безпеки України перевищують норми і поступово зростають. Так, після світової фінансової економічної кризи в 2009 році зовнішній борг/ВВП склав 88,07%, а зовнішній борг/експорту – 190,6%, причому приріст зовнішнього боргу склав лише 1,737 млрд. дол. США (1,7%) порівняно з 2008 роком, також в цей період курс гривні піднявся до 797,65 за 100 дол. США, що значно впливає на розмір зовнішнього боргу, адже переважно всі залучення зовнішніх коштів відбувається в доларах США, і лише в 2010 році відбулося зменшення цих показників, відповідно вони склали 85,73% і 169,4%. У 2011 році рівень валового зовнішнього боргу України зменшився до 76,6% від ВВП порівняно з 85,0% на початок року і на 1 січня 2012 року склав 126,2 млрд. дол. США, що свідчить про поступовий вихід країни з кризи.

Таблиця 1

Зовнішній борг до обсягів експорту та ВВП і динаміка обмінного курсу гривні щодо долара США

	Зовнішня заборгованість, млн. дол.	ВВП, млн. дол.	Експорт товарів та послуг, млн. дол.	Золотовалютні резерви, млн. дол.	Грн. за 100 дол. США
003	23811	33 501	2 7328	6937	33,17
004	30647	81 648	3 7980	9525	30,91
005	39619	42 861	4 4378	19391	02,20
006	54286	753 107	5 0239	22256	02,53
007	79955	719 142	6 4001	32463	05,05
008	101659	992 179	8 5612	31543	76,82
009	103396	404 117	5 4253	26505	97,65
010	117343	872 136	6 9255	34576	96,17
011	126200	752 164	8 2186	31795	96,76

*розраховано автором за даними [4]

Стан державного боргу в Україні регулюється наступними законодавчими та нормативними актами: Конституція України, Закон України «Про державний внутрішній борг», Закон України «Про структуру державного внутрішнього боргу України», Закон України «Про бюджетну систему України», Закон України «Про державні гарантії відновлення заощаджень громадян України», Закон України «Про Національний банк України», Постанова Верховної Ради України «Про структуру бюджетної класифікації».

Аналіз законодавчої та нормативної бази щодо формування державного боргу України дає підставу стверджувати, що правове регулювання цих відносин є недостатнім і торкається винятково проблем внутрішньої заборгованості. Відносини стосовно сфери зовнішнього державного боргу взагалі законодавчо не врегульовані.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновки, що Уряду України необхідно:

- удосконалити механізми правового регулювання, прийняти Закон України «Про державний внутрішній і зовнішній борг України»;
- визначити критерії оцінки державного боргу України, тобто розробити критичні показники економічної безпеки держави;
- дотримуватись оптимальної структури боргу з точки зору валового обсягу та строків погашення облігацій;
- розробити показники ефективності використання зовнішніх запозичень;
- закріпити принципи гласності та публічності у відносинах у сфері державного боргу.

Література:

1. Бюджетний кодекс України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T012542.html
2. Гальчинський А.С. Особливості та пріоритети боргової політики України/А.С.Гальчинський.- К.: Знання, 2004. - 110 с.

3. Закон України "Про Державний внутрішній борг": [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2604-12>

4. Офіційний сайт Національного банку України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

Зінов'єв І.Г.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ЗАКОНОДАВСТВО, ЩО РЕГУЛЮЄ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ОБОРОНИ

Законодавство України про землі оборони у системі права та законодавства України посідає окреме місце і являє собою міжгалузевий інститут, до складу якого входять норми різних галузей права (конституційного, кримінального, адміністративного, земельного, екологічного).

На даному етапі законодавство що регулює використання земель оборони відображене цілою низкою законів які були прийняті Верховною Радою України, постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України.

Ієрархічна вертикальна структура законодавства, що регулює сферу оборони, ґрунтується на Конституції України, яка встановлює основи та порядок організації державної влади, взаємодію різних гілок влади в особі відповідних органів. Система законодавства, що регулює сферу оборони, ґрунтується, зокрема, на нормах I,II,IV,V,VI,XI розділів Конституції України.

Зокрема у розділі I Конституції України закріплено, що землі, розташовані на території України, є об'єктами права власності Українського народу.

Наступними за юридичною силою є законодавчі акти – кодекси, закони, положення, статuti й інші кодифіковані акти.

Основними нормативно-правовими актами, які регулюють сферу оборони, є Закон України «Про Збройні Сили України» від 06.12.1991 р. № 1934-ХІІ. Закон України «Про оборону України» від 06.12.1991 р. № 1932-ХІІ та Закон України «Про використання земель оборони» від 27.11.2003 р. № 1345-ІV та ін.

У статті 14 Закону України «Про Збройні Сили України» від 06.12.1991 р. № 1934-ХІІ зазначено, що земля, води, інші природні ресурси, а також майно, закріплені за військовими частинами, установами та організаціями Збройних Сил України, є державною власністю, належить їм на праві оперативного управління та звільняються від сплати всіх видів податків відповідно до законів із питань оподаткування.

Закон України «Про оборону України» від 06.12.1991 р. № 1932-ХІІ встановлює засади оборони України, а також повноваження органів державної влади, основні функції та завдання органів військового управління, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, обов'язки підприємств, установ, організацій, посадових осіб, права та обов'язки громадян України у сфері оборони.

Спеціальним законом України у сфері використання та охорони земель є Закон України «Про використання земель оборони» від 27.11.2003 р. № 1345-ІV, що визначає правові засади і порядок використання земель оборони.

Особливе місце серед законодавчих актів з регулювання використання земель оборони відводиться Земельному Кодексу України. А саме у ст. 77 Земельного кодексу України зазначається, що землями оборони визнаються землі, надані для розміщення і постійної діяльності військових частин, установ, військово-навчальних закладів, підприємств та організацій Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законодавства України.

А також інші закони в яких відзначаються деякі питання відносно земель оборони: Закон України "Про правовий режим майна у Збройних силах України" від 21.09.1999 р. №1075-ХІV, Закон України "Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності" від 03.03.1998 №147/98-ВР в редакції від 01.01.2013

Чільне місце у законодавстві України про землі оборони відводиться підзаконним актам органів виконавчої влади. Серед них слід виділити постанову Кабінету Міністрів України «Про порядок відчуження та реалізації військового майна Збройних сил» від 28.12.2000 р. № 1919, постанову Кабінету Міністрів України «Заходи щодо удосконалення управління об'єктами державної власності» від 02.04.2008 р. № 313, постанову Кабінету Міністрів України «Деякі питання реалізації та управління військовим майном» від 15.08.2007 № 1063 в редакції від 20.10.2012 р., постанова Кабінету

Міністрів України «Деякі питання будівництва житла для військовослужбовців та членів їх сімей на земельних ділянках, що належать до земель оборони» від 06.07.2011 № 715 в редакції від 20.10.2012

Розпорядження Кабінету Міністрів України «Деякі питання збереження об'єктів державної власності» від 11.02.2010 № 381-р, розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку нерухомого майна Збройних Сил, яке може бути відчужено» від 17.10.2007 № 896-р, розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку військового майна Збройних Сил, яке може бути відчужено» від 15.08.2011 № 1022-р.

Таким чином слід зазначити, що законодавство України про землі оборони – це сукупність законів України, чинних міжнародних договорів України, ухвалених Верховною Радою України, постанов Верховної Ради України, указів Президента України, декретів і постанов Кабінету Міністрів України, прийнятих у межах повноважень та відповідно до Конституції України і законів України, а також нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади, які пройшли державну реєстрацію у встановленому порядку, прийнятих з метою забезпечення використання землі при задоволенні потреб держави в її обороноздатності.

Література:

1. Конституція України. - Х.: ООО «Одіссей», 2002. -64 с.
2. Земельний кодекс України. – Х.: «Одіссей», 2012. -120с.
3. Закон України «Про Збройні Сили України» від 06.12.1991 р. № 1934-ХІІ.
4. Закон України «Про оборону України» від 06.12.1991 р. № 1932-ХІІ.
5. Закон України "Про правовий режим майна у Збройних силах України" від 21.09.1999 р. №1075-ХІV
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок відчуження та реалізації військового майна Збройних сил» від 28.12.2000 р. № 1919.

Катрич А.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко–правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ВИДИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Фінансовий контроль - це функція управління, яка включає сукупність спостережень, перевірок за діяльністю об'єкта управління з метою оцінки його діяльності й ефективності прийняття рішень і результатів їх виконання.

З метою більш глибокого усвідомлення змісту поняття фінансового контролю доцільно провести його класифікацію. До тепер в юридичній літературі не існує єдиного підходу щодо класифікації видів фінансового контролю, яка проводиться за різними підставами або критеріями. [1, с. 125]

Види фінансового контролю зумовлені різноманітністю його функцій та завдань. Адже кожен вид фінансового контролю має свої особливості. Фінансовий контроль поділяється на декілька видів залежно від критеріїв, взятих за основу. В основу поділу фінансового контролю на види науковці вкладають такі критерії, як час здійснення контрольних дій, суб'єкти контролю, спосіб здійснення контрольних повноважень тощо. Критерій розмежування цих форм полягає у порівнянні часу здійснення контрольних дій із процесами формування та використання фондів фінансових ресурсів.

Попередній фінансовий контроль проводиться на етапі розгляду та прийняття рішень з фінансових питань. При визначенні обсягу фінансових ресурсів держави на плановий період та їх основної частини, а також їх розподілу між окремими суспільними потребами та одержувачами державних фінансових ресурсів.[2,с.98] Діяльність органів фінансового контролю націлена на своєчасне попередження незаконного і нерационального використання грошових коштів. Цей фінансовий контроль здійснюється на стадії розробки і прийняття законів та інших нормативно – правових актів.

Поточний фінансовий контроль – це контроль за безпосередньо оперативною фінансовою діяльністю, тобто за власне фінансовим процесом.[1,с.126] Він полягає в систематичній перевірці дотримання фінансової дисципліни, тобто дотримання вимог фінансово правових норм і фінансових нормативів, насамперед неухильного дотримання встановлених фінансових показників, обов'язкових платежів до бюджету тощо.

Наступний фінансовий контроль – це контроль за результатами фінансової діяльності. Він проводиться після здійснення фінансових операцій з метою ефективності та законності фінансової діяльності. Наступний контроль здійснюється відповідно до Закону України "Про контрольно-

ревізійну службу в Україні шляхом проведення ревізій і тематичних перевірок фінансово-господарської діяльності підприємств.

Всі види фінансового контролю здійснюються безпосередньо фінансовими працівниками господарських та фінансово-правових структур. При цьому значення всіх видів фінансового контролю не змінюється, а лише обмежується сфера його застосування. Кожен вид фінансового контролю має свої особливості та сферу застосування.[3, с.85]

Залежно від підстави проведення контролю виділяється обов'язковий та ініціативний фінансовий контроль. Обов'язковий контроль здійснюється:

- в силу вимог нормативних актів;
- за рішенням компетентних органів держави

Ініціативний фінансовий контроль здійснюється на підставі власних рішень господарюючих та інших суб'єктів.

Залежно від такого критерію, як плановість, фінансовий контроль буває плановим і позаплановим. Таке положення відповідає Указу Президента України "Про деякі заходи по дерегулюванні підприємницької діяльності" від 23 липня 1998 року № 817/98. Згідно з вищезгаданим актом плановою виїзною перевіркою вважається перевірка фінансово-господарської діяльності суб'єкта підприємницької діяльності, яка передбачена в плані роботи контролюючого органу і проводиться за місцезнаходженням такого суб'єкта або за місцем розташування об'єкта власності, щодо якого проводиться така планова виїзна перевірка. [4]

Позаплановою виїзною перевіркою вважається перевірка, яка не передбачена в планах роботи контролюючого органу і проводиться в суворо обумовлених законом випадках. Суб'єкт підприємницької діяльності не надав у встановлений термін документи обов'язкової звітності або у разі надання в установленому порядку суб'єктом підприємницької діяльності скарги про порушення законодавства посадовцями контролюючого органу під час проведення останніми планової або позапланової виїзної перевірки.

Крім використання виїзних перевірок для здійснення фінансового контролю, контролюючими органами може бути використана така форма його здійснення, як контроль камеральний, тобто проведення фінансових перевірок за даними контрольного органу документами, що надані підконтрольним об'єктом з метою виявлення правильності їх заповнення, а також відповідності вказаної в них наявної оперативної інформації про результати фінансово-господарської діяльності об'єкта контролю.[4]

Залежно від суб'єкта, що здійснює контроль:

- а) державний;
- б) муніципальний;
- в) суспільний;
- г) аудиторський.

Державний фінансовий контроль проводять органи держави, що наділені відповідною компетенцією, уповноважені на виробництво контрольних дій. При цьому можна виділити органи:

- загальної компетенції (Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України, місцеві ради та ін.);
- спеціальної компетенції - органи, створені виключно для фінансового контролю. Сюди можна віднести, наприклад, Рахункову палату, податкові органи, Головне контрольно-ревізійне управління, Державне казначейство, а також підлеглі їм підрозділи на місцях.

Муніципальний фінансовий контроль проводиться органами місцевого самоврядування. Сфера його застосування досить широка (від затвердження місцевого бюджету, його виконання і затвердження звіту про його виконання до конкретних питань дотримання фінансової дисципліни, що входять в компетенцію органів місцевого самоврядування).

Як у державному, так і в муніципальному фінансовому контролі можна також виділити (залежно від області дії): надвідомчий (міжвідомчий), внутрішньовідомчий і внутрішньогосподарський контроль.

Суспільний фінансовий контроль є незалежним фінансовим контролем, який здійснюється представниками громадськості на ініціативній (добровільній) та безкоштовній основі.[5]

Аудиторський фінансовий контроль є незалежним професійним фінансовим контролем, здійснюваним аудиторами (фізичними особами) і аудиторськими фірмами.

В юридичній літературі зустрічаються інші підходи до класифікації видів фінансового контролю. Так Білуха М. Т. поділяє фінансовий контроль на державний, муніципальний, незалежний і

контроль власника; залежно від контрольний дій – на види за періодичністю здійснення: попередній, оперативний (поточний) та заключний (ретроспективний), за інформаційним забезпеченням на документальний та фактичний. А Ковальова О. М. виділяє залежно від суб'єктів, які здійснюють контроль на загальнодержавний, відомчий, внутрішньогосподарський та незалежний (аудиторський) фінансовий контроль.

Література:

1. Нагребельний В.П., Чернадчук В.Д., Сухонус В.В. Фінансове право України. Загальна частина: Навчальний посібник / За аг. ред. члена – кор. АПРН України В.П. Нагребельного. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 320 с.
2. Кінашук Л. До проблеми визначення «фінансовий контроль» / Підприємництво, господарство і право. - 2008 - № 11 – С. 97-99;
3. Кінашук Л. Види фінансового контролю. проблеми класифікації в правовій літературі/ Підприємництво, господарство і право. - 2006 - № 1 – С. 84-86;
4. Види і методи фінансового контролю [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fingal.com.ua/content/view/1316/88/1/3/> – Назва з екрану.
5. Види фінансового контролю [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forlawyer.com.ua/knigi/fnansove-pravo-rol-vf/15706-42-vidi-fnansovogo-kontrolyu.html> – Назва з екрану.

Клімковська Х.,
Національний університет ДПС України,
Юридичний факультет, 3 курс

ПОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Сьогодні Україна переживає період реформування податкової системи, закономірним результатом якого стало збільшення обсягу податкової інформації, що вимагає застосування сучасних інформаційних систем в органах ДПС України.

Відповідно до ст.71 Податкового кодексу України інформаційне забезпечення Державної податкової служби України складається з цілого комплексу заходів щодо збору, перевірки та обробки інформації, необхідної для здійснення завдань та функцій, покладених на податкову службу.

Податкова інформація збирається шляхом самостійного її подання платниками податків, вона також може надходити від податкових агентів, від органів місцевого самоврядування та виконавчої влади, від фінансових установ, банків, зокрема Національного банку України, від органів влади інших держав, міжнародних організацій, а за результатами податкового контролю – від підрозділів податкової служби та митних органів.

Особливу увагу привертасотримання інформації від міжнародних організаційна підставі спеціального запиту, встановленого міжнародним договором або за домовленістю сторін. Прикладом такої співпраці є укладені угоди Сполученими Штатами Америки про співробітництво з юридичних питань з Італією, Нідерландами, Швейцарією та Туреччиною. Вони регулюють обмін заявами, документами та реальними доказами щодо розслідувань тих видів діяльності, які стали причиною податкових правопорушень в обох країнах– членах договору. Запозичення такого досвіду Україною – необхідний крок у сучасних умовах розвитку інформаційних технологій.

Особливо зазначимо, що важливою процедурою при проведенні роботи з податковою інформацією є право податкових органів проводити зустрічні звірки. Вони проводяться виключно для отримання або підтвердження податкової інформації через співставлення первинних документів із тими, які посвідчують реальну інформацію про платника податків. Важливо знати те, що зустрічні звірки не можуть бути і не є перевітками, однак, при їх проведенні можуть бути нараховані додаткові податки, збори або штрафні санкції. На нашу думку, ця процедура є невід'ємним елементом проведення перевірок достовірності податкової інформації.

Саме за допомогою удосконалення інформаційної системи органи податкової служби різних рівнів можуть обмінюватися інформацією, потрібною для уточнення того чи іншого факту про виконання податкових зобов'язань окремими суб'єктами податкових правовідносин. З огляду на це інформаційно-аналітичне забезпечення органів державної податкової служби України має бути цілісною системою, спрямованою на: загальний аналіз результатів діяльності платників податків, забезпечення підвищення ефективності процесів адміністрування, сприяння безконтактному

податковому контролю тих платників податків, які ухиляються від виконання податкових зобов'язань, що сприятиме прийняттю ефективних управлінських рішень у податковій сфері.

Коломоєць Ю.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ УПРАВЛІННЯ ТА НАГЛЯДУ В СФЕРІ ЛІСНИЦТВА

Ліси займають важливе місце серед природних ресурсів. Вони є потужним природним регулятором водного балансу й клімату, виробниками кисню, надійним засобом охорони ґрунтів від ерозії, нейтралізації шкідливих впливів виробничих викидів у довкілля. Ліси мають і велике народногосподарське значення, завдяки їм отримуємо, зокрема, будівельний матеріал й промислову сировину, дикорослі плоди, ягоди, лікарські рослини тощо. Однак ліси є дуже чутливими до антропогенного навантаження. Ігнорування репродуктивних властивостей лісу, необґрунтоване лісокористування здатні завдати йому великої шкоди.

Сучасний екологічний стан лісів зумовлюється як рівнем та інтенсивністю антропогенного впливу, так і зростаючим техногенним навантаженням, що порушує природну стійкість і середовищноформуючі функції лісових екосистем.

З урахуванням зазначених обставин в Україні формується лісове законодавство, основними завданнями якого є, зокрема, збереження якісного стану лісів, забезпечення раціонального використання лісових ресурсів. Проте на сьогодні це законодавство певною мірою застаріло, потребує приведення у відповідність із сучасними потребами практики, узгодження з актами законодавства, що регулюють цивільні, земельні та інші суспільні відносини. Особливого значення набуває забезпечення ефективного еколого-правового регулювання лісокористування.

Адже, незважаючи на те, що у лісовому законодавстві декларується збереження за лісами виконання переважно екологічних функцій, залишаються актуальними проблеми збільшення лісистості території у природних зонах до оптимального рівня, поліпшення якісного складу лісових насаджень, нарощування природоохоронного потенціалу лісів, збереження їх біологічного різноманіття, підвищення стійкості лісових екосистем до впливу негативних факторів середовища. Вирішення цих проблем потребує поряд із відповідним науковим, технологічним, організаційним, економічним й правового забезпечення.

Питання еколого-правового регулювання лісокористування набули сьогодні особливого значення у зв'язку з потребою оновлення лісового законодавства, в тому числі й з урахуванням вимог міжнародно-правових актів у даній сфері, а також з необхідністю посилення екологічних вимог до різних видів використання лісових ресурсів, удосконалення організаційних засад забезпечення сталого лісокористування й охорони лісів та відповідальності за порушення лісового законодавства.

Державний контроль є важливою ознакою змісту державного управління. Контроль явище багатогранне і багатопланове. Залежно від того, на якому рівні та стосовно чого розглядається, контроль може бути охарактеризований як форма чи вид діяльності, як принцип, як функція.

Діяльності по забезпеченню законності надається державно-правовий характер, а органи, що її здійснюють (органи виконавчої влади, міліція, прокуратура, різні державні інспекції, служби, суди, деякі громадські утворення та ін.), наділяються юридично-владними повноваженнями. Такого роду діяльність вважають способами забезпечення законності. Кожний з цих способів має притаманні тільки йому риси, закріплені відповідними нормативними актами, та реалізується за допомогою спеціальних методів. Разом з тим ці способи пов'язані між собою єдністю мети — забезпечити суворе додержання вимог законності і дисципліни усіма суб'єктами державного управління.

Забезпечення законності і дисципліни в державному управлінні досягається в процесі повсякденної діяльності державних органів і знаходить своє зовнішнє відображення в припиненні порушень законів і дисципліни; здійсненні заходів щодо ліквідації причин і умов, які їх породжують; відновленні порушених прав і законних інтересів громадян, громадських організацій; притягненні до відповідальності і покарання осіб, винних у порушенні законності і дисципліни; створенні атмосфери невідворотності покарання за порушення вимог законності і дисципліни; вихованні працівників апарату управління в дусі суворого додержання існуючих правил. Цим забезпечується додержання законності кожною ланкою державного управління, кожним службовцем з метою організації їх чіткої роботи, підтримання державної дисципліни, а також охорони і захисту прав і свобод громадян, інтересів юридичних осіб у повсякденній діяльності апарату управління.

Побудова контрольних систем та їх діяльність здійснюється на основі певних принципів. Розглядаючи контроль як важливу функцію державного управління, при побудові системи контролю та його здійсненні слід виходити із загальних принципів державного управління.

Разом з тим як самостійна функція органів контролю, специфіка якої дає змогу виділити її з числа інших функцій управління, вона керується властивими їй принципами, що доповнюють, конкретизують загальні принципи управління.

Державному контролю притаманні свої принципи. До них належать:

Універсальність (це означає, що контроль має охоплювати всі ділянки державного, господарського та соціально-культурного будівництва);

Систематичність (проводиться не одноразово, час від часу, а за певною схемою, постійно);

Безсторонність (досягається шляхом покладення завдань контролю на осіб, які не зацікавлені в його результатах);

Реальність (забезпечується наявністю необхідних кваліфікованих кадрів контролерів);

Дійовість, оперативність, результативність (припускають швидке проведення контрольних дій контролюючим органом у разі одержання повідомлень про порушення, запобігання правопорушенням і причинам, що їм сприяли, своєчасне вжиття заходів щодо їх усунення, притягнення у відповідних випадках винних до відповідальності);

Гласність (дає можливість, а у деяких випадках і стає обов'язком доведення результатів контролю до відома громадськості або правоохоронних органів, інших осіб, зацікавлених у результатах контролю).

Універсальність контролю дає змогу реально оцінити ситуацію, що склалася у сфері управлінської діяльності тієї чи іншої галузі, поставити її із завданнями і визначити потребу втручання з боку відповідних державних органів.

Принцип об'єктивності контролю передбачає аналіз реальних фактів та всебічність їх розгляду. Будь-яке управлінське рішення несе в собі елемент суб'єктивності, однак воно має базуватися на об'єктивних, реальних фактах. Так і контрольна діяльність має ґрунтуватися на дійсності, реальності, конкретності фактів.

Дієвість контролю полягає в реальних наслідках виявлення порушення чинного законодавства, прийнятих норм і правил. На ньому покладено обов'язок не лише виявити допущені порушення, але й глибоко їх проаналізувати, зробити висновки щодо можливих наслідків, дати хід державному механізму захисту.

Принцип дієвості контролю покладено в основу реагування органів контролю, усієї системи контролю шляхом вжиття відповідних заходів самостійно або передачі результатів і висновків вповноваженим органам для прийняття рішень.

Принцип гласності в діяльності органів контролю посідає важливе місце за своїм впливом і результативністю. Широке висвітлення напрямків діяльності органів державного управління щодо виведення країни із кризи, відповідність існуючої правової бази відносинам, що складаються в сфері управління, створення державних програм і виконання їх, дії органів управління різних рівнів та службових осіб спрямовано на ефективність управління.

Державний контроль, що ґрунтується на широкій гласності про випадки безгосподарності, порушення інтересів людини, зловживання службовим становищем, бездіяльності органів управління, сприятиме оперативному усуненню наявних недоліків.

Демократизація і гласність стали орієнтирами подальшого розвитку українського суспільства. Вони передбачають відкритість у діяльності державних органів, широку інформованість про прийняті рішення та їх виконання, надання громадянам, колективам і організаціям реальних гарантій щодо забезпечення їх інтересів. Все це не означає, що дотримання гласності контролю веде до того, що він відразу стає ефективним інструментом демократизації управління.

Принцип гласності контролю передбачає не лише виявлення недоліків та обов'язкове покарання, а й постановку актуальних проблем, обговорення проектів управлінських рішень, підготовку громадської думки.

При здійсненні контролю необхідно дотримуватися принципу систематичності, регулярності щодо його проведення. Це вносить певний порядок і дисципліну в роботу як того, кого контролюють, так і того, хто контролює.

Література:

1. Букаренко Д. Н. Адміністративне право: посібник для вузів. - Х., 1997.
2. Коваль Л. В. Адміністративне право України: Курс лекцій. - К., 1998.
3. Шершун С.М. Право власності на ліс // Право України. – 2004. – № 12.

Костенко О.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Банківська система фактично є гарантом фінансової безпеки держави, тому потужність цієї системи є необхідною умовою забезпечення стабільного економічного зростання в Україні. Вітчизняні банки проходять серйозну перевірку часом в умовах постійних економічних трансформацій. Швидка зміна умов функціонування, відкритість зовнішньому середовищу, схильність до внутрішніх перетворень спонукають банківську систему до постійного удосконалення. Рівень розвитку економіки значною мірою залежить від стану банківської системи. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває детальний аналіз проблем та перспектив розвитку національної банківської системи та спроба визначення шляхів забезпечення її стабільного розвитку в сучасних умовах.

Навряд чи сьогодні в Україні знайдеться людина, підприємство або організація, повністю задоволені роботою вітчизняної банківської системи. При цьому спектр оцінок досить широкий: від повного заперечення будь-яких позитивних зрушень останніми роками до переможних обіцянок про видатні досягнення. Нормальному розвитку вітчизняної банківської системи перешкоджають численні об'єктивні й суб'єктивні чинники, наприклад, дуже низькі доходи переважної більшості населення України, так і не відновлена повною мірою довіра населення до комерційних банків, відсутність належної системи гарантування банківських вкладів тощо.

До розряду суб'єктивних чинників, які гальмують розвиток банківської системи, слід зарахувати вузькість асортименту пропонованих послуг (якщо у провідних закордонних — до трьохсот видів послуг, то в українських — набагато менше), наявність проблемних кредитів, відсутність кредитних історій, кредитних бюро. До цього переліку необхідно додати ще й проблеми, пов'язані з ліквідністю застав.

Комерційні банки здебільшого так і не повернулися обличчям до реального сектора економіки України, що значною мірою зумовлено як їхньою неготовністю надавати великі й довгострокові кредити, так і нестійкістю функціонування виробничих підприємств, відсутністю реальних структурних перетворень у вітчизняній економіці, а отже — високими кредитними ризиками. Спостерігається значна концентрація кредитних ризиків в обмеженого кола позичальників. Недосконалою залишається і структура кредитів, наданих суб'єктам господарської діяльності. У результаті кошти йдуть переважно не на інвестиційні потреби господарських суб'єктів, а на поточне споживання. Звідси й невисокий економічний ефект від такої кредитної політики.

Низька кредитоспроможність переважної частини підприємств-позичальників, низька капіталізація банків, недостатній рівень їх менеджменту спричиняють надзвичайно високу ризикованість банківської діяльності, підвищену недовіру до банків, особливо з боку сімейного сектору економіки, ускладнюють підтримку їх ліквідності. Усе це послаблює посередницьку роль і трансформаційну функцію банків та банківської системи в цілому. Банки не в змозі належним чином задовольняти попит на позичкові капітали, насамперед з боку суб'єктів реального сектору економіки, які постійно відчувають глибокий дефіцит грошей як платіжних засобів і як капіталу. З іншого боку, всі економічні суб'єкти, в яких з'являються вільні грошові кошти, не можуть їх надійно розмістити і віддають перевагу конвертації в іноземну валюту, інвестуванню в тіньову економіку чи переведенню за кордон.

Протягом останніх років відбувається активний процес інтеграції банківської системи України у світову фінансову систему на основі адаптації до єдиних загальноєвропейських вимог функціонування та регулювання. Тому в нинішніх умовах стратегічним завданням Національного банку України є розбудова стійкої, ефективної, конкурентоспроможної банківської системи, яка б сприяла довгостроковому економічному зростанню країни, її фінансовій безпеці та була здатна без загроз національним інтересам інтегруватися у світовий фінансовий простір. Вирішення такого складного завдання може бути забезпечено шляхом поєднання трьох взаємопов'язаних напрямів функціонування банківської системи: забезпечення її стійкості, прозорості та високого рівня конкурентоспроможності. Складність завдань, що стоять перед банківською системою, вимагає комплексного підходу до її розвитку на основі розроблення певного стратегічного документа

(концепції, стратегії), який би передбачав розроблення і реалізацію комплексу узгоджених заходів правового, фінансового та інституційно-організаційного характеру, спрямованих на розбудову банківської системи України. На сьогодні, у порівнянні з початком трансформаційних процесів, в Україні створені всі основні фінансові інститути. Функціонують ринки банківських і страхових послуг, валютний і фондовий ринки. Проте головне місце у структурі фінансової системи країни належить банківській системі, яка відіграє ключову роль у розвитку та функціонуванні вітчизняного ринку фінансових послуг.

Основні проблеми розвитку вітчизняної банківської системи можна поділити на зовнішні, які лежать поза її межами, і внутрішні, які обумовлені внутрішньобанківськими особливостями їх функціонування в конкурентному середовищі. Завдяки роботі Національного банку України значна частина із сформульованих завдань щодо дальшого розвитку банківської системи вже набуває практичного втілення шляхом розроблення проектів законодавчих і нормативних актів.

З вищесказаного можна зробити висновок, що основними напрямками розвитку вітчизняної банківської системи на сучасному етапі є підвищення рівня капіталізації банків, розширення спектра та підвищення якості банківських послуг, активне впровадження міжнародних стандартів корпоративного управління, удосконалення управління ризиками та забезпечення захисту прав кредиторів і вкладників банків.

Література:

1. Арбузов С. Г. Час реформ і розвитку // Вісник Національного банку України. – 2011. №3. – С. 3–6.
2. Міщенко В. І., Науменкова С. В. Банківський нагляд. – К.: ЦНД НБУ, УБС, 2010. – 498 с.
3. Офіційний сайт Національного банку України // <http://www.bank.gov.ua>.
4. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III.
5. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV.

Логозинська З.І.,
 Маріупольський державний університет,
 Економіко-правового факультет, ОКР «Спеціаліст»

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КРАЇНИ

Регулювання інвестиційної діяльності країни здійснюється на трьох рівнях: національному, міждержавному та наднаціональному. Національний рівень регулювання здійснюється безпосередньо урядом держави за допомогою законодавчої бази. На міжнародному рівні інвестиційна діяльність регулюється підписанням багасторонніх та двосторонніх договорів. Суб'єктами ж наднаціонального рівня регулювання інвестиційної діяльності є міжнародні фінансові організації. Державне регулювання інвестиційної діяльності являє собою сукупність державних підходів і рішень, закріплених законодавством організаційно-правових форм, в рамках яких інвестор здійснює свою діяльність [1].

Регулювання виражається в прямому управлінні державними інвестиціями: системі податків з диференціюванням податкових ставок і податкових пільг, фінансової допомоги у вигляді дотацій, субсидій, бюджетних позичок, пільгових кредитів, у фінансовій та кредитній політиці, ціноутворенні, випуску в обіг цінних паперів, амортизаційної політики. Усі вищезазначені форми державного регулювання представлені на рисунку 1.[1].

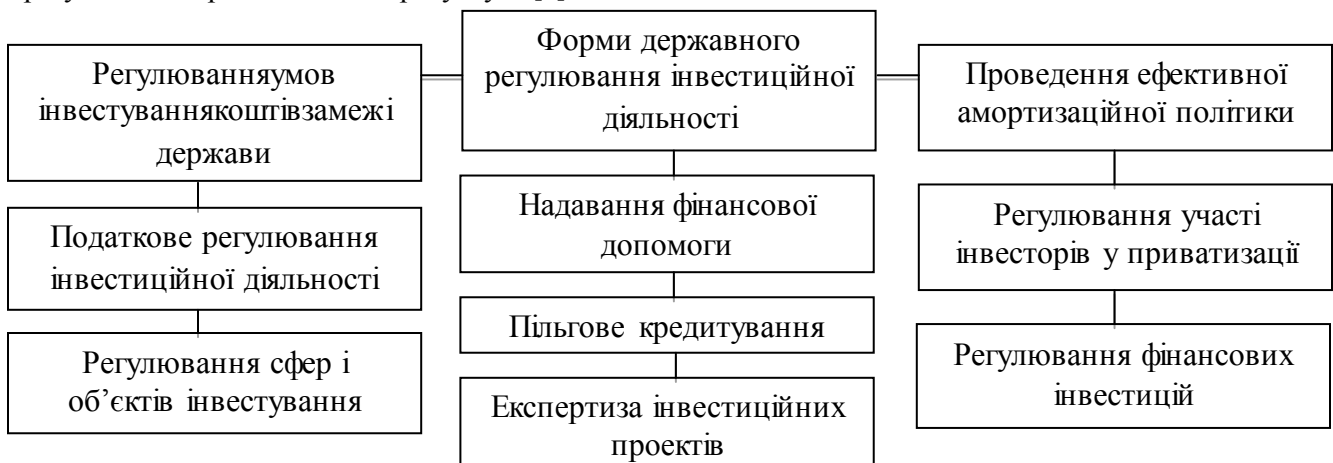

Рис.1. Основні форми державного регулювання інвестиційної діяльності

Держава для виконання своїх функцій регулювання економіки використовує як економічні (непрямі), так і адміністративні (прямі) методи впливу на інвестиційну діяльність й економіку країни шляхом видання та коригування відповідних законодавчих актів і постанов, а також шляхом проведення інвестиційної політики. Сукупність вищезазначених інструментів і методів впливу держави на інвестиційну політику суб'єктів господарювання складає механізм державного регулювання інвестиційними процесами.

Здійснюючи регулювання інвестиційної діяльності, держава виконує ряд наступних функцій:

- 1) установчу;
- 2) мобілізуючу;
- 3) стимулюючу;
- 4) контролюючу [4].

Установча функція держави полягає у визначенні стратегічних цілей і пріоритетів, в постановці завдань інвестиційної політики на майбутній період. Формування структури цілей і пріоритетів передбачає аналіз результатів, виявлення найбільш гострих соціально-економічних і політичних проблем, визначення найбільш активних заходів держави щодо їх вирішення.

Мобілізуюча функція держави полягає в пошуках джерел інвестиційних ресурсів, у визначенні шляхів їх залучення для вирішення поставлених завдань. Здійснення цієї функції пов'язано з регулюванням руху інвестиційних ресурсів, їх розподілом і перерозподілом між структурними підрозділами національного господарства. Основними інструментами здійснення цієї функції є монетарна політика, податкове обкладення, політика в області амортизаційних відрахувань, бюджетна політика, регулювання позабюджетних фондів.

Стимулююча функція держави націлена на безумовне та прискорене вирішення ключових пріоритетних завдань інвестиційної політики. Ця функція реалізується через посередництво податкових та фінансових пільг (субсидій, субвенцій, дотацій), кредитну та дисконтну політику, інші інструменти.

Контрольна функція передбачає контроль з боку держави за дотриманням господарюючими суб'єктами встановлених державою економічних і правових норм в процесі їх господарської діяльності. Державний контроль здійснюється через відповідні контрольні органи та органи управління різного рівня.

У змісті сучасної інвестиційної політики слід виділити два види заходів і відповідно дві форми діяльності: стратегію і тактику.

Стратегія - довгостроковий курс держави, спрямований на комплексне вирішення великомасштабних народногосподарських (макроекономічних) завдань. До елементів стратегії відносять:

- 1) постановку довгострокових цілей і завдань, обґрунтування принципів і пріоритетів державного регулювання інвестицій;
- 2) визначення основних джерел і резервів довгострокових вкладень;
- 3) обґрунтування напрямів і способів використання інвестицій (напрямів досягнення цілей).

Поняття «тактика» висловлює сукупність прийомів інструментів, форм управлінської діяльності, за допомогою яких суб'єкти управління вирішують стратегічні завдання. Тактика відрізняється від стратегії трьома ознаками:

- 1) вона передбачає вирішення оперативних цілей і завдань в короткостроковому періоді;
- 2) орієнтується на пошук специфічних, найбільш ефективних рішень кожної окремо взятої стратегічного завдання;
- 3) використовує оперативні засоби (інструменти) і форми впливу на поведінку інвесторів.

У загальному підсумку економічна тактика держави у галузі регулювання інвестицій є продовженням і доповненням стратегії, її логічним завершенням.

Міждержавне регулювання характеризується складанням двосторонніх та багатосторонніх договорів між країнами, зацікавленими в спільному регулюванні інвестиційної діяльності. Вже з назви договорів стає зрозумілою кількість сторін, що склали такий договір: двоє суб'єктів для двостороннього договору і більше двох – для багатостороннього договору [2].

Наднаціональне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється шляхом створення міжнародних фінансових організацій (МФО). Міжнародна фінансова організація - організація, що створюється на основі міждержавних (міжнародних) угод в сфері міжнародних фінансів. Учасниками угод можуть виступати держави і недержавні інститути. Міжнародні фінансові організації створюються шляхом об'єднання фінансових ресурсів країнами-учасниками для вирішення певних завдань в області розвитку світової економіки та міжнародних економічних відносин, тому, слід

зазначити, що регулювання інвестиційної діяльності – це лише один з багатьох напрямків діяльності МФО [3].

Існує багато міжнародних фінансових організацій. Найбільші з них представлені Міжнародним валютним фондом, Групою Світового банку (яка включає п'ять функціонально пов'язаних організацій), різноманітними регіональними організаціями та ін. Методи та інструменти регулювання інвестиційної діяльності кожною з зазначених організацій досить різноманітні і залежать від спеціалізації кожної окремої МФО, а також від переслідуваних цілей.

Таким чином, слід зазначити, що всі принципи та способи проведення інвестиційної діяльності, а також основоположне регулювання і контроль здійснюється на національному та міждержавному рівнях. Наднаціональний, в свою чергу, служить для кредитування в області міжнародних і внутрішніх національних проектів, фінансування програм міжнародної допомоги, благодійної діяльності та ін. Також доволі часто необхідність звернення до наднаціонального рівня регулювання може бути обумовлена нестабільністю економіки країни, існуванням кризи в економіці в цілому та ін.

Література:

1. Зверев В.А. Методы государственного регулирования инвестиционной деятельности: [справочник экономиста] / В.А. Зверев. – М.:ЮНИТИ, 2006. - с.50-56.
2. Козак Ю.Г. Міжнародна економіка: [навч. посіб.] / Ю.Г. Козак, Д.Г. Лук'яненко, Ю.В. Макогон. - Київ: Центр навчальної літератури, 2004. - 672 с
3. Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України: "Щодо тенденцій та напрямів стимулювання інвестиційної діяльності в Україні в післякризовий період". Аналітична записка [електроний ресурс] / Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/639/>
4. Шевчук В.Я. Основи інвестиційної діяльності: [навч.посіб.] / В.Я. Шевчук, П.С. Рогожин – К.: Генеза, 2007р. – 158с.

Марена Т.В.,
Маріупольський державний університет,
к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМАТИВУ ПРО ОBOB'ЯЗКОВИЙ ПРОДАЖ ЕКСПОРТНОЇ ВАЛЮТНОЇ ВИРУЧКИ В УКРАЇНІ

Погіршення кон'юнктури світових фінансових ринків та підвищення ступеня нестабільності світового фінансового середовища, що спостерігаються останніми роками, загострили проблеми валютно-фінансового характеру для багатьох країн. В періоди поглиблення валютно-фінансових криз держава, як правило, надає перевагу адміністративним заходам підтримки стабільності валютного ринку і курсу національної валюти. Одним з найжорсткіших і водночас одним з найбільш дієвих інструментів валютного регулювання є вимога про обов'язковий продаж валютної виручки, що надходить на користь експортерів.

В Україні застосування цього нормативу має періодичний характер. Так, у 1998 р. у період валютно-фінансової кризи у вітчизняній економіці з метою стабілізації ситуації на валютному ринку Постановою Правління НБУ «Про введення обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті на користь резидентів» було запроваджено обов'язковий продаж 50% надходжень в іноземній валюті (першої групи Класифікатора іноземних валют НБУ) на користь резидентів (юридичних осіб та фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності) [1]. Продаж валютної виручки здійснювався через уповноважені банки на міжбанківському валютному ринку України в порядку, встановленому Національним банком України. При цьому валютні кошти юридичних осіб після їх зарахування могли знаходитися на розподільному рахунку не більше 5 банківських днів. З цього рахунку 50% валютної виручки підлягало продажу на міжбанківському валютному ринку. Термін розрахунку по зовнішньоторговельних операціях не мав перевищувати 90 днів. Водночас, такий порядок не поширювався на: валютну виручку, яка спрямовувалася на погашення використаних валютних кредитів, отриманих за дозволом НБУ або гарантованих урядом; залишки коштів на поточних балансових рахунках резидентів на момент прийняття Постанови; іноземну валюту, що ввозиться для внесення у статутні фонди спільних підприємств, а також виручку в іноземній валюті за експорт продукції власного виробництва, яка надходить на користь підприємств з іноземними інвестиціями.

У квітні 2005 року до нормативної бази валютного регулювання було внесено зміни, відповідно до яких норму про обов'язковий продаж валютної виручки було скасовано, а строки розрахунків збільшено до 180 днів [5]. Така лібералізація валютного регулювання була пов'язана зі стабілізацією

макроекономічних показників, зростанням ВВП країни і достатньою пропозицією валюти на ринку. Однак Господарський кодекс допускає, що держава може вводити режим обов'язкового розподілу виручки від зовнішньоторговельних операцій, а також затверджувати порядок і розміри таких відрахувань, але інформація про це повинна бути опублікована як мінімум за два місяці до запровадження такого режиму.

Під час кризи 2008-2009 рр. НБУ неодноразово намагався ввести вимогу про максимальний термін повернення валютної виручки в країну та встановити обов'язковий продаж валютної виручки. При цьому наголошувалося, що економічна криза 2008-2009 років оголила низку структурних проблем України: залежність від сировинних галузей, технологічна відсталість виробництва, недостатній рівень інвестицій, надмірне споживання в борг, включаючи зовнішні кредити. В результаті, спостерігалось зростання дефіциту платіжного балансу, погіршення стану валютного ринку, різке знецінення гривні. Для стабілізації ситуації і підтримки пропозиції валюти на міжбанківському ринку пропонувалося повернутися до практики обов'язкового продажу. Однак, цей норматив так і не було встановлено, а зобов'язання про повернення валютної виручки в країну через 90 днів після продажу продукції було повернено лише через рік після початку кризи.

У 2012 р. відбулися помітні зміни у нормативно-правовому регулюванні валютних аспектів зовнішньоекономічної діяльності. Так, відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення інструментів впливу на грошово-кредитний ринок» за НБУ закріплюється право тимчасово (строком до 6 місяців) вводити (з подальшою відміною після стабілізації ситуації на внутрішньому валютному ринку та врівноваження платіжного балансу України) норму щодо обов'язкового продажу експортерами частини надходжень в іноземній валюті [2]. Отже, якщо протягом 1998-2005 рр. вимога про обов'язковий продаж діяла постійно, то наразі передбачено можливість тимчасового введення такого положення НБУ у разі необхідності – в першу чергу, за умов надмірного дефіциту платіжного балансу.

НБУ відразу ж скористався цим правом і відповідними Постановами Правління «Про зміну строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів і запровадження обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті» та «Про встановлення розміру обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті» встановив обов'язковий продаж 50% валютної виручки експортерів та скоротив термін повернення виручки з 180 до 90 днів [3,4].

Питання про доцільність застосування нормативу обов'язкового продажу валюти завжди були дискусійними. Аргументами на користь цього нормативу є наступні:

1. Обов'язковий продаж створює умови для зміцнення курсу національної валюти.
2. Забезпечується ритмічність надходження в країну валютної виручки і її присутність на валютному ринку, що підвищує його ліквідність та зменшує волатильність.
3. Україна має значну зовнішню заборгованість в іноземній валюті перед міжнародними фінансово-кредитними організаціями та урядами іноземних країн. Для розрахунку за такими кредитами Україні необхідна іноземна валюта, яка може бути викуплена НБУ на валютному ринку.

Водночас, впровадження обов'язкового продажу може мати негативні наслідки, зокрема:

1. Для експортерів виконання цієї вимоги пов'язане з певним обмеженням свободи у використанні валютної виручки, у витрачання часу на оформлення таких операцій з одночасним здійсненням навантаження на банківську систему.
2. Більшість експортних підприємств України є імпортозалежними, для виробництва продукції їм потрібно розраховуватись із закордонними постачальниками сировинних та паливних матеріалів або напівфабрикатів іноземною валютою.
3. Такий захід має адміністративний характер, а отже, він буде неефективним в довгостроковій перспективі. Норматив буде діяти більш-менш ефективно, поки не будуть знайдені способи приховати реальний обсяг валютної виручки.

Отже, існує небезпека того, що експортери будуть намагатися ухилитися від виконання вимог НБУ. Зокрема, до 2005 року підприємства не декларували отриману валюту як виручку, а надавали зобов'язання за кредитним договором, таким чином, компанії здебільшого не повертали валюту в країну і не продавали її. Ситуацію може пом'якшити той факт, що НБУ допускає дострокове скасування вимоги про обов'язковий продаж юридичними особами-резидентами 50% експортної валютної виручки до кінця піврічного періоду у разі стабілізації ситуації на ринку.

Література:

1. Про введення обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті на користь резидентів: Постанова Правління НБУ від 04.09.1998 № 349. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до постанови: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0575500-98>.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення інструментів впливу на грошово-кредитний ринок: Закон України від 6.11.2012 р. № 5480-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до закону: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5480-17>.
3. Про встановлення розміру обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті: Постанова Правління НБУ від 16.11.2012 р. № 479. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до постанови: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0479500-12>.
4. Про зміну строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів і запровадження обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті: Постанова Правління НБУ від 16.11.2012 р. № 475. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до постанови: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1921-12>.
5. Про скасування обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті на користь резидентів: Постанова Правління НБУ від 31.03.2005 № 101. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до постанови: <http://ua-info.biz/legal/baseot/ua-smespe.htm>.

Михальченко А.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко- правовий факультет, 4 курс

ЛІЦЕНЗУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Створення нового банку регулюється загальним або спеціальним банківським законодавством, яке в більшості країн передбачає необхідність отримання спеціального дозволу (ліцензії) на відкриття банку. Ліцензування має на меті обмежити здійснення банківських операцій тільки тими юридичними особами, які мають дозвіл на їх проведення від уповноваженого органу.

Для отримання ліцензії кредитна установа, що подає заяву, повинна дотримуватись низки вимог, передусім щодо:

- мінімального розміру статутного капіталу;
- джерел формування статутного капіталу;
- складу засновників банку;
- кваліфікації, досвіду та репутації керівництва банку;
- кола операцій, що виконуватимуться банком, та стратегії його діяльності;
- правильності оцінки банківських активів за їх ринковою вартістю;
- заходів щодо створення резервів на випадок виникнення сумнівних та безнадійних боргів і збитків від банківської діяльності.

Крім того, приймаючи рішення про видачу ліцензії, уповноважені органи можуть враховувати, наприклад, умови формування мережі філій нового банку; можливий вплив створюваного банку на рівень конкуренції в кредитно-фінансовому секторі; національну належність капіталу чи засновника.

Ліцензія може містити положення про строки її дії, умови їх продовження, можливості внесення змін і доповнень, а також анулювання. У ній може бути обумовлено затвердження центральним банком кандидатур на перші керівні посади в банку після попередньої перевірки їх кваліфікації і досвіду роботи у разі істотних змін у структурі власності, злиття, зміни назви, зменшення оплаченої частки капіталу.

Основними причинами анулювання ліцензії є:

- нездатність створеного банку розпочати протягом визначеного строку виконання банківських операцій;
- невиконання банком умов ліцензії або виконання операцій, що нею не передбачені;
- порушення законів чи нормативних актів;
- виникнення становища, що загрожує інтересам вкладників, кредиторів та інвесторів.

В Україні згідно з Законом «Про банки і банківську діяльність» дозвіл на створення банку і на виконання банківських операцій видається Національним банком України. Ці дві процедури регулюються різними нормативними актами НБУ і можуть бути розірваними в часі: видача банківських ліцензій та письмових дозволів на здійснення банківських операцій відбувається після процедури реєстрації банку.

Банк може розраховувати на отримання письмового дозволу на здійснення окремих операцій за умови наявності підрозділу, який виконуватиме ці операції; наявності відповідних внутрішніх документів банку, які регламентують їх здійснення, а також кваліфікованих спеціалістів для їх виконання та управління відповідними підрозділами.

Усі без винятку банки незалежно від того, які операції вони планують виконувати, мають створювати постійно діючі підрозділи:

- з питань аналізу та управління ризиками для забезпечення сприятливих фінансових умов захисту інтересів вкладників, кредиторів та інвесторів;
- внутрішнього аудиту, який є органом оперативного контролю правління (ради директорів) банку за поточною банківською діяльністю.

У разі дотримання банком усіх вимог НБУ йому надається банківська ліцензія на право здійснення базових операцій:

1. Приймання вкладів (депозитів) від юридичних осіб.
2. Приймання вкладів (депозитів) від фізичних осіб.
3. Відкриття та ведення поточних рахунків клієнтів, у тому числі переказування грошових коштів з цих рахунків за допомогою платіжних інструментів та зарахування коштів на них.
4. Відкриття та ведення рахунків банків-кореспондентів, у тому числі переказування грошових коштів з цих рахунків за допомогою платіжних інструментів та зарахування коштів на них.
5. Розміщення залучених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик.
6. Надання гарантій, поручительств та інших зобов'язань від третіх осіб, які передбачають їх виконання у грошовій формі.
7. Факторинг.
8. Лізинг.
9. Послуги з відповідального зберігання та надання в оренду сейфів для зберігання цінностей та документів клієнтів.

10. Випуск, купівля, продаж і обслуговування чеків, векселів та інших оборотних платіжних документів.

11. Випуск банківських платіжних карток і здійснення операцій з ними.

Наведений перелік операцій не є вичерпним.

Крім банківської ліцензії, для здійснення таких операцій банк повинен одержати письмовий дозвіл за умови дотримання таких вимог:

- 1) рівень регулятивного капіталу має відповідати вимогам НБУ та бути підтвердженим незалежним аудитором;
- 2) банк не є об'єктом застосування заходів впливу;
- 3) наявність схваленого Нацбанком плану здійснення діяльності, яка ліцензується;
- 4) наявність достатніх фінансових можливостей для здійснення такої діяльності;
- 5) наявність відповідних спеціалістів для здійснення такої діяльності.

НБУ надає єдиний письмовий дозвіл на здійснення всіх операцій, для виконання яких він є необхідним. На підставі цього дозволу банк має право виконувати одну, декілька чи всі операції згідно з зазначеним у ньому переліком. Письмовий дозвіл без додатку з переліком операцій недійсний.

Дотримання банками всіх вимог перевіряється НБУ на підставі поданих банками документів.

Документи, що подаються банками для отримання банківської ліцензії та письмового дозволу на здійснення окремих операцій

Клопотання подається за підписом голови правління банку. Причому клопотання на видачу письмового дозволу на здійснення окремих операцій має містити перелік тих операцій, на здійснення яких новостворений чи діючий банк бажає отримати дозвіл, і обґрунтування підстав для його отримання з доданням усіх необхідних документів.

Документами, що засвідчують наявність приміщення для розміщення банку, можуть бути:

- 1) свідоцтво на право власності на приміщення;
- 2) угода на оренду приміщення з його власником на строк не менше п'яти років.

Бізнес-план банку дає уявлення про фінансовий стан у майбутньому, враховуючи можливість виконання тих операцій, на здійснення яких банк бажає отримати ліцензію. Крім переліку операцій, бізнес-план містить розрахунковий баланс і розрахунковий звіт про прибутки і збитки на наступні роки, а також економічне обґрунтування показників цих документів і дані про управлінську та організаційну структуру банку. НБУ звертає увагу і на наявність у банку заборгованості перед бюджетом та на дотримання податкового законодавства протягом останнього півріччя. Інформація щодо цих питань має бути в довідці Державної податкової адміністрації, що подається в НБУ діючими банками.

До керівників підрозділів, котрі відповідатимуть за здійснення операцій, на які банк бажає отримати ліцензію та дозвіл, ставляться вимоги наявності диплома про вищу фінансово-економічну освіту, стажу роботи за фахом, бездоганної ділової репутації, відсутності порушень законодавства за попереднім місцем роботи.

Усі банки, що подають клопотання про видачу чи розширення ліцензії, повинні мати розроблені внутрішні нормативні документи, що регламентують порядок здійснення банком усіх операцій, які

ліцензуються. Внутрішні банківські положення розробляються в межах чинного законодавства і нормативних актів НБУ.

На підставі інформації з документів територіальне управління НБУ за місцем створення чи функціонування банку аналізує дотримання всіх вимог, що ставляться до новостворених чи діючих банків. Результатом розгляду є висновок ТУ НБУ про технічну готовність, забезпеченість кваліфікованими кадрами для виконання відповідних операцій, а також про фінансовий стан і дотримання чинного законодавства та нормативних актів НБУ для діючих банків. У висновках територіальне управління дає обґрунтовані пропозиції щодо можливості надання ліцензії за кожною операцією, яка вказана в клопотанні та інших документах, поданих на розгляд.

Свій висновок про можливість надання банківської ліцензії та письмового дозволу банку разом із пакетом документів ТУ НБУ надсилає на розгляд у генеральний департамент банківського нагляду, який готує проект рішення. Остаточне рішення приймає Комісія з питань нагляду та регулювання діяльності банків Національного банку України.

Рішення про надання чи відмову у видачі ліцензії та дозволу НБУ приймає протягом місяця з дня отримання клопотання і повного пакета документів.

Банківська ліцензія та письмовий дозвіл на здійснення окремих операцій оформляються на спеціальних бланках за підписом заступника Голови Національного банку України і набувають чинності з моменту прийняття рішення Комісією з питань нагляду і регулювання діяльності банків НБУ. Строк дії ліцензії та дозволу не обумовлюється, тобто вони дійсні весь період діяльності банку. Але на практиці існують об'єктивні причини припинення строку їх дії. З одного боку, сам банк у міру розширення своєї діяльності за умови дотримання вимог НБУ може розширювати чи змінювати перелік операцій. У разі розширення чи зміни переліку операцій за клопотанням банку чи відкликання ліцензії в частині окремих операцій з ініціативи НБУ комерційний банк отримує новий письмовий дозвіл з новим переліком операцій. Відкликання ліцензії на всі банківські операції означає припинення банківської діяльності взагалі. Підставами для відкликання банківської ліцензії згідно з чинним законодавством є:

- недостовірність інформації в документах, наданих для отримання ліцензії;
- непроведення банком жодної операції протягом року з дня отримання ліцензії;
- наявність порушень законів та нормативно-правових актів НБУ, які призвели до значної втрати активів та неплатоспроможності банку;
- неможливість за висновком тимчасової адміністрації приведення банку у правову відповідність з вимогами чинного законодавства та нормативно-правових актів НБУ;
- недоцільність виконання плану тимчасової адміністрації щодо реорганізації банку.

Оформлена банківська ліцензія та письмовий дозвіл на здійснення окремих операцій надсилаються генеральним департаментом банківського нагляду територіальному управлінню НБУ за місцем створення чи функціонування комерційного банку і видаються голові правління чи його представнику на підставі довіреності і копії документа про оплату процедури ліцензування.

Рішення про відмову у видачі ліцензії, письмового дозволу надсилається комерційному банку в письмовій формі із зазначенням причин відмови.

Комерційні банки в межах отриманої ліцензії на здійснення банківських операцій можуть видавати своїм філіям дозвіл на право здійснення визначених головним банком операцій у межах, дозволених Національним банком України.

Література:

1. Банківське право України: Карманов С. В. Навчальний посібник. — Харків: Консум, 2000. — 464с.
2. Банківське право: Банківська система. Національний банк.: Костюченко О.А. Навч. посіб. — 2-ге вид. — К.: А.С.К., 2001. — 257 с.

Міндила В.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ПОНЯТТЯ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Поглиблення ринкового реформування економіки на сучасному етапі знайшло своє відображення в активізації становлення ринку цінних паперів як ключового елемента сучасної ринкової інфраструктури.

Ринок цінних паперів виступає дієвим інструментом процесів приватизації в країнах з трансформаційною економікою, перерозподілу фінансових ресурсів як у межах національної економіки, так й у рамках світового господарства, у вирішенні проблем інвестування економіки.

Ефективне функціонування фондового ринку, використання цінних паперів як інструмента мобілізації вільних коштів, інвестицій та управління приватними капіталами вимагають створення відповідного економічного порядку, визначення важелів та інструментів ефективного регулювання ринку цінних паперів.

Актуальність теми дослідження обумовлена складністю та суперечністю становлення ринку цінних паперів в Україні. Ринок цінних паперів є організаційно-економічною ланкою поєднання інтересів суб'єктів господарювання. Ринок цінних паперів є частиною фінансового ринку, на якому здійснюється увесь комплекс операцій щодо руху капіталів: від емісії (випуску) фондovих цінностей, що відображають відносини співволодіння та позики, до переходу коштів від інвесторів (вкладників) до емітентів, а також до багаторазової зміни власників цінних паперів через проведення торгівельних операцій.

Відповідно ч.1 ст.2 Закону України «Про цінні папери і фондовий ринок» фондовий ринок (ринок цінних паперів) – сукупність учасників фондового ринку та правовідносин між ними щодо розміщення, обігу та обліку цінних паперів і похідних (деривативів).

Фінансовий ринок умовно можна поділити на ринок банківських позичок і ринок цінних паперів, де ринок цінних паперів доповнює систему банківського кредиту і взаємодіє з нею. Комерційний банк рідко видає позички на довгий термін. Цінні папери дають можливість одержати гроші на довгий період (на десятиліття - облігації) або в безстрокове користування (акції). Завдання ринку цінних паперів полягають у тому, щоб забезпечити більш повне і швидке переливання заощаджень за ціною, яка влаштовує обидві сторони. Для цього потрібні біржі і функціонуючі на ринку цінних паперів посередники.

Торговці цінними паперами мають право здійснювати (ст. 356 ГКУ) такі види посередницької діяльності: - виконання за дорученням, від імені та за рахунок емітента обов'язків з організації передплати на цінні папери або їх реалізації іншим способом; - купівлю-продаж цінних паперів, що здійснюється торговцем цінними паперами від свого імені, за дорученням і за рахунок іншої особи; - купівлю-продаж цінних паперів, що здійснюється торговцем цінними паперами від свого імені та за свій рахунок.[1]

Законом можуть передбачатися також інші види посередницької діяльності з цінними паперами (діяльність з управління цінними паперами тощо).

Фондова біржа – це організований ринок цінних паперів, що функціонує на основі офіційно зареєстрованих правил ведення торгівлі, де угода про розміщення і купівлю-продаж цінних паперів здійснюється обмеженою кількістю біржових посередників. Організаціями або підприємствами, що випускають в оборот гроші або цінні папери, (емітентами) на ринку цінних паперів, виступають приватні національні, державні національні, приватні і державні іноземні організації.

Для забезпечення організації функціонування ринку цінних паперів утворюється фондова біржа – акціонерне товариство, яке зосереджує попит і пропозицію цінних паперів, сприяє формуванню їх біржового курсу та здійснює свою діяльність відповідно до цього Кодексу, інших законів, а також статуту і правил фондової біржі. Вона створюється засновниками – торговцями цінними паперами в порядку, встановленому законом, і її діяльність спрямовується виключно на організацію укладання угод купівлі-продажу цінних паперів та їх похідних. Фондова біржа не може здійснювати операції з цінними паперами від власного імені та за дорученням клієнтів, а також виконувати функції депозитарію.

Фондовий ринок поділяється на первинний і вторинний. Первинний ринок поєднує фазу конструювання нового випуску цінних паперів і їх первинне розміщення.

Первинний ринок цінних паперів визначається як відносини, що складаються при емісії (для інвестиційних цінних паперів) або при укладанні цивільно-правових угод між особами, які беруть на себе зобов'язання щодо інших цінних паперів, і першими інвесторами, професійними учасниками ринку цінних паперів, а також їх представниками.

Первинний ринок – це ринок, на якому продаються вперше випущені цінні папери, де емітентами можуть бути держава, кредитно-фінансові установи, підприємства, компанії тощо.

Найважливішою рисою первинного ринку є повне розкриття інформації для інвесторів, що дає змогу зробити обґрунтований вибір цінного паперу для вкладення коштів. Уся діяльність на первинному ринку служить для розкриття інформації і підготовки проспекту емісії, його реєстрації і контролю з боку державних органів.[2; с.112]

Під вторинним фондовим ринком мають на увазі відносини, що складаються при обертанні раніше емітованих на первинному ринку цінних паперів. Основу вторинного ринку складають

операції, що оформляють перерозподіл сфер впливу вкладень іноземних інвесторів, а також окремої спекулятивної операції.

Найважливіша риса вторинного ринку – це його ліквідність, тобто можливість успішної і великої торгівлі, здатність поглинати значні обсяги цінних паперів у короткий час, при невеликих коливаннях курсів і низьких витратах на реалізацію.

Вторинний ринок цінних паперів поділяється на організований (біржовий) ринок і неорганізований (позабіржовий або «вуличний») ринок.

Організований, або біржовий, ринок вичерпується поняттям фондової біржі як особливого, інституціонально організованого ринку, на якому обертаються цінні папери найбільш високої якості, і операції на якому працюють професійні учасники ринку цінних паперів.

Залежно від застосовуваних технологій торгівлі можна виділити такі ринки: стихійний, дилерський, аукціонний.

На стихійному ринку правила укладання угод, вимоги до цінних паперів і учасників не встановлені, торгівля здійснюється довільно у приватному контакті продавця і покупця.

Можна виділити такі основні функції ринку цінних паперів:

1. Ринок цінних паперів виконує роль регульовальника інвестиційних потоків, що забезпечує оптимальну для суспільства структуру використання ресурсів. Саме через цей ринок здійснюється основна частина процесу вкладання капіталів у галузі, що забезпечують найбільшу рентабельність вкладень.

2. Ринок цінних паперів забезпечує масовий характер інвестиційного процесу, даючи змогу будь-яким економічним агентам, які мають вільні грошові кошти, здійснювати інвестиції у виробництво шляхом придбання цінних паперів. Концентрація обороту цінних паперів на фондових біржах або в професійних посередників дозволяє інвесторові полегшити процедуру здійснення інвестицій.

3. Ринок цінних паперів дуже чуйно реагує на зміни, що відбуваються або очікуються в політичній, соціально-економічній, зовнішньоекономічній і іншій сферах життя суспільства.

4. За допомогою цінних паперів реалізуються принципи демократизму в управлінні економікою на мікро рівні, коли рішення приймається шляхом голосування власників акцій, причому один голос дорівнює одній акції, тому, чим більше акцій, тим більший вплив має той або інший співвласник на прийняття управлінських рішень.

5. Через купівлю-продаж цінних паперів окремих підприємств держава реалізує свою структурну політику, здобуваючи акції «потрібних» підприємств і роблячи, таким чином, інвестиції у виробництва, важливі з погляду розвитку суспільства взагалі.

6. Ринок цінних паперів є важливим інструментом державних цінних паперів, за допомогою якого держава впливає на грошову масу і, отже, на розширення або скорочення рівня ВНП.[3; с. 32].

Література:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 [Електронний ресурс]/ Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Васильєв А.С. Господарське право: Підручник / А.С.Васильєв, О.П. Подцерківнього. - Х.. 2005. – 231с.
3. Кравченко Ю.Я. Ринок цінних паперів. Курс лекцій. / Ю.Я. Кравченко. - К.- 2002.- 157с.
4. Санахметова Н. Цінні папери: поняття, зміст, юридичні характеристики / Н. Санахметова // Право України. -2001.- №9.
5. Цивільний кодекс України: Коментар / Під ред. Є.О. Харитонова. О.М. Калітенко. - Одеса. 2003. – 517с

Надежденко А.О.,
Маріупольський державний університет,
старший викладач кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права

ДЕРЖАВНА ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ (нормативно-правове забезпечення)

Нормативно-правові засади екологічної політики розкриваються у наукових дослідженнях В. І. Андрейцева [1], В. О. Дьомкіна [2], О. Г. Данільяна [3], О. С Заржицького [4], Д. В. Зеркалова [5], В. А. Ліпкана [6], Н. Р. Нижник [7], О. І. Федоренка [8], Є. В. Хлобистова [9], та інших. Екологічна політика, з позиції правознавців, – це сукупність еколого-правових заходів, що регулюють суспільні

відносини з приводу використання природного простору з метою: збереження безпечного для існування суспільства навколишнього природного середовища; захисту життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням довкілля; охорони та раціонального використання і відтворення природних ресурсів. Екологічна політика ґрунтується на екологічному законодавстві, яке забезпечує захист екологічних прав громадян і, безпосередньо, забезпечує реалізацію екологічної політики.

Важливим сегментом сучасної екологічної політики держави є нормативно-правові важелі її реалізації. Дієвий механізм реалізації державної екологічної політики повинен містити:

- державну інституційну інфраструктуру проведення екологічної політики;
- систему екологічного законодавства і його кодифікування;
- економіко-правове забезпечення;
- еколого-експертне обґрунтування й оцінку еколого-небезпечних заходів і діяльності;
- Міжнародно-правове регулювання і співпрацю.

Відповідно до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» (ст. 13) визначення Основних напрямів державної політики в галузі охорони навколишнього природного середовища віднесено до виключної компетенції Верховної Ради України відповідно до Конституції України [10]. Згідно з пунктами 5, 6 ст. 85 Конституції України до повноважень Верховної Ради України віднесено, зокрема, визначення засад внутрішньої та зовнішньої політики, затвердження загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони навколишнього середовища.

Сьогодні екологічна політика України визначена Концепцією національної екологічної політики до 2020 року [11], де було визначено принципи, мету, цілі, завдання та інструменти національної екологічної політики, орієнтованої на пріоритети сталого розвитку, тобто вона стала першим нормативно-правовим актом, який визначив та структурував систему поглядів на екологічний розвиток України. 21 грудня 2010 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики до 2020 року» [12], який став законодавчою основою для затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25 травня 2011 року № 577-р. Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на період 2011-2015 року [13], який визначив концептуальні підвалини формування та здійснення екологічної політики на державному рівні.

Таким чином, визначення Концепції національної екологічної політики до 2020 року, прийняття Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики до 2020 року» та Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на період 2011-2015 року обумовлюють єдність екологічної політики в Україні, що була зумовлена як логічно, історично, так нині й законодавчо. Розгляд екологічної політики і прийняття її на озброєння теорії та практики означає новий крок і рубіж у розвитку права, у тому числі для оцінки діяльності публічних органів влади, суб'єктів громадянського суспільства у сфері не стільки позначення, декларування, скільки реалізації цієї політики.

Література:

1. Андрейцев В. І. Право екологічної безпеки: навчальний та науково-практичний посібник / В. І. Андрейцев. — К.: Знання-Прес, 2002. — 332 с.
2. Дьомкін В. О. Вступ до екологічної політики: [монографія] / В. О. Дьомкін — К.: Тандем, 2000. — 194 с.
3. Данільян О. Г. Національна безпека України: структура та напрямки реалізації: [навч. посібник] / О. Г. Данільян, О. П. Дзьобань, М. І. Панов — Харків: Фолю, 2002. — 284 с.
4. Заржицький О. Пошук напрямків екологічної безпеки України в умовах розвитку глобальних процесів / О. Заржицький // Право України. — 2004. — № 7. — С. 111-113.
5. Зеркалов Д. В. Екологічна безпека: управління, моніторинг, контроль: [посібник] (Міжнародна і національна безпека) / Д. В. Зеркалов. — К.: Дакор, КНТ, 2007. — 412 с.
6. Ліпкан В. А. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України: [моногр.] / В. А. Ліпкан. — К.: Текст, 2003. — 600 с.
7. Нижник Н. Р. Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку): [навч. посібник] / Нижник Н. Р., Ситник Г. П., Білоус В. Т.; за ред. П. В. Мельника, Н. Р. Нижник. — Ірпінь: Преса України, 2000. — 304 с.
8. Федоренко О. І. Екологія та енергобезпека України / О. І. Федоренко // Екологічний вісник. — 2003. — № 1/2. — С. 27-30.

9. Хлобистов Є. В. Питання визначення екологічної безпеки у складі національної безпеки держави / Є. В. Хлобистов // Стратегічна панорама. — 2002. — № 1. — С. 79-83.
10. Конституція України 1996 року // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
11. Концепція національної екологічної політики України на період до 2020 року: Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 р. № 880-р [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
12. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 21 грудня 2010 року [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T_102818.html.
13. Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 травня 2011 № 577-р [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України // веб-портал Міністерства екології та природних ресурсів України: Режим доступу: http://www.menr.gov.ua/media/files/Articles/News/NAP_23_02_2011.doc.

Нефьодова Д.І.,
Маріупольський державний університет,
Економіко – правовий факультет, 4 курс

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ В УКРАЇНІ

Поняття «банківська таємниця» є одним із центральних понять банківського права України, оскільки виступає невід'ємною складовою частиною усіх напрямків банківської діяльності.

На думку деяких вчених – правознавців, банківська таємниця – це окремий комплексний інститут, а сам термін розуміється у наступних значеннях. Так, у вузькому розумінні банківська таємниця – це обов'язок банку зберігати в таємниці операції клієнтів від сторонніх осіб, насамперед конкурентів того чи іншого клієнта банку, операції, рахунки та вклади (депозити) своїх клієнтів і кореспондентів.

Проте у широкому розумінні банківська таємниця являє собою різновид службової таємниці, тобто конфіденційну інформацію щодо клієнта, яка стала відома за певних причин тільки службовцю банку [1].

Правове регулювання банківської таємниці здійснюється відповідно до положень як загального, так і спеціального банківського законодавства України.

Від так, згідно зі статтею 1076 Цивільного кодексу України від 16.01.2003 р. № 435-IV банк гарантує таємницю банківського рахунка, операцій за рахунком і відомостей про клієнта. Відомості про операції та рахунки можуть бути надані тільки самим клієнтам або їхнім представникам. Іншим особам, у тому числі органам державної влади, їхнім посадовим і службовим особам, такі відомості можуть бути надані виключно у випадках та в порядку, встановлених законом про банки і банківську діяльність.

У разі розголошення банком відомостей, що становлять банківську таємницю, клієнт має право вимагати від банку відшкодування завданих збитків та моральної шкоди [2, ст. 1076].

Основні правові засади банківської таємниці закріплені у главі 10 Закону України від 07.12.2000 р. № 2121-III «Про банки і банківську діяльність». Відповідно до статті 60 Закону України від 07.12.2000 р. № 2121-III інформація щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним чи третім особам при наданні послуг банку, є банківською таємницею.

До банківської таємниці відносять наступну інформацію:

- 1) відомості про банківські рахунки клієнтів, у тому числі кореспондентські рахунки банків у Національному банку України;
- 2) операції, які були проведені на користь чи за дорученням клієнта, здійснені ним угоди;
- 3) фінансово-економічний стан клієнтів;
- 4) системи охорони банку та клієнтів;
- 5) інформація про організаційно-правову структуру юридичної особи - клієнта, її керівників, напрями діяльності;
- 6) відомості стосовно комерційної діяльності клієнтів чи комерційної таємниці, будь-якого проекту, винаходів, зразків продукції та інша комерційна інформація;

- 7) інформація щодо звітності по окремому банку, за винятком тієї, що підлягає опублікуванню;
- 8) коди, що використовуються банками для захисту інформації.

Інформація про банки чи клієнтів, що збирається під час проведення банківського нагляду, становить банківську таємницю.

Звернемо увагу, що вищенаведені положення не поширюються на інформацію, яка підлягає опублікуванню. Перелік інформації, що підлягає обов'язковому опублікуванню, встановлюється Національним банком України та додатково самим банком на його розсуд.

Національний банк України видає нормативно-правові акти з питань зберігання, захисту, використання та розкриття інформації, що становить банківську таємницю, та надає роз'яснення щодо застосування таких актів [3, ст. 60].

Згідно зі статтею 61 Закону України від 07.12.2000 р. № 2121-III банки зобов'язані забезпечити збереження банківської таємниці шляхом:

- 1) обмеження кола осіб, що мають доступ до інформації, яка становить банківську таємницю;
- 2) організації спеціального діловодства з документами, що містять банківську таємницю;
- 3) застосування технічних засобів для запобігання несанкціонованому доступу до електронних та інших носіїв інформації;
- 4) застосування застережень щодо збереження банківської таємниці та відповідальності за її розголошення у договорах і угодах між банком і клієнтом.

Зокрема службовці банку при вступі на посаду підписують зобов'язання щодо збереження банківської таємниці. Керівники та службовці банків зобов'язані не розголошувати та не використовувати з вигодою для себе чи для третіх осіб конфіденційну інформацію, яка стала відома їм при виконанні своїх службових обов'язків.

Приватні особи та організації, які при виконанні своїх функцій або наданні послуг банку безпосередньо чи опосередковано отримали конфіденційну інформацію, зобов'язані не розголошувати цю інформацію і не використовувати її на свою користь чи на користь третіх осіб.

Однак у разі заподіяння банку чи його клієнту збитків шляхом витоку інформації про банки та їх клієнтів з органів, які уповноважені здійснювати банківський нагляд, збитки відшкодовуються винними органами [3, ст. 61].

Порядок розкриття банківської таємниці закріплений у статті 62 Закону України «Про банки і банківську діяльність». Відповідно до цієї статті інформація щодо юридичних та фізичних осіб, яка містить банківську таємницю, розкривається банками:

- 1) на письмовий запит або з письмового дозволу власника такої інформації;
- 2) за рішенням суду;
- 3) органам прокуратури України, Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України, Антимонопольного комітету України - на їх письмову вимогу стосовно операцій за рахунками конкретної юридичної особи або фізичної особи - суб'єкта підприємницької діяльності за конкретний проміжок часу;
- 4) органам державної податкової служби на їх письмову вимогу щодо наявності банківських рахунків;
- 5) органам державної виконавчої служби на їх письмову вимогу з питань виконання рішень судів та рішень, що підлягають примусовому виконанню відповідно до Закону України «Про виконавче провадження», стосовно стану рахунків конкретної юридичної особи або фізичної особи, фізичної особи - суб'єкта підприємницької діяльності;
- 6) Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку у випадках самостійного подання банком інформації про банк як емітент та адміністративних даних відповідно до законів про цінні папери та фондовий ринок.

Вимога відповідного державного органу на отримання інформації, яка містить банківську таємницю, повинна:

- 1) бути викладена на бланку державного органу встановленої форми;
- 2) бути надана за підписом керівника державного органу (чи його заступника), скріпленого гербовою печаткою;
- 3) містити передбачені цим Законом підстави для отримання цієї інформації;
- 4) містити посилання на норми закону, відповідно до яких державний орган має право на отримання такої інформації.

Банку забороняється надавати інформацію про клієнтів іншого банку, навіть якщо їх імена зазначені у документах, угодах та операціях клієнта.

Банк має право надавати інформацію, що становить банківську таємницю, іншим банкам та Національному банку України в обсягах, необхідних при наданні кредитів, банківських гарантій.

Звернемо увагу, що банк має право розкривати інформацію, що містить банківську таємницю, особі (в тому числі яка уповноважена діяти від імені держави), на користь якої відчужуються активи та зобов'язання банку при виконанні заходів, передбачених програмою фінансового оздоровлення банку, або під час здійснення процедури ліквідації. Національний банк України має право надавати центральний орган виконавчої влади, який забезпечує формування державної фінансової політики, інформацію, яка містить банківську таємницю щодо банків, участь у капіталізації яких бере держава.

Обмеження стосовно отримання інформації, що містить банківську таємницю, передбачені цією статтею, не поширюються на службовців Національного банку України або уповноважених ними осіб, які в межах повноважень, наданих Законом України «Про Національний банк України», здійснюють функції банківського нагляду або валютного контролю; на працівників Фонду гарантування вкладів фізичних осіб при здійсненні ними функцій і повноважень, передбачених Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб».

Таким чином, особи, винні в порушенні порядку розкриття та використання банківської таємниці, несуть відповідальність згідно із законодавством України [3, ст. 62].

Наряду з поняттям «банківська таємниця» в юридичній літературі окремо розглядають поняття «комерційна таємниця банку». Проте вказані терміни треба неодмінно розрізняти.

Як згадувалося вище, інформація щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним чи третім особам при наданні послуг банку, є банківською таємницею.

Стосовно поняття комерційної таємниці, статтею 420 Цивільного кодексу України від 16.01.2003 р. № 435-IV визначено, що комерційна таємниця є одним з об'єктів прав інтелектуальної власності.

З огляду на чинне законодавство України комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію.

Комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці [2, ст. 505].

Зазначемо, що майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю належать особі, яка правомірно визначила інформацію комерційною таємницею, якщо інше не встановлено договором [2, ч. 2 ст. 506].

Отже, відомості, які можуть бути віднесені до комерційної таємниці підприємства, установи, організації повинні мати наступні ознаки:

- не містити державної таємниці;
- не наносити шкоди інтересам суспільства;
- відноситись до виробничої діяльності підприємства;
- мати дієву або потенційну комерційну цінність та створювати переваги в конкурентній боротьбі;
- є невідомі та не є легкодоступні для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вони належать тощо.

Згідно з чинним законодавством України передбачається кримінальна відповідальність не лише за розголошення комерційної або банківської таємниці, але й за незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю.

Від так, відповідно до статті 231 Кримінального кодексу України від 05.04.2001 р. № 2341-III умисні дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, з метою розголошення чи іншого використання цих відомостей, а також незаконне використання таких відомостей, якщо це спричинило істотну шкоду суб'єкту господарської діяльності, – караються штрафом від трьох тисяч до восьми тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [4, ст. 231].

Зокрема, умисне розголошення комерційної або банківської таємниці без згоди її власника особою, якій ця таємниця відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю, якщо воно вчинене з корисливих чи інших особистих мотивів і завдало істотної шкоди суб'єкту господарської

діяльності, – карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років [4, ст. 232].

Таким чином, із усього вищесказаного можна зробити наступний висновок: банківська таємниця – це інформація щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним чи третім особам при наданні послуг банку.

Банківська таємниця виступає різновидом службової таємниці.

Законом України від 07.12.2000 р. № 2121-III «Про банки і банківську діяльність» визначено поняття банківської таємниці; перелік інформації, яка становить банківську таємницю; закріплено порядок розкриття банківської інформації; встановлюються способи забезпечення збереження банками банківської таємниці.

Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III виступає ще одним джерелом здійснення правового регулювання банківської інформації, згідно з положеннями якого передбачається залучення особи (осіб) до кримінальної відповідальності за розголошення комерційної або банківської таємниці та (або) за незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю.

Необхідно розрізнити поняття «банківська таємниця» та «комерційна таємниця банку».

Література:

1. Ващенко Ю.В. Банківське право України: Навч. Посібник / Ю.В. Ващенко; за ред. Ю.В. Ващенка. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 344 с.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40 – 44.
3. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №№ 5 – 6.
4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №№ 25 – 26.

Прилипіна Д.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко – правовий факультет, 4 курс

СУБ'ЄКТИ ТА СТРУКТУРА БАНКІВСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИН

Сучасний розвиток державотворення та право творення в Україні проблеми теорії та практики.

Банківські правовідносини — це врегульовані нормами права відносини, які виникають у сфері банківської діяльності, а саме у процесі управління банківською системою, здійснення таких операцій, як приймання вкладів (депозитів) від юридичних та фізичних осіб, відкриття та ведення поточних рахунків клієнтів і банків-кореспондентів, у тому числі переказ грошових коштів з цих рахунків за допомогою платіжних інструментів та зарахування коштів на них, розміщення залучених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, а також здійснення інших операцій на підставі виданої Національним банком України ліцензії або окремого дозволу.

Як ми вже з'ясували, банківські правовідносини за своєю правовою природою можуть бути адміністративними, фінансовими, цивільними або господарськими. Враховуючи неоднорідність банківських правовідносин, вони мають як певні спільні ознаки, так і відмінні ознаки.

Так, до спільних ознак банківських правовідносин можна віднести:

- 1) виникнення їх у сфері банківської діяльності;
- 2) однією стороною банківських правовідносин завжди є фінансовий посередник — центральний банк держави чи інший банк, або небанківська фінансова установа.

Щодо відмінних ознак фінансових, адміністративних, цивільних чи господарських відносин, необхідно враховувати, що для кожної групи таких правовідносин є характерними ознаки, які притаманні відповідним галузевим правовідносинам. Так, якщо це банківські відносини фінансово-правового характеру, для них характерні такі ознаки, як виникнення у сфері фінансової діяльності Національного банку України, владно-майновий характер. На відміну від зазначених відносин, банківські правовідносини цивільно-правового характеру характеризуються рівністю сторін (тобто є диспозитивними).

Як і будь-які правовідносини, банківські правовідносини складаються з таких основних елементів, як суб'єкти, об'єкт та зміст банківських правовідносин.

Необхідно зазначити, що визначення кола суб'єктів банківських правовідносин є дискусійним у юридичній науці. Зокрема, досить часто до обов'язкових суб'єктів зазначених правовідносин відносять лише банки. Наприклад, О. О. Качан в залежності від суб'єктного складу виділяє такі банківські правовідносини:

- 1) між банками та клієнтами;
- 2) між двома комерційними банками з приводу здійснення банківських операцій;
- 3) між Національним банком та комерційними банками;
- 4) між комерційними банками з приводу створення союзів, асоціацій та інших виробничих утворень — членські правовідносини;
- 5) між Національним банком та урядом — відносини взаємного представництва;
- 6) між Національним банком та органами представницької та виконавчої влади — призначення та звіт.

О. А. Костюченко вважає, що суб'єктами банківських правовідносин можуть бути державні органи (НБУ), юридичні особи (комерційні банки, підприємства), фізичні особи (громадяни України, іноземці). Особливим суб'єктом є держава.

Таким чином, зазначені фахівці відносять до обов'язкових суб'єктів банківського права лише банківські установи. З нашої точки зору, найбільш обґрунтованою є позиція І. Б. Заверухи. На її думку, предмет банківського права складають суспільні відносини, що виникають з приводу здійснення банківських операцій та надання банківських послуг уповноваженими юридичними особами: банками та фінансовими установами, а також — Національним банком України як органом, наділеним Конституцією та чинним законодавством виключними функціями в сферах грошового обігу, кредитної політики, а відтак — забезпечення функціонування і розвитку банківської системи.

На нашу думку, визначальне значення для відокремлення банківських правовідносин від інших правовідносин є сфера їх виникнення — сфера банківської діяльності.

Виходячи з того, які особи мають право здійснювати банківські операції, обов'язковими суб'єктами банківських правовідносин є:

Національний банк України;

- інші банки;

- фінансові установи, які на підставі дозволу НБУ мають право здійснювати певні банківські операції.

Банківські правовідносини можуть виникати як між вищезазначеними суб'єктами, так і між ними, а також юридичними та фізичними особами — клієнтами банків та небанківських фінансових установ. Як відомо, суб'єкти будь-яких правовідносин мають правосуб'єктність. Під правосуб'єктністю у теорії права розуміється здатність суб'єктів (фізичних та юридичних осіб) бути учасниками відповідних правовідносин. Наступним складовим елементом банківських правовідносин є об'єкт. Об'єктом будь-яких правовідносин є те, з приводу чого здійснюють свою діяльність суб'єкти.

Структуру банківських правовідносин слід аналізувати, виходячи з розробок теорії права, у відповідності з якими під структурою звичайно розуміється сукупність елементів правовідносини або його склад. Вели розуміти правовідносини як "єдність фактичного матеріального змісту та юридичної норми", то в ньому можуть бути виділені поряд з суб'єктами права і його об'єктами, проаналізованими вище, суб'єктивні юридичні права і обов'язки. Виділення суб'єктивного права в складі правовідносини є необхідним. У цьому сенсі йдеться про суб'єктивне право як про міру можливого, дозволеного, вільного та гарантованого законом поведінки. Стосовно до банківських правовідносин насамперед потрібно відзначити принципову особливість виникнення суб'єктивних прав і обов'язків, яка полягає в тому, що в одному і тому ж матеріальному поведінці поєднуються права і обов'язки, що мають різне походження. Частина з цих прав і обов'язків виникає в умовах вільного волевиявлення і юридичної рівності, і їх зміст визначається договором. Інша частина встановлюється законом або іншим нормативно-правовим актом і носить публічно-правовий характер. У відношенні клієнтів банку можна говорити про суб'єктивне право вносити гроші на рахунки й у вклади кредитних організацій, давати вказівку про списання, про зарахування грошей, отримувати інформацію про операції по рахунках і вкладах, використовувати електронні засоби платежу і т.п. Клієнт має право також вимагати від банку укладення договору банківського рахунка, дотримання термінів проведення операцій, здійснення всіх операцій відповідно до банківськими правилами і договором. У випадках, коли права клієнта порушені, він набуває право-домогання, яке полягає у можливості звернення до органів державного примусу до вимог виконання відповідної

обов'язки, наприклад, зарахування грошей на рахунок, і відшкодування завданих збитків, наприклад, сплати відсотків за користування грошовими коштами. Але це право-домогання вже реалізується в рамках інших правовідносин.

Література:

1. Основи банківського права: Курс лекцій (О.М. Олійник)
2. Банківське право (Ващенко Ю.В.)
3. Банківське право - Костюченко О.А.

Севостьянова Л.,
Національний університет ДПС України,
Юридичний факультет, 3 курс

ЕКСПЕРТИЗА У ПОДАТКОВОМУ КОНТРОЛІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Податковий контроль це система заходів, що вживаються контролюючими органами з метою контролю за правильністю нарахування, повнотою і своєчасністю сплати податків та зборів, а також за дотриманням законодавства з питань проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування тощо.

Податковий контроль, що входить до компетенції органів державної податкової служби, стосується діяльності різних галузей і потребує знань, що виходять за межі тих, якими володіють посадові особи органів Державної податкової служби України.

У статті 84 Податкового Кодексу України визначено можливість призначення експертизи. Експертиза – це вивчення, перевірка, аналітичне дослідження, кількісна чи якісна оцінка висококваліфікованими фахівцями чи установами певного питання, явища, які вимагають спеціальних знань у відповідній сфері господарської діяльності. Основним завданням експертизи під час проведення податкового контролю є якісна оцінка фахівцем усіх обставин, які виникли у процесі оподаткування.

Українським законодавством визначено, що експертиза проводиться у разі, коли для вирішення питань, які мають значення для здійснення податкового контролю, необхідні спеціальні знання у галузі науки, мистецтва, техніки, економіки та в інших галузях. Залучення експерта здійснюється на договірних засадах та за рахунок коштів сторони, яка є ініціатором залучення експерта.

Під час проведення податкового контролю платнику податків надано право подати заяву про призначення експертизи, а керівнику органу податкової служби чи його заступнику – прийняти рішення про призначення експертизи.

Рішення про призначення експертизи містить відомості:

- підстави залучення експерта, назву установи, прізвище, ім'я та по батькові експерта;
- реквізити платника податків щодо якого здійснюється податковий контроль;
- питання, поставлені до експерта;
- документи, предмети та інші матеріали, які подаються на розгляд.

Поставлені перед експертом питання та його висновок не повинні виходити за межі спеціальних знань експерта. На орган державної податкової служби в особі керівника чи заступника покладено обов'язок ознайомити платника податків (його представника) з рішенням про проведення експертизи, а після закінчення експертизи – з висновком експерта.

Під час проведення експертизи експерт має право ознайомлюватися з наданими йому матеріалами, які стосуються предмета експертизи, та просити надання додаткових матеріалів. За недостатності поданих матеріалів експерт має право відмовитися від надання висновку. Крім того, передбачена відповідальність експерта за надання завідомо неправдивого висновку.

Встановлення відповідальності експерта на законодавчому рівні підвищує рівень об'єктивності та достовірності як проведеної експертизи, так і об'єктивності встановлення порушень під час здійснення податкового контролю.

На наш погляд, порядок ініціювання, організації, здійснення самої експертизи під час податкового контролю є недостатньо конкретизованим у Податковому Кодексі України, а тому він потребує законодавчого доопрацювання з урахуванням зарубіжного досвіду.

Відповідно до статті 84 Податкового Кодексу України, ініціатором проведення експертизи може бути як посадова особа органу податкової служби, так і платник податків. Виступаючи ініціатором проведення експертизи, платник податків фактично займається збиранням доказів своєї невинуватості, а це, на нашу думку, є порушенням принципу невинуватості платника податків. У Податковому Кодексі Російської Федерації (у п. 3 статті 95) вказується, що експертиза призначається постановою

посадової особи податкового органу, який проводить виїзну перевірку, тобто експерт залучається виключно за ініціативою податкового органу. Аналогічно в п. 1 статті 72 Податкового кодексу Республіки Білорусь вказано, що тільки податкові органи мають право залучати експертів під час проведення податкового контролю. Застосування досвіду Російської Федерації і Республіки Білорусь корисне для України, оскільки сприятиме закріпленню у законодавстві принципу невинуватості платників податків.

Повертаючись до Податкового кодексу України, відмітимо, що в ньому чітко не вказані права платників податків, щодо яких проводиться перевірка, при призначенні та проведенні експертизи. У Податковому Кодексі Республіки Білорусь такі права чітко перераховані в п. 2 статті 72:

«Платник податків, щодо якого здійснюється перевірка, під час проведення експертизи має право:

- заявити відвід експерта;
- просити про призначення експерта з числа вказаних ним осіб;
- подати додаткові питання експерту для отримання по них висновку експерта;
- бути присутнім при проведенні експертизи з дозволу посадової особи податкового органу і давати необхідні пояснення експерту;
- ознайомитися з висновками експерта».

Податковим кодексом Російської Федерації (п. 7 статті 95) передбачено аналогічні права.

У Податковому Кодексі України (п. 3 статті 84) вказано: «Орган державної податкової служби, керівник (або заступник) якого призначив проведення експертизи, зобов'язаний ознайомити платника податків (його представника) з рішенням про проведення експертизи, а після закінчення експертизи – з висновком експерта», тобто ознайомлення платника з висновком експерта є прямим обов'язком посадової особи податкового органу. Отже, процедура ознайомлення платника податків з рішенням про проведення експертизи і висновками експерта в Україні є простішою ніж у Республіці Білорусь і Російській Федерації, бо це є обов'язком посадової особи, а не правом платника податків.

Важливим також є право платника податків на призначення експерта з числа вказаних ним осіб. Було б справедливим якби податковий орган призначав проведення експертизи, а платник податків міг би подати заяву на призначення експерта. Звичайно, податковий орган не зобов'язаний призначати вказаного експерта, але якщо він його не залучає, то повинен дати вмотивовану відмову (ч. 2, п. 3 статті 72 Податкового Кодексу Республіки Білорусь).

Крім того, в п. 1 статті 84 Податкового Кодексу України чітко сказано що залучення експерта здійснюється за рахунок коштів сторони, яка була ініціатором проведення експертизи. У Республіці Білорусь експертиза проводиться виключно за ініціативою податкового органу, а «Оплата за проведення експертизи здійснюється податковим органом за рахунок коштів бюджету, передбачених на його утримання, а у випадку якщо за результатом перевірки встановлені порушення з питань, з приводу яких призначалась експертиза, – за рахунок коштів платника» (п. 8 статті 72 Податкового Кодексу Республіки Білорусь).

Таким чином, з огляду на досвід зарубіжних країн, а саме Російської Федерації та Республіки Білорусь, які теж здебільшого методом проб і помилок впроваджували податкове законодавство на своїх територіях, в Україні доцільно забезпечити сталу та ефективну процедуру проведення експертизи під час податкового контролю, зокрема з приводу ініціювання проведення експертизи, оплати експертизи, прав платників податків з приводу здійснюваної щодо нього експертизи, яка б ґрунтувалася на всебічному поєднанні найкращих передових методів і позитивних норм законів інших країн це дасть імпульс для підвищення продуктивності проведення зазначених експертиз у нашій країні.

Семьоркіна К.,
Національний університет ДПС України,
Юридичний факультет, 3курс

ПОДАТКОВИЙ БОРГ: ДЖЕРЕЛА ТА МЕТОДИ ЙОГО ПОГАШЕННЯ

Джерела сплати грошових зобов'язань (при добровільній сплаті) або погашення податкового боргу (за рішенням органу Державної податкової служби України) платників податків регулюються нормами статті 87 Податкового кодексу України.

Джерелами самостійної сплати грошових зобов'язань або погашення податкового боргу) визначаються будь-які власні кошти такого платника податків, у тому числі ті, що отримані від здійснення його господарської діяльності (реалізація товарів, надання послуг, виконання робіт,

реалізація майна, випуск цінних паперів, залучені фінансові ресурси) та інших джерел, за винятком майна та коштів, визначених у п. 87.3 ст. 87 Податкового кодексу України.

Основним у зазначеній нормі є те, що податковий борг сплачується платником податків самостійно це впливає із суті обов'язку кожного сплачувати податки та збори в порядку і розмірах, встановлених законом [1], так само як особа не може перекласти на третіх осіб виконання інших конституційних обов'язків (наприклад, щодо захисту Вітчизни тощо).

Одним із джерел сплати грошових зобов'язань або податкового боргу з відповідного платежу визначено суми надміру сплачених сум такого платежу або за рахунок помилково та/або надміру сплачених сум з інших платежів до відповідних бюджетів. У першому випадку такі суми спрямовуються в рахунок погашення грошових зобов'язань або податкового боргу без заяви платника податків, а другому за відповідною заявою. З одного боку вказаний пункт вірний, адже набагато зручніше, якщо за рахунок помилково та/або надміру сплачених коштів певного платежу сплачується податковий борг. Але, якщо платник податків збирався погасити борг іншими коштами або йому за якихось умов потрібно було, щоб ці кошти були повернуті, то без заяви платника податків несправедливо одразу погашати такими коштами суму податкового боргу.

Надходження до бюджетів від сплати грошових зобов'язань та погашення податкового боргу здійснюється у грошовій формі. У цьому зв'язку доцільно доповнити відповідну норму формою розрахунку: готівкою чи у безготівковій формі.

Нормою закріплено можливість погашення податкового боргу майном платника податків за винятком майна, визначеного п. 87.3 ст. 83 Податкового кодексу України та іншими законодавчими актами. Законодавцем закріплено перелік винятків щодо джерел погашення податкового боргу платника податків.

По-перше, до такого переліку віднесено майно платника податків, яке надано у заставу іншим особам, якщо така застава зареєстрована у відповідному реєстрі. Вказане майно не може бути використано як джерело погашення податкового боргу під час дії застави.

По-друге, не може бути джерелом погашення податкового боргу майно, яке належить на правах власності іншим особам та перебуває у тимчасовому володінні (користуванні) платника податків на умовах: лізингу (оренди), відповідального зберігання комісії (консигнації) та ін. Крім того, до такого майна відносять давальницьку сировину (крім тієї частини, яка є платою за її переробку), а також майно, яке прийнято платником податків у агентське управління.

По-третє, до винятків віднесені майнові права інших осіб, надані платнику податків у користування або володіння, а також немайнові права, у тому числі права інтелектуальної (промислової) власності, передані в користування такому платнику податків без права їх відчуження.

По-четверте, до джерел погашення податкового боргу не включаються кошти кредитів або позик, наданих платнику податків кредитно-фінансовою установою (обліковуються на позичкових рахунках, відкритих на користь такого платника податків), а також суми акредитивів, що виставлені на ім'я платника податків, але не відкриті.

На наш погляд, в Україні доцільно використовувати як джерело погашення податкового боргу кошти кредитів або позик, з метою недопущення визнання такого боргу безнадійним.

По-п'яте, до таких винятків віднесено майно, включене до складу цілісних майнових комплексів державних підприємств, які не підлягають приватизації, у тому числі казенних підприємств.

По-шосте, не може бути джерелом погашення податкового боргу майно, вільний обіг якого заборонений законодавством України.

По-сьоме, майно, яке ст. 4 Закону України «Про заставу» визначено таким, що не може бути предметом застави, законодавцем також віднесено до винятків з джерел погашення податкового боргу. До такого майна, зокрема, віднесено:

- культурні цінності, що є об'єктами права державної чи комунальної власності і занесені або підлягають занесенню до Державного реєстру національного культурного надбання;
- пам'ятки культурної спадщини, які відповідно до Закону занесені до Переліку пам'яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації.

Крім того, не може бути джерелом погашення податкового боргу майно та кошти благодійних організацій, а також приватизаційні папери. По-восьме, не можуть бути джерелом погашення податкового боргу кошти інших осіб, надані платнику податків у вклад (депозит) або довірче управління, а також власні кошти юридичної особи, що використовуються для виплат заборгованості з основної заробітної плати за фактично відпрацьований час фізичним особам, які перебувають у трудових відносинах з такою юридичною особою.

Одним із додаткових джерел погашення податкового боргу може бути заборгованість третіх осіб перед платником податків – боржником (дебіторська заборгованість). Дебіторська заборгованість може бути джерелом погашення податкового боргу, якщо:

- на момент застосування даного повноваження строк погашення сум дебіторської заборгованості настав;
- право вимоги такої дебіторської заборгованості переведено на орган стягнення, а саме: орган державної податкової служби.

Дебіторська заборгованість продовжує залишатися активом платника податків, що має податковий борг, до моменту надходження коштів до бюджету за рахунок цієї дебіторської заборгованості. Про надходження коштів орган державної податкової служби повідомляє платника податків у п'ятиденний термін з дня отримання відповідного документа.

Крім того, чинним законодавством України передбачено можливість погашення податкових зобов'язань філії платника податків не тільки за рахунок власних коштів, але й за рахунок майна юридичної особи, у складі якої знаходиться така філія. Так, у разі недостатності коштів, одержаних від продажу майна філії, відокремленого підрозділу юридичної особи або неможливості їх продажу, орган стягнення приймає відповідне рішення про продаж майна такої юридичної особи. У цьому зв'язку доцільно передбачити законом, що у разі відсутності у юридичної особи майна, достатнього для погашення його грошового зобов'язання або податкового боргу, джерелом погашення грошового зобов'язання або податкового боргу такого платника податків є майно його філії.

Прямою нормою заборонена будь-яка уступка грошового зобов'язання або податкового боргу платника податків третім особам. Така норма не застосовується у разі, коли гарантми повного та своєчасного погашення грошових зобов'язань, які оскаржуються платником податків в адміністративному або судовому порядку, платника податків виступають інші особи у випадках, визначених Кодексом, зокрема це стосується випадку використання податкової поруки. Відповідно до визначення пп. 14.1.174 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України податковою порукою визначена видана банком гарантія погашення податкового боргу платника податків. Податковою порукою гарантується погашення грошового зобов'язання, що входить до складу податкового боргу, якщо нарахування такого грошового зобов'язання оскаржується платником податків в адміністративному або судовому порядку.

Додатковим джерелом погашення податкового боргу банків, небанківських фінансових установ, у тому числі страхових організацій, визначено кошти (у тому числі депозитні вклади та залучені кредитні ресурси), у сумі, яка не перевищує суму їх власного капіталу (без урахування страхових та прівівняних до них обов'язкових резервів, сформованих відповідно до закону) [2].

Таким чином, законодавство України щодо погашення податкового боргу юридичними особами урегульовано на достатньому рівні, чого не можна сказати про податковий борг фізичних осіб, а отже, Податковий кодекс України потребує доповнення щодо обмежень або додаткових джерел сплати заборгованості з податків, зборів (обов'язкових платежів) фізичними особами.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254/96 ВР // К. : Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2012. - 112 с.
2. Науково-практичний коментар Податкового кодексу України: в 3 т. / кол. авторів [заг. редакція, М. Я Азарова]. – К. : Міністерство фінансів України, Національний університет ДПС України, 2010. – 2389 с.

Северін Ю.О.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

СУБ'ЄКТИ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Трудові відносини — це добровільний юридичний зв'язок між працівником і роботодавцем. Працівник зобов'язується особисто виконувати визначену трудову функцію за обумовленою спеціальністю, кваліфікацією, посадою в даній організації з підпорядкуванням внутрішньому трудовому розпорядкові, а роботодавець зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю, колективним договором і угодою сторін.

Це поняття трудових відносин визначає його суб'єкти, а через їх обов'язки й зміст цих правовідносин, які є двосторонніми відносинами. Суб'єктами трудових відносин є, з одного боку, працівник, а з другого — роботодавець.

Згідно з ч. 2 ст. 1 Закону України "Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)" від 3 березня 1998 р. найманий працівник — фізична особа, яка працює за трудовим договором на підприємстві, в установі й організації, в їх об'єднаннях або у фізичних осіб, які використовують найману працю.

Як сторона трудового правовідношення працівник володіє трудовою правосуб'єктністю. Необхідно сказати, що фактична здатність до праці та здатність до праці як категорія юридична, тобто трудова правосуб'єктність, поняття не тотожні. Фактична здатність до працівника є набагато раніше трудової правосуб'єктності, про наявність кої можна говорити тоді, коли у громадянина виникає здатність до систематичної, врегульованої нормами права праці. На відміну від цивільного права трудова правоздатність і дієздатність виникають одночасно. Трудова правосуб'єктність (правоздатність і дієздатність) працівників виникає за загальним правилом з 16 років. Із згоди одного з батьків або особи, яка його замінює, можуть, як виняток, прийматися на роботу особи, що досягли 15 років.

Для підготовки молоді до продуктивної праці допускається прийом на роботу учнів з 14 років порядку, передбаченому ст. 188 КЗпП України. Крім вікового критерію, трудову правосуб'єктність характеризує і вольовий критерій. Не є суб'єктами трудового права особи, визнані судом недієздатними.

На Заході трудова правоздатність, як правило, виникає раніше трудової дієздатності — з 15—16 років, тобто з досягненням мінімального віку прийому на роботу. Трудова дієздатність набувається з 18 років, а в деяких країнах — з 21 року. Слід врахувати, що в окремих випадках законодавство про працю України встановлює граничний вік для виконання деяких робіт.

Разом з тим здатність виконувати певну роботу може бути в деяких випадках обмежена не тільки віком, але й станом здоров'я, статтю. Так, у ст. 9 Основ законодавства України про охорону здоров'я, прийнятих Верховною Радою України 19 листопада 1992 р., встановлені обмеження прав громадян, пов'язані зі станом їхнього здоров'я. У ч. 1 передбачено, що на підставах і в порядку, передбачених законами України, громадяни можуть бути визнані тимчасово або постійно не придатними за станом здоров'я до професійної або іншої діяльності, пов'язаної з підвищеною небезпекою для оточуючих, а також з виконанням певних державних функцій. У ст. 190 КЗпП міститься норма про заборону залучення осіб, молодших 18 років, до важких робіт і робіт зі шкідливими або небезпечними умовами праці, а також підземних робіт. Фактична здатність виконувати певну роботу або займатися певною трудовою діяльністю може обмежуватися судом. Зокрема, в разі скоєння громадянином певного злочину суд може позбавити його на строк до 5 років права займати виборні посади у громадських організаціях, державні посади, заборонити займати інші посади або займатися певною діяльністю. Однак це може бути лише часткове і тимчасове обмеження трудової правосуб'єктності. Повне позбавлення трудової правосуб'єктності не допускається. Крім того, власник підприємства вправі запроваджувати обмеження щодо зайняття посад, пов'язаних із безпосередньою підпорядкованістю або підконтрольністю, для близьких одичів чи свояків. Певні обмеження передбачено законодавством про працю, які направлені на охорону здоров'я працівника на виробництві. Згідно з ч. 5 ст. 24 КЗпП забороняється укладення трудового договору з громадянином, якому запропонована робота протипоказана за станом здоров'я. Для певних категорій працівників власник зобов'язаний створити пільговий режим праці. Зокрема, особливий характер має правосуб'єктність інвалідів. Згідно із КЗпП (ст. 172 та ін.) у випадках, передбачених законодавством, на власника покладається обов'язок створити пільгові умови праці таким працівникам, встановити скорочений або неповний робочий час, організувати навчання, перекваліфікацію та працевлаштування.

В Україні, як роботодавці виступають: держава (для державних службовців, військовослужбовців, співробітників органів внутрішніх справ, суддів, прокурорських працівників), державні та комунальні підприємства, установи й організації, колективні підприємства й організації, приватні організації, фізичні особи.

Представником держави у сфері аastosування праці виступають відповідне міністерство, Фонд державного майна України, органи місцевого самоврядування. Колективний власник реалізує своє право власника через загальні збори співвласників. Приватний власник, окремий громадянин реалізує своє право роботодавця безпосередньо.

Власник зобов'язаний забезпечити громадянину, праця якого використовується, соціальні, економічні гарантії і права, передбачені законом. Власник здійснює управління виробництвом як безпосередньо, так і за допомогою уповноваженого ним на управління органу. Це може бути одноосібний орган (посадові особи) або колегіальні органи (ради, правління, комітети). Структуру органів управління визначає саме підприємство.

Уповноваженим власником на управління виступає керівник підприємства, який наймається (призначається) власником або обирається власниками майна. При найнятті (призначенні, обранні) власником або уповноваженим ним органом керівника підприємства на посаду з ним укладається контракт (договір, угода), в якому визначаються права, строки найняття, обов'язки і відповідальність керівника підприємства перед власником та трудовим колективом, умови його матеріального забезпечення і звільнення з посади з урахуванням гарантій, передбачених контрактом (договором, угодою) та законодавством України. Керівник підприємства самостійно вирішує питання діяльності підприємства, за винятком віднесених статутом до компетенції інших органів управління даного підприємства. Власник майна не має права втручатися в оперативну діяльність керівника підприємства.

Керівник підприємства відіграє головну роль в складі адміністрації як суб'єкта трудового права на державних і комунальних підприємствах. Адміністрація є уповноваженим власником органом і являє собою коло посадових осіб, наділених владно-розпорядними повноваженнями і які здійснюють оперативне управління процесом праці на підприємстві. Термін "адміністрація" в законодавстві не закріплений. З ч. 4 ст. 16 Закону України "Про підприємства в Україні" випливає, що до адміністрації, крім керівника підприємства, належать його заступники, керівники і фахівці підрозділів апарату управління і структурних підрозділів (виробництв, цехів, відділів, відділень, дільниць, ферм та інших аналогічних підрозділів підприємств), а також майстри і старші майстри. Всі вони призначаються на посаду і звільняються з посади керівником підприємства.

Уповноважений власником орган виступає суб'єктом трудового права, будучи стороною у відносинах з трудовим колективом і уповноваженими на представництво трудовим колективом органами по встановленню умов праці, застосуванню чинного законодавства про працю.

У зарубіжному трудовому праві не застосовується термін "власник або уповноважений ним орган". Сторонами індивідуального трудового правовідношення є найманий працівник і роботодавець (підприємець). "Роботодавець" — термін, вживаний в Німеччині та в ряді інших країн; "підприємець" — термін, вживаний головним чином в англосаксонських країнах, а також у конвенціях та інших актах МОП. В останні роки в актах і документах МОП, перекладених російською мовою, використовується термін "роботодавець".

Очевидно, що в новому Трудовому кодексі необхідно сторони індивідуального трудового правовідношення іменувати "найманий працівник" і "роботодавець", при цьому в ст. 1 серед основних термінів дати визначення вказаних суб'єктів. На нашу думку, роботодавець — це підприємство, установа, організація незалежно від форми власності або фізична особа, котра уклала трудовий договір з працівником.

У діючому законодавстві України визначення терміна "роботодавець" міститься в Основах законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14 січня 1998 р. № 16/98-ВР. Згідно зі ст. 10 Основ роботодавцем вважається: власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган незалежно від форм власності, виду діяльності та господарювання або фізичні особи, які використовують найману працю; власники розташованих в Україні іноземних підприємств, установ та організацій (у тому числі міжнародних), філій та представництв, які використовують працю найманих працівників, якщо інше не передбачене міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. У ст. 1 Закону України "Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності" від 15 вересня 1999 р. роботодавець визначається як власник підприємства, установи або організації незалежно від форм власності, виду діяльності та галузевої належності або уповноважений ним орган чи фізична особа, які відповідно до законодавства використовують найману працю.

Скоблякова А.М.,
Маріупольський державний університет,
Історичний факультет, 4 курс

ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА РОБОТИ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Пенсійний фонд України – найбільш розгалужена фахова структура, яка здійснює багатогранну діяльність щодо пенсійного забезпечення громадян України, найпотужніша інституція в державі, яка акумулює і розподіляє значні за обсягом кошти, структура з могутнім кадровим потенціалом, який розвиваються і вдосконалюються.

Важливим аспектом розвитку пенсійної системи України є вдосконалення її інформаційного забезпечення. Особливості формування та функціонування пенсійної системи України вивчали Барсанцов І.В., Мельничук В., Якимів А.І., Баєв Б.С., Ярошевич Н.Б., Макалюк І.В. та ін. однак економічна ситуація у світі постійно змінюється, тому законодавчі акти регулюючі роботу пенсійного фонду потребують переробки та доповнень, це зумовлює актуальність вивчення запропонованої теми.

Пенсійний фонд України, як самостійна структура розпочав роботу після ухвалення Кабінетом Міністрів України 28 січня 1992 року постанови № 39, згідно з якою на базі Українського республіканського відділення Пенсійного фонду СРСР було утворено Пенсійний фонд України. Цей факт засвідчив появу нової фінансової інституції в державі й ознаменував революційну зміну ідеології функціонування пенсійної системи, яка відтепер в основному фінансово не спиралася на державний бюджет, а одержала цільові джерела поповнення коштів, власні механізми їх акумуляції та розподілу і, головне, залучила інших соціальних партнерів – роботодавців та працівників до фінансової участі у вирішенні питань пенсійного забезпечення [1].

Цією урядовою постановою було затверджено перший склад правління Пенсійного фонду та Положення про Фонд, на підставі якого він діяв до червня 1994 року. До цього ж часу виконання функцій, покладених на Пенсійний фонд, в районах та містах продовжували виконувати уповноважені відповідних обласних управлінь.

Законом України від 16.10.92 № 2704-ХІІ було запроваджено адміністративну відповідальність за порушення порядку обчислення і сплати внесків на соціальне страхування.

Цікавим є факт, що у 1991–1993 роках відбувалися перші спроби впровадження елементів розширеного відтворення пенсійних фінансів, які притаманні накопичувальним пенсійним системам [1].

Сьогодні ж Пенсійний фонд України входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики з питань пенсійного забезпечення та збору, ведення обліку надходжень від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [2].

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування - це система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, щодо матеріального забезпечення громадян у разі хвороби, зокрема повної або часткової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом, громадянином, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом [3, с.87].

Враховуючі ці зміни доцільно розглянути законодавчі акти, які регулюють пенсійну систему та роботу Пенсійного фонду України на сьогоднішньому етапі розвитку, це зумовлює актуальність роботи.

Пенсійний фонд України у своїй діяльності керується Конституцією України та законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства соціальної політики України, іншими актами законодавства України, а також дорученнями Президента України та Міністра. Крім того правління Пенсійного фонду України наділене повноваженнями видавати постанови, затверджувати положення, інструкції та інші нормативно-правові акти Пенсійного фонду України [2].

Відповідно до Конституції України пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом. Інші особливості нарахування пенсій та функціонування пенсійної системи взагалі визначають законодавчі та нормативно-правові акти які можна розділити на декілька груп:

- Нормативно-правові акти за предметом правового регулювання, що регулюють відносини, пов'язані з пенсійним забезпеченням громадян;
- Нормативно-правові акти за предметом правового регулювання, що регулюють права, обов'язки та відповідальність у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;
- Нормативно-правові акти, що регулюють відносини, пов'язані із збором та веденням обліку єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;

- Нормативно-правові акти за предметом правового регулювання, що визначають статус Пенсійного фонду та його органів, їх структуру, порядок організації їх роботи, статус, повноваження, права та обов'язки працівників;

- Нормативно-правові акти за предметом правового регулювання, що регулюють питання, пов'язані з формуванням та використанням коштів загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;

- Нормативно-правові акти за предметом правового регулювання, що регулюють питання міжнародного співробітництва в сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування [2].

Загалом кількість нормативно-правових актів перевищує 100, і регулює всі напрями роботи пенсійного фонду, починаючи від взаємодії співробітників і завершуючи правилами та особливостями нарахування пенсій та визначенням соціальних, пільгових категорій. Однак система правового регулювання інформаційної діяльності пенсійного фонду все ще потребує вдосконалення, тому зміни невід'ємний атрибут роботи влади та безпосередньо пенсійного фонду. Одними з останніх змін, внесених до законів указами президента України були:

- зміни внесені указом президента України від 30 серпня 2012 року № 525/2012 до пункту 4 Положення про Пенсійний фонд України, затвердженого Указом Президента України від 6 квітня 2011 року № 384,

«5) організовує, координує та контролює роботу головних управлінь Пенсійного фонду України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, управлінь у районах, містах, районах у містах, а також управлінь у містах та районах (далі - територіальні органи) щодо» [4, с.1].

- Указ президента України про затвердження Національного плану дій на 2012 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010-2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" [5, с.1].

- Указ президента України про затвердження Порядку організації проведення спеціальної перевірки відомостей щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування [6, с.2].

Таким чином, інформаційна складова роботи пенсійного фонду України не знаходиться в статичному стані, вона вдосконалюється, що дозволяє виконувати покладені на неї функції відповідно до стандартів, та з урахуванням змін системи інформатизації країни.

Література:

1. Історичні аспекти розвитку пенсійної системи, передумови та мета створення Пенсійного [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://investing.org.ua/istoriya_PFU
2. Офіційний сайт пенсійного фонду України. – Режим доступу: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article?art_id=181436&cat_id=181424
3. Боднарук М.І. Соціальне страхування в Україні: правові аспекти становлення і розвитку. - Чернівці: Рута, 2002. - 247 с.
4. Указ Президента України Про внесення зміни до пункту 4 Положення про Пенсійний фонд України від 30 серпня 2012 року № 525/2012
5. Указ Президента України Про Порядок організації проведення спеціальної перевірки відомостей щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування від 25 січня 2012 року № 33/2012
6. Указ Президента України Про Національний план дій на 2012 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010-2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" від 12 березня 2012 року № 187/2012

Спесивцев В.Б.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ПРОБЛЕМЫ ЭТИКИ В БАНКОВСКОЙ СФЕРЕ

Банки уже давно укоренились в жизни общества и государства, повсеместно предоставляя свои услуги. Современное цивилизованное общество сложно представить как без национальных банков, так и без прочих более мелких кредитных учреждений, успешно вросших в финансовую жизнь

человечества. Но, не смотря на столь важную роль, банковская сфера регулируется только сухими, отстраненными законами государства, чей исключительно позитивистский подход к этим вещам вряд ли можно назвать ориентированным на обычных людей, и этичность (а значит наиболее близкая к человеку социальность) действий и методов этих самых национальных банков вместе с более мелкими кредитными учреждениями сомнительна. Это не может быть здоровым, так как сама основа как государства, так и финансовой сферы – сам человек, вне черствости закона и меркантильности банков.

Однако конкуренция порождает повышение качества обслуживания «клиентов», и каждое из учреждений вынуждено стараться понравится тем, кто к нему приходит. Так возникают внутренние «этические кодексы», писанные буквально случайным образом, и не имеющие юридической силы. Так, АО «ОТП Банк» имеет свой личный «Кодекс этики» [1], состоящий из пяти пунктов, размыто объясняющий клиенту понятия профессионализма, уважительного и справедливого обращения и пр., а КБ «Энерготрансбанк» имеет некий «Этический кодекс банка» [2], где уже есть разделение на общую и специальную части, и упор делается на уверение в «не допускать какого-либо ущемления прав и законных интересов акционеров», «действовать уважительно, честно и открыто» и подобном. И так происходит повсеместно, или вовсе не происходит – не каждое учреждение удосуживается составить подобный свод правил, в итоге наблюдается самая настоящая феодальная раздробленность, где каждый сам себе голова, и что хочет – то и делает, а на объективные интересы и личность клиента уже времени нет.

Также не составит труда провести аналогию между кредитными операциями с ростовщичеством, что приводит к теме религии. Мировые ислам и христианство напрямую запрещают такую деятельность - «всякому, просящему у тебя, давай, и от взявшего твое не требуй назад» [3], «Если кто-либо пользуется плодами от ссужаемых денег, всё равно, будут ли это монеты, или что-либо иное, то он пользуется плодами от вещи, которая принадлежит не ему, и поэтому это совершенно то же, как если бы он украл „эти плоды“» [4]. Учитывая высокий процент религиозности населения нашей страны и их этико-моральные взгляды, банковскую деятельность и вовсе можно представить как нелегитимную, не говоря уже о простейшей регулировке этичности банковской сферы.

Но также есть зарубежный опыт, который определенно будет полезен нашему обществу и государству. Так, уникальной находкой может считаться разработка Кодекса благожелательного отношения к клиенту, как это было сделано Британской ассоциацией банкиров для банков и сберкасс («The Banking Code»). В стране появилась даже должность своеобразного омбудсмена — представителя британского правительства по рассмотрению жалоб клиентов. Эти и другие меры позволяли клиентам удостовериться, что и правительство, и сами банки заинтересованы в поддержании высокого этического стандарта [5]. В Нидерландах Питер Блом возглавляет «этический» Triodos Bank, имеющий отделения в Великобритании, Бельгии и Нидерландах. «Этический банк» — не просто банк, в котором не обманывают клиентов. Отличие Triodos Bank от других состоит в том, что он уже почти 20 лет активно участвует в развитии рынка «социально ответственных инвестиций» [5]. А в мае 1997 г. представителями правительства, банков и предпринимателей Франции была подписана «Хартия банки — предприятия», целью которой является повышение качества отношений между банком и предприятием на основе принятия сторонами взаимных обязательств, способствование лучшему взаимопониманию партнеров на основе предоставления друг другу соответствующей информации и ограничение риска возникновения споров и разногласий путем принятия четких правил поведения сторон [5]. Как видно, в этих случаях, казалось бы, субъективные этические «заморочки» рядовых клиентов приводят к возникновению серьезных документов и выходу их проблем на государственный уровень. В этих случаях интересы человека стоят во главе отношений между банком и гражданином, что может послужить образцом для подражания, или, как минимум, показательным примером высокой степени гражданского самосознания и демократичности.

В результате банковской сфере нашей страны еще далеко до полной органичности и гармонии с обществом и государством. Грубость следования исключительно писаным законам, показательная гладкость, имеющая только форму, но не содержимое, и в целом раобщенность не представляют собой то нечто, что может служить во благо социуму, и необходимость регулирования этичности, человечности банковской сферы будет лишь нарастать.

Литература:

1. Официальный сайт АО «ОТП Банк» года [Электронный ресурс] – режим доступа: <http://ru.otpbank.com.ua/about/compliance/ethical-declaration.php>

2. Официальный сайт КБ «Энерготрансбанк» года [Электронный ресурс] – режим доступа: <http://www.energotransbank.com/about/codex/ethics/>
3. Евангелие от Луки 6:30 года [Электронный ресурс] – режим доступа: http://ru.wikisource.org/wiki/От_Луки_святое_благовествование#6:30
4. Бём-Баверк, Ойген фон Капитал и процент, 1884—1889. Глава II. Античные философы и канонисты как противники ссудного процента // Избранные труды о ценности, проценте и капитале. — М.: Эксмо, 2009.
5. Деловая этика банков: зарубежный опыт года [Электронный ресурс] – режим доступа: http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2010/Economics/67149.doc.htm

Топалова О.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВ

У зв'язку з переходом економіки України до ринкових умов та поширенням економічних інтеграційних процесів роль валютного регулювання в процесі управління валютними операціями є значною. Проведення валютних операцій є складним і ризиковим видом діяльності, який супроводжується нестабільністю та неможливістю протидіяти цілеспрямованим валютним спекуляціям. Тому вивчення регулювання валютних процесів є доцільним та актуальним.

У вітчизняній та зарубіжній літературі існує низка наукових праць, присвячених вивченню проблеми валютного регулювання. Серед вітчизняних вчених слід відзначити таких авторів як В.Гейця, В.Ющенко, О.Дзюблюка, О.Барановського, О.Береславської, Ф.Журавки, В.Коваленко, В.Міщенко, Д.Полозенка, А.Сомик. Стосовно праць зарубіжних вчених з регулювання валютних відносин, то заслуговують на увагу роботи Г.Тосуняна, М.Артъомова, О.Козиріна, О.Ємеліна, В.Ебке.

Мета дослідження полягає у визначенні основних аспектів регулювання валютних операцій на основі теоретичних та практичних аспектів досліджуваної проблематики.

Входження України у світове економічне співтовариство та перехід до ринкових відносин істотно підвищують увагу до регулювання валютних операцій. Валютне регулювання це – діяльність держави та уповноважених нею органів, спрямована на регламентацію валютних розрахунків і порядку здійснення операцій з валютними цінностями [1]. Об'єктом валютного регулювання в Україні є операції резидентів та нерезидентів, фізичних та юридичних осіб, що пов'язані з переміщенням валюти, зміною її власника, перерахуванням валюти закордон, отриманням валютних коштів за товари та послуги; а також зобов'язання щодо декларування валютних цінностей та іншого майна резидентів, які перебувають за межами України [2].

За допомогою валютного регулювання забезпечується необхідна взаємодія монетарних і фінансових процесів пов'язаних з міжнародними валютними й фондовими ринками. Специфікою валютного регулювання є також те, що за його допомогою внутрішня економіка знаходиться під впливом глобальної економіки, а національне виробництво орієнтуються на світові ціни, стандарти. Тому, регулювання валютних операцій повинне сприяти вирішенню проблем в середині країни, забезпечити конкурентоспроможність країни, а також забезпечити її економічну і фінансову безпеку.

Україна за допомогою валютного регулювання визначає порядок організації валютних відносин і контролює здійснення валютних операцій, надання іноземним юридичним і фізичним особам кредитів та позик, встановлює порядок ввезення, вивозу та переказу валюти за кордон і тим самим підтримує рівновагу платіжного балансу та стабільність національної валюти [2].

Регулювання валютних операцій може здійснюватися на рівні національної, регіональної чи світової валютних систем. На сучасному етапі розвитку економіки відбувається активна співпраця України з Міжнародним валютним фондом, Європейським валютним союзом, тому регулювання валютних операцій є важливим фактором участі України у світогосподарських зв'язках.

Регулювання валютних операцій в державі здійснюється за допомогою видання нормативних актів у сфері валютних відносин. Для успішного виконання валютної політики України створена відповідна система державних органів у сфері валютного регулювання і валютного контролю. Регулювання валютних операцій здійснюється насамперед Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, Національним банком України та низкою міністерств і відомств.

Одним з основних документів, який регулює операції з валютними цінностями, визначає статус валюти України як єдиного законного засобу розрахунків на всій території України, містить визначення понять, якими оперує валютне законодавство, встановлює загальні принципи валютного

регулювання: обов'язкове ліцензування при здійсненні валютних операцій, а також обов'язкове декларування валютних коштів, функції державних органів та установ кредитно-фінансового характеру при регулюванні та здійсненні валютних операцій, права та обов'язки суб'єктів валютних відносин, відповідальність за порушення валютного законодавства є Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19 лютого 1993 року [3]. В ньому закріплені система та повноваження державних органів у сфері валютного регулювання, особливо це стосується функцій Кабінету Міністрів України і Національного банку України. Також регулювання валютних операцій в Україні здійснює Державна податкова служба України, Державна митна служба України, Міністерство транспорту та зв'язку України.

Також, важливе значення для регулювання валютного ринку України мало ухвалення в 1999 році Закону України «Про Національний банк України», відповідно до якого Національний банк діє як уповноважена державна установа при застосуванні законодавства України про валютне регулювання і валютний контроль [4]. Він відповідальний за здійснення валютної політики, виходячи з принципів загальної економічної політики України, контролю дотримання ліміту зовнішнього державного боргу і визначення при необхідності лімітів заборгованості в іноземній валюті банками-нерезидентами. Національний банк контролює своєчасність надання звітів та документації про здійснення валютних операцій за встановленими ним єдиними формами і публікує звіти про власні операції уповноважених банків. НБУ також може встановлювати граничні розміри маржі за операціями на Міжбанківському валютному ринку України для уповноважених банків та інших кредитно-фінансових установ, що одержали ліцензію НБУ, за винятком операцій, пов'язаних із строковими (ф'ючерсними) угодами [4].

До повноважень НБУ належить обов'язкове декларування в Національному банку валютних цінностей та іншого майна резидентів, які перебувають за межами України. Порядок і терміни декларування встановлюються НБУ; він гарантує таємницю інформації щодо декларування валютних цінностей.

Також слід зазначити, що 6 листопада 2012 року вступив в дію Закон України № 5480-VI «Про внесення змін у деякі законодавчі акти України щодо розширення інструментів впливу на грошово-кредитний ринок», згідно з яким НБУ надається право тимчасово (на термін до 6 місяців) запроваджувати (з подальшим скасуванням після стабілізації ситуації на внутрішньому валютному ринку і урівноваження платіжного балансу України) норми про обов'язковий продаж частини надходжень в іноземній валюті. Крім того, згідно даного закону, НБУ має право тимчасово змінювати терміни розрахунків за операціями експорту та імпорту товарів [5]. Даний законопроект сприятиме тому, що грошові кошти резидентів в період погіршення стану платіжного балансу зможуть сприяти покращенню вітчизняної економіки за рахунок скорочення термінів інвестування (кредитування) економіки інших держав.

Також Національний банк України зобов'язав фізичних осіб продавати закордонні валютні перекази, які перевищують 150 тис. грн. в місяць. Згідно з постановою, уповноважений банк повинен здійснювати продаж валютних надходжень без доручення клієнта не пізніше ніж на наступний робочий день після зарахування надходжень. Гривневий еквівалент повинен бути зарахований на поточний рахунок одержувача переказу не пізніше наступного робочого дня після здійснення обов'язкового продажу [6].

Проте, основним недоліком валютного регулювання в Україні, є те, що валюта України та номіновані в ній платіжні документи були зараховані до безумовних валютних цінностей без зазначення, що такими вони стають лише в момент перетину кордону. Прийняте формулювання автоматично поширює правила валютного контролю і на національну валюту, що на практиці просто ігнорується через явну невідповідність логіці.

Проблемою України є також достатньо гнучке ліберальне фінансове законодавство та спрощена процедура банківських операцій. Тому, останнім часом з'явилися нові офшорні фінансові центри, такі як Гонконг, Сінгапур, Бахрейн, Багамські Острови тощо, що пов'язано насамперед з економічною свободою та лібералізацією національних фінансових ринків. Ці ринки привабливі для багатьох учасників завдяки ліберальному фінансовому і валютному законодавству, конфіденційності (анонімності) банківських рахунків, відсутності валютних застережень та контролю за валютними операціями [8].

Отже, регулювання валютних операцій – це діяльність держави та уповноважених нею органів, спрямована на підтримку рівноваги платіжного балансу та стабільності національної валюти за рахунок контролю за здійсненням валютних операцій. Проте, регулювання валютних операцій в Україні відзначається гнучким ліберальним фінансовим законодавством та спрощеною процедурою

банківських операцій. Його недосконалість призводить до тінізації валютного ринку України, зокрема, зростання обсягу валютних спекуляцій та виведення валюти у офшорні фінансові центри. Тому, з метою боротьби з зростанням «чорного» ринку та покращенням стану платіжного балансу в Україні введено обов'язковий продаж 50% валютної виручки, а також планується введення 15% податку на продаж валюти.

Література:

1. Кравчина С.В. Экономические науки №3. // Финансовые отношения. Особливості правового регулювання валютних операцій в Україні.
2. Декрет КМУ «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19.02.1993 № 15-93// Урядовий кур'єр – 1999. – 1 липня.
3. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 №29. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/679-14.-> Назва з екрана.
4. Закон України № 5480-VI «Про внесення змін у деякі законодавчі акти України щодо розширення інструментів впливу на грошово-кредитний ринок від 6.11.2012 року.
5. Постанова НБУ № 475 «Про зміну строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів і запровадження обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті» від 16.11.2012 року.
6. Постанова НБУ № 479 «Про встановлення розміру обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті» від 16.11.2012 року.
7. Ванзяк І. Правове регулювання валютних операцій в Україні: проблеми та шляхи вдосконалення. Інститут КНТЕУ, м. Чернівці. - 2011 р.
8. Рогач Ф. Щодо цілей валютно-курсового регулювання в Україні // Економіст.-2008 р. №1. – С.25-28.

Туманова Т.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко – правовий факультет, 4 курс

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Процес переходу України до якісно нової форми економічних відносин, що базуються на ринкових принципах ведення господарства, зумовив необхідність внесення кардинальних змін до фінансово-кредитної сфери економіки, яка відіграє ключову роль у забезпеченні руху грошових потоків, тим самим створюючи базові передумови суспільного відтворення. Основною ланкою цієї сфери є банківська система, якій належить провідне місце у загальному механізмі організації й регулювання господарського життя суспільства і від ефективності функціонування якої вирішальною мірою залежить успіх соціально-економічних перетворень у країні загалом.

Розвиток банківської системи як головного складника фінансового сектора покликаний прискорити трансформацію суспільства загалом і розвиток бізнесу зокрема, оскільки значний вплив банків на українське середовище є очевидним. Розвинута банківська система є необхідною умовою нормального функціонування економіки, тобто функціонування суб'єктів господарської діяльності та державного бюджету. Лише через досконалу банківську систему можна здійснити реструктуризацію економіки в цілому. Крім того, надійний і розвинений банківський сектор відіграє надзвичайно важливу роль у стабілізації економіки країни. Без залучення коштів населення у банківський сектор неможлива фінансова санація підприємств, які потребують фондів для функціонування і реструктуризації.

Банківська система – організаційна сукупність різних видів банків у їх взаємозв'язку, яка існує в тій чи іншій країні в цілком визначений історичний період. Залежно від впорядкованості банків, відповідно до діючого банківського законодавства розрізняють два основних типи побудови банківської системи:

- однорівнева банківська система;
- дворівнева банківська система.

Потужна банківська система є необхідною умовою забезпечення сталого економічного зростання в Україні. Вітчизняні банки проходять серйозну перевірку часом в умовах постійних економічних трансформацій. Швидка зміна умов функціонування, відкритість зовнішньому середовищу, схильність до внутрішніх перетворень спонукають банківську систему до постійного удосконалення. Рівень розвитку економіки значною мірою залежить від стану банківської системи.

Стратегія держави щодо банківської системи країни ґрунтується на принципі верховенства права і збереженні та зміцненні ринкових засад діяльності банків і використанні переважно

опосередкованих методів впливу на процеси, які відбуваються у банківській сфері, шляхом формування відповідної законодавчої та нормативної бази функціонування банків і ринку фінансових послуг та реалізацію контролю за виконанням установлених вимог. Частка держави також є в капіталі деяких банків і вона бере безпосередню участь у їх управлінні.

Для банків з недостатньою капіталізацією з боку НБУ має бути передбачено такі заходи впливу: зобов'язання продажу акцій; заборона на виплату дивідендів; обмеження на рівень відсоткових ставок за зобов'язаннями; заборона на виплату надлишкових компенсацій менеджменту і на прийняття депозитів від банків-кореспондентів; введення обмежень на сплату відсотків за боргами та здійснення операцій, які істотно відрізняються від їх звичайної діяльності.

Разом із тим, якщо поглянути на кількість банків та їх філій у розрізі регіонів, то бачимо, що фактично кожен регіон характеризується досить високою концентрацією банківських установ, які в основному представлені філіями банків, майже усі головні офіси банківських установ розташовані у м. Київ.

По суті, така велика кількість банківських установ повинна була б повністю забезпечувати потреби населення у банківських послугах. Але, як відомо, якість банківських послуг лише до певної міри залежить від кількості банківських установ представлених на ринку послуг для фізичних осіб.

Аналізуючи стан ринку банківських послуг у аспекті залучення коштів від фізичних осіб, динаміка грошових вкладів населення за останні кілька років свідчить про зростання довіри громадян до банків і зацікавленості банкірів до збільшення частки залучених коштів населення у своїх активах.

Такий стан справ потребує комплексного вирішення проблеми і нового підходу як на макро рівні, де повинен здійснитися перегляд податкової політики у сфері оподаткування доходів громадян та відповідні законодавчі зміни. Так і на внутрібанківському рівні, де зміни повинні проходити у напрямку спрощення та зростання доступності операцій для фізичних осіб, а також розроблення схем ефективної співпраці з кожним клієнтом – фізичною особою та використання коштів з максимальною можливою ефективністю при мінімальному рівні ризиковості цих операцій.

Лібералізація та безконтрольне зростання цін спричинили велику нестачу оборотних засобів і коштів для інвестицій, які практично, припинилися. Це у свою чергу спричинило масові несплатежі, гіпертрофовану потребу у кредитних ресурсах. Виникла суперечність: без дешевих кредитів не можливо здійснити структурної перебудови у народному господарстві України і конверсії підприємств військової промисловості, відродити інвестиції, насамперед у прогресивні технології, не можуть «стати на ноги» малі приватний і кооперативні підприємства, отже, неможливо наситити внутрішній ринок товарами. Але гостра потреба в кредитних ресурсах зумовлює властиве для кризової ситуації непомірне зростання процентних ставок.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. - К.: Вікар, 1996. - 64 с.
2. Закон України «Про Національний банк України» від 7 грудня 2000 року № 2121-III (із внесеними змінами та доповненнями).
3. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 12 липня 2000 року № 5124- III.
4. Колодзєв О.М., Яременко О.Р. Гроші та кредит: навчальний посібник. - Харків: Інжек, 2004. – 156 с.
5. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика: навчальний посібник. – К.: Знання, 2004. – 215 с.

Фомичов С.С.,
Маріупольський державний дніверситет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ВЗАЄМОДІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

В сучасних економічних обставинах важливо визначити якими повноваженнями та яке місце в банківській системі займає Національний Банк України. Також доцільним буде визначення впливу на НБУ зі сторони органів влади та визначення в яких взаємовідносинах вони знаходяться.

Національний банк України займає особливе місце серед інших органів виконавчої влади. Національний банк України є центральним банком України, особливим центральним органом державного управління, юридичний статус, завдання, функції, повноваження і принципи організації якого визначаються Конституцією України, законом України про Національний банк України іншими законами України. Стаття 4 Закону України «Про Національний банк України» передбачає, що

Національний банк як економічно самостійний орган здійснює свої функції та повноваження незалежно від виконавчо-розпорядчих органів держави і не відповідає за політику уряду.

Вищі органи держави й Національний банк з метою забезпечення розвитку ринкової економіки в державі будують свої взаємовідносини на основах всебічного співробітництва. Свою діяльність щодо виконання державної політики в сфері грошового обігу, кредиту, валютного регулювання, забезпечення стабілізації фінансового стану в державі вони здійснюють у тісному взаємозв'язку і взаємодії. Тому доцільно виділити межі їх взаємодії.

Згідно з статтею 51 Закону України Про Національний банк України національний банк підзвітний Президенту України та Верховній Раді України в межах їх конституційних повноважень. Підзвітність включає :

1.Назначення та звільнення половини складу ради Національного банку Президентом і половини Верховною радою України.

2. Призначення на посаду та звільнення з посади Голови Національного банку Верховною Радою України за поданням Президента України;

3.Голова національного банку доповідає про діяльність національного банку перед Верховною Радою України

4.Надання Президенту України та Верховній Раді України двічі на рік інформації про стан грошово-кредитного ринку в державі.

Також слід зауважити ,що Верховна Рада може здійснювати регулювання діяльності Національного банку шляхом виконання своїх основних функцій,а саме нормотворчістю .Верховна Рада України веде регулювання в основних напрямках створення і функціонування фінансового, грошового, кредитного та інвестиційних ринків. Проте Національний банк згідно з Конституцією України наділений правом законодавчої ініціативи, а це значить, що Нацбанк може вносити на розгляд до Верховної Ради проекти законів стосовно грошово-кредитної політики, функціонування банківської системи , та з інших питань віднесених до сфери компетенції Нацбанку.

Крім Президента та Верховної Ради України Національний Банк для досягнення найбільш ефективних результатів у сферах віднесених до його компетенції , співпрацює з Кабінетом Міністрів України .

Національний банк та Кабінет Міністрів України проводять взаємні консультації з питань грошово-кредитної політики, розробки і здійснення загальнодержавної програми економічного та соціального розвитку.

Національний банк на запит Кабінету Міністрів України надає інформацію щодо монетарних процесів та грошово-кредитного ринку.

Для більш повної картина про економіку та фінансовий обіг в державі Нацбанк від міністерств та інших центральних органів виконавчої влади може вимагати інформацію яка впливає на стан платіжного балансу, на монетарні процеси, грошово-кредитний ринок, включаючи щомісячну інформацію про показники доходів, видатків і дефіциту державного та зведеного бюджетів, стан державного боргу та графік платежів за ним.

Нацбанк має право подавати Кабінету Міністрів України у встановленому порядку пропозиції щодо законодавчого врегулювання питань, спрямованих на виконання функцій Національного банку України

Втручання органів державної влади та інших державних органів чи їх посадових та службових осіб, будь-яких юридичних чи фізичних осіб в діяльність Нацбанку та його органів не допускається.

Національний банк не має права надавати кредити в національній та іноземній валюті, як прямо, так і опосередковано через державну установу, іншу юридичну особу, майно якої перебуває у державній власності, на фінансування витрат Державного бюджету України.

Національний банк не має права купувати на первинному ринку цінні папери, емітовані Кабінетом Міністрів України, державною установою, іншою юридичною особою, майно якої перебуває у державній власності.

З вище сказаного можна зробити висновки:

1.НБУ є досить незалежним органом, який здійснює свою діяльність в сфері грошового обігу, кредиту, валютного регулювання, забезпечення стабілізації фінансового стану в державі ,та в інших сферах

2.Незважаючи на свою незалежність він підзвітний Президенту та Верховній Раді України.

3.В співпраці з іншими органами влади НБУ виконує єдину державну політику.

4.Данне положення НБУ є найбільш виправданим для нашої держави в сучасному її розвитку.

Література:

1. Конституція України// ст. 85 (п. 18, 19); Ст 99; Ст 100; Ст 106 (п. 12))
2. З. У. Про Національний банк України // Ст 4; Ст 50
3. Банківське право (Костюченко О. А.)// <http://textbooks.net.ua/content/view/545/14/>

Хатмінська К.Ю.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Одним з найбільш актуальних питань становлення ринкової моделі господарювання залишається належне фінансове обслуговування малого і середнього підприємництва.

Позитивні сторони малого і середнього бізнесу обумовлюються швидкою окупністю витрат, свободою ринкового вибору, орієнтацією на виготовлення товарів і послуг повсякденного попиту, реалізацією інновацій, високою мобільністю і раціональністю форм управління тощо.

Трансформаційні процеси у системі суспільних і виробничих відносин обумовили розвиток малого та середнього бізнесу і в Україні. Але, на жаль, у порівнянні з розвиненими країнами, ця форма підприємництва тільки знаходиться в стадії становлення. Так, частка малого і середнього бізнесу у ВВП складає 9,5%, кількість малих підприємств – 197 тис., що об'єднує лише 1/10 числа зайнятих [1].

Світовий досвід показує, що малий і середній бізнес переважним чином фінансується невеликими банківськими установами: земельними банками і ощадними касами, банками взаємного кредитування та кооперативні банки, які спеціалізуються на кредитуванні дрібних і середніх підприємств, а також на фінансуванні їхніх капіталовкладень [2; с.93]. Рівень функціонування цих установ достатньо високий, вони задовольняють потреби клієнтів у найрізноманітніших фінансових послугах, пропонуючи не тільки кредити і інвестиції, а і фінансовий консалтинг (консультації щодо фінансового менеджменту, маркетингу, бухгалтерського обліку) та методичне забезпечення малого і середнього бізнесу. Перевага цих банків в обслуговуванні клієнтів з малого і середнього бізнесу – індивідуальний підхід, а відповідно індивідуальний сервіс для кожного клієнта.

Отже, високий рівень розвитку малого і середнього підприємництва в зарубіжних країнах забезпечено досконалою структурою кредитних систем цих країн. У взаємодії бізнес – кредитно-банківський сектор успішно співіснують різні за розмірами банківські та кредитні установи, дрібніші з яких працюють з невеликими підприємствами, крупні банки орієнтуються на великий бізнес. І чим більш розгалуженою є структура банківських та кредитних інститутів, тим краще це для бізнесу.

В Україні спостерігається протилежна ситуація. Найбільші і великі банки країни, які представлені найменшою кількістю установ (порядка 25 інститутів), концентрують у своїх портфелях найбільшу питому вагу активів, у т.ч. наданих кредитів, інвестицій, а також вони залучають найбільшу питому вагу коштів клієнтів, зокрема із сфери малого і середнього бізнесу [розраховано за даними 3]. Великі банки залучають до себе клієнтів з малого та середнього бізнесу і працюють із дрібними вкладниками через розгалужену мережу філій.

Наприклад, в організаційній структурі найбільших і великих банків України та їх філій обов'язково існують відділи (або сектори) мікрокредитування. Так, «Укрсиббанк» (5 позиція за розміром активів) надає мікрокредити дрібним підприємцям – позики до 50 тис. доларів США на розвиток приватного бізнесу. Відповідні позички надаються прискореним методом – шляхом заповнення певної анкети і підрахунку балів, що дає можливість приймати рішення по кредитуванню майже миттєво [4; с.16]. Це так звані скорингові системи основою яких є набір більш оптимальних соціально-демографічних характеристик позичальника, при яких ймовірність неповернення кредиту є незначною.

Також всі банки, які кредитують малий і середній бізнес в Україні працюють у рамках програм міжнародних фінансових організацій (ЄБРР, Німецько-українського фонду), але прикладів визнання міжнародними фінансовими компаніями-інвесторами вітчизняних банків з локальною операційною діяльністю ще немає. Ще складнішою є ситуація у регіонах, де, незважаючи на значну кількість малих банків не має жодного, який би спеціалізувався на обслуговуванні малого і середнього бізнесу у регіональному масштабі [5].

Отже, підприємства малого і середнього бізнесу в Україні обслуговуються переважним чином найбільшими і великими банками країни.

5. В структурі кредитної системи України, в тому числі у регіональних масштабах, відсутні спеціалізовані установи, які обслуговують підприємства малого і середнього бізнесу.

6. У вітчизняній банківській практиці відсутнє пільгове оподаткування і кредитування банків, які обслуговують підприємства малого і середнього бізнесу.

7. Для кредитування малого бізнесу в Україні широко використовуються кошти міжнародних фінансових організацій та фондів.

8. У системі мікрокредитування, яке застосовують найбільші і великі банки країни, широко використовуються скорингові системи оцінки кредитоспроможності клієнтів – підприємств малого і середнього бізнесу.

Аби поліпшити стан фінансового обслуговування підприємств малого і середнього бізнесу в Україні необхідно, в першу чергу, банківським установам розробити свої стратегії виходу на ринок послуг для дрібних клієнтів, відповідно до цих стратегій внести зміни у менеджмент, операційну та технологічну діяльність, у сферу інформаційних технологій, враховуючи особливості функціонування і потреби клієнтів малого і середнього бізнесу. Також необхідно широко залучати до співпраці західних консультантів – практиків з банківського обслуговування дрібних підприємств.

На державному рівні слід продовжувати роботу спрямовану на залучення в Україну коштів міжнародних фондів, кредитно-фінансових установ, а також забезпечення доступу до цих ресурсів якнайширшого кола банків, які відповідають критеріям прийнятності даних установ.

Необхідно стимулювати банки та небанківські фінансові установи (зокрема, кредитні спілки, товариства взаємного кредитування тощо) до розширення мікро- та інших видів кредитування і одночасно вдосконалювати законодавче забезпечення їх діяльності; створювати сприятливі умови для громадян і суб'єктів господарювання в отриманні кредитів, у тому числі за рахунок спрощення порядку їх надання, зменшення відсоткових ставок, збільшення строків користування; вдосконалювати механізм державної підтримки підприємств, зокрема суб'єктів малого та середнього бізнесу в отриманні кредитів та розробку національної програми мікрокредитування.

Для збільшення капіталізації банків як основи щодо розширення спектру їхніх активно-пасивних операцій, у тому числі в сфері обслуговування клієнтів малого і середнього бізнесу доцільно:

- на державному рівні сприяти легалізації некримінальних капіталів;
- на державному рівні сприяти обігу акцій банків на фондовому ринку;
- сприяти залученню коштів населення у капітал банків через формування гібридних капітальних фондів та субординованого боргу;
- спростити процедуру реєстрації статутного капіталу банків, залишивши функції державної реєстрації за НБУ.

Література :

1. Малий бізнес та підприємництво в ринкових умовах господарювання/ Навч. посіб. За ред. професора Л.І. Воротиної. К.: Європейський університет, с.68.
2. Зарубежные банковские системы: Научное издание: Москва: ТД «Элит- 2000», 2001. – 392 с.
3. Укрсиббанк понимает всех и каждого// Мир денег. - №4 (40). – 2003. – с. 15-20
4. Стратегія розвитку малих і середніх банків у контексті глобалізаційних та євро- інтеграційних процесів// Вісник НБУ. – 2005. - №1 – С.50- 51.

Чура Д.В.,

Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ПОНЯТТЯ КРЕДИТУ, ЙОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ВИДИ

Важливе місце у фінансовій системі України посідає кредит. Кредит — важливий інститут, за допомогою якого держава здійснює мобілізацію та перерозподіл тимчасово вільних коштів і контроль за правильним використанням їх. Кредит сприяє підвищенню ефективності економіки, забезпечує перелив капіталу, стимулює грошовий обіг та є важливим інструментом державного регулювання економікою.

Встановлений законодавством обов'язковий порядок зберігання всіма підприємствами, організаціями та установами своїх коштів на рахунках у банках дає можливість використовувати такі вільні кошти при кредитуванні. В процесі кредитування виникають відносини з приводу мобілізації тимчасово вільних коштів підприємств, організацій, бюджету та населення, використання яких відбувається на умовах повернення для задоволення економічних і соціальних потреб держави.

Кредит — це позиковий капітал банку у грошовій формі, що передається у тимчасове користування на умовах забезпеченості, повернення, строковості, платності та цільового характеру

використання, а кредитна операція це договір щодо надання кредиту, який супроводиться записами за банківськими рахунками, з відповідним відображенням у балансах кредитора та позичальника.

Кредит як інститут, що включається до фінансової системи держави, виконує емісійну, розподільчу і контрольну функції. Ці функції взаємозалежні і мають при кредитуванні специфічні особливості.

Емісійна функція здійснюється випуском і розміщенням цінних паперів. Ринок цінних паперів доповнює систему банківського кредитування і взаємодіє з нею. Нестача платіжних засобів в економіці може також покриватись за рахунок розширення комерційного кредиту.

Розподільча функція виявляється в процесі мобілізації та витрачання централізованих і децентралізованих фондів коштів, у розподілі та перерозподілі національного доходу між суб'єктами господарської діяльності. Отже, за умов ринкової економіки зазначена функція сприяє вдосконаленню кредитної політики з метою регулювання грошового обігу і здійснення ефективного впливу на економічні процеси в державі.

Контрольна функція забезпечує нагляд за правильним і ефективним використанням коштів, що надаються клієнтурі банками, та поверненням їх у певні строки.

Таким чином, кредит в Україні є одним із видів економічних відносин, за допомогою яких здійснюються акумуляція державою кредитних ресурсів та їх використання на умовах повернення, забезпеченості, строковості та відплатності підприємствами, організаціями усіх форм власності та населення для задоволення потреб господарювання.

У банківській практиці існує різна класифікація кредитів, багатогранність їх критеріїв. Так, розрізняють кредит фінансовий, товарний та кредит під цінні папери, що засвідчують відносини позики.

Фінансовий кредит — це кошти, які надаються банком резидентом або нерезидентом, кваліфікованим як банківська установа згідно з законодавством країни перебування нерезидента, або резидентами і нерезидентами, які мають статус небанківських фінансових установ, згідно з відповідним законодавством у позичку юридичній або фізичній особі на визначений строк, для цільового використання та під відсоток.

Правила надання фінансових кредитів встановлюються НБУ (щодо банківських кредитів), а також Кабінетом Міністрів України (щодо небанківських фінансових організацій) відповідно до законодавства.

Товарний кредит — це товари, що передаються резидентом або нерезидентом у власність юридичним або фізичним особам на умовах угоди, що передбачає відстрочку кінцевого розрахунку на визначений строк та під відсоток.

Кредит під цінні папери, що засвідчують відносини позики — це кошти, які залучаються юридичною особою-боржником (дебітором) від інших юридичних або фізичних осіб як компенсація вартості випущених (емітованих) таким дебітором облігацій або депозитних сертифікатів. У господарській діяльності використовуються такі форми кредиту, лізинговий, іпотечний, споживчий, бланковий, консорціумний, інвестиційний податковий.

Лізинговий кредит — це відносини між юридичними особами, які виникають у разі оренди майна і супроводжуються укладанням лізингової угоди. Лізинг є формою майнового кредиту.

Іпотечний кредит — це особливий вид економічних відносин з приводу надання кредитів під заставу нерухомого майна.

Споживчий кредит — це кредит, який надається тільки в національній грошовій одиниці фізичним особам резидентам України на придбання споживчих товарів тривалого користування та послуг і який повертається в розстрочку, якщо інше не передбачено умовами кредитного договору.

За строками погашення:

- одночасно;
- у розстрочку;
- достроково (на вимогу кредитора або за заявою позичальника);
- з регресією платежів;
- після закінчення обумовленого періоду (місяця, кварталу).

Банкам забороняється прямо чи опосередковано надавати кредити для придбання власних цінних паперів. Використання цінних паперів власної емісії для забезпечення кредитів можливе з дозволу Національного банку України.

Банки зобов'язані при наданні кредитів додержуватися основних принципів кредитування, у тому числі перевіряти кредитоспроможність позичальників та наявність забезпечення кредитів, додержуватися встановлених НБУ вимог щодо концентрації ризиків. Банки не можуть надавати

кредити під відсоток, ставка якого є нижчою від відсоткової ставки за кредитами, які бере сам банк, і відсоткової ставки, що виплачується ним по депозитах. Виняток може бути зроблений лише у разі, якщо при здійсненні такої операції банк не матиме збитків.

Банки мають право видавати бланкові кредити за умов додержання економічних нормативів. Надання безвідсоткових кредитів забороняється, за винятком передбачених законом випадків.

У разі несвоєчасного погашення кредиту або відсотків за його користування банки мають право видавати наказ про примусову оплату боргового зобов'язання, якщо це передбачено угодою.

Література:

1. Закон України "Про Національний банк України" <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
2. Офіційний сайт Національного банку України <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>
3. Костюченко О.А. Банківське право: Підручник.— 3-тє вид.— К.: Видавництво А.С.К., 2003.— 928 с.
4. Васюренко О. В. Банківські операції. -К. -2002. -255с.

Швидунова Х.Ю.,
Маріупольський державний університет
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ТРУДОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ

На сьогоднішній день для України першочерговим завданням є підняття рівня економіки, проведення політики у різних сферах діяльності, підвищення рівня життя. Проблеми пов'язані з регулюванням трудових правовідносин також стають у ряд завдань, яким має бути приділена увага. Якщо зважати на те, що Кодекс законів про працю морально застарів, оскільки був прийнятий ще за часів радянської влади, коли держава була і законодавцем і виконавцем власних законів, а також майже завжди єдиним роботодавцем, трудові правовідносини були врегульовані не в повному обсязі, а в окремих випадках зовсім не врегульовані.

Ще декілька років тому науковці ставили перед законодавчою владою завдання не постійного доповнення чи коригування трудового законодавства, а створення зовсім нового та стабільного, оскільки з часу проголошення незалежності відбулися значні зміни як у суспільстві та правовій системі держави, так і у свідомості людей, і воно перестало ефективно регулювати суспільні відносини, а існуюча структура Кодексу не відповідає реаліям сьогодення, тому і має бути зміненою [1, 38; 2, 241].

Для об'єктивного дослідження актуальних проблем, які стосуються суб'єктів трудових правовідносин, необхідно розглянути підходи науковців щодо розмежування зазначених відносин. Одним із найбільш вагомих досягнень науки радянського трудового права стала концепція єдиних складних трудових правовідносин, засновником якої був М. Александров [3]. За нею трудові правовідносини охоплюють фактично всі зв'язки з приводу застосування праці між працівником, з одного боку, і роботодавцем — з другого. Прихильниками цієї концепції свого часу були: А. Абрамова, О. Смірнов, В. Андреев, А. Пашков, В. Смолярчук, які вважали, що трудовими є ті правовідносини, в яких суб'єктами виступають, з одного боку, робітник чи службовець, а з другого — підприємство (сучасна наука трудового права іншою стороною трудового договору визначає роботодавця). Учені — представники іншого напрямку (С. Іванов, Р. Лівшиць, Ю. Орловський, А. Мацюк) дещо розширили межі трудових правовідносин, а саме віднесли до них не лише індивідуальні, а й колективні правовідносини, які у галузевій правовій літературі називають організаційно-управлінськими [4, 104]. Зокрема, це відносини, що стосуються утворення і діяльності профспілок або інших осіб як представників інтересів трудових колективів найманих працівників у соціально-трудових відносинах. Третя теоретична конструкція трудових правовідносин була запропонована ще на початку 70-х років ХХ ст. Прихильники цієї концепції (М. Карпушин, Л. Гінзбург, В. Скобелкін, О. Процевський, Л. Сироватська) вказують на те, що між працівником і роботодавцем існують не лише трудові правовідносини, а й інші, які виникають як наслідок трудових, — комплекс самостійних, але пов'язаних між собою трудових правовідносин: основних, доповнюючих та сприяючих, які є самостійними та не належать до складу якоїсь однієї з них.

Отже, з наведених вище позицій суб'єктами трудового права України є учасники суспільних трудових відносин (індивідуальних і колективних), які на основі чинного законодавства наділені суб'єктивними правами й обов'язками у сфері трудового права. Слушно зауважити, що суб'єкти трудового права — більш широке поняття, ніж суб'єкти трудових правовідносин. Поняття «суб'єкти

права» і «суб'єкти правовідносин» загалом є рівнозначними, хоча і містять деякі відмінності. По-перше, конкретний громадянин як постійний суб'єкт права не може бути одночасно учасником усіх правовідносин; по-друге, новонароджені, малолітні діти, душевнохворі особи, будучи суб'єктами права, не є суб'єктами більшості правовідносин; по-третє, правовідносини — не єдина форма реалізації права [5, 92].

З огляду на це видається доцільним поділити суб'єкти трудових правовідносин на дві групи: головні та другорядні. Головні — це такі суб'єкти, які відіграють у трудових правовідносинах провідну роль і забезпечують існування самих трудових правовідносин. Серед головних суб'єктів можна виокремити підгрупи, що також мають особливості правового становища. Першу підгрупу становлять так звані обов'язкові суб'єкти: роботодавці та працівники. Без їх участі трудові правовідносини взагалі не виникають. Головних суб'єктів другої підгрупи можна умовно назвати допоміжними. Їх специфіка полягає в тому, що, незалежно від наявності конкретних трудових правовідносин, такі суб'єкти існують, оскільки утворюються державою і покликані сприяти функціонуванню трудових правовідносин. Сюди можна віднести органи нагляду і контролю за дотриманням трудового законодавства та органи зайнятості. Третю підгрупу головних суб'єктів трудових правовідносин можна назвати факультативними, тому що їхня участь у трудових правовідносинах хоч і важлива, але не завжди обов'язкова та не є постійною. До таких суб'єктів належать профспілкові або інші органи, уповноважені представляти найманих працівників у трудових правовідносинах.

Другорядними суб'єктами трудових правовідносин можуть бути такі учасники, які беруть участь у трудових правовідносинах тільки якщо виникає потреба або ж їхня участь є тимчасовою, після чого вони припиняють своє існування. До цієї групи належать постійно існуючі суб'єкти: комісії з трудових спорів, Національна рада соціального партнерства, профспілкові об'єднання, а також суб'єкти, що можуть з'являтися епізодично: робочі комісії для ведення колективних переговорів, органи, які розглядають колективні трудові спори (конфлікти), страйкові комітети, кваліфікаційні й атестаційні комісії та ін.

Однією стороною усіх видів трудових відносин незмінно виступає громадянин, який реалізує своє право на працю шляхом укладення договору (ст. 2 КЗпП) і набуває статусу працівника. Згідно з ч. 2 ст. 1 Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» від 3 березня 1998 р. найманий працівник — фізична особа, яка працює за трудовим договором на підприємстві, в установі й організації, в їх об'єднаннях або у фізичних осіб, які використовують найману працю [6, 47]. Поряд із цим у ст. 21 КЗпП не зовсім вдало згадується термін «працівник» у контексті «фізичної особи» — «...угода між працівником і власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом чи фізичною особою...» [7, ст. 21], адже особа, яка тільки укладає трудовий договір, не може бути працівником. А якщо говорити про « угоду між працівником і власником підприємства », то лише у розумінні договору (угоди) про матеріальну відповідальність.

Окремої уваги також заслуговує питання правосуб'єктності працівників. Для того щоб вступити у трудові відносини, громадянин повинен досягти 16 років. Відповідно до ч. 2 і ч. 3 ст. 188 КЗпП за згодою одного з батьків або особи, що його замінює, можуть, як виняток, прийматись на роботу особи, які досягли 15 років. Для підготовки молоді до праці допускається прийняття на роботу учнів загальноосвітніх шкіл, ПТУ і середніх спеціальних закладів для виконання легкої роботи, що не завдає шкоди здоров'ю і не порушує процесу навчання, у вільний від навчання час по досягненні ними 14-річного віку за згодою одного з батьків або особи, що його замінює. Саме з цього віку громадяни України набувають трудової правосуб'єктності. Для обґрунтування цієї позиції наводиться той факт, що особа, яка працює за трудовим договором, особисто здійснює свої права та обов'язки. У трудовому праві не існує інституту представництва, що є характерним для цивільного права. Висловлюється й інша думка з приводу правосуб'єктності у трудових правовідносинах. П. Пилипенко обґрунтовує позицію, за якою трудова правоздатність не пов'язується із фактом вступу у трудові правовідносини. Що ж до віку вступу у трудові правовідносини, то автор вважає, що це ознака трудової дієздатності, при цьому зазначає, що повна трудова дієздатність набувається при досягненні 18-річного віку [3].

Якщо ж розглядати «роботодавця» як суб'єкта трудових правовідносин, то у цьому питанні також є чимало проблем, пов'язаних із сучасними змінами, зокрема різне тлумачення та неоднозначне трактування цього поняття, виникнення нових, різних за своєю суттю, формами власності та господарювання, роботодавців. На відміну від працівника, роботодавець є більш універсальним суб'єктом трудового права, оскільки бере участь не тільки у власне трудових відносинах (індивідуальних), а й у колективно-трудовах та інших правовідносинах, що тісно пов'язані з трудовими. Це правовідносини з органами працевлаштування, з органами, що виконують нагляд і

контроль за дотриманням трудового законодавства, з органами, які розглядають індивідуальні та колективні трудові спори, та ін. [9, 12]. У чинному законодавстві, що так чи інакше регламентує застосування найманої праці, відомі найрізноманітніші підходи до визначення суб'єктів, що можуть виступати як роботодавці. В Основах законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14 січня 1998 р. згідно із ст. 10 роботодавцем вважається: власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган незалежно від форм власності, виду діяльності та господарювання або фізичні особи, які використовують найману працю; власники розташованих в Україні іноземних підприємств, установ та організацій, філій та представництв, які використовують працю найманих працівників, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [10, ст. 121

Отже, усіх роботодавців, які мають трудову правосуб'єктність, можна поділити на окремі групи: роботодавці — фізичні особи; роботодавці — юридичні особи і відокремлені підрозділи юридичних осіб; роботодавці — державні органи.

Крім непорозумінь із теоретичним визначенням «роботодавець», це питання має низку практичних проблем. Наприклад, для того щоб громадянин України став працівником, він повинен вступити у трудові відносини з власником засобів виробництва або заснованим ним підприємством чи з фізичною особою.

Окремої уваги заслуговує питання трудової правосуб'єктності роботодавців як правової властивості мати, здійснювати трудові права, обов'язки, у випадках, передбачених законом, трудові повноваження, а також нести юридичну відповідальність за невиконання чи неналежне виконання трудових обов'язків [13, 100]. Натомість основні права й обов'язки підприємства як суб'єкта трудового права закріплені у КЗпП і в деяких законодавчих актах України. Не можна погодитися з тим, що уповноважений власником орган також виступає як сторона трудового договору чи контракту (особливо на підприємствах з державною формою власності).

Запровадження ринкових відносин неминуче призвело до погіршення рівня соціально-правових гарантій найманих працівників, а отже, за таких умов важливого значення набуває діяльність органів і організацій, покликаних забезпечувати захист прав та інтересів людини, — профспілок. Право на об'єднання у профспілки містить право працівників без будь-якого дозволу державних органів створювати за своїм вибором профспілки, вступати до них та виходити з них на умовах і в порядку, визначеному їх статутами, право обирати своїх представників для захисту інтересів членів профспілки, брати участь у внутрішньому житті організації; право вільно здійснювати профспілкову діяльність. Це право отримало своє легальне закріплення у ст. 6 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» від 15 вересня 1999 р. [11, ст. 6].

Отже, можна дійти висновку, що кожна сторона трудових правовідносин має невід'ємне значення у процесі життєдіяльності суспільства і держави. Особливо за теперішніх позицій урядовців, з приводу внесення змін до Основного Закону України, права та гарантії, які стосуються праці громадян, піддаватимуться впливу цих змін, і створити механізм регулювання видозміненими трудовими правовідносинами буде вкрай важко. Тому сьогодні нагальною стає потреба реформування законодавчого регулювання праці, підготовки відповідних концептуальних підходів до його оновлення, кодифікації трудового законодавства в цілому, а також перегляду сутності та змісту трудових правовідносин [14, 9], зокрема й правового становища їх суб'єктів.

Література:

1. Обушенко О. М. Щодо проблем реформування трудового законодавства // Актуальні проблеми трудового права в сучасних умовах ринкової економіки : матеріали наук.-практ. конф. / за ред. В. С. Венедиктова. — Х., 2003. — 241 с.
2. Циганчук Н. А. Проблеми розвитку трудового права перехідного періоду // Право в Україні : теорія і практика. — 2002. — № 2. — С. 241.
3. Пилипенко П. Д. Проблеми теорії трудових правовідносин в умовах переходу України до ринкової економіки : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. — Х., 2001.
4. Рабінович П. М. Основи загальної теорії держави та права. — Тернопіль, 2002. — 210 с.
5. Основи трудового права : навч. посіб. — К., 2003. — С. 92.
6. Жигалкін П. І. Актуальні проблеми кодифікації законодавства про працю // Проблеми законності : Респ. міжвід. наук. зб. / відп. ред. В. Я. Тацій. — Х., 2001. — Вип. 51. — С. 47.
7. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII (у редакції станом на 11 травня 2007 р.) // Відомості Верховної Ради УРСР. — № 50. — Ст. 21.

8. Закон України «Основи законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 14 січня 1998 р. № 16/98 — ВР // Відомості Верховної ради України. — 1998. — № 23. — Ст. 121.

9. Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» від 15 вересня 1999 р. № 1045-XIV // Відомості Верховної ради України. — 1999. — № 45. — Ст. 397.

Шмагарьова В.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, ОКР «Спеціаліст»

ПРОБЛЕМА СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Проблема становлення і розвитку правового регулювання трудових відносин у зарубіжних країнах є актуальною з наукового і практичного погляду. Дуже важливим є розширення соціально-економічних та політичних зв'язків між різними країнами світу і поглиблення її інтеграції. Українська наука трудового права може повноцінно розвиватися лише за умови врахування досвіду та досягнень аналогічних наук зарубіжних країн. І тому одним із основних завдань науки трудового права є вивчення загальних закономірностей і тенденцій встановлення та розвитку систем трудового права в зарубіжних країнах.

Досягнути зближення національних правових систем в сфері трудових відносин можливо шляхом використання результатів дослідження, зроблених науковцями порівняльного трудового права.

Протягом останніх десяти років в Трудові кодекси Польщі, Чехії, Угорщини, Болгарії були внесені істотні зміни, які торкнулися і організації робочого часу. В цих країнах тривалість нормального робочого часу скорочена до 40 годин на тиждень. Раніше в Польщі ця норма була 42 години, в Чехії - 43 години, в Болгарії (при шестиденному робочому тижні) - 46 годин. Для порівняння зазначимо, що в Республіці Білорусь повна норма тривалості робочого часу не може перевищувати 40 годин на тиждень (ст. 112 Трудового кодексу Республіки Білорусь). Ст. 129 Трудового кодексу Польщі встановлено денну (8 годин) та тижневу (40 годин) норму тривалості робочого часу, однак зазначені норми є середніми величинами, що визначаються, виходячи з розрахунку п'ятиденного робочого тижня за період, не більше 4-х місяців. У випадку, якщо цього вимагають особливі організаційні або технічні умови праці, норми розраховуються за період, не більше 12-ти місяців.

У країнах з високим рівнем тривалості робочого часу відбувається його зниження. В Японії за період з 1970 по 1996 рр. тривалість робочого тижня знизилася майже на 4 години і склала 43 години 30 хвилин в середньому по країні і 40 годин 45 хвилин на підприємствах з кількістю зайнятих понад 30 осіб. Згідно положень Закону про трудові стандарти від 07 квітня 1947 року №49 час роботи не повинен перевищувати 8 годин на день та 40 годин на тиждень. Однак за погодженням профспілки або представника працівників роботодавця може збільшити час роботи за умови, що середня тривалість робочого тижня, розрахована за один місяць, все одно не перевищуватиме 40 годин на тиждень (ст.ст. 32, 32-2 Закону про стандарти).

Багато європейських країн прагнуть перейти до нового стандарту робочого часу – 35 годинний робочий тиждень. Таке введення нових стандартів здійснюється в основному шляхом закріплення цих положень у колективних договорах, угодах. Колективні договори є більш гнучким, ніж законодавство, елементом правового регулювання праці. Вони більшою мірою враховують вимоги виробництва, специфіку галузей, завжди перебували й перебувають поперед законів, устанавлюючи більш низький рівень нормальної тривалості робочого часу.

Однак не поодинокі випадки, коли трудове законодавство встановлює нормальну тривалість робочого часу понад 40 годин на тиждень.

Згідно до положень ст.ст. L3121-34, L3121-35 - L3121-37 Кодексу про працю Франції, актуальні зміни до якого були внесені 09 грудня 2011 року, максимальний робочий час не може перевищувати 10 годин на день. Тривалість робочого часу не повинна перевищувати 48 годин на тиждень. Також Кодекс про працю встановлює, що у виняткових випадках можливим є перевищення норми робочого часу, але при цьому тривалість у будь-якому разі не може перевищувати 60 годин на тиждень.

В Об'єднаних Арабських Еміратах діє шестиденний робочий тиждень. Нормальна тривалість робочого дня – 8 годин на тиждень та 48 годин на тиждень. Однак у комерційних установах, готелях, кафе, службах безпеки, а з дозволу Міністра праці та соціальних справ – й на інших підприємствах,

тривалість робочого часу може бути збільшена до 9 годин на день. Тривалість робочого дня може бути скорочена під час місяця Рамадан (ст. 67-69 Закону про трудові відносини) та для важких або шкідливих робіт постановою Міністра праці та соціальних справ.

Робочий час у КНР не повинен перевищувати 8 годин на день та в середньому 44 години на тиждень (ст. 36 Закону про працю). Але роботодавець шляхом узгодження з профспілкою та працівниками у зв'язку з потребами виробництва може продовжити денний робочий час не більше ніж на одну годину. В разі крайньої необхідності, за умови забезпечення збереження здоров'я працівників, денний робочий час може бути збільшено на три години, але у будь-якому разі не більше ніж на 36 годин на місяць. За необхідності ліквідації аварій чи їх наслідків тривалість надурочних робіт не обмежуються.

У трудовому законодавстві багатьох зарубіжних країн передбачена можливість широкого використання підсумованого обліку робочого часу. Наприклад, Закон Німеччини від 6 червня 1994 р. «Про робочий час» передбачає, що робочий час працівника не повинна перевищувати 8 годин на день. Але воно може бути збільшена до 10 годин, якщо загалом протягом 6 місяців або 24 тижнів в середньому дотримується 8 годинна норма щоденного робочого часу. У польському і болгарському Трудових кодексах передбачені подібні положення. Відмінність полягає в тривалості облікового періоду: у Польщі вона не повинна перевищувати 4 місяців, в Болгарії - 60 днів і таке подовження робочого дня допускається не більше ніж протягом 20 днів поспіль. При цьому в Польщі, Німеччині допускається зміна, в т.ч. збільшення, облікового періоду в колективних договорах, угодах.

Є відмінності і в регулюванні нічного праці. І Конвенція МОП № 171 «Про нічну працю», і Директива 93/104/ЄС під нічним працею розуміють будь-яку роботу, яка здійснюється протягом періоду тривалістю не менше семи годин поспіль, включаючи проміжок часу між північчю і 5 годинами ранку. Характерно, що трудове законодавство деяких країн передбачає уточнення загального визначення нічного часу для окремих категорій працівників. Так, відповідно до вищезгаданого Закону Німеччини «Про робочий час» нічним вважається час з 23 до 6 години, а в булочних і кондитерських - з 22 до 5 години. У польському Трудовому кодексі нічний час визначено з 21 до 7 години, в болгарському - з 22 до 6 години (як і в Трудовому кодексі Республіки Білорусь), а для неповнолітніх працівників - з 20 до 6 години.

Міжнародні трудові стандарти передбачають підвищені гарантії охорони здоров'я працівників, зайнятих в нічний час. Згідно ст. 4 Конвенції МОП № 171 на прохання працівників їм надається право на проходження безкоштовного медичного обстеження, на отримання консультацій щодо того, як зменшити або уникнути шкоди для здоров'я, пов'язаного з роботою в нічний час, на таку роботу через регулярні проміжки часу протягом виконання роботи і якщо при її виконанні спостерігається погіршення здоров'я. У ст. 9 Директиви 93/104/ЄС також передбачено, що держави - члени повинні вжити необхідні заходи для забезпечення надання нічним працівникам можливості регулярній безкоштовній перевірці стану здоров'я як перед призначенням на таку роботу, так і згодом при її виконанні. Ці положення враховані в трудовому законодавстві низки країн. У Законі Німеччини «Про робочому часу» передбачено, що нічний працівник має право проходити медичний огляд при укладенні трудового договору і потім у процесі трудової діяльності, але не рідше ніж 1 раз в три роки. Витрати, пов'язані з проходженням медичних оглядів, несе роботодавець.

У зарубіжному трудовому праві передбачено заборони на роботу в нічний час окремих категорій працівників. Згідно болгарському законодавства до таких категорій працівників відносяться: неповнолітні; вагітні жінки та жінки, які мають дітей віком до 3 років; жінки, які мають дітей від 3 до 6 років, а також дітей - інвалідів незалежно від їх віку, за винятком випадків, коли така робота проводиться з їх згоди; інваліди, за винятком випадків, коли така робота проводиться з їх згоди і тільки тоді, коли вона згідно з висновком медичних органів не буде завдавати шкоди їх здоров'ю; працівники, які отримують освіту без відриву від виробництва, за винятком випадків, коли така робота проводиться з їх згоди. Компенсується нічна праця оплатою праці у підвищеному розмірі. Порядок компенсації нічного праці по польському Трудовим кодексом порівнянний з відповідними правилами, передбаченими в Трудовому кодексі Республіки Білорусь: працівникові, що виконує роботу в нічний час, покладається додаткову винагороду за кожну годину роботи в розмірі 20 % годинної ставки, обчисленої з мінімального винагороду за працю (ст. 137 Трудового кодексу Польщі).

Окремо слід зупинитися на питанні про надурочні роботи. У відповідності зі ст. 143 Трудового кодексу Болгарії понаднормовою вважається робота, виконана працівником за пропозицією, розпорядженням і без заперечень з боку наймача або відповідного керівника понад установлену для нього тривалості робочого часу. Згідно положень угорського Трудового кодексу понаднормовою

визнається не тільки робота, виконана понад нормального робочого часу працівника, але і робота у вихідні та святкові дні.

У законодавстві багатьох зарубіжних країн закладений принцип: понаднормові роботи допускаються тільки у виняткових випадках. Наприклад, у Польщі при необхідності проведення рятувальних робіт для охорони життя і здоров'я населення або для охорони майна, або ліквідації аварії, а також в разі крайньої необхідності для роботодавця. Застосування надурочної роботи працівників у Японії обмежене та можливим є тільки при надзвичайних ситуаціях з дозволу відповідного державного органу. У Франції надурочна робота, понад щорічної квоти, вказаної у колективних договорах, забороняється, окрім випадків викликаних надзвичайними обставинами. В Об'єднаних Арабських Еміратах до надурочної або нічної роботи працівники залучаються за необхідності без їх згоди. За надурочну та нічну роботи передбачені доплати.

Максимальна тривалість понаднормових робіт у календарному році обмежено законодавством: у Болгарії та Польщі - 150 годинами, в Угорщині - 144 годинами. У деяких країнах допускається збільшення цієї норми в актах колективно-договірного регулювання. Наприклад, в Угорщині ця норма може бути збільшена до 200 годин, у Польщі в колективному договорі, правила внутрішнього трудового розпорядку або в трудовому договорі, якщо роботодавець не охоплений колективним договором або не повинен вводити правила внутрішнього трудового розпорядку, можна встановити іншу кількість годин понаднормових робіт у календарному році. При цьому робочий час з урахуванням надурочних робіт не повинно перевищувати 48 годин в тиждень в обліковому періоді. Понаднормові роботи компенсуються зазвичай оплатою праці у підвищеному розмірі. За надурочну роботу у КНР працівники отримують передбачені законом надбавки у розмірі 150 % заробітної плати, у Мексиканських Сполучених Штатах за надурочну роботу працівникові гарантується виплата заробітної плати в 100 % розмірі. У США надурочні роботи підлягають оплаті за підвищеними ставками, загалом – у півтори рази більше. Для окремих категорій працівників встановлено заборони на такі роботи.

Крім стандартних режимів робочого часу трудове законодавство закордонних країн передбачає нестандартні режими робочого часу: роздроблений робочий день, режим гнучкого робочого часу та ін. Серед нових нестандартних режимів робочого часу можна відзначити режим «стислого тижня», коли тижнева або двотижнева норма робочого часу відпрацьовується не за 5 або 10 робочих днів відповідно, а за 34 або 89 робочих днів. Наприклад, у Нідерландах використовується стислий триденний робочий тиждень з робочим днем 10,75 годин.

Таким чином, час, протягом якого працівник згідно з правилами внутрішнього трудового розпорядку організації та умовами трудового договору повинен виконувати трудові обов'язки, а також інші періоди часу, які згідно із законами та іншими нормативними правовими актами відносяться до робочого часу - називається робочим часом. Правове регулювання робочого часу здійснюється з урахуванням ратифікованих конвенцій та рекомендацій Міжнародної організації праці.

Сьогодні правове регулювання режимів праці у зарубіжних країнах активно розвивається і вдосконалюється з урахуванням загальних потреб виробничої сфери та індивідуальних особливостей робочої сили.

Література:

1. Бойко Н.Д. Порівняльне трудове право. - К.: Атіка, 2007. - 191с.
2. Венедиктов С.В. Правове регулювання трудових відносин: вітчизняний та зарубіжний досвід. – К.: Алерта, 2012. – 368 с.
3. Киселев И.Я. Международное и сравнительное трудовое право М.:БЕК, 2003.
4. Ю.М. Гавриленко Становлення українського трудового права: історичний аспект// Ю.М. Гавриленко/ Наукові праці МАУП, 2010, вип. 2(25), с. 254–258.
5. Киселев И.Я. Зарубежное трудовое право. Учебник для вузов. / Игорь Яковлевич Киселев. – М.: Издательская группа НОРМА – ИНФРА, 1998. – 263 с.

ПРАВОВИЙ СТАТУС НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Національний банк України є центральним банком України, особливим органом державного управління, юридичний статус, завдання, функції, повноваження і принципи організації якого визначаються Конституцією України, Законом України «Про Національний банк України» та іншими законами України. Національний банк України має статутний капітал.[с 28; 1]

Національний банк України здійснює емісію національної валюти і організовує її обіг, є кредитором останньої інстанції для банків і організовує систему рефінансування. Крім того він встановлює систему, порядок і форми платежів, у тому числі між банками, встановлює для банків правила проведення банківських операцій, здійснює банківське регулювання та нагляд, здійснює валютне регулювання, визначає порядок здійснення операцій в іноземній валюті, організовує і здійснює валютний контроль за банками та іншими фінансовими установами, які отримали ліцензію Національного банку на здійснення валютних операцій. Також необхідно зазначити що він встановлює офіційний курс гривні до іноземних валют і оприлюднить його, встановлює номінали, системи захисту, платіжні ознаки, дизайн грошових знаків, зберігає їх резервні фонди. Крім того в його функції входить збереження банківських та дорогоцінних металів, каміння та інших цінностей. Національний банк України є економічно самостійним органом, який здійснює видатки за рахунок власних доходів, а у визначених законом випадках — також за рахунок Державного бюджету України. Національний банк є юридичною особою, він має відокремлене майно, що є об'єктом права державної власності і перебуває у його повному господарському віданні. Національний банк не відповідає за зобов'язаннями органів державної влади, а органи державної влади не відповідають за зобов'язаннями Національного банку, крім випадків, коли вони добровільно беруть на себе такі зобов'язання. Національний банк не відповідає за зобов'язаннями інших банків, а інші банки не відповідають за зобов'язаннями Національного банку, крім випадків, коли вони добровільно беруть на себе такі зобов'язання. [3]

Відповідно до Конституції України основною функцією Національного банку України є забезпечення стабільності грошової одиниці України. На виконання своєї основної функції Національний банк сприяє дотриманню стабільності банківської системи, а також у межах своїх повноважень — цінової стабільності. Національний банк не повинен турбуватися щодо стану національної економіки — це відноситься до функцій Кабінету Міністрів України. Він не повинен турбуватися щодо кредитування народного господарства — це функція комерційних банків. Він також не повинен турбуватися про наявність обігових коштів у підприємств — це справа самих підприємств або ж Уряду.

Відповідно до Закону України “Про Національний банк України” керівними органами Національного банку є Рада Національного банку України та Правління Національного банку України.

Структура Національного банку будується за принципом централізації з вертикальним підпорядкуванням. До системи Національного банку входять центральний апарат, філії (територіальні управління), розрахункові палати, Банкнотно-монетний двір, фабрика банкнотного паперу, Державна скарбниця України, Центральне сховище, спеціалізовані підприємства, банківські навчальні заклади й інші структурні одиниці і підрозділи, необхідні для забезпечення діяльності Національного банку.

Таким чином, на сьогоднішній день Національний банк є головним елементом банківської системи, регулює її діяльність у межах законодавчо наданих йому прав і повноважень, несе відповідальність перед суспільством за функціонування банківської системи в цілому. Національний банк України є головним компонентом банківської системи нашої країни і покликаний забезпечити її стабільне функціонування та розвиток.

Література:

1. Гетманцев Д.О., Шукліна Н.Г. Банківське право України. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.
2. http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36081
3. Банківське право України: Карманов Є. В. Навчальний посібник. — Харків: Консум, 2000. — 464 с.
4. Банківське право: Качан О.О. Навч. посіб. — К.: Юрінком, Інтер, 2000. - 288 с.

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БАНКІВ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Тенденції розвитку сучасного суспільства такі, що питання безпеки виходять на перше місце. Пояснюється це глобальними тенденціями, що відбуваються у світі.

Насамперед, ми вступили в століття, коли кожна з розвинених країн може стати об'єктом удару терористів, що в умовах глобалізації фінансових ринків здатне викликати дестабілізацію світової економіки, а також вплинути на стан національних економік. Прикладом можуть служити події 11 вересня 2001 року. По оцінках фахівців Всесвітнього банку загальний збиток, понесений світовою економікою склав порядку 80 млрд. дол. У ВТО дійшли висновку, що контртерористические заходи привели до росту цін на товари й послуги. Підвищені заходи безпеки збільшують строки транспортування, і в першу чергу дорожчають товари, які перевозять повітряним і морським транспортом. Крім того, втрата економіки країни може нанести репутація держави, яка піддана терактам. У цілому на те, щоб світова економіка пододала наслідки великих терактів, згідно з дослідженнями Міжнародного валютного фонду, іде від трьох до шести місяців.

Наступним дестабілізуючим фактором є важкопрогнозовані зміни цін на нафту та інші енергоносії. Безумовно загальна довгострокова тенденція до їхнього росту не викликає сумнівів, але ситуацію ускладнює те, що ціни на енергоносії в короткостроковому періоді змінюються в досить великому діапазоні. Будь-яка нестабільність у країнах-експортерах нафти моментально викликає збільшення цін.

Головним же дестабілізуючим фактором є сама світова фінансова система. Саме стан світової фінансової системи на сьогоднішній день є визначальною умовою настання глобальної економічної кризи. На підтвердження цієї думки приведемо аналіз найбільших світових економічних криз 20-го сторіччя. Як бачимо, із прискоренням розвитку людства, зменшуються періоди виникнення глобальних економічних криз, зростають їхні масштаби, а головне – вони зі сфери проведення зміщаються в сферу фінансів, а в цій сфері, у свою чергу, акцент зміщається в банківський сектор. Таким чином, проблеми забезпечення фінансової безпеки банків сьогодні виходять у розділ не тільки найважливіших факторів національної, але й міжнародної економіки.

Що стосується банківської системи України, то в міру залучення економіки нашої країни у світову, є збільшенням ступеня її інтеграції у світову фінансову систему, залежність від нестабільності на світових фінансових ринках зростає. Зокрема, вплив останньої світової кризи все сильніше позначається на банківській системі України – починають виникати проблеми з ліквідністю, росте вартість ресурсів для банків, звиваються перспективні проекти у виді недоліку фінансових ресурсів і неможливості їх одержання на зовнішніх ринках. У подібних умовах країни, безумовно, потребують перегляду існуючих і розробці нових підходів до забезпечення національної безпеки.

Під національною безпекою розуміють «здатність держави ефективно протистояти впливу наявних потенційних погроз». У складі національної безпеки окремо виділяють такі її складові, як: військова безпека; політична безпека; соціокультурна безпека; економічна безпека.

На думку більшості авторів, економічна безпека є головною складовою національної безпеки.

У широкому змісті під економічною безпекою розуміють якісну характеристику економічної системи, яка визначає її здатність підтримувати нормальні умови працездатності системи, розвиток у рамках цілей, поставлених перед нею, а у випадках виникнення різних погроз (зовнішніх і внутрішніх) система повинна могла протистояти їм і відновлювати свою працездатність.

Виділяють кілька рівнів економічної безпеки:

- Міжнародна безпека (глобальна, регіональна);
- Національна безпека (державна, галузі, регіону, суспільства);

І якщо останні роки це більше стосувалося проблем світового тероризму, те нинішня ситуація зміщає акценти у бік економічних погроз. Як показують події поточної глобальної економічної кризи, його причинами й центром подій є світова фінансова система.

Саме нестабільність, прорахунки й масштаби операцій на світових фінансових ринках привели до економічної кризи. А оскільки банківська система є основною складовою фінансової системи, як миру, так і окремої країни, те саме питання забезпечення фінансової безпеки банків виходять

сьогодні на перший план. Однак, для її забезпечення банкам необхідний певний механізм, що дозволяє на постійній основі здійснювати діагностичні й превентивні дії, спрямовані на підтримку належного рівня фінансової безпеки. Особливо актуальними дані питання є для банків України, оскільки поточний етап бурхливого росту неминує спричинити спад і пов'язані із цим кризові явища.

Дослідженнями в сфері фінансової безпеки на рівні держави, підприємств і меншою мірою банків займалися такі вчені, як Адаменко С.І., Артеменко Д.А., Барановський А.І., Бланк І.А., Балацкий О.Ф., Васылик О.Д. і багато інші.

Високо оцінюючи їх внесок у вирішення проблем забезпечення фінансової безпеки на різних рівнях і в різних сферах, відзначимо, що питання фінансової безпеки банків усе ще є недостатньо вивченими. Зокрема це стосується обліку ряду специфічних ризиків у діяльності банків, проведенні діагностики й оцінки рівня фінансової безпеки банку, а також застосування фінансового інструментарію для подолання кризових явищ із урахуванням особливостей як економіки України в цілому, так і банківської системи країни зокрема.

Література:

1. Право України, Шереметьова А.О. // Правове регулювання та правове управління валютними ризиками: поняття й основні критерії розмежування. – 2011 р. – Ст.75
2. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7.12.2000 р. №2121-III
3. Гукова А. В. Роль финансовой безопасности предприятия в системе его экономической безопасности / А. В. Гукова, И. Д. Аникина // Образование и общество. – 2009. – № 3. – С. 98–102.

ВИСТУПИ НА ПЛЕНАРНОМУ ЗАСІДАННІ

М.О.Баймуратов, Б.Я. Кофман. МІЖНАРОДНІ ВИБОРЧІ СТАНДАРТИ: НАОЧНО-ОБ'ЄКТНА І СУБ'ЄКТНО-НОМЕНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКИ	3
Ю.О. Волошин. СУЧАСНЕ КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО В УМОВАХ ПРАВОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА МІЖДЕРЖАВНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	12
Кіндюк Б.В. ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ВІДТВОРЕННЯ ТА РОЗВЕДЕННЯ ЛІСІВ	14
Л.М. Ніколенко. ПОРЯДОК ПОДАЧІ ТА РОЗГЛЯДУ СКАРГИ ВИЩИМ ГОСПОДАРСЬКИМ СУДОМ УКРАЇНИ	17

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Айдіна Є.Г.: ДІЯ ПРАВА	21
Балабаниць В.В.: ОСОБЛИВОСТІ ПОНЯТТЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ УКРАЇНИ	22
Барегамян С.Х.: СУДОВИЙ ЗАХИСТ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ЛЮДИНИ НА ПРАЦЮ В УКРАЇНИ І РОСІЇ	24
Богданова А.В.: ПОНЯТИЕ И КОНСТИТУЦИОННЫЕ ПРИНЦИПЫ ИЗБИРАТЕЛЬНОГО ПРАВА	26
Богущкий І.О.: ПРОБЛЕМА РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРИ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВИ	28
Бойко Ю.В.: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ПОБУДОВИ МЕХАНІЗМУ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МУНІЦИПАЛЬНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ	31
Буряк Ю.В.: ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	33
Геренко Т.О.: АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІДНОСИН	35
Головня Т.С.: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ	37
Гончарова Я.С.: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕРНЕТ-ЗМІ В УКРАЇНІ	39
Григор'єва І.І.: КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ-ВИЩИЙ ОРГАН ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ	40
Дереко О.В.: ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА: ЇХ ПРИРОДНИЙ ТА ПОЗИТИВНИЙ АСПЕКТ СПІВВІДНОШЕННЯ	42
Добровольський О.О.: ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ КОМУНАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	44
Довголевський О.В.: ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ	45
Доля Ф.В.: ЗАКОН УКРАЇНИ ОБ ОСНОВАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЯЗЫКОВОЇ ПОЛІТИКИ: ПРАВОВОЙ АНАЛІЗ	48
Євченко Д.В.: ФУНКЦІЯ ОБОРОНИ ЯК ІМАНЕНТНА ФУНКЦІЯ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ	50
Загородня М.С.: ПРОБЛЕМА ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА	52
Згура С.О.: РОЗВИТОК ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЇЇ РОЗВИТКУ	54
Золотарьова А.О.: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПІДПРИЄМСТВ, УСТАНОВ, ОРГАНІЗАЦІЙ	56
Ізолігова Н.А.: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ІНОЗЕМЦІВ В УКРАЇНІ	57
Казанкова Ю.О.: ОСОБИСТІ ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ	58
Каламітра А.М.: ГРОМАДЯНСТВО УКРАЇНИ	59
Капшигер Т.О.: ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК АДВОКАТУРИ І НОТАРІАТУ	61
Карцев К.В.: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ З ОРГАНАМИ УПРАВЛІННЯ	63
Кібець Р.Р.: ПОНЯТТЯ «КВАЛІФІКАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОСТУПКУ»: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ	65
Кірова О.В.: ПРОБЛЕМА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИХОВАНОЇ РЕКЛАМИ В МАС-МЕДІА УКРАЇНИ	67
Конопля М.С.: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС БІЖЕНЦІВ ТА ОСІБ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ДОДАТКОВОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ	69
Красницкая О.А.: ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЗАЩИТЫ КОММЕРЧЕСКОЙ ИНФОРМАЦИИ	71
Крестьянкін С.А.: ДЖЕРЕЛА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА: ТЕНДЕНЦІЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА	74

Крохмальова О.В.: СТИМУЛИ ТА ОБМЕЖЕННЯ У ПРАВІ	76
Кузнецова Ю.В.: ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СКАРГИ В УКРАЇНІ	77
Куркуріна К.М.: СУДОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ	80
Лазутін О. В.: АДВОКАТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	82
Лейн М.Е.: УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В КОНТЕКСТІ КОНСТИТУЦІЙНОЇ РЕФОРМИ	84
Литвин А.П.: ТЕОРІЯ РОЗПОДІЛУ ВЛАДИ	86
Майборода О.В.: ДЕКОНЦЕНТРАЦІЯ ТА ДЕЛЕГУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ЯК ОСНОВНІ ШЛЯХИ ЗДІЙСНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	88
Малахов О.О.: РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ЗДІЙСНЕННІ ЗЕМЕЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН	90
Малихіна Я.П.: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ	92
Мамедова А.І.: ПРИЧИНИ ТА ХАРАКТЕР КОНФЛІКТІВ В СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	94
Мацегора Д.С.: МІСЦЕ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ФУНКЦІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА НА ІНФОРМАЦІЮ	95
Мельник А.С.: ЗАКОНОДАВЧА ВЛАДА В УКРАЇНІ	97
Мироненко Х.В.: ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ ТА ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ГРОМАДСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ	98
Мироненко М.І.: ПОВЕДІНКА СУБ'ЄКТІВ У ПРАВОВІЙ СФЕРІ	99
Мостова М.Ю.: МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ СЬОГОДНІ: ПРОБЛЕМИ, ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	101
Невара З.І.: ОСОБЛИВОСТІ СТАТУСУ АДВОКАТА В НОТАРІАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ	103
Ніколенко Т.І.: ДЕРЖАВНЕ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ	105
Одінцов Є.В.: ГАРАНТІЇ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ, СИСТЕМА ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ	106
Пинчук Я.С.: ПРОБЛЕМИ НЕСООТВЕТСТВИЯ ДЕЙСТВУЮЩЕГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА КОНСТИТУЦИИ УКРАИНЫ	108
Подлепич Д.О.: ЗАВДАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ РЕФОРМИ	109
Подстєпна А.О.: ПОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА	111
Покатович М.А.: ТИПОЛОГІЯ ДЕРЖАВ	113
Пономаренко М.Ю.: НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	115
Попека П.В.: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОНЯТТЯ «КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ»	117
Попудько С.І.: ПОВНОВАЖЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ	119
Рзаєв С.А.: ПРОФІЛАКТИКА ПРАВОПОРУШЕНЬ В СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	121
Рихтїк О.В.: СИСТЕМА ОСНОВНИХ НАПРЯМІВ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ	122
Серпик Ю.О.: ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ВИБОРЧИХ СИСТЕМ: ПОШУК ВАРІАНТІВ В УКРАЇНІ	124
Скоріна М.Г.: ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ	125
Спесивцев В.Б.: КУЛЬТ ГОСУДАРСТВА	127
Сулейманова Р.А.: ВІДМІННОСТІ У ПРАВОВОМУ СТАТУСІ АДВОКАТА-ПРЕДСТАВНИКА І АДВОКАТА-ЗАХИСНИКА В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ	128
Тарасьєв Р.О.: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ	131
Татай Е.О.: АДМІНІСТРАТИВНИЙ ДОГОВІР К ФОРМА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ	133
Тітов Д.В.: ОРГАНИ САМООРГАНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ — СУЧАСНА ФОРМА ЗГУРТУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДЯН	135
Третяк А.С.: ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ АСОЦІАЦІЙ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В СИСТЕМІ УЗГОДЖЕННЯ ІНТЕРЕСІВ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ, РЕГІОНАЛЬНОМУ ТА ЛОКАЛЬНОМУ РІВНЯХ	137
Тулєйко О.О.: ЗАКОННІСТЬ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ	139
Хоббі Ю.С.: КОНСТИТУЦІЙНА РЕФОРМА В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	141

Черних Є.М.: СТАН ВІТЧИЗНЯННОГО ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОГО ПРАВОЗНАВСТВА ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ВИКЛАДАННЯ	143
Чуклінова К.М.: СПЕЦИФІКА КОНСТИТУЦІЙНОГО СКЛАДУ І СТРУКТУРИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ	144
Чухно Я.В.: ПРАВА, СВОБОДИ ТА ОBOB'ЯЗКИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ЯК НЕВІД'ЄМНІ СКЛАДОВІ СТАТУСУ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ	147
Шаблінський Г.В.: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ	148
Шебаніц Ф.Ф.: СУЧАСНА ПРОБЛЕМАТИКА «ТЕОРІЇ ПОКОЛІНЬ» ПРАВ ЛЮДИНИ	150
Шейгус А.В.: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ	153
Шинкарьова К.О.: ОСНОВНІ СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ ДЕРЖАВИ	155
Ширмук А.В.: ИСТОЧНИКИ КОНСТИТУЦИОННОГО ПРАВА УКРАИНЫ	156
Яровець В.Г.: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ІНСТИТУТИ	157

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

María Astone.: TUTELA DELLA PERSONA UMANA TRA NORMATIVA EUROPEA E GIURISPRUDENZA DELLA CORTE DI GIUSTIZIA EUROPEA	160
Абдалказим М.А.: ПРІОРИТЕТИ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО КОНСТИТУЦІЙНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА	162
Агурбаш А.Х.: МІСЦЕ АНТАРКТИДИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ	164
Асланова Л.С.: ПРИНЦИП НЕВТРУЧАННЯ ТА ДОКТРИНА ГУМАНІТАРНОЇ ІНТЕРВЕНЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ МІЖДЕРЖАВНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	166
Атаманов А.Г.: ІДЕОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ НА ЗМІСТ ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНИХ ДЖЕРЕЛ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	168
Баєв Є.А.: ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРЕЦЕДЕНТНОГО ПРАВА ЄС В КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ	171
Барська А.І.: ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	173
Безгіна О.В.: ВИЗНАННЯ ДЕРЖАВ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ	175
Безгіна О.В.: ЄВРОПЕЙСЬКА ХАРТІЯ РЕГІОНАЛЬНИХ МОВ АБО МОВ МЕНШИН І НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ	177
Герасимова К.В.: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МОРСЬКИХ ПОРТІВ УКРАЇНИ	180
Годованик Є.В.: СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ	183
Гоша І.О.: ІСТОРИЧНІ ТА НОРМАТИВНІ АСПЕКТИ ГАРМОНІЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄС	184
Гуц М.А.: ВЗАЄМОДІЯ МІЖНАРОДНИХ СУДІВ І ТРИБУНАЛІВ З НАЦІОНАЛЬНИМИ СУДОВИМИ ОРГАНАМИ	185
Гуц М.А.: ПРОБЛЕМИ, ПОВ'ЯЗАНІ ЗІ ЗДІЙСНЕННЯМ ПОСЕРЕДНИЦТВА В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ	188
Давидова М.С.: СИСТЕМА РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	190
Доброва К.С.: ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОСТІ МОРСЬКИХ СУДЕН	192
Доброва К.С.: ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ТА ЇХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ У ЗАКОНОДАВСТВІ ДЕРЖАВ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ	195
Дубенюк-Панайотопулу Я.А.: ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ У РЕСПУБЛІЦІ ГРЕЦІЯ	197
Д'яконова К.І.: ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНОГО СУДУ ООН НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	198
Жолболдин Т.К.: ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН В РАМКАХ РЕГИОНАЛЬНЫХ ИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ	201
Калюжна Є.А.: МЕТОДИ ВРЕГУЛЮВАННЯ СУЧАСНОЇ КРИЗИ МІЖНАРОДНОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI	203
Кандаурова А.М.: СОТРУДНИЧЕСТВО США И ИЗРАИЛЯ В ПРАВОВОЙ СФЕРЕ	205
Квач С.С.: ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНОЮ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	207

Коваленко О.Р.: РОЛЬ ТРЕТЬОГО ЕНЕРГЕТИЧНОГО ПАКЕТУ ЯК КЛЮЧОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ СУЧАСНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС	209
Ковчуга М.А.: РЕЛІГІЙНИЙ ФАКТОР ЯК ОДИН З ОСНОВОПОЛОЖНИХ КОМПОНЕНТІВ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ДОКТРИНИ САУДІВСЬКОЇ АРАВІЇ	211
Кодола Д.В.: БОРОТЬБА З КІБЕРТЕРОРИЗМОМ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	212
Козуб А.Г.: ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ПРАВІ	215
Кондратьєва І.О.: РОЛЬ ООН У ЗАХИСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ	218
Котов А.Г.: РОЛЬ КОНВЕНЦІЙ В ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ КОНФЛІКТІВ В ПІВДЕННО-КИТАЙСЬКОМУ МОРІ	220
Коштовна М.В.: ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ВИМІР РОСІЙСЬКО-ТУРКМЕНСЬКИХ ВІДНОСИН: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	221
Кремс Н.В.: ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРАВОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ)	222
Мігюшкіна Х.С.: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ	223
Мудрик Г.С.: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВ У БОРОТЬБІ З ПІРАТСТВОМ	225
Онищенко Х.П.: ПРОБЛЕМИ И ВЫГОДЫ ПИРАТСТВА	227
Орлова Н.А.: МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО В СФЕРЕ ЗАЩИТЫ ИНФОРМАЦИОННЫХ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА	229
Отченаш М.М.: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАНЬ МІЖНАРОДНОЇ ПІДСУДНОСТІ СПРАВ ПО ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ІНТЕРНЕТІ: НАЦІОНАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА	232
Панасюк А.В.: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КРАЇНАМИ ЄС	233
Панасюк С.А.: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ХАРТІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ	235
Полкунова О.О.: ПОРІВНЯЛЬНО ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ПРАВИЛ ІНКОТЕРМС 2000 ТА ІНКОТЕРМС 2010, ЯК ОСНОВНОГО РЕГУЛЯТОРА СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ	236
Полкунова О.О. АНАЛІЗ ВХОДЖЕННЯ УКРАЇНИ ДО СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ	239
Северінова О.Б.: ТОЛЕРАНТНІСТЬ: СУЧАСНИЙ ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ ДИСКУРС	241
Серегин А.В.: КОНФЕДЕРАТИВНАЯ ИНТЕГРАЦИЯ СЛАВЯНСКИХ НАРОДОВ И ГОСУДАРСТВ – ОСНОВА ИХ БЕЗОПАСНОСТИ И ПРОЦВЕТАНИЯ В XXI ВЕКЕ	243
Смирнова Ю.М.: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ВІДМІНИ СМЕРТНОЇ КАРИ	245
Собецька О.В.: МІЖНАРОДНИЙ ЗВИЧАЙ: ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ, ЗНАЧЕННЯ	247
Спесивцева О.И.: МЕЖДУНАРОДНО - ПРАВОВОЙ СТАТУС АРКТИКИ В КОНТЕКСТЕ БОРЬБЫ ЗА ЭНЕРГОРЕСУРСЫ	248
Сушич Є.М.: МІЖНАРОДНИЙ КРИМІНАЛЬНИЙ ТРИБУНАЛ З ПИТАНЬ МОРСЬКОГО ПІРАТСТВА	251
Терлибовка А.М.: ДОГОВІР ДО ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ХАРТІЇ, ЯК ПРАВОВА ОСНОВА ВЗАЄМОДІЇ ЄВРОСОЮЗУ І РОСІЇ В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ	252
Тихомирова Г.С.: ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЩОДО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ НОРМ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ПРАВОВУ СИСТЕМУ РЕСПУБЛІКИ ГРЕЦІЯ	254
Тосхопоран Н.С.: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТОРГІВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН МІЖ КИТАЄМ ТА КАЗАХСТАНОМ	257
Хотянович Т.В.: МІСЦЕ МІЖНАРОДНОГО СУДУ ООН У ВИРІШЕННІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ СПОРІВ	259
Циклаурі О.Б.: ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ: ПИТАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ	261
Шабан А.О.: НОРМАТИВНО-ПРАВОВА ОСНОВА ЯДЕРНОЇ БЕЗПЕКИ РОСІЇ	263
Янюк Ю.О.: ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ НАПРЯМКІВ ІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	265

**СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ГОСПОДАРСЬКОГО, ЦИВІЛЬНОГО,
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ**

Алексеев Д.Е.: ДОГОВІР КОНТРАКТАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ	269
---	-----

Багінський В.В.: ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ НЕЗАКОННИМИ РІШЕННЯМИ, ДІЯМИ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА СУДУ	271
Батурін І.Л.: ПОНЯТТЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ДОГОВОРУ ТА СПОСОБИ ЙОГО ЗАБЕСПЕЧЕННЯ	272
Безвербна І.Ю.: ЗАГАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ МАЙНА	274
Безгіна О.В.: ПОСЕРЕДНИКИ, ЯКІ ЗАДІЯНІ НА ЗОВНІШНЬОМУ РИНКУ В СФЕРІ ТОВАРНОГО ОБІГУ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ	275
Болотнов М.О.: ФУНКЦІЯ ЗАХИСТУ В СИСТЕМІ ФУНКЦІЙ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	278
Бугаєва О.В.: ПІДСТАВИ ВІДМОВИ ВЕРХОВНИМ СУДОМ УКРАЇНИ В ЗАДОВОЛЕННІ ЗАЯВИ ПРО ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ ГОСПОДАРСЬКИХ СУДІВ ПІСЛЯ ДОПУСКУ ВИЩИМ ГОСПОДАРСЬКИМ СУДОМ УКРАЇНИ СПРАВИ ДО ПРОВАДЖЕННЯ	281
Бугай Я.О.: ПРАВОВА ПРИРОДА ТА СИСТЕМА ГОСПОДАРСЬКИХ СУДІВ В УКРАЇНІ	282
Букало Г.С.: ДОГОВІР СТРАХУВАННЯ ЦИВІЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВЛАСНИКІВ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ	286
Бурлаченко Я.Л.: АНАЛІЗ ВОЗМОЖНИХ ПРАВОНАРУШЕНЬ В СФЕРЕ ЖИЛОЇ НЕДВИЖИМОСТІ СО СТОРОНИ ЛИЦ, НА КОТОРИХ ВОЗЛОЖЕНІ ФУНКЦІЇ ГОСУДАРСТВА ИЛИ РАБОТНИКАМИ КОММУНАЛЬНОЇ И СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ	288
Бутченко Е.Ю.: ДОГОВІР НАДАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОСЛУГ	289
Вандишева Р.О.: ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: ПОНЯТТЯ, ПОРЯДОК І СПОСОБИ	290
Василенко С.І.: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗБУТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ	293
Вігенко О.О.: МИРОВА УГОДА У СПРАВАХ ПРО БАНКРУТСТВО	294
Ганзенко А. В.: КОНЦЕПЦІЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ЖИТТЯ В УКРАЇНІ	295
Геворкян Н.В.: ЦІННІ ПАПЕРИ В ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	297
Гераськин В.Г.: МЕХАНИЗМ ЗАЩИТЫ АВТОРСКОГО ПРАВА В ЛИЦЕНЗИОННОМ ДОГОВОРЕ	298
Гмызина В.А.: ОБЪЕКТЫ ГРАЖДАНСКИХ ПРАВ	300
Гнездовский С.Э.: РЕАЛИЗАЦИЯ УПОЛНОМОЧЕННЫМ ОРГАНОМ ФИСКАЛЬНОЙ ФУНКЦИИ В ДЕЛЕ О БАНКРУТСТВЕ: ПРОБЕЛЫ И ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫЕ РЕШЕНИЯ	301
Горбоконь А.Г.: ХОЗЯЙСТВЕННЫЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА: ПОНЯТИЕ, ПРИЗНАКИ И ВИДЫ	306
Городовенко А. В.: ПОРЯДОК ТА ОСНОВНІ ЕТАПИ СТВОРЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	307
Грачова О.Ю.: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРЕДСТАВНИЦТВА ПРОКУРОРА У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ	310
Гусева К.В.: ОРГАНІЗАЦІЯ ДОДАТКОВИХ ПОСЛУГ У ГОТЕЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ	312
Гусейнова Г.М. кизи.: КОНТРОЛЬ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ	313
Гущин Є.В.: ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ АНТИМОНОПОЛЬНОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНИ	315
Доброва К.С.: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПОСЕРЕДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ОПЛАТИ ЗА ПОСЕРЕДНИЦЬКІ ПОСЛУГИ	317
Дружинська Н.І.: ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ	319
Дьяконова І.О.: ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСА СУБ'ЄКТІВ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	321
Зал Ю.С.: СИСТЕМА ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ АКЦІОНЕРНИМ ТОВАРИСТВОМ	322
Захарова О.В.: ТРАНСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РЕГІОНУ: ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОЦІНКИ	324
Зіманов А.І.: НЕУСТОЙКА ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ТА ВИД ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	326
Ібрагімлі Г.Ф. огли.: ПІДПРИЄМСТВО ЯК СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ	327
Иванько Ю.В.: ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИНТЕРНЕТ – СДЕЛОК	328
Іванюга Н.В.: ФОРМИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ	331
Івахненко М.І.: ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ДОГОВОРІВ НА СПЕЦІАЛЬНІ ВИДИ ЗБЕРІГАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ	333

Івахненко М.І.: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВОНАСТУПНИЦТВА	334
Івахненко М.І.: ПРАВОВИЙ ПОГЛЯД НА ДОМАШНІЙ АРЕШТ У НОВОМУ КПКУ	336
Караманич А.І.: РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	338
Каці В.Є.: ПРИВАТИЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ	339
Ковалевська І.В.: ВИДИ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИХ САНКЦІЙ	342
Коломієць О.Г.: ГОСПОДАРСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО: ПОНЯТТЯ, ЦІЛІ, СИСТЕМА	343
Колосов Р.В.: ОСОБЛИВОСТІ СПЛАТИ СУДОВОГО ЗБОРУ У ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ: НОВІ ПІДХОДИ	345
Коновалова В.В.: ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕНАЛЕЖНЕ ВИКОНАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ МЕДИЧНИМ АБО ФАРМАЦЕВТИЧНИМ ПРАЦІВНИКОМ	346
Костоманова А.Є.: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ДОМАШНЬОГО АРЕШТУ В СИСТЕМІ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ	348
Кохненко Л.Є.: ДОГОВІР ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ: ПОНЯТТЯ, ФОРМА, ОСОБЛИВОСТІ	350
Кравченко О.О.: ЕВОЛЮЦІЯ ЦИВІЛЬНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ЯК ПЕРЕДУМОВИ ПРАВА НА ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ	351
Кравченко О.О.: РЕЧОВІ СПОСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	353
Кравченко Ю.О.: ЗАГАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗОБОВ'ЯЗАННЯ В ПРАВІ УКРАЇНИ: ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	355
Крупчан І.Ю.: ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	356
Кузнецова О.П.: ЗАГАЛЬНІ АСПЕКТИ ВИСУВАННЯ ТА ПЕРЕВІРКИ СЛІДЧИХ ВЕРСІЙ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ	358
Кучеренко В.В.: ПОСЕРЕДНИКИ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ	360
Лоза І.В.: ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРУ ДАРУВАННЯ	361
Лозінська О.О.: ПРАВОВИЙ СТАТУС ВІДПОВІДАЧА У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ	362
Ломакина Ю.В.: ЗАЩИТА ПРАВ СОБСТВЕННОГО ОТ «НЕДОБРОСОВЕСТНЫХ» ПРИОБРЕТАТЕЛЕЙ	364
Макєнко Ю. Д.: ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ (СИСТЕМА) ТА ФУНКЦІЇ ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВОРІВ	366
Макмак П.Ю.: СТОРОНИ В ЗОБОВ'ЯЗАННІ. МНОЖИННІСТЬ СТОРІН В ЗОБОВ'ЯЗАННІ	367
Масенцова В.О.: ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИН	369
Мацука В.М.: ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ	371
Меркулова Я.О.: ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВЕКСЕЛЬНИХ ВІДНОСИН	372
Михальченко А.В.: ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ КАЗЕНИХ ПІДПРИЄМСТВ	373
Мостовой Є.В.: УЧАСТЬ ПОТЕРПІЛОГО ТА ЙОГО ПРЕДСТАВНИКА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	375
Нефьодова Д.І.: ХОЛДИНГОВІ КОМПАНІЇ ЯК РІЗНОВИД ОБ'ЄДНАНЬ ПІДПРИЄМСТВ	376
Онищенко Х.П.: ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ДЖЕРЕЛОМ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ – ДИКИМИ ТВАРИНАМИ, ЩО УТРИМУЮТЬСЯ, А ТАКОЖ СЛУЖБОВИМИ ТА БІЙЦІВСЬКИМИ ПОРОДАМИ СОБАК	379
Осауленко О.В.: ЗЛОВЖИВАННЯ МОНОПОЛЬНИМ СТАНОВИЩЕМ НА РИНКУ	380
Паніотова О.О.: СИСТЕМА ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ	382
Пігарева Г.І.: ПОРЯДОК УКЛАДАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРУ ПІДРЯДУ	385
Побережная В.М.: ЗАДАТОК И АВАНС	387
Попудько С.І.: ПОНЯТТЯ ПОТЕРПІЛОГО ТА ПІДСТАВИ ЙОГО ВИЗНАННЯ ЗА НОВИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ	388
Попудько С.І.: РОЗУМНІ СТРОКИ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ	390
Прилипіна Д.О.: СУБ'ЄКТИ, ОБ'ЄКТИ ПРИВАТИЗАЦІЇ ТА ПРИВАТИЗАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ	392
Решетніков А.А.: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ЯК СПЕЦИФІЧНОГО ЯВИЩА У ПРАВІ	394
Роза Л.А.: ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ СПІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ	396
Савінцева А.М.: ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	398
Сарбаш А.С.: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	399
Саул Т.В.: БЕЗГОТІВКОВІ РОЗРАХУНКИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ	402

Свірський Б.М.: МІСЦЕ СЛІДЧОГО В СИСТЕМІ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	403
Семенова Г.О.: ИСТОЧНИКИ ХОЗЯЙСТВЕННОГО ПРОЦЕССУАЛЬНОГО ПРАВА	404
Сергеева Д.С.: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА	406
Сердюк Ю.С.: ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ	408
Сидоренка О.О.: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ В СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ	409
Сівякова Є.О.: ЗАПОВІДАЛЬНИЙ ВІДКАЗ. ПРЕДМЕТ І ОСОБЛИВОСТІ. ЧЕРГОВІСТЬ СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАКОНОМ І ЇЇ ЗНАЧЕННЯ	411
Сіренко Ю.В.: ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ МИНУЛИХ РОКІВ	412
Скриннік А.О.: ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ	414
Скрипниченко К.Р.: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПРОКУРОРА ОБЛАСТІ	417
Смертенюк Д.В.: ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДПРИЄМЕЦЬ ЯК СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА	418
Соседка М.І.: ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИМУЩЕСТВЕННЫХ ОТНОШЕНИЙ РОДИТЕЛЕЙ И ДЕТЕЙ	419
Старковська А.О.: ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРІВ КУПЛІ–ПРОДАЖУ В ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ	420
Старковська А.О.: УЧАСТЬ ПРОКУРОРА В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	421
Таранова Є.С.: ПІДСУДНІСТЬ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ З ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ. ПІДГОТОВКА ТА РОЗГЛЯД СПРАВИ	423
Татар Н.М.: ДЖЕРЕЛА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА	425
Ткаченко А.О.: ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА СЛУЖБОВИЙ ТВІР	427
Топалова О.В.: ГОСПОДАРСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ: ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ	430
Тулєйко О.О.: ІНСТИТУТ ПРИСЯЖНИХ: ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ, ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД, НАЦІОНАЛЬНЕ ВТІЛЕННЯ	432
Федорова А.С.: ПОНЯТИЕ И ВИДЫ СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРАВООТНОШЕНИЙ	433
Фініченко І.В.: КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ МАЛОЛІТНІХ	436
Фомичов С.С.: ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯКОСТІ ПРОДУКТІВ, ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ	437
Хатмінська К.Ю.: ПОНЯТТЯ СТРАХУВАННЯ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ	439
Хатмінська К.Ю.: ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	441
Хмелевська Ю.М.: ІСТОРІЯ ПОЯВИ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ	443
Хмелевський Д.А.: ВИДИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ ПРОКУРОРА НА ДОСУДОВОМУ РОЗССЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ В УКРАЇНІ	444
Чертова О.С.: ЛІЦЕНЗУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРИЗНАЧЕННЯ, ЗМІСТ, ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ	447
Чуклінова К.М.: ВИНИКНЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ	449
Шкред Н.В.: СТОРОНИ ТА ЇХ ЮРИДИЧНА ЗАЦІКАВЛЕНІСТЬ (ЗАІНТЕРЕСОВАНІСТЬ) У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	450
Шпак А.В.: ОПЕКА И ПОПЕЧИТЕЛЬСТВО	452
Шуріна Н.Л.: ФОРМИ ЗДІЙСНЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ	453
Щербак І.А.: ГОСПОДАРСЬКІ ТОВАРИСТВА: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА ВИДИ	454
Якименко О.С.: ПОРЯДОК УКЛАДАННЯ, ЗМІНИ ТА РОЗІРВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ДОГОВОРУ	456

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЕКОЛОГІЧНОГО, СІМЕЙНОГО, ТРУДОВОГО ТА ФІНАНСОВОГО ПРАВА

Автушенко А.В.: ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО – ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ	460
Бужина Ю.І.: СТРУКТУРНЕ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНЕ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ	461

Вандишева Р.О.: ПОРЯДОК СТВОРЕННЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ТА ВІДКРИТТЯ ФІЛІЙ	462
Веремесенко О.В.: БЕЗГОТІВКОВІ РОЗРАХУНКИ	465
Волощенко О.О.: ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ АКРЕДИТАЦІЇ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ	466
Гах Р.Р.: ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	469
Геворкян Н.В.: НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ: ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ	470
Герасимова К.В.: ОСНОВНІ ТРУДОВІ ПРАВА ПРАЦІВНИКА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	472
Горбоконь А.Г.: РЕГУЛЮВАННЯ ТА СИСТЕМА БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ	475
Городовенко А.В.: БАНК ЯК ІНСТИТУТ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ	476
Грицай Н.О.: ПОРУШЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА ШЛЯХИ ЇХ УСУНЕННЯ	478
Гуть А.Г.: ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ ЛОКАЛЬНИХ ПРАВОВИХ АКТИВ ПРО ПРАЦЮ	480
Дмитрієва К.І.: ДИСКРИМІНАЦІЯ У ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ	482
Дроздов Д.С.: ДОГОВІРНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ	484
Ермакова К.В.: МЕСТО БАНКОВСЬКОГО ПРАВА В СИСТЕМЕ ПРАВА УКРАЇНИ	485
Журавель О.В.: ФОРМУВАННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ УКРАЇНИ	487
Зінов'єв І.Г.: ЗАКОНОДАВСТВО, ЩО РЕГУЛЮЄ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ОБОРОНИ	489
Катрич А.В.: ВИДИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ	490
Клімковська Х.: ПОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ	492
Коломоєць Ю.В.: ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ УПРАВЛІННЯ ТА НАГЛЯДУ В СФЕРІ ЛІСНИЦТВА	493
Костенко О.О.: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ	495
Логозинська З.І.: ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КРАЇНИ	496
Марена Т.В.: ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМАТИВУ ПРО ОBOB'ЯЗКОВИЙ ПРОДАЖ ЕКСПОРТНОЇ ВАЛЮТНОЇ ВИРУЧКИ В УКРАЇНІ	498
Михальченко А.В.: ЛІЦЕНЗУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	500
Міндила В.В.: ПОНЯТТЯ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ	502
Надежденко А.О.: ДЕРЖАВНА ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ (нормативно-правове забезпечення)	504
Нефьодова Д.І.: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ТА СМНИЦІ В УКРАЇНІ	506
Прилипіна Д.О.: СУБ'ЄКТИ ТА СТРУКТУРА БАНКІВСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИН	509
Севостьянова Л.: ЕКСПЕРТИЗА У ПОДАТКОВОМУ КОНТРОЛІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД	511
Семьоркіна К.: ПОДАТКОВИЙ БОРГ: ДЖЕРЕЛА ТА МЕТОДИ ЙОГО ПОГАШЕННЯ	512
Северін Ю.О.: СУБ'ЄКТИ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН	514
Скоблякова А.М.: ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА РОБОТИ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ	516
Спесивцев В.Б.: ПРОБЛЕМИ ЕТИКИ В БАНКОВСЬКІЙ СФЕРІ	518
Топалова О.В.: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВ	520
Туманова Т.В.: СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ	522
Фомичов С.С.: ВЗАЄМОДІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ	523
Хатмінська К.Ю.: ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	525
Чура Д.В.: ПОНЯТТЯ КРЕДИТУ, ЙОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ВИДИ	526
Швидунова Х.Ю.: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТИВ ТРУДОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ	528
Шмагарьова В.В.: ПРОБЛЕМА СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ	531
Шуріна Н.Л.: ПРАВОВИЙ СТАТУС НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ	534
Якименко О.С.: ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БАНКІВ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	535